

Nordiska rådet

35:e sessionen
1987

SUPPLEMENT

innehållande remissuttalanden

Medlemsförslag

- A 708/s Försöksordning med införande av sex timmars normalarbetsdag
- A 712/s Nordiskt samarbete beträffande högspecialiserad sjukvård
- A 718/s Tryggandet av Dövas Nordiska Råds verksamhet
- A 724/k Upprättande av ett nordiskt institut för nordatlantisk kulturforskning på Färöarna
- A 727/j Barns skydd i krig
- A 728/t Byggande av ett järnvägsspår med svensk spårvidd till Outokumpu Oy:s Torneåverk
- A 729/t Ibruktageandet av särskilda hastighetsbegränsningar vintertid i Norden
- A 730/s Beskattning av fritidsfastigheter i annat nordiskt land än hemlandet
- A 737/s Utredandet av det psykiatriska missbrukets omfattning och av möjligheterna till dess avskaffande i de nordiska länderna
- A 738/k Intensifierat nordiskt samarbete på universitets- och högskoleområdet
- A 739/t Sänkta flygpriser inom Norden
- A 740/s Ökat hälsopolitiskt samarbete
- A 741/s Vattenmiljöproblemen
- A 742/s Nordisk ambulansverksamhet
- A 743/t En förenkling och harmonisering av tullformalitetserna i posttrafiken mellan de nordiska länderna
- A 744/s Samnordisk information och forskning om AIDS
- A 745/e Lättnader i beskattningen för ungdom i samband med feriearbete i annat nordiskt land
- A 747/j Genomförandet av ett nordiskt komparativt forskningsprojekt angående narkotika och kontrollpolitik
- A 748/j Ökad behandlingsinsats för narkotikamissbrukare som alternativ till fängelsestraff
- A 749/k Samnordiskt utvecklande av vänskapsskolverksamhet med sovjetiska skolor
- A 750/e Befrämjande av vandringsfiskbestånd i Östersjön och i Bottniska viken
- A 751/k Återupptagande av Island i kalottidrottssamarbetet
- A 752/s Gemensamt handlingsprogram mot cancer i Norden
- A 753/k Utveckling av idrottssamarbete inom Norden
- A 754/k En gemensam nordisk insats för att minska faran vid jordbävning
- A 755/e Nordiskt samarbete på tjänstehandelns område
- A 756/t Förenklingar av vägmärkessystemet
- A 757/e Exportsamarbete

- A 758/e En ny nordisk näringspolitik
- A 759/b Finansieringen av det nordiska samarbetet
- A 760/e Bioteknologisamarbete
- A 761/e Inrättande av nordiskt materialvalsinstitut
- A 762/k En fond för samproduktion av nordisk film, TV- och video-program
- A 764/t Inrättande av ett permanent ungdomsreskort (NORD-RAIL-kortet)
- A 765/s En stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete
- A 766/k Arrangerandet av nordiska orkester- och ensemblerävlingar för elever i nordiska muskläroinrättningar
- A 767/s Ett nordiskt åtgärdsprogram i syfte att rädda havsmiljön
- A 768/s Ökade flyttningsmöjligheter för pensionärer i Norden
- A 769/j Nordiskt samarbete i kommunsektorn
- A 770/k Ökat nordiskt samarbete om polarforskning och samarbetet under Antarktis-traktat-systemet
- A 771/t Långsiktig planering av infrastrukturinvesteringar i Norden
- A 772/s Samarbete beträffande naturetik, säkerhetsfrågor, teknologivärdering och regler rörande genteknologi
- A 773/k Nordiskt tjänstemannautbyte för tolkar och translatorer
- A 781/e Nordisk skatte- och avgiftspolitik
- A 782/e Uppföljning av rapport från arbetsgrupp för utvidgat ekonomiskt samarbete i Norden

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om försöksordning med införande av sex timmars normalarbetsdag samt ändringsförslag om insamling av nordisk forskning och utredning om arbetstidsförkortning och om arrangerandet av en egen konferens om sex timmars arbetsdag (A 708 Ä/s)

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats ett medlemsförslag om försöksordning med införande av sex timmars normalarbetsdag. Ekonomiska utskottet har fått medlemsförslaget på underremiss och uttalat sig den 12 november 1985.

Ändringsförslaget presenterades för utskottet vid dess möte 4 mars 1986. Utskottet beslöt, att genom en skrivelse via Nordiska rådets presidium hemställa om införskaffande av tillgängliga utredningar, statistik och annat material från de nordiska länderna om arbetstidsförkortning och att därefter slutbehandla de båda förslagen på grundval av detta material. Utskottet anmälde detta för rådet vid 34:e sessionen 1986. Utskottet har därefter behandlat förslagen vid sina möten i Stockholm den 29 januari och i Helsingfors den 22 februari 1987.

1. Medlemsförslaget

I förslaget hemställs,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att ta initiativ till att införa en försöksordning med sex timmars arbetsdag i offentlig verksamhet i respektive länder som ett första steg på vägen till en allmän förkortning av arbetstiden.

Förslagsställarna anser, att sex timmars arbetsdag representerar en fördelning av arbete och fritid som skulle vara till fördel för barn, kärnfamiljen och storfamiljen, där föräldrarna får frigjort tid till att vara tillsammans med barn, vänner och familj. Att arbeta på deltid betyder reducerad lön, något som gör att kvinnan fortsättningsvis blir beroende av mannen som huvudförsörjare. De deltidsarbetande utgör ett B-lag i arbetslivet, med sämre anställningsvillkor, mindre möjligheter till skolning, mindre möjligheter att delta i fackföreningsverksamhet osv än de heltidsanställda. Sex

timmars arbetsdag skulle kunna göra deltidsarbetet onödigt för många. Det skulle kunna betyda en bättre balans i arbetet hemma och utanför hemmet samt en ekonomisk självständighet för många kvinnor.

Förslagsställarna anser att ett införande av en sex timmars normalarbetsdag bör ske gradvis. Ett dylikt gradvis införande kan ske på olika sätt, t. ex. genom att stegvis förkorta arbetstiden, att göra avtal på förbunds nivå och lokalt plan samt att införa sex timmars arbetsdag som en offentlig politik.

2. Ändringsförslaget

I ändringsförslaget hemställs,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att ta initiativ till att samla de erfarenheter, förslag och planer som kommit fram genom utredningsarbetet om arbetstidsförkortningar i de nordiska länderna. Detta material skall läggas fram på en egen konferens i regi av Nordiska rådet för att dryfta hur man skall arbeta vidare med frågan om införande av sex timmars arbetsdag i de respektive länderna och i nordiskt sammanhang.

Förslagsställarna visar till att många av remissinstanserna i anslutning till medlemsförslaget är positiva till kortare arbetstid och till att engagemanget i frågan är stort. Det har också framgått, att ett vittomfattande utredningsarbete bedrivits om dessa frågor i de nordiska länderna och att utbyte av detta utredningsmaterial skulle vara till nytta för grannländerna. Det föreligger sålunda behov av ytterligare debatt om nedkortning av den dagliga arbetstiden för att följa upp det arbete som redan gjorts och vidareutveckla planerna för hur detta skall ske.

3. Remissinstanser

Följande myndigheter, institutioner och organisationer har inkommit med yttranden över medlemsförslaget. Ändringsförslaget har inte remissbehandlats.

Norden

Nordiska rådets ekonomiska utskott

Nordens fackliga samorganisation (NFS)

Nordiska unionen för arbetsledare, tekniska funktionärer och andra chefer (NAU)

Nordiska akademikerrådet (NAR)

Danmark

Arbudsministeriet

Socialministeriet

Socialstyrelsen
 Kommunernes Landsforening
 Amtsrådsforeningen i Danmark
 Ministeriet for Grønland
 Grønlands hjemmestyre
 De grønlandske kommuners Landsforening
 Det offentlige Aftalenevn for Grønland
 Ligestillingsrådet
 Socialdemokratiets Ligestillingsudvalg
 Kristeligt Folkepartis Kvindeudvalg
 Dansk Arbejdsgiverforening

Finland

Arbetskraftsministeriet
 Socialstyrelsen
 Arbetarskyddsstyrelsen
 Delegationen för jämlikhetsärenden
 Akava
 Arbetsgivarnas i Finland Centralförbund AAC
 Finlands stadsförbund
 Finlands kommunförbund
 Delegationen för jämlikhetsärenden
 Finlands svenska kommunförbund
 Centerpartiets kvinnor
 Samlingspartiets kvinnoförbund
 Ålands landskapsstyrelse

Island

Islands arbetsgivareförening
 Islands kvinnorörelse

Norge

Kommunal- og arbeidsdepartementet
 Sosialistisk Venstrepartis kvinnepolitiske utvalg
 Senterkvinnene
 Kristelig Folkepartis Kvinner
 Norges Husmorforbund
 Norske Kommuners Sentralforbund
 Norsk arbeidsgiverforening

Sverige

Socialstyrelsen
 Arbetsmarknadsstyrelsen
 Arbetarskyddsstyrelsen
 Delegationen för arbetstidsfrågor (DELFA)

Delegationen för jämställdhetsforskning
 Jämställdhetsombudsmannen (JämO)
 Landstingsförbundet
 Svenska Kommunförbundet
 Centerns Kvinnoförbund
 Folkpartiets Kvinnoförbund
 Svenska arbetsgivareföreningen (SAF)

3.1 Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslaget

Socialstyrelsen i Danmark, som ej själv direkt tar ställning till tanken på en försöksordning inom offentliga sektorn, redogör för behandlingen av frågor om arbetstidens relation till barnfamiljernas villkor i børnekommissionen, regerinsens ungdomsudvalg og sammenslutningen af sociale udvalg. Av denna redogörelse framgår att de berörda utskotten anser en nedsättning av den dagliga arbetstiden vara en avgörande förutsättning för en förbättring av barnfamiljernas villkor. Regeringens ungdomsudvalg föreslår i en rapport att man samtidigt med igångsättande av försöksprojekt med lagstiftningsinitiativ bör tillse att veckorarbetstiden minskas till 35 timmar av familjepolitiska hänsyn.

Likestillingsrådet anser att en minskning av den dagliga arbetstiden är en viktig förutsättning för jämställdhet mellan könen. En utveckling med knapphet på arbete och ökning av antalet deltidsjobb betyder en fastlåsnings av traditionella könsroller, så att kvinnorna även i fortsättningen blir huvudansvariga för det oavlönade omsorgsarbetet i familjen. Kvinnorna hamnar på så sätt i deltidsarbete med marginell ställning på arbetsmarknaden med dåliga avancemangsmöjligheter, sämre pensionspoäng och beroende av en huvudförsörjare. Särskilt för barnfamiljerna är det av betydelse att en sänkning av arbetstiden sker i form av en minskning av den dagliga arbetstiden, medan andra former för arbetstidsminskning knappast skulle ha motsvarande effekt. Deltidsarbete för mödrar ger visserligen större utrymme för omsorg om barnen, men fäderna går då miste om möjligheter att delta i omsorgen och prägla sina barn. Likestillingsrådet finner det sålunda nyttigt att Nordiska rådet rekommenderar en försöksverksamhet med sex timmars arbetsdag inom offentliga sektorn.

Socialdemokratiets ligestillingsudvalg har i många år arbetat för sänkt arbetstid och anser att målet måste vara 6-timmars dag med hänsyn både till familj, sysselsättning och livskvalitet. Medlemsförslaget stöds därför som ett nyttigt bidrag till debatten och ett första steg mot sänkt daglig arbetstid för alla.

Kristeligt Folkepartis kvindeudvalg önskar försöka med nedsatt arbetstid för män och kvinnor, som har barn under viss ålder, t. ex. 10 år. Man tror inte att 6-timmars arbetsdag för alla kan bli målet i första omgången. Det bör vidare vara frivilligt om mannen eller kvinnan väljer att stanna i hemmet medan barnen är små, men barntillägg måste beviljas, liksom rätt

till anciennitet och pension. Barnpassning bör betalas liksom allt arbete i samhället.

Arbetskraftsministeriet i Finland erinrar om nationella utredningar om minskad arbetstid enligt olika alternativ. Då resultaten gav en entydig bild ansåg ministerrådet det motiverat att sätta igång försök. Samtidigt konstaterar ministeriet att arbetstidfrågorna huvudsakligen är angelägenheter som ankommer på arbetsmarknadsorganisationerna och som i första hand endast främjas genom lagstiftningen. Arbetskraftsministeriet stöder tanken om att införa den föreslagna sextimmarsdagen som experiment, åtminstone i början främst inom den offentliga förvaltningen.

Socialstyrelsen i Finland intämmer i medlemsförslagets motiveringar men anser, att man också kan anknyta till arbetstidsfrågorna, frågor som är förknippade med inkomstbildning och -fördelning samt i allmänhet med befolkningens levnadssätt, boendet, familje-, utbildnings- och kulturpolitik. Socialstyrelsen anser, att om en förkortning av arbetstiden innebär, att allt flera personer kan anvisas arbete, betyder detta att efterfrågan på arbetskraft till marknadspris kommer att minska. Arbetslöshetsgraden kommer enligt de mest optimistiska beräkningarna att förbli på nuvarande nivå. Till detta medverkar den avancerande automationen samt arbetets rationalisering. Utvecklingen leder till en skärpning av de kvalitativa kraven på arbetskraft och därigenom till åsidosättande av den svagaste befolkningsskikten. Förutsatt att arbetslöshetssiffrorna fortsätter att stiga från den nuvarande nivån, är man tvungen att i större utsträckning inrikta resurserna på uppehälle och vårdnad av de personer som är utanför den sysselsatta arbetskraften.

Styrelsen instämmer med förslagsställarnas bedömning att tanken om 6 timmars arbetsdag syftar till ett steg mot en större jämställdhet. Samtidigt behövs dock många andra åtgärder för att förbättra kvinnornas ställning. Strävandena att förkorta arbetstiden, vilka inte försvagar familjens ekonomiska ställning, är nödvändiga inte endast med tanke på jämställdhet mellan man och kvinna utan också med tanke på barnen i familjen. I synnerhet barn i skolåldern och tonåren behöver stöd och omsorg av sina föräldrar.

Förslaget om en försöksordning med en förkortad normalarbetsdag betraktar socialstyrelsen i princip som gott, men anser, att det borde vidareutvecklas och ärendet borde upptas till en mer allmän offentlig diskussion. En eventuell försöksordning borde gälla såväl män som kvinnor. Endast därigenom kan man mäta vilka eventuella ändringar den medför för familj och jämställdhet. Samtidigt borde man dock söka även andra medel för främjande av jämställdheten och familjepolitiken samt sysselsättningen.

Arbetskyddsstyrelsen i Finland anser det bra att förkortningen operativt skulle gälla alla arbetstagare och inte endast vissa grupper såsom exempelvis småbarnsföräldrar eller kvinnor. Styrelsen anser dock, att förkortning av den dagliga arbetstiden är ett ärende av sådan beskaffenhet, att arbetsmarknadsorganisationerna i allmänhet får ta avgörande ställning

när det gäller att fatta beslut i ärendet. Om man anser att det finns möjligheter till experiment med en förkortning av den dagliga arbetstiden i enlighet med förslaget under beaktande av bl. a. ekonomiska omständigheter, har styrelsen inte något att anmärka. Emellertid anser styrelsen det önskvärt, att man, då man planerar en förkortning av arbetstiden, förutom en förkortning av den dagliga arbetstiden också beaktar sådana omständigheter som påverkar den totala arbetstiden, dvs olika arbetstidsarrangemang för olika situationer och behov.

Samlingspartiets kvinnoförbund ser det som en ur familjens synvinkel positiv lösning att den dagliga arbetstiden förkortas. Att kvinnorna relativt allmänt har deltidsarbete och att de är villiga att övergå till deltidsarbete tyder på att de har ett behov av en kortare arbetstid. Med tanke på omsorgen om familjen är det viktigt att den dagliga samvaron med barnen ökas. Arbetstiden för de föräldrar som har barn under 10 år bör göras mer flexibel och i specialfall borde man kunna genomföra separata arbetstidsarrangemang, såsom man gjort bl. a. i Sverige. Övergången till sextimmarsdag bör förberedas grundligt och dess genomförande bör ske gradvis med beaktande av nationalekonomiska synpunkter och ökad produktivitet. De krav som ställs på arbetsgivaren och storleken av arbetstagarens lön bör därvid också utredas. Förbundet påpekar att fort- och vidareutbildningen kommer att utgöra en allt större del av arbetslivet. Då skulle man kunna förkorta arbetstiden t. ex. i form av en utbildningsledighet. I nära samband med arbetstidsarrangemangen står deltidsarbetet, som bör stå till buds för dem som så önskar.

Centerpartiets Kvinnor omfattar förslaget med samma utgångspunkter som de motiveringar som framförts av initiativtagarna. Som huvudlinjer för en verksamhetsstrategi har man i förslaget framfört en gradvis förkortning av arbetstiden i samråd med arbetsmarknadsparterna och staten, förbundsvisa och lokala avtal samt en övergång till 6 timmars arbetsdag som en del av statens sysselsättningspolitik. Centerpartiets Kvinnor anser att verksamhetsstrategierna bör tillämpas efter varje lands egna förhållanden. Kvinnornas utbildning, arbete och kvinnodominerade yrkesområden varierar land för land, varför det inte finns en nordisk strategi. Däremot understöder organisationen, att försöksordningen påbörjas i tjänster och befattningar inom den offentliga förvaltningen.

Kristelig folkepartis kvinner i Norge ser en lika lång arbetsdag för alla som ett första steg för ytterligare förkortning av arbetsdagen. Det är helt nödvändigt att inhämta erfarenheter genom försöksordningar härvidlag. Dock är det viktigt att finna fram till försöksordning också i det privata näringslivet som av ekonomiska skäl inte kan följa upp försök som görs inom den offentliga sektorn.

Socialistisk venstreparti, kvinnepolitisk utvalg i Norge har i olika sammanhang behandlat de huvudstrategier som nämns i medlemsförslaget. Partiet har också programfäst en strategi för att uppnå sex timmars normalarbetsdag 1992, där försöksordningar ingår som en del.

Socialstyrelsen i Sverige stödjer förslaget både av familjepolitiska och arbetsmarknadsmässiga skäl. Det är huvudsakligen utifrån småbarnsföräldrarnas perspektiv som detta krav har drivits. I Sverige har småbarnsföräldrar rätt till sex timmars arbetsdag om de har barn under 8 år. Detta är en rättighet som mest kvinnor begagnar. En allmän sex timmars arbetsdag skulle innebära att småbarnsföräldrar inte blir diskriminerade på arbetsmarknaden. Framförallt kan män möta motstånd från arbetsgivaren när de önskar sex timmars arbetsdag.

Sex timmars arbetsdag innebär att man får bättre kontakt med sina barn och en mycket viktig förutsättning för en ökad jämställdhet mellan man och kvinna ifråga om ansvar för hem och familj. Styrelsen anser också att en förkortning av arbetstiden kan leda till att behovet av deltidsarbete inom hälso- och sjukvårdssektorn minskar, vilket torde vara värdefullt och underlätta arbetsplaneringen. Problem att möta krav på tillgänglighet och kontinuitet i vården vid ett införande av sextimmars arbetsdag är inte olösliga inom primärvården. Om man genomför 6-timmarspass kan vårdcentralerna lättare hållas öppna 12 timmar under "dagtid". Därigenom förbättras tillgängligheten för de vårdsökande och förslagets genomförande är därför bra ur denna synvinkel. Motsvarande resonemang kan föras beträffande sjukhusens öppna vård. Inom den slutna vården måste det finnas bemanning dygnet runt och i princip är det inte någon större skillnad mellan fyra 6-timmarspass och tre 8-timmarspass.

Om all personal arbetar högst 6 timmar per dag blir följden en ökning av personalen inom vården – totalt sett. Man kan t. ex. tänka sig en fördubbling av de "vårdlag" som nu organiseras på många håll. Detta kan medföra risk för kontinuitetsavbrott i vissa fall, men det saknas säkert underlag för att bedöma sådana effekter. Det kan också hävdas att det ur patientens synvinkel kan vara positivt att få kontakt med fler personalföreträdare. Ett införande av 6-timmars arbetsdag behöver följaktligen inte hindra att vården ändå organiseras så att kontinuitetsaspekterna beaktas så långt som möjligt. Socialstyrelsen anser att ett genomförande av en försöksverksamhet enligt medlemsförslaget kan ge ytterligare kunskaper om effekterna av 6 timmars normalarbetsdag och är villig att medverka i diskussioner om dennas inriktning och uppläggning.

Arbetsmarknadsstyrelsen ser positivt på förslaget och påpekar att tillgängliga erfarenheter i Sverige av arbetstidsförkortning, föräldraförsäkring m. m. visar att det fortfarande är kvinnorna som har det största ansvaret för hem och barn. Sex timmars arbetsdag skulle kunna innebära att unga familjer kunde klara av hem och barn och förvärvsarbete utan att någon av föräldrarna behövde reducera sin arbetstid. Försöket skulle förhoppningsvis kunna leda till en rättvisare fördelning av det betalda och obetalda arbetet. Styrelsen finner det av intresse om försöket visar att en lika och solidarisk fördelning av arbete och uppgifter i familjen, i arbetslivet och i samhällslivet kommer att ske.

Jämställdhetsombudsmannen (JämO) som i en referensgrupp genomfört fyra seminarier för att ta fram idéer till försöksverksamhet med arbetstid anser att en generell arbetstidsförkortning och en utveckling mot flexibilitet i livsarbetstiden gagnar jämställdhetssträvandena. En generell arbetstidsförkortning bör från jämställdhetssynpunkt avse en förkortning av den dagliga arbetstiden. Det är JämOs mening att tillräckliga fakta idag är framtagna och att tiden nu är mogen att pröva praktiska lösningar. Endast konkreta försök kan ge olika modeller för hur arbetstiden bäst bör förläggas för att ge kvinnor och män samma möjligheter med föräldraansvar, yrkesliv och samhällsengagemang. Sådana försök ligger helt i linje med den svenska jämställdhetslagens och de svenska jämställdhetsavtalens krav på arbetsgivaren att aktivt arbeta för jämställdhet på arbetsplatsen.

JämO stöder det aktuella förslaget om initiativ från Nordiska ministerrådet till försöksverksamheten med sextimmars normalarbetstid inom den offentliga sektorn. Det är ombudsmannens mening att rådet dessutom bör uppmuntra liknande försök inom den privata delen av arbetsmarknaden. Det behövs en mångfald modeller, som kan anpassas till de särskilda förhållandena på olika platser om jämställdhetsmålet skall komma närmare.

Folkpartiets kvinnoförbund har länge arbetat med frågan om sex timmars arbetsdag och tagit fram olika modeller. Förbundet anser att man bör arbeta för en successivt förkortad arbetstid och att förkortningen inte utesluter en viss flexibilitet i arbetslivet, kombinationer av olika former av "sabbatsperioder" längre ledighet för speciella grupper – t. ex. småbarnsföräldrar – eller en sänkning av pensionsåldern. Skall vi kunna genomföra sex timmars arbetsdag måste vi förmodligen vara beredda på omprioriteringar av välfärden, anser förbundet. Sextimmarsdag är inte enbart en kvinnofråga utan även en fråga för männen. Somliga arbetar mycket övertid (särskilt männen) vilket ofta innebär stress och kanske personliga problem, när familj, vänner och föreningsliv blir åsidosatt. Förbundet anser det ytterst angeläget med föreslagen reform för att kunna förena ett aktivt föräldraskap med en yrkesroll. Förbundet tror också att fler arbetstillfällen inom vissa sektorer kan skapas genom sextimmarsreformen.

Hur denna arbetstidsförkortning skall kunna genomföras inom olika branscher måste naturligtvis bli föremål för fackliga förhandlingar inom både den privata och den offentliga sektorn.

Även *Centerns kvinnoförbund* arbetar kontinuerligt med dessa frågor och anser att förkortning av normalarbetstiden till sex timmar är ett mycket viktigt steg på vägen om en jämlik och jämställd arbetsmarknad. Deltidsarbete av den form som idag främst bedrivs av kvinnor innebär alltför många nackdelar, bl. a. har den deltidssarbetande som regel inte möjlighet att svara för sin egen försörjning. För männen som ofta arbetar heltid är en allmän arbetstidsförkortning också en viktig jämställdhetsfråga, då detta bl. a. skulle ge större möjligheter att dela ansvaret för

barnen. Förbundet anser också att det är viktigt med ett flexibelt arbetstidsuttag över livscykel. Dessa åtgärder skulle skapa de bästa förutsättningarna för en jämn fördelning av betalt och obetalt arbete mellan kvinnor och män och därmed vidga möjligheterna att ta ett ökat lokalt ansvar för den informella sektorn, där stora delar av vård och omsorg sker.

3.2 Remissinstanser som med vissa reservationer stödjer medlemsförslaget

Nordens fackliga samorganisation (NFS) anser att en förutsättning för en försöksordning är att den kan genomföras med bibehållen lön. Detta förutsätter i sin tur att berörda verksamheter kompenseras ekonomiskt för ökade kostnader. Förslaget ter sig därigenom som svårgenomförbart av ekonomiska skäl. Däremot borde det vara möjligt att samla in och systematisera de erfarenheter som finns i de nordiska länderna av olika arbetstidsvarianter. Det borde också vara möjligt att lokalt inom de olika länderna genomföra försök. Det kan t. ex. vara vårdavdelningar vilka bemannas med personal som redan arbetar 6 timmar/dag för att se hur arbetskraftsbehovet påverkas och hur arbetstiden kan organiseras över dygnet.

NFS understryker att frågan om förkortad arbetstid har hög prioritet för de fackliga organisationerna, men att takten för förkortningarna måste vägas samman med utrymmet för löneökningar. Olika reallöneutveckling och olika arbetstid i utgångsläget gör att utfallet av denna bedömning ser något olika ut i respektive nordiskt land.

Akava i Finland anser att arbetstidsförkortning bör ske inom de ramar som nationalekonomin tillåter utan att den internationella konkurrenskraften försämras. Akavas målsättning har inte varit en minskning av den dagliga arbetstiden. Akava har dock ansett att man genom arbetstidsförkortningar och genom flexibel arbetstid också kan främja sociala och familjepolitiska målsättningar. Därför anser Akava att den i medlemsförslaget avsedda försöksordningen kunde verkställas så att småbarnsföräldrar kunde ges möjlighet att arbeta sex timmar per dag. Övergången till en kortare arbetstid bör dock ske på frivillig bas och möjlighet ges att när som helst återgå till sitt tidigare heltidsarbete. När försöksordningen verkställs bör man även försäkra sig om att socialskyddet och de förmåner som hör till anställningsförhållandet inte väsentligt försämras för den som valt den kortare arbetstiden.

Finlands svenska kommunförbund anser att de deltidsarbetandes ställning i Finland är ännu sämre än i det övriga Norden, genom att det helt saknas lagstiftning på området. Förbundet anser därför att det första målet ur finländsk synpunkt vore att förbättra de deltidsanställdas villkor lagstiftningsvägen. Ifråga om förkortande av normalarbetstiden anser förbundet, trots att man inte vill motsätta sig inledande av försöksverksamhet, att tiden ännu inte är mogen för att i Finland införa en sextimmars arbetsdag.

Ålands landskapsstyrelse finner förslaget intressant framför allt med

tanke på småbarnsföräldrarnas möjligheter att vara tillsammans med sina barn. Vissa ännu oklara konsekvenser av en sådan arbetstidsförkortning borde emellertid klargöras i ett större sammanhang, innan man går in för att förverkliga förslaget, i synnerhet om reduceringen av arbetstiden skall ske med bibehållna löneförmåner eller med en motsvarande minskning av lönen.

Senterkvinnene i Norge instämmer i sextimmarsdag som målsättning. Men den måste genomföras på ett samhällsekonomiskt försvarligt sätt och vikt måste läggas vid de värden som är grundvalen för ordningen, dvs mer ansvar för varandra både i hem och samhälle. Man är positiv till en försöksordning med det förbehållet att den föreslagna ordningen skulle skapa en skillnad mellan privat och offentlig verksamhet. Dessa försöksordningar bör följas av utvärderingar av konsekvenserna, t. ex. om de ger positiva utslag vad gäller antalet kvinnor i ledande befattningar eller i antalet barn per familj.

3.3 Remissinstanser som avstyrker medlemsförslaget

Nordiska rådets ekonomiska utskott erinrar om att förslaget berör en rad problem där parterna på arbetsmarknaden har starka intressen att tillvarata. Hit hör bl. a. om en arbetstidsförkortning kan ske med hel eller delvis lönekompensation. Utskottet kan inte se något skäl att särbehandla anställda i offentlig verksamhet vad gäller t. ex. arbetstidsförkortningar. Enligt utskottets uppfattning bör de nordiska länderna och arbetsmarknadsorganisationerna satsa på gemensamma utredningar om verkningarna av olika typer av arbetstidsförkortningar innan man tar ställning till eventuella försöksordningar. Särskilt bör man därvid belysa effekterna på produktionen av varor och tjänster, sysselsättning, andra makroekonomiska faktorer samt familjepolitik.

Nordiska unionen för arbetsledare, tekniska funktionärer och andra chefer, (NAU) delar inte förslagsställarnas tro på att införande av sex timmars dag löser de jämställdhetsproblem motionärerna pekar på. Därutöver anser NAU att frågan om sex timmars dag som medel att skapa fler sysselsättningsstillfällen måste beaktas i ett vidare perspektiv där t. ex. effekten av den teknologiska utvecklingen måste vägas in. En minskning av den dagliga arbetstiden leder sannolikt endast till att de som nu heltidsarbetar tvingas öka sitt övertidsuttag för att fylla produktionsmål och servicekrav. Detta gäller sannolikt även inom offentlig verksamhet, vars ekonomiska ramar i de nordiska länderna under överskådlig tid inte ger utrymme för kostnadskrävande experiment inom den avgränsade del av arbetstidsfrågan som motionen behandlar.

NAU anser därför att frågan om sex timmars normalarbetsdag måste behandlas i ett sammanhang där frågan om hur en totalt sett minskad sysselsättningsgrad bäst kan fördelas mellan arbetstid och övrig tid och arbetstidens förläggning under olika tidpunkter i livet. Här ligger också

frågor om pensionssystem, pensionsålder, vecko-, års- och livsarbetstidens längd m fl frågor som måste bedömas tillsammans med samhällsekonomiska och fördelningspolitiska överväganden.

Dansk arbejds giverforening erinrar om att arbetsmarknadens parter och folketingets majoritet är eniga om att arbetstidens längd fastställs genom kollektivavtalsförhandlingar. Nordiska ministerrådet bör därför avhålla sig från att ta initiativ till en försöksordning i offentliga sektorn. En avsevärd arbetstidsnedsättning skulle bromsa den ekonomiska uppgången och knappast accepteras av löntagarorganisationerna utan lönekompensation, något som i den offentliga sektorn skulle vara utomordentligt kostsamt och medföra ökat skattetryck och medföra sämre service.

Grønlands Hjemmestyre finner icke att man kan delta i en försöksordning som den föreslagna, inte minst då den skulle medföra behov av extra arbetskraft och därmed av större kostnader, vilket skulle medföra svårösta problem.

De Grønlandske Kommuners Landsforening kan ej stödja förslaget då det skulle medföra oöverskådliga ekonomiska konsekvenser.

Finlands kommunförbund förhåller sig positivt till en förbättring av jämställdheten men anser att en förkortning av den dagliga arbetstiden torde binda kvinnorna mer än tidigare till vården av barn och äldre samt torde leda till att kvinnorna söker sig till dubbelt förvärsarbete. Vidare hänvisas till en utredning där det konstateras att förkortningar av arbetstiden inte skulle nämnvärt öka arbetsplatserna och därigenom minska arbetslösheten. Däremot har man konstaterat i utredningen, att en förkortning av arbetstiden innebär en kraftig kostnadsstegring.

Ändringar av arbetstidsarrangemang (en förkortning av arbetstiden, flexitiden) bör enligt förbundets uppfattning utgå från arbetsgemenskapernas behov. Arbetstidsfrågorna borde också granskas som en helhet: daglig-årlig-livslång arbetstid. Exempelvis ifråga om en förkortning av arbetstiden med 16 timmar skulle arbetsgivarorganisationen och de organisationer, som representerar arbetstagarna och tjänsteinnehavarna uppnå ett avtal intill utgången av september månad 1985.

Över 75% av de anställda i kommunerna i Finland är kvinnor. Särskilt kvinnodominerande är hälsovården, socialväsendet och skolväsendet. Det är redan brist på arbetskraft inom området för hälsovården och socialväsendet. Förutom bristen på arbetskraft på vissa sektorer förekommer det också regional brist på arbetskraft. Till exempel inom skolväsendet är det redan nu övermäktigt att på långa avstånd få kompetent vikarierande arbetskraft.

Sammanfattningsvis anser kommunförbundet, att då man åtminstone i den utredning, som hänför sig till kommunsektorn, konstaterat, att en förkortning av arbetstiden inte kommer att öka antalet arbetsplatser, borde man inte förvaga kommunernas verksamhetsbetingelser på det sätt som framförts i medlemsförslaget.

Arbetsgivarnas i Finland Centralförbund anser att sambandet mellan kortare arbetstid och bättre sysselsättning är mycket vagt och osäkert. En arbetstidsförkortning bör snarast ses som ett alternativt sätt att ta ut en standardförbättring, som är svår att åstadkomma genom att minska det arbete som utförs i samhället. Snarare borde man arbeta mera för att kunna höja levnadsstandarden. Centralförbundet pekar på en rad svårlösta problem vid en 15–20% förkortning av arbetstiden. En motsvarande produktivetsförbättring är inte möjlig, varför en lönekompensation skulle bli oerhört dyr och öka skattetrycket. Vidare skulle det vara synnerligen svårt att återgå till den tidigare längre arbetstiden efter en försöksperiod. Löntagarna i andra sektorer skulle knappast acceptera en så stor standardförbättring för den offentliga sektorns löntagare, som har den bästa anställningstryggheten och som är minst utsatta för konkurrens.

Ett experiment med sex timmars arbetsdag skulle också på ett allvarligt sätt intervensera i de utredningar, förhandlingar och experiment som just nu pågår runt om i Norden om arbetstidsfrågorna i allmänhet och flexibla arbetstidsbestämmelser och -arrangemang i synnerhet.

Jämställdheten i arbetslivet och familjelivet bör enligt centralförbundet främjas med andra metoder, varvid principer som valmöjligheter, valfrihet och frivillighet skall vara avgörande.

Islands kvinnorörelse anser, att sextimmars normalarbetsdag verkar något orealistisk i Island med hänsyn till att arbetstiden allmänt sett är mycket lång och arbetslösheten under 1%.

Islands arbetsgivareförening anser att förslaget ej tar hänsyn till den ekonomiska verklighet man skulle konfronteras med om arbetstiden förkortades med en fjärdedel utan att det påverkade de fasta lönerna. Det skulle leda till motsvarande kostnadsökning per arbetstimme och de nordiska ländernas internationella konkurrensförmåga skulle försämrats. Vad beträffar offentliga sektorn skulle en sådan arbetstidsförkortning leda till antingen en inskränkning av den offentliga servicen eller ökning av arbetsstyrkan och höjda skatter. Arbetsgivareföreningen avråder därför på det kraftigaste att de nordiska skattebetalarnas pengar används till sådana politiska experiment som förslaget avser.

Även *Svenska arbetsgivareföreningen (SAF)* vill bestämt avstyrka förslaget. Att i liten skala inom offentlig verksamhet bedriva försöksverksamhet med sex timmars arbetsdag kan inte på något sätt ge underlag för slutsatser för hela samhällsekonomin. Samtliga löntagarorganisationer har uttalat att en arbetstidsförkortning utan lönekompensation inte kan accepteras. Konsekvenserna för den offentliga sektorns del av sådan lönekompensation blir antingen minskad service eller högre skatt. Vad gäller privata sektorn pekas på de negativa effekterna på den internationella konkurrenskraften som en allmän arbetstidsförkortning medför. Istället för en generell arbetstidsreglering vill SAF förordas att, inom ramen för gällande normalarbetsdag, ökade möjligheter till flexibla arbetstidslösningar skapas

och utnyttjas i långt större utsträckning än som f. n. är fallet. Genom mera flexibla arbetstidsmonster ökar möjligheterna att finna arbetstidslösningar som tillgodoser såväl de enskilda arbetstagarnas som produktionens intressen. Många sådana lösningar har, permanent eller på försök, kommit att tillämpas under de senaste åren. Det är angeläget att denna verksamhet fortsätter och utvecklas.

Arbetskyddsstyrelsen i Sverige erinrar om att riksdagen 1983 avtog motioner om sextimmars arbetsdag. I socialutskottet rådde i princip enighet om att 30 timmars arbetsvecka är det långsiktiga målet, men det måste vara en sak för arbetsmarknadens parter att avgöra vilka prioriteringar som skall göras vid valet mellan olika former för uttag av standardhöjningar. Vidare erinras om det utredningsarbete som bedrivs av delegationen för arbetstidsfrågor (DELFA). Vad beträffar frågan om att effekten av arbetstidsförkortning på sysselsättningen erinras om att arbetsdelning hittills avvisats i den svenska debatten.

Sammanfattningsvis konstateras att utredningsarbetet kring arbetstidsfrågorna i Sverige har sin tyngdpunkt i DELFA samt att det är arbetsmarknadsparterna som avgör i vilken takt det långsiktiga målet om en förkortning av den dagliga arbetstiden kan nås. Styrelsen påpekar vidare, att förslaget innebär en försöksverksamhet med sex timmars arbetsdag inom den offentliga sektorn medan en grundtanke i den nuvarande arbetstidslagstiftningen är att lagen skall omfatta i princip alla anställda. Detta är möjligt genom att lagen har karaktären av ett ramverk med allmänt hållna regler och att dessa genom kollektivavtal kan anpassas till varierande förhållanden inom olika branscher. Styrelsen anser att någon reglering i lag vilken skulle innebära en arbetstidsförkortning för en viss kategori av arbetstagare – exempelvis anställda inom den offentliga sektorn – inte bör ske.

Landstingsförbundet erinrar om att man inom DELFA funnit det angeläget att praktisk försöksverksamhet med arbetstider innefattas i delegationens verksamhet. Arbetsmarknadsparterna är positiva till försöksverksamhet inom arbetstidsområdet. Någon försöksverksamhet med förkortad arbetstid med bibehållen lön har dock inte inletts. Under 1984 inleddes en gemensam studie mellan Landstingsförbundet och Spri, sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut, för att kunna belysa sysselsättningseffekterna av en generell arbetstidsförkortning på vårdavdelnings- och sjukhusnivå.

Landstingsförbundet, som följer det pågående arbetet inom arbetstidsområdet och har ansvaret som central arbetsgivarpart, har tidigare understrukit att det är parterna på arbetsmarknaden som har att bestämma takten och omfattningen av kommande arbetstidsförkortningar. Arbetstidsförkortningarna måste vägas mot andra angelägna reformer och behandlas inom det ekonomiska förhandlingsutrymme som parterna disponerar över. Samhällsekonomi ger för närvarande inte plats för kostnadskrävande generella arbetstidsförkortningar. Därför anser Landstingsförbun-

det inte att försöksverksamhet med sex timmars arbetsdag med bibehållen lön för närvarande bör genomföras.

3.4 Remissinstanser som ej tar direkt ställning till medlemsförslagets yrkande

Amtsrådsforeningen i Danmark presenterar, utan att för egen del ta ställning till resultaten, en omfattande analys av de tänkbara sysselsättnings- och budgetmässiga konsekvenserna för amten som genomförts i samarbete med Fyns amtskommun i anslutning till arbetet i en nationell dansk utredning 1984. Enligt denna analys beräknas t. ex. sysselsättningsökningen vid en 5 timmars arbetstidsnedsättning för samtliga anställda vid Fyns amt beroende på olika antaganden bli mellan 7,6 och 13,7% och mellan 5,3 och 9,7% om endast de heltidsanställda omfattas av arbetstidsbegränsningen. Antalet nyanställningar anses dock ej komma att motsvara dessa siffror, då ett okänt antal deltidsanställda kan förutses gå över till heltid.

De budgetmässiga effekterna antas variera parallellt med sysselsättningseffekten under förutsättning att full lönekompensation ges. Dessutom tillkommer ökade försäkringsavgifter och administrativa m. fl. merutgifter vid anställning. Vid vårdinrättningar, som betjänas dygnet runt måste man enligt undersökningen räkna med olägenheter vad gäller kontinuiteten i patientbehandlingen och förhållandet mellan personal och patienter. Vid en 5-timmars arbetsreduktion kan det också uppstå brist på vårdpersonal och vissa läkarspecialister.

Finlands stadsförbund anser det i nuvarande skede inte möjligt att som en allmän målsättning ställa sex timmars arbetsdag. Över huvud bör man se på arbetstidens längd som totalarbetstid om året. Förbundet anser emellertid att man vid sidan av utvecklande av de allmänna arbetstidsarrangemangen bör eftersträva kortare arbetsdagar (t. ex. sex timmars arbetsdag) för dem, som har vårdnad om barn under skolåldern eller andra anhöriga. Strävan till mer flexibla arbetstidsarrangemang bör understödjas. En sammanjämkning av arbetet och familjelivet, arbetet och vård- och försörjningsplikterna bör ställas som en målsättning för arbetstidsarrangemangen. Andra mål är att minska arbetslösheten och främja jämställdhet. Också genom arbetstidsarrangemang bör man försöka öka jämställdheten mellan människor.

Detaljerade uppfattningar om sättet att genomföra en arbetstidsförkortning har ännu inte bildats inom Finlands kommunala sektor. Som allmänna principer anser förbundet bl. a. att möjligheter till en förkortning av arbetstiden bör sökas å ena sidan på basen av vård- och försörjningssynpunkter, å andra sidan på grundval av de utbildnings- och studiekraav som den samhälleliga utvecklingen kräver. Vid en förkortning av arbetstiden bör man eftersträva en likriktad utveckling i samtliga nordiska länder. En förkortning av arbetstiden bör påbörjas på de områden som är mest stres-

sande och där arbetstiderna också är de längsta, t. ex. städningsområden, och man bör eftersträva en enhetlig arbetstid, som täcker hela kommunsektorn, t. ex. 35 t/vecka. Å andra sidan anser stadsförbundet att en förkortning av arbetstiden inte bör försvaga servicenivån eller väsentligt höja skattebelastningen.

Delegationen för jämlikhetsärenden anser, att en förkortning av arbetstiden per dag och vecka är den viktigaste förkortningsformen, och konstaterar att man i Finland redan förkortat och kommer att genom inträffade avtal förkorta arbetstiden delvis enligt förslagets yrkande. Delegationen anser också att den offentliga sektorn kunde vara en vägvisare mot en större jämlikhet mellan könen vad gäller arbetstidens periodiska flexibilitet och en förbättring av möjligheterna att ändra heltidsarbetet till ett deltidarbete för en viss tid enligt personliga behov samt utvidgning av personalens medverkande- och utbildningsmöjligheter under arbetstiden. Däremot anser delegationen att den i medlemsförslaget framförda försöksordningen inte är det bästa sättet att påskynda en allmän förkortning av arbetstiden.

Kommunal- og arbeidsdepartementet i Norge vill innan man tar ställning till förslaget om en försöksordning invänta en utredning som utförs av det s. k. "arbeidstidsutvalget" om möjligheter för och verkningar av framtida ändringar i arbetstiden. Utredningen skall behandla hela problemområdet kring olika sätt att ändra arbetstiden och dessas konsekvenser för den ekonomiska utvecklingen, priser, produktivitet, konkurrensförmåga, sysselsättning, fördelningsfrågor, jämställdhet, familjeliv, öppningstider etc.

Norske kommuners sentralforbund anser att en rad frågor måste utredas innan man kan ta ställning till en så omfattande försöksordning som den föreslagna. Förutom den ovannämnda utredningen hänvisar förbundet till en utredning tillsatt av förbundet och arbetstagarorganisationerna för att undersöka verkningarna av enhetlig arbetstid (37 timmar per vecka) för alla anställda. Detta arbete skall ingå som underlag för löneförhandlingarna våren 1986.

Norges Husmorforbund förordar flexibilitet i val av arbetstid så att den enskilde själv kan fördela sin tid mellan lönat och oavlönat arbete. Förbundet anser vidare att rätt till nedsatt arbetstid måste gälla alla arbetstagare och vill ej förordna en generell minskning av arbetstiden med lönekompen-sation innan samhället har infriat sina ekonomiska förpliktelser gentemot de hemmaarbetande. Som bilaga redovisar förbundet en deltidundersökning från 1978 som bl. a. utvisar att gifta kvinnor då föredrog en arbetstid under 30 timmar per vecka, dvs deltid.

Svenska kommunförbundet hänvisar bl. a. till det arbete som utförs av Delegationen för arbetstidsfrågor (DELFA). DELFA är en av regeringen tillsatt delegation som förutom av parlamentariker består av representanter för arbetsmarknadens parter. Vidare påpekas att inom framtidsstudien Kommunerna och Framtiden som drivs av Forskningsrådsnämnden, Sek-

retariatet för Framtidsstudier som också skall belysa arbetstidsfrågan. Förbundet ser det inte som sin uppgift att utöver den verksamhet som för närvarande pågår initiera försöksverksamhet med sextimmars arbetsdag eller alternativa arbetstidslösningar. Om någon kommun vill starta någon form av försöksverksamhet är de emellertid från förbundet beredda att stödja en sådan.

4. Utskottet

Utskottet har under behandlingen av förslagen konstaterat att medlemsförslaget uppfattats på olika sätt av olika remissinstanser. Den övervägande delen av remissinstanserna synes inta en positiv hållning till förslaget om en försöksordning även om detta ej alltid framgår direkt då många remissinstanser talar allmänt om sextimmarsdag med utgångspunkt från värdet av kortare daglig arbetstid för jämställdhet, familj m. m. Några instanser är positiva till arbetstidsförkortning men ifrågasätter lämpligheten av en försöksordning begränsad till den offentliga sektorn, medan andra anser att just detta är ett lämpligt första steg. De remissinstanser som avstyrker medlemsförslaget gör detta med hänvisning till ekonomin och kostnaderna och befarade problem att upprätthålla offentlig service vid en arbetstidsförkortning. Flera anser att arbetstidsfrågor bör lösas avtalsvägen, åtminstone vad gäller detaljerna.

Det omfattande utredningsarbete, som motiverade framläggandet av ändringsförslaget har bedrivits både nationellt och samnordiskt. Det utredningsarbete som bedrivits inom ramen för ministerrådet och som tidigare utmynnat i en huvudsakligen deskriptiv delrapport "Arbetstid i Norden" (NU 1983: 10) har nu förts vidare och en mer sammanfattande och värderande rapport framläggs inom kort. Utskottet noterar dessutom, att ministerrådet påbörjat ett stort nytt samarbetsområde, arbetslivs- och arbetsrättsfrågor, där arbetstidsfrågorna kommer att få en naturlig plats. Arbetslivs- och arbetsrättsområdet kommenteras av utskottet i betänkande över ministerrådets berättelse C 1 och ministerrådets förslag om planer för det nordiska samarbetet (C 2).

Utskottet noterar på grundval av det framlagda utredningsmaterialet att det är svårt att med säkerhet förutse utvecklingen av arbetstiden i framtiden, liksom även att urskilja effekter och konsekvenser av olika typer av arbetstidsförkortningar eller förändringar i arbetstidsmönstren. En slutsats som den samnordiska utredningen dragit är att arbetstidsförkortningarna har tagits ut i nära anslutning till perioder med snabb reallönetillväxt. Detta samband har varit särskilt tydligt fråga om generella arbetstidsförkortningar, t. ex. sänkningar av veckoarbetstiden eller förlängningar av semestern. Utredningen anser att detta ger belägg för den allmänna slutsatsen att den ekonomiska tillväxten avgör i vilken takt arbetstiden kan förkortas. Utredningen finner att erfarenheterna från de västeuropeiska länder, där arbets-

tidsförkortningar har använts som ett medel i arbetsmarknadspolitiken för att motverka arbetslösheten ej är positiva. Företagen har i motsats till vad som förväntas, inte kompenserat arbetstidsbortfall med nyanställningar utan produktion och service har rationaliserats eller reducerats. Åtgärder som inte haft acceptans bland löntagarna har motverkats bl. a. genom att den enskilde individen kompenserat sig genom extraarbete eller övertidsarbete.

Liksom flera av remissinstanserna påpekar utredningen att generella arbetstidsförkortningar hittills främst varit en fråga för de avtalslutande parterna på arbetsmarknaden i de nordiska länderna och att intet väsentligt talar för att detta förhållande kommer att ändras i framtiden. Utskottet vill understryka utredningens uppfattning, att arbetstiden är en välfärdsfaktor som måste avvägas i det sammanhang där andra standardfrågor avgörs. Den ekonomiska tillväxten och förbättringarna av produktiviteten öppnar möjlighet att välja mellan fritid och konsumtion. Många faktorer talar enligt utskottets uppfattning för att fritiden kan komma att prioriteras framför konsumtion. Så torde t. ex. hänsynen till naturresurser och krav på en god levnadsmiljö sätta gränser för den materiella konsumtionen.

Utskottet noterar, att när det gäller utformning av arbetstidsförkortningar föreligger olika krav som pekar åt skilda håll. En enhetlig prioritering av vilka behov som bör tillgodoses är därför en mycket svår uppgift som utskottet ej har möjlighet att ta ställning till. Utskottet vill dock erinra om att tillgängliga undersökningar visar att småbarnsföräldrar är en utsatt grupp när det gäller att disponera tiden, och att många förslag till hur småbarnsföräldrarnas situation kan underlättas har framförts i de nordiska länderna. En del tar sikte på t. ex. utbyggd föräldraförsäkring och rätt till kortare arbetstid och vårdnadsersättning.

Utskottet har noterat, att utvecklingen när det gäller arbetstid varit ganska likartad i de nordiska länderna. Veckoarbetstiden har förkortats, semestrarna har förlängts och olika regler har införts om ledighet från arbetet av skilda anledningar. Samtidigt finns det stora skillnader i utvecklingen, som har att göra med nationella särdrag. Utredningen har inte funnit några starka skäl som talar för att de nordiska länderna gemensamt bör utveckla en enhetlig arbetstidspolitik. Utskottet finner det dock väsentligt att man strävar mot att parter och politiker utvecklar en gemensam grundsyn på arbetstidsfrågorna. Behovet av flexibla arbetstider torde enligt utskottets uppfattning ofta motivera att den närmare utformningen av arbetstiden sker i anslutning till arbetsplatserna. En sådan utveckling skulle ligga i linje med de allmänna strävandena att demokratisera arbetslivet och föra ut beslut till de lokala parterna.

Utskottet anser dock att det finns en så enhetlig syn på välfärdsfrågorna och jämställdheten i de nordiska länderna att arbetstidsfrågorna även fortsättningsvis bör vara föremål för nordiskt erfarenhetsutbyte och att alla nordiska länder kan dra nytta av varandras erfarenheter. Med hänsyn till

att arbetstidens förläggning i stor utsträckning blir beroende av de nya organisationsformer och de tekniska innovationer som väntas präglar arbetslivet i framtiden, och att ministerrådet nu påbörjar ett stort nytt samarbetsområde, arbetslivs- och arbetsrättsfrågor. där hela detta problemkomplex skall tas upp, vill utskottet förorda att arbetstidsfrågorna behandlas inom ramen för detta nya samarbetsområde.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fortsätta det nordiska erfarenhetsutbytet i arbetstidsfrågor inom ramen för projektprogrammet om arbetslivs- och arbetsrättsfrågor. I detta sammanhang bör småbarnsföräldrarnas behov ägnas särskild uppmärksamhet.

Helsingfors den 22 februari 1987

Jo Benkow (H)

Thor-Eirik Gulbrandsen (A)

Siri Häggmark (m)

Helge Adam Møller (KF)

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Grethe Lundblad (s)

Fung. förman

Pétur Sigurðsson (Sj.)

Lena Öhrsvik (s)

Medlemsförslag

om nordiskt samarbete beträffande högspecialiserad sjukvård

(Väckt av Jo Benkow, Ólafur G. Einarsson, Karen Thurøe Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Karen Højte Jensen, Per Petersson, Tuulikki Petäjänniemi, Gunvor Schnitler, Ingrid Sundberg, Jógvan Sundstein och Friðjón Þórðarson)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Sykepleiernes samarbeid i Norden:

— — — har vært utsendt til SSNs medlemsorganisasjoner til uttalelse.

Vedlagt følger uttalelse fra Dansk Sygeplejeråd, Finlands sjukskøterskeforbund, Norsk sykepleierforbund og Svensk sjukskøterskeforening (se *Bihang*).

Som det framgår støtter alle organisasjoner i prinsippet medlemsforslagets ordlyd og innhold.

Hjúkrunarfélag Islands bekrefter telefonisk at organisasjonen støtter medlemsforslaget.

Oslo, 29. august 1985

Sykepleiernes samarbeid i Norden

Marit Helgerud

Sekretær

Dansk Sygeplejeråd, Finlands sjuksköterskeförbund och Svensk sjuksköterskeförening har i skrivelser den 23 augusti, 20 augusti och 13 september 1985 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Norsk sykepleier forbund:

Norsk helsetjeneste er bygget opp med utgangspunkt i en desentralisert modell, hvor det er et mål at befolkningen i størst mulig utstrekning skal ha en viss geografisk nærhet til de helsetjenester de har krav på.

I tillegg er en del tjenester regionalisert innenfor hvert fylke, hver helseregion og enkelte tjenester er også sentralisert til riksnivå.

Dette skulle likevel ikke være til hinder for at det i fremtiden inngås samarbeid med andre land om tjenester som krever langtgående spesialisering, under den betingelse at det er samfunnsøkonomisk og faglig forsvarlig.

NSF slutter seg således til forslaget fra Nordisk Råd under forutsetning av at det stilles følgende krav til denne tjeneste:

- det bør være ressursbesparende,
- typen helsetjeneste må være like tilgjengelig som om det enkelte land etablerer/utbygger tjenesten,
- de nordiske land må fordele tjenestetilbudene innenfor de høyspesialiserte områdene slik at ikke disse konsentreres i ett land.

NSF ønsker lykke til med det videre arbeid.

Oslo, 29. august 1985

Norsk sykepleierforbund

Aud Blankholm

Forbundsleder

Anna Amdal Fyhn

Seksjonsleder

Njursjukas nordiska samarbetsutskott:

Med hänvisning till medlemsförslag A 712/s om nordiskt samarbete beträffande högspecialiserad sjukvård vill vi njursjuka härmed framföra vår uppskattning till att nordiskt samarbete inom SKANDIATRANSPLANT existerar. Samarbetet har möjliggjort fortsatt liv för många av oss.

Inom våra organisationer, som sammanlagt har drygt 10 000 medlemmar, är vi intresserade av en ytterligare, kontinuerlig förbättring av SKANDIATRANSPLANT-samarbetet. Vi är beredda att i samband med

en eventuell översyn av samarbetsformerna dela med oss av våra erfarenheter och kunskaper.

København, Helsingfors, Reykjavík, Oslo och Stockholm den 22 juli 1986

Njursjukas nordiska samarbetsutskott (NNS)

E. u.

Anneli Joneken

Danmark

Indenrigsministeriet:

Vedrørende nordisk samarbejde inden for det højt specialiserede sygehusvæsen kan oplyses, at der er etableret et formelt samarbejde i form af en aftale mellem norske sundhedsmyndigheder og Københavns kommune vedrørende behandling af visse svære brandskader. I samme forbindelse kan nævnes de allerede etablerede nordiske samarbejdsformer inden for nyretransplantationskirurgi og klinisk kemi.

Det øvrige samarbejde, der er tale om, finder sted i henhold til de regler, der er angivet i indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 69 af 17. februar 1983 om adgang til højt specialiseret sygebehandling i udlandet. I den sammenhæng har sundhedsstyrelsen jævnligt godkendt henvisning af patienter til hospitaler i Stockholm, Göteborg og Malmö. Det har i alle tilfælde drejet sig om enkeltsager vedrørende patienter med særligt sjældent forekommende sygdomme (medfødte luftrørsforsnævninger, misdannelser af rygsøjlen, visse sjældne hjernesvulster m. m.).

Sundhedsstyrelsen samarbejder iøvrigt med en undersøgelsesgruppe, som Nordisk Socialpolitisk Komité har nedsat vedrørende samarbejde inden for det nævnte område. Forstudiet kan næppe være afsluttet før omkring udgangen af 1985, og sundhedsstyrelsen er efter anmodning igang med at tilvejebringe materiale til belysning af spørgsmålet med henblik på, at dette sammen med tilsvarende materiale fra de øvrige nordiske lande kan indgå i den endelige rapport til Nordisk Socialpolitisk Komité.

København, den 16. august 1985

(Ej Sign.)

Amtsrådsforeningen i Danmark:

— — — skal man meddele, at Amtsrådsforeningen er bekendt med, at Nordisk Socialpolitisk Komité på et møde i Göteborg den 8.—9. oktober

1984 har afsat et beløb på 75 000 NOK til et forstudie vedrørende samarbejde inden for den højt specialiserede del af sygehusvæsenet.

På denne baggrund skal man meddele, at Amtsrådsforeningen med henblik på at undgå dobbeltarbejde vil foreslå, at man afventer resultatet af det under Nordisk Socialpolitisk Socialkomité iværksatte projekt vedrørende samarbejdet inden for den højt specialiserede sygehusbehandling.

København, den 4. september 1985

P. f. v.

E. b.

Johanne Louise Dithmer

Kommunernes landsforening:

Det fremgår af medlemsforslaget, at forslagsstillerne mener, at visse dele af sygehusvæsenet er i færd med at udvikle en høj grad af specialisering.

Årsagerne hertil angives at være:

- Nyudviklede behandlingsmetoder, som kræver store ressourcer.
- Behandlingsmetoder, som vedrører sygdomme, som er sjældent forekommende.

Forslagsstillerne finder, at de nordiske lande med internationalt set små befolkninger vil have vanskeligt ved hver for sig at finansiere særligt højt specialiseret sygehusbehandling. Der peges derfor på et naturligt samarbejde mellem de dele af de nordiske lande, der grænser op til hinanden, f. eks. Sjælland og syd Sverige.

Forslagsstillerne henstiller til Nordisk Råd at anbefale, at Nordisk Ministerråd foretager en nærmere udredning af spørgsmålet om nordisk samarbejde på de nævnte områder.

Landsforeningen kan godt se, at et nordisk samarbejde på de nævnte områder kan have nogle fordele vedrørende økonomi og antal af specialister og deres stabe.

Et samarbejde over landegrænser vil imidlertid også medføre nogle ulemper, eksempelvis vedr. transport, visitation, efterbehandling og finansiering.

København, den 8. juli 1985

Evan Jensen

E. Krarup

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet:

I Finland har hälsovården sedan år 1972 utvecklats med hjälp av ett särskilt planeringssystem. Skyldigheten att anordna hälsovårds- och sjukvårdsservice för befolkningen har genom lagstiftning ålagts kommuner och kommunalförbund. Statsrådet godkänner årligen målen och de nya resurserna för hälsovården i samband med en riksomfattande plan för ordnande av hälsovården, som utarbetas för en period av fem år. Länsstyrelsen fastställer för folkhälsoarbetets del realiseringsplanen och för specialistsjukvårdens del den regionala planen för centralsjukhusdistriktet under förutsättning att dessa inte är i strid med den riksomfattande planen. Statsandel utbetalas för verksamhet som överensstämmer med den fastställda planen.

En särskild lag om planering av och statsandel för social- och hälsovård trädde i kraft från början av år 1984. Enligt 3 § nämnda lag kan kommun, ifall den inte själv eller i samarbete med en annan kommun eller ett annat kommunalförbund tillhandahåller vissa tjänster, handha försörjningen av tjänster även genom att köpa dessa. Enligt den gällande riksomfattande planen kan kommuner och kommunalförbund fr. o. m. år 1985 erhålla statsandel för inköp av service under förutsättning att ifrågakvarande tjänster inkluderats i realiseringsplanen eller i den regionala planen för specialsjukvård samt i ifrågakvarande kommuns eller kommunalförbunds godkända budget. Det är uppenbart att man i framtiden i samband med den riksomfattande planen kommer att fastslå de resurser som hälsovården årligen har till sitt förfogande för att utveckla och utvidga det existerande verksamhetsområdet och verksamheten. Således är det inte möjligt att utveckla servicen genom att använda inköpstjänster, om man inte samtidigt avstår från någon annan inköpstjänst eller från vissa tjänster i relation till anskaffningskostnaderna för inköpstjänsterna enligt den riksomfattande planen.

Resurserna utnyttjas på det riksomfattande planet så att verksamheten avtrappas funktionellt. Även om man har för avsikt att ordna verksamheten vid centralsjukhusen i så hög grad som möjligt enligt självförsörjningsprincipen är det inte ändamålsenligt och inte heller motiverat att ordna alla tjänster vid varje centralsjukhus.

Med tanke på genomförandet av ovannämnda avtrappning har landet delats upp i fem universitetscentralsjukhusdistrikts ansvarsområden. Universitetssjukhusen ansvarar inom vart och ett ansvarsområde för vården på den mest krävande specialnivån, bl. a. för koronarkärlkirurgin. Medicinalstyrelsen kan även särskilt fastställa att sjukvården koncentreras vid färre än fem sjukhus. Därutöver kan man i den riksomfattande planen ge noggrannare uppskattningar. Där konstateras också bl. a. att njurtransplantationsoperationer görs vid Helsingfors universitetscentralsjukhus.

Enligt avtrappningsprincipen bör ett centralsjukhus vända sig till universitetscentralsjukhuset inom sitt område, om det inte självt kan ordna erforderlig service. En sådan situation kan t. ex. under semestertider och även annars undantagsvis uppstå också vid vården av rätt vanliga sjukdomar. Om ett universitetscentralsjukhus beslutar att en viss tjänst skall ordnas, kan detta göras genom att utveckla den egna verksamheten eller vid behov även genom att anskaffa ifrågavarande tjänst t. ex. från något annat nordiskt land. I administrativt hänseende blir situationen klarare, om planerna för att ändra ersättningspraxisen mellan de allmänna sjukhusen och kommunalförbunden i fråga om krävande specialvård förverkligas. I enlighet med ovannämnda princip skulle ansvaret för att utveckla det nordiska samarbetet beträffande patientinriktad service till stor del förbli hos kommunalförbunden för universitetscentralsjukhusen.

Man har i flera sammanhang diskuterat bl. a. om ett samnordiskt hjärttransplantationscenter. Oliktigheterna i ländernas lagstiftning och t. ex. definieringen av hjärndöden har dock utgjort hinder för grundande av en sådan enhet. Verksamheten med hjärttransplantationsoperationer har sedan inletts vid Helsingfors universitetscentralsjukhus. Resorna och språkfrågor skulle vålla olägenheter för patienterna. Å andra sidan bidrar utvecklandet av krävande specialvård i det egna landet till utvecklingen inom hela specialområdet. Den finska hälsovården har även internationellt erkänts vara på en hög nivå. Vår hälsovårds fördel förutsätter dock även i samband med fortsatta förberedelser att de nya resurser som står till förfogande används för att utveckla och utvidga den egna verksamheten.

Ministeriet hänvisar även till gemensamma förhandlingar i Umeå den 24–25 april 1985, där man föreslog att i Umeå skulle inrättas en thoraxkirurgisk enhet samt vissa andra samarbetsformer för att betjäna de patienter som bor inom Kvarken-området. De finska centralsjukhusen förband sig inte till planerna och den fortsatta beredningen hänsköts till Nordiska ministerrådet. Man har planerat hålla ett gemensamt möte om frågan i september 1985.

Sammanfattningsvis konstaterar social- och hälsovårdsministeriet, att ministeriet med stöd av nu tillgängliga uppgifter om förutsättningarna för nordiskt samarbete beträffande högspecialiserad sjukvård förhåller sig reserverad till sådant internordiskt samarbete, där en viss patientgrupp regelmässigt är hänvisad till vård i ett annat nordiskt land. Däremot anser ministeriet att samarbete i anslutning till medicinska projekt och utvecklandet av metoder för vård av speciella sällsynta sjukdomar är särskilt viktigt.

Helsingfors den 19 augusti 1985

Eeva Kuuskoski-Vikatmaa
Social- och hälsovårdsminister

Karl Johan Krokfors
Sekreterare för
internationella ärenden

Helsingfors universitets konsistorium:

Förslaget synes röra två frågor: dels geografiskt, dels specialitetsbetingat samarbete. Geografiskt betingat samarbete torde vara en fråga om lokala överenskommelser, jämte regler för ersättning för undersökning och vård, och fakulteten anser sig inte behörig att bedöma denna fråga.

Specialitetsbetingat samarbete syftar till att tillhandahålla specialiserad kunskap och färdighet utöver den lokalt tillgängliga. Till urgammal undervisnings- och forskningstradition hör att eleven vallfärdar till lärarens ort; detta är fortfarande det kanske bästa sättet att sprida kunnande och färdighet. Det finns sällsynta sjukdomar vilkas behandling på grund av den specialiserade kunskap eller apparatur de kräver, bör koncentreras till ett ställe i Norden. En sådan koncentration kan dock vara svår att åstadkomma; kunskap och färdighet är statussymboler. Även skillnader i lagstiftningen (exempelvis rörande transplantation) kan förorsaka svårigheter.

Fakulteten understryker att för en verklig rationell bedömning fordras en omsorgsfull utredning inom varje medicinsk specialitet vilka undersöknings- och behandlingsformer som kan tänkas koncentreras inom Norden. En sådan koncentration kan naturligtvis gälla endast selektiva fall; akutvård måste stå till buds inom varje land och region.

Helsingfors den 7 augusti 1985

Olli Lehto

Rektor

Jukka Petänen

Konsistoriets sekreterare

Åbo universitet, förvaltningsverket¹:

Det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget är enligt universitetets uppfattning en bra och för nordisk sjukvård nödvändig verksamhetsform i och för sig. Universitetet anser, att man i samband med utredningsarbetet i anslutning till ärendet bör beakta följande synpunkter:

1. Det är inte vettigt att bygga upp parallella system för diagnostik och vård av sällsynta sjukdomar. På områdena för biokemisk, genetisk o. d. diagnostik är en fortgående utveckling att emotse. Laboratorier specialiserade på högklassig diagnostik på smala områden bör användas i enlighet med samnordiska intressen.

2. För verksamheten bör ordnas tillräckliga ekonomiska resurser. Fors-

¹ Yttrandet översatt från finska.

kare och medicinska experter har kännedom om ifrågavarande verksamhets möjligheter och har i dessa ärenden redan använt sig av sina personliga kontakter, men verksamheten har inte organiserats och kostnaderna inte ombesörjts. Den ekonomiska belastningen – åtminstone vad diagnostiken beträffar – torde vara liten.

3. Det finns inte skäl att upprätta en prognosticerande, täckande förteckning över föremål för vård och diagnostiska åtgärder. Emellertid kan man som exempel konstatera att verksamheten borde kunna omfatta a) sällsynta sjukdomar, vilkas diagnostik förutsätter en biokemisk och genetik forskning – t.ex. DNA-sekvensutredningar (Huntingtons chorea, Refsums sjukdom), b) sällsynta organ- och vävnadstransplantationer (hjärta, lever, bukspottkörtel, benmärg, allogeniska ledtransplantationer), c) korrigerande av införda deformiteter, d) diagnostik beträffande hjärtrytmstörningar.

4. Framtida diagnostiska framsteg och framsteg i medicinsk vård bör beaktas på nordiskt plan (uppföljningsgrupp).

5. Regionala aspekter med tanke på de nordligaste delarna av de nordiska länderna (Kalottområdet) bör intas i planen. En vårdenhet för omfattande brännskador är ett sådant projekt. Motsvarande regionala helheter borde i samarbetshänseende finnas i de mellersta delarna i de nordiska länderna.

Viktigt är, att man utfärdar anvisningar för verksamheten som inte är alltför snävt tilltagna. Ledande överläkaren vid universitetscentralsjukhus kunde t.ex. på framställning av respektive ansvarsområdes specialenhet besluta om remittering av patienter.

Åbo den 30 augusti 1985

Arje Scheinin

Rektor

Seppo K. Markkanen

Planerare

Uleåborgs universitet hänvisar i skrivelse den 2 september 1985 till medicinska fakultetens yttrande av den 25 juli 1985 (se nedan).

Uleåborgs universitet, kliniken för öron-, näs- och halssjukdomar:

Det är nödvändigt att i nordiskt samarbete bilda specialcentrum för högspecialiserad sjukvård på vissa medicinska områden, i synnerhet för att garantera en tillräcklig yrkeskunnighet vid vård av ett fåtal sällsynta och svåra sjukdomar. Ifrågakommande uppgiftsområden är t.ex. vissa krä-

¹ Yttrandet översatt från finska.

vande transplantationer av organ såsom lever, hjärta, lungor och bukspottkörtel. Dessa operationer bör utföras enbart vid ett eller två centrum i de nordiska länderna. Detsamma gäller också operativ vård av svåra anomalier och arytmikirurgi.

Dessutom borde regionalt nordiskt samarbete på geografiskt närbelägna områden underlättas utan att det betalningssystem som nu ålagts kommunerna utgör ett hinder för samarbetet. Därigenom skapas en möjlighet att åstadkomma regionala nordiska samarbetscentrum enligt behov vid ifrågasvarande tidpunkt och enligt tillgänglig know-how-kapacitet och övriga resurser.

Uleåborg den 25 juli 1985

Antti Palva
Professor

Ålands landskapsstyrelse:

— — — landskapsstyrelsen omfattar medlemsförslagets motiveringar och förordar att frågan om nordiskt samarbete vad avser högspecialiserad sjukvård utreds.

Utredningarna och åtgärderna i frågan borde dock också inbegripa förut-sättningarna för samverkan mellan de nordiska länderna när det gäller inte bara den högspecialiserade sjukvården utan också den som förmedlas på universitets- och regionsjukhusnivå. Som i medlemsförslaget framhålles är en sådan samverkan naturlig när det gäller geografiskt närliggande områden. Utom de områden som nämns i förslaget anser landskapsstyrelsen att också Åland och Stockholm-Uppsala-regionen inte minst av språkliga skäl är ett sådant.

Mariehamn den 24 september 1985

Gunnevi Nordman
Vice lantråd

Birger Ch. Sandell
Landskapsläkare

Suomen kunnallisiitto (Finlands kommunförbund)¹:

Den medicinska teknologins utveckling och den allt högre specialiseringen av vissa delar inom sjukvården leder till att de olika nordiska länderna

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

†1 A712/s Supplement

med lågt befolkningsantal har svårt att var för sig upprätthålla högspecialiserad sjukvård. För att man skall kunna uppnå och upprätthålla erforderliga färdigheter samt för att kunna spara på resurserna vore det väl begrundat att utveckla det nordiska samarbetet. Tills vidare är samarbetet i praktiken mycket sparsamt. En del av hindren för samarbetet kan övervinnas. Faktum kvarstår dock, att inget land på något avgörande sätt kan förlita sig på hälsovårdstjänster från ett annat land.

Suomen kunnallisliitto anser, att när det gäller högspecialiserad sjukvård bör man utveckla det nordiska samarbetet i främsta rummet på regional basis i syfte att öka tillgången på tjänster. Man borde öka samarbetet speciellt på geografiskt närbelägna områden. I någon mån har man redan arrangerat sådant samarbete. Erforderliga samarbetsmodeller har dock inte utvecklats i tillräcklig utsträckning. På denna grundval förhåller sig förbundet positivt till en utredning om nordiskt samarbete och samarbetsmodeller i anslutning till högspecialiserad sjukvård. Vi anser att central-sjukhusen borde ha möjlighet att med berättigande till statsbidrag skaffa tjänster från specialiserade enheter i ett annat land, då detta med tanke på regionala behov och en allmän organisering av sjukvården kan anses vara välgrundat. Ifrågasvarande lösningar bör göras inom den enhet, som svarar för vården i det land som skaffar tjänster. I fråga om krävande specialsjukvård skulle lösningen därigenom åvila universitetscentralsjukhus.

Vid utvecklandet av samarbetsmodeller bör systemet för ersättning av de kostnader som specialvården försäkras göras klarare. Man bör på förhand utreda de kostnader som skall ersättas. Suomen kunnallisliitto betonar i detta sammanhang också behovet av en överenskommelse om ersättning även för annan sjukvård som erhållits i ett annat land. Enligt vår uppfattning har man mellan länderna enbart överenskommit om arrangerandet av skyndsam sjukvård i ett annat land. Däremot har frågan om en ersättning av sedvanlig vård mellan de nordiska länderna inte utretts och avtalats. Härigenom har hälsovårdssystemet i det land, som givit vård, svarat för vårdkostnaderna för dessa sjukdomar. Vi anser att ärendet bör snabbt utredas så att avtal kan ingås. Kostnadsansvaret är av betydelse i synnerhet ur Finlands synpunkt. De personer, som flyttat från Finland till Sverige, har i allt större utsträckning börjat utnyttja hälsovårdstjänster i Finland.

Helsingfors den 1 juli 1985

Suomen kunnallisliitto (Finlands kommunförbund)

Paavo Pekkanen
Verkställande direktör

Pentti Lauranto
Bitr. avdelningschef

Finlands stadsförbund¹:

I Nordiska rådet har tidigare väckts ett medlemsförslag om inrättande och upprätthållande av ett centrum för organtransplantationer i nordiskt samarbete. Dess motiveringar var delvis desamma som i det nu väckta medlemsförslaget, dvs. ekonomiska omständigheter och de relativt sällsynta fallen. Det nu väckta medlemsförslaget är mera täckande då man eftersträvar ett mer omfattande samarbete inom hela den specialicerade sjukvården.

I Finland har specialvården på speciellt plan i riksomfattande planer ålagts fem universitetscentralsjukhus, dvs. s. k. miljondistrikt. Vad beträffar sjukvård som koncentreras på färre än fem sjukhus, definieras ifrågavarande ansvarsområden av medicinalstyrelsen särskilt för sig. Först och främst skulle nordiskt samarbete kunna drivas vid arrangerandet av den sistnämnda vården.

I medlemsförslaget siktas dock även till ett samarbete i specialsjukvården i allmänhet på geografiskt näraliggande områden. Ett sådant samarbete har i själva verket förekommit exempelvis i koronarkirurgi mellan Vasa och Södra Österbottens centralsjukhus och mellan Umeå och Uppsala centralsjukhus. Erfarenheterna härav torde ha varit goda.

Centralbyrån vid Stadsförbundet understöder ökat samarbete och en försöksverksamhet i anslutning till detta inom hälsovården mellan de nordiska länderna och anser det därför vara angeläget att ett sådant utredningsarbete, som framförts i medlemsförslaget, sätts i gång. Samtidigt är det dock skäl att förutsätta, att detta inte skall förhindra att även i egen specialsjukvård utveckla färdigheter, exempelvis i koronarkirurgin.

När samarbetet i hälsovården mellan de nordiska länderna utvecklas, bör man också satsa på en gemensam utbildning av personalen som ett led för att förbättra specialvården.

Helsingfors den 6 september 1985

Pekka Alanen

Vice verkställande direktör

Matti Laiho

Sekreterare för hälsoärenden

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands svenska kommunförbund:

— — — får förbundets byrå som sitt utlåtande meddela att vi stöder tanken på ett utvecklat nordiskt samarbete såväl i fråga om högspecialiserad sjukvård som vården av sällsynta sjukdomar och handikapp. Trots att Norden i jämförelse med det övriga Europa är en glesbygd torde en arbetsfördelning beträffande små patientgrupper inte stöta på svårigheter då det gäller transportmöjligheterna. En förutsättning för att systemet skall kunna genomföras är dock att vårdavgifterna vid patientöverföring mellan de nordiska länderna blir jämförbara, vilket inte nu är fallet.

Helsingfors den 7 oktober 1985

Finlands svenska kommunförbund

K. J. Brunström

Erik Nylund

Finlands läkarförbund¹:

— — — att det anser det vara värt understöd, att man utreder på vilka medicinska områden, för vilka vårdmetoder och på vilka geografiska områden samarbetet är möjligt och förnuftigt. En sådan utredning förutsätter en mångsidig granskning på specialområden.

Helsingfors den 6 juni 1985

Finlands läkarförbund

Antti Jäättelä

Ordförande

Kaarina Sarvilinna

Förvaltningschef

Island**Rikstrygdeverket²:**

Det er på det rene at det kan være vanskelig for de temmelig fåtallige nordiske nasjoner hver for seg å opprettholde spesialisert legetjeneste i forbindelse med sjeldne sykdommer og ulykkestilfelle. Av denne grunn

¹ Yttrandet översatt från finska.

² Yttrandet översatt från isländska.

ville et nært samarbeid på dette felt være meget nyttig og burde kunne være til stor fordel for pasientene.

Det er her selvfølgelig tale om et arbeidsområde som må organiseres omhyggelig, noe det ikke er grunn til å behandle nærmere her.

Rikstrygdeverket stiller seg meget positivt til denne idé og går avgjort inn for at forslaget blir vedtatt.

Reykjavík, 23. oktober 1985

Björn Önundarson
Trygdeoverlege

Islands universitet, Medisinsk fakultet¹

Ovennevnte medlemsforslag omhandler nordisk samarbeid vedrørende høyt spesialisert helsetjeneste og legebehandling, og selve forslaget går ut på at Nordisk Råd skal anbefale Nordisk ministerråd å utrede spørsmålet om nordisk samarbeid hva angår høyt spesialisert helsetjeneste og legebehandling. Forslaget innebærer også at det skal redegjøres for oppdraget for neste sesjon i Nordisk Råd 1986; forslaget er fremsatt 8.3.85.

Motiveringen er svært generelt utformet og tar som utgangspunkt den kjensgjerning at det alt har funnet sted en høyt utviklet spesialisering og at den finner sted på stadig flere områder i helsetjeneste og legevitenenskap, hvor det enten utkreves stor teknisk aktivitet eller det er tale om sykdommer som er like viktige som andre, men meget få syke i hver gruppe. I motiveringen heter det også, hvilket er en selvfølge, at det ikke desto mindre må forefinnes muligheter, betingelser og kunnskap for å behandle og diagnostisere også så sjeldne sykdommer, hva så grunnen kan være til at de er så sjeldne.

Vi har overveid og drøftet dette forslag og motiveringen og er enige i det som fremgår der, at sammenholdt med de store nasjoner blir det kanskje stadig vanskeligere for de nordiske land å opprettholde denne uhyre høyt utviklede helse- og legeservice, ikke bare ut fra et økonomisk synspunkt, men også i ikke mindre grad på grunn av vanskeligheter med å holde en faglig sett tilstrekkelig høy standard og holde ved like kunnskap og innsikt.

Vi her på Island har betydelig erfaring for de vansker det her er tale om, både hva angår den økninomske evne og likeså vanskelighetene med å opprettholde og forbedre kunnskaper og utdanning. Inntil nå har styrken i vårt helsevesen hva angår spesialisert legetjeneste, særlig ligget i hvor vidt

¹ *Yttrandet översatt från isländska.*

om i verden islandske leger har søkt sin videre- og spesialutdannelse, og situasjonen har her, i denne henseende, vært gunstigere enn i enkelte av de andre nordiske land. Vanskelighetene med å holde ved like kunnskap og ferdighet har derimot vært de samme som beskrevet i ovennevnte motivering. Av denne grunn ville et samarbeid av den art som her er beskrevet, utvilsomt være meget ønskelig for det islandske helsevesen, og vi kunne her sikkert være både mottakere og ytere på forskjellige felter. På samme måte kunne man tenke seg at det kunne skapes betingelser her i landet for spesialisert behandling av visse sjeldne sykdommer eller sykdomskategorier, i samråd med og tilknytning til andre områder i Norden. Hva angår soneinndelingen, som nevnes i medlemsforslaget, er det kanskje riktig å fremheve at det bare er på idrettsområdet vi anser oss for å tilhøre Nordkallotten; samferdselsmessig og kommunikasjonsmessig på enhver måte er vi mye nærmere knyttet til det område som medlemsutvalget kaller vestre Sverige og Oslo-området, og endatil Sör-Sverige og Danmark-området.

Sammenfattende vil vi si at forslaget i høyeste grad er bemerkelsesverdig og interessant, men at det er vanskelig, på dette stadium, å peke på noen bestemte spesialiserte felt som ville passe bedre eller verre for oss.

I denne forbindelse må det også tas i betraktning at landets beliggenhet og oppbyggingen av vårt helsevesen er slik at vi må opprettholde spesialisert service for langt færre mennesker enn man kjenner til annensteds, enda om dette medfører betydelig økt kostnad. Nettopp i slike tilfelle er det meget verdifullt å kunne, som för nevnt, ha samarbeid med de andre nordiske land hva angår opplæring og opprettholdelse av kunnskap og innsikt.

Reykjavík, 19. september 1985

Ásmundur Brekkan

Professor

Gunnar Biering

Dosent

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Etter departementets mening bør de spørsmål som medlemsforslaget reiser i første omgang vurderes av relevante helsemyndigheter. Bl. a. bør det avklares nærmere hvilke oppgaver som bør være nasjonale og hvilke det vil være naturlig og hensiktsmessig å samarbeide om i Norden.

Utdannings spørsmål som berøres av forslaget, vil det først være mulig å vurdere og ta nærmere stilling til når det foreligger mer konkrete planer for et nordisk samarbeid på området.

Oslo, 3. september 1985

Etter fullmakt

Olav Nyhamar

Hans Berg

Norske kommuners sentralforbund:

Norske kommuners sentralforbund ser positivt på intensjonene i det framsatte medlemsforslaget. For vår del synes vi også at forskningsaspektet, med en internordisk forskningsutveksling også på høyspesialiserte helsetjenester, vil være et nærliggende område å trekke inn helt eksplisitt for slik utveksling og kontakt.

Norske kommuners sentralforbund vil derfor støtte intensjonene i det framsatte medlemsforslaget.

Oslo, 5. august 1985

Arne Rødskog

Øyvind Sørbrøden

Sverige:

Socialstyrelsen:

Det nordiska regeringssamarbetet på social- och hälsovårdsområdet har sin utgångspunkt i Nordiska ministerrådet och dess ämbetsmannakommitté för socialpolitik, den nordiska socialpolitiska kommittén. Verksamheten har bedrivits enligt riktlinjer som fastställdes av social- och hälsovårdsministrarna i augusti 1982. Detta innebär bl a ett omfattande samarbete mellan berörda centrala myndigheter inom hälso- och sjukvårdens område.

Med sin enhetliga struktur beträffande befolkning, miljö, sociala och ekonomiska förhållanden, kulturella traditioner och språk etc samt med sina i princip relativt likartade system för hälso- och sjukvården, förankrade i ett gemensamt välfärdspolitiskt synsätt, bör de nordiska länderna, enligt socialstyrelsens mening, ha goda förutsättningar för en samverkan i planeringshänseende. Samtidigt är dock skillnaderna mellan de olika länderna beträffande bla organisatoriska förhållanden, sjukvårdskonsumtion och sjukdomsförekomst så pass stora, att de rymmer intressanta möjligheter till jämförelser av olika slag.

Ett omfattande nordiskt samarbete på hälso- och sjukvårdsområdet pågår redan. Det gäller tex personal- och utbildningsfrågor med utgångspunkt från den gemensamma nordiska arbetsmarknaden som är etablerad på hälso- och sjukvårdsområdet samt statistikfrågor. Det förekommer även ett gemensamt uppträdande i internationella sammahang, tex inom WHO. Det förekommer också konkreta samarbetsprojekt som exempelvis nordisk vävnadsbank för transplantation och klinisk kemi. Socialstyrelsen ställer sig därför positiv till ett fortsatt och utvidgat nordiskt samarbete som även innefattar högspecialiserad vård.

Socialstyrelsen har i juni 1985 överlämnat ett förslag till Landstingsförbundet med förteckning över sk riksspecialiteter – förteckning R till riksavtalet för hälso- och sjukvård. Denna förteckning håller nu på att remissbehandlas inom de olika sjukvårdsregionerna. Förteckningen grundar sig på uppgifter som samlats in av de regionala samverkansnämnderna. Materialet har därefter sammanställts av Landstingsförbundet och överlämnats till socialstyrelsen för en medicinsk analys av de förtecknade verksamheterna. En sådan har utförts av styrelsen med biträde av ledamöter av dess vetenskapliga råd, företrädare för specialitetsföreningar och berörda klinikchefer. I denna förteckning finns upptaget flera verksamheter – utöver i medlemsförslaget omnämnda transplantationskirurg- och brännskadevård – som sannolikt skulle kunna vara lämpade för ett nordiskt samarbete, dvs verksamheter som kräver speciell teknisk och många gånger dyrbar utrustning, personell kompetens och för vilka patientunderlaget samtidigt är relativt begränsat i varje land för sig.

Som exempel på verksamheter lämpade för ett nordiskt samarbete, enligt socialstyrelsens bedömning, kan nämnas intrauterin transfusion vid Rh-immunisering. Detta är en mycket sällsynt behandlingsform – cirka 5–10 patienter per år, som endast förekommer vid två kliniker i landet. Benmargstransplantation, särskilt på barn, för att behandla vissa sällsynta blodsjukdomar är ett annat exempel på sådan verksamhet liksom endokrinologisk onkologi, som kräver såväl specifik kompetens som avancerad teknisk utrustning, och vissa mer sällsynta blodsjukdomar. Ytterligare exempel på sådana verksamheter kan komma att aktualiseras i samband med remissarbetet och Landstingsförbundets fastställande av förteckning R för år 1986.

Bland de initiativ som tagits när det gäller nordiskt samarbete inom den högspecialiserade sjukvården kan nämnas den nordiska konferens om hjärttransplantationer som anordnades av socialstyrelsen i februari 1984 och där ett nordiskt samarbete på detta område diskuterades. Ett tidigare framlagt förslag med ett enda hjärttransplantationscentrum för Norden övergavs därvid, eftersom det numera finns patientunderlag för minst ett centrum per land. Dock fastslogs att det finns ett stort behov av samarbete för att få fram ett tillräckligt antal donatorer.

Den snabba utvecklingen på transplantationsområdet med bla lever- och bukspottskörteltransplantationer kan också motivera en nordisk samverkan bla för att få fram lämpliga givare.

I den rullande översyn som görs av den högspecialiserade hälso- och sjukvården i Sverige beaktas möjligheterna till nordisk samverkan.

I detta sammanhang kan vidare nämnas att socialstyrelsen vid flera tillfällen tillstyrkt specialistvård i andra nordiska länder för svenska patienter, där motsvarande vård inte kunnat erbjudas i Sverige.

Med hänvisning till vad ovan anförts ställer socialstyrelsen sig positiv till ett fortsatt men också utvidgat nordiskt samarbete på hälso- och sjukvårdsområdet. Styrelsen ställer sig dock tveksam till lämpligheten att – som anges i medlemsförslaget – låta särskilt utreda frågan om nordiskt samarbete vad avser högspecialiserad sjukvård. Dessa frågor bör prövas inom ramen för det reguljära samarbete som etablerats mellan de nordiska hälso- och sjukvårdsadministrationerna. Inget hindrar dock att dessa får i uppdrag att särskilt redovisa frågan om det nordiska samarbetet inom det högspecialiserade området för Nordiska rådet.

Stockholm den 1 oktober 1985

Enligt socialstyrelsens beslut

Eivor Nilsson Börjesson

Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri):

Spri har medverkat i flera olika, av Landstingsförbundet initierade, utredningar om högspecialiserad sjukvård. Under 1983 utreddes frågan om thoraxkirurgisk verksamhet (öppna hjärtoperationer) och under 1984 gällde det njurtransplantationsverksamheten. I detta arbete har man gjort

medicinska, organisatoriska och ekonomiska bedömningar om dessa verksamheter. Kommande aktuella utredningsområden är hjärttransplantationer och brännskadevård.

Det hittillsvarande arbetet har skett mot bakgrund av ett kärvare samhällsekonomiskt klimat. I ett sådant läge är det än viktigare att ha ett samlat grepp i riket när det gäller högteknologisk och kostsam vård.

Viss högspecialiserad vård skall bedrivas vid samtliga universitetssjukhus medan annan verksamhet, av medicinska säkerhetsskäl och ekonomiska skäl enbart skall förekomma vid en eller några enheter i landet. Vissa verksamheter kan vara så resurskrävande att ett nordiskt samarbete kan vara motiverat. Eventuella stordriftsfördelar (ur säkerhets- och ekonomisk synpunkt) måste härvid vägas mot närhet till vården för patienter och anhöriga.

Spri ställer sig positivt till att frågan om ett nordiskt samarbete utreds när det gäller den högspecialiserade vården. En sådan utredning bör ej begränsas till att gälla geografiskt närliggande upptagningsområden som skär landsgränserna utan även omfatta andra samarbetsaspekter inom exempelvis forskning och utveckling. Ett speciellt intresse bör också ägnas frågan om ett mer utvecklat samarbete när det gäller ett snabbt och effektivt tillhandahållande av organ för olika transplantationer (t ex njurar, hjärtan).

Stockholm den 18 september 1985

Thorsten Thor

Gustaf Brynolfsson

Riksförsäkringsverket:

Riksförsäkringsverket tillstyrker en utredning av förslaget, som innebär att personer som är i behov av högspecialiserad sjukvård skall kunna föras från ett nordiskt land till ett annat, där adekvat vård bäst kan ges av t ex resursmässiga och geografiska skäl. Vid en sådan utredning bör följande beaktas.

Sjukvård som meddelas utomlands ersätts inte enligt lagen om allmän försäkring (AFL). Ett undantag från denna regel gäller dock när en person som är försäkrad i Sverige insjuknar under vistelse vid gränsen till Finland eller Norge. I detta fall kan den försäkrade söka läkarvård i något av de nämnda länderna och få kostnaderna för denna vård ersatta från den svenska försäkringen. Regeln finns intagen i gränssjukvårdskungörelsen (1962: 390, omtryckt 1976: 111).

Enligt den nordiska konventionen om social trygghet, artikel 14, har

person som är bosatt i ett nordiskt land och som under vistelse i något annat nordiskt land blir i behov av sjukvård rätt till ersättning för vårdkostnaderna enligt vistelselandets lagstiftning. Konventionen är inte tillämplig om någon reser till annat nordiskt land i avsikt att erhålla vårdförmåner eller överförs av sjukvårdshuvudman i bosättningslandet till vårdinrättning i annat nordiskt land. För tillämpning av artikel 14 förutsätts inte att vårdbehovet skall inträffa plötsligt. Även personer med kroniska sjukdomar som är i frekvent behov av vård – tex dialyspatienter – skall ha rätt till vårdförmåner under vistelse i annat nordiskt land än bosättningslandet.

Enligt sjukreseförordningen (1975:964) ersätts resor i samband med sjukvård som är ersättningsberättigad enligt AFL. Resor utomlands ersätts inte. Enligt den nordiska konventionen kan resor i vissa fall ersättas av vistelselandet. Dessa regler är dock inte tillämpliga om en resa företagits i syfte att erhålla vård i något annat nordiskt land.

AFL och den nordiska konventionen täcker således i princip inte ersättning för vare sig vård- eller resekostnader när någon reser till ett annat land för att få sjukvård. Om en person inte kan få adekvat specialistvård i Sverige, tex vissa organtransplantationer, kan emellertid vederbörande sjukvårdshuvudman besluta att stå för kostnaderna.

Frågan om ett nordiskt samarbete beträffande högspecialiserad vård torde få lösas genom ett åtagande från respektive land att under vissa förutsättningar – tex kostnadsgaranti, vissa typer av specialistvård mm – meddela vård.

Det synes rimligt att det är det vårdbegärande landet som skall svara för kostnaderna i sådana fall som avses i förslaget. Frågan behöver därför inte beröra den nordiska konventionen.

Genomförs förslaget skulle för Sveriges del – utan ändring i AFL – sjukvårdshuvudmannen bli betalningsansvarig för vård som lämnats person som förts från Sverige till ett annat nordiskt land för vård.

Stockholm den 27 september 1985

På riks försäkringsverkets vägnar

Birgit Strand

Byråchef

Barbro Järv

Avdelningsdirektör

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

UHÄ har remitterat ovannämnda medlemsförslag till karolinska institutet och universiteten i Uppsala, Linköping, Lund, Göteborg och Umeå. Svar har inkommit från samtliga vilka härmed överlämnas (*se nedan*). För egen del vill UHÄ instämma i högskoleenheternas yttranden och understryka vikten av att en sådan utredning som föreslås i medlemsförslaget kommer till stånd.

Stockholm den 30 september 1985

På UHÄ:s vägnar

Marika Raftell

Lars Eric Handog

Karolinska institutet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 16 september 1985 till yttrande av professor Rolf Zetterström av den 6 september 1985 (*se nedan*).

Karolinska institutet:

Förslagsställarna redovisar fördelarna med ett nordiskt samarbete beträffande högspecialiserad sjukvård. Rektorsämbetet instämmer i vad som anförts.

En samverkan mellan de nordiska länderna beträffande den högspecialiserade sjukvården synes inte endast vara av värde för den direkta vården av patienter som lider av vissa sällsynt förekommande och resurskrävande sjukdomar. Ett samarbete bör också kunna underlätta den medicinska utvecklingen och forskningen beträffande sådana sjukdomstillstånd. Inom de enskilda befolkningsmässigt små nordiska länderna kan det vara svårt att utveckla och värdera metoder för diagnostik och behandling rörande sällan förekommande sjukdomstillstånd. Tidsåtgången innan ett tillräckligt stort antal patienter hunnit undersökas och behandlas kan bli så pass lång, att det synes meningslöst att försöka bedöma värdet av använda metoder. Genom nordisk samverkan borde det bli möjligt att inom en relativt kort tid genomföra forskning och medicinskt utvecklingsarbete rörande sällan förekommande sjukdomar och abnormiteter.

I förslaget nämns organtransplantationer och brännskadevård som exempel på verksamhetsområden som är lämpade för ett nordiskt samarbete. Som ytterligare tänkbara områden kan nämnas diagnostik (inkl fosterdiagnostik) och behandling av sällan förekommande ärftliga ämnesomsättningsjukdomar, omhändertagandet av vissa defekter i immunförsvaret

och blodets koagulation, utredning av avvikelser i könsdifferentieringen samt behandlingen av sällsynta tumörsjukdomar, såsom sarkom i hjärtmuskulaturen, vissa bentumörer och medfödda tumörsjukdomar. Ett nordiskt samarbete bör kunna omfatta både remitterade patienter och laboratorieundersökningar.

Rektorsämbetet tillstyrker att den föreslagna utredningen om nordiskt samarbete vad avser högspecialiserad sjukvård kommer till stånd. Det synes angeläget att till en sådan utredning knyts företrädare för den kliniska medicinska forskningen.

Stockholm den 6 september 1985

Rolf Zetterström

Professor

Uppsala universitet, medicinska fakultetsnämnden:

I ovannämnda remissförslag påpekas inledningsvis att den långtgående specialiseringen inom vissa delar av sjukvården utvecklats därhän att det i vissa fall vore önskvärt med ett organiserat nordiskt samarbete mellan olika universitetskliniker för att erbjuda medborgarna i de nordiska länderna optimal medicinsk vård i de fall där den professionella nivån och kunskapen inte kan upprätthållas vid alla universitetssjukhus på grund av att patientmaterialet är för litet eller att de kliniska och personella resurserna inte är adekvat uppbyggda.

Fakultetsnämnden delar de i detta medlemsförslag anförda tankegångarna och skulle för sin del med tillfredsställelse se varje överenskommelse mellan berörda myndigheter, som vore ägnad att underlätta möjligheterna för en enskild medborgare att i de sällsynta fall varom här är fråga, erhålla adekvat vård även om detta skulle innebära överskridande av nationella gränser. En situation där behovet av sådana arrangemang är uppenbart gäller det i medlemsförslaget omnämnda exemplet angående brännskadorna där inte ens de sammanslagna nu tillgängliga resurserna i de nordiska länderna skulle kunna täcka behoven, t. ex. vid en större flygolycka.

När det å andra sidan gäller den omfattande organtransplantationsverksamheten som nu är under snabb uppbyggnad i alla de nordiska länderna vid ett eller flera centra torde den när det gäller redan väl utprovade metoder såsom transplantation av njure, hjärta, lever och benmärg inom kort bli av tillräckligt stor omfattning inom varje land. Eftersom basorganisationen för transplantationsverksamhet därigenom skapas torde även förutsättningarna för vidareutveckling av denna gren av kirurgin finnas på nationell nivå. Däremot torde behov av fortsatt samarbete mellan Nordiska transplantationscentra i form av gemensamma organbanker och utbyte av erfarenheter bestå och behöva utökas,

När det gäller andra mindre spektakulära områden, t. ex. specifika och små patientgrupper inom de icke opererande specialiteterna, beror nu rådande svårigheter inte enbart på olika byråkratiska hinder för ett rationellt utnyttjande av tillgängliga gemensamma resurser utan också på brister i informationen mellan de olika universitetsklinikerna om vilka resurser, som de facto finns tillgängliga inom Nordens gränser.

Nordiska rådet skulle för övrigt i det avseendet kunna göra betydande insatser genom att stödja denna form av professionellt medicinskt informationsutbyte över gränserna, t. ex. genom bidrag till finansiering av medicinska symposier och av nordiska medicinska tidskrifter bland vilka tidskriften "Nordisk Medicin" som når cirka 60 000 nordiska läkare och medicine studerande intar en särställning.

Det förtjänar också att påpekas att det redan i nuläget finns relativt väluppbyggda kontaktnät mellan sjukhusledningarna vid de större universitetssjukhusen i de nordiska länderna och att även detta forum skulle kunna vidareutvecklas i första hand vad avser informationsutbytet mellan sjukhus.

Avslutningsvis förtjänar omnämnas att vid Gustav Werner institutet, Uppsala universitet, just nu pågår en för Norden och Europa unik uppbyggnad av en medicinsk verksamhet avsett att exploatera de nya behandlingsresurser, när det gäller vissa maligna sjukdomar, som den nya protonstråleacceleratorn ger.

Uppsala den 23 september 1985

Harry Boström

Birgit Lannering

Universitetet i Linköping, medicinska fakultetsstyrelsen:

Medicinska fakultetsstyrelsen har tagit del av medlemsförslag rörande nordiskt samarbete beträffande högspecialiserad sjukvård. Här framhålls att de nordiska länderna med sina internationellt sett ganska små befolkningar kan komma att få det allt svårare att bära den extremt högspecialiserade sjukvården därför att en verksamhet som har tillräcklig omfattning för att den professionella nivån och kunskapen skall kunna hållas vid liv ej kan drivas om patientunderlaget är för litet. Mot den bakgrunden föreslår man att undersöka förutsättningar för samverkan mellan de nordiska länderna när det gäller den högspecialiserade sjukvården.

Medicinska fakultetsstyrelsen har inget att invända mot dessa synpunkter, men menar att redan i dag föreligger ett sådant samarbete ehuru ej formaliserat vid vissa sjukdomar där exceptionell kompetens föreligger på en universitetsort. Mot bakgrunden av svårigheten att formalisera en

svensk s.k. rikslista för nationell specialisering föreslår vi att man ej försöker utreda vilka sjukdomar och vilka platser som kan vara lämpliga för ett nordiskt samarbete utan i stället utreder hur patienten lättast kan remitteras över de nationella gränserna, eftersom ämnesföreträdarna för de olika specialiteterna redan idag är mycket väl medvetna om var en särskild kompetens finns.

Linköping den 28 augusti 1985

På medicinska fakultetsstyrelsens vägnar

Olle Stendahl

Randi Hellgren

Lunds universitet, rektorsämbetet:

Medicinska och odontologiska fakulteterna har inkommit med sina synpunkter på det väckta medlemsförslaget.

Rektorsämbetet instämmer i odontologiska fakultetens synpunkter om en utredning med uppgift att undersöka möjligheterna att tillskapa ett nordiskt center för specialiserad tandvård vid tandläkarhögskolan i Malmö. Sedan erfarenhet vunnits från detta skulle liknande specialistcentra kunna byggas upp i de övriga nordiska länderna.

Rektorsämbetet överlämnar de inkomna yttrandena (*se nedan*).

Håkan Westling

Karin Helmer

Lunds universitet, medicinska fakulteten:

I förslaget anges att nordiskt samarbete beträffande speciellt resurskrävande behandlingsmetoder, t. ex. organtransplantation samt behandling av mycket sällsynta sjukdomstillstånd, skulle utredas.

Medicinska fakultetsstyrelsen vill påpeka att det finns en expertkommitté för transplantationsfrågor tillsatt av socialstyrelsen (motsvarande) i de olika nordiska länderna. Denna expertkommitté har utrett samarbetsfrågorna kring organtransplantationer och även yttrat sig beträffande hjärttransplantationer. Fakultetsstyrelsen anser att de utredningar som gjorts av expertkommittén är helt tillfredsställande och att det icke föreligger behov av ytterligare utredning beträffande transplantationssamarbetet inom Norden.

Ett internordiskt samarbete beträffande behandling av mycket sällsynta sjukdomar är angeläget och förekommer i ringa omfattning. Behovet av sådant samarbete är så begränsat att lösningar lämpligast torde kunna åstadkommas från fall till fall. En allmän rekommendation till berörda myndigheter från Nordiska rådet torde vara till fyllest för att lösa dessa samarbetsfrågor.

Ytterligare ett område där samarbete över landsgränser är angeläget är vid eventuella större katastrofer, exempelvis med ett större antal brännskador. Fakultetsstyrelsen anser att eventuella formella hinder för sådant samarbete bör undanröjas.

Lund den 3 september 1985

Christer Owman

Birgitta Larsson

Lunds universitet, odontologiska fakulteten:

Inom odontologin har teknisk och biologisk utveckling under det senaste årtiondet gjort det möjligt att genomföra tandbevarande och tandersättande behandling i en utsträckning som tidigare inte ansågs möjlig. Detta gäller särskilt behandling av tandlossningssjukdomar, ersättning av förlorade tänder med användning av tekniskt avancerade rekonstruktioner, insättande av implantat och utförande av rekonstruktioner på dessa.

I samband med behandlingen av medlemsförslaget om nordiskt samarbete beträffande högspecialiserad sjukvård bör även möjligheterna för etablerande av nordiska behandlingscentra för avancerad odontologisk specialistvård utredas. Sådan specialistvård förekommer i dag i Sverige men klinikerna som utför specialistvården är belägna på olika orter och verksamhetens omfattning och inriktning bestäms av den enskilde klinikers intresse och engagemang. Samling av verksamheten till centra skulle öka förutsättningarna för att rationellt driva vården samt ge specialisterna erfarenhet och större möjligheter till framgång i det individuella fallet.

Etablerandet av nordiska centra för avancerad tandvård kombinerad med klinisk forskning skulle ge möjlighet för de i de nordiska länderna verksamma specialisterna att nära följa och delta i forskning inom odontologin. Befolkningen i de nordiska länderna skulle vid dessa specialiserade centra kunna få den vård deras sjukdomstillstånd indicerar. Vård till medborgare från utomnordiska länder skulle också kunna ges. I detta sammanhang bör nämnas att det Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM) i Oslo har varit synnerligen framgångsrikt i sin strävan att skapa bättre material inom den nordiska tandvården.

Tandläkarhögskolan i Malmö avvecklar för närvarande sin grundläggande tandläkarutbildning. För framtiden planeras här en organisation med i första hand forskning, efter- och vidareutbildning samt specialisttandvård. Resurser kommer här att finnas tillgängliga för ett första nordiskt specialistcenter för tandvård. En sådan klinik kan byggas upp med begränsade investeringar i lokaler och utrustning. Fakultetsstyrelsen föreslår därför att UHÄ snarast tillsätter en utredning med uppgift att undersöka möjligheterna att tillskapa ett nordiskt center för specialiserad tandvård vid tandläkarhögskolan i Malmö. Sedan erfarenhet vunnits från detta skulle liknande specialistcentra kunna byggas upp i de övriga nordiska länderna.

Lund den 9 september 1985

På fakultetsstyrelsens vägnar

Per-Olof Glantz

Göran Lindahl

Göteborgs universitet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse av den 4 september 1985 till yttrande av den 28 augusti 1985 från universitetets medicinska fakultetsnämnd och linjenämnden för läkarlinjen (se nedan).

Göteborgs universitet, medicinska fakultetsnämnden och linjenämnden för läkarlinjen:

I medlemsförslaget erinras om de svårigheter som kan finnas för små länder att upprätthålla en hög kompetens inom alla olika grenar av de snabbt expanderande medicinska vetenskaperna. Medicinen skiljer sig inte från andra kunskapsområden som torde ha likartade problem. Den "extremt högspecialiserade sjukvården" kan i vissa fall vara knuten till speciellt dyrbara fysiska resurser (t. ex. viss modern diagnostisk apparatur, utrustning för cancerbehandling etc.). Den torde mer karakteriseras av att de kräver insatser från många medicinska discipliner och att den är intimt förenad med aktiv forskning och utveckling.

Detta torde också vara förslagsställarnas åsikt, då man säger att det inte är främst ekonomiska aspekter som motiverar förslaget utan snarare behovet av kunskapsmässig koncentration.

Som en konsekvens härav följer att alla åtgärder som kan stimulera och underlätta samarbete mellan medicinska forskningscentra i Norden på sikt öppnar vägen för intensivare samarbete vad avser "högspecialiserad sjukvård". Som praktiska åtgärder kan man tänka sig Nordiska gästprofessorer, bättre stipendieringsmöjligheter för utbyte av yngre forskare och forskarstuderande, ökade resurser för respektive lands medicinska forsk-

ningsråd att anordna nordiska specialistkonferenser inom aktuella områden, ev. samnordiska "konsensuskonferenser" etc.

Erfarenheten visar att centra för "högspecialiserad vård" uppstår på grund av goda personkonstellationer snarare än som följd av sjukvårdsbyråkratiska överväganden eller regionalpolitiska intressen. Man måste därför varna för en övertro på att det är möjligt att i ett något längre tidsperspektiv bestämma var den ena eller andra avancerade vården skall bedrivas – likaväl som det måste understrykas att vad som i dag anses vara "högspecialiserad vård" i morgon kanske betraktas som rutinvård.

En ökad flexibilitet i utnyttjande av kunnandet i Norden (bl. a. genom förenklade procedurer för överföring för behandling av patienter mellan olika länder) ser medicinska fakultetsnämnden och linjenämnden för läkarlinjen som viktigast.

Göteborg den 28 augusti 1985

Enligt uppdrag

Barbro Strand

Umeå universitet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 9 september 1985 till yttrande av den 9 september 1985 från universitetets medicinska fakultet (se nedan).

Umeå universitet, medicinska fakulteten:

Medlemsförslaget om nordiskt samarbete beträffande högspecialiserad sjukvård är utan tvekan mycket intressant. I inledningen påpekas att en långtgående specialisering krävs på grund av att behandlingsmetoder utvecklats som antingen kräver stora resurser eller som berör sjukdomar som är av väldigt liten numerisk omfattning. Som exempel nämns hjärtbyten eller andra organtransplantationer samt sällsynta sjukdomar som måste kunna behandlas inom de nordiska länderna. Vidare påpekas att de nordiska länderna med sina internationellt sett ganska små befolkningar kan komma att få det allt svårare att bära den extremt högspecialiserade sjukvården.

Detta är helt riktigt enligt fakultetsnämndens uppfattning.

Nämnden vill ytterligare påpeka en faktor som förstärker vikten av att ett samarbete upprättas inom den högspecialiserade sjukvården, nämligen problemet med språksvårigheter.

I gränsområdena mellan t. ex. Sverige och Finland kan det vara en fördel

om ett samarbete kan äga rum över gränserna med tanke på att stora delar av befolkningen i gränsområdena inom Sverige talar enbart finska. I Finland finns vissa områden där svenskspråkigheten är betydande och där språksvårigheter gentemot finskan kan utgöra ett problem. Samarbete över gränserna skulle här kunna vara av betydelse.

Som konkret förslag på ett sådant samarbetsprojekt inom området Mitt-Norden vill fakultetsnämnden framföra utvecklingen av thoraxkirurgisk klinik i Umeå, vilken den svenskspråkiga befolkningen i Österbotten (staden Vasa med omgivning) skulle kunna få utnyttja.

Den medicinska fakultetsnämnden anser sålunda att det ovan nämnda medlemsförslag om nordiskt samarbete beträffande högspecialiserad sjukvård är av utomordentligt stor betydelse. Nämnden vill därför starkt tillstyrka att frågan om nordiskt samarbete vad avser högspecialiserad sjukvård utreds och vill dessutom understryka att en sådan utredning bör ske med största snabbhet.

Umeå den 9 september 1985

På fakultetsnämndens vägnar

Sven Dahlgren

Svante Lampa

Svenska kommunförbundet har i skrivelse den 11 oktober 1985 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Landstingsförbundet:

I oktober 1982 tillstyrkte förbundsstyrelsen att ett utredningsarbete skulle inledas som syftade till att beskriva förutsättningar och krav för ett ökat nordiskt samarbete vad gäller hjärttransplantationer. Förslaget var väckt i Nordiska rådet. Rådet lämnade emellertid senare förslaget utan åtgärd. De skäl som förbundsstyrelsen då ansåg motiverade ett ökat nordiskt samarbete har alltså aktualitet. Förbundsstyrelsen kan därför hänvisa till sitt yttrande över nämnda förslag.¹

Landstingsförbundet har under senare år arbetat intensivt för en bättre samordning och planering av den högspecialiserade vården i Sverige. I samarbete med berörda landsting, samverkansnämnder, Socialstyrelsen och Spri pågår ett omfattande arbete som går ut på att identifiera och beskriva så kallade riksspecialiteter. Dessa verksamheter bör av olika skäl – medicinska säkerhetsskäl, organisatoriska-, ekonomiska-, administrati-

¹ Se Nordiska rådet, 32:a sess., Supplement.

va skäl – endast bedrivs vid en eller två enheter i landet. Alla människors lika rätt till en god vård kräver att dessa mycket specialiserade verksamheter är allmänt kända i vården.

Landstingsförbundet har också genomfört en riksplanering av öppen hjärtkirurgi och njurtransplantationer. Detta arbete har sedan utmynnat i rekommendationer till sjukvårdshuvudmännen om dimensionering och lokalisering av verksamheterna.

I rubricerade medlemsförslag nämns brännskadevården som ett exempel på en verksamhet som skulle gagnas av ett ökat nordiskt samarbete. Landstingsförbundet har hos Socialstyrelsen hemställt om ett medicinskt underlag till grund för en riksplanering av denna verksamhet. Den aktuella medicinska dokumentationen är nu tio år gammal och måste därför revideras av medicinsk expertis. Under hand har Socialstyrelsen meddelat att detta arbete kommer att pågå ett år framöver.

I oktober innevarande år kommer förbundet att från Socialstyrelsen erhålla ett medicinskt underlag till grund för planeringen av eventuella hjärttransplantationer i Sverige.

Förbundsstyrelsens arbete med planeringen av den högspecialiserade vården syftar ytterst till att öka effektiviteten och säkerheten i vården. Det är förbundsstyrelsens uppfattning att vissa verksamheter skulle gagnas av ett ökat nordiskt samarbete. Förbundsstyrelsen tillstyrker därför att frågan utreds.

Stockholm den 5 september 1985

Landstingsförbundet

Gunnar Hofring

Walter Slunge

Svenska läkaresällskapet:

— — — får efter hörande av bl. a. sina sektioner för endokrinologi och invärtes medicin samt den till Sällskapet associerade Svensk transplantationsförening anföra följande.

Medlemmar av Nordiska rådet föreslår en utredning av framtida samarbete mellan de nordiska länderna om högspecialiserad sjukvård, särskilt där behandlingsmetoder är resurskrävande eller sjukdomen sällsynt. Man anger fyra exempel på geografiska områden lämpliga för samverkan: Själland/Sydsverige, västra Sverige/Osloområdet, Mitt-Norden samt Nordkalotten. Ett konkret exempel på vårdområde ges: vård av svårt brännskadade.

Nordiskt transplantationssamarbete föreligger redan inom organisationen Skandiatransplant som varit verksam sedan 1968. Dess främsta uppgift

är att genom utbyte av framför allt njurar bredda organtillgången. Det förefaller Svenska läkaresällskapet naturligt att även ett till andra organ vidgat samarbete sker inom samma organisation. Sannolikt kräver detta en fastare organisation med representation från ländernas olika transplantationscentra.

Annan verksamhet som är föremål för ingående diskussioner är t. ex. samverkan om thoraxkirurgi över Kvarken. Behandling av hypofystrumörer och behandling av maligna endokrina tumörer är andra områden lämpliga för nordiskt samarbete.

För barn utförs följande specialundersökningar i Sverige:

Vid barnkliniken, Östra sjukhuset, Göteborg: Utredning av medfödda immunopatier – diagnostik och terapi. Mitokondriella cytopatier – diagnostik. Utredning av speciella progressiva encefalopatier.

Vid barnkliniken i Lund: Utredning av barn med sällsynta blödningsrubbningar. Utredning av misstänkta rubbningar i glykokonjugatmetabolismen. I samarbete med dialysavdelningen i Lund även specifikt avlägsnande av antikroppar t. ex. vid hemofili med antikoagulans. Autolog benmärgstransplantation som led i behandlingen av vissa solida tumörer.

Vid barnkliniken, Karolinska sjukhuset – S:t Görans sjukhus, Stockholm: Utredning och behandling av rubbningar i aminosyremetabolism. Utredning av bristande manlig könsdifferentiering. I samarbete med neurokirurgkliniken, Karolinska sjukhuset, stereotaktisk strålbehandling av intrakraniella tumörer, liksom stereotaktisk punktionsdiagnostik och behandling av cystiska intrakraniella tumörer. Utredning av andningsregleringsrubbningar hos barn.

Barnkliniken vid Huddinge sjukhus: Benmärgstransplantation.

Det föreligger sällan behov av att sända barn utanför Sveriges gränser för sjukvård. Enstaka svenska patienter har dock remitterats till Voksen-toppen i Oslo. Däremot kan speciella laboratorieundersökningar passa bra för centralisering vid något nordiskt laboratorium. För närvarande utnyttjas analyser av D-vitamin-metaboliter i Bergen, trombocytantikroppsbestämningar i Köpenhamn samt peroxisomala laboratorieutredningar och erythropoetinbestämningar i Oslo.

I framtiden torde det vara nödvändigt att profilera laboratorieutredningar inom prenataldiagnostik vid ärftliga sjukdomar. DNA-prover finns numera utvecklade för ett flertal sådana sjukdomar och kan användas för analys av chorion villi-biopsier redan vid 8–10 graviditetsveckan.

Om den föreslagna utredningen kan underlätta eller påskynda den utveckling som nu naturligt växer fram, är den värd allt stöd.

Svenska läkaresällskapet vill föreslå att kvalificerad medicinsk expertis ges möjlighet delta i utredningsarbetet att samverka omfattar också avancerade medicinska utredningar och icke-kirurgisk behandling, som exemplifierats ovan

att gemensam internordisk forskning kring sällsynta sjukdomar specifika för de nordiska länderna stimuleras
 att för vissa mycket sällsynta sjukdomar samverkan inte avgränsas till vissa mindre geografiska områden utan omfattar hela Norden där ett eller två nordiska centra kan etableras – samt vill dessutom framhålla att bättre reguljära kommunikationer mellan länderna i Mitt-Norden och på Nordkalotten är en förutsättning för utvidgat sjukvårdssamarbete.

Stockholm den 1 oktober 1985

För Svenska läkaresällskapet

David H Ingvar

Ordförande

Hans O Hallander

Sekreterare

Sveriges läkarförbund:

 Förbundet har intet att invända mot att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda frågan om nordiskt samarbete vad avser högspecialierad sjukvård.

Stockholm den 3 september 1985

Sveriges läkarförbund

Utredningsavdelningen

Ulf Schöldström

Robert Wahren

Medlemsförslag

om tryggandet av Dövas Nordiska Råds verksamhet

(Väckt av Kaj Bärlund, Elsi Hetemäki-Olander, Hannu Kemppainen, Sakari Knuuttila, Heikki Riihijärvi och Pirkko Turpeinen samt Arne Andersson, Ólafur G. Einarsson, Eidur Guðnason, Guðrún Helgadóttir, Astrid Murberg Martinsen och Odd With)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska hälsovårdshögskolan har i skrivelse den 1 oktober 1985 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH):

För bedömning av förslaget anser vi det nödvändigt att lyfta fram barndomsdövas särart i förhållande till hörande.

Barndomsdöva har inte kunnat lära sig språk med hjälp av hörseln. De måste se språket. Barndomsdöva är härigenom en liten minoritet i de nordiska länderna med ett eget språk. De kan inte helt och fullt integrera sig med den stora majoriteten hörande. Barndomsdöva och hörande är beroende av teckenspråkstolk för att kunna kommunicera med varandra. Sinsemellan är barndomsdöva däremot inte handikappade utan har i hela Norden en fri kommunikation med varandra.

Den naturliga åtskildheten från den hörande majoriteten har främjat en dövkultur. Barndomsdöva är – så uttrycker de döva det själva – ett samhälle i samhället med eget språk och egen kultur, men också med anspråk på största möjliga delaktighet i de hörandes samhälle.

Som beskrivs i det remitterade medlemsförslaget har barndomsdöva ett väl utvecklat nordiskt samarbete. Det har en stark grund i den gemenskap som Nordens barndomsdöva känner med varandra över de nationella gränserna.

Det är NNH:s övertygelse att dövas nordiska samarbete behöver ett finansiellt tillskott, och NNH vill därför gärna medverka till att finna

former för ett sådant stöd till Dövas Nordiska Råd. NNH finner det därvid naturligt att ett sådant stöd ges i ett övergångsskede, till dess att de döva själva hunnit skapa ekonomiskt utrymme för sitt nordiska samarbete. NNH finner det också av anförda skäl naturligt att se ett nordiskt stöd som motiverat från kultursynpunkt snarare än från handikappsynpunkt.

NNH tillstyrker sålunda det remitterade medlemsförslaget på så sätt att verksamheten såsom ett projekt tillförs medel under en tidsbegränsad period av tre till fem år. Enligt NNH:s mening bör stödet beräknas som en delfinansiering av verksamheten. Stödets effekter bör värderas fortlöpande.

I samband med NNH:s prövning av medlemsförslaget har diskussionen vidgats till att omfatta de samarbetsbehov som finns bland andra handikappgrupper. NNH avser att i särskild ordning hos Nordiska ministerrådet aktualisera denna vidgade frågeställning.

Bromma den 8 oktober 1985

Nordiska nämnden för handikappfrågor

Enligt uppdrag

Finn Petrén

Kanslichef

Nordiska handikappförbundet (NHF):

Nordiska handikappförbundet (NHF), samarbetsorgan för Landsforeningen af vanføre i Danmark, Invalidförbundet r.f. i Finland, Sjalfsbjerg-Landsamband Fatladra i Ísland, Norges handikappforbund och De handikappades riksförbund i Sverige, har fått ta del av det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om tryggandet av Dövas Nordiska Råds verksamhet.

Även om Nordiska handikappförbundet inte fått detta medlemsförslag på remiss vill vi lämna följande synpunkter på förslaget.

Det nordiska samarbetet har varit av mycket stor betydelse för utvecklingen på handikappområdet i Norden. Det gäller för såväl myndigheters och institutioners arbete som handikapporganisationernas insatser för att förbättra levnadsförhållandena för personer med handikapp.

Samarbetet mellan handikapporganisationerna i Norden är av gammalt datum. NHF bildades 1946 och samarbetet mellan blindas och dövas organisationer i Norden har också pågått i många år. På rörelsehinderområdet finns också nordiska samarbetsorgan för diagnosgrupper.

Handikapporganisationerna har starkt begränsade ekonomiska resurser. Det nordiska samarbetet har därför inte kunnat få den utveckling som är önskvärd.

Bidragsmöjligheterna till samarbetsorganen är idag begränsade till det stöd Nordiska kulturfonden kan ge till samnordiska kurser. Kostnaderna för det dagliga samarbetet måste täckas av organisationerna själva.

Jämfört med andra nordiska samarbetsorgan har framför allt blindas, dövas och rörelsehindrades samarbetsorgan betydande merkostnader för sin verksamhet. Det beror på att man i regel måste ha med sig medhjälpare och ej kan utnyttja billiga färdmedel samt måste bo på anpassade hotell.

Från Nordiska handikappförbundet har vi tidigare till Nordiska rådet framfört önskemål om att man från Nordiska rådets sida borde lämna bidrag till de merkostnader ovan nämnda samarbetsorgan har i sin verksamhet.

Då nu social- och miljöutskottet skall behandla ett konkret förslag om bidrag till Dövas Nordiska Råds verksamhet, vill vi från Nordiska handikappförbundet framhålla att bidrag i första hand bör utgå till de merkostnader de blindas, dövas och rörelsehindrades nordiska samarbetsorgan har i sin verksamhet.

Trondheim och Stockholm den 29 augusti 1985

Nordiska handikappförbundet

Odd W Syltevik

Ordförande

Boo Fogelberg

Sekreterare

D a n m a r k

Socialministeriet:

— — — skal man efter brevveksling med undervisningsministeriet og socialstyrelsen meddele følgende:

Nordisk Ministerråds kulturfond har tidligere ydet støtte til visse af Døves Nordiske Råds aktiviteter.

På denne baggrund og under henvisning til, at gruppen barndomsdøve er af meget ringe størrelse i hvert af de nordiske lande og har ganske særlige kultur- og kommunikationsproblemer, er der behov for en udbygning af den støtte, der hidtil er ydet af kulturfonden.

Under hensyn til, at der også for andre handicapgrupper i de nordiske lande kan påvises behov for støtte, finder socialstyrelsen, at det formentligt vil være hensigtsmæssigt dels at behandle forslaget i denne større sammenhæng, dels at gøre en eventuel støtte til Døves Nordiske Råd tidsbegrænset. Styrelsen oplyser i denne forbindelse, at Nordisk Nævn for Handicapspørgsmål har meddelt Ministerrådet, at man planlægger en un-

dersøgelse af behovet for en generel økonomisk støtte til handicaporganisationernes nordiske samarbejde.

Undervisningsministeriet har henholdt sig til en udtalelse fra direktoratet for folkeskolen og seminarier m.v., hvorefter direktoratet kan anbefale forslaget. Direktoratet henleder dog samtidig opmærksomheden på, at en tilsvarende anmodning fra andre handicapområder om økonomisk støtte til aktiviteter på nordisk plan i givet fald også bør fremmes.

Socialministeriet kan henholde sig til det af socialstyrelsen og undervisningsministeriet udtalte med bemærkning, at projektet af hensyn til konsekvenserne bør drøftes i Nordisk Socialpolitisk Komité, og at man på forhånd må nære betænkelighed ved forslaget, såfremt dette måtte medføre en forøgelse af Ministerrådets budget.

København den 21. oktober 1985

P. m. v.

E. b.

Otto Wandall-Holm

Danske døves Landsforbund:

Vi er vidende om, at De samvirkende Invalideorganisationer, som Danske Døves Landsforbund også er medlem af, har udtalt sig afvisende overfor forslaget ud fra den betragtning, at man først bør yde støtte til "Handicappedes Nordiske Råd". I og for sig kan vi godt være enig med De samvirkende Invalideorganisationer, men vi finder alligevel, at der er en række forhold, der taler til gunst for støtte til Døves Nordiske Råds arbejde.

Som det fremgår af medlemsforslaget daterer det nordiske samarbejde sig helt tilbage til 1907, og det har især de sidste 30 år fået et sådant omfang og en sådan karakter, at det uden tvivl må være det bedst udbyggede og det mest omfattende samarbejde, som findes indenfor de nordiske handicaporganisationer. Vi vil også mene, at døves nordiske samarbejde har kunnet fremvise de bedste resultater indenfor flere områder og været medvirkende til, at de nordiske landes døve i dag må anses for at være de bedst stillede døve verden over, og er et forbillede for andre lande på mange områder.

Vi kan også pege på, at efter at Døves Nordiske Råd i 1973 fick Ísland med som medlem har vi været medvirkende til en kolossal udvikling hos døve i Ísland.

Uden at forklejne andre handicaporganisationer på nordisk plan må døves samarbejde have både det største omfang og også den største effek-

tivitet. Dette er der ikke alene historiske grunde til, men også vort handicap er medvirkende til, at vi har et så stort samarbejde, som tilfældet er. Døve kan ikke ringe sammen, sådan som stort set alle andre kan, men er nødt til at mødes ansigt til ansigt for at drøfte og tilrettelægge seminarer, kulturfestivaler osv. Når vi så mødes er der til gengæld stort set ingen sproglige problemer, idet tegnsprog godt nok ikke er internationalt, men alligevel har en sådan opbygning, at vi klarer os uden større besvær, og kun skal have tolkbistand når hørende er tilstede.

Vi finder iøvrigt, at der i det fremsatte medlemsforslag er fremført en række oplysninger og begrundelser for, hvorfor netop Døves Nordiske Råd bør have støtte.

Skulle man fra den danske delegations side ønske det, er vi villige til mundtligt at give yderligere oplysninger.

København, den 27. september 1985

P. l. v.

Asger Bergmann
Landsformand

Knud Søndergaard
Direktør

De samvirkende Invalideorganisationer:

De samvirkende Invalideorganisationer lægger overordentlig stor vægt på et intensivt nordisk samarbejde. Vi har netop i anden anledning konstateret, at praktisk taget alle vore 22 medlemsorganisationer har et regelmæssigt og tæt samarbejde med tilsvarende organisationer i de øvrige nordiske lande.

Samarbejdet er naturligvis organiseret på forskellig måde, alt afhængigt af de enkelte organisationers muligheder og ønsker.

Også for vort eget vedkommende er der etableret nordisk samvirke gennem et samarbejdsorgan "Handicappedes Nordiske Råd", hvori deltager samarbejdsorganisationer fra alle de nordiske lande samt fra Færøerne.

Uanset, at vi naturligvis kunne have al mulig sympati for, at Nordisk Råd ydede tilskud til Døves Nordiske Råds virksomhed, må vi påpege, at eventuelle tilskud først og fremmest bør tilgå "Handicappedes nordiske Råd", og skulle man iøvrigt herudover være i stand til at stille yderligere midler til rådighed på vort område, bør sådanne fordeles på de nordiske samarbejdsorganisationer, der findes på området.

København, den 22. august 1985

Svend Jensen
Formand

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet¹:

I tillägg till de i medlemsförslaget framförda motiveringarna önskar social- och hälsovårdsministeriet betona, att döva personer på grund av kommunikationssvårigheter på många olika nivåer ofta blir åsidosatta från det övriga nordiska samarbetet och till och med från handikappades inbördes samarbete. Ministeriet anser, att det bl. a. därför är välgrundat att trygga verksamhetsbetingelserna för dövas nordiska samarbetsorgan.

Helsingfors den 14 oktober 1985

Matti Puhakka

Minister

Karl Johan Krokfors

Sekreterare för
internationella ärenden

Skolstyrelsen¹:

Dövas Nordiska Råds verksamhet har hittills varit nyttigt och effektivt och syftat till att förbättra de dövas ställning i de enskilda nordiska länderna. Verksamheten har emellertid begränsats av den ekonomiska osäkerheten.

Skolstyrelsen anser, att Dövas Nordiska Råds verksamhet bör få stöd från samhällets sida. Dövas Nordiska Råd har på ett betydande sätt medverkat till utvecklandet av det nordiska samarbetet bl. a. inom områdena för de dövas kultur, ungdomsarbete, teckenspråksverksamhet samt tolkverksamhet och tolkutbildning för teckenspråket.

Inom områdena för kultur- och ungdomsarbete har nordiska kontakter upprätthållits på såväl personlig som förbunds nivå. Detta har på ett betydande sätt även ökat aktiviteten inom Dövas Förbund och dövas föreningar på nationellt plan.

I teckenspråksverksamheten har inflytandet varit kraftigast i samband med strävandena att förbättra teckenspråkets ställning inom områdena för skolning, systemjämförelser och erfarenhetsutbyte. Det sistnämnda gäller även för tolkverksamheten och -utbildningen i anslutning till teckenspråket.

På det konkreta planet kommer Dövas Nordiska Råds inflytande till uttryck i samband med koordineringen och understödet av olika semina-

¹ Yttrandet översatt från finska.

rier, kurser och sammanträden. Dövas Nordiska Råd har bidragit till att de dövas ställning i de nordiska länderna är avsevärt bättre än i de flesta andra länder.

Skolstyrelsen anser Dövas Nordiska Råds arbete värdefullt och understöder att dess verksamhet etableras och att dess ekonomiska ställning tryggas i enlighet med Nordiska rådets rekommendationer.

Helsingfors den 12 september 1985

Erkki Aho
Generaldirektör

Elias Niskanen
Byråchef

Ålands landskapsstyrelse:

— — — Landskapsstyrelsen omfattar medlemsförslagets motiveringar och förordar att Dövas Nordiska Råds verksamhet görs permanent genom att man för rådet inrättar ett eget sekretariat och tryggar dess ekonomiska betingelser.

Landskapsstyrelsen förutsätter att man på detta sätt kan förbättra samverkan och informationsflöde mellan de nationella förbunden så att också olika språkgrupper inom dem kan få tillfredsställande service på sitt eget modersmål.

Mariehamn den 24 september 1985

Gunnevi Nordman
Viceanträd

Birger Ch. Sandell
Landskapsläkare

Invalidförbundet rf:

Det nordiska samarbetet har varit av stor betydelse för utvecklingen på handikappområdet i de nordiska länderna. Detta gäller såväl det officiella samarbetet inom ramen för Nordiska nämnden för handikappfrågor som handikapporganisationernas samarbete. Handikapporganisationernas nordiska samarbete har existerat betydligt längre. Genom det har idéer, impulser och initiativ till förnyelser förts mellan länderna. Det är viktigt att utvecklingen i de olika länderna kontinuerligt följs upp av handikapporganisationerna och deras nordiska samarbetsorgan. Vidare är det viktigt att det nordiska kontaktnätet inom handikappgrupperna på gräsrotsnivå utvecklas.

För närvarande finns cirka tio nordiska samarbetsorgan i vilka nationella handikapporganisationer ingår. Handikapporganisationerna har dock mycket begränsade resurser för det nordiska samarbetet.

För de döva har det nordiska samarbetet en särskild betydelse i kulturellt hänseende. Dövas kommunikationshinder och deras eget språk, teckenspråket, förenar denna grupp till en särskild språklig minoritet. Dövas nordiska samarbete kan därför betraktas som en särfråga inom det nordiska kultursamarbetet. Gruppen kan jämföras med etniska och kulturella minoriteter, som betonats inom ramen för Nordiska ministerrådets kultursamarbete.

Ur kostnadssynpunkt belastas förutom dövas även synskadades och rörelsehandikappades nordiska samarbete av betydande merutgifter jämfört med övrigt nordiskt samarbete. Dessa grupper är alla speciellt utsatta på grund av att man vid de vanligaste samarbetsformerna, möten, konferenser och seminarier i allmänhet måste ha medhjälpare med sig. Svårt handikappade personer kan inte heller utnyttja allmänna färdmedel och är hänvisade till att bo på anpassade hotell, som vanligen är jämförelsevis dyra.

Mot denna bakgrund anser Invalidförbundet, att Nordiska ministerrådet genom sin allmänna budget borde kanalisera stöd till de merkostnader dövas, synskadades och rörelsehindrades nordiska samarbetsorgan har i sin verksamhet. Därutöver förordar förbundet att dövas nordiska samarbete behandlas såsom en kulturfråga och speciellt stöd kanaliseras till denna grupp såsom en språklig minoritet.

Helsingfors den 1 oktober 1985

Invalidförbundet rf

Matti Savola
Verksamhetsledare

Vilho Ruonala
Avdelningschef

Island

Sosialministeriet:¹

Ministeriet erklærer seg for det nevnte forslag og oppfordrer til at det blir ytt støtte til denne virksomhet, slik det forutsettes i forslaget.

Reykjavík, 5. november 1985

P.v.a. min.
(Uleselig signatur)

Margrét Margeirsdóttir

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Sjálfsbjörg — De vanföres landsforbund:¹

I 1946 opprettet de vanföres landsforbund i Norden Nordisk handikappforbund. Dette samarbeid har vært meget viktig for utviklingen i de vanföres anliggender. De vanföres organisasjoner har begrensede penge- midler, og dette har medført at samarbeidet har vært mindre enn ellers.

Samarbeidet mellom de blindes og döves organisasjoner er også mange år gammelt.

Deltakelse i nordisk samarbeid medfører betydelige ekstraomkostninger for bevegelseshemmede, blinde og döve. Det skyldes at de stort sett må ha med seg hjelpere, kan ikke gjøre bruk av de billigste reisemulighetene og må bo på hoteller som høver for dem, og slike hoteller er oftest i gruppen dyrere hoteller.

Sjálfsbjörg, De vanföres landsforbund legger derfor vekt på at støtte fra Nordisk Råd blir anvendt til å dekke de ekstraomkostninger som de blindes, döves og bevegelseshemmedes nordiske samarbeid medfører, og til å dekke kostnaden ved organisasjonenes kontorer.

Reykjavík, 30. september 1985

P. v. a. Sjálfsbjörg,
De vanföres landsforbund

Theodór A. Jónsson
Formann

Norge

Kommunal- og arbeidsdepartementet har i skrivelse den 25 september 1985 forklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Sosialdepartementet:

Det eksisterer i dag nordisk samarbeid mellom forskjellige organisasjoner for funksjonshemmede – bevegelseshemmede, synshemmede, hjerte- og lungesyke og psykisk utviklingshemmede, foruten samarbeidet mellom hørselshemmede/døve. Funksjonshemmedes fellesorganisasjon har også utviklet et samarbeid med tilsvarende organisasjoner i de nordiske land og internasjonalt.

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Det nordiske samarbeidet mellom interesseorganisasjonene har til nå vært finansiert av de deltakende organisasjonene. Dersom det stilles offentlige midler til rådighet for oppretting av et sekretariat for Døves Nordiske Råd, vil det derfor være grunn til å anta at flere grupper vil melde seg interessert i en slik ordning.

Dette vil i så fall reise spørsmålet om hvorvidt en over Nordisk Ministerråds budsjett skal gi fast driftsstøtte til private organisasjoners nordiske samarbeidsorganer. Videre oppstår spørsmålet om hvordan målgruppene for slik driftsstøtte eventuelt skal avgrenses og prioriteres. Innen funksjonshemmedeområdet kan det være spørsmål om en eventuelt skal finansiere samarbeidstiltak for hver enkelt gruppe, eller om samarbeidstiltak som omfatter alle grupper funksjonshemmede bør prioriteres.

Vi har forståelse for ønsket om et styrket nordisk frivillig samarbeid på døveområdet, og inser verdien av dette. Vi kan imidlertid ikke se at det her foreligger så spesielle grunner at det tilsier unntak fra de prinsipper man fra Ministerrådets side hittil har fulgt i spørsmålet om driftsstøtte til interesse- og andre private organisasjoners nordiske samarbeid. Av hensyn til konsekvensene kan Sosialdepartementet derfor ikke anbefale en slik støtte til Døves Nordiske Råd. Vi viser i denne forbindelse til at spørsmålet berører en rekke samarbeidsområder også utenfor helse- og sosialsektoren. Skulle gjeldende retningslinjer tas opp til revisjon, måtte dette gjøres for hele samarbeidsfeltet under ett.

Oslo, 28. oktober 1985

E.f.

Thomas Mauritzen

Øystein Opdahl

Norges Døve-idrettsforbund:

Vi er godt kjent med Døves Nordiske Råds virksomhet, og vi vet hvilken betydning Rådet har for døvearbeidet i Norden.

Derfor gir vi herved vår fulle tilslutning til den fremlagte instilling om at Rådet gjøres permanent ved opprettelse av eget sekretariat og trygge økonomiske betingelser.

Oslo, 4. august 1985

Norges Døve-idrettsforbund

Odd Landehagen

Forman

Knut Bj. Kjøde

Org.sekretær

Sverige

Socialstyrelsen:

Döva är fortfarande en eftersatt grupp i samhället när det gäller att kunna ta del av samhällets kultur- och informationsutbud. På grund av att det är en relativt liten grupp med ett eget språk, teckenspråket, har de nödgats sluta sig samman i egen kulturverksamhet.

De nordiska dövförbunden har i sitt samarbete i Dövas Nordiska Råd visat goda konkreta resultat under åren. Rådet har sedan 70-talet arrangerat ett stort antal kurser och seminarier, främst med inriktning på teckenspråk och kultur. Eftersom de använder teckenspråket har de svårt att delta i andra internationella handikappmöten. Särskilt för döva som handikappgrupp är ett nordiskt samarbete fruktbart dels för att de i respektive land är relativt få dels för att de kan kommunicera utan hinder.

Teckenspråket har ett starkt fäste i Norden och många länder vill ha hjälp från de nordiska länderna med utveckling av teckenspråk och undervisning. Via Dövas världsförbund skulle Dövas Nordiska Råd kunna medverka till en förbättring i utvecklingsländerna.

Socialstyrelsen anser med hänvisning till det ovan anförda att Dövas Nordiska Råd har angelägna uppgifter att fylla, är ett väl inarbetat organ för dessa och skulle troligen med ökade resurser kunna utveckla sitt arbete ytterligare.

Socialstyrelsen anser det vara motiverat att Nordiska ministerrådet stöder Dövas Nordiska Råds möjligheter att utveckla de dövas kultur inom och utom Norden. Socialstyrelsen har dock inte underlag för att ta ställning till omfattningen av stödet.

Stockholm den 23 september 1985

Maj-Britt Sandlund

Margareta Jakobson

Statens handikappråd:

De nordiska dövorganisationerna har sedan länge haft ett intimt samarbete. Den första nordiska kongressen genomfördes redan 1907 och därefter har verksamheten utvecklats. Sedan 1970 har man genomfört 60 gemensamma kulturarrangemang. Arrangemangen har i huvudsak berört språk- och kulturfrågor, men det har också varit lägerverksamhet för ungdomar och pensionärer och kulturfestivaler. Vissa arrangemang har stötts av

Nordisk kulturfond, vanligen har man emellertid fått finansiera verksamheten över den ordinarie budgeten. De ekonomiskt starkare förbunden har därvid stundtals subventionerat de övrigas deltagande.

Dövgruppens visuella språk skiljer sig i sin uppbyggnad helt från de talade språken. En bekväm och smidig kommunikation är för döva alltid visuell inte audioell. Detta har lett till att det inom den teckenspråkiga gruppen utvecklats en egen teckenspråkig kultur. De gemensamma erfarenheter döva har av att leva i ett samhälle som helt bygger på talad kommunikation har ytterligare stärkt gruppens interna sammanhållning. Enstaka hörande som kan teckenspråk och en alltmer utbyggd tolkverksamhet ändrar inte detta förhållande i grunden. Den döva kulturgemenskapen är väl befäst.

Dövgrupperna inom varje land bör därför betraktas som språkliga och kulturella minoriteter.

Men dövgrupperna i varje land är små minoritetsgrupper. Risken för kulturell isolering och utarmning är därför stor. Det nordiska kulturella samarbetet är därför av stor betydelse.

Samarbetets ursprung och stora värde ligger i dövgruppens kulturella och språkliga gemenskap. Men det har naturligtvis också gett andra resultat. Man har till exempel gemensamt arbetat fram metoder för teckenspråksundervisning för hörande och för tolkar och man har diskuterat åtgärder för döva med ytterligare handikapp.

Statens handikappråd anser att det, med tanke på dövgruppens ställning som kulturell och språklig minoritet, är väsentligt att det nordiska samarbetet på detta område ekonomiskt kan tryggas och stöder därför hemstäl-
lan.

Stockholm den 24 september 1985

Enligt statens handikappråds beslut

Linnéa Gardeström

Sven Sjöberg

Handikappinstitutet:

Handikappinstitutet har som uppgift att verka för att handikappade får tillgång till bra hjälpmedel och en tillgänglig miljö. För små konsumentgrupper är det ofta svårt att väcka tillräckligt intresse hos tillverkare av hjälpmedel för att få produkter utvecklade som svarar mot deras behov. Vi ser det därför som positivt att man genom nordisk samverkan vidgar konsumentgruppen döva och dövblinda och därigenom skapar en bredare bas och gynnsammare förutsättning för att tillgodose gruppens behov av hjälpmedel och anpassningar i miljön. En sådan samverkan bidrar också

till att tillgängliga resurser används på bästa sätt och att dubbelarbete undviks.

Handikappinstitutet finner det angeläget att det nordiska samarbete som redan etablerats och bedrivs genom Dövas Nordiska Råd kan fortsätta och utvecklas ytterligare. Institutet stöder därför förslaget att Dövas Nordiska Råds verksamhet görs permanent genom att man för Rådet inrättar ett eget sekretariat och tryggar dess ekonomiska betingelser.

Bromma den 30 september 1985

Sven Holmstedt

Direktör

Handikappförbundens centralkommitté hänvisar i skrivelse den 4 september 1985 till yttrande från Sveriges dövas riksförbund (SDR) av den 21 augusti 1985 (se nedan).

De Handikappades riksförbund hänvisar i skrivelse den 11 september 1985 till yttrande från Nordiska handikappförbundet av den 29 augusti 1985 (se ovan).

Sveriges dövas riksförbund:

Sveriges dövas riksförbund, som är en av medlemmarna i Dövas Nordiska Råd (DNR) anhåller om att Sverige i Nordiska rådet tillstyrker att Dövas Nordiska Råd får ett årligt anslag till sin verksamhet och att de begärda 519000 FIM beviljas.

Dövas nordiska samarbete är av gammalt datum. Redan 1907 började de nordiska dövkongresserna och vid första nordiska kongressen i Köpenhamn ovannämnda år togs teckenspråkets roll i undervisningen upp. I dag kan vi konstatera att Sverige som första land i världen erkänt teckenspråket som språk och samma sak håller nu på att ske i de övriga nordiska länderna. Det nordiska samarbetet på detta område har varit och är av största betydelse.

Från 1970 har det varit ett intensivt samarbete på många olika områden. Sedan 1954 har 16 nordiska ungdomsläger genomförts. Vidare har sedan 1970 genomförts följande:

- 10 teckenspråksseminarier
- 5 teckenspråkstolkseminarier
- 3 dövmedvetande seminarier
- 3 föreningsseminarier
- 5 ungdomsseminarier
- 4 konsulentmöten (AMS-konsulenter, socialkonsulenter etc.)

- 1 u-landsseminarium
- 3 barnläger
- 1 ITV/TV seminarium
- 1 integrationsseminarium
- 1 kommunikationsseminarium.

Nordisk kulturfond har visat mycket stor förståelse för detta arbete och har beviljat anslag till en del av seminarierna. De nordiska dövförbunden har fått svara för största delen av kostnaden för detta nordiska samarbete. DNR:s arbete har också krävt personella resurser i de olika förbunden.

DNR:s arbete har betytt att döva i norden i dag ligger långt före övriga länder i världen socialt, kulturellt och organisatoriskt. De nordiska dövorganisationerna styrs helt av döva själva och är i de flesta fall remissorgan i frågor som rör döva.

De nordiska dövförbunden vill nu också börja driva u-landsprojekt för döva gemensamt. Här har Sverige tillsammans med SHIA och SIDA börjat ett betydelsefullt arbete.

De nordiska dövförbunden vill få samarbetet under fastare former med bl. a. fast anställd sekreterare, pengar till DNR:s sammanträden så att dessa kan hållas med tätare intervaller än nu och att det viktiga seminariearbetet kan fortsätta.

Det är därför vår förhoppning att Sverige i Nordiska rådet skall verka för möjliggörande av detta.

Leksand den 21 augusti 1985

Lars Kruth
Förbundsordförande

Maj-Britt Gölen
Sekreterare

Medlemsförslag

om upprättande av ett nordiskt institut för nordatlantisk kulturforskning på Färöarna

(Väckt av Erlendur Patursson samt Margrete Auken, Guðrun Helgadóttir och Jens Steffensen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska institutet för folkdiktning:

Av förslaget framgår väl den säregna ställning som Färöarna som kulturlandskap och arvtagare av gamla folktraditioner innehar. Det finns inget tvivel om att den kulturbevarande forskningsaktivitet som redan pågått på Färöarna genom flere institutioner är ovanligt intressant även i nordiskt perspektiv. Att utvidga forskningsområdet till andra nordatlantiska ögrupper kan delvis uppfattas som en naturlig fortsättning för denna aktivitet men också som en innovation med sikte på en bättre koordination av de alltid relativt fåtaliga forskarresurserna inom detta vida område. Ett samarbete mellan Nordens Hus i Torshavn och Fróðskaparsetur Føroya synes garantera en samnordisk utblick i den bästa befintliga vetenskapliga kompetensens hägn.

Nordiska institutet för folkdiktning har i sin verksamhet försökt bereda plats för färöiska punktinsatser. Från tidigare år kan nämnas stöd för dokumentation av färöisk folkdans, en färöisk deltagare – f. ö. just museumsinspektören, fil. dr. J. P. Joensen som står bakom den promemoria på vilken medlemsförslaget grundar sig – i den traditionsekologiska projektgrupp vars rapport (Tradition och miljö, red. av L. Honko och O. Löfgren, LiberLäromedel, Lund 1981, 262 sid.) innehåller ett särskilt kapitel om färöiska fisketraditioner, samt upprepade diskussioner i NIF:s styrelse om frågan, hur färöiska forskare skulle kunna representeras i en styrelse med fast kvot av medlemmar för varje nordiskt land. Det sistnämnda har visat sig svårt att lösa på ett tillfredsställande sätt.

Om man får uppfatta medlemsförslaget så, att de färöiska forskarnas kontakter till Norden bör ökas och den redan p. g. a. avståndet lätt insmy-

gande isoleringen förminskas, uppstår frågan om kontakternas eventuella formella karaktär och finansieringsmöjligheter. Medlemsförslaget nämner "4 vetenskapliga stillingar besatte med kompetente forskare på hvert sit område" och "dertil kontorpersonale" men är i övrigt mycket fåordigt vad det planerade institutets struktur, förvaltning och arbetssätt beträffar. Frågan är, borde man sträva efter att få en eller två forskare vid institutet från annat håll i Norden. Den nordiska representationen kan också skötas genom en samnordisk styrelse, t. ex. 1–2 representanter från varje nordiskt land, om även dessa väljs på basen av vetenskaplig sakkunnighet. Samnordiska projekt kan bli dyra redan i resekostnader, men deras långvariga inverkan på kännedomen om Färöarna i det övriga Norden kan bli mycket fruktbar. En eller två stipendiater för 2–4 månader per år från de olika nordiska länderna skulle kunna garantera ett utbyte även på yngre forskarnivå och dessutom vara projektverksamheten till gagn.

En annan fråga är, vilka vetenskapsområden som skall bli representerade i valet av forskare och projektteman. I förslaget nämns "antropologi, etnologi, kulturhistorie samt visse samfundsvidenskaplige og sociotekniske discipliner", inte alltså t. ex. folkloristik (folkemindevidenskab), som täcker hela den traditionella andliga kulturen med folklig diktning, tro och sed. Detta är förvånande med tanke på att man motiverar förslaget med bevarandet och utforskandet av gamla traditioner. Det kan inte vara fråga om bristande vilja eller kompetens hos färöiska traditionsforskare. Man frågar sig, om detta är den svenska modellen som man vill införa på Färöarna. I Sverige har man – med växlande framgång – försökt integrera folkloristiken i etnologin. I alla andra nordiska länder förekommer ämnet folkloristik (om än varierande benämnt) som självständigt. Nordiska institutet för folkdiktning ser sig tvunget att anse den tvärvetenskapliga distributionen något haltande i medlemsförslaget. Man kunde mycket lätt utöka motiveringen med behovet av specialstudier inom folktro, folkdans och folkmusik. Dessutom är antropologi och etnologi en överlappning, om man inte avser fysisk antropologi, vilket knappast kan anses befogat.

Nordiska institutet för folkdiktning välkomnar emellertid idén om ett nordiskt institut för nordatlantisk kulturforskning på Färöarna. Det kan förväntas få en god respons inte bara inom Norden utan även utanför. Man tänker här t. ex. på Unescos planer angående folklorens värn inom särpräglade kulturområden vars traditioner hotas av snabb internationalisering och modernisering. Nordiska institutet för folkdiktning är berett att vid behov medverka, när det föreslagna institutets struktur och verksamhetsformer planeras vidare.

Åbo den 14 januari 1986

Bente Alver
Styrelsens ordförande

Lauri Honko
Institutföreståndare

Norðurlandahúsið í Føroyum:

På Färöarna finns bevarade mycket av nordiska kulturdrag som gått förlorade i det övriga Norden. Samtidigt har landet under de sista 100 åren då fisket kommit att spela en övergripande roll för ekonomin tillförts nya impulser utifrån. I brytningen mellan olika inflytanden har en särpräglad nordatlantisk kultur uppstått där havet utgör en central försörjningskälla. Under trycket av moderna kommunikationer och moderna massmedia håller denna kultur nu successivt på att omformas.

Mot denna bakgrund finns det all anledning att stödja förslaget om tillskapande av ett nordiskt institut för nordatlantisk kulturforskning. Ett sådant institut skulle betyda mycket för utvecklandet av färöisk kulturforskning i samverkan med institutioner i främst det övriga Norden.

Nordens hus på Färöarna skall enligt sina av Nordiska ministerrådet och Färöarnas landsstyre fastställda statuter förmedla färöisk kultur till det övriga Norden och nordisk kultur till Färöarna samt främja och tjäna det färöiska kulturlivet. I dessa uppgifter ingår i enlighet med nordiska kulturavtalets definition av begreppet kultur i forskning som en självfallen och mycket viktig del. Sedan husets invigning för något mer än två år sedan har bland annat anordnats flera symposier och konferenser inom havs- och fiskeriforskning – områden där Färöarna har erfarenheter och kunskap av vikt icke blott för det övriga Norden utan för det internationella samfundet i dess helhet.

Nordens hus kan stödja forskning genom att förmedla dess resultat och genom att initiera och stimulera kunskapsutbyte vid symposier och liknande begivenheter. Huset tar på detta område självständigt initiativ men kan inte själv bedriva egen forskning.

Det föreslagna nordatlantiska kulturforskningsinstitutet skulle däremot kunna bedriva egen självständig forskning i samverkan med universitet och forskningsinstitutioner i det övriga Norden. Det ligger därför nära till hands att som föreslagits knyta institutets verksamhet till Frodskaparsetur Føroya. Institutet får där tillgång till en god vetenskaplig miljö samt det vetenskapliga kontaktnätet det kommer att behöva för sin verksamhet.

Nordens hus har – som framgår av förslaget – inte möjlighet att upplåta lokaler till institutet. Däremot är Nordens hus självfallet berett att nära samarbeta med institutet, framför allt vad gäller symposier och konferenser där lokaler och övriga resurser i Nordens hus kan utnyttjas. Även vad gäller publikationsverksamheten vid institutet kan ett visst samarbete tänkas.

Dock är det styrelsens uppfattning att man inte bör blanda samman de båda institutionernas organisation och budget. Ett nära samarbete mellan dem kan och bör föreskrivas av de anslagsbeviljande instanserna. Med hänsyn till att de grundläggande verksamheterna vid de båda institutioner-

na är av olika karaktär och kräver olika typ av personal är det sannolikt att eventuell samfinansiering och organisatorisk gemenskap skulle kunna ge upphov till problem och svårigheter. Styrelsen vill i detta sammanhang även peka på att det föreslagna kulturforskningsområdet endast utgör en relativt smal sektor inom de forsknings- och kulturområden som Nordens hus enligt sina statuter skall täcka. Styrelsen avstyrker därför förslaget i denna del och förordar i stället att institutet får en helt självständig ställning med egen budget.

Med hänvisning till det anförda tillstyrker styrelsen för Norden hus på Färöarna varmt medlemsförslaget om upprättande av ett nordiskt institut för nordatlantisk kulturforskning på Färöarna samt förordar att institutet ges en helt självständig ställning.

Stockholm och Tórshavn den 14 januari 1986

Jan Stiernstedt

Karin Flodström

Danmark:

Kulturministeriet og undervisningsministeriet:

De nævnte ministeriers bedømmelse af det foreliggende forslag må tage sit udgangspunkt i det særlige moment i spørgsmålet, hvori ministerierne har indsigt og for hvilket de tillige har et vist ansvar, nemlig de af Nordisk Ministerråd (kultur-/undervisningsministrene) og Færøernes Landsstyre fastsatte statutter for Nordens Hus på Færøerne, set i lyset af den del af forslaget, som indebærer, at det forslåede forskningsinstitut påregnes at skulle finansieres sammen med den nævnte kulturinstitution og have en vis organisatorisk tilknytning til denne.

Af forslaget fremgår, at en symposie-, seminar- og publikationsvirksomhed indenfor det bestemte forskningsfelt-, hvis den skal have et omfang, der giver den foreslåede institution mening-, umiddelbart må have et økonomisk omfang der omfatter mellem en trediedel og halvdelen af de projektmidler, der indgår i kulturhusets budget, hvortil kommer, at forskningsinstitutionens organisatoriske plads i ledelsen af kulturhuset naturligt vil accenturere dettes interesse i retning af den specielle kulturforskning. Dette må sammenholdes med den forpligtelse til alsidighed i virksomheden på kulturområdet, som kulturhuset bevidst er bygget til og som i statutterne udtrykkes med, at huset skal henvende sig til alle alders- og interessegrupper, og udover at kunne danne ramme om møder, konferencer og studiehold indenfor et vidt spektrum af emneområder tilpligtes at være grundlag for kunstudstillings-, teater-, filmforevisnings- og folkekulturvirksomhed m. m.

I den evaluering af de erklærede flerfunktionshuse i Frankrig, som det

franske kulturministerium gennemførte i 1974 (jfr. "L'expérience des maisons de la culture", Notes et Etudes Documentaires nr. 4052) påpeges klart om sådanne institutioner, som har dannet forlæg for det nordiske kulturhus på Færøerne, at en udvikling i retning af at overprioritere et enkelt virkefelt af husets bredt facetterede ansvarsområde og tillige lade dette virkefelt indgå i de frie kulturhuses styring, ofte ses naturligt at medføre problemer for bredden af det fodfæste, som det begrebsmæssigt er meningen at fastholde kulturhusene til.

Ministerierne er iøvrigt opmærksom på, at en udredning om udvidelse af Færøernes Akademi for nærværende er under udarbejdelse, og at det ville være naturligt at se det samlede spørgsmål, også om relationen til kulturhuset, i lys heraf.

København, den 30. januar 1986

(Ej sign.)

Fróðskaparsetur Føroya (Akademirådet):

Fróðskaparsetur Føroya finder forslaget om et tværvidenskabeligt institut for nordatlantisk kulturforskning velovervejet og rigtigt. Et nordatlantisk områdestudium vil ikke alene virke inspirerende for det akademiske liv på Færøerne, men også være til nytte for andre universiteter. Fróðskaparsetur Føroya er villig til at indgå i et nært samarbejde med instituttet efter de retningslinier, der er skitseret i forslaget.

Vor institution har eksisteret i 20 år og er nu ved en korsvej, hvor man skal planlægge dens virksomhed i fremtiden. Færøernes landsstyre har i den anledning nedsat et udvalg, der skal udarbejde en betænkning om den fremtidige højere undervisning og forskning på Færøerne. I den forbindelse skal der gøres rede for, i hvor stor udstrækning man kan benytte sig af eksisterende ressourcer i form af undervisnings- og forskningspotentiale ved forhåndenværende forskningsinstitutioner, og på hvilke områder nye investeringer er påkrævet. Man vil rimeligvis satse på uddannelser, der med fordel kan gennemføres på Færøerne, og som har relevans for det færøske samfund. Et institut for nordatlantisk kulturforskning ville passe fortrinligt ind i dette billede. Udvalget vil afgive sin betænkning i løbet af foråret 1986.

Fróðskaparsetur vil med stor interesse følge sagens videre udvikling i håb om, at dette enestående forslag må blive til virkelighed, ligesom Nordens Hus er blevet det.

Tórshavn, den 10 januar 1986

Fróðskaparsetur Føroya
(Academia Færoensis)
Akademiráðet

P. Zachariassen
Næstformand

Finland

Undervisningsministeriet, högskole- och vetenskapsavdelningen:¹

I Nordens hus på Färöarna har man anordnat vetenskapliga seminarier och symposier. Härutöver har vetenskaplig verksamhet vuxit fram vid Färöarnas akademi.

Avdelningen anser att man bör förbehålla sig återhållsamt då det gäller att inrätta nya, permanenta nordiska institut. Det sagda gäller även de institut vid vilka man bedriver forskning. Tvärt emot bör man försöka öka flexibiliteten i den nordiska forskningsbudgeten så att nya behov kan beaktas och mindre aktuella projekt antingen successivt nedläggs eller överförs helt till nationell finansiering.

Enligt avdelningens uppfattning skulle det föreslagna forskningsinstitutet även fullt utbyggt enligt planerna bli relativt litet, vilket sannolikt skulle betyda viss grad av isolation, oändamålsenlighet vid användningen av medel och otillfredsställande resultat. Avdelningen anser, att Nordens Hus på Färöarna är ett utmärkt och centralt ställe för konferenser, symposier etc. för de forskare som bedriver nordatlantisk forskning. Ifall medel kan anvisas, borde de anvisas för främjande av detta slags verksamhet. Avdelningen fäster uppmärksamhet vid, hur de finansieringsformer som redan står tillbuds lämpar sig för finansieringen av ovan nämnda verksamhet (t. ex. forskarkurser, symposier).

Med hänvisning till det ovan anförda understöder högskole- och vetenskapsavdelningen inte, att ett särskilt forskningsinstitut inrättas på Färöarna utan anser, att forskning i nordatlantisk kultur kan bedrivas genom att

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

utvidga och öka seminarie/kurs/konferens- och publiceringsverksamhet i samarbete med Nordens Hus och Färöarnas akademi.

Helsingfors den 6 januari 1986

Markku Linna
Avdelningschef

Heide Kuusi
T.f. föredragande

Helsingfors universitet:

Det är angeläget att den vetenskapliga miljön på Färöarna byggs ut i görligaste mån. Ett institut för nordatlantisk forskning ter sig som ett naturligt komplement till den verksamhet som redan bedrivs inom Fröðskaparsetur Føroya och Nordens hus.

Om, såsom föreslås, ettåriga kurser i antropologi, etnologi, kulturhistoria etc., integrerbara i studierna vid nordiska universitet, skall kunna väcka intresse bland studerande och yngre forskare, förefaller det nödvändigt att inrätta ett antal stipendier för studier vid institutet. En ettårig kurs vid institutet betyder, att den nordatlantiska delen kommer att omfatta en ganska stor del av den studerandes examensinnehåll. Det vore kanske realistiskt att även erbjuda kortare kurser och forskningsuppehåll.

Skärgårdsforskningen och utforskningen av maritima miljöer väcker intresse i Finland och jämförande aspekter kan te sig meningsfulla. Måhända borde institutet vara rustat för forskning i maritim kultur över huvud taget, inte bara i den nordatlantiska.

Helsingfors den 29 januari 1986

Olli Lehto
Rektor

Jukka Petänen
Konsistoriets sekreterare

Ålands landskapsstyrelse:

— — — Landskapsstyrelsen som i ärendet hört *Ålands kulturråd* har äran avge följande yttrande:

Det är viktigt att man tar vara på de unika möjligheter som Färöarna och andra nordatlantiska samfund och miljöer erbjuder för kulturforskning. I nordiskt perspektiv är det t. ex. värdefullt att kunna jämföra förhållandena på Färöarna med den länge isolerade och ålderdomliga kulturen där med nordiska samhällen som starkare påverkats av omvärlden.

För små självstyrda områden med otillräckliga egna resurser är det också viktigt att forskningsarbetet blir en större nordisk angelägenhet, såsom förslaget förutsätter.

Samarbete med Nordens hus på Färöarna bör väl bli en självklarhet.

Mariehamn den 22 januari 1986

Gunnevi Nordman

Vicelantråd

Börje Karlsson

Utbildningschef

Island

Islands Filosofisk fakultet:¹

Ideen er et særlig universitetsinstitutt bekostet og drevet av de nordiske land i fellesskap i samarbeid med Fróðskaparsetur og Nordens Hus. Formålet med det skulle være å utnytte i forskningen Færøyenes geografiske og kulturhistoriske særstilling til fordel for de nordatlantiske folks kulturhistorie i det hele, men særlig de nordiske lands, og naturligvis også til fordel for Færøyene og færøyingene selv.

En slik felles innsats ville være en mulighet til fremskritt i kulturhistorisk forskning i Norden, foruten at den kunne bli en stor løftestang for vitenskapelig virksomhet i Færøyene. Forslaget har således både en allmenn vitenskapspolitisk og en særskilt regionalpolitisk bakgrunn, og det må anses for meget interessant.

Hva gjennomføringen angår, kunne det gå i to retninger: enten et institutt som ville føre med seg store fremskritt erkjennelsesmessig, alle interesserte til gagn og glede, til stor berikelse for færøysk høyskoleliv, eller et pengesluk til bekymring for alle, også de ansatte, og til små og tilfeldige fremskritt. Det kunne ganske visst bli en akademisk gyser, om det tok en feil retning.

For at det skal bli vellykket, må formålet være klart og den vitenskapelige oppgave være både fornuftig og fast utformet og gjennomførlig. Forslaget fremsetter naturlig nok bare temmelig uklare ideer, og det er i realiteten bra. Forfatterne har iallfall gjort seg klart hvor mye begrepene kultur og kulturforskning kan omfatte. Innholdsmessig må det nå ses en oppgavekjerne som måtte være avgrenset og gjennomførlig, slik at de forventede tjenestemenn ikke var i tvil om hva de skulle gjøre, og det må være mulig å utføre det meste i Færøyene. Av dette følger åpenbart at det måtte opprettes en komité for å forberede saken meget omhyggelig, henvende seg til sakkyndige på mange områder, f. eks. i folkloristikk, etnologi og etnografi.

¹ Yttrandet översatt från isländska.

sosiologi og sosial antropologi, historie, arkeologi, fag som har tilknytning til sjö og vær, sjöfart osv. og selvfølgelig avholdes möter og konferanser för gode, gjennomförlige planer kunne bli til. Det ville være naturligt at färöyingene ble overlatt initiativet ved denne forberedelse og utarbeidelsen av forslag, og det måtte gjöres henvendelser til sakkyndige, oftest ved universiteter andre steder i Norden, på de mange vitenskapsområder som her skulle samles. Her er det mye arbeid å utföre under forberedelsene, og mange gode hoder må arbeide sammen.

En uhyre nyttig oppgave som helst burde utföres som forberedelse til den store oppgaven som forslaget innebærer, er dette vitenskapsområdes bibliografi, ordnet i innholdskategorier (til dels samlet fra andre bibliografiske verker, for övrig basert på belesthet og undersøkelser til vitenskapsmenn fra hvert av de områder som her skal samles. Dette arbeid kunne neppe, uten til en viss grad, utföres i Færöyene. Men hvis de beste krefter gikk sammen om dette, kunne det snart bli lagt et visst grunnlag hva angår den bibliografiske side ved oppgaven.

For at instituttet skulle bli en löftestang for færöysk vitenskapsliv, måtte dets tjenestemenn være der og være aktive deltakere, snarere enn vitenskapsmenn som utförte sitt arbeid annensteds.

Dette leder tanken hen til selve instituttets biblioteksbehov, som utvilsomt ville bli langt större enn som så at de biblioteker som finnes i Færöyene, kunne tilfredsstillte det. Forslagsstillerne synes ikke å ha overveiet denne siden av saken, som kunne bli vanskelig og kostbar dessverre.

I forslaget mangler helt hensynet til andre folk enn dem av nordisk stamme som har sin hjemstavn ved Nordatlanten, på de britiske öyer, andre enn de små (Hjaltland, Orknöyene, Suderöyene), nemlig i England, Skottland, Wales, Irland. Det er nödvendig å undersøke den keltiske faktoren, og den engelske innflytelsen, i kulturen. Og det gjenstår så å nevne folk öst for Nordsjöen, f. eks. saksere og frisere, med en kultur nært knyttet til sjöen.

Konklusjon

Forslaget vekker store forhåpninger, men mye arbeid gjenstår för det blir mulig å bedöme det fornuftig. Det ville være farlig å forhaste seg med gjennomföringen. Forberedelsen er av største betydning. Det synes imidlertid trygt å kunne hevdes at det ville være heldigst, etter at all forberedelse er fullfört, at ledelsen av instituttet ble færöysk for at instituttet skal föye seg godt inn i det samfunn det skal höre hjemme i.

Reykjavik, den 24. januar 1986

Pálle Skúlason

Dekan

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Kultur- og vitenskapsdepartementet mener at forslaget om opprettelse av et nytt nordisk forskningsinstitutt må vurderes nøye, spesielt i en tid da eksisterende nordiske institutter er inne i en periode av evaluering bl. a. i regi av Nordisk forskningspolitisk råd. Vi antar derfor at det må vises stor tilbakeholdenhet ved opprettelse av nye institutter, spesielt i små miljøer. Særlig i en innledningsfase vil trolig det rent vitenskapelige hensyn i saken være best dekket gjennom forskningsprosjekter på de aktuelle områdene, eventuelt gjennom et mer samlet forskningsprogram som bør legges opp og evalueres på regulær vitenskapelig måte.

Oslo, 16. januar 1986

Etter fullmakt

Olav Nyhamar

Byråsjef

Hans Berg

Førstekonsulent

Sverige

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

Ett yttrande från universitetet i Umeå bifogas (*se nedan*).

Den i medlemsförslaget skisserade tvärvetenskapliga forskningsverksamheten vid instituttet med dess tyngdpunkter i antropologi, etnologi och kulturhistoria låter ana nära disciplinär släktskap med verksamheten vid centrum för arktisk kulturforskning vid universitetet i Umeå.

Kulturvetenskaplig forskning bör kunna räkna med ett lockande verksamhetsfält på Färöarna med dess särpräglade drag inom arbetsliv, seder och bruk samt kulturlivets olika grenar. Mycket talar för att kulturvetenskaplig empiri på material från Färöarna skulle avkasta åtskilliga väsentliga rön. En forskningsinstitution med den i medlemsförslaget angivna inriktningen borde ha förutsättningar att bli en attraktiv partner i det internordiska och vidare internationella vetenskapliga utbytet.

UHÄ kan emellertid inte finna, att det i medlemsförslaget redovisas skäl för att ett nordatlantiskt kulturforskningsinstitut skulle etableras som en inrättning inom ramen för det nordiska forskningssamarbetet. Institutets verksamhet kan väntas bli av betydande intresse för en rad forskningsinstitutioner i de olika nordiska länderna. Men det gäller lika väl för åtskilliga

andra, på nationell bas bedrivna forskningsaktiviteter i de olika nordiska länderna. Motsvarande kan sägas om den i medlemsförslaget framförda tanken att områdesstudier inom ramen för institutets verksamhet skulle kunna tillgodoräknas i högskoleutbildning i övriga nordiska länderna. Inte heller den föreslagna anslagsmässiga och organisatoriska anknytningen till Nordens Hus – som uteslutande är ett formellt arrangemang – kan enligt UHÄ:s bedömning betraktas som skäl för en samnordisk lösning. I det vid medlemsförslaget fogade bakgrundsdokumentet påpekas vidare att det finns åtskilliga akademiskt utbildade färöingar, som täcker områdena för det tilltänkta institutets verksamhet.

Med hänsyn till dessa omständigheter är UHÄ benäget att betrakta förslaget om inrättande av ett institut för nordatlantisk kulturforskning som bättre lämpat att prövas på nationell bas. Samtidigt bör övervägas samnordiska insatser för att stimulera och stödja forskningssamverkan och forskarutbyte mellan ett eventuellt institut på Färöarna och närbesläktade institutioner i andra nordiska länder.

Stockholm den 15 januari 1986

På UHÄ:s vägnar

Yvonne Wessman

Ulf Lindgren

Statens kulturråd:

Kulturrådet har inte något att erinra mot att förslaget om att upprätta institutet utreds. Frågan är till övervägande del forskningspolitisk och bör därför i första hand belysas mot den bakgrunden. Varje gång förslag förs fram om nya permanenta nordiska institutioner finns det anledning att peka på risken att den nordiska kulturbudgeten i ökad utsträckning binds upp genom sådana åtaganden. Det finns anledning att överväga om behovet av nordatlantisk forskning kan tillgodoses på annat sätt än genom inrättande av ett institut.

Stockholm den 14 januari 1986

Göran Löfdahl

Carl-Johan Kleberg

Umeå universitet, center för arktisk kulturforskning:

1. PROBLEM: Att avgöra om tillkomsten av det föreslagna institutet är av intresse för Umeå universitet.

2. FAKTA: a) Institutets forskningsområde skall vara tvärvetenskapligt innanför ämnesområdena antropologi, etnologi och kulturhistoria.

b) Institutet föreslås få fyra forskartjänster samt kontorspersonal.

c) Begreppet nordatlantisk kulturforskning är inte definierat men ligger mycket nära humanistisk-samhällsvetenskaplig polarforskning (arktisk kulturforskning).

d) Frågan om det nordiska polarforskningssamarbetet är under utredning vid det Nordiska ministerrådet. Diskussioner om en intensifierad forskningsverksamhet inom detta område förekommer även vid Trondheims universitet och Roskilde universitetscentrum. (Se bilagor.)

3. ANTAGANDEN: a) Om institutet bildas kommer en betydande del av de nordiska medel som finns tillgängliga för kulturforskning att bindas upp.

b) Framtida nordiska satsningar på humanistisk-samhällsvetenskaplig polarforskning kommer att automatiskt slussas till det föreslagna institutet.

4. DISKUSSION: a) Frågan om det föreslagna institutet måste kopplas till den icke avgjorda frågan om det framtida internordiska polarforskningssamarbetet. Nordiska medel som i framtiden bör knytas till den humanistisk-samhällsvetenskapliga polarforskningen kan inte nu knytas upp till det föreslagna institutet.

b) Hur angeläget det än är att öka forskningspotentialen vid Färöarnas akademi, så är detta i första hand en fråga för de färöiska och danska myndigheterna. En eventuell framtida knytning av den humanistiskt-samhällsvetenskapliga polarforskningen till Färöarna innebär att en viktig del av det internordiska polarforskningssamarbetet kommer att vara baserade på en institution belägen i en kommunikationsteknisk periferi.

c) Umeå universitet eftersträvar en ledande roll i Norden inom den arktiska kulturforskningen. Tillkomsten av det föreslagna institutet kommer att utgöra en allvarlig konkurrent för Center för arktisk kulturforskning. Då UHÄ inte anser att dess resurser är tillräckliga för att fullfölja Centrets uppbyggnad vore det anmärkningsvärt om svenska medel genom det nordiska samarbetet tillfördes en konkurrerande institution.

5. SLUTSATSER: Tillkomsten av det föreslagna institutet är inte av intresse för Umeå universitet.

6. FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER: Tillkomsten av det föreslagna institutet bör avstyrkas.

Umeå den 20 december 1985

Roger Kvist

Forskningsrådsnämnden:

Förslaget innebär att en form av områdesstudier med särskild inriktning på kulturfrågor bör förläggas till ett institut som anknyts till Nordens hus på Färöarna. Institutet skall i sin forskning och undervisning också verka som en integrerad del av Academia Færoensis. Förslaget är en uppmaning till Nordiska rådet att undersöka förutsättningarna för ett sådant institut. I en bilaga redovisas vissa forskningsaktiviteter som pågår och skisseras tänkbara framtida forskning.

Erfarenheterna av att etablera nordiska forskningsinstitut visar att dessa arbetar under betydande svårigheter, t.ex. att integreras i den övriga nordiska forskningsverksamheten som framför allt bedrivs i anknytning till nationella universitet och högskolor. En placering av ett institut inriktat på kulturforskning på Färöarna torde inte göra dessa svårigheter enklare att bemästra. Utan att föregripa en ev. utredning inom Nordiska ministerrådet vill således nämnden uttrycka tveksamhet inför realismen i förslaget.

Stockholm den 15 augusti 1986

För forskningsrådsnämnden

Hans Landberg

Roger Svensson

Medlemsförslag om barns skydd i krig

(Väckt av Gunnel Jonäng samt Margareta Andrén, Aase Olesen och Karin Söder)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Danmark

Udenrigsministeriet:

Udgangspunktet for en dansk stillingtagen til forslaget er selvsagt, at ethvert forslag, der realistisk kan bidrage til at øge beskyttelsen af børn i en krigssituation, bør støttes.

De ressortmyndigheder, der har udtalt sig i sagen, har samme grundholdning.

Til forslaget bemærkes i øvrigt, at IV Genève-konvention af 12. august 1949 om beskyttelse af civile personer i krigstid, der er tiltrådt af 129 lande, i artikel 14 giver de kontraherende parter ret til at oprette sikkerhedszoner og -lokaliteter til beskyttelse af sårede, syge og gamle, svagelige personer, børn under 15 år, svangre kvinder og mødre til børn under 7 år. De interesserede parter kan ved fjendtlighedernes udbrud og under disse afslutte overenskomster om gensidig anerkendelse af sådanne zoner og lokaliteter og kan i dette øjemed anvende bestemmelserne i det overenskomstudkast, der er vedhæftet konventionen som tillæg I. Artikel 15 i konventionen åbner mulighed for oprettelse af neutraliserede zoner for sårede, syge og non-kombattanter. Samme konventions artikel 24 pålægger de stridende parter særlige forpligtelser over for børn under 15 år, der er blevet forældreløse eller adskilt fra deres familie.

Endvidere indeholder tillægsprotokol I af 1977, der er tiltrådt af 52 lande, i artikel 77 og 78 særlige bestemmelser om beskyttelse af børn og evakuering af børn.

Arbejdsgruppen, der arbejder med udkastet til FN-konventionen om barnets rettigheder, nåede på sit møde i januar 1986 ad referendum til enighed om følgende formulering af artikel 20 i konventionsteksten:

stk. 1: "The States Parties to the present Convention undertake to respect and to ensure respect for rules of international humanitarian law applicable to them in armed conflicts which are relevant to the child".

stk. 2: "States Parties to the present Convention shall take all feasible measures to ensure that no child takes a direct part in hostilities and they shall refrain in particular from recruiting any child who has not attained the age of fifteen years into their armed forces".

stk. 3: "In accordance with their obligations under international humanitarian law to protect the civilian population in armed conflicts, States Parties to this Convention shall take all feasible measures to ensure protection and care of children who are affected by an armed conflict".

Et lignende forslag var i 1985 fremlagt af Sverige, Finland, Belgien, Holland, Peru og Senegal. Dette forslag dannede grundlaget for arbejdsgruppens forhandling om teksten, og må anses for den mindste fællesnævner, der vil kunne opnås enighed om i konventionsteksten. Fra dansk side må det hilses velkomment, at der nu synes udsigt til, at en bestemmelse af det nævnte indhold vil blive medtaget i konventionen.

København den 2. april 1986

(Ej sign.)

Dansk Røde Kors:

Genèvekonventionerne af 1949 og tillægsprotokollerne af 1977 om beskyttelse af ofre for internationale krige og borgerkrige indeholder bestemmelser, der tager særligt sigte på beskyttelsen af børn. For så vidt angår indholdet af disse bestemmelser henvises til vedlagte publikation "Menneskerettigheder under væbnede konflikter", der af Dansk Røde Kors er udgivet på Juristforbundets Forlag. I de ligeledes vedlagte artikler¹ om "Protection of Children in International Humanitarian Law" af Denise Plattner og "Special Protection of Women and Children" af J. de Preux er der givet en samlet oversigt over disse særlige beskyttelsesregler i relation til børn og børn og kvinder.

Det er Røde Kors' opfattelse, at ingen anstrengelse kan være for stor, når det drejer sig om at sikre den bedst mulige beskyttelse for børn. Derfor støtter Røde Kors også FN:s, og specielt UNICEF:s, arbejde på dette område, dels for at bidrage til en forbedret beskyttelse af børn, dels for at sikre, at der ved arbejdet med "Carta Infantium" ikke skabes regler, der svækker eller rejser tvivl om udstrækningen af den beskyttelse, der er

¹ *Här ej tryckta.*

sikret f. eks. med Genèvekonventionerne af 1949 og Tillægsprotokollerne af 1977.

Jeg håber, at de ovenfor givne oplysninger kan hjælpe Dem i Deres arbejde med at forberede denne vigtige sag. Har de yderligere spørgsmål, står vi naturligvis til Deres disposition.

København, den 9. januar 1986

Preben Søegaard Hansen

Juridisk konsulent

Amnesty international, dansk Afdeling:

Amnesty International arbejder for løsladelse af alle samvittighedsfanger. Det er mennesker, som er fængslet eller tilbageholdt på grund af deres politiske eller religiøse overbevisning, på grund af race, etnisk oprindelse, hudfarve, køn eller sprog, og som hverken har opfordret til eller selv anvendt vold.

Amnesty International arbejder endvidere for, at alle politiske fanger får en hurtig og fair retssag.

Desuden arbejder Amnesty International for afskaffelse af enhver form for dødsstraf og tortur eller anden form for grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf.

Amnesty International's arbejde er baseret på FN's Verdenserklæring om Menneskerettighederne og FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheder samt andre internationalt anerkendte normer for menneskerettigheder.

I sit arbejde for respekt for disse grundlæggende menneskerettigheder skelner Amnesty International ikke mellem børn og voksne. I det omfang børn er ofre for krænkelse af de menneskerettigheder, det falder under organisationens formål at arbejde for, tager organisationen sig naturligvis også af sådanne sager.

Amnesty International lægger i sit arbejde vægt på, at en række rettigheder i FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheder *ikke* kan fraviges – heller ikke under en officielt erklæret offentlig nødstilstand (konventionens artikel 4). Det gælder således blandt andet beskyttelsen af retten til livet (artikel 6), forbudet mod tortur (artikel 7) og beskyttelsen af samvittigheds- og religionsfriheden (artikel 18).

Amnesty International vender sig ubetinget imod dødsstraf i enhver situation. I den forbindelse har organisationen ofte måttet pege på, at FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheder forbyder anvendelse af dødsstraf for forbrydelser begået af personer under 18 år (artikel 6, stk 5).

Amnesty International har fulgt arbejdet med en konvention om barnets rettigheder med stor opmærksomhed. I henvendelser til blandt andre den danske regering har organisationen peget på, at følgende principper bør medtages i en konvention om Barnets rettigheder:

a) Konventionen bør indeholde en generel bestemmelse om, at intet i konventionen må fortolkes som udtryk for indskrænkning i forhold til en mere vidtgående beskyttelse, som allerede måtte findes i national lovgivning eller i internationale konventioner om menneskerettigheder.

b) Konventionen må ikke give en ringere beskyttelse mod dødsstraf mod børn, end den der allerede findes i FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheder, artikel 6 (5), som siger, at "Dødsstraf må ikke idømmes for forbrydelser begået af personer under 18 år og må ikke fuldbyrdes over for gravide kvinder".

c) Konventionen må anerkende børns særlige sårbarhed, hvad angår grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf.

København, den 26. februar 1986

Preben Meier Pedersen

Medlem af bestyrelsen for
Amnesty International, dansk Afdeling

Finland

Justitieministeriet:

Den arbetsgrupp som verkar under FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna och som bereder en internationell konvention om barns rättigheter, antog vid sitt möte 27.-31.1.1986 artikel 20 enligt följande:

1. The States Parties to the present Convention undertake to respect and to ensure respect for the rules of international humanitarian law applicable to them in armed conflicts which are relevant to the child.

2. States Parties to the present Convention shall take all feasible measures to ensure that no child takes a direct part in hostilities and they shall refrain in particular from recruiting any child who has not attained the age of fifteen years into their armed forces.

3. In accordance with their obligations under international humanitarian law to protect the civilian population in armed conflicts, States Parties to this Convention shall take all feasible measures to ensure protection and care of children who are affected by an armed conflict.

Syftet med artikeln är för det första att garantera ett humanitärt skydd för barn i en krigssituation. För det andra innebär artikeln ett förbud mot att utnyttja barn vid direkt militär verksamhet samt att rekrytera barn till väpnade styrkor.

Vid förhandlingarna om innehållet i artikel 20 betonade bl. a. Finlands representanter att man inte bör understryka behandlingen av barn som en skild grupp vid sidan av den övriga civilbefolkningen. En sådan specialbehandling kunde i en krissituation leda till att barnen skils från sina föräldrar eller från andra personer som står dem nära. – Undersökningar som gjorts om barns ställning vid beväpnade konflikter stöder speciellt den motive-ring, som ligger till grund för artikeln. Undersökningarna förefaller utvisa att uttryckligen separation från föräldrarna eller från andra närstående personer är den riskfaktor, som har den kanske största betydelsen och den mest djupgående inverkan på barnets utveckling.

De internationella avtal som för tillfället gäller till skydd för dem som är offer för internationella väpnade konflikter är i princip täckande. Bestäm-melserna i det första tilläggsprotokollet 1977 till Genèvekonventionen (FördrS 82/1980, särsk. artikel 51) gäller uttryckligen civilbefolkningen och dess skydd. Även Finlands Röda Kors har betonat betydelsen av gällande avtal (bl. a. i ett förslag, som godkändes vid den världsomfattande freds-konferensen i Mariehamn 1984).

På grund av det ovan anförda anser justitieministeriet att artikel 20 som godkänts av den av FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna tillsat-ta arbetsgruppen som bereder en konvention om barns rättigheter är till alla delar ändamålsenlig. Det finns inget behov av att ändra eller komplet-tera artikeln i den riktning som avses i medlemsförslaget.

Helsingfors den 6 mars 1986

Antti Kivivuori
Avdelningschef

Matti Niemivuo
Lagstiftningsrådet

Inrikesministeriet:

– – – ministeriet anser det nödvändigt att särskilda bestämmelser om barns skydd mot inverkningarna av krig intas i en eventuell internationell konvention om barns rättigheter.

Då konventionen utarbetas bör uppmärksamhet fästas vid att delvis liknande saker har behandlats i Genèvekonventionerna, särskilt i de till-läggsprotokoll som fogades till dem år 1977 (L 1100/80).

En konvention som förbjuder att barn utnyttjas som soldater och att krigshandlingar riktas mot barn hör närmast till försvarsministeriets för-

valtningssområde och därför vore försvarsministeriets utlåtande om medlemsförslaget nödvändigt.

Helsingfors den 21 januari 1986

Kaisa Raatikainen

Inrikesminister

Pentti Ruuhonen

Avdelningschef

Försvarsministeriet:

Då man tänker ut konventionens innehåll kommer man att vara tvungen att fästa avseende även vid den allmänna Genèvekonventionens lydelse. Såsom det konstateras i medlemsförslaget, är det enligt Genèvekonventionen inte tillåtet att rekrytera barn under 15 år till väpnade styrkor. Vidare nämns det i medlemsförslaget att många länder bryter mot denna regel. Därför uppstår frågan huruvida en höjning av åldersgränsen till 18 år måhända kommer att rentav öka dessa förbrytelser och sålunda göra den planerade konventionen mindre betydelsefull än man avsett.

Speciellt vad Finland beträffar kan man konstatera att vår värnpliktslagstadgar att värnplikten begynner i början av det år inom vilket mannen fyller 17 år och att värnpliktiga som fyllt 17 år antas till värnpliktstjänstgöring såsom frivilliga. Skulle dessa stadganden komma att kollidera med internationella konventioner, kan de för all del ändras. Frågan om åldersgränsen torde dock vara värd att diskuteras.

Försvarsministeriet har i övrigt inget att invända mot tillkomsten av ett dylikt avtal.

Helsingfors den 28 februari 1986

Veikko Pihlajamäki

Försvarsminister

Pekka Pitkänen

Tf. regeringsråd,
som byråchef

Ålands landskapsstyrelse har den 16 januari 1986 beslutat att avstå från att uttala sig i anledning av medlemsförslaget.

Finlands Röda Kors:

Finlands Röda Kors konstaterar med tillfredsställelse att man inom Nordiska rådet fäster allvarlig uppmärksamhet vid nödvändigheten att förbättra det skydd som tillkommer barnen under väpnade konflikter. Internationella Röda Korset har kontinuerligt betonat vikten av detta och aktivt understött ansträngningarna för en FN-konvention om barns rättigheter som även skulle innefatta ett kapitel om skydd av barn mot krigets verkningar. Det förslag Finlands Röda Kors på alla de nordiska systerföreningarnas vägnar gjort upptogs i slutdokumentet för Röda Korsets andra internationella fredskonferens som samlades 3–7.9.1984 i Mariehamn och Stockholm i den form utlåtandet lyder i punkt 4.2.2 i medföljande bilaga.¹

Medlemspropositionens förslag om att i konventionen upptaga bestämmelser angående etablerandet av särskilda skyddszoner enkom för barn kan Finlands Röda Kors dock inte anse ändamålsenligt. Såsom bestämmelsen nu formulerats skulle till och med barnens mödrar lämnas utanför skyddszonerna. Även i andra avseenden skulle dylika endast för barn inrättade skyddszoner leda till oöverkomliga principiella och praktiska problem.

Enligt Finlands Röda Kors erbjuder den IV Genèvekonventionen av år 1949 angående skydd av civilbefolkningen i väpnade konflikter (G4: artikel 14) samt Genèvekonventionens tilläggsprotokoll I av år 1977 (GL1: artiklarna 59–60) goda och tillräckliga möjligheter att i ettvarit fall inrätta erforderliga skyddszoner också med tanke på barnens trygghet. Emedan de viktigaste målsättningarna för en välfungerande internationell rätt är klarhet och entydighet, anser FRK det vara önskvärt att man i samband med den FN-konvention som nu är under planering direkt återopade dessa redan godkända konventioner jämte ifrågavarande artiklar. Speciellt önskvärt vore emellertid att den nya konventionen eftertryckligen rekommenderade en ökad användning av skyddszonerna som ett ytterst brukbart – hittills föga utnyttjat – sätt att förbättra civilbefolkningens och i synnerhet barnens skydd i väpnade konflikter.

Helsingfors den 5 mars 1986

Mauno Kangasniemi
Ordförande

Pär Stenbäck
Generalsekreterare

¹ Här ej tryckt

Centralförbundet för Barnskydd:

Den allmänna överenskommelsen gällande barns rättigheter har diskuterats i FN redan från år 1978. Inom FN har i anslutning till människorättskommissionen fungerat en arbetsgrupp, vars arbete med att förbereda den allmänna överenskommelsen har framskridit mycket långsamt. Det har varit svårt att komma överens om gemensamma principer och de som kunnat ha stort inflytande i frågan har inte varit så aktiva som man skulle ha hoppats med beaktande av frågans stora betydelse.

Fastän man har erfarenhet av att vissa redan godkända avtal – t. ex. avtalet om förbud att utnyttja barn i arbete – visar, att man med avtal i sig inte förmår avlägsna missförhållanden, så är det ändå motiverat att i avtalsform registrera principer som gemensamt kan godkännas. Den allmänna överenskommelsen om barns rättigheter skulle vara mänsklighetens viljeyttring för, på vilket sätt man vill utveckla barnens ställning och rättigheter och som avtal skulle det för FN:s medlemsländer vara moraliskt mer förpliktande än en deklaration.

Centralförbundet för Barnskydd har från början ansett det vara viktigt att åstadkomma en allmän överenskommelse gällande barns rättigheter. I sin vädjan som förbundet riktade till utrikesministeriet samt till Finlands FN-delegation år 1983 framförde man vikten av att påskynda arbetet med den allmänna överenskommelsen. I enlighet med detta sätt att se understöder förbundet det medlemsinitiativ som tagits i Nordiska rådet. Enligt initiativet rekommenderar rådet de nordiska regeringarna att fungera så, att man påskyndar beslutet om en allmän överenskommelse.

Centralförbundet för Barnskydd är av samma åsikt som medlemsförslaget, som stipulerar att den allmänna överenskommelsen bör innehålla egna bestämmelser om skyddande av barn i krig. Centralförbundet understöder internationella frivilligorganisationers förslag till ett fördrag i frågan (*se Bihang*). Samtidigt borde man utreda möjligheterna att i fördraget inkludera tanken som framförts i medlemsförslaget och som gäller en för barnen neutral fredszon.

Helsingfors den 10 januari 1986

Heikki Koski
Ordförande

Kalle Justander
Verksamhetsledare

Article dealing with children in armed conflicts

(proposed new article)

The addition of such an article, dealing with a topic for which no provision is made in the original Polish proposal, is deemed to be of paramount importance.

1. The States Parties to the present Convention shall refrain from recruiting children into the armed forces and shall take all measures to ensure that children do not take part in hostilities.

2. Recognizing the special vulnerability of children, the States Parties to the present Convention shall, in cases of internal and international armed conflicts, take special measures to prevent all children from being subjected to any form of physical or psychological violation and to ensure that they are always among the first to receive protection and care.

Island

Utenriksministeriet¹:

Ministeriet er positivt innstilt til forslaget innhold angående et nøytralt fredsområde for barn der hvor det hersker krigstilstand. De nordiske lands regjeringer er visselig stemt for at arbeidet med utarbeidelsen av en internasjonal avtale om barns rettigheter blir påskyndet, men det legger også stor vekt på at den blir utformet med omhu og slik at den oppnår sin hensikt og får så omfattende tilslutning som mulig på De forente nasjoners generalforsamling.

For ytterligere kommentarer henvises det til vedlagte nordiske vote-ringsforklaringer til resolusjonen angående en internasjonal avtale om barns rettigheter under den 40. generalforsamling.

Reykjavík, 28. februar 1986

P.v.a.m.

Tómas Karlsson

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Justis- og kirkeministeriet¹:

— — — vil ministeriet fremheve at det for sitt vedkommende er stemt for at Nordisk Råd skal oppfordre de nordiske lands regjeringer til å virke for at De forente nasjoner så snart som mulig fullfører utformingen av en pakt angående barns rettigheter som inneholder bestemmelser om beskyttelse av barn i krigstid.

Reykjavík, 6. mars 1986

P.v.a.m.

Jón Thors

Drífa Pálsdóttir

Amnesty international, Islands seksjon¹:

— — — Slik denne saken foreligger, ser organisasjonens islandske seksjon ikke grunn til å komme med bemerkninger til dette forslag i annen henseende enn den at vi avgjort er stemt for at barns rettigheter blir særlig sikret i krigstid på den måte som beskrives i forslaget.

Reykjavík i mars 1986

P.p. styret i Islands seksjon av
Amnesty International

Hjördis Hákonardóttir

Norge**Forsvarsdepartementet:**

Forsvarsdepartementet har innhentet kommentarer til forslaget fra Generaladvokaten og Forsvarets overkommando.

Departementet er noe usikker på hva som menes med forslagets *nøytral fredssone* idet forslaget bruker to uttrykk: "barn som en nøytral fredssone" og "nøytral fredssone for barn".

I det første tilfellet tenkes vel hvert enkelt barn å utgjøre en fredssone; barnet skal i seg selv være ukrenkelig. I det andre uttrykket ligger vel tanken på opprettelse av geografiske områder som skal være uberørt av krigshandlinger.

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Departementet vil imidlertid peke på at begge disse synsmåter langt på veg er nedfelt i allerede eksisterende konvensjoner. Man vil spesielt vise til Artikkel 77.1 i Tilleggsprotokoll I i Genèvekonvensjonene av 12 august 1949 og 4 Genèvekonvensjons Artikkel 14. I tillegg finnes det en lang rekke andre bestemmelser i disse konvensjonene som direkte prioriterer/trygger barn i krig. — — —

Det kan anses som en fordel – av systematiske grunner – at reglene som gjelder for barn i krig, blir samlet, og – for helhetens skyld – at disse reglene koples til den barnekonvensjonen som allerede er under arbeid.

Forsvarets overkommando har pekt på Forsvarets egen interesse av fysisk atskillelse mellom stridende enheter og beskyttet personell. Overkommandoen etterlyser imidlertid praktiske retningslinjer såsom størrelse, antall og fordeling, eksklusivitet og kontroll i forbindelse med opprettelse av slike soner.

Når det gjelder den foreslåtte 18-års grensen for rekruttering av vernepliktige, vil departementet gjøre oppmerksom på at det her avvikes fra gjeldende konvensjoner, jfr Tilleggsprotokoll I Artikkel 77.2 og Tilleggsprotokoll II Artikkel 4.3 litra c) som setter en 15-års grense.

Forslaget er også i strid med vår egen lovgiving. Hovedregelen i Vernepliktsloven er at verneplikten inntreer fra 1 januar det året man fyller 19 år, jfr § 3. Etter § 20 2 ledd kan man likevel bli utskrevet fra 1 januar det året man fyller 17 år. I henhold til Heimevernslovens § 4, 3 ledd og § 5, 1 ledd kan 17-åringer antas som vernepliktige.

Forsvarets overkommando har gitt uttrykk for at aldersbestemmelsene i disse lovene er av betydning for Forsvaret.

Oslo, 6. mars 1986

Anders C. Sjaastad

Kr. Heidenstrøm
Ekspedisjonssjef

Justis- og politidepartementet:

Generelt vil vi gi vår tilslutning til ethvert forslag som har til formål å styrke beskyttelsen av barn i krig. En måte å styrke beskyttelsen av barn, vil selvsagt være ved å innføre bindende folkerettslige regler, under forutsetning av at disse får tilslutning fra et betydelig antall stater og blir etterlevet i praksis. I denne forbindelse finner vi grunn til å peke på at det allerede er vedtatt en rekke regler i krigens folkerett som direkte eller indirekte har til formål å beskytte barn mot krigens virkninger. Det er samtidig et beklagelig faktum at ikke alle disse regler i like stor grad blir

respektert i praksis. Det kan nok reises spørsmål om vedtakelse av nye regler vil være det mest effektive middel for å styrke barns stilling i krig.

Vi vil i det følgende kort nevne de viktigste av reglene i krigens folkerett som har til formål å beskytte barn.

(2) Krigens folkerett opererer med et klart skille mellom sivile og stridende. Det er en grunnleggende regel at krigshandlinger bare skal rettes mot stridende. Dette er klart kommet til uttrykk i artikkel 48 i Første Tilleggsprotokoll til Genèvekonvensjonene 12 august 1949 om beskyttelse av ofre for internasjonale væpnede konflikter. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

For å sikre respekt for og beskyttelse av sivilbefolkningen og sivile gjenstander, skal partene i konflikten til enhver tid skille mellom sivilbefolkningen og de stridende og mellom sivile gjenstander og militære mål og skal således bare rette sine operasjoner mot militære mål.

Barn er normalt utvilsomt å anse som sivile, og på dette generelle plan er det neppe mulig å gi barn en konvensjonsfastsatt spesiell beskyttelse som går videre enn det som er fastsatt for sivile, i sin alminnelighet. Den alminnelige beskyttelse av sivile er dessuten ytterligere presisert i tilleggsprotokollen artikkel 50 og i artikkel 54 som gir regler om beskyttelse av gjenstander som er uunnværlige for at sivile skal overleve (så som matvarer, avlinger, buskap, drikkevann osv.).

(3) Tilleggsprotokollen har også detaljerte regler om humanitær bistand, jf særskilt artikkel 70 som omhandler hjelpeaksjoner, hvor det blant annet er bestemt at ved utdeling av hjelpesendinger skal det gis prioritet til barn. Også artikkel 23 i IV Genèvekonvensjon 1949 omhandler hjelpesendinger, og bestemmer bl. a. at det alltid skal gis fritt leide for enhver sending med nødvendige matvarer, klær og medisiner for barn under 15 år.

(4) IV Genèvekonvensjon artikkel 14 har regler om opprettelse av "sanitets- og sikkerhetssoner og -områder som er organisert slik at de beskytter mot krigens virkninger sårete, syke, vanføre, gamle, barn under 15 år, svangre kvinner og mødre med barn under syv år". Disse regler er ytterligere utbygd i Tilleggsprotokollens artikkel 78.

Fjerde konvensjon artikkel 24 har regler om tiltak for barn som er blitt foreldreløse eller skilt fra sin familie på grunn av krigen.

(5) Endelig kan nevnes at Tilleggsprotokollen artikkel 77 har særskilte regler om beskyttelse av barn, hvor man bl. a. finner forbudet mot at barn under 15 år deltar direkte i kamphandlinger. Forslag på konferansen om å gjøre forbudet mer absolutt og å heve grensen til 18 år oppnådde ikke allmenn tilslutning. Det kan synes tvilsomt om tiden er moden for å gjenoppta disse forslagene.

(6) Etter vår mening viser oversikten foran at det for så vidt ikke er mangel på traktatbestemmelser om beskyttelse av barn i krig, men det kan konstateres at disse regler ikke alltid blir respektert. Vi finner det tvilsomt

om det vil være hensiktsmessig å forslå ytterligere traktatregulering av disse spørsmål, men at det snarere burde gjøres anstrengelser for å sikre bedre etterlevelse av de allerede eksisterende regler.

Oslo, 20. februar 1986

Etter fullmakt

Morten Ruud

Lovrådgiver

Isabell Herger

Ktr assistent

Utenriksdepartementet:

På norsk side har man deltatt aktivt i arbeidet i FN med utarbeidelse av en konvensjon om barns rettigheter. På møte i Genève 27. – 31. januar d. å. i arbeidsgruppen som skal utarbeide utkast til en konvensjon om barns rettigheter, ble det oppnådd enighet om en egen bestemmelse om barns rettigheter i krig. Forslag til en slik bestemmelse var fremsatt av bl. a. Sverige og Finland. – – –

Oslo, 10. februar 1986

For Utenriksministeren

Kirsten Ohm

Hilde Flathus

Redd barna:

Redd barna er svært glade for at denne saken blir reist i Nordisk Råd etter forslag fra flere medlemmer, og vi vil i hovedsak støtte de tanker som er framsatt i forslaget.

Sammen med andre frivillige organisasjoner har vi arbeidet for å få en sterkere beskyttelse av barn i krigssituasjoner, bl. a. gjennom klarere internasjonale regler og bedre håndheving. Under det nylig avsluttede møte i den undergruppe av FNs Menneskerettighetskommisjon som utarbeider en konvensjon om barnets rettigheter, ble det vedtatt en artikkel om barn i væpnede konflikter.

Teksten lyder:

1. States parties to the present convention undertake to respect and to ensure respect for rules of international humanitarian law applicable to them in armed conflicts and which are relevant to children.

2. States parties to the present convention shall take all feasible measures to ensure that no child takes direct part in hostilities and refrain in particular from recruiting any child who has not attained the age of fifteen years into their armed forces.

3. In accordance with their obligations under international humanitarian law to protect the civilian population in armed conflicts, states parties shall take all feasible measures to ensure protection and care of children who are affected by armed conflict.

Redd barna anmoder Nordisk Råd om å slutte seg til de tanker som er nedfelt i medlemsforslag A 727/j om barns beskyttelse i krig og arbeide for at den artikkel om dette som nå ligger i forslaget til konvensjonstekst, blir vedtatt og – ikke minst – effektivt håndhevet gjennom internasjonale ordninger.

Oslo, 14. februar 1986

Hans Chr. Bugge
Generalsekretær

FN-sambandet i Norge:

FN-sambandet i Norge støtter i generelle former arbeidet for å utvikle en konvensjon om barns rettigheter og barns beskyttelse i krig, men vi vil ikke uttale oss om det tilsendte forslag, under henvisning til at vi er et informasjonskontor og uten fagekspertise på dette felt.

Oslo, 29. januar 1986

Anders J. Guldvik
Generalsekretær

Sverige

Folkrättsdelegationen:

1. Folkrättsdelegationen, upprättad 1972 och ursprungligen benämnd delegationen för utveckling av folkrättens regler om humanitet i krig, är ett rådgivande organ inom regeringskansliet knutet till utrikesdepartementet (senaste direktiv i regeringsbeslut 1985-04-25). Delegationen har som uppgift att bl. a. fortlöpande följa utvecklingen på området krigets lagar.

Delegationen har följt det internationella arbetet rörande barn i krig på diplomatkonferensen 1974–1977 om Genèvekonventionernas tilläggsprotokoll, i Förenta nationerna och dess kommission för mänskliga rättighe-

ter, samt på de årliga San Remo-konferenserna om internationell humanitär rätt. Delegationen har även informerat sig om det arbete som utförts av den svenska UNICEF-kommittén på att stärka skyddet av barn i krig.

1984-01-31 utgav delegationen i stencilform en rapport med titeln "Väpnade konflikters konsekvenser för samhälle och enskilda civila". Rapportens kapitel 5 om psykiska skadeeffekter och reaktioner ägnades i hög grad åt barnens situation. Med exempel från andra världskriget, Israel, den ockuperade västbanken och Libanon visades att de psykiska men som barn ådrar sig i en miljö av krig och lidande är särskilt förödande. Detta gäller även vid evakuering, typ vad som skedde med engelska barn från London under andra världskriget och med finska barn till Sverige och Danmark under samma tid.

2. FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna tillsatte år 1979 en arbetsgrupp för att utarbeta ett utkast till en konvention om barnets rättigheter. Justitiedepartementet och utrikesdepartementet har aktivt deltagit i de därav föranledda förhandlingarna. I det pågående arbetet har även förslag framlagts om en artikel som skall behandla barn i väpnade konflikter. Från svensk sida har vi stött tanken på en sådan artikel.

3. Till Nordiska rådet har medlemmar av rådet väckt förslag om att barnkonventionen bör innehålla bestämmelser om "barn som en neutral fredszon" eller om "en neutral fredszon för barn" (båda uttryckssätten förekommer i medlemsförslaget). Det är folkrättsdelegationens uppfattning att termen "neutral", av såväl praktiska som legala skäl, är mindre lämplig i sammanhanget. Neutrala makter är de stater som inte deltar i pågående krig, och neutrala personer (enligt V. Haag-konventionen av 1907) är medborgare i sådana stater. Det finns neutraliserade stater och genom avtal neutraliserade områden. Den IV. Genèvekonventionen av 1949 angående skydd för civilpersoner under krigstid förutser möjligheten att upprätta neutraliserade zoner (artikel 15).

Det krävs emellertid en skriftlig överenskommelse mellan de stridande parterna. Även sjukvårds- och säkerhetszoner kan genom överenskommelse avskiljas för att skydda sårade och sjuka, ofärdiga, åldringar, "barn under femton år, havande kvinnor samt mödrar till barn under sju år" (artikel 14). Att varje barn skulle betraktas som en särskild zon torde däremot både av faktiska och principiella skäl vara ogörligt.

Det finns således idag internationella konventionsregler till skydd för barn under 15 år. Förutom ovannämnda artikel föreskriver artikel 17 i IV. Genèvekonventionen att de stridande parterna skall eftersträva att träffa lokala överenskommelser om bortförande av bl. a. barn från inneslutna områden. Enligt konventionens artikel 24 skall de stridande parterna vidtaga erforderliga åtgärder för att barn under femton år, vilka blivit föräldralösa eller skilda från sina familjer, ej lämnas åt sig själva. Samma artikel föreskriver att parterna skall vidtaga åtgärder för att barn under tolv år kan identifieras genom identitetsbrickor eller på annat sätt.

1977 års första tilläggsprotokoll till Genèvekonventionerna stadgar i artikel 77 att parterna i konflikten skall vidtaga alla tänkbara åtgärder så att barn som ej nått femton års ålder inte deltar direkt i striderna. I synnerhet skall parterna avstå från att rekrytera dem till sina väpnade styrkor. Artikel 78 i protokollet innehåller bestämmelser om evakuering av barn.

4. Det faktum att det finns vissa internationella regler på området ger inte någon anledning att slå sig till ro. Den svenska regeringen stöder det internationella Röda korsets arbete på att få till stånd en ökad anslutning till 1977 års tilläggsprotokoll till Genèvekonventionerna. Folkkräftsdelegationen och utrikesdepartementet agerar i olika internationella sammanhang för att de humanitära rättsreglerna inte skall bli några döda bokstäver utan verkligen tillämpas i praktiken.

Den 31 januari 1985 avslutades ett FN-möte i Genève där arbetet på en barnkonvention fördes ytterligare en bit framåt. Den aktuella artikeln om barn i krig har nu fått följande lydelse:

1. The States Parties to the present Convention undertake to respect and to ensure respect for rules of international humanitarian law applicable to them in armed conflicts which are relevant to the child.

2. States Parties to the present Convention shall take all feasible measures to ensure that no child takes a direct part in hostilities and they shall refrain in particular from recruiting any child who has not attained the age of fifteen years into their armed forces.

3. In accordance with their obligations under international humanitarian law to protect the civilian population in armed conflicts, States Parties to this Convention shall take all feasible measures to ensure protection and care of children who are affected by an armed conflict.

Enligt Folkkräftsdelegationens mening är det en bestämmelse av denna typ som man bör eftersträva i det internationella arbetet. En sådan lösning torde också i sak tillgodose de önskemål som förslaget i Nordiska rådet syftar till.

Stockholm den 13 februari 1986

Ulf Larsson

Delegationens ordförande

Civilförsvarsstyrelsen:

Civilförsvarsstyrelsen är positiv till alla ansträngningar för att förstärka barns rättigheter och skydd – i fred såväl som i krig. Ett led i dessa ansträngningar kan vara att utveckla folkrätten på området genom tillskapandet av internationella konventioner med så bred anslutning som möjligt bland världens stater.

Civilförsvarsstyrelsen delar också den uppfattningen att det är angeläget att motverka att barn utnyttjas för rent militära ändamål. När man talar om ett förbud mot deltagande i krig och militära övningar för personer under 18 år bör man emellertid notera att vår svenska värnpliktslagstiftning liksom sannolikt ett flertal andra länders, stipulerar värnplikt för varje man fr. o. m. det kalenderår varunder han fyller 18 år. Enligt 15 § värnpliktslagen får regeringen också bestämma om inskrivning av svensk man som värnpliktig redan från det år då han fyller sexton år.

Redan idag finns IV Genèvekonventionen av år 1949 (civilkonventionen) och i 1977 års tilläggsprotokoll till Genèvekonventionerna åtskilliga bestämmelser om skydd för barn och andra civila i samband med väpnade konflikter. Här förutsätts också att parterna i en konflikt underlättar genomförandet av olika hjälpaktioner till förmån för civilbefolkningen. Vidare har civilförsvarsorganisationer tillerkänts ett särskilt skydd.

När det gäller att tillgodose behovet av fysiska skydd, främst i form av skyddsrum och andningsskydd, har Sverige en hög ambitionsnivå. I Sverige har också framtagits särskilda skyddsjackor för barn mellan 1 och 6 år samt ett särskilt spädbarnsskydd för de minsta barnen. Civilförsvarsstyrelsen deltar också i ett internationellt erfarenhetsutbyte på civilförsvarsområdet och gör mot bakgrund därav den bedömningen att intresset för frågor om civilbefolkningens skydd i krig ökar i många länder.

Civilförsvarsstyrelsen anser sammanfattningsvis det angeläget att skyddet för befolkningen vid krig förstärks varvid skyddet för barn särskilt bör uppmärksammas. Detta kan ske genom att upprätta konventioner och genom fysiskt skydd/civilförvar, som emellertid inte kan ersätta varandra utan bör ses som varandras komplement.

Karlstad den 31 januari 1986

Civilförsvarsstyrelsen

Gunnar Gustafsson

Gunnar Odrup

Barnmiljörådet:

Året 1959 antog Förenta Nationernas generalförsamling en särskild förklaring om de rättigheter som bör komma barn till del oavsett ras, religion, politik eller annan åskådning, nationellt eller socialt ursprung m. m. Enligt denna förklaring har barnen rätt till juridisk och social trygghet, undervisning, rekreation samt skall skyddas mot alla former av vanvård, grymhet och utnyttjande. Under internationella barnåret 1979 föreslogs på polskt initiativ att den nämnda förklaringen om barns rättigheter skulle få status

av en konvention. En arbetsgrupp har tillsatts för att utarbeta ett förslag till barnkonvention. Arbetet har emellertid tidvis gått långsamt, beroende på att de spänningar som finns mellan olika länder naturligtvis kommer till synes i arbetet med en konvention om barns rättigheter. Det finns därför självklart skäl för de nordiska länderna att aktivt försöka bidra till att arbetet med en barnkonvention påskyndas. Sedan en tid tillbaka finns också ett nordiskt samarbete som syftar till att lägga fram gemensamma punkter och som drivs med ambitionen att arbetet med barnkonventionen skall påskyndas. Barnmiljörådet har fått information från social- och justitiedepartementen om arbetets framåtskridande och har också beretts möjligheter att lägga synpunkter på de förslag till konventionstext som har förelegat. Barnmiljörådet ser det självfallet som ytterst angeläget att arbetet med en barnkonvention drivs skyndsammast möjligt.

När det sedan gäller frågan om barns ställning i krig är det uppenbart att skyddet för barn behöver förstärkas. Barnmiljörådet kan se att det inte är ovanligt att barn deltar aktivt i krig, det är heller inte ovanligt att barn är den grupp som får lida mest under krigsförhållanden. Vid sidan av de direkta upplevelserna i samband med krigshandlingar är barn ofta en utsatt grupp som flyktingar från krigsförhållanden. Det finns därför utomordentligt starka skäl att verka för att barn så långt överhuvudtaget det är möjligt undantas från lidande i samband med krig. Motionärerna har föreslagit att sådant skydd skall tillförsäkras barnen genom att bestämmelser om en neutral fredszon för barn införs i barnkonventionen. Barnmiljörådet delar motionärernas uppfattning om det angelägna i att vidta åtgärder för barnen. Huruvida detta skall ske i form av en fredszon för barn eller på annat sätt, kan inte barnmiljörådet bedöma.

Barnmiljörådet får därför som svar på remissen anföra att rådet ser det som ytterst angeläget att åtgärder vidtas för att barn skyddas i krig. Det bör ankomma på de nordiska ländernas delegater i arbetet med barnkonventionen att gemensamt finna en lämplig teknisk form härför.

Stockholm den 22 januari 1986

För Barnmiljörådet

Margareta Persson

Ordförande

Lars-Åke Lundqvist

Kanslichef

Svenska Röda korset:

I FNs kommission för mänskliga rättigheter, där arbetet med en särskild barnkonvention ingår, har man preliminärt enats om en artikel till skydd för barn i krig i vilken åldersgränsen för rekrytering av barn till väpnade styrkor satts till 15 år. Detta överensstämmer väl med rödakorsrörelsens krav och önskemål. När det gäller själva implementeringen finns det fortfarande utrymme för eftertanke och påverkan. Vi anser att UNICEFs roll i detta bör stärkas. Vi föreslår att de nordiska regeringarna aktivt verkar för detta.

Barn i krig är en viktig grupp för humanitärt bistånd. Denna hjälp kan kanaliseras via regeringar, via UNICEF eller via frivilligorganisationer med särskild erfarenhet av arbete med barn.

Flyktingbarn från konflikttrabbade områden som anländer till Norden bör inte avvisas utan att deras fall först har varit föremål för ingående prövning.

Vi delar förslagsställarnas uppfattning om fredsarbetets betydelse, inte minst när det gäller insatser för att stärka barnens ställning under krigsförhållanden. De regeringar som ratificerat Genèvekonventionerna och tilläggsprotokollen till dessa, där bl. a. barn utgör en prioriterad grupp när det gäller skydd och hjälp, uppmanas att arbeta för ökad respekt för nuvarande lagar bl. a. genom att påtala flagranta brott mot dessa. Likaså viktigt är att arbeta för att fler regeringar ratificerar tilläggsprotokollen till Genèvekonventionerna, ett sätt att ytterligare öka skyddet för barn i krig.

I motionen talas omväxlande om "en neutral fredszon för barn" resp. "barn som en neutral fredszon". Enligt vår mening föreligger det en skillnad mellan dessa båda uttryckssätt. Fredszonstänkandet måste ses som ett skydd för *alla* civila, där barn särskilt beaktas. Barn bör inte skiljas från sina familjer.

Stockholm den 3 mars 1986

Svenska Röda korsets centralstyrelse

Anders Wijkman

Generalsekreterare

Rädda Barnen:

FNs arbetsgrupp för en ny konvention om barns rättigheter har i år antagit en ny artikel om skydd för barn i samband med väpnade konflikter. Förslaget var ursprungligen ett NGO-förslag föranlett av ett initiativ från

bl. a. Rädda Barnen. Detta blev sedan utgångspunkt för ett regeringsförslag från bl. a. ett par nordiska regeringar. Den antagna texten avviker på en del punkter från NGO-förslaget. Den tillåter bl. a. rekrytering av barn över 15 år till militär träning, vilket inte är tillfredsställande ur Rädda Barnens synpunkt. Det torde dock för närvarande inte vara möjligt att nå längre i lagstiftningsarbetet internationellt.

En viktig fråga som återstår är implementeringen av konventionen. Ett samlat nordiskt initiativ kan sannolikt få betydelse för att tillförsäkra barnkonventionen tillräckligt kraftfulla mekanismer för uppföljning och kontroll av att konventionen efterlevs.

Rädda Barnen vill också uttala önskemålet att de nordiska regeringarna verkar för att Unicef ökar sitt engagemang i frågan om barn i krig i enlighet med det förslag som kommer att läggas för Unicefs styrelse i april 1986.

Rädda Barnen vill i övrigt instämma i några av de ytterligare synpunkter som framförs i medlemsförslaget. Det är väsentligt att mera belysa effekterna av krigshandlingar för barn. Ett pågående projekt inom Rädda Barnen har till avsikt att insamla och sammanställa just sådan dokumentation. Det är väsentligt att de nordiska medborgare som arbetar i krigsdrabbade länder, t. ex. ambassadpersonal och biståndspersonal, instrueras att insamla, dokumentera och rapportera kända övergrepp på barn.

Barn som befinner sig i krigssituationer av olika slag har ett stort behov av såväl materiell som medicinsk och psykologisk hjälp. Barn i krig bör därför enligt Rädda Barnens uppfattning vara en viktig målgrupp för nordiskt bistånd. Detta kan ges som direkt statligt bistånd, men det kan också kanaliseras via mellanstatliga organisationer som Unicef och via frivilligorganisationer med särskild erfarenhet av arbete med barn i krig, t. ex. Rädda Barnen och Röda Korset.

Rädda Barnen vill också understryka vikten av att de barn som tvingas fly från ett krigsdrabbat land tillsammans med sina familjer erbjuds särskilt stöd. Dessa barn har ofta svåra upplevelser bakom sig och är i stort behov av sociala och psykologiska insatser. Rädda Barnen menar att alla barn som kommer till våra gränser från ett krigsdrabbat land skall bli föremål för en ingående utredning innan beslut fattas om huruvida familjen skall få stanna eller inte. Direktavvisningar av barnfamiljer från krigsdrabbade länder, såsom de tillämpas i bl. a. Sverige för närvarande, bör enligt Rädda Barnens mening inte få förekomma.

Rädda Barnen vill till slut starkt framhålla vikten av ytterligare satsningar inom freds- och nedrustningsarbetet. Vår erfarenhet är att barnens situation under krigsförhållanden hela tiden försämras på grund av de moderna krigens utformning, där civilbefolkningen drabbas allt hårdare. Ett ökat rättsligt skydd för barn under krigsförhållanden liksom ökade biståndsinsatser kan i viss mån, men aldrig helt, kompensera för detta. Barns första och oavvisliga rättighet måste vara att få överleva sin barn-

dom med den fysiska och psykiska hälsan i behåll. Detta går aldrig att uppnå utan fred.

Stockholm den 17 mars 1986

Rädda Barnen

Lars H. Gustafsson

Styrelseledamot

Ordförande i Rädda Barnens sociala kommitté

Svenska Unicef-kommittén:

Efter andra världskrigets slut beräknas 20 miljoner människor ha dödats i ca 150 väpnade konflikter. Antalet sårade uppskattas till omkring 60 miljoner. Det stora flertalet av krigsoffren har varit kvinnor och barn.

I den internationella lagstiftningen har man tagit fasta på barnens utsatta ställning under krigshandlingar. Genèvekonventionerna av år 1949 och i än högre grad tilläggsprotokollen av år 1977 innehåller artiklar avsedda att sörja för skydd och vård av mödrar och barn. Protokollen, som särskilt avser skydd av barn, har emellertid ratificerats endast av ett mindre antal länder. (USA och Sovjet hör till de stater som icke ratificerat dem.) Trots alla ansträngningar att via internationella åtgärder bereda barn ökat skydd, har utvecklingen gått i motsatt riktning: barn och mödrar är de mest utsatta, alldeles särskilt i interna väpnade konflikter. Därför krävs fler och effektivare åtgärder, både i form av lagstiftning och i form av starka opinionsbildande insatser.

Sedan 1979 pågår ett arbete inom Kommissionen för mänskliga rättigheter i syfte att utforma en Konvention om barnens rättigheter. Vid årets överläggningar (27–31 januari) antog utredningskommittén bl. a. en artikel om skydd av barn i väpnade konflikter. Enligt denna förbinder sig ratificerande stater att icke enrullera barn under 15 år i väpnade styrkor, att bereda barn skydd och hjälp i krig och att även i övrigt respektera internationell lag avsedd att skydda civilbefolkning under väpnade konflikter. Arbetet på utformningen av konventionen är ännu icke avslutat. Nästa år kommer man bl. a. att behandla frågan om implementeringen av konventionen och därmed förbundna kontrollåtgärder.

En förstärkning av barnskyddet behandlas också i ett annat forum. År 1983 tog Sveriges delegation vid UNICEFs styrelsemöte upp skyddet av och hjälpen till barn i väpnade konflikter samt nu UNICEFs roll och ansvar i dessa sammanhang. Initiativet följdes upp av ett antal frivilligorganisationer, som i väsentlig grad medverkade till att UNICEFs styrelse följande år beslöt låta göra en utredning om UNICEFs roll, när det gäller

barn i särskilt svåra omständigheter: barn som är offer för krig och naturkrafter, exploaterade barn och gatubarn. Utredningen kommer att föreläggas styrelsemötet i april 1986. I denna utredning vill man verka för, att barnen skall betraktas som en neutral fredszon, "a zone of peace". Barn och kvinnor skall beredas särskilt skydd i väpnade konflikter. Däri inbegripes också "internal strife, increasingly the most common type of conflict". (Sådana oroligheter och strider innefattas inte i ovan nämnda konventionsartikel.) UNICEF har vid flera tillfällen visat, att överenskommelse kan nås med stridande parter om tillfällig vapenvila och andra åtgärder, avsedda att möjliggöra bistånd till barn. Barnen är "en bro till fred". Föreställningen om barnen som "en neutral fredszon" är icke en verklighetsfrämmande utopi.

Mot bakgrunden av ovanstående vill Svenska UNICEF-kommittén tillstyrka motionärernas hemställan att Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar, att verka för ett påskyndande av arbetet mot en konvention om barnets rättigheter.

I detta sammanhang vill kommittén framhålla, att de nordiska regeringarna i högre grad bör verka för att Genèvekonventionerna och särskilt 1977 års tilläggsprotokoll i växande utsträckning blir föremål för ratificering; målet bör vara ett universellt erkännande av de humanitära principer som där kommer till uttryck.

Slutligen vill kommittén betona vikten av att den utredning som UNICEF utfört om barn i särskilt svåra omständigheter blir föremål för grundliga överväganden i resp. länders regeringar, parlament och biståndsorgan.

Stockholm den 27 februari 1986

Svenska UNICEF-kommittén

Nils Thedin

Ordförande

Föreningen BRIS – barnens rätt i samhället:

Föreningen Bris, barnens rätt i samhället har tillsammans med Rädda barnen, Sveriges kristna ungdomsråd, Röda korset och Omep (i samarbete med Amnesty international svenska sektionen och Svenska UNICEF-kommittén) arbetat igenom och diskuterat artikel 20 om barn i väpnade styrkor och barn i krig. Vi ställde oss då bakom det förslag NGO skulle presentera vid konventionsarbetet kring barns rättigheter i Genève i januari 1986.

Våra synpunkter kring konventionsarbetet, bl. a. artikel 20, översändes till företrädarna för den svenska regeringen i Genève. Vi underströk att vi ansåg det mycket viktigt att det finns ett starkt skydd för barn i väpnade

konflikter. Vi anhöll också att man från regeringens sida skulle gå så långt som möjligt när det gällde ett särskilt skydd för barn i krig.

Slutligen vill Föreningen Bris påpeka att vi anser att det är av största vikt att verka för ett påskyndande av konventionsarbetet kring barns rättigheter.

Stockholm den 27 februari 1986

Föreningen Bris genom

Margareta Nyquist

Medlemsförslag

om byggande av ett järnvägsspår med svensk spårvidd till Outokumpu Oy:s Torneåverk

(Väckt av Marjatta Väänänen samt Esko Aho, Arvo Kempainen, Sakari Knuutila, Seppo Peltari och Henrik Westerlund)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordkalottkommittén:

Transporterna från Outokumpu Oy:s Torneåverk har hela tiden ökat och kommer även att öka i framtiden samtidigt med produktionens ökning. Detta betyder inte att järnvägstransporter ökar i samma omfattning, eftersom en del av transporterna sköts med båt och bil.

Priserna på lastbilstransporterna är helt jämförbara med järnvägstransporterna. Om järnvägsspåret byggs sker det besparing i transportkostnaderna på grund av att omlastningen i Haparanda undviks. Besparingen kommer inte helt att täcka underhållet och i ännu mindre grad investeringskostnaderna som stiger över 10 milj. FIM.

Genom järnvägsspåret med svensk spårvidd till Outokumpu Oy:s Torneåverk uppnås säkrare transporter utan omlastning. Bättre transportmöjligheter ökar företagsverksamhetens konkurrenskraft och transporterna för järnvägarna ökar.

För Sveriges del ligger nyttan i att järnvägstransporterna för SJ ökar.

Fastän järnvägsspåret med svensk spårvidd för närvarande tjänar närmast ett företag och styckegodstransporterna kan skötas via järnvägsstationen i Torneå är det viktigt att möjligheterna för byggandet av ett järnvägsspår med svensk spårvidd till Outokumpu Oy:s Torneåverk utreds.

Nordkalottkommittén ställer sig positiv till strävandena att förbättra transportmöjligheterna och på så sätt öka konkurrenskraften av företagsverksamheten på Nordkalotten. Därför föreslår kommittén att möjligheterna för byggandet av järnvägsspåret med svensk spårvidd utreds. Vidare bör andra alternativ prövas exempelvis byggandet av en s. k. axelbrytaranläggning vid Torneå/Haparanda järnvägsstation, vilket skulle ligga i alla

transportföretags intresse. Därtill föreslås det att andra eventuella, både samhällsmässiga och företagsekonomiska, konsekvenser av järnvägsspårets byggande skulle hänsyntas vid utredningen.

Rovaniemi den 17 februari 1986

För Nordkalottkommittén

Asko Oinas

Nordkalottkommitténs ordförande, landshövding

Jouko Jama

Sekretariatschef

Finland

Trafikministeriet¹:

Enligt uppgifter lämnade av den finska järnvägsstyrelsen skulle byggandet av ifrågakvarande spår kosta 15–17 miljoner mark beroende på det alternativ som väljs, och dess årliga underhålls- m. m. kostnader skulle uppgå till ca 0,7 miljoner mark. Enligt järnvägsstyrelsens beräkning skulle exporttransporterna via spåret uppgå till ca 150 000 ton och importtransporterna till 40 000–60 000 ton årligen.

Enligt järnvägsstyrelsen skulle transportvolymen inte vara tillräcklig för att täcka de kostnader som föranleds av spårets byggande och underhåll. Järnvägsstyrelsen vore dock beredd att godkänna spårets byggande om det av andra än järnvägsekonomiska skäl anses vara angeläget samt om kostnaderna som föranleds av dess byggande och underhåll ersätts till järnvägarna till deras fulla belopp.

Enligt uppgifter lämnade av Outokumpu Oy skulle man genom byggande av spåret åstadkomma betydande fördelar med tanke på transporterens smidighet, säkerhet och ekonomi. Enligt beräkningar som gjordes för några år sedan skulle besparingarna som bolaget eventuellt skulle få kunna uppgå till 300 000–400 000 mark årligen. Outokumpu Oy förhåller sig till spårbyggnaden dock så att spåret borde byggas med allmänna medel och att Outokumpu Oy skulle vara berett att delta i dess kostnader "endast i ringa mån".

Med tanke på spårinvesteringens storlek, den ringa volymen av transporter som kan förväntas på spåret samt att de ovannämnda parterna är ovilliga att delta i företagets kostnader, har inte heller trafikministeriet reella möjligheter att stöda företaget som i och för sig är viktigt och intressant. Trafikministeriet rekommenderar därför att man i stället för

¹ Yttrandet översatt från finska.

byggande av ett spår skulle överväga i järnvägsstyrelsens utlåtande omtalade andra möjligheter att utveckla Outokumpu Oy:s transporter.

Helsingfors den 4 februari 1986

Juhani Korpela

Kanslichef

Markku Lehtinen

Överinspektör

Länsstyrelsen i Lapplands län¹:

För tillfället utsträcker sig den mellaneuropeiska och samtidigt den svenska spårvidden på finska sidan ända till Torneå station. På Torneå järnvägsstation finns det bl. a. en möjlighet till byte av boggi samt omlastningsverksamhet.

Enligt de uppgifter, som länsstyrelsen i Lapplands län har fått sker exporttransporterna av den ädelstål- och ferrokromproduktion, som Torneåverket producerar, till Sverige och Mellanuropa som båt-, tåg- och landsvägstransporter. Ädelståltransporterna till Sverige sker till största delen som landsvägstransporter, dels på grund av transportformens konkurrensförmåga och dels därför att de exportpartier som transporteras på en gång är små. Ferrokrom transporteras med lastbilar till Haparanda järnvägsstation, där lasterna omlastas på järnvägsvagnar. Outokumpu Oy har i sina egna utredningar om ifrågavarande järnvägsprojekt konstaterat att eftersom man vid järnvägstransporter bör ha fulla vagnlastar och eftersom man även i fortsättningen måste transportera sådana partier som är mindre än en vagnlast och som bör levereras snabbt, måste åtminstone en del av transportererna till Sverige även fortsättningsvis ske som landsvägstransporter.

Under 1980-talet har man årligen utfört omkring 15 000 ton stål till Sverige och Mellanuropa över Haparanda. Ferrokrom har utförts till väst över Haparanda under åren 1984–1985 endast 5 000 ton per år. Fabriken har meddelat att av den utvidgade ferrokromproduktionen om 160–180 000 ton går till exporten framdeles ungefär 60 %, dvs. cirka 100 000 ton, varav cirka 30 000 ton med järnväg till väst. Av den årliga stålproduktionen om cirka 180 000–200 000 ton går till exporten ungefär 80 %, dvs. 150 000 ton, varav till väst per järnväg 50 000–70 000 ton beroende av försäljningen.

Till väst över Haparanda kunde de mängder ädelstål och ferrokrom, som svarar mot de nuvarande exportmängderna, förutsatt att de skulle transporteras i sin helhet som tågtransporter, transporteras med tåg, som skulle

¹ Yttrandet översatt från finska.

köras i genomsnitt tre gånger i veckan. Med hänsyn till att de partier, som transporteras dock är små och även till de krav, som bör ställas på transporthastigheten, torde man vara tvungen att arrangera en del av dessa transporter som landsvägstransporter. Ytterligare utgör båttransporterna i synnerhet sommartid ett konkurrenskraftigt transportalternativ även till exporten till väst.

Länsstyrelsen i Lapplands län beräknar ovananförda transportmängder angående det nya spåret som relativt ringa och investeringskostnaderna för spårprojektet som så stora att projektet inte är ekonomiskt lönande.

Länsstyrelsen i Lapplands län har den uppfattningen att betydelsen av en anslutning till det europeiska spårnätet med dess eventuella linjeförings- o. dyl. alternativ borde därför utredas från hela Kemi–Torneå ekonomirådes synpunkt och med beaktande av de transportbehov, som Outokumpu Oy har.

Dessutom borde man utreda möjligheterna att utveckla alternativa transportarrangemang bl. a. boggibyte- och kontainertransporter. Länsstyrelsen i Lapplands län anser att det är av största vikt för näringslivet i Lappland att verksamheten i Kemi och Torneå hamnar tryggas året runt. De inverkaner på hamnverksamheten, som ett eventuellt spårprojekt kommer att ha, bör därför undersökas innan byggnadsbeslut fattas.

Rovaniemi den 4 februari 1986

Asko Oinas
Landshövding

Olavi Korpinen
Kanslichef

Lapin seutukaavaliitto (Lapplands regionplaneförbund)¹:

I del 2 av den regionplan, som Lapin seutukaavaliittos förbundsfullmäktige godkände 29.4.1983 och som sänts till miljöministeriet för stadfästelse, har föreslagits en reservering av trafikområde i samband med det nuvarande sidospåret (yr 100), i vars förbindelse även det nya spårprojektet borde placeras. Därigenom kan ifrågavarande medlemsförslag anses vara i överensstämmelse med reserveringen av trafikområdet i regionplanens del 2.

Till övriga delar omfattar förbundsstyrelsen för Lapin seutukaavaliitto

¹ Yttrandet översatt från finska.

de i medlemsförslaget framförda motiveringarna till nödvändigheten av projektet.

Rovaniemi den 20 december 1986

Erkki Königäs

Ordförande för förbundsstyrelsen

Esko A. Repo

T. f. regionplanedirektör

Torneå stad:

1. Torneå stad anser, att byggandet av ovannämnda järnvägsförbindelse är ytterst viktigt för utvecklingen av såväl Outokumpu Oy:s fabriker i Torneå som Röyttä hamn. I första skedet är byggandet viktigast för Outokumpu Oy:s verksamhet, eftersom 60% av fabriken ferrokromproduktion och 80% av produktionen av rostfritt stål går till export. Byggandet av järnvägsförbindelsen kommer att öka sådana järnvägstransporter som lämpar sig bra för exporthandeln och som sköts med SJ:s dragfordon och vagnar, trots att järnvägen ligger i Finland.

2. Den nya järnvägsförbindelsen skall av kostnadsskäl byggas samtidigt med Torneå–Röyttä-järnvägens (finsk spårvidd) rälsbyte, alltså år 1987. Detta schema passar också för Outokumpu Oy.

3. På grund av byggnadsprojektets specialart borde järnvägen byggas gemensamt av de finska och svenska järnvägsmyndigheterna och finansieras av båda staterna. Vid behov är Torneå stad emellertid beredd att delta i kostnaderna för byggandet av det till Röyttä hamn ledande spåret.

Torneå den 10 januari 1986

Torneå stadsstyrelse

Oiva Kurkela

Vicestadsdirektör

Martti Immo

Stadssekreterare

Norge**NSB, Hovedadministrasjonen:**

Norges statsbaner har stor forståelse for de argumenter forslagstillerne fremlegger for anlegg av et 10 km sidespor med normal sporvidde fra Torneå til Röyttä.

Det foreslåtte spor vil ikke medføre noen konsekvenser for driften på NSB. For øvrig har vi ingen kommentarer til forslaget.

Oslo, 9. januar 1986

Ole M. Drangsholt
Administrasjonsdirektør

Sverige**Statens järnvägar, Luleå marknadsregion:**

Att anlägga ett spår med västeuropeisk spårvidd från Torneå till Outokumpus Torneåverk har sedan 1981 vid ett flertal tillfällen diskuterats mellan ledningen för Outokumpu Torneåverk, VR (Uleåborg järnvägsdistrikt) och SJ (Luleå marknadsregion).

Om Outokumpu skulle kunna lasta vagnar med västeuropeisk spårvidd redan vid stålverket skulle detta utöka möjligheterna att använda järnväg för transport till och genom Sverige. För närvarande transporterar SJ ca 20 kton per år av Outokumpus produkter.

En ökning av dessa transporter är av stort intresse för SJ. Därför har vi åtagit oss att sköta järnvägstransporterna till resp. från Torneåverken på det "nya" spåret. VR har inte haft något att erinra mot detta.

SJ har också lämnat Outokumpu uppgift på tänkbara fraktrabatter för olika transportmängder.

Däremot har SJ förklarat att vi inte kan delta i någon investering av det nya spåret.

Luleå den 10 februari 1986

Per Eije
Regionchef

Transportrådet (TPR):

Transportrådet, TPR, har granskat förslaget i rubricerat ärende och anför med anledning härav följande.

TPR ser det allmänt som angeläget att åtgärder genomförs som främjar möjligheterna till förbättrade kommunikationer med utlandet och att en samverkan kan ske t. ex. med de nordiska grannländerna. Vidare är sådana åtgärder inom kommunikationsområdet som syftar till en förbättrad infrastruktur och som främjar näringslivet av stor betydelse och detta gäller särskilt i en regionalpolitiskt prioriterad region som Norrbotten.

TPR är positiv till förslagets innehåll om att transportsamarbetet mellan Statens järnvägar och Statsjärnvägarna i Finland utökas, för att finna lösningar på omlastningsproblemen och därmed förbättra järnvägstransporterna för Outokumpu OY:s Torneåverk. Däremot kan det enligt TPR:s mening inte bli aktuellt att svenska staten deltar som medfinansierare i detta projekt. För att kunna motivera en sådan medverkan måste insatserna vara till stor allmän nytta och vara angelägna för ett stort antal intressenter. TPR anser därför att det är de direkt berörda intressenterna och i första hand företaget som får ta det finansiella ansvaret för byggandet av järnvägsspåret.

Mot bakgrund av bl. a. ekonomiska överväganden för projektet, kan möjligen alternativa tekniska lösningar övervägas för att lösa omlastningsproblemen. I stället för att bygga en järnväg i Finland med svensk spårvidd finns andra möjligheter t. ex. att bygga en axelbrytningsanläggning eller att i Finland använda s. k. överföringsvagnar på vilka godsvagnar med svensk spårvidd upplastas.

Solna den 11 april 1986

Claes-Eric Norrbom

Ragnvald Paulsson

Länsstyrelsen i Norrbottens län:

Länsstyrelsen anser att fördelarna vore stora om ett järnvägsspår med svensk spårvidd kunde byggas ut. Det finns dock inga möjligheter att från svensk sida finansiera investeringen i Finland.

Ett alternativ från svensk sida synes vara att bygga en s. k. axelbytaranläggning vid gränsen. Statens järnvägars regionchef i Luleå avser att ta upp denna fråga med finska statens järnvägar (VR) och aktuella privata intressenter.

Länsstyrelsen anser att en undersökning av det alternativet torde ha större möjligheter att kunna åstadkomma en rationell transportlösning.

Luleå den 27 januari 1986

Curt Boström

Irene Wiksten

Medlemsförslag

om ibruktageandet av särskilda hastighetsbegränsningar vintertid i Norden

(Väckt av Sakari Knuuttila samt Marjatta Väänänen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska kommittén för transportforskning har i skrivelse den 15 januari 1986 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Nordisk Trafiksikkerhedsråd (NTR):

I den anledning har NTR fra Nordisk Komite for Trafiksikkerhedsforskning modtaget vedlagte udtalelse af 14. februar 1986 (*se nedan*).

Det kan oplyses, at der i Island er særlige periodiske hastighedsbegrænsninger på visse hovedveje udenfor Reykjavik. Der foreligger imidlertid ikke særlige oplysninger om erfaringerne med disse periodiske hastighedsgrænser og sådanne periodiske hastighedsbegrænsninger er ikke indeholdt i det forslag til en ny færdselslov, der for tiden drøftes i Island.

I de øvrige nordiske lande er der ikke periodiske hastighedsbegrænsninger.

I forslaget er bl. a. anført følgende begrundelser:

- et forholdsvis større antal materielskadeuheld i vinterføre
- en manglende evne hos bilisterne til at tilpasse sig de ændrede kørselsomstændigheder
- en falsk tryghedsfølelse baseret på anvendelse af pigdæk
- betydningen af lokale hastighedsgrænser.

Det bemærkes, at der i de nordiske lande er betydelige forskelle med hensyn til principperne for fastsættelse af afmærkning af generelle hastighedsgrænser. I Danmark anvendes således i mere beskedent omfang lokale (skiltede) hastighedsgrænser end tilfældet er i f. eks. Sverige og Finland.

Endvidere bemærkes, at de klimatiske forhold – og dermed de vej- og trafikforhold

– i Norden varierer betydeligt såvel mellem de nordiske lande som indenfor det enkelte land.

Endelig bemærkes, at anvendelsen af pigdæk på samme måde varierer betydeligt.

Inførelse af en eventuel særlig hastighedsgrænse i vintertiden vil indebære meget betydelige praktiske problemer. De økonomiske konsekvenser heraf kan ikke nærmere angives.

NTR kan tilslutte sig forslaget hovedsigtet om at tilstræbe en begrænsning af færdselsuheldene i vintertiden. Man må imidlertid – i overensstemmelse med NKT's udtalelse – nære nogen skepsis med hensyn til om denne effekt kan opnås gennem en særlig, lavere hastighedsgrænse i vintertiden. Til opnåelse af forslaget hovedsigtet vil NTR derfor anbefale, at der i de enkelte lande tages initiativ til

- at skabe en større forståelse hos trafikanterne for hastighedsgrænsernes betydning såvel gennem information som gennem politiets færdselskontrol
- at skabe en større forståelse hos trafikanterne for det glatte føres betydning for vejgreb gennem særlig færdselspropaganda om vinterkørsel, og
- at give flere bilister en særlig uddannelse i glatførekontrol.

De anførte initiativer indgår i dag i færdselssikkerhedsarbejdet i de nordiske lande, og NTR vil foranlediget af medlemsforslaget være opmærksom på at søge dette arbejde styrket.

København, den 27. februar 1986

Walsted Hansen

Nordisk komite for trafikikkerhetsforskning:

I medlemsforslaget er det påpekt at ulykkesrisikoen er større om vinteren, særlig i perioden oktober–februar. En fullgod forklaring hvorfor risikoen er højere i denne perioden foreligger ikke. Både mørke og våte høstkvelder og glatt føre antas å være medvirkende årsaker. Det forholdet at risikoen øker tidlig om høsten før den første snøen kommer, kan tyde på at mørkekjøring er en vesentlig forklaring til denne økte risikoen. Snø og isdekket vegbane vil isolert sett bidra til økt risiko, men snøen har også visse fordeler, f.eks bedre optisk ledning og at brøytekanterne delvis fungerer som vegrekkverk.

Redusert hastighet er et tenkelig virkemiddel for å redusere risikoen. Det er tydelig demonstrert at dersom et tiltak bidrar til redusert hastighet, så vil også ulykkesrisikoen bli redusert.

I medlemsforslaget er det ikke antydnet hvordan forslaget skal tillempes i praksis, og dette punktet er avgjørende.

En generell lavere fartsgrense i en bestemt tidsperiode kan ha den ulempen at mange av veiene i hele eller deler av tidsperiodene vil ha gode kjøreforhold, dvs. bar asfalt og dagslys. Det kan derfor være vanskelig å få trafikantene til å akseptere en lavere fartsgrense enn om sommeren når forholdene ellers er like gode.

En differensiering av fartsgrenen etter føreforholdene basert på skjønn fra den enkelte trafikants side antas å være vanskelig å overvåke.

En omskiltning av veiene høst og vår vil antas å være praktisk vanskelig å gjennomføre.

Det grunnleggende prinsippet for fartsbestemmelser i de nordiske land er at hastigheten skal tilpasses etter sted, føre-, vær- og trafikforhold. Hastighetsgrensene utgjør ``høyeste tillatte hastighet``. Det er bare tillatt å kjøre så fort om forholdene tillater det. Vinterforhold er bare en av de faktorer som krever at førere reduserer sin hastighet. Mørke, kraftig regn, tåke osv. er andre eksempler.

Jo flere detaljreguleringer man gir seg inn på, desto lettere blir det å oppfatte hastighetsgrensene som anbefalt hastighet i stedet for ``høyeste tillatte hastighet``. Det kan bidra til en økning av hastighetene under visse betingelser.

Nordisk komité for trafikksikkerhetsforskning vil på dette grunnlag ikke anbefale medlemsforslaget om særskilte hastighetsbegrensninger vinterstid i Norden.

For Nordisk komité for trafikksikkerhetsforskning

John Arild Jensen

Formann

Tore Vaaje

Sekretær

Nordiska polisförbundet:

Förbundet instämmer i behovet av att nå sänkta hastigheter under de tider på året då väglaget är halt eller riskerar att vara det. Förbundet är dock negativt till ett förslag som innebär att hastighetsbegränsningarna generellt sänks under en del av året.

Utgångspunkten för vårt ställningstagande är att vi bedömer det svårt att få trafikanternas tilltro till en generell tidsknuten regel.

Väglagets beskaffenhet varierar mellan olika landsändar och år från år. Enligt vår bedömning riskerar den föreslagna bestämmelsen att upplevas som onödigt och svårförståelig när väglaget är torrt och fint.

Erfarenheterna från polisens trafikövervakningsarbete tyder på att det är utomordentligt angeläget att hastighetsbestämmelser uppfattas som logiska och motiverade på den plats de gäller för att trafikanterna skall följa dem.

Bestämmelser som inte uppfattas på det sättet riskerar därmed att få rakt motsatt effekt.

Nordiska polisförbundet förordar med det anförda att förslaget avvisas.

Stockholm den 6 februari 1986

Nordiska polisförbundet

Gunnar Andersson

Sekreterare

Danmark

Justitsministeriet hänvisar i skrivelse den 28 februari 1986 till yttranden från Nordisk Trafiksikkerhedsråd av den 27 februari 1986 (se ovan) och från Rådet for Større Færdselssikkerhed av den 31 januari 1986 (se nedan).

Ministeriet for offentlige arbejder hänvisar i skrivelse den 6 februari 1986 till yttrande från Vejdirektoratet av den 27 januari 1986 (se nedan).

Vejdirektoratet:

Det danske klima adskiller sig fra klimaet i de øvrige nordiske lande bl. a. ved, at temperaturen om vinteren hyppigt svinger omkring frysepunktet og medfører meget hyppige og pludselige skift i tilstandene på vejene.

De specielle problemer, dette medfører, har dannet baggrunden for den danske glatførebeholdningsstrategi. Der er bl. a. arbejdet med udviklingen af elektroniske glatførevarslingssystemer, og der er i begyndelsen af 80'erne indført en saltningsstrategi, så vejene det meste af vinteren kan holdes fri for is og sne ved anvendelse af minimale saltmængder.

Vejdirektoratets informationstjeneste indsamler i øvrigt oplysninger om vejenes tilstand i hele landet, og gennem radioen advares trafikanterne med lokale eller landsdækkende glatføreproblemer.

I det finske forslag fremhæves det som et problem, at trafikanterne har for stor tillid til pigdæks friktionsegenskaber. Dette problem er ikke stort i Danmark, hvor kun ca. 5% af trafikanterne benytter pigdæk i vinterperioden.

Uanset hastighedsgrænser kører trafikanterne med lav hastighed de få dage med glatføre, og resten af vinteren er vejene fri for is og sne, og trafikanterne kan køre med samme hastighed som den øvrige del af året.

På denne baggrund finder Vejdirektoratet ikke, at der er behov for i vinterperioden at indføre specielt lave generelle og lokale hastighedsgrænser.

København, den 27. januar 1986

Aage Andersen

Forenede danske motorejere:

I betragtning af at det traditionelle danske vintervejr adskiller sig væsentligt fra vintervejret og dermed vejrliget i Finland, Norge og Sverige ved at være mildere med mindre og kortvarige snemængder sammenholdt med danske vejes vintervedligeholdelse, som indebærer en effektiv sne-rydning og glatførebekæmpelse, må FDM tage afstand fra det fremsatte forslag.

Det er vor erfaring, at det større antal skader der i Danmark indtræder i forbindelse med snevejr/isslag eller under lignende forhold typisk er skader forårsaget af harmonikasammenstød og ikke ved kollision i kryds eller single-uheld. En lavere generel hastighedsbegrænsning vil derfor være uden effekt ved harmonikasammenstød.

Hertil kommer yderligere, at FDM må finde det u hensigtsmæssigt, at der i perioden f.eks. som foreslået oktober til februar skal gælde lavere generelle hastighedsbegrænsninger, al den stund at vejrliget normalt kun vil betinge lavere hastighed end de nu gældende generelle hastighedsgrænser i ganske få dage i det foreslåede tidsrum.

Da vejrliget i den overvejende del af det foreslåede tidsrum ikke vil byde på vanskeligere kørselsforhold, vil en sådan særlig hastighedsgrænse kun medvirke til at nedbryde respekten for de generelle hastighedsbegrænsninger.

København, den 21. februar 1986

Mogens Johansen
Afdelingschef

Rådet for Større Færdselssikkerhed:

Rådet for Større Færdselssikkerhed er ikke i stand til at vurdere hvilken virkning, overholdelsen af lavere fartgrænser i vintertiden kan have på færdselssikkerheden. Rådet for Trafiksikkerhedsforskning kan muligvis afgive et skøn.

Det er givet, at det om vinteren i lange perioder – når det er glat – er nødvendigt at køre med meget lavere hastigheder end resten af året. Fra et informationssynpunkt ville der heller ikke være de store vanskeligheder ved to gange om året at informere de motorkørende om, at nu ændredes fartsgrænserne.

Det kan dog blive vanskeligt at motivere trafikanterne for at overholde de særlige vinter-fartgrænser. I Norge, Sverige og Finland er vinteren karakteriseret ved lange perioder med stabilt vinterføre. I Danmark optræder vinterføret meget periodisk – og ofte kortvarigt. Der kan være lange perioder, hvor føret er tørt og helt uproblematisk, og hvor der for trafikanterne ikke er synlig grund til at køre langsomt.

Hertil kommer, at bilerne i Danmark – i modsætning til Norge, Sverige og Finland – sjældent kører med pigdæk om vinteren. De forsvarlige hastigheder, når det endelig er glat, vil være meget lavere end man kan forestille sig nogen særlig vinter-fartgrænse fastsat til. Her vil det fortsat være nødvendigt at placere tyngden i informationsarbejdet.

Valby, den 31. januar 1986

Ebbe Sørensen

Automobilforsikringssekskabernes Fællesråd:

– – – har vi undersøgt, hvorvidt der inden for vort regie skulle være materiale, der kan belyse ovennævnte emne.

Dette synes desværre ikke at være tilfældet.

Det er den umiddelbare opfattelse, at vejrliget i Danmark i perioden oktober–februar er ret så svingende, således at faktorer, der er bestemmende for afpasning af hastigheden efter forholdene, skifter, undertiden fra dag til dag.

Fastsatte lavere hastighedsgrænser (i omhandlede periode) vil således antagelig i nogle tilfælde være for høje, men af nogle trafikanter opfattes som tilladte hastigheder under de givne forhold; og i andre tilfælde være for lave, og give anledning til overskridelser fra de trafikanter som finder dem urimelige, da vejen er tør, sigtbarheden god, etc.

Det er, bl. a. på denne baggrund, opfattelsen at den danske færdselslov's bestemmelser om, at hastigheden til enhver tid skal være afpasset efter forholdene (§ 41), er et mere smidigt og hensigtsmæssigt påbud end eksakt fastsætte (lavere) vinter-hastighedsgrænser vil være.

København, den 13. februar 1986

Lars Nørby Johansen

Jørgen Andersen

Finland

Ministeriet för inrikesärendena¹⁾:

Bilden av de inträffade vägtrafikolyckorna kan granskas på basen av de olycksfall, som meddelats till trafikförsäkringsbolag. Exempelvis under vinterperioden 1982–1983 inträffade under tiden oktober–februari 36 484 olycksfall, av vilka på allmän väg 7 689 fall (21 %). De övriga olycksfallen inträffade på privata vägar och gator. För jämförelsens skull må det konstateras att under sommarperioden 1982 under tiden maj–oktober meddelades till trafikförsäkringsbolag 30 302 olycksfall och under motsvarande tid 1983 33 260 olycksfall. Under förstnämnda året inträffade på allmänna vägar 7 173 olycksfall och under sistnämnda året 7 577 olycksfall. Det må konstateras att polisen meddelas eller till dess kännedom på annat sätt kommer ungefär 1/3 av de vägtrafikolyckor, som meddelats till trafikförsäkringsbolagen.

De ovanredovisade olyckssiffrorna visar att vinterkörning i Finland är riskfullare än körning sommartid. Genom sänkta hastighetsbegränsningar kunde man ha inverkat på en del av de inträffade vägtrafikolyckorna – på dem, i vilka den huvudsakliga eller medverkande orsaken till olycksfallen var en sådan körhastighet, som var alltför hög med hänsyn till situationen. Under vintertiden kumuleras vägtrafikolyckorna kraftigt under tiden för så kallade svåra väglag, då körhastigheterna i vägtrafiken är lägre än de som hastighetsbegränsningarna visar. Vägtrafikolyckorna vintertid är till största delen sådana olycksfall som inträffar på gator i tätorter.

Genom minskade hastigheter kan man inte på ett avgörande sätt förbättra vägtrafiksäkerheten. Trafikanternas oriktiga attityder, nonchalans och likgiltighet är de största problemen i dagens vägtrafik. Trafiktätheten är minst under vintertiden, varför trafikbegränsningar, som skulle vara lägre än de nuvarande, knappast skulle uppfattas som vettiga exempelvis i Norra Finland. Innan den föreslagna hastighetsbegränsningen förverkligas, borde dess minskande inverkan på antalet olycksfall redas ut grundligare än för tillfället. I landets olika delar varierar väglags- och väderförhållanden så mycket, att ifall en hastighetsbegränsning vintertid förverkligas, bör detta ske differentierat. Ett nytt hastighetssystem skulle förutsätta en omfattande övervakning för att det skulle kunna förverkligas i praktiken, eftersom ett frivilligt iakttagande av hastighetsbegränsningar inte förverkligas till alla delar.

Polisavdelningen vid ministeriet för inrikesärendena anser att innan särskilda hastighetsbegränsningar vintertid samt vägbundna hastighetsbegränsningar tas i bruk, bör man noga överväga de fördelar som därigenom

¹⁾ Yttrandet översatt från finska.

uppnås och därav eventuellt föranledda olägenheter för beteendet i vägtrafiken.

Helsingfors den 18 februari 1986

Olli Urponen
Polisöverdirektör

Pertti Luntiala
Överinspektör

Trafikministeriet:¹

I Finland genomfördes under 1970-talet på det allmänna vägnätet ett hastighetsbegränsningssystem, som består dels av vägbundna hastighetsbegränsningar på de viktigaste huvudvägarna, dels av en allmän hastighetsbegränsning på 80 km/h som gäller på de övriga vägarna. Hastighetsbegränsningarna på huvudvägarna har märkts med trafikmärken, av vilka ca 25 000 har använts i detta syfte. Såsom värden för vägbundna hastighetsbegränsningar har använts begränsningarna 120 (endast på motorvägar), 100, 80 och 60 km/h.

Systemet med vägbundna hastighetsbegränsningar omfattar i Finland ca 20 procent av de allmänna vägarna som sköts av staten. Dessa vägar belastas dock av över 60 procent av transportarbetet. De vägar som faller utanför huvudvägnätet och berörs av den allmänna begränsningen på 80 km/h utgör alltså ca 80 procent av de allmänna vägarna och belastas av knappa 40 procent av transportarbetet.

I princip vore det idealiskt om hastighetsbegränsningen kunde varieras enligt förhållandena med beaktande av växlingarna i ljushet, väderlek och väglag. För följdriktighetens skull borde man dock ta hänsyn även till andra varierande faktorer, såsom olyckor och trafikstockningar. Alla dessa kan beaktas endast genom användning av varierande hastighetsbegränsningar, som sätts ut på vägen med korta avstånd, samt genom kontinuerlig övervakning av trafiken på vägen. Ett internationellt försök med ett system av denna typ har genomförts i Nederländerna. Försöket lyckades i princip bra, men att bygga ett sådant system konstaterades bli så dyrt att byggande av ett sådant i finska förhållanden inte vore lönsamt ens på motorvägar. I praktiken är man alltså tvungen att avstå från det idealiska systemet.

Syftet med det nuvarande systemet med vägbundna hastighetsbegränsningar är att på varje vägavsnitt fastslå begränsningarnas storlek med beaktande av förhållandena i genomsnitt under året. Skulle man vilja

¹ Yttrandet översatt från finska.

beakta växlingen i dessa förhållanden, borde man byta trafikmärkena utmed vägen enligt förutbestämda principer, dock minst två gånger om året.

Trafikmärkena skulle kunna bytas ut enligt växlingarna i t. ex. trafikmängd, ljushet, väderlek och väglag.

I trafikmängder förekommer stora variationer efter timme, veckodag och månad. På lång sikt förekommer de största trafikmängderna på sommaren och de minsta på vårvintern. Att byta trafikmärken efter växlingar som sker timvis är otänkbart i praktiken.

Med undantag av det nordligaste Lappland varierar ljusförhållandena så att det är både ljust och mörkt varje dag, på lång sikt är den mörka tiden längre på vintern än på sommaren, och samtidigt med den mörka tiden, särskilt under senhösten, inträffar också de stora trafikmängderna. Med tanke på den mörka tiden är situationen svårast under förvintern, då det ännu inte finns någon snö på marken. Trafikrisken under den mörka tiden är i medeltal två gånger så stor som under den ljusa tiden.

Skulle man tänka sig att variera hastighetsbegränsningarna enligt ljusförhållanden, vore den enda möjligheten i praktiken att minska hastigheterna på förvintern. Då skulle dock det missförhållandet finnas kvar att en hastighetssänkning på dagen inte vore motiverad.

Enligt undersökningar är trafikrisken jämförd med risken på kal och torr beläggning ca 8-faldig då vägytan är isig, ca 1,7-faldig då den är snöig och 3,3-faldig då den är hal eller sörjig. Sådana förhållanden kan förekomma från början av september till slutet av maj. På huvudvägarna, som har vägbundna hastighetsbegränsningar, varar sådana förhållanden i allmänhet i en rätt kort tid på en gång. Skulle hastighetsbegränsningarna sänkas med denna motivering, skulle sänkningen för största delen av tiden vara omotiverad. Man bör dessutom beakta den utveckling som under senaste tid har skett inom väderlekstjänsten för vägtrafikanter och som gör det möjligt att förutse ändringar i förhållandena samt förebygga de problem som föranleds därav.

I sammanhanget skall beaktas att de utsatta hastighetsbegränsningarna och de verkliga hastigheter som konstateras i trafiken inte motsvarar varandra. Så har t. ex. genomsnittshastigheten hos personbilar på motorvägars 120 km/h-avsnitt under goda sommarförhållanden uppgått till endast något över 100 km/h. Å andra sidan har överskridningar av hastighetsbegränsningar varit vanliga inom giltighetsområden för lägre hastighetsbegränsningar (80 km/h och i synnerhet 60 km/h).

Av det ovan anförda kan slutas att en hastighetssänkning vintertid inte kan obestriddligt motiveras med någondera av de ovannämnda faktorerna. Beaktar man dessa faktorerers samlade verkan och lämnar uppkommande nya missförhållanden obeaktade, kunde man tänka sig att sänka hastigheterna vintertid. Då bör man räkna med de kostnader som föranleds av att trafikmärkena byts.

Det kan inte tänkas att trafikmärkena byts så att de märken som anger högre hastighetsbegränsning ersätts med märken med lägre begränsning. Det finns två skäl till detta. För det första har de olika värdena på hastighetsbegränsning använts på antal kilometer som avsevärt skiljer sig från varandra. Det skulle inte finnas tillräckligt med trafikmärken med lägre begränsning för att ersätta märkena med högre begränsning. För det andra torde en sänkning på 20 km/h av hastighetsbegränsningen vara genomsnittligt för stor. Av dessa skäl borde 25000 nya trafikmärken tillverkas. Engångskostnaderna för detta skulle uppgå till ca 3 miljoner mark. Kostnaderna för utbytet av märkena skulle uppgå till ca 5 miljoner mark per år.

Betraktar man enbart kostnaderna, skulle det alternativ bli förmånligast där märkena med hastighetsbegränsningarna 120 km/h och 100 km/h skulle täckas eller tas bort för vintern. Då skulle exempelvis kostnaderna för avlägsnande och återinstallering av märkena uppgå till ca 3 miljoner mark per år. Detta alternativ skulle innebära ibruktagande av ett partiellt fartbegränsningssystem som inte skulle vara förenligt med systemet med vägbundna hastigheter. Även detta alternativ har den nackdelen att t. ex. en sänkning av hastighetsbegränsningen 100 km/h till värdet 80 km/h vore troligen för stor i goda förhållanden.

På basen av det ovan anförda anser trafikministeriet att en sänkning av hastighetsbegränsningarna vintertid inte enbart skulle ha positiva verkningar. Om en för låg hastighetsbegränsning i goda förhållanden – som förekommer för det mesta även på vintern – leder till att aktningen för hastighetsbegränsningarna i allmänhet minskar, kan ändringen ha menliga verkningar på trafiksäkerheten även sommartid. Trafikministeriet anser därför att förslaget som sådant inte utan vidare kan genomföras, utan det som högst kan tänkas är att ett försök görs i begränsad omfattning.

Helsingfors den 5 februari 1986

Juhani Korpela

Kanslichef

Markku Lehtinen

Överinspektör

Statens tekniska forskningscentral:

Väg- och trafiklaboratoriet vid statens tekniska forskningscentral har sedan första hälften av 1970-talet bedrivit forskning om hastighetsbegränsningar i Finland på uppdrag av trafikministeriet. Sedan 1981 har laboratoriets forskare varit inblandad i motsvarande undersökningar i Norge på uppdrag av Vegdirektoratet, Norges teknisk naturvitenskapelige forskningsråd och SINTEF. Därutöver har Transportforskningsberedningen

(TFB) kallat laboratoriets representant som medlem i ledningsgruppen för hastighetsfrågor i Sverige.

I samtliga undersökningar har man entydigt kunnat konstatera behovet att tidsdifferentiera framförallt vägbundna hastighetsbegränsningar. På basen av undersökningarna har förslag om sänkta hastigheter vintertid behandlats i kommittébetänkanden och motsvarande förordningsförberedande framföranden i Finland, Norge (Stortingsmelding) och Sverige i åtta års tid.

Statens tekniska forskningscentral ansluter sig helt till medlemsförslaget och konstaterar att sänkta hastigheter vintertid skulle innebära en större säkerhetspotential i Finland, Norge och Sverige och skulle avskaffa det befintliga systemets största nackdel.

Esbo den 15 januari 1986

Heikki Poijärvi
Forskningsdirektör

Otto Wahlgren
Väg- och trafiklaboratoriets
laboratoriedirektör

Trafikskyddet¹:

Kommissionen för forskning av hastighetsbegränsningar föreslog i sitt betänkande att vinterhastighetsbegränsningar bör tagas i bruk på basen av forskningsresultat. Efter ovannämnda kommission har delegationen för trafiksäkerhetsärenden på 1980-talet utgivit två trafiksäkerhetsplaner (åren 1981 och 1983). I båda ovannämnda planer, i de förslag till åtgärder som berör trafikministeriet och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, rekommenderas åstadkommandet av vinterhastighetsbegränsningar (kommittébetänkandet 1981: 50, sidorna 60 och 63 och kommittébetänkandet 1983: 68, sidorna 50 och 53).

Trafikskyddet har i sina yttranden om ovannämnda trafiksäkerhetsplaner tagit den ståndpunkten att det nuvarande hastighetsbegränsningssystemet fungerar bra med undantag av tätorter.

Under dessa omständigheter behövs synnerligen starka motiveringar till en förändring av det nuvarande hastighetssystemet. Förarna har accepterat och tillägnat sig hastighetsbegränsningarna.

Trafikskyddet anser därför att det i Finland inte finns anledning att ändra det nuvarande hastighetssystemet, som består av basfart och vägbundna hastigheter. Samtidigt kan konstateras att 23 § vägtrafiklagen redan för tillfället förutsätter följande: "Fordons hastighet skall anpassas till vad

¹ Yttrandet översatt från finska.

trafiksäkerheten kräver med beaktande bland annat av vägens skick, vädret, föret, siktet, fordonets belastning och lastens art samt trafikförhållandena. Hastigheten skall vara sådan att föraren behåller herraväldet över fordonet. Fordonet skall kunna stannas på den del av den framförvarande körbanan som föraren kan överblicka och i alla situationer som kan förutses. För avbländning från helljus och halvljus skall hastigheten anpassas till de nya siktförhållandena.

Helsingfors den 14 februari 1986

Trafikskyddet

Ilo Krootila

Verkställande direktör

Automobilförbundet:

Trafiksäkerheten har i Norden under de senaste åren varit på en mera god och stabil nivå. Detta har vi uppnått med hjälp av många åtgärder som befrämjar trafiksäkerheten – såsom hastighetsbegränsningarna. Även vägtrafiklagstiftningen har förnyats och informationen om trafiksäkerheten och vidare skolningen av bilisterna har effektiviserats. Höst- och vinterperioderna har inte nämnvärt avvikit i olycksstatistiken från motsvarande statistik under andra perioder. Genom vinterunderhåll av vägnätet har man uppnått att det på våra huvudvägar under höst- och vintermånaderna finns relativt gott före med undantag av temporära korta "problemfören".

Under vintermånaderna sker det i Finland många s.k. plåtkollisioner, vilka i allmänhet ej är allvarliga trafikolyckor. Döda och skadade per 100 trafikolyckor är vintertid betydligt färre än vid bart före. Medelhastigheterna har också under vintern konstaterats vara ca 5 km lägre än under sommaren.

De nuvarande hastighetsbegränsningarna har allmänt taget lämpat sig väl i vägtrafiken höst- och vintertid. Redan nu tillämpas enligt vår åsikt tillräckligt vägbundna hastighetsbegränsningar. Det största problemet synes utgöra höstens första hala väglag samt senare på vintern av starka snöfall förorsakade tillfälliga stagnationer i vägtrafiken i tätt bebodda trakter. Som centrala åtgärder för att förbättra dylika väglag och i allmänhet för att förbättra trafiksäkerheten vintertid finner vi i synnerhet för Finlands del förnyandet av förarskolningen, vartill som en väsentlig del hör körskolning vid halt före samt effektivisering av vintervägunderhållet och förbättrandet av informationen om väglagsförhållandena. Det bör fästas uppmärksamhet vid trafiksäkerhetsfördringarna vintertid i samband

med vägbyggandet. Också ur denna synpunkt är utvidgandet av motorvägnätet grundat.

Vid sidan av väglagsinformation bör i trafiksäkerhetsmeddelandet fortsättningsvis betonas betydelsen av tillräckligt långt avstånd vid körning till den framförvarande och betydelsen av en riktig situations hastighet för en trygg och smidig trafik.

Då man i trafiken kan tillämpa en riktig färdhastighet, får man trafiken att löpa. Härvid kan man undvika köbildning och härav beklagligt ofta följande farliga omkörningar.

I Finland har man också börjat prova s. k. alternativa trafikmärken, som meddelar högsta tillåtna fart enligt väglag och trafik. Användningen av dylika märken är det skäl att prova i större omfattning på svåra vägsträckor.

Av ovannämnda kan man dra den slutsatsen, att säkerheten i trafiken vintertid kan enligt vår åsikt förbättras med andra åtgärder än genom att sänka de nuvarande begränsningarna. Vi föreslår även, att Nordiska rådet skulle avstå från ifrågavarande medlemsförslag och övriga motsvarande åtgärder och på detta sätt avslå medlemsförslaget.

Automobilförbundet rf

Asko Sahrakorpi
Ordförande

Heimo Jaakkola
Verkställande direktör

Suomen kuorma-autoliitto r. y. (Finlands lastbilsförbund r. f)¹:

Av de trafikolyckor med dödlig utgång, som haverikommissionerna för trafikolyckor undersökte år 1984, skedde cirka 57% under tiden maj–augusti och 12% på vintern under tiden december–mars. Av ovvan nämnda olyckshändelser skedde cirka 54% på torr väg, 18% på våt väg och 25% på snöig eller isig väg. Av trafikolyckor med en berörd part skedde 77% på torr väg, 12% på våt väg och 9% på snöig eller isig väg. Antalet olyckshändelser med dödlig utgång på snöig eller isig väg (december–mars 12%) visar inte på basen av ovannämnda rapport att bilisterna vintertid i allmänhet inte skulle iaktta sådan varsamhet som halt väglag förutsätter. I själva verket sker enligt rapporten vintertid ett mindre antal olyckshändelser med dödlig utgång än under de övriga årstiderna (4 månader, 12% av olyckshändelserna). Härtill medverkar naturligtvis delvis det faktum att fordons kapacitetsutnyttjande om vintern är mindre än under de övriga årstiderna.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Eftersom haverikommissionerna undersöker enbart olyckshändelser med dödlig utgång, visar rapporten inte antalet plåtkrockar under de olika årstiderna. Det är emellertid mycket sannolikt, såsom det i medlemsförslaget konstateras, att antalet plåtkrockar ökar under tiden för de första hala väglagen. Av sådana krockar sker största delen i tätorterna, där det i allmänhet finns en hastighetsbegränsning av 50 km/t.

Då man granskar behovet att införa hastighetsbegränsningar vintertid i de enskilda nordiska länderna, borde man för de olika ländernas vidkommande beakta bl. a. följande faktorer: trafiktäthet, halkbekämningens nivå, vinter- och dubbdäcksanvändarens antal, körvägar, erfarenhet av körning i halt före etc. Vad ovannämnda faktorer beträffar, finns det enligt vår uppfattning mycket stora skillnader mellan de enskilda nordiska länderna. Exempelvis i Finland använder man dubbdäck i betydligt större utsträckning under vintermånaderna än i de övriga nordiska länderna.

Eftersom de faktorer, som inverkar på behovet av hastighetsbegränsningar vintertid, avviker från varandra på ett mycket betydande sätt i olika nordiska länder, betraktar Suomen kuorma-autoliitto r. y. det inte som ändamålsenligt att Nordiska rådet skulle rekommendera Nordiska ministerrådet att införa särskilda hastighetsbegränsningar vintertid i Norden. Behovet av hastighetsbegränsningar vintertid borde varje enskilt land granska utgående från sina egna förhållanden. Eftersom största delen av plåtkrockar under tiden för de första hala väglagen sker i tätorter, där det finns låga körhastigheter och eftersom haverikommissionernas rapporter inte visar en ökning av antalet olyckshändelser med dödlig utgång vintertid i jämförelse med de övriga årstiderna, betraktar Suomen Kuorma-autoliitto r. y. det inte som nödvändigt att hastighetsbegränsningar vintertid införs i vårt land.

Helsingfors den 13 februari 1986

Suomen kuorma-autoliitto r. y.

Seppo Sainio

Verkställande direktör

Markku Maukonen

Avdelningschef

Island:

Justis- og kirke departementet¹:

Ifølge gjeldende trafikklov er fartsgrensen på veier utenfor tettbebyggelse fastsatt til 70 km i timen. Den gir også adgang til å fastsette en høyere

¹ Yttrandet översatt från isländska.

fartsgrense, på opptil 90 km i timen på enkelte veier, og dette kan begrenses til årstid.

Denne adgangsbestemmelse kom inn i loven i 1966, og adgangen har vært benyttet for en del av de viktigste riksveier på Sörvestlandet. Der har det vært tillatt en fartsgrense på opptil 80 km i timen, begrenset til tidsrommet fra 1. mai til 1. oktober.

I et forslag til ny trafikklov, som er under behandling på Alltinget, foreslås det at fartsgrensen utenfor tettbebyggelse blir fastsatt til 80 km i timen på veier med fast veidekke, men ellers 70 km i timen. Det gis også adgang til å fastsette grensen til opptil 90 km i timen. Her nevnes ikke særskilt årstidsbegrensninger, men slikt ville likevel kunne bestemmes ifølge andre bestemmelser i lovforslaget.

Hva angår kjørehastigheten generelt, er bilistene naturligvis forpliktet til alltid å tilpasse den alle forhold, bl. a. vær, veiens tilstand og sikt. Disse faktorer gjør seg mest gjeldende vinters tid, enda kjøreforholdene på den tid da den forhøyede fartsgrense ikke gjelder, ofte ikke er dårligere enn på den tid den gjelder.

Det er riktig å fremheve at det ikke foreligger undersøkelser av hva erfaringen er av årstidsbegrensede fartsbegrensninger her til lands. Ikke desto mindre har det kommet til uttrykk tvil om hvorvidt årstidsbegrensninger av den art som her har vært vanlig, tjener noen hensikt. Man har nå derfor til overveielse hvorvidt det vil være riktig å oppheve dem, slik at forhøyet fartsgrense på bestemte veier vil gjelde hele året.

Reykjavík, 31. januar 1986

På vegne av ministeren

Olafur W. Stefánsson

Trafikkrådet¹:

Ifølge trafikkloven er fartsgrensen på veier utenfor tettbebyggelse fastsatt til 70 km i timen. Den gir også adgang til å fastsette en høyere fartsgrense, på opptil 90 km i timen, på enkelte veier, og denne adgang kan da begrenses til årstid.

Denne adgangsbestemmelse kom inn i loven i 1966. Adgangen har vært brukt på noen av de viktigste riksveier på Sörvestlandet. Der har det vært tillatt en hastighet på opptil 80 km i timen, begrenset til tidsrommet fra 1. mai til 1. oktober.

I et forslag til ny trafikklov er fartsgrensen utenfor tettbebyggelse fast-

¹ Yttrandet översatt från isländska.

satt til 80 km i timen på veier med fast veidekke, men ellers 70 km i timen. Der er også adgang til å fastsette en hastighet på opptil 90 km i timen. Her nevnes ikke spesielt årstidsbegrensninger. Slikt ville imidlertid kunne bestemmes ifølge andre bestemmelser i lovforslaget.

Selvfølger er bilførerne forpliktet til alltid å innrette kjørehastigheten etter alle forhold, bl. a. vær, føre og sikt. Disse forhold gjør seg sterkere gjeldende vinters tid, om enn kjøreforholdene på den forhøyede farts- grense ikke gjelder, ofte ikke er verre enn på den tid den gjelder.

Det foreligger ikke undersøkelser av hva erfaringen er av årstidsbegren- sede fartsbegrensninger her i landet. Det er imidlertid etter Trafikkrådets vurdering tvilsomt at årstidsbegrensede fartsbegrensninger slik de har vært vanlige her, tjener noen hensikt.

Reykjavik, den 12. februar 1986

Óli H. Þórðarson
Adm. direktør

Norge

Norsk politiforbund:

Norsk Politiforbund er i utgangspunktet positivt innstilt til å innføre hastighetsbegrensninger vinterstid, for dermed å dempe ulykkesfrekven- sen som forårsakes av glatt vegbane.

Vi stiller oss imidlertid tvilende til om det er dette som er den egentlige årsak til ulykkene. Det er antakelig mer riktig å rette søkelyset på de vegfarendes holdninger, dømmekraft og opplæring.

Norge er et vidstrakt land hvor føreforholdene varierer sterkt hele året. Et forslag om generell nedsatt hastighet i tiden oktober–februar vil for mange virke unødvendig, dersom det er tørre og fine veier.

Norsk Politiforbund har større tro på en mer restriktiv skilting av vegene f. eks. ved grensene til hvert enkelt fylke, og ved opplysningsvirksomhet gjennom lokalradion, den lokale TV-stasjon eller lokalavisene. Skilter med underretning om at det er glatte veier og at dette dermed er årsaken til at hastighetsbegrensning er innført tror vi vil ha større virkning. Dette setter imidlertid meget store krav til skiltmyndighetene, som da selvfølgelig må være svært påpasselig med skiltingen. Ikke minst er dette viktig når føre- forholdene endres. Skiltmyndighetene må opptre på en måte slik at trafik- kantene får respekt for – og tillit til – deres vurderinger, noe som trolig kan medvirke til en endret holdning for alle som ferdes i trafikken.

Dersom det er veier som statistisk sett er sterkt ulykkesbelastet i peri- oder, bør det kunne settes opp skilter med tekst f. eks. "Denne vegstrek-

ning er meget ulykkesbelastet i tiden . . .", og da gjerne symbolisert med et dødninghode.

Som tidligere nevnt bør det i langt sterkere grad nyttes lokalradio og lokalpresse i forbindelse med opplysninger om trafikkforhold. I tillegg bør det også satses ytterligere på bruk av TV – over riksnettet – i informasjonen, og da gjerne med autentiske opptak eller film fra trafikk situasjoner.

Et spørsmål som reiser seg også – i forbindelse med opplæring – er om høye bøter for overtredelse av vegtrafikkloven igrunnen har noen oppdragende eller preventiv virkning. Norsk Politiforbund kunne tenke seg å gå nyere veger, ved at trafikk syndere ble ilagt opplæring som straff hvor de ble pålagt å betale for en bestemt opplæring, istedenfor en bot til statskassen.

Oslo, 15. januar 1986

Arnold Nilsen

Jan Klynderud

Sverige

Vägverket:

Det är av olika trafiksäkerhetsvårdande myndigheter känt att trafiksäkerheten under vintertid med mörker, snö och halka är väsentligt sämre än under tid med barmarksförhållanden.

Frågan om att under tid med mörker och halka sänka hastighetsgränserna för att minska antalet olyckor har därför diskuterats i olika sammanhang (bl. a. trafiksäkerhetsutredningen, Dsk 1980: 6).

För att införa ett system med tidsdifferentierade hastigheter måste trafikanten informeras om gällande hastighetsgränser på samma sätt som i dag, dvs. genom utmärkning med vägmärke. Detta synsätt ledde under energikrisen 1979 till att samtliga 110-märken ändrades till 90 km/h. Alternativen, att genom lagstiftning eller generell information om ändring viss tid av hastighetsgräns, med bibehållen högre gräns på vägmärkena torde inte upplevas som motiverat av trafikanterna och därmed ge ringa efterlevnad. Än mer komplicerat skulle detta framstå om en sänkning genomförs under olika tidsperioder inom olika delar av landet.

Sänkta hastighetsbegränsningar vintertid torde – mot bakgrund av förväntad brist på efterlevnad inom tätbebyggt område – endast komma ifråga för vägar i landsbygdsförhållanden. Fråga uppstår då om och på i så fall vilka vägar och under vilka tidsperioder som sänkning bör ske. Variationen avseende vinter- och mörkertiden är stor från norra till södra Sverige vilket sannolikt leder till variationer i begränsningsperiodernas längd. För en sådan differentiering över tiden talar att fordonsförarna förmodligen skulle visa större förståelse för begränsningen.

Vägverket har tidigare undersökt effekterna av sänkningen från 110 km/h till 90 km/h under energikrisen 1979. Resultatet från dessa undersökningar pekar inte entydigt mot en generell minskning av antalet olyckor. Vad som kan konstateras är att olyckornas skadeföljd blir lindrigare. Detta kan då uttryckas som att samhällets kostnader för olyckorna minskar.

En samhällsekonomisk bedömning av effekterna av en sänkning från 110 km/h till 90/h under *vintertid* utifrån de ovan relaterade undersökningar har gjorts. Denna visar, utifrån bl. a. ett antagande om en 25% reduktion även vintertid av antalet *kostnadsnormerande* olyckor, en samhällsekonomisk vinst av i storleksordningen 75 Mkr/år (i 1980 års kostnadsnivå) genom en sänkning från 110 km/h till 90 km/h.

Det trafikarbete som ligger till grund för beräkningen utgör ca 5% av det totala årstrafikarbetet. Den totala kostnaden för trafiken på det aktuella vägnätet under vinterperioden är ca 2 miljarder, dvs. besparingen är ca 4%.

Några undersökningar om generell olycksminskning vid en sänkning från 90 km/h till 70 km/h under vintern har inte utförts i Sverige och en generalisering av olycksminskning utifrån ovanstående resultat får anses mycket vanskelig.

Kostnaderna för ändring av hastighetsgränserna 110 km/h till 90 km/h resp. 90 km/h till 70/h har i 1980 års kostnadsnivå beräknats till:

Alternativ 1: Byte av märken

Sänkning från nuvarande 110 km/h till 90 km/h.

Förstagångskostnad: 1,6 Mkr (inkl. ny materiel)

Återbyteskostnad: 1,0 Mkr/gång

Sänkning från nuvarande 90 km/h till 70 km/h.

Förstagångskostnad: 15,5 Mkr (inkl. ny materiel)

Återbyteskostnad: 9,0 Mkr/gång

Alternativ 2: Påklistring av lösa siffror

Sänkning från nuvarande 110 km/h till 90 km/h.

Kostnad: 0,2 Mkr/gång

Sänkning från nuvarande 90 km/h till 70 km/h

Kostnad: 2,2 Mkr/gång

Denna senare metod är ju som syns billigare men kan inte rekommenderas på grund av de skador som uppkommer på underliggande material vid upprepade borttagning av klisterdekalerna. Dekaler kan inte heller klistras i flera lager.

Otvetydigt är att risken för olyckor under vintertid och mörker är högre än under barmarksförhållanden. Viss erfarenhet av effekterna från hastighetssänkningen från 110 km/h till 90 km/h under energikrisen 1979 finns

men undersökningar av effekterna av sänkning under vintertid saknas helt i Sverige. För att införa en sådan begränsning erfordras mer kännedom om på vilket vägnät och under vilka tider sådan begränsning skall införas, effekterna på antalet olyckor dels inom olika delar av landet, dels inom olika olyckstyper. Vidare fordras kunskap om trafikanternas förståelse och motivation för systemet.

Verkets uppfattning är således mot bakgrund härav att ett införande av särskilda hastighetsbegränsningar vintertid måste föregås av omfattande undersökningar.

Borlänge den 20 februari 1986

Per Anders Örtendahl

Trafiksäkerhetsverket:

I tidigare utredningar om tidsdifferentierade hastighetsgränser har ifrågasatts om inte hastighetsgränserna borde vara lägre vintertid än under övriga delen av året. Olycksstatistiken visar att trafiksäkerheten är väsentligt sämre då snö och is finns på vägbanan än vid barmark och den är sämre i mörker än i dagsljus. Lägre hastighetsgränser under vintertid är emellertid förenat med en rad praktiska problem.

Klimatförhållandena varierar från norra till södra Sverige och även i östvästlig riktning. För att beakta detta torde det vara nödvändigt att lägre hastighetsgränser vintertid skulle ha olika tidsperioder i olika delar av landet. Även mörkerförhållandena varierar i landet och dessutom över dygnets timmar, vilket ytterligare motiverar en tidsdifferentiering. Fordonsförare skulle sannolikt visa större förståelse för lägre hastighetsgränser vintertid om dessa förhållanden beaktades, än om hastighetsnedsättningen skulle ske samtidigt i hela landet. Med de metoder som används vid bekämpningen av snö- och ishalka är vägbanorna emellertid även vintertid ofta torra och med praktiskt taget samma friktionsegenskaper som sommartid. Det är förstaeligt om fordonsförare har svårt att inse att en hastighetsnedsättning är motiverad under sådana förhållanden. Även vid en hastighetsnedsättning kvarstår problemet med att friktionsförhållandena vid halt väglag är så varierande att en hastighetsgräns som är rimlig i ett fall är alldeles för hög i ett annat.

Lägre hastighetsgränser under viss tidsperiod kan tillkännages antingen genom enbart information eller genom att även utmärkningen längs vägarna ändras. Tillkännagivande genom enbart information skulle innebära lägre tillåtna hastighetsgränser än vad som anges på uppsatta vägmärken, vilket kan medföra risk för omedvetna hastighetsöverträdelser.

Med det nuvarande utmärkningssystemet för hastighetsgränser, innebärande att alla hastighetsgränser utmärkes, skulle en omskylltning av hastighetsgränserna två gånger om året medföra stora kostnader. Med ett ändrat utmärkningssätt av hastighetsgränserna skulle omskylltningens omfattning kunna minskas och därmed även kostnaderna. För närvarande pågår en översyn av hastighetsgränserna och utmärkningen av dessa i Sverige.

Av ovan angivna skäl är trafiksäkerhetsverket inte för närvarande berett att tillstyrka förslaget om ibruktagandet av särskilda hastighetsbegränsningar vintertid.

Borlänge den 13 februari 1986

Jan Brandborn

Väg och trafikinstitutet:

I trafiksäkerhetsutredningens betänkande, DSK 1980: 6, "Trafiksäkerhet – problem och åtgärder" lämnades förslag om att hastighetsgränserna 110 och 90 skulle sänkas till 90 respektive 70 under vinterperioden. Trafiksäkerhetsutredningen fann att den trafiksäkerhetsmässiga vinsten med denna typ av tidsdifferentierade gränser är så stor att åtgärden bör övervägas.

Under 1960-talet prövades i samband med större helger hastighetsbegränsning av landsbygdens vägnät i Sverige. Utanför dessa perioder gällde fri fart. Hastighetsgränsen under jul- och nyårsperioden var 80 km/h från 1960/61 fram till 1967/68, jämfört med 90 km/h för övriga helgperioder.

Dessa hastighetsgränser var i första hand avsedda att minska antalet olyckor under högtrafikperioder men för jul- och nyårsperioden ansågs även väglags- och mörkerproblem motivera en lägre hastighetsgräns.

Införandet av ett differentierat hastighetsgränssystem baserat på vägmiljöns utformning för landsbygdsvägar har inneburit att trafiksäkerhetsmässiga skäl har fått stå tillbaka för praktiska och administrativa problem vad gäller utmärkningsfrågan. Dessutom har tveksamhet rått rörande trafikanternas förståelse för sänkta hastighetsgränser under en på förhand given tidsperiod oavsett om det blir lindriga eller svåra vinterförhållanden.

Att olycksriskerna är betydligt större under vinterperioden och framför allt vid halt väglag är ställt utom alla tvivel. Samtidigt gäller i de flesta fall att bilisterna inte tillräckligt anpassar sina hastigheter till väglagssituationen.

Det är också viktigt att konstatera att under vinterperioden uträttas större delen av trafikarbetet under mörkerförhållanden, vilket innebär att

mörker ofta är en bidragande orsak till olyckorna och de förhöjda olycksriskerna.

Många tecken tyder på att så kallade "gröna" vinterperioder ofta ger upphov till flera allvarliga olyckor än "vita" vinterperioder. Orsaken till detta är dels ljusförhållanden men också fläckvis halka som kan uppträda på rena vägar under vinterperioden, särskilt under nattetid. Rent principiellt gäller att ju mer synbart dåligt väglag desto lägre hastigheter. Även om hastigheterna sänks är det inte säkert att hastighetsanpassningen förbättras. Men i och med att hastigheterna sänks minskar konsekvenserna om en olycka inträffar.

Vid extremt vinterväglag påverkas hastigheterna av hastighetsanpassningen till väglaget i betydligt högre grad än hastighetsgränsen. En analys av övergång från fri fart till hastighetsbegränsning till 90 km/h i slutet av 1960-talet i Sverige uppvisade t. ex. inga skillnader i olycksrisker under vinterperioder.

Det är motiverat att anta att den största effekten av sänkta hastighetsgränser under vinterperioden erhålls under perioder då halt väglag är ovanligt men kan uppträda. Detta senare talar för sänkta hastighetsgränser för hela vinterperioden. Det bör också övervägas om mörkerproblemet under vinterperioden kan användas som argument för de lägre hastighetsgränserna.

När det gäller bilisternas förståelse för lägre hastighetsgränser under vinterperioden finns all anledning att tro att förståelsen är minst lika stor som för övriga hastighetsgränser.

Sammanfattningsvis gäller att lägre hastigheter än de som gäller för närvarande är motiverade under den kalla och mörka delen av året av flera skäl med tanke på trafiksäkerheten. Ett sätt att åstadkomma denna hastighetsänkning är att införa lägre hastighetsgränser vintertid.

VTI delar därför trafiksäkerhetsutredningens uppfattning som redovisats inledningsvis utifrån det hastighetsgränssystem som gäller idag i Sverige.

Linköping den 11 februari 1986

Hans Sandebring
Generaldirektör

Motormännens riksförbund (M):

Förbundet är väl medvetet om de ökade riskerna i vintertrafiken inte bara av de skäl som nämns i medlemsförslaget utan även av andra orsaker t. ex. snörök.

Förbundet kan dock inte instämma i att vägbundna hastighetsbegränsningar i sig självt under tiden oktober–februari skulle verksamt minska sådana olyckor som förorsakas av halt väglag. Enligt Ms uppfattning skulle de föreslagna hastighetsbegränsningarna ytterligare minska det ansvar och omdöme som trafikanterna bör visa. Ett system där trafikanten uppfostras till att alltid köra efter anvisningar på skyltar uppammar inget eget tänkande – ansvar/omdöme. Sveriges geografiska utsträckning i nord/sydlig riktning medger ej heller att tidsgränser för hastighetsnedsättningar kan vara lika i hela landet.

M förordar i stället för särskilda hastighetsbegränsningar ökade informationsinsatser för att väcka trafikanternas ansvar, kunskap och omdöme.

Med hänvisning till ovanstående avstyrker Motormännens riksförbund förslaget.

Stockholm den 13 februari 1986

Motormännens riksförbund

Bo Lundgren

Verkställande direktör

Medlemsförslag

om beskattning av fritidsfastigheter i annat nordiskt land än hemlandet

(Väckt av Sten Svensson samt Alice Brask, Ólafur G. Einarsson, Arnljot Norwich, Tuulikki Petäjämäki och Ilkka Suominen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet:

Reglerna i artikel 6 punkt 1 resp. artikel 23 punkt 1 i det multilaterala nordiska dubbelbeskattningsavtalet från 1983 innebär att inkomst av fast egendom och förmögenhet, bestående av fast egendom, får beskattas i den stat där den fasta egendomen är belägen.

Reglerna motsvarar bestämmelserna om beskattning av fast egendom i det modellavtal som organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) har rekommenderat för bilaterala dubbelbeskattningsavtal.

I modellavtalet har förutsatts att det skall stå de avtalslutande staterna fritt att välja att använda antingen avräkningsmetoden eller undantagsmetoden för att undvika dubbelbeskattning.

I det multilaterala nordiska dubbelbeskattningsavtalet har Sverige, Danmark och Finland valt att tillämpa avräkning som huvudmetod medan Island och Norge valt att som huvudmetod använda undantagandemetoden.

En tillämpning av avräkningsmetoden innebär att ägarna till två identiska grannfastigheter kan – om de är bosatta i olika länder – komma att beskattas på olika sätt.

Metoden medför emellertid att personer som är bosatta i samma land i allmänhet erhåller en likformig beskattning. Om en i Sverige bosatt person äger en fastighet i Danmark och en annan, i Sverige bosatt person med i övrigt samma inkomst- och förmögenhetsförhållanden äger en motsvarande fastighet i Finland beskattas dessa i Sverige på samma sätt. Under förutsättning att skatten i Danmark resp. Finland inte är högre än skatten i Sverige kommer skatten för de båda fastigheterna att bli densamma.

När en stat beslutar sig för att använda avräkning som huvudmetod för

att undvika dubbelbeskattning sker det i allmänhet just mot bakgrund av att staten önskar att där bosatta personer skall behandlas på ett likformigt sätt i beskattningshänseende och för att de där bosatta skall erlägga skatt med hänsyn tagen till förmågan.

Frågan om undvikande av dubbelbeskattning har således nyligen lösts av det multinationella avtalet och det saknas enligt forskningsrådet anledning att ändra de principer som avtalet härvidlag vilar på. Det finns heller ingen anledning att utreda någon särlösning för fritidsfastigheter. Inkomsten av fritidsfastighet bör i detta hänseende beskattas enligt samma principer som gäller för andra inkomster. För övrigt torde förslaget att särbehandla fritidsfastigheter medföra problem att särskilja dessa från andra fastigheter.

Forskningsrådet avstyrker därför förslaget att utreda frågan om beskattning av fritidsfastigheter särskilt.

Forskningsrådet vill dock i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på ett annat problem som berör beskattningen av fastigheter.

I fall då person med hemvist i ett nordiskt land erlägger ränta för lånat kapital som använts för förvärv av en bostad beaktas detta på olika sätt vid taxeringen i hemstaten.

De flesta i ett nordiskt land bosatta arbetstagare som arbetar i annat nordiskt land gör detta under sådana omständigheter att skattskyldighet för inkomsten uppkommer i arbetsstaten. Vid beskattningen i arbetsstaten beaktas dock i allmänhet inte – om inte arbetstagaren enligt lagstiftningen där anses bosatt där – den erlagda räntan.

Detta innebär att skatten där beräknas på ett underlag som inte minskats med hänsyn till den erlagda räntan. Arbetstagaren får i sådant fall erlägga den utländska skatten som bestämts utan beaktande av räntan samtidigt som han har att betala räntan i fråga.

Detta problem torde endast kunna lösas genom ett avtal enligt vilket den erlagda räntan beaktas också vid beskattningen i arbetsstaten. Ett sådant avtal skulle underlätta för arbetstagare från ett nordiskt land att ta arbete i ett annat och på så sätt verksamt bidra till att förverkliga tanken bakom den gemensamma nordiska arbetsmarknaden.

Stockholm den 27 januari 1986

På forskningsrådets vägnar:

Gösta Ekman
Ordförande

Christer Silfverberg
Sekreterare

Nordiska Egendomsmäklare-Unionen:

Alltmer börjar de nordiska medborgarna upptäcka varandras länder och därmed ökar också viljan att investera och utnyttja möjligheterna till att förvärva fast egendom i resp. grannland. Även förvärv av andelar i till exempel "fritidsbyar" har visat sig röna ett ökat intresse. Med den inflationsstruktur som nu råder i Norden tror vi också att intresset markant kommer att öka. Nämnas kan att den moderna tekniken i framtiden kommer att ge de nordiska länderna möjlighet att i mycket hög utsträckning erhålla uppgifter på utbudet av fastigheter i resp. grannland. Denna möjlighet tror vi kommer att öka omsättningen mellan länderna på ett naturligt sätt.

Vad beträffar skattereglerna vid omsättning av fast egendom har NEU tidigare pekat på de stora skillnader som råder och att försök att härvid skapa ett likformigt system torde vara svårt. I den nu aktuella beskattningsfrågan vill dock NEU helt stödja förslaget. För den skattskyldige torde det vara helt självklart att beskattning sker i det land resp. kommun där investeringen är gjord. Om således, som det nu är, reglerna ger tillåtelse att utföra kapital från ett land till ett annat så skall också beskattningen göras där kapitalet förbrukas eller investeras. Systemet med att bibehålla viss beskattningsmöjlighet om investeringslandet har en lägre beskattning är både otidsenligt och upplevs i vissa fall som orättvist.

Den skattemässiga intäktsförlust som resp. stat skulle förlora vid ett upphävande av systemet torde också vara ringa samtidigt som ett komplicerat administrativt system försvann. Motsatsvis kan också nämnas att återbäring ej sker i de fall investeringslandet skulle ha en högre beskattning.

Med ledning av ovanstående vill Nordiska Egendomsmäklare-Unionen tillstyrka en utredning som föreslår regler där beskattning sker i det land där kapitalet är investerat enligt där gällande regler utan möjlighet till beskattning i hemlandet.

Växjö den 28 januari 1986

Nordiska egendomsmäklareunionen

Raymond Kyander

President

Carl-Gustav Lönnborg

Generalsekreterare

Danmark**Ministeriet for skatter og afgifter:**

Det kan hertil anføres, at Danmark i alle nyere dobbeltbeskatningsaftaler som den almindelige metodebestemmelse tilstræber at få indsat credit-reglen, idet denne regel medfører den størst mulige skattemæssige neutralitet. Undantagelser fra denne regel gøres normalt alene vedrørende offentlige lønninger og pensioner, der har forbindelse med et tidligere offentligt hverv.

Det er på denne baggrund efter skattedepartementets opfattelse ikke hensigtsmæssigt at gennemføre det ovennævnte medlemsforslag og det skal herved tilføjes, at tildelingen af en udelukkende beskatningsret til den stat, hvori fritidshuset er beliggende, på grund af det indbyggede progressionsforbehold i metodebestemmelserne ej heller vil medføre fuldstændig skattemæssig neutralitet.

København, den 4. marts 1986

E. b.

M. Rasmussen

Kommunernes landsforening:

— — — I den anledning vedlægges et notat udarbejdet af Københavns kommune (*se Bihang*).

Som det fremgår af notatet vil gennemførelse af forslaget medføre, at der kan opstå betydelige forskelle i beskatning af et lands borgere afhængig af, om vedkommende ejer en fritidsejendom i hjemlandet eller andet nordisk land. Det er især tilfældet, såfremt de renteudgifter, lejeværdi og lignende, der er forbundet med besiddelse af en ejendom i andet nordisk land, holdes uden for den nationale beskatning.

Man skal i den forbindelse pege på, at det tillige kan være vanskeligt for skattemyndighederne at vurdere, hvorvidt en skatteydere gæld — og dermed renteudgifter — kan henføres til en fritidsejendom i andet nordisk land eller anden gæld, hvilket vil være nødvendigt såfremt andre udgifter i tilknytning til en fritidsejendom i andet nordisk land, undtages fra beskatning i hjemlandet. Desuden kan man pege på, at nogle ejendomme lejes ud i større eller mindre omfang, og der derfor kan opstå afgrænsningsproblemer i relation til om en ejendom kan betragtes som en fritidsejendom eller ej.

København, den 6. juni 1986

Hans Sylvest

Bente Voigt

Notat utarbejdet af Københavns kommune*Bemærkninger*

vedrørende beskatning af i et nordisk land beliggende fast ejendom, der ejes af en i et andet nordisk land fuldt skattepligtig person.

Lovregler:

Bekendtgørelse af overenskomst af 22. marts 1983 mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige til undgåelse af dobbeltbeskatning for så vidt angår indkomst- og formueskatter.

Skatteministeriets vejledende cirkulære af 6. januar 1984 til overenskomsten.

De enkelte nordiske landes nationale skatteregler.

Ifølge art. 6 i den nordiske overenskomst *kan* indkomst af fast ejendom beskattes i den stat, hvori ejendommen er beliggende.

Art. 23 indeholder tilsvarende bestemmelse vedrørende formue.

Artikel 25 indeholder hjemlandets metodebestemmelser til undgåelse af dobbeltbeskatning:

Nr. 1.

Danmark indrømmer lempelse efter creditmetoden (dvs. den danske skat nedsættes med den i udlandet betalte skat, dog ikke med større beløb end den danske skat, der falder på den i udlandet beskattede indtægt).

Nr. 2.

Finland indrømmer lempelse efter creditmetoden.

Nr. 3.

Island indrømmer lempelse efter exemptionsprincip, gl. metode (dvs. den i udlandet beskattede indtægt medregnes ikke i den islandske skattepligtige indkomst, men tages alene i betragtning ved fastsættelsen af den skattesats, der skal anvendes på den skattepligtige indkomst).

Nr. 4.

Norge indrømmer lempelse efter tilsvarende exemptionsprincip.

Nr. 5.

Sverige indrømmer lempelse efter creditmetoden.

En ændring af art. 6, gående ud på at indkomst af fast ejendom *kun kan* beskattes i det land, hvori ejendommen er beliggende, ville – under forudsætning af at de nugældende metodebestemmelser til undgåelse af dobbeltbeskatning forbliver uændrede – medføre skattelempelse i hjemlandet efter følgende principper:

Danmark: Exemptionsprincip, ny metode (dvs. den udenlandske indkomst medregnes i den danske skattepligtige indkomst, men den del af den danske skat, der falder på den udenlandske indkomst, bortfalder).

Finland: Exemptionsprincip, ny metode.

Island: Exemptionsprincip, gl. metode.

Norge: Exemptionsprincip, gl. metode.

Sverige: Exemptionsprincip, ny metode.

Det ses således, at der også i denne situation fortsat vil være forskel på lempelsesmetoderne.

For så vidt angår landenes forskelligartede lempelsesmetoder henledes opmærksomheden på den til art. 25 knyttede protokolbestemmelse XI, der åbner mulighed for, at også Island og Norge kan overgå til anvendelse af creditprincippet som hovedprincip til undgåelse af dobbeltbeskatning.

Såfremt landene gik ind for ensartede lempelsesprincipper, ville nogle af ulighederne vedrørende beskatningen af fast ejendom beliggende i samme land bortelimineres, jfr. herved de generelle bestemmelser i art. 27 om forbud mod diskriminering. Det skal dog bemærkes, at art. 27 for eksempel ikke anses at medføre forpligtelse for Norge til at indrømme andre personer end norske statsborgere og personer med norsk indfødsret de i henhold til § 22 i skatteloven af 18. august 1911 særlige skattefordele.

Såfremt man forestillede sig, at ejendomsoverskud fra et andet nordisk land skulle være helt uden virkning for den skattepligtige indkomst og beregningen af den pålignede skat i hjemlandet, ville dette kræve ændring af landenes nationale skatteregler – med forskelsbehandling i forhold til det enkelte lands andre borgere til følge.

Det danske skattesystem hviler således på et globalprincip, dvs. en i Danmark fuldt skattepligtig person er her skattepligtig af samtlige sine indkomster og af hele sin formue, uanset i hvilket land den henholdsvis er erhvervet eller befinder sig. Da endvidere de danske skatteberegningsregler hviler på et – med den enkelte persons hele indkomst og formue – sammenhængende progressions- eller skatteevneprincip, ville en sådan bestemmelse være i strid med dette princip og medføre særfordele for ejere af ejendomme beliggende i andre nordiske lande i forhold til ejere af ejendomme beliggende i Danmark.

Det bemærkes, at dobbeltbeskatningsoverenskomsten kun omhandler positiv indkomst, da dobbeltbeskatning af indkomst kun forekommer, når denne er positiv. Underskud af en ejendom beliggende i et nordisk land – opgjort efter danske skatteregler – er således fuldt fradragsberettiget i den skattepligtige indkomst for en her i landet fuldt skattepligtig person. For ejere af traditionelle fritidshuse vil der ofte foreligge et fradragsberettiget underskud. Sådant underskud ville ikke kunne bringes til fradrag, såfremt den pågældende ejendom skulle holdes helt udenfor beskatningsgrundlaget. Det tilføjes, at set i forhold til de danske skatteregler ville indførelse af særregler vedrørende underskud i forhold til overskud vedrørende en bestemt form for ejendom næppe kunne anses for rimeligt.

Hertil kommer vanskelighederne ved at sondre fritidsejendom fra anden fast ejendom. Fritidshuse udlejes ikke sjældent i større eller mindre omfang. Sådanne huse kan endvidere være af vidt forskellig karakter med hensyn til størrelse, komfort, beliggenhed m. v.

Konkluderende bemærkes, at større ensartethed i beskatningen af ejendomme beliggende i samme nordiske land uanset ejers hjemland med de bestående forskelle i de nationale beskatningsprincipper i vidt omfang vil medføre ulighed mellem det enkelte lands skatteborgere betinget af, om fritidshus er beliggende i hjemlandet eller andet nordisk land.

København, den 5. maj 1986

L. Darbøl

Amtsrådsforeningen i Danmark:

Amtsrådsforeningen skal henholde sig til de bemærkninger, som Kommunernes Landsforening er fremkommet med i skrivelse af 6. juni 1986 (se *ovan*), idet dog bemærkes, at de administrative problemstillinger alene vedrører ligningsmyndigheden.

København, den 11. juni 1986

Otto Larsen

Lis Lauritsen

Finland

Finansministeriet:¹

Enligt 5 § 1 mom. 1 punkten lagen om skatt på inkomst och förmögenhet (1043/74) är person som under skatteåret varit bosatt i Finland skattskyldig för såväl inkomst förvärvad i Finland som annorstädes förvärvad inkomst. Enligt 7 § 1 mom. 1 punkten av nämnda lag är person som vid utgången av skatteåret varit bosatt i Finland skattskyldig för såväl i Finland som annorstädes befintliga tillgångar.

En person med hemvist i Finland, som enligt ovan nämnda stadganden är *allmänt skattskyldig* i Finland är således skyldig att betala skatt även på inkomst förvärvad på grundvalen av fastighet som han äger i utlandet samt för förmögenhet som utgörs av sådan fastighet.

Person som under skatteåret inte varit bosatt i Finland är skyldig att erlægga skatt på inkomst förvärvad i Finland enligt 5 § 1 mom. 2 punkten lagen om skatt på inkomst och förmögenhet. Person som vid utgången av skatteåret inte varit bosatt i Finland är skyldig att erlægga skatt på förmögenhet belägen i Finland. Inkomst förvärvad i Finland av en sådan *begränsat skattskyldig* person omfattar bland annat inkomst förvärvad från fastighet belägen i Finland. Såsom förmögenhet belägen i Finland betraktas även fastighet belägen i Finland.

Genom dubbelbeskattningsavtal kan Finlands på intern skattelagstiftning baserade beskattningsrätt enbart begränsas. Beskattningsrätten kan utvidgas endast i stöd av intern lagstiftning.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Mellan de nordiska länderna är i kraft det den 22 mars 1983 undertecknade avtalet om undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet (FördrS 74/83), i det följande benämnt "skatteavtalet".

Enligt artikel 6 stycke 1 av skatteavtalet får inkomst, som person med hemvist i en avtalslutande stat förvärvar av fast egendom belägen i en annan avtalslutande stat beskattas i denna avtalslutande stat (= fastighetens situsstat). Enligt artikel 23 stycke 1 av skatteavtalet får fast egendom, som person med hemvist i en avtalslutande stat innehar och som är belägen i en annan avtalslutande stat, beskattas i denna andra stat (=fastighetens situsstat) såsom förmögenhet.

Dubbelbeskattning undanröjes enligt artikel 25 stycke 2 av skatteavtalet sålunda, att om en person med hemvist i Finland förvärvar inkomst eller innehar förmögenhet som enligt skatteavtalet får beskattas i en annan avtalslutande stat, skall Finland från denna persons finska inkomst- eller förmögenhetsskatt avräkna ett belopp motsvarande den inkomst- respektive förmögenhetsskatt som betalas i denna andra avtalslutande stat.

Skatteavtalet baserar sig på de principer som omfattas av lagen om skatt på inkomst och förmögenhet samt på den allmänna principen om skattemässig neutralitet med hänsyn till den skattskyldiges hemviststat. Av neutralitetsskäl strävar man i Finland till att den skattskyldige alltid skall betala skatt enligt en nivå som uppgår till åtminstone hemviststatens nivå. De ovan nämnda principerna är sedan länge vedertagna i Finland, och omfattar alla former av inkomst och förmögenhet. Avsteg från dessa principer har gjorts endast i vissa specialfall, där det med hänsyn till statens allmänna fördel har varit särskilt viktigt med en avvikande lösning. Som exempel kan nämnas att långgivare med hemvist utomlands i allmänhet inte är skattskyldig i Finland för ränteinkomster förvärvade från Finland (5 § 1 mom. 2 punkten lagen om skatt på inkomst och förmögenhet).

Finansministeriet anser att det medlemsförslag (A 730/e) som framlagts för Nordiska rådet strider mot de ovan nämnda principerna. Förslaget skulle om det genomfördes leda till att de personer med hemvist i Finland som äger fritidsfastigheter i ett annat nordiskt land skulle försättas i en annan position än de personer med hemvist i Finland som äger fritidsfastigheter i Finland. Finansministeriet anser att beskattningen av fritidsbostäder i medlemsförslaget har betraktats ur ett snävt perspektiv. Enligt finansministeriets åsikt är de grunder som framförs i medlemsförslaget inte tillräckliga för att man för vissa specialfalls del skulle frångå de i dubbelbeskattningsavtal allmänt omfattade principerna. Med hänvisning till det ovan framförda konstaterar finansministeriet att det för Nordiska rådet framlagda medlemsförslaget strider mot de i Finland liksom även i de

övriga nordiska länderna omfattade grundläggande principerna inom internationell skatterätt. Av denna anledning finner finansministeriet att det inte är befogat att vidare utreda saken.

Helsingfors den 27 januari 1986

Jukka Tammi
Avdelningschef,
överdirektör

Kari Immonen
Tf. föredragande

Skattestyrelsen¹:

Enligt medlemsförslaget borde en fritidsfastighet i ett nordiskt land, vilken ägs av en nordisk medborgare, beskattas endast i det land där fastigheten är belägen.

I förslaget konstateras att det för tillfället är möjligt att skatten på i Finland belägen fastighet som ägs av en svensk blir större än skatten på identisk grannfastighet som ägs av en finländare. Skattestyrelsen konstaterar att detta påstående stämmer under förutsättning att i exempelfallet svensken också är bosatt i Sverige och finländaren bosatt i Finland.

I förslaget anses att olik beskattning av fritidsfastigheter är ett missförhållande, som föreslås att undanröjas genom att ändra beskattning så att fritidsfastigheter beskattas endast i det nordiskt land där fastigheten är belägen.

Skattestyrelsen konstaterar att även om beskattningsregler ändrades på nämnda sätt, skulle olik beskattning inte helt bli avskaffad särskilt beträffande fritidsfastigheter som är belägna i Finland. Detta beror på den omständighet att det i Finland finns en speciallagstiftning för beskattning av utomlands boende personer. Lagen om beskattning av begränsat skattskyldig för inkomst och förmögenhet (11.8.1978/627) förutsätter bl. a., att en utomlands boende person oberoende av nationaliteten, skall (om inte skatteavtalet hindrar Finland att beskatta) i Finland betala 1% skatt på här befintliga tillgångar, oberoende av tillgångarnas värde. En i Finland boende person däremot betalar sin progressiva förmögenhetsskatt först då den beskattningsbara förmögenheten är 800 000 FIM.

Enligt skattestyrelsens uppfattning är beskattning av fastigheter problematiskt – kanske inte så mycket beträffande små sommarstugor – utan i sådana fall där t.ex. en person med hemvist i Sverige äger en större

¹ Yttrandet översatt från finska.

skogsfastighet i Finland eller en person med hemvist i Finland äger motsvarande fastighet i Sverige.

I Finland är den reella inkomsten av försäljning av virke ur egen skog inte skattepliktig inkomst. I stället fastställs årligen som inkomst en viss kalkylerad intäkt. I Sverige torde däremot de faktiska försäljningsinkomsterna vara skattepliktiga. I dessa fall förekommer problem vid avgörandet för vilken del de skatter som påförts i staten där fastigheten är belägen hänförs till samma inkomst som beskattas i boendestaten. Dessa problem är mycket kännbara vid tillämpning av tax-credit-metoden, men man kunde inte helt undvika dem vid exempt-metoden heller (exemption med progression).

På grund av ovannämnda skäl motsätter sig skattestyrelsen inte att fastigheter belägna i ett nordiskt land beskattas uteslutande i detta land. Förfarande där Finland som boendestat inte ens vid fastställandet av skattesatsen skulle beakta utlandsinkomst eller utomlands belägen förmögenhet, skulle emellertid helt avvika från de principer Finland haft i sin skatteavtalspraxis.

Helsingfors den 30 januari 1986

Olli Nykänen
Avdelningschef

Mirjami Saarelma
Överinspektör

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen ställer sig positiv till medlemsförslaget om beskattning av fritidsfastighet i annat nordiskt land än hemlandet (Sak A 730/e) och förordar en utredning av möjligheterna att genomföra sådana ändringar i de nordiska ländernas skatteregler att en fritidsfastighet i ett nordiskt land, vilken ägs av en nordisk medborgare, endast beskattas i det land den är belägen.

Mariehamn den 31 januari 1986

Gunnevi Nordman
Vicelandråd

Pia Rohlberg
Kanslissekreterare

Island**Finansministeriet:¹**

Ministeriet anmodet riksskattedirektören om å gi en uttalelse om denne saken, og vedlagt følger av hans uttalelse (*se nedan*). Ministeriet ser ikke behov for å gi riksskattedirektörens uttalelse noen tilføyelse.

Reykjavík, 19. februar 1986

P.p.m.
Lárus Ögmundsson

Snorri Olsen

Riksskattedirektören:¹

I art. 25 i de nordiske lands avtale for å unngå dobbeltbeskatning hva angår skatt på inntekt og formue, finnes bestemmelser om "fremgangs- måte for å unngå dobbeltbeskatning". If. art. 25, pkt. 3 i avtalen anvender Island en såkalt eksempsjonsmetode på samme måte som Norge (jf. art. 25, pkt. 4). Derimot bruker Danmark, Finland og Sverige (jf. art. 25, pkt. 1, 2 og 5) den såkalte kredittmetode.

Ifølge art. 6, pkt. 1 i avtalen kan man på Island utlignе skatt if. den islandske skattelovs bestemmelser på inntekter av fast eiendom som er plassert der og som eies av en person bosatt i en annen kontraherende stat. If. art. 13, pkt. 1 i avtalen har Island rett til å utlignе skatt på fortjeneste ved salg av slik fast eiendom if. bestemmelsene i den islandske skattelov, og if. art. 23, pkt. 1 i avtalen har Island rett til å utlignе formuesskatt på slike faste eiendommer. (Skatt på faste eiendommer som går til kommunene, er utenfor avtalens ramme.)

Utenlands bosatte, inkl. de som er bosatt i de andre nordiske land, som har begrenset skatteplikt her i landet på grunn av eierandel i fast eiendom her i landet, er inntektsskattepliktige for inntekter av faste eiendommer if. par. 3, pkt. 5 i lov nr. 75/1981 om inntekts- og formuesskatt (og også skattepliktige overfor kommunene for disse inntekter hvis det er tale om personer); dette punktet har følgende ordlyd:

¹ Yttrandet översatt från isländska.

''5. Alle som eier fast eiendom her i landet eller har rett over fast eiendom her i landet som de har inntekter av eller anses å ha inntekter av ifølge denne lovs bestemmelser, skal betale inntektsskatt av disse inntekter.'' og er også formuesskattepliktige for faste eiendommer, jf. par. 3, pkt. 9 i nevnte lov, som lyder slik:

''9. Alle som besitter eiendommer som gir skattepliktig inntekt if. pkt. 4–8, skal betale formuesskatt av disse eiendommer.''

Angående fortjeneste ved salg av omtalte faste eiendommer gjelder bestemmelsene i par. 10–27 i lov nr. 75/1981 med senere endringer, etter hva passer.

Om sommerhus som finnes på Island og eies av folk bosatt i de andre nordiske land, kan i korthet dette sies:

1. I følge islandske skattelov er utleie av sommerhus skattepliktig inntekt, men eierens egen bruk er det derimot ikke. Er utleie av sommerhus ansett for ervervsvirksomhet, blir alle utgifter for erverv av inntekter tillatt som fratrukk. Fra inntekt av tidsbegrenset eller tilfeldig utleie blir det tillatt relative utgifter for fratrukk, likevel ikke rente av påhvilende gjeld eller avskrivninger og ikke høyere utgifter enn hva inntekten utgjør. I forbindelse med egen avbenyttelse ville det ikke bli tale om noe fratrukk. Hvis det var tale om en person, ville inntektsskattepliktig inntekt overfor kommunen bli fastsatt på samme måte.
2. Ifølge skattelovens par. 3, pkt. 9 blir eiendommen skattepliktig til formuesskatt hvis den i vedkommende kalenderår har vært brukt til direkte inntektservervelse. Fra eiendommens skyldsetning, inkl. eiendoms- eller bygslet land, vil det være adgang til å trekke gjeld som ble opprettet i forbindelse med kjøp og/eller bygging av eiendommen.
3. Fortjeneste ved salg av eiendom blir skattepliktig if. bestemmelsene i skattelovens par. 14. Differansen mellom salgsverdien og den omregnede innkjøpspris if. prisendringskoeffisienten vil danne inntektsgrunnlaget for inntektsskatt og, om det dreier seg om en person, grunnlaget for utligning av kommuneskatt.
4. Hvordan og på hvilken måte det ved fastsetting av inntektsskatt av utleie og/eller egen avbenyttelse av sommerhus og skattepliktig salgsfortjeneste i vedkommendes hjemland vil bli gått frem, avhenger av skatteloven i denne stat, med hemblick på bestemmelsene i avtalens art. 25 hva angår denne stat.

Etter min vurdering er det av svært liten betydning for Island hvorvidt bestemmelsene i art. 6, pkt. 1, art. 13, pkt. 1 og art. 23, pkt. 1 blir endret hva angår eiendom i sommerhus. På den annen side ville jeg foreslå at man gikk litt lenger i denne retningen slik at det ble gått frem på denne måten med alle faste eiendommer, og ikke bare med sommerhus, og ville derfor foreslå at vår representant i Nordisk Råd bidrog til at det i stedet for ordet

''fritidsfastighet'' kommer ordene ''fast eiendom'' og i stedet for ordene ''får beskattas'' i art. 6, pkt. 1, art. 13, pkt. 1 og art. 23, pkt. 1 kommer ordene ''endast beskattas''. På den måten ville det bli likestilling i alle nordiske land i beskatningen av inntekt og formue og likeså fortjeneste ved salg av faste eiendommer, uansett om vedkommende stat anvender eksempljonsmetoden (slik som Island og Norge) eller kredittmetoden (slik som Danmark, Finland og Sverige) for å unngå dobbeltbeskatning av inntekt og formue.

Reykjavík, 18. februar 1986

Sigurbjörn Þorbjörnsson

Norge

Finans- og tolledepartementet:

Etter den nordiske dobbeltbeskatningsavtalen art. 6 punkt 1 kan inntekt som person med bosted innen et nordisk land får av fast eiendom innenfor et annet nordisk land, beskattes i det land eiendommen ligger. Etter samme avtales art. 23 punkt 1 gjelder tilsvarende regel for formuesskatt av fast eiendom.

I avtalens art. 25 er det åpnet adgang til å velge forskjellige system for å unngå dobbeltbeskatning. Norge og Island har valgt fordelingsmetoden, mens Danmark, Finland og Sverige har valgt credit-metoden. Dette innebærer f. eks. at en nordmann med fast eiendom i Sverige kun blir skattlagt i Sverige for eiendommens vedkommende. Derimot vil en svenske med fast eiendom i Norge bli skattlagt både i Sverige og Norge. Imidlertid vil den skatt som er utlignet i Norge komme til fradrag (credit) på utlignet skatt i Sverige.

Om skattesatsen i Sverige ligger høyere enn i Norge, kan dette medføre at eierne av naboeiendommer i Norge må svare forskjellig skatt. Det er mulig dette synes urettferdig overfor eiere av fritidseiendommer, men også progresjon og fradragsregler kan gi betydelige skatteforskjeller.

Forslagsstillerne i Nordisk Råd ønsker at fritidseiendommer kun skal skattlegges i det land hvor de ligger. Dette er i samsvar med gjeldende norsk rett.

Dersom et land har valgt credit-systemet, er dette et generelt skattepoliti-tisk valg som har virkning for alle inntektstyper. Dette vil kunne gi utslag i forskjellig skattenivå for inntekter av meget større økonomisk og samfunnsmessig betydning (f. eks. lønnsinntekter) enn skatt av fritidshus.

Det er praktisk mulig å innføre et unntak for fritidseiendommer i dobbeltbeskatningsavtalen, men hensett til de nevnte betydelig viktigere om-

råder synes dette ikke å være aktuelt. En kan opplyse at også Norge har vurdert å innføre credit-systemet.

På grunnlag av ovenstående må en anbefale at medlemsforslaget fra Nordisk Råd avvises.

Oslo, 21. januar 1986

Etter fullmakt

Anne Marie Brændvang

Viggo Scherger

Etter skatteloven § 22 første ledd første punktum, vil formue i fast eiendom i utlandet ikke kunne skattlegges her i riket. Dette gjelder uavhengig av om det foreligger skatteavtale med vedkommende land.

Når det gjelder inntekter fra fast eiendom i utlandet er disse i prinsippet skattepliktige på lik linje med annen inntekt. Etter den nordiske skatteavtalen artikkel 6, punkt 1, er imidlertid den prinsipale beskatningsretten tillagt den stat hvor eiendommen ligger. Det samme gjelder for gevinst ved avhendelse av fast eiendom, jfr. artikkel 13, punkt 1. Av artikkel 25, punkt 4, a) fremgår det at når den prinsipale beskatningsretten er lagt til en annen stat, skal Norge unnta slik inntekt fra beskatning.

Dette innebærer at for personer bosatt i Norge skal formue i og inntekter fra fast eiendom i et annet nordisk land utelukkende beskattes i det land eiendommen befinner seg. For personer bosatt i Norge er medlemsforslag A 730/E allerede realitet og endring i intern lovgivning er således ikke nødvendig.

Oslo, 26. mai 1986

Etter fullmakt

Odd Hengsle

Martin Wikborg

Sve r i g e

Riksskatteverket (RSV):

Reglerna i artikel 6 punkt 1 resp. artikel 23 punkt 1 i det multilaterala nordiska dubbelbeskattningsavtalet från 1983 innebär att inkomst av fast egendom och förmögenhet bestående av fast egendom får beskattas i den stat där den fasta egendomen är belägen.

Reglerna motsvarar bestämmelserna om beskattning av fast egendom i det modellavtal som organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) har rekommenderat för bilaterala dubbelbeskattningsavtal.

I modellavtalet har förutsatts att det skall stå de avtalsslutande staterna fritt att välja att använda antingen avräkningsmetoden eller undantagandemetoden för att undvika dubbelbeskattning.

I det multilaterala nordiska dubbelbeskattningsavtalet har Sverige, Danmark och Finland valt att tillämpa avräkning som huvudmetod medan Island och Norge valt att som huvudmetod använda undantagsmetoden.

En tillämpning av avräkningsmetoden innebär att ägarna till två identiska grannfastigheter kan om de är bosatta i *olika länder* komma att beskattas på olika sätt.

Metoden medför emellertid att personer som är bosatta i *samma land* i allmänhet erhåller en likformig beskattning. Om en i Sverige bosatt person äger en fastighet i Danmark och en annan i Sverige bosatt person med i övrigt samma inkomst- och förmögenhetsförhållanden äger en motsvarande fastighet i Finland beskattas dessa i Sverige på samma sätt. Under förutsättning att skatten i Danmark resp. Finland inte är högre än skatten i Sverige kommer skatten för de båda fastigheterna att bli densamma.

När en stat beslutar sig för att använda avräkning som huvudmetod för att undvika dubbelbeskattning sker det i allmänhet just mot bakgrund av att staten önskar att där bosatta personer skall behandlas på ett likformigt sätt i beskattningshänseende och för att de där bosatta skall erlagga skatt med hänsyn till förmågan.

Frågan om undvikande av dubbelbeskattning har således nyligen lösts genom det multinationella avtalet. Det saknas därför, enligt RSVs mening, anledning att ändra de principer på vilka avtalet grundar sig. Inkomsten av fritidsfastighet bör i detta sammanhang beskattas enligt samma principer som gäller för andra inkomster. Att särbehandla fritidsfastigheter skulle också motverka den satsning som påbörjats i syfte att förenkla och förbättra skattesystemet. Att särbehandla en viss inkomst leder ofta till gränsdragningsproblem.

RSV avstyrker därför förslaget att utreda frågan om beskattning av fritidsfastigheter särskilt.

Solna den 22 oktober 1986

Lars Malmberg

Ewa Pettersson

Statens planverk:

— — — Planverket är en central förvaltningsmyndighet för ärenden om plan- och byggnadsväsendet och har att i anslutning härtill ge råd och vägledning för planväsendet samt meddela föreskrifter och råd för byggnadsväsendet. Verket har gett ut allmänna råd i miljö- och formaliafrågor samt föreskrifter om byggnaders tekniska utformning. Varken beskatt-

ningsfrågor eller ärenden om utländska medborgares fastighetsförvärv ingår i planverkets verksamhets- eller kompetensområde. Vi har därför inga synpunkter att tillföra i de frågor motionen avser.

Stockholm den 28 april 1986

Peter Heimbürger
Teknisk direktör

Svenska kommunförbundet:

Fritidsfastighet i annat nordiskt land än hemlandet får beskattas både i det land fastigheten är belägen och i hemlandet för ägaren. Genom dubbelbeskattningsavtal undanröjs merparten av denna dubbelbeskattning. Det som kvarstår är fiskalt obetydligt men kan för den enskilde upplevas som stötande.

Styrelsen tillstyrker därför förslaget.

Luleå den 31 januari 1986

Svenska kommunförbundet
Lars Erik Ericsson

Fastighetsägareförbundet:

I dag får Norden anses utgöra en gemensam marknad inom bl. a. arbets-, fritids- och företagssektorerna. Mot bakgrund härav finns det all anledning att harmonisera de enskilda ländernas beskattning inom dessa sektorer. Medlemsförslaget åsyftar en sådan harmonisering varför förbundet är positiv till en förändring i den riktning som förslaget anger.

I detta sammanhang kan man dock inte bortse från de tekniska skillnader som föreligger mellan de skilda ländernas beskattningssystem. Såväl intäbtsberäkningen som avdragsrätten skiljer sig något åt. Detsamma gäller taxeringsvärdets beräkning och betydelse.

En svensk som äger en fastighet i ett annat land beskattas härför enligt bestämmelserna i 38 § kommunalskattelagen enligt den sk konventionella metoden. Reglerna innebär oftast en högre beskattning än den sk schablonmetoden som skulle ha tillämpats i normalfallet om fastigheten i stället varit belägen i Sverige. Därtill kommer att rätt till avdrag för underskott av den utomlands belägna fastigheten inte föreligger annat än mot ett eventuellt överskott från utomlands belägen fastighet eller rörelse. Är det däremot fråga om en bostadsrätt föreligger rätt till avdrag för underskottet på

vanligt sätt. Av samma anledning som beslut numera har fattats om att beskatta fastigheter (i Sverige) i ägarens hemkommun i stället för i den kommun där fastigheten är belägen (prop. 1985/86: 150, SkU 50), finns det skäl att beskatta även utomlands belägna fastigheter i endast ett land.

Det är svårt att ha någon bestämd uppfattning om vilken beskattningsmetod som är att föredra, dvs. om fastigheten endast bör beskattas i det land där den är belägen eller om den endast bör beskattas i ägarens hemland. Till stor del är det fråga om hur kostnadsavdragen hanteras. Med nu rådande förbud mot avdrag för underskott av utomlands belägen fastighet torde det vara mest ändamålsenligt att beskatta fastigheter i ägarens hemland. Detta råder dock inte bot på de skillnader i beskattning av grannfastigheter som exemplifieras i förslaget.

I samband med att beskattningen av fritidsfastigheter i de nordiska länderna ses över, vore det värdefullt med en belysning av huruvida även andra fastighetstyper kan beskattas på ett enhetligt sätt.

Sammanfattningsvis tillstyrker förbundet således medlemsförslagets principiella inriktning, avstår från något yttrande beträffande den tekniska utformningen av förslaget men påpekar att underskott av utomlands belägen fastighet bör få dras av mot inkomster i hemlandet. Slutligen anser förbundet att förslaget inte endast bör omfatta fritidsfastigheter utan alla typer av fastigheter.

Stockholm den 12 juni 1986

Per Tornée

Medlemsförslag

om utredandet av det psykiatriska missbrukets omfattning och av möjligheterna till dess avskaffande i de nordiska länderna

(Väckt av Pirkko Turpeinen och Sten Söderström)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Danmark

Indenrigsministeriet:

Indenrigsministeriet finder ikke for nærværende anledning til at kommentere de i begrundelsen for medlemsforslaget indeholdte værdipræmisser.

For så vidt angår spørgsmålet om psykiatriske patienters retstilling kan indenrigsministeriet dog oplyse følgende:

I maj 1982 vedtog Folketinget et beslutningsforslag om revision af sindsygeloven af 1938. På den baggrund nedsatte justitsministeriet i maj 1983 et udvalg vedrørende sindslidendes retstilling. Udvalget blev sammensat af repræsentanter fra de sindslidendes organisationer, faglige organisationer samt de ansvarlige myndigheder for sygehus- og politivæsenet.

Udvalget har netop afgivet betænkning (Bet. nr. 1068/1986: Principbetænkning om tvang i psykiatrien), hvori behandles problemstillingerne vedrørende psykosebegrebets retlige anvendelse, tvangsendlæggelse og tvangstilbageholdelse, anden tvang end frihedsberøvelse, tilsynsværge og patientrådgivning, informeret samtykke, forsøgsbehandling, patienternes medindflydelse og rettigheder, klageorganer og klageregler samt domstolsprøvelse.

Det har været et udtalt ønske i udvalget, at betænkningen må indgå i den offentlige debat og tilføre denne nye momenter samt at få inddraget brede kredse i debatten for at få en så indgående belysning af spørgsmål som muligt.

København, den 2. maj 1986

P.m. v.

E.b.

Kaj Nørrehede Christensen

Den almindelige danske lægeforening:

Lægeforeningen har indhentet vedlagte udtalelse fra formanden for Danske psykiateres og børnepsykiateres organisation. Lægeforeningen skal henholde sig til det af Steen Borberg afgivne svar (*se nedan*).

København, den 6. maj 1986

Claës Hagström

Danske Psykiateres og Børnepsykiateres Organisation:

— — — De opstiller tre påstande: 1) De nordiske samfund fremstiller sig selv som retfærdige og demokratiske, hvilket står i modsætning til de rådende produktionsforhold, hvor den reelle magt ligger i hænderne på privatkapitalisme og den dertil knyttede statsmagt, 2) det anførte modsætningsforhold mellem ideologi og virkelighed medfører mentale forstyrrelser, og 3) det psykiatriske behandlingsapparat søger i stedet for at råde bod på de herskende forhold at tilpasse individet, således at det får opfattelsen af samfundet som retfærdigt. Deri ligger et misbrug af psykiatrien, som forslagsstillerne mener nærmere bør undersøges.

Det kunne utvivlsomt være af interesse at få psykiatriens relation til samfundet nærmere undersøgt, herunder om der forekommer misbrug af den ovenfor anførte art.

Imidlertid er de ovenfor anførte påstande ikke umiddelbart egnede for en videnskabelig undersøgelse, så vidt jeg kan se. Påstandene tages for givne, det vil sige allerede bevidste kendsgerninger, og en undersøgelse vil derfor ikke kunne andet end bevise påstandene. Tvivl om påstandenes rigtighed vil vel således ifølge påstandenes natur medføre, at tvivlen ses som udslag af den magtstruktur og funktion, som forslagsstillerne anser for givet.

Umiddelbart mener jeg imidlertid, at påstandene er særdeles unuancerede. Forslagsstillerne synes således ikke at tage hensyn til, at de selv kan fremkomme med disse påstande. De kan fremsætte dem frit og kan således selv tænke på en måde, som adskiller sig fra den, de angiver, er nærmest enerådende i samfundet. Med hensyn til de psykiske lidelser er der en sammenhæng mellem samfundsforhold og psykiske lidelser. Behandlingen af de psykisk lidende og de vilkår, disse bydes, må naturligvis siges at være samfundsskabt. Men det er vel ikke så enkelt, at mennesker bliver syge af misforholdet mellem ideologi og den faktiske virkelighed. I så fald måtte vel alle mennesker være syge, og sygdommene måtte stort set se ens ud, hvad de ikke gør. Forslagsstillernes menneskesyn minder meget om den borgerlige franske filosof Rousseaus, idet han postulerede en modsætning mellem på den ene side den gode menneskenatur og på den anden side det

onde civiliserede samfund. En så unuanceret mekanisk menneskeopfattelse kan næppe opretholdes videnskabeligt i dag. Hvad endelig angår psykiatrien, vil jeg umiddelbart mene, at personalet der er yderst varierende med hensyn til politisk indstilling og politisk bevidsthed. Det samme gælder patienterne, der da også stammer fra mange forskellige samfundsklasser.

Jeg mener herefter ikke at kunne anbefale, at man foranstalter en videnskabelig undersøgelse af psykiatrien på grundlag af forslagsstillernes oplæg. På den anden side ville jeg mene, at det kunne være særdeles relevant at få belyst psykiatriens forhold til samfund og til patienter ved en dybtgående videnskabelig undersøgelse, gerne på nordisk basis.

Jeg skal sluttelig anføre, at denne skrivelse må stå for min egen regning. Jeg har drøftet spørgsmålet med bestyrelsen, men efter aftale med denne kunne jeg svare ud fra min personlige vurdering af forslaget.

Roskilde, den 16. april 1986

Steen Borberg
Overlæge

Patientsammenslutningen Danmark:

Patientsammenslutningen Danmark vil hermed tilslutte sig på det kraftigste, at det store misbrug af psykiatriske midler omgående bliver stoppet.

Vi vil i stedet foreslå, at denne Lovgivning kommer ind under den sociale Lovgivning, – der er så mange tilløbslove alligevel.

Eksempler – der skal betegne:

”Det bedste Sundhedsvæsen i Verden?”

1 En ung mand der er skizofren, bæltefixeres og tvangsmedicineres flere gange om ugen, da vi rører ved denne sag, bliver patienten overflyttet til ”En Morderanstalt” Nykøbing Sjælland. – Da vi fortsætter kommer den unge mand ud i privat pleje, og er i dag hjemme og klarer sig selv.

2 En kvinde bæltefixeres og tvangsmedicineres i 30 år, da der bliver rørt ved dette forhold, bliver kvinden udskrevet omgående og klarer sig selv i dag.

3 En ung 18’årig kvinde der i for lang tid har villet slanke sig uden sin praktiserende læges bistand, – bliver afhentet af Politiet og tvangsindlagt under falsk påskud. – Da vi rører på os, bliver den unge patient straks overflyttet Århus Amtssygehus, hvor hun er i dag, endvidere blev der først beskikket en Tilsynsværge mere end 1 uge efter tvangsanbringelsen. I dag er hun igen selv myndig, (undersøgt ved Skifteretten, – Vi kører selvfølgelig sagen til Domstols afprøvelse.

4 En 40’årig mand bliver stopfodret med psykofarmaca ”Trillafon, Ly-santin”, henholdsvis 4–25-og 50 mg. (se vedlagte billede).

Manden gemmer ikke mindre end 18.850 tabletter. – Igen et bevis på overdreven psykiatri – Magtmisbrug o. m. m. a. I dag er patienten medicinfri.

5 En mand der har pådraget sig en tropesygdom, som danske læger åbenbart står uforstående overfor, – i stedet fodrer de patienten med ikke mindre end 54 frsk.præparater dagligt. Resultat: Patienten når gennem 15 års forbrug, at blive næsten blind, og en del ophold på psykiatrisk hospital, hvor såvel tvangsmedicinering som bæltefixering finder sted. – Kun på grund af en meget stærk stædighed, er patienten i dag medicinfri og kan se rimeligt igen.

6 I vort arbejde med patienter, der søger invalidepension, oplever vi med ca. 70–80% af disse, at såfremt lægerne ikke kan stille en sikker diagnose, springer de over hvor gærdet er lavest, (altså tager den nemmeste løsning), og henviser disse til psykiatrisk behandling.

7 De ting som her er nævnt, finder vi i allerhøjeste grad i strid med almindelige gældende regler om menneskerettigheder.

– Alle er født lige og frie i værdighed.

– Vore ældre medmennesker er der ikke plads til på grund af mangelen af Plejehjem, – hvad gør systemet så? – De tvangsindlægger vore ældre mennesker på psykiatriske afdelinger, p. g. a. spareforanstaltninger giver man stadigvæk de ældre såvel kateder, som fastspænding om natten, dette er nemmere og billigere for samfundet. – Den menneskelige værdighed glemmes totalt.

Vi vil gerne, om også spørgsmålet om "Spisevægring"/"Psykiatri" vil blive drøftet på Nordisk Råds møde, på den måde at forstå, om der kan findes et alternativ i stedet for en tvangsanbringelse på psykiatrisk Hospital, – Vi mener at der i stedet må blive tale om alm. lægelig behandling samt en Psykolog for evt. at finde årsagen til spisevægringen, det er nødvendigt med en masse samtalerapi, endvidere anbefaler vi aut. Zone-terapi.

Vi hører meget gerne om et evt. andet forslag til forbedring på dette område også.

Århus, den 16. marts 1986

P. s. v.

Valdemar Lippert

1. Landsleder

Finland

Undervisningsministeriet har i skrivelse i augusti 1986 förklarat sig icke kunna yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Social- och hälsovårdsministeriet:

Enligt social- och hälsovårdsministeriets uppfattning är samtliga ovan nämnda åtgärder motiverade i de fall då man kunnat påvisa, att allvarligt missbruk av psykiatri förekommer i något land. Av medlemsförslaget framgår inte några sådana omständigheter, vilka skulle påvisa att missbruk av psykiatri skulle förekomma i något nordiskt land.

Social- och hälsovårdsministeriet konstaterar, att de motiv som framförs i medlemsförslaget angående eventuellt förekommande missbruk av psykiatri inte faller inom ramen för de frågor som eventuellt borde rättas till inom hälsovårdens tjänster, utan att de motiv som förslagsställarna beskriver återspeglar i ett vidare perspektiv de värderingar som ligger till grund för samhällspolitiken och utbildningspolitiken i de nordiska länderna.

Den psykiatriska vård som utövas av hälsovårdspersonalen inom det finska hälsovårdssystemet står i relation dels till den utbildning som meddelats på området och dels till de yrkesetiskt reglerade vårdrelationer som inte i och för sig är förknippade med vårdpersonalens samhälleliga eller politiska övertygelse eller synsätt.

Social- och hälsovårdsministeriet anser med stöd av vad ovan sagts att det inte förekommer sådant missbruk av psykiatri som beskrivs i medlemsförslaget. Ministeriet anser därför att det inte är ändamålsenligt att vidta de åtgärder som framläggs i det nu aktuella medlemsförslaget.

Helsingfors den 6 maj 1986

Eeva Kuuskoski-Vikatmaa

Social- och hälsovårdsminister

Karl Johan Krokfors

Sekreterare för internationella ärenden

Ålands landskapsstyrelse har i skrivelse den 27 februari 1986 förklarat sig icke ämna avge något yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Finlands läkarförbund:

Enligt förbundets uppfattning framlägger undertecknarna av förslaget oggrundade och för ifrågavarande medicinska område sårande påståenden

om missbruk av psykiatrin i de nordiska länderna. Vad Finland beträffar måste konstateras, att enligt vår lagstiftning är sinnessjukdom en grundförutsättning för tvångsvård, vilket är ett betydligt strängare kriterium än t. ex. mental störning som brukas i några andra länder.

Helsingfors den 5 maj 1986

Finlands läkarförbund

Leo Strid

Ordförande

Markku Äärimaa

Verksamhetsledare

Mentalhygieniska föreningen i Finland¹:

De rättigheter som medborgarna i de nordiska länderna har är definierade i varje lands grundlag. Förverkligandet av dessa rättigheter uppföljs på såväl nationell som internationell nivå. Frihetens och rättigheternas förverkligande i teorin och i praktiken är – det är klart – betydligt olika. I medlemsförslaget hänvisas till samhälleliga, politiska och i synnerhet ekonomiska faktorerens betydelse för den själsliga hälsan. Mentalhygieniska föreningen anser det vara bra att utsträcka synvinkeln till dessa grundläggande förutsättningar för den själsliga hälsan.

Mentala rubbningar och insjuknande är en komplicerad, mångtrådig och -dimensionell process, där människans individuella faktorer och de faktorer som härrör av miljön och olika förhållanden flätar sig in i varandra. Därför kan mentalhygieniska frågor inte granskas enbart utgående från samhällets ekonomiska och politiska strukturer. En sådan synvinkel skulle lätt leda till överdrivna förenklingar.

Mentalhygieniska föreningen i Finland anser det vara viktigt att framhäva och betona betydelsen av preventivt mentalhygieniskt arbete, utvecklandet av den psykiatriska vården och garanterandet av tillräckliga resurser för detta.

Ansvarspersoner för det preventiva mentalhygieniska arbetet i praktiken är såväl beslutsfattare som de som bereder besluten inom olika samhällssektorer, men på motsvarande sätt även de som gör det praktiska mentalhygieniska arbetet.

Varje medborgare borde också ha möjligheter till personligt ansvarstagande och verksamhet i ärenden som angår den egna och miljöns mentalhygien. Medborgarna borde kunna tillförsäkras stöd och vård då de står i behov därav.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Mentalhygieniska föreningen i Finland betraktar det som positivt att man i medlemsförslaget fäst uppmärksamhet på den psykiatriska vården och dess tillämpning och önskar att diskussionen skall fortsättas i Nordiska rådet närmast längs det preventiva mentalhygieniska arbetets linjer. Lösningar och tjänster som befrämjar mentalhygienin kan inte planläggas och genomföras enbart inom hälsovården, utan även andra samhällspolitiska verksamhetsområden inverkar på dem.

Helsingfors den 7 maj 1986

Mentalhygieniska föreningen i Finland

Kalle Achté

Professor
Ordförande för styrelsen

Pirkko Lahti

Verksamhetsledare

Island

Helse- og trygdeministeriet¹:

Ministeriet finner at hele motiveringen for forslaget er meget uklar, for ikke å si vill-ledende, og kan ikke se at det foreligger noen nødvendighet av at Nordisk Råd tar et forslag av denne art til behandling, og ministeriet erkjenner da heller ikke at psykiatrien blir misbrukt her i landet, og det har heller ikke kjennskap til at den blir misbrukt i andre nordiske land på den måte som motiveringen for forslaget forutsetter.

Reykjavík, 30. april 1986

P.v.a.m.

Páll Sigurðsson

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Islands psykiatriske forening¹:

Styret i Islands psykiatriske forening har behandlet denne henvendelsen. De forestillinger som det ovennevnte forslag bygger på, er etter vår vurdering ikke i samsvar med sinnssykdommers årsaker og natur, og følgelig er det urealistisk å tale om psykiatrisk misbruk i denne forbindelse.

Reykjavík, 28. april 1986

P.p styret i Islands psykiatriske forening

Hannes Pétursson

Formann

Norge**Kirke- og undervisningsdepartementet:**

I premissene for ovenfor nevnte forslag antydes det en sammenheng mellom omfanget av psykiske lidelser og bl. a. skolens verdiformidling.

Henvisningene til utdanningssystemets rolle i denne sammenheng er imidlertid svært vage og høyst diskutabile, slik at de ikke kan danne grunnlag for en seriøs vurdering fra dette departements side.

Kirke- og undervisningsdepartementet kan følgelig ikke se noen grunn til å støtte det aktuelle medlemsforslag.

Oslo, 30. april 1986

Etter fullmakt

Ole Kirkemo

Tomas Øvergaard

Sosialdepartementet hänvisar i skrivelse den 15 maj 1986 till yttrande av den 6 maj 1986 från Helsedirektoratet (se nedan).

Helsedirektoratet:

I Norge er vi opptatt av å bedre rettssikkerheten til de psykiatriske pasientene og forskrifter og regelverk er laget med dette for øye.

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Vi arbeider for å bedre det psykiske helsevern. Behandlingstilbudet desentraliseres, poliklinisk behandling etableres i stadig større målestokk og det etableres også flere andre behandlings- og botilbud i lokalsamfunnet.

Det er iverksatt et arbeid for å bedre behandlingstilbudet for gruppen "særlig vanskelige og/eller farlige" alvorlig sinnslidende. Fængselshelsetjenesten blir overført fra Justisdepartementet til Sosialdepartementet og tjenesten forbedres.

Helsedirektoratet kan ikke se at det foreligger noen grunn til å lage en utredning om "misbruket" i psykiatrien.

Oslo, 6. mai 1986

Etter fullmakt

Liv Eckhoff
Kontorsjef

Lena Hagberg
Konsulent

Norsk psykiatrisk forening:

Det problemområde de to forslagsstillere reiser, er av så stort omfang at en seriøs behandling på så kort tid er vanskelig.

Misbruk av psykiatrien har fra den vestlige verdens side blitt tillagt de totalitære regimer, og har derfor pr. definisjon ikke skullet forekomme i f. eks. Norden. En slik automatisk frikjennelse av psykiatrien for maktmisbruk er selvfølgelig for rask og ureflektert. En grundig og kritisk faglig vurdering av psykiatriens anvendelse i forhold til lidende mennesker, psykiaterens stigmatisering av avvikere og fagets renovasjonseffekt til fordel for samfunnet, vil lett kunne bli for svak i vår tid. Imidlertid synes de to forslagsstillere å gå vesentlig lenger i sin argumentering. De bruker som referanseramme for sitt syn på psykiatrien en teoretisk modell som ikke har toneangivende støtte i Norge. I vårt faglige psykiatriske miljø er det de biologiske, sosialpsykiatriske og psykodynamiske modeller som ligger til grunn for forståelsen av psykiatriske pasienter og deres psykiske sykdommer. Dette innebærer at det alltid vil være multifaktorielle årsaksforhold når psykiske lidelser oppstår. Den noe ensidige årsak/virkningsmodell som i det foreliggende forslag er lansert, synes derfor noe fremmed i vårt faglige miljø.

At psykiatrien er verdipreget om ikke direkte verdibundet, er en kjennsgjerning, – oppfatningen av verdinøytralitet som avgjørende element er forlenget forlatt. Den behandling som tilsiktes innenfor den psykiatriske helsetjeneste, har et tosidig mål. Det første er å skape et miljø f. eks.

innenfor en institusjon som ikke inneholder de undertrykkende og splittende krefter som en kan få inntrykk av at forslagsstillerne tillegger institusjonene innen psykiatrien. Det forskes, ikke minst i Norge, på hvilke miljøfaktorer som er uheldige for hvilke pasienter, slik at behandlingsmiljøene kan utformes mest mulig terapeutisk deretter.

Det andre siktemålet er å få pasientene til å fungere i det samfunn de lever i på en mest mulig helsefremmende måte. Det betyr at samfunnets politiske, økonomiske og kulturelle sider vil få betydning for en slik rehabiliteringsprosess. Alle samfunnskritikere vil derfor ha noe rett i at psykiatrien til en viss grad må innrette seg etter samfunnets premisser. Men å gå så langt i sin politiserende vurdering av psykiatriens virkemåte som forslagsstillerne gjør, finnes det ikke faglig gjenklang for i vårt psykiatriske miljø.

Oslo, 25. april 1986

Tore Gude
Formann

Sverige

Socialstyrelsen:

Motionen berør en verksamhet som i och för sig faller inom socialstyrelsens ansvarsområde. Socialstyrelsen följer också kontinuerligt genom en fortlöpande tillsyn och på annat sätt att verksamheten bedrivs på det sätt som lagstiftningen förutsätter. Emellertid tar motionen upp frågor som det krävs politiska ställningstaganden för att svara på. Socialstyrelsen anser sig därför inte kunna avge något egentligt yttrande över motionen.

Stockholm den 25 april 1986

Enligt socialstyrelsens beslut

Lars-Arvid Frithiof

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

UHÄ har remitterat ovannämnda medlemsförslag till karolinska institutet och universiteten i Uppsala, Linköping, Lund, Göteborg och Umeå. Svar har inkommit från karolinska institutet och universiteten i Uppsala

och Linköping vilka härmed överlämnas (*se nedan*). Övriga har avstått att yttra sig.

För egen del vill UHÄ instämma i högskoleenheternas synpunkt att en utredning av det slag som föreslås i medlemsförslaget inte torde vara behövlig.

Stockholm den 28 april 1986

På UHÄ:s vägnar

Marika Raftell

Lars Eric Handög

Uppsala universitet, medicinska fakulteten:

Dessa frågor har också i utomordentligt stor utsträckning blivit föremål för intresse inte minst i Sverige. De har uppmärksammats i en rad statliga utredningar från mitten av 60-talet och framåt. De är föremål för åtskilliga forskningsprojekt stödda av olika forskningsorgan. De är också föremål för allt större intresse i såväl läkarutbildningen som utbildningen av sjuksköterskor och annan vårdpersonal.

Det är knappast att förvänta att mer kunskap eller en bättre utveckling skulle kunna komma till stånd genom utredning av den art som tycks föresväva motionärerna i Nordiska rådet.

Uppsala den 28 april 1986

Harry Boström

Dekanus

Birgit Lannering

Karolinska institutet, psykiatriska kliniken:

I medlemsförslaget påpekas det i och för sig självklara förhållandet att psykiatrin, lika litet som andra samhällsföreteelser, är opåverkad av rådande värderingar inom samhället. Därefter går man vidare till det helt obestyrkta påståendet att det skulle vara nödvändigt för en psykiatrisk patients tillfrisknande att han tvingar sig att dela samhällets värderingar. Det är detta förhållande man avser med missbruk av psykiatrin.

Detta är ingen ny debatt. Vi hade den i början av 1970-talet, i anslutning till den sk mentalhälsokampanjen. Den bygger på det grundlösa antagan-

det att en väsentlig orsak till psykisk sjukdom skulle vara olikheter i värderingar mellan patient och samhälle. Intet kan vara felaktigare. De allra flesta patienter önskar inget högre än att kunna leva efter samhällets normer, att detta inte alltid lyckas är en annan sak. Att inte heller psykiatrisk behandling alltid är så effektiv att patienters anpassning lyckas bör också framhållas, medlemsförslaget förutsätter på något vis en övernaturlig effektivitet hos den psykiatriska behandlingen vilket inte heller motsvarar verkligheten.

Det pågår som bekant i Sverige en utredning av ett nytt lagförslag inom psykiatrin som syftar till att ifråga om tvångsåtgärder bättre än hittills tillgodose patientens integritet. Några åtgärder därutöver för att utreda det ovan skisserade förmenta "missbruket av psykiatrin" torde ej vara behövliga.

Huddinge den 15 april 1986

Bengt Jansson
Professor

Universitetet i Linköping, medicinska fakultetsstyrelsen:

Medicinska fakultetsstyrelsen har tagit del av innehållet i medlemsförslaget och är medveten om att under en rad år har kritik riktats mot den psykiatriska vårdorganisationen. Ett av de stora dilemma för den psykiatriska vården har varit och fortfarande är den dubbla lojaliteten som den har gentemot patienten och dennes berättigade krav på vård och omvårdnad, och gentemot samhällets krav på vård av individer som p. g. a. psykisk sjukdom inte inser sitt behov av vård.

Denna kritik har tagit form av mera distinkt formulerade antipsykiatriska ideologier, med persongestalter som Thomas Sacsz, R.D. Laing, David Cooper och Franco Basaglia i förgrunden. Enligt dessa ideologier är samhället i sig patogent, dvs. sjukdomsframkallande, genom sina etablerade institutioner, som familjen, skolan, universitetet, fabriken, fängelset och den psykiatriska vårdapparaten. Enligt samma ideologier deltar den psykiatriska vården, under mera subtila former, i den ideologiska indoktrineringen.

I Sverige har socialberedningen utformat ett förslag till nya regler för vård av personer med psykiatriska störningar, oberoende av personens samtycke. Betänkandet "Psykiatrin, tvånget och rättssäkerheten" SOU 1984-64, föreslår en rad genomgripande förändringar inom den psykiatriska vården. Ett omfattande arbete gällande revidering av förhållandet vid våra psykiatriska institutioner är således på gång och kommer att leda till ökad insyn i psykiatrins verksamhet. Det kan även nämnas att vid

psykiatriska institutioner som bedriver sluten psykiatrisk vård, fungerar en s. k. utskrivningsnämnd, bestående av fem ledamöter. Ordföranden är en domare, en ledamot skall ha specialistkompetens i psykiatri och ej vara anställd vid institutionen, en av de övriga ledamöterna skall vara särskilt insatt i sociala frågor.

Redan idag övervakar en tämligen omfattande kontrollapparat att behandlingen inom den psykiatriska vårdorganisationen sker under betryggande rättssäkerhet. Mot denna bakgrund förefaller en utredning av missbruk av psykiatri onödig. Å andra sidan är det också psykiatrins intresse att full insyn och öppenhet i verksamheten garanteras och att eventuella misstankar om maktmissbruk skingras.

Linköping den 17 april 1986

På medicinska fakultetsstyrelsens vägnar

Olle Stendahl

Randi Hellgren

Landstingsförbundet:

Inom den psykiatriska vården i Sverige har mycket positivt hänt sedan år 1967, då sjukvårdshuvudmännen från staten övertog ansvaret för de gamla mentalsjukhusen. Sedan mer än tio år pågår en utveckling mot öppen och decentraliserad vård, vilket bl a inneburit att antalet patienter vid de fd mentalsjukhusen halverats. Flera sådana sjukhus har också lagts ner och planer föreligger för avveckling av andra. Platsantalet inom psykiatrin har totalt under en tioårs-period sjunkit med mer än en tredjedel. Minskningen fortsätter med ca 1 000 vårdplatser per år. Vidare har såväl antalet tvångsvårdade som tvångsvårdtiderna minskat kraftigt. Vårdideologiskt föreligger en grundläggande enighet om huvuddragen i en önskvärd fortsatt utveckling.

Även när det gäller utbildning för personal inom den psykiatriska vården så pågår en fortlöpande förändring som understödjer den ovan beskrivna utvecklingen inom psykiatrin.

Landstingsförbundets styrelse kan ej finna att en utredning i enlighet med här aktuellt medlemsförslag till Nordiska rådet skulle ha något vård-

ideologiskt eller verksamhetsmässigt att tillföra psykiatrin. Förbundet avstyrker därför föreslagen utredning.

Stockholm den 15 maj 1986

Landstingsförbundet

Gunnar Hofring

Walter Slunge

Svenska läkaresällskapet har i skrivelse den 29 april 1986 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Medlemsförslag

om intensifierat nordiskt samarbete på universitets- och högskoleområdet

(Väckt av Karin Söder samt Ylva Annerstedt, Rune Gustavsson, Elver Jonsson, Aase Olesen, Páll Pétursson, Jens Steffensen och Marjatta Väänänen)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska forskarkurser:

Styrelsen ställer sig mycket positiv till att det nordiska samarbetet inom utbildning och forskning förstärks. Inom ramen för den kursverksamhet, som vi administrerar, har dokumenterats ett stort behov av samarbete inom forskarutbildningen. I flera fall har kurserna blivit startpunkt för ett långtgående samarbete inom olika områden.

I det här aktuella förslaget framhålls att rörligheten mellan nordiska utbildningsanstalter bör ökas. Detta anser vi vara mycket angeläget. Den stipendieverksamhet, som styrelsen ansvarar för, syftar till att forskare skall kunna vistas vid institutioner i annat nordiskt land. Det stora antalet stipendieansökningar tyder på ett starkt intresse för sådant utbyte. Vi menar att liknande möjligheter borde finnas även på undervisningssidan.

En effektivisering av samarbetet förutsätter att de nordiska ländernas utbildningssystem är utformade på samma sätt så långt det är möjligt. En strävan måste därför vara att utarbeta mer likartade regler än vad som gäller idag.

De mest angelägna åtgärderna enligt förslaget sammanfattas i sex punkter, vilka vi vill kommentera enligt följande:

a) En utvidgning av den nordiska tentamens- och examensgiltigheten är i sig en förutsättning för att underlätta samarbetet. För att förverkliga detta krävs ett smidigt, praktiskt fungerande regelsystem för tillgodoräkning av studier i annat nordiskt land.

e, f) Även vad beträffar studiemedelsanvändningen bör största möjliga harmonisering åstadkommas. En strävan mot ökat nordiskt samarbete får inte hindras av orimliga ekonomiska villkor. Vi instämmer helt med det framlagda förslaget vad gäller de ekonomiska förutsättningarna för studier i annat nordiskt land.

Det som avses i punkterna b, c och d faller utanför vårt verksamhetsområde, varför vi avstår från att kommentera dessa.

Helsingfors den 30 april 1986

För Nordiska forskarkurser

Barbro Bryngelsson

Sekreterare

Rektorskommittén för de nordiska journalisthögskolorna:

— — — är i princip positiva till förslaget. De nordiska journalistutbildningarna har haft ett mycket väl utvecklat samarbete. Under de senaste femton åren med lärarseminarier och lärarutbyte. Det har bidragit till en i stort sett likartad syn på journalistyrket, vilket i sin tur bör ha underlättat för våra studerande att få sina examina godkända som likvärdiga i de nordiska länderna.

Men visst finns det svårigheter, som kanske borde utredas. Det är naturligtvis inte självklart att Danmark och Finland, som har fyraåriga journalistutbildningar, skall kunna betrakta de tvååriga svenska och norska utbildningarna som likvärdiga.

Ett fortsatt samarbete och en koordinering av utbildningarna skulle underlätta genomförandet av förslaget. Tyvärr saknar vi i dag medel för att fortsätta det samarbetet.

Göteborg den 21 april 1986

Ulf Wallin

Ordförande i redaktionskommittén
för de nordiska journalisthögskolorna

Nordisk samarbeidsnemnd for medisinsk forskning (NOS-M)

NOS-M vil på generelt grunnlag støtte det forslag som er satt frem, men rådet har ikke i detalj behandlet og tatt stilling til de enkelte delforslag, siden disse i hovedsak dreier seg om utdanning og ikke forskning, og derfor ligger noe på siden av NOS-M's ansvarsområde.

Oslo, 28. mai 1986

Ole Johan Sandvand

Avdelingsdirektør

Nordiska samarbetsnämnden för samhällsforskning (NOS-S) har i skrivelse den 20 maj förklarat sig avstå från yttrande då medlemsförslaget ligger utanför nämndens ansvarsområde.

Nordiska samarbetsnämnden för humanistisk forskning (NOS-H):

NOS-H ansluter sig till att den nordiska tentamens- och examensgiltigheten bör utvidgas så, at varje tentamen som avlagts i ett nordiskt land bör tillgodoräknas vid studium inom samma ämnesområde i ett annat nordiskt land. Slutexamina bör vara likvärdiga var än i Norden de avlagts.

NOS-H anser också at det är önskvärt at tjänster på docent- och professorsnivå utlyses i samtliga nordiska länder. Dock inser nämnden at detta kan vara en ekonomisk belastning.

Helsingfors den 11 juni 1986

Karin Westerlund
Sekreterare

Styringsgruppen for Det nordiske Administratorsamarbejde:

I denne anledning vil styringsgruppen indledningsvis udtrykke sin tilfredshed med, at præsidiets, som et led i sagens forberedelse, har ønsket at orientere sig om de synspunkter, som det nordiske universitetsadministratorsamarbejde måtte have på dette interessante og perspektivrige medlemsforslag.

Styringsgruppen hilser hovedtendenserne i forslag A 738/k velkommen og finder, at dette som helhed lægger op til et intensiveret samarbejde af en karakter, som bl. a. det nordiske universitetsadministratorsamarbejde med sit virke gennem den sidste halve snes år har søgt at fremme på nordisk plan inden for den højere uddannelse og forskningens område.

I forslagets motivering omtales oprettelsen af Det nordiske forskningspolitiske råd, som fik til opgave at koordinere indsatsen for et intensiveret forskningsamarbejde på nordisk plan. Dette organ har allerede i sin relative korte funktionstid taget en række væsentlige spørgsmål op, og det synes derfor i dag rimeligt at konstatere, at der med etableringen af Det forskningspolitiske råd blev taget et initiativ, som måske især på lidt længere sigt vil vise sig at repræsentere en væsentlig støtte for en udbygning af samarbejdet omkring forskningen på nordisk plan. Den uddannelsesmæssige side af de nordiske universiteter og højere læreanstalters virke har, som det vil vides, ikke i dag et lignende initiativ – og koordineringsorgan på nordisk plan. I betragtning af den række af omfattende

problemfelter, som fremhæves i forslag A 738/k og i lyset af det overordentlig store område, som hele det post-gymnasiale område udgør, var det måske i forbindelse med de undersøgelser, som måtte blive foranlediget af forslaget, også værd at overveje, om det indenfor dette område burde etableres et koordinerende og initiativtagende organ på linie med Det forskningspolitiske råd.

Forud for oprettelsen af Det nordiske forskningspolitiske råd gik et udrednings- og undersøgelsesarbejde, og til dette, ligesom til rådets arbejde efter oprettelsen, stilledes der økonomiske ressourcer til rådighed. Det forekommer indlysende, at tilvejebringelsen af de nødvendige forudsætninger for en nærmere vurdering af den opfordring til Nordisk Ministerråd, som forslag A 738/k indeholder om at iværksætte udarbejdelsen af et handlingsprogram for et intensiveret nordisk samarbejde inden for det post-gymnasiale uddannelsesområde, under alle omstændigheder vil kræve et grundigt og omfattende undersøgelsesarbejde.

Inden man går over til at kommentere de enkelte punkter i forslag A 738/k, ønsker styringsgruppen imidlertid at understrege, at de nedenfor anførte kommentarer til medlemsforslagets enkelte punkter tager sit udgangspunkt i de erfaringer, som det nordiske universitetsadministratorsamarbejde har indhøstet under sine bestræbelser gennem de senere år på at udbygge specielt samarbejdet på det administrative plan inden for den højere uddannelse og forskning i Norden. Det er på den baggrund styringsgruppens opfattelse, at en fortsat jævn udbygning af de aktiviteter, som foruden i det nordiske universitetsadministratorsamarbejdes regie udføres i en lang række andre nordiske myndigheder, institutioner, organisationer og foreninger m.v., på længere sigt vil vise sig at være en væsentlig forudsætning for den overordnede og alment accepterede generelle målsætning om et mere intensiveret nordisk samarbejde på universitets- og højskoleområdet.

ad a. Udvidelse af den nordiske tentamens- og eksamensgyldighed

Det nordiske universitetsadministratorsamarbejde har i de senere år gjort en kraftig indsats inden for det studievejledende og studieadministrerende område, først med nedsættelsen af planlægningsgruppen for studievejledere og studieadministratorer i 1983, som foreløbig har afholdt 4 nordiske seminarer om væsentlige problemstillinger inden for området. I lighed med hvad der er tilfældet i forbindelse med de seminarer, som gennemføres af samarbejdets øvrige planlægningsgrupper, er der udgivet rapporter om disse seminarer. Disse rapporter vil formentlig kunne indgå i et eventuelt udredningsarbejde, som måtte blive iværksat på baggrund af forslag A 738/k.

Arbejdet i studievejlederplanlægningsgruppen har iøvrigt også aktualiseret et mere formaliseret samarbejde om ækvivalens af eksaminer og meritoverførsel, og administratorsamarbejdet nedsatte derfor en selvstændig ad hoc planlægningsgruppe til dette formål i sommeren 1985.

Baggrunden for ækvivalensgruppens nedsættelse skal desuden findes i ønsket om at intensivere både det nordiske og det generelle internationale samarbejde på ækvivalensområdet, der som rigtigt påpeget i forslag A 738/k i disse år får en stadig større betydning. Ud fra en erkendelse af arbejdsområdets mange facetter og store vigtighed omfatter medlemmerne i planlægningsgruppen såvel sagsbehandlere fra det studieadministrative område ved de nordiske universiteter og højere læreanstalter som embedsmænd fra de centrale myndigheder i de nordiske lande (ministerier m. v.).

Planlægningsgruppen holdt sin første konference i november 1985 med deltagelse af ca. 50 nordiske ækvivalenseksperter. På konferencen blev de mange sider af ækvivalens- og meritoverførselsområdet fremlagt og diskuteret. Konferencen dokumenterede, at det her er tale om et stort og vanskeligt overskueligt område. Konferencen indstillede således overfor administratorsamarbejdet, at der udarbejdes en samlet oversigt over de procedurer, der anvendes ved behandlingen af ækvivalenssager i de nordiske lande, at behovet for fælles ansøgnings- og vejledningsmateriale kortlægges, at der udarbejdes en fortegnelse over sagsbehandlere og over informationsmateriale, og at der udfærdiges en nordisk terminologioversigt for ækvivalenssager samt en vurdering af, hvilke minimumsoplysninger de enkelte institutioner skal have registreret ved ækvivalensbeslutninger.

Planlægningsgruppen har endvidere indstillet, at der på informationssiden gøres en indsats i form af dokumentationsstøtte til universiteter og højere læreanstalter i Norden. Hertil vil en vurdering af database- og øvrigt samarbejde med informationscentre i Europa og den øvrige verden være nødvendig, ligesom engelsksproget information vedr. standardforklaringer til beviser og diplomer er ønskelig.

Administratorsamarbejdet tillægger videreudviklingen af planlægningsgruppens arbejde stor vigtighed, og planlægningsgruppens mandat er også derfor foreløbig forlænget med to år. Rapporten fra seminaret forventes at foreligge i maj måned 1986, og administratorsamarbejdet stiller den gerne til rådighed for et udredningsarbejde i nordisk regie.

ad b. Opslag af højere universitetsstillinger i hele Norden

Allerede i dag er der inden for enkelte fagområder tradition for opslag af højere universitetsstillinger, men der eksisterer ingen fællesnordisk ordning. Dette skyldes typisk to forhold, for det første at stillingsopslag for at have gennemslagskraft i andre nordiske lande skal have en meget lang ansøgningsfrist, hvilket næsten udelukkende gør sig gældende ved professorstillinger. For det andet er en udvidelse af opslagspraksis til f. eks. også at omfatte docentstillinger et økonomisk spørgsmål, især hvis udvidelsen af praksis skal omfatte alle områder og skal samordnes.

I motiveringen for forslag A 738/k peges der bl. a. på mulighederne for indenfor rammerne af den af Nordisk Ministerråd administrerede tjeneste-

mandsudvekslingsordning at stimulere universitetslærere til at undervise og forske i andre nordiske lande. Styringsgruppen henleder i denne forbindelse opmærksomheden på, at det nordiske universitetsrektorråd i 1985 opnåede en bevilling fra Nordisk Ministerråd til at iværksætte en udredning om mulighederne for at øge den internordiske mobilitet for universitetslærerne. I opdraget for udredningen indgår bl. a. udarbejdelse af et forslag til en internordisk udvekslingsordning for universitetslærere. Som udredningsmand har det nordiske universitetsrektorråd udpeget et medlem af styringsgruppen for det nordiske universitetsadministratorsamarbejde, bureauchef Simo Suulamo, Helsingfors Universitet. Simo Suulamo har i december 1985 på denne baggrund udsendt et spørgeskema til samtlige nordiske universiteter og højere læreanstalter med det sigte at indlede sit arbejde med at etablere en status for situationen på dette område i Norden. Det forventes, at Simo Suulamos rapport om projektet vil kunne foreligge i slutningen af 1986 eller begyndelsen af 1987.

ad c. Fælles planlægning ved etablering af nye uddannelser på universitets- og højskoleområdet
samt

ad f. Forbud mod diskriminerende afgifter på studiepladser for studerende fra nordiske lande

Disse to punkter behandles samlet, idet problemerne med studieafgifter ligeså vel kan ankues som et resultat af en tidligere mindre udviklet tradition for uddannelseskoordinering på nordisk plan ved etablering af nye uddannelser og uddannelsesinstitutioner som af et øget pres på bestemte allerede eksisterende uddannelser, sådan som det fremlægges i forslag A 738/k.

Imidlertid fremstiller forslag A 738/k studieafgiftsproblemet som et udslag af manglende vilje til samarbejde: problemet kan heroverfor vel nærmere anskues som et økonomisk problem. Så længe et enkelt nordisk land énsidigt skal bære udgifterne til en uddannelsesretning, som de øvrige nordiske lande har interesse for og i større omfang sender studerende til, må "værtlandet" også kunne forvente en form for økonomisk aflastning.

Der findes i dag muligheder for studerende for hele Norden for at blive optaget på en lang række studieretninger i andre nordiske lande, og disse ordninger bør fortsat bestå og udvides, ligesom de studerende også fremover skal kunne være "gæstestuderende", d. v. s. studerende i en kortere periode i et andet nordisk land, men med hjemlandet som primært studie-sted. En øget informationsindsats om de faktiske muligheder som supplement til "Att studera i Norden" vil være ønskelig.

Desuden kunne det overvejes, om der er behov for en fællesnordisk ordning på de særlige områder, hvor enkelte uddannelsesretninger eller dele af uddannelser i et enkelt nordisk land i disse år begrænses både i

forhold til landets egne studerende og derfor også i højere grad i forhold til studerende fra de øvrige nordiske lande.

En løsning, som f. eks. kendes fra uddannelsen ved Det danske kunstakademi's konservatorskole i København, kunne måske bruges som udgangspunkt for et udkast til en sådan fællesnordisk ordning. Konservatorskolen har på initiativ af Nordisk Ministerråd siden 1973 afholdt samnordiske kurser med sigte på gennemgåelse af såvel grunduddannelse som videre- og specialistuddannelse. Udgifterne til studiepladserne afholdes af de lande, hvorfra de studerende kommer. Ordningen er etableret som en midlertidig foranstaltning, indtil tilsvarende uddannelser findes i de øvrige nordiske lande.

Der er med konservatoruddannelsen tale om en uddannelse, som på daværende tidspunkt kun fandtes ét sted i Norden, men lignende ordninger kunne ligeledes tænkes for uddannelser, der af forskellige årsager kun findes i begrænset omfang eller med begrænset optagelseskapacitet. En samordning ved oprettelse af nye uddannelser eller ved en midlertidig udvidelse af optagelseskapaciteten på eksisterende uddannelser vil kunne nyde godt af en fællesnordisk indsats med henblik på at sikre studiemuligheder for studerende fra alle nordiske lande, f. eks. gennem et fællesnordisk tilskud til den enkelte institution med pligt til at optage et antal studerende fra de andre nordiske lande.

ad d. Samordning af uddannelsernes opbygning og omfang på det postgymnasiale område i Norden

Dette meget omfattende og ambitiøse forslag kan administratorsamarbejdet kun støtte, bl. a. fordi en realisering af den foreslåede samordning vil minimere problemerne med ækvivalens af eksaminer og meritoverførsler på længere sigt.

Realiseringen forudsætter imidlertid et dybtgående undersøgelsesarbejde, hvor alle grupperinger inden for uddannelsesområderne i Norden inddrages. Administratorsamarbejdet vil her henvise til de i indledningen anførte generelle betragtninger vedr. et udredningsarbejde i almindelighed på uddannelsesområdet.

ad e. Forenkledte regler for anvendelse af studiestøtte i og uden for Norden

Dette punkt har været et centralt element i drøftelser ved samtlige seminarier og konferencer, som samarbejdets to planlægningsgrupper vedr. henholdsvis studievejledning og ækvivalens har afholdt indtil nu. Generelt vil en forbedret information om støttemuligheder, herunder suppleringsmuligheder i form af legater og fonde, være en stor hjælp for de studerende, f. eks. gennem en særudgivelse, henholdsvis udvidelse af de relevante afsnit herom i "Att studera i Norden".

En generel lempelse i de forskellige studiestøtteregler specielt med henblik på at oppebære studiestøtte ved studier i udlandet vil være en

fordel og en afgørende forudsætning for at fremme de studerendes mobilitet.

Det nordiske universitetsadministratorsamarbejde har som nævnt gennem den sidste halve snes år haft som formål at øge det nordiske samarbejde indenfor universitets- og højskoleområdet specielt med sigte på den administrative sektor. Styringsgruppen vil i denne forbindelse fremhæve den særligt aktiverende betydning for samarbejdets hidtidige resultater, som arbejdet både i de her nævnte planlægningsgrupper samt i samarbejdets øvrige planlægningsgrupper har haft og fremtidig forventes at få for en fortsat udbygning af det nordiske samarbejde på universitets- og højskoleområdet.

Til orientering vedlægges et antal eksemplarer af det nordiske universitetsadministratorsamarbejdes pjece, som blev udarbejdet i forbindelse med 10-års jubilæet i 1985, og af rapporten fra samarbejdets direktørmøde på Færøerne i 1984¹. — — —

Århus, den 29. april 1986

På styringsgruppens vegne

Stig Møller

Universitetsdirektør

De nordiske Industriforbunds fellesorgan:

De nordiske Industriforbunds fellesorgan instämmer i att det nu är viktigt att åtgärder vidtas som ökar möjligheterna till ett nordiskt samarbete på universitets- och högskoleområdet. Vi ställer oss därför också i huvudsak positiva till den hemställan som medlemsförslaget mynnar ut i. En del kommentarer kan dock behöva göras.

Det är tveksamt om man skall ha som mål att få till stånd ett förenhetligande av den nordiska postgymnasiala utbildningens *inriktning*. Vi anser det vara viktigare att underlätta flyttning mellan länderna för både studerande och lärare. Detta kan göras genom exempelvis:

- ökad information inom Norden om de olika ländernas utbildningar
- ökad tentamensgiltighet inom Norden
- ökad examensgiltighet inom Norden
- nationella "studiemedelspålägg" av olika storlek, beroende på kostnadsskillnader mellan länderna, förutom de vanliga studiemedlen
- utlysning av lärartjänstutbyte mellan de nordiska länderna
- ökade möjligheter till tjänstutbyte mellan de nordiska länderna för lärare och forskare.

¹ Här ej tryckta.

Man måste emellertid vara medveten om att olikheter i framför allt de grundläggande högskoleutbildningarnas organisation onekligen försvårar samnordiska utbildningar, flyttning mellan länderna under pågående utbildning etc. En ökad rörlighet när det gäller lärare och forskare kan också innebära att man i ökad grad kan behöva använda engelska (eller annat gemensamt språk) som undervisningsspråk. Detta bör dock inte ses som någon nackdel.

Det är naturligt nog lättare att planera samnordiska vidare- och specialistutbildningar samt utbildningar på doktorandnivå. Vid lokalisering av sådana utbildningar bör utgångspunkten vara att i varje enskilt fall värdera vilket nordiskt land som har störst kompetens, bäst utrustning osv. för utbildningen i fråga. En utbildning som just nu är aktuell är vidareutbildning till patentingenjör.

I många fall bör man här kunna utnyttja vissa unika forskningsinstitut som en resurs också för utbildningsverksamhet. Sådana forskningsinstitut tjänar naturligtvis främst som plattformar för nordiskt samarbete i fråga om forskningsverksamhet. Exempel på institut av detta slag är Nordisk Vulkanologisk Institut i Island, Kiruna geofysiska institut i Sverige samt ett antal kollektiva forskningsinstitut i de olika länderna.

En verksamhet som förtjänar att framhållas i detta sammanhang är den nya nordiska industriforskarutbildningen för vilken Nordisk Industrifond beviljat medel. I verksamheten ligger att industriföretag i ett visst nordiskt land samarbetar med en eller flera tekniska högskolor i ett annat nordiskt land. Den bidrar därmed till ett indirekt samarbete mellan universitet/tekniska högskolor i Norden. Verksamheten administreras av Akademiet for de Tekniske Videnskaber i Danmark.

I medlemsförslaget diskuteras även frågan om s.k. diskriminerande avgifter för studenter från annat nordiskt land än det där utbildningsinstitutionen i fråga är belägen.

Enligt Fellesorganets uppfattning måste man då skilja på villkoren för individer respektive större, organiserade grupper från annat land. I den nordiska tanken ligger att en person skall kunna antas till en utbildningsinstitution i ett annat land på lika villkor som landets egna studenter. I den meningen bör diskriminerande avgifter inte förekomma. Å andra sidan bör man inte utestänga möjligheterna till effektivt utnyttjande av gemensamma nordiska resurser, exempelvis genom de särskilda avtal mellan nordiska länder och utbildningsinstitutioner i andra länder om utbildning av grupper av studenter mot särskild ersättning som upprättats under de senaste åren. Denna skillnad bör klart markeras i ett eventuellt ställningstagande från rådets sida.

Oslo den 3 september 1986

Knut Lofstad

Nordens fackliga samorganisation (NFS):

NFS instämmer med förslagsställarna om behovet av ett intensifierat samarbete på universitets- och högskoleområdet i Norden. NFS har också i sin näringspolitiska rapport "Norden inför 90-talet" påtalat behovet av ökade insatser på utbildningens område samt vilka möjligheter nordiskt samarbete erbjuder, inte endast inom universitet och högskolor utan också när det gäller grundutbildning och forskning.

Till medlemsförslagets punkter om vad som särskilt bör beaktas ger vi följande kommentarer:

a. Utvidgningen av den nordiska tentamens- och examinationsgiltigheten

Detta arbete är redan påbörjat men bör få en högre prioritet inom det framtida nordiska samarbetet.

b. Utlysning av högre universitetstjänster i hela Norden

Enligt NFS' uppfattning fungerar detta relativt bra idag men frågan bör beaktas i ett eventuellt samarbetsprogram.

c. Samplanering vid etablerandet av nya enheter på universitets- och högskoleområdet

Ett nordiskt samarbete vid planering av utbildningen medför ökade resurser i vissa fall. Speciellt goda resultat kan man se i det gränsregionala utbildningssamarbetet. NFS anser att man dock inte entydigt kan fastslå att en fullt genomförd samplanering skulle ge lika goda resultat utan detta måste bedömas från fall till fall.

d. Förenhetligande av utbildningens inriktning och omfattning på det postgymnasiala området i Norden

NFS ställer sig tveksam till en så stram nordisk styrning som förslagsställarna här åberopar. Ramarna för utbildningen kan diskuteras inom det nordiska samarbetet, men länderna bör förbehållas rätten att beakta nationella krav och behov vid planeringen av utbildningens inriktning och omfattning.

e. Förenklade regler beträffande studiemedelsanvändningen i Norden och utom Norden

Nu gällande regler torde innebära något större hinder, en ytterligare förenkling kan förordas.

f. Förbud mot diskriminerande avgiftsbeläggning av studieplatser för nordbor

NFS instämmer helt med förslagsställarna.

Med hänvisning till ovan nämnda rapport "Norden inför 90-talet", anser NFS att det föreslagna handlingsprogrammet ytterligare borde beakta:

- Gemensam forskarutbildning inom vissa områden, ökat utbyte av forskare mellan universitet och institutioner i Norden samt en större rörlighet för de specialister som finns inom de "smalaste" områdena.

- Möjligheten att inrätta samnordiska professurer som rör sig mellan flera nordiska högskolor eller knyts till en central högskola som öppnas på lika villkor för alla nordiska länder.

Stockholm den 29 april 1986

Nordens fackliga samorganisation

Sune Ahlén

Generalsekreterare

Nordiska akademikerrådet (NAR):

NAR är positiv till ett intensifierat och utvidgat samarbete på universitets- och högskoleområdet i Norden.

I sitt yttrande till Nordiska rådet år 1980 över medlemsförslaget om ett forskningspolitiskt samarbete i Norden framhöll NAR de stora vinster som kan göras med gemensamma kurser och gemensamt utnyttjande av forskarkompetens, utrustning och material.

De uppgifter som medlemsförslaget aktualiserar bör lämpligen handhas av det nordiska forskningspolitiska rådet. Då detta råd upprättades år 1982 erbjöd NAR sin medverkan i uppgiften att bygga upp ett nordiskt forskningspolitiskt samarbete. NAR som ju representerar de nordiska forskarnas fackliga organisationer är beredd att delta i arbetet med konkreta frågor på detta område, som till exempel anställningsvillkoren för forskare som arbetar i annat nordiskt land, men också om de övriga frågor som aktualiseras i medlemsförslaget.

NAR finner punkterna i den föreslagna rekommendationen intressanta och värda att ytterligare utveckla.

Då det gäller utvidgningen av den nordiska tentamens- och examensgiltigheten vill NAR erinra om den finländska regeringens proposition med förslag till lag om tjänstebehörighet som högskolestudier utomlands medför.

I propositionen föreslås att riksdagen stiftar en lag om att högskolestudier som finländska medborgare bedrivit utomlands skall kunna jämföras med motsvarande högskolestudier i Finland. Avsikten är att sådana högskolestudier skall ge samma behörighet för offentliga tjänster som motsvarande finländska högskolestudier. Frågan har aktualiserats i Finland på grund av de strikt formella behörighetskraven för offentliga tjänster. Enligt lagförslaget skall undervisningsministeriet fatta beslut om jämställande. En lag av detta slag skulle minska det nuvarande dispensförfarandet för finländare med utländska examina.

Det finländska lagförslaget är ett steg på vägen mot det mål som medlemsförslaget anger: att varje tentamen som avlagts i ett nordiskt land bör få tillgodoräknas vid studium inom samma ämnesområde i annat nordiskt land.

NAR stöder åtgärder som syftar till att öka rörligheten mellan nordiska universitet och högskolor. Ett sätt att uppnå detta är som medlemsförslaget nämner att tjänster på professors- och docentnivå utlyses i samtliga nordiska länder.

Möjligheterna att förverkliga de övriga punkterna i den föreslagna rekommendationen – en samplanering vid etablerandet av nya enheter på universitets- och högskoleområdet och ett förenhetligande av utbildningens inriktning och omfattning på det postgymnasiala området i Norden – bör enligt NAR:s mening närmare utredas. I synnerhet bör en nordisk samplanering av vissa delar av den högre utbildningen kunna ge betydande samordningsvinster i fråga om investeringar i bl. a. material och utrustning, där behoven idag är svåra att tillgodose.

NAR delar medlemsförslagens uppfattning, att någon avgiftsbeläggning av studier i annat nordiskt land än det egna inte skall få förekomma.

Avslutningsvis vill NAR påminna om att det i de nordiska länderna finns stora behov av fortbildning och vidareutbildning på högskolenivå.

För många sådana utbildningar kan två eller flera nordiska länder vara lämpliga rekryteringsområden. Institutionerna vid universitet och högskolor bör i högre grad anpassa kurser på sina specialområden till behoven i de nordiska länderna och söka samordna utbildningen.

Stockholm den 14 maj 1986

För Nordiska akademikerrådet

Jörgen Ullenhag
Ordförande

Lillemor Mundebo

Danmark

Undervisningsministeriet har i skrivelse den 20 maj 1986 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Finland

Undervisningsministeriet¹:

Undervisningsministeriet förhåller sig i princip positivt till utvidgat samarbete. I Finland har man utvecklat de gällande stadgandena och bestämmelserna för utvidgandet av den nordiska tentamens- och examensgiltigheten. I början av nästa år skall en lag om den tjänstebehörighet som utomlands avlagda högskolestudier ger träda i kraft (531/86), med stöd av vilken en finsk medborgare som avlagt en högskoleexamen utomlands kan få en formell kompetens till statliga och kommunala tjänster och befattningar. Möjligheterna för medborgarna i de andra nordiska länderna att bli placerade i vissa statliga och kommunala uppdrag har utvidgats med samnordiska arbetsmarknadsavtal.

I Nordiska ministerrådets beslut om avlagda studiers nordiska giltighet av 12.6.1975 (257/76) fastställs de grunder enligt vilka studier avlagda vid en högskola i ett annat nordiskt land kan för tillfället tillgodoräknas då studier fortsättes vid en högskola i ett annat nordiskt land. Såsom man konstaterat i yttranden som avgetts av vissa högskolor, är det skäl att för utvidgandet av tentamensgiltigheten fästa uppmärksamhet vid den praxis som högskolorna de facto iakttar ävensom vid förbättring av informationsutbytet mellan de nordiska högskolorna.

Undervisningsministeriet anser det vara önskvärt att kännedom om de nordiska länderna skulle placeras i grundutbildningen just på de områden där det redan finns ett avtal om den samnordiska arbetsmarknaden, dvs. på hälsovårds- och undervisningsområdena.

I Finland har lärarutbildarna rätt till en terminslång tjänstledighet med lön på vissa villkor vart sjunde år. Avsikten är att man under denna tid utvecklar sig själv exempelvis genom att bekanta sig med lärarutbildningen i andra länder. Härvid kunde man genom olika slags praktiska åtgärder gynna nordiska besök.

Genom aktiva åtgärder borde man försöka öka utbytet av högskolelärare och -forskare. För Finlands vidkommande innebär deltagandet i nordisk undervisning eller forskning ofta överskridandet av "utlänningströskeln". Av denna anledning försöker finländska forskare ofta göra övergången längre bort på en gång – ofta till det engelska språkområdet. Till denna del torde man kunna utveckla metoder genom vilken denna tröskel mellan de nordiska länderna skulle bli lägre (exempelvis användningen av engelska språket). Av de hittillsvarande metoderna har Nordiska forskarkurser varit en bra samarbetsform, som det är skäl att ytterligare utveckla. Dessutom kunde man undersöka möjligheter att uppgöra kataloger över de vetenskapliga symposia, konferenser och tillfällen, som varje stat finansierar.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Dessa kataloger skulle utspridas som expressutdelning till de övriga nordiska länderna och deltagandet i dem skulle göras möjligast flexibelt för forskare och lärare i de övriga nordiska länderna. Detta skulle spela en roll med tanke på fortbildningen.

De nordiska högskolorna kunde bättre än tidigare göra det möjligt för studerande att för en viss tid gå över till en annan högskola i nordiska länderna som svarar mot studierna. För lärarnas och forskarnas vidkommande innebär detta ett aktivare anmälningsförfarande beträffande tjänster och befattningar.

En ökning av allt nordiskt samarbete på högskolesektorn sålunda att detta även i praktiken blir en gynnsam utveckling förutsätter att det i varje nordiskt land finns en ansvarsperson, vars uppdrag skulle innehålla en koordinering och stimulering av nordiskt samarbete inom den nordiska högskole- och universitetssektorn, ävensom utredandet av sådana administrativa hinder som står i vägen för samarbetet.

När det gäller att vidare utveckla samarbetet utgår undervisningsministeriet från att nordiska studerande får lika behandling med ifrågasvarande lands egna studerande, forskare och lärare i fråga om studiekostnader och studiesociala förmåner.

Helsingfors den 12 augusti 1986

Jaakko Numminen

Kanslichef

Fredrik Forsberg

Äldre regeringssekreterare

Helsingfors universitet, konsistoriet:

Helsingfors universitet understöder alla de åtgärder som har som mål att öka det internationella samarbetet och härigenom också det nordiska samarbetet inom den högre undervisningen. Det nordiska samarbetet erbjuder många möjligheter för utvecklandet av undervisningen och forskningen inom hela universitetet och särskilt då det gäller den svenskspråkiga verksamheten vid universitetet.

Det föreslagna förenhetligandet av utbildningssystemet kan inte direkt uppställas som mål, även om det naturligtvis skulle komma att underlätta de studerandes mobilitet från en högskola till en annan. Däremot borde hindren för mobiliteten avskaffas genom att tolka de föreskrifter som gäller studierna fritt och flexibelt alltid då detta med beaktande av examen i dess helhet är möjligt. Det föreslagna utvidgandet av nordisk tentamens- och examensgiltighet är ett steg i denna riktning. Värderingen av ekvivalensen

av studierna försvåras ofta på grund av bristfälliga kunskaper om de övriga nordiska ländernas utbildningssystem och innehållet i studierna. Situationen kunde underlättas om det fanns tillräckligt detaljerad, aktuell och lätt tillgänglig information om innehållet i examina och studierna i de olika nordiska länderna.

Erfarenheterna av de nordiska forskarkurserna har nästan utan undantag varit goda och Helsingfors universitet hoppas att antalet kurser och antalet stipendier i anslutning till dem fortfarande utökas.

Den nordiska industriforskarutbildningen som nyligen påbörjats med stöd av Nordiska industrifonden ger en möjlighet till en längre forskarutbildning och nordiskt forskningssamarbete. En forskarutbildning av likadan typ kunde prövas också inom den offentliga förvaltningen i samarbete mellan högskolornas, kommunernas och statens institutioner.

Forskningsarbetet och informationen om vetenskap kunde främjas t. ex. genom att utsträcka det vid Lunds universitet påbörjade datasystemet för forskning etc. (NYTTFO) till att gälla alla nordiska länder.

Det föreslås vidare att mobiliteten mellan postgymnasiala utbildningsanstalter ökas genom till exempel ledigansläende av de högre universitetstjänsterna i alla nordiska länder. Med detta avses närmast lärartjänster. Helsingfors universitet förhåller sig positivt till detta.

Helsingfors universitet och Uppsala universitet har ingått ett avtal om lärarutbyte, som varit i kraft i tre år. Erfarenheterna av lärarutbytet har varit enbart positiva och lärarutbytet borde fortfarande utökas och utvecklas. Det regelbundna samarbetet borde utsträckas till att gälla också högskolestuderande. Detta kunde ske till exempel genom att utveckla studentutbytet med stöd av stipendier mellan två nordiska högskolor.

Helsingfors universitet anser den i förslaget framförda tanken om ett förbud mot diskriminerande avgiftsbeläggning av studieplatser för nordbor som motiverad.

Helsingfors den 11 juni 1986

Olli Lehto

Rektor

Jukka Petänen

Konsistoriets sekreterare

Uleåborgs universitet¹:

Den nordiska tentamens- och examensgiltigheten håller för Finlands vidkommande på att utvidgas. Regeringen har till riksdagen avlåtit en

¹ Yttrande översatt från finska

proposition med förslag till lag om den tjänstebehörighet som högskolestudier utomlands medför (RP nr 197/1985). Förutsatt att regeringens proposition godkänns, torde den medföra en utvidgning även till andra än den offentliga sektorn. Det är problematiskt att anslå högre universitetstjänster lediga att sökas i hela Norden eftersom annonsering i tidningarna är dyr. Däremot har ett flertal universitet och högskolor följt en sådan praxis att lediga högre universitetstjänster meddelas inom ansökningstiden de universitet, där det finns motsvarande områden. Denna praxis är värd understöd och kostar inte mycket.

En gemensam planering i samband med inrättande av nya enheter förefaller som för tillfället inte realiserbar då planeringen till och med i ett land möter svårigheter på grund av konkurrensen mellan högskolorna. Den olika vetenskapliga och utbildningstraditionen på flera områden försvårar även förenhetligandet av utbildningens inriktning och omfattning.

Det skulle vara sakligt att förenkla reglerna om studiemedelsanvändning och avskaffa diskriminerande avgifter för studieplatser.

Uleåborg den 7 april 1986

Pekka Heikkinen

Förvaltningsdirektör

Hannu Pietilä

Byråchef

Tammerfors universitet¹:

Tammerfors universitet omfattar medlemsförslagets synpunkt om att samarbete mellan universiteten och högskolorna i de nordiska länderna borde effektiviseras och studerande garanteras bättre möjligheter att avlägga examen eller en del av examen i annat nordiskt land och få den godkänd i annat nordiskt land. Positivt är att man i medlemsförslaget försökt konkretisera förverkligandet av dessa mål genom att ett nordiskt handlingsprogram utvecklas.

De i förslaget nämnda utlysning av högre universitetstjänster i hela Norden, förenkling av studiemedelsanvändningen och förbud mot avgifter som indrivs av andra nordbor (punkterna b, e och f) är alla förbättringar värda att understödjas och relativt lätta att realisera, och de skulle bidra till samarbetet mellan universiteten och högskolorna.

Punkterna c och d, vilka förutsätter en samnordisk planering vid inrättandet av högskolorna samt en harmonisering av utbildningen, är däremot

¹ Yttrande översatt från finska

synnerligen stora principiella frågor med vittomfattande samhälleliga inverknings. Deras förverkligande torde vara varken möjligt eller önskvärt, inte heller utgör de en förutsättning för medlemsförslagets centrala mål, den under punkt a nämnda nordiska tentamens- och examensgiltigheten.

Tentamens- och examensgiltigheten i de nordiska länderna är ett problem, som man i flera sammanhang försökt utreda. Inom ramen för det nordiska samarbetsavtal som förvaltningspersonalen vid universitet ingått har man tillsatt en planeringsgrupp för att dryfta just denna fråga.

Den innehållsmässiga olikheten i examina avlagda i olika länder kommer inte att bli ett stort problem, om giltigheten granskas enligt den allmänna nivån av examina och om detaljerade innehållsmässiga jämförelser inte görs, såsom nu för tiden i allmänhet sker. Giltighetsfrågan borde lösas genom ett samnordiskt avtal, där vissa examina skulle konstateras svara mot varandra. Vid jämförelse av separata examina och tentamina borde deras nivå och omfattning utvärderas men inte den direkta innehållsmässiga giltigheten. På så sätt skulle något behov inte föreligga till en harmonisering av examina, utan examina avlagda i varje enskilt nordiskt land kunde bibehålla sina egna nationella särdrag.

Tammerfors den 10 april 1986

Seppo Randell

Prorektor

Matti Jussila

Vik.byråchef

Jyväskylä universitet, förvaltningsämbetet¹:

De i motiveringen till förslaget angivna strukturskillnader i högskolesystem har uppenbarligen blivit större på 1970-talet, och endast mindre åtgärder för ökad flexibilitet har genomförts.

Målet för att man skall kunna tillgodoräkna tentamina, oberoende av i vilken del av Norden de avlagts, går i rätt riktning. Då uppbyggnaden av slutexamina är mycket olik, förutsätter deras likvärdighet ytterst omfattande reformer eller återkallandet av vissa av de reformer som genomfördes under det föregående decenniet. Under dessa förhållanden är det inte realistiskt att anta att det skulle vara möjligt att åstadkomma vittomfattande reformer i samband med att examina görs likvärdiga.

Universitetet anser att man i sådant utredningsarbete som föreslås i medlemsförslaget borde framhäva en utvidgning av tentamensgiltigheten, en förenkling av reglerna om bruket av studiestöd samt ett förbud mot

¹ Yttrande översatt från finska

diskriminerande avgifter. Ytterligare är det skäl att trygga beviljandet av studierätten i annat land på sådant studieområde, på vilket sökanden redan fått rätt till högskolestudier, såvitt det på denna punkt ännu finns problem.

Jyväskylä den 24 mars 1986

Martti Takala

Rektor

Pekka Kalaja

Byråchef

Joensuu universitet:

Joensuu universitet understöder utarbetandet av ett handlingsprogram som strävar till intensifierande av samarbetet på den postgymnasiala utbildningens område. Den mest centrala frågan är tillgodosåendet av avlagda examina och delexamina i största möjliga utsträckning i de nordiska länderna. Genom samplanering av den postgymnasiala utbildningen borde studerandenas möjligheter att välja vilket nordiskt land som helst för sitt utbildningsland utvidgas och deras möjligheter att byta studieplats under studiernas gång utökas. Detta mål kunde lättare nås om regler beträffande studiemedelsanvändning i Norden förenklades och förenhetligades samt studieavgifterna i alla de nordiska länderna avskaffades. Möjligheten att utlösa högre universitetstjänster i hela Norden borde utredas och att finna ett tillvägagångssätt som inte skulle öka annonskostnaderna för ett enskilt universitet.

Joensuu den 17 juni 1986

Ilpo Laine

Prorektor

Olavi Juvonen

Studiesekreterare

Lapplands högskola¹:

Lapplands högskola är en högskola på Nordkalotten som ger den högsta undervisningen. Till dess utbildningssektorer hör pedagogisk, juridisk och samhällsvetenskaplig undervisning, inklusive bl. a. samhällsvetenskaperna samt de ekonomiska och förvaltningsvetenskaperna. Som särskild institution vid högskolan fungerar Institutet för Nordisk Rätt. Utgående från sitt ansvar för denna utbildning anser Lapplands högskola det väckta medlemsförslaget som mycket viktigt ävensom att man på basen av detta senare kan åstadkomma ett verksamhetsprogram.

Åtgärder som befrämjar rotation och rörlighet av studerande, lärare och forskare utvecklar högskolorna. Enbart på de utbildningsområden som är representerade här på Nordkalotten kan man åstadkomma ett mångsidigt undervisnings- och forskningssamarbete.

Lapplands högskola anser att ifrågavarande medlemsföretag om intensifierat nordiskt samarbete på universitets- och högskoleområdet är begrundat och ändamålsenligt, och högskolan hemställer att högskolorna och universiteten höres innan handlingsprogram godkänns.

Rovaniemi den 22 april 1986

Esko Rieppula

Rektor

Raija Lunnas

Studiesekreterare

Tekniska högskolan¹:

Tekniska högskolan har gjort sig förtrogen med medlemsförslaget om intensifierat nordiskt samarbete på universitets- och högskoleområdet. Tekniska högskolan omfattar den ståndpunkt i förslaget där det konstateras:

Genom att de nordiska länderna låtit bygga upp sina utbildningssystem på sinsemellan vitt skilda sätt har flyttning mellan länderna försvårats. Möjligheterna att få sin universitets- eller högskoleexamen godtagen fullt ut i annat nordiskt land är begränsade. Tanken på Norden som en gemensam utbildningsmarknad har måst släppas. Att vissa mindre reformer på området, såsom att studiestödet får användas vid studier i annat nordiskt land, kunnat genomföras förtar inte intrycket av att svårigheter fortsatt finnes. En universitetsexamen avlagd i ett annat nordiskt land godkännes inte alltid som likvärdig med examen avlagd i ett annat nordiskt land.

¹ Yttrandet översatt från finska

Tekniska högskolan anser att de i medlemsförslaget framförda förslagen till rekommendationer är delvis positiva. Högskolan hoppas att uppmärksamhet fästes vid att tillräckliga ekonomiska resurser reserveras för en granskning av de föreslagna rekommendationernas påverkningar samt för planeringen av de erforderliga åtgärderna innan beslut fattas.

Tekniska högskolan anser att utvidgningen av den nordiska tentamens- och examengiltigheten samt förenklandet av regler beträffande studiemedelsanvändning i Norden och utom Norden är positiva bland de föreslagna rekommendationerna. Dessutom önskar högskolan att uppmärksamhet fästes vid studerandeutbytet och dess befrämjande samt vid förbud mot avgiftsbeläggning av studieplatser. Tekniska högskolan har för sin del avskaffat motsvarande avgifter för studieplatser för samtliga studerandes del.

Tekniska högskolan anser att när man genom samplanering överväger inrättandet av nya universitets- eller högskoleenheter bör man i första hand ta i betraktande undervisningsbehov inom nya discipliner samt redan befintliga samarbetsmöjligheter inom efter- och vidareutbildningen mellan universitet och högskolor i de nordiska länderna.

Helsingfors den 17 januari 1986

Antti Saar alho

Prorektor

Maire Koskinen

Studiesekreterare

Helsingfors handelshögskola¹:

Helsingfors handelshögskola anser att Nordiska rådets verksamhet i syfte att utveckla det nordiska forsknings- och utbildningssamarbetet och göra det mångsidigare är mycket värdefull och understöder medlemsförslaget allmänna linje, som överensstämmer med det nordiska kulturavtalet. Beträffande förslaget enskilda punkter kan man ytterligare konstatera följande.

Högskolan omfattar förslaget motiveringar i att möjligheterna för de enskilda nordiska ländernas medborgare att studera och avlägga examina i andra nordiska länder borde ökas. Ett mål värt understöd är att utvidga den nordiska examens- och tentamengiltigheten från den nuvarande nivån. Dess successiva genomförande torde dock förutsätta rekommendationer och direktiv genom beslut på ministernivå, eftersom det fortfarande finns

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

relativt stora olikheter i strukturen och innehållet av examina till och med inom samma område. Dessutom kommer vissa examina, i synnerhet rättsvetenskapliga och medicinska, uppenbarligen att alltid innehålla sådana element som varje lands lagstiftning eller motsvarande normsystem förutsätter och som behövs för legalisering i respektive land. Ytterligare må det som exempel konstateras att de finländska studerande som i Sverige avlagt ekonomexamen har varit tvungna att komplettera sina examina med ca. ett års studier för att få samma kompetens exempelvis till de statliga tjänsterna som de finländska ekonomerna. Dessa tilläggsstudier har bedrivits vid Helsingfors handelshögskola och vid Vasa högskola.

Utlysning av högre universitets- och högskoletjänster i hela Norden innebär ökad information, vilket är positivt, men i praktiken torde detta knappast vara till speciellt stor nytta för de finskspråkiga högskolorna. Vid dessa krävs i regel tillräckliga kunskaper i finska språket för läraratjänst eller -befattning med undantag för utländska lärare.

En förenkling av reglerna om studiemedelsanvändningen i och utanför Norden är ett initiativ, som är värt att understödjas i hög grad. Helsingfors handelshögskola förenar sig om det väckta medlemsförslaget även däri att de nordiska ländernas studerande bör behandlas på lika grunder i fråga om de avgifter som eventuellt uppbärs för studier.

Helsingfors den 9 maj 1986

Arvi Leponiemi

Rektor

Matti Sarakontu

Förvaltningsdirektör

Svenska handelshögskolan:

Svenska handelshögskolan stöder strävanden i syfte att förbättra möjligheterna för studerande hemmahörande i ett nordiskt land att idka studier och avlägga examen i annat nordiskt land.

Svenska handelshögskolans examensstadga ger rektor möjligheter att bevilja studerande rätt att ersätta i utbildningsprogram ingående studieperiod med studieprestation som avlagts i annan högskola. I syfte att underlätta utbyte av studieperiod och för att aktivera studerande till studier i annat nordiskt land har Svenska handelshögskolan ingått samarbetsavtal med Handelshögskolan i Stockholm och Norges Handelshøyskole. Därtill pågår fortlöpande det s. k. högskolesamarbetet över Kvarken som baserar sig på ett samarbetsavtal mellan å ena sidan Umeå universitet och å andra sidan Svenska handelshögskolan, Vasa högskola och Åbo Akademi. Inom

ramen för dessa avtal förekommer utbyte av forskare, lärare, tjänstemän och studerande samt en viss strävan till samordning av undervisningen för studerande på grundutbildningsnivå. Svenska handelshögskolan strävar till att få till stånd liknande avtal med samtliga handelshögskolor i Norden.

Svenska handelshögskolan stöder tanken på utarbetande av ett nordiskt handlingsprogram för att förbättra samarbetet på den postgymnasiala utbildningens område och kan även i huvudsak omfatta de punkter, som i medlemsförslaget föreslås att särskilt bör beaktas vid utarbetande av programmet. Det är dock inte troligt att man på sikt förmår samplanera t. ex. högskolestudierna så, att examen avlagd i ett nordiskt land automatiskt skulle äga giltighet i de övriga nordiska länderna. Därför är det av största vikt att det skulle utarbetas klara regler för hur examen avlagd i ett nordiskt land skall kompletteras för att vinna giltighet i de övriga nordiska länderna. Detta i sin tur förutsätter, förutom nordiskt samarbete, nationella insatser för utarbetande av regler för nämnda komplettering.

Helsingfors den 22 april 1986

Alf-Erik Lerviks

Rektor

Kristina Dufholm

Förvaltningsdirektör

Statens studiestödscentral¹:

De nordiska länderna har överenskommit om de principer på basen av vilka man definierar huruvida studeranden får studiestöd från hemlandet eller från det land där han studerar då han övergår till ett annat nordiskt land för att studera där. Dessa samnordiska regler om studiestöd har varit i kraft från och med läsåret 1975–1976 och vid utarbetandet av dessa regler var ett centralt mål att tillförsäkra studeranden studiestöd antingen från hemlandet eller det land han studerar i. Varje land avgör emellertid självständigt, för vilka studier studiestödet beviljas. Statens studiestödscentral har den uppfattningen att reglerna har väl motsvarat sitt syfte och har därigenom bidragit till studerandens möjligheter att studera även i annat nordiskt land än i hemlandet. Under årens lopp har smärre justeringar gjorts till reglerna, men något behov av väsentliga ändringar synes inte förekomma för tillfället. Enligt reglerna har studeranden varit berättigad till studiestöd i det land han studerar i, förutsatt att han har varit minst i halvtidsarbete i det land han studerar i utan avbrott i två års tid. Ingåendet av äktenskap med en medborgare i det land han studerar i eller någon

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

annan motsvarande familjebundenhet har inte inneburit ett undantag till sagda regel. Inom ramen för nordiskt samarbete i samband med studiestödet har man dock under de senaste tiderna diskuterat möjligheten att godkänna ovan avsedd familjebundenhet som en tilläggsgrund för att kunna få studiestöd från studielandet, förutsatt att sökanden har exempelvis varit gift med en medborgare i studielandet i två år. Ärendet håller på att utredas.

Nationella stadganden om exempelvis studiernas art och varaktighet påverkar beviljandet av studiestöd för studier i annat nordiskt land. Finland beviljar studiestöd närmast för avläggandet av grundexamina för högskolestudiernas del. Bl. a. vetenskaplig fortbildning omfattas tillsvidare inte av lagen om studiestöd. Ifall aktuella projekt om utvecklandet av s. k. vuxenstudiestödet emellertid framskrider, kommer även dessa studier att åtminstone i någon mån omfattas av det finska studiestödet. Vidare innehåller de enskilda ländernas lagstiftning om studiestödet avvikande stadganden om studiernas minimitid. Inom ramen för det samarbete som idkas mellan de nordiska studiestödsmyndigheterna har avsikten vidare varit att kartlägga de situationer där studeranden som idkar studier i annat nordiskt land av olika skäl inte omfattas av något lands studiestöd. För Finlands vidkommande kommer man dessutom att utreda vilka förutsättningar en person med familj har att få boendetillägg till studiepengen då han studerar i utlandet. Enligt studiestödslagen skall boendetillägg till studiepengen enligt huvudregeln enbart beviljas sådana studerande utan familj som bor i hyresbostad.

Även beloppen för det studiestöd som beviljas påverkar en nordisk medborgares möjligheter att idka studier i annat nordiskt land än i hemlandet. I samband med nordiskt samarbete beträffande studiestödet har man jämfört utvecklingen av studiestödsbeloppen i de enskilda länderna och jämfört dem med bl. a. utvecklingen av yrkesverksamma personers arbetsinkomster. I Finland har studiestödsbeloppen årligen förhöjts och kriterierna för att få studiestöd förenklats i fråga om sådana studerande som utgör ett eget hushåll. Till exempel föräldrarnas inkomster och förmögenhet påverkar allt mer sällan de möjligheter som en högskolestuderande har att få studiestöd. Denna omständighet har även spelat en betydande roll med tanke på studiestödets tillräcklighet. Det finns dock fortfarande till och med stora skillnader i studiestödsbeloppen i de enskilda länderna, vilket beror på dessas egna utgångspunkter. Statens studiestödscentral har dock den uppfattningen att studiestödsbeloppen i de enskilda länderna eller kriterierna som påverkar beviljandet av studiestödet för tillfället inte utgör ett hinder till att söka sig till studier vid en högskola i annat nordiskt land utan närmast beror av motivationsfaktorer samt möjligheter att få studieplats. Inom ramen för nordiskt samarbete har man emellertid under de senaste tiderna diskuterat möjligheterna att i studiestödsbeloppen bättre än för tillfället beakta kostnadsnivåerna i de enskilda länderna i samband med att studiestöd beviljats för studier i annat nordiskt land.

De enskilda nordiska länderna beviljar studiestöd även för studier i länder utanför Norden. För Finlands vidkommande kan man konstatera att kriterierna för beviljandet av studiestöd vad beträffar studiernas varaktighet och art samt studiestödsbeloppet till stora delar är desamma som vid beviljandet av studiestöd för studier som idkas i de nordiska länderna. Mellan de nordiska länderna finns dock betydande skillnader i detta ärende. Inom ramen för nordiskt samarbete har man kartlagt omfattningen av studier utanför Norden samt de regler som länderna tillämpar då de beviljar studiestöd. Avsikten är att fortsätta detta arbete och utreda möjligheterna till en enhetligare praxis även på detta område.

Jyväskylä den 22 april 1986

Eero Kurri

Direktör

Kari Koskinen

Föredragande

Finlands högskolerektorers råd:

Vid Nordiska rådet har väckts ett medlemsförslag som syftar till intensifiering av samarbetet mellan universitet och högskolor i Norden. Nordiska rådets presidium har bland annat till det Nordiska universitetsrektorrådet lämnat en begäran om yttrande rörande förslaget. Inom ramen för samarbetet mellan rektorerna för universiteten i Norden har Svenska akademiska rektorskonferensens ordförande rektor Martin H:son Holmdahl förmedlat denna begäran till Finlands högskolerektorers råd. Finlands högskolerektorers råd konstaterar högaktningsfullt följande rörande förslaget:

Högskolerektorernas råd hoppas på största möjliga stöd för strävanden som syftar till bättre internationellt samarbete. Samarbetet mellan universiteten i Norden har en allmänt känd lång tradition.

I det till Nordiska rådet lämnade medlemsförslaget uttalas en oro inför att utbildningssystemen i våra länder ser ut att utvecklas i olika riktning och att skillnaderna nu och i framtiden snarare försvårar än förenklar möjligheterna till samarbete. Finlands högskolerektorer ser det som synnerligen glädjande att man på en så inflytelserik nivå fäster uppmärksamhet vid detta ärende, och enligt rektorernas åsikt borde man gemensamt se till att den nordiska samarbetstraditionen inte bryts.

Rektorernas råd har den uppfattningen att man med kontakter mellan Nordiska rådet och universitet och högskolor under de senaste årtiondena har utfört arbete som gett positivt resultat. Speciellt inom forskningssektorn kan hänvisas till nordiska forskarkurser och forskarstipendiesystemet, grundandet av Det nordiske forskningspolitiske råd såsom ett organ

för koordinering av forskningssamarbete och exempelvis de åtgärder som alldeles nyligen förverkligats av Nordiska industrifonden.

Det finns fortfarande mycket att göra för att förbättra förutsättningarna för forskningssamarbete, och rektorernas råd hänvisar här speciellt till de förbättringar inom informationsspridningen som den nya datatekniken för med sig exempelvis genom utvecklandet av gemensamma internationella datasystem och -register.

I det för yttrande förelagda medlemsförslaget har uppmärksamheten mera fästs vid undervisningens problem och studerandens möjligheter att studera och avlägga examina i annat nordiskt land. Lärarnas och studerandenas möjligheter till rörlighet mellan olika universitet och högskolor är ju också centrala frågor för det internationella universitetssamarbetet.

Medlemsförslagets framställare föreslår, att professors- och docent-tjänster oftare än nu skall utlysas i alla nordiska länder. Åtgärden kan säkert förverkligas och skulle utan tvekan effektivisera utnyttjandet av tillgängliga andliga resurser. Enligt Finlands högskolerektorers råds uppfattning borde dock speciellt möjligheterna för kort- och långvarigare lärarutbyten utvecklas; också vid detta fästs uppmärksamhet i medlemsförslaget. Genom gemensamma åtgärder av de nordiska universitetsrektorerna är en utredning rörande lärarutbytesfrågan under arbete. Bakgrunden till denna utredning återfinns i Nordiska ministerrådets initiativ som lämnades till de nordiska universitets- och högskolerektorernas möte sommaren 1983. Tanken är att denna utredning skall bidra till att skapa förutsättningar för ett liknande arrangemang för utbyte av lärare som de nordiska tjänstemännen redan har. Utredningsarbetet har utförts med stöd av ekonomiskt bidrag från Nordiska ministerrådet.

Utöver denna målsättning stöder rektorernas råd varmt tanken att studerandenas rörlighet skall kunna utökas. Det vore ytterst positivt ifall man kunde uppnå detta genom att intensifiera distributionen av publikationen "Att studera i Norden" och genom att förbättra möjligheterna att använda studiemedel vid studier i andra länder.

Det är tydligt, att till det viktigaste ur studerandenas synpunkt hör möjligheten att tillgodoräkna sig studier avlagda i annat nordiskt land samt frågor rörande examensgiltigheten. Rektorernas råd tar här inte i detalj ställning till enligt vilket tillvägagångssätt studieresultat skall godkännas. Såsom berättigat kan dock hållas det uttalande som framförts av Tammerfors universitet (*se ovan*), att avlagda resultat enligt huvudregeln skall kunna betraktas utgående från den allmänna nivån och omfattningen snarare än enligt detaljerade jämförelser av vitsord och examina. Frågan är dock komplicerad och omfattande och kräver helt egna utredningar. Vissa viktiga synpunkter rörande bedömningen av examensgiltigheten har nyligen uppmärksamats i den av Finlands riksdag i juni 1986 godkända Lag om den tjänstebehörighet som högskolestudier utomlands medför. Ärendet är veterligt under behandling också inom ramarna för universitetens admi-

nistrativa personals nordiska samarbete. De praktiska omständigheterna rörande examinas motsvarigheter torde vara möjliga att lösa med nordiska överenskommelser, och enligt Finlands högskolerektors råds uppfattning finns ingen anledning att försöka förenhetliga examina och undervisningssystem, utan de nordiska länderna kan bevara var och en sina egna examinas särdrag.

Gemensam planering vid grundande av nya högskoleenheter i Norden är med tanke på såväl utgångspunkter som följer en omfattande samhälllig fråga och står till stor del utanför universitetens och högskolornas egna påverkningsmöjligheter. Man torde också kunna utgå från att universitets- och högskolenätet i Norden vid detta laget redan har nått en relativ stabilitet. Regionalt samarbete, inte enbart inom nationella gränser utan också över statsgränserna, har dock eftersträvats med universitetens och högskolornas egna åtgärder där dessa möjligheter är naturliga och ekonomiskt genomförbara. Över detta ärende, "Universitetet och regionen", diskuterade de nordiska universitets- och högskolerektorerna vid sitt allmänna möte på Uleåborgs universitet i juni 1983. Rektorernas råd närsluter högaktningsfullt såsom bilaga den rapport som framställdes på basen av de vid mötet förda diskussionerna.¹

Enligt Rektorernas råd kunde gemensam planering och sammanslagning av resurser i Norden medföra förbättrade möjligheter inom utvecklingen av kostnadskrävande projekt och nya forskningsfält. Veterligt har man inom naturvetenskaperna och på tekniska områden i någon mån uppnått detta. Samarbetsmöjligheter torde dock stå att finna även inom andra områden. I Finland har nyligen utförts en grundlig behovsutredning rörande undervisning och forskning i utomeuropeiska språk och kulturer varvid ett åtgärdsprogram för universitet och högskolor utarbetats. Med tanke på det internationella samarbetets växande omfattning i världen torde ärendet vara lika aktuellt i de andra nordiska länderna. Exempelvis i samband med att undervisningen och forskningen inom detta område utvecklas kunde ett förenande av resurser vara möjligt, speciellt för lärarutbytets och den postgraduala utbildningens del. Måhända kunde även studerandenas rörlighet förbättras genom att stipendiemedel dirigeras till detta ändamål.

Universitetens och högskolornas egna initiativförmåga och vilja till samarbete är självfallet en tungt vägande utgångspunkt. För förverkligandet av allt det eftersträvansvärda som ovan nämnts behövs dock materiella resurser – och också inom det nordiska samarbetet bör i fördelningen upprätthållas en viss jämvikt och objektivitet för att skapa gynnsamma

¹ Här ej tryckt.

möjligheter. Finlands högskolerektorers råd önskar att beslutsfattare från universitet och samhälle gemensamt skall kunna föra ärendet vidare.

Helsingfors den 4 juli 1986

Å Finlands högskolerektorers råds vägnar

J. K. Visakorpi

Ordförande

Mikael Hidén

Generalsekreterare

Ålands landskapsstyrelse:

Förslagen om utvidgning av den nordiska tentamens- och examensgiltigheten samt förenhetligandet av utbildningens inriktning och omfattning på det postgymnasiala området i Norden noteras med särskild tillfredsställelse. Ålands läge mellan det finländska och det svenska utbildningssystemet och det faktum att åländska studerande ofta byter såväl högskola som studieland gör att en lösning av examensgiltighetsfrågorna är ett angeläget mål.

Det är även viktigt att samplanering sker vid etablerandet av nya enheter på universitets- och högskoleområdet. Önskvärt är också att reglerna för studiemedelsanvändning i och utom Norden förenklas och förenhetligas liksom att förbud införs mot diskriminerande avgiftsbeläggning av studieplatser för nordbor.

Landskapsstyrelsen förordar att det nordiska handlingsprogram som föreslås bli utarbetat med det snaraste formuleras.

Mariehamn den 17 april 1986

Folke Woivalin

Lantråd

Börje Karlsson

Utbildningschef

Island

Statens forskningsråd¹:

Forretningsutvalget peker på at i de fleste allmenne tekniske og vitenskapelige fag synes det problem som medlemsforslaget behandler, ikke å være noen større hindring. De fleste universiteter og høyskoler i Norden har sammenlignbare eksamenskrav, og et omfattende samarbeid er til stede f. eks. fra Islands universitets side med skoler i de nordiske land i den hensikt å sikre adgang for islandske studerende til nordiske skoler. Det er helst når det er tale om lovbeskyttelse av yrkesrettigheter på bestemte områder, at problemet oppstår; slik lovbeskyttelse skulle opprinnelig sikre kompetansen hos dem som fikk yrkesrettigheter, men er i virkeligheten ofte blitt brukt og kanskje misbrukt til å begrense adgangen til bestemte yrkesgrupper. Slike begrensinger bör generelt være unødvendige hvis vedkommende først har fullført eksamen ved anerkjent universitet eller høyskole innen Norden, hvor utdanningskravene er tilsvarende.

Reykjavík, 9. mai 1986

Statens forskningsråds forretningsutvalg

Vilhjálmur Lúðvíksson

Norge

Universitetet i Oslo:

Universitetsdirektøren vil innledningsvis bemerke at den beskrivelse som gis av dagens situasjon i medlemsforslaget nok i stor grad har sitt utgangspunkt i forholdene i Sverige. Det som kompliserer saken ytterligere er at forholdene varierer fra land til land og også innen det enkelte land. Det stemmer nok også at man ved utbyggingen av universiteter og høyskolesystemet i de nordiske land har satt de nasjonale hensyn først og at dette har gjort mobiliteten landene imellom vanskeligere.

Imidlertid er universitetsdirektøren ikke enig i at man karakteriserer mulighetene til å få støtte fra Lånekassa til studier innen de nordiske land som en "mindre" reform. Denne muligheten er utvilsomt et viktig hjelpemiddel i å øke mobiliteten. Rent generelt bør også det arbeidet som drives i regi av Det nordiske universitets-administrator samarbeide pekes på. Dette samarbeidsprosjektet har nå 6 planleggingsgrupper som arbeider innen forskjellige områder.

¹ Yttrandet översatt från isländska.

De enkelte forslag

– godkjenning av eksamener

Dette er et viktig spørsmål som det har vært jobbet med helt siden samarbeidet i Nordisk Råd kom igang etter krigen. Det skulle være mulig her å oppnå konkrete resultater, men det må også nevnes at de opplysninger vi har fått fra norske studenter som har villet få godkjent sine eksamener i de andre nordiske land, har tydet på at vi har vært mer imøtekomende enn den andre veien. En av de nevnte planleggingsgruppene i Det nordiske universitets-administratorsamarbeide arbeider nettopp med ekvivalens av eksamener og meritoverførsel.

– utlysning av høgre universitetstjenester i hele Norden

Dette skulle i prinsippet gjøres idag, men etterat dosentene er blitt professorer, må vi nå be departementet spesielt dersom vi ønsker å lyse ut en stilling i de nordiske land. Og i alle fall er nok lønnsforholdene i Sverige og arbeidsmarkedet i Danmark slik at søknadene stort sett vil gå én vei.

– felles planlegging ved etablering av nye enheter på universitets- og høyskoleområdet

Forslaget er godt som basis for en økt mobilitet, men det kan bli vanskelig å få det til å fungere i praksis.

– likhet i utdanningens mål og omfang på det postgymnasiale området i Norden

En forutsetning for gjennomføringen av dette forslaget er at man kommer videre med godkjenningsspørsmålene.

– forenklede regler angående lån etc

Det virker som om våre regler er adekvate her, også når det gjelder utenom Norden jfr. regjeringens internasjonaliseringstiltak.

– forbud mot studieplassavgifter

Innføring av studieplassavgifter er etter universitetsdirektørens oppfatning en uheldig praksis som man vanskelig kan se vil bidra til å øke mobilitet. Det synes derfor å være berettiget at man innfører forbud mot denne praksis. (Så vidt vites har Norge "kjøpt" en del studieplasser ved Handelshøyskolen i København, men dette er en statlig investering og betyr ikke økede omkostninger for den enkelte student.)

Universitetet i Oslo vil fullt ut støtte arbeidet med å utvide og bedre mulighetene for studentmobilitet innen de nordiske land. Ved å satse på

økt studentmobilitet vil også selve grunnlaget for det nordiske samarbeid generelt få en vesentlig støtte.

Oslo, 24. april 1986

Olav M. Trovik

Sigrid Holtermann

Universitetet i Bergen, universitetsdirektøren:

Universitetet i Bergen ser positivt på det initiativ overfor Nordisk Råd som er tatt for å ytterligere styrke det nordiske samarbeidet innen universitets- og høyskolesektoren.

Til orientering kan opplyses at som en prøveordning har Göteborgs universitet og Universitetet i Bergen etablert en uformell utvekslingsordning som omfatter både administrativt og vitenskapelig personale.

Universitetet i Bergen er også engasjert i det nordiske universitetsadministratorsamarbeidet som nå omfatter vel 50 institusjoner. Foruten årlige seminar i styringsgruppens regi, arrangeres seminar i regi av spesialistgruppene. Av særlig interesse for utdanningsspørsmål er gruppene for

- studieveiledning og studieadministrasjon
- ekvivaleringsspørsmål.

For nærmere omtale vises til vedlagte informasjonsfolder.¹

Til orientering kan ellers opplyses at universitetsadministratorsamarbeidet har tatt initiativ til en utredning om den administrative virksomheten ved nordiske universitet. Også for rektorer ved nordiske universitet og høyskoler er det etablert et permanent samarbeid hvor det bl. a. avvikles nordiske rektorkonferanser. Vi vil her vise til det initiativ som rektorsamarbeidet har tatt med sikte på en utredning om nordisk lærermobilitet og samnordisk utnyttelse av akademiske lærerkrefter ved universitet og høyskoler i Norden.

Når det gjelder nordisk samarbeid om forskning, synes etableringen av det forskningspolitiske råd å være et viktig tiltak som bl. a. kan få stor betydning for den framtidige koordinering av det nordiske forskningssamarbeidet.

I nordisk sammenheng mangler imidlertid et tilsvarende initierende og koordinerende organ innen utdanningssektoren. Blant annet på dette grunnlag finner vi forslaget om et nordisk handlingsprogram for intensifert samarbeid om postgymnasial utdanning som et positivt og interessant initiativ. Oppstartning av et slikt arbeid forutsetter imidlertid et omfattende

¹ *Här ej tryckt.*

utredningsarbeid. Vi forutsetter og at det i det videre arbeid tas rimelig hensyn til de ulike nasjonale særtrekk og tradisjoner. Arbeidet må også ses i sammenheng med eksisterende samarbeidsordninger og tiltak. Dette vil bli berørt nedenfor i våre kommentarer til de ulike punktene.

a) *utvidelse av den nordiske tentamens- og eksamensgyldigheten*

Dette emnet stod sentralt på studieveiledernes og studieadministratorenes konferanse om studiemobilitet i Norden (16.–18.02.1983) og på ekvivalensgruppens konferanse om ekvivalenssakenes behandling (19.–21.11.85). De synspunkt og forslag som kom fram på disse konferansene synes å kunne gi et godt grunnlag for en utvidelse av de ordninger og avtaler som eksisterer på dette området.

b) *utlysning av høgre universitetsstillinger i hele Norden*

Etter tidligere praksis ble ledige professorat ved Universitetet i Bergen kunngjort også i Sverige og Danmark. Denne praksis ble imidlertid endret i 1985 ved at departementet nå normalt bare kunngjør professorat i norske aviser/tidsskrift, og at kunngjøring i utenlandske aviser/tidsskrift bare blir foretatt dersom institusjonen ber om det (skriv av 17.06.85 fra KVD).

Universitetet i Bergen finner det rimelig at institusjonene viser et visst skjønn når det gjelder spørsmålet om et professorat skal lyses ut i hele Norden. Liksom det innen noen fagområder vil være aktuelt med internasjonal utlysning vil det innen andre fagområder fortsatt være naturlig med nasjonal utlysning, eller utlysning i noen av de nordiske land.

c) *felles planlegging ved etablering av nye studieenheter på universitets- og høyskoleområdet*

Ved etablering av nye studieenheter på nasjonalt plan er det ved norske universitet og høyskoler i dag nesten ingen grad av samordning. Vi antar at dette også gjelder andre nordiske land, og et organisert nordisk samarbeid synes her urealistisk. Vi ønsker imidlertid å vise til den informasjonsutveksling om nye studieenheter som skjer gjennom nasjonale universitetsdirektørmøter, rektormøter, nasjonale fakultetsmøter og nasjonale fagråd. Slik informasjonsutveksling skjer i en viss grad også på nordisk plan gjennom eksisterende samarbeidsordninger, og dette bør kunne utvides.

Selv om det synes urealistisk med et generelt samarbeid om opprettelse av nye studier, kan det likevel være aktuelt å samarbeide om nye utdanninger som det ikke er grunnlag for å opprette i flere nordiske land.

d) *samordning av utdanningens innretning og omfang på det postgymnasiale området i Norden*

Universitetet i Bergen finner det naturlig at dette spørsmålet drøftes i forbindelse med arbeidet med det foreslåtte handlingsprogrammet. Vi ønsker imidlertid å påpeke at det vil måtte være klar begrensning m. h. t. graden av felles innretning og omfang.

e) *forenklede regler vedrørende bruk av studiestøtte i Norden og utenfor Norden*

Universitetet i Bergen gir sin tilslutning til at dette spørsmålet tas opp.

f) *forbud mot diskriminerende avgifter av studieplasser for nordiske studenter*

Universitetet i Bergen ser det som lite ønskelig at nordiske studenter som studerer i et annet nordisk land pålegges diskriminerende avgifter.

Universitetet i Bergen vil til slutt peke på at det praktiske og faglige samarbeid på nordisk nivå i stor grad vil være avhengig av at det finnes personer som har erfaring og kjennskap til de øvrige nordiske land. Vi vil derfor anbefale at ordningen med nordisk tjenestemannsutveksling gjøres mest mulig attraktiv slik at flere vil benytte seg av mulighetene som denne ordningen gir. Videre vil vi foreslå at det under nordisk kulturbudsjett blir satt av en egen bevilgning for utveksling av gjesteforskere innen de nordiske land.

Bergen, 14. april 1986

Magne Lerheim

Eivind Buanes

Universitetet i Tromsø:

Generelt er det å anføre at Universitetet i Tromsø har sett det som en prioritert oppgave å arbeide for større studentmobilitet mellom høyere utdannings-institusjoner på Nordkalotten.

Vedlagt følger en studiekatalog samt informasjonsfolder¹ som er utarbeidet for dette formål. Universitetet i Tromsø beregner ingen ekstra studieavgift for studenter fra andre nordiske land. Hva angår spørsmålet om eksamensgyldighet så følger Universitetet i Tromsø de normale prosedyrer for ekvivalering. Det er imidlertid klart at alle studenter fra andre institusjoner blir behandlet i henhold § 5 og 6 i Eksamenloven av 19. juni 1970 med endringer av 10. juni 1977.

Kirke- og undervisningsdepartementet har i brev av 17/3-77 gitt denne tolkning av Eksamenloven § 5.

Paragrafens 1. ledd bestemmer at eksamen og prøve fra en av institusjonene nevnt i § 1 skal gjelde tilsvarende ved de andre institusjonene nevnt i § 1. I lovproposisjonen uttalte departementet til dette ledd i paragrafen at "§ 5 første leden gjeldt for institusjonane seg imellom". Det tilføyes for

¹ *Här ej tryckta.*

ordens skyld at det er institusjonen selv som må avgjøre om vedkommende eksamen eller prøve er tilsvarende. Det er etter departementets mening utvilsomt at eksamener og prøver fra andre institusjoner enn nevnt i § 1 ikke kommer inn under denne bestemmelse, men må vurderes etter paragrafens andre eller tredje ledd om fritaking.

Paragrafens 2. ledd gir den enkelte institusjon nevnt i § 1 og som har fått myndighet delegert, adgang til å fritta for eksamen eller prøve når tilsvarende krav er oppfylt ved en av de øvrige institusjoner i § 1 eller ved en annen utdanningsinstitusjon. Institusjonen må selv avgjøre om tilsvarende krav er oppfylt.

Vi viser ellers til studiehandboka for Universitetet i Tromsø s. 383 der forholdene om eksamener fra utlandet er beskrevet slik:

Eksamener fra utlandet

Utenlandsk utdanning på universitetsnivå kan godkjennes som tilsvarende eksamener og grader ved de norske universitetene. Universitetet avgjør søknad om godkjenning av fageksamen, mens Kultur- og vitenskapsdepartementet avgjør søknad om godkjenning av grad.

Søknad om slik godkjenning stiles til universitetet og sendes Studieavdelingen. Det må gis en utførlig redegjørelse for studiets innhold, omfang og varighet. Rettkjente kopier av vitnemål, kataloger, pensumlister o.l. dokumentasjon må være vedlagt søknaden.

For utdanning fra Danmark, Finland, Island og Sverige gjelder regler for internordisk eksamensgyldighet fra 1. april 1976. Ett av grunnprinsippene i disse er at man skal ta utgangspunkt i den normerte studietid for de undanninger som sammenliknes. Når man skal søke om godkjenning av nordiske eksamener, er det vanligvis nok å vedlegge rettkjente kopi av vitnemål.

Hos studieveilederne får du nærmere opplysninger om de retningslinjer som gjelder ved vurderingen av utenlandsk utdanning. Hos dem får du også reglene for internordisk eksamensgyldighet.

Godkjent utenlandsk utdanning kan søkes innpasset i en videre fagutdanning på samme måte som norsk utdanning.

Universitetet har for inneværende semester ca. 70 registrerte studenter fra andre nordiske land.

Når det gjelder spørsmålet om stillinger, så blir vitenskapelige toppstillinger til dels annonsert i andre nordiske land alt etter rekrutteringsvansker til det aktuelle fagfelt.

På tilsvarende måte blir forskerne fra andre nordiske land ofte oppnevnt i bedømmelseskomiteer ved tilsetning i vitenskapelige stillinger.

Vi håper disse opplysningene kan være til hjelp i det videre arbeidet.

Tromsø, 9. april 1986

Vebjørn Fagernes

Bjørnar Lund

Norges landbrukshøgskole har i skrivelse av den 18 mars 1986 forklarat, att man i huvudsak stöder rekommendationerna i medlemsförslaget.

Akademikernes fellesorganisasjon (AF):

AF er positiv til et utvidet samarbeide på universitets- og høgskoleområdet i Norden. Vi tror at det initiativ som er tatt til et handlingsprogram vil være et viktig bidrag for å få til et nærmere samarbeid mellom landene på området.

Et nærmere samarbeid på utdanningsområdet vil være til faglig nytte for utdanningene og for yrkesutøverne. De ulikheter i struktur og omfang som i dag finnes mellom utdanningene i de forskjellige nordiske land skaper problemer på ulike plan. Ved å utvide eksameners gyldighetsområde over landegrensene vil en kunne avhjelpe noen av disse problemene.

Det bør overveies å anbefale hvert land å fastslå som generell regel at alle nordiske eksamener av likeverdig omfang og nivå med eget lands eksamener godkjennes. Dersom en eksamen fra et annet nordisk land ikke godkjennes som likeverdig, skal dette begrunnes. Med dette ville man oppnå at det er manglende likeverdighet som krever aktiv begrunnelse og vedtak, og ikke den reelle likeverdighet.

For studenter som er interessert i å bygge inn i sin utdanning en eksamen fra et annet land, vil det kunne råde uvisshet omkring hvilke elementer eller moduler de vil få godkjent i det land hvor den endelige eksamen og grad avlegges. En utvidelse av den nordiske eksamensgyldigheten bør derfor omfatte en samordnet katalogisering av hvordan deleksamener, fagmoduler, vekttall etc. fra ett land godkjennes i de andre.

Hensikten bør være to-sidig: Dels å rydde usikkerhet av veien for den som ønsker å studere i et annet nordisk land, dels aktivt å oppfordre til internordiske studier. Dette kunne f.eks. også skje gjennom anbefalte kombinasjoner.

Hvert land bør vurdere hvordan vilkårene for studiestøtte kan forbedres, slik at det ikke i dette skal ligge noen hindring for internordiske studier. Diskriminerende avgiftsbelegning av studenter fra andre nordiske land bør ikke forekomme.

AF vil også peke på at det foreligger en stor mengde spesialiserte etterutdanningsbehov hvor 2 eller flere nordiske land er naturlige rekrutteringsområder. Institusjonene bør påvirkes til i større grad å tilpasse fellesnordisk tilbud på sine spesialområder, og koordinere disse.

AF vil gi sin støtte til at høyere universitets- og høgskolestillinger utlyses også i de øvrige nordiske landene. For at dette skal skje i større grad enn i dag bør det også stilles ressurser til rådighet. Utlysning av stillinger i hele Norden vil stimulere til økt mobilitet og utveksling av forskere og under-

visningspersonale mellom de nordiske landene. Dette vil være gjensidig fruktbart og nyttig.

Avslutningsvis vil AF uttrykke støtte til medlemsforslaget som er reist i Nordisk Råd. Vi mener utspillet er verdifullt og vi vil uttrykke håp om at forslaget vil være en stimulans for det nordiske samarbeid på universitets- og høgskoleområdet. AF mener de nordiske akademikerorganisasjonene bør inviteres til et praktisk anlagt utredningsarbeid om bl. a. de punkter som reises i forslaget til rekommendasjon.

Oslo, 10. april 1986

For Akademikernes fellesorganisasjon

Jarle Øien
Utredningssjef

Sverige

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

1 Den nordiska tentamens- och examensgiltigheten

Knappast någon fråga inom det nordiska samarbetets ram har varit så flitigt diskuterad i olika nordiska fora som just tentamens- och examensgiltigheten. Som framhålls i medlemsförslaget har på det formella planet åtskilliga framsteg gjorts i Norden under de senaste årtiondena. Med utgångspunkt i det s. k. Helsingforsavtalet 1971.03.15 om kulturellt samarbete i Norden och med stöd av de som en direkt följd av detta avtal inrättade nordiska organen (ministerrådet, ämbetsmannakommittén och det nordiska kultursekretariatet) har *dels* mellan de olika nordiska länderna, särskilt genom det s. k. Sigtuna-avtalet 1975.06.12 om nordisk tentamensgiltighet, *dels* inom dessa länder tillkommit en rad regler och bestämmelser som i hög grad underlättar studier i annat nordiskt land och som tillförsäkrar dem som utnyttjar sådana studier rätten att för examen i sitt hemland tillgodoräkna sina studieresultat i annat nordiskt land.

De regler som har tillkommit på detta sätt har – som ett medvetet resultat av gemensamma nordiska ansträngningar på utredningsplanet (jfr härutinnan Nordisk utredningsserie 18/70 och 3/74) – utformats så, att de skall kunna fungera inom samtliga de nordiska ländernas utbildningssystem och således oberoende av de skillnader som finns i dessa länders olikartade studieorganisationer. Reglerna är också så generellt utformade, att de tillåter förändringar i ländernas utbildningar.

UHÄ vill med hänvisning till det nu anförda hävda att det på det formella planet, dvs genom fler bestämmelser om nordisk tentamensgiltighet, knap-

past går att komma längre för att öka det nordiska utbytet av studerande. Däremot torde det vara möjligt att, utöver redan ingångna avtal om nordisk arbetsmarknad för bl. a. en rad vårdyrken och för klasslärare i grundskolan, genom att vidga den nordiska arbetsmarknaden till fler yrkeskategorier, t. ex. gymnasielärare, jurister, präster och ekonomer, inom Norden skapa bättre förutsättningar för att betrakta Norden också som en "gemensam utbildningsmarknad".

UHÄ vill i stället för att förorda fler avtal och regler föreslå, att de praktiska förutsättningarna för att studera i annat nordiskt land på allt sätt förbättras. Detta kan, som framhålls i medlemsförslaget, bl. a. ske genom att goda studiesociala betingelser skapas för studier i annat nordiskt land, t. ex. med stimulansåtgärder av skilda slag. Vidare bör de svårigheter som enskilda studerande i praktiken möter, när de begär tillgodoräknande av tidigare studier från ett annat nordiskt land, i så stor utsträckning som möjligt undanröjas. Dessa svårigheter synes ofta bero på bristande kunskaper om utbildningens innehåll och omfattning i det andra nordiska landet. I detta sammanhang torde särskilt inrättade centra för värdering av utländsk högre utbildning, s. k. ekvivaleringscentra, kunna spela en viktig roll. Väsentligt är då att dessa centra ges resurser för en kontinuerlig och återkommande mötesverksamhet i syfte att bygga upp en samlad kunskap som bas för information och rådgivning till i första hand universitet och högskolor. En liknande mötesverksamhet för andra administratörer och lärare som är engagerade i frågor som rör det nordiska samarbetet på högskolans område är också viktig.

2 *Utlysning av högre universitetstjänster*

Förfarandet vid ledigkungörande och tillsättning av "högre universitetstjänster" regleras i Sverige genom föreskrifter i 19 kap högskoleförordningen (1977: 263). I detta kapitel ges för de skilda lärarkategorierna tämligen detaljerade förfaranderegler i detta hänseende. När t. ex. ordinarie eller extra ordinarie tjänst som professor blir ledig skall rektorsämbetet utfärda kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar med föreläggande av tre veckors ansökningstid. Dessutom skall kungörelsen anslås på högskoleenhetens anslagstavla. I vissa fall skall rektorsämbetet därjämte utfärda ny kungörelse. På grund av dessa regler torde det vara väl sört för att lediga professorstjänster blir kända för en större krets intresserade.

Det är dessutom ingenting som hindrar att rektorsämbetet eller annat organ kungör den lediga tjänsten även på annat sätt, t. ex. genom annonsering i annan svensk eller utländsk press. På detta sätt kan tjänstens ledigblivande bli känd för en mycket vid krets. På grund av de livliga förbindelserna inom Norden, bl. a. genom utbyte av lärare och forskare mellan liknande institutioner, torde de som är intresserade av att söka lärartjänster i annat nordiskt land lätt kunna hålla reda på när en tjänst som ter sig lockande blir ledig.

Med det ovan anförda vill UHÄ ifrågasätta om det, för att uppnå det av förslagsställarna angivna syftet att öka rörligheten mellan de nordiska postgymnasiala utbildningsanstalterna genom att tjänster på professors- och docentnivå utlyses i samtliga nordiska länder, är nödvändigt att tillgripa en så vittgående åtgärd som att föreskriva ett obligatoriskt utlysande av lediga sådana tjänster i hela Norden. UHÄ befarar, med hänvisning till det mycket stora antalet tjänster inom Norden inom denna kategori, att ett genomförande av förslaget skulle leda till ett mycket omständligt förfarande som skulle kunna motverka sitt goda syfte, nämligen att skapa bättre betingelser för nordiskt samarbete på den högre utbildningens område. En *rekommendation* om att utlysa sådana tjänster i hela Norden synes däremot vara en tänkbar åtgärd väl i linje med förslagsställarnas intentioner.

3 Samplanering vid etablerandet av nya enheter på universitets- och högskoleområdet

UHÄ är självfallet enigt med förslagsställarna om att nordiska samsarbetsmöjligheter bör beaktas vid planering av nya universitet och högskolor. De ökade kraven på samhällsekonomiska insatser på utbildnings- och forskningsområdet gör det nödvändigt att den långsiktiga planeringen ges ett tillbörligt utrymme vid sådana satsningar. Möjligheterna att vid utbyggnaden av universitets- och högskoleinstitutioner i Norden göra besparingar och rationaliseringar genom att de nordiska länderna utbyter erfarenheter med varandra av utvecklingen inom berörda områden och söker samarbeta i konkreta utbyggnadsprojekt förefaller uppenbara.

För svensk del förefaller vinsterna med ett sådant nordiskt samarbete, som ju redan pågått i årtionden, vara mest framträdande när det gäller forskningsinstitutioner och annan forskningssamverkan. Förslagsställarna lämnar själva en rad exempel på sådana redan gjorda punktinsatser. Att här ge exempel på ytterligare sådana konkreta projekt är UHÄ emellertid inte berett att i detta sammanhang göra isolerat från den övergripande långsiktiga planeringen.

Att beträffande den grundläggande högskoleutbildningen uppnå motsvarande fördelar och vinster är emellertid inte lika lätt. Planeringen och utbyggnaden – samt i vissa fall omfördelningen av befintliga resurser – i fråga om den grundläggande utbildningen är nämligen i hög grad beroende av ofta tämligen kortsiktiga nationella behov och omprioriteringar. Det är därför svårt, också med hänsyn till de av förslagsställarna framhållna skillnaderna i examensförhållandena inom de olika nordiska länderna, att vinna uppenbara fördelar med ett mera institutionaliserat samarbete på detta område. Ofta gör även den kortsiktiga och sinsemellan dåligt koordinerade budgetplaneringen i de olika nordiska länderna detta omöjligt.

4 Förenhetligande av utbildningens inriktning och omfattning på det post-gymnasiala området

Inom skolans område har, t. ex. beträffande ämnena engelska och matematik, vissa framsteg gjorts när det gäller att harmonisera innehållet i utbildningen. Innehållet i utbildnings- och kursplaner för skilda linjer och kurser inom högskoleområdet är oftast bestämda med hänsyn till att högskoleutbildningen skall utformas så, att "den förbereder för verksamhet inom ett visst yrkesområde eller en viss sektor av arbetslivet" (3 kap 4 § högskoleförordningen). Denna utformning tar naturligen främst sikte på svenska förhållanden. Vid utarbetandet av planer för t. ex. skilda slags lärarutbildningar tas därför stor hänsyn till skolans övergripande läroplaner för skilda skolformer och årskurser. Motsvarande gäller självfallet t. ex. sådana yrkesutbildningar som representeras av jurist- och förvaltningslinjerna.

UHÄ är ense med förslagsställarna om att vissa vinster i syfte att öka samarbetet inom Norden på universitets- och högskoleområdet står att få genom ett ökat förenhetligande av studieorganisationen och de mera detaljerade examensbestämmelserna i Norden. För att få till stånd en sådan harmonisering krävs emellertid en fortsättning av det arbete som pågått i ett par årtionden med stöd först av Nordiska kulturkommissionen och därefter av Nordiska rådets kultureksekreteriat. UHÄ förordar därför att detta arbete ges ökat stöd med sikte på att underlätta studerande- och forskarutbyte i Norden.

5 Förenklade regler beträffande studiemedelsanvändning

Med hänsyn till de intressen UHÄ har att företräda förordar UHÄ självfallet att reglerna om studiemedelsanvändning inom ramen för det samlade studiemedelssystemet blir så utformade att de underlättar ett så fritt utbyte som möjligt av studerande inom Norden.

6 Förbud mot diskriminerande avgiftsbeläggning av studieplatser för nordbor

I avsaknad av närmare kännedom om ett ännu inte framlagt förslag avstår UHÄ från att yttra sig i denna fråga.

Stockholm den 29 april 1986

Carl-Gustaf Andrén

Hans Åke Karlström

Centrala studiestödsnämnden:

Som ett led i den nordiska gemenskapen ingår självfallet möjligheter för den enskilde att fritt välja mellan studier i hemlandet eller i ett annat nordiskt land. Hinder av olika slag som försvårar ett studieutbyte mellan länderna bör därför så långt det är möjligt undanröjas. CSN anser att de frågor som tas upp i medlemsförslaget är mycket angelägna att lösa.

Enligt de regler som gäller för närvarande ankommer det på respektive universitet att pröva om studier i ett annat nordiskt land kan tillräknas i en examen i det egna landet. När bestämmelserna infördes var avsikten att man genom en normering av studietiderna inom olika ämnesområden skulle på sikt komma fram till mer enhetliga regler. I praktiken har man emellertid vid bedömningen av de tidigare studierna ofta utgått från innehållet i utbildningen. Praxis har kommit att variera.

Ur studiesocial synpunkt är den bristande samordningen mellan länderna olycklig eftersom den kan medföra att de studerande tvingas till längre studietider än normalt i förhållande till studiemålet. En följd av detta blir oundvikligen ökade kostnader för den enskilde och samhället. Det förhåller sig sannolikt också så att osäkerheten om i vilken utsträckning studierna kommer att tillgodoräknas medför att många avstår från möjligheten att söka sig till utbildning i ett annat nordiskt land.

När det gäller studiestödet finns – som nämns i förslaget – gemensamma nordiska regler. De innebär att den som vill studera i ett annat nordiskt land normalt får studiestöd från sitt hemland på samma villkor som vid studier i hemlandet. Reglerna, som gällt sedan 1975, har fungerat i stort sett tillfredsställande. Studiestödsmyndigheterna i de nordiska länderna har under åren etablerat ett intimt samarbete för uppföljningen av regeltillämpningen och för diskussion av andra gemensamma frågor. En sammanfattning av myndigheternas samarbete framgår av bifogade skrift.¹

Till de frågor som enligt förslaget särskilt bör beaktas hör (punkten e) förenklade regler beträffande studiestödsanvändningen. Det framgår inte närmare vilka behov av förenklingar som man anser finns. Som sagts ovan är det möjligt för nordiska medborgare att vid studier i ett annat nordiskt land få hemlandets studiestöd. För den som förvärvsarbetade i studielandet under minst två år gäller rätt till studielandets studiestöd. Man kan alltså knappast hävda att studiestödet utgör något hinder för studerandörörligheten. På längre sikt är det givetvis möjligt att uppnå förenklingar genom att harmonisera studiestödssystemen i de olika länderna till varandra. Den möjligheten pekade man på redan i den rapport som utarbetades inför införandet av de nuvarande reglerna. Frågan har också diskuterats i överläggningar mellan studiestödsmyndigheterna.

¹ Här ej tryckt.

Studiestödssystemen i de nordiska länderna är emellertid till sin konstruktion vitt skilda. Även när det gäller stödets nivå är skillnaderna ganska stora. Det hindrar emellertid inte att man kan undersöka förutsättningarna för utjämning ifråga om stödets nivå. Medborgare i Finland, Island och Norge kan redan nu om studier bedrivs i annat nordiskt land få tillägg till det belopp som beviljas för studier i det egna landet. Även andra frågor är av intresse att utreda, t. ex. om rätten till studiestöd skall begränsas till *ett* nordiskt land. CSN ser det för sin del som önskvärt att Nordiska rådet initierar ett utvecklingsarbete med detta syfte.

I sammanhanget kan nämnas en annan fråga som varit aktuell den senaste tiden. Det gäller möjligheten att få studielandets studiestöd i det fall man är gift eller sammanbor med en medborgare i det landet. Enligt nuvarande regler är en sådan nära familjeanknytning inte tillräcklig för att studielandets studiestöd skall utgå. Om studier påbörjas är det hemlandet som beviljar stöd. I den nämnda rapporten anfördes som skäl för den nämnda ordningen att enbart äktenskap inte gav någon säker grund för en bedömning av anknytningen till studielandet. Enbart genom förvärvsarbete kan man alltså bli berättigad till det landets studiestöd.

För en ändring krävs ställningstagande från respektive lands regeringar. Det är enligt CSNs mening önskvärt att denna fråga ånyo tas upp till behandling. Om en utredning bedöms vara av intresse kommer CSN och övriga studiestödsmyndigheter att lämna erforderligt material.

Av följande sammanställning framgår hur många nordiska medborgare som fått hemlandets studiestöd för studier i annat nordiskt land budgetåret 1982/83. (Statistik avseende budgetåret 1984/85 är under bearbetning och kommer att sändas senare.)

Antal studerande som fått hemlandets studiestöd 1982/83

Hemland	Totalt	Studier i				
		Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
Danmark	129		3	6	70	50
Finland	1 080	14		4	26	1 036
Island	1 041	561	6		191	283
Norge	1 861	748		20		1 093
Sverige	410	215	43	11	141	
Totalt	4 521	1 538	52	41	428	2 462

Totala antalet nordiska medborgare som bedriver studier i annat nordiskt land finns inga uppgifter om.

CSN anser att det är viktigt att stimulera till ett ökat studieutbyte mellan de nordiska länderna. I den mån studiestödsfrågorna behöver ses över är CSN och sannolikt också de övriga studiestödsmyndigheterna positiva till att delta i ett sådant arbete. De angelägnaste frågorna att lösa torde emellertid vara att åstadkomma enhetliga regler för tentamensvärdering.

CSN delar uppfattningen i medlemsförslaget att varje tentamen som avlagts i ett nordiskt land bör få tillgodoräknas vid studier inom samma ämnesområde i ett annat nordiskt land och att slutexamina bör betraktas som likvärdiga varhelst inom Norden de avlagts.

En annan möjlighet att stimulera till ökat utbyte som bör prövas är att i större utsträckning bedriva aktiv information. Många studerande känner inte till vilka möjligheter som finns i det här avseendet. Broschyren "Att studera i Norden" bör som nämns i förslaget få en större spridning än för närvarande. Andra aktiviteter bör också prövas. Här kan man utnyttja studerandeorganisationer, institutioner, studievägledare m. fl. organ som kommer i kontakt med de studerande. Redan i gymnasieskolan, t. ex. i sista årskursen, skulle en aktiv information om vilka möjligheter det finns att förlägga kortare eller längre tids studier i ett annat nordiskt land kunna skapa stort intresse för sådana studiealternativ.

Sundsvall den 7 maj 1986

Billy Olsson

Gabriella Hansson

Forskningsrådsnämnden:

I medlemsförslaget påpekas att – trots ett antal uttalanden om nordiskt samarbete inom utbildning och forskning – har reformer inom den postgymnasiala utbildningen i de skilda länderna snarast försvårat detta samarbete och t. ex. lett fram till att möjligheterna att få en högskoleexamen accepterad fullt ut i annat nordiskt land begränsats.

I förslaget framförs en rad förslag – delvis av långtgående natur – för att öka möjligheterna av flöde av akademiskt utbildad arbetskraft mellan de nordiska länderna. Särskilt intressant i ett forskningspolitiskt perspektiv är förslaget om att högre universitetstjänster skall utlysas i hela Norden. I viss utsträckning sker sådan utlysning redan.

Även om flera av de konkreta förslagen torde stöta på praktiska, politiska eller kulturellt betingade svårigheter vill FRN understryka värdet av ett utvidgat samarbete inom forskning och högre utbildning. Samtliga nordiska länder är små. De krav på forskning och högre utbildning som i dag ställs bör i vissa fall kunna mötas genom samarbete mellan de nordiska länderna. Såväl en vidgad arbetsmarknad för forskare som gemensamt utnyttjande av knappa intellektuella och ekonomiska resurser skulle vidga gränserna för vad de nordiska länderna kan åstadkomma inom forskning. Att så är fallet har t. ex. visats genom gemensamma satsningar på viss

dyrbar vetenskaplig utrustning, t. ex. det nordiska optiska teleskopet, NOT. Det vore önskvärt med liknande ansatser även i fall där fokus för samarbetet är mindre substantiell. Utöver samarbete inom ramen för det nordiska kultursekretariatet, det nordiska forskningspolitiska rådet och liknande internordiska organ bör direkt samarbete mellan enskilda nordiska universitet och mellan nordiska forskningsfinansierande organ vara en praktisk och snabbare framkomstväg.

Utan att ha möjlighet att ta ställning till detaljerna i det framlagda medlemsförslaget vill således nämnden understödja strävandena att undanröja administrativa och andra hinder för ett utvidgat nordiskt samarbete inom forskning och högre utbildning.

Stockholm den 16 april 1986

Ingemar Mundebo

Roger Svensson

Svenska akademiska rektorskonferensen:

Svenska akademiska rektorskonferensen tillstyrker förslaget att arbetet på ett handlingsprogram för intensifierat samarbete på universitets- och högskoleområdet i Norden inleds. Samtliga föreslagna problemområden är angelägna att beakta för att högskolorna i Norden i större utsträckning än nu skall kunna utnyttjas som en gemensam utbildningsresurs.

Vissa av dessa rör långsiktiga problem – såsom samplanering vid inrättande av nya högskoleenheter – medan arbetet med andra bör kunna påbörjas relativt snart. Rektorskonferensen vill särskilt framföra följande beträffande punkterna a och e.

Punkt a

Nuvarande föreskrifter om tentamensgiltighet mellan de nordiska länderna är inriktade på att i efterhand reglera tillgodoräknandefrågorna. Rektorskonferensen anser att arbetet med att öka nordiskt utbyte så mycket som möjligt måste konkretiseras så att man vid *planering av utbildningen* tar hänsyn till det totala utbudet i Norden. Utbildningsmyndigheten bör i kursplaner ange att vissa moment eller kurser med fördel kan fullgöras vid en annan högskoleenhet i Norden. Detta kan gälla såväl enstaka kurser som delar av utbildningslinjer. Om tillgodoräknandet av annan nordisk utbildning på så sätt garanterades i förväg skulle en studerande utan risk för förlängd studietid kunna förlägga utbildningen utomlands. Ett av de största hindren för studerandemobilitet skulle därmed undanröjas.

Punkt e

För närvarande utgår hemlandets studiemedel för studier i annat nordiskt land. För isländska och norska studerande utgår särskilda tillägg (bidrag) anpassade efter kostnaderna i värdlandet. Motsvarande bör införas för danska, finländska och svenska studerande. Nuvarande möjligheter för svenska studerande att få extra studiemedel (lån) utgör inte ett tillräckligt stöd, eftersom den studerande i största möjliga utsträckning vill hålla sina studieskulder nere.

Överhuvudtaget bör de studiesociala frågorna uppmärksammas mer och uppdraget inte begränsas till försök till förenkling av reglerna för studiemedel; frågor som möjligheter att inrätta ytterligare statliga stipendier för studier i annat nordiskt land, ökad information om sådana studier och organisationen för att omhänderta nordiska gäststuderande bör också beaktas.

Uppsala den 21 april 1986

På svenska akademiska rektorskonferensens vägnar

Martin H:son Holmdahl

Ordförande, rektor vid Uppsala universitet

Harald Bohlin

Sekreterare

Sveriges förenade studentkårer (SFS):

SFS är mycket positiva till ett större samarbete i Norden vad avser postgymnasiala studier. Den hemställan som finns i medlemsförslaget tillstyrkes också i sin helhet. Några mindre kommentarer bör dock göras;

- Samplaneringen vid etablerandet av nya enheter kan utvecklas och avse alla högskolor i Norden.
- Språkproblem kan uppkomma när lärare undervisar i annat land än hemlandet. En beredskap bör finnas för att kunna åtgärda uppkomna problem.
- Ett förenhetligande av högskolan i Norden bör göras med stor eftertanke. Det viktigaste i ett nordiskt samarbete är att stimulera till lärar- och studeranderörlighet.

Stockholm den 9 april 1986

Sveriges förenade studentkårer

Per Arvidsson

Ordförande

Thomas Persson

Vice ordförande

Sveriges universitetslärarförbund (SULF):

SULF instämmer i medlemsförslaget i dess helhet med tillägg av ytterligare en punkt i åtgärdslistan:
g) ökat utbud av nordiska forskarutbildningskurser.

Sveriges universitetslärarförbund

Lennart Elmevik

Ordförande

Bert Fredriksson

Förbundsdirektör

BILAGA 2**I efterhand inkommet yttrande****Finland****Kuopio universitet¹:**

Kuopio universitet understöder åstadkommandet av ett nordiskt handlingsprogram som syftar till intensifierat samarbete på det postgymnasiala utbildningsområdet samt förenar sig om de förslag till åtgärder som framförs i medlemsförslaget.

Förslaget innehåller bl. a. utlysning av tjänster på professorsnivå i hela Norden. Enligt universitetets uppfattning skulle rekommendationen kunna utvidgas till att omfatta även tjänsterna på lektorsnivå.

Kuopio den 15 oktober 1986

Pentti Kauranen

Prorektor

Tuomo Teittinen

Förvaltningsdirektör

¹ Yttrandet översatt från finska.

Medlemsförslag om sänkta flygpriser inom Norden

(Väckt av Rune Gustavsson och Elver Jonsson samt Svein Alsaker, Ylva Annerstedt, Johan Buttedahl, Karl-Gunnar Fagerholm, Olof Jansson, Jens Steffensen, Ole Gabriel Ueland och Marjatta Väinänen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska turistrådet:

Nordiska turistrådet rekommenderar närmare utredningar, varför differenser i priser uppstår, om man flyger samma sträcka inom ett land eller nordiska länder emellan. Luftfartsmyndigheter och flygbolag anmodas arbeta för att konstlade prisskillnader i möjligaste mån elimineras.

Sedan ärendet behandlades under Nordiska turistrådets möte har dessutom aktuella exempel visat, att även flyg som passerar nationsgränserna kan erbjudas till pris, som motsvarar priset inom ett enskilt land. Det är därför ytterst viktigt, att resultaten av de aktuella prissänkningarna under sommarsäsongen analyseras och läggs till grund för en kommande bedömning av både de statliga myndigheternas och flygbolagens möjligheter att generellt sänka flygpriserna inom Norden.

Helsingfors den 2 juni 1986

Bengt Pihlström
Direktör, ordförande för
Nordiska turistrådets
direktorsgrupp

Carola Hannuksela
Sekreterare

Föreningarna Nordens förbund:

Goda kommunikationer är väsentliga för kontakterna inom Norden, för näringslivet och för att göra Norden attraktivt som turistmål. Ett viktigt mål är att Norden från taxesynpunkt skall betraktas som ett inrikesområde

när det gäller person- och godstransporter, telekommunikationer och portbefordran. Resande och turism i Norden bör göras ekonomiskt attraktivt. Bättre möjligheter till resor i Norden för alla nordbor bör eftersträvas genom reducering av priserna för långa sträckor.

Föreningarna Norden verkar för:

- att vägnätet och järnvägsförbindelserna som betjänar flera nordiska länder skall förbättras
- att sträckorna i olika länder skall räknas samman vid prissättning av landtransporter
- att flygförbindelser inom Norden prismässigt skall betraktas som inrikeslinjer
- att generella rabatter som studerande- och pensionärsrabatter skall gälla i hela Norden
- att nordiska rundtursbiljetter av typen interrailkort skall kunna köpas av alla till ett billigt pris
- att koncessionsgivningen liberaliseras för att åstadkomma fler korta flygrutter över gränserna
- att priserna reduceras på långa sträckor för att ge alla nordbor bättre möjligheter till resor i Norden.

Det ovan anförda är avsnittet "Krympta avstånd inom Norden" ur Föreningarna Nordens Förbunds Handlingsprogram, godkänt av förbundets presidium i Köpenhamn den 6 mars 1986. Avsnittets innehåll markerar ett otvetydigt stöd för nämnda medlemsförslag A 739/t.

Helsingfors den 17 mars 1986

Helge Seip
Ordförande

Borgpór S. Kjærsted
Förbundssekreterare

Scandinavian Airlines System (SAS):

Man drager i forslaget sammenligning mellem billetpriserne i indenrigs- trafik i de respektive lande med priserne i interskandinavisk/internordisk trafik og SAS vil gerne fremføre at udover forskellen i de statslige afgifter (landings- og passagereravgifter etc.) er der andre faktorer som gør interskandinavisk/internordisk trafik dyrere at operere end indenrigstrafik hvilket er en del af pågående diskussioner mellem SAS og de skandinaviske myndigheder i forbindelse med prisansøgninger for trafikken indenfor Skandinavien.

SAS har ved flere tilfælde ansøgt myndighederne om afgiftsnedsættelse i

forbindelse med lavprissatsninger indenfor Skandinavien samt mellem Skandinavien og Finland, viz:

- i forbindelse med indførelse af visse lavpriser imellem Sverige og Finland i 1979/80 – hvor afgiftsnedsættelse medgavs t. o. m. 20 DEC 81.
- i forbindelse med rejser til visse lavpriser indenfor Skandinavien i 1982 – hvor afgiftsnedsættelse blev afslået
- i forbindelse med indførelse af ”Jubilæumspriser” indenfor Skandinavien i 1986 i anledning af SAS’ 40 års jubilæum – hvor SAS satte det som et krav for prisernes indførelse. Da tiden imidlertid ikke tillod behandling af spørgsmålet frafaldt SAS kravet.

I forbindelse med sidstnævnte blev det foreslået at drøfte afgiftsstrukturen for inter-skandinavisk trafik generelt mellem de 3 berørte skandinaviske myndigheder og SAS. Et møde er nu planlagt til afholdelse den 12 juni 1986 med henblik på en drøftelse af spørgsmålet og etablering af en arbejdsgruppe for at undersøge mulighederne for at ændre afgiftsstrukturen for trafik indenfor Skandinavien.

Begge rekommandationer i medlemsforslag A739/t er og/eller vil således være genstand for drøftelser mellem SAS og myndighederne for trafik indenfor Skandinavien og SAS anser at det vil være formålstjenligt først at studere spørgsmålet for trafik indenfor Skandinavien før det eventuelt tages op for internordisk trafiks vedkommende og vil med anledning af ovennævnte anse at behandling af medlemsforslag A739/t bør stilles i bero til resultatet af de pågående og planerede drøftelser/arbejdsgrupper for interskandinavisk trafiks vedkommende foreligger.

Bromma den 29 maj 1986

Scandinavian Airlines System
Foreign & Industry Affairs

Olaf Sørensen

Danmark

Ministeriet for offentlige arbejder:

I denne anledning skal ministeriet for offentlige arbejder oplyse følgende:

I forbindelse med SAS’ 40-års jubilæum har SAS ansøgt myndighederne i Norge, Sverige og Danmark om særlige jubilæumspriser og har i denne forbindelse ansøgt om afgiftsnedsættelser for trafik mellem de 3 nævnte lande.

Forslaget om afgiftsnedsættelsen som grundlag for lavere flypriser blev imidlertid trukket tilbage som følge af den korte tid, der var til rådighed for

afklaring af spørgsmålet. Imidlertid er det nu aftalt, at afgiftsstrukturen for trafik mellem Norge, Sverige og Danmark nærmere skal drøftes i en arbejdsgruppe mellem de involverede myndigheder. Det første møde er fastsat til den 12. juni 1986.

Ministeriet for offentlige arbejder finder det hensigtsmæssigt at afvente resultatet af arbejdet i denne arbejdsgruppe inden der tages stilling til medlemsforslag A 739/t.

København, den 28. maj 1986

Erling Christensen

Foreningen Norden:

Med interesse og glæde har man i Foreningen Norden gjort sig bekendt med medlemsforslaget i Nordisk Råd om sænkta flygpriser inom Norden.

Det er for udviklingen af det nordiske samkvem på alle niveauer, således også mellem almindelige mennesker og ikke blot mellem specialister og andre særlige grupper, der får deres rejser betalt, vigtigt at alle kunstige barrierer som afgifter mellem landene og særligt høje km-priser fjernes.

Foreningen Norden må således kraftigt støtte foreliggende forslag. Længe har Foreningen Norden arbejdet for, at flyveforbindelser indenfor Norden skal betragtes som indenrigs-linier.

Vi må anbefale, at de foreslåede undersøgelser gennemføres indenfor et rimeligt kort spand af tid.

Det har længe fra et konsument-synspunkt været urimeligt vanskeligt at finde rundt i den jungle, som flyvepris-systemer er. Stærkt reklamerede rabatter med begrænsede anvendelsesmuligheder har længe vildledt befolkningen og beslutningstagere med hensyn til faktiske prisniveauer i nordisk fly-trafik. Det må henstilles, at fly-selskaberne reducerer de bestræbelser, der især har karakter af PR og pressepleje og nærmest er kosmetik. Således at fly-selskaberne i højere grad kan bestræbe sig for at have klart forståelige, enkle prisstrukturer, der animerer forbrugerne til at anvende fly i højere grad i det nordiske samkvem. Det er ikke rimeligt, at øst-danskere skal tage til Skåne for at flyve rimeligt billigt op i Sverige. De eksisterende organisationer og virksomheder må ikke være en hæmsko for en naturlig udvikling, der stiller de af teknikken skabte muligheder til rådighed for publikum.

København, den 3. juni 1986

Foreningen Norden

Mikael Bjerrum

Informationssekretær

Foreign Airlines Committee Denmark:

På vores medlemmers vegne – så vidt disse flyver indenfor de nordiske lande med trafikrettigheder – kan vi bekræfte, at disse vil acceptere de tariffier, der er blevet godkendt af de nordiske landes regeringer.

Vi går ud fra at SAS, der ikke er medlem af FACD, er blevet spurgt om deres udtalelse og vi går ud fra, at SAS har henvist til de rentabilitetsgrænser, der måtte tages hensyn til for at opretholde omkostningsdækkende rutetrafik.

København, den 15. juli 1986

FACD

Uwe R. Schäfer
Formand

A/S Conair:

En sænkning af lufthavnsafgiften for flyvninger indenfor Norden må vi kraftigt vende os imod, idet disse afgifter i så fald må dækkes af passagerer som flyver udenfor de nordiske lande.

Vi ser derimod med stor sympati på en generel sænkning af billetpriserne indenfor Norden. Det er imidlertid vor principielle opfattelse, at uden fri konkurrence vil det ikke være muligt at få bragt priserne ned på et for brugerne acceptabelt niveau.

København, den 21. mars 1986

A/S Conair

E. Brodersen

Maersk Air:

1. Den væsentligste årsag til de høje ruteflypriser er ikke, som anført, myndighedernes afgiftspolitik. Årsagen er alene, at de omkostningseffektive, uafhængige luftfartsselskaber ikke har tilladelse til at påføre de koncessionerede selskaber konkurrence. Kun en liberalisering af luftfartspolitikken i Norden vil resultere i en prisnedsættelse.

2. En nedsættelse af de statslige afgifter medfører næppe besparelser hos myndighederne i disses omkostninger til lufttrafikken.

Det indtægtsbortfald, der således vil opstå, må bæres af højere flyafgifter på andre flydestinationer eller af skatteborgerne. Hvis andre flyruter skal bære disse omkostninger, bliver der tale om subsidiering af nordiske flyruter.

3. En liberal luftfartspolitik vil medføre lavere billetpriser og mere trafik. Kun de større indtægter til myndighederne, der følger af den øgede trafik, kan betinge en reel afgiftsnedsettelse.

4. Forslaget sigter kun på rutetrafikken, men glemmer charter-flyvning, som tilbyder væsentligt lavere billetpriser. Desværre er charter-reglerne for flyvninger imellem de nordiske lande meget restriktive. Nordisk Råd kunne gavne de nordiske borgere ved at gøre en indsats for at få frigivet charter-flyvning indenfor Norden.

5. Det er helt urimeligt, at de nordiske lande opkræver en charter-skat for flyvninger imellem de nordiske lande, når ønsket samtidigt er et øget samarbejde og nære omgange i Norden. Nordisk Råd burde stille forslag om afskaffelse af denne charter-skat.

København, den 2. april 1986

Maersk Air

Bjarne Hansen

Sterling Airways:

Det anføres i forslaget, at flyvninger af samme længde kan være op imod 50% dyrere (billetprisen) i inter-nordisk trafik end i indenrigstrafik i et af de nordiske lande, og det anføres endvidere, at de højere billetpriser i den inter-nordiske trafik til en vis grad begrundes med, at de statslige afgifter såsom landings- og passagerafgifter er højere i denne trafik end i indenrigstrafikken. På dette grundlag foreslår nogle rådsmedlemmer en sænkning af disse afgifter, således at al inter-nordisk trafik i afgiftsmæssig henseende betragtes som indenrigstrafik.

Vi kan ikke tilslutte os dette forslag. Dels er forskellen i afgifternes størrelse set i relation til de enkelte billetprisers størrelse ganske ubetydelig, og dels er afgifterne i inter-nordisk, eller international, trafik højere som følge af de enkelte lufthavns infrastruktur i forbindelse med varetagelsen af international trafik. Umiddelbart synes forslaget at ville indebære, at en nedsettelse af de inter-nordiske afgifter skulle "finansieres" ved en forhøjelse af de internationale afgifter. Dette kan ikke være rimeligt, og for Danmarks vedkommende vil det være i strid med de forpligtelser, man har i forbindelse med medlemskabet af de Europæiske Fællesskaber.

Der er for os at se kun én måde at nedbringe billetprisniveauet på, og det

er, iøvrigt ligesom indenfor alle andre erhvervsgrøene, gennem en øget konkurrence.

En væsentlig årsag til at prisen for flyvninger af samme længde er betydelig billigere i indenrigstrafikken i de enkelte nordiske lande end i den inter-nordiske flytrafik er, at der på indenrigsmarkederne er en voksende konkurrence fra andre transportformer såsom bl. a. jernbaner og ikke mindst busdrift.

Den inter-nordiske flytrafik såvel som indenrigsflytrafikken i de enkelte nordiske lande kontrolleres og varetages næsten udelukkende af de nationale statsejede luftfartsselskaber.

Først på det tidspunkt da der gives de privatejede og uafhængige luftfartsselskaber mulighed for at komme ind og konkurrere på de anførte markeder på lige vilkår med de nationale statsejede luftfartsselskaber, vil forbrugerne kunne opleve rimeligere billetpriser.

København, den 27. maj 1986

Sterling Airways A/S

Ejnar Lundt

Adm. Direktør

Lufthansa:

Da Lufthansa ikke har nogle ruter indenfor Norden mere, må vi betragte os som værende ikke-indblandet i sagen.

København, den 15. juli 1986

Lufthansa German Airlines

Uwe R. Schäfer

Direktør
Danmark & Island

Danmarks Turistråd hänvisar i skrivelse av den 11 juli 1986 till Nordiska turistrådets yttrande av den 2 juni 1986 (se ovan).

Finland

Finansministeriet har i skrivelse den 28 april 1986 meddelat, att medlemsförslaget inte ligger inom ministeriets kompetensområde.

Luftfartsstyrelsen:¹

1. *Möjligheterna att sänka och samordna trafikavgifterna inom internordisk flygtrafik*

I Finland har trafikavgifterna som baserar sig på förordning föreskrivits särskilt för inrikes och internationell trafik. I allmänhet är trafikavgifterna i internationell trafik högre än de motsvarande avgifterna i inrikes trafik både i Finland och i de andra nordiska länderna.

Redan enligt den nuvarande förordningen om trafikavgifter är passageraravgiften i internationell flygtrafik densamma som i inrikes trafik förutsatt att flygresan är kortare än 360 km. Den nedsatta passageraravgiften tillämpas i flygtrafiken mellan Mariehamn och Stockholm samt i Kvarken-trafiken mellan Finland och Sverige.

Ytterligare nämns i 20 § i förordningen om trafikavgifter på statens flygstationer följande "Då fråga är om flygtrafik mellan Finland och annat nordiskt land, kan statsrådet på basen av ömsesidighet förordna att för denna trafiks del skall uppbäras lägre avgifter än vad som föreskrivits i denna förordning. Nedsättning av och befrielse från trafikavgifter skall till samma belopp beviljas all luftfart av samma slag som bedrivs under samma förhållanden." På grund av denna paragraf har i Kvarken-trafiken (Vasa-Umeå/Sundsvall) redan fr. o. m. år 1974 tillämpats med 50 % nedsatta landnings- och navigationsavgifter. Också Sverige har för sin del beviljat motsvarande nedsättningar av trafikavgifterna.

Det kan nämnas att om möjligheten att nedsätta landnings- och navigationsavgifterna även i flygtrafiken mellan Mariehamn och Stockholm pågår som bäst diskussioner mellan luftfartsstyrelsen och trafikministeriet samt Luftfartsverket i Sverige.

Paragraf 20 i förordningen om trafikavgifter ger möjligheten att vid behov införa ifrågakvarande nedsättningar också i en mera omfattande utsträckning i trafiken mellan Finland och ett annat nordiskt land. Vid övervägande av saken måste luftfartsstyrelsen å andra sidan också ta hänsyn till bl. a. kostnadstäckningsmål, för uppnående av vilket de influtna avgifterna spelar en stor roll.

2. *Möjligheterna till generella sänkningar av biljettpriserna inom internordisk flygtrafik*

I detta sammanhang hänvisar luftfartsstyrelsen till punkt 1 ovan och anser att eventuella nedsättningar av trafikavgifterna bör direkt och omedelbart påverka biljettpriserna. Trafikavgifternas andel i biljettpriser är dock mycket liten och följaktligen kan nedsättningen av enbart dessa avgifter påverka biljettpriserna endast obetydligt.

Luftfartsstyrelsen konstaterar vidare att biljettpriserna bestäms mellan

¹ Yttrandet översatt från finska.

flygbolagen. Priserna underställs emellertid de vederbörande staternas luftfartsmyndigheter för fastställande och dessa har vid behov möjligheten att ingripa.

Slutligen kan man konstatera att luftfartsstyrelsen i princip har en positiv inställning till medlemsförslaget inom Nordiska rådet och anser att rekommendationen som ingår i förslaget för Nordiska ministerrådet att börja utreda ärendet i och för sig är bra.

Helsingfors den 12 maj 1986

Lars Lökvist
Byråchef

Eila Engdahl
Sekreterare för
internationella ärenden

Finnair:

1. Förslagsställarna fäster uppmärksamhet bl. a. vid att det är dyrare att flyga till Åland från Sverige än från Finland.

Orsaken till detta faktum är naturligtvis just att det i det ena fallet är fråga om internationell och i det andra fallet om inrikestrafik. Flygpriserna inom Finland regleras till stor del på basen av inrikespolitiska överväganden, vilket ju trafiken mellan "riket" och Mariehamn också drar nytta av i form av låga priser. Påpekas bör, att inrikestrafiken inte täcker kostnaderna. Priserna inom Finland är som bekant på en erkänt låg nivå i jämförelse med vilka som helst motsvarande inrikes flygpriser i andra länder.

I själva verket är också trafiken mellan Mariehamn och Stockholm förlustbringande för Finnair. Det bör också påpekas att normalpriserna från Finland till de andra nordiska länderna inte har höjts på över två år dvs. realpriserna har egentligen sänkts. Dessa uppgifter kan vid behov verifieras med tillhjälp av statistiska data. För jämförelsens skull bifogar vi en förteckning över priserna per kilometer på en del kortare europeiska flyglinjer.

2. Sedan länge har ett antal specialpriser existerat mellan Finland och de övriga nordiska länderna. Förslagsställarna medger detta men konstaterar samtidigt att priserna är förknippade med vissa villkor, t. ex. att biljetten bör bokas en viss tid i förväg och att resenären måste stanna borta minst ett visst antal dagar.

Enligt gjorda kalkyler existerar de erforderliga förutsättningarna för låga priser bara ifall priserna kan inriktas på vissa kategorier av passagerare och/eller vissa turer eller dagar.

På detta sätt har flygbolagen försökt tillmötesgå kravet på överkomliga priser för turister och liknande passagerargrupper.

Begränsningarna beträffande användningen av de lägsta pristyperna är närmast införda i avsikt att förhindra att lågprispassagerarna helt skall blockera vissa flygturer samt för att kunna upprätthålla en någotsånär acceptabel balans mellan pristyperna.

3. En generell sänkning av prisnivån, vilket förslagsställarna efterlyser, skulle leda till ett enhetspris, som skulle ligga någonstans mellan normalpris och de lägsta specialpriserna, vilket varken flygbolag eller konsumenter vore betjänta av.

Flygbolagen kan inte heller på längre sikt trafikera under sina självkostnader med tanke på trafiken i sin helhet.

4. Ett speciellt problem, vid vilket vi fäst uppmärksamhet i ett tidigare sammanhang och som inte kan förbises då det gäller Finland och Finnair, är dessutom att vi så långt det är möjligt måste sträva till att undvika en situation där prisstrukturen mellan Finland och t. ex. Mellaneuropa skulle undermineras genom lägre kombinationer över Skandinavien. En eventuell radikal sänkning av normalpriserna borde därför ske samtidigt på alla europeiska flyglinjer.

5. Det säger sig självt att Finnair välkomnar varje initiativ att lätta på kostnadstrycket genom sänkning av de avgifter som indrivs av myndigheterna.

Finnair är fullt medveten om sitt ansvar gentemot konsumenterna för att biljettpriserna hålls på en rimlig nivå, vilket ju också ligger i bolagets eget intresse, men anser att specialpriser än så länge utgör enda möjligheten att uppnå önskat resultat.

Vi kommer att utreda vad som kan göras för att tillmötesgå Nordiska rådets i och för sig beaktansvärda initiativ men någon generell sänkning av flygpriserna mellan Finland och de övriga nordiska länderna tror vi inte på i dagens läge.

Helsingfors den 27 maj 1986

Finnair Oy

Leif Lundström

Marknadsföringsdirektör

BIHANG

Flygpriser (normala enkelpriser) FIM/km på en del korta internationella flygsträckor i Europa

	km	FIM	FIM/km
Mariehamn–Stockholm	130	350	2,69
Stockholm–Mariehamn	130	357	2,75
Amsterdam–Bryssel	158	409	2,59
Bryssel–Amsterdam	158	407	2,58
Bryssel–Luxemburg	188	482	2,56
Luxemburg–Bryssel	188	482	2,56
Aalborg–Göteborg	159	969	6,09
Göteborg–Aalborg	159	916	5,76
Amsterdam–Antwerpen	127	409	3,22
Antwerpen–Amsterdam	127	407	3,20
Luxemburg–Strasbourg	159	1 176	7,40
Strasbourg–Luxemburg	159	1 048	6,59
Zürich–Strasbourg	138	595	4,31
Strasbourg–Zürich	138	517	3,75
Zürich–Stuttgart	146	476	3,26
Stuttgart–Zürich	146	399	2,73

Priserna i FIM utgående från utländsk valuta är ungefärliga, beroende på dagskursen.

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen uttalar sitt stöd för att möjligheterna att sänka och samordna de statliga flygplatsavgifterna för internordiska linjer och möjligheten till generella sänkningar av priserna på de internordiska flyglinjerna utreds av Nordiska ministerrådet.

Landskapsstyrelsen vill i detta sammanhang upplysa om att landskapsstyrelsen tagit initiativ till och anhållit om att luftfartsstyrelsen i Finland skulle gå in för att sänka start- och landningsavgifterna i trafiken mellan Mariehamn och Arlanda och samtidigt underhandla med luftfartsverket i Sverige om en motsvarande sänkning av nämnda avgifter i syfte att nå en acceptabel prisnivå på biljettpriset för flygtrafiken på ifrågakvarande rutt.

Enligt vad landskapsstyrelsen erfarit har en sänkning av start- och landningsavgifterna på sträckan Vasa–Umeå genomförts på motsvarande sätt.

Mariehamn den 27 maj 1986

Folke Woivalin
Lantråd

Harry Jansson
T.f. avdelningschef

Island

Samferdselsministeriet¹:

Hva angår innholdet i det nevnte medlemsforslag, er ministeriet av den oppfatning at myndighetene og transportforetakene, bl. a. flyselskapene, må gjøre det ytterste for å lette og øke transporten, ikke minst mellom land som bygger på et felles kulturelt og historisk grunnlag.

Ministeriet mener at det i betraktning av de mange forskjellige særlige billettpriser visselig har gjort en god del på dette felt innenfor rammen av gjeldende luftfartsavtaler mellom de nordiske land og multinasjonale avtaler. Det er i denne forbindelse verdt å nevne at de islandske flyselskapene er i fullstendig privat eie, og en målsetting på dette felt skulle kanskje være lettere der det er tale om direkte statsdeltakelse, selv om det omtalte forslag tyder på annet.

Det følger av det ovenfor anførte at ministeriet kan støtte hovedhensikten med forslaget, d.e. en undersøkelse av nedsettelse av flybillettprisene, men det mener det bør arbeides for gjennomføring av den med henblikk på de spilleregler som gjelder på det internasjonale plan angående fastsettelse av billettprisene. Hva angår det første punktet i forslaget om nedsettelse av prisene på de internordiske linjer, er ministeriet av den oppfatning at den knapt er mulig med hensyn til bestemmelsen i ICAO-pakten om likhet i avgifter.

Reykjavík, den 19. juni 1986

P.v.a.m.

Birgir Guðjónsson

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Luftfartsrådet¹:

Denne henvendelse samt bilag ble framlagt på Luftfartsrådets 1115. møte, men den endelige behandling ble utsatt.

Under det 1116. møte ble drøftingene fortsatt, og det ble bl. a. fremlagt vedlagte kopi av Flugleiðirs (Icelandairs – overs. anm.) uttalelse om saken.

Resultatet av drøftingene ble at Luftfartsrådet ikke anser det for mulig å støtte forslaget fra de omtalte medlemmer, blant annet fordi at en nedsettelse av landingsavgiftene i flytrafikken utelukkende mellom de nordiske land vil stride imot gjeldende regler i Den internasjonale organisasjon for sivil luftfart angående avgifter på internasjonal flytrafikk.

Keflavík, den 12. juni 1986

Leifur Magnússon

Formann

Flugleiðir¹:

Det finnes nå en mengde billettpriser for reiser mellom Island og de nordiske land, og billettprisene fra Island står i en viss særstilling ettersom Island for det første befinner seg betydelig lenger borte fra de andre nordiske land enn de gjør seg imellom, og det blir da uunngåelig noe dyrere å reise til og fra Island. Flugleiðir Hf. [d.e. aksjeselskapet som driver Icelandair – overs. anm.] har i de siste årene prøvd en betydelig mengde lave billettpriser, såkalte særpriser, mellom Island og de nordiske land, og reglene for dem er blitt betydelig rommeligere, nå sist med utstedelse av en såkalt "Pex-billett".

Angående nedsettelse av de såkalte "normalprisbilletter" ser vi oss ikke for tiden i stand til å nedsette disse priser, og de er per kilometer langt lavere enn billettpriser av lignende art for reiser mellom de nordiske land.

Såfremt det ikke blir en betydelig endring i billettprisoppsettingen og utbyttedelingsreglene i Europa og dermed de nordiske land, ser vi oss ikke i stand til å foreta noen vesentlig endring av dette.

Det er riktig å nevne at det nå pågår en betydelig debatt i Europa om en fullstendig endring i det europeiske område og dermed Norden; dette kunne medføre en del endringer, men det er på dette stadium uklart hvilke det eventuelt blir, men vi forventer at SAS, det største transportforetak i Norden, og Finnair vil kunne gi nærmere opplysninger om det.

Reykjavík, 22. mai 1986

Sigfús Erlingsson

Adm. direktør for Markedsavdelingen

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Norge

Samferdselsdepartementet:

1. Statlige avgifter

Vedrørende medlemsforslagets første del kan det nevnes at luftfartsavgiftene for trafikk mellom de tre skandinaviske land vil bli behandlet av en arbeidsgruppe nedsatt av de berørte myndighetene i Danmark, Norge og Sverige. Gruppens første møte er berammet til 12. juni 1986, og fra Norge deltar avdelingsdirektør Per Dragland og kontorsjef R. Fabricius Hansen, begge fra Luftfartsverket. I lys av henvendelsen fra Nordisk Råd vil spørsmålet bli tatt opp om muligheten for å utvide arbeidsgruppen til å omfatte ikke bare de skandinaviske, men også de øvrige nordiske land.

Arbeidsgruppen vil i realiteten behandle det samme spørsmålet som er berørt i medlemsforslaget på skandinavisk eller også nordisk basis, og Samferdselsdepartementet mener således det er mest hensiktsmessig å avvente arbeidsgruppens utredning, før det gis en uttalelse vedrørende ovennevnte medlemsforslag.

En vil imidlertid ikke unnlate å nevne at luftfartsbudsjettet er i stadig vekst og at luftfartsavgiftene jevnlig må forhøyes for å etterkomme kravet om mest mulig balanse mellom inntekter og utgifter.

2. Flypriser

Vedrørende medlemsforslagets annen del, vil en innledningsvis vise til Samferdselsdepartementets uttalelse datert 28. juni 1979 i forbindelse med medlemsforslag nr. A 544/t.¹

I Samferdselsdepartementets uttalelse inngår en redegjørelse fra Luftfartsverket av 26. juni 1979 om bl. a. prisstrukturen på de interskandinaviske/internordiske flyrutene, samt om sammenhengen mellom normalpriser og spesialpriser. Denne redegjørelsen er fortsatt aktuell.

Det er på det rene at prisforskjellene mellom innenriks- og internordiske priser i en del tilfeller synes svært store. Forholdet er tatt opp innen rammen av det skandinaviske luftfartssamarbeidet og vil bli diskutert med SAS. Formålet er om mulig å oppnå en viss utjevning mellom de interskandinaviske priser og innenriksprisene.

For ordens skyld vil en nevne at myndighetene i Danmark, Norge og Sverige etter en samlet vurdering ikke fant å kunne godkjenne noen økning av de interskandinaviske normalprisene pr. 1. april 1986.

3. Konklusjon

På bakgrunn av det ovennevnte vil Samferdselsdepartementet anbefale overfor Nordisk Råd at man avventer resultatene av de utredninger som

¹ Se Nordiska rådet, 28:e sess., suppl., s. 213.

pågår mellom de tre skandinaviske land, innen utredninger på nordisk nivå påbegynnes.

Oslo, 19. juni 1986

Etter fullmakt

Erik Ribu

Nils E. Jensen

Sverige

Luftfartsverket:

1. Statliga avgifter

Angående utredning av möjligheterna att sänka och samordna de statliga flygplatsavgifterna kan upplysas att avgifterna för trafik mellan Danmark, Norge och Sverige kommer att diskuteras i en arbetsgrupp mellan de berörda myndigheterna. Gruppens första möte är planerat till den 12 juni 1986.

Luftfartsverket påbörjade vidare under maj 1986 ett utredningsarbete som skall se över luftfartsavgifterna för SAS' interskandinaviska commutertrafik (F 27). Syftet är att om möjligt finna en taxekonstruktion som stimulerar till fortsatt tillväxt på dessa linjer. Detta utredningsarbete beräknas vara klart sept./okt. 1986.

Luftfartsverket kan konstatera att verkets avgifters andel av biljettpriset är förhållandevis lågt. För en T/R biljett Stockholm–Köpenhamn resp. Stockholm–Oslo utgör de svenska trafikala avgifterna ca 6%.

Utan att föregripa resultatet av utredningsarbetet vill verket fästa uppmärksamhet på de diskrimineringsproblem som kan uppstå vid en eventuell särbehandling i avgiftshänseende av den internordiska flygtrafiken i relation till övrig internationell trafik till/från de nordiska länderna.

Det är luftfartsverkets mening att det är lämpligt att avvakta resultatet av det utredningsarbete som pågår mellan de tre skandinaviska länderna innan frågan eventuellt tas upp om internordisk trafik där också Finland och Island involveras.

2. Flygpriser

Angående utredning av möjligheterna till generella sänkningar av flygpriserna på de internordiska linjerna kan verket upplysa att även denna fråga är föremål för en diskussion mellan de skandinaviska luftfartsmyndigheterna och SAS.

Luftfartsmyndigheterna i Danmark, Norge och Sverige avslog i april 1986 en ansökan från SAS om 2–4% höjning av de interskandinaviska

normalpriserna per 1 april 1986. Luftfartsverket påpekade i avslaget att man redan 1983 konstaterat att nivån på de interskandinaviska normalpriserna var markant högre än svenska inrikes priser på linjer av motsvarande längd. Verket ansåg inte att SAS på ett tillfredsställande sätt motiverat nivån och den rådande prisskillnaden mellan inrikes och interskandinavisk trafik.

Med anledning av ovan refererade beslut har luftfartsmyndigheterna i Danmark, Norge och Sverige initierat en diskussion med SAS som pågår inom ramen för de etablerade arbetsformerna i det skandinaviska luftfarts-samarbetet.

3. Slutsats

Mot bakgrund av ovanstående anser luftfartsverket att Nordiska rådet bör avvakta resultatet av pågående utredningar mellan de tre skandinaviska länderna innan utredningar initieras på nordisk nivå.

Norrköping den 29 maj 1986

Hans Wigardt

Näringsfrihetsombudsmannen (NO):

Förslaget åsyftar utredande av möjligheterna dels att sänka och samordna de statliga flygplatsavgifterna för internordiska linjer, dels att generellt sänka priserna på de internordiska flyglinjerna.

De rådande prisskillnaderna mellan inrikes och internordisk flygtrafik kan endast till mindre del förklaras med avgifts- och serviceskillnader. Det torde vara så att nivån på såväl flygplatsavgifter och andra statliga avgifter för flygtrafik som priserna på flygbiljetter i dess helhet i den internordiska trafiken är mera relaterade i förhållande till vad marknaden tål än i förhållande till faktiska kostnader. Prissättningen på flygresor mellan de nordiska länderna sker ej i konkurrens mellan flera flygbolag och inte heller finns här konkurrens från andra trafikmedel i samma utsträckning som i inrikes-trafiken, i vart fall inte i fråga om de affärs-/tjänsteresor som torde ha relativt stor andel av resandet mellan länderna.

I en situation där substitutkonkurrensen är svag eller saknas och där konkurrens om själva flygtrafiken i praktiken inte förekommer återstår i princip bara för myndigheterna att i någon form bevaka priser och kostnader för att så långt möjligt tillse att priserna inte blir för höga. Flygpriserna skall formellt fastställas av luftfartsmyndigheterna. Vid denna kontroll torde mera sällan underliggande kostnadsstruktur och -fördelning kunna ifrågasättas. Det torde vara närmast omöjligt för myndigheterna att göra en korrekt bedömning av fördelningen av de betydande samkostnader som

flygbolag med spridd verksamhet måste ha. En fördelning av sådana kostnader kännetecknas därför av betydande osäkerhet. Myndigheternas priskontroll får därför väsentligen gå ut på att bedöma storleken av begärda prishöjningar i relation till inträffade kostnadsökningar. En sådan priskontroll kan inte ersätta konkurrensen som effektivitetsfrämjande faktor. Ett konkurrensmoment i flygtrafiken inom Norden skulle ge större möjligheter i dessa hänseenden. Biljettpriserna över Nordatlanten visar hur ett mått av konkurrens verkar prispressande.

Vad gäller luftfartsavgifterna torde däremot finnas större möjligheter till att dessa på olika destinationer dels differentieras i proportion till faktiska kostnader, dels sätts på en sådan nivå att kostnaderna täcks och rimligt överskott uppkommer. Även luftfartsverket skall ha kostnadstäckning och ge visst överskott motsvarande räntekravet på tillskjutet kapital.

I och för sig torde luftfartsmyndigheterna var för sig redan nu ha befogenheter och möjligheter att både för egen del och via sin priskontrollerande funktion åstadkomma andra, bättre kostnadsrelaterade prisrelationer för flyget inom Norden. Eftersom flera nordiska länder berörs är det dock sannolikt att ett mera övergripande utredningsunderlag kan behövas. NO tillstyrker att den föreslagna utredningen kommer till stånd. Det bör dock också beaktas att en varaktigt lägre prisnivå bäst upprätthålles om möjligheter ges för nya flygföretag att etablera sig på de konkurrensskyddade linjerna.

Om flera flygföretag får trafikera samma linje bör också ett system som tillåter en friare prissättning än idag genomföras. En modell för en sådan friare prissättning är införandet av priszoner, en annan är att ett pris endast behöver godkännas av myndigheten i det land där flygbolaget är hemmahörande.

Sådana förändringar torde kunna genomföras endast successivt. En förändring i konkurrens- och effektivitetsfrämjande riktning som borde kunna genomföras inom en snar framtid är att bevilja koncession till ytterligare flygföretag på sträckor inom Norden som SAS inte trafikerar, även om detta skulle innebära en viss avledning av trafik från SAS.

Enligt pressuppgifter planeras vissa liberaliseringar i Nordentrafiken, vad gäller linjetrafiken dock i begränsad omfattning. I vad mån en verklig konkurrens avses är därför osäkert.

Stockholm den 27 maj 1986

Gunnar Hermanson

Anita Sundberg

Statens pris- och kartellnämnd (SPK):

I medlemsförslaget från Nordiska rådet om sänkta flygpriser jämförs biljettpriser för flygresor inom de nordiska länderna med biljettpriser för resor mellan länderna. Härvid konstaterar förslagsställarna att priserna varierar kraftigt vid jämförelser mellan i stort sett lika långa flygsträckor. Vidare omnämns att de högre flygpriserna vid internordisk trafik till viss del motiveras av att de statliga avgifterna (landnings- och passageraravgifter m. m.) är högre för denna trafik än för inrikestrafik. En sänkning av dessa avgifter anges i förslaget kunna vara ett första steg mot en utjämning av flygpriserna. Härutöver anförs att det förefaller finnas utrymme för ytterligare sänkning av priserna på internordiska flyglinjer.

Normalpriset på en flygresa mellan de nordiska länderna är enligt SPK närmare 50 procent högre än normalpriset på en inrikes resa med motsvarande flygsträcka. I likhet med förslagsställarna till Nordiska rådet kan även nämnden konstatera att prisdifferensen delvis motiveras av avgiftsskillnader i inrikes och utrikes trafik. Dessa avgiftsskillnader motsvarar dock endast en mindre del av skillnaden i biljettpris. Som förklaringar till prisskillnaderna skulle även kunna anföras olikheter i passagerarservice och effekter av devalveringar. Nämnda skäl kan enligt SPK dock inte till fullo förklara de konstaterade prisskillnaderna.

Berörda flygföretag (SAS, FINNAIR m. fl.) har i stort sett ensamrätt för flygningar på förutbestämda linjerelationer mellan de nordiska länderna. Inrikesflyget utmärks dock av en relativt större konkurrens från andra trafikslag (t. ex. järnvägs- och busstrafik) än vad som är fallet med den internordiska trafiken. Enligt SPKs mening är det här förhållandet en viktig förklaring till de stora prisdifferenserna mellan inrikes och internordisk flygtrafik med lika långa flygsträckor. Ett ökat inslag av konkurrens inom aktuell flygtrafik, dvs. att nya företag gavs möjlighet att tävla med SAS, FINNAIR m. fl. om flygpassagerare i såväl internordisk som inrikes flygtrafik, skulle därför sannolikt bidra till att de uppmärksammade prisdifferenserna blev mindre.

En ytterligare förklaring till de aktuella prisdifferenserna mellan internordisk och inrikes flygtrafik är den typ av administrativ eller centralt beräknad prissättning, som utmärker en reglerad marknad som exempelvis flygtrafikområdet. Även om de nordiska luftfartsmyndigheterna gemensamt beslutade om sänkta priser i internordisk flygtrafik för att utjämna nuvarande prisdifferenser, är det inte säkert att de nya prisrelationerna bibehålls i ett längre tidsperspektiv. Därtill är bedömningsgrunderna och förutsättningarna för olika när beslut skall fattas om prissättningen i internordisk respektive inrikes flygtrafik. I motsats till en fri marknad, där enskilda företags priser kontinuerligt anpassas till de aktuella marknadsförutsättningarna, utmärks prissättningen inom flygtrafiken av bedömning-

ar av luftfartsmyndigheter efter framställningar från flygföretagen. Sådana bedömningar får av naturliga skäl olika subjektiva inslag. Denna prissättning har dessutom bl. a. som utgångspunkt, att i efterhand korrigera företagens konstaterade/beräknade kostnads- och/eller resultatutveckling. Detta skapar risker för en negativ påverkan på flygtrafikens produktivitetsutveckling, vilket i sin tur kan ge utrymme för högre prishöjningar än vad som skulle skett på en marknad utan etableringshinder för andra företag.

Enligt SPKs mening kan det medföra vissa svårigheter för berörda trafikföretag att relativt omgående genomföra prissänkningar i den internordiska flygtrafiken. Det beror främst på att flygföretagen planerat flygverksamheten – resurs- och intäktsmässigt – utifrån nuvarande marknadsförutsättningar, dvs. att man också fortsättningsvis får agera på en reglerad marknad utan konkurrens från andra företag. Detta är dock inget hinder för att frågan om prissättningar i den internordiska flygtrafiken prövas förutsättningslöst. Innan eventuella prissänkningar genomförs bör dock berörda flygföretag ges rimlig tid för omställning till den nya situationen.

Sammanfattningsvis anser således SPK, att det ingående bör prövas att genomföra prissänkningar på de internordiska flyglinjerna. I avvaktan på resultatet av en sådan utvärdering bör prishöjningar på berörda flyglinjer inte medges. Direkta prissänkningar kan dock bli kortsiktiga lösningar med hänsyn till nuvarande prissättningsprinciper och avsaknaden av konkurrens i den internordiska flygtrafiken. En bestående lägre prisnivå förutsätter därför också samtidigt en förändring av de nuvarande marknadsvillkoren, så att t. ex. nya företag ges möjligheter att etablera sig i denna flygtrafik.

Stockholm den 21 maj 1986

Lars Hillbom

Per-Arne Sundbom

Konsumentverket:

Det aktuella förslaget syftar till att utreda möjligheterna att sänka flygpriserna vid resor mellan de nordiska länderna. Bakgrunden är att priserna på sådana resor är betydligt högre än på resor av motsvarande längd inom respektive land. På de internationella flyglinjerna i allmänhet, liksom i viss mån på inrikesflyget är affärs- och mötesresorna relativt sett dominerande, endast en mindre andel av resenärerna torde utgöras av privatpersoner. En sänkning av flygpriserna på linjerna mellan de nordiska länderna berör således jämförelsevis endast till mindre del direkt den kategori av resenärer vars intressen Konsumentverket har att tillvarata.

Konsumentverket ser ändå positivt på en utveckling mot lägre priser inom den nordiska flygtrafiken. Förutom de omedelbara ekonomiska fördelarna för privatresenärerna ligger en sänkning av de nordiska flygpri- serna i linje med de av förslagsställarna framhållna allmänna strävandena att göra Norden till en hemmamarknad. Resor mellan de nordiska länderna bör enligt konsumentverket kunna företas på relativt sett likartade ekono- miska villkor som inrikesresor.

Vad förslaget i övrigt angår delar konsumentverket förslagsställarnas uppfattning att det borde finnas utrymme för prissäskningar i aktuellt hänseende. De prisskillnader som exemplifierats i förslaget förefaller omo- tiverade. Vare sig den högre grad av service som kommer passagerarna till del inom den internationella flygtrafiken eller de inom denna förekomman- de högre flygplatsavgifterna torde var för sig eller tillsammans utgöra en tillräcklig grund för skillnaderna. En inte oväsentlig del av förklaringen kan enligt konsumentverkets uppfattning antas ligga i att prisbildningen påver- kas av de speciella konkurrensförhållanden som råder inom den nordiska flygtrafiken.

Mot denna bakgrund tillstyrker konsumentverket förslaget att utreda möjligheterna att sänka och samordna de statliga flygplatsavgifterna för internordiska linjer och möjligheterna till generella sänkningar av priserna på dessa flyglinjer.

Vällingby den 22 maj 1986

Laila Freivalds

Mats Bergström

Linjeflyg:

I första hand vill vi understryka att vår erfarenhet beträffande prissätt- ning av flygtransporter är begränsad till de relativt enkla problem som i detta sammanhang finns att hantera i umgänget med de myndigheter som svarar för luftfarten inom landet. Vi kan också konstatera att vi, beträffan- de de statliga avgifterna, mött en positiv förståelse för inrikesflygets spe- ciella förutsättningar att nå en för verksamheten nödvändig kostnadstäck- ning.

Linjeflyg saknar underlag för att bedöma de förutsättningar det Nordis- ka ministerrådet har för att samordna och sänka flygplatsavgifterna för internordiska linjer. Vi vet emellertid att låga flygpriser som regel kräver en anpassning av de statliga avgifterna.

Beträffande möjligheterna till generella sänkningar av priserna på de internordiska flyglinjerna utgår vi ifrån att SAS redovisat förutsättningarna

för detta. Vår uppfattning är dock att ändringar av denna typ ger marginella prissänkningar som inte skapar, för intäktsbortfallet, kompenserande volymökningar.

Vi tror däremot att det priskoncept Linjeflyg och SAS har i Sverige med lågpriser på mindre efterfrågade tider skulle kunna skapa förutsättningar för ett utökat flygresande. En högre beläggingsgrad på de internordiska flyglinjerna ökar givetvis möjligheterna till prissänkningar eller motverkar behovet av prishöjningar.

Om rådets målsättning är att genom sänkta flygpriser öka samarbete och nära umgänge inom Norden krävs, enligt vår uppfattning, ett prisutspel som inte bara tar marknadsandelar från andra transportmedel utan som skapar intresse och reslust hos grupper som tidigare avstått från turist- och rekreationsresor i Norden. Ett bra exempel på ett sådant utspel är SAS sommarkampanj "Flyg i Skandinavien för 500:– T/R".

Bromma den 4 juni 1986

Linjeflyg Aktiebolag
Marknadsavdelningen

Nils Eklund

Medlemsförslag om ökat hälsopolitiskt samarbete

(Väckt av Dorte Bennedsen, Kaj Bärlund, Eiður Guðnason, Brit Jørgensen, Grethe Lundblad och Kaj Poulsen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska rådets kulturutskott:

Till kulturutskottet har för yttrande hänvisats medlemsförslag om ökat hälsopolitiskt samarbete. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sitt möte den 4–7 augusti 1986, och anlägger i det följande synpunkter på förslaget till den del det berör utbildning och forskning på hälsovårdsområdet.

Kulturutskottet konstaterar att beslut om en utbyggnad av Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg har fattats av Nordiska ministerrådet, i enlighet med Nordiska rådets *rekommendation nr 8/1986/s*. Utbyggnaden, som inleds under 1987, innebär en fördubbling av kapaciteten vid högskolan, och syftar till att öka möjligheterna att möta de nordiska ländernas behov av kvalificerad utbildning och forskning i folkhälsovetenskap. I anslutning till utbyggnaden planeras även en utveckling av samarbetet med andra nordiska universitet och högskolor där likartade utbildningsgrenar finns. Avsikten med denna samverkan är att göra det möjligt att använda kurser vid olika nordiska universitet i en samlad utbildning.

Utskottet anser att den i medlemsförslaget föreslagna kartläggningen av Nordiska hälsovårdshögskolans utbildningsresurser, samt de åtgärder som föreslås i syfte att initiera forskning kring orsaker till och åtgärder mot ohälsa, bör genomföras i anslutning till det fortsatta arbetet med en utbyggnad i hälsovårdshögskolan. Utskottet förordar mot denna bakgrund de i medlemsförslaget framlagda förslagen om utbildning och forskning på hälsovårdsområdet.

Utskottet betonar att det föreslagna utredningsarbetet bör genomföras i nära samarbete med Nordiska forskningspolitiska rådet. Utskottet har noterat att FPR, i ett yttrande om en evalueringsrapport angående verk-

samheten vid hälsovårdshögskolan, har uttalat att en närmare analys bör genomföras av i vilken omfattning verksamheten vid hälsovårdshögskolan blir tillvaratagen vid utbildningsinstitutioner i de enskilda länderna, och att man därtill bör analysera vilka konkreta mål som bör uppnås genom den samnordiska undervisningen vid hälsovårdshögskolan, i förhållande till de mål som uppfylls i de enskilda nordiska ländernas undervisning.

Genom att indra FPR, det övergripande organet för det nordiska forskningspolitiska samarbetet, i ett arbete som syftar till ökade satsningar på forskning inom hälsovårdsområdet, blir en koordinering av den nordiska forskningsverksamheten möjlig samtidigt som förutsättningarna för en optimal resursanvändning ökar.

Vidare anser utskottet att man i det föreslagna utredningsarbetet även bör uppmärksamma möjligheterna att underlätta samarbetet på området genom forskningsstipendier, symposier och forskarkurser. Nära kontakt med styrelsen för Nordiska forskargrupper bör därför hållas i anslutning till det utredningsarbete utskottet förordar.

Lakselv den 5 augusti 1986

För Nordiska rådets kulturutskott

Eiður Guðnason

Förman

Nordiska hälsovårdshögskolan:

Förslaget till ett ökat hälsopolitiskt samarbete inom Norden baseras bl. a. på uppfattningen att de stora hälsoproblemen i samhället måste angripas med åtgärder som väsentligen ligger utanför den traditionella hälso- och sjukvårdens område. Som exempel nämns socialpolitiken, omsorgen om barn och ungdom, arbetsmiljöfrågor, miljöpolitiken, livsmedelspolitiken samt alkohol- och narkotikapolitiken.

Nordiska hälsovårdshögskolans styrelse vill understryka betydelsen av ett brett perspektiv och det därmed förknippade kravet på intersektoriellt samarbete. Utbildningen och forskningen på olika nivåer måste anpassas därefter, vilket särskilt gäller den vid Nordiska hälsovårdshögskolan.

Vi eftersträvar en utbildning som för ut ett brett och helhetsinriktat synsätt till dem som skall leda och utveckla hälso- och sjukvården. Detta förutsätter en tvärvetenskaplig uppbyggnad med inslag från samhälls- och beteendevetenskaper som sociologi, psykologi, pedagogik, ekonomi, från humanistiska vetenskaper som historia och filosofi, från naturvetenskaper som statistik, matematik och teknik, och naturligtvis från medicinska vetenskaper. På detta sätt kan man beskriva grundtankarna bakom folkhälsovetenskapen, eller public health, som ett tvärvetenskapligt område med

speciell inriktning på samhällsstrukturens, miljöns och vårdssystemets betydelse för befolkningens hälsa.

Dessa intentioner har också varit vägledande för arbetet med utvecklingsplanen för Nordiska hälsovårdshögskolan. Skolans utbyggnad enligt denna plan skall öka möjligheterna att möta de nordiska ländernas behov av kvalificerad utbildning och forskning i folkhälsovetenskap. Tre utvecklingslinjer kan beskrivas:

- Förstärkning och vidareutveckling av Master of Public Health-utbildningen, bl. a. genom att öka elevintaget och valmöjligheterna till olika alternativa huvudkurser.
- Intensifierad forskningsverksamhet jämte inrättande av en ny nordisk examen, Doctor of Public Health.
- Utveckling av den nordiska profilen, bl. a. genom samverkan med andra besläktade utbildningsinstitutioner runt om i Norden enligt den s. k. konsortieiden och en medveten inriktning av forskningen så att förutsättningar skapas för erfarenhetsutbyte och samordning på nordisk basis.

Intentionerna i medlemsförslaget om ett fördjupat nordiskt samarbete i syfte att skapa förutsättningar för bästa möjliga hushållning med resurserna understryker hur angeläget det är att utbyggnaden kan genomföras snabbt. Detta gäller inte minst forskningen, som kan erbjuda nya kunskaper för utvecklingen av nordisk hälso- och sjukvård.

Socialpolitiska faktorer som t. ex. levnadsnivå, bostäder, stadsbyggnad, arbete, sysselsättning och utbildning samt fritidsmöjligheter framstår som allt viktigare när det gäller att förklara orsaker till ohälsa och skillnader i hälsotillståndet mellan olika befolkningsgrupper.

Redan i dag belyses sådana aspekter regelmässigt i våra kurser, och den tvärvetenskapliga sammansättningen av både kursdeltagare och lärare garanterar en allsidighet i budskapet. Även forskningsverksamheten vid skolan tar sikte på en allsidig belysning av gemensamma nordiska problem. Dock förefaller det naturligt att öka och fördjupa det sociala innehållet i våra kurser och t. o. m. erbjuda kurser och forskningsmöjligheter med huvudsakligen socialt innehåll. En sådan utveckling kan innebära att Nordiska hälsovårdshögskolan på sikt blir en högskola för hälso-, sjuk- och socialvård sammantaget. Omfattningen och utformningen av en sådan utbildning och forskning bör dock bli föremål för närmare analys.

Sammanfattningsvis vill styrelsen för Nordiska hälsovårdshögskolan för sin del tillstyrka intentionerna bakom medlemsförslaget i de delar det berör vår verksamhet.

Göteborg den 29 april 1986

Knut Munch-Søegaard

Ordförande

Danmark

Indenrigsministeriet:

Ad 1) Initiativ til et intensiveret nordisk samarbejde inden for sundhedspolitikens område, og ad 3) Øget samvirke mellem nordiske institutioner inden for sygehus-, social- og miljøområdet med henblik på initiering af forskning omkring årsager til og midler mod sygdom.

Indenrigsministeriet kan som udgangspunkt tilslutte sig hovedlinierne i medlemsforslagets analyse af udviklingstendenserne inden for sundhedsområdet. Indenrigsministeriet kan endvidere tilslutte sig medlemsforslagets intentioner om intensiveret nordisk samarbejde inden for sundhedsområdet.

Som et supplement til medlemsforslagets analyserende del skal indenrigsministeriet anføre følgende:

Som anført i medlemsforslaget er det en generel, og også fællesnordisk udviklingstendens, at der inden for sundhedsområdet i højere og højere grad fokuseres på forebyggelse og effektivisering, både inden for sundhedsvæsenets traditionelle grænser, men også i relation til "sundhedsaspekter" hos tilgrænsende sektorer, herunder som nævnt livsstilsforhold, arbejdsmiljø, miljø- og sociale forhold. Disse problemkomplekser deles også med en lang række andre lande inden for rammerne af den fælles globale sundhedsstrategi, WHO's sundhed for alle år 2000.

Disse generelle udviklingstendenser indgår som et vigtigt led i det samarbejds mønster og de samarbejdsopgaver, der findes inden for det nordiske samarbejdes rammer, og foregår sideløbende med nationalt/nordisk udviklingsarbejde inden for mere traditionelle "sundhedsområder", hvor et nordisk aspekt også hyppigt kan være frugtbart, bl. a. med hensyn til udviklingsarbejder inden for specielle afgrænsede felter.

Som konkrete illustrationer af det ovenfor beskrevne samarbejds mønster, hvor nye tendenser finder udtryk i både det nationale og det nordiske udviklingsarbejde, kan nogle aktuelle eksempler fremhæves:

- Nordisk Ministerråds generelle drøftelser i 1980 om samordningsspørgsmål inden for sundhedsvæsenet er bl. a. fortsat i det danske udviklingsarbejde på dette felt (Samordningsudvalgets betænkning, nr. 1044, 1985+ bilag).
- Et fælles nordisk projekt om sygelighedsundersøgelser (jfr.: Nordiske helbreds- og sygelighedsundersøgelser, DIKE/Nordisk Ministerråd, 1984) danner grundlag for et netop indledt dansk projekt om folkesundhed i Danmark. Resultaterne heraf må forventes at danne grundlag for fortsatte udviklingsarbejder inden for sundhedsområdet, ikke blot i Danmark, men også i de øvrige nordiske lande.
- Sammenhængen mellem sundhedssektoren og tilgrænsende sektorer er behandlet i en række nationale rapporter. Også i nordisk sammenhæng

udvikles disse aspekter, jfr. f. eks. 2 rapporter fra Nordiska Hälsovårdshögskolan: *Intersectoral Action for Health* (NHV, 1984: 2), og *Inequalities in Health and Health Care* (NHV, 1985: 5).

- Et fællesnordisk projekt om udvidet samarbejde inden for den højt specialiserede del af sygehusvæsenet overvejes for øjeblikket. Projekt-oplægget foreslår bl. a. et intensiveret praktisk samarbejde på brand-sårs-, organudveksling- og tropemedicinområdet, ligesom en række andre potentielle samarbejdsformer tænkes undersøgt.
- Et kontinuert udviklingsarbejde i NOMESKO's regi tilvejebringer et gradvist udbygget fælles-nordisk klassifikationsgrundlag for sygdoms-, ulykkesklassifikationer m. v., som bl. a. muliggør tværnationale undersøgelser.
- Udviklingen omkring AIDS-sygdommen har, siden erkendelsen af denne sygdoms karakter, været genstand for et intensivt samarbejde, både på forsknings- og myndighedsplan i en række fora. Som et konkret aktuelt eksempel kan nævnes, at der ved det nordiske sundhedsministermøde i 1986 ventes en drøftelse af mulige elementer i en fælles nordisk handlingsplan på området.

Det må på baggrund af ovenstående konkluderes, at der inden for samarbejdsprogrammets rammer udspilles et positivt og praktisk orienteret nordisk udviklingssamarbejde, både af formel og uformel karakter, som har tilført de respektive nationale udviklingsarbejder værdifulde elementer.

Ad 2) Studie i samvirke mellem Nordiska hälsovårdshögskolan og nationale forsknings- og uddannelsesinstitutioners efter- og videreuddannelsesvirksomhed:

Som bekendt har Nordisk Ministerråd, på baggrund af flere udredninger, vedtaget en udbygningsplan for Nordiska hälsovårdshögskolans virksomhed. Udbygningsplanen, der indebærer en fordobling af skolens aktivitetsniveau, påbegyndes den 1. juli 1987. På baggrund heraf finder indenrigsministeriet ikke, at der for nærværende er behov for nye udredningsarbejder, idet der dog naturligvis må ske en løbende evaluering af udbygningsplanens gennemførelse.

I relation til medlemsforslaget skal indenrigsministeriet endvidere særligt fremhæve, at det indgår som et integreret mål i ovennævnte udbygningsplan at der etableres en såkaldt "konsortiemodel", dvs. et modulopbygget uddannelsessystem bestående af integrerede elementer fra Nordiska hälsovårdshögskolan og de nationale forsknings- og uddannelsesinstitutioner.

Fra dansk side lægges vægt på, at et sådant integreret uddannelsessystem etableres, idet dette dels sikrer den fornødne fleksibilitet i uddannelserne, dels sikrer en tilstrækkelig bred elevbasis, samtidig med at der både

på nordisk og på nationalt plan sikres den mest optimale ressourceanvendelse.

København, den 1. maj 1986

P. m. v.

E. b.

Kaj Nørrehede Christensen

Amtsrådsforeningen i Danmark:

Medlemsforslaget tager udgangspunkt i det af Nordisk Råd i 1983 vedtagne reviderede samarbejdsprogram på social- og sundhedsområdet, hvor der bl. a. lægges vægt på øget samarbejde inden for sundheds- og sygehusområdet, inden for efter- og videreuddannelse af social- og medicinalpersonale samt inden for barne-, ungdoms- og familiepolitikken. Endelig anføres forsknings- og udviklingssamarbejde.

Efter 1983 har de fleste nordiske lande ved lov eller udredningsarbejde fået nye retningslinier for social-, sundheds- og sygehusområdet. Det er forslagstillernes opfattelse, at udviklingen kræver en stærkere indsats bl. a. på det forebyggende område.

Det fremhæves i medlemsforslaget, at mange af opgaverne kan og bør udføres i nordisk samarbejde for at spare tid og ressourcer, samt at der må lægges vægt på efter- og videreuddannelse af personale inden for sygehus-, social- og sundhedsvæsenet.

På denne baggrund foreslås det i medlemsforslaget, at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd:

1. At tage initiativ til et forstærket nordisk samarbejde inden for sundhedspolitikken.
2. At udføre et udredningsarbejde om, hvordan Nordiska hälsovårdshögskolans ressourcer – i samarbejde med nationale forsknings- og uddannelsesinstitutioner – kan benyttes til at efteruddanne og videreuddanne personale.
3. At vedtage foranstaltninger til en øget samvirken mellem de nordiske institutioner inden for sygehusområdet, det socialpolitiske område og miljøområdet med henblik på – udover rent medicinske opgaver – at initiere forskning omkring årsagerne til og forholdsregler imod sygdom.

I denne anledning skal man meddele, at Amtsrådsforeningen er positiv over for det fremlagte medlemsforslag, idet det dog bemærkes, at Nordiska hälsovårdshögskolans virksomhed inden for de seneste år har været gen-

stand for udredningsarbejder, og at højskolens virksomhed er blevet revideret som følge heraf.

København, den 4. juni 1986

P. f. v.

E. b.

Johanne Louise Dithmer

Kommunernes Landsforening:

Det fremsatte forslag anbefaler, at der tages initiativ til et øget nordisk samarbejde på sundhedsområdet, at den nordiske sygeplejerskehøjskoles ressourcer forsøges udnyttet til efter- og videreuddannelsesaktiviteter med bredere perspektiv samt at der vedtages retningslinier, som kan fremme en øget forskning omkring årsager til og måder at forebygge manglende sundhed.

Af begrundelsen for forslaget fremgår, at en forebyggende indsats i højere grad end erkendt tidligere, bør foregå udenfor sygehusvæsenets rammer. Den erfaringsopsamling, som kan danne grundlag for en sådan indsats findes ofte ikke. De sygdomsfremkaldende faktorer bliver derfor opdaget for sent og en sundhedspolitik får ikke den rette plads i den økonomiske planlægning.

Kommunernes Landsforening har behandlet henvendelsen på sit bestyrelsesmøde den 16. maj 1986. Der var her enighed om, at den forskning og videreuddannelse, som skal underbygge og videreudvikle et forebyggende og opbyggende sundhedsarbejde samt undersøge virkningerne af et bredere helsesamarbejde, som inddrager bolig-, trafik- og byplanlægning samt miljø- og arbejdspolitiske betragtninger, ikke er særligt udviklet.

Idag udgør forskningsprojekterne på dette område kun en mindre del af den samlede forskning set i forhold til de ressourcer, som bruges på at produktudvikle aktiviteter og metoder til behandling i sygehusvæsenet.

Landsforeningen tillægger det endvidere stor betydning, at der sættes ressourcer på at efteruddanne sundhedsarbejderne i retning af en bredere forståelse for sundhedssammenhænge.

Kommunernes Landsforening kan derfor helt tilslutte sig et styrket sundhedspolitisk samarbejde i Norden herunder både en bedre udnyttelse af nordisk sygeplejerskehøjskoles ressourcer samt et øget samarbejde på forskningssiden.

Hvis en sådan opprioritering af det sundhedspolitiske samarbejde samtidig kan ændre prioriteringen af den samlede ressourceanvendelse på sund-

hedsområdet til fordel for mere forebyggende aktiviteter, finder landsforeningen, at samarbejdet kan få stor betydning for den fremtidige udvikling på det samlede sundhedsområde.

København, den 28. maj 1986

Thorkild Simonsen

Peter Gorm Hansen

Den Almindelige Danske Lægeforening:

De nordiske landes lægeforeninger står i jævnlig forbindelse med hinanden om samarbejde på nordisk plan. Bl. a. orienterer de nordiske lægeforeninger hinanden om generelle specifikke sundhedspolitiske forhold i de enkelte lande, når lægeforeningerne samles hvert andet år. Dette samarbejde har blandt andet resulteret i etableringen af et nordisk arbejdsmarked for læger. Samarbejdet har udvidet sig til også at omfatte uddannelsesmæssige spørgsmål, ligesom der udføres et statistisk udredningsarbejde.

I lighed med Danmark har også de andre nordiske lande tilsluttet sig WHO's programmerklæring om "Sundhed for alle år 2000". Der ligger heri en række anbefalinger, der tillige genfindes i det nævnte forslags motivering.

Fra lægeforeningens side er det således naturligt at støtte tanken om et samarbejde på nordisk plan vedrørende sundhedspolitiske opgaver, hvorfor man kan tilslutte sig rådets forslag.

København, den 9. juli 1986

Ninna Wurtzen

Claës Hagström

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet:

Social- och hälsovårdsministeriet önskar inledningsvis framhålla att alla nordiska länder förbundit sig att medverka i det omfattande program som Världshälsoorganisationen (WHO) fastställt och som går under namnet "Hälsa för alla år 2000". Länderna förbereder i enlighet med detta program egna nationella hälsovårdspolitiska program. Kärnpunkterna i det finska programmet har behandlats i riksdagen i samband med att regeringens hälsovårdspolitiska redogörelse var uppe till behandling våren 1985. I

Finland har man just nu nått en fas då man skall börja verkställa det nationella programmet. Utbyte av erfarenheter och samarbete med de andra nordiska länderna är säkerligen till nytta då man strävar att uppnå de mål som uppställts. Mot denna bakgrund anser social- och hälsovårdsministeriet att det är viktigt att det hälsovårdspolitiska samarbetet de nordiska länderna emellan ytterligare fördjupas på olika nivåer.

Nordiska hälsovårdshögskolans verksamhet har nyligen varit föremål för en grundlig utvärdering. Med utgångspunkt i denna utvärdering har Nordiska ministerrådet i juni 1986 ställt sig bakom förslaget om att väsentligt utbygga och utveckla verksamheten vid hälsovårdshögskolan. I samband med utvärderingen har man också utrett möjligheterna för att utnyttja hälsovårdshögskolans kapacitet i samband med vidareutbildning och fortbildningen av personalen på området i nära samarbete med de nationella utbildningsanstalterna.

Det tvärssektoriella samarbetet betraktas såväl i WHO:s program som i det nationella hälsovårdspolitiska programmet som ett centralt medel då det gäller att uppnå de uppställda hälsovårdspolitiska målen. Man behöver nya forskningsrön om möjligheterna för olika åtgärder som ligger utanför hälsovårdens område i syfte att förebygga sjukdomar. Ministeriet anser det vara viktigt att man också utökar samarbetet i fråga om sistnämnda forskningsområden mellan olika institutioner i Norden. Ett exempel på ett område där man redan initierat ett intensifierat nordiskt forskningssamarbete är bland annat miljöhälsovårdens område, där de tvärssektoriella aspekterna kunnat uppmärksammas.

Helsingfors den 9 september 1986

Eeva Kuuskoski-Vikatmaa

Social- och hälsovårdsminister

Karl Johan Krokfors

Sekreterare för
internationella ärenden

Helsingfors universitet, Statsvetenskapliga fakulteten¹:

På fakultetens olika institutioner för kunskapsgrenar har man – ofta i samarbete med institutioner utanför universitetet – gjort flera undersökningar med anslutning till hälsopolitiken och hälsovården samt deras planering och evaluering. I synnerhet på 1970- och 1980-talen har ett flertal doktorsavhandlingar och andra kunskapsprov publicerats på detta område. Många av dessa har vid sidan av sina empiriska resultat speciellt

¹ Yttrandet översatt från finska.

utvecklat sådan teori, metodologi och begrepp som ansluter sig till det social- och politikvetenskapliga sättet att gestalta hälsoproblem, vilket framhäves i medlemsförslaget i fråga.

De i medlemsförslaget nämnda synpunkterna samt allmännare internationella utvecklingsprogram (bl. a. WHO/HFA-2000), som för sin del påverkar medlemsländernas hälsopolitik, synes öka efterfrågan på den i fakulteten företrädde hälso- och hälsovårdsforskningen och det praktiska tillämpningsområdet. Tillgängliga resurser för forskning och forskarutbildning har emellertid visat sig vara mycket knappt tilltagna med avseende på behovet och deras allokering slumpmässig. Flera omfattande undersökningar har gjorts som internationella samprojekt, där forskningssamarbetet bara tillfälligt varit internordiskt. Därför är det begrundat att öka det nordiska forsknings- och undervisningssamarbetet på området ävensom planmässig samnordisk användning av forskningsresurserna, och enligt fakultetens uppfattning borde man sträva därtill.

Helsingfors den 11 juni 1986

(Ej sign.)

Helsingfors universitets centralsjukhus, psykiatriska kliniken¹:

Det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om ökat hälsopolitiskt samarbete är en positiv sak. I det reviderade samarbetsprogrammet för social- och hälsovårdsområdet som Nordiska rådet antog år 1983 betonas ökat samarbete på hälso- och sjukvårdsområdet, inom efter- och vidareutbildning samt i barn-, ungdoms- och familjepolitiken. Vidare framhövdes forsknings- och utvecklingssamarbetet. Som särskild merit bör betraktas att NR:s medlemsförslag framhåller hälsoundersökning i samband med mathushållning. Matens betydelse för förebyggande och vård av sjukdomar håller på att få ökad betydelse. Problem i samband med narkotikamissbruk har ökat och medtagandet av dessa tillsammans med familjeförhållanden, arbetsmiljöproblemet samt synpunkter beträffande uppväxtförhållanden samt den yttre miljön är av vikt. Hälsopolitikens betydelse är central för den ekonomiska planeringen.

De nordiska länderna utgör ett enhetligt område i etiskt och kulturhänseende. Deras lagstiftning och administrativa inriktning är likadana.

Det är förtjänstfullt att man i det i NR väckta medlemsförslaget fäst uppmärksamhet vid AIDS och informationskampanjen beträffande denna sjukdom.

Det skulle vara värdefullt om Nordiska ministerrådet kunde handla så att olika universitet och högskolor skulle väcka initiativ till fördjupande av

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

det nordiska samarbetet inom hälsopolitiken. Resurserna borde kunna utnyttjas på bästa möjliga sätt. Centralt skulle vara ökat samarbete mellan nordiska institutioner speciellt på sjukvårdsområdet, inom medicin, på det socialpolitiska området och inom miljöområdet sålunda att förebyggande åtgärder skulle vara av central betydelse i planerna.

Helsingfors den 11 juni 1986

(Ej sign.)

Åbo universitet¹:

Universitetet förhåller sig till förslaget positivt och konstaterar att man där framfört några av dagens centrala hälsoproblem i industriländerna: mat, arbetsförhållanden, miljöproblem, levnadssätt, människoförhållanden och missbruksproblem. En del av problemen är sådana att det skulle åtminstone i princip vara möjligt att påverka dem, medan andra är så komplicerade att det knappast finns ett direkt och omedelbart sätt att påverka dem. De tre i slutet av initiativet framförda förslagen kan man omfatta utan förbehåll. Det är utan vidare viktigt att framhäva ett vidsträckt sjukdomsbe grepp och förebyggandet som bottnar däri.

Initiativet är i huvudsak en rekommendation till sin karaktär och mycket allmänt. Befrämjandet av rekommendationen i praktiken skulle förutsätta konkreta medel och resurser. Universitetet anser att samarbetet mellan nordiska forskningsanstalter och forskare borde ökas genom att för detta reservera understöd och genom att underlätta resandet.

Å andra sidan måste man konstatera att forskning inriktad enbart på konkreta folkhälsoproblem har sina egna begränsningar, om man tänker på förebyggandet och vården av sjukdomar. Säkert lyckas det inte att finna en direkt och enkel förebyggande metod för alla folkhälsoproblem, då många problem är mycket komplicerade och ligger på flera plan. Endast en djupgående och omfattande, alla aspekter beaktande forskning kan i sådana fall framföra metoder för lösning. Exempelvis AIDS är typiskt ett sådant hälsoproblem, där en lösning på problemet kanske bättre kan finnas med hjälp av grundforskning än genom folkhälsoforskning som eftersträvar omedelbart utnyttjande. Även flera problem i människoförhållanden är sådana att metoder för att påverka dem kan finnas genom djupgående

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

forskning och förståelse av den utveckling som skett i historien av människornas växelverkan.

Åbo den 5 september 1986

Arje Scheinin

Rektor

Seppo K. Markkanen

Planerare

Uleåborgs universitet, Medicinska fakulteten¹:

Medicinska fakulteten stöder i princip ett ökat hälsopolitiskt samarbete enligt förslaget. Fakulteten betonar emellertid att både de ekonomiska och övriga resurserna för samarbetet redan från första början bör tas i beaktande.

Uleåborg den 3 juni 1986

(Ej sign.)

Tammerfors universitet¹:

Som sitt yttrande i ovanrubricerade ärende får Tammerfors universitet vördsamt framföra följande:

I Nordiska rådet har väckts ett medlemsförslag om ökat hälsopolitiskt samarbete mellan de nordiska länderna. Förslaget bygger på reviderat samarbetsprogram på social- och hälsovårdsområdet.

Ifrågavarande förslag bör betraktas som mycket viktigt och aktuellt. Den medicinska utvecklingen under de senaste åren och sjukdomspanoraman, som är stadd i förändring hela tiden, kräver att flera länder samtidigt vidtar åtgärder av samma storleksordning.

I de nordiska länderna är problemen i samband med hälsa/sjukdom långt likadana. Under dessa omständigheter ökar samarbetet mellan de enskilda nordiska länderna samtidigt möjligheterna att främja hälsan, vårda sjukdomar och inbespara kostnader.

Hälsovårdssystemen i de enskilda nordiska länderna är dock så till vida olika att resultat som fås till stånd inte direkt kan tillämpas för hälsovården i de enskilda nordiska länderna till alla delar. Därför bör särskild uppmärksamhet fästas vid de spörsmål där tydliga fördelar kan uppnås genom

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

samarbete. Sådana föremål är t. ex. profylax av sjukdomar, planering av hälsovård och hälsopolitik på lång sikt samt bedömning av hälsovårdsundersökning/nya medicinska teknologier.

I den medicinska fakulteten vid Tammerfors universitet finns ett flertal forskare och forskningsgrupper som vid behov kan delta i ett samarbete av detta slag.

Nordiska hälsovårdshögskolan har en viktig ställning som samnordisk fort- och vidareutbildningscentral. Dess ställning bör förstärkas och dess resurser ökas. Samtidigt bör man utreda möjligheterna att mellan högskolor och andra nordiska utbildnings- och forskningsenheter förstärka samarbetet och göra det fastare. Medicinska fakulteten vid Tammerfors universitet är beredd att vara med om att föra detta samarbete vidare.

Utöver vad som ovan anförts framhäver Tammerfors universitet nödvändigheten att inom det socialpolitiska området öka samarbetet, i enlighet med punkt 3 i förslaget. Ur finländsk synvinkel skulle genomförandet av efter- och vidareutbildning i samband med socialarbetet, i vilket man tills vidare inte lyckats, medföra ringa kostnader och vara en betydande förbättring i den nuvarande situationen.

Tammerfors den 29 maj 1986

J. K. Visakorpi

Rektor

Ritva Tornainen

Vik. planerare

Ålands landskapsstyrelse:

— — — beslutat förorda de i förslaget framförda rekommendationerna. Ålands landskapsstyrelse vill dock speciellt betona vikten av åtgärder för en ökad samverkan mellan de nordiska institutionerna inom sjukvårdsområdet, det socialpolitiska området och miljöområdet och detta speciellt när det gäller utbildning och praktisk samverkan mellan sjukvårdsinstitutioner.

Landskapet Åland kommer genom sin nationstillhörighet och sina språkliga och kulturella särförhållanden i en konfliktsituation då det gäller utbildning och i detta sammanhang speciellt vårdutbildning, grund- och vidareutbildning. Eftersom utbildningen är en viktig del av både planering och genomförande av hälsopolitik vore det av största vikt att den inom Norden i så hög grad som möjligt kunde samordnas. En annan viktig faktor i orsakerna till ohälsa är fördelning av resurser för och utbud av vårdtjänster. Ur åländsk synpunkt vore det därför också viktigt att utreda och arbeta för möjligheter för vissa speciella regioner att utnyttja grannregio-

nernas specialsjukvård. Förutom Åland kan Kvarkenområdet nämnas som ett exempel på detta.

Inom ett övergripande nordiskt hälsopolitiskt samarbete bör också de självstyrande områdena ges möjlighet att framföra sina synpunkter. Hälsopolitik rör sig ju inte enbart inom hälso- och sjukvårdssektorn utan har kopplingar till alla samhällssektorer vilket gör problemet ytterst komplext. Åtgärder som för större regioners del kan vara självklara och konfliktfria kan för de små regionernas del helt sakna relevans eller till och med ha negativa konsekvenser.

Mariehamn den 29 maj 1986

Gunnevi Nordman

Vicelantråd

Birger Ch. Sandell

Landskapsläkare

Finlands stadsförbund¹:

— — — att förbundet stöder att varje slags hälsopolitiskt samarbete i de nordiska länderna kontinuerligt ökas inom utbildnings- och forskningsområdena. Genom en centralisering av resurserna kan man snabbast gå framåt inom forskning och vid utnyttjandet av dess resultat samt inbespara ekonomiska resurser. En integrerad del av samarbetet utgörs av utbyte av information mellan medlemsstaterna. Stadsförbundets centralbyrå hänvisar här även till det yttrande som stadsförbundet gav om medlemsförslaget om samnordisk information och forskning om AIDS.

Helsingfors den 3 juni 1986

Pekka Alanen

Vice verkställande direktör

Matti Laiho

Sekreterare för hälsoärenden

¹ Yttrandet översatt från finska.

Suomen kunnallisiitto (Finska kommunförbundet)¹:

Enligt förslaget borde nordiskt samarbete inom hälsopolitiken fördjupas. Vidare borde man utreda hur Nordiska hälsovårdshögskolans resurser kunde utnyttjas vid efter- och vidareutbildning av personal. Dessutom borde åtgärder vidtas för en ökad samverkan mellan de nordiska institutionerna inom sjukvårdsområdet, det socialpolitiska området och miljöområdet.

Nordiskt samarbete enligt förslaget kan vara begrundat för att klarlägga hälsorisker och intensifiera de förebyggande åtgärderna. Samarbetet mellan nordiska institutioner inom områdena för sjukvård, socialpolitik och miljö har omfattande målsättningar. Risken är överhängande att forskningssamarbetet på ett så vitt fält kommer att falla på för ambitiösa målsättningar. Därför borde man överväga en avgränsning av målsättningarna för att man av forskningssamarbetet skulle kunna förvänta sig konkreta resultat.

Erfarenheterna av att vid efter- och vidareutbildning av personal tillgodogöra sig Nordiska hälsovårdshögskolans resurser har inte hittills varit synnerligen uppmuntrande. Delvis är detta beroende av de nationella skillnaderna i lagstiftning och hälsovårdssystem. Eftersom hälsopolitiska problem emellertid är långt gemensamma för samtliga nordiska länder, borde man överväga att utveckla Nordiska hälsovårdshögskolan från en efter- och vidareutbildningscentral till en enhet som i en större utsträckning än nu tjänar den samnordiska forskningen.

Helsingfors den 8 maj 1986

Suomen kunnallisiitto

Paavo Pekkanen

Verkställande direktör

Aulis Vintturi

Biträdande avdelningschef

Finlands läkarförbund¹:

Finlands läkarförbund har bekantat sig med det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om ökat hälsopolitiskt samarbete. Förbundet meddelar som sitt yttrande att förbundet förhåller sig positivt till initiativet. Förbundet vill i synnerhet understöda förslaget att en studie görs av hur Nordiska hälsovårdshögskolans resurser – i samverkan med nationella forsknings-

¹ Yttrandet översatt från finska.

och utbildningsinstitutioner – kan utnyttjas för att efterutbilda och vidareutbilda personal.

Helsingfors den 4 augusti 1986

Finlands läkarförbund

Leo Strid

Ordförande

Kaarina Sarvilinna

Förvaltningschef

Island

Helse- og trygdministeriet¹:

Forslaget gjennomgår det nordiske samarbeid på det sosialpolitiske felt, og forslaget går i hovedsak ut på å undersøke mulighetene til økt samarbeid på de helsemessige områder.

I denne forbindelse tales det f. eks. om samarbeid mellom helseinstitusjoner, i miljøspørsmålene og forskning angående årsaker til og behandling av sykdommer, og det tales i den forbindelse da om forebyggende arbeid.

Ministeriet mener at dette forslag er verd all oppmerksomhet og vil særlig peke på at det er forutsatt at de nordiske land innleder er nærmere samarbeid i helsepolitikken i forbindelse med den kampanje som Den internasjonale helseorganisasjon har tatt initiativet til i forbindelse med oppgaven ``Sunnhet for alle i året 2000`` og finner derfor at det er mulig å anbefale at denne saken blir tatt opp til omhyggelig drøfting som en nordisk samarbeidsoppgave.

Reykjavík, 30. april 1986

P.v.a.m.

Páll Sigurðsson

Islands universitet, fakultetsrådet, har i skrivelse den 5 juni 1986 forklarat sig stödja medicinska fakultetens yttrande av den 21 maj 1986.

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Islands universitet, medisinsk fakultet¹:

I forslaget punkt 2 tales det om Nordiska hälsovårdshögskolan, og Ministerrådet gis i oppdrag å undersøke hvordan den i samarbeid med forsknings- og utdanningsinstitusjoner i de nordiske land kan utnyttes ved etter- og videreutdanning. 20 millioner mennesker som bor i Norden, er et tilstrekkelig folketall til å stå bak Nordiska hälsovårdshögskolan, og Island har stor nytte av denne skolen; mange islendinger har da også gått på den, både leger og andre. Forslaget forutsetter at Nordiska hälsovårdshögskolan skal ta initiativet til samarbeid med utdannings- og forskningsinstitusjoner i de nordiske land med det for øye at videre- og etterutdanning av helsepersonell drar nytte av det. Det medisinske fakultet må se det slik at det er av det gode å styrke et slikt samarbeid. Det kan pekes på, at om det blir opprettet en fortsettelseseksjon ved Det medisinske fakultet, er det sannsynlig at spesialutdanning i helsepleiefag snart blir valgt, og isendingne kunne der snart yte bidrag i samarbeid med Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg.

I forslaget tredje punkt tales det om at Ministerrådet skal arbeide for mer samarbeid mellom nordiske institusjoner i helsesektoren, på det sosiale felt og miljøområdet ved utforsking av årsakene til og tiltak mot dårlig helse. Dette punkt bør særlig få støtte ettersom det her er tale om samarbeidsforskning vedrørende årsakene til og tiltak mot dårlig helse og det er sannsynlig at sykdomsårsakene er meget like i de nordiske land og resultatet av slik forskning vil komme til god nytte for Norden som helhet.

Reykjavík, 21. maj 1986

Hrafn Tulinius
Professor i hygiene

Islands legeförening¹:

Islands legeförening slutter seg til de saklige argumenter som anføres i forslaget for økt samarbeid, og peker enn videre på at muligheten for økt samarbeid nettopp er til stede fordi landenes helsetjenestesystemer er svært like i indre organisasjon og de helsemessige problemer de samme i hovedpunktene.

Helsetjenesten her i landet bygger på loven om helsetjeneste, som først trådte i kraft den 1. januar 1974, men sist ble revidert og utvidet i 1983 (lov nr. 59/1983). Det fremgår av forslaget at det i de andre nordiske land er blitt

¹ *Yttrandet översatt från isländska.*

utformet nye retningslinjer i helsetjenesten i 1984 og 1985. Leger på Island har gjentatte ganger pekt på at det her i landet mangler slike retningslinjer i helsetjenesten – ut fra loven om helsetjenesten –, både i helsevern, pleie og sykehustjeneste.

Islands legeforening er enig i forslaget forestillinger om et sterkere forebyggende arbeid i helsetjenesten og at de helsemessige perspektiver må utvides i etter- og videreutdanningen av personalet i helsetjenesten.

Islands legeforening slutter seg til den poengtering i forslaget at det er behov for utforskning av forskjellige særlige faktorer som alkohol- og narkotikakonsum for bl. a. å fastlegge nye prioriteringer for helsemyndighetenes tiltak.

Islands legeforening anser det for naturlig å undersøke hvorvidt Nordiska hälsovårdshögskolan kan utnyttes bedre enn hittill for etter- og videreutdanning av personalet i helsetjenesten, men tviler likevel på at én slik utdanningsinstitusjon kan tilfredsstille behovet til alle nordiske land på dette felt. Islands legeforening anser det for nødvendig at Nordisk Råd går inn for å søke flere muligheter, f. eks. med særlige avtaler med større institusjoner og universiteter/høyskoler i Norden.

Reykjavik, 2. juni 1986

P.v.a. Islands legeforenings styre

Páll Þórðarson

Adm.dir.

Norge

Sosialdepartementet:

De nordiske land samarbeider i stor grad i helsepolitiske saker. Samarbeidet drives både innenfor rammen av Nordisk Ministerråd og ved direkte kontakter mellom fagmyndigheter og fagpersoner i de ulike land. De nordiske lands helsedirektører møtes regelmessig en gang i året for å drøfte saker av felles interesse og å informere hverandre om aktuelle saker og utviklingen i de enkelte land.

Etter initiativ fra bl. a. et helsedirektørmøte ble det i 1980 nedsatt en gruppe "Nordiska samarbetsgruppen för hälso- och sjukvårdsforskning", som består av nordiske forskere, administratører og representanter fra instituttsektoren.

Nordiska hälsovårdshögskolan skal utvide sin virksomhet fra 1. juli 1987. Man skal flytte inn i nye lokaler samtidig som utdanningskapasiteten og forskningsinnsatsen innenfor "public health" økes. Til grunn for ut-

¹ Yttrandet översatt från isländska.

videlsen ligger en rapport om skolens virksomhet og mål for fremtiden. Rapporten vedlegges til orientering.

Helsedirektoratet er i ferd med å utarbeide et faglig underlagsdokument for en norsk helseplan. Arbeidet har tilknytning til WHO's målsetting "Helse for alle år 2000". Et nordisk samarbeid vil her falle naturlig innen de områder der landene har likeartede helseproblemer. Vedlagt følger ett eksemplar av den norske oversettelsen av Europaregionens strategidokument for HFA 2000.¹

Oslo, 4. juni 1986

Finn Hovik

Oystein Opdahl

Kultur- og vitenskapsdepartementet har i skrivelse den 29 juli 1986 meddelt at man inte har något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Sverige

Socialstyrelsen:

Motionen är allmänt hållen. I den poängteras mycket starkt de rationaliseringsvinster och stordriftsfördelar som står att vinna med ett ökat nordiskt samarbete.

Ett omfattande nordiskt samarbete förekommer redan inom ett flertal områden och på olika plan. Som exempel kan nämnas statistikområdet med bl. a. NOMESCO och NOSOSCO som samordnande organ. Till dessa är knutna ett stort antal expertgrupper för olika delområden. Ett flertal statistiska publikationer ges ut på nordisk basis av dessa organ.

Ett regelbundet samarbete förekommer också inom ett antal specialområden inom det förebyggande fältet. Sålunda träffas företrädare för de nordiska cancerregistren regelbundet en gång per år. Inom hälsoskyddet träffas cheferna för de centrala myndigheternas hälsoskyddsbyråer eller motsvarande organ regelbundet en gång per år. Mellan dessa sammankomster sker också ett informationsutbyte.

Inom hälsoupplivningsområdet finns etablerade samverkansformer. Inom detta område finns planer på att utvidga samarbetet från myndighetsnivå till att omfatta även olika organisationer i de nordiska länderna.

Vad gäller NHV:s roll i efterutbildnings- och vidareutbildningssammanhang kan nämnas att en gemensam nordisk framställning gjorts för att

¹ Har ej tryckt.

stärka ställningen för kurser i hälsoupplýsning. I anslutning till att skolans kapacitet utökas borde undersökas om inte verksamheten kunde breddas vilket synes ligga i linje med motionärernas förslag till studier av utnyttjandet av skolans resurser.

Motionärerna erinrar om att man i de flesta nordiska länderna under senare år har genomfört lagförslag och utredningar angående nya riktlinjer för hälso- och sjukvårdspolitiken. Dessa är i sig olika och har vuxit fram mot bakgrund av den situation som råder i de skilda länderna. En gemensam utgångspunkt för den hälsopolitiska utvecklingen under de närmaste decennierna återfinns i WHO:s strategi "Hälsa för alla år 2000" (HFA 2000) med 38 preciserade mål för Europaregionen och som bl. a. de nordiska länderna ställt sig bakom. Inom ramen för NOMESCO:s arbete pågår också ett försök till konkretisering av dessa mål för de nordiska ländernas del och till precisering av mätmetoder och målangivelser för att följa upp och utvärdera grader av måluppfyllelse.

Ett fördjupat nordiskt samarbete inom det hälsopolitiska området behöver omfattande studier av bl. a. vilka styrmedel som behövs för att få till stånd ett fortsatt och utvidgad samarbete. Det är rimligt att ett sådant arbete påbörjas.

Med hänvisning till vad som ovan anförts vill socialstyrelsen tillstyrka att redan befintligt nordiskt samarbete breddas och fördjupas och vidareutvecklas i linje med motionärernas förslag.

Stockholm den 5 maj 1986

Carl-Anders Ifvarsson

Bo Gran

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) hänvisar i skrivelse den 28 april 1986 till yttrande från Universitetet i Uppsala av den 21 april 1986 (se nedan).

Uppsala universitet, medicinska fakulteten:

Motionärerna riktar uppmärksamheten på frågeställningar som är väsentliga och som förvisso bör vinna på att behandlas i nordiskt perspektiv och genom nordiskt samarbete.

Det bör dock framhållas att ett sådant samarbete redan förekommer på bred front i många både formella och informella sammanhang. Nordiska planeringsgrupper för gemensam forskning arbetar sålunda i forskningsrå-

dets regi kring olika samhälls- och miljömedicinska frågeställningar. Beträffande forskarutbildningen finns särskilda anslag och en uppskattad organisation för nordiska forskarkurser. Särskilt bör också framhållas det regelbundna samarbete som förekommer mellan specialistföreningar i de nordiska länderna med täta nordiska kongresser, ett flertal gemensamma tidskrifter m. m. Inom det problemområde motionärerna aktualiserar kan t. ex. påminnas om den stundande nionde nordiska kongressen i socialmedicin i Linköping 1987 som i ett tvärvetenskapligt perspektiv behandlar just förebyggande verksamhet med mottot Liv Hälsa Samhälle.

Motionärerna aktualiserar emellertid frågan om man behöver ytterligare stärka och befrämja det nordiska samarbetet.

Detta kan enligt fakultetsnämndens uppfattning vara motiverat i främst tre avseenden.

1. Det behövs sannolikt en bättre information om arten och bredden i det samarbete som redan förekommit. En sådan information bör inte minst vara angelägen för de beslutsfattare, forskare och utbildare som engagerat sig i strävanden till ett större nordiskt samarbete. Ett indicium på behovet av denna information är att den aktuella motionen inte alls berör arten och värdet av det existerande samarbetet.

2. Nämda samarbete sker i viss utsträckning med stöd från olika hälso- och forskningspolitiska organ i Norden. Det är angeläget att detta stöd för forskare och utbildare i nuläget fortsätter och om möjligt förstärkes. Detta gäller främst den för vetenskapens utveckling livsviktiga utgivningen av vetenskapliga tidskrifter som för närvarande men framförallt på sikt hotas av betydande ekonomiska problem. Väsentligt är också att ge yngre forskare ekonomiska möjligheter att delta i det gemensamma nordiska arbete, vilket kan motivera olika särskilda ekonomiska stödåtgärder.

3. Det nordiska samarbetet innebär alltså många intressanta utmaningar och bör som motionärerna framhåller i olika avseenden kunna ge bättre utbyte än begränsade nationella satsningar. Det är emellertid mycket oklart i vilka avseenden och vilka former det nordiska samarbetet beträffande samhälls- och miljömedicinsk forskning och utbildning verkligen på sikt ger utbyte. De personella och ekonomiska satsningar som sker bör därför kontinuerligt och framförallt på sikt bli föremål för en oberoende vetenskaplig och hälsopolitisk granskning.

Avslutningsvis vill fakultetsnämnden starkt understryka att man beträffande forskning och utbildning framförallt bör underlätta ett samarbete i relativt fria former. Exempel på sådant samarbete är tidigare nämnda gemensamma kongresser och gemensamma nordiska vetenskapliga tidskrifter, vidare symposier, seminarier och medel till forskarkurser. Det nämnda samarbetet sker under fortlöpande kvalitetsgranskning genom referentbedömning och liknande åtgärder. Det har därmed optimala möjligheter att ge bärkraftiga resultat.

Det är också väsentligt att stödet till forskningen och utbildningen fortlöpande granskas av forskningsråd och liknande institutioner vad gäller den tänkbara vetenskapliga betydelsen.

Lika väsentligt är att undvika åtgärder som riskerar leda till byråkratiska och inte till hälso- eller forskningspolitiska mål. Åtgärder som kan medföra sådana risker är t. ex. ökad sektorisering av forskningen eller stöd i bundna former som t. ex. inrättandet av nya sektorsforskningsorgan eller krav på obligatoriskt samarbete med Nordiska hälsovårdshögskolan.

Uppsala den 28 april 1986

Harry Boström

Dekanus

Birgit Lannering

Svenska kommunförbundet:

De nordiska länderna har under de senaste åren var för sig antagit riktlinjer för hälso- och sjukvårdspolitiken. I stora drag överensstämmer dessa riktlinjer med varandra. Gemensamt för dem alla är att man anlägger ett nytt angreppssätt för att förhindra ohälsa.

Tonvikten läggs i stället för att bota och lindra på förebyggande åtgärder. Intresset fokuseras på uppväxtvillkor, familjerelationer, livsstilmönster etc. Bakgrunden härtill är insikten om att såväl hälso- och sjukvården som socialtjänsten alltför ofta kommer in i ett för sent skede.

För att ett mera offensivt synsätt skall få genomslagskraft krävs dock både forskning och fortbildning av stora personalgrupper. På detta område torde det finnas goda förutsättningar för ett internordiskt samarbete. Kommunförbundet ställer sig därför positiv till att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att ta initiativ till ett fördjupat nordiskt samarbete inom hälsopolitiken
2. att göra en studie av hur Nordiska hälsovårdshögskolans resurser – i samverkan men nationella forsknings- och utbildningsinstitutioner – kan nyttjas för att efterutbilda och vidareutbilda personal; samt
3. att vidta åtgärder för en ökad samverkan mellan de nordiska institutionerna inom sjukvårdsområdet, det socialpolitiska området och miljöområdet med syfte att – utöver rent medicinska uppdrag – initiera forskning kring orsaker till och åtgärder mot ohälsa.

Stockholm den 18 april 1986

Svenska kommunförbundet

Lars Eric Ericsson

Landstingsförbundet:

Landstingsförbundet ställer sig positivt till ett ytterligare vidgat nordiskt samarbete på det hälsopolitiska området och inom de forskningsområden som berörs. Det breda flersektoriella synsätt som rekommenderas i förslaget har präglat de senaste årens hälsopolitiska utrednings- och programarbete i Sverige. Det överensstämmer också väl med innehållet i WHO:s Europastrategi för Hälsa för alla år 2000.

Ett forum på nationell nivå för detta hälsopolitiska arbete har huvudmännen och staten i den gemensamma hälso- och sjukvårdsberedningen inom socialdepartementet som tillkommit i syfte att åstadkomma en övergripande samordning av hälso- och sjukvården.

För att öka hälso- och sjukvårdsberedningens möjligheter att fylla denna tvärssektoriella samrådsfunktion skall en rådgivande hälsopolitisk expertgrupp knytas till beredningen. I denna grupp skall bl. a. företrädare för social-, bostads-, utbildnings-, kommunikations-, arbetsmarknads- och jordbruksdepartementen ingå.

Enligt Landstingsförbundets mening ger bl. a. dessa samrådsorgan goda förutsättningar för ett brett hälsopolitiskt arbete i Sverige under aktiv medverkan av landstingen. Det ger också en bas för ett ökat nordiskt samarbete kring olika hälsopolitiska frågor.

Ett fruktbarande nordiskt samarbete förekommer redan på flera områden med koppling till hälsopolitiken och under medverkan av representanter för de svenska hälso- och sjukvårdshuvudmännen.

Ett exempel på detta är den nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg. Verksamheten vid skolan har varit föremål för utvärdering. Beslut har därefter fattats om en utbyggnad av kapaciteten till det dubbla. Vidare planeras en utveckling av samarbetet med andra nordiska universitet och högskolor där likartade utbildningsgrenar finns. Denna samverkan förutsätts ske inom ramen för vad man kallar ett konsortium och göra det möjligt att använda kurser vid olika nordiska universitet som byggestenar exempelvis i en samlad mastersutbildning.

I samband med utbyggnaden av Nordiska hälsovårdshögskolans verksamhet har Landstingsförbundet fört fram krav på ett ökat inflytande för de nordiska sjukvårdshuvudmännen i skolans styrelse och kursråd.

De nu beslutade förändringarna av verksamheten vid Nordiska hälsovårdshögskolan synes enligt Landstingsförbundets mening väl tillgodose de förslag i fråga om Nordiska hälsovårdshögskolans roll som redovisas i motionsförslaget.

Stockholm den 15 maj 1986

Landstingsförbundet

Gunnar Hofring

Walter Slunge

Svenska läkaresällskapet:

Remissen, som är mycket kortfattad, tar upp behovet av att förbättra det hälsopolitiska samarbetet mellan de nordiska länderna och även inom respektive land. Lagstiftningen under senare år har varit ganska likartad i de nordiska länderna och har syftat till att förbättra det offensiva hälsoarbetet. Svenska läkaresällskapet delar Nordiska rådets synpunkter att lagförslagen måste omsättas i konkreta handlingar. Det är också enligt Svenska läkaresällskapets mening helt riktigt att huvuddelen av hälsoarbetet måste ske utanför hälso- och sjukvårdens revir, men hälso- och sjukvården måste spela en central roll vad beträffar forskningen om ohälsans orsaker och möjligheter att förebygga dessa. I Sverige bedrivs denna forskning på relativt bred front vid olika institutioner företrädesvis vid universiteten. Landstingen bygger nu upp samhälls/miljömedicinska enheter, som på det lokala planet skall bedriva forsknings- och utvecklingsarbete och stimulera det offensiva hälsoarbetet. Problemet är att kunskapsuppbyggnaden har släpat efter. Det finns ej tillräckligt med kompetent personal för att bedriva detta arbete på lokal nivå. Nordiska hälsovårdshögskolan har spelat en viktig roll för att medverka till att åtminstone ett antal personer i varje land fått en Public Health-inriktad utbildning. Med de behov som nu plötsligt uppkommit räcker inte denna utbildning, även om kapaciteteten vid Nordiska hälsovårdshögskolan fördubblas. Under innevarande år planeras därför ett flertal kurser i Public Health vid olika universitetsinstitutioner. Kurserna genomförs i samarbete med Nordiska hälsovårdshögskolan. Inom södra sjukvårdsregionen i Sverige håller man på att ta fram en plan för ett mer komplett Public Health-program, som skall kunna leda till en Master of Public Health.

För Sveriges del är det viktigt att gå vidare på den inslagna vägen, nämligen att snarast få fram utbildningsresurser, som garanterar att man får kunnigt folk som arbetar med forsknings- och utvecklingsarbetet inom de samhälls/miljömedicinska enheterna i länen. I detta sammanhang är det av central betydelse att de läkare som skall arbeta vid de samhälls/miljömedicinska enheterna får sin specialitet fastställd, så att universitetsinstitutioner, Nordiska hälsovårdshögskolan, etc kan rekrytera kompetenta personer, som vet att man efter genomgången utbildning kan söka tjänster med ett definierat innehåll. För Sveriges del är det därför viktigt att man i den nu pågående utredningen avseende läkares specialistutbildning från Nordiska rådets sida bevakar att utbildningen inom det samhälls/miljömedicinska området får den kvalitet som är nödvändig, om ett offensivt hälsoarbete skall kunna garanteras på bred front.

En viktig fråga, som tas upp i remissen, är också möjligheterna att spara kommande dyrbara insatser i slutet sjukvård genom ett mer utvecklat förebyggande arbete. Det är enligt Sällskapets mening omöjligt att diskutera

ra hälsa och sjukdom i endast ekonomiska termer. Ekonomiska och humanitära konsekvenser av åtgärder inom det förebyggande området måste diskuteras samtidigt. En målsättning, som går ut på att kostnaderna åtminstone inte skall öka, är kanske mer realistisk om man samtidigt kan åstadkomma bättre livskvalitet under kortare eller längre tid.

Svenska läkaresällskapet delar Nordiska rådets förslag om att ta initiativ till ett fördjupat nordiskt samarbete inom hälsopolitiken. Vidare finner vi det angeläget att underlätta Nordiska hälsovårdshögskolans möjligheter att samverka med nationella forsknings- och utbildningsinstitutioner, något som redan påbörjats. Sannolikt måste man räkna med att huvuddelen av denna utbildning på det nationella planet i framtiden kommer att ske utanför Nordiska hälsovårdshögskolan. Sällskapet anser också, liksom Nordiska rådet, att ett förbättrat offensivt hälsoarbete förutsätter tvärvetenskaplig forskning. En sådan forskning måste med nödvändighet huvudsakligen genomföras vid etablerade universitetsinstitutioner, där "motorn" i detta forskningsarbete måste vara institutioner som arbetar med samhälls/miljömedicinsk forskning.

Avslutningsvis vill Sällskapet erinra om det nationella råd som kommer att inrättas i Sverige för att förbättra kommunikationerna mellan olika departement och sektorer i samhället i avsikt att förbättra de förebyggande insatserna. Om sådana råd inrättades i samtliga nordiska länder, skulle man få naturliga centrala organ som kunde kommunicera med varandra och ta initiativ till att stimulera samnordiska projekt mellan olika institutioner.

Stockholm den 15 april 1986

För Svenska läkaresällskapet

Bengt Pernow

Ordförande

Olof Edhag

Bitr. sekreterare

Svenska kommunalarbetareförbundet:

Förslaget om ökat hälsopolitiskt samarbete inom Norden har väckts av representanter från samtliga medlemsländer inom Nordiska rådet. Man föreslår att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- att ta initiativ till ett fördjupat nordiskt samarbete inom hälsopolitiken;
- att göra en studie av hur Nordiska hälsovårdshögskolans resurser – samverkan med nationella forsknings- och utbildningsinstitutioner – kan utnyttjas för att efterutbilda och vidareutbilda personal, samt

– att vidta åtgärder för en ökad samverkan mellan de nordiska institutionerna inom sjukvårdsområdet, det socialpolitiska området och miljöområdet med syfte att – utöver rent medicinska uppdrag – initiera forskning kring orsaker till och åtgärder mot ohälsa.

En utgångspunkt för förslagsställarna är att de flesta nordiska länder sedan en tid håller på att förändra hälso- och sjukvårdens inriktning. Man satsar mer på bl. a. förebyggande hälsovård och ägnar kosthåll och arbetsmiljöproblem, yttre miljöpåverkan och sociala relationers inverkan på hälsan ökad uppmärksamhet. Ett sådant "offensivt" hälsopolitiskt synsätt kräver en mer aktiv kunskapsöverföring till hälso- och sjukvårdspersonalen liksom åtgärder inom områdena utbildning och forskning. Detta kan, enligt förslaget, med fördel ske i nordiskt samarbete genom att respektive länders lagstiftning och administrativa inriktning är likartade.

Förbundet har inga invändningar mot vad som föreslås, utan är principiellt positiv till ett mer utvecklat och ökat bl. a. hälsopolitiskt samarbete mellan de nordiska länderna. Något definitivt ställningstagande kan dock inte göras då ett konkret förslag om samarbetets innehåll, organisation och omfattning ännu saknas. Allmänt sett ser emellertid förbundet inte några oöverstigliga hinder för att ett sådant förslag utarbetas och också får gehör. I en samnordisk kunskapsuppbyggnad ligger, som anges, troligen vissa tids- och resursbesparingar samtidigt som möjligheter ges att bättre följa folkhälsans utveckling i de berörda länderna.

Stockholm den 22 april 1986

Svenska kommunalarbetsareförbundet

Sigvard Marjasin

Sigmund Wiveson

Sveriges läkarförbund:

Läkarförbundet har bl. a. i sitt remissvar på "Hälso- och sjukvård inför 90-talet", HS 90, konstaterat att det endast är en begränsad del av det förebyggande arbetets åtgärder som är möjliga att initiera och genomföra helt och hållet inom hälso- och sjukvården. Detta hindrar naturligtvis inte att hälso- och sjukvården måste spela en aktiv roll i detta arbete.

Förbundet instämde också i utredningens starka betoning av tvärsektorieell samverkan mellan statliga verk och departement syftande till att förstärka de hälsopolitiska insatserna. Likaså stödde förbundet förslaget att vidga hälso- och sjukvårdsberedningen till ett nationellt hälsopolitiskt råd.

Läkarförbundet anser att internationella kontakter i det hälsopolitiska arbetet är av stor vikt. Det yttersta ansvaret för de internationella kontakterna skulle kunna ligga på det föreslagna nationella hälsopolitiska rådet. Inrättande av liknande råd i de övriga nordiska länderna skulle kunna underlätta och stimulera samarbetet inom hälsopolitiken i Norden.

I Sverige pågår för närvarande uppbyggnad av samhällsmedicinska/miljömedicinska enheter på landstingsnivå. Dessa skall på det lokala planet bedriva forskning och utveckling och stimulera hälsoarbetet. I läkarförbundets policyprogram "Samhälls- och miljömedicinsk service" (mars 1984) framhåller förbundet "att samhällsmedicinsk/miljömedicinsk utbildning bör göras till föremål för en särskild utredning med fördel på internordisk basis".

Förslagsställarna framhåller i slutet av sin motion att man bör kunna spara kommande dyra insatser i slutet vård genom nordiska förebyggande insatser. Sveriges läkarförbund ställer sig tveksamt till denna uppfattning. Det förebyggande arbetet är ett långsiktigt arbete som främst måste motiveras av humanitära skäl, och inte av förhoppningar av samhällsekonomiska vinster.

Med dessa reservationer stöder Sveriges läkarförbund motionärernas förslag om rekommendationer från Nordiska rådet till Nordiska ministerrådet.

Stockholm den 28 april 1986

Sveriges läkarförbund
Utredningsavdelningen

Ulf Schöldström

Robert Wahren

Svensk sjuksköterskeförening har i skrivelse den 22 april 1986 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Social- och miljöutskottets betänkande över medlemsförslag om vattenmiljöproblem samt medlemsförslag om ett nordiskt åtgärdsprogram i syfte att rädda havsmiljön (A 767/s)

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats medlemsförslag om vattenmiljöproblemen och om ett åtgärdsprogram i syfte att rädda havsmiljön. Utskottet har behandlat förslagen vid sina möten i Akureyri den 13 augusti 1986, Helsingør den 11 november 1986, i Stockholm den 29 januari 1987 och i Helsingfors den 22 februari 1987.

1. Medlemsförslag A 741/s

I förslaget hemställes,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att sammanställa de viktigaste forskningsresultaten om vattenföreningar av sjöar, älvar och havsområden i Norden;
2. att göra en översikt avseende åtgärder som vidtagits – eller planeras för den närmaste framtiden – mot föroreningar, däribland från landbaserade föroreningskällor; samt
3. att på grundval av vad som framkommer av de under punkterna 1 och 2 redovisade kartläggningarna utforma ett handlingsprogram mot vattenföreningar i Norden.

Förslagsställarna konstaterar, att vattnet är en omistlig del av Nordens natur, antingen det gäller hav, sjöar eller vattendrag. Den förorening av hav och insjövatten som konstaterats de senaste åren är därför allvarlig, speciellt som ständigt nya föroreningskällor upptäcks. För det mesta är det människans ökade användning av kemikalier som orsakar bekymmer med vattenkvaliteten. Genom förbättrad hantering av avloppsvattnet och krav på rening av industriutsläpp har en del föroreningar minskat, men tyvärr har nya kommit istället, senast på grund av tungmetallhalter från försurade nedfall. Nu har också läckage från den ökande gödslingen av åkrarna skapat sådan övergödning i sjöar och vattendrag att fisken dör och farliga alger börjar utvecklas. Genom vattendrag når föroreningarna kusterna och ger miljöskador till havs.

Förslagsställarna erinrar om pågående internationellt samarbete kring vattenföreningar genom bl. a. Östersjökonventionen samt Londonkon-

ventionen om medveten dumpning av avfall. I Oslo- och Pariskonventionerna behandlas landbaserade utsläpp inom och utanför territorialvatten. Men detta samarbete har inte hindrat att man i flera rapporter konstaterat stigande grad av förorening av bl. a. Östersjön, Öresund och Kattegatt/Skagerack. Förslagsställarna ser det som en gemensam uppgift för de nordiska staterna att bevara vattendrag, sjöar och hav i sådant skick att den typiskt nordiska naturbilden bevaras. Norden måste ha gemensamma strama normer för utsläppens innehåll och samma gränser för urlakning till sjöar m. m. Då det är svårt att direkt härleda föroreningskällan i det enskilda fallet, kanske den nordiska miljökonventionens allmänt hållna bestämmelser inte räcker för att bemästra situationen. Förslagsställarna påpekar att det inom ramen för de ovan nämnda konventionerna finns möjligheter till ett utvidgat och fördjupat samarbete i Nordiska rådet och Nordiska ministerrådets regi kring såväl forskning och handlingsprogram som lagstiftning och åtgärder.

Utredning av föroreningsorsaker, mätning av havskvaliteten och gemensamma insatser för att begränsa användningen av farliga kemikalier skulle spara nationella resurser, ge en bättre samlad bild av hur insatserna bör prioriteras samt skapa en mera rättvis konkurrenssituation mellan näringarna i de nordiska länderna där miljöhänsynen är beaktad.

2. Remissyttranden

Remissyttranden har inkommit från följande myndigheter, institutioner och organisationer:

Norden

De nordiske industriforbunds fellesorgan

Danmark

Landbruksministeriet

Fiskeriministeriet

Landbruksrådet

Miljøstyrelsen

Foreningen Norden

Dansk Fiskeriforening

Danmarks Naturfredningsforening

Danmarks Sportsfiskerforbund

Finland

Jord- och skogsbruksministeriet

Vattenstyrelsen

Helsingfors universitet

Finlands naturskyddsförbund

Centralförbundet för fiskerihushållning
Ålands landskapsstyrelse

Island

Naturvernrådet
Islands lantbrukssällskap
Reykjavik sportfiskarförening

Norge

Miljøverndepartementet
Landbruksdepartementet
Norsk institutt for vannforskning, NIVA

Sverige

Lantbruksstyrelsen
Naturvårdsverket
Instituttet för vatten- och luftvårdsforskning
Koncessionsnämnden för miljöskydd
Fiskeristyrelsen
Fiskeristyrelsen, havsfiskelaboratoriet
Fiskeristyrelsen, sötvattenlaboratoriet
Stockholms universitet, Askölaboratoriet
Stockholms universitet, zoologiska institutionen
Tekniska högskolan, miljövärdscentrum
Tekniska högskolan, institutionen för vattenbyggnad
Sveriges lantbruksuniversitet
Uppsala universitet
Svenska naturskyddsföreningen
Sveriges sportfiske- och fiskevårdsförbund
Lantbrukarnas riksförbund (LRF)

2.1. Remissinstanser som helt tillstyrker förslaget

Foreningen Norden, Danmark, välkomnar varje initiativ till samarbete om miljöskydd och föroreningsbekämpning, ett samarbete som man hoppas ställer Norden i en starkare position på internationellt plan. Föreningen hänvisar till larmrapporter om försurning av svenska och norska sjöar och algblomning och syrebrist längs kusterna och anser det helt klart att man för havsområden som tar emot vatten från flera länder fastställer enhetliga normer för tillflöden samt att dessa normer fastställs efter motagningsområdenas kapacitet och inte efter ländernas behov. Ett större problem är dock att våtområdena tar emot näringsämnen från odlade områden och utsläpp från industriområden i Centraleuropa. Dessa typer av utsläpp måste man både på nordiskt och internationellt plan sträva att minska.

Fiskeriministeriet stödjer helt förslaget syfte och anser alla initiativ av de slag som nämns värdefulla.

Dansk Fiskeriforening och *Dansk Havsfiskeriforening* stödjer fullt ut förslaget och anser att ett samarbete för att fastställa enhetliga, stränga regler för utledning av närsalter, kemikalier och tungmetaller skulle vara av ovärderligt stor betydelse genom att medverka till att minska problemen för fisket. Genom att fastställa en gemensam politik härvidlag skulle Nordiska rådet kunna sätta större press på omgivande länder och EG för att dels minska de gränsöverskridande föreningarna dels undgå konkurrenssnedvridning. Föreningarna anser vidare att ländernas insatser för föreningensbekämpning bör påverka fördelningen av fiskekvoter.

Danmarks Sportfiskerforbund instämmer i medlemsförslagets beskrivning av situationen med det undantaget att man tror att medlemsförslaget överskatter fiskrikedomen. En glädjande utveckling är de internationella avtal som slutits för att skydda vissa arter, t. ex. atlantlaxens överlevnad. Närmare in på de enskilda ländernas fiskerivatten träder dessa skyddshänsyn i bakgrunden, förekomsten av fiskegarn hindrar ofta laxen att komma upp till färskvattenområden där den förökar sig. Det är sålunda inte bara föreningarna som starkt decimerat fiskebestånden och det är väsentligt för den framtida fritidsverksamheten att det finns ett rikare fiskbestånd än för närvarande. Förbundet föreslår följande rekommendation: 1. medlemsförslagets text + "samt största möjliga ingrepp vid källorna för att minska föreningarnas effekter i vid bemärkelse"; 2. (= medlemsförslagets text); 3. medlemsförslagets text + "samt utarbetande av restriktiva bestämmelser för uppfyllande av vidtagna initiativ för föreningensbekämpande"; 4. "att man anlägger en helhetssyn för att skydda Nordens flora och fauna".

Danmarks Naturfrednings Forening tillstyrker att man företar en närmare registrering av forskningsresultat om vattenföreningar och vidtagna åtgärder mot dessa och även nordiska initiativ för att bekämpa ytvattenföreningen.

Helsingfors universitet, agrikultur-forstvetenskapliga fakulteten påpekar bl. a. att den för ytvatten i tempererade klimatzoner typiska relativt höga humushalten är ett för de nordiska vattendragen gemensamt drag. På grund av humushalten och den långa vintern tål vattendragen i Norden all slags belastning dåligt. Den belastning som riktas mot vattendragen är mycket likartad överallt i Norden. De gemensamma havsområdena förutsätter redan nu ett intimt samarbete mellan alla parter då det gäller forskningen och åtgärder för skyddandet av vattnen. Försurade nedfall bör likaledes bekämpas med hela Nordens gemensamma krafter. Detta förutsätter ett intimt samarbete vid koordineringen och genomförandet av bekämpningsåtgärderna. Särskild uppmärksamhet bör fästas vid avrinningsområdena och den väsentliga roll som de spelar som alstrare av metaller som upplöser sig i syraregn. I förslaget borde emellertid också medtas de

nævnte områder (især husdyrsundhed, plantesundhed samt levnedsmidlers kvalitet og sundhed).

Landbruksministeriet har i slutningen af 1986 nedsat et etisk råd vedrørende husdyr.

Rådets opgave er at foretage en løbende vurdering af de etiske spørgsmål omkring husdyrproduktion og herunder følge udviklingen inden for bl. a. forskning, forsøg og genteknologi af relevans for denne vurdering.

Rådet kan foreslå foranstaltninger vedrørende forskning, rådgivning, undervisning og retsfor skrifter. Rådets udtalelser offentliggøres.

København, den 14. januar 1987

P. M. V.

E. B.

Bo Folmer Pedersen

Den almindelige danske lægeforening

Indledningsvis skal Den almindelige danske Lægeforening udtrykke sig positivt over for forslagens tanker om et samarbejde på området. I øvrigt skal lægeforeningen henholde sig til den udtalelse, der blev afgivet til indenrigsministeriet i forbindelse med udtalelsen over betænkning nr. 1043/85 om genteknologi og sikkerhed. Den almindelige danske lægeforening udtalte dengang, at foreningen er opmærksom på, at genteknologi repræsenterer en række betydningsfulde muligheder, ikke mindst på det lægevidenskabelige område, men samtidig kan indebære en række risici. Lægeforeningen anser det derfor nødvendigt, at der etableres kontrolinstanser for at minimere disse risici. For at disse kontrolorganer skal kunne udføre de opgaver, der vil blive dem pålagt, skal de tildeles de fornødne faglige og økonomiske ressourcer. Ligeledes skal de kontrollerende organer have lovfæstet adgang til at indhente alle nødvendige oplysninger. Endvidere skal man henlede opmærksomheden på, at der bør etableres en obligatorisk godkendelsesprocedure vedrørende anvendelsen af genteknologi i de konkrete tilfælde. Man skal endelig anbefale, at der med mellemrum offentliggøres materiale fra de kontrollerende organer om udviklingen på dette område med henblik på, at emnet kan følges i den offentlige debat.

Lægeforeningen anser netop et samarbejde om den kontrollerende funktion som en styrkelse, hvorved også den offentlige debat om emnet vil blive mere kvalificeret.

København, den 14. januar 1987

Ninna Würtzen

Adm. direktør

Finland

Justitieministeriet:

Medlemsförslaget innehåller ett initiativ enligt vilket Nordiska ministerrådet borde vidta åtgärder för att utarbeta gemensamma principer för en reglering av genteknologi. I medlemsförslaget framförs ytterligare tanken på att skapa ett nordiskt samarbetsystem för behandling av etiska frågor kring användningen av genteknologi samt för behandling av frågor i anslutning till en bedömning av teknologin.

Genteknologins utveckling och användning är förknippad med synnerligen mångskiftande frågor, ty det genteknologiska kunnandet öppnar potentiella användningsmöjligheter inom de mest olika områden. De risker och problem som sammanhänger med genteknologin är således också mångskiftande. För att kunna gestalta de frågeställningar som uppstår samt kartlägga behovet av och formerna för samarbetet är det nödvändigt att mera exakt analysera genteknologins delområden och de eventuella tillämpningarna av dessa, samt de problem som med tanke på en reglering är förknippade med detta gebit.

Genteknologin befinner sig till stora delar ännu på ett forsknings- och utvecklingsstadium. Både inom grundforskningen och den tillämpade forskningen återstår många obesvarade frågor och olösta problem. Själva forskningsverksamheten är förknippad bl. a. med etiska frågeställningar, frågor som gäller forskningsverksamhetens ramar och inriktning samt frågor som gäller övervakning av de risker som sammanhänger med forskningen. Härvid kan åtminstone följande problemkomplex uppräknas:

- (a) Forskning i mänskliga arvsfaktorer och experiment på människa
- Vilka på etiska grunder baserade begränsningar bör ställas för genteknologisk forskning på människa? Möjligheten till genmanipulation för med sig nya etiska problem som bör begrundas bl. a. i belysning av uppfattningarna om människovärde och de mänskliga rättigheterna.
- T. ex. i Sverige har man bl. a. föreslagit att genteknologiska försök skall få utföras på mänskliga embryon endast om embryot är högst 14 dygn gammalt, samt att embryon som varit föremål för dylika experiment inte får inplanteras i en livmoder (Genetikkommittén, SOU 1984: 88).
- Vilken status skall de etiska normerna få? Skall de införas i lagstiftningen eller skall de åtminstone få en legislativ grund? Hur skall tillämpningen och övervakningen av normerna organiseras? När det gäller inrättningar och forskningsprojekt som finansieras med allmänna medel är bedömningen av de etiska aspekterna och övervakningen lättare att anordna än när det gäller privat forskningsverksamhet. Hur inverkar detta på saken?

- Borde utförandet av vissa försök eller undersökningar göras beroende av tillstånd eller begränsas till forskningsanstalter som står under offentlig kontroll?

(b) Försök på djur

- Försök på djur har en stor betydelse inom såväl den genteknologiska grundforskningen som den tillämpade forskningen. Även djurförsöken är i detta sammanhang förknippade med etiska problem, som dock huvudsakligen torde vara av samma slag som inom övrig naturvetenskaplig och medicinsk forskning.

(c) Genteknologisk forskning på mikroorganismer

Grundforskningen inom genteknologi hänför sig än så länge huvudsakligen till mikroorganismer. Även många potentiella praktiska tillämpningar av genteknologin innebär en användning av genmanipulation för att förändra mikroorganismers egenskaper. En dylik forskning är förknippad med risker, framför allt på grund av att de mikroorganismer som åstadkommit genom försöken kan visa sig ha egenskaper som är skadliga eller farliga ur hälso- eller miljösynvinkel. Mikroorganismernas förmåga att föröka sig kan medföra att även rätt små utsläpp åstadkommer allvarliga hälsorisker eller allavrig fara för miljöns ekosystem. Riskerna är särskilt stora i samband med sådana fältundersökningar som görs i naturliga förhållanden. Om försöken begränsas enbart till laborieförhållanden finns det å sin sida en stor risk för att resultaten inte ger en fullständig och tillförlitlig bild av hur en användning i naturliga förhållanden inverkar på miljön.

- På grund av de risker som är förknippade med undersökningarna blir man tvungen att överväga om genteknologisk forskning på mikroorganismer skall underställas offentlig övervakning, samt hur denna forskning eventuellt skall begränsas.

T. ex. i Danmark har nyligen stiftats en lag (lov om miljø og genteknologi, nr. 288, 4 juni 1986) som bl. a. reglerar genteknologisk forskning. Det är fråga om en ramlag, enligt vilken dylik forskning får bedrivas endast i laboratorier som erhållit vederbörligt godkännande, och erforderliga bestämmelser kan utfärdas för att förhindra utsläpp. Övervakningen ankommer på de myndigheter som svarar för miljövärdet och arbetarskyddet.

Inom väldigt många områden finns det potentiella tillämpningsmöjligheter för genteknologi. Av dessa tillämpningsmöjligheter och därmed förknippade frågeställningar kan följande nämnas:

(a) Tillämpning av genteknologi på människa

- I framtiden kan det vara möjligt att med hjälp av gendiagnostik identifiera och kartlägga individens arvsfaktorer och få exakt genetisk information om dem. Det blir då nödvändigt att ta ställning till för hurdana ändamål användningen av gendiagnostik skall kunna tillåtas och hur en sådan verksamhet skall övervakas.

T. ex. i Sverige har det föreslagits (SOU 1984:88) att gendiagnostisk verksamhet skall göras beroende av tillstånd. Avsikten är bl. a. att förhindra fri användning av gendiagnostik t. ex. vid lämplighetstester för arbetstagare. De tillåtna användningsändamålen för gendiagnostik borde enligt förslaget begränsas så att gendiagnostik endast skall få utnyttjas för att konstatera grava ärftliga sjukdomar och defekter eller risker för dylika, samt, inom gränser som myndigheterna fastställer, för arbetarskyddsändamål.

- Om genteknologins utveckling även möjliggör manipulation med mänskliga arvsfaktorer, dvs. generapi, är det uppenbart att användningen av generapi borde underställas offentlig övervakning och att de tillåtna användningsändamålen för generapi borde definieras för att förhindra att dessa möjligheter missbrukas.
- Gendiagnostikens utveckling är också förknippad med nya slag av problem som gäller datasekretess och integritetsskydd. Sådana regler som för närvarande gäller datasekretess och förbud mot att yppa vissa uppgifter förhindrar att ömtåliga data om individer sprids till obehöriga. I framtiden kan det bli nödvändigt att utöka en dylik skyddsreglering för att förhindra att t. ex. individers celler, som förvaras för ett visst ändamål och ur vilka individens arvsfaktorer kan "utläsas" med gendiagnostiska metoder, överläts till utomstående.

(b) Tillämpningar på djur och växter

I framtiden kan genteknologin erbjuda viktiga tillämpningsområden både inom djur- och växtförädlingen. Det kan dessutom bli möjligt att med hjälp av genteknologin åstadkomma nya odlingsväxter som har förmåga att binda kväve direkt ur luften.

- Användningen av genteknologi vid djurförädling är förknippad med etiska problem bl. a. i fråga om hur långt det kan godkännas att man vid djurförädling endast ser till en maximering av djurens produktivitet och utvecklar raser som t. ex. inte längre klarar av sådana funktioner som är naturliga för arten.

Dylika frågeställningar aktualiseras också inom den djurförädling som bygger på traditionella metoder. Om genteknologins utveckling öppnar större och effektivare möjligheter än tidigare att förändra de olika arterna och raserna av nyttodjur, kan dessa problem dock komma att framträda i mera tillspetsad form än tidigare.

- Växtförädlingen är inte förknippad med likadana etiska problem som djurförädlingen. Däremot kan genteknologin eventuellt medföra nya och effektivare medel för manipulation av växtarter, och detta kan bl. a. leda till ekologiska problem om de nya arternas inverkan på miljön inte bli tillräckligt utredd på förhand.
- En ökning av djurens och växternas produktionskapacitet med

genteknologins hjälp kan ha en avsevärd nationalekonomisk betydelse. Dyliga förändringar i produktionsförutsättningarna kan även ha en stor inverkan på lantbrukets struktur.

(c) Tillämpningar som bygger på användning av mikroorganismer

Tillämpningen av genteknologi inom produktionsverksamhet – både nuvarande och potentiella tillämpningar – hänför sig framför allt till användningen av genetiskt manipulerade mikroorganismer, t. ex. bakterier. Inom t. ex. läkemedelsindustrin kan genteknologi utnyttjas för produktion av många terapeutiska medel såsom hormoner, insulin och interferon samt olika diagnostiska ämnen. I framtiden torde det bli möjligt att använda genteknologi även inom den kemiska industrin för att ersätta oljebaserade råämnen med biomassa samt vid produktionen av enzymer som bl. a. behövs inom livsmedelsindustrin. Det är också möjligt att bakterier som producerats med hjälp av genteknologi i framtiden skall kunna användas inom gruvindustrin för att extrahera mineraler ur berggrunden.

Genteknologin kan också vara till hjälp vid en effektivare produktion av sådan förnybar biomassa som är lämplig som energikälla. Det är möjligt att bakterier som producerats med hjälp av genteknologi dessutom kan utnyttjas för att förebygga frostsador på växter och för att upplösa oljeutsläpp i miljön. De potentiella möjligheterna att utnyttja genteknologi är således betydande även inom dessa områden.

- Användningen av mikroorganismer som manipulerats med hjälp av genteknik är förknippad med likartade risker som genteknologisk forskning på mikroorganismer. De eventuella hälso- och miljörisker som användningen av mikroorganismer i produktionsprocesser och annat innebär är dock potentiellt allvarligare än de risker som sammanhänger med utsläpp som sker vid forskningsverksamhet. Mikroorganismer som används i laboratorieförhållanden och för forskningsändamål är ofta försvagade på ett sådant sätt att deras möjligheter att överleva och föröka sig är begränsade vid ett eventuellt utsläpp. Vid eventuella utsläpp är det dessutom i allmänhet fråga om rätt små mängder.

De mikroorganismer som används i egentlig produktionsverksamhet är däremot inte nödvändigtvis försvagade, och eventuella utsläpp är av en annan storleksordning än laboratorieutsläppen. Dessutom kan det hända att användningen av mikroorganismer uttryckligen innebär att de medvetet släpps ut i miljön. Exempel på detta är den ovan nämnda produktionen av biomassa, bekämpningen av oljeskador och förebyggandet av frostsador på växter med hjälp av genteknik. De ekologiska verkningarna av en användning av dylika metoder kan vara svåra att utreda och förebygga, t. o. m. oförutsebara.

- På grund av dylika risker blir man tvungen att överväga behovet att få till stånd en lagstiftning som i syfte att förebygga hälso- och miljörisker möjliggör övervakning av användningen av genteknologi. Gällande hälsovårds- och miljövårdslagstiftning torde inte erbjuda tillräckliga möjligheter att förebygga de risker som är förknippade med användning av genteknologi.

T. ex. den ovannämnda nya danska lagen (lov om miljø og genteknologi) innehåller stadganden om övervakning samt om begränsning av produktion och användning av organismer och celler som åstadkommit med genteknologiska medel.

- I en nära framtid kommer även frågor som gäller industriellt rättsskydd både för genteknologiska metoder och för mikroorganismer som åstadkoms med hjälp av dessa metoder att aktualiseras. För närvarande är det osäkert i vilken utsträckning dylika metoder, samt organismer som utvecklats med hjälp av dessa metoder, kan erhålla patentskydd med stöd av gällande patentlag. Frågan lämnar åtminstone rum för tolkning. Emedan de genteknologiska tillämpningarna är förknippade med betydande ekonomiska intressen är det sannolikt att de åstadkommer ett tryck på att utreda patentskyddsfrågorna och göra erforderliga ändringar i lagstiftningen. I detta sammanhang har man även framkastat möjligheten att skapa en särskild form av industriellt rättsskydd för mikrobiologiska och gentekniska uppfinningar. På grund av att lagstiftningen om immaterialrättigheter är av internationell karaktär kommer dessa frågor att behandlas på internationell nivå inom vederbörande organisationer.

Frågeställningar kring genteknologin har på senare tid blivit allt mera aktuella, och i många länder och internationella organisationer har man redan nu fäst stor uppmärksamhet vid dem. Bl. a. Europarådets parlamentariska församling antog år 1982 en rekommendation om genteknologi (Recommendation 934/1982). I en nära framtid kommer man sannolikt att både på internationell och nationell nivå i olika sammanhang dryfta behovet av reglering av frågor kring genteknologi mera konkret än tidigare, ty det är nämligen inte längre enbart fråga om framtida möjligheter, utan behovet av etiska normer och rättsregler är redan nu aktuellt inom många av genteknologins delområden. I vissa länder, t. ex. Danmark, har man redan skridit till lagstiftningsåtgärder. I flera länder, bl. a. Sverige, har man även utgående från etiska synpunkter utarbetat normer och rättsliga principer särskilt för genteknologisk forskning och tillämpning på människa.

Enligt justitieministeriets uppfattning har frågor i anslutning till genteknologi inte hittills i tillräcklig grad behandlats i Finland. Ett nordiskt samarbete på detta område vore enligt ministeriets uppfattning synnerligen önskvärt och nyttigt.

Genteknologins delområden hör dock inte direkt till ministeriets kompe-

tensområde, även om vissa delfrågor som hänför sig till dem också berör justitieministeriets verksamhetsområde. Frågor som gäller genteknologi hör främst till social- och hälsovårdsministeriets, miljöministeriets, jord- och skogsbruksministeriets, undervisningsministeriets samt handels- och industriministeriets kompetensområde. Därför tar justitieministeriet inte närmare ställning till frågan om till vilka delar och i vilken form man borde börja utveckla det nordiska samarbetet på genteknologins område.

Helsingfors den 22 januari 1987

Leif Sevón
Avdelningschef

Pauline Koskelo
Lagstiftningsråd

Finlands akademi, vetenskapliga centralkommissionen¹:

1. Säkerhetsproblem i samband med genteknologin

Användningen av genteknologi i grundläggande forskning och industriella tillämpningar har också givit särskilt mycket information om risker i samband med genteknologin samt erfarenheter för riskbedömning. Samtidigt har man lärt sig tillämpa allmänna riskbedömningsmetoder såväl för genteknologin som för de faror som genteknologiskt bearbetade organismer eventuellt medför för hälsan och livsmiljön. Den information och de erfarenheter som vunnits visar att nackdelar och risker förknippade med genteknologiskt bearbetade organismer och de tillämpningar som använder dem kan definieras på grundval av de kända egenskaperna hos dessa organismer. För att man skall kunna garantera säkerheten vid användningen av genteknologi bör huvuduppmärksamhet därför fästas på en noggrann utredning av egenskaperna hos varje organism som modifierats genom denna metod (inkl. gensammansättning och möjlighet till genöverföring) samt på att man på denna grundval i varje enskilt fall fastställer säkerhetsåtgärder i anslutning till användningen av ifrågavarande organism. Härvidlag är det inte av vikt att förändringar i ifrågavarande organism har gjorts med genteknologi, utan de bör inriktas på alla, även på andra sätt modifierade organismer, som används vid bioteknologiska eller andra tillämpningar. Vederbörliga regler och stadgaden om användningen av genteknologiskt bearbetade organismer kan därigenom i en stor utsträckning införlivas med stadgandena om skydd i arbete, smittosamma sjukdomar och miljöskydd.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Det finns mycket varierande risker på olika områden och vid deras tillämpningar. I bioteknologin är de nuvarande tillämpningarna i allmänhet sådana att nackdelarna med dem (eller brist på nackdelar) är väl kända och på området finns information om metoderna för deras kontrollering, tack vare en långvarig erfarenhet. En annan ytterlighet utgöres av miljötillämpningar, som ofta ännu kräver grundliga riskbedömningar, experiment i varje enskilt fall och eventuellt mer grundläggande forskning innan man kan vara säker på att de inte har nackdelar.

För säkerhetsåtgärder vid laboratorieundersökningar är samlade stadganden om all genteknologi ändamålsenliga. För detta ändamål finns dock redan internationellt harmoniserade regelverk; genom att iakttä dessa har man överallt lyckats bra med forskningsverksamhetens säkerhet.

En väsentlig faktor när det gäller att bibehålla genteknologiska tillämpningars säkerhet på den nuvarande höga nivån är att överhuvudtaget öka kännedomen om egenskaperna hos genetiskt modifierade organismer, i synnerhet om deras reaktion i livsmiljön och inverkan på ekosystem. Samnordiska planer på en effektivisering av den genteknologiska forskningen och dess inriktande på naturliga mål i Norden (sakkunskap, forskningstradition, specialproblem) skall säkert skapa nyttiga tillämpningar och även öka säkerheten.

2. Rekommendationerna i förslaget om samarbete

Med stöd av det ovan anförda omfattar Finlands akademi den i medlemsförslaget framförda ståndpunkten att gemensamma nordiska rekommendationer för speciellt genteknologin inte syns vara nödvändiga. Den nordiska insatsen och synen i regelverkets internationella utveckling tryggas genom att man i samarbete aktivt deltar i den verksamhet som bedrivs av de i förslaget nämnda organisationer och även andra internationella organisationer som kartlägger risker och utarbetar regler på området. Genom att den gemensamma aktiviteten i dessa organisationer fokuseras på de områden där de nordiska länderna har en speciell expertis kan det nordiska inflytandet göras mest effektivt. Samtidigt kan de nordiska stadgadena så snabbt som möjligt harmoniseras internationellt, vilket är av vikt bl. a. från industrins och handelns synpunkt.

De i förslaget framförda principerna som grund till lagstiftningen kan vara oflexibla. Såsom ovan konstaterats, varierar nackdelar eventuellt förknippade med tillämpningar av olika typer i hög grad i varje enskilt fall; speciellt i största delen av de bioteknologiska tillämpningar som kan ses finns inte större problem i jämförelse med den nuvarande bioteknologin. Det är skäl att utgå ifrån detta då regler och anvisningar utarbetas.

En bedömning av de etiska och teknologiska frågorna i samband med användningen av genteknologin är inte en med de ovanstående omständigheterna jämförbar teknisk fråga. Finlands akademi betraktar som önskvärt

att såväl dessa frågor som samarbetsmöjligheter i samband med säkerhetsfrågor beaktas då det aviserade nordiska bioteknologiska samarbetsprogrammet bereds.

Helsingfors den 9 december 1986

Finlands akademi

Erik Allardt

Ordförande

Elisabeth Helander

Forskningsingenjör

Medicinalstyrelsen¹

1. Säkerhetsproblem med genteknologin

Användningen av genteknologi i grundläggande forskning och industriella tillämpningar har också givit särskilt mycket information om risker i samband med genteknologin samt erfarenheter för riskbedömning. Samtidigt har man lärt sig tillämpa allmänna riskbedömningsmetoder såväl för genteknologin som för de faror som genteknologiskt bearbetade organismer eventuellt medför för hälsan och livsmiljön. Den information och de erfarenheter som vunnits visar att nackdelar och risker förknippade med genteknologiskt bearbetade organismer och de tillämpningar som använder dem kan definieras på grundval av de kända egenskaperna hos dess organismer. För att man skall kunna garantera säkerheten vid användningen av genteknologi bör huvuduppmärksamhet därför fästas på en noggrann utredning av egenskaperna hos varje organism som modifierats genom denna metod (inkl. gensammansättning och möjlighet till överföring) samt på att man på denna grundval i varje enskilt fall fastställer säkerhetsåtgärder i anslutning till användningen av ifrågavarande organism. Vederbörliga regler och stadganden om användningen av genteknologiskt bearbetade organismer kan därigenom i en stor utsträckning införlivas med stadgandena om skydd i arbete, smittosamma sjukdomar och miljöskydd.

Det finns mycket varierande risker på olika områden och vid deras tillämpningar. I bioteknologin är de nuvarande tillämpningarna i allmänhet sådana att nackdelarna med dem (eller brist på nackdelar) är väl kända och på området finns metoder för deras kontrollering, tack vare en långvarig erfarenhet. En annan ytterlighet utgöres av miljötillämpningar, som ofta ännu kräver grundliga riskbedömningar, experiment i varje enskilt fall och

¹ Yttrandet översatt från finska.

eventuellt mer grundläggande forskning innan man kan vara säker på att de inte har nackdelar.

För säkerhetsåtgärder vid laboratorieundersökningar är samlade stadganden om all genteknologi ändamålsenliga. För detta ändamål finns dock redan internationellt harmoniserade regelverk; genom att iaktta dessa har man överallt lyckats utmärkt med forskningsverksamhetens säkerhet.

En väsentlig faktor när det gäller att bibehålla genteknologiska tillämpningars säkerhet på den nuvarande höga nivån är att överhuvudtaget öka kännedomen om egenskaperna hos genetiskt modifierade organismer, i synnerhet om deras reaktion i livsmiljön och inverkan på ekosystem. Samnordiska planer på en effektivisering av den genteknologiska forskningen och dess inriktande på naturliga mål i Norden (sakkunskap, forskningstradition, specialproblem) skulle säkert skapa nyttiga tillämpningar och även öka säkerheten.

2. Rekommendationerna i förslaget om samarbete

Med stöd av det ovan anförda syns gemensamma nordiska rekommendationer för speciellt genteknologin inte vara nödvändiga. Den nordiska insatsen och synen i regelverkets internationella utveckling tryggas genom att man aktivt deltar i den verksamhet som bedrivs av de i förslaget nämnda organisationerna och även andra internationella organisationer som kartlägger risker och utarbetar regler på området. Genom att aktiviteten i dessa organisationer fokuseras på de områden där de nordiska länderna har en speciell expertis kan det nordiska inflytandet göras mest effektivt. Samtidigt kan de nordiska stadgandena genast harmoniseras internationellt, vilket är av vikt bl. a. från industrins och handelns synpunkt.

De i förslaget framförda principerna som grund till lagstiftningen är oflexibla. Såsom ovan konstaterats, varierar nackdelar eventuellt förknippade med olika tillämpningar i hög grad. Det är skäl att utgå ifrån detta då regler och anvisningar utarbetas.

En bedömning av de naturvetenskapliga och teknologiska frågorna i samband med användningen av genteknologin är inte en med de ovanstående omständigheterna jämförbar teknisk fråga. Den lämpar sig för att dryftas med det fria meningsutbytet medel och uttryck utan en formell organisation.

Helsingfors 6 januari 1987

Matti Ruokola
Generaldirektör

Antti Marttila
Byråchef

Ålands landsskapsstyrelse har vid sammanträde den 23 december 1986 beslutat att avstå från att avge yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Island

Helse- og trygdeministeriet¹:

Det har trukket i langdrag å besvare dette brev fordi ministeriet måtte søke faglig uttalelse om forslaget, ettersom kunnskap av denne art er begrenset her i landet.

Ministeriet henvendte seg til lege dr. Stefán Karlsson, som nå arbeider ved National Institutes of Health i De forente stater.

Basert på de opplysninger som således er skaffet til veie, har ministeriet denne innstilling til saken:

Det er ikke riktig hva fremgår i innledningen, at det i dag ikke foreligger noen erfaring for å vurdere risikoen ved genteknologiske forsøk.

Det foreligger nå i De forente stater om lag 10 års erfaring fra slike forsøk. Det er riktig at det ikke finnes noen internasjonale konvensjoner om disse spørsmål, men det kan på den annen side pekes på at National Institutes of Health i De forente stater har utferdiget prinsipper angående arbeidsforhold, arbeidsmetoder og forsiktighetsforanstaltninger vedrørende genteknologi (NTH – Guidelines), som nå i dag anvendes ved de fleste institusjoner i De forente stater som beskjeftiger seg med disse spørsmål.

Ved dette institutt er det også i virksomhet en komité som behandler disse spørsmål. Den behandler bl. a. forskjellige etiske problemer som eventuelt oppstår ved komplisert forsøksbehandling av pasienter med genbehandling.

Det er naturlig at disse opplysninger blir forelagt Nordisk Råd.

Ministeriets vurdering av forslagene er følgende:

1. Det er fordelaktig for Island å delta i nordisk samarbeid om genteknologiske prinsipper, og det henvises her til innledningen i Nordisk Råds redegjørelse.

2. Ministeriet støtter forslagene slik de er fremlagt, med unntak av forslaget om at ethvert genteknologisk forsøk som er påtenkt, skal registreres. Dette må anses for altfor komplisert, og det må anses for heldigere å uttrykke det slik, at ethvert forskningsprosjekt skal registreres og klassifiseres etter risikogrupper, og i denne forbindelse kan det pekes på at man her kan benytte NIHs risikoklassifisering.

3. Det er naturlig å gjøre Nordisk Råd oppmerksom på virksomhet på dette felt som alt er utført i De forente stater, og det kan antas at de i Norden som har samarbeid om disse spørsmål, vil kunne ha stor nytte av det som alt er gjort, når det skal fastsettes grunnleggende prinsipper for genteknologi i Norden.

Reykjavík, 28. januar 1987

P. v. a. m.

Páll Sigurðsson

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Medisinaldirektören¹:

 Forslaget förutsetter bl. a. at de grunnleggende prinsipper for lover om genteknologi i de nordiske land skal tas opp til drøfting.

Jeg mener også at et nordisk samarbeid vil være til fordel i denne saken.

Jeg slutter meg til forslaget.

Reykjavik, 23. desember 1986

Ólafur Ólafsson
 Medisinaldirektör

Sverige**Socialstyrelsen:**

— — — Styrelsen vill framhålla att de problem som nämns i förslaget ingående analyserats i betänkandet Genetisk integritet. Betänkandet av Gen-etikkommittén (SOU 1984: 88). Det är alldeles uppenbart att användningen av genteknologin är internationell och ger många problem av teknologisk och etisk art.

Socialstyrelsen har inga invändningar mot nordiskt samråd i dessa frågor och det vore säkert värdefullt om man kunde komma fram till gemensamma grundläggande principer. Däremot är det enligt styrelsens mening, varken lämpligt eller möjligt att fastslå så detaljerade principer med förbud och registrering, som uppställs i förslaget. Dessa detaljer måste utformas i varje land.

Verksamheten är redan så internationell att påverkan sker bäst genom internationellt samarbete. Det är tveksamt om "gemensam nordisk helhetssyn" i just dessa frågor kan ha en sådan betydelse som förslagsställarna föreställer sig.

Stockholm den 15 januari 1987

Enligt socialstyrelsens beslut

Viking Falk

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Utredningen om det ofödda barnet:

Utredningen delar den uppfattning som kommer till uttryck i förslaget att utvecklingen på genteknikens område går mycket fort och att det är omöjligt att förutsäga var gränsen går för dess praktiska användning. För utredningen är det närmast utvecklingen inom fosterdiagnostikens område som är av intresse. Även om gentekniken inom detta område ännu befinner sig på ett inledande forskningsstadium talar enligt utredningens mening starka skäl för att följa utvecklingen på området och försöka finna de gränser som bör sättas bl. a. från etisk synpunkt. Utredningen delar den oro som kommer till uttryck i medlemsförslaget att det hittills är resurserna och fantasin snarare än etik och teknologivärdering som sätter gränserna för genteknologins användning.

Utredningen anser följaktligen att en diskussion de nordiska länderna emellan för att finna gemensamma grundläggande principer för lagar och bestämmelser på genteknikens område skulle var av stort värde.

Stockholm den 16 december 1986

På utredningens vägnar

Tor Sverne

Göran Ewerlöf

Medicinska forskningsrådet (MFR):

Utvecklingen inom det molekylärbiologiska fältet har under de senaste 10 åren varit explosionsartad. En orsak till denna biologiska revolution har varit utvecklandet av en serie tekniker såsom genteknik, immunteknik och cellodlingsteknik, vilka alla underlättar och ökar precisionen vid biologiskt arbete.

De nordiska länderna kom initialt på efterkälken när det gäller den molekylärbiologiska forskningen men har efterhand hämtat in en del av konkurrenternas försprång. Det är MFR:s uppfattning att molekylärbiologisk metodik inkluderande genteknik i en framtid kommer att bedrivas vid ett stort antal medicinska, naturvetenskapliga och tekniska institutioner i samliga nordiska länder. Det finns ett stort intresse bland nordiska forskare att öka det internordiska forskningssamarbetet. Ett uttryck för detta är NOMBA (Nordic Molecular Biology Association) som bildades för några år sedan. Ytterligare insatser krävs emellertid för att stärka det molekylärbiologiska samarbetet.

MFR:s uppfattning är att Nordiska rådet kan spela en stor roll för att stärka det internordiska samarbetet inom molekylärbiologi och andra forskningsgrenar av betydelse för bioteknisk industrialisering. MFR finner

det däremot mindre angeläget att i detta skede satsa samarbetsresurser på enbart säkerhetsfrågor. I Sveige hanterar delegationen för hybrid-DNA-frågor aktuella genteknologiska säkerhetsproblem som initieras. Om ett samarbete initieras mellan de nordiska länderna beträffande naturetik, säkerhetsfrågor och teknologivärdering inom det genteknologiska området anser MFR att delegationen för hybrid-DNA-frågor får utforma den svenska policyn för ett sådant samarbete.

Stockholm den 15 januari 1987

För medicinska forskningsrådet

Henry Danielsson

Professor, sekreterare

Ivar Vallin

Kanslichef

Statens medicinsk-etiska råd:

Rådet finner det angeläget med samarbete och om möjligt samordning av regler i de frågor förslaget gäller.

Inom statens medicinsk-etiska råd pågår för närvarande en intensiv diskussion och behandling av det statliga betänkandet Genetisk integritet (SOU 1984: 88). Dessa diskussioner kommer att ingå som underlag för en proposition till riksdagen.

Statens medicinsk-etiska råd ser positivt på en samordning inom Norden i de frågor förslagsställarna anger, men anser sig med anledning av ovanstående, för närvarande inte kunna föregå behandlingen av betänkandet Genetisk integritet genom att nu ta ställning till föreliggande medlemsförslag.

Stockholm den 8 januari 1987

För statens medicinsk-etiska råd

Lilly Hansson

Ordförande

Karin Erlander

Sekreterare

Svenska läkaresällskapet:

Svenska läkaresällskapet har tidigare (1985-06-11) i yttranden över Genetikkommitténs betänkande "Genetisk integritet" och "Behövs hybrid-

DNA-kontrollen?" diskuterat risker förknippade med genteknologi och eventuellt behov av särskild kontroll. Sällskapet anslöt sig här till en utredningen föreslagen väg utan lagfäst detaljreglering och med normbildning som ett medel att skapa och påverka den framtida utvecklingen såväl inom forskning som klinisk tillämpning. Härvid skulle socialstyrelsen som tillsynsmyndighet i nära samverkan med Medicinska forskningsrådet få i uppgift att meddela allmänna råd till vägledning för etiska bedömningar vid användning av genteknik på människa och vid forskning på mänskliga könsceller, embryon och foster. Kommitténs förslag att i praktiken överlåta det löpande ansvaret för kontrollen av normernas efterlevnad till de regionala forskningsetiska kommittéerna ansågs välbetänt.

Läkarsällskapet framförde även, liksom utredningen, att gällande bestämmelser och tillståndstvång för användning av hybrid-DNA-teknik kunde upphävas och att hybrid-DNA-delegationen ej längre behövde bibehållas. En omfattande forskning och en massiv erfarenhet har visat, att de potentiella risker som initialt diskuterades inte existerade när gängse skydds- och säkerhetsåtgärder på det mikrobiologiska området vidtogs.

Sedan juni 1985 har inget framkommit som föranleder en ändrad ståndpunkt. Medlemsförslaget i Nordiska rådet om tillståndsgivning enligt det gamla mönstret och därmed sammanhängande administrativ enhet synes därför vara ett steg tillbaka. Däremot skulle gemensamma diskussioner mellan de nordiska ländernas medicinska forskningsråd, läkaresällskap och dessas etiska delegationer kunna ge positiva effekter.

Sammanfattningsvis avstyrker Svenska läkaresällskapet ovanstående medlemsförslag i avvaktan på de lagförslag, som bereds av socialdepartementet på grundval av Gen-etikkommitténs betänkande.

Stockholm den 20 januari 1987

För Svenska läkaresällskapet

Bengt Pernow

Ordförande

Hans O Hallander

Sekreterare

Sveriges läkarförbund:

Flera av de frågor som förslagsställarna tar upp har i Sverige varit föremål för överväganden och förslag bl. a. i betänkandet (SOU 1984: 88) Genetisk integritet och i betänkandet (Ds A 1984: 5) Behövs hybrid-DNA-kontrollen? Läkarförbundet har avgivit remissyttranden över båda dessa betänkanden (*se Bihang 1 och 2*).

Såväl betänkandet om genetisk integritet som betänkandet om hybrid-DNA-kontrollen är enligt uppgift föremål för beredning inom regeringskansliet.

Som framgår av förbundets yttrande över genetikbetänkandet delar förbundet den där framförda uppfattningen att etiska frågor bör lösas genom en kontinuerlig normbildning där bl. a. forskningsetiska kommittéerna och medicinska forskningsrådet ges ett betydande ansvar för tillämpningen av normsystemet. Regleringar av typ lagstiftning är ej att rekommendera på detta område.

Beträffande kontrollen av hybrid-DNA-verksamheten tillstyrkte förbundet, som framgår av dess yttrande, de förslag som framfördes i betänkandet Ds A 1984: 5 och som förordade ett avskaffande av de gällande bestämmelserna om förhandsprövning av hybrid-DNA-projekt. Utredningen fann ej heller skäl föreslå någon anmälningskyldighet i dessa frågor. De framförda förslagen hade sin bakgrund i den riskvärdering utredningen redovisat.

Förbundet finner det både naturligt och angeläget, att en diskussion kring de genteknologiska frågorna kontinuerligt äger rum såväl nationellt som internationellt, inom forskarsamhället och inom och med närmast berörda myndigheter. En sådan diskussion och därav följande normbildning bör dock enligt förbundets mening inte låsas fast genom förbuds- och ökade kontrollprinciper av de slag som medlemsförslaget rekommenderar.

Stockholm den 20 januari 1987

Sveriges läkarförbund

Sten Åhlfeldt

Gunnar Lönnquist

BIHANG 1

Yttrande till socialdepartementet i Sverige över betänkandet (DsA 1984: 5) Behövs hybrid-DNA-kontrollen?

Utredningens uppdrag har varit att utreda vilka administrativa och juridiska konsekvenser ett inrättande av en särskild myndighet för kontroll av hybrid-DNA-teknikens användning skulle få. För att kunna ta ställning till detta har utredningen ingående analyserat teknikens utveckling under senare år, bedömt de risker den kan anses föra med sig och de kontrollbestämmelser som redan finns på området.

Utredningens överväganden har lett till att man föreslår att hittills gällande krav på förhandsprövning (tillståndsvång) för viss användning av hybrid-DNA-teknik slopas. Nationella och internationella erfarenheter av teknikens användning har visat att de risker som är förknippade med verksamheten inte är större än vad som generellt råder inom mikrobiologisk verksamhet. Utredningen konstaterar också att det både bland forskarna och inom industrin finns ett omfattande säkerhetstänkande som

6. Sammanfattning

Den helt övervägande delen av remissinstanserna tillstyrker förslaget. Det påpekas att ett omfattande samarbete bedrivs internationellt inom ramen för flera olika avtal och konventioner, samt bilateralt mellan nordiska länder. Ett nordiskt åtgärdsprogram bör sålunda utformas så att det står i samklang med alla de insatser som redan görs och innebär en förstärkning av dessa. Många konkreta idéer till insatsområden framförs, t. ex. forskningsuppgifter och åtgärder för att skydda hotade arter. Några remissinstanser tar upp de problem som härrör från det intensiva jordbruket och kvävegödslingen. Det av danska folketinget antagna programmet för att rädda havsmiljön kring Danmark presenteras av ett par remissinstanser.

7. Utskottet

Utskottet finner att de båda medlemsförslagen om vatten- respektive havsmiljö är likartade i sitt syfte, även om det ena förslaget enbart berör havsförorening och det andra tar upp alla föroreningar i vatten. De båda medlemsförslagen om vatten- respektive havsmiljön finner utskottet likartade i sitt syfte och har därför behandlat dem tillsammans. Sammanlagt föreligger således fyra huvudyrkanden nämligen:

1. att sammanställa de viktigaste forskningsresultaten om vattenföroreningar av sjöar, älvar och havsområden i Norden;
2. att göra en översikt avseende åtgärder som vidtagits – eller planeras för den närmaste framtiden – mot föroreningar, däribland från landbaserade föroreningskällor
- 3a att på grundval av vad som framkommer av dessa kartläggningar utforma ett handlingsprogram mot vattenföroreningar i Norden respektive
- 3b att i skyndsam ordning låta utarbeta ett åtgärdsprogram till skydd för havsmiljön
4. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att på internationellt plan samfällt verka för att konkreta åtgärder vidtages i syfte att förbättra havsmiljön.

Utskottet noterar att den övervägande delen av remissinstanserna tillstyrker åtgärder i enlighet med respektive medlemsförslag och erkänner allvaret i situationen. Sambanden mellan föroreningar i vattendrag och havsföroreningar understryks av flera remissinstanser även om en del anser att fördjupad forskning för att ytterligare klarlägga orsaksförhållanden behövs. Detta gäller t. ex. föroreningssituationen och fiskbestånden i Skagerack och Kattegatt samt förhållandet mellan dessa havsområden och Östersjön. Utskottet finner därför att forskningsinsatser bör utgöra en del av ett kommande åtgärdsprogram.

Även om alla orsaksförhållanden ej av alla anses helt klarlagda finner utskottet det intressant att flera remissinstanser i anledning av båda med-

lemsförslagen riktar uppmärksamheten mot jordbrukets effekter på vattenmiljön som en del av den vattenförorenande belastning som förorsakas av jord- och skogsbruk, torvproduktion och fiskodling. Likaså påpekas att nya kemiska föroreningar medför problem även i vattendragen och i näringskedjor. Vad speciellt gäller jordbruket pågår undersökningar för att klarlägga orsakssambanden med jordbrukets bidrag till föroreningar av vatten. Enligt en bedömning är det den obalanserade gödslingen som orsakar problem medan en väl avvägd gödsling enligt officiella rekommendationer inte bör leda till miljöstörningar. Såväl stallgödsel som konstgödsel innebär problem om de används på felaktigt sätt och vid felaktig tidpunkt. Ett effektivare utnyttjande av naturgödsel skulle minska behovet av konstgödsel. Remissinstanserna erinrar även om de problem som förorsakas av bekämpningsmedel. Den ständigt ökade produktionen liksom koncentrationen av djurhållningen till stora enheter accentuerar problemen. Konstgödseln ökar läckage i övergödda vatten vilket medför blommande giftalger och stigande nitrathalter i grundvattnet.

Nitrat- och nitrithalt i grundvattnet är ett stort hälsoproblem som i föga utsträckning diskuterats på nordisk nivå. Däremot varierar bestämmelserna för nitrit i livsmedel. Vidare pekar några remissinstanser på bekämpningsmedel i dricksvatten som ett exempel där normerna borde vara enhetliga. I Danmark och i EG-länderna är gränserna satta lågt. I Sverige saknas normer. Det finns starka skäl att införa sådana normer liksom även att fastställa gränsvärden för söt- och saltvatten.

Utskottet har i detta sammanhang noterat att Folketinget i Danmark i november 1986 uppmanat regeringen att utarbeta en handlingsplan för att reducera utsläppen av kväve med 50 % och fosfor med 80 % inom en period av 3 år genom att förbättra avloppsreningen och begränsa lantbrukets gödsling. Utskottet utgår från att regeringarna utbyter erfarenheter om åtgärder av detta slag och att de danska erfarenheterna bör kunna utnyttjas av de andra länderna.

Utskottet konstaterar att vattenmiljöproblemen i och kring de nordiska länderna trots de åtgärder, t. ex. utbyggnad av kommunala reningsverk och förbud mot DDT som vidtagits fortfarande är stora. Effekterna av industriutsläpp och tungmetaller bland annat kadmium och ämnen som DDT och PCB innebär förgiftning av vattnen. Tungmetaller utgör ett svårt problem för insjöar och ett innanhav som Östersjön. De senast aktuella uppgifterna om ökad halt av DDT i södra Östersjön antyder nödvändigheten av att ett handlingsprogram även innehåller åtgärder på internationellt plan. Dessa åtgärder bör samordnas med de internationella insatserna inom luftföroreningsområdet som numera även avses innefatta kväveutsläpp, då kvävehalten, som även påverkas av närsalterna, är av betydelse för fiskebestånden både i Östersjön och Nordsjön.

Utskottet har dock noterat, att några remissinstanser menar att vattenföroreningarna visar stora lokala variationer och anser att konkreta åtgär-

der för att förbättra vattenkvaliteten i sjöar och vattendrag måste anpassas efter lokala förhållanden. Även dessa remissinstanser anser emellertid att föreningarna i kust- och havsområden bara delvis motverkas med lokala eller nordiska insatser, och att samarbete med andra Nordsjö- och Östersjöländer är nödvändigt. Som exempel på att även lokala vattenföreningar långt från kusten ger konsekvenser i havet vill utskottet erinra om giftkatastrofen i Rhen hösten 1986. I december har även framkommit uppgifter om att halten av DDT i södra Östersjön åter börjat öka, ett problem som man antagit vara löst efter att förbud mot DDT införts i de nordiska länderna.

Flera organisationer arbetar för att kartlägga föreningssituationen i havet, t. ex. Helsingforskommissionen, Internationella havsforskningsrådet, de Baltiska marinbiologerna, de Baltiska oceanograferna samt kommissionerna för Öresund, Bottniska viken, Finska viken osv. Det material dessa tagit fram torde kunna användas för att göra en översikt över vattenföreningarnas utbredning och relativa effekter samt en åtgärdsplan.

En handlingsplan torde enligt utskottets uppfattning även innehålla internationella åtgärder för att sätta större press på omgivande länder och EG för att dels minska de gränsöverskridande föreningarna dels undgå konkurrenssnedvridning. En av remissinstanserna föreslår att ländernas insatser för föreningssbekämpning skall påverka fördelningen av fiskekvoter. Det internationella arbetet torde bäst kunna handhas av den 1984 bildade nordiska kontaktgruppen för internationella havsföreningssfrågor. Kontaktgruppen, som lyder under Nordiska ministerrådets ämbetsmannakommitté för miljöfrågor, skall vara "ett kontaktorgan mellan de nordiska länderna och bidra till samordningen av ländernas synpunkter och förslag i de internationella konventioner som behandlar havens förening". De konventioner som närmast åsyftas är Oslo- (dumpning i Nordostatlanten), Paris- (landbaserade utsläpp i Nordostatlanten), London- (dumpning i världshaven) och Helsingforskonventionen (föreningar i Östersjöområdet).

Utskottet vill i detta sammanhang även erinra om att ett antal av rådets rekommendationer berör områden som ligger nära det aktuella förslaget. Rekommendationer om havsområdena kring Norden antogs i början av 1970-talet, nämligen *nr 21/1971* om samverkan vid bekämpning av föreningarna i Skagerack, Kattegatt och Öresund och *nr 8/1975* om begränsning av utsläpp i Bottniska viken. 1979 antogs en rekommendation om rening av kommunalt avloppsvatten, *nr 7/1979*. Därefter har luftvårdsfrågor särskilt försurningsfrågor intagit den främsta platsen bland miljöfrågorna i rådet. Det kan därför vara på sin plats att nu åter fokusera uppmärksamheten på situationen i de nordiska vattnen där f.ö. luftföreningarna utgör en viktig orsaksfaktor.

Utskottet anser sålunda, att ett handlingsprogram mot vatten- och havs-

föroreningar är en brådskande angelägenhet för de nordiska länderna och att programmet bör innefatta både nationella, samnordiska och internationella insatser. Till de nationella åtgärderna hör en effektivare rening av avloppsvatten från industri och bebyggelse och åtgärder för bekämpning av försurning, för minskning av kemikalimängden samt för minskning av belastning från jordbruk och fiskodling. Det inledda erfarenhetsutbytet bör i ett längre perspektiv syfta till att i de nordiska länderna åstadkomma en enhetlig lagstiftning mot vattenföroreningar inte minst mot bakgrund av att ekosystem med anknytning till vatten och luft inte följer statliga gränser.

Utskottet noterar dessutom, att problemen med vatten- och havsföroreningar snabbt och på ett dramatiskt sätt skärptes genom grundstötningen av den sovjetiska tankern "Antonio Gramsci" utanför Borgå i februari 1987. Hav- och kustområdenas sårbarhet och de resursproblem som försvårar saneringen har härigenom åter fått en central plats i debatten.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet:

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att sammanställa de viktigaste forskningsresultaten om föroreningar av sjöar, älvar och havsområden i Norden;
2. att göra en översikt avseende åtgärder som vidtagits eller planeras mot dessa föroreningar, däribland från landbaserade föroreningskällor; samt
3. att på grundval av vad som framkommer av kartläggningarna utforma ett handlingsprogram mot vatten- och havsföroreningar innefattande både nationella, nordiska och internationella åtgärder.

Helsingfors den 22 februari 1987

Jo Benkow (H)

Dorte Bennedsen (S)

Thor-Eirik Gulbrandsen (A)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Siri Häggmark (m)

Grethe Lundblad (s)

Fung. förman

Helge Adam Møller (KF)

Pétur Sigurðsson (Sj.)

Lena Öhrsvik (s)

Medlemsförslag om nordisk ambulansverksamhet

(Väckt av Rune Gustavsson och Elver Jonsson samt Hannu Kemppainen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska ambulanssamarbetsgruppen:

Under avsnittet om kjøretøy og utstyr vil vi bemerke følgende: De ambulanser som i dag benyttes i de enkelte nordiske land er av stor ulikhet. En ulikhet som for de fleste av landene gjør at ambulans bilen kun er en transportenhet og ikke et reelt medisinsk tilbud til pasienten.

Om det bl. a. på dette grunnlag, sammen med de øvrig nevnte i medlemsforslaget, skal iverksettes en utvikling av en egen "Nordambulans" for bruk i de Nordiske land er vi noe usikre på. Vi mener at en i tillegg til å ha ivaretatt de tekniske spesifikasjoner på en best mulig måte, må søke å finne frem til regulerende forskrifter på dette feltet. Ambulans bilen behøver ikke å se lik ut i de Nordiske land hvis forskrifter kan regulere innholdet og utformningen av bårerommet. I den anledning vil vi vise til de norske forskrifter for ambulans bil. Disse må kunne sies å være de strengeste blant de nordiske land der det finnes noen forskrifter.

Det er i denne sammenheng av vesentlig betydning at utstyrsmengde og type reguleres i samsvar med den utdanning som blir gitt ambulanspersonellet.

Innenfor avsnittet om ambulanspersonellens utdanning vil vi bemerke følgende: Denne er forskjellig i alle de nordiske land med en varighet fra noen få uker og opp til omlag 2 år ved enkelte tjenester.

For at det personell som utfører ambulans transport skal kunne opptre som en forlenget arm av sykehuset må forholdene legges til rette. Dette praktiseres høyst forskjellig i de enkelte land. Det er i dag kun Norge som har sitt ambulanspersonell godkjent som helsepersonell selv om utdannel-

sen fortsatt ikke har kommet i gang. Frem til i dag har Norge ikke hatt noe tilbud om utdanning av sitt ambulanspersonell. I de øvrige land har en viss utdanning, men ingen godkjennelse som helsepersonell. Unntatt herfra er det personell som har en annen medisinsk utdanning (lege og sykepleier).

Hvordan utdannelsen av ambulanspersonell på nordisk plan bør se ut vil være vanskelig å komme frem til hvis en begynner å bevege seg i detaljer. Vi mener det her er viktig å se på de av landene som i dag har en obligatorisk utdanning av noe omfang og som har gjennomført denne i noen år.

Uten å komme inn på detaljer må utdannelsen av ambulanspersonell inneholde følgende hovedmomenter uten at vi nå har tatt stilling til omfanget:

- Medisinsk del med innlagte praktiske øvelser.
- Hospitering ved ulike avdelinger på et stort sykehus.
- Trafikal del med praktisk kjøretrening. Også under utrykning.
- Redningsteknisk del med bruk av ulike typer av redningsverktøy.
- Administrasjon.
- Praktiske samøvelser hvor alle de ovenfor nevnte elementer er innbefattet og hvor det legges vekt på samarbeid med de øvrige etater innen ambulans- og redningstjeneste (sykehus, brann, politi, helikopter m. v.).

Den Nordiske Ambulanssamarbeidsgruppen ser frem til det videre arbeid med dette medlemsforslag og stiller seg til disposisjon for avklarende spørsmål og deltakelse i arbeidsgrupper.

I forbindelse med Nordisk Råd's vårsesjon 1987 vil vi legge et av våre møter i tilknytning til dette.

Oslo, 19. mai 1986

For Nordiska ambulanssamarbeidsgruppen

Jack Johnsen
Fungerende formann

Kommunalanställdas nordiska samarbete:

Vi är en förening som inte brukar yttra oss gemensamt på en övergripande nivå, utan endast som enskilda fackliga organisationer. Som sådan ger däremot gärna Svenska kommunalarbetsförbundet sin syn på den aktuella frågan (*se nedan*).

I den mån ni också önskar höra de övriga medlemmarnas åsikter bör ni

vända er direkt till Dansk Kommunal Arbejderforbund i Köpenhamn, Kommunala arbetarnas och tjänsteinnehavarnas förbund i Helsingfors samt Norsk kommuneforbund i Oslo.

Stockholm den 22 april 1986

Kommunalanställdas nordiska samarbete

Sigvard Marjasin

D a n m a r k

Indenrigsministeriet:

Sygehusloven indeholder en pligt for amtsrådene til at yde vederlagsfri befordring med ambulance eller særligt køretøj, hvis patienternes tilstand nødvendiggør en sådan befordring. Der er ikke i lovgivningen fastsat nærmere krav til udstyr, bemanning af ambulancerne, uddannelse af redere, tilkaldetid m. v., og der er ingen hjemmel i sygehusloven til at fastsætte retningslinier på området.

Langt den overvejende del af amtsrådene løser opgaver med ambulance-transport (og anden patienttransport) ved hjælp af det private selskab Falck A/S.

Amtsrådsforeningen og Falck A/S indgår en såkaldt standardoverenskomst om patientbefordring m. v. med henblik på, at de enkelte amtsråd kan tiltræde denne, således at der indgås en egentlig aftale mellem det enkelte amtsråd og Falck A/S. Ønskes en særlig eller udvidet ambulancebetjening, eventuelt med de såkaldte hjerteambulancer, inden for en amtskommune sker dette ved et tillæg til standardoverenskomsten og normalt mod særskilt betaling. Falck A/S har ansvaret for, at ambulancepersonalet har modtaget en uddannelse, der gør dem i stand til at udføre opgaven, idet det kan tilføjes, at der i den senest indgåede standardoverenskomst mellem Falck A/S og amtsrådsforeningen særskilt er afsat midler til reddernes efteruddannelse.

Indenrigsministeriet er af den principielle opfattelse, at de hidtidige erfaringer med ambulancebetjeningen af den danske befolkning betyder, at det decentrale ansvar for tilrettelæggelsen af ambulancetjenesten under alle omstændigheder bør bibeholdes, således at amtsrådene er ansvarlige for ambulancetjenestens tilrettelæggelse på samme måde, som amtsrådene er ansvarlige for sygehusvæsenet. På denne måde sikres, at ambulancetjenesten og sygehusvæsenet koordineres bedst muligt.

På denne baggrund finder indenrigsministeriet derfor ikke, at der umiddelbart er grundlag for at iværksætte det i forslaget skitserede projekt.

København, den 3. juni 1986

(Ej sign.)

Amtsrådsforeningen i Danmark:

Ifølge medlemsforslaget er det tvivlsomt, om dagens ambulancer og deres udrustning modsvarer de krav, der kan stilles til moderne ambulancevirksomhed, idet ambulancer i dag ifølge medlemsforslaget ikke er specialbyggede, men bygges på personvognschassi eller lastvognschassi. Ifølge medlemsforslaget bør der derfor igangsættes et utredningsarbejde vedrørende kravspecifikation til en velfungerende ambulancevirksomhed samt oprettes et nordisk selskab med en forventet omsætning på 250 mill. sv. kr. årligt til fremstilling af sådanne ambulancer.

Endvidere giver ambulancepersonalets uddannelse, eftersom denne ikke er koordineret med øvrige uddannelser inden for sygehusvæsenet, ambulancepersonalet for små karrieremuligheder inden for sygehusvæsenet ifølge medlemsforslaget. Det foreslås derfor i medlemsforslaget, at den svenske underskoterske-uddannelse anvendes som en fælles mindstestandard for uddannelse af ambulancepersonel. Ifølge medlemsforslaget kunne en sådan koordinering af uddannelserne endvidere give ambulancepersonalet mulighed for rotation med sygehuspersonalet.

Endelig bør spørgsmålet om ambulancepersonalets uddannelse ifølge medlemsforslaget koordineres på nordisk plan, eftersom der eksisterer en overenskomst mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige omkring godkendelse af visse uddannelser inden for sygehus- og veterinærvæsenet.

Amtsrådsforeningen i Danmark skal i denne anledning udtale følgende:

Amtsrådsforeningen er bekendt med, at de ambulancekøretøjer, der i dag anvendes til de sygetransporter, amtskommunerne efter sygehusloven er forpligtet til, foretages med ambulancer opbygget på personvognschassier. Der foregår en stadig udvikling af disse køretøjer, og Amtsrådsforeningen må erklære sig fuldt ud tilfreds hermed.

Amtsrådsforeningen gør endvidere opmærksom på, at der med protokollet mellem Amtsrådsforeningen i Danmark og Falcks Redningskorps A/S om forlængelse af standardoverenskomsten om patientbefordring m. v. pr. 1. januar 1986 er aftalt, at amtskommunernes betaling for de udførte kørsler forhøjes med et beløb af størrelsesordenen 5,5 mill. kr. på årsbasis til finansiering af efteruddannelse af Falcks udrykningspersonale. Det er endvidere i protokollatet aftalt, at der mellem parterne nedsættes et udvalg til undersøgelse af mulighederne for forbedringer og effektiviseringer af reddernes efteruddannelse.

På baggrund af ovennævnte forhold finder Amtsrådsforeningen ikke at kunne anbefale medlemsforslaget.

København, den 6. juni 1986

Poul Christensen

Stig Lohmann

Kommunernes landsforening:

Da kommunerne ikke er involveret i ambulancevirksomhed, har Kommunernes landsforening ingen bemærkninger til forslaget, ligesom man ej heller besidder materiale, der kan bidrage til sagens belysning.

København, den 2. juni 1986

Eske Groes

Christel Petersen

Den almindelige danske Lægeforening henviser i skrivelse den 28 maj 1986 till yttrande av den 8 maj 1986 från formanden for danske Anæstesiologers Organisation (se nedan).

Dansk Kommunal Arbejderforbund:

Forslaget indeholder overvejelser vedrørende *dels* ambulancen og ambulancens indretning, *dels* overvejelser vedrørende uddannelse af ambulancepersonale. Det foreslås

- att initiera ett projekt för att ta fram en för de nordiska länderna gemensam specifikation över de krav som skall ställas på en modern välutrustad ambulans samt
- att undersöka möjligheterna för en likartad ambulanspersonalutbildning i de nordiska länderna.

Forbundet skal på baggrund af foranstående udtale, at forbundet fuldt ud kan slutte op om forslaget om nordisk ambulansverksamhet. Forbundet ser meget gerne dette forslag fremmet i Nordisk Råd og i de respektive medlemslande, ligesom forbundet meget gerne deltager i et eventuelt udvalgsarbejde om forslagene, herunder naturligvis særligt spørgsmålet om uddannelse af ambulancepersonale.

Frederiksberg, den 26. maj 1986

Poul Winckler
Forbundsformand

Torben Møller
Konsulent

Danske anæstesiologers organisation (DAO):

DAO er positiv overfor initiativet. Det er også i Danmark en erfaring, at der i dag er tekniske vanskeligheder ved opbygningen af den ideelle ambulance, specielt hvor det drejer sig om en sengeambulance.

Selvom dansk ambulancepersonel er veluddannet, til de opgaver de skal løse i dag, vil det være af interesse at få uddannelses-problemet drøftet, specielt i forbindelse med en mulig opgaveændring indebærende en kraftigere behandlingsindsats under transporten.

DAO skal henlede opmærksomheden på de pågående undersøgelser under sundhedsstyrelsen vedrørende indretning og bemanning af hjerteambulancer, idet disse undersøgelser formentlig med fordel vil kunne kædes sammen med ovennævnte projekt.

DAO er meget villig til at medvirke til udpegningen af medlemmer til eventuelle arbejdsgrupper.

Slagelse, den 8. maj 1986

H.J. Ladegaard-Pedersen
Formand

Falcks Redningskorps A/S:

Idet vi takker for Deres forespørgsel om ovennævnte sag vedrørende nordisk ambulancevirksomhed, kan vi oplyse, at Falcks Redningskorps A/S ikke er interesseret i etablering af en fællesskandinavisk ambulancetilvirkningsenhed. Det er således, at vi er tilfredse med den nuværende ordning, hvorefter vi indkøber "halvfabrikata"-ambulancer, som vi selv får færdigbygget i landet.

København, den 3. juli 1986

Falcks Redningskorps A/S

Gert Liljequist
Sekretariatschef

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet:

I ovan nämnda medlemsförslag har sjuktransporten begreppsmässigt definierats rätt såsom en första behandling som ges utanför sjukhus/hälsovårdscentral, dvs. på olycksplatsen före transporten eller under transporten till sjukhus eller motsvarande vårdenhet.

Terminologin i förslaget är i övrigt oklar och begreppsmässigt i någon mån dunkel. I förslaget poängteras i fråga om sjuktransporten för mycket behandlingen under transporten och själva transporten. Med tanke på verksamheten är det väsentligt att ambulanspersonalen har behörig yrkeskicklighet och ändamålsenlig, transportabel vårdutrustning, med vilken tillräckligt effektiv behandling av den sjuka/patienten/ klienten vid behov kan inledas redan före transporten. De behandlingsfunktioner som sker under transporten är till sin natur snarare övervakning av patienten än egentlig behandling.

Fordon och utrustning

Såsom ovan konstaterats bör man inte fästa allt för mycket uppmärksamhet vid fordonens teknik när det gäller sjuktransporten. Såsom av förslaget framgår, förekommer det problem vid planeringen av fordonen. Det är bl. a. svårt att hålla fordonets vikt inom gränsen för lagstadgad maximivikt och att konstruera fjädringen så att transporten är trygg för patienten och fordonets köregenskaper samtidigt bevaras goda.

Aven dessa problem gäller i huvudsak långa transporter, som rätt sällan kommer i fråga utan att patienten fått behandling före transporten.

I Finland har medicinalmyndigheterna utfärdat standarder beträffande de fordon som används vid sjuktransport och social- och hälsovårdsministeriet anser att tanken om att åstadkomma samnordiska standarder för dessa fordon är värd att stöda. Utrustningen av fordonen borde baseras på s. k. "kassettänkande", varvid ett och samma fordon lätt kunde utrustas för olika funktionella behov.

Utbildningen av ambulanspersonal

Det finns inga stadganden om sjuktransport och utbildning av ambulanspersonal i den finska lagstiftningen. Enligt gällande lagstiftning är sjuktransport verksamhet som är underställd folkhälsolagen. Bestämmelser om ambulansförarnas utbildning ingår endast i de avtal som gäller inköp av sjuktransportservice. Enligt ifrågavarande avtal bör ambulansföraren vara utbildad medikalvaktmästare-ambulansförare, ha genomgått den av yrkesutbildningsstyrelsen ordnade och av medicinalstyrelsen godkända utbildningen för ambulansförare (åtta veckors utbildning i kursform) eller den av Helsingfors stads brandverk ordnade och av medicinalstyrelsen godkända

utbildningen för ambulansförare eller vara utbildad sjukskötare, under-sjukskötare eller mentalsjukskötare. Därutöver skall han/hon vara registrerad i den av medicinalstyrelsen förda förteckningen över utövare av sjukvårdsverksamhet. I samband med skolreformen som gäller mellansta-diet har man inlett en ny slags utbildning av ambulansförare, som sker på experimentbasis. Denna utbildning varar i 2 1/2 år. Vid planeringen av utbildningen har man försökt understryka att sjuktransporten är det första ledet i vårdkedjan och att den borde utvecklas allt tydligare som en del av vårdkedjan och genom att samtidigt understryka vikten av verksamhetens terapeutiska karaktär.

Startande av ett samnordiskt sjuktransportprojekt

Till förslaget har fogats ett förslag som gäller frågan om att inleda ett nordiskt projekt för att utreda möjligheter för samarbete om att utveckla ambulansverksamheten samt att förenhetliga utbildningen på området. Social- och hälsovårdsministeriet anser det önskvärt att man åstadkommer samarbete inom denna bransch och är för sin del redo att medverka vid genomförandet av ett sådant projekt, som skisserats i medlemsförslaget.

Helsingfors den 18 augusti 1986

Eeva Kuuskoski-Vikatmaa
Social- och hälsovårdsminister

Karl Johan Krokfors
Sekreterare för
internationella
ärenden

Ålands landskapsstyrelse:

— — — konstaterat att de aktuella problemställningarna också äger relevans i ett åländskt perspektiv. Landskapsstyrelsen förordar därför att Nordiska ministerrådet initierar ett projekt för att utarbeta en för de nordiska länderna gemensam specifikation över krav som skall ställas på en modern, välutrustad ambulans samt att i enlighet med andan i 1981 års överenskommelse mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige om godkännande av vissa yrkesgrupper inom hälso- och sjukvården och veterinär-väsendet undersöka möjligheterna för en likartad ambulanspersonalut-bildning i de nordiska länderna.

Mariehamn den 20 maj 1986

Folke Woivalin
Lantråd

Birger Ch. Sandell
Landskapsläkare

Finlands Röda kors:

Finlands Röda kors uppskattar Nordiska rådets strävanden att utöka det nordiska samarbetet även inom sjuktransporten. Enligt vår syn kan man genom ett nordiskt samarbete som omfattar samtliga sjuktransportparter få anmärkningsvärd nytta till exempel på följande områden inom sjuktransporten:

- utveckla den medicinska räddningstjänstens organisation
- utveckla lärostoffen i grundutbildningen för ambulansförare
- utveckla organisationen av och innehållet i fortbildningen för ambulansförare
- förenhetliga normerna för materielen och främja anskaffningen av ändamålsenliga sjuktransportmateriel.

Också då det gäller att utveckla materielen finns en hel del att göra. Rådets förslag om ett projekt som går ut på att samordna de kvalitativa kraven på sjuktransport kunde utgöra en del av ett mer omfattande samarbete som även skulle inkludera ett eller flera av de ovan nämnda med sjuktransporten förknippade sakkomplexen.

För sin del förhåller sig Finlands Röda kors positivt till de framställningar som gjorts i syfte att utveckla sjuktransporten innehållsligt ävensom den erforderliga materielen. Vi är redo att genom vår arbetsinsats bidra till samarbetsinitiativen.

Helsingfors den 20 maj 1986

Pär Stenbäck
Generalsekreterare

Matti Rajala
Direktör, nationell
verksamhet

Finlands stadsförbund¹:

Fordon och utrustning

I Finland godkänns minimimått av ambulanser och utrustning som behövs därvid av medicinalstyrelsen. Medicinalstyrelsens ifrågavarande direktiv härstammar redan från år 1974. På grundval av ett betänkande som gavs av den år 1981 tillsatta utrustningsarbetsgruppen, har man inte kunnat uppnå nya rekommendationer. Emellertid har utrustning och materiel hela tiden förbättrats. Problemet torde inte vara så mycket en brist på redskap utan det faktum att alla ambulansförare inte har rätt att använda dem i alla situationer.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

I medlemsförslaget har föreslagits att en samnordisk utredning görs om de krav som förutsätts av ambulanserna som ett första steg i riktning mot ett samarbete även när det gäller en samnordisk produktion av ambulanser. Stadsförbundets centralbyrå understöder att en sådan utredning görs. Samtidigt borde man även utreda vilka egenskaper som krävs av olika slags ambulanser såsom läkarambulans, olycksfallsambulans. Likaså borde man utreda vilka slags ambulanser som skulle vara ändamålsenliga och ekonomiska för varje enskild transportform.

Ambulanspersonalutbildning

Såsom man i medlemsförslaget konstaterar, är utbildningssituationen i de enskilda nordiska länderna mycket varierande. I Finland är någon minimiutbildning inte stadgad för ambulanspersonal. Ambulanspersonalens utbildningsnivå har man försökt upphöja genom att vid sjuktransportens J- och K-avtalsmodeller mellan dem som inom de kommunala centralorganisationerna producerar ambulanstjänster överenskomma om kompetenskraven. I syfte att kunna uppfylla kompetenskraven har man genom åtgärd av yrkesutbildningsstyrelsen organiserat så kallad kvalificeringsutbildning för dem som varit på området. Ambulanspersonalen inom hälsovården har redan inom ramen för sin utbildning en kompetens även som ambulansförare, om vederbörande innehar ett körkort av visst slag. Dessutom är medikalvaktmästare-ambulansförare naturligtvis kompetenta ambulansförare ävensom brandmännen sedan de genomgått ovannämnda kvalificeringskurs eller en tolv veckor lång ambulansförarkurs i tillägg till brandmansexamen.

I samband med mellanstadieskolreformen påbörjas en utbildning för medikalvaktmästare-ambulansförare som en 2.5 år lång utbildning. Avsikten är att så småningom avsluta kvalificeringsutbildningen. I utbildningen för brandmän torde även inkluderas en ambulansförarutbildning. Efter dessa lösningar torde det i Finland finnas ambulanspersonal med tillräcklig kompetens. Därvid torde man även kunna stadga om utbildningens miniminivå och ge auktorisering till mer krävande reanimationsåtgärder.

Stadsförbundets centralbyrå anser att man i sjuktransportverksamheten fortfarande bör kunna anlita dem som har ett annat slags yrkesutbildning än hälsovårdsutbildningen och kommunerna bör kunna överväga det sätt på vilket sjuktransporten arrangeras med beaktande av kommunernas olika förhållanden. Utgångspunkten bör inte vara så mycket garanterande av möjligheterna till fortbildning som handhavande av sjuktransporten med beaktande av patienternas säkerhet så ändamålsenligt som möjligt.

Detta ställningstagande avser inte att det inte skulle vara skäl att mellan de nordiska länderna även diskutera utbildningsspörsmål och sträva efter om inte en fullt identisk utbildning och samma kompetenskrav så emeller-

tid efter att samma slags undervisningsmaterial inkluderas för dem som med en avvikande utbildning söker sig till sjuktransportuppgifter.

Helsingfors den 3 juni 1986

Pekka Alanen

Viceverkställande direktör

Matti Laiho

Sekreterare för hälsoärenden

Suomen kunnallisliitto (Finska kommunförbundet)¹:

Enligt medlemsförslaget borde man initiera ett projekt för att ta fram en för de nordiska länderna gemensam specifikation över de krav som skall ställas på en modern välutrustad ambulans. Vidare borde man undersöka möjligheterna för en likartad ambulanspersonalutbildning i de nordiska länderna. Beträffande fordon och utrustning föreslås krav som är gemensamma för de nordiska länderna. För tillverkning av fordon kunde man etablera ett nordiskt bolag. Beräknade kostnader för tillverkning av en ambulans skulle uppgå till ca. 500 000 SEK och bolagets omsättning har beräknats uppgå till inemot 250 milj. SEK.

I Finland är kraven på ambulansernas kvalitet höga. Man har inte funnit något behov av en allmän förhöjning av dessa krav. Det genomsnittliga anskaffningspriset på de ambulanser som används i Finland är för tillfället 200 000–250 000 FIM med all utrustning för aktion. De i förslaget beräknade produktionskostnaderna för ambulanser som tillverkas av nordisk bilindustri är så höga att en sådan ambulans inte skulle vara konkurrenskraftig på den finländska marknaden. En nordisk ambulansproduktion jämte standarder som skyddar den är enligt vår uppfattning inte acceptabla förutsatt att detta medför en brant stegring i sjuktransporternas omkostnader. I Finland förorsakar sjuktransporten redan för tillfället avsevärda kostnader som man försöker hejda. En betydande del av dessa kostnader utgöres av kapitalkostnader för fordon och utrustning. Det arrangemang som föreslås skulle medföra, i jämförelse med den nytta som man vinner, en oproportionellt stor stegring i sjuktransportkostnaderna, och för dess genomförande finns det av denna anledning inte nationella förutsättningar hos oss.

I Finland kan utbildningen av ambulanspersonal anses vara god. Den är redan nu långt på den nivå som medlemsförslaget syftar till. En kommission för utvecklandet av sjuktransporter är för tillfället verksam vid social- och hälsovårdsministeriet. Till kommissionens mandat hör bl. a. att göra ett förslag till utvecklandet av ambulanspersonalens utbildning. Målet är att förenhetliga och upphöja kompetenskraven.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Suomen kunnallisliitto anser att Finland inte har nationella förutsättningar att acceptera sådana nordiska standarder som skulle leda till en brant stegring i ambulansernas anskaffningskostnader. Samtidigt konstaterar byrån för förbundet att i Finland utreder man som bäst ambulanspersonalens utbildning. Målet är att förenhetliga de nationella kompetensfordringarna. De erfarenheter som Finland får i samband med utvecklandet av ambulanspersonalens utbildningsnivå kunde tillgodogöras även i de övriga nordiska länderna närmast på annat sätt än genom det föreslagna projektet.

Helsingfors den 7 maj 1986

Suomen kunnallisliitto

Paavo Peikkanen

Verkställande direktör

Aulis Vintturi

Biträdande avdelningschef

Helsingfors stads brandverk:

Verkställandet av de praktiska arrangemangen för sjuktransporter i Finland tillhör kommunerna som en del av folkhälsoarbetet. Kommunerna har möjlighet att välja mellan olika sjuktransportsystem. Även om anskaffningen av sjuktransportmateriel beslutar de kommunala organen. Det samma gäller för den utbildningsfråga som anges i remissförfrågan. Både för materielen och för utbildningen finns det riksomfattande rekommendationer eller beslut på olika stadier. Direktiven är dock speciellt för materielns andel otillräckliga, av vilken anledning det skulle vara behövligt med nordiskt utredningsarbete enligt förslaget. Det primära målet för utredningsarbetet får dock inte vara att materielanskaffningarna riktas ensidigt till nordiska eller andra leverantörer.

Helsingfors stads brandverk har handhaft skötseln av sjuktransporten från sekelskiftet och erfarit problem med materielanskaffningarna under olika tidsperioder. Även för goda standarder bör man enligt våra erfarenheter lämna en tillräcklig kommunal prövningsrätt. Med denna reservation förordar Helsingfors stads brandverk utvecklingsmålen för en nordisk normering av sjuktransportmaterielen.

Helsingfors stads brandverk, är tillsammans med Åbo stads brandverk vårt lands äldsta och mest erfarna sjuktransportorganisation. Under innevarande år uppnås miljonstrecket för sjuktransporter sedan begynnelseåret 1905. I Finland utgör brandkårerna den väsentligaste delen av hela landets

sjuktransportorganisation. De ombesörjer en tredjedel av landets sjuktransporter.

Av ekonomiska skäl är det inte ändamålsenligt på länge att övergå till ett system, som helt och hållet baserar sig på hälsovårdscentralen.

Vad utbildningen beträffar konstaterar Helsingfors stads brandverk, att huvudstadens brandmän alltsedan 1972 till grundutbildningen har fått avsluten (ca 1 1/2 år) sjuktransportutbildning i 12 veckor. Helsingfors stads brandverks sjuktransportkurs är ett av de första riksomfattande godkända systemen för sjuktransportutbildning. Nuförtiden omfattar brandmannautbildningen vid statens brandinstitut också motsvarande sjuktransportutbildning.

Då brandmännen under grundutbildningsperioden, som varar i 1 1/2 år, vid sidan om de egentliga fackämnena även får utbildning i allmän samhällslära är inte en sådan nödvändig att innesluta i sjuktransportutbildningen. Ifrågakvarande 12 veckors sjuktransportkurs är sålunda effektiv utbildning, som direkt är förberedande för uppgiften och som tillsammans med släcknings-, räddnings- och kommunikationsutbildningen, som vid sidan om de allmänna läroämnena inom räddningstjänsten och befolkningsskyddet, utgör den bästa möjliga helheten med tanke på handhavandet av huvudstadens centraliserade brand-, räddnings- och sjuktransportväsen. Samma gäller i tillämpliga delar även vårt lands övriga brandkårers nuvarande behov och principer inom sjuktransportutbildningen.

Då brandkårerna i Finland ännu länge kommer att stå för en betydande andel av sjuktransporten, måste deras behov allvarligt beaktas i utbildningssystemet. Samtidigt som brandverket understöder allehanda utveckling av sjuktransportsystemet, motsätter det sig skarpt planerna, enligt vilka sjuktransportutbildningen och hela sjuktransportsystemet skulle överföras enbart att ombesörjas av social- och hälsovårdssektorn. Där emot understöder brandverket planerna på en sådan samnordisk utredning om sjuktransportutbildningen, som beaktar de i Finland förekommande olika sjuktransportsystemen.

Med beaktande av det ovanstående bör det vid uppgörandet av en eventuell utredning för Finlands del beaktas, att minst två utbildningssystem är nödvändiga. Det ena av dessa skulle vara enbart för personal, som koncentrerat sig enbart på sjuktransport. Det andra skulle gälla utbildning av brandman-sjuktransportvårdare inom den centraliserade kommunala räddningstjänsten.

Då man beaktar sjuktransportförhållandena i vårt land, är den ovan relaterade alternativa sjuktransportutbildningen en av nyckelfrågorna i vår bransch. Brand-, räddnings- och sjuktransportväsendets centraliserade skötsel vid brandkårerna är både funktionellt och ekonomiskt en ändamålsenlig lösning, vilken bör utvecklas jämsides med de övriga sjuktransportsystemen.

Brandverket tackar för möjligheten att yttra sig i denna fråga.

Helsingfors den 30 maj 1986

Rainer Alho
Brandchef

Finlands sjuksköterskeförbund rf¹:

Finlands sjuksköterskeförbund anser att ett projekt för att ta fram en för de nordiska länderna gemensam specifikation över de krav som skall ställas på en modern välutrustad ambulans samt för att undersöka möjligheterna för en likartad ambulanspersonalutbildning i de nordiska länderna är positivt.

Finlands sjuksköterskeförbund samtycker till definitionen att ambulanssjukvården är en sjukvårdsspecialitet, som ger den första sjukvårdshjälpen till sjuk eller skadad person före och under transporten till sjukhus. Detta ställer stora krav på både fordonet, utrustningen och personalen.

Ambulanspersonalutbildning

I ambulansverksamheten vårdas sjuka och skadade personer före och under transporten. Sjuksköterskeförbundet anser att ambulansverksamheten bör vidareutvecklas i denna riktning i de nordiska länderna. För att ambulanspersonalen skall kunna klara sig i uppdrag som åläggs ambulansverksamheten förutsätts personalen ha omfattande utbildning.

I den nuvarande finländska sjuksköterskeutbildningen och speciellt i specialsjuksköterskeutbildningen inhämtas omfattande kunskaper om akutsjukvården, som ambulansverksamheten förutsätter.

Helsingfors den 29 maj 1986

Tuula Öhman
Ordförande

Helena Majanen
Verksamhetsledare

Kommunala arbetarnas och tjänsteinnehavarnas förbund KAT r.f.¹:

I Finland har sjuktransporterna i stadssamhällen i regel handhåfts av brandväsendet. Utrustningen har anskaffats av kommunerna.

¹ *Yttrande översatt från finska.*

På grund av kommunernas självständiga ställning är ambulansutrustningen mycket oenhetlig. Först för några år sedan har man åstadkommit enhetliga krav på ambulansutrustningen.

Även utbildningen av ambulanspersonal har varit bristfällig, fastän en märkbar utveckling har skett inom denna sektor under de senaste åren. Vid sjukvårdsinstituten utbildas medikalvaktmästare, vilka verkar i sjuktransportuppgifter vid hälsocentralerna eller brandkårerna. I anslutning till brandmansklassen vid Statens brandinstitut finns en sjuktransportkurs för blivande brandmän.

Utan att i detta sammanhang gå närmare in på den nu rådande situationen för ambulansutrustningen och -personalen, konstaterar Kommunala arbetarnas och tjänsteinnehavarnas förbund KAT rf att det i Nordiska rådet gjorda förslaget om nordisk ambulansverksamhet är mycket betydelsefullt.

KAT rf anser förslaget vara bra och stöder för sin egen del alla godtagbara åtgärder vilkas avsikt är att utveckla och förbättra ambulansutrustningen till alla delar både när det gäller fordon och övrig utrustning.

Utbildningen av sjuktransportpersonal är även en sak som man bör fästa mer uppmärksamhet vid än tidigare. Det är bra för patienten att vården kan inledas redan under transporten till sjukhuset och detta är möjligt bara om sjuktransportpersonalen är välutbildad.

Hänvisande till vad ovan anförts omfattar KAT rf förslaget att Nordiska ministerrådet skulle initiera ett projekt med vilket man skulle ta fram en gemensam specifikation över de krav som skall ställas på en modern välutrustad ambulans samt undersöka möjligheterna för en likartad ambulansutbildning i de nordiska länderna.

Vi är redo att i ett senare skede ge mera specificerade förslag i ärendet.

Helsingfors den 3 juni 1986

Kommunala arbetarnas och tjänsteinnehavarnas förbund KAT rf

Pekka Salonen

Ordförande

Jouni Riskilä

Förbundssekreterare

Island

Helse- og trygdeministeriet¹:

Syke transportspørsmålene her i landet er nå gjenstand for drøfting og undersøkelse, og ministeriet er av den oppfatning at det kan være hensiktsmessig og interessant for Island å foreta en fellesnordisk undersøkelse

¹ Yttrandet översatt från isländska.

hvor det på den ene side ble fremsatt de krav som må stilles til utstyret i syke transportsbiler, og på den annen side hvilke krav som skal stilles til syke transportpersonalets utdanning.

Ministeriet anbefaler at Island inntar en positiv holdning til forslaget.

Reykjavík, 10. april 1986

Ragnhildur Helgadóttir

Páll Sigurðsson

Islands Röde Kors¹:

Islands Röde Kors uttrykker sin glede over det fremkomne forslag om nordisk samarbeid på ambulanse-området.

Siste år var det i virksomhet et ambulanseråd hos Islands Röde Kors, og det fremkomne forslag synes å falle godt i tråd med de forestillinger som Röde Kors vil arbeide etter i forbindelse med ambulansevirksomheten i landet. Islands Röde Kors utpekte ett medlem av en komité under Helseministeriet som sørget for utarbeiding av et reglement for syke transport og ambulanspersonalets utdanning.

Island Röde Kors anmoder om å få følge med i disse sakers utvikling.

Reykjavík, 27. mai 1986

Jón Ásgeirsson

Adm. direktör

Byhospitalet, hjerne- og nevrokirurgisk avdeling¹:

Innledning:

En komité under Helse- og trygdeministeriet med lege Guðmundur Sigurðsson som formann har i de siste måneder arbeidet med utarbeidelse av forskrifter for syke transport og er akkurat nå i ferd med å fullføre denne oppgaven. Komiteens forslag består av to deler, d.e. på den ene side om syke transport og på den annen side om ambulanspersonalets utdanning, rettigheter og plikter.

Utstedelse av forskrifter om denne sak er i direkte tilknytning til en endring av helselovgivningen hvor syke transport for første gang er særlig nevnt og at helsestasjonene var ansvarlige for den.

I komiteen sitter lege Guðmundur Sigurðsson, oppnevnt etter innstilling

¹ Yttrandet översatt från isländska.

fra helsedirektøren, Bjarni Arthursson, utpekt av RKÍ (d.e. Islands Röde Kors – overs. anm.), Þorður Skúlason, utpekt av De islandske kommuners forbund, Baldur Baldursson, utpekt av Brannvaktforeningen, og undertegnede, utpekt av Sykehusenes landsforbund.

Komiteen bygde sine konklusjoner på egne undersøkelser og drøftinger, men også på erfaring man hadde fått av arbeidet til andre som har arbeidet med disse spørsmål, og deres forslag. Her kan bl. a. nevnes RKÍ, helsedirektøren, Brannvaktforeningen i Reykjavik og Byshospitalet.

Kort sagt stemmer de ideer som drøftes i medlemsforslaget, meget overens med det komiteen har foreslått og redegjort nærmere for i bilag.

Medlemsforslaget:

Den første delen av medlemsforslaget omhandler ambulansevogner og deres utstyr. Det pekes på at det ennå ikke er kommet på markedet noen ambulansevogn som fra begynnelsen av og fullt ut har vært utformet som sådan. Av forskjellige grunner er det derfor tvilsomt om de ambulansevogner man har å velge mellom, oppfyller de krav på utforming og utstyr som stilles nå til dags. Her er det således mulighet og behov for nordisk samarbeid, en fellesnordisk oppgave, utforming av en ambulansevogn i Norden, en såkalt "Nordambulanse". Det vil være en stor fordel at utformingen av og utstyret i ambulansevognene er sammenlignbar i de nordiske land, endatil innsparing, foruten at dette vil kunne være et ledd i utviklingen av Norden som et felles marked. Behovet for slike ambulanser i Norden er om lag 400–500 pr. år. Eksport til andre land er mulig. Det bør tas sikte på opprettelse av en bedrift i Norden for fremstilling av denne vognen.

Det er her visselig tale om et spennende prosjekt, som en må hilse med glede og som islendingene burde delta i. Ikke desto mindre har det i de senere år funnet sted store fremskritt i ambulansevognene. Islendingene har nå mange gode vogner og somme vel utstyrt. Her kan bl. a. nevnes "Nödsbilen", som drives fra Byshospitalets legevakt. Så er det slik at behovene er forskjellige etter hvorvidt det er tale om alminnelig transport eller nödstilfelle, hvorvidt transporten skjer innenbys eller utenbys, og hvorvidt den finner sted sommers eller vinters tid. Kravene angående plass for syke, det indre og ytre utstyr, hjultrekk m. m. kan derfor være forskjellige. Det kunne være vanskelig å samordne alle disse krav i én vogn. Her til lands har det likevel lenge vært behov for en samordning i innkjöp av ambulansevogner og utstyr. Dette behov har ökt etter som det er blitt flere vogner. Men den kunnskap som ble oppnådd ved å delta i det omtalte samarbeid, og det å kunne föolge med den videre utvikling på dette felt burde kunne være meget nyttig for islendingene. Det pekes på at forholdene ved syketransport på forskjellig måte er like på Island og i de nordlige områder i Norden, og kanskje får vi gunstigere betingelser på denne måten.

I andre delen av medlemsforslaget pekes det på at det ikke finnes noen samordning i utdanningen av ambulanspersonalet i Norden, som omfatter fra et par uker til inntil sju uker. Det er ingen samordning med utdanningen av ``andre`` i sykepleien, som ambulanspersonalet faktisk ikke tilhører, et moment som ``burde undersøkes``. Det fins ingen muligheter for ``annet`` arbeid i helsesektoren for ambulanspersonale og ingen muligheter for videreutdanning. Det pekes på at det ville være naturlig at ambulansutdanningen var hjelpepleierutdanning eller sammenlignbar med den, og da ville de nevnte problemer være løst. Det foreslås at de nordiske land samordner ambulanspersonalets utdanning og blir enige om minimumskrav.

Enda islendingene ikke har vært i første rekke i denne henseende de siste årene, tror jeg at vi i dette tilfelle kunne bidra med forskjellig.

Siden 1979 har Byhospitalet og RKÍ i fellesskap holdt til sammen åtte kurser for ambulanspersonale, for det meste folk ute fra distriktene. De siste årene har dette vært to ukers kurser, 11 undervisningsdager, i alt 102 undervisningstimer. Det har vært undervist i anatomi, patologi, førstehjelp og gjenopplivning, kroppsanvendelse, redning m. m. Kursene regnes for sammenlignbare med lignende kurser i Norden og Amerika. 135 personer har gått på disse kurser, men dessuten har brannvakter fra Reykjavik, som utgjør om lag 52 i tallet, gjennomgått spesialkurser på Byhospitalet. Til sammen regner man med at det fins 250 ambulansfolk i landet. Det har således gått godt å utbre grunnleggende skolering blant disse personer. Ved siden av dette stilles det større krav til ambulansvirksomhet, både fra myndighetenes og allmennhetens side, men ikke minst av ambulanspersonalet selv, som gjerne vil få mer utdanning og større ansvar, naturlig nok. Disse krav må imøtekommes.

Ifølge helselovgivningen utgjør ambulanspersonalet nå allerede en yrkesgruppe innen helsetjenesten her i landet. Dette synes vi å ha utover andre nordiske nasjoner. Det må sikres alt ambulanspersonale i landet en minsteutdanning på dette område, d. e. f. eks. kursene til BSP (d. e. Byhospitalet – overs. anm.) og RKÍ. En naturlig utvikling er videregående utdanning i integrert videregående skole, i en særlig studieretning tilsvarende studieretningen helsetjeneste, men utdanningen måtte bli mer på området akutte sykdommer, ulykker, redning osv. Med en slik utdanning bak seg kunne ambulansfolk oppnå større ansvar og muligheter for annet arbeid på beslektede områder, bl. a. i helsevesenet. Etter utdanning i integrert videregående skole er det så mulighet for fortsettelse innen skolevesenet. På denne måten blir det også skapt en sterk kjerne av spesialutdannede folk som kunne komme godt med i nødtilfelle.

Det er ingen tvil om at et samarbeid med dette område med de andre nordiske land ville bli meget fordelaktig for oss og en oppløftelse for undervisningen i ambulansvirksomhet. En harmonisering er også ønskelig. Det ville skape muligheter for ambulansfolk til å få arbeid i de andre

nordiske land. Utdanningen av lærere på dette område, anskaffelsen av undervisningsmateriell og utstyr til øvelser ville bli lettere. Utformingen av undervisningsmidler ville bli utbygd og betingelsene for øvelser bli bedre. Dette ville gjelde for alle de nordiske land.

Konklusjon:

I samsvar med det som tidligere er fremkommet, er det min oppfatning at Islands legeförening bör anbefale at medlemsforslaget blir vedtatt og at islendingene bör delta i dette samarbeid.

Reykjavík, 22. april 1986

Kristinn Guðmundsson
Overlege

Islands legeförening¹:

Foreningens styre anbefaler at forslaget blir vedtatt. Denne innstilling bygger bl. a. på en uttalelse fra overlege Kristinn Guðmundsson, (*se ovan*).

Reykjavík, 12. mai 1986

Páll Þórðarson
Adm. direktör

Borgarspítalinn (Stadshospitalet):

Ambulanspersonell kommer fra brandstationen i Reykjavík. Denne gruppen af helsepersonell, sjåførene, får sin opplæring ved Borgarspítalinn. Utdanningsprogrammet er under utvikling.

I Reykjavík legevakten ved Borgarspítalinn sørger for bemanning af sykepleje og leger for en akut ambulance som betjener Reykjavík og nærmeste område fra klokken 8–24. Bemanningen i denne ambulansen er 2 sjåfører, 1 lege og 1 sykeplejer.

Andre ambulanser i Reykjavík er stationert på brandstationen og bemannet af 2 sjåfører.

Reykjavík, 5. september 1986

Margrét Jónasdóttir

¹ *Yttrandet översatt från isländska.*

Hjúkrunarfélag Íslands (Isländska sjukvårdares förening):

Hjúkrunarfélag Íslands ser på det som et positivt initiativ at Nordisk Råd setter i gang et prosjekt angående ambulansetransport i Norden, hvor felles krav stilles. Ambulansetransporten i Island foregår via kommunenes brannvesen/politi med nær tilknytning til hvert enkelt sykehus. Kurser i første hjelp er krav som blir stilt til personalet. Blir det nødvendig kommer lege eller sykepleier inn i bildet.

Eneste stedet i Island hvor akutt ambulansevirksomhet foregår stadig er i Reykjavík, administrert av Kommunalhospitalet. Lege og sykepleier er bestandig til stede i bilen, andre (folk fra brandvesenet) har tatt et lengre kurs i nødhjelp. Syketransport via helikopter er meget vanlig i landet og lege og sykepleier bestandig om bord.

Trinnvis utdanning opp til spesialsykepleier er nivå som er satt fram i forslaget kan Hjúkrunarfélag Íslands ikke støtte. Det går tvers på den utdanningspolitikk som forbundet har og den utdanningsstruktur som er i landet.

Reykjavík, 4. september 1986

Sigprúður Ingimundardóttir

Formann

Norge

Sosialdepartementet:

Siden 1. januar 1986 har fylkeskommunene ansvar for ambulansetjenesten til lands og til sjøs. Fylkeskommunenes ansvar innbefatter ansvar for utdanning av ambulansepersonell.

Grunnutdanning av personellet gis ved etatsopplæring i regi av helsevesenet. Utdanningen består av en medisinsk, en kjøreteknisk og en redningsteknisk del. Til grunn for utdanningen ligger NOU 1976: 2 "Utdanning av ambulansepersonell" (vedlagt) samt kursmateriell utarbeidet etter utredningens retningslinjer.

Helsedirektoratet regner med at alt ambulansepersonell i landet i løpet av 5–10 år vil ha en slik grunnutdanning som foreslått i utredningen, eller tilsvarende.

Når det gjelder standardisering av ambulanser, vises til Ot. prp. nr. 54 (1983–84) "Transporttjenestene i helsevesenet" (vedlagt).

Av proposisjonen fremgår at Sosialdepartementet går inn for å revidere gjeldende forskrifter for ambulanser, med sikte på en mulig forenkling av regelverket og en mulig samordning av regelverket på nordisk basis. Siktemålet med en slik revisjon vil være å senke ambulanseprisene så langt dette

er mulig innenfor de faglige medisinske og trafiksikkerhetsmessige rammer. Sosialkomiteen er enig med departementet i dette.

Helsedirektoratet har tidligere tatt opp dette spørsmålet med Vegdirektoratet, og vil ta opp saken på ny.

Oslo, 4. juni 1986

Finn Høvik

Øystein Opdahl

Sverige

Socialstyrelsen:

Socialstyrelsen stiller sig bakom de i forslaget framförda tankarna om att utarbeta en för de nordiska länderna gemensam specifikation över de krav som skall ställas på en modern välutrustad ambulans samt att undersöka möjligheterna att skapa en likartad utbildning för ambulanspersonal i de nordiska länderna.

I anslutning till forslaget vill socialstyrelsen framhålla följande.

I Sverige pågår sedan år 1979 ett forsknings- och utvecklingsprojekt "Ambulansprojekt ALLFA" i samarbete mellan Arbetsmiljölaboratoriet vid KTH och Ergonomi Design Gruppen med stöd av Styrelsen för teknisk utveckling STU. Projektet syftar bland annat till att förbättra arbetsförhållandena i ambulansen och att öka säkerheten för såväl personal som patient. Projektet, som delvis finansieras av Landstingens fond för teknikupphandling och produktutveckling (LFTB), har hittills inneburit att en kravspecifikation för utformningen av ambulansens sjukhytt tagits fram och tillverkning av en prototyp påbörjats. Projektbeskrivning bifogas. De erhållna resultaten bör kunna utnyttjas i ett kommande nordiskt samarbete.

I Sverige har sedan länge utbildningen av ambulanspersonal varit föremål för intresse i flera sammanhang. Socialstyrelsen utredde frågan under senare delen av 1970-talet. Med skrivelse 1979-06-21 överlämnade socialstyrelsen till regeringen en slutrapport över utredningen "Ambulanspersonalens utbildning". På basen av denna rapport har skolöverstyrelsen sedermera utarbetat nya läroplaner för utbildning av ambulanspersonal.

Utbildning

För närvarande finns i Sverige följande utbildningar i sjukvård för ambulanspersonal. Dessa anordnas vid gymnasieskola (vårdskolor) i enlighet med läroplaner som fastställts av skolöverstyrelsen.

- a) Grundkurs i sjukvård för ambulanspersonal, specialkurs (7 veckor). Denna kurs har funnits sedan 1965 med en mindre revidering 1976. Tillträdeskravet till kursen är 18 år. Kursens dimensionering läsåret 1986/87 är 222 elevplatser (SÖ-beslut 1985-12-02, Röda boken).
- b) Kompletteringskurs för vårdare i ambulans, specialkurs (20 veckor) med begränsad giltighet t. o. m. läsåret 1988/89. Kursen har anordnats sedan läsåret 1982/83. Som krav för tillträde till kompletteringskursen gäller genomförd grundkurs (7 veckor, se ovan) eller vårdbiträdeskurs (motsv.) samt minst ett års yrkeserfarenhet inom ambulanssjukvård. Kursens dimensionering läsåret 1986/87 är ca 160 elevplatser (hittills fattade separata SÖ-beslut).
- c) Ambulanssjukvård, högre specialkurs (1 termin). Kursen har anordnats sedan läsåret 1984/85. Tillträdeskravet till kursen är slutförd tvåårig vårdlinje, gren för hälso- och sjukvård (motsv.) och minst ett års yrkeserfarenhet samt körkort. Kursens dimensionering läsåret 1986/87 är 144 elevplatser (SÖ-beslut 1985-12-02, Röda Boken).

Den sistnämnda kursen Ambulanssjukvård (c) bygger således på undersköterskekompetens. Den som genomgått Grundkurs i sjukvård för ambulanspersonal (a) och Kompletteringskurs för vårdare i ambulans (b) kan, enligt gällande skolförordning, få tillgodoräkna denna utbildning vid genomgång av undersköterskeutbildning. Enligt vad socialstyrelsen erfarit har även SÖ utarbetat vissa riktlinjer för vilket utbildningsinnehåll som behöver kompletteras.

På utbildningsdepartementets uppdrag har en arbetsgrupp nyligen sett över den gymnasiala yrkesutbildningen. Arbetsgruppens betänkande "En treårig yrkesutbildning" del 1 och 2 (SOU 1986: 2 och 3) remissbehandlas för närvarande. De förslag som framläggs berör även utbildningen av ambulanspersonal.

Socialstyrelsen vill även erinra om att den arbetsgrupp som på Nordiska socialpolitiska kommitténs uppdrag utredde frågan om gemensam nordisk arbetsmarknad inom hälso- och sjukvården i sitt betänkande (*NU A 1979:24*) konstaterade vissa skillnader mellan undersköterskornas (motsv.) kompetens i de nordiska länderna. "Den svenska utbildningen till undersköterska leder till högre kompetens än motsvarande i de övriga länderna. Den teoretiska delen av utbildningen inom såväl gymnasieskolans vårdlinje som specialkursen är mer omfattande än i de övriga länderna" (sid. 155).

Socialstyrelsen anser att, med hänsyn till den gemensamma arbetsmarknaden, bör ambulanspersonalens utbildning harmoniseras inom Norden.

I egenskap av hälso- och sjukvårdspersonal står ambulanspersonalen i yrkesutövning under socialstyrelsens tillsyn (jfr SFS 1980: 11).

Enligt 6 § förordningen (1982: 771) om behörighet till vissa tjänster inom

den landstingskommunala hälso- och sjukvården och om tillsättning av sådana tjänster (med ändring av SFS 1984: 548) skall socialstyrelsen meddela allmänna råd om kompetenskrav för ambulanspersonal. Socialstyrelsen har för avsikt att påbörja arbetet med dessa allmänna råd under budgetåret 1986/87. Härvid kommer att omprövas om grundkursen i sjukvård (7 veckor) kan kvarstå som minimikompetens för yrkesverksamhet som ambulanspersonal (jfr SOSFS 1978: 34). Som framgår på sid. 17–18 i ovannämnda rapport (1979) har hälso- och sjukvårdens huvudmän organiserat sjuktransportverksamheten på olika sätt.

År 1985 uppgick antalet ambulanspersonal till ca 1 770 personer (därav 1 497 landstingsanställda och 271 kommunanställda). Därtill kan vid brandkärerna finnas ett antal brandmän som delvis tjänstgör som ambulanspersonal. Statistik över antalet sådana brandmän saknas. Aktuella rapporter om den anställda ambulanspersonalens utbildning saknas.

Stockholm den 30 maj 1986

Carl-Anders Ifvarsson

Lars Tidbeck

Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri):

Bakgrund

Enligt Spris stadgar ankommer det på Spri att fastställa svensk sjukhusstandard (Spri-specifikationer). Spri har bl. a. utarbetat specifikationer för ambulanser, sjukbilar, sjukbåtar och akutväskor. Specifikationen för ambulansen (Spri 21101) avser mått, inredning och utrustning.

För sjukvårdsutrustning gäller särskilda föreskrifter, baserade på Spri-specifikationen, utgivna av socialstyrelsen. För lämplighetsbesiktning gäller regler utgivna av trafiksäkerhetsverket där man bl. a. gör viss hänvisning till Spri:s specifikationer.

Kraven på sjukvård vid skadeplats i samband med ambulansinsatser har medfört att ambulanser i viss utsträckning förses med mer utrustning än vad som anges i Spri-specifikationerna, såsom EKG, narkosgas och defibrillatorer. Försöksverksamhet har bedrivits med ambulanser med kvalificerad bemanning och utrustning för medicinska insatser på skadeplatsen.

Fordon och utrustning

Den vanligaste ambulanstypen är uppbyggd på ett personbilschassi. Utvecklingen i fråga om utrustning har emellertid lett till maximalt utnyttjande av viktgränserna. Fordonstekniker har dessutom bedömt att framtida personbilar är mindre lämpliga för ombyggnad, särskilt om man vill skapa arbetsutrymmen för att möjliggöra en mera kvalificerad vårdinsats.

Man kan vidare konstatera att en stor del av de ambulanstransporter som utförs är förplanerade förflyttningar och det har diskuterats det lämpliga i att använda en kvalificerad ambulans för detta.

Nämnda olika problem har lett till att flera landsting har studerat alternativa lösningar i fråga om organisation, bemanning, fordon och utrustning. Ett projekt som beträffande fordon och utrustning överensstämmer med aktuellt förslag från medlemmar av Nordiska rådet är det s. k. Alfa-projektet, vilket startade vid Tekniska högskolan i Stockholm med finansiering av Styrelsen för teknisk utveckling. Projektet är nu i en fas där Landstingens fond för teknikupphandling tillsammans med Hallands, Jönköpings och Stockholms läns landsting har uppdragit åt en svensk ambulansstillverkare, Hejde-ambulanser AB, att bygga en prototyp vilken skall vara färdig under 2:a kvartalet 1986 varefter den skall provas praktiskt.

Den pågående utvecklingen inom ämnesområdet har också lett till överväganden om moderniseringar, omarbetning och eventuellt kompletteringar av existerande Spri-specifikationer. Inom Spri har tidigare beslutats att under 1986 starta en förstudie för att inventera behovet av ett revideringsarbete.

Förutsättningen för en gemensam kravspecifikation är naturligtvis en gemensam uppfattning om vad som skall utföras inom ramen för ambulanssjukvården. Med den utgångspunkten skulle det vara arbetsbesparande för Spri att utarbeta en specifikation tillsammans med de övriga nordiska länderna. Marknaden skulle också vidgas och Norden som hemmamarknad borde kunna leda till billigare ambulanser.

För internordisk standardisering finns ett etablerat samarbetsorgan, INSTA. Avsikten med INSTA-samarbetet är att man genom utbyte av resultat och information skall kunna undvika dubbelarbete och bättre kunna utnyttja standardiseringsorganens samlade resurser.

Ambulanspersonalutbildning

Förslaget att undersöka möjligheterna till en likartad ambulanspersonalutbildning i de nordiska länderna förefaller väl grundat. Spri vill dessutom anförda att en gemensam kravspecifikation för ambulanser och samarbete över gränserna vid katastrofsituationer talar för likartad kompetensnivå hos ambulanspersonal i de nordiska länderna. Dessa frågor bör diskuteras med den nya myndigheten Räddningsverket.

Övrigt

Likformighet i fråga om journalrutiner kan vid behov aktualiseras i det nordiska samarbetet kring ambulansverksamhet. Upplysningsvis kan meddelas att Spri nyligen har utvecklat en ambulansjournal.

Stockholm den 28 maj 1986

Thorsten Thor

Landstingsförbundet:

Kraven på bättre behandlingsmöjligheter och vård på hämtplats samt under transport har ökat i Sverige under senare år. Ambulanspersonalen har därför i stor utsträckning integrerats med akutsjukvården. Ambulanserna har utrustats efter de ökade kraven. I vissa fall har utrustningsbehovet kommit i konflikt med trafiksäkerhetsbestämmelserna. Förutsättningarna för att kunna ge en god vård inne i sjukhytten har därför i viss mån varit begränsade.

Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri) har 1981 utarbetat en specifikation avseende mått, inredning och utrustning av ambulanser. Socialstyrelsen har samma år utarbetat föreskrifter m. m. om sjukvårdsutrustning i ambulanser (SOSFS (M) 1981: 47). De båda dokumenten är samstämmiga i fråga om innehåll.

Ett forsknings- och utvecklingsprojekt startade 1979 i samarbete mellan Arbetsmiljölaboratoriet, Tekniska högskolan i Stockholm och Ergonomi Design gruppen syftande till förbättrade arbetsförhållanden i ambulansens sjukhytt samt anpassning till dagens och morgondagens utbildnings-, kompetens- och utrustningsnivå. Projektet finansierades ursprungligen av Styrelsen för teknisk utveckling (STU). Spri, Svenska kommunalarbetsareförbundet, Stockholms och Älvsborgs läns landsting och senare även Hallands och Jönköpings läns landsting har på olika sätt deltagit i utvecklingen av en ambulansprototyp.

Ekonomiskt stöd har i senare skede erhållits från Landstingens fond för teknikupphandling och produktutveckling (LFTP). Fonden är en av Landstingsförbundet och STU gemensamt bildad stiftelse för stöd till landstingens teknikupphandling och produktutveckling.

Det i medlemsförslaget skisserade projektet är praktiskt taget identiskt med det i Sverige pågående projektet som nu är i sitt slutskede. Landstingsförbundets styrelse kan därför inte finna att förslaget om ett nytt projekt för skapande av en gemensam nordisk ambulans är motiverat ur svensk synvinkel. Däremot bör självfallet erfarenheterna och kunskaperna från det pågående projektet komma också de övriga nordiska länderna till

del. Ett sådant informationsutbyte bör därför snarast initieras mellan de nordiska länderna.

När det gäller ambulanspersonalens utbildning har denna länge diskuterats i Sverige. Olika uppfattningar finns om vilken sjukvårdskompetens som erfordras. Gymnasieskolans vårdlinje är en lämplig utbildningslinje för dem som skall utbildas i ambulanssjukvård. Den nuvarande sjuveckors specialutbildningen är dock enligt förbundsstyrelsens uppfattning för kort. En kompletteringskurs på 20 veckor har startats och fått ett positivt mottagande av både ambulanspersonalen och landstingen.

Styrelsen tillstyrker att en undersökning görs för att se vilka vägar som kan vara framkomliga för att åstadkomma en likartad nordisk utbildning av ambulanspersonal.

Stockholm den 5 juni 1986

Landstingsförbundet

Gunnar Hofring

Walter Slunge

Svenska kommunförbundet:

Styrelsen vill inledningsvis erinra om att ca 40% av landets ambulanser är stationerade hos kommunernas brandförsvär, som enligt särskilda avtal utför sjuktransporterna åt sjukvårdshuvudmännen. De synpunkter som framförs i medlemsförslaget om ambulanssjukvårdens betydelse och de krav som bör ställas på såväl fordon med utrustning som personal delas av styrelsen.

I medlemsförslaget framhålls att det för närvarande inte finns någon ambulans i marknaden som helt igenom är tillverkad för att vara ambulans utan som regel har en sjukvårdshytt monterats på ett personbils- eller lastvagnschassi. Mot bakgrund av framförda synpunkter uttalas vidare tveksamhet om dagens ambulanser och deras utrustning motsvarar de krav som bör kunna ställas på modern ambulansverksamhet. Det anses därför finnas utrymme för ett nordiskt samarbete vad gäller tillverkning av en "Nordambulans" och att en standardisering av fordon och utrustning bör ge fördelar.

Styrelsen delar uppfattningen att det i dagens läge ej finns någon ambulanstyp som till alla delar tillgodoser de önskemål som finns på en ändamålsenlig ambulans. Den främsta orsaken härtill är avsaknaden av ett lämpligt chassi för ambulansbyggnation.

I Sverige har under senare år genomförts betydande förbättringar av ambulansernas utförande och utrustning genom dels utfärdade Spri-

normer och dels utvecklingsarbeten som bedrivits och alljämt bedrivs i olika former. Ett särskilt problem vid utvecklingen av ett enhetligt ambulansfordon är att kraven på ambulanserna varierar i landet med hänsyn till upptagningsområdets storlek (tätort med korta körsträckor eller glesbygd med ibland mycket långa körsträckor).

Styrelsen är positiv till att en förstudie genomförs i syfte att klarlägga förutsättningarna för en för de nordiska länderna gemensam specifikation över de krav som bör ställas på ett modernt ambulansfordon. I detta sammanhang vill styrelsen nämna att initiativ till en utredning om en "Nordambulans" togs redan för drygt tio år sedan vid en nordisk konferens om medicinsk nödhjälpstjänst som arrangerades i Norge. Tyvärr har dock detta initiativ inte lett till något känt resultat.

Styrelsen vill upplysningsvis framhålla att kommunförbundet aktivt deltar i ett projekt som tagit fram en för landets kommuner gemensam räddningsbil. Erfarenheterna från detta projekt bör kunna vara av värde vid utvecklingen av ett nytt enhetligt ambulansfordon.

Styrelsen delar självfallet uppfattningen att ambulanspersonalen skall ha bra utbildning och tillstyrker det framlagda förslaget till en utredning som kan leda fram till en likartad nordisk utbildning.

Stockholm den 9 juni 1986

Svenska kommunförbundet

Lars Eric Ericsson

Svenska läkaresällskapet:

Svenska läkaresällskapet ser positivt på ovanstående förslag. Att skapa bättre ambulanser och ambulansutrustning samt att förbättra utbildningen för ambulanspersonal är angelägna åtgärder, som kan förbättra det initiala omhändertagandet av svårt sjuka och skadade samt öka deras chanser till överlevnad. Svenska läkaresällskapet vill även understryka vikten av att god arbetsmiljö för berörd personal beaktas. Detta gäller den ergonomiska utformningen av förar- och sjukvårdshytt liksom ventilation för att undvika exponering av narkosgaser. I ett ambitiöst utvecklingsarbete delvis finansierat av Landstingens fond för teknikupphandling och produktutveckling (LFTP) i vilket Stockholms läns landstings ambulansverksamhet och Älvsborgs läns landsting samverkar beaktas såväl arbetsmiljö, säkerhets- som ekonomiska aspekter. Prototyp beräknas sättas i trafik under 1987.

Svenska läkaresällskapet vill samtidigt framhålla, att förhållandena inom storstad respektive ren landsbygd kan variera så mycket att olika krav på såväl fordon och övrig utrustning som på ambulanspersonalens utbildning

kan behöva ställas. Sällskapet stöder motionärernas förslag om att undersköterskeutbildning är den lägsta grundutbildningen för ambulanspersonal i enlighet med den svenska modellen. Denna utbildningsnivå underlättar ambulanspersonalens integrering i sjukvården.

Sammanfattningsvis tillstyrker Svenska läkaresällskapet med beaktande av ovanstående förslaget

att en för de nordiska länderna gemensam specifikation över de krav, som skall ställas på en modern välutrustad ambulans tas fram; erfarenheterna av det projekt LFTP utfört i samarbete med Stockholms och Älvsborgs läns landsting kan vara ett värdefullt underlag för en sådan specifikation;

att undersöka möjligheterna för en likartad ambulanspersonalutbildning i de nordiska länderna.

Stockholm den 22 maj 1986

För Svenska läkaresällskapet

Bengt Pernow

Ordförande

Hans O. Hallander

Sekreterare

Svenska kommunalarbetsförbundet:

Utbildning

Svenska kommunalarbetsförbundet har sedan 1979 arbetat för att få till stånd utbildning som ger ambulanspersonal en kompetens motsvarande undersköterskenivå. Det är på väg att genomföras. Idag finns en 7-veckors grundkurs i sjukvård för ambulanspersonal som är obligatorisk och som också inkluderar körutbildning och en kompletteringskurs på 20 veckor som är frivillig, men som de flesta landsting idag genomför. Detta är kurser som vänder sig till vuxna personer som söker arbete eller redan är anställda inom ambulansverksamheten.

De två kurserna ger dock inte kunskaper motsvarande undersköterskekompetens. Förbundet har därför sökt arbeta fram en läroplan för komplettering till undersköterskenivå. Vi har nu tillsammans med Skolöverstyrelsen utarbetat riktlinjer för hur en sådan kompletteringsutbildning skall ske. Fortfarande är denna ambition dock frivillig för landstingen. Samtidigt finns möjligheten att direktrekrytera personal från den gymnasiala ungdomsutbildningen till undersköterska. På lång sikt blir gymnasieutbildningen den huvudsakliga rekryteringsvägen. Förbundet arbetar vidare med att få genomfört undersköterskekompetens som miniminivå för ambulanspersonalen.

Gemensamma normer för ambulanspersonal i de nordiska länderna kan vara viktiga för att underlätta för yrkesgruppen att arbeta över landsgränserna. Ur svensk synpunkt vore det bra med undersköterskekompetens som en basnivå. Uppbyggnaden av en sådan måste emellertid i varje enskilt land självfallet anpassas till tillgängliga ekonomiska resurser.

Fordon och utrustning

Svenska kommunalarbetsförbundet har inget att invända mot förslaget att starta ett projekt för att finna en för de nordiska länderna gemensam specifikation för vilka krav som skall ställas på en modern välutrustad ambulans.

I vad som avser eventuella utbildningsprojekt för ambulanspersonal samt projekt, fordon och utrustning förutsätter förbundet att någon form av samråd från de nordiska kommunalarbetsförbunden kommer att ske.

Stockholm den 22 april 1986

Svenska kommunalarbetsförbundet

Sigvard Marjasin

Gerd Nyberg

Medlemsförslag

om en förenkling och harmonisering av tullformaliteterna i posttrafiken mellan de nordiska länderna

(Väckt av Marjatta Väänänen samt Guðrun Helgadóttir)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Tolladministrativt Råd:

I

Nordisk Tolladministrativt Råd er enig i at rutineene for transport og tollekspedisjon av såvel postsendinger som for andre sendinger, er så enkle og praktiske som overhode mulig. Kravene til kontrollerbarhet og mulighetene for tollmessig oppfølging, bør imidlertid i utgangspunktet være de samme for postsendinger som for andre sendingsmåter.

De nordiske tolladministrasjoner har i de senere år, ikke minst som følge av samarbeid i regi av NTR, gjennomført en rekke endringer i tollrutinene med sikte på forenkling og harmonisering av bestemmelsene. Dette høy-prioriterte rasjonaliseringsarbeid omfatter stadig flere områder.

En anser at NTR fortsatt er det forum som er best egnet til å koordinere det internordiske samarbeidet på den mest tilfredsstillende måte innenfor dette området, både når det gjelder endringer og harmonisering innenfor de eksisterende regelverk samt når det gjelder utforming og iverksetting av nye rutiner.

II

Det er fra næringslivshold hevdet at enkelte fastsatte tollprosedyrer virker byråkratiske og forsinkende, og derved implisitt ses på som hinder for fri vareførsel mellom de nordiske land.

NTR kan ikke uten videre godta at tollformaliteter generelt er et hinder i den internordiske handel. Man bør være klar over at de prosedyreregler og dokumentbestemmelser som settes, må ses i sammenheng med de samfunnsoppgaver som blir pålagt med hensyn til innkreving av toll og offentlige avgifter, kontroll – spesielt når det gjelder illegal innførsel av narkotika – , innhenting av statistiske opplysninger m.v. og de ressurser som til enhver tid er tilgjengelige innenfor disse områder.

III

NTR er innstilt på fortsatt å medvirke til at handelen mellom de nordiske land kan gjennomføres i størst mulig utstrekning uten hindringer fra tollmyndighetenes side. En er enig i at tollprosedyrene i den internordiske posttrafikken skal være enkle og mest mulig like (harmoniserte) i de nordiske land, samtidig som myndighetenes behov blir tilfredsstillende tilgodesett og prinsippet om likebehandling av de ulike næringsinteresser blir ivaretatt.

NTR er om ønskelig også beredt til å delta i et eventuelt utredningsarbeid på dette området, i samarbeid med andre nordiske organisasjoner. Ut fra de oppgaver som er tillagt toll- og avgiftsmyndighetene i de nordiske land, mener en imidlertid at det, basert på de lokale forhold, må være opp til det enkelte lands sentrale tollmyndigheter endelig å godkjenne de endringer i regler, rutiner og dokumenter som blir foreslått.

Oslo, 16. juni 1986

På vegne av
Nordisk Tolladministrativt Råd

Jens Sterri
Formann

Nordiska postsekretariatet (NPS):

NPS har behandlat förslaget vid sitt senaste sammanträde. Vi vill varmt tillstyrka förslaget och samtidigt uttala den förhoppningen att allt som kan göras i förenklingssyfte i detta avseende bör göras.

Stockholm den 22 juli 1986

Nordiska postsekretariatet
Roy Helmsjö

D a n m a r k

Ministeriet for skatter og afgifter

— — — skal det oplyses, at emnet vil blive behandlet på Nordisk Toldadministrativt Råds arbejdsudvalgs møde i Oslo den 11. og 12. juni 1986, og at man herefter vil vende tilbage til sagen.

Til orientering vedlægges ministeriet for offentlige arbejder, generaldirektoratet for post- og telegraf-væsenets skrivelse af 1. maj 1986, j.nr. UDL 8649-55¹, samt en oversigt over relevante danske toldregler (*se Bihang*).

København, den 29. maj 1986

P. m. v.

E. b.

Kirsten Toft

BIHANG

Oversigt over de danske toldregler vedrørende postforsendelser

De danske toldbestemmelser er i betydeligt omfang reguleret ved EF-bestemmelser og man har derfor kun i begrænset omfang mulighed for at ændre disse.

Indførsel

Varer der indføres til Danmark skal som hovedregel godsregistreres. For varer, der indføres med post er der imidlertid en række undtagelser herfra. Det er således fastsat i Ministeriet for skatter og afgifters bekendtgørelse nr 720 af 22 december 1982 med senere ændringer, § 38, stk 2, nr 2, at postforsendelser, som postvæsenet efter toldvæsenets bestemmelse kan udlevere direkte til modtagerne er undtaget fra godsregistreringen.

For postforsendelser, som postvæsenet ikke selv er bemyndiget til at udlevere direkte til modtageren uden toldvæsenets mellemkomst, indleverer postvæsenet adressekort med tilhørende tolddeklarationer – for uregistrerede pakker dog selve pakkerne med påhæftet tolddeklaration – til toldvæsenet til visitation.

Ved denne ordning tilsigtes, at toldvæsenet kan foretage yderligere frigivelse af sådanne forsendelser, som det skønnes unødvendigt at godsregistrere.

Det bemærkes i denne forbindelse, at postforsendelser til en værdi af indtil 10 ECU (80 kr) i henhold til Rådets forordning nr 918/83 art 27 og 28 med enkelte undtagelser kan indføres told- og afgiftsfrit.

Erhvervsmæssige forsendelser som ikke kan frigives i forbindelse med visitationen, angives af postvæsenet til godsregistrering. Forsendelserne kan herefter på samme måde som for varer indført med bil mv afleveres til varemottageren med henblik på senere toldberigtigelse.

Postforsendelser af ikke erhvervsmæssig karakter (gavepakker og anden privat import) er som hovedregel fritaget for godsregistrering. Forsendelsen fortoldes normalt ved anvendelse af en forenklet angivelse på grundlag af de foreliggende dokumenter.

¹ *Här ej tryckt.*

Kan forsendelsen ikke toldbehandles uden supplerende oplysninger fra modtageren, fx om varernes art og værdi, godsregistreres varerne. Fortoldningen sker herefter på grundlag af en af varemottageren afgivet fortoldningsbegæring.

Erhvervsmæssigt indførte varer skal angives til fortoldning eller genudførsel efter de almindelige regler dvs. senest 10 hverdage (herunder ikke lørdage) efter registreringsdagen, jf toldbehandlingsbekendtgørelsens § 51, stk 1.

Fortoldningen forløber herefter efter de almindelige procedurer med afgivelse af fortoldningsbegæring. Såfremt importøren er registreret i henhold til toldloven kan der opnås en kredit med afregning af told og afgifter.

En lang række virksomheder har tilladelse til at afgive en månedlig fortoldningsbegæring over de i perioden indførte varer. For brevpostforsendelser indeholdende bl.a. tidsskrifter, bøger og frimærker til samlebrug er der i tilladelserne til periodisk fortoldningsbegæring også meddelt fritagelse for godsregistrering.

Udførsel

Ved udførsel af varer med post, varetages udførselskontrollen af postvæsenet på toldvæsenets vegne, medmindre toldvæsenet af kontrolmæssige grunde fordrer varerne frembudt forinden udførslen.

Ved udførsel af forsendelser, hvor postvæsenet er udførselskontrollerende myndighed, kan forsendelserne indleveres direkte til postvæsenet sammen med udførselsangivelsen uden forudgående henvendelse til toldvæsenet. Det drejer sig hovedsagelig om varer i fri omsætning og som ikke er omfattet af en toldordning.

Private forsendelser kan udføres uden afgivelse af udførselsangivelse og uden frembydelse for toldvæsenet.

For udførselens vedkommende er de fleste forsendelser omfattet af den forenklede procedure med indlevering til forsendelse uden toldvæsenets mellemkomst, og der er således tale om en enklere toldbehandling end ved udførsel med bil og skib.

København, den 29. maj 1986

Finland

Finansministeriet:¹

I medlemsförslaget konstateras bl. a., att en nordisk ämbetsmannakommitté har igångsatt ett utredningsarbete i samband med vilket man också utreder tullbehandlingen av postförsändelser. Enär utredningen syftar till att inom den internordiska posttrafiken förenkla de nuvarande tullprocedurerna anser finansministeriet det vara av vikt, att de i medlemsförslaget

framförda åsikterna bringas till nämnda tjänstemannakommittés kännedom och för brådskande behandling. Ministeriet anser av denna orsak, att ett detaljerat utlåtande inte är ändamålsenligt i detta skede. Det torde vara möjligt att återkomma till saken senare i samband med ett eventuellt nordiskt förslag.

Helsingfors den 26 maj 1986

Osmo Sarmavuori
 Avdelningschef,
 överdirektör

Sven Långström
 Föredragande

Handels- och industriministeriet:¹

Den handelspolitiska ämbetsmannakommittén, som har kartlagt nordiska handelshinder, har också studerat problem i posttrafiken till den del dessa berör handeln. För att påskynda och underlätta postgången föreslog ämbetsmannakommittéen i sin utredning "Handelshindringar i Norden" (NU 1985: 9) en höjning av den övre värdegränsen för tullfria försändelser, ett införande av s. k. sammanhållna postsändningar och ibruktagande av en gemensam blankettsats.

Frågan om förenkling av nordisk posttrafik har i Finland varit uppe i den under handels- och industriministeriet lydande FINNPRO-delegationen. Dess utredningar har visat frågans betydelse för näringslivet i samtliga nordiska länder. Ärendet har också diskuterats i den nordiska NORDI-PRO-kommissionen. Dessa försök att minska formaliteterna har inte lett till resultat, närmast som följd av bristen på resurser och divergerande åsikter i frågan.

Långt drivna formaliteter i den nordiska posttrafiken borde undvikas, i synnerhet med tanke på nordisk handel och samfärdsel. Den nordiska passfriheten, den fria arbetsmarknaden och det fria utbytet av industri-varor mellan de nordiska länderna har kunnat förverkligas genom avtal och lagstiftning. En vidareutveckling av den nordiska hemmamarknaden förutsätter också ett utbud av offentliga tjänster som stöder denna utveckling.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Även om näringslivet och enskilda konsumenter är de största kunderna för posttrafiken, saknar de ofta möjlighet till påverkan när det gäller trafikens smidighet och flexibilitet. Ett komplicerat förtullningssystem kan även leda till att postverkets tjänster inte utnyttjas i full skala.

Därför är samarbetet mellan de nationella post- och tullmyndigheterna på nordisk nivå centralt när det gäller att förenkla tullformaliteter i posttrafiken. Man kan vidare konstatera, att erfarenheterna av en rationalisering på nordisk nivå borde kunna vara till nytta i postens andra internationella projekt.

Ministeriets handelsavdelning anser, att i medlemsförslag A 743/t uppställda mål bör understödjas och att man borde fästa mera avseende vid målsättningens praktiska förverkligande och vid en konkretisering av de fortsatta insatserna.

Helsingfors den 30 maj 1986

Erkki Palmqvist

Biträdande avdelningschef

Barbro Widning

Byråchef

Tullstyrelsen:

Tullstyrelsen konstaterar först och främst att det även är viktigt för tullverket att varuförsändelserna befordras snabbt i posttrafiken med utlandet. En effektiv tullverksamhet kräver inte sådana formaliteter att postförtullningen på grund av dessa orsaker skulle vara långsam eller komplicerad i jämförelse med tullklareringen av varor som införs eller utförs med andra transportsätt. Postförsändelser som anländer samtidigt kan av mottagaren anmälas på en tulldeklaration oberoende av deras antal, medan igen försändelser som anländer vid olika tidpunkter kan tullklareras på en periodförtullningsdeklaration omfattande 10 dagar. Med beaktande av värdet och slaget av de varor som förekommer inom posttrafiken har tullverket för sitt vidkommande speciell orsak att medverka vid utvecklandet av ett allt mera smidigt postförtullningsförfarande.

Post- och telestyrelsens postspedition i Finland erhöll 31.12.1985 av tullstyrelsen kreditkundens status och hittills har postspeditionen använt sitt kundnummer i huvudsak vid förtullningen av specialexpress- eller EMS-försändelser. Dessutom har de nordiska postverken redan nu genom ingångna avtal ordnat beredskap vid förtullningen av consignment- eller

sammanhållna postsändningar där postverket klarerar flera postförsändelser med samma handling.

Tullstyrelsen framför en önskan om att ovannämnda nya tillvägagångssätt får en så omfattande användning som möjligt och att en effektiv information ges ut angående dessa. Enligt tullstyrelsens åsikt borde Nordiska ministerrådets ämbetsmannakommittés arbete rörande tekniska handelshinder påskyndas och fortsätta i detta avseende genom att det grundas en speciell internordisk arbetsgrupp för att behandla postförtullningar, i vilken skulle ingå representanter från såväl post- som tullförvaltningarna.

Det kan konstateras att ett internationellt samarbete för utvecklande av tullförfaranden inom posttrafiken redan förekommer inom ramen för tull-samarhetsrådet (CCC). I kontaktkommittén mellan CCC och UPU behandlar tullens och postens representanter tillsammans problem som förekommer på internationell nivå. CCC har även uppgjort den internationella konventionen om förenkling och harmonisering av tullförfaranden (s.k. Kyoto-konventionen) anslutna bilagan F.4. om tullformalityter beträffande posttrafiken som Finland godkänt (FördrS 3/1981).

Helsingfors den 2 juni 1986

Veikko Hynynen

Överdirektör

Raimo Peltonen

Tullrådet

Post- och telestyrelsen:

De nordiska postförvaltningarna har gemensamt under ledning av den norska postförvaltningen behandlat Nordiska rådets begäran om utlåtan-de. En kopia av skrivelsen 22.5.1986 till Nordiska rådet från norska post-förvaltningen bifogas (*se nedan*).

Postförvaltningen i Finland anser att Ert medlemsförslag är ett försök till att minska tullformalitytterna i posttrafiken mellan de nordiska länderna.

I den nordiska posttrafiken inleds under år 1986 en Enhetslastservice, som möjliggör:

– att till samma adressat sända flera paket med en uppsättning följehandlingar.

Detta kommer för sin del att underlätta och påskynda varuförsändelsernas tullformalityter.

Post- och telestyrelsen är accepterad som registrerad kund i tullstyrel-sens register. För postförsändelser som ankommer via Helsingfors utväx-

lingsanstalt svarar postverket för kundens alla tullavgifter och uppber slutsumman av adressaten efter det förtullningsbeslutet fattats.

Denna kreditförtullningsverksamhet inleds 1.6.1986 för EMS/Specialexpressförsändelser som ankommer via Helsingfors utväxlingsanstalt, ännu i år kommer kreditförtullningen att utvidgas att omfatta även andra postförsändelser som ankommer från utlandet, såsom brevörsändelser och paket. Kunden erhåller då sin försändelse minst en dag tidigare jämfört med nuvarande praxis.

Största delen av försändelserna som ankommer till Finland anländer på eftermiddagen eller under kvällens lopp. Arbetstiden för den personal på tullverket som behandlar postförsändelser, är 7.30–15.45 må–fre. Detta kan orsaka dröjsmål i hanteringen på minst en dag.

Om tullpersonalens arbetstid också skulle innefatta kvälls- och lördags-skiften, skulle det påskynda både anländande postförsändelsers tullhantering samt avgående försändelsers exportkontroll. Ärendet har behandlats i förhandlingar mellan post- och telestyrelsen och tullverket.

Helsingfors den 30 maj 1986

Jouko Kovero

Direktör

Jörn Allardt

Överinspektör

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen beslöt den 29 maj 1986 omfatta medlemsförslaget om en förenkling och harmonisering av tullformalitetserna i posttrafiken mellan de nordiska länderna, emedan detta är helt förenligt med det handelspolitiska samarbetet mellan de nordiska länderna för en uppföljning av projektet "Norden som hemmamarknad".

Mariehamn den 2 juni 1984

Gunnevi Nordman

Vicelantråd

Susanne Y. Eriksson

Utredningssekreterare

Island

Finansministeriet¹:

Det er riktig at det finnes forskjellige hindringer i veien for å transportere varer fra det ene land til det annet. Dette gjelder både om varetransport mellom de nordiske land innbyrdes og mellom dem og andre land. Det må anses for naturlig at det fremkommer ønsker i retning av å forenkle og harmonisere tollklareringsmåtene. Disse ønsker bør imøtekommes etter beste evne.

På den annen side må det tas i betraktning at det her er tale om mange uavhengige nasjoner som har ulike lovbestemmelser om import og eksport og ulike interesser i tilknytning til dette. Disse bestemmelser står både i forbindelse med tilveiebringelse av finansmidler ved varetransport mellom landene og ikke minst i den hensikt å opprettholde importbegrensninger eller importforbud for enkelte varer. Disse lov- og reglementsbestemmelser øker stadig i tallet.

Til tross for det ovennevnte synes det å være naturlig at det blir anbefalt at det arbeid som nå pågår i denne forbindelse, blir påskyndet.

Reykjavík, 26. mai 1986

P. v. a. m.

Sigurgeir A. Jónsson

Bjarnveig Eiríksdóttir

Post- og telegrafvesenet¹:

Unionens tilsluttede postadministrasjoner støtter avgjort forslaget om at Nordisk Råd rekommanderer Ministerutvalget at arbeidet med en forenkling og harmonisering av reglene for tollbehandling i postforbindelsen i Norden blir påskyndet.

Det norske postdirektorat fikk også i oppdrag å gi Nordisk Tolladministrativt Råd en redegjørelse for postadministrasjonenes synspunkter i denne sak, jf. vedlagte fotokopi av dets brev av 21. april 1986.

I tillegg er det riktig å fremheve at forholdene her til lands ikke er fullstendig sammenlignbare med forholdene i de andre nordiske land. Post fra utlandet kommer således i sin helhet til Reykjavík og får tollbehandling i postsentralen, hvor som kjent tollbetjenter og postpersonale arbeider side ved side i et utmerket samarbeid. Alle betingelser er således til stede for at tollklareringen av postforsendelser kan foregå hurtig og greit.

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Hvis det også viser seg mulig å gjennomføre en rasjonalisering i arbeidsmetodene, skjemaene m.m. og utvide tollfrihetsgrensen for gaveforsendelser og forsendelser mellom enkeltpersoner, ville det naturligvis skapes enn ytterligere muligheter til forbedret service overfor postbrukerne.

I den forbindelse skal det påpekes et forhold som volder postbrukerne ubehageligheter og sinker ekspederingen, og det er den plikt, for postforsendelser, andre enn gaveforsendelser og forsendelser med begrenset innholdsverdi, fås tollklarert, å måtte skaffe til veie bekreftelse fra valutabank på at varen er betalt, jf. par. 3 i lov nr. 63 av 31. mai 1979 om valuta- og handelsspørsmål og reglement nr. 519/1979.

Dette forhindrer at det er mulig å avlevere ekspressforsendelser og andre viktige forsendelser alt ved ankomst etter fullført tollkontroll som om kvelden eller ved ukeslutt.

En opphevelse av denne bestemmelsen eller en betydelig større elastisitet ville alene lette sterkt tollklareringen av postforsendelser fra utlandet, og disse reglene synes da også å være rester av en for lengst forlatt restriksjonsordning i valutaspørsmålene.

Reykjavík, 13. mai 1986

(Oläsl. namn)

Norge

Finans- og tolldepartementet:

 Da dette spørsmål er av ren tollteknisk karakter og ligger under Toll- og avgiftsdirektoratets virkeområde har Finansdepartementet intet ytterligere å tilføye i saken.

Oslo, 21. mai 1986

Etter fullmakt

Inger Aarskog Jensen

Hans J. Gjertsen

Samferdselsdepartementet hänvisar i skrivelse den 29 maj 1986 till Postdirektoratets yttrande av den 22 maj 1986 (se nedan).

Toll- og avgiftsdirektoratet:

Toll- og avgiftsdirektoratet er for en forenkling og harmonisering av tollprosedyrene i den internordiske posttrafikken. Rent prinsipielt vil direktoratet fremholde at det vil være nødvendig å stille de samme krav om kontrollerbarhet og mulighet for oppfølging til postsendinger som for andre sendinger av gods. Forenkling og harmonisering av tollprosedyrer for posttrafikken, må derfor ses i sammenheng med det generelle forenklingsarbeid som foretas i tilknytning til tollprosedyrer for den nordiske trafikken og for trafikken til/fra den øvrige verden.

Direktoratet vil her også fremheve det samarbeid om bl. a. effektivisering av tollprosedyrer i Norden som i en årekke har funnet sted i regi av Nordisk Tolladministrativt Råd (NTR) og dets utvalg. Vi anser at dette forum fortsatt er best egnet til å ivareta det internordiske samarbeidet på en tidsmessig og kvalitetsmessig tilfredsstillende måte. Dette gjelder både med hensyn til harmonisering og forenkling av eksisterende tollprosedyrer og rutiner samt spørsmål om iverksetting av nye ordninger.

Til Finansdepartementets orientering skal meddeles at også NTR har fått det rubriserte forslag till uttalelse.

Toll- og avgiftsdirektoratet som for tiden innehar formannsvervet i NTR og i det tilhørende arbeidsutvalg (AU), har innkalt til møte i AU den 11. og 12. juni d. å., hvor blant annet denne saken vil bli drøftet.

Direktoratet ønsker derfor ikke å uttale seg mer detaljert før forslaget er behandlet i nevnte møte. Departementet vil få gjenpart av NTRs uttalelse i saken.

Til ytterligere orientering for departementet skal meddeles at en på dette møtet også vil behandle et brev til NTR fra det norske Postdirektoratet på vegne av alle de nordiske postadminstrasjoner, hvor det er tatt opp en rekke spørsmål relatert til forholdet mellom post- og tollmyndigheter. Det er i henvendelsen blant annet skissert et seminar om tollsaker (i København i november d. å.), hvor det er tatt sikte på å innby representanter fra de europeiske lands tollmyndigheter.

Oslo, 13. mai 1986

Per Johannessen
Fung. kontorsjef

Thomas Thorpe
Konsulent

Postdirektoratet:

På vegne av Nordisk postforening kan vi meddele at de nordiske postverkene fullt ut støtter forslaget om at Nordisk Råd anbefaler Nordisk ministerråd å påskynde arbeidet med en forenkling og harmonisering av tollformalitetene i den internordiske posttrafikken.

De nordiske postverkene har for øvrig selv rettet en henvendelse til Nordisk tolladministrativt råd og har bl. a. pekt på behovet for

- enklere utførsels- og innførselskontroll,
- færrest mulig kontrollpunkter underveis og
- lengre ekspedisjonstid hos tollvesenet.

Med enklere utførsels- og innførselskontroll menes først og fremst heving av grensene for tollfrihet, heving av beløpsgrensene før det kreves utførsels-/innførselsdeklarasjon og forenkling av dokumenter og rutiner.

Tollkontroller fører lett til forsinkelser. Det bør derfor være et mål at postsendinger tollkontrolleres bare én gang på veien fra sender til adressat, dvs. at utførsels- og innførselskontroll finner sted samtidig. Narvik tollsted har i over 20 år tolleskpedert postsendinger også for det svenske tollvesen. Med den gjensidige tillit som finnes i Norden, og med den lave gjennomsnittsverdien det er for postsendinger, burde grunnlaget for en utvidelse av ordningen være det beste.

Postverkene sorterings- og transportapparat er i virksomhet fra tidlig om morgenen til sent om kvelden. Ved mange postbehandlingsentraler er det også nattjeneste. Det er dessuten lørdags- og søndagstjeneste, om enn kortere tid enn på mandager – fredager. Tollvesenets ekspedisjonstid er begrenset til dagtid. På lørdager og søndager er tollekspedisjonene stengt, slik at postsendinger vil måtte ligge fra fredag ettermiddag til mandag morgen i påvente av utførsels-/innførselskontroll før de kan videresendes.

Oslo, 22. mai 1986

T. Aarak
Kontorsjef

Norsk tollforbund:

– – – er enig i at det utarbeides enklest mulige tollprosedyrer for å fremme det handelspolitiske samarbeide.

Imidlertid er tollvesendet i de enkelte land satt til å ivareta de samfunnsoppgaver som blir pålagt med hensyn til blant annet innkreving av toll og avgifter samt å føre kontroll med vareførselen ikke minst når det gjelder illegal innførsel av narkotika.

For å kunne utføre disse oppgavene etter intensjonene er det nødvendig med visse formelle prosedyrer ved import og eksport av varer. Uten slike

formelle prosedyrer ville kontrollfunksjonen i stedet kreve et langt større antall tjenestemenn for å opprettholde et forsvarlig kontrollnivå.

Der forundrer oss noe at tollvesenet ikke har vært konsultert i det utredningsarbeide som er igangsatt av Nordisk ministerråds embetsmannskommite for handelspolitikk for å avskaffe visse handelshindringer innen Norden.

Som det blir sagt i medlemsforslaget kan det oppstå en viss interessekonflikt mellom postverket og tollvesenet når det gjelder målsetninger: "medan det ur postvesenets synvinkel er av största vikt att postforsendelser befordras snabbt dygnet rundt, skall tullverket se till att tullkontrollen av bl. a. postförsändeler över landegrensena er så effektiv som möjligt."

Nordisk Tolltjenestemanns Organisasjon er redd for at endringer i tollformalitetene, uten at disse er utredet, forberedt og gjennomført av det tolladministrative apparat, lett kan føre til prosedyrer som kan fremme muligheter for smugling og økonomisk kriminalitet.

Vi er derfor enig med Nordisk Tolladministrativt Råd i at det må være opp til det enkelte lands sentrale tollmyndigheter å godkjenne eventuelle endringer i regler, rutiner og dokumenter ut fra forslag utarbeidet av fora hvor de samme myndigheter er representert.

Oslo, 20. juni 1986

Odd A. Kristiansen

Steinar Langseth

Sverige

Posten, brev och paket, utrikes:

Posten har stort intresse av att rutinerna för sändning av varor mellan länder i Norden förenklas.

De nuvarande tullprocedurerna medför förseningar – vissa perioder med flera dagar – i postgången. I förslaget sägs att detta "delvis torde bero på att postväsendet och tullverket betonar serviceaspekterna något olika".

Vi konstaterar att tullverket i Sverige sedan ett antal år inte får de personalresurser som behövs för att tullkontroll skall kunna ske i den takt som Postens kunder i näringslivet har rätt att kräva.

Sedan drygt ett år har svenska Posten tillämpat ett kreditförtullningssystem för sådana tullpliktiga försändelser från utlandet som är adresserade till juridiska personer. Systemet tillämpas för postförsändelser som kommer till Sverige via Stockholm-Arlanda. Vi skall utvärdera systemet och – om utvärderingen ger ett positivt resultat – utvidga det till att omfatta alla postkontor som tar emot post direkt från utlandet (Göteborg, Malmö och Trelleborg).

Vi har nyligen kommit överens med tullverket om hur snabb tullbehandling ute på Arlanda skall kunna ske. Överenskommelsen gäller t. v. för EXPRESS MAIL SERVICE-försändelser.

I Nordiska rådets medlemsförslag tas frågan upp om gemensamt tulldokument för flera paket i en sändning. De nordiska postverken har på svenskt initiativ utvecklat ett system för sändningar som består av flera enskilda paket. Överenskommelse om detta slöts i oktober 1985 mellan postverken i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Vi räknar med att detta skall förbättra servicen till de affärskunder som har större sändningar mellan dessa länder.

Sammanfattningsvis vill vi framhålla att svenska Posten är positiv till alla åtgärder som förenklar tullformalitetserna mellan de nordiska länderna. För svenska Posten är detta mycket angeläget. Vi har ständiga klagomål från våra kunder i näringslivet över förseningar som beror på tullbehandlingen.

Stockholm den 6 juni 1986

Per-Olof Sandrén

Bengt Holst

Generaltullstyrelsen:

Förslaget som väckts inom Nordiska rådet, syftar främst till att få till stånd en snabbare tullbehandling i posttrafiken. Det ligger självklart också i tullverkets intresse att inom ramen för erforderlig tullkontroll medverka till att så sker.

Posten och tullverket har sedan lång tid ett i stort sett väl fungerande samarbete.

Så t. ex. infördes för några år sedan ett gränsförtullningssystem i syfte att minska belastningen i Stockholm. I princip innebär detta system att paket förtullas på den ort över vilken de inkommit i landet. Sålunda förtullas s. k. ytpaket till Stockholmsområdet från länder på kontinenten numera i Trelleborg.

På senare tid har samarbetet med posten och tullverket intensifierats. Ett resultat härav är att posten i januari 1985 införde generell tullkredit till företag för paket som förtullas vid Stockholm-Tomtebodan. Till följd av ökad trafikbelastning och personalbrist vid Stockholms posttullavdelning hade besvärande förseningar uppkommit. Genom införande av tullkrediten blev det möjligt att skicka merparten av postpaketen till mottagaren samma dag som de ankommit till Stockholm-Tomtebodan, utan att invänta den

tullsedel som på grund av det svenska postförtullningsförfarandets officialtulltaxering skrivs ut av tullverkets tjänstemän. Tullkreditsystemet beskrivs i bif. PM från posttullavdelningen i Stockholm (*se Bihang*). Så vitt bekant är avsikten att generell tullkredit till företag skall införas vid samtliga tullpostkontor. Posten har i sin tur principiellt samma status som kreditimportörer i förhållande till tullverket.

I det remitterade förslaget antyds problem som kan uppstå för vissa postkunder till följd av kraven på dokumentation. Här torde avses s. k. sammanhållna paketsändningar. Enligt postreglerna förses varje paket i en sändning med adresskort, exportanmälan, postal tulldeklaration, ursprungsbevis och eventuell handelsfaktura. Postverkets kunder, särskilt postorderföretag, har uttryckt önskemål om att sända ett större antal paket sammanhållna i en container med ett minimum av handlingar. Postverket utreder för närvarande möjligheterna till ett sådant förfarande i samarbete med övriga nordiska länders postverk.

För det svenska tullverket kan ett sådant system vara till fördel förutsatt att det finns en specifikation över innehållet i samtliga paket och att postverket åtar sig betalningsansvaret.

Det är dock givet att i vissa fall kan avsteg från kraven på separat dokumentation ej göras. Det kan t. ex. gälla fall då andra myndigheter utfärdat föreskrifter t. ex. inom hälso- och miljöskyddsområdet.

Stockholm den 22 maj 1986

Generaltullstyrelsen

Fredrik Rystedt

Mats Lindahl

BIHANG

Postverkets nya tullkreditsystem:

Postverket är den överlägset störste transportören av små sändningar av lättare gods till och från utlandet. Antalet utrikes paket rör sig om cirka 2,5 miljoner årligen.

Varje år genomförs 600 000 postförtullningar. Postverket har målet att klara dag-för-dag-förtullning. Den ambitionen har hittills gått att leva upp till vid utväxlingspostkontoren i Göteborg, Malmö och Trelleborg. I Stockholm har emellertid den kraftiga trafikökningen medfört att resurserna på förtullningssidan inte räckt till.

För att minska belastningen i Stockholm infördes tidigare ett gränsförtullningssystem, som i princip innebar att paketen förtullades på den ort över vilken de inkommit till landet. Sålunda förtullas av den anledningen samtliga ytpaket till Stockholmsområdet från Västtyskland och andra länder på kontinenten i Trelleborg. Dessa åtgärder har dock inte visat sig

vara tillräckliga. Det uppstod fortfarande besvärande balanser i postförtullningen i Stockholm.

På förslag av posttullavdelningen i Stockholm har därför postverket i januari 1985 infört en *generell tullkredit* till företag e. d. för postpaket som förtullas vid Stockholm-Tomtebodas tullkontor. Krediten innefattar tull, mervärdesskatt och andra avgifter till tullverket samt förtullningsavgift till postverket. Den omfattar följaktligen *ej* paket till privatpersoner eller brev försändelser. Vidare gäller den *ej* heller försändelser som är belagda med postförskott eller tullfrankoförsändelser.

Någon kreditprövning görs *ej* av posten vid Stockholm-Tomtebodas tullkontor. Om adresspostkontoret därför i annat sammanhang har bedömt att ett företag inte bör medges kredit skall man lokalt upphäva tullkrediten och makulera (överkorsa) på handlingar och gods åsatta etiketter.

Den generella tullkrediten innebär att merparten postpaket kan skickas vidare till mottagaren samma dag som de ankommer till Stockholm-Tomtebodas tullkontor. På adressorten kan paketen omgående köras ut till (gäller expresspaket) eller aviseras mottagaren. Utskriften av tullsedlar sker i efterhand. Tull, moms etc. kommer att faktureras 2 gånger per månad. Avgiften för faktureringen, som handhas av Postens redovisningscentral i Södertälje, är för närvarande 15 kronor.

De postpaket som blir uppställda eller föremål för uppäckning har sedermera också av praktiska skäl undantagits från creditsystemet. Tullsedlar för dylika försändelser liksom sådana till privatpersoner, med postförskott eller tullfranko skrivs därför ut med förtur.

Rent praktiskt går det till så här vid postbehandlingen av tullkreditpaketen:

1. På Stockholm-Tomtebodas tullkontor fotokopieras adresskortet. Fotokopian används vid aviseringen till mottagaren. Både avi och paket förses med etiketten "TULLKREDIT".

2. De paket som är märkta "TULLKREDIT" aviseras respektive utdelas (expresspaket) *omgående* efter ankomsten till adresspostkontoret *oavsett* om tullsedeln finns med eller *ej*. Detta gäller förstås inte om man lokalt har upphävt tullkrediten enligt ovan.

3. Så snart attesteringen är klar vid Stockholm-Tomtebodas tullkontor skickas tullsedeln tillsammans med originaladresskortet, också märkt "TULLKREDIT", till adresspostkontoret. Där paras kvitterade avier ihop med respektive tullsedel. Följesedel på postens blankett "Följesedel Diverse avgifter" utfärdas av postkontoret.

4. Tullsedeln skickas till kunden tillsammans med ett exemplar av följesedeln. Del 1 av denna sänds till Postens redovisningscentral för fakturering.

5. Om en kund anser att förtullningen i något avseende är felaktig och därför begär omförtullning skickas kundens exemplar av följesedel och tullsedel jämte de handlingar som kunden önskar återlämnas till Tullposten i Tomteboda.

Det nya tullkreditsystemet har åstadkommit en lösning som motsvarar de flesta av postens företagskunders krav på snabb hantering. Postverket räknar med att senare i år införa generell tullkredit till företag vid samtliga tullpostkontor.

Statskontoret:

Förslaget, som väckts inom Nordiska rådet syftar främst till att få till stånd en snabbare tullbehandling i posttrafiken.

Statskontoret ser allmänt positivt på förenklingar av rutiner. Beträffande dessa förslag, som i stort ligger utanför statskontorets kompetensområde, har statskontoret varit i kontakt med tullverket och postverket för synpunkter.

Såvitt statskontoret kan bedöma bedrivs kontinuerligt ett rationaliseringsarbete inom post och tull för att förenkla rutiner och hantering. De åtgärder som vidtagits eller som planeras inom rubricerade område redovisas i tullverkets och postverkets remissvar.

Stockholm den 23 maj 1986

Enligt statskontorets beslut

Jan Tullsten

Medlemsförslag

om samnordisk information och forskning om AIDS

(Väckt av Karin Söder samt Ylva Annerstedt, Johan Buttedahl, Lilli Gyldenkilde, Elver Jonsson, Páll Pétursson, Jens Steffensen, Harald Synnes, Henrik Westerlund och Marjatta Väänänen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska hälsovårdshögskolan:

Nordiska parlamentariker såväl som nordiska socialministrar har identifierat AIDS som ett viktigt och brådskande folkhälsoproblem av såväl internationell som nordisk betydelse och indikerat att ansatser för prevention och kontroll av sjukdomen är en gemensam nordisk angelägenhet av hög prioritet.

Den konferens – Planering för AIDS – som Nordiska hälsovårdshögskolan just genomfört, var ett värdefullt första tillfälle att fokusera på det gemensamt nordiska i detta problem. De framstående och engagerade specialister från framför allt USA och England, och de många aktiva deltagarna från hela Norden gjorde att konferensen blev en framgångsrik och slagkraftig presentation av nuvarande kunskap och framtidsutveckling.

Det nu framlagda medlemsförslaget om samnordisk information och forskning kring AIDS, kommer – liksom socialministrarnas nyligen framlagda förslag om ett nordiskt program för kontroll och prevention av AIDS – därför i rätt tid för att fånga upp och utveckla vidare de tankar som konferensen framkallat.

Nordiska hälsovårdshögskolan har med dessa utgångspunkter presenterat ett förslag att samla och analysera de erfarenheter man har i de enskilda nordiska länderna, från hanteringen av AIDS-problematiken. Förslaget har utarbetats vid NHV och därefter presenterats för en grupp erfarna nordiska konferensdeltagare. De synpunkter som då framkom har sedan inarbetats i förslaget.

Projektet, som är tvärvetenskapligt och tvärnordiskt, faller väl inom ramen för Nordiska hälsovårdshögskolans målsättning: att bedriva högre

undervisning och forskning inom det folkhälsovetenskapliga området i Norden, dvs. i skärningspunkten mellan hälsa, vårdssystem och samhälle. Det ligger också helt i linje med förslagen från Nordiska ministerrådet och från Nordiska rådet.

Projektförslaget, som lämnades till Nordiska ministerrådet den 16 maj 1986 bifogas som appendix.¹

Göteborg den 10 juni 1986

Lennart Köhler

Rektor

Nordiska läkemedelsnämnden:

Läkemedelsbranschen berörs i hög grad av immunbristsjukdomen AIDS, och läget har därför noggrant och kontinuerligt följts upp i alla nordiska länder.

Det slutliga målet är naturligtvis ett läkemedel som botar sjukdomen eller vaccin som skyddar mot den. Forskningsarbete som syftar till att uppnå detta mål pågår i olika delar av världen och de nordiska läkemedelsmyndigheterna har för sin del varit med om att stödja dessa insatser.

Eftersom man tills vidare inte lyckats få fram effektiva läkemedel, har resurserna i huvudsak riktats till förebyggande åtgärder för att hindra spridning av sjukdomen. En av spridningsvägarna har varit läkemedel av humant ursprung. Olika metoder har utvecklats för att avdöda virus i preparaten eller, om detta inte visat sig vara möjligt, för att garantera att ursprungsmaterialet är fritt från AIDS-virus.

De nordiska läkemedelsmyndigheterna har i detalj informerat varandra om de metoder som tagits i bruk samt om de problem som uppstått.

De nordiska länderna har också samarbetat i att informera allmänheten om AIDS och om olika redskap, bl. a. engångssprutor, som används för administrering av läkemedel.

Nordiska läkemedelsnämnden, anser, att alla sådana verksamhetsformer skall utvecklas, som syftar till att förhindra spridning av AIDS. Resurserna för forskning borde också utökas i syfte att förbättra möjligheterna att finna effektiva botemedel mot sjukdomen. Det finns behov för pengar till AIDS-forskning på medicinska grunder och det finns betydande

¹ Här ej tryckt.

expertis på basala och kliniska områden som kan nyttja dessa forskningspengar.

Uppsala den 9 september 1986

För Nordiska läkemedelsnämnden

för Marianne Granat

Ture Sjöblom

Apotekare

Nordiska rådet för homosexuella (NRH):

NRH välkomnar den redovisade intentionen att samordna de nordiska åtgärderna mot AIDS, och tillstyrker att ett nordiskt handlingsprogram upprättas.

Det är dock nödvändigt att se AIDS-frågan i ett vidare perspektiv än vad som framkommer i medlemsförslaget. Som framgår av yttranden från det Norske Forbundet av 1948, Riksförbundet för sexuellt likaberättigande och Gay Moderaterna (*se nedan*), är det utomordentligt viktigt att kraftfulla åtgärder initieras i det *förebyggande* arbetet – att hindra att människor smittas. I dagsläget, när botemedel och vaccin saknas, är kunskapsförmedling det bästa skyddet. Kunskaperna är starkt beroende av attityden till och värderingarna av homosexuella. De enda åtgärderna som kommer att visa sig vara effektiva, är sådana som bygger på respekt och tillit, inte på tvång och (hot om) straff.

Den viktigaste förebyggande åtgärden är att homo- och bisexuella kan bejaka hela sitt jag och inte bara sin sexualitet. Endast då finns nämligen förutsättningar för att kunna ta till sig, integrera och tillämpa råden om säkrare sex. Förverkligandet av de rekommendationer som Nordiska rådet antagit i syfte att motverka diskriminering av homosexuella skulle således bli ett verkligt verksamt medel även i kampen mot AIDS.

Slutligen vill vi starkt understryka behovet av att bryta det hittills helt dominerande medicinska perspektivet på AIDS. De sociala och socialpsykologiska fenomenen i samband med epidemin måste få en betydligt mer framträdande plats och den psykosociala rådgivningen till och stödet för dem som drabbas eller hotar att drabbas, deras anhöriga och kära måste snabbt byggas ut.

I övrigt hänvisas till de ovannämnda yttrandena.

Vid landskonferensen "Homofile og AIDS" har en handlingsplan för att möta AIDS utarbetats¹. Det är vår förhoppning att denna handlingsplan

¹ Här ej tryckt.

kan bli ett grunddokument i arbetet med Nordiska rådets handlingsprogram.

Stockholm den 2 juni 1986

Nordiska rådet för homosexuella

Georg Svéd

Danmark

Indenrigsministeriet:

Indenrigsministeriet har indhentet en udtalelse fra sundhedsstyrelsen og fra Statens Seruminstitut, ligesom indenrigsministeriet har modtaget udtalelse fra undervisningsministeriet. Indenrigsministeriet skal på dette grundlag anføre følgende:

For så vidt angår punkt 1 i medlemsforslaget kan det oplyses, at der i vidt omfang foregår udvekslinger af informationer mellem de institutter, der i de nordiske lande beskæftiger sig med AIDS-sygdommen. En intensivering på dette område måtte i givet fald bestå i regelmæssige møder mellem de implicerede sundhedsmyndigheder.

I punkt 2 i medlemsforslaget opfordres til samordnet og intensiveret nordisk forskning om årsagerne til AIDS, smitteveje og adækvate behandlingsmetoder. Indenrigsministeriet kan tilslutte sig en øget udveksling af forskningsresultater mellem de nordiske lande. På baggrund af udtalelsen fra undervisningsministeriet, er der endvidere tilslutning til et øget internordisk samarbejde for så vidt dette i videst muligt omfang sker med udgangspunkt i de allerede etablerede samarbejdsorganer, eksempelvis Nordisk Samarbejdsnævn for medicinsk forskning.

For så vidt angår punkt 3, samarbejde om information om AIDS til den almene befolkning, er det indenrigsministeriets opfattelse, at oplysning til befolkningen om AIDS og om forebyggelsen af AIDS-smitte for at være effektiv nødvendigvis må udformes ud fra et nøje kendskab til kulturelle normer i befolkningerne. Informationsmaterialet udformet i Danmark vil derfor næppe være anvendeligt i de andre nordiske lande og vice versa. Med hensyn til det faglige indhold af informationerne må det formodes, at alle nordiske lande henholder sig til, hvad der for tiden er accepteret i praksis i internationale sammenhænge, herunder udtalelser i overensstemmelse med de af Verdenssundhedsorganisationen sendte retningslinier.

Som punkt 5 er foreslået, at der bør etableres et samarbejde mellem de nordiske lande for i internationale sammenhænge at opnå størst muligt gehør for de nordiske landes synspunkter vedrørende bekæmpelsen af AIDS. Der er som bekendt en række variationer i, hvorledes de enkelte

nordiske lande har grebet bekæmpelsen af AIDS-sygdommen an på. Eksempelvis har Sverige indført lovmæssige foranstaltninger, hvilket hverken Danmark eller Norge har. Indenrigsministeriet anser det derfor for mindre hensigtsmæssigt om de nordiske lande i specielle sammenhænge fremtræder med "en stemme" i internationale forsamlings. For så vidt angår samarbejdet med WHO er der almindelig enighed om WHO's program for bekæmpelsen af AIDS. Indenrigsministeriet skønner derfor ikke, at der er behov for et egentligt nordisk samarbejde med henblik på at påvirke arbejdet i WHO.

Indenrigsministeriet kan sammenfattende konstatere, at der på en række punkter forekommer et samarbejde mellem de nordiske lande i bekæmpelsen af sygdommen AIDS. De nordiske lande er allerede stort set i overensstemmelse på en lang række punkter. Dette gør behovet for et egentligt nordisk handlingsprogram mindre væsentligt.

København, den 2. juni 1986

P. m. v.

E. b.

Jørgen Bartels Petersen

Amtsrådsforeningen i Danmark:

Efter medlemsforslaget bør et sådant handlingsprogram omfatte informationsudveksling mellem de nordiske lande om vedtagne eller kommende tiltag på nationalt eller nordisk plan over for smittespredning. Samarbejdet bør endvidere efter forslaget omfatte samordnet og intensiveret nordisk forskning om årsagerne til AIDS, smittevejene og adækvate behandlingsmetoder. Der foreslås herudover samarbejde om information om AIDS til almenheden. Endelig bør samarbejdet efter forslagsstillernes mening omfatte koordineret oplysningsindsats over for medarbejdere i nordiske social- og sundhedssektorer i regioner, hvor AIDS er særlig udbredt, samt samordning af de nordiske synspunkter inden for internationale fora, herunder WHO.

Det skal i denne anledning meddeles, at Amtsrådsforeningen principielt ser positivt på informationsudveksling vedrørende forskning og informationsindsats til bekæmpelse af smittespredning. Man er dog opmærksom på, at dette allerede pågår i en vis udstrækning.

Amtsrådsforeningen er samtidig opmærksom på såvel forskellene i AIDS-sygdommens udbredelse som forskellene i de hidtil gjorte indsatser til bekæmpelse af AIDS.

Skulle der fremkomme en mere konkret udmøntning af det oven for refererede forslag, vil Amtsrådsforeningen gerne vende tilbage til spørgsmålet.

København, den 10. juli 1986

P. f. v.

E. b.

Elisabeth Lundning

Den Almindelige Danske Lægeforening:

Det fremsatte forslag er blandt andet baseret på den i fortrykket til forslaget, side 2, anførte lægesbeskrivelse. Denne er af gode grunde ikke længere aktuell. Indledningsvis skal det bemærkes, at man ikke her hjemme har klassificeret AIDS som en venerisk sygdom, og at der ikke er fundet tilfælde af sygdomme i Grønland.

Derudover skal man oplyse følgende:

Sundhedsstyrelsen har udarbejdet en redegørelse til indenrigsministeriet om AIDS samt forslag til smittebekæmpende foranstaltninger. Derudover har Amtsrådsforeningen i Danmark taget initiativ til udarbejdelse af informationsmateriale og koordination af det danske informationsarbejde gennem nedsættelse af en bredt sammensat styringsgruppe, hvori også lægeforeningen deltager. Samtidig har statens lægevidenskabelige forskningsråd afsat særlige midler til AIDS-forskning, men trods positive resultater fra den biomedicinske forskning, er det en kendt sag, at metoder til behandling af sygdommen ikke kan forventes opdaget foreløbigt. Der er derfor i første omgang blevet satset på at orientere om sygdommen, herunder især udbrede oplysninger om forebyggelse over for AIDS.

På dette grundlag finder lægeforeningen, at det første af de opstillede forslag vedrørende informationsudveksling om tiltag vedrørende forhindring af spredning af AIDS er rationelt og bør prioriteres højt. Ligeledes kan det være af interesse at samarbejde om informationen om AIDS til befolkningen (forslag nr. 3), idet man dog skal understrege det væsentlige i, at informationen, såvel i indhold som form tager hensyn til de betingelser, der hersker lokalt.

Ligeledes kan man tilslutte sig forslag nr. 4 om oplysning til bistands eksperter, der er udsendt til egne med særlig stor forekomst af AIDS.

For så vidt angår forskningen (forslag 2), vil en samordning naturligtvis være nyttig, og bør foreslås i det omfang, den ikke allerede finder sted. Et tilsyneladende særlig forsømt forskningsområde omhandler sygdommens

epidemiologiske, psykosociale og sundhedsøkonomiske aspekter, hvorfor lægeforeningen har nedsat en tværfaglig initiativgruppe med hensyn på styrkelse af forskningsaktiviteter på disse felter. Et nordisk samarbejde herom ville uden tvivl være af stor værdi.

For så vidt angår fællesoptræden internationalt, finder lægeforeningen det hensigtsmæssigt, at de nordiske lande i fællesskab arbejder for en intensivering af forskning og information vedrørende AIDS, der må opfattes som en global trussel mod sundheden, som bør imødegås gennem et tæt internationalt samarbejde bl. a. i WHO.

København, 24. juli 1986

Jens Kr. Gøtrik

Dansk Tandlægeforening:

— — — skal vi meddele, at Dansk Tandlægeforening fuldt ud støtter forslagene om et øget internordisk samarbejde vedrørende AIDS.

Til orientering skal oplyses, at tandlægeforeningen allerede har arrangeret kurser for 3000 danske tandlæger i AIDS-problemerne.

Tandlægeforeningen kan i øvrigt støtte planerne om, at der i september 1986 afholdes en nordisk konference om AIDS, med begrænset deltagerantal.

København, den 14. maj 1986

For hovedstyrelsens forretningsudvalg

Jørgen Langebæk

Jørgen Soetmann

Dansk Sygeplejeråd:

Dansk Sygeplejeråd har i leder i Tidsskrift for Sygeplejersker nr. 38/1985, udkommet den 18.9.1985, bl. a. udtalt at "Information om AIDS er nøgleordet, såvel når det gælder begrænsning af risikoen for smittespredning som beskyttelse af sundhedspersonale, der deltager i pleje og behandling af disse patienter. Men også når det gælder etisk beskyttelse af de personer, der har fået konstateret AIDS-antistof eller har den kliniske sygdom. For disse patienter kan ubearbejdet angst hos plejepersonalet rettet mod sygdommen gøre en i forvejen hård psykisk belastning utålelig." Det fremsatte forslag til Nordisk Råd om samnordisk information og forskning om AIDS falder således helt i tråd med den holdning Dansk

Sygeplejeråd ved tidligere lejligheder har givet udtryk for, hvorfor Dansk Sygeplejeråd kan anbefale forslaget.

Dansk Sygeplejeråd skal venligst anmode om at blive holdt orienteret om det videre forløb i sagen.

København, den 12. maj 1986

For Dansk Sygeplejeråd

Kirsten Stallknecht

Formand

Lis Bankov

Afdelingschef

Danmarks Bløderforening:

I denne anledning skal Danmarks Bløderforening udtale sin støtte til, at det anbefales ministerrådet at iværksætte foranstaltninger især til fremme af koordinering og styrkelse af AIDS-forskningen i de nordiske lande.

Ligeledes støtter foreningen forslaget om øget gensidig information om initiativer på AIDS-området, for vores gruppe (bløderpatienter smittet gennem behandling med faktorpræparater) specielt relevant for så vidt angår området information, krisestøtte og behandling til allerede smittede.

Der er p.t. et stort udækket behov for gensidig orientering og informationsudveksling mellem bløderforeningerne og behandlergrupperne i især Danmark, Norge og Sverige.

I Danmark er der til nu fundet ca. 90 antistof-positive bløderpatienter (der findes i alt ca. 320 patienter med klassisk blødersygdom i Danmark). 4 patienter er nu registreret som AIDS-patienter, den ene af disse er død.

Danmarks Bløderforening har på frivillig basis ydet støtte og rådgivning til smittede bløderpatienter.

Ballerup, den 28. juni 1986

Danmarks Bløderforening

Terkel Andersen

Formand

Danmarks Frivillige Bloddonorere:

— — — kan vi oplyse, at Danmarks Frivillige Bloddonorere primært ser det som sin opgave at sikre nødvendig information til bloddonorere, især til nye donorer. Desuden har vi gennem Bloddonorernes Forskningsfond (årligt rådighedsbeløb ca. 135.000 DKK) ydet støtte til AIDS-forskning.

Informationsvirksomheden foregår i tæt samarbejde med Sundhedsstyrelsen og den af Amtsrådsforeningen nedsatte arbejdsgruppe for samordning af AIDS-information.

Hoslagt fremsendes til orientering det materiale, der er fremstillet¹, og samtidig skal vi tilkendegive, at vi gerne medvirker ved fællesnordiske tiltag.

København, den 26. juni 1986

Danmarks Frivillige Bloddonorer

Valborg Sandberg

Landssammenslutningen af Hospitalslaboranter:

Landssammenslutningen af Hospitalslaboranter har med interesse fulgt Nordisk Råds behandling af et forslag til samnordisk information for forskning om AIDS.

Da en af smittevejene for AIDS er overførsel af LAV/HTLV III virus via blod, og hospitalslaboranter overvejende beskæftiger sig med analysering af blod og andre vævsvæsker, har udviklingen af AIDS haft vores store bevågenhed.

Årsagen til den meget til tider ophedede diskussion er usikkerhed, der skyldes manglende viden. Det er derfor Landssammenslutningen af Hospitalslaboranters opfattelse, at oplysning er et af nøgleordene i bekæmpelsen af AIDS. På nuværende tidspunkt er eneste mulige foranstaltning mod AIDS-udbredelsen hindring af smitteoverførsel. Dette kan udelukkende ske ved oplysning til befolkningen generelt, ved oplysning til de definerede risikogrupper specielt samt ved oplysning til blandt andet sundhedspersonale, som efter vores opfattelse udsættes for en vis grad af særlig smitterisiko.

Det er LaH's holdning at forskning i AIDS, det vil sige bekæmpelsen af LAV/HTLV III virus, skal intensiveres, såvel på internationalt som på nationalt plan. Men dette gøres imidlertid ikke via ord. Når Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd at vedtage et handlingsprogram for bekæmpelse af AIDS, der omfatter information og forskning, må den nødvendige økonomi stilles til rådighed i de enkelte lande.

København, den 28. maj 1986

Landssammenslutningen af Hospitalslaboranter

Hanne Braae

Næstformand

¹ *Här ej tryckt.*

Landsforeningen for Bøsser og Lesbiske:

1. Indledning

Den hidtidige indsats i bekæmpelsen af AIDS har været utilfredsstillende derved, at der ikke har foreligget nogen samlet, overordnet plan, samt at der ikke har været afsat særlige midler. Det har medført, at man i forbindelse med de enkelte tiltag har måttet kæmpe om hver eneste krone, hvilket i sammenhæng med den manglende overordnede plan gentagne gange har medført ad hoc-løsninger, og at originale og kreative løsninger allerede opgives på idéplanet.

Da omkostningerne ved forebyggelse er små set i forhold til omkostningerne på behandlingssiden må der – ud fra en isoleret økonomisk betragtning – sættes langt kraftigere ind på forebyggelsessiden ved iværksættelse af en samlet plan med aktiviteter på mange niveauer.

2. Overordnede mål

Det er landsforeningens opfattelse, at

- der er et væsentligt behov for en kraftig organisationsmæssig og ressourcemæssig styrkelse af specielt det forebyggende arbejde
- der er behov for en bredspektret udbygning af den samlede informationsindsats
- der er behov for en væsentlig intensivering af forskningindsatsen
- der skal udarbejdes en samlet plan for oprettelse af behandlingsfaciliteter samt styrkelse af den psykosociale indsats
- der er behov for en generel forbedring af bøssers levevilkår, herunder er bredt anlagt information til befolkningen om bøssers og lesbiske levevilkår.

3. Organisatoriske tiltag

Organisatorisk bør der på centralt plan sættes på en ressourcemæssig styrkelse af indsatsen ved oprettelse af et egentligt AIDS-sekretariat med medicinsk-epidemiologisk og sundhedspædagogisk indsigt og erfaring med bl. a. indsigt i kriseintervention (gerne i forbindelse med minoritetsgrupper) samt erfaring med tilrettelæggelse af informationskampagner, herunder kontakter til pressen. Desuden bør der være økonomisk-administrativ ekspertise, og hele indsatsen bør tilrettelægges ud fra et bredt kendskab til bøsse miljøer og risikogrupperens levevilkår.

Sekretariatet skal have til opgave at administrere og koordinere den samlede, løbende indsats mot AIDS. Det skal

- fungere som en central vidensbank og sikre formidlingen af den faglige ekspertise
- holde sig orienteret om den nyeste viden inden for AIDS-området, herunder deltage i erfaringsudveksling vedr. tilsvarende arbejde i andre lande

- yde bistand til offentlige institutioner med ansvar for AIDS-bekæmpelse, f. eks. med henblik på belysning af miljøets reaktion på den samlede informationsindsats
- medvirke til at tilrettelægge særlige strategier over for bestemte grupper, hvor risikoen for smittespredning er særlig høj
- medvirke til eller selv forestå udarbejdelsen af informationsmateriale
- medvirke til at formidle viden om de eksisterende rådgivnings- og undersøgelsestilbud
- medvirke ved gennemførelsen af de under pkt. 4 og 5 nævnte tiltag.

Sekretariatet bør placeres i det regi, som har det forvaltningsmæssige ansvar med henblik på at styrke den forvaltningsmæssige, ansvarlige position vedr. AIDS-bekæmpelsen på alle niveauer.

4. *Generelle foranstaltninger*

Det er landsforeningens opfattelse, at der med det formål at

- forebygge seksuelt overført smitte
 - forebygge nedbrydning af immunsystemet
 - forebygge psykosociale skadevirkninger
- bør iværksættes flg. generelle foranstaltninger:
- målrettet, opsøgende indsats i smitteprofylaksen
 - AIDS-forebyggelse over for unge gennem
 - rådgivning til personer, som arbejder med unge i risikogrupper
 - rådgivning til skole- og institutionspersonale samt forældre
 - udarbejdelse af relevant undervisningsmateriale
 - rådgivning vedr. stofmisbrug og alkoholmisbrug, specielt til rådgivere for personer med risiko for udvikling af AIDS (antistofpositive og personer med AIDS-lignende symptomer)
 - etablering af psykosocial hjælp til personer med AIDS og AIDS-lignende symptomer
 - grupper til krisebearbejdelse
 - grupper for nævnte personer og deres kærester
 - videreuddannelse af personer, som professionelt arbejder med personer med AIDS
 - videreuddannelse af personer, som underviser i og informerer om AIDS (lærere, journalister m. fl.)
 - oprettelse af "Hot Line", AIDS-info-telefon, med gratis opkald
 - iværksættelse af information om homoseksualitet og bøsse- og lesbiske levevilkår
 - styrkelse af rådgivningen i forbindelse med helbredsundersøgelserne.

5. *Indsats i risikogrupper*

Der bør foretages en specialiseret indsats i risikogrupperne, hvoraf den største fortsat er og indtil videre efter alt at dømme vil udgøres af bøsserne.

En meget stor del landsforeningens ressourcer (økonomi- og frivillige)

bruges i AIDS-indsatsen. Disse ressourcer er dog helt utilstrækkelige i forhold til opgaverne. Erfaringerne fra udlandet viser, at den mest effektive indsats for så vidt angår forebyggelse udføres af bøssernes egne organisationer, idet organisationerne med deres frivillige og ansatte har det bedste kendskab til bøssernes livssituation. Desuden viser også udenlandske erfaringer samt erfaringerne fra Fyn, at en professionalisering af centrale funktioner i organisationerne letter de frivilliges indsats, hvorved de frivillige bedre uddannes og motiveres for deres indsats. Det vil derfor have en betydelig effekt, såfremt man i foreningens regi opretter et professionelt AIDS-sekretariat med det formål at forebygge videre udbredelse af smitten samt at rådgive og støtte personer med AIDS, AIDS-lignende symptomer samt med antistoffer mod LAV/HTLV III. Det er derfor nødvendigt, at der tilføres foreningen ressourcer til ansættelse af personale og til udarbejdelse af oplysende materiale mv.

Fig. aktiviteter foreslås iværksat:

- foredragsrække med forskellige emner månedligt på fast tidspunkt igennem en sæson (september–maj)
 - fast ugentlig sendetid i Radio Rosa om AIDS
 - rådgivning i grupper (f. eks. over et antal uger) for
 - ”bekymrede raske” (dvs. personer, som henvender sig frivilligt uden at have symptomer)
 - antistofpositive
 - personer med AIDS
 - og om
 - sund levevis, som kan modvirke nedbrytning af immunforsvaret
 - sikker sex
 - samt
 - undervisning til alle, som kommer professionelt i kontakt med bøsser (rådgivere, plejere, læger, lærere mv.)
 - desuden
 - éngangs-sikker-sex-kurser (over f. eks. 3 timer)
 - besøg (oplysende shows) i barer og saunaer med information om sikker sex (samt krav om opsætning af gummiautomater og div. andre krav vedr. f. eks. lys og ”glory holes”)
 - kampagner (fester, uger mv.) vedr. sikker sex
 - udarbejdelse af vidoer om sikker sex til anvendelse i grupperne og på kurser samt på barer, i saunaer og i kampagner
 - udarbejdelse af stickers og pjecer mv. til anvendelse de samme steder
 - overbevise erotik-branchen (og dens udøvende kunstnere i alle stillinger) om udarbejdelse af film, stills, noveller og romaner med sikker sex med henblik på erotisering af sikker sex
 - skoling af aktive frivillige (evt. ved ansættelse af uddannelsessekretær)
- Der bør gøres en særlig indsats over for
- unge bøsser. Det må sikres, at helt unge bøssers indslusning i bøsse-

jøet sker via landsforeningens ungdomsarbejde (ungdomsgruppe) og dermed gennem jævnaldrende med et højt informationsniveau og ikke gennem tilfældige barkontakter. Der må oprettes en særlig ungdomsrådgivning, og ungdomsarbejdet må understøttes økonomisk, f. eks. ved ansættelse af en særlig ungdomskonsulent

– skabsbøsser og biseksuelle. Det kan ske ved en systematisk "annoncering" på kendte tilholdssteder. Det forudsætter igen aftaler med myndigheder, personale mv. med henblik på at undgå fjernelse af opklæbet materiale

– bøsser i provinsen. De mangler i høj grad et socialt og kulturelt netværk. Det kan evt. ske ved ansættelse af en rejsesekretær med henblik på bl. a. at lette udspringsprocessen og derigennem forebygge smittespredning

– trækkerdreng

Der bør gennemføres undersøgelser af

- bøssers psykosociale situation i samfundet, idet det vanskeliggør en effektiv indsats, at man ikke har tilstrækkelig viden om risikogruppernes livsformer (hvor og hvordan sætter man bedst ind?)
- effekten af de forholdsregler, som tages imod smittespredning
 - vedr adfærdsændringerne
 - vedr. formen for information

Der ligger ingen prioritering i rækkefølgen af "pindene" under de enkelte punkter.

København, den 11. april 1986

(Ej sign)

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet:

Social- och hälsovårdsministeriet konstaterar, att frågan om intensifierat samarbete mellan de nordiska länderna rörande information och forskning om AIDS redan uppmärksamats såväl inom ramen för Nordiska ministerrådet som i det bilaterala samarbetet mellan länderna. En rad aktiviteter har initierats inom ramen för projektet "Samnordiska insatser mot AIDS", som har ett eget sekretariat i Stockholm. Verksamheten leds av en nordisk styrgrupp.

Även det nordiska kontaktmanorganet för narkotikafrågor och Nordiska hälsovårdshögskolan har engagerats i kampen mot AIDS på nordiskt plan. Flera projekt har redan startats inom ramen för dessa organs verksamhet.

Det förekommer ett kontinuerligt utbyte av erfarenheter och information

mellan de behöriga myndigheterna i de olika länderna och också mellan institutioner och laboratorier på området. Social- och hälsovårdsministeriet anser det vara viktigt att det samarbete som redan initierats ytterligare utvecklas och fördjupas.

Samarbetet mellan de olika forskningsinstitutionerna i de olika länderna pågår med skiftande intensitet, men samarbetet mellan forskare på området är redan etablerat och utvidgas. Finland kommer att stå som värd för bl. a. en nordisk kurs om metoder för upptäckning av HTLV-infektioner.

Världshälsoorganisationen (WHO) har initierat ett omfattande program för att bekämpa AIDS och aktivera forskningsverksamheten kring AIDS-problematiken. De nordiska länderna har gått in för en likartad verksamhetspolitik beträffande insatser mot AIDS, även om Sveriges verksamhetslinje något avviker från de övriga ländernas linje exempelvis i fråga om val av metoder. Detta bör beaktas i det nordiska samarbetet på området så att man väljer sådana verksamhetsområden där synsätten är likartade.

Helsingfors den 23 september 1986

Eeva Kuuskoski-Vikatmaa
Social- och hälsovårdsminister

Karl Johan Krokfors
Sekreterare för internationella ärenden

Helsingfors universitet, medicinska fakulteten¹:

Medicinska fakulteten anser att det i medlemsförslaget angivna åtgärdsprogrammet på AIDS-bekämpningens område är viktigt ävensom informationsutbytet beträffande åtgärder på nationell nivå, samordnad och intensifierad nordisk forskning och samarbete om information till allmänheten samt inom biståndssamarbetet och vidare nordisk samverkan inom internationella fora.

För att man skall kunna nå dessa målsättningar föreslår medicinska fakulteten som en konkret åtgärd att nordiska AIDS-koordineringsgrupper inrättas. Varje koordineringsgrupp skulle kunna ha 1–2 företrädare från varje nordiskt land och grupperna skulle sammanträda två gånger om året till en början och senare vid behov. Koordineringsgrupper skulle tillsättas för fyra delområden: 1) virologi, 2) immunologi, 3) kliniska aspekter och 4) folkhälsoaspekter (epidemiologi, information, sociala aspekter, statistik).

Helsingfors den 31 juli 1986

Kimmo Aho
Professor, docent i
folkhygien
Folkhälsoinstitutet

Antti Vaheri
Professor
Institutionen för virologi

¹ Yttrandet översatt från finska.

Ålands landskapsstyrelse:

— — —beslutat understöda de föreslagna åtgärderna. Speciellt vill landskapsstyrelsen understryka vikten av samarbete om informationen om AIDS till allmänheten. I dag är informationsprinciperna något annorlunda i Finland och Sverige vilket gör att den åländska allmänheten upplever en viss förvirring och åtminstone psykologiskt kommer i kläm mellan respektive lands informations- och direktivflöde. Också åtgärderna för bekämpande av AIDS torde ha större utsikter att lyckas om informationen och åtgärdsmonstret är någorlunda enhetliga över hela Norden.

Helsingfors den 29 maj 1986

Gunnevi Nordman

Vicelantråd

Birger Ch Sandell

Landskapsläkare

Finlands Röda kors:

Före det egentliga utlåtandet ber vi sekretariatet fästa uppmärksamheten på punkt 2 (Lägesrapport) i stycket som rör Finland. Här har man sannolikt hänfört bärare av antikroppar mot HTLV-III-virus till kategorin insjuknade, emedan man i Finland inte påträffat sjukdomen hos blödersjuka. Antikroppar har påvisats hos två av 145 undersökta patienter med svår hemofili.

Emedan Finlands Röda kors verksamhet i avseende på AIDS begränsas till blodtjänstverksamheten, för vilken organisationen har ett riksomfattande ansvar, nöjer vi oss med att i vårt utlåtande beröra frågor som hänför sig till blodgivning, användning av blod, dess olika komponenter och förädlingsprodukter.

Blodgivare

I Finland tappas årligen ca. 330 000 enheter blod. De aktiva blodgivarnas antal har uppskattats till ca. 250 000. Våren 1985 påbörjades undersökningen av HTLV-III-antikroppar och denna utvidgades under höstens lopp att omfatta alla tappade enheter. Av till dags dato undersökta ca. 120 000 enheter har tre befunnits vara positiva för HTLV-III, alla i Helsingfors. Då undersökningen just påbörjades på blodgivare i huvudstadsregionen, kan man uppskatta att antikroppar knappast kommer att påträffas hos mera än 1:50 000. Det fåtal som fått smitta reflekterar kanske AIDS långsamma utbredning hos oss jämfört med de övriga nordiska länderna. Den omfattande informationen bland allmänheten och blodgivarna har eventuellt

också förmått blodgivare, som hör till riskgrupperna, att avstå från blodgivning.

Blodprodukter

Blodkomponenterna (cellprodukterna) är potentiellt smittfarliga om blodgivaren är infekterad med HTLV-III-virus. Antikroppsundersökningen utesluter inte helt denna fara, emedan blodgivaren kan vara i inkubations-skedet och antikropparna därför ännu inte påvisbara. Emedan testet tar minst tre dygn har man som praxis infört att endast blod från redan tidigare testad blodgivare godkänns som färskblod. FRK Blodtjänst är självförsörjande i avseende på plasmaprodukter. Alla smittfarliga plasmaprodukter kan sålunda värmebehandlas och därigenom hindras nedsmittning av produkternas användare (blödarsjuka), vilket tidigare var tämligen allmänt annorstädes.

Sammandrag

Med hänvisning till AIDS är Finland tills vidare i en relativt trygg ställning jämfört med de andra nordiska länderna.

Nordiskt samarbete

De nordiska blodtjänstexperterna sammankommer regelbundet till tre dagars möten. Mötesresolutionerna ligger till underlag för rekommendationer till åtgärder som tillställs respektive lands hälsovårdsmyndigheter. Det senast mötet hölls i Bergen den 11–13.6.1985, där man detaljerat behandlade problem i samband med AIDS och blodtransfusion. Förutom dessa möten är samarbetet och informationsutbytet mellan institutionerna i Norden rätt livligt.

Rekommendationer

Finlands Röda kors stöder de framlagda rekommendationerna och speciellt den i punkt 4 framförda effektiveringen av upplysningsverksamheten bland personer i u-landssamarbete. I fråga om blodtransfusionsverksamheten kan nuvarande praxis och samarbete anses vara tillräckligt då forskningen går framåt närmast på nationell basis.

Finlands Röda kors

Pär Stenbäck
Generalsekreterare

Finlands Röda kors blodtjänst

H.R. Nevanlinna
Prof., direktör

Finlands stadsförbund¹:

AIDS är som en vitt bekant sjukdom ännu ung. Skrämmande blir det därför att någon full säkerhet inte råder om hur folk blir smittade av den eller åtminstone har allmänheten inte kunnat fullt övertygas och därför att man tills vidare inte har funnit en vårdmetod. Forskningsverksamheten torde för dagen vara ganska livlig världen runt, men förmedlingen av forskningsdata från ett land till annat torde ännu kunna förbättras. I vilken utsträckning detta möjligen är förknippat med att information undanskymts i syfte att man skulle kunna vara den första i strävan att övervinna sjukdomen, kan bara gissas.

Såsom man i medlemsförslaget föreslår, borde man snarast mellan de nordiska länderna uppnå ett intimt samarbete kring forskning och förmedling av information samt iakttagande av likadana spelregler. De nordiska länderna borde även uppträda gemensamt i internationella fora, för att man bland annat genom att stödja WHO:s åtgärder kunna utrota sjukdomen i världen, såsom har skett exempelvis för smittkopors vidkommande.

Helsingfors den 3 juni 1986

Pekka Alanen

Vice verkställande direktör

Matti Laiho

Sekreterare för hälsoärenden

Suomen kunnallisiitto (Finska kommunförbundet)¹:

Medlemsförslaget om ett nordiskt handlingsprogram om AIDS-bekämpning är begrundat och nödigt att genomföra. I vilken utsträckning en spridning av epidemin kan begränsas beror av hur preventiva åtgärder lyckas. Åtgärder som syftar till att förebygga en smittosam sjukdom av denna typ borde vara koordinerade mellan de nordiska länderna. Speciellt viktigt är att man gemensamt överenskommer om eventuella obligatoriska vårdåtgärders tillämpning för riskgrupperna och för dem som insjuknat i AIDS. Ifall förfaringssätten inte är identiska i hela Norden, är det möjligt att problemen överflyttas till ett sådant grannland där obligatoriska vårdåtgärder inte tillämpas. Detta gäller framför allt de nordiska länderna eftersom det mellan dem inte finns hinder som inskränker trafik.

Med tanke på AIDS-prevention och framgång i vården är det av vikt att smittobärarna kan i ett så tidigt skede som möjligt undergå undersökning-

¹ Yttrandet översatt från finska.

ar. Detta förutsätter en positiv inställning till undersökning och vid behov även anonyma undersökningar. De svenska erfarenheterna av undersökningar som garanterar anonymitet borde kunna tillgodogöras även i de andra nordiska länderna.

Suomen kunnallisiitto anser att ett nordiskt handlingsprogram vid AIDS-bekämpning är nödvändigt åtminstone i lösningar angående eventuella obligatoriska vårdåtgärder. Likaså är det föreslagna samarbetet för en effektivare forskning och information värt att understödjas.

Helsingfors i maj 1986

Suomen kunnallisiitto (Finska kommunförbundet)

Paavo Pekkanen
Verkställande direktör

Aulis Vintturi
Biträdande avdelningschef

Finlands läkarförbund¹:

Finlands läkarförbund har bekantat sig med det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget, enligt vilket rådet borde rekommendera Nordiska ministerrådet att i skyndsam ordning anta ett nordiskt handlingsprogram på AIDS-bekämpningens område och att rådet borde rekommendera de nordiska ländernas regeringar att i internationella fora samfällt verka för att forskningen och informationen om AIDS intensifieras. Medlemsförslaget är ett bevis på den allmänna oro som även i de nordiska länderna väckts av den snabba ökningen av antalet AIDS-smittade. Som sitt yttrande meddelar Finlands läkarförbund att förbundet understöder att ett samnordiskt åtgärdsprogram utarbetas.

Helsingfors den 4 augusti 1986

Finlands läkarförbund

Leo Strid
Ordförande

Kaarina Sarviliinna
Förvaltningschef

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands sjuksköterskeförbund rf:

Finlands sjuksköterskeförbund ser det som mycket angeläget att man så snart som möjligt godkänner förslaget till samnordisk information och forskning om AIDS.

Finlands sjuksköterskeförbund anser att man i verksamhetsprogrammet bör poängtera förebyggande arbete.

Sjuksköterskan och hälsovårdaren har en avgörande roll i den förebyggande verksamheten.

Sjuksköterskans och hälsovårdarens kunskap och beredskap för förebyggande arbete bör utnyttjas och utökas med skolning.

Helsingfors den 28 maj 1986

Tuula Öhman
Ordförande

Helena Majanen
Verksamhetsledare

Sexuellt likaberättigande SETA rf¹:

Sexuellt likaberättigande SETA rf har från och med hösten 1982 aktivt verkat för att förebygga en spridning av AIDS och dess negativa följdverkningar. Ett mål har också varit arrangerandet av att de som är bekymrade för smittan kan tryggt söka sig till vård ävensom arrangeradet av vederbörlig vård och stöd åt dem som fått LAV/HTLV III-smittan. SETA var för sin del med vid planerandet och genomförandet av den medicinska forskning som Finlands akademi finansierade. SETA har erbjudit rådgivning och stöd åt dem som behöver det och för en effektivisering av verksamheten inrättades våren 1986 en separat AIDS-stödcentral. I samarbete med medicinalstyrelsen har man utgivit ett meddelande och en liten bok om homo- och bisexualitet. I verksamheten har man konsekvent eftersträvat ett samarbete mellan organisationer, forskare och myndigheter.

SETA anser att arbetet med att förebygga en spridning av smittan bör utvecklas i samarbete med andra länder. Situationen kan inte fås under kontroll genom enskilda åtgärder utan de bör innanför varje land och mellan olika länder understöda varandra och inte återkalla varandra. Därför anser SETA att det är ytterst viktigt att följande åtgärder sammanjämkas och påskyndas:

¹ Yttrandet översatt från finska.

1. Information som lämpar sig för olika livssituationer bör vidare utvecklas. Informationen bör minska farhågor och diskrimineringshot samt öka medel för undvikandet av smittan.

2. Det skall bli tryggt för alla att söka sig till undersökningar. Smittan sprider sig för det mesta genom sexuella kontakter och vid användning av narkotika. Många som är bekymrade för smittan är rädda för att riskbeteendet blir avslöjat. Planerna på att olika slags personregister utarbetas över smittobärare gör det på avgörande sätt svårare att söka sig till undersökningar. Man bör kunna komma till undersökning möjligast flexibelt, utan att man väcker uppmärksamhet och vid behov även utan att man ger personuppgifterna.

3. De som är bekymrade för smittan ävensom de som redan är smittobärare behöver saklig rådgivning samt socialt och psykiskt stöd. De behöver detta för att kunna anpassa sig till den nya livssituationen, för att kunna sköta om sitt hälsotillstånd och för att kunna förfara så att de inte främjar en spridning av smittan.

4. Forskningsverksamheten bör vara en integrerad del av förebyggandet och därvid behövs rikligt med internationellt utbyte av information och samarbete. Forskningen bör kunna producera information om hur smittan sprider sig, om förebyggandet, sjukdomsförloppet, utvecklandet av vården, attityder som påverkar beteendet och epidemins sociala dimensioner. För detta behövs medicinsk, psykologisk och samhällsvetenskaplig forskning.

Forskningar bör inte företas mot vederbörandes vilja och utan att han eller hon vet därom. De etiska spörsmålen som berör forskning bör i förväg nog utredas och de bör ovillkorligen beaktas då forskning utförs.

5. Riskbeteende som gör en utsatt för smittan bör man försöka minska genom att man bl. a. genom samhälleliga åtgärder ger stöd åt trygga människoförhållanden oberoende av den sexuella inriktningen. Detta förutsätter bl. a. ett diskrimineringskydd och ett utvecklande av den utbildning i människoförhållanden som ges i skolorna. Speciellt viktigt är att homosexuella kan leva öppet sådana de är och att samhället accepterar detta och stöder det.

Samhället bör i sin sociala verksamhet, uppfostringsarbete och utvecklandet av vården eftersträva förebyggandet av avhängigheten av narkotika samt underlätta att vederbörande söker sig till vården.

6. Sådana medel, som förebygger smittan såsom tillräckligt säkra kondomer och engångssprutor bör kunna vara lätt tillgängliga.

I fråga om det till Nordiska rådet lämnade medlemsförslaget konstaterar SETA följande:

1. SETA anser att utvecklandet av det nordiska samarbetet och den gemensamma verksamheten i internationella fora i syfte att förhindra en spridning av LAV/HTLV III-virusmittan är ytterst viktigt. Samverkan

bör emellertid till innehållet vara sådan att den även i praktiken motsvarar den uppställda målsättningen och att de olika åtgärderna bildar en konsekvent helhet.

2. Informationen bör vara saklig och konkret och där bör man utöver de medicinska omständigheterna även beakta de sociala och individuella dimensionerna av LAV/HTLV III-virusmittan. Informationen bör befrämja att man förhåller sig sakligt till virusinformationen och till dem som är smittobärare och peka på medel för att undvika smittan. Människorna bör ges sådan information som minskar diskrimineringen och möjliggör att vederbörande finner trygga former för att genomföra sin sexualitet.
3. Forskningsverksamheten bör bilda en integrerad del av det förebyggande arbetet och därvid behövs rikligt med internationellt utbyte av information och samarbete. Forskningen bör producera information om hur smittan sprider sig, om förebyggandet, sjukdomsförloppet, utvecklandet av vården, attityder som inverkar på riskbeteendet och epidemins sociala dimensioner. För detta behövs såväl tillämpad som grundforskning åtminstone på olika medicinska områden, i psykologin och samhällsvetenskaperna.

Forskningar bör inte företas utan att vederbörande vet därom, inte heller mot deras vilja. Etiska frågor som berör forskning bör noga utredas i förväg och de bör beaktas då forskning utförs.

Möjligheterna för dem som är bekymrade för smittan att söka sig till undersökning bör göras möjligast säkra och flexibla, vid behov borde man kunna komma till smittoavslöjande och forskning även anonymt.

4. Förutom information och forskning även arrangerandet av psykosocialt stöd för dem som är rädda för smittan eller som är smittobärare samt åt dem som står dem nära förutsätter även samhälleliga åtgärder. Ett sådant stöd utgör en del av det förebyggande arbetet.
5. De nordiska ländernas regeringar bör anvisa tillräckligt med resurser för information, forskning samt för arrangerandet av vården och stödet. Regeringarna bör ge ekonomiskt stöd åt sådana organisationer som i huvudsak på grundval av frivillig verksamhet arrangerar olika slags informations-, stöd- och serviceverksamhet.
6. Det nordiska samarbetet kan inte grunda sig på ett tänkande som bygger på olika slags tvångsåtgärder. Människans möjlighet att bli registrerad och föremål för isolering eller andra tvångsåtgärder förhindrar mottagandet av saklig information samt att vederbörande söker sig till undersökningar och vården. Därigenom försvårar tänkandet som stöder sig på tvångsåtgärder i själva verket förhindrandet av att virusinfektionen sprider sig, rent av befrämjar dess spridning. Av denna anledning kommer den i Sverige valda linjen inte i fråga som en samnordisk linje.

Sexuellt likaberättigande SETA rf har då det utarbetat sitt yttrande till Nordiska rådet även varit i samarbete med vissa lokala organisationer för

sexuella minoriteter och av dem inbegärt deras yttrande om medlemsförslaget. Till yttrandet av SETA har fogats yttranden av Hile ry, Pulssi ry och Turun seudun Psyke ry. (Dessa underremisser har inte översatts till svenska).

Helsingfors den 2 juni 1986

Sexuellt likaberättigande SETA rf

Jorma Hentilä

Ordförande

Jussi Nissinen

Viceordförande

I s l a n d

Helsedirektören¹:

Det pågår allerede betydelig samkvem mellom de nordiske helsemyndigheter angående vern mot AIDS, f.eks. informasjon om tiltak som screening av mottakere av blod, sikkerhetsforanstaltninger ved mottakelse av pasienter og på laboratorier, opplysninger til allmennheten m. m.

Mangt taler imidlertid for at dette samarbeid blir brakt i fastere form, og det er naturligvis mulig å gjennomføre dette uten å opprette et særskilt utvalg. Under den neste helsedirektørkonferanse i april 1986 kommer jeg til å anmode om at de nordiske helsemyndigheter for fremtiden skal sende nøyaktige opplysninger om tiltak mot AIDS seg imellom med intervaller på tre måneder.

Reykjavík, 4. april 1986

Ólafur Ólafsson

Helsedirektør

Helse- og trygdeministeriet¹:

Ministeriet mener at den del av forslaget som behandler informasjon mellom landene, samarbeid om informering av allmennheten og de nordiske lands samarbeid på det internasjonale plan og overfor Verdens helseorganisasjon er meget positiv, og den delen av forslaget mener ministeriet at Island bør støtte.

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Samarbeid mellom de nordiske land om grunnleggende forskning angående årsakene til AIDS, dets smitteveier og behandling er derimot en langt større og mer omfattende sak, og det måtte foreligge langt flere opplysninger enn nå om sakens kostnadsside før det er mulig å ta endelig stilling til den.

Ministeriet mener at forslaget bør få positiv tilslutning med den reservasjon som her er fremsatt.

Reykjavík, 10. april 1986

Ragnhildur Helgadóttir

Páll Sigurðsson

Byhospitalets og Rikshospitalets samarbeidsutvalg for beskyttelse mot AIDS:

Utvalget anser et slikt samarbeid for uhyre viktig for å oppnå størst mulig resultat i kampen mot AIDS. Det gjelder både for gjensidig informasjon om innsikt og erfaring i pleien av de syke og deltakelse i helsemyndighetenes organiserte reaksjoner, bl. a. felles eller samordnede opplysningskampanjer som gir informasjon til allmennheten.

Utvalget vil også legge vekt på at de nordiske land synes å danne et felles risikoområde for de kjente risikogrupper, dvs. homoseksuelle og narkomane. Individuer fra disse grupper har forbindelser mellom landene i stor utstrekning og öker dermed sterkt faren for utbredelse av smitte. Dette understreker betydningen av at disse lands helsemyndigheter har samarbeid om tiltak for å forebygge dette.

Islendingene vil naturligvis ha særlig nytte av de ökte pengemidler som her blir bevilget til forskning og informasjon. Det kan regnes med en greiere adgang til godt informasjonsmateriell, brosjyrer, videobånd, og likeså tiltak til distribuering av slikt materiell. For ikke å glemme betydningen av straks å utveksle opplysninger om smittede individer som er uansvarlige og farlige for andre. Det må utformes bestemte kanaler for utveksling av opplysninger om novasjoner i behandlingen og utforskningen av AIDS.

Island er på mange måter vel egnet til epidemiologisk forskning, og på grunn av samfunnets lille størrelse er det mulig å skaffe til veie opplysninger om utbredelsen av AIDS på en enklere måte enn mange andre steder. Risikogruppene for AIDS her til lands er de samme som annensteds i Vesten, og det forebyggende arbeid er kommet en del i gang. På dette område kunne islendingene således være ytende i det nordiske samarbeid.

Det er derfor full grunn till å oppfordre til dette samarbeid, og det foreslås at det opprettes et utvalg av vitenskapsmenn som trer regelmessig

sammen, for å bidra til en fremgang i samarbeidet mellom de nordiske land om informasjon, forskning og beskyttelse mot AIDS.

Reykjavík i mai 1986

P. v. a. samarbeidsutvalget

Haraldur Briem

Lege

Hjúkrunarfélag Íslands (Isländska sjukvårdens förening):

Medicinaldirektoratet i Island har overansvaret vedrørende AIDS problematikken og hvordan saken skal begripes nasjonalt. Hjúkrunarfélag Íslands har en av sine medlemmer som avdelingssjef der. Samnordisk tiltak på dette feltet er av stor betydning. Medlemsforslaget faller helt i tråd med det syn Hjúkrunarfélag Íslands har og støtter vi derfor forslaget.

Reykjavík, 3. juli 1986

Hjúkrunarfélag Íslands

Sigprúður Ingimundardóttir

Formann

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Kultur- og vitenskapsdepartementet stiller seg positivt til ovennevnte medlemsforslag om AIDS. En nordisk handlingsplan for bl. a. forskning og informasjon, vil kunne styrke mulighetene for en mer effektiv bekjempelse av sykdommen AIDS i Norden.

Oslo, 29. juli 1986

Olav Nyhamar

E. f. Byråsjef

Hans Berg

Førstekonsulent

Sosialdepartementet:

De nordiske land bygger i stor grad på sammenfallende syn med hensyn till AIDS-sykdommens og HTLV-III-infeksjonens epidemiologi, smittefare og smitteveier/måter. Imidlertid er den helsejuridiske tradisjon og helsetjenestens organisasjonsmønstre forskjellig i landene, slik at vi sannsynligvis ikke vil kunne nå frem til full enighet om hvorledes epidemien best kan bekjempes.

Dette er dog ikke til hinder for at vi kan ha stor nytte av større samordning enn vi har i dag når det gjelder f. eks. løpende orientering om tiltak, samordning av produksjon av opplysningsmateriale samt epidemiologisk og samfunnsmedisinsk forskning.

Spørsmålet om felles nordiske innsatser mot AIDS vil bli behandlet på sosialpolitisk ministermøte i Reykjavik 25.–26. juni d. å. Det svenske Sosialdepartementet har i den anledning innkalt de øvrige nordiske land til et møte i Stockholm 30. mai d. å. Møtet er tenkt som en forberedelse til hvordan saken skal legges frem på det sosialpolitiske ministermøte.

Oslo, 4. juni 1986

Finn Høvik

Øystein Opdahl

Norges allmennvitenskapelige forskningsråd:

Etter en kort begrunnelse stilles det forslag om

1. Utveksling av informasjon mellom de nordiske land om de forholdsregler som er tatt, eller som skal tas på nasjonalt eller nordisk plan for å hindre spredning av AIDS.
2. Samordnet og intensivert nordisk forskning om årsakene til AIDS. Dens smitteveier og adekvate behandlingsmetoder.
3. Samarbeid om informasjon om AIDS til offentligheten.
4. Felles opplysningskampanje til de nordiske bistandsarbeidere som er stasjonert i regioner hvor AIDS er særlig utbredt.
5. Inter-nordisk samarbeid i internasjonale fora, som WHO med hensikt å oppnå størst mulig gehør for de nordiske lands synspunkter på bekjempelse av AIDS.

NOS-M vil generelt fremheve behovet for nordisk samarbeid for å bekjempe AIDS-epidemien, og vil derfor støtte de forslag som er fremsatt.

De medisinske forskningsrådene i de nordiske land prioriterer AIDS-relatert forskning, og støtter samlet sett i betydelig omfang forskningsprosjekter som på kort og lang sikt vil gi et bidrag til arbeidet med å bekjempe AIDS-epidemien. Det er viktig å øke informasjonen om denne forskningen, både for å styrke kontakt og samarbeid mellom forskerne og

for å få kunnskap ut til beslutningstagere og allmennhet. De medisinske forskningsrådene er iferd med å utarbeide oversikter over nordisk AIDS-forskning.

NOS-M vil arrangere et møte 22.09.86 i København, med AIDS-forskere fra de nordiske land. Hensikten med dette møtet er å etablere et forum for utveksling av forskningsinformasjon, og for å drøfte forutsetninger og muligheter for forskningssamarbeid på nordisk plan. Dette møtet bør kunne bli en bred mønstring av AIDS-forskning i de nordiske land, og bidra til å trekke opp linjene for et konstruktivt samarbeid i årene fremover.

Vi vil også nevne at NOS-M har prioritert et nordisk forskerkurs om AIDS-relatert forskning overfor Nordiske forskerkurser.

Oslo, 27. mai 1986

Ole Johan Sandvand
Avdelingsdirektør

Norsk sykepleierforbund:

Norsk sykepleierforbund (NSF) hadde forskning og informasjon omkring AIDS-problematikken i Norge oppe på sitt landsmøte i april 1985. NSF vedtok der å arbeide for at:

- det bevilges midler til forskning om AIDS i Norge
- det bevilges midler til forebyggende arbeid for å stoppe en videre spredning av AIDS
- helsepersonell får de nødvendige kunnskaper om sykdommen for at pasientene skal få korrekt medisinsk, sykepleiefaglig og sosial behandling
- det gis informasjon til befolkningen om AIDS-problematikken slik at homofile ikke utsettes for diskriminering og undertrykking.

Ut fra dette kan vi slutte oss til Nordisk Råds forslag om å be Nordisk Ministerråd å anta et nordisk handlingsprogram for å bekjempe AIDS, og som også innbefatter samordningstiltak angående forskning og informasjon.

Likeledes kan vi slutte oss til forslaget om at de nordiske lands regjeringer må påvirke internasjonale fora så som eksempelvis WHO for å få intensivert forskning og informasjon om AIDS.

Oslo, 23. april 1986

Norsk sykepleierforbund

Aud Blankholm
Forbundsleder

Ellen Koren Dahl
Fagsjef

Det norske forbundet av 1948:

Til pkt 1 Bakgrunnen for forslaget

Den oppsummering av situasjonen forslagsstillerne gir i sin bakgrunn for medlemsforslaget – "Bland de homo- og bisexuelle mennene forefaller det som om en stor gruppe etter å ha fått informasjon om smittvågene endret sitt levnadssett i syfte å minimere riskene" inneholder *en faktisk feil*. Det foreligger overhodet ikke noe materiale som bekrefter en slik antagelse. Det er dessuten gjort minimalt for å få til en slik adferdsendring. Organiserte homofile kan dessuten *ikke* brukes som referansegruppe – da 90–95 % av alle menn som har sex med menn, lever skjult og ikke vedkjenner seg sin seksuelle orientering.

Til pkt 3 Overvåganden

Forslagsstillerne skriver i forslaget: "Åtgärder måste därför nu sättas in för att få fram effektiva behandlingsformer för dem som har sjukdomen. Inte minst är forskning kring sjukdomens uppkomst, förlopp och spridning nödvändig".

Det er ingen uenighet i dette resonnement. Det må imidlertid påpekes at *forebyggende arbeid* må prioriteres høyest. Vi vet i dag nok om AIDS og smittemåte til at effektive forebyggende tiltak kan iverksettes nå. Homofile organisasjoner i Norge har utarbeidet en handlingsplan for hvordan AIDS kan forebygges i gruppen menn som har sex med menn.

Det er viktig å påpeke at gruppen menn som har sex med menn er den desidert største risikogruppe, og at alt tyder på at denne situasjonen ikke vil endre seg i de kommende år.

Til pkt 4 Forslag til åtgärder

DNF'48 er enig i de foreslåtte tiltak, men beklager at man i forslaget ikke har tatt med forebyggende arbeid. DNF'48 ønsker et punkt 6 i tillegg til de øvrige – som bør lyde:

De nordiske lande må samarbeide om forebyggende tiltak i risikogruppen menn som har sex med menn. Det er nødvendig med en utveksling av erfaring og evaluering av spesifikke forebyggende tiltak direkte rettet mot risikogruppen.

AIDS-situasjonen i Norge – noen spredte kommentarer

Angående Stortingets medansvar for å bekjempe AIDS i Norge, understreker vi blant annet følgende hva gjelder det forebyggende arbeid blant risikogruppen menn som har sex med menn.

Av en foreløpig bevilgning i 1986 på 16 millioner kroner, ble bare 1,3 millioner øremerket til informasjon – og da til publikum generelt – et beløp som var oppbrukt ved utgangen av februar måned! Den ubetydelige

sum, kr. 225 000 ble stilt til disposisjon for "Helseutvalget for homofile". Av samlet 26 millioner kroner til bekjempelse av AIDS, er 90% gått til styrking av laboratorie-kapasitet og testing, men bare 2,8 millioner er gått direkte til opplysning og forebyggende tiltak – og ingen midler overhodet av dette beløp er blitt kanalisert direkte til de homofile organisasjonene.

AIDS er en sykdom som pr. i dag ikke kan kureres. Dette betyr at ressursene *først og fremst må settes inn på det forebyggende arbeid*. Det er fornuftig bruk av offentlige midler å satse på de homofile organisasjonenes kunnskaper og muligheter til å nå risikogruppen menn som har sex med menn. Blant våre oppgaver vil være å fremme holdningsendringer, påvirke til sikrere sex, medvirke til opprettelse av støttegrupper og et tilfredstillende omsorgsapparat, miljøarbeid etc. etc.

I dag er det kanskje 3000 HTLV-III antistoffpositive i Norge. Innen utgangen av året kan antallet ha steget til 6000. Ved å forhindre 1000 smitteoverføringer de nærmeste månedene, vil vi kunne spare 150 millioner kroner i behandling, pleie og omsorg i løpet av de neste 2–3 år.

De homofile organisasjonene i Norge har nå dannet en felles front i kampen mot AIDS. De tiltak det pekes på i den Handlingsplan vi har utarbeidet – og som følger vedlagt – er ressurskrevende, men disse koster bare brøkdelen av hva det vil bety av økonomiske uttellinginger å behandle fremtidige AIDS-pasienter.

For hver dag AIDS-forebyggende tiltak blir utsatt, får vi 10 nye smittede. Av disse vil iallfall én utvikle AIDS. I tillegg til de ufattelige lidelser, må det være lov å påpeke at hver av disse vil bety to millioner kroner bare i pleie og omsorg.

Det er mulig å forebygge AIDS, men det koster. En neglisjering av homofiles krav, slik de er fremmet i Handlingsprogrammet, vil etter vår mening være en helsepolitisk skandale.

Oslo, 15. mai 1986

Det norske forbundet av 1948
For landsstyret

Karen-Christine Friele
Generalsekretær

Foreningen for blødere i Norge:

Foreningen for blødere i Norge vil støtte opp om et samnordisk handlingsprogram med tanke på å bekjempe AIDS, og er enige i de forslag som er lagt frem, med et samnordisk arbeid for å spre informasjon mellom de nordiske land, samordning av forskning/informasjon og arbeid for å få gehør i internasjonale fora som WHO.

Styret i Foreningen for blødere i Norge uttrykker ønsket om at det planlagte samnordiske informasjons og forskningsprogram blir igangsatt så snart råd er.

Bergen, 29. april 1986

For Foreningen for blødere i Norge

Øyvind Digranes

Spesiallege, nestformann

Sverige

Socialstyrelsen:

Socialstyrelsen tillstyrker motionärernas förslag. Styrelsen vill även erinra om att ett nära samarbete inom AIDS-området redan nu förekommer i Norden inom ramen för smittskyddsverksamheten mellan de nordiska ländernas centrala hälsovårdsmyndigheter. Bland annat äger därvid ett utbyte rum av olika former av material för information om AIDS liksom av föreskrifter, allmänna råd och annan vägledande information till hälso- och sjukvårdspersonal. Det är viktigt att detta samarbete utvecklas och fördjupas.

Det är angeläget att AIDS-informationen når ut till olika målgrupper och att man därvid beaktar behovet av informationsverksamhet på det lokala planet. Förutsättningarna för information är dock olika i de nordiska länderna. Informationen måste bl. a. grunda sig på åtgärder som vidtagits inom respektive land. Dessa åtgärder varierar bl. a. beroende på olika synsätt. Detta måste beaktas i sammanhanget så att man finner en väl avvägd nivå i informationsarbetet. Det är också viktigt att fortlöpande följa allmänhetens kunskaper och attityder. Ett utbyte av erfarenheter inom detta område är viktigt.

Ett område som särskilt väl lämpar sig för ett internordiskt samarbete är upplysningsinsatser till biståndsarbetare i regioner där AIDS är särskilt utbrett. Styrelsen vill framhålla att sådan information även bör rikta sig till andra grupper än biståndsarbetare. De bör sålunda även omfatta konsulter, anläggningsarbetare, anställda inom handel och samfärdsel, turistnäring m. m.

Det föreslagna nordiska samarbetet inom AIDS-området får inte medföra att ytterligare en administrativ nivå införs i de olika ländernas AIDS-arbete. Styrelsen förutsätter också att en samordning på nordisk bas inom forskningsområdet inte får innebära krav på en detaljerad forskningssamordning utan att man i första hand skall söka eliminera risker för kunskapsluckor och onödigt dubbelarbete.

Styrelsen tillstyrker motionen mot bakgrund av vad som ovan anförts.

Stockholm den 26 maj 1986

Enligt socialstyrelsens beslut

Svante Wretman

Medicinska forskningsrådet (MFR):

MFR begränsar sitt yttrande till förslag till åtgärder som kan anses falla inom MFR:s ansvarsområde. Sålunda kommer MFR endast att beröra förslaget "Samordnad och intensifierad nordisk forskning om orsakerna till AIDS, dess smittvägar och adekvata behandlingsmetoder". MFR anser att det finns goda skäl att stimulera till ökad forskning i Norden kring AIDS och att insatser bör göras för samordning av sådan forskning. MFR, som är medlem i Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning (NOS-M) vill härvidlag hänvisa till det yttrande som kommer att avgivas av NOS-M som resultat av en diskussion den 22 april 1986 rörande det aktuella medlemsförslaget. Som kommer att framgå av detta remissvar har som ett första steg beslutats anordna en nordisk konferens i NOS-M:s regi rörande nordisk forskning om AIDS. Konferensen kommer att äga rum den 22 september 1986. Det kan förutskickas att ett resultat av konferensen blir en ökad samordning av nordisk forskning kring AIDS. Avslutningsvis önskar MFR informera om att såsom ett resultat av ett initiativ från MFR:s sida ett antal anslag nyligen beviljats för ökad forskning kring AIDS i Sverige. Senare har MFR beviljat anslag för tre doktorandtjänster för forskning kring AIDS.

Stockholm den 23 maj 1986

För medicinska forskningsrådet

Henry Danielsson

Professor, sekreterare

Ivar Vallin

Kanslichef

Landstingsförbundet:

Landstingetsförbundet ser ytterst allvarligt på AIDS-HTLV-III-infektionen och har vid flera tillfällen uppmanat sina medlemmar till intensiva satsningar i förebyggande och bekämpande syfte.

Hösten 1985 rekommenderade exempelvis förbundsstyrelsen landstingen att ta initiativ till samordning mellan olika intressenter och huvudmän för att fördela uppgifter och ansvar i kampen mot AIDS-HTLV-III-infektionen. Landstingen uppmanades också att snarast möjligt vidta intensifierade åtgärder för att bekämpa AIDS-HTLV-III-infektionen hos intravenösa missbrukare.

I december 1985 visade en undersökning att i stort sett alla sjukvårdshuvudmän då hade tagit initiativ till samordning med bl. a. primärkommuner, polis, kriminalvård och frivilliga organisationer för det syfte förbundsstyrelsen rekommenderat. På informations- och utbildningssidan, som utgör viktiga områden för att bekämpa AIDS-HTLV-III-infektionen, gör landstingen också omfattande insatser.

För att ytterligare fästa sjukvårdshuvudmännens uppmärksamhet på AIDS-HTLV-III-infektionen och behovet av intensifierade insatser rekommenderade Landstingsförbundets styrelse i mars 1986 sina medlemmar att inrätta politiska ledningsorgan som en beredskap för handlingskraftiga insatser för HTLV-III-bekämpningen. Utifrån bl. a. denna rekommendation ägnades AIDS-frågan stor uppmärksamhet vid Landstingsförbundets nyligen genomförda kongress.

De insatser som föreslås i Nordiska rådets medlemsförslag ligger således väl i linje med förbundsstyrelsens uppfattning om behovet av samordnade och intensifierade insatser för att bekämpa AIDS-HTLV-III-infektionen.

Landstingsförbundets styrelse anser att det utifrån de skäl som framförs i motionen finns anledning att även samordna de nordiska ländernas insatser för att bekämpa AIDS-HTLV-III-infektionen. Förbundsstyrelsen understödjer således förslaget om ett nordiskt handlingsprogram i kampen mot AIDS-HTLV-III-infektionen.

Stockholm den 15 maj 1986

Landstingsförbundet

Gunnar Hofring

Walter Slunge

Svenska läkaresällskapet:

Allmänt och nomenklatur

Svenska läkaresällskapet välkomnar det initiativ som här tagits för att söka samsynhet inom Norden i frågor om information och behandling av HTLV-III och AIDS.

Beträffande nomenklaturen vill Sällskapet påtala förslagets ofullständiga

särskiljande av infektion med LAV/HTLV-III virus och tillståndet AIDS. I stycke 3, sid. 3, talas om AIDS, men man torde avse HTLV-III infektion – ingen svensk missbrukare har hittills, så vitt är känt, utvecklat AIDS. I förslag till åtgärder bör i punkt 1 "AIDS" utbytas mot HTLV-III virus; i punkt 3, 4, 5 mot HTLV-III infektion.

Bakgrund

Som framhållits i förslagstexten uppmärksammades det sjukdomstillstånd som sedermera fått beteckningen AIDS i USA först under slutet av 1970-talet. I Sverige diagnostiserades de första fallen 1982. Med tanke på den korta tidsrymd som stått till förfogande är den forskning som givit fakta om HTLV-III virus' genetik och egenskaper, virusinfektionens symptomatologi och utbredning, liksom om dess slutstadium AIDS unik såväl beträffande resultat som effektivitet. Den kunskap vi har är till största delen resultat av ett snabbt internationellt utbyte av information och en i dessa sammahang ovanlig öppenhet och generositet vad gäller resultat och teorier hos ledande internationella forskare.

Svenska läkaresällskapet reagerar därför mot det synsätt som kommer till uttryck i meningar som "Kunskaperna om AIDS är ännu så länge ofullständiga trots att omfattande forskning på området bedrivs" och "Förvånansvärt är att man med dagens avancerade medicinska utveckling inte har funnit medel som kan hejda sjukdomsförloppet". Dessa konstateranden är förvånande och tyder på bristande förståelse för problemens natur och storleksordning.

Förslag

Punkt 1, 3 och 4

Svenska läkaresällskapet har inget att erinra mot förslagen om informationsutbyte eller gemensamma upplysningsinsatser.

Punkt 2

Svenska läkaresällskapet instämmer i behovet av intensifierad forskning. Nordiska rådet kan på ett positivt och verkningsfullt sätt bidra till lösningen av AIDS-problemet genom att avsätta medel till stöd för det arbete som redan bedrivs i Norden och till vilket bidrag behövs. Detta kan lämpligen ske genom direkt kanalisering till redan befintliga organ eller också avsättas för utdelning efter ansökningsförfarande.

Däremot ser Sällskapet inte någon fördel med "samordnad och intensifierad nordisk forskning om orsakerna till AIDS, dess smittvägar och adekvata behandlingsmetoder". Forskning över HTLV-III och med detta besläktade andra retrovirus och konsekvenserna av infektion för människan är i högsta grad resurskrävande såväl vad gäller personella som finansiella insatser, men samarbetet och informationsutbytet måste liksom hittills ske mellan aktiva forskare i alla länder. En formell "samordning"

inom de nordiska länderna skulle kanske vara möjlig i vad avser vissa terapeutiska åtgärder, men skulle knappast påskynda den basala forskningen.

Punkt 5

Svenska läkaresällskapet stöder naturligtvis i princip internationell samverkan genom organ såsom WHO men frågar sig samtidigt vilket nytt synsätt de nordiska länderna skall söka uppnå för i dessa organisationer. Det är icke heller självklart att ett sådant synsätt skulle vara adekvat i andra delar av världen.

I anslutning till denna punkt vill Svenska läkaresällskapet, ehuru frågan ej direkt berörs i förslaget, framhålla betydelsen av ett gemensamt nordiskt synsätt vad gäller bekämpningen av HTLV-III infektion. Sådan är i Danmark ej klassad som venerisk sjukdom, vilket enligt ansvariga smittskyddsläkare försvårat arbetet att spåra smittbärare. Den annorlunda attityden till HTLV-III infektion och AIDS-sjukdom i Danmark har även känts besvärande när det gällt arbete med intravenösa missbrukare, som reser över gränserna. Det är av stor vikt, att samordningsåtgärder mellan de nordiska länderna kommer till stånd i dessa frågor, men att sådana strävanden inte får försena åtgärder som av expertis uppfattas som adekvata för svenska förhållanden.

Sammanfattningsvis stöder Svenska läkaresällskapet gemensamma informationsinsatser om AIDS i Norden och instämmer i behovet av intensifierad forskning. Däremot ställer sig Sällskapet tveksamt till värdet av att denna forskning samordnas. Beträffande särskilda internationella initiativ anser Svenska läkaresällskapet, att ett gemensamt nordiskt synsätt först måste komma till stånd.

Stockholm den 13 maj 1986

För Svenska läkaresällskapet

Bengt Pernow

Ordförande

Hans O. Hallander

Sekreterare

Sveriges läkarförbund:

Inledningsvis måste tyvärr konstateras att den begreppsförvirring som finns när det gäller AIDS och HTLV III även återfinns i det här förslaget. AIDS är ett sjukdomstillstånd, medan HTLV III är ett virus som ger upphov till en infektionssjukdom som så småningom kan utvecklas till

AIDS. Det är således viruset som sprids och inte AIDS. I "förslag till åtgärder" bör ordet "AIDS" därför istället bytas mot "HTLV III".

Delar av den bakgrundsbeskrivning som finns i förslaget kan missförstås och tolkas som en kritik av den pågående forskningen. I texten står det t. ex. "Kunskaperna om AIDS är ännu så länge ofullständiga trots att omfattande forskning på området bedrivs". Snarare är det så att med tanke på den exceptionellt korta tid som forskningen haft på sig sedan sjukdomen/viruset diagnostiserades/upptäcktes, så har mycket stora framsteg gjorts.

Läkarförbundet instämmer i att det finns behov av samordnad och intensifierad forskning i Norden, om med samordnad forskning avses en fri och informell information/samordning mellan oberoende forskare. Om det däremot avses att det finns ett behov av någon form av formaliserad samordning, vill förbundet bestämt avvisa alla sådana förslag.

Övriga delar av det nu framlagda förslaget, dvs. punkterna 1, 3-5, rörande information och upplysningsinsatser kan stödjas av förbundet. Det är emellertid viktigt att påpeka att en samordning inom Norden inte får hindra att åtgärder som i ett land bedöms som väsentliga får genomföras i det landet på egen hand.

Sammanfattningsvis kan således konstateras att Sveriges läkarförbund, med vissa reservationer och förslag till förändrade skrivningar/benämningar, i huvudsak kan ställa sig bakom de förslag som förs fram.

Stockholm den 29 maj 1986

Sveriges läkarförbund

Utredningsavdelningen

Ulf Schöldström

Anders Hansell

Svensk sjuksköterskeförening (SSF):

SSF har inhämtat synpunkter från SSFs centralstyrelse, Svenska Hälso- och Sjukvårdens Tjänstemannaförbund (SHSTF), och Svenska SSN-kommittén.

SSF får härmed framföra följande:

Ett informationsmaterial om AIDS har utarbetats av socialstyrelsen. Riktade informationsinsatser har också gjorts till vissa grupper av yrkesutövare som kommer i kontakt med HTLV3-positiva patienter. Särskild information har framställts för bland andra homosexuella och för ungdomar som reser utomlands.

Detta är bra, men uppenbarligen inte tillräckligt. Praktiskt taget varje dag finns i pressen uppgifter som tyder på att informationen om smittan och smittvägarna inte har trängt fram till olika grupper. En mer omfattande utbildnings- och informationskampanj är därför nödvändig.

Ansträngningarna att utveckla vaccin och botemedel mot HTVL3-viruset bedrivs för närvarande vid många olika forskningsinstitut, t. ex. Center for Disease Control i Atlanta och National Cancer Institute i Bethesda (USA), Pasteurinstitutet i Paris och Robert Koch-institutet i Västberlin. I Sverige har en viss forskning kommit i gång vid statens bakteriologiska laboratorium (SBL) och Roslagstulls sjukhus. Även olika läkemedelsföretag har engagerat sig i detta arbete. Det är självfallet utomordentligt angeläget att denna forskning ges generösa villkor. Med de förutsättningar vi har är det rimligt att Sverige tar aktiv del i det internationella samarbetet. Genom SIDA och SAREC har vi även engagerat oss i ansträngningarna att bromsa smittspridningen i utvecklingsländerna.

För att effektivisera såväl informationshantering som forskningsinsatser är det väsentligt att en gemensam samordning och arbetsfördelning kan ske på nordisk basis.

SSF tillstyrker förslaget.

Stockholm den 20 maj 1986

Svensk sjuksköterskeförening

Karin Olsson

Vice ordförande

Björn Pontén

Förbundssekreterare

Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU):

Inom RFSU anser vi att det är ett mycket bra förslag. Vi instämmer helt och hållet i det men vill göra ett tillägg: det är oerhört viktigt att en grundlig undersökning genomförs av människors sexualvanor i våra nordiska länder. I Sverige har ingen sådan genomförts sedan 1960-talet och på flera områden känner vi bristen av fakta kring människors sexualitet och samlevnad idag – mest på området STD, sexuellt överförbara sjukdomar, däribland AIDS. Punkt 2 i Förslag till åtgärder föreslår vi alltså utökad så att man samordnar och intensifierar nordisk forskning om sexualvanor i dag – som ett led i att finna AIDS-smittvägar bl. a.

Stockholm den 2 juni 1986

På uppdrag av RFSU:s förbundsstyrelse

Maj Fant

Förbundssekreterare RFSU

Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL):

RFSL ställer sig positiv till medlemsförslagets intentioner att samordna de nordiska aktiviteterna när det gäller kampen mot AIDS. Samtidigt måste vi konstatera att medlemsförslaget innebär en bristande insikt om vilka åtgärder som är akut nödvändiga. Under avnitt 2 lämnas t.ex. en lägesbeskrivning över antalet personer med AIDS i de olika nordiska länderna. Av denna framställning framgår att homo- och bisexuella män utgör den största gruppen. När det sedan gäller förslag till åtgärder uppehåller förslagsställarna sig endast vid gruppen narkotikamissbrukare. Man föredrar tydligen att "glömma bort" den grupp som ur smittspridningssynpunkt är angelägen att nå.

Förbundet vill i det här sammanhanget erinra om att Nordiska rådet vid sessionen 1984 i Stockholm antog två rekommendationer som syftade till att motverka diskriminering av homosexuella. Ett mycket verksamt medel i kampen mot AIDS utgör ett reellt förverkligande av dessa två rekommendationer. Så länge samhället fördömer eller osynliggör homosexuellas rätt till ett positivt liv saknas många faktorer som är nödvändiga för att komma till rätta med sjukdomen AIDS. Det kan i det här sammanhanget räcka med att erinra om att många män som har sexuella kontakter med andra män inte vågar leva ett fullt liv där man bejakar hela sitt liv, man vågar endast ägna sig åt anonym sexualitet. Den här situationen har på ett utomordentligt sätt belysts av Utredningen (S 1977:21) om homosexuellas situation i samhället i dess betänkande (SOU 1984:63) Homosexuella och samhället. Vi beklagar att inte ens de svenska förslagsställarna tycks känna till utredningens existens.

Av medlemsförslaget får man också det intrycket att förslagsställarna anser att olika former av tvångsåtgärder – t.ex. det svenska beslutet att förklara AIDS som venerisk sjukdom – är ett bra sätt att komma till rätta med sjukdomen AIDS. Att bota sjukdomar med förbud är knappast ett verkningsfullt medel. Istället har tvångslagen fått den effekten att den skrämt bort homo- och bisexuella från olika mottagningar som anordnas av hälso- och sjukvården. Antalet besök vid de särskilda mottagningarna för homo- och bisexuella män som finns i Sverige har i det närmaste upphört helt på flera håll och på andra mottagningar sjunkit drastiskt. Till denna bild har naturligtvis bidragit andra svenska åtgärder som t.ex. den att upprätta ett särskilt dataregister över alla HTLV-III-positiva personer. I registret kommer bl. a. en personkod (delar av personnumret) och riskgruppstillhörighet (t.ex. homosuell) att anges. Enligt förbundets uppfattning strider registret mot den europeiska dataskyddskonventionen. Effekten av registreringen blir att allt färre och färre vågar testa sig för t.ex. HTLV-III-virus.

Det kan i det här sammanhanget kanske förtjänas att understrykas att såväl danska, norska som finska hälsovårdsmyndigheter i olika sammanhang tagit avstånd från tanken på tvångsmedel som ett led i kampen mot AIDS.

Enligt förbundets uppfattning är det av största vikt att ett samnordiskt handlingsprogram mot AIDS i stor utsträckning även tar upp frågan om hur myndigheterna kan återställa förtroendet hos gruppen homo- och bisexuella. En slutsats av sådana överväganden bör bl. a. bli att Nordiska rådet uttalar att tvångsåtgärder inte bör användas i kampen mot AIDS eftersom sådana endast bidrar till att skrämja bort personer från att ta kontakt med samhällets sjukvård. Därigenom bidrar tvångsåtgärderna till att öka smittspridningen.

Om förbundet således är kritiskt inställd till förslagsställarnas analys av AIDS-problematiken vill vi starkt stryka under behovet av ökade informationsinsatser. Av medlemsförslaget framgår inte närmare vilken typ av information man avser. RFSL vill därför påpeka att allmänna broschyrer givetvis har ett visst värde för att förmedla en grundkunskap om sjukdomen. Dessa åtgärder är dock inte tillräckliga. Eftersom det bästa vapnet mot AIDS är ändrade sexualvanor gäller det att satsa stort på att åstadkomma attitydförändringar till användandet av det som brukar kallas "säkrare sex" (safer sex). Sådana attitydförändringar åstadkoms inte via broschyrer utan genom personlig påverkan. Det är därför viktigt att okonventionella metoder prövas i detta arbete. RFSL har sökt om medel för att utarbeta en projektplan kring en kampanj om säkrare sex. Liknande initiativ bör även kunna tas i övriga nordiska länder. Här tror vi att en samordning skulle vara praktisk genom Nordiska rådets försorg eftersom mycket av det material som i dag finns är amerikanskt och måste bearbetas för nordiska förhållanden. Ur förbundets synpunkt förefaller det resursslöseri att ett flertal organisationer och myndigheter ägnar kraft och energi åt en egen bearbetning.

I medlemsförslaget behandlas inte heller behovet av psykosocialt stöd till personer som är HTLVIII-positiva. RFSL har sedan förra året bedrivit ett särskilt psykosocialt projekt. Erfarenheterna från detta borde även kunna utnyttjas i ett nordiskt sammanhang då RFSL:s projekt torde vara det enda som hittills pågått en längre tid (både i Sverige och Norden).

Sammanfattningsvis tillstyrker förbundet att ett nordiskt handlingsprogram på AIDS-bekämpningens område upprättas. I förhållande till medlemsförslaget bör dock innehållet utvidgas till att omfatta ett avståndstagande från användandet av tvångsåtgärder, åtgärder för att motverka diskriminering av homosexuella och satsning på förtroendeskapande åtgärder för homosexuella, breddning av informationsutbytet till att omfatta före-

byggande attitydförändringar till det sexuella beteendet och utbyggnad av psykosocialt stöd till HTLVIII-positiva personer.

Stockholm den 2 maj 1986

Riksförbundet för sexuellt likaberättigande

Stig-Åke Petersson

Förbundsordförande

Gay-Moderaterna:

En samordning av resurserna för AIDS-bekämpningen är ytterligt värdefull. För att snabbt nå fram till ett fungerande vaccin och botemedel är detta en förutsättning. Samordning medför också en direkt kostnadsminskning.

De förslag som läggs fram är dock ej tillräckliga. Förslag till åtgärder, punkt 1 samt 5 är klart diffusa. Vi är inte övertygade om att de nordiska länderna bör vara normgivande för att få effektivast möjliga smittbekämpning. Exempelvis anser vi att den svenska regeringens klassning av AIDS som venerisk sjukdom i stället bidrar till sjukdomens ytterligare spridning. Åtgärden stärker också hetsen och diskrimineringen av homosexuella.

För att stoppa sjukdomens spridning krävs ett öppnare samhällsklimat för homosexuella. Ingen informationskanal kommer att nå fram när de inblandade inte ens för sig själva har erkänt sin sexuella läggning som resp. homosexuella.

Första steget i AIDS-bekämpningen måste vara information om homo- och bisexualitet. Vi rekommenderar därför att omedelbart vidta åtgärder så att all diskriminering och särbehandling av homosexuella upphör. Den svenska utredningen Homosexuella och Samhället, SOU 1984:63 med remissvar innehåller en utmärkt sammanställning över förekommande diskriminering. Vi vill dock betona att de av utredningen föreslagna åtgärderna ej är tillräckliga. I detta sammanhang vill vi särskilt fästa uppmärksamheten på förhållanden i Finland och på Island.

Vidare noterar vi att medlemsförslaget inte har betonat det psykosociala stöd som vi anser är erforderligt. Kvalificerade – och i saken välutbildade – psykologiska resurser måste ställas till de smittades förfogande. Utan denna åtgärd blir smittskyddsarbetets kvalitet begränsad. Särskilda utbildningsinsatser måste sättas in för läkare och psykiatrisk personal. Man kan inte utgå från att dessa är välutbildade i ämnet homosexualitet.

Därutöver bör Nordiska rådet fortlöpande bevaka den enskilda drabbades rätt till anonymitet och skydd mot diskriminering. Man bör upp-

märksamma tendenser till särbehandling av HTLV3-smittade, inte bara på sjukvårdens område. Även övriga civilrättsliga områden måste hållas under uppsikt, t. ex. bostads-, försäkrings- och arbetsrätt.

Gay Moderaterna uppmärksammar med tillfredsställelse satsningen på informationsåtgärder. Vi vill erinra om att sexualiteten som sådan inte är felaktig. Problemet är sjukdomen. Informationen måste därför vara tydlig och i riktning mot s. k. safe-sex-beteende. Alla är berörda av information oberoende av sexuell inriktning. Vi vill understryka vikten av att förslag till förändringar framförs och att utredningar inte tillåts att ytterligare en tid stoppa förändringar av gällande lagar.

Stockholm den 29 april 1986

Gay-Moderaterna

Berndt Nygård

Ordförande

Föreningen för blödarsjuka i Sverige FBIS:

FBIS ställer sig bakom de förslag till åtgärder som presenteras i Förslag till samnordisk information och forskning om AIDS.

FBIS vill särskilt framhålla behovet av att intensifiera och samordna information om HTLV3 och AIDS smittvägar.

Risken för att ytterligare blödarsjuka smittas genom blodplasma, utöver de 96 som redan smittats, är liten. Omsorgen om de smittade måste ske i olika former och omfattning. En viktig del av denna omsorg är att informationen om smittvägar, såväl till de som smittats som till en bred allmänhet, är fullständig och lättillgänglig. Idag väljer så gott som 100 % av de smittade att förbli anonyma på grund av omgivningens dåliga kunskaper om smittrisken. Omgivningens rädsla och negativa attityder skapar, både på lång och kort sikt, stora sociala och psykologiska problem.

Det är också angeläget, som förslaget tar upp, att intensifiera forskningen om HTLV3 och AIDS i syfte att få fram vaccin mot viruset. Här krävs samarbete såväl mellan de nordiska länderna som mellan Norden och övriga länder där forskning bedrivs.

Föreningen vill också erinra om den skrivelse som avläts 1985-07-02 till statsrådet Sigurdsen från FBIS (se *Bihang*).

Stockholm den 27 maj 1986

Maud Edgren-Schori

Ombudsman

Skrivelse från föreningen för blödarsjuka i Sverige till statsrådet Gertrud Sigurdsen angående forskning kring AIDS

Mot bakgrund av den rådande, mycket alarmerande situationen när det gäller den tilltagande förekomsten och spridningen av AIDS och HTLV III-relaterade symptom i Sverige har styrelsen för föreningen för blödarsjuka i Sverige på uppdrag av föreningens årsmöte beslutat att till regeringen framföra följande.

Över hela världen och särskilt i USA försiggår sedan några år en intensiv forskningsverksamhet kring AIDS . Denna forskning har varit mycket framgångsrik – främst naturligtvis genom att AIDS-syndromets orsak kunnat identifieras. För den blödarsjuka är det också mycket betydelsefullt att värmebehandling av blodpreparat kunnat visas med stor sannolikhet vara ett effektivt motmedel mot fortsatt smittospridning denna väg. Det är emellertid också uppenbart att mycket stora insatser fortfarande är nödvändiga på forskningens område för att begränsa AIDS-syndromets fortsatta utbredning samt utveckla behandlingsmetoder och vaccin.

De svenska forskningsinsatserna är enligt föreningens uppfattning, vid en internationell jämförelse, att betrakta som relativt begränsade men också av hög kvalitet. Förutsättningarna för en starkt vidgad forskningsinsats är emellertid mycket gynnsamma; tillgång på internationellt sett mycket framstående forskare inom de närmast aktuella medicinska specialiteterna liksom ett väl utbyggt och strukturerat sjukvårdssystem talar enligt föreningens uppfattning för att en ökad svensk forskning på området kommer att få stor betydelse såväl internationellt som nationellt. Särskilt vill föreningen i detta sammanhang peka på vikten av att den internationellt sett mycket höga kompetens som Sverige och svenska forskare inom koagulationsområdet har ges tillräckliga ekonomiska och personella resurser för att utveckla effektiva metoder att framställa mindre riskabla preparat än de, vilka förorsakat att behandlingen av blödarsjuka lett till att HTLV III drabbat denna grupp av svenska folket i högre grad än någon annan.

Av mycket stor vikt i detta sammanhang är självfallet att de lovande försök som pågår främst i USA att med genteknik i industriell skala framställa syntetiska koagulationspreparat följs upp och nyttiggörs så snart som möjligt i Sverige.

Från de blödarsjukas särskilda utgångspunkt är naturligtvis metoderna att åstadkomma ett effektivare utnyttjande av blodet och därigenom högre självförsörjningsgrad av stor betydelse. Eftersom många blödarsjuka redan har utbildat antikroppar och alla blödarsjuka framgent för liv och hälsa kommer att vara beroende av tillgången på så långt möjligt friska blodgivare, har föreningens medlemmar också ett intresse av att forskningen kring AIDS bedrivs på alla fronter. Inte minst viktigt är det att beakta sociala konsekvenser, t. ex. mobbing som drabbar den faktiskt eller potentiellt HTLV III-infekterade. FBIS har därför med stor tillfredsställelse noterat att Du, i samband med AIDS-delegationens första sammanträde, understrykt behovet av mera forskning. Vi vill därför i denna anda föreslå att omfattande ekonomiska och personella resurser ställs till förfogande för forskningen inom särskilt följande områden:

Immunopatologi
Koagulationsvetenskap
Virologi
Epidemiologi
Socialmedicin.

Vidare bör enligt föreningens uppfattning forskningsinsatser göras inom det sociala fältet; socialpsykologi, psykologi, sociologi och andra samhällsvetenskaper. Det torde numera vara uppenbart att de samhälleliga aspekterna av skräcken inför AIDS fortsatta spridning och dess konsekvenser måste beaktas i lika hög grad som de rent medicinska. Särskilt vill föreningen peka på de möjligheter som finns att satsa stora resurser på att studera sociala, psykologiska och socialpsykologiska konsekvenser av AIDS i USA och därigenom dra nytta av det försprång Sverige alltjämt har när det gäller att bekämpa utbredningen av AIDS.

Av stor vikt är även att möjligheterna att tillgodogöra sig, analysera och tillämpa svenska och utländska forskningsresultat uppmärksammas. Genom att bygga upp en tillräcklig informationsverksamhet kan särskilt forskarnas arbetsbörda minskas och deras arbete inriktas på de områden där deras bidrag till kampen mot AIDS sannolikt ger den största avkastningen. Samtidigt som föreningen föreslår att stora ekonomiska resurser ställs till förfogande för forskningen, vill vi framhålla att FBIS i detta sammanhang, liksom i andra, på egen hand på alla vis kommer att bidra där så är möjligt.

Stockholm den 2 juli 1985

Olle Björk
Styrelseledamot i FBIS

Medlemsförslag

om lättnader i beskattningen för ungdom i samband med feriearbete i annat nordiskt land

(Väckt av Ylva Annerstedt, Elver Jonsson, Aase Olesen, Páll Pétursson, Karin Söder och Marjatta Väänänen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska akademikerrådet meddelar i skrivelse den 21 maj 1986 att man tillstyrker medlemsförslaget och hänvisar till yttrande från Akava r.f. av den 29 april 1986 (se nedan under Finland).

Nordens fackliga samorganisation (NSF):

— — — vill NFS uppmärksamma ministerrådet på behovet av snara åtgärder i denna fråga.

NFS stöder helt förslagsställarna men anser att proceduren — att genom medlemsförslag aktualisera frågan — är alltför tidskrävande och gör därför följande förslag:

Ministerrådet bör omedelbart rekommendera de nordiska ländernas skattemyndigheter att för skatteåret 1986 tillämpa en liberal tolkning av skattereglerna för praktikantarbete i annat nordiskt land (en utvidgad praktikantregel) för de studerande ungdomar som feriearbetar i annat nordiskt land.

Samtidigt bör ministerrådet påbörja arbetet på att åstadkomma en permanent ändring av respektive nationell skattelagstiftning så att feriearbete i annat nordiskt land i framtiden beskattas såsom feriearbete i eget hemland.

Nordens fackliga samorganisation ser möjligheten för ungdomar att feriearbeta i annat nordiskt land som ett mycket viktigt led i strävandena att öka betydelsen av nordiskt samförstånd, och uppmanar därför samarbets-

ministrarna och finansministrarna att skyndsamt behandla frågan för att underlätta och förenkla det nordiska samarbetet.

Stockholm den 28 april 1986

Nordens fackliga samorganisation

Sune Ahlén

Generalsekreterare

Nordiska unionen för arbetsledare, tekniska funktionärer och andra chefer (NAU):

— — — NAU har i tidigare yttrande till Nordiska rådet redovisat som sin grundinställning till nordiskt samarbete inom arbetsmarknadsområdet att detta bör ges ett så fullödigt innehåll som möjligt.

Föreliggande medlemsförslag om en lösning på de skatteproblem som sommararbetande ungdom mötts av inom ramen för Nord-jobb 85 ligger enligt NAUs uppfattning i linje med denna grundinställning.

Mot den bakgrunden uttalar NAU sitt stöd för att Nordiska rådet behandlar medlemsförslaget på sätt som underlättar en lösning av de problem som förslagsställarna pekar på.

Stockholm den 28 maj 1986

Nordiska unionen för arbetsledare, tekniska funktionärer och andra chefer

Jorma Reini

Föreningarna Nordens förbund:

— — — att Föreningarna Nordens förbund betraktar Nordjobb från allmänt nordiska synpunkter som ett mycket viktigt projekt. Erfarenheterna av Nordjobb-projektets genomförande har hittills varit mycket gynnsamma.

Föreningarna Nordens förbund anser att Nordjobb är ett viktigt inslag i den nordiska gemenskapen.

Förbundet kan emellertid helt instämma i vad motionärerna anför om svårigheterna i fråga om skatten. Ett forsatt framgångsrikt Nordjobb förutsätter enligt vår erfarenhet en snar reform i skattefrågan.

Ett steg i rätt riktning är otvivelaktigt att, som föreslås i motionen, Nordjobb likställas med praktikarbete.

Helsingfors den 30 maj 1986

Helge Seip
Ordförande

Borghór S. Kjærnested
Förbundssekreterare

Danmark

Arbetskraftsministeriet hänvisar i skrivelse den 15 maj 1986 till yttrande av den 11 april 1986 från Ministeriet for skatter og afgifter (se nedan).

Ministeriet for skatter og afgifter:

Af forslaget fremgår, at dette er grundet i det såkaldte "Nord-jobb" projekt. Forslagsstillerne rettede under en diskussion angående projektet en kraftig kritik mod beskatningen af løn, der betales for feriearbejde. Forslagsstillerne henviste til, at man i den nordiske dobbeltbeskatningsaftale, artikel 20, har en særregel om delvis skattelettelse for studerende.

Artikel 20, stk. 2, bestemmer, at en person, som studerer ved universitet eller anden undervisningsanstalt i et af de nordiske lande, og som under midlertidigt ophold i et andet nordisk land har beskæftigelse i dette land i højst 100 dage inden for samme kalenderår for at opnå praktisk erfaring i tilslutning til studierne, beskattes i arbejdsstaten kun af den del af indkomsten, som overstiger en gennemsnitlig månedsindkomst på 2 000 svenske kroner – ca. 2 320 danske kroner (kurs 116).

Forslagsstillerne mener at denne regel burde gælde for unge tilknyttet "Nord-jobb".

I anledning heraf skal man udtale, at spørgsmålet har været drøftet ved nordiske skatteembedsmandsmøder angående revision af den nordiske dobbeltbeskatningsoverenskomst.

Kun Finland har været interesseret i en særregel som artikel 20, gældende både for studerende og andre, der udfører arbejde inden for rammerne for et nordisk projekt som f. eks. "Nord-jobb". Dette skyldes, at Finlands interne skatteregler kan medføre meget hård beskatning af omhandlede persongrupper.

Finlands ønske er imødekommet ved en protokoltekst til et foreliggende udkast til en tillægsaftale til den nordiske beskatningsoverenskomst.

De øvrige aftaleparter – Danmark, Island, Norge og Sverige – ønsker ikke en sådan regel.

Danmarks begrundelse er, at de gældende regler om personfradrag og lønmodtagerfradrag medfører, at en arbejdstager under et midlertidigt

arbejdsophold her i landet på 100 dage vil kunne tjene mellem 6 000–7 000 kr., hvilket kun er lidt mindre end særreglen i artikel 20, der som nævnt ovenfor i protokoludkastet kun skal gælde for Finland med udvidelse til omhandlede persongruppe. Endvidere mener man ikke, at man kan indføre nye fradragsmuligheder på et tidspunkt, hvor man i Danmark gennemfører en skattereform, der blandt andet tilsigter en fradragssanering.

København, den 11. april 1986

E. b.

Nils Henrik Gorrissen

Sekretær

Dansk Arbejdsgiverforening:

— — — skal vi hermed udtrykke vor støtte til det ovennævnte forslag såvel med hensyn til intentionerne om at lette adgangen for unge til at tage feriejob i et andet nordisk land, som med hensyn til bestræbelserne på at opnå dette ved gennem beregning af personfradrag at ligestille feriejob med praktarbejde i et andet nordisk land og med feriejob i hjemlandet i skattemæssigt henseende.

København, den 19. juni 1986

Dansk Arbejdsgiverforening

Søren Holm Jensen

Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF):

For Dansk Ungdoms Fællesråd er det væsentligt, at der opbygges en nordisk ungdomsudveksling, som giver deltageren mulighed for en indføring i den fællesnordiske kulturbaggrund. Dansk Ungdoms Fællesråd arbejder for, at der skabes en ungdomsturisme byggende på andet end de traditionelle kommercielle principper.

Dansk Ungdoms Fællesråd anser Nordjobb-projektet for at være i tråd med de ovenstående principper og støtter derfor, at der skabes de bedst mulige betingelser for, at Nordjobb kan udvikles til et permanent ferietilbud for nordiske unge. Dobbeltbeskatningen ved Nordjobb-arbejde er uheldig ud fra tanken om et fællesnordisk arbejdsmarked og ønsket om en udbredt nordisk ungdomsudveksling. DUF ser derfor positivt på rådets forslag A745/e, om at der laves en skattereduktion for Nordjobb-deltagere

svarende til den gældende aftale for studerende ved undervisningsanstalter.

Men vi vil dog henvise til slutkommuniket fra Ungdommens Nordiske Råd 1986, hvor repræsentanter fra samtlige politiske samarbejdsorganisationer for unge i Norden blev enige om følgende:

Ungdommens Nordiske Råd hilser etableringen af Nordjobb i en permanent struktur velkommen. I denne forbindelse skal dobbeltbeskatning undgås og der skal være fuld sygesikringsdækning (også ved hjemtransport). Eksempelvis ved at man ved kortere varende arbejdsperioder i et andet nordisk land i max. tre måneder beskattes i hjemlandet. Der skal sikres, at unge ved deltagelse i udvekslingsprojekter kan bevare retten til arbejdsløshedsdagpenge fra hjemlandet.

DUF finder det væsentligt, at der skabes en hurtig og administrativ løsning på problemet med dobbeltbeskatning, og her må forslaget fra UNR anses for den rimeligste løsning af problemet, idet de unge der deltager i Nordjobb ikke gør det af økonomiske grunde, og at rådets forslag A745/e umiddelbart vil forekomme mange unge at være unødigt og bureaukratisk.

Dansk Ungdoms Fællesråd vil anmode den danske delegation om at arbejde for, at der findes en hurtig løsning på problemet med dobbeltbeskatning.

København, den 19. juni 1986

Dansk Ungdoms Fællesråd

Peter Palshøj

International konsulent

Finland

Finansministeriet¹:

Vid ämbetsmannaförhandlingar om förändring av det den 22 mars 1983 ingångna nordiska multilaterala dubbelbeskattningsavtalet beträffande inkomst- och förmögenhetsskatter har den finska delegationen föreslagit att i

¹ Yttrandet översatt från finska.

protokollet till artikel 20 (studerande och praktikanter) skulle tas in en bestämmelse om att de ungdomarna som deltar i projekt av Nordjobb-86-typ skulle jämföras med studerande som avses i artikel 20 stycke 2.

Helsingfors den 26 maj 1986

Jukka Tammi
Avdelningschef,
överdirektör

Tytti Tunturi
Äldre regerings-
sekreterare

Arbetskraftsministeriet¹:

Syftet med Nordjobb-projektet är att öka och stärka kontakterna mellan de nordiska länderna genom att med arbete under 1–3 månader i ett annat nordiskt land ge unga personer möjlighet att bekanta sig med de övriga ländernas samhällsliv, kultur och ungdomar.

Av person som deltar i projektet krävs att han är 18–25 år. De flesta (över 95 %) studerar vid någon läroanstalt, oftast i gymnasium eller vid något universitet. Enligt skatteavtalet mellan de nordiska länderna har den studerande möjlighet att få skattelättnad bl. a. ifall han studerar vid något universitet eller vid någon annan läroanstalt samt arbetar högst 140 dagar i ett annat nordiskt land för att få till studierna anknuten praktisk erfarenhet. I detta fall betalar personen skatt endast för den del av månadsinkomsterna som överstiger 2 000 SEK.

Tolkning av vad som kan anses vara till studierna anknuten praktik ankommer på skattemyndigheterna i de enskilda länderna. Då ländernas skolsystem, särskilt vad gäller den till studierna anknutna obligatoriska praktiken, i någon mån avviker från varandra, ställs de länder som tar emot praktikanter inför en mycket svår uppgift att avgöra ifall arbetet är den form av praktik som skatteavtalet avser.

Beskattningen har visat sig vara ett centralt problem vid förverkligandet av Nordjobb-projektet. Nordiska rådets medlemsförslag i ärendet kan därför understödjas. Nordjobb-arbete i ett annat nordiskt land borde kunna jämföras med sådan praktik, som man med skatteavtalet beträffande skattelättnader mellan de nordiska länderna avser.

Enligt information från finansministeriet är det ministeriets avsikt att föreslå ett tillägg till skatteavtalets protokoll, enligt vilket de unga som

¹ Yttrandet översatt från finska.

deltar i Nordjobb-programmet skulle ha rätt att från sin lön i Finland avdra 2400 FIM/månad och högst 8000 FIM/år, ifall de statliga myndigheterna har förmedlat platsen. Efter ändringen skulle det inte längre behövas någon anknytning mellan arbete och studier.

Den ovannämnda ändringen av skatteavtalet, som kunde träda i kraft tidigast i början av år 1987, skulle avlägsna problemen vad beträffar de Nordjobb-praktikanter som kommer till Finland. Däremot skulle den inte påverka beskattningen av finländare i andra nordiska länder. Därför borde man också sträva till att man mellan de nordiska länderna skulle komma överens om en gemensam skattepraxis vad beträffar deltagarna i Nordjobb-projektet på det sätt som föreslås i Nordiska rådets medlemsförslag.

Helsingfors den 18 juni 1986

Holger Qvick
Avdelningschef

Ilse Koli
Byråchef

Skattestyrelsen¹:

En utlänning som vistas i Finland tillfälligt betalar för den lön han eller hon här fått en källskatt, vars storlek är 35 %. Studerande eller praktikanter kan dock beviljas en lättnad av lörens källbeskattning, förutsatt att arbetet i Finland direkt ansluter sig till deras studier eller praktisering. Denna förutsättning blir inte uppfylld för alla nordiska ungdomar som arbetar i Finland. Då dessa ungdomar dock uppenbarligen i allmänhet har inkomster endast för en del av året och den sammanlagda årsinkomsten är ringa, kan 35 % skattesats för dem anses vara orimligt hög. På denna grund understöder skattestyrelsen förslaget som avses i remissbegäran. Skattestyrelsen anser att lättnaden är lämpligast att genomföra genom en ändring i det nordiska skatteavtalet.

Helsingfors den 30 maj 1986

Olli Nykänen
Avdelningschef

Mirjami Saarelma
Överinspektör

¹ Yttrandet översatt från finska.

Ålands landskapsstyrelse:

Inom ramen för projektet Nord-jobb 1985 gavs senaste sommar ungdomar med nordiskt medborgarskap och avslutad grundskoleutbildning möjlighet till feriearbete inom de nordiska länderna. Projektet har rönt stor uppskattning såväl på arbetsgivar- som arbetstagersidan.

I det aktuella medlemsförslaget föreslås att feriearbete av Nord-jobb-typ i annat land än i hemlandet bör kunna jämföras med praktikarbete. Anledningen är att studerande vid undervisningsanstalt som tillfälligt och i praktiskt syfte arbetar i ett nordiskt land under högst 100 dagar i anslutning till sina studier i enlighet med artikel 20 andra stycket i avtalet mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige av den 22 mars 1983 om undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet medges partiell skattebefrielse. Skattereduktionen erhålles genom att skatt endast påförs den del av inkomsten som överstiger 2000 SEK/månad. Feriearbetande ungdomar kan vid arbete i hemlandet i allmänhet tillgodoräkna sig helt grundavdrag som varierar i beloppsstorlek i de nordiska länderna.

Det kan konstateras att andelen studerande från övriga nordiska länder som feriearbetar på Åland har varit liten. Vad avser andra feriearbetande ungdomar från de nordiska länderna skulle en ändring i beskattningen i enlighet med förslaget vara synnerligen önskvärd. Denna kategori utgörs i allmänhet av elever i allmänbildande skolor eller elever i yrkesutbildande skolor som vanligtvis önskar söka fritt bland de till buds stående arbetena. Det skulle dessutom bli både svårt och oändamålsenligt att dra en gräns mellan "feriearbete av Nord-jobb-typ" och övrigt feriearbete i annat nordiskt land, varför landskapsstyrelsen anser att en eventuell ändring i beskattningssystemet borde medföra att feriearbetande ungdomar oberoende av studienivå och det erhållna arbetets art borde beviljas skattelindring.

Emedan det får anses helt i enlighet med det nordiska samarbetets andemening, omfattar Ålands landskapsstyrelse medlemsförslaget om lättnader i beskattningen för ungdom i samband med feriearbete i annat nordiskt land.

Mariehamn den 29 maj 1986

Gunnevi Nordman

Vice lantråd

Susanne Y. Eriksson

Utredningssekreterare

Akava r. f.:

— — — konstaterar Akava att förslaget är gott och att det är värt att understödjas. Även ett kortvarigt arbete utomlands är till nytta för ungdomar genom den arbetserfarenhet som erhålls och genom de ökade insikter det ger om förhållandena i grannländerna. För finländsk ungdom är arbete utomlands speciellt viktigt för inhämtande av praktiska språkkunskaper och arbete i de nordiska grannländerna är lättare att få än i länder längre bort. Ungdomar från Finland har rätt mycket begagnat sig av möjligheten till feriearbete framför allt i Sverige där bl. a. den offentliga sektorn behöver relativt mycket tillfällig sommararbetskraft. Ökade förbindelser i ungdoms- och studiestadiet ger utbyte både för den enskilde individen och på längre sikt även för samhället. Skattelättnader för ungdomars feriearbete minskar föga skatteintäkterna i respektive länder. Godtagbara motiveringar till att beskattningen av inkomster från kortvarigt arbete i annat nordiskt land skulle behöva vara strängare än för motsvarande arbete i det egna landet är svårt att hitta.

Akava konstaterar att det nordiska beskattningsavtalet ger medlemsländernas myndigheter möjlighet att överenskomma om på vilket sätt beskattningen av ferie- och praktikantarbete skall verkställas och även rätt att höja i avtalet avsedda maximibelopp och inkomstgränser när skäl därtill föreligger. Det finns således inga formella hinder för beviljande av sådana skattelättnader som medlemsförslaget avser. Därför är det på sin plats att skattemyndigheterna genom Nordiska rådet ges en sådan impuls som leder till nödiga åtgärder för förverkligandet av ökade skattelättnader.

Helsingfors den 29 april 1986

Akava r. f.

Raimo Lehtinen

Ordförande

Olli Saariaho

Planeringschef

Pohjola-Norden¹:

Syftet med Nordjobb-projektet är att för sin del öka och förstärka kontakterna mellan de nordiska länderna genom att göra de unga bekanta med de andra nordiska ländernas samhällen, kulturer och unga under en 1–3 månader lång verksamhet i annat nordiskt land.

Det förutsätts att de som deltar i projektet är vid 18–25 års ålder.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Majoriteten (över 95 %) studerar vid någon läroanstalt, oftast i en gymnasieskola eller vid universitet. Enligt skatteavtalet mellan de nordiska länderna har studerande en möjlighet att få skattelättnad bl. a. om han studerar vid universitet eller annan läroanstalt och arbetar i annat nordiskt land högst 140 dagar i syfte att få praktiska erfarenheter i anslutning till sina studier. Därvid skall han betala skatter endast för den del av sina månadsinkomster som överstiger SEK 2 000.

En tolkning av vad som är praktisering i anslutning till studier tillkommer skattemyndigheterna i varje enskilt land. Då skolsystemen i de enskilda länderna någorlunda avviker från varandra speciellt vad beträffar obligatorisk praktisering i anslutning till studier, föreläggs skattemyndigheterna i de länder som tar emot praktikanter ett mycket svårt uppdrag då de beslutar om ifrågavarande arbete är sådan praktisering som skatteavtalet förutsätter.

I samtliga nordiska länder är det svårt att för Nordjobb-projektet finna platser för sommararbete och praktisering. I praktiken kan dock inte förutsättas att alla ungdomar alltid kunde anvisas en arbetsplats som skulle svara mot just hans/hennes studieområde. Dessutom faller en stor del av t. ex. dem som studerar i gymnasie- och grundskolor automatiskt utanför rätten till skatteavdraget.

Finansministeriet i Finland har föreslagit ett tillägg till den punkt i protokollet som berör artikel 20 i skatteavtalet mellan de nordiska länderna; enligt detta tillägg skulle de ungdomar som deltar i Nordjobb-bytesprogrammet vara berättigade att från de inkomster de får i Finland avdra FIM 2 400/mån. och maximalt FIM 8 000 per år, förutsatt att arbetsplatsen förmedlats av statlig myndighet. Efter förändringen behöver arbetet inte längre kopplas till studierna.

Man borde emellertid påskynda åstadkommandet av en enhetlig nordisk beskattningspraxis.

Helsingfors den 9 juni 1986

Ture Salo
Ordförande

Gustav af Hällström
Verkställande direktör

Island

Riksskattedirektören¹:

Alle som ikke har fast bopel her i landet, men oppholder seg her i landet og får lønn for sitt arbeid her til lands, har en begrenset skatteplikt her i landet for denne inntekten sin if. bestemmelsene i lov nr. 75/1981, par. 3,

¹ *Yttrandet översatt från isländska.*

avsn. 1, om inntektsskatt og formuesskatt med senere endringer. Det finnes ingen hjemmel for fravik fra denne lovbestemmelse, med mindre det er inngått overenskomst om det i mellomstatlige avtaler, jf. f. eks. art. 20. avsn. 2 i de nordiske lands avtale for å unngå dobbeltbeskatning hva angår skatt av inntekt og formue.

Det kan derfor ikke ses at Nordisk ministerråd på en eller annen måte kan iverksette noen som helst "hurtige" tiltak for å "lette" beskatningen av inntekt som inntjenes her i landet av dem som kommer hit i regi av Nord-jobb i 1986.

Hermed tillater jeg meg å sende Dem fotokopi av mitt svar datert i dag til Nordisk ministerråd angående den skattemessige behandling av de ungdommer som er ventede hit til landet i Nordjobbs regi i år. Det fremgår av mitt svar at det her i landet ikke er tale om noen vesentlig beskatning av disse inntekter.

På bakgrunn av det ovenfor anførte er jeg imot det omtalte vedtak.

Reykjavík, 14. april 1986

Sigurbjörn Þorbjörnsson
Riksskattedirektör

Foreningen Norden¹:

— — — Den største gruppe ungdom som således reiser mellom landene til sommerarbeid, gjør det ved formidling gjennom den selveiende institusjon "Nordjobb". De nordiske foreningene i Norden, som sammen med Nordisk industrialiseringsinstitutt er initiativtakere til "Nordjobb", har så inngått avtale om å påta seg gjennomføring av arbeidsformidlingen i hver sitt land, første gang i 1986.

Nå i begynnelsen av året, da det ble arbeidet med forberedelsen av denne virksomheten, skrev Foreningen Norden et brev til Finansministeriet hvor det ble gjort oppmerksom på skattemessige vanskeligheter i forbindelse med ungdommers sommerarbeid i de nordiske land og forskjellig gjennomføring av skatteutligningen innen samme land, f. eks. her til lands. Foreningen anmodet om at ministeriet undersøkte hvorvidt det var mulig å få den ordning at ungdommer i sommerjobb i "Nordjobb's" regi ble ilignet skatt i hver sitt hjemland, ettersom "Nordjobb"-virksomheten også bygger på at et lignende antall ungdommer reiser fra hvert land til sommerjobb som de som kommer dit til sommerarbeid. Denne henvendelsen fra foreningen gav ikke noe resultat.

¹ *Yttrandet översatt från isländska.*

Med forslaget i dok. A745/e pekes det imidlertid på en ny og interessant vei til løsning av saken. Foreningen Norden rekommanderer meget sterkt at det blir vedtatt.

Reykjavík, 10. april 1986

Sighvatur Björgvinsson

Norge

Finans- og tolldepartementet:

Medlemsforslaget går ut på at det foretas lempninger i beskatningen av feriearbeid av den type som "Nordjobb 1985" utgjør eksempel på. Det vises således til at det i artikkel 20 pkt. 2 i den nordiske skatteavtalen gis en særregel for studenter, mens det ikke gis tilsvarende regler for feriearbeid av typen "Nordjobb 1985". Etter artikkel 20 pkt. 2 gis det visse lettelser i beskatningen av lønnsinntekter som tilkommer studenter som tar ansettelse i et annet nordisk land enn der han studerer høyst 100 dager innenfor ett og samme kalenderår for å skaffe seg praktisk erfaring i tilknytning til studiene. Lettelserne består i at de første 2000 svenske kroner av gjennomsnittlig månedsinntekt unntas fra beskatning i oppholdslandet – dog høyst 6000 svenske kroner.

Forslaget har blitt drøftet på Nordisk skatteembetsmannsmøte i forbindelse med en generell revisjon av skatteavtalen. Kun Finland har vært interessert i en særregel som artikkel 20 gjeldende både for studenter og andre som utfører arbeid innenfor rammene for et nordisk prosjekt som f. eks. "Nord-jobb". Dette skyldes at Finlands interne skatteregler kan medføre meget hård beskatning av omhandlede persongruppe. Finlands ønske er blitt imøtekommet ved en protokolltilførsel til en tilleggsavtale til den nordiske skatteavtalen.

De øvrige nordiske land ønsker ikke en slik regel.

For Norges vedkommende er begrunnelsen for det første at de interne fradragsregler er så vidt gunstige at det ikke er behov for særskilte lempningsregler. Skattefritt beløp etter de vanlige interne regler for person bosatt i utlandet som tar midlertidig arbeidsopphold i Norge under 100 dager, vil i alle tilfelle overstige det skattefrie beløp etter skatteavtalens artikkel 20 pkt. 2. En person som oppholder seg i Norge i 100 dager vil i 1986 kunne tjene minimum ca. kr 8000 skattefritt. I tillegg kommer at alle slike særregler for enkelte typer skattytere medfører et uforholdsmessig merarbeid for likningsmyndighetene. På bakgrunn av bestrebelsene på å forenkle likningsarbeidet har en vurdert slike særregler lite hensiktsmessige samtidig som en har lagt vekt på i størst mulig utstrekning å burde

likestille lønnsarbeid i utlandet uten å skulle se på hvilken persongruppe som utfører arbeidet.

Finansdepartementet legger stor vekt på å kunne medvirke til nordisk samarbeid på ulike områder. De norske skatteregler fritar som nevnt i praksis ungdom som deltar i "Nord-jobb" – eller andre kortvarige arbeidsopphold i Norge, for skatt. Det er derfor ikke behov for særregler av den type som medlemsforslaget ber om.

Oslo, 13. juni 1986

Etter fullmakt

Odd Hengsle

Marianne Iversen

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Kommunal- og arbeidsdepartementet kan for sin del ikke se at det å ta arbeid i annet nordisk land, isolert sett, bør betinge skattemessige særfordeler.

Oslo, 15. mai 1986

Etter fullmakt

Eva Birkeland

Eksp. sjef

Øystein Haram

Landsrådet for norske ungdomsorganisasjoner (LNU):

Ungdom som arbeider i Nordjobbtiltaket, må ikke under noen omstendigheter få en høyere skatt enn hva han/hun ville fått ved å jobbe i sitt eget hjemland. LNU mener at det primært må bli en ordning der ungdom som deltar i Nordjobb, betaler skatt til sitt eget hjemland.

En annen mulighet vil være å utvide "praktikant ordningen" til å omfatte ungdom i Nordjobb, at man får en lettere beskatning for jobb som varer inntil 100 dager, og at den bare gjelder for beløp utover 2 000 SEK. pr. måned.

LNU ser på Nordjobb som et svært viktig tiltak og mener at forholdene må legges slik til rette at ungdom benytter seg av tilbudet.

Oslo, 15. mai 1986

Landsrådet (LNU)

Grete Mugaas
Nasjonal konsulent

Foreningen Norden

– – – Hovedstyret konstaterte at forslaget er helt i samsvar med de synspunkter som presidiet i Foreningene Nordens Forbund – og dermed de nasjonale foreninger – har i denne saken, og som gjennom et nesten identisk forslag ble presentert for Nordisk Ministerråd i forbundets brev av 6. mars 1986.

Den norske Foreningen Nordens hovedstyre gir medlemsforslag A 745/e sin fulle støtte.

Oslo, 12. mai 1986

Gerhard Arnesen
Adm. direktør

Sverige

Riksskatteverket (RSV):

Till Nordiska rådet har medlemmar av rådet väckt förslag om lättnader i beskattningen av ungdom i samband med feriearbete av det slag som Nordjobb 1985 utgör exempel på, dvs. feriearbete i annat nordiskt land än hemlandet. Förslagsställarna menar att praktikantbestämmelserna i det nordiska dubbelbeskattningsavtalet bör tillämpas även på inkomst av sådant feriearbete.

Dubbelbeskattningsavtalens bestämmelser om praktikanter medför ett inte obetydligt merarbete för såväl de lokala skattemyndigheterna som taxeringsnämnderna vilka vid preliminärbeskattningen och taxeringen har att, i varje enskilt fall, bedöma om samtliga förutsättningar för tillämpningen föreligger. Det gäller t. ex. vissa tidsramar, samband mellan studier och praktik.

Att utöka den grupp som omfattas av praktikantbestämmelserna till att omfatta även dem som har feriearbete inom Nordjobb-projektet skulle

skapa nya och utökade bedömningsproblem t. ex. i fråga om avgränsning av personkretsen. Att på detta sätt skapa särregler för en viss grupp skulle, enligt RSVs mening, motverka den målmedvetna satsning som påbörjats i syfte att förenkla skattesystemet.

RSV vill samtidigt påpeka att praktikantreglerna i det nordiska dubbelbeskattningsavtalet är föremål för översyn i samband med förhandlingarna om tilläggsavtal till det nordiska avtalet.

I kompletteringspropositionen (1985/86: 150) föreslås att den som inte är bosatt eller stadigvarande vistas i Sverige skall, fr. o. m. inkomståret 1987, beskattas i Stockholm för gemensamt kommunalt ändamål. Leder detta förslag till lagstiftning innebär det att såväl praktikanter som "feriearbetare" från annat nordiskt land, som vistas här mindre än sex månader, betalar skatt efter den skattesats som tillämpas i det för riket gemensamma distriktet, för närvarande 10%. Något grundavdrag medges däremot inte.

Den skatt som tas ut på normala inkomster av feriearbete i Sverige torde därvid bli ungefärligen lika stor för såväl svenska ungdomar som ungdomar från andra länder.

Mot bakgrund av vad ovan anförts kan RSV inte tillstyrka det av medlemmarna i Nordiska rådet väckta förslaget om skattelättnader för ungdomar i samband med feriearbete av Nord-jobb-typ.

Solna den 14 maj 1986

Lennart Nilsson

Kerstin Boström

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS):

Arbetsmarknadsstyrelsen instämmer i förslagsställarnas uppgifter angående Nord-jobb 1985. Arbetet med Nord-jobb 1986 pågår för närvarande. Ett ökat intresse för verksamheten gör att antalet utbytessökande 1986 är större än föregående år.

Erfarenheterna visar, att skattefrågan i olika avseenden upplevts som besvärande för utbytet mellan de nordiska länderna.

Styrelsen instämmer i att lämpliga åtgärder bör vidtas i syfte att i skattehänseende underlätta feriearbete i övriga nordiska länder.

Solna den 13 maj 1986

Allan Larsson

Ragnar Gussing

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) har i skrivelse den 20 maj 1986 förklarat sig icke ha något att erinra mot medlemsförslaget.

Föreningen Norden:

Föreningen Norden och Föreningen Nordens Ungdomsförbund FNUF delar förslagsställarnas uppfattning om otillfredsställelsen i den partiella skattebefrielse som nu föreligger.

Det finns flera skäl till detta. I dag finns ingen garanti mot dubbelbeskattning, bara en önskan om undvikande. För ett ev. erhållande av partiell skattebefrielse måste personen vara studerande vid undervisningsanstalt, med underkravet att arbetet skall ses som ett led i utbildningen och kunna tillgodoräknas som praktik vid undervisningsanstalten. Formuleringen i sig utesluter redan ungdomar som ej kan räkna arbetet som ett led i utbildningen, med andra ord skattebefrielsen omfattar idag ens ej alla studerande. Exempelvis kunde en svensk teknolog arbetande inom sjukvården på Island ej erhålla någon partiell skattebefrielse eftersom arbetet ej kan ses som ett led i utbildningen.

Föreningen Norden och FNUF vill därför ha ett nytt skattesystem som gäller för alla ungdomar arbetande i annat nordiskt land:

att det borde gälla ungdom som kortare tid än 100 dagar arbetar i annat nordiskt land,

att skatten vid arbete i annat nordiskt land ej blir högre än vad den skulle blivit vid arbete i hemlandet,

att den partiella skattebefrielsen blir generell för all ungdom,

att den partiella skattebefrielsen ej begränsas till enbart Nordjobbprojektet,

att avgränsningen vad som är ungdom sätts högre än exempelvis SAS' gräns för ungdomsrabatter (26 år).

Stockholm den 12 september 1986

För Föreningen Norden

Gunnar Nilsson

Ordförande

Åke Landqvist

Direktör

Medlemsförslag

om genomförande av ett nordiskt komparativt forskningsprojekt angående narkotika och kontrollpolitik

(Väckt av Bernhardt Tastesen samt Dorte Bennedsen och Lena Öhrsvik)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska rådets kulturutskott:

Kulturutskottet konstaterar att det föreslagna forskningsprojektet enligt medlemsförslaget skulle utföras i samarbete mellan Nordiska ministerrådet, Nordiska samarbetsrådet för kriminologi och Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning. Projektet avses bli treårigt och kostnaderna har beräknats till mellan två och tre miljoner kronor.

Remissbehandlingen utvisar att en stor del av remissorganen, såväl myndigheter på området som universitet, stöder medlemsförslaget. I vissa remissvar betonas dock att projektet först närmare bör preciseras och eventuellt begränsas till vissa av de olika frågor som berörs i medlemsförslaget.

Kulturutskottet anser ökade insatser på forskningsprojekt avseende narkotika och kontrollpolitik vara en viktig del av ett utbyggt samarbete mellan de nordiska länderna på området. Nya forskningsinsatser på området kan även bidra till att minska de stora skillnader som finns mellan länderna inom narkotikapolitiken.

Utskottet konstaterar att det nationellt pågår olika forskningsprojekt i Norden kring problem som rör narkotikan. Utskottet anser därför att man vid planeringen av ett eventuellt nordiskt projekt noggrant bör koordinera detta arbete med den verksamhet som genomförs nationellt.

Utskottet finner det naturligt att denna uppgift handhas av Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning, men förutsätter att eventuella projekt igångsätts i nära samarbete med Nordiska forskningspolitiska rådet, så att en ny verksamhet kan anpassas till det nordiska forskningssamarbetet som helhet.

Beträffande finansieringen av projektet anser utskottet att man även bör utreda vilka andra källor som kan komma i fråga vid sidan av nordiska anslag. Då forskning på området även genomförs nationellt är det väsentligt att man vid arbetet på att utforma ett nordiskt projekt inriktar detta på sådana forskningsprojekt som även nationellt ges så hög prioritet att nationella organ är villiga att medverka i finansieringen av projekten.

Under förutsättning att projektet närmare preciseras och att möjligheterna även till nationell finansiering närmare klarläggs förordar utskottet det föreslagna nordiska komparativa forskningsprojektet angående narkotika och kontrollpolitik.

Reykjavík den 7 oktober 1986

För Nordiska rådets kulturutskott

Eiður Guðnason

Förman

Nordiska rådets social- och miljöutskott:

Social- och miljöutskottet har av Nordiska rådets presidium beretts tillfälle att avge yttrande över medlemsförslag A 747/j om genomförande av ett nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik.

Utskottet noterar, att medlemsförslaget tar sin utgångspunkt i Nordiska ministerrådets handlingsplan mot narkotika som antogs efter ministerrådsförslagets behandling i social- och miljöutskottet och rådets plenum (*rek. nr 23/1985*). Förslaget har även sin bakgrund i det seminarium om narkotika och kontrollpolitik som arrangerades av Nordiska rådets juridiska utskott och Nordisk Samarbejdsråd for kriminologi i Rønne 22–24 april 1985. Social- och miljöutskottets representanter vid seminariet noterade, att seminariet visade en tydlig trend mot en liberalisering, i varje fall vad gällde attityden mot narkotika. Narkotikasituationen i Norden beskrevs allmänt som mindre katastrofal än vad som gällde för ett antal år sedan. Sålunda hade nyrekryteringen av missbrukare minskat medan genomsnittsåldern hos de etablerade missbrukarna ökade.

Vissa av de tankar som framkom vid seminariet återkommer i medlemsförslaget. Seminariet visade tydligt att stora meningsskiljaktigheter kvarstår i Norden om den kontrollpolitik som bör föras. Rekommendationer av Nordiska rådet och gemensamma uttalanden av ministerrådet – särskilt uttalandet av justitie- och socialministrarna i februari 1982 där man slog fast målsättningen att göra Norden till ett narkotikafritt område – innebar att enighet nåtts om de övergripande målsättningarna, medan narkotikapolitiken sådan den tar sig uttryck i lagstiftning och praxis fortfarande har stora olikheter.

Mot bakgrund av den uppslutning kring de allmänna målsättningarna som ovannämnda rekommendationer och uttalanden givit uttryck för och de olika uppfattningar om vägarna att nå dessa mål som lagstiftning och praxis ger uttryck åt finner utskottet att ett forskningsprojekt kan bidra till lösningen av de problem som återspeglas i de nationella olikheterna. Det i medlemsförslaget skisserade forskningsprojektet berör mest kriminologiska aspekter då det talas om straffens och behandlingens individual- och allmänpreventiva verkningar men vidgar även perspektivet då man talar om straffens oavsedda verkningar och ställer frågan vilka andra faktorer utöver lagstiftningen som kan tänkas påverka narkotikamissbruket, som t. ex. informationskampanjer och ändrade kulturella värderingar. Social- och miljöutskottet underströk i sitt betänkande över ministerrådsförslaget om en nordisk handlingsplan mot narkotika (*B 57/s*) år 1985, att forsknings-samarbetet inom Nämnden för alkohol- och drogforskning i många år haft utskottets stöd och utskottet fann det ändamålsenligt att även det fortsatta samarbetet förankras i NAD. Det fanns fortfarande luckor i vetandet om orsaker till missbruk och vägen ut ur missbruket.

Utskottet vill sammanfattningsvis framhålla, att ett forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik även bör innefatta frågor om missbrukets orsaker och vägen ur missbruket och uttala förhoppningen, att ett utvidgat vetande kring narkotikaproblemen skall bidra till att minska de stora skillnader som fortfarande finns mellan de nordiska länderna vad gäller narkotikapolitiken.

Stockholm den 29 juli 1986

För social- och miljöutskottet

Marjatta Väänänen

Ordförande

Nordiska kontaktmannanorganet för narkotikafrågor:

I den nordiska handlingsplanen mot narkotika behandlas bl. a. forskningsfrågorna som en viktig del av narkotikapolitiken. Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD) bör enligt planen särskilt uppmärksamma fyra områden. Ett av dessa är kontrollpolitiken. I planen anförts:

”Det er viktig å få mer viten om hvordan ulike kontrollpolitiske tiltak påvirker narkotikamissbruket, og hvordan nordisk samarbeid påvirker utformingen av ulike narkotikapolitiske tiltak.”

Inom NAD pågår nu ett projekt om kontrollpolitiken. Nordiska kontaktmannanorganet för narkotikafrågor är positiv till att de nordiska forsknings-

insatserna om narkotika och kontrollpolitik ytterligare fördjupas. Sådana initiativ bör dock samordnas med det projekt som nu pågår inom NAD.

Det föreslagna projektet har inte preciserats närmare varför kontaktmannaoorganet finner det svårt att rekommendera att resurser anslås på detta stadium för projektets genomförande.

En förutsättning för att projektet skall kunna genomföras är att frågeställningen preciseras bättre samt att kompetenta forskare rekryteras till projektet.

Stockholm den 14 juli 1986

För Nordiska kontaktmannaoorganet för narkotikafrågor

Jakob Lindberg

Departementsråd
Svensk kontaktman

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD):

Medlemsförslaget efterlyser, med hänvisning till den nordiska handlingsplanen mot narkotika, som tidigare antagits av Nordiska ministerrådet, fördjupad och systematisk kunskap om narkotikasituationen och narkotikapolitiken i de olika nordiska länderna. I tillägg till att medlemsförslaget utmynnar i ett förslag om ett forskningsprojekt om faktorer som påverkar narkotikapolitiken å ena sidan, samt narkotikapolitikens önskade och oönskade effekter å andra sidan, berörs många andra angelägna forskningsuppgifter, som mer eller mindre nära hänger samman med huvudförslaget. Eftersom NAD har till uppgift att initiera forskningsprojekt om narkotika (i tillägg till forskning om alkohol och om beroendeframkallande medel) i allmänhet och för närvarande också stöder sådana, önskar NAD i sitt utlåtande, i tillägg till sitt ställningstagande om det föreslagna forskningsprojektet, kort beröra övriga forskningsuppgifter.

Användningen av kontrollpolitiska åtgärder på narkotikaområdet bygger på ett mer eller mindre klart uttalat antagande, att dessa metoder verkligen leder till en reduktion av bruket och missbruket. Det finns emellertid bara en bristfällig forskningsmässig dokumentation av åtgärdernas effektivitet i förhållande till målsättningen. Detta gäller både kontrollpolitikens mera allmänna verkningar och de mera specifika detaljregleringarna. I samhällsdebatten har det också ofta framhävts, att narkotikakontrollen, sådan den praktiseras idag, har oproportionellt stora negativa följder, dels för missbrukarpopulationens liv, dels för rättssäkerheten. Också denna fråga är utforskad. Mot bakgrund av detta är förslaget om ett nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik synnerligen välkommet.

Behovet av mångsidiga och grundligt beskrivande data över narkotikabruk, narkotikapolitik och samhälleliga reaktioner på dessa låg också bakom det i mars 1985 av Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning ordnade forskarmöte om narkotika och kontrollpolitik. Som en följd av detta möte igångsattes ett forskningsprojekt om narkotikapolitiken och rättssystemet. Den första delen av detta projekt, som torde kunna slutföras inom loppet av 1986, utgör en uttömmande beskrivning av utvecklingen av kontrollpolitiken beträffande narkotika i de fem nordiska länderna – såväl den formella basen (lagar, förordningar) som, i mån av möjlighet, den administrativa praxisen. En jämförande analys samt en analys av det nordiska samarbetets betydelse för nationell kontrollpolitik ingår i arbetet. Under 1985 och delar av 1986 har NAD finansierat detta inledande arbete i de olika länderna med ca 150 000 FIM.

Tanken bakom NAD:s engagemang hittills har varit att rapporterna från denna första kartläggning kunde utgöra en god utgångspunkt för fortsatta forskningsprojekt. Ursprungligen planerades tre ytterligare delstudier, av vilka en speciellt tar sikte på en analys av förutsedda och oförutsedda konsekvenser av narkotikapolitiska åtgärder, en annan på analys av s. k. ideella skador på rättssäkerheten. Utöver planeringsanslag har NAD däremot inga ekonomiska resurser för genomförande av projekt – detta har ansetts höra till de nationella forskningsfinansierande organens uppgifter. Skulle dock Nordiska ministerrådet ställa sådana medel till förfogande för ett forskningsprojekt som medlemsförslaget tar upp, är NAD, mot bakgrund av det redan utförda arbetet, självklart synnerligen villig att bistå med vidare planering, rekrytering av forskare och koordinering tillsammans med Nordiska samarbetsrådet för kriminologi.

Medlemsförslaget nämner forskning om den förda narkotikapolitikens eller helt enkelt straffens individualpreventiva verkan och tar upp förlopps- och karriärstudier angående narkotikamissbrukare. På det forskarmöte som NAD anordnade i mars 1985 samlades en liten forskargrupp om detta tema. Longitudinella studier av bruks- och missbrukskarriärer, inklusive epidemiologiska studier och kohortundersökningar framhölls som medel att belysa t. ex. dynamiken i spridningen av narkotikamissbruk, om blandmissbrukets omfattning och mekanismer, om könsskillnader i bruket och i vilken mån bruket är ett individuellt sett relativt snabbt övergående fenomen. Som ett första steg ordnade NAD ett år senare (mars 1986) ett forskarmöte om förlopps- och karriärstudier vid vilket speciellt metodproblem diskuterades. Mötet utmynnade inte i förslag till gemensamma nordiska forskningsprojekt utan snarare till utarbetande av nordiskt enhetliga mätinstrument.

Undersökningar om narkotikadödlighet kan anslutas till flera temata: dels har man sett på narkotikadödlighet som ett mått på narkotikamissbrukets omfattning, dels som en följd av den förda narkotikapolitiken. Den officiella dödsfallsstatistiken utgör inte en tillräcklig grund för vidare stu-

dier; det omfattande blandmissbruket utgör en störande faktor. F. n. utforskas narkotikadödligheten av en grupp rättstoxikologer i Norden med stöd av NAD.

Medlemsförslaget tar också upp frågan om missbrukets omfattning i de olika nordiska länderna. En arbetsgrupp under Nordiska kontaktmannanör-ganet för narkotikafrågor utredde situationen år 1984. I bl. a. det sammanhanget konstaterades att det är komplicerat att få fram tillförlitliga uppgifter och jämförbara data om bruksnivå och brukets utveckling i statistiska undersökningar och surveys. Olika indikationer mäter något olika fenomen och ger olika utslag och det är också svårt att kontrollera över- och underrapportering. Förändringar i det allmänna åsiktsklimatet – eller det moraliska klimatet, som medlemsförslaget talar om – samt förändringar i kontrollsystemet försvårar ytterligare jämförelser över tid och mellan länderna. NAD anser dock att det både finns behov och möjligheter av att förbättra existerande kunskap och har i detta även kontaktat Nordiska socialstatistikkommittén (NOSOSKO). NAD anser också, att jämförelser mellan länderna i första hand dock kräver nationellt utvecklingsarbete vad beträffar metoder att följa narkotikabrukets omfattning.

I det föregående har en del information om nämndens satsningar på narkotikaforskning givits. Mot bakgrund av detta önskar nämnden till slut ytterligare framhäva, att den är ense med förslagsställarna om betydelsen av forskning om narkotika och kontrollpolitik, ett hittills långt försummat forskningsområde. Nämnden önskar uttrycka sitt intresse och sin beredskap att bidra till genomförande av ett sådant forskningsprojekt såvida medel ställs till förfogande.

Helsingfors den 30 augusti 1986

För Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning

Jógvan Petersen

Ordförande

Pia Rosenqvist

Forskningssekreterare

Nordiska samarbetsrådet för kriminologi:

I medlemsförslaget hänvisas till behovet av mer kunskap om hur olika kontrollpolitiska åtgärder påverkar narkotikamissbruket och hur nordiskt samarbete påverkar utformningen av olika narkotikapolitiska åtgärder. Efter en genomgång av behovet av forskning på olika områden föreslås att Nordiska rådet skulle rekommendera Nordiska ministerrådet att i samarbete med Nordiska samarbetsrådet för kriminologi och Nordiska nämnden för alkohol och drogforskning genomföra ett nordiskt komparativt forsk-

ningsprojekt angående narkotika och kontrollpolitik. Enligt förslaget kunde det bli frågan om ett treårigt projekt med en budget på 2–3 miljoner kronor.

Den nordiska narkotikakontrollpolitiken befinner sig i en brytningsperiod. Vi har blivit medvetna om att både användningen av narkotika och narkotikakontrollen för med sig mycket kännbara samhällsliga kostnader. Den allmänna opinionen är starkt engagerad i narkotikaproblemet men samtidigt påfallande splittrad. Både lekmän och experter har ofta helt olika uppfattningar om det aktuella narkotikaproblemets art och om utbytet av de i olika nordiska länder genomförda narkotikakontrollpolitiska åtgärderna. Dessa synpunkter utgör starka argument för att just i dagens läge satsa på forskning om narkotikaproblemet och kontrollen av narkotika. Såsom i medlemsförslaget framhålls, är narkotikaproblemet och narkotikakontrollpolitiken tillräckligt lika – och samtidigt tillräckligt olika – i de nordiska länderna, för att en samnordisk forskningsinsats skulle vara motiverad.

Samarbetsrådet välkomnar förslagsställarnas initiativ. Beträffande den praktiska utformningen av ett nordiskt forskningsprojekt önskar samarbetsrådet anföra två synpunkter:

Nya och alarmerande sociala problem utlöser i början vanligen forskningsinitiativ, som framför allt tar sikte på problembeskrivning och analys av de omedelbara kontrollåtgärdernas effekt. För en rationell styrning av narkotikakontrollpolitiken krävs emellertid kunskap om de för- och nackdelar på både kort och lång sikt, som är förknippade med alternativa kontrollpolitiska strategier. Såsom förslagsställarna påpekar, är det speciellt angeläget att nu skaffa fram mera kunskap om de direkta och indirekta samhällsliga kostnaderna av olika kontrollpolitiska åtgärder.

Erfarenheterna från tidigare samnordiska kriminologiska forskningsprojekt ger för handen, att det är svårt att i forskningsplaneringsskedet bedöma hur mycket resurser som måste användas för att utreda olika slags jämförbarhetsproblem. Även den för olika uppgifter behövliga graden av jämförbarhet kan vara vansklig att fastställa i ett tidigt stadium. Bl. a. dessa omständigheter synes tala för en flexibel forskningsinsats, där erfarenheterna från de inledande forskningsetapperna får styra forskningens inriktning och utformning.

Nordiska samarbetsrådet för kriminologi har inte någon egen forskningsorganisation men är redo att inom ramen för sina resurser, närmast genom förmedling av expertis, medverka i planerandet och genomförandet av ett nordiskt forskningsprojekt av det slag som avses i medlemsförslaget.

Helsingfors den 10 juli 1986

Patrik Törnudd

Ordförande för Nordiska
samarbetsrådet för kriminologi

Joakim Lybeck

Sekreterare

Nordiska utskottet för kriminalstatistik (NUK):

Frågorna och de olika forskningsområdena som utpekats är synnerligen väsentliga och från NUKs sida anser vi det vara värdefullt att man genom ett projekt av föreslagen modell på olika sätt försöker öka våra kunskaper inom ett angeläget område.

Av intresse från NUKs utgångspunkter är huruvida statistisk information kan komma till användning i detta sammanhang. I förslaget framhålls de svårigheter som föreligger då man försöker åstadkomma jämförbar statistik de olika länderna emellan. Här vill vi peka på att det trots svårigheterna är möjligt att sammanställa jämförbar rättsstatistisk information. Sådant arbete har bedrivits inom ramen för NUKs uppgifter. Resultatet har publicerats i rapporten Nordisk kriminalstatistik 1950–1980, Nordisk statistisk sekretariat, tekniske rapporter nr 30, red Hanns von Hofer.

Publikationen beskriver ett antal brottstyper, dock ej narkotikabrotten. Det är emellertid möjligt att på liknande sätt beskriva utvecklingen av narkotikabrottsligheten i de nordiska länderna. Självfallet kräver detta att särskilda medel avsätts.

Likaså framhålls i förslaget vikten av att förlopps- och karriärstudier genomförs. I de nordiska länderna pågår för närvarande uppbyggnad av s. k. recidivstatistik, där man kan följa individer över tid och kartlägga deras kontakter med rättsapparaten. I Sverige har man hunnit längst och utvecklat modeller för olika typer av longitudinella studier.

Inom narkotikaområdet finns omfattande material för vidarebearbetning och forskning. I Sverige finns t. ex. kopior av domar i narkotikamål sedan 1950-talet. Registerdata finns från mitten av 1960-talet. Sedan 1975 publiceras en särskild statistik om personer som lagförts för narkotikabrott. Även om denna statistik ej kan beskriva narkotikamissbruket eller den faktiska narkotikabrottsligheten torde den ändå ge en rättvisande bild av narkotikabrottslighetens struktur, dvs. ålders- och könsfördelning, förekomsten av olika preparat, regionala fördelningar m. m.

Från NUKs sida är vi av den uppfattningen att rättsstatistiken på olika sätt bör kunna komma till användning i ett kommande projekt.

I de olika länderna i Norden pågår forskning kring flertalet frågor som projektet avser att omfatta. En angelägen uppgift för projektet bör därför vara att kartlägga pågående forskning inom området och ta tillvara de resultat denna genererat.

Stockholm den 25 juni 1986

Torbjörn Israelsson
Ordförande

Danmark

Socialministeriet:

De senere års debat har – som det påpeges i medlemsforslaget – fremhævet nogle af de problematiske konsekvenser, der kan ledsage en stærk kontrolpolitik. Det kan derfor umiddelbart være velbegrunderet at foretage en samlet analyse af de positive og negative effekter af den førte politik.

Allerede i november 1984 besluttede imidlertid Nordisk Nævn for Alkohol- og Drogeforskning at sammenkalde en gruppe forskere fra de 5 nordiske lande med henblik på at undersøge hvilke muligheder, der var for at foretage videnskabelig forskning i narkotikakontrolpolitikens konsekvenser. Forskergruppen indstillede til NAD, at iværksætte en række forskningsigangssættende initiativer. Blandt disse initiativer, som NAD i begyndelsen af 1985 besluttede at yde økonomisk initieringsstøtte, var en større undersøgelse af retssystemets udvikling i lyset af narkotikaproblemet i Norden over de sidste årtier.

Denne undersøgelse er planlagt i flere faser.

Første fase vil bestå i udarbejdelse af nationale rapporter om kontrolsystemets udvikling.

Anden fase vil – med udgangspunkt i de nationale rapporter – bestå i en rapport indeholdende en sammenligning af hovedforskelle og -ligheder.

Tredie fase vil være afholdelse af et nordisk forskermøde med henblik på en drøftelse af de foreliggende rapporter og hvilke projekter, der måtte være baggrund for (såvel finansielt som teknisk/metodemæssigt) at kunne få gennemført.

Fjerde og femte fase vil så være henholdsvis initiering og gennemførelse af konkrete projekter.

Inden for den her beskrevne ramme kan det oplyses, at i indeværende år forventes hovedparten af de rapporter publiceret, der er omtalt under fase I. Til orientering vedlægges dispositionen for den rapport, der behandler danske forhold og som Alkohol- og Narkotikarådet har finansieret udarbejdelsen af.¹

Det kan yderligere oplyses, at der såvel i Finland som i Danmark allerede nu er gang i initieringsarbejdet med konkrete forskningsprojekter (fase 4).

Det danske projekt har til formål at belyse følgende problemstillinger.

1. Hvilke ligheder og forbindelser er der mellem de nationale narkotikamarkeder i Norden, og hvilke forskelle er der mellem dem?
2. Hvilke faktorer påvirker prisfastsættelsen i de forskellige delmarkeder, og hvilken personkreds tegner markedet i de forskellige omsætningsled?
3. Har der været, og sker der fortsat, ændringer i markedsstrukturen, og i rekrutteringen af handlende på markedet?

¹ *Här ej tryckt.*

4. Hvorledes griber politiet ind på forskellige niveauer i markedet, hvilke problemer oplever politiet i bestræbelserne på at håndhæve lovgivningen, og hvorledes dannes politiets og domstolens billede af narkotikamarkedet og de handlende på det?

Der er, som det vil være fremgået, allerede i et vist omfang iværksat sådanne initiativer, som det foreliggende medlemsforslag har som sit overordnede mål at fremme. Der må derfor tilvejebringes tungtvejende grunde for at beslutte iværksat et parallelt projekt.

Hvis man iværksætter initiativer på området, bør disse derfor koordineres med de af NAD, allerede iværksatte projekter.

København, den 10. juni 1986

P. m. v.

E. b.

Palle N. Heilesen

Finland

Justitieministeriet¹:

I motiveringen till medlemsförslaget uppräknas en hel del intressanta forskningsproblem som talar för att en nordisk komparativ undersökning vore befogad. Eftersom det har visat sig att det i fråga om såväl narkotikasituationen som kontrollpolitiken finns väsentliga skillnader mellan de nordiska länderna, skulle en sådan undersökning åtminstone kunna precisera vår kunskap om dessa skillnader.

Justitieministeriet önskar inte ta ställning till prioritetsordningen för de enskilda frågorna, men påpekar att det när forskningsprojektet utvecklas är nödvändigt att avgöra vilka frågor som betonas i undersökningen. En del av frågorna är sådana att de kanske bättre kan undersökas på basis av nationella utvärderingar än med hjälp av internationell komparation. Vid den fortsatta planeringen av projektet kan det därför vara skäl att koncentrera sig uttryckligen på sådana frågor där en nordisk jämförelse kan antas vara fruktbar.

Den undersökning som avses i medlemsförslaget gäller verksamheten vid två samnordiska forskningsorgan, Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi och Nordiska nämnden for alkohol- och drogforskning. Båda har haft intressen som har samband med projektet. Därför borde projektet

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

konkretiseras genom att just dessa organ hörs. Först därefter kan frågan om budgeten för projektet avgöras.

Helsingfors den 3 juli 1986

Antti Kivivuori
Avdelningschef

Hannu Takala
Lagstiftningsrådet

Social- och hälsovårdsministeriet¹:

Social- och hälsovårdsministeriet anser att genomförandet av ett komparativt forskningsprojekt angående narkotika och kontrollpolitik är värt att understödjas.

I medlemsförslaget har man framfört flera viktiga med narkotikasituationen förknippade frågor samt föreslagit forskningsämnen. Frågorna gäller dock mycket olika saker, såsom missbrukarnas höga dödlighet och hur drastiska höjningar av straffmaxima påverkar straffmätningen för andra än narkotikabrott. Dessutom kan svåra metodologiska svårigheter vara förknippade med en del av de föreslagna forskningsämnena, såsom undersökning av informationskampanjer. I förslaget konstateras faktiskt att vissa begränsningar kommer att vara nödvändiga.

Viktiga områden som borde undersökas är åtminstone följande:

- på vilka grupper i samhället inriktas kontrollpolitiken på narkotikaområdet
- kontrollpolitikens inverkan på hur personens levnadsbana utformas
- narkotikapolitikens inverknings på det samhälleliga kontrollsystemets olika delar
- skillnaderna i narkotikakontrollsystemen i de nordiska länderna samt i anslutning till dessa skillnaderna i "meningsklimatet"

Oberoende av eventuella begränsningar håller projektet på att bli omfattande. Som ledare för projektet föreslås en kvalificerad samhällsvetare. Ett samhällsvetenskapligt sätt att närma sig problemet bör anses vara ändamålsenligt. Eftersom projektets ämnesval är brokigt borde man överväga att uppdelat projektet i delprojekt med sina egna ledare.

Helsingfors den 6 juni 1986

Ilkka Suojasalmi
Vik. avdelningschef

Raija Koskinen
Vik. äldre regerings-
sekreterare

Ålands landskapsstyrelse:

— — — meddela att landskapsstyrelsen, som omfattar Nordiska rådets handlingsplan mot narkotika från år 1985, anser narkotikan utgöra ett gravt hot mot det nordiska välfärds- och rättssamhället och att de insatser som görs inom ramen för programmet bör vara klart inriktade mot narkotikamissbruket i alla dess former. Landskapsstyrelsen är därför i och för sig positivt inställd till ett nordiskt komparativt forskningsprojekt angående narkotika och kontrollpolitik men ställer sig tveksam till att ett forskningsprojekt utifrån de i medlemsförslagets motivering redovisade tankegångarna bäst skulle tjäna bekämpandet av narkotikamissbruket.

Mariehamn den 7 juli 1986

Gunnevi Nordman
Vice LANTRÅD

Bengt Linde
Socialchef

Island**Justis- og kirkeministeriet¹:**

Ministeriet er kjent med at NAD arbeider med et prosjekt på dette område, for ifølge planen skal dette utvalg skaffe til veie opplysninger om på hvilken måte forskjellige kontrolltiltak har virkning på rusmiddelbruket, og på hvilken måte nordisk samarbeid kan få virkning på utformningen av forskjellige retningsbestemmende tiltak.

I betraktning av det ovenfor anførte er ministeriet positivt innstilt til den komparative undersøkelse som det foreslås at Nordisk ministerråd skal ta skritt for å få gjennomført i samarbeid med det nordiske kriminologirådet, under forutsetning av at oppgaven blir nærmere definert og at kompetente forskere blir valgt til arbeidet for det endelig blir anvendt midler til den.

Reykjavík, 1. juli 1986

P. v. a. m.

Þorsteinn Geirsson

Hjalti Zóphóniasson

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Sosialministeriet¹:

— — — Forslaget innebærer at rådet skal anmode Nordisk ministerråd om å ta initiativet til en komparativ undersøkelse av de nordiske lands politikk i narkotikaspørsmålene.

Dette ministerium vil gjøre oppmerksom på at de fleste faktorer som forslaget forutsetter undersøkelse av, tilhører arbeidsområdet til Helse- og trygdeministeriet og Justisministeriet. Sosialministeriet er tilknyttet narkotikaspørsmålene på indirekte måte som ministerium for kommunalsaker. I den forbindelse skal nevnes at mange kommuner nå anvender betydelige pengemidler i forbindelse med forebyggende virksomhet og følgene av narkotikabruk. Det skal også pekes på at det sitter en representant fra ministeriet i det forretningsutvalg som statsministeren oppnevnte den 15. mai 1986 for å samordne tiltakene i kampen mot utbredelse og bruk av narkotika her i landet.

For så vidt angår Sosialministeriets arbeidsområde, anser ministeriet forslaget som et positivt bidrag til motstand mot narkotikabruk. Det er nyttig å sammenligne og samle opplysninger om de nordiske lands tiltak på dette område. Blir det vellykket, kan en slik komparativ forskning gjøre myndighetenes politikk i landene mer målbevisst og resultatrik uten å medføre uønskede biverkninger, slik det pekes på i forslaget har skjedd angående enkelte sider ved denne sak.

Reykjavík, 14. juli 1986

P.v.a.m.

Gylfi Kristinsson

Norge**Justis- og politidepartementet:**

Justisdepartementet stiller seg positivt til felles-nordiske forskningsprosjekter på et viktig felt som dette. En står her overfor et alvorlig problem hvor forskningsinnsats er nødvendig som grunnlag for den politikken som skal føres. Det er derfor positivt at det tas et initiativ i Nordisk Råd.

Departementet vil imidlertid påpeke at det er behov for en nærmere avgrensning og presisering av de problemstillinger som skal tas opp. Temaet som antydes i forslaget virker svært stort, og de midler som foreslås avsatt små i forhold. Det vil derfor kanskje være fornuftig å starte med et delprosjekt med en mindre og mer presis ramme enn det som er antydnet i forslaget.

Justisdepartementet ser det som viktig at et eventuelt nordiskt forskningsprosjekt koordineras og ses i sammenheng med den forskningen som allerede foregår eller er planlagt i Norge innenfor feltet.

P. g. a. det som er nevnt ovenfor om prosjektets løse og noe upresise ramme, finner Justisdepartementet det vanskelig å ta stilling til en eventuell finansiering av prosjektet nå.

Departementet kan forøvrig opplyse at forsker Kåre Bødal har planlagt en etterundersøkelse av de 350 narkotikaselgerne han beskrev i studien av 1982 og som er nevnt i medlemsforslaget.

Oslo, 4. augusti 1986

Etter fullmakt

Einar Kaspersen

Avdelingsdirektør

Johan From

Byråsjef

Sosialdepartementet:

Sosialdepartementet vil støtte forslaget om et nordisk komparativt forskningsprosjekt vedrørende narkotika og kontrollpolitikk. Det er behov for forskning om virkningene av de kontrollpolitiske tiltakene og effekten av narkotikapolitikken generelt. En sammenlignende konsekvensanalyse mellom de nordiske land med hensyn til kontrollpolitiske tiltak vil bl. a. også være viktig med tanke på en bedre samordning av innsatsen på narkotikaområdet innen Norden.

Vi viser forøvrig til vedlagte uttalelse av 23. juni 1986 fra Sentralrådet for narkotikaproblemer og vil slutte oss til de metodiske kommentarene Rådet har til prosjektet:

''Innvendingene mot prosjektet, er dets omfattende karakter. Prosjektet trenger etter sekretariatets vurdering i første rekke en innholdsmessig presisering. I denne forbindelse vil sekretariatet gjøre oppmerksom på at NAD for tiden er engasjert i et forskningsprosjekt om kontrollpolitikken i Norden. Et fremtidig forskningsprosjekt om forholdet mellom narkotika og kontrollpolitikk bør derfor utvikles i et samarbeid med NAD.''

Oslo, 3. juli 1986

Etter fullmakt

Øystein Opdahl

Inger Lill Sjøberg

Statens institutt for alkoholforskning:

— — — vil vi fra instituttets side støtte tanken om et nordisk prosjekt vedrørende narkotika og kontrollpolitikk. Forslaget er riktignok lite konkret når det gjelder hvordan et slikt prosjekt skal utformes, men dette kan samtidig være en fordel i det den nærmere utformning nødvendigvis må skje i samarbeide med de impliserte forskere og forskningsinstitusjoner.

En nordisk undersøkelse av noe omfang vil imidlertid være kostbar å gjennomføre, og vil neppe kunne dekkes over det ordinære budsjett for Nordisk samarbeidsråd for kriminologi og Nordisk nemnd for alkohol- og drogforskning eller ordinære nasjonale forskningsmidler. En forutsetning må derfor være at prosjektet finansieres separat og at det stilles midler til rådighet for dette.

Oslo, 21. juli 1986

Ragnar Hauge
Forskningsjef

Sentralrådet for narkotikaproblemer:

Sekretariatet vil understreke betydningen av at det settes igang forskning knyttet til forholdet mellom narkotika og kontrollpolitikk. Dette er et forsømt forskningsområde. På dette området gjør det seg gjeldende mange myter basert på spekulasjoner og forenklinger. Sett i et internasjonalt perspektiv hersker det også stor uenighet om effekten av forskjellige kontrollpolitiske tiltak som hjelpemidler i bekjempelsen av narkotikaproblemet.

I de nordiske land har det vært enighet om at narkotikaproblemet også må bekjempes med kontrollpolitiske virkemidler. På denne bakgrunn er det investert betydelige ressurser i utviklingen av kontrollapparatet mot narkotika. Det hersker imidlertid stor uenighet om resultatet står i et rimelig forhold til innsatsen. Det er f. eks. blitt hevdet at de utilsiktede virkningene av kontrollpolitikken kanskje overstiger de tilsiktede virkningene. Det som imidlertid er helt klart er at svært mange stoffmisbrukere kommer i kontakt med kontrollapparatet. Sekretariatet vil derfor støtte forslaget om at det nå bør settes i gang et nordisk forskningsprosjekt på dette området.

Innvingene mot prosjektet, er dets omfattende karakter. Prosjektet trenger etter sekretariatets vurdering i første rekke en innholdsmessig presisering. I denne forbindelse vil sekretariatet gjøre oppmerksom på at NAD for tiden er engasjert i et forskningsprosjekt om kontrollpolitikken i

Norden. Et fremtidig forskningsprosjekt om forholdet mellom narkotika og kontrollpolitikk bør derfor utvikles i et samarbeid med NAD.

Oslo, 23. juni 1986

Astrid Skretting

Fung. kontorsjef

Sverige

Kriminalvårdsstyrelsen:

Medlemsforslaget utgår från Nordiska ministerrådets handlingsplan mot narkotika. Det fastslås bl. a. att det är viktigt att utöka kunskapen om hur olika kontrollpolitiska åtgärder påverkar narkotikamissbruket. Vidare konstateras behovet av djupgående och systematisk kunskap om de enskilda länderna, bl. a. med tanke på jämförande analyser. Norden anses vara en bra utgångspunkt för komparativ forskning, såväl med tanke på de olika ländernas likheter i socialt, kulturellt och ekonomiskt hänseende som de skillnader som de olika rättssystemen uppvisar beträffande lagstiftning, praxis och narkotikapolitik.

Det forskningsprojekt som presenteras är av synnerligen omfattande karaktär. Projektet skall bl. a. syfta till en vidareutveckling av rättsstatistiken inkluderande uppgifter om rapporterat narkotikabruk. Det skall belysas huruvida kontrollpolitiken drabbar de målgrupper som är avsedda att kontrolleras, om det finns s. k. kontrollskador som en följd av en restriktiv kontrollpolitik samt om den förda kontrollpolitiken mot narkotika påverkar den allmänna kriminalpolitiken och andra delar av rättssystemet. Projektet skall också belysa kostnader i förhållande till vinster med den förda narkotikapolitiken m. m.

Kriminalvården i Sverige har under 80-talet, bl. a. som en följd av problemen med narkotika, undergått vissa förändringar. I det svenska fängelsesystemet har kontrollnivån vid bekämpningen av narkotikamissbruket höjts under de senare åren. Samtidigt har satsningar gjorts på missbruksvård inom och utanför anstaltssystemet. Speciella visitationspatruller och narkotikahundar finns nu på de större anstalterna.

Hösten 1982 kom en lagreglering som gav ytterligare möjlighet till särbehandling av intagna dömda för grovt narkotikabrott eller grov varusmuggling med en strafftid av lägst två år. För dessa intagna gäller särskilda restriktioner beträffande permissioner och andra vistelser utom anstalt. Vidare trädde skärpta bestämmelser i kraft gällande granskning av brev och telefonsamtal. Vid besök till intagna kontrolleras, vid behov den besökande via polis eller skyddskonsulent. Som villkor för besök kan

ställas krav på ytlig kroppsbesiktning av den besökande. Besök kan ske under bevakning. För den intagne som får besök kan krävas fullständig kroppsbesiktning och urinprovskontroll. Den 1 oktober 1982 trädde bestämmelser om urinprovskontroll av intagna i kraft. Sådan kontroll kan åläggas intagen som ett led i anstaltens åtgärder för att hindra insmuggling och bruk av narkotika.

Kriminalvårdsstyrelsen har under en följd av år genomfört en tvärsnittsstudie för att bedöma antalet intagna med missbruksproblem vid en given tidpunkt; den 1 april varje år. Sett under de senaste 18 åren finns ingen trendmässig ökning av det faktiska antalet intagna som vid en given tidpunkt konstaterats som missbrukare. Sedan tre år tillbaka görs en klassificering beträffande grad av narkotikamissbruk för samtliga som nyintas i anstalt med en strafftid överstigande två månader. Kalenderåret 1983 och budgetåret 1984/85 intogs enligt denna definition ca 2800 intagna med någon grad av konstaterat narkotikamissbruk. En prognos för budgetåret 1985/86 ligger på samma storleksordning. Följande uppställning visar till fängelse dömda som intagits under åren 1980–1985 med brott enligt narkotikastrafflagen som huvudbrott:

År	Narkotikabrott	varav grovt narkotikabrott
1980	523	300
1981	1096	361
1982	1155	315
1983	1109	258
1984	889	209
1985	818	261

Siffrorna i tabellen visar bl. a. att antalet som intagits med grovt narkotikabrott som huvudbrott varit i stort sett oförändrat och i vart fall inte ökat. Huruvida den dömda gruppen motsvarar den grupp som Kåre Bødal fann i den refererade norska undersökningen är inte kartlagt. Sammanfattningsvis kan sägas att objektiva data finns att tillgå i flera avseenden men att vetenskapligt hållbara förklaringar är svårare att finna. Man kan således inte ge något entydigt svar på huruvida samhällets allmänna kontrollpolitik, genom förda kontrollåtgärder i anstalt eller ökade satsning på behandlingsåtgärder var för sig eller tillsammans påverkat missbruksnivån. Ej heller finns några vetenskapliga studier som ger svar på frågan om restriktiv narkotikakontroll i anstalt har återverkningar på det allmänna anstaltsklimatet.

Orsakssambanden mellan narkotikanivå och vidtagna åtgärder bör därför ytterligare belysas.

Kriminalvårdsstyrelsen delar således förslagsställarnas uppfattning om angelägenheten av ett komparativt forskningsprojekt angående narkotika och kontrollpolitik. Enligt styrelsens bedömning torde det i förslaget skisserade projektet kräva väsentligt större resurser än de angivna, inte minst om projektet skall kunna genomföras under en treårsperiod. Styrelsen

anser dock att projektet är så angeläget att det borde genomföras även om det skulle visa sig att kostnaderna skulle överstiga det beräknade beloppet.

Samtliga delprojekt som beskrivs i förslaget framstår som angelägna. En mera ingående bedömning av dem anser sig styrelsen inte kunna göra förrän de föreligger i mera preciserad form.

Norrköping den 27 juni 1986

Marianne Håkansson

Lars Krantz

Brottsförebyggande rådet (BRÅ):

Det remitterade förslaget har av förslagsställarna motiverats på ett sätt som visar en mycket god insikt i de möjligheter och problem som är förenade med att utvärdera narkotikapolitiken i Norden.

Det övergripande syftet med den föreslagna studien är att studera i vad mån den skiftande narkotikapolitiken i de nordiska länderna är ett uttryck för olika moraliska system och hur politiken i sin tur påverkar människors värderingar och förhållningssätt. Närmare bestämt vill man studera vad som påverkar narkotikalagstiftningen och studera lagens effekter samt undersöka vad som påverkar narkotikamissbruket och granska dess effekter i de olika nordiska länderna.

Det säger sig självt att detta är ett synnerligen omfattande forskningsprojekt och förslagsställarna är också inne på tanken att vissa begränsningar kan bli nödvändiga. I så fall menar BRÅ att det är mest angeläget att med ett empiriskt material belysa narkotikapolitikens effekter på narkotikamissbruket, medan t. ex. frågan i vad mån narkotikalagstiftningen är ett uttryck för det moraliska klimatet i resp. land är av jämförelsevis mindre intresse.

BRÅ deltar för närvarande i ett nordiskt projekt som initierats av Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning. Projektet, som för svensk del skall redovisas under sommaren 1986, innefattar en genomgång av den förda narkotikapolitiken under de senaste decennierna: lagstiftning, polis- och tullinsatser, etc. Det ställer sig naturligt för BRÅ att rekommendera att denna relativt begränsade studie tjänar som utgångspunkt för de väsentligt större projekt som avses med det remitterade förslaget. En utbyggnad av denna "förstudie" i de riktningar som synes mest lovande med hänsyn till de erfarenheter som vunnits ger vissa garantier för att de pengar som investeras i projektet kommer till nytta.

För det skall inte fördöljas att genomförandet av ett projekt som det föreslagna är förenat med stora svårigheter av metodologisk och annan art.

Så har t. ex. Sverige under de senaste två decennierna utvecklat en stor apparat för att belysa bl. a. narkotikabrottslighetens och narkotikamissbrukets utveckling. Men de indikationer som används är behäftade med svagheter. Det föreligger också stora svårigheter att fastställa ev. orsakssamband mellan bl. a. myndigheternas kontrollinsatser å ena sidan och narkotikamissbrukets utveckling å den andra. Dessa problem på nationel nivå får ytterligare en dimension när jämförelser skall göras mellan skilda länder.

Att det är svårt får emellertid inte innebära att man avstår från att ens försöka. Projekt som det föreslagna måste få en chans, annars kan narkotikapolitiken aldrig utvecklas och förbättras.

Detta yttrande har avgetts av rådets styrelse. I beslutet har deltagit ledamöterna Nilsson, ordförande, Gustafsson, Ingvardsson, Martinsson, Nygren, Persson, Ringholm, Romander, Rosenblad, Schönmeyr, Sjöberg, Skårvik, Svensson och Sveri samt Hjelm, personalföreträdare.

Ledamoten Persson har anmält avvikande mening (*se Bihang*).

Föredragande har varit avdelningsdirektören Solarz.

Stockholm den 24 juni 1986

Gunnar Nilsson

Ordförande

Artur Solarz

Avdelningsdirektör

BIHANG

Avvikande mening till BRÅ:s styrelses yttrande till Nordiska rådet beträffande forskningsprojekt angående narkotika och kontrollpolitik

BRÅ deltar för närvarande i ett nordiskt projekt som initierats av Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning. Projektet som för svensk del skall redovisas under sommaren 1986 innefattar en genomgång av den förda narkotikapolitiken under de senaste decennierna.

I avvaktan på ovan nämnda redovisning samt med hänsyn till att det föreslagna projektet uppenbarligen är förenat med stora svårigheter främst när det gäller metodval och avgränsning, bör vi från svensk sida inte nu förorda ett utvidgat forskningsprojekt i enlighet med framlagt förslag.

Ett ytterligare skäl härför är att kostnaderna för projektet är svåra att överblicka inte minst i förhållande till förväntat praktiskt värde av projektet. Detta projekts genomförande kan vidare inte anses vara utslagsgivande för möjligheterna att utveckla och förbättra narkotikapolitiken. Vad som nu främst behövs är konkreta åtgärder på basis av de kunskaper vi

redan har på området av vad som kan komma fram av den näraliggande redovisningen av pågående projekt.

Landskrona den 20 juni 1986

Sigvard Persson (c)

Socialstyrelsen:

I de nordiska länderna har det de senaste decennierna funnits en strävan att sänka straffsatserna för brott. Detta har haft både sociala, humanitära och ekonomiska orsaker. Ett exempel på detta är att man i Sverige genomfört reformen med halvtidsfrigivning vid fängelsestraff. Detta är en utveckling som inte har gällt narkotikabrottsligheten. För vissa av dessa brott har straffen 20–40 faldigats under samma tidsperiod.

Från socialstyrelsens sida ser vi tillkomsten av den skärpta lagstiftningen som ett led i att skapa ett samhälle fritt från narkotika. Det ser inte ut att finnas någon diskrepans mellan den nuvarande narkotikalagstiftningen och ett allmänt rättsmedvetande. Landets narkotikapolitik har en stark förankring i opinionen, de politiska partierna och i övriga folkrörelser.

I den proposition (prop. 1984/85:19) som lägger fast regeringens narkotikapolitik sägs:

Som ett led i kampen mot narkotikamissbruket och den brottsliga narkotikahandeln har lagstiftningen successivt skärpts. Myndigheternas insatser inom spanings- och kontrollverksamheten har ökat och blivit effektivare. Detta har inneburit att beslagen blivit allt fler och större. För att myndigheterna även i fortsättningen skall kunna ingripa mot narkotikahandlingen med konsekvens och handlingskraft måste de ges tillräckliga befogenheter och resurser.

Utöver detta måste också alla som i sitt vardagsliv kommer i kontakt med problemen engageras. Myndigheterna kan aldrig helt frita oss från personligt ansvar och delaktighet. Särskilt angelägna är insatser från föräldrar, anhöriga och kamrater. Skolan och föreningslivet är även de viktiga instrument i kampen mot narkotikan.

Det är mot denna bakgrund som socialstyrelsen har sin tillsyns- och samverkansuppgift. I detta ingår även ett uttryckligt ansvar för upplysning, utbildning och fortbildning på drogområdet. Här kommer forskningen om droger in som en viktig del och där vårt arbete är att initiera, följa och sprida resultat som kan minska drogernas sociala verkningar.

Det föreslagna projektet kan bidra med värdefull kunskap om den kan ingå som en del i en tvärvetenskaplig och samordnad forskning.

Behandlingsforskningen har under de senaste åren varit högprioriterad. De områden som nu behöver prioriteras är:

– Effekt och utvärdering av drogpolitiska insatser

– Missbruksorsaker och karriär

Det vore naturligt att ett studium av kontrollpolitiken samordnades med de insatser som vi förväntar oss på dessa områden. Kontrollpolitiken kan då ha sin plats under punkten effekter och utvärderingar av drogpolitiska insatser.

Det är emellertid viktigt att projektet får den breda ansats som skisserats i projektplanen dvs. att man tar hänsyn till fler faktorer än enbart lagstiftning.

Stockholm den 16 juni 1986

Enligt socialstyrelsens beslut

Gunborg Brännström

Lunds universitet, rektorsämbetet:

– – – Jag vill meddela att vi för att underlätta remissbehandlingen sânt ärendet till tre av våra områdesstyrelser, nämligen juridiska fakultetstyrelsen, styrelsen för samhällsvetenskap och medicinska fakultetsstyrelsen, och bett dessa sända sina yttranden direkt till UHÄ. Detta innebär att vi inte räknar med att rektorsämbetet avger ett sammanfattande yttrande.

Lund den 2 juni 1986

Göra Angsmark

Lunds universitet, juridiska fakultetsstyrelsens forskningsnämnd:

– – – får härmed genom Juridiska fakultetsstyrelsens forskningsnämnd avge följande yttrande, som utarbetats av docent Hans Klette.

Juridiska fakultetsstyrelsens forskningsnämnd vill kraftigt understödja ovanstående medlemsförslag.

Ett nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik är av största betydelse både ur praktisk (kriminalpolitisk) och teoretisk (vetenskaplig) synvinkel.

De i medlemsförslaget anförda frågeställningarna är alla av stort värde och bör utgöra ett minimiprogram.

Forskningsprojektet bör ha en klart tvärvetenskaplig prägel och bör fortgå under minst tre år med en budget på minst tre miljoner svenska kronor. I verkligheten torde fem år och fem miljoner kronor vara mera

realistiska siffror med tanke på projektets stora betydelse för den framtida nordiska narkotikapolitiken.

Lund den 25 juni 1986

På juridiska fakultetsstyrelsens vägnar

Rune Lavin

Lunds universitet, styrelsen för samhällsvetenskap:

Styrelsen för samhällsvetenskap som anmodats yttra sig över rubricerade remiss, får härmed avge följande yttrande utarbetat av tf professor Hans Klette.

Styrelsen vill kraftigt understödja ovanstående medlemsförslag.

Ett nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik är av största betydelse både ur praktisk (kriminalpolitisk) och teoretisk (vetenskaplig) synvinkel.

De i medlemsförslaget anförda frågeställningar är alla av stort värde och bör utgöra ett minimiprogram.

Forskningsprojektet bör ha en klart tvärvetenskaplig prägel och bör fortgå under minst tre år med en budget på minst tre miljoner svenska kronor. I verkligheten torde fem år och fem miljoner kronor vara mera realistiska siffror med tanke på projektets stora betydelse för den framtida nordiska narkotikapolitiken.

Lund den 5 augusti 1986

På styrelsens vägnar

Olof Wärneryd

Kerstin Lindbom

Lunds universitet, medicinska fakulteten:

Fakultetsstyrelsen anser att det är mycket viktigt med samarbete mellan de nordiska länderna inom ett så angeläget forskningsområde. Det är bara att beklaga att remisstiden varit så kort att det praktiskt sett ej varit möjligt – detta i synnerhet som vi befinner oss i ett terminsslut – att nå den sakkunskap för dessa frågor som de facto finns inom medicinska fakulteten i Lund.

Det är med beklagande vi ser oss nödsakade att avstå från att yttra oss i

denna fråga och vill framföra att det i framtida frågor som rör nordiskt samarbete vore önskvärt med längre remisstider.

Lund den 26 juni 1986

På medicinska fakultetsstyrelsens vägnar

Christer Owman

Birgitta Larsson

Lunds universitet, socialhögskolan:

Socialhögskolans forskningsavdelning, som av styrelsen för samhällsvetenskap vid Lunds universitet ombetts svara på rubr. remiss, har på grund av tidsskäl inte kunnat utarbeta ett mer ingående och omfattande svar på medlemsförslaget. Eftersom området är synnerligen angeläget har vi ändå valt att lämna några synpunkter.

Medlemsförslaget till Nordiska rådet tar upp några allvarliga problem och kunskapsbrister när det gäller forskningen om nordisk narkotikapolitik. På vilket sätt är skillnaderna i kontrollpolitik relaterade till de faktiska skillnaderna i narkotikamissbruket i de nordiska länderna? Vilka faktorer ligger bakom skillnaderna i kontrollpolitiken? Vilka effekter, inkl. icke avsedda och förutsedda sidoeffekter, har den massiva kontrollen?

Inom bl. a. NAD (Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning) och det nordiska samarbetsrådet för kriminologi har denna typ av frågor diskuterats de senaste åren. Både bakgrunden till lagstiftningen och förhållandet mellan effektivitet och bieffekter (inkl. s.k. kontrollskador) av kontrollpolitiken har därvid uppmärksammats. Det rör sig här om utomordentligt viktiga forskningsområden, väl lämpade för komparativa nordiska studier.

Enligt vår uppfattning handlar medlemsförslaget om en hel rad intressanta forskningsprogram. Här urskiljer vi fyra.

Redan det första forskningsprogrammet, som skulle avse en stor nordisk komparativ kontrollskadestudie är en omfattande uppgift, som på heltid skulle kunna engagera forskare i alla de nordiska länderna. En sådan studie har på sätt och vis redan förberetts genom den studie som nu pågår inom ramen för NAD:s begränsade studier.

Det andra forskningsuppslaget är att studera narkotikapolitikens och narkotikalagstiftningens tillkomst just som politisk process. Denna typ av undersökning kräver helt andra typer av forskningsinsatser och annan kompetens än den första.

Detsamma gäller säkert det tredje forskningsprogram som vi urskilt i medlemsförslaget. Detta tar upp det angelägna problemet om de återverkningar som rekriminaliseringsvägen inom narkotikapolitiken har haft för

den allmänna kriminalpolitiken, för rättsväsendets utveckling och för kriminalvården.

Medlemsförslagets fjärde forskningsuppslag som vi uppmärksammar särskilt är av rättssociologisk karaktär, och innebär ett förslag om ett forskningsprojekt om kontrollsystemens förutsättningar i och påverkan på värderingssystemen i de olika länderna.

Samtliga dessa fyra projekt är angelägna och väsentliga. Däremot kan vi tänka oss att det skulle kunna bli svårt att sammanföra dem – och kanske flera antydda projekt – i ett enda stort samnordiskt forskningsprojekt. Vi skulle snarare vilja se en serie av projekt, där vi för vår del till en början skulle prioritera en brett upplagd kontrollskadestudie, som bygger på det pågående arbetet inom NAD, och en undersökning av de generella återverkningarna av den skärpta narkotikalagstiftningen, bl. a. inom de i själva medlemsförslaget angivna områdena. Båda dessa projekt skulle kunna planeras som treårsprojekt med någon kvalificerad forskare i varje nordiskt land som medarbetare, och skulle tillsammans inte överskrida den i medlemsförslaget angivna kostnadsramen, tre milj. kr.

Lund den 24 juni 1986

Sune Sunesson
Professor

Stockholms universitet, universitetsförvaltningen:

Förslaget tillstyrks, dock med den reservationen att man åtminstone i ett första skede borde begränsa forskningsuppgiften till kartläggning och analys av narkotikakontrollen i de olika nordiska länderna. Frågorna om hur denna kontrollpolitik förhåller sig till kriminalpolitiken i övrigt i Norden idag bör kanske behandlas i annat sammanhang, då resultatet av detta projekt föreligger och då man har möjlighet att göra liknande analyser av andra delar av kontrollagstiftningen.

Vissa formuleringar i förslaget ger anledning varna för en alltför stark inriktning på kontrollåtgärderna som orsak till kostnader, skadeverkningar etc. Självfallet kan missbruket som sådant med lika stor rätt anföras som orsak i dessa hänseende.

Stockholm den 4 juni 1986

Madeleine Löfmarck
Professor

Stockholms universitet, kriminalvetenskapliga institutet:

Det konventionella sättet på vilket man i de nordiska länderna har definierat och angripit narkotikaproblemet har medfört avsevärda konsekvenser för ländernas social- och kriminalpolitik. Allmänt kan sägas, att den förda narkotikapolitiken har varit repressiv och individinriktad. Något större intresse för att analysera problemet utifrån ett bredare samhällsligt perspektiv har saknats. Resultatet har blivit att betydande resurser – såväl ekonomiska som i form av ökade befogenheter – har tillförts de rent repressiva delarna av kontrollapparaten till förfång för andra och minst lika viktiga uppgifter. De repressiva krafterna har totalt dominerat massmedia vilket i sin tur lett till ett politiskt opinionstryck som ständigt har påverkat de politiska beslutsfattarna till ytterligare större repressivitet.

Dessa förhållanden har bl. a. medfört en stagnation i våra strävanden att humanisera kontrollsystemen och har även lett till avsteg från tidigare godtagna principer för rättssäkerhet.

Förhållandet är emellertid att även om den här beskrivna allmänna utvecklingen finns i samtliga länder i Norden så varierar tillämpningen betydligt länderna emellan. Medan å ena sidan Danmark tycks vara ganska tolerant i narkotikafrågan har å andra sidan Sverige och Norge en mycket repressiv hållning och tillämpning.

Medlemsförslaget tar fasta på dessa konstaterbara skillnader och önskar en brett upplagd undersökning som kan ge svar på frågorna om varför dessa skillnader finns och vilka konsekvenser de resp. ländernas olika narkotikapolitik har för missbrukarna, för allmänheten och för de rättsliga och socialpolitiska systemen.

Det är ett väl genomtänkt och välbalanserat förslag till en komparativ undersökning som presenteras i förslaget. Även om det knappast vill vara möjligt att ge något entydigt svar på samtliga de frågor som ställs i förslaget, kan man förutsätta att resultaten kommer att ge mycket värdefull kunskap.

Jag vill sålunda varmt tillstyrka att undersökningen kommer till stånd.

Samtidigt vill jag dock tillägga att det kan tänkas uppkomma vissa praktiska problem. Otvivelaktigt finns vetenskaplig kompetens för en undersökning av detta slag i samtliga de nordiska länderna, men det kan troligen vara svårt att rekrytera dessa forskare för ett komparativt projekt. Intresset bland kriminologer och sociologer för komparativ forskning har nämligen visat sig genomgående vara mycket svalt, speciellt från danskt, norskt och svenskt håll. Samtidigt är den budgettram som föreslås snålt tilltagen för ett så omfattande projekt.

Dessa förhållanden gör att det troligen måste ske vissa prioriteringar bland de frågeställningar som finns i medlemsförslaget. Problemet blir då att prioritera på ett sådant sätt att förslagets huvudidé inte går förlorad.

Stockholm den 11 juni 1986

Knut Sveri

Professor

Medlemsförslag

om ökad behandlingsinsats för narkotikamissbrukare som alternativ till fängelsestraff

(Väckt av Bernhardt Tastesen samt Lennart Andersson, Dorte Bennedsen, Åsa Solberg Iversen, Asbjørn Sjøthun och Lena Öhrsvik)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska rådets social- och miljöutskott:

Social- och miljöutskottet har av Nordiska rådets presidium beretts tillfälle att avgiva yttrande över medlemsförslag A 748/j om ökad behandlingsinsats för narkotikamissbrukare som alternativ till fängelsestraff.

Medlemsförslaget tar sin utgångspunkt i det seminarium om narkotika och kontrollpolitik i Rønne 1985 som arrangerades av Nordiska rådets juridiska utskott och Nordisk Samarbejdsråd for kriminologi och avsikten är att bidra till harmonisering av lagstiftning och rättspraxis i de nordiska länderna genom att föreslå harmonisering av reglerna om möjligheterna till alternativt straff för narkotikamissbrukare. Social- och miljöutskottet, vars behandling av olika medlemsförslag utgjorde bakgrunden till de rådsrekommendationer som nämns i det nya medlemsförslaget vill också erinra om *rek nr 32/1973* till ministerrådet att skyndsamt vidtaga åtgärder för en organiserad samverkan kring utvärdering av förekommande behandlingsmetoder för narkomaner i de nordiska länderna. Det bakomliggande medlemsförslaget, *A 373/s* om omhändertagande av narkotikamissbrukare för vård m. m. hade en närmare anknytning till det nu aktuella förslaget. Utskottet måste dock den gången konstatera att det inte fanns förutsättningar att förverkliga medlemsförslagens yrkande att undersöka möjligheterna för att genomföra en likartad nordisk lagstiftning som möjliggjorde ett tvångsmässigt omhändertagande av narkotikamissbrukare för vård i den mån frivillig vård ej efterfrågades. Utskottet stannade därför vid den ovannämnda rekommendationen och underströk vikten av upprustning av vårdresurserna och av att de som togs om hand var vårdmotiverade. I avsaknad av vårdmotivering skulle tvångsmässiga omhändertaganden endast upplevas som tillfällig avgiftning eller isolering utan värde på längre sikt. Nordisk samverkan vad gällde utvärdering av olika behandlingsme-

toder skulle innebära en rationell planläggning av forskning på området och därmed utnyttjande av ekonomiska och personella resurser. Inte minst mot bakgrund av rådande osäkerhet om effekterna av olika behandlingsmetoder ansåg utskottet sådan samverkan önskvärd. Ett utbyte av erfarenheter ägde bl. a. rum vid det seminarium som social- och miljöutskottet arrangerade i Kolding hösten 1979 på temat "Alkohol- och narkotikaproblem i Norden – orsaker och behandlingsmetoder". Fortsatt erfarenhetsutbyte äger rum bl. a. inom Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD).

Mot bakgrund av den utveckling som ägt rum under åren efter ovan nämnda rekommendation med ökad narkotikakriminalitet och straffskärpningar anser utskottet det nya medlemsförslaget värt att beakta och att ökade både lagliga och reella möjligheter till lämpliga behandlingsalternativ till fängelsestraff bör ordnas för sådana narkotikabrottslingar som samtidigt är missbrukare och där behandling bedöms som motiverad. Inte minst är detta önskvärt mot bakgrund av att strävan att göra fängelsemiljöerna narkotikafria sällan visat sig framgångsrik. Utskottet vill betona att förslaget torde ställa krav på ökade resurser för narkomanvården.

Stockholm den 29 juli 1986

För social- och miljöutskottet

Marjatta Väänänen
Ordförande

Nordiska kontaktmannanorganet för narkotikafrågor:

I Nordiska rådets handlingsplan mot narkotika uppmärksammas frågan om narkotikamissbrukare inom kriminalvården. Nordiska kontaktmannanorganet för narkotikafrågor, som fått i uppdrag att samordna uppföljningen av planen, har initierat en särskild verksamhet inom detta område. En arbetsgrupp har tillsatts med uppgift att studera och dokumentera olika nordiska länders insatser för narkotikamissbrukare inom kriminalvården, med tonvikt på hur samordningen är mellan narkomanvård och kriminalvård i de olika länderna. Arbetsgruppen har också haft i uppdrag att förbereda ett nordiskt seminarium. Detta skall äga rum i Oslo den 22–26 september 1986.

Samtliga nordiska länder har en lagstiftning som möjliggör att missbrukare kan erhålla narkomanvård i stället för att avtjäna straffet i fängelse. Praxis för hur lagstiftningen används skiljer sig dock mellan olika länder.

Det är kontaktmannanorganets mening att den särskilda verksamhet som nu pågår inom området innebär ett fördjupat erfarenhetsutbyte och att

detta förhoppningsvis skall bidra till utveckling av arbetet i respektive länder med att ge missbrukare inom kriminalvården adekvat vård.

Stockholm den 14 juli 1986

För Nordiska kontaktmannanorganet för narkotikafrågor

Jakob Lindberg
Departementsråd
Svensk kontaktman

Danmark

Socialministeriets internationale kontor:

Socialministeriet skal for sit vedkommende bemærke, at det i Alkohol- & Narkotikarådets rapport "At møde mennesket hvor det er ..." anbefales, at de muligheder, der allerede eksisterer for at behandle stofmisbrugere under anvendelse af tvang (betingede domme med behandlingsvilkår, overførsel af afsonere til behandling), bør udnyttes bedre.

Bl. a. derfor har Alkohol- & Narkotikarådet deltaget i en nordisk arbejdsgruppe, som Kontaktmandsudvalget for narkotikaspørgsmål har anmodet om at forberede en nordisk konference om stofmisbrugere i Kriminalforsorgen. Seminaret vil blive afholdt i Norge i september måned 1986.

Hovedtemaerne på den kommende konference vil være en drøftelse af samarbejdsrelationerne mellem Kriminalforsorgen og social- og sundhedsvæsenet og spørgsmålet om, hvorvidt der i fængslerne bør udvikles særlige behandlingstilbud til stofmisbrugere.

Denne konference og dokumentation derfra vil forhåbentlig medføre et fordybet kendskab til regler, praksis og erfaringer i de øvrige nordiske lande, og vil derfor kunne bidrage til, at man i de enkelte lande bedre vil være i stand til at arbejde videre med problemerne.

København, den 11. juli 1986

P. m. v.

E. b.

Palle N. Heilesen

Det Danske Advokatsamfund Advokatrådet:

Efter at henvendelsen har været forelagt fagudvalget vedrørende straf-feret og -proces, skal Advokatrådet udtale følgende:

Det er Advokatrådets opfattelse, at anvendelse af fængselsstraf over for gruppen af narkotikamisbrugere af flere grunde er uhensigtsmæssig.

Man skal for det første fremhæve, at frihedsstraffens normalt antagne formodede special- og generalpræventive funktion må antages at være meget lille, om ikke uden betydning over for gruppen af stofmisbrugere. Brugen af frihedsstraf savner dermed i betydelig grad den rationelle begrundelse, der kan retfærdiggøre anvendelsen.

Gruppen af narkotikamisbrugere udgør formentlig den vanskeligste behandlingskrævende del af straffede personer. De har et akut behandlingsbehov, et behov som imidlertid kun dårligt kan opfyldes i normale fængsler.

Da gruppen af narkotikamisbrugere samtidig ofte placeres i lukket fængsel – af hensyn til faren for afsmitning på andre afsonergrupper – og da gruppen praktisk ikke kommer i betragtning i forbindelse med anvendelse af samfundstjeneste som alternativ til frihedsstraf – idet de ikke findes egnede til denne sanktionsform – er der overordentlig vægtige grunde til at overveje alternativer til fængselsstraf i form af behandling over for denne gruppe.

Advokatrådet finder det på denne baggrund væsentligt, at der etableres særlige behandlingsinstitutioner for narkomaner, der har begået strafbart forhold, som alternativ til frihedsstraf. Efter dansk ret kan en sådan dom til behandling ske med hjemmel i reglerne om betingede domme, men iværksættelse heraf kræver selvsagt, at der forinden er etableret egnede institutioner.

Advokatrådet skal fremhæve, at etableringen af egnede behandlingsinstitutioner formentlig vil indebære en øget resocialisering af gruppen af kriminelle narkomaner, om end forventningerne ikke må sættes for højt.

Advokatrådet skal endelig pege på, at iværksættelse af egnede behandlingsinstitutioner for kriminelle narkomaner næppe over en årrække vil indebære nogen væsentlig øgning i samfundets ressourcer, idet behandlingsinstitutionerne må antages at afløse og aflaste anvendelse af lukkede fængsler.

Advokatrådet skal på denne baggrund anbefale Nordisk Råd at fremme forslaget.

København, den 20. august 1986

P. r. v.

Ole Stig Andersen

Den danske Dommerforening har i skrivelse den 21 maj 1986 förklarar sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Kriminalpolitisk Forening (KRIM):

Det af forslagstillerne fremsatte forslag hviler på den opfattelse, at "der bør ske en fortsat drøftelse af forskellene landene imellem og søges tilvejebragt et grundlag for harmonisering af lovgivning og retspraksis." KRIM skal gøre opmærksom på, at KRIM er imod det grundlag, som forslaget stilles på og indgår i, nemlig en harmoniseringsbestræbelse som ydermere hviler på en traditionel kontrolpolitik.

Det skal nævnes, at det er velkendt, at der er stor forskel på, hvor restriktivt de forskellige lande forholder sig til narkotika, og at holdninger og praksisser er endnu mere restriktive i de øvrige nordiske lande end i Danmark. KRIM mener, at en harmoniseringspolitik vil trække udviklingen i Danmark i den helt gale retning.

Med hensyn til spørgsmålet om, at anvende behandlingsalternativer til fængslede narkotikamisbrugere kan KRIM tilslutte sig synspunktet om, at disse personer kan have et særligt behov for hjælp. Men samtidig stiller KRIM sig principielt meget skeptisk overfor forslaget. Det skyldes ikke mindst de dårlige erfaringer, man gjorde i perioden 1933–73 vedrørende behandlingsmulighederne i et restriktivt regime. Denne periodes anvendelse af tidsubestemte sanktioner i behandlingsøjemed viste dels, at behandling indenfor fængselsvæsenets rammer ikke er mulig, dels at behandling legitimerer langvarige institutionsophold. Dette sidste proportionalitetssynspunkt var netop en væsentlig grund til, at disse tidsubestemte sanktioner blev ophævet.

Såfremt man overvejer en indførelse af behandling af fængslede narkotikamisbrugere, må man anvende disse tidligere erfaringer og – efter KRIM's vurdering, stille følgende krav til udformningen heraf:

1) Behandling kan kun anvendes som totalt frivilligt tilbud. Ingen skal kunne tvinges til at indgå et behandlingsprogram.

2) Personer, der ønsker at deltage i behandlingen, skal på forhånd have klare oplysninger om, hvad dette indebærer, og hvad eventuelt afbrud i behandlingen vil medføre.

3) Behandlingsalternativet skal udformes således, at retssikkerhedsgarantier til fulde er imødekommet.

4) Behandlingsperioden må ikke – ud over hvad personen på helt frivillig basis accepterer – overskride personens almindelige afsoningsperiode.

5) For hver oprettet alternativplads skal der ske en tilsvarende reduktion i fængselspladsernes antal. De frigjorte økonomiske ressourcer skal blive og anvendes til positive formål for de tilbageblivende.

Iøvrigt må KRIM tilføje, at der findes så mange andre grupper end fængslede narkotikamisbrugere, der har behov for særlig hjælp. F. eks. personer med et alkoholmisbrug. Indsigten i fængselsstraffens skadelige

virkning tilsiger også en generel styrket indsats i fængslerne, og at man burde overveje en bred vifte af tilbud til de indsatte.

København, den 19. oktober 1986

På vegne af KRIM

(Oläsl. namn)

Finland

Justitieministeriet¹:

Relativt få fängelsestraff ådöms i Finland för narkotikabrott. I våra fängelser finns dagligen endast ungefär ett tiotal personer som dömts för narkotikabrott. Uppenbarligen har största delen av dem gjort sig skyldiga till så allvarliga narkotikabrott att vård inte är ett realistiskt alternativ till fängelsestraff. Det är inte heller nödvändigtvis så att dessa personer själva är missbrukare som behöver vård.

I våra fängelser finns i viss mån narkotikamissbrukare som har dömts för något annat än narkotikabrott. Betydligt fler är naturligtvis de som missbrukar andra rusmedel, framför allt alkohol. I Finland har man inte ansett det önskvärt att införa ett system enligt vilket en alkoholiserad tjuv förordnas till tvångsvård i stället för frihetsstraff. Av samma anledning skulle det anses vara främmande för vårt system att en tjuv som missbrukar narkotika skulle förordnas att undergå vård.

På det hela taget bedöms narkotikaproblemet i finska fängelser vara så litet att man tills vidare inte ens har börjat inrätta sådana narkotikafria avdelningar som finns i andra nordiska länder. En beredskap till detta finns dock, om situationen skulle visa att sådana avdelningar behövs. Samtidigt höjs beredskapen inom hälsovården för fångar och inom annan rehabilitering för det fall att problemen med tung narkotika skulle öka.

I medlemsförslaget hänvisas till diskussionen vid seminariet på Bornholm. En betydande impuls till diskussionen var Nils Christies och Kertil Bruuns bok "Den gode fiende", som betonar de sociala nackdelarna med den traditionella kontrollpolitiken. I boken konstateras dock att situationen i Finland i detta avseende är rätt problemfri och författarna anmärker (s. 215): "En ändring av det näværende kontrollsystemet kunne forstyrre denne tilstand". Justitieministeriet förenar sig om denna uppfattning. I den nuvarande situationen i Finland är det inte motiverat att överväga väsentliga ändringar i vår narkotikakontroll.

Tanken i medlemsförslaget om tvångsvård som alternativ till fängelsestraff skulle i princip innebära en djupgående förändring i det finländska straffrättsliga påföljdssystemet. Det finns inte anledning att i Finland gå in

¹ Yttrandet översatt från finska.

för en så betydande principiell ändring enbart för att förenhetliga narkotikakontrollen i Norden, i synnerhet inte då problemet i vårt land är litet. En dylik vård som alternativ till frihetsstraff går inte heller ihop med den i förhållande till tidigare lag mera begränsade princip om tvångsvård som finns i den nya lagen om missbrukarvård.

Möjligheterna att söka sig till frivillig vård och vården av narkotikamissbrukare försöker man naturligtvis utveckla i Finland. Det har diskuterats i vilken mån faktum att missbruk är straffbart kan vara ett hinder för att missbrukare söker sig till vård. Frågan utreds vid social- och hälsovårdsministeriet. Denna utredning kommer att ge anledning att på nytt överväga frågan om missbruk skall vara straffbart, vilket dock är en annan fråga än den vård i stället för straff som avses i medlemsförslaget.

Helsingfors den 30 juli 1986

Antti Kivivuori
Avdelningschef

Klaus Helminen
Lagstiftningsdirektör

Inrikesministeriet¹:

Den i Finland gällande narkotikalagen har visat sig fungera bra i praktiken och vårdplatserna för narkotikamissbrukare har ökat till antalet. Enligt ministeriets uppfattning är det inte skäl att göra betydande förändringar i narkotikalagstiftningen eller andra faktorer med inverkan på narkotikabrottslighet. I detta sammanhang bör man inte underskatta den kraftiga allmänpreventiva inverkan som straffet innebär i synnerhet för nybörjare i missbruket.

I den praktiska polisverksamheten har det konstaterats att narkotikamissbrukare i flera fall gör sig skyldiga till även andra narkotikabrott såsom smuggeri, spridning osv. Det är även skäl att fastslå att då vissa rannsakningsmöjligheter saknas får man i Finland bevis på narkotikabrott till en stor del vid förhör.

Anvisning till vård i stället för straff kunde komma i fråga endast i fråga om narkotikabrott som innehåller missbruk av narkotika. Även i dessa fall bör man alltid betona att missbrukaren gjort sig skyldig till en lagstridig och straffbar handling. Den alternativa handlingen bör inte tillämpas för dem som gjort sig skyldiga till andra narkotikabrott. Däremot bör alla som avtjänar sitt frihetsstraff, oberoende av brottets art beredas möjlighet att få vederbörlig vård.

Helsingfors den 25 juni 1986

Pertti Virolainen
Vik. polisöverdirektör
Polisöverinspektör

Matti Bäckman
Överinspektör

Social- och hälsovårdsministeriet¹:

Medlemsförslaget om ökad behandlingsinsats för narkotikamissbrukare som alternativ till fängelsestraff är i princip bra och värt understöd. Värt att understödjas är även att missbrukarna erbjuds möjligheter till vård som alternativ till det traditionella fängelsestraffet.

I medlemsförslaget betonas den synvinkeln att straffet redan getts och att det sedan genom överenskommelse förändras till vård eller att man inom rättsväsendet skapar möjligheter till vård och rehabilitering. Vid sidan av denna synvinkel borde man även utreda möjligheter till att åtal inte väckes och dom inte fälles och i stället för dessa anvisning till vård. Då skulle det vara fråga om även annat än om ibruktandet av alternativa straffformer. Snarare skulle det vara fråga om en alternativ anvisning till vård.

Helsingfors den 6 juni 1986

Ilkka Suojasalmi
Vik. avdelningschef

Raija Koskinen
Vik. äldre regerings-
sekreterare

Ålands landskapsstyrelse:

— — — meddela att landskapsstyrelsen ställer sig positiv till en rekommendation att utvidga behandlingsinsatsen för den grupp kriminella som samtidigt är drogmissbrukare. Med hänsyn till narkotikans samhällsfarlighet och kriminaliseringens betydelse som en del av samhällets skyddssystem anser emellertid landskapsstyrelsen att vårdinsatserna bör ske i anslutning till straffutmätningen.

Mariehamn den 7 juli 1986

Gunnevi Nordman
Viceantråd

Bengt Linde
Socialchef

¹ Yttrandet översatt från finska.

Norge

Justis- og politidepartementet:

1. Norsk straffelovgivning hjelper ikke adgang for domstolen til å idømme behandling som en særskilt reaksjonsform. Etter straffelovens § 53 nr. 3 litra d kan imidlertid retten sette som vilkår for betinget dom at en domfelt som er stoffmisbruker gjennomgår kur for å motvirke misbruk, om nødvendig i institusjon.

Etter straffeprosessloven § 69 kan tilsvarende vilkår settes for påtaleunntatelse. Behandling som vilkår for betinget dom eller påtaleunntatelse anvendes i liten utstrekning i praksis.

2. Fengselsloven av 12. desember 1958 § 12 gir hjemmel for overføring av "person som utholder fengselsstraff" til behandling sinstitusjon for den gjenstående del av straffetiden. Slik overføring kan finne sted "hvis det finnes hensiktsmessig på grunn av vedkommendes helbred, sinnstilstand, arbeidsevne, tilpasningsevne eller av andre særlige grunner". Bestemmelsen hjemler også adgang til at straffullbyrdelsen i "særlige tilfelle" kan "ta til" i behandling sinstitusjon.

Med hjemmel i denne bestemmelsen i fengselslovens § 12 foretas det årlig rundt 500 overføringer av behandlingstrengende fanger til egnede behandling sinstitusjoner. Det er i hovedsak dømte med rusmiddelproblemer som soner hele eller deler av sin dom i institusjon etter denne paragraf. Man antar at rundt 300 av overføringene gjelder fanger med stoffproblemer.

For at domfelte skal få mulighet til å sone sin straff i behandling sinstitusjon, må han/hun selv søke om dette. Ved vurderingen av søknaden blir det lagt stor vekt på søkerens behandling behov, motivasjonen for behandling og om behandling opplegget ved institusjonen synes egnet. Dersom disse vilkår er oppfylt vil søknaden som oftest bli innvilget.

Generelt sett kan det sies at fengselsmyndighetene fører en liberal praksis når det gjelder å la behandlingstrengende fanger, det være seg narkomane eller alkoholikere, få sone hele eller deler av straffen i behandling sinstitusjon. Problemet er imidlertid at det ikke er tilstrekkelig antall egnede behandling splasser til disposisjon. Fangenes muligheter til å få sone i helse- og sosialinstitusjoner begrenser seg dermed av praktiske årsaker, noe fengselsmyndighetene sterkt beklager.

Vi vil i denne sammenheng nevne at Justisdepartementet i februar 1986 iverksatte en aksjonsplan mot narkotikaproblemet i fengslene og at man, som et ledd i denne aksjonsplanen, vil vurdere grunnlaget for ytterligere overføringer av hardt belastede narkotikamisbrukere til soning i helse- og sosialinstitusjoner i medhold av fengselslovens § 12.

3. Det bør for øvrig nevnes at *sikringsdømte* – med hjemmel i straffelovens § 39 nr. 1 a–f – av påtalemyndigheten/Justisdepartementet kan pålegges å ta opphold i egnet behandling sinstitusjon dersom vedkommende

institusjon har adgang til – og ønsker – å motta den dømte. Sikringsdømte med narkotikaproblemer blir således i en del tilfelle pålagt opphold i behandlingsinstitusjon som vilkår for sikring i frihet.

4. Justisdepartementet ser positivt på forslaget om å utvide behandlingsinnsatsen overfor den gruppe kriminelle som er stoffmisbrukere. Man ser også positivt på forslaget om at det i nordisk lovgivning bør gis muligheter for behandling som alternativ til fengselsopphold, i den utstrekning man ikke alt i dag har adgang til dette. Som nevnt under pkt. 2 foran, har man i Norge adgang til innsetting i – eller overføring til – behandlingsinstitusjon, av personer som er idømt fengselsstraff. Justisdepartementet er – som fengselsmyndighetene – innstilt på å vurdere en ytterligere økning i antall overføringer av straffedømte til soning i behandlingsinstitusjon. Som nevnt, vil imidlertid dette antakelig forutsette at sosialomsorgen er i stand til å stille et større antall plasser til rådighet for kriminalomsorgens klienter.

Oslo, 23. juni 1986

Etter fullmakt

Asbjørn Langås

Avdelingsdirektør

Terje Sjeggstad

Byråsjef

Sosialdepartementet:

Sosialdepartementet er enig i at det fortsatt bør skje en drøfting av forskjellene landene imellom når det gjelder narkotikaproblemer og bekjempelse av disse. Særlig når det gjelder utvikling av behandlings- og rehabiliteringstiltak vil det være viktig med utveksling av erfaringer. Dette gjelder også tiltak som kan fungere som alternativ til fengsel for stoffmisbrukere.

I Norge er det allerede i dag anledning til, slik forslagsstillerne ønsker, å idømme alternativ soning i behandlingsinstitusjon etter Fengselslovens § 12 og 32. I 1982 ble i alt 410 innsatte overført fra landets fengsler til slik alternativ soning. De fleste som ble overført var blandingsmisbrukere. Det skjer i dag flest overføringer til institusjoner under alkoholomsorgen, men også innenfor andre sektorer bygges det nå ut alternative soningsmuligheter. Omfanget av overføringer de senere år har vist at det er en økt erkjennelse av behandlingsbehovet hos innsatte i Norge.

Samtidig med at mulighetene for alternativ soning utvides, er man også i Norge opptatt av behovet for å utbygge tilbudet om hjelp til innsatte som ikke vil trenge innleggelse i behandlingsinstitusjon. Dette innebærer f. eks.

at tilgangen til poliklinisk behandling utenfor fengsel bør lettes, og at helsetjenesten i fengslene bør utbygges til å kunne gi et adekvat tilbud. Også på dette området er det behov for utveksling av erfaringer mellom de nordiske landene.

Oslo, 27. mai 1986

Etter fullmakt

Berit Haldorsen

Eli Sundby

Sverige

Rikspolisstyrelsen:

Rikspolisstyrelsen har i princip inget att invända mot att den angivna mellangruppen av narkotikamissbrukare får vård i stället för att dömas till fängelsestraff. Allt blir beroende på hur effektiv vård man kan erbjuda. Tyvärr har det visat sig att de vårdformer som hittills tillämpats med några få undantag inte varit särskilt verkningsfulla.

Den vård som idag kan erbjudas en missbrukare oberoende av eget samtycke är dels vård enligt lagen (1981: 1243) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) och dels vård enligt lagen (1966: 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall (LSPV). Enligt rikspolisstyrelsens mening medger inte de angivna lagarna att tillräckligt effektiv vård kan beredas missbrukarna. En övergång till utökad vård i stället för fängelsestraff för den angivna gruppen narkotikamissbrukare bör därför leda till en översyn av de angivna vårdlagarna. I första hand bör LVM ändras så att tiden för vården kan förlängas.

Till yttrandet bifogas och åberopas en skrivelse från chefen för rikskriminalsektionens narkotikarotet, kriminalkommissarie Birger Hemingsson (*se Bihang*).

Stockholm den 16 juni 1986

Rikspolisstyrelsen

Ulf Karlsson

Olof Gustafsson

Skrivelse från chefen för rikskriminalsektionens narkotikarotel, kriminalkommissarie Birger Hemingsson

Ovanstående tankegångar har varit aktuella med jämna mellanrum under tiden från 1965 och fram till dags dato. Olika försök har gjorts för att via vårdåtgärder av skilda slag rehabilitera missbrukarna och därigenom minska det totala antalet av narkotikaberoende personer.

Under åttiotalet har sannolikt antalet missbrukare minskat något och en minskning har skett av förstagångsmissbrukare i ungdomsåldersgrupperna.

Det finns inget belägg för att denna minskning beror på tillfredsställande behandlingsinsatser inom olika vårdprojekt, utan det är sannolikt andra orsaker till att en stagnation skett av den tidigare årsvisa ökningen. En av orsakerna är med all säkerhet den att effektivare polisinsatser mot insmugglings- och försäljningsleden givit till resultat att mängden av narkotika som står till missbrukarnas disposition för närvarande är lägre än tidigare.

Det är troligt att en snabb ökning av missbruket skulle bli följden om ännu större mängder kom in i landet för konsumtion. Amfetamintillverkning sker för närvarande i mycket stor skala i Holland och det verkar inte vara svårt att där tillverka ännu större mängder om införseln till Sverige kunde ske utan att störas av polis- och tullingripande.

I vilken utsträckning kan då ökade behandlingsinsatser förväntas vara ett bra alternativ till fängelsestraff?

Undertecknad har ställt frågor till rikskriminalens narkotikarotels förhållsledare för att få fram i vilken utsträckning narkotikamissbrukare de haft i olika ärenden genom behandlingsåtgärder slutat med missbruket och kunnat återföras till ett socialt anpassat liv.

De kunde endast erinra sig två personer som med säkerhet slutat med missbruk och nu är socialt anpassade. Å andra sidan kunde de inte heller påvisa att fängelsestraff återfört någon till ett narkotikafritt liv.

Erfarenheterna är således inte särskilt positiva när det gäller det klientel som vanligen återkommer i de ärenden som under den senaste tioårsperioden förekommit vid roteln. Men samtidigt är det säkerligen så att vissa vårdformer ger ett relativt gott resultat och där de behandlade i vilket fall är avgiftade och i god kondition vid behandlingens slut.

Samhället har givetvis ett ansvar för att så effektiva behandlingsformer som möjligt finns att tillgå för den som hamnat i ett narkotikaberoende som inte kan bemästras av egen kraft. Det är dock föga sannolikt att sådan behandling kan ske med gott resultat utan att den vårdbehövande är berövad friheten. Det normala fängelsestraffet innehåller inga direkta behandlingsformer för det stora flertalet av fängeseklientelet.

Inom fångvårdens regi bör det vara möjligt att inom den slutna vården garantera narkotikafria fångvårdsanstalter och behandlingsformer som kan leda till återanpassning av det klientel som vill lämna sitt drogmissbruk bakom sig. Men man måste här vara realistisk och inse att antalet sådana personer är inte särskilt stort. De flesta av fängeseklientelet är personer som kommer ur miljöer där omgivningen ej reagerar särskilt starkt angående narkotikamissbruk och kriminalitet.

De har således ingen motivation för att förändra sitt liv, utan är inställda på att leva i kriminella kretsar med de följer detta kan ha.

De narkotikamissbrukare som blir gripna för brott är egentligen inte samhällets stora problem därför att där finns möjligheter till behandlingsinsatser eftersom de är omhändertagna vissa tider.

De missbrukare som är gravt narkotikaberoende men av olika anledningar inte grips för brott är ett betydligt större problem, eftersom de inte är tillgängliga för någon effektiv behandlingsform så länge de är ute i frihet.

Samhällets behandlingsåtgärder bör vara inriktade på att i så stor utsträckning som möjligt återföra till ett normalt socialt liv de missbrukare som normalt sett inte borde ha hamnat i ett narkotikaberoende. I dessa fall går det oftast att hitta någon speciell orsak till att de blivit missbrukare och de kan också ha motivation för en behandlingsåtgärd.

Ökade behandlingsinsatser är i och för sig åtgärder som är positiva för att minska narkotikamissbruket, men kan inte beräknas ha någon större effekt på missbruksfrekvensen. Insatserna är heller inte något alternativ till fängelsestraff utan bör vara ett komplement till den återanpassning, som ändå är en grundtanke i all fängenvård.

Behandlingsinsatserna hjälper inte heller den person som döms till fängelsestraf och inte är narkoman när straffet påbörjas, men under fängelsevistelsen startar ett missbruk på grund av trycket från övriga intagna.

Stockholm den 10 juni 1986

Birger Hemmingsson

Krkom

Kriminalvårdsstyrelsen:

Enligt förslaget bör behandlingsinsatserna för kriminella narkotikamissbrukare utökas och samtliga nordiska länder i sin lagstiftning införa möjlighet att som alternativ till fängelsestraff erbjuda missbrukare behandling mot sitt missbruk.

I Sverige finns som bekant sedan år 1974 möjlighet att låta en intagen i kriminalvårdsanstalt undergå behandling mot sitt alkohol- eller narkotikamissbruk utanför anstalten under verkställighetstiden. Enligt 34 § lagen om kriminalvård i anstalt (SFS 1974:203) är en förutsättning för tillstånd till sådan behandling utanför anstalten att den kan antas underlätta den intagnes anpassning i samhället. Den intagne kan överföras till behandlingshem, till enskilt hem för familjevård eller till sjukhus för erforderlig missbruksvård. Beslut om 34 §-vistelse fattas av övervakningsnämnd, om den intagne har dömts till fängelse understigande två år och i övriga fall av kriminalvårdsnämnden. Under år 1985 erhöll omkring 500 intagna s. k. 34 §-vistelse.

Kriminalvårdsstyrelsen anser att möjligheten att låta intagna undergå missbruksvård under anstaltstiden är ett mycket värdefullt inslag i kriminalvårdens rehabiliteringsarbete. Kriminalvårdsstyrelsen ställer sig därför

positiv till att utöka antalet 34 §-vistelser och att påbörja dem tidigare under anstaltsvistelsen än som skett hittills såsom också understrukits av den svenska regeringen och riksdagen.

Såsom framgår av kriminalvårdsstyrelsens yttrande över frivårdskommitténs betänkande är styrelsen positiv till kontraktsvård för missbrukare som ett alternativ till fängelse. Yttrandet bifogas denna skrivelse.¹

Spridningen av HTLV III/AIDS medför att narkotikavården blir än mer angelägen såväl i förebyggande syfte som för att hindra vidare smittspridning bland missbrukare. För kriminalvårdens del innebär medverkan i smittbekämpningen främst en intensifiering av arbetet med att motivera intagna missbrukare att sluta med sitt missbruk och att ta emot erforderlig vård.

Två rapporter från styrelsens forsknings- och utvecklingsgrupp om 34 §-verksamheten, 1984: 3 och 1985: 1, samt styrelsens skrivelse till regeringen 1986-04-01 med förslag till åtgärder inom kriminalvården för att begränsa AIDS-epidemin bifogas detta yttrande.¹

Norrköping den 27 juni 1986

Marianne Håkansson

Ulla Wallqvist

Brottsförebyggande rådet (BRÅ):

Det remitterade medlemsförslaget tar sikte på en grupp narkotikamissbrukare som enligt förslagsställarna lätt kommer i kläm med den nuvarande kontrollpolitiken. Gruppen utgörs dels av personer som begår andra brott än narkotikabrott för att finansiera sitt narkotikamissbruk och dels av personer som på kriminalvårdens anstalter kommer i kontakt med narkotika och blir missbrukare. För denna grupp föreslås kontraktsvård i stället för fängelse eller att det på annat sätt skapas nya möjligheter till behandling och rehabilitering inom rättsväsendet.

Vad först gäller de narkotikamissbrukare som finansierar ett eget missbruk genom bl. a. förmögenhetsbrott ger nuvarande lagstiftning vissa möjligheter till behandling. Sedan länge finns möjlighet att meddela särskilda föreskrifter för den som dömts till skyddstillsyn eller som villkorligt frigivits efter att ha avtjänat en viss tid av fängelsestraffet i anstalt. Sådan föreskrift kan t. ex. avse att den dömda skall underkasta sig läkarvård, nykterhetsvård eller annan vård eller behandling. Det är således i dag möjligt att döma en person till skyddstillsyn med föreskrift att han skall

¹ Här ej tryckt.

underkasta sig vård för sitt narkotikamissbruk. Sådan föreskrift kan också meddelas under tiden som påföljden löper (28 kap. 6 § brottsbalken).

Överlämnande till särskild vård är en annan möjlighet som rätten har när det gäller bl. a. lagöverträdare med missbruksproblem. Rätten kan då överlåta åt länsstyrelsen att föranstalta om vård enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall (31 kap. 2 § brottsbalken). Den möjligheten utnyttjas dock i mindre än 50 fall om året.

Frivårdskommittén har i sitt slutbetänkande (SOU 1984: 32) Nya alternativ till frihetsstraff behandlat bl. a. frågan om kontraktsvård. Kommittén föreslår en påföljd, benämnd villkorligt fängelse, som innebär att rätten får förordna om anstånd med verkställighet av fängelsestraff (på högst två år) för att den dömda skall undergå kontraktsvård. Förutsättningarna är att vederbörande vanemässigt missbrukar alkohol eller narkotika och är i behov av vård för sitt missbruk, att han förklarar sig villig att undergå vård enligt ett särskilt vårdavtal och bedöms lämpad för vården. Det sålunda villkorligt medgivna anståndet med fängelsestraffet skall kunna förverkas om den dömda åsidosätter sina åligganden. Om han fullgjort vad som på honom ankommit skall straffet anses vara till fullo verkställt vid provotidens utgång.

En proposition med anledning av kommitténs förslag väntas under hösten.

Brottsförebyggande rådet har i sitt remissyttrande över frivårdskommitténs förslag inte velat motsätta sig villkorligt fängelse men pekat på vissa oklarheter i förslaget och krävt bl. a. att det tvång som skall vara förenat med kontraktsvård lagregleras. Till denna reservation av rättssäkerhetskaraktär kan nu också fogas vissa synpunkter som sammanhänger med straffets syfte.

I fängelsestraffkommitténs betänkande (SOU 1986: 13) Påföljd för brott görs gällande att varken allmänpreventiva eller individualpreventiva skäl skall vara vägledande vid utformningen av straffskalorna för de olika brotten eller vid påföljdsbestämningen i det enskilda fallet. Straffskalorna skall enligt förslaget baseras på brottens svårhet eller förkastlighet varvid proportionalitet och ekvivalens skall vara viktiga begrepp. Vid påföljdsbestämningen bör vård- och behandlingsaspekter inte tillmätas någon självständig betydelse. Utgångspunkten skall vara brottets straffvärde, som bestäms av brottets svårhet med särskild hänsyn till skada, fara och gärningsmannens skuld. Hänsyn skall tas till omständigheter som ökar eller minskar straffvärdet som t. ex. å ena sidan att gärningsmannen visat särskild hänsynslöshet eller å den andra att brottet föranletts av stark mänsklig medkänsla. Dessutom skall tas vissa billighetshänsyn med avseende på omständigheter som tillkommit efter brottet och gärningsmannens personliga förhållanden. Billighetshänsynen påverkar både påföljdsval och straffmätning.

Med denna grundsyn är utrymmet för behandlingsmotiverade frivårdspåföljder uppenbarligen begränsat. Fängelsestraffkommitténs betänkande remissbehandlas för närvarande.

Vad härefter gäller den andra delen av det remitterade frivårdsförslaget nämligen narkotikasituationen i kriminalvårdens anstalter lämnar justitieutskottets betänkande JuU 1985/86: 30 en sammanfattande redogörelse för de insatser som gjorts (s. 4–6). BRÅ hänvisar till den redogörelsen och menar sammanfattningsvis att nuvarande påföljdssystem inberäknat verkställighetsformerna ger goda möjligheter att tillgodose behovet av vårdinsatser för narkotikamissbrukande lagöverträdare. Det finns enligt rådets mening inte någon anledning att nu gå längre på den inslagna vägen, särskilt som det får anses tveksamt om påföljdsbestämning skall ske huvudsakligen utifrån ett vårdbehov. Däremot har rådet uppfattningen att vårdbehovet bör ges en framträdande plats inom ramen för straffverkställigheten.

Stockholm den 24 juni 1986

Gunnar Nilsson

Ulla Björkman

Socialstyrelsen:

Socialstyrelsen ställer sig positiv till att ökade möjligheter till behandling som alternativ till fängelsestraff skapas främst för de missbrukare för vilka kriminaliteten är en mer eller mindre direkt följd av deras narkotikaberoende. Socialstyrelsen vill också peka på nödvändigheten att samtidigt utveckla motivations- och behandlingsarbetet inom kriminalvården.

När det gäller formerna för en sådan behandling har socialstyrelsen tidigare framhållit i yttrande över frivårdskommitténs betänkande (SOU 1984: 32) att kontraktsvård kan vara en tänkbar vårdform. Under de förutsättningar som angavs för kontraktsvården kunde socialstyrelsen också se möjligheter att släppa kravet på ett orsakssamband mellan missbruket och brottsligheten.

Genom 34 § lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt finns redan lagliga möjligheter att överföra fängelsedömda missbrukare till vård. I praktiken sker detta också i stor utsträckning i de fall adekvata vårdmöjligheter står till buds. Socialstyrelsen menar dock att ännu fler skulle kunna få vård utanför kriminalvårdsanstalt om vården byggdes ut och vidareutvecklades. Det väsentligaste är emellertid inte var vården ges utan att så många som möjligt kan komma i åtnjutande av adekvat vård. Socialstyrelsen anser därför att alla strävanden att utveckla behandlingsmöjligheterna inom kriminalvården bör stödjas.

AIDS-problematiken har ytterligare aktualiserat och understrukit behovet att utveckla vårdinsatserna och samarbetet mellan kriminalvård och socialtjänst. I en gemensam expertpromemoria från socialdepartementet och socialstyrelsen i oktober 1985 framhölls bland annat:

Därutöver krävs en intensifierad samverkan mellan socialtjänst och kriminalvård. I det sammanhanget bör särskilt uppmärksammas de narkotikamissbrukare som är intagna på häktena i storstadsområdena. AIDS-epidemin gör det mer angeläget än någonsin tidigare att utnyttja häktstiden till insatser för att motivera narkotikamissbrukarna för behandling. Dessa insatser måste ske i nära samverkan mellan häktespersonal, frivårdsassistenter och socialtjänstens narkomanvårdare.

En viktig möjlighet i detta sammanhang är 34 §-institutet, dvs. den bestämmelse i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (KVäL) som under vissa förutsättningar medger att en intagen inom kriminalvården kan vistas utanför anstalten – t. ex. för att genomgå vård vid behandlingshem. Det är en allmän uppfattning inom kriminalvården att AIDS-epidemin lett till att fler intagna är motiverade för vård. Det är därför viktigt att även i fortsättningen utnyttja 34 §-institutet. Det bör dock understrykas att denna möjlighet bör användas endast om åtgärden grundar sig på en realistisk behandlingsplanering och om det finns skäl att anta att klienten kan motiveras till att fullfölja den planerade behandlingen.

Vårdmöjligheterna håller på att utvecklas vidare och regeringen har ställt ytterligare medel till förfogande för AIDS-bekämpning bland annat genom ökade insatser för motivation till behandling riktade till häktade och omhändertagna inom kriminalvården samt till samarbete, insatser genom frivilligorganisationer och utveckling av annan narkomanvård för eftersatta grupper.

Socialstyrelsen vill sammanfattningsvis framhålla att alla narkotikamissbrukare måste få tillgång till vård oavsett var de befinner sig – inom kriminalvården eller inom något annat vårdssystem. Möjligheter till behandling måste utvecklas och motivationsarbetet intensifieras såväl inom kriminalvården som i samarbetet mellan kriminalvårdsresurser- sjuk- och socialtjänstresurser och ideella organisationer. Sådan behandling kan begränsa brottsligheten. Spridningen av AIDS understryker ytterligare att det är brådskande att förstärka vårdresurserna överallt i samhället där man kan nå narkotikamissbrukare.

Stockholm den 24 juni 1986

Enligt socialstyrelsens beslut

Bo Westman

Svea hovrätt:

Frågan om val av lämplig påföljd med särskilt beaktande av gärningsmannens personliga förhållanden har under 1900-talet varit föremål för ständig debatt. De påföljder som infördes i brottsbalken har efter balkens ikraftträdande i vissa hänseenden ändrats och praxis på området har kontinuerligt utvecklats. Den allmänna regeln om val av påföljd i 1 kap. 7 § har

emellertid stått oförändrad under hela den tid brottsbalken varit i kraft, medan förändringarna i nu aktuellt hänseende i stället främst skett i de kapitel i brottsbalken som rör de särskilda påföljderna. Utvecklingen har numera gått dithän, att fängelsestraffkommittén i sitt slutbetänkande (SOU 1986: 13–15) funnit skäl att föreslå, att den allmänna påföljdsregeln i brottsbalken utgår och ersätts av i lag närmare reglerade bestämmelser om påföljdsval.

Det torde numera råda enighet om att frihetsstraff har en övervägande negativ inverkan på den dömda. Vad beträffar skyddstillsyn och annan kriminalvård i frihet kan emellertid konstateras, att de förväntningar som tidigare funnits beträffande dessa former av kriminalvård har visat sig alltför högt ställda. Vägande skäl, inte minst etiska och humanitära, har ändå ansetts tala för att kriminalvårdens tyngdpunkt, särskilt när det gäller unga lagöverträdare, skall läggas på vård utom anstalt.

Vad gäller de grupper lagöverträdare som nämns i det remitterade medlemsförslaget kan följande anmärkas. En avsevärd skärpning har skett beträffande straffen för grova narkotikabrott under de senaste åren. Samtidigt har betydande resurser satsats på vård i olika former för narkotikamissbrukare. Förändringar avseende val av påföljd för lagöverträdare med missbruksproblem har genomförts eller föreslagits. Genom regeringens prop. 1982/83: 85 intensifierades sålunda kriminalvården i frihet för personer ådömda skyddstillsyn och för villkorligt frigivna. Frivårdskommittén har i sitt slutbetänkande (SOU 1984: 32), Nya alternativ till frihetsstraff, föreslagit att en lag om villkorligt fängelse skall införas. Denna lag är tänkt att kunna användas som alternativ till ådömande av fängelse, när samhällsskyddet inte nödvändigtvis påkallar ett frihetsberövande, och är avsedd att tillämpas på drogmissbrukare, som bedöms vara lämpliga för vård. Hovrätten ställde sig i sitt remissvar positiv till förslaget. Kriminalvårdslagen har också reformerats i syfte att underlätta den intagnes återanpassning i samhället, t. ex. möjligheterna till vistelse i behandlingshem enligt 34 § kriminalvårdslagen. Även 31 kap. brottsbalken ger domstolen vissa möjligheter att överlämna den dömda till särskild vård. – Praxis i narkotikamål har anpassats till lagstiftarens intentioner så att gärningsmannens personliga förhållanden har trätt i förgrunden. Av rättsfallet NJA 1983 s. 887 framgår sålunda att, oaktat Högsta domstolen fann att en person gjort sig skyldig till narkotikabrott av allvarlig beskaffenhet, påföljden likväl bestämdes till skyddstillsyn med hänsyn främst till gärningsmannens goda prognos.

Sammanfattningsvis finner hovrätten att det i Sverige finns alternativ till kriminalvård utom anstalt för lagöverträdare, som på grund av sitt narkotikamissbruk gjort sig skyldiga till brott, och att marken är beredd för nya reformer. Härtill kommer att den nordiska verkställighetslagen ger medborgare i de nordiska länderna möjlighet att verkställa frihetsstraff antingen i det nordiska land där han är medborgare eller i det land där han har sitt

hemvist. Medlemsförslaget påkallar därför enligt hovrättens mening för närvarande ingen åtgärd för svenskt vidkommande.

Stockholm den 19 juni 1986

På hovrättens vägnar

Birgitta Blom

Stefan Rubenson

Folkrörelse mot narkotika (RNS):

RNS avser inkomma med yttranden men har ej haft möjlighet att färdigställa dessa före den 15 juli 1986.

Stockholm den 13 juli 1986

Anders Eriksson

RNS förbundsstyrelses arbetsutskott

Medlemsförslag

om samnordiskt utvecklande av vänskapsskol- verksamhet med sovjetiska skolor

*(Väckt av Pirkko Turpeinen samt Esko Aho, Margrete Auken, Esko Alm-
gren, Kaj Bärlund, Mikko Elo, Lilli Gyldenkilde, Liisa Hilpelä, Tytti Iso-
hookana-Asunmaa, Olof Jansson, Anna-Liisa Jokinen, Antti Kalliomäki,
Ilkka Kanerva, Arvo Kemppainen, Hannu Kemppainen, Timo Kietä-
väinen, Sakari Knuuttila, Erkki Liikanen, Paavo Lipponen, Martti
Lähdesmäki, Peter Muurman, Tellervo Nousiainen, Aase Olesen, Saara-
Maria Paakkinen, Helena Pesola, Heikki Riihijärvi och Ilkka Suominen)*

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Föreningarna Nordens Förbund:

Föreningarna Nordens Förbund understryker vikten av att vidareut-
veckla vänskapsskolverksamheten inom Norden.

Samtidigt förhåller sig Föreningarna Norden allmänt positiva till en
vidareutveckling av vänskapsskolverksamheten utanför Norden.

En viktig fredsbevarande faktor i vår världsdel är de omfattande kontak-
terna mellan de nordiska länderna. Dessa förbindelser bör byggas ut, både
inom Norden och i förhållande till andra länder, i syfte att åstadkomma
avspänning och ökad förståelse olika folk emellan.

Åbo den 14 juni 1986

Helge Seip
Ordförande

Borgþór S. Kjærnested
Förbundssekreterare

Nordiska språk- och informationscentret:

I medlemsförslaget föreslås att Nordiska ministerrådet vidtar åtgärder för att de nordiska länderna skall utveckla vänskapsskolverksamheten med sovjetiska skolor. I motiveringarna till medlemsförslaget anføres, att Finland har en regelbunden växelverkan med Sovjetunionen på det kulturella området och att Finland och Sovjetunionen överenskommit om utvecklandet av vänskapsskolverksamheten.

Nordiska språk- och informationscentret konstaterar, att Finland haft skolkontakter som är resultat av ett långvarigt bilateralt samarbete med sovjetiska myndigheter och vänskapsstäder. Lärar- och elevbesök har även varit möjliga vid konferenser och seminarier. Resultaten av överenskommelsen omnämnd i medlemsförslaget är tills vidare knappast befintliga. För att intensifiera skolsamarbetet med Sovjetunionen har Finland gjort ytterligare försök att skapa kontakter via Unescos vänskapsskolor. Fr. o. m. augusti 1985 är vänskapsskolverksamheten (i form av exkursioner, lägerskolor) med Sovjetunionen även berättigad till statsunderstöd i Finland. På centrets eget verksamhetsfält har det uppstått kontakter med sovjetiska myndigheter inom seminarieverksamheten och då främst gällande språkfrågor på Nordkalottområdet.

Nordiska språk- och informationscentret noterar, att de bilaterala kontakter Finland har sträcker sig över en lång tidsperiod samt att kontakterna närmast uppstått på basis av myndigheternas officiella beslut. Nordiska språk- och informationscentret anser därför att det behövs en kartläggning av de bilaterala skolkontakter som varje nordiskt land haft med Sovjetunionen och en utredning över de praktiska möjligheter som finns för att så småningom intensifiera skolsamarbetet med Sovjetunionen.

Nordiska språk- och informationscentret stödjer medlemsförslagets tanke på att vänskapsskolverksamheten med sovjetiska skolor är en möjlighet att främja och berika uppfostran till fred och internationalism i nordiska skolor.

Helsingfors den 16 juni 1986

Marja-Liisa Karppinen

T. f. direktör

Danmark**Undervisningsministeriet:**

— — — skal man meddele, at man for så vidt angår folkeskolen har indhentet følgende udtalelse fra direktoratet for folkeskolen, seminarer m. v.:

Det bemærkes, at i det de-centrale danske skolesystem er det kommunerne, der er initiativtagende i sager som denne, idet undervisningens indhold og de dermed forbundne udgifter er et kommunalt anliggende.

Direktoratet ser naturligvis med velvilje på alle former for skoleudveksling, men har ikke mulighed for at medvirke hverken praktisk eller økonomisk.

For så vidt angår gymnasieskolen har man indhentet følgende udtalelse fra direktoratet for gymnasieskolerne og højere forberedelseseksamen:

Tilbagesendes til Det internationale kontor, j.nr. 8-76-39-1/86 med oplysning om, at sagen har været sendt til høring hos fagkonsulenten i russisk. Han oplyser følgende:

Jeg vil gerne på det varmeste støtte forslaget om udvikling af venskabsvirksomhed med sovjetiske skoler. Besøg på en sovjetisk skole indgår som en fast del af programmet, når danske gymnasieelever er på studierejse i Sovjetunionen. De danske elever får her lejlighed til at tale russisk med jævnaldrende russere og får samtidig et indtryk af det sovjetiske uddannelsessystem.

Man ved normalt ikke på forhånd, hvilken skole man kommer på besøg på. En venskabsordning ville betyde, at der i forvejen var etableret kontakt til den sovjetiske skole, og det ville givetvis forøge værdien af et sådant besøg. Endvidere ville en venskabsordning muliggøre en udveksling, således at sovjetiske skoleelever kom på besøg i Danmark. En sådan udveksling ville utvivlsomt give et stort udbytte for begge landes elever.

Det fremgår af forslaget, at der allerede eksisterer en overenskomst på dette område mellem de finske og de sovjetiske skolemyndigheder. Den kunne måske tjene som forbillede for lignende aftaler mellem Danmark og de øvrige nordiske lande og Sovjetunionen.

Direktoratet kan tilføje, at det finder ordninger af den nævnte art gode ud fra mange synsvinkler, men at det er vigtigt, at de kan fungere på nogenlunde ensartede vilkår i forhold til andre lande.

Ministeriet har ikke yderligere bemærkninger til de ovenstående udtalelser.

København, 18. juni 1986

P. m. v.
e. b.

Inn Ovesen

Fuldmægtig

Danmarks Lærerforening:

De eksisterende venskabsbyordninger danner typisk ramme om skolesamarbejdet de forskellige lande imellem. Danmarks Lærerforening har

ikke kendskab til de eksisterende venskabsbyaftaler eller evt. supplerende venskabskolevirksomhed, hvorfor foreningen er afskåret fra at bidrage til belysning af det fremsendte forslag.

København, den 29. april 1986

Leif Klinte

Landsforeningen Danmark-Sovjetunionen:

— — — og vi er naturligvis særdeles positive overfor forslaget, selv om jeg kan se, at der kan opstå en række praktiske problemer på grund af sprogbarrieren.

Landsforeningen har i forbindelse med venskabsbysamarbejdet forsøgt at få etableret en udveksling af dansk og sovjetisk skoleungdom. Det har endnu ikke været muligt at få det til at fungere. Fra sovjetisk side har man ønsket at deres grupper skal bo samlet og ikke indkvarteres privat. Man mener, at der vil opstå en masse kontaktvanskeligheder, der vil ødelægge et sådant initiativ. Desuden er der også peget på økonomien.

Det seneste initiativ er, at en gruppe fra Rønne Statsgymnasium i denne sommer rejser som turister til deres venskabsby Vysnij Volotjok, og det betyder forhåbentlig, at der opstår praktiske kontakter så unge fra Vysnij Volotjok kan besøge Rønne.

Vort arbejde indtil nu har begrænset sig til skriftlige kontakter, f. eks. til skole nr. 38 i Moskva, pennevenner, udveksling af materiale — f. eks. børnetegninger.

Det er på nuværende tidspunkt vore erfaringer. Forøvrigt får vi mange henvendelser fra danske skoler/skolebørn om materiale om børns hverdag i Sovjetunionen. Denne interesse kan vi opfylde ved at sende en del af vort righoldige fotomateriale. Interessen er altså tilstede fra danske børns side.

Og Landsforeningen står naturligvis til rådighed for kontakter og hjælper gerne, såfremt det måtte ønskes.

København, den 15. juli 1986

f/Landsforeningen

Ingmar Wagner

Nanna Jørgensen

Finland

Undervisningsministeriet¹:

Man kan anse att ovan nämnda medlemsförslag är av stor vikt och bör understödjas. I synnerhet har Finland mycket att ge när det gäller att utveckla vänskapsskolverksamheten med sovjetiska skolor. Dessa erfarenheter och samarbetsformer borde kunna utnyttjas inom Norden för att även de övriga nordiska länderna kunde börja delta i vänskapsskolverksamheten med Sovjetunionen.

För att en aktiv vänskapsskolverksamhet kan uppstå mellan de nordiska länderna och Sovjetunionen borde man utnyttja de erfarenheter som man fått av motsvarande verksamhet mellan de nordiska länderna och av den vänskapsskolverksamhet varom de finländska och sovjetiska skolmyndigheterna överenskommit. Norden-föreningarna i de nordiska länderna har sedan länge utövat och utvecklat vänskapsskolverksamheten. På denna grund kunde man således bygga upp en samnordisk vänskapsskolverksamhet med sovjetiska skolor.

Undervisningsministeriets skolavdelning föreslår, att en arbetsgrupp skall tillsättas med uppgift att utreda på vilket sätt vänskapsskolverksamheten med de sovjetiska skolorna som avses i medlemsförslaget kan fås till stånd och utvecklas. Arbetsgruppen borde bestå av representanter för Föreningarna Nordens Förbund, Samfundet Finland-Sovjetunionen och motsvarande organ i de övriga nordiska länderna samt av representanter för undervisningsförvaltningen i varje nordiskt land.

Ministeriet kommer att ta slutlig ställning till medlemsförslaget i samband med frågans behandling inom det nordiska kulturavtalets samarbetsorgan.

Helsingfors den 31 juli 1986

Jaakko Numminen
Kanslichef

Fredrik Forsberg
Äldre regeringssekreterare

Skolstyrelsen:

Erfarenheterna av vänskoleverksamheten har visat, att verksamheten ger lärarna och eleverna möjlighet till personliga och fördjupade insikter samtidigt som man skapar förutsättningar för en gynnsam växelverkan mellan dem som deltar i verksamheten samt ökar kännedomen om skolförhållandena och övriga förhållanden. Vänskoleverksamheten åtnjuter på grund av

¹ Yttrandet översatt från finska.

sin mångsidighet och aktiverande karaktär allt större popularitet. Den är en viktig arbetsform för främjande av internationellt samförstånd, vänskap och fred.

De finländska skolmyndigheterna och Sovjetunionen har under de senaste åren strävat efter att utvidga vänskoleverksamheten så, att så många skolor som möjligt kan få de kontakter de önskar.

Skolstyrelsen anser att ett utvecklande av vänskoleverksamheten med de sovjetiska skolorna på samnordisk nivå ger goda möjligheter till att vidareutveckla verksamheten innehållsmässigt och vad formerna för genomförandet beträffar. Genom att sammanställa de erfarenheter de enskilda nordiska länderna har fått av vänskoleverksamheten med sovjetiska skolor, är det möjligt att skapa nya och omväxlande samarbetsformer, som även berikar verksamheten innehållsmässigt.

Ett förverkligande av förslaget förutsätter en utredning om de nuvarande arbetsformerna och det aktuella läget inom de enskilda nordiska länderna. På basen av denna är det möjligt att skapa en naturlig plan för det samnordiska genomförandet.

Helsingfors den 24 juni 1986

Vesa Lyytikäinen
Avdelningschef

Armi Mikkola
Överinspektör

Finlands Unesco-kommission:

I Finland fungerar för närvarande 45 vänskapsskolor, som hör till Unescos ASPRO-projekt (ASPRO = Associated Schools Project). Skolstyrelsen svarar för ASPRO-verksamhetens koordinering och man planerar som bäst inledandet av motsvarande verksamhet i läroinrättningar, som verkar under yrkesutbildningsstyrelsen. ASPRO-verksamheten ansluter sig till internationaliseringen av utbildningen. I skolorna förekommer också annat internationellt utbyte, t. ex. i anslutning till vänskapskommunverksamheten.

Det redan existerande samarbetet utesluter emellertid inte möjligheten att utveckla vänskapsskolverksamhet på gemensam nordisk bas. Finlands Unesco-kommission betraktar ovannämnda medlemsförslag såsom intressant och värt att utveckla.

Helsingfors den 25 juni 1986

Sakari Kiuru
Ordförande

Margaretha Mickwitz
Generalsekreterare

Ålands landskapsstyrelse:

Främjandet av förståelse för fredsarbete är en väsentlig strävan i uppfostringsarbete i allmänhet och i skolans undervisningsverksamhet i synnerhet. En positiv åtgärd för att främja vänskap mellan folken är att ge ungdom möjlighet att lära känna jämnåriga i andra länder, vilket även ingår i vänskapsskoltanken.

Ålands landskapsstyrelse noterar med tillfredsställelse att kontaktverksamhet mellan åländsk ungdom och sovjetisk sedan länge försiggår och förordar föreslagna åtgärder även för andra områden inom Norden.

Mariehamn den 25 september 1986

Folke Woivalin

Lantråd

Börje Karlsson

Utbildningschef

Samfundet Finland-Sovjetunionen rf.¹:

Samfundet Finland-Sovjetunionen har genom sin egen verksamhet som en organisation för främjandet av vänskaps- och samarbetsförhållanden mellan Finland och Sovjetunionen försökt medverka till att vänskapsskolverksamhet fås till stånd och utvecklas med Sovjetunionen och i detta syfte samarbetat bl. a. med Finlands skolstyrelse. De centrala grunderna för vänskapsskolverksamhet har enligt vår uppfattning uttryckts synnerligen fullständigt i medlemsförslagets motivering.

Samnordiska angelägenheter omfattas inte av verksamhetskretsen för samfundet Finland-Sovjetunionen, som är en organisation specialiserad på relationer mellan Finland och Sovjetunionen. Då det är fråga om samverkan med Sovjetunionen hälsar vårt samfund, som hänvisar till förslagets motivering, förslaget med tillfredsställelse och önskar att det kommer att leda till de åtgärder som avses i förslaget.

Vårt samfund är förstås berett att vid behov och enligt sina möjligheter förmedla de erfarenheter som samfundet erhållit genom sin verksamhet med beaktande av bl. a. de i olika nordiska länder verkamma vänskapssamfundet med Sovjetunionen. Vi hänvisar även till att i samband med att projektet "Bli bekant med grannen", som uppstod i samarbete mellan skolstyrelsen och vårt samfund, grundades, informerades vi Pohjola-Norden därom i förväg och uppgav att vårt samfund är berett att med Pohjola-Norden granska samarbetsmöjligheterna i vänskapssamfundsverksamheten.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Vad samnordisk vänskapsskolverksamhet beträffar har vi inte tillräckligt med grundläggande information för att kunna ge ett särskilt uttalande därom.

Helsingfors den 19 juni 1986

Samfundet Finland-Sovjetunionen

Erkki Kivimäki

Generalsekreterare

Lärarnas fackorganisation LFO rf.¹:

Lärarnas fackorganisation LFO förhåller sig mycket positiv till vänskapsskolverksamheten. Den är en viktig och konkret del av fostran till internationalism. Förutom att grunden till internationell vänskap, samförstånd och fred utgörs av riktig information om världen bygger de även på vänskapsförhållanden mellan samfund och individer. Vänskapsskolverksamheten skapar dessa förhållanden.

Lärarnas fackorganisation anser att man av Aspro-skolverksamheten vid UNESCO erhållit positiva erfarenheter om vänskapsskolverksamheten. Detsamma kan sägas om organisationens egen systerskolverksamhet med skolor i Zimbabwe, Moçambique och Nigeria.

LFO anser det vara naturligt att vänskapsskolverksamhet inleds även med skolor i det östliga grannlandet Sovjetunionen.

På grund av det intensiva nordiska samarbetet känns det vara lämpligt att verksamheten inleds samnordiskt. Verksamheten torde i praktiken motsvara den verksamhet som en del städer och kommuner bedriver. Det uppstår en vänskapsskolring, där samtliga skolor står i kontakt med varandra.

Kontakterna upplivar skolans verksamhet, men torde inte belasta skolans övriga verksamhet för mycket.

Lärarnas fackorganisation anser att förslaget om samnordiskt utvecklande av vänskapsskolverksamhet med sovjetiska skolor är värt att understödjas.

Helsingfors den 17 juni 1986

Lärarnas fackorganisation LFO

Voitto Ranne

Ordförande

Anneli Askola

Sekreterare för internationella ärenden

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands svenska skolungdomsförbund r.f., FSS:

Inom FSS har man alltid talat varmt för ett utvecklande av vänskaps-
skolverksamheten med olika länder. FSS håller helt med förslagsställarna
om fördelarna med ett dylikt system, samt poängterar att intresset för ett
dylikt system skulle öka bland landets skolelever, om utbytet sker på en
samnordisk basis. Nämnas kan även att det protokoll för samarbetet
mellan den sovjetiska och de finska ungdomsorganisationerna, som ett
resultat av initiativ tagna av bl. a. FSS, även ingår en sats om att det är
önskvärt att utveckla vänskapsskolverksamheten i Finland och Sovjetuni-
onen.

FSS skulle gärna se att Nordiska rådets initiativ vore mera konkret
utformat, detta för att undvika urvattning av ett annars gott förslag. Att
förslaget är tidsbundet, så till vida att man hänvisar till FN:s fredsår är bra,
eftersom det innebär att åtgärderna inte kan skjutas allt för långt på
framtiden.

Såvida det är möjligt skulle FFS gärna se att förslaget utökas till att även
omfatta vanligt ungdomsresande av typ Interrail i Sovjet. Detta skulle
antagligen intressera skolelever ännu mera än ett vänskapsskolesystem. Vi
anser att dessa två kontaktformer skulle komplettera varandra, då ett
vänskolesamarbete många gånger tenderar att bli mera "officiellt", medan
ett individuellt resande är mera inofficiellt och självständigare. Liknande
initiativ har även gjorts av andra instanser och Nordiska rådets insats i
denna fråga kunde ytterligare öka möjligheterna att realisera ett sådant
initiativ.

Finlands svenska skolungdomsförbund föreslår därför att:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta
åtgärder för att de nordiska länderna som en åtgärd under FN:s
fredsår börjar utveckla vänskapsskolverksamheten med sovje-
tiska skolor, både särskilt för sig och samnordiskt, samt att initia-
tiv tas för att underlätta ungdomsresandet i Sovjetunionen, t. ex.
genom att på sikt sträva till att införa ett system av samma typ
som det europeiska Interrailsystemet även i Sovjetunionen.

Helsingfors den 21 juli 1986

Å styrelsens för Finlands svenska skolungdomsförbund r.f. vägnar

Theresa Norrmén
Förbundsordförande

Island**Islands lærerforbund¹:**

Styret i Islands lærerforbund vedtok på sitt møte den 26. mai d.å. å anbefale vedtakelse av det medlemsforslag som er blitt fremlagt i Nordisk Råd om økt samarbeid mellom de nordiske land og Sovjetunionen i skolesektoren.

Reykjavík, 6. juni 1986

P. v. a.
KÍs styre

Valgeir Gestsson

Den islandske lærerforening¹:

Styret i Den islandske lærerforening har hatt til uttalelse et medlemsforslag som foreligger i Nordisk Råd om økt samarbeid med Sovjetunionen i skole spørsmål.

I denne anledning vil HÍKs styre gi uttrykk for den oppfatning at internasjonalt samarbeid om skole spørsmål ikke bare er ønskelig, men nødvendig for en liten nasjon som den islandske. De islandske lærere og deres organisasjoner har i de siste år hatt samkvem og kontakt med sine kolleger i stadig flere land og på den måten utvidet sin horisont og hentet nye ideer.

Av denne grunn hilser vi med glede ethvert tiltak som fører til økt samkvem mellom lærere og andre skolefolk landene imellom, og erklærer vår tilslutning til det fremkomne forslag i Nordisk Råd om økt samarbeid med Sovjetunionen om skole spørsmål.

Reykjavík, 23. juni 1986

P. p.
HÍKs styre

Kristján Thorlacius
Formann

Foreningen MÍR, Islandsk-sovjetisk kulturforening¹:

I de vel 36 år som er gått siden stiftelsen av MÍR, Islandsk-sovjetisk kulturforening, har foreningen arbeidet med en allsidig informering her i

¹ Yttrandet översatt från isländska.

landet om kulturen til de folk som bor i Sovjetunionen, og samtidig har foreningen forsøkt etter evne å informere om Island, islandsk kultur og folkeliv i det hele der i øst. I denne gjensidige informasjonsvirksomhet har foreningen fått stor hjelp og assistanse hos de instanser i Sovjetunionen som MÍR lengst har hatt mest kontakt og samarbeid med, d. e. Forbundet av sovjetiske foreninger for vennskap og kulturelle forbindelser med utlandet og foreningen Sovjetunionen-Island. I disse sovjetiske organisasjoner og blant de personer som mest har gjort seg gjeldende i samarbeidet med MÍR, har skolefolk lenge vært mannsterke, og på samme vis har islandske lærere og andre talsmenn for skolene tatt aktiv del i MÍRs foreningsvirksomhet og ofte dratt på studiereiser til Sovjetunionen i foreningens regi. Det kan bl. a. nevnes at blant de såkalte kollektive medlemmer i foreningen Sovjetunionen-Island er minst to skoler, en grunnskole i Moskva og en kjent musikk-skole i den byen, oppkalt etter Ippolitov-Ivanov. I disse skolene, likesom i mange andre institusjoner og organisasjoner som er tilknyttet foreningen Sovjetunionen-Island, er det hyppige orienteringer om Island i ord og bilder, og det er faktisk alltid i vedkommende lokaler arrangert billedutstillinger fra Island. Det kan enn videre nevnes at MÍR har lagt forholdene til rette for og assistert en del elevgrupper som har dratt på studie- eller orienteringsreiser til Sovjetunionen de siste årene, nå sist (i mars) en gruppe elever i Islands teaterskole. Også elever og lærere fra Östlandet og Sörlandet har vært på reise i Sovjetunionen de senere år i foreningens regi.

Alle som har deltatt i denne gjensidige orienteringsvirksomhet, hva enten det er islendinger eller sovjetfolk, er enige om den utvilsomme nytte av den, at den er både opplysende og vekkende, fjerner misforståelse og fordommer, bidrar til vennskap og givende samkvem mellom nasjonene. Vårt kjennskap i MÍR til tilsvarende organisasjoners arbeid i Finland tyder også på at det gjensidige samarbeid i skolesektoren har gitt rikt resultat for alle parter, og derfor kommer det ikke uventet at finlendingene skulle ta initiativet til å fremme forslag om disse spørsmål i Nordisk Råd. Selv om forholdene på dette felt visse er noe annerledes i Finland enn annensteds i Norden, er det full grunn til at andre nordiske folk også nyttiggjør seg mulighetene til gjensidig samkvem med Sovjetunionen i skolesektoren mer enn hittil. Derfor hilser MÍRs styre med glede det initiativ som fremleggelsen av forslaget i Nordisk Råd er, og anbefaler avgjort at de islandske medlemmer av rådet støtter forslaget.

Reykjavík, 26. mai 1986

Ivar H. Jónsson

Formann i MÍR

Norge

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Kirke- og undervisningsdepartementet ser positivt på at det som et tiltak under FN's fredsår tas initiativ til samnordisk utvikling av vennskapsvirksomhet med sovjetiske skoler.

Vi mener imidlertid at det, blant annet av språklige og praktiske grunner, er urealistisk å regne med at slik vennskapsskoleutveksling vil kunne få noe særlig omfang. Når det gjelder utlandet for øvrig, skjer slik utveksling i dag bare i meget liten utstrekning. Heller ikke innen Norden har det hittil lyktes å få fart i en organisert elevutveksling mellom landene.

Departementet har vært i kontakt med skoledirektøren i Finnmark, som opplyser at det foreløpig ikke har funnet sted skolebesøk av norske grunnskoleelever i Sovjetunionen, og rimeligvis heller ikke besøk motsatt vei. Geografisk ligger imidlertid forholdene for slik utveksling godt til rette. Etter det som er opplyst, er det etablert vennskapskontakt mellom Alta og Hammerfest og et par sovjetiske byer. En er kjent med at en klasse elever fra Svanvik folkehøgskole nylig har vært på besøk i Sovjetunionen.

Ekskursjoner for elever i grunnskolen er regulert gjennom et særskilt rundskriv fra departementet, hvor det blant annet heter:

... elevutveksling med utlandet bør helst legges til avgangsklasser ... Det må sendes spesiell søknad til skolestyret for hvert slikt leirskoleopphold eller elevutveksling. Det er således det enkelte skolestyre som tar standpunkt til elevutvekslinger med utlandet. Det heter i rundskrivet videre at skolereiser må ha en rimelig, økonomisk ramme, slik at ingen elev må være forhindret fra å delta av økonomiske grunner.

Oslo, 18. juli 1986

Etter fullmakt

A. Borgvad

Tomas Øvergaard

Kultur- og vitenskapsdepartementet har i skrivelse den 12 juni 1986 forklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Sambandet Norge-Sovjetunionen:

Sambandet Norge-Sovjetunionen deler forslagsstillernes synspunkter, og gir forslaget sin fulle tilslutning. Skulle det bli aktuelt, er vår organisasjon villig til å engasjere seg aktivt i et mulig prosjekt som måtte følge på grunnlag av forslaget.

Sambandet Norge-Sovjetunionen har et nært samarbeid med søsterorganisasjoner i USSR. I denne sammenheng nevner vi at viseundervisningsminister Fjodor Panatsjin er formann i "Sambandet SSSR-Norge", og i flere av de sovjetiske vennskapssambandene er skoler kollektivt tilsluttede medlemmer. I mange år har vi derfor vært i stand til å formidle kontakter og studieprogram for ulike skolegrupper som har besøkt Sovjetunionen. De to siste årene har vi som turoperatører – tilknyttet Reisegarantifondet – laget egne reiser for skoleklasser, språkkurs og spesiallærere. Vi vet at – kanskje særlig blant ganske unge mennesker – kontaktbehovet er stort, og vi tror at en vennskapsskoleordning kan imøtekomme noe av dette behovet, og samtidig være en viktig fredsfaktor. Vi beklager bare at våre ressurser hittil har begrenset vår virksomhet på området.

Oslo, 5. juni 1986

Sambandet Norge-Sovjetunionen

Oddlaug S. Andersen

Formann

Øivind Frisch

Landssekretær

Sve r i g e

Skolöverstyrelsen (SÖ):

SÖ har de senaste åren i skilda sammanhang framhävt vikten av att i skolans undervisning frågor rörande internationell förståelse och fred i enlighet med läroplanernas intentioner ges ökad uppmärksamhet. Ett viktigt inslag härvidlag är ett handlingsinriktat arbete. En form för detta är skolungdomskontakter med andra länder baserade på studier och kunskapsbyggnad. SÖ har också, bl. a. i samarbete med Svenska unescorådet och SIDA inom Asproprojektet, inlett arbete på att få till stånd s.k. kontaktskolor även med stater i Östeuropa.

Med bifogande av servicematerialet Fredsundervisning, fred-frihet-utveckling-mänskliga rättigheter och med särskild hänvisning till s. 21 f. i häftet¹ tillstyrker SÖ förslaget om samnordiskt utvecklande av vänskaps-skolverksamhet med nordiska skolor.

Stockholm den 18 juni 1986

Lennart Orehag

Bengt Thelin

¹ Här ej tryckt.

Svenska unescorådet:

Svenska unescorådet deltar sedan drygt ett år i ett Unescoinitierat vän-skoleprojekt, Associated Schools Project. Det har till syfte att främja skolkontakter mellan länderna samt att initiera nya undervisningsmetoder. Från svensk sida främjar man inom ASPRO bl. a. just kontakter med skolor i östländerna. Tio skolor, både på grundskole- och gymnasienivå, deltar för närvarande i projektet.

Totalt deltar 1970 skolor i 94 länder i ASPRO. I Sverige koordineras projektet av svenska unescorådet i samarbete med SIDA och skolöverstyrelsen.

Svenska unescorådet har här möjlighet att genom sin officiella status fungera som förmedlare och i förekommande fall påtryckare när det gäller kontakter med skolor i östländer.

Det är vår erfarenhet att det är mycket svårt att få kontaktskolor utanför de etablerade, officiella, kanalerna.

Även om kontakter mellan nationalkommissionen samt diplomatiska sådana utnyttjas, måste skolorna räkna med att det tar lång tid att få kontaktskola i t. ex. Sovjetunionen. Nästa led är korrespondensen skolorna emellan. Även här kan det dröja länge innan kontakten permanentas.

Sverige har nu genom ASPRO fem skolor som har kontaktskolor i Sovjetunionen, Östtyskland, Ungern och Bulgarien. Det är ännu för tidigt att göra en utvärdering av verksamheten. Flera av dessa kontakter har tagits på diplomatisk nivå inom Unesco.

Alla vägar som främjar kunskaper och kontakter mellan öst- och västländer bör självfallet uppmuntras. Även om unescorådet kommit en bit på väg, skall det inte uppfattas som att vi vill ha monopol på verksamheten. Kan vi på något sätt vara till hjälp ställer vi gärna upp.

Ett vidgat nordiskt samarbete på detta område kan mycket väl ske inom ramen för det reguljära samarbete som finns mellan de nordiska Unesco-kommissionerna, där samtliga utom Island deltar i ASPRO, samt förslagsvis motsvarigheterna till skolöverstyrelsen och SIDA.

Stockholm den 6 juni 1986

Birgitta Ulvhammar

Ordförande i svenska unescorådet

Marie-Louise Hallström

Föredragande

Eleverorganisationen i Sverige:

Svenska elever vet alltför litet om andra länder och deras historia, utveckling och kultur. Detta kan leda till missförstånd och en aggressiv rädsla inför det man inte känner till. Att följden blir fördomar och hets mot invandrargrupper är väl känt.

Elevorganisationerna anser att skolan skall ge elever möjlighet att aktivt inhämta information, utforska omvärlden, diskutera problem och företeelser i världen.

En möjlighet för skolan att ge detta är genom vänskapsskolverksamhet. Därför ser Elevorganisationen den som viktig. Men Elevorganisationen tycker inte att man bara skall ha vänskapsskolverksamhet med sovjetiska skolor utan anser att man bör ha sådan verksamhet även med andra länders skolor.

Stockholm den 23 juni 1986

För Elevorganisationen i Sverige
Enligt uppdrag
Ulla Rantakeisu

Förbundet för främjande av kulturella och ekonomiska förbindelser mellan Sverige och Sovjetunionen (Förbundet Sverige-Sovjetunionen):

Inledningsvis lämnar vi en kort redogörelse för våra insatser och våra erfarenheter beträffande utbyte och kontakter inom skol- och ungdomsrådet.

I vår samarbetsplan med Förbundet av Sovjetiska föreningar för vänskap och kulturella förbindelser med utlandet och Föreningen Sovjetunionen-Sverige ingår bl. a. att en grupp svenska barn med ledare varje sommar deltar i den sovjetiska pioniärlägerverksamheten. Under en månads tid deltar på detta sätt 11 svenska barn i den sovjetiska grundskolans utbildning och fostran i pioniärläger i Estland och Lettland.

Det har visat sig att såväl föräldrar som barn i hög grad uppskattar denna skolungdomskontakt mellan svenska och sovjetiska barn.

Utöver detta organiserar vi också skolungdomsutbyte med ungdomsorganisationen Sputnik i Sovjetunionen och i samarbete med dem har flera skolungdomskontakter och utbyten arrangerats. Som exempel kan nämnas skolungdomsorkestern Blå Gardet från Eskilstuna som år 1982 gästade Moskva, Leningrad och Tallin och samma år tog emot sovjetiska ungdomar. Beträffande skolungdomsutbyte inom idrott kan vi nämna det ömsesidiga utbytet mellan Mölndals och Leningrads ishockeylag 1984–85 samt innevarande års skolungdomsutbyte i Härnösand på temat fred, där 20 sovjetiska ungdomar deltar i internationell fredsvecka och nästa år kommer lika många svenska ungdomar att delta i motsvarande ungdomsprogram i Sovjetunionen.

Dessutom vill vi som exempel nämna att vi varje år tar emot 250–300 sovjetiska ungdomar på turistbasis och vid dessa besök arrangeras kon-

takter mellan svenska och sovjetiska ungdomar med information om vårt land och dess ungdom.

I vår allmänna verksamhet informerar vi också genom föreläsningar, filmvisningar och utställningar i svenska skolor om barnens och ungdomens liv i Sovjetunionen.

I skolan bör eleverna ges objektiv information om Sovjetunionen och dess mångnationella kultur, om dess samhälleliga ekonomi osv.

Vi vill också lämna följande synpunkter:

Lärare, elever och allmänhet har i dag mycket bristfälliga kunskaper om Sovjetunionen och dess republiker, folkslag samt om socialistisk ekonomi för att nämna några områden.

Som exempel på detta nämner vi att de flesta svenskar i dag inte vet att Sovjetunionen består av 15 jämställda republiker, ej heller känner de till Sovjetunionens nationalitetspolitik och att i skolorna undervisas på 80 olika sovjetiska språk.

Allmänheten i vårt land känner ganska väl till professionell sovjetisk teater, balett, musik och film, men vet synnerligen litet om den breda sovjetiska folkliga kultur som i form av s. k. "konstnärlig självverksamhet" odlas i fackföreningars, företags, institutioners och kolchosers regi.

Samma sak gäller verksamheten i de många pionjärpalatsen, där skolungdomen på sin fritid engageras på en mångfald områden av konstnärlig, teknisk och vetenskaplig natur.

Exemplen kan mångfaldigas men vi har valt några exempel som vi vill framföra.

Så till våra synpunkter:

Med hänvisning till ovan sagda preciserar vi följande:

1. Nordiska rådets rekommendation till Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att de nordiska länderna under FN:s fredsår börjar utveckla vänskapsskoleverksamheten med sovjetiska skolor, både särskilt för sig och samnordiskt hälsar vi varmt välkommet och vi finner det synnerligen angeläget.
2. Ungdomsseminarier (utbytesbasis).
3. Ökad omfattning av studier i ryska språket.
4. Skolidrottsutbyte.
5. Ökat vänortsutbyte.

Vi tackar än en gång för att vi beretts denna möjlighet och hoppas att våra synpunkter kan leda till en ökad vänskapsskoleverksamhet med sovjetiska skolor.

Stockholm i maj 1986

Förbundet Sverige-Sovjetunionen

Jack Ränge

Ordförande

Medlemsförslag

om befrämjande av vandringsfiskbestånd i Östersjön och i Bottniska viken

(Väckt av Hannu Kemppainen samt Esko Aho, Tytti Isohookana-Asunmaa, Timo Kietäväinen, Tellervo Nousiainen, Seppo Pelttari och Marjatta Väänänen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska kontaktorganet för fiskerifrågor hänvisar i skrivelse den 30 september 1986 till uttalanden från norska respektive svenska medlemmar av den 26 september 1986 respektive 27 juni 1986 (se Bihang 1 och 2).

BIHANG 1

Uttalande av den norska delegationen i kontaktorganet:

Prosjektet er i utgangspunktet positivt fordi det tar sikte paa aa styrke bestandene av anadrom fisk (laksefisk) i Östersjöområdet. Etter fiskeridepartementets mening vil det imidlertid trenges en nærmere presisering av prosjektets faglige innhold før en tar stilling til hvorvidt midler bør bevilges. Det maa i den forbindelse legges vekt paa aa bygge paa erfaringer fra den forskning som har foregaatt de siste trede aar.

Oslo, 26. september 1986

(Ej Sign.)

BIHANG 2

Uttalande av den svenska delegationen i kontaktorganet:

Fisket efter lax i Östersjön har ökat under senare år. För år 1984 uppgår den sammanlagda, officiellt redovisade fångsten till ca 3 800 ton. Ökningen beror på flera orsaker. Bl. a. har överlevnaden varit mycket god för smolt som satts ut i kompensationssyfte. Vidare har man från finsk sida gjort stora utsättningar av Neva-lax i Bottenhavet. Slutligen har fiskeansträngningen efter lax ökat som en följd av minskande torskbestånd för båtar som

bedrivit torskfiske med krok och garn. Det allmänna intrycket bland fiskarkåren är att det finns gott om lax i Östersjön.

Problemet uppkommer genom att beståndet av den vilda laxen ej fått motsvarande förstärkning som den odlade.

För att förbättra skyddet av den naturligt reproducerande laxen har man från svensk sida infört särskilda bestämmelser i de länsvisa s. k. vandringsfiskkungörelselerna, varvid denna lax fått ett ökat skydd i älvar samt kustområden i Östersjön. Under våren 1986 har införts en ny finsk förordning, som innebär ett ökat skydd för den vilda laxen i Bottenhavet och Bottenviken. Bl. a. kan nämnas förbud mot krokfiske med drivlinor under perioden 16 september–31 december. — — —

Betydande fångster av vild lax tas i havsfisket. Ett ökat skydd för denna lax i uppväxtområdena i egentliga Östersjön har diskuterats varje år under de senaste mötena med Fiskerikommissionen för Östersjön (IBSFC), men någon enighet har tyvärr ej gått att nå inom kommissionen. Vid de kommande förhandlingarna i september 1986 kommer att framläggas ett finskt-svenskt förslag om tillsättande av en *ad hoc*-arbetsgrupp för lax under kommissionen i syfte att söka driva laxfrågan hårdare. Sannolikt kan en mer öppen och fruktbärande diskussion föras i arbetsgruppen, som skall avlägga rapport till kommissionen vid dess session hösten 1987.

Med hänsyn till det allvarliga läget för den vilda laxen i Östersjön är det angeläget och motiverat att så många insatser som möjligt görs för att öka skyddet. För närvarande pågår en översyn av Laxforskningsinstitutets i Älvkarleby verksamhet och inriktning, bl. a. vad gäller val av ett antal försöksälvar (referensälvar). I detta sammanhang är det angeläget med samordning och ett utökat samarbete i laxfrågorna kring Östersjön.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan bör Nordiska rådets rekommendation till Nordiska ministerrådet om att starta ett samnordiskt projekt för att främja vandringsfiskbestånden i Östersjön och Bottniska viken tillstyrkas. I rekommendationen föreslås att Ule älv skall ingå som objekt i forskningsprojektet. Någon eller ett par älvar bör även väljas ut som forskningsobjekt på den svenska sidan, förslagsvis Kalix älv och/eller Umeälven-Vindelälven.

Göteborg den 27 juni 1986

Lennart Hannerz

Nordisk industrifond:

Da det problemet dette medlemsforslaget tar opp faller utenfor fondets kompetanseområde ønsker styre ikke å uttale seg om saken.

Oslo, 27. juni 1986

Før Nordisk industrifond

Per Gjelsvik

Kommittén för Bottniska viken:

Fisket efter lax i Östersjön har ökat under senare år. För år 1984 uppgår den sammanlagda, officiellt redovisade fångsten till ca 3 800 ton. Ökningen beror på flera orsaker. Bl. a. har överlevnaden varit mycket god för smolt som satts ut i kompensations-syfte. Vidare har man från finsk sida gjort stora utsättningar av Neva-lax i Bottenhavet. Slutligen har fiskeanstängningen efter lax ökat som en följd av minskande torskbestånd för båtar som bedrivit torskfiske med krok och garn. Det allmänna intrycket bland fiskarkåren är att det finns gott om lax i Östersjön. Härvidlag beaktas ej det faktum att den vilda laxen ej fått motsvarande påspädning som den odlade. För den vilda laxen är läget alltför allvarligt.

För att förbättra skyddet av den naturligt reproducerande laxen har man från svensk sida infört särskilda bestämmelser i de länsvisa s. k. vandringsfiskungörelserna, varvid denna lax fått ett ökat skydd i älven samt kustområden i Östersjön. Under våren 1986 har införts en ny finsk förordning, som innebär ett ökat skydd för den vilda laxen i Bottenhavet och Bottenviken. Bl. a. kan nämnas förbud mot fiske med storryssjor o. d. under försommaren samt förbud mot krokfiske med drivlinor under perioden 16 september–31 december.

Betydande fångster av vild lax tas i havsfisket. Ett ökat skydd för denna lax i uppväxtområdena i egentliga Östersjön har diskuterats varje år under de senaste mötena med Fiskerikommissionen för Östersjön (IBSFC), men någon enighet har tyvärr ej gått att nå inom kommissionen. Vid de kommande förhandlingarna i september 1986 kommer att framläggas ett finskt-svenskt förslag om tillsättande av en *ad-hoc*-arbetsgrupp för lax under kommissionen i syfte att söka driva laxfrågan hårdare. Sannolikt kan en mer öppen och fruktbar diskussion föras i arbetsgruppen, som skall avlägga rapport till kommissionen vid dess session hösten 1987.

Med hänsyn till det allvarliga läget för den vilda laxen i Östersjön är det angeläget och motiverat att så många insatser som möjligt görs för att öka skyddet. För närvarande pågår en översyn av Laxforskningsinstitutets i Älvkarleby verksamhet och inriktning, bl. a. vad gäller val av ett antal försöksälvar (referensälvar). I detta sammanhang är det angeläget med samordning och ett utökad samarbete i laxfrågorna kring Östersjön.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan bör tillstyrkas Nordiska rådets rekommendation till Nordiska ministerrådet om att starta ett samordiskt projekt för att främja vandringsfiskbestånden i Östersjön och Bottniska viken. I rekommendationen föreslås att Ule älv skall ingå som objekt i forskningsprojektet på den finska sidan. Ett motsvarande objekt bör utväljas på den svenska sidan, förslagsvis Ume-Vindelälven. Därutöver fram-

står Torne älv som ett naturligt samarbetsprojekt genom sitt läge som gränsälv.

Göteborg den 25 juni 1986

För Bottniska viken kommittén

Sten Andreasson

Fiskeriindendent

Nordisk sportsfiskerunion:

Nordisk sportsfiskerunion, NSU, representerar sportfiskarorganisationerna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. Den har traditionellt haft som ett av sina stora huvudintressen att slå vakt om laxfiskbestånden och fisket efter dessa. Vid sin kongress i Norge i Voss i juni i år beslutade man att i en skrivelse till Nordiska rådet understryka behovet av ett ökat skydd av de naturliga lax- och havsöringbestånden i Östersjön.

Begränsningar av fisket efter lax och havsöring i Östersjön till havs och i de kustnära områdena är nödvändiga om den naturliga reproduktionen skall kunna vidmakthållas. Det är den allmänna biologiska uppfattningen.

NSU konstaterade att det nu föreligger ett norskt regeringsbeslut av den 11 april 1986 i vilket föreslås omfattande regleringar både i havs-, kust- och älvfisket efter lax. Bl. a. föreslås förbud mot drivgarnsfiske efter lax, havsöring och havsröding, laxfiskeförbud i vissa utsatta älvar, koncession blir nödvändig för fiske med fasta redskap etc. Den norska regeringen motiverar förslagen med att dagens förhållanden inte medger att landet fullt ut utnyttjar de värdefulla möjligheter som laxen kan ge. Det finns betydande möjligheter att öka laxfiskets ekonomiska värde vid en biologiskt riktig laxförvaltning, en stark reduktion i fisketrycket och ett mera skonsamt fiske.

NSU's kongress konstaterade vidare att den danska regeringen beslutat om en 100 m bred skyddszon närmast kusten inom vilken man ej får fiska med garn för att skydda vandringsfisken.

Ifråga om utvecklingen i Östersjön kunde kongressen bara konstatera att utvecklingen är den motsatta. Samma sak kan för övrigt också konstateras beträffande laxfiske vid Färöarna. De ansträngningar som gjorts för att begränsa laxfisket i Östersjön – efter förslag av det Internationella Havsforskningsrådet – har totalt misslyckats. Olika förslag till kompromisser har förkastats av olika anledningar. Ingen nation har egentligen velat medverka till att reducera laxfångsterna i Östersjöns havsfiske. Efter några år av viss återhållsamhet ökar nu fångsterna återigen och det sker nyinvesteringar i båtar och redskap.

I en motion till Nordiska rådet (*A 750/e*) har finska delegater motionerat om att igångsätta ett samnordiskt projekt för befrämjande av vandringsfiskbestånden i Östersjön och Bottniska viken.

Nordisk sportsfiskerunion vill med denna skrivelse understryka vad som sägs i motionen men samtidigt framhålla den motsats som ligger i att öka havsfisket samtidigt som man vill stimulera fisketurism och sysselsättning genom ett utvecklat älvfiske efter lax. Om inga begränsningar sker i havs- och kustfisket efter lax kommer till slut ingen eller i vart fall endast ett fåtal laxar tillbaka till älven och fisket kommer inte att kunna utvecklas.

Vejle den 19 augusti 1986

Nordisk sportsfiskerunion

f. Jan Ekman, ordförande

B. Bredahl-Jensen

Sekretär

Danmark

Fiskeriministeriet:

Fiskeriministeriet kan fuldt ud støtte foranstaltningen til fremme og opretholdelse af bestandene af vandrefisk i Østersøen.

Selv om man fra dansk side næppe kan bidrage med løsninger af problemerne i de store svenske og finske lakseelver, har man – når de drejer sig om mindre ørredvandløb – erhvervet en erfaring vedrørende bestandsomhjælpning, som kan have interesse for andre nordiske lande. For danske institutioner, der arbejder med vandløbsmiljøet, vil det naturligvis være af stor værdi at blive delagtiggjort i den øvrige nordiske forskning på dette felt.

Man kan følgelig anbefale et nordisk samarbejde inden for det omhandlede område.

København, juli 1986

(Ej sign.)

Danmarks Naturfredningsforening:

I denne forbindelse skal Danmarks Naturfredningsforening hermed bemærke at foreningen ikke er istand til at stille supplerende oplysninger om de nævnte forhold til rådighed. Foreningen kan imidlertid i princippet fuldt

ud tilslutte sig at der iværksættes de beskrevne foranstaltninger til sikring af de oprindelige laksestammer i Østersøen og Den Botniske Bugt.

Foreningen skal samtidig gøre opmærksom på at også de oprindelige danske stammer af laks idag er stærkt truet.

Frederiksberg, den 31. juli

P. f. v.

Bent Sjøholm Jopsen

Verdensnaturfonden (WWF):

Idet vi takker for henvendelsen, skal jeg meddele, at vi i den danske afdeling af WWF ikke sidder inde med den nødvendige ekspertice til at kunne udtale os om denne sag. Vi må her henvise til forventede udtalelser fra vore kolleger i WWF-Sverige og WWF-Finland.

København, den 11. august 1986

Tommy Dybbro

Verdensnaturfonden

Finland

Miljöministeriet¹:

— — — Miljöministeriets uppfattning om medlemsförslaget är följande.

De ursprungliga vandringsfiskbestånden inom Östersjöområdet är till största delen utrotade. Orsakerna till utrotningen är, såsom även i motive- ringen för förslaget konstateras, uppdämning av älvar, röjning och förore- ning av flottningsleder. Den huvudsakliga orsaken till utrotning av vand- ringsfiskbestånden är naturligtvis det faktum att de tidigare fritt ström- mande älvarna förvandlats till bassängkedjor som bryts av kraftverksdam- mar. Då forsarna och strida älvaavsnitten försvinner, har älvlekande fiskar inga lek- eller växtområden ens i så fall, att fiskarna kunde passera dam- men genom fisktrappor. Detsamma gäller flyttning av moderfiskar över dammarna. Däremot i fråga om andra än älvlekande fiskar är plantering en

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

bra metod. Ett gott exempel på detta är nejonögat, vars bestånd förökats tämligen bra efter att moderindividerna tagits över dammen eller dammarna uppströms.

Flera vandringsfiskbestånd, som i själva verket är regionala raser, har kunnat hållas vid liv på fiskodlingsanstalter. I medlemsförslaget påpekas dock helt korrekt att fiskarna som odlats på anstalter förlorar en del värdefulla egenskaper. Det värsta är försvinnandet av vandringsdriften som beror på att samtliga fiskar, även sådana som inte har vandringsdrift, förmår förökas. Av denna anledning stiger antalet icke-vandrande fiskar alltjämt i beståndet. Vandringsdriften kan sist och slutligen bevaras endast så att det finns ett tillräckligt antal sådana älvar, till vilka fiskarna kan vandra för att leka.

I medlemsförslaget hänvisas indirekt till det att trygghand av fiskarnas uppstigande t. o. m. i utbyggda älvar skulle bevara fiskarnas vandringsdrift. Detta stämmer endast i så fall, att i anstalterna fångas lekfärdiga fiskar från älvens mellersta eller övre lopp. Denna metod skulle åtminstone garantera att moderfiskarna har vandringsdriften kvar och sannolikt skulle driften också vara betydligt kraftigare i dess fiskyngel än i fråga om sådana moderfiskar som levt hela sitt liv i odlingsbassänger utan att vandra alls.

I medlemsförslaget anses likaså, att de i förslaget uppräknade åtgärderna och deras påverkningar inte än helt utretts. I Finland har vi inte särskilt goda erfarenheter om fisktrappornas effektivitet. Detta kan emellertid bero även på det att fiskarnas gång till lekplatser spärras av kraftverksdammarna så fullständigt att inga fiskyngel förblir i älvens övre lopp. Så länge fiskyngel finns i övre loppet lockar, enligt det nutida vetandet, de ämnen som de avsondrar, s. k. feromoner, moderfiskar till vandring uppströms. Om fiskynglen försvinner från övre loppet, kommer inga feromoner till nedre loppet eller älvmyningen. Som följd förblir fiskarnas vandringsdrift svag eller hittar de helt enkelt inte vägen till älven. Det kan tydligt förmärkas att under några år efter dammens byggande samlas moderlaxar i stor utsträckning i vattnen nedanför kraftverket. Deras antal minskar dock gradvis ända tills de sista växande ynglen vandrat från älvens övre lopp till havet.

Medlemsförslaget kan ge skäl till vidare åtgärder. I de gamla laxälvarna kunde man ännu försöka få vandringsvilliga fiskar till bassänger ovanför kraftverksdammarna genom ordentligt byggda fisktrappor. Om detta lyckas, kunde man därifrån få just sådant raselement till moderfiskar som har vandringsdriften kvar. Plantering av vandringsfiskarnas yngel i älvens övre lopp skulle stimulera uppstigandet. Detta är ett fenomen som kan märkas bl. a. i Vanda å. Ytterligare kunde de uppstigande fiskarna med den beva-

rade vandringsdriften eventuellt innebära förstklassiga individer. Denna metod skulle åtminstone i princip hjälpa att välja ut kraftigare moderfiskar bland genotyperna.

Helsingfors den 17 juli 1986

Pertti Sciskari

Biträdande avdelningschef

Esko Jaakkola

Planerare

Ålands landskapsstyrelse:

De flesta vandringsfiskbestånd i Östersjön är i dag hotade. Enligt landskapsstyrelsens uppfattning är det viktigt att man inom de nordiska länderna samarbetar för att behålla dessa för Östersjön viktiga bestånd. Man bör så långt det är möjligt sträva till att bevara de ursprungliga beståndens genetiska egenskaper och särprägel som gjort dem välanpassade för ett liv i Östersjön. Av dessa vandringsfiskarter är lax, havsöring och sik de viktigaste på Åland.

Under hänvisning till det ovan sagda omfattas landskapsstyrelsen helt medlemsförslaget.

Olof Salmen

Landskapsstyrelseledamot

Carl Storå

Fiskeriintendent

Kalatalouden keskusliitto — Centralförbundet för fiskerihushållning¹:

De internationella fiskearrangemangen på Östersjön baserar sig på konventionen rörande fisket och bevarandet av de levande naturtillgångarna i Östersjön och Bälten, som undertecknades i Gdansk år 1973 av samtliga östersjöstater. Avsikten med konventionen var att skapa metoder för ett rationellt utnyttjande och bevarande av fiskbestånden i Östersjön. Konventionen förutsätter samarbete bl. a. i fråga om utveckling och koordinering av fiskeriforskningen samt utplantering av ädelfisk. I Finland bringades konventionen i kraft genom förordning (Nr 662/74) den 28.7.1974.

¹ Yttrandet översatt från finska.

I enlighet med konventionen upprättades den Internationella fiskerikommissionen för Östersjön (IBSFC) 1974 i Warszawa. Till dess uppgifter hör bl. a. att samla in och sprida fiskeristatistik samt att bereda och föredraga rekommendationer för fisket. Kommissionen kan tillsätta arbetsgrupper och andra hjälporgan för handhavandet av sina uppgifter.

Man måste konstatera, att havslaxen är den enda vandringsfisk som är gemensam för alla stater i Östersjöområdet. Det förslag som Finlands delegation i Nordiska rådet framställt rörande ett helhetsbetonat främjande av vandringsfiskbestånden i Östersjön med beaktande av bl. a. regleringen av laxfisket och laxens hela fortplantningsbiologi (naturlig lek, utplantning, stammar) samt många andra omständigheter i anslutning till vandringsfiskarnas vård och främjande, förutsätter enligt Centralförbundets för fiskerihushållning uppfattning en mera omfattande behandling av frågan än Östersjökommissionen har kunnat ge. Centralförbundet för fiskerihushållning anser det vara värdefullt att främja vården av vandringsfiskbestånden genom att föra behandlingen av frågan till internationell nivå. Detta är bästa sättet att lösa stora gemensamma problem (surt nedfall, laxfrågan). Genomförandet av de åtgärder som föreslås i initiativet innefattas emellertid i artikel X i konventionen och hör därigenom till kommissionens uppgifter, dvs. till de frågor Östersjöstaterna gemensamt skall fatta beslut om. Det kan konstateras att kommissionen redan denna höst torde tillsätta en sig underställd särskild laxarbetsgrupp för behandling av laxfrågan.

På grund av det ovan framförda, understöder Centralförbundet för fiskerihushållning inte det förslag som lämnats till Nordiska rådet om inledandet av ett rent nordiskt projekt för att främja vandringsfiskbestånden i Östersjön och Bottniska viken.

Helsingfors den 14 juli 1986

Markku Aro
Ombudsman

Kari Kilpinen
Fiskeribiolog

Norge

Fiskeridepartementet har i skrivelse den 16 maj 1986 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Sverige

Fiskeristyrelsen:

Fisket efter lax i Östersjön har ökat under senare år. För år 1984 uppgår den sammanlagda, officiellt redovisade fångsten till ca 3 800 ton. Ökningen beror på flera orsaker. Bl. a. har överlevnaden varit mycket god för smolt som satts ut i kompensationsyfte. Vidare har man från finsk sida gjort stora utsättningar av Neva-lax i Bottenhavet. Slutligen har fiskeanstängningen efter lax ökat som en följd av minskande torskbestånd för båtar som bedrivit torskfiske med krok och garn. Det allmänna intrycket bland fiskarkåren är att det finns gott om lax i Östersjön. Härvidlag beaktas ej det faktum att den vilda laxen ej fått motsvarande påspädning som den odlade.

För att förbättra skyddet av den naturligt reproducerande laxen har man från svensk sida infört särskilda bestämmelser i de länsvisa s. k. vandringsfiskungörelserna, varvid denna lax fått ett ökat skydd i älvar samt kustområden i Östersjön. Under våren 1986 har införts en ny finsk förordning, som innebär ett ökat skydd för den vilda laxen i Bottenhavet och Bottenviken. Bl. a. kan nämnas förbud mot krokfiske med drivlinor under perioden 16 september–31 december.

Betydande fångster av vild lax tas i havsfisket. Ett ökat skydd för denna lax i uppväxtområdena i egentliga Östersjön har diskuterats varje år under de senaste mötena med Fiskerikommissionen för Östersjön (IBSFC), men någon enighet har tyvärr ej gått att nå inom kommissionen. Vid de kommande förhandlingarna i september 1986 kommer att framläggas ett finskt-svenskt förslag om tillsättande av en *ad hoc*-arbetsgrupp för lax under kommissionen i syfte att söka driva laxfrågan hårdare. Sannolikt kan en mer öppen och fruktbar diskussion föras i arbetsgruppen, som skall avlägga rapport till kommissionen vid dess session hösten 1987.

Med hänsyn till det allvarliga läget för den vilda laxen i Östersjön är det angeläget och motiverat att så många insatser som möjligt görs för att öka skyddet. För närvarande pågår en översyn av Laxforskningsinstitutets i Älvkarleby verksamhet och inriktning, bl. a. vad gäller val av ett antal försöksälvar (referensälvar). I detta sammanhang är det angeläget med samordning och ett utökad samarbete i laxfrågorna kring Östersjön.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan bör Nordiska rådets rekommendation till Nordiska ministerrådet om att starta ett samnordiskt projekt för att främja vandringsfiskbestånden i Östersjön och Bottniska viken tillstyrkas. I rekommendationen föreslås att Ule älv skall ingå som objekt i

forskningsprojektet. Någon eller ett par älvar bör även väljas ut som forskningsobjekt på den svenska sidan, förslagsvis Kalix älv och/eller Umeälven-Vindelälven.

Göteborg den 16 juni 1986

På fiskeristyrelsens vägnar

Ingemar Olsson

Avdelningsdirektör

Naturvårdsverket:

Naturvårdsverket har i ett flertal sammanhang pekat på behovet av kraftfulla och omedelbara åtgärder till skydd för vandringsfisk. Verket får därvid bland annat hänvisa till angivna yttranden¹ över utredningarna "Lax – Ds Jo 1984: 5", "Bättre yrkesfiske – Ds Jo 1984: 6" och "Fiskerid administrationen – Ds Jo 1984: 7".

Naturvårdsverket tillstyrker därför det aktuella förslaget.

Solna den 4 juli 1986

För statens naturvårdsverk

Rune Frisé

Per Bjurholm

Delegationen för samordning av havsresursverksamheten (DSH):

De kommersiella laxfångsterna har kunnat hållas på en hög nivå tack vare den intensiva odlings- och utsättningsverksamheten, numera från såväl svensk som finsk sida.

Intensiv odling medför dock vissa negativa förändringar av fiskpopulationens genupsättning. Det s. k. naturliga urvalet ges i odlingsbassängerna inte tillfälle att gallra den uppväxande fiskpopulationen på ett för beståndets överlevnad rationellt sätt. Man har t. ex. hos odlade bestånd noterat en förändring av tidpunkten för återvandringen för lek samt, vilket torde vara allvarligt, en ökning av antalet småväxta och för tidigt mogna hanar (grilse) bland lekbestånden.

Återvandringen av lekmogen lax till "moderälvarna" har vissa år varit mycket dålig. Vid sådana tillfällen har kraftverksföretagen haft problem

¹ Här ej tryckt.

med att uppfylla utsättnings skyldigheten av odlad smolt. Till detta kommer också risken att odlingar slås ut på grund av sjukdomar i odlingen, vilket gör att smolten ej får sättas ut i älven.

Om läget för den odlade laxen/havsöringen trots allt är relativt gott, är situationen för de naturliga bestånden krisartad. Uppsteget är i flera norrlandsälvar så litet att de tillgängliga lekbottarna ej besättes med normal beståndstäthet. Sålunda sker en fortgående utarmning av de naturliga beståndens antalsmässiga storlek. För odlingarna är det vidare genetiskt av största vikt att de mer eller mindre inavlade bestånden kan "fris-kas upp" med nya genuppsättningar.

Delegationen tillstyrker därför att ett samnordiskt forskningsprojekt kommer till stånd för befrämjande av vandringsfiskbestånden i Östersjön och Bottniska viken.

Man bör i samarbetet sträva efter att studera jämförbara älvar i främst Sverige och Finland. I medlemsförslaget nämns Ule älv på finska sidan. Ule älv är i stort sett utbyggd från Uleåborg och rinner upp i skogslandet. På svenska sidan skulle den kunna jämföras med den kraftigt utbyggda Lule älv, även om denna får betecknas som en fjällälv. Ett annat alternativ är att jämföra finska Kemi älv (med tre kraftstationer) och dess orörda del Onnasjokki med svenska Ume älv (med en kraftstation) och dess orörda del Vindelälven. Det kan också vara intressant att studera skogsälvarna Simojokki (finsk) och Byske älv (svensk). I gränsälven Torne älv, pågår sedan 1978 ett fruktbart samarbete mellan Finland och Sverige vad beträffar avelsfiske och undersökningsverksamhet. Detta samarbete torde kunna utökas, speciellt med tanke på att Torne älv är av gemensamt svenskt-finskt intresse, att den är den största svenska älven med ett naturligt laxbestånd och den enda av två kvarvarande helt orörda större svenska älvar (den andra är Kalix älv).

Om man i ett nordiskt samarbete önskar ha med Norge som part i ett laxprojekt kan, på samma sätt som för Torne älv, utökat samarbete ske rörande Tana älv (gränsälv mellan Norge-Finland).

Som finansär i ett vandringsfiskprojekt bör även Danmark delta. Danmark har själva inga älvar som bidrar till Östersjöns bestånd av vandringsfisk, men Danmark bedriver ett omfattande laxfiske i Östersjön på bestånd som bl. a. växt upp/odlats i svenska och finska älvar.

Göteborg den 27 juni 1986

På DSH:s vägnar

Eric Hultmark

Kanslichef

Roger Lindblom

Statens vattenfallsverk:

Tillgången på lax i Östersjön är för närvarande god. Härtill bidrager i hög grad kraftindustrins kompensationsutsättningar. Av Östersjöns laxbestånd härstammar ca 80 % av Östersjöns laxbestånd från sådan utsättning. Därav bidrager svensk kraftindustris utsättningar med drygt hälften.

Huvudproblemet för att upprätthålla och förbättra laxbeståndet i Östersjön är det intensiva havsfisket. Detta havsfiske drabbar proportionellt sett i högre utsträckning de kvarvarande vildlaxbestånden som utgör ca 20 % av totalbestånden. Detta har medfört att den naturliga reproduktionen av lax är hotad. Ett ökat skydd för dessa naturliga bestånd i havet har varit föremål för diskussioner mellan Östersjöstaterna i många år. För att erforderliga åtgärder i form av begränsningar av havsfisket skall kunna genomföras krävs överenskommelser mellan Östersjöstaterna. Internationell enighet har dock ännu inte kunnat uppnås.

Vattenfall anser att det är angeläget att bevara och förbättra vandringsfiskbestånden i Östersjön. Ett samnordiskt projekt för att befrämja vandringsfiskbestånden kan därför vara motiverat. Det är dock angeläget att noggrant utforma projektet. Bl. a. bör övervägas vilka vattendrag som bör ingå i projektet. Även svenska vattendrag bör kunna komma ifråga. Vidare bör projektet kombineras med fortsatta och intensifierade insatser för att reglera havsfisket så att bl. a. de naturliga laxbestånden i Östersjön kan förbättras.

Om projektet skall genomföras är det nödvändigt att experter från de nordiska länderna deltaga. Från svensk sida bör Laxforskningsinstitutet (LFI) i Älvkarleby engageras. Denna institution är ett samprojekt mellan Fiskeristyrelsen och kraftindustrin och arbetar också med övergripande frågor vad gäller vandringsfisk.

Sammanfattningsvis anser Vattenfall att med ovan angivna förutsättningar bör förslaget om befrämjande av vandringsfiskbestånd i Östersjön och Bottniska viken tillstyrkas.

Stockholm den 25 juni 1986

Statens vattenfallsverk

C. E. Nyquist

Sveriges sportfiske- och fiskevårdsförbund:

Förbundet har länge arbetat för att få till stånd någon form av skydd för Östersjöloxen och havsöringsstammarna längs Sveriges kust. Förbundets engagemang har dels tagit sig uttryck i att man deltagit i olika former av

arbete på myndighetsnivå såsom fiskeristyrelsen, fiskenämnderna och i den statliga Laxutredningen. Förbundet har därutöver dessutom genom arbete i klubbar och på distriktsnivå aktivt arbetat med praktisk fiskevård, då främst i mindre havsöringsåar.

Förbundets åsikter i frågan, vilka även stöds av den laxutredning som redovisats av Generaldirektör Lennart Hannerz, är att begränsningar av fisket efter lax och havsöring främst måste ske i havet och efter kusterna om man skall rädda Östersjölaxen och de olika havsöringsstammarna längs den svenska kusten. Därutöver är det givetvis nödvändigt med olika former av fiskevårdande åtgärder i älvar och åar.

Förbundet ser därför med glädje att denna för oss så viktiga fråga nu tas upp i Nordiska rådet för att behandlas politiskt av de nordiska staterna. Samtidigt vill dock förbundet undrstryka det motsatsförhållande som ligger i att främja utvecklingen av havs- och kustfisket efter lax samtidigt som man vill stimulera till ökad fisketurism och sysselsättning i och kring älvarna. Om inte havs- och kustfisket efter lax och havsöring begränsas kommer ingen eller i vart fall endast ett fåtal laxar och havsöringar tillbaka till älvarna och en utveckling av fisketurismen blir omöjlig.

Sveriges sportfiske- och fiskevårdsförbund hemställer med hänvisning till ovanstående att Nordiska rådet bifaller föreliggande medlemsförslag A 750/e "befrämjande av vandringsfiskbestånd i Östersjön och i Bottniska viken".

Stockholm den 19 juni 1986

Sveriges sportfiske- och fiskevårdsförbund

Hans Runnström

Kanslichef

Svenska ostkustfiskarens centralförbund:

SOC hyser samma uppfattning som förslagställarna beträffande de värdefulla fiskslagen lax och havsöring i Östersjön och dess tillflöden.

Även om antalet utsatt smolt och laxungar under senare år ökat kraftigt och som en följd därav fångsterna ökat markant anser SOC att möjligheterna till större uttag är betydande.

Detta förutsätter en målmedveten satsning på fiskevård. Alla strandstater kring Östersjön måste sluta upp kring ett program som syftar till att bättre ta tillvara de marina resurserna. Programmet måste baseras på grundlig och relevant forskning, kring sambanden ekonomi – ekologi i Östersjön. De resultat som framkommer måste sedan behandlas i ICES och Östersjökommissionen för att leda till realistiska åtgärder.

Östersjön och Bottniska viken är en unik resurs, väl värd att satsa på för att långsiktigt höja värdet både från närings synpunkt och som rekreationsobjekt.

Det är SOC:s övertygelse att Östersjöns strandstater inte bara bör utan måste engagera sig hårdare i att förbättra den marina miljön.

Det kan då vara mycket lämpligt att igångsätta ett projekt för befrämjande av vandringsfiskbestånden i Östersjön och Bottniska viken.

Johanneshov den 30 juni 1986

Svenska ostkustfiskarens
centralförbund

Lennart Ekudden

Medlemsförslag

om återupptagande av Island i kalottidrotts-samarbetet

(Väckt av Hannu Kemppainen samt Mikko Elo, Margit Hansen-Krone, Guðrún Helgadóttir, Tytti Isohookana-Asunmaa, Ilkka Kanerva, Arvo Kemppainen, Thea Knutzen, Arnljot Norwich, Tellervo Nousiainen, Seppo Pelttari, Páll Pétursson och Ashbjørn Sjøthun)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Danmark

Ministeriet for kulturelle anliggender har i skrivelse den 1 juli 1986 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Dansk Idræts-Forbund:

Kalotidrætssamarbejdet består af konkurrencer i forskellige idrætsgrene mellem Nordnorge, Nordsverige og Nordfinland og bygger efter det over for Dansk Idræts-Forbund oplyste på gamle traditioner for kulturelt samarbejde i nordkalotten på tværs af landegrænser.

Kalotidrætssamarbejdet har ofte været genstand for drøftelser på Nordisk Fælleskomité's møder, og Dansk Idræts-Forbund har her indtaget den holdning, at det ikke var et anliggende, der vedrører Dansk Idræts-Forbund. Efter det på møderne oplyste har Island lejlighedsvis deltaget i enkelte idrættskonkurrencer inden for atletik og svømning, men det islandske idrætsforbund har på de seneste to møder i Nordisk Fælleskomité oplyst, at man ikke havde noget ønske om at deltage i kalotidrætssamarbejdet.

På baggrund af den hidtidige holdning til spørgsmålet finder Dansk Idræts-Forbund ikke at kunne tage stilling til det fremsendte medlemsforslag.

Brøndby, den 28. juli 1986

P.f.v.

Bent Agerskov

Finland

Undervisningsministeriet¹:

Nordiska ministerrådet stöder det nordiska samarbetet inom idrott och motion genom att årligen bevilja understöd, vilka är avsedda för att aktivera samarbetet mellan de nordiska randområdena (Grönland, Island, Färöarna, Spetsbergen) och det övriga Norden. År 1986 har ett belopp om DKK 873 000 reserverats för ändamålet.

Tidigare har det föreslagits att det borde vara möjligt att använda dessa medel även för utvecklande av kalottidrottssamarbetet. Sedan år 1986 har dessa medel även kunnat användas för det samiska idrottssamarbetet och det nordiska motions- och idrottssamarbetet för skolelever, dock inte för kalottsamarbetet.

I inofficiella diskussioner som förts med Island har det framgått att det huvudsakliga intresset inom motions- och idrottssamarbetet på Island är inriktat på deltagande i nordiska mästerskapstävlingar och inte i så hög grad i kalottsamarbetet.

Med hänvisning till ovan nämnda omständigheter, anser ministeriet, att nordiska ministerrådets medel även kunde användas för kalottsamarbete och att Islands deltagande i kalottsamarbetet kunde stödjas med ministerrådets medel, ifall Island så vill. Detta förutsätter naturligtvis att anslagen, som även för närvarande är knappa, kan ökas.

Ministeriet kommer att ta slutlig ställning till medlemsförslaget i samband med frågans behandling inom det nordiska kulturavtalets samarbetsorgan.

Helsingfors den 24 juli 1986

Jaakko Numminen
Kanslichef

Fredrik Forsberg
Äldre regeringssekreterare

Länsstyrelsen i Uleåborgs län¹:

I kalottsamarbetet har traditionellt deltagit invånarna i Lapplands och Uleåborgs län i Finland, i Sverige närmast invånarna i Norrbottens län samt i Norge invånarna i Finnmarks, Tromsø och Nordlands fylken.

Genom detta kalottsarbete har man velat befrämja och uppliva samarbetet mellan olika kultursektorer bland befolkningen i området vid sidan av det ekonomiska samarbetet och växelverkan till vissa delar. För detta

¹ Yttrandet översatt från finska.

finns det naturliga grunder förutom i grannskapet även i invånarnas i området etniska och språkliga gemenskap.

Islands deltagande oberoende av det geografiska avståndet från Skandinavien/Fennoskandia kalottområde är motiverat på basen av befolkningens språkliga och kulturella förbindelse i synnerhet med Nordnorge, som är en förmedlande och sammanbindande bro över det övriga kalottområdet.

Detta intima samarbete mellan delområden kan, såsom det heter i medlemsförslaget, anses som nyttigt och för den nordiska identiteten förstärkande.

Likaså omfattar länsstyrelsen i Uleåborgs län de i initiativet angivna synpunkterna om att ifall projekt understöds genom praktiska åtgärder, kommer de glest bebyggda nordliga områdenas invånare att ha betydligt större möjligheter att delta i internationella tävlingar de nordiska länderna emellan. Förhållandena i Island gör landet lämpligt för kalottsamarbetet på ett mycket naturligt sätt, på vilket tydliga bevis inom området för frivillig verksamhet redan finns från tidigare år.

Ekonomiska svårigheter som långa resor föranleder kunde avskaffas i avsevärd grad, om organ i Nordiska rådet tog en positiv ställning till detta medlemsförslag och garanterade ekonomiska förutsättningar för verksamheten. Länsstyrelsen i Uleåborgs län understöder för sin del medlemsförslaget.

Ytterligare anser länsstyrelsen i Uleåborgs län att kalottsamarbetet borde utvidgas och utvecklas på ovan nämnda grunder inom området såväl för idrott som för annan kultur- och bildningsverksamhet.

Uleåborg den 17 juni 1986

Tapio Karjula

Vikarie för landshövding
Kanslichef

Mauri Paananen

Avdelningschef

Länsstyrelsen i Lapplands län¹:

Idrottsverksamheten och umgänget i anslutning därtill ävensom samarbetet på Nordkalotten har långa och mångformiga traditioner. Mellan Sveriges och Finlands nordliga delar har sport- och idrottsamarbetet börjat före kriget. Island har kommit med på 1970-talet, men nu förefaller det som om ekonomiska omständigheter skulle utgöra ett hinder för Is-

¹ Yttrandet översatt från finska.

lands deltagande i detta samarbete. Fortsatt samarbete även inom denna sektor bör anses vara av vikt, varför länsstyrelsen understöder det väckta medlemsförslaget om återupptagande av Island i kalottidrottsarbetet. De kostnader som verksamheten föranleder borde varje land svara för sålunda att bristen på medel inte skulle utgöra ett hinder för ett resultatrikt samarbete i kalottidrotten, såsom varit fallet i allmänhet hittills.

Rovaniemi den 25 juni 1986

Asko Oinas
Landshövding

Olavi Korpinen
Kanslichef

Ålands landskapsstyrelse meddelar i skrivelse av den 18 juli 1986 att man ingenting har att invända mot medlemsförslaget.

Suomen valtakunnan urheiluliitto – Finlands riksidrottsförbund FRIF r.f.:

Idrottens kalottverksamhet består huvudsakligen av tävlingar i olika grenar mellan idrottare från Nordfinland, Nordsverige och Nordnorge. I Finland svarar Urheilun Kalottikeskus r. y. (Idrottens Kalottcentrum) för kalottidrotten. Medlemmar i centret är sammanlagt sju av idrottens centralförbunds distriktsföreningar. Av FRIF:s medlemsdistrikt hör norra Österbottens, Kajanalands, Lapplands och Västerbottens distrikt till Kalottcentret.

Tidvis har även Island deltagit i speciellt friidrotts- och simtävlingar, fastän Island (Islands Idrottsförbund) inte officiellt hör till kalottidrottsområdet.

Nordiska rådets medlemsförslag, i vilket det föreslås att Island officiellt skulle tas med i kalottidrottsverksamheten, behandlades under nordiska idrottens centralförbunds generalsekreterarmöte den 25–27 maj 1986. Mötets deltagare var mycket förvånade över att förslaget i största allmänhet – för att inte tala om detaljer – inte på förhand diskuterats med Islands Idrottsförbund. Det är ju den organisationen förslaget egentligen berör och på vars resurser förslagets verksamhet speciellt inverkar.

På idrottens nordiska centralförbunds Fælles-kommittémöten har man flera gånger behandlat frågan om Islands deltagande i kalottverksamheten. Fælles-kommittén är centralförbundens ledningars officiella samarbetsorganisation, som sammanträder vart annat år.

Vid Fælles-kommitténs möte i Visby 1983 konstaterade Islands representanter, att landets medverkan i kalottidrott inte är aktuell på någon nivå på grund av ekonomiska skäl. Enär Island inte heller är officiell medlem i Norrkalotten, beslöt Fælles-kommittén enhälligt, att det "f. n. inte finns

några grunder för att utvidga kalottssamarbetet till att omfatta även Island''.

Frågan behandlades på nytt av Fælles-kommitténs möte i Oslo 13–15 september 1985 och Islands representanter bekräftade sitt tidigare ställningstagande. Enligt det önskar Island inte delta i kalottverksamheten.

Islands önskan är alltså, att de resurser landet har och som t. ex. av Nordiska rådet kunde anvisas, skulle användas för att öka det allmänna idrottssamarbetet mellan Island och de övriga nordiska länderna. Därefter skulle det vara Islands angelägenhet att prioritera i vilken mån kalottidrott skulle ingå i idrottsutbytet, ifall Island skulle bli erbjuden denna möjlighet.

Finlands riksidsrottsförbund FRIF r.f. är Fælles-kommitténs officiella medlem i Finland. FRIF har varit med om att fatta dylika samnordiska, enhälliga beslut som ovan beskrivits. Sålunda anser inte FRIF att det kan understödja medlemsförslaget.

Dock anser FRIF det vara positivt att Nordiska rådet över huvud taget tagit upp idrottsfrågor för behandling och hänvisar till Fælles-kommitténs upprepade förslag att anslagen för utvecklandet av idrottssamarbetet avsevärt skulle ökas.

Helsingfors den 22 juli 1986

Suomen valtakunnan urheiluliitto SVUL r. y.

Finlands riksidsrottsförbund FRIF r.f.

Mauri Oksanen

Generalsekreterare

Kalevi Suortti

Direktör, interna och externa relationer

Arbetarnas idrottsförbund r.f.¹

Det nordiska samarbetet på idrotts- och motionsområdet är en viktig sak för alla deltagande länder och organisationer. Stödsystemet för det nordiska idrottssamarbetet under Nordiska ministerrådet borde utvecklas så att det skulle öka samarbetet inom idrottens och motionskulturens område och rättvist tjäna olika områden samt beakta specialförhållandena på Kallotområdet.

I vårt yttrande omfattar vi ställningstagandena i medlemsförslaget be-
träffande:

- Islands deltagande i nordkalottssamarbetet
- kalottidrottssamarbetets stora betydelse i idrottsföreningarnas verksamhet

¹ Yttrandet översatt från finska.

– kalottidrottssamarbetets betydelse vid utvecklande och utvidgande av det internationella samarbetet.

I vårt yttrande fäster vi också uppmärksamhet vid att Nordiska rådets ekonomiska stöd för kalottidrottssamarbetet skall ökas för säkerställande av Islands deltagande sålunda att stöd borde riktas till såväl de isländska idrottslagens resor till kalottidrottsevenemang i andra nordiska länder som till resor som de andra nordiska ländernas kalottidrottslag företar till Island.

Med stöd av det ovan anförda konstaterar vi att vi tar en positiv ställning till och understöder hemställen

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder, varigenom Islands möjligheter att fortsättningsvis delta i kalottidrottssamarbetet tryggas.

Helsingfors den 22 juli 1986

Arbetarnas idrottsförbund AIF r.f.

Ossi Sjöman
Generalsekreterare

Finlands svenska centralidrottsförbund r.f.:

Vi har med intresse tagit del av rubricerade medlemsförslag, som strävar till att förbättra Islands möjligheter att i flera idrotter delta i det nordiska samarbetet inom kalottidrotten.

Vi är helt ense med förslagsställarna om, att idrott och motion är en kultursektor inom vilken det är lätt att få människor att samarbeta och därför borde ägnas fortsatt uppmärksamhet.

Av geografiska skäl är kalottidrottssamarbetet inom idrotten något som inte direkt rör våra medlemsförbund. Sporadiskt har visserligen något samarbete skett med norra Sverige, men därvid har det stannat.

Under gemensamma nordiska möten har våra representanter dock haft möjligheter att diskutera saken och fått en god inblick i vad det gäller. Det är främst idrottsfolket i Island, som kämpar med stora ekonomiska problem. Vi vet att viljan till samarbete över huvud taget finns, men att ekonomin är ansträngd.

Därför hälsar vi med glädje det medlemsförslag, som nu föreligger, och hoppas det skall leda till ett för islänningarna positivt avgörande.

Helsingfors den 28 juli 1986

Finlands svenska centralidrottsförbund r.f.

Stig Jahansson
Generalsekreterare

Urheilun Kalottikeskus ry (Kalottcentral för idrott)¹:

Såsom medlemsförslaget visar har kalottidrottssamarbetet långa traditioner och en stark ställning bland idrottsfolket på Nordkalotten. Idrotten kan på goda grunder betraktas som föregångare vid utvecklandet av kalottsamarbetet och vid skapandet av kulturförbindelserna mellan de nordiska länderna. För tillfället deltar från Finland årligen omkring 500 unga idrottsmän i officiella kalottmatcher och de representerar inemot tjugo olika idrottsformer. På föreningsnivå är samverkan naturligtvis mer omfattande.

Under tiden för den organiserade kalottidrotten har det största och nästan enda problemet varit bristen på pengar, som förhindrat genomförandet av samarbetet, men framför allt utvecklandet och till och med utvidgandet. Urheilun Kalottikeskus ry får bidrag från undervisningsministeriet för täckandet av kostnader. Bidraget har, med undantag av de senaste ett par åren, täckt cirka 50% av totalkostnaderna, vilket ledde till stora problem vid arrangerandet av kalottmatcher.

När Island i början av 1970-talet kom med i kalottidrotten i simning och friidrott, ledde detta till extra ekonomiska belastningar. En lättnad i situationen var ett särbidrag som undervisningsministeriet beviljade då Islands tur var att arrangera evenemanget och utan detta bidrag kunde man inte ha företagit den dyra resan. Eftersom särbidraget dock vanligtvis "tärde på" det egentliga bidraget och då man av Nordiska ministerrådet fick ekonomiskt stöd försvinnande litet, var vi tvungna att tillsammans med Sverige och Norge på kalottkonferensen i Kajana 1985 fatta beslut att vi inte deltar i de kalottmatcher som går av stapeln i Island ifall medel som täcker resekostnaderna inte anvisas ur samnordiska källor. Däremot konstaterades att Island kan fortsättningsvis delta i de matcher som arrangeras i Sverige, Finland och Norge.

Av det ovan anförda framgår att det är enbart ekonomiska omständigheter som står i vägen för Islands fulltaliga deltagande. Granskar man saken ur idrottens och kulturens synvinkel ävensom i socialt hänseende är det enligt vår uppfattning beklagligt om samarbetet med Island avbröts och vi anser att man borde avsevärt öka medlen för s. k. randområdenas samverkan, till vilken vi hänför kalottidrottsområdena, så att den väl igångsatta samverkan inte skulle ta slut.

Torneå den 28 juli 1986

På vägnar av Urheilun Kalottikeskus ry

Jarl Ahlstrand
Ordförande

Paul Henriksson
Sekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Island**Islands idrettsforbund (ISI)¹:**

Med brev av 22. april d.å. sendte De ISI til uttalelse et forslag som ble fremlagt i Nordisk Råds sesjon og går ut på at islendingene på ny skal bli deltakere i nordkalottboernes idrettssamarbeid.

Det er riktig først å fremheve at Island aldri har deltatt i nordkalottboernes organisasjon. Denne sammenslutning består utelukkende av foreninger i Nord-Norge, Nord-Sverige og Nord-Finland.

Derimot har islendingene i årene som er gått, vært med i konkurransen av og til, særlig da i svømming og friidrett. Denne deltakelse fra vår side er imidlertid for det meste blitt innstilt på grunn av de store omkostninger den medfører. Denne holdningen vår har gjentatte ganger kommet til uttrykk under våre møter i Samarbeidsutvalget for de nordiske lands idrettsforbund, som holder sine møter regelmessig annethvert år.

Fremleggelsen av det omtalte forslag, som så ensidig berører Island, bygger således for en vesentlig del på ukjennskap, og man har ikke hatt noe samråd med Islands idrettsforbund i denne forbindelse. Ganske visst hilser vi med glede den voksende interesse og den økte forståelse hos politikerne for nordisk idrettssamarbeids betydning og verdi. På den annen side er det vårt bestemte prinsipp når det er tale om bevilgning fra Nordisk Råds side, at den ikke skal siktes på visse regioner, men at det tilkommer Idrettsforbundet å disponere den til en allsidig utbygging av det nordiske idretts-samarbeid til enhver tid. Idrettsforbundene i de andre nordiske land er meget enige med oss i denne holdning.

Ettersom det i høst forestår forhandlinger mellom representanter fra de nordiske idrettsforbund og Nordisk Råds kulturutvalg, nærmere bestemt den 11. november i Helsingör, foreslår vi at forslaget blir sendt dit til behandling. Dessuten vil vi særskilt innlede forhandlinger med Islands representanter i Kulturutvalget og styret for Kulturfondet.

Reykjavík, 28. juli 1986

Islands idrettsforbund

Sigurður Magnússon
Generalsekretær

¹ Yttrandet översatt från isländska

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Kultur- og vitenskapsdepartementet stiller seg positivt til medlemsforslaget, da det er av vesentlig betydning at Island får mulighet til å delta regelmessig i kalottidrettssamarbeidet.

Spørsmålet bør i første omgang vurderes i forhold til Nordisk ministerråds støtteordning for nordisk idrettssamarbeid, som ble etablert i 1981, og som har som formål å støtte idrettsorganisasjoner fra bl. a. Island i forbindelse med idrettsarrangementer i Norden.

Oslo, 29. juli 1986

Olav Nyhamar E.f.
Byråsjef

Hans Berg
Førstekonsulent

Norges idrettsforbund:

Kalottidrettssamarbeidet består av konkurranser i ulike idrettsgrener mellom Nord-Norge, Nord-Sverige og Nord-Finland. Island har ved enkelte anledninger deltatt i friidrett- og svømmekonkurranser.

Ovennevnte forslag ble drøftet 26.–27. mai 1986 i Reykjavík i forbindelse med de nordiske riks-idrettsforbunds generalsekretærers ordinære møter. Det ble på dette møte uttrykt forundring over at et slikt forslag er satt fram uten at det berørte riks-idrettsforbund, Idrottssamband Islands, overhodet har vært kontaktet om spørsmålet.

Islands deltakelse i Kalottssamarbeidet har flere ganger vært gjenstand for behandling i Nordisk Felleskomite, som er et samarbeidsorgan for de nordiske riks-idrettsforbund.

På Felleskomiteens møte i Visby i 1983 klargjorde Islands representanter for at Islands deltakelse innen kalottidretten ikke er aktuell grunnet dårlig økonomi. Vi vil også peke på at Island ikke er offisiell medlem av nordkalotten. Felleskomiteen besluttet på dette møte "for tiden ikke ta initiativ til å utvide kalottssamarbeidet til å omfatte Island". Også i forbindelse med Felleskomiteens møte i Oslo 1985, hvor kalottssamarbeidet igjen ble diskutert, bekreftet på nytt representanter fra det islandske riks-idrettsforbund sine synspunkter fra tidligere møter i Felleskomiteen.

Under hänvisning til ovenstående vil Norges idrettsforbund for sin del ikke anbefale forslaget.

Haunger i Bærum, 31. juli 1986

Norges idrettsforbund

Thor Hernes
Generalsekretær

Sverige

Länsstyrelsen i Västerbottens län:

Länsstyrelsen har under hand inhämtat upplysningar från vice ordföranden i Västerbottens idrottsförbund. Länsstyrelsen får anföra följande.

Länsstyrelsen anser att samarbete inom idrotten liksom samarbete inom andra kulturområden är en väsentlig del av det nordiska samarbetet. Idrottssamarbetet inom nordkalotten besvärar av samma problem som andra former av kulturutbyte genom personkontakter, nämligen höga kostnader för resor och låga intäkter från betalande publik på grund av gles befolkning och relativt små befolkningskoncentrationer. Idrottsorganisationerna kan i längden inte bära dessa kostnader utan tilldelning av särskilda medel utifrån.

Det är enligt länsstyrelsens mening väsentligt att det nordiska samarbetet på regional nivå intensifieras. Länsstyrelsen verkar för detta genom att delta i Kvarkenrådets och Föreningen Blå Vägens verksamhet.

Vad särskilt beträffar idrottssamarbete vill länsstyrelsen se detta som en del av ett vidare kulturellt samarbete. Länsstyrelsen anser att detta bör ges sådana förutsättningar att även Island kan delta fullt ut. Inom många idrottsgrenar kan ett utbyte på regional nivå för Island te sig väl så givande som utbyte på nationell nivå.

Länsstyrelsen tillstyrker medlemsförslaget.

Umeå den 23 juni 1986

Sven Johansson

Ingemar Dalgård

Länsstyrelsen i Norrbottens län:

Motionsställarna pekar inledningsvis i förslaget till Nordiska rådet på betydelsen av likheter i kulturbakgrund och kultursamarbetet som viktiga faktorer i det nordiska samarbetet. Länsstyrelsen delar den uppfattningen. Erfarenheterna från samarbetet på Nordkalotten, där länsstyrelsen deltar bl. a. i Nordkalottkommitténs verksamhet och det gränskommunala samarbetet, är att det kulturella samarbetet, dit även idrottsutbytet skall räknas, är en viktig förutsättning för ett framgångsrikt samarbete inom det regionalpolitiska området.

Föreningen Nordens kontaktskapande verksamhet med bl. a. årligen återkommande språkkurser på Nordkalotten och bildandet av Nordkalottens kulturfullmäktige markerar den betydelse myndigheter, organisationer och näringsliv på Nordkalotten tillmäter kulturutbytet.

Idrottsrörelserna på Nordkalotten bedriver ett kontinuerligt brett samarbete. Under år 1986 anordnas 24 kalottkamper. Uppskattningsvis 1500 idrottare deltar. Island har sedan början av 1970-talet deltagit i idrottssamarbetet. Av ekonomiska skäl är Island inte med i 1986 års kalottkamper.

Frågan om de ekonomiska förutsättningarna för idrottssamarbetet på Nordkalotten har diskuterats vid flertal tillfällen under de senaste åren. År 1983 tillskrev Nordkalottens idrottskonferens, som är ett forum för idrottsförbunden på Nordkalotten, de nordiska riks-idrottsförbunden i frågan. I augusti 1985 behandlade Nordkalottens idrottskonferens frågan på nytt och konstaterade att i sak har inget nytt framkommit som skapar förutsättningar för ett fortsatt isländskt deltagande.

Konferensen uttalade på nytt kravet på att särskilda medel bör ställas till förfogande för idrottssamarbetet på Nordkalotten.

Motionärernas förslag till Nordiska rådet överensstämmer väl med de krav som framförs från idrottsrörelsen på Nordkalotten varför länsstyrelsen tillstyrker förslaget.

Luleå, den 30 juni 1986

Curt Boström

Brynolf Tjärner

Svenska kommunförbundet har i skrivelse den 9 juni 1986 meddelat att man beslutat avstå från att avge yttrande.

Sveriges riksidsrottsförbund

Kalottsamarbetet består av tävlingar i olika idrottsgrenar mellan Nord-Norge, Nordsverige och Nordfinland. Från tid till annan har Island deltagit i främst friidrotts- och simtävlingar.

Förslaget diskuterades den 26–27 maj 1986 i Reykjavík i samband med ett av de nordiska riksidsrottsförbundens generalsekreterares regelbundet återkommande möten. Härvid uttrycktes stor förvåning över att ett sådant förslag överhuvudtaget väcks utan att berört idrottsförbund, Idrottssamband Islands, har kontaktats i frågan.

Islands deltagande i kalottsamarbetet har vid ett flertal tillfällen varit föremål för behandling i Nordisk Fælleskomité, som är samarbetsorganet för de nordiska riksidsrottsförbundens förtroendevalda. Vid dess möte i Visby 1983 klargjorde Islands representanter att något deltagande från deras sida på grund av bristande ekonomi inte var aktuellt. Island är dessutom inte officiell medlem av Nordkalotten. Kommittén beslutade med anledning härav "att för närvarande inte initiera någon utökning av kalottsamarbetet att omfatta Island".

Vid Nordisk Fælleskomités möte i Oslo 1985, då nordkalottsamarbetet diskuterades, bekräftades än en gång att Idrottssamband Islands redan tagit ställning, innebärande att Island ej skall delta, då detta utbyte blir alltför kostsamt. De medel Island har/får till disposition skall användas till nordiskt idrottsutbyte i stort och inte låsas upp till ett begränsat område.

Mot bakgrund av ovan vill RF, som med förvåning konstaterar att förslagsväckarna inte har informerat sig om situationen hos berörd organisation, avstyrka förslaget.

Stockholm den 3 juli 1986

Sveriges riksidsrottsförbund

Bengt Sevelius

Verkställande direktör

Medlemsförslag

om gemensamt handlingsprogram mot cancer i Norden

(Väckt av Páll Pétursson samt Arne Andersson, Margrete Auken, Hallvard Bakke, Jo Benkow, Johan Buttedahl, Karen Thurøe Hansen, Guðrún Helgadóttir, Elsi Hetemäki-Olander, Jens Peter Jensen, Elver Jonsson, Anker Jørgensen, Arvo Kemppainen, Hanna Kvanmo, Grethe Lundblad, Peter Muurman, Agnar Nielsen, Aase Olesen, Erlendur Patursson, Pétur Sigurðsson, Otto Steenholdt, Jens Steffensen, Harald Synnes, Karin Söder, Pekka Tuominen, Marjatta Väänänen och Henrik Westerlund)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska hälsovårdshögskolan:

Som framgår av skrivelsen är cancer en mångfasetterad sjukdom och sätten att bekämpa den spanner över vida fält. Redan i dag riktas oerhörda resurser mot cancerbekämpning, både vad gäller kartläggning, förebyggande, behandling och rehabilitering. Dock borde, som framhålls i remissen, ännu bättre resultat kunna åstadkommas, om vissa aktiviteter och resurser samordnas.

Förslaget att skapa ett gemensamt nordiskt handlingsprogram med sådant syfte är därför välkommet liksom idéerna om att senare bredda programmet genom att ansluta sig till och därmed ytterligare förstärka EG:s handlingsprogram.

Redan i dag ingår utbildning i cancersjukdomens profylax och epidemiologi som en integrerad del i Nordiska hälsovårdshögskolans utbildning, och med sin centrala ställning i nordisk folkhälsovetenskap bör skolan kunna komma att spela en viktig roll i ett gemensamt nordiskt handlingsprogram mot cancer.

Göteborg den 25 september 1986

Lennart Köhler
Professor, rektor

rammen om det nordiske cancerforeningsarbejde, kunne fremkomme med forslag til samarbejdsområder og samarbejdsprojekter vedrørende oplysningsvirksomheden. For så vidt angår *miljøfaktorer* og *livsvaner*, må en indsats mod tobaksrygning prioriteres særlig højt. Man skal dog henlede opmærksomheden på forskelle i gældende regler, bl. a. på annonceringsområdet i de nordiske lande på dette område. Vedrørende *arbejds miljøet* foregår der allerede et nordisk samarbejde omkring udarbejdelse af nordiske kriteriedokumenter med titlen "Hälsa och arbete".

Vedrørende *befolkningsundersøgelser* med henblik på "sekundær" forebyggelse, d. v. s. tidlig opdagelse af opstået kræft, kunne man tænke sig et nordisk samarbejde om vurderingen af de tilsyneladende gode effekter af screening for livmoderhalskræft. Endvidere vil man kunne drøfte erfaringerne fra de svenske undersøgelser for ikke erkendt brystkræft (det såkaldte Koppberg-projekt). En vurdering af hensigtsmæssigheden af en overførsel af brystkræft – screening til Danmark på grundlag af de svenske erfaringer finder allerede sted på initiativ af "Danish Breast Cancer Cooperative Group" (DBCG) og med deltagelse af sundhedsstyrelsen. Iøvrigt er sundhedsstyrelsen af den opfattelse, at helbredsundersøgelser – d. v. s. undersøgelser af grupper af personer, der ikke har symptomer – kun bør udføres på grundlag af WHO's kriterier. Der indgår heri overvejelser om sygdommens art, om undersøgelsesmetoden og om, hvorvidt der er acceptable behandlingsmuligheder. Det er sammenfattende sundhedsstyrelsens opfattelse, at sådanne helbredsundersøgelser næppe vil have nogen væsentlig plads i den forebyggende indsats mod cancersygdomme, jfr. også udtalelsen fra cancerkoordinationsgruppen.

Når det gælder diagnostik, behandling og rehabilitering, indeholder forslaget en beskrivelse af sygehusstrukturen, næsten som den har udviklet sig i Danmark, særligt vedrørende den opfølgende kræftbehandling efter primær kirurgisk behandling. Den opfølgende behandling er koncentreret omkring de onkologiske centre ved lands- eller landsdelsygehusene i Danmark, hvorved der er adgang til alle eller næsten alle specialer. Den primære kirurgiske behandling foregår naturligvis på et langt større antal sygehuse, men en koordination er muliggjort ved etableringen for nogle år siden af de såkaldte onkologiske centerudvalg, der på regional basis sikrer planlagt samarbejde mellem de kirurgiske afdelinger og de onkologiske centre og mellem centrene indbyrdes. Udveksling af erfaringer er nærliggende. Fællesnordisk indsats på det psyko-sociale område vil være en mulighed.

Vedrørende forskningsforslagene må man fra sundhedsstyrelsens side understrege de nordiske *cancerregistres* egenart og særlige kvaliteter – også målt i international sammenhæng. Udveksling af erfaringer, baseret på epidemiologiske data udvisende forskelle mellem de nordiske lande har stor betydning. Etablering af et nordisk cancerregister vil derimod efter sundhedsstyrelsens opfattelse ikke indebære særlige fordele.

Vedrørende den *kliniske cancerforskning* er det rigtigt, at Danmark er særligt langt fremme, hvad angår protokollerede og koordinerede behandlingsprogrammer. Der er næppe tvivl om, at danske onkologiske klinikere vil være villige til i passende fora, både formelt og uformelt, at indgå i samarbejde med forskere fra de øvrige nordiske lande. Iøvrigt er man, så vidt det er sundhedsstyrelsen bekendt, i Sydsverige i gang med visse kliniske behandlingsprojekter i tæt koordination med danske onkologiske centre. Det må fremhæves, at selv om man etablerer et forstærket nordisk samarbejde, må tilknytningen til ORTC ikke afbrydes.

På det uddannelsesmæssige område vil et nordisk samarbejde med fælleskurser, navnlig som led i lægers og andet personales efteruddannelse, kunne indebære fordele. Det kan fremføres, at en uddannelse f. eks. af arbejdsmedicinere og embedslæger med henblik på varetagelse af særlige miljømæssige foranstaltninger til forebyggelse af cancer eventuelt kan være rimelig.

Som det fremgår af det ovenfor anførte, finder der allerede i ret vid udstrækning et internationalt samarbejde sted i bekæmpelsen af cancersygdomme, også på tværs af de nordiske landegrænser.

Det er sammenfattende sundhedsstyrelsens opfattelse, at tyngden i et forstærket nordisk samarbejde helt overvejende bør lægges i de forebyggende foranstaltninger, således som det også er anbefalet af cancerkoordinationsgruppen.

Et sådant forstærket nordisk samarbejde bør hvile på et grundigt udredningsarbejde, der gør det muligt at fastlægge rammerne for de konkrete tiltag, samt belyser de økonomiske konsekvenser, således at der kan tages stilling til finansieringsspørgsmål. Det skal i denne forbindelse bemærkes, at et forstærket nordisk samarbejde på det pågældende område må påregnes at forudsætte en forøget indsats af ressourcer på kortere sigt, mens resultaterne af samarbejdet først vil vise sig på længere sigt.

Det vil endelig være vigtigt, at et nordisk samarbejde koordineres med det under planlægning værende EF-samarbejde på området, ligesom det bør planlægges i overensstemmelse med WHO's retningslinier (Cancer Control Programming in the European Region of the World Health Organization, 1985).

København, den 15. september 1986

Søren K. Sørensen

H. Langvad

Direktoratet for arbejdstilsynet nedsatte cancerkoordinationsgruppens bemærkninger

En række medlemmer af Nordisk Råd har rejst ovenstående forslag til behandling i rådet, som cancerkoordinationsgruppen har drøftet på sit møde den 1. september 1986. I forslaget henvises indledningsvis til WHO's program: "Health for all by year 2000", hvori man har opstillet det mål, at dødeligheden på grund af cancer skal reduceres med 15% inden år 2000. Hvis dette mål skal nås i de nordiske lande, peger forslagsstillerne på, at landene bør arbejde på en øget samordning på en bred front vedrørende forebyggende foranstaltninger, diagnostik, behandling og rehabilitering, forskning og uddannelse.

Forslaget er delt i fem afsnit:

- 1) forebyggende aktiviteter og initiativer
- 2) diagnostik, behandling og rehabilitering
- 3) forskning
- 4) uddannelse
- 5) forslag til handlingsprogram.

Ad pkt. 1 Forebyggende aktiviteter og initiativer

Det foreslås, at der oprettes et nordisk samarbejde om helseinformation vedrørende diverse miljøfaktorerens betyden for opståen af cancer. I forslaget nævnes herudover, at helbredsundersøgelse vedrørende cancer bør støttes.

Ad pkt. 2 Diagnostik, behandlig og rehabilitering

Dette afsnit er i modsætning til det første fyldigt og indeholder detaljerede forslag til onkologiske centre og psyko-social støtte til cancerpatienter.

Ad pkt. 3 Forskning

Der lægges især vægt på den kliniske cancerforskning.

Ad pkt. 4 Uddannelse

Her peges udelukkende på uddannelse af onkologisk personale.

Ad pkt. 5 Forslag til handlingsprogram

Afslutningsvis foreslår forslagsstillerne:

- 1) at Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd at udarbejde et integreret handlingsprogram mod cancer i form af en plan for forstærket indsats i Norden, hvad angår forebyggelse, behandling, forskning og uddannelse.
- 2) at Nordisk Råd endvidere anbefaler de nordiske landes regeringer, at tilslutte sig det europæiske handlingsprogram i en tillempt form.

Cancerkoordinationsgruppen har primært diskuteret forslagets forebyggende del. I denne anledning skal cancerkoordinationsgruppen udtale følgende:

Der er i forslaget ensidigt lagt alt for stor vægt på diagnostik og behandling, medens den forebyggende indsats er meget lavt prioriteret. I det korte afsnit om forebyggelse beskæftiger man sig væsentligst med overvejelser om sekundær prævention, det vil sige screeningsundersøgelser vedrørende cancer på et tidligt stadium. Den primære prævention, det vil sige nedsæt-

telse af eksponeringen for kræftfremkaldende agentier af forskellig art, herunder begrænsning i deres anvendelse, nævnes derimod slet ikke. Som eksempel kan nævnes, at alene i arbejdsmiljøet opstår mindst 1000 nye tilfælde af cancer årligt.

En samlet indgriben overfor arbejdsmiljøet ville kunne nedsætte dette antal betydeligt. I den forbindelse skal nævnes, at med hensyn til helbredsundersøgelser vedrørende erhvervsbetinget cancer har cancerkoordinationsgruppen den opfattelse, at de ikke har nogen plads i det forebyggende arbejde. Hvad angår andre cancerformer repræsenterer disse helbredsundersøgelser en suboptimal udnyttelse af ressourcer.

Cancerkoordinationsgruppen foreslår, at Nordisk Råds handlingsprogram mod cancer i Norden i stedet for alene at være rettet mod diagnostificering og behandling af cancersygdomme også bør rettes mod den forebyggende indsats og her især fremme nedsat eksponering i miljøet. Herunder bør der lægges vægt på øget forskning og oplysning om miljøfaktorer, så som kostens sammensætning, alkohol, tobak, udsættelse i arbejdsmiljøet for konkrete kræftfremkaldende stoffer.

Hvad angår forslagsstillernes anbefaling af tilslutning til det europæiske handlingsprogram har cancerkoordinationsgruppen tidligere støttet dette og udtalte, at man fandt det positivt med kampagner m. v. mod tobaksrygning, alkohol og for sundhedsfremmende ernæring. I handlingsprogrammer er nu også indført et prioriteret afsnit om kemiske stoffer, hvilket cancerkoordinationsgruppen finder hensigtsmæssigt.

Afslutningsvis skal det nævnes, at cancerkoordinationsgruppen på sit møde har diskuteret forslag til udvikling af et regionalt WHO-program vedrørende forebyggelse af arbejdsmiljøbetinget cancer. Forslaget er et resultat af et WHO-møde i december 1985. Cancerkoordinationsgruppen kan støtte dette forslag og skal hermed anbefale Nordisk Råd at inddrage dette program i sine overvejelser, når det nordiske handlingsprogram skal udfærdiges.

11. september 1986

Statens seruminstitut:

Dette handlingsprogram vil for Statens seruminstitut være en meget vigtig støtte til at kunne udbygge et allerede eksisterende internordisk samarbejde vedrørende laboratoriemæssig diagnostik og opfølgning af cancer. Danmark har på dette felt været førende de seneste 10 år, bl. a. med store projekter som Dansk Testis Cancer Projekt (DATECA), Cancer Recti et Sigmoidei (CRES) projektet og flere andre igangværende projekter. Ved et snævert samarbejde mellem de kliniske afdelinger og laboratorierne, søges her belyst den kliniske værdi af markørbestemmelsen i blod og væv.

Kræftcellemarkør-bestemmelse er et felt i rivende udvikling, og mange kommercielle firmaer søger at profitere heraf. Desværre er området præget af mange dårligt dokumenterede arbejder hvor de oftest meget optimistiske konklusioner ikke holder. Der er imidlertid ingen tvivl om, at cancermarkør-målinger vil få øget anvendelse i fremtiden. især efter at det er vist, at

man med antistoffer mod disse markører bedre vil være i stand til at påvise restcancervæv, og måske også bedre vil kunne behandle cancer.

Der er derfor et akut behov for en afklaring af, om hvilke af disse markør-målinger der kan anvendes i den daglige klinik. Det vil her være vigtigt at kunne udbygge det nordiske samarbejde således, at man sikrer, at markør-målingerne anvendes i klinisk forskningsmæssig sammenhæng. En meget vigtig del i disse undersøgelser vil være, at der stilles øgede ressourcer til rådighed for opbevaring af prøver fra velundersøgte cancerpatienter, således at den kliniske værdi af nye markører kan belyses hurtigt.

WHO har fornylig udarbejdet en rapport om immunodiagnose af cancer. I denne concensus report er der desværre flere mangler, bl. a. burde gruppen have udarbejdet "guidelines" for klinisk undersøgelse af tumor-markører. Jeg er overbevist om, at et øget samarbejde mellem de forskellige "markør"-grupper i Norden vil kunne bidrage væsentligt til forskning på dette felt.

København, den 12. september 1986

Bent Nørgaard-Pedersen

Overlæge, dr. med.

Rigshospitalet:

Lægerådet kan varmt anbefale at indsatsen mod cancersygdomme koordineres og forstærkes på nordisk og europæisk plan.

Der eksisterer i dag en række tætte samarbejdsrelationer mellem danske cancerforskere og grupper i de andre nordiske lande, ligesom flere danske grupper er aktivt engageret i europæisk samarbejde. Lægerådet anbefaler, at en øget, fælles indsats i Norden primært udmøntes i en økonomisk og praktisk støtte til disse allerede eksisterende programmer. Yderligere anbefales, at etablering af nye, fælles programmer for cancerforskning og behandling støttes.

Forskning og udviklingsarbejde er ressourcekrævende, det må derfor understreges, at de gode intentioner i forslaget fra Nordisk Råd må følges op af en ressourcefordeling, hvis forslaget skal få praktiske konsekvenser.

København, den 17. september 1986

På lægerådets vegne

Olaf Paulson

Professor dr. med.

Amtsrådsforeningen i Danmark:

Forslaget skal ses på baggrund af beregninger, der viser, at omkring 850 000 personer i Norden i år 2000 vil være ramt af kræft, hvis den nuværende udvikling fortsætter.

På den givne foranledning skal Amtsrådsforeningen meddele, at foreningen er enig i behovet for en øget samordnet indsats mod cancer i Norden, hvorfor Amtsrådsforeningen ser positivt på medlemsforslaget om et fælles handlingsprogram mod cancer i Norden. Amtsrådsforeningen må dog understrege det hensigtsmæssige i at behandle cancerpatienter inden for det eksisterende sygehusvæsen.

København, den 15. september 1986

P. f. v.

E. e.

Stig Lohmann

Den almindelige danske Lægeforening hänvisar i skrivelse den 2 oktober 1985 till yttranden från Dansk Selskab for Onkologi og Radioterapi respektive Dansk Selskab for Hoved- og Halsonkologi av den 3 juni 1986 respektive 22 augusti 1986 (se nedan).

Kræftens Bekæmpelse:

Kræftens Bekæmpelse skal til denne del af medlemsforslaget udtale sin principielle tilslutning og samtidig meddele, at Landsforeningen forudsætter at blive inddraget i udformningen og gennemførelsen af et sådant program.

Medlemsforslaget går endvidere ud på at "Nordiska rådet rekommenderar vidare de nordiska ländernas regeringar att i tillämpliga delar ansluta sig till det europeiska handlingsprogrammet mot cancer."

Landsforeningen skal til denne del af medlemsforslaget udtale sin tilslutning og samtidig oplyse, at Landsforeningen allerede deltager i drøftelserne vedrørende EF's handlingsprogram mod kræft, og at chefen for Cancerregistret under Kræftens Bekæmpelse, overlæge, dr. med. Ole Møller Jensen herunder er medlem af den af EFkommissionen nedsatte ekspertgruppe, herunder i udvalget om kræftforebyggelse.

I tilslutning til EF's handlingsprogram mod kræft er det hensigten i samarbejde med landsforeningerne mod kræft i EF's medlemslande at gennemføre en fælles oplysningskampagne i 1988 og 1989. Kræftens Be-

kæmpelse har endnu ikke truffet beslutning om sin deltagelse i denne kampagne, og Landsforeningens stillingtagen vil bl. a. bero på oplysningskampagnens formål og indhold samt forskellige praktiske og herunder tidsmæssige forhold.

Kræftens Bekæmpelse vil under de videre drøftelser være opmærksom på mulighederne for, at de to handlingsprogrammer bedst muligt kan samordnes.

København, den 30. september 1986

Ole Bang

Direktør

Cancerregisteret:

Det er med stor tilfredshed, at Cancerregisteret, som drives af Kræftens Bekæmpelse, bemærker sig, at der nu i Nordisk Råd stilles forslag til en styrkelse af indsatsen mod kræft i Norden. Nordisk samarbejde alene eller som led i et større internationalt samarbejde vil styrke forebyggelse, behandling, forskning og uddannelse på nationalt niveau.

Nedenfor kommenteres de enkelte punkter i det fremsatte forslag.

Baggrund

Det er vanskeligt at vurdere de tal, som nævnes i forslaget bilag omkring udvikling i antal af kræfttilfælde i Danmark, idet det ikke klart fremgår, om der i fremskrivningen indgår hudkræfttilfælde. Disse er erfaringsmæssigt overordentligt godartede, lette at behandle, og derfor ikke med i alle de Nordiske landes cancerregistrering. Cancerregisteret skønner, at der i 1990 i Danmark vil opstå ca. 23 500 kræfttilfælde (excl. hudkræft) om året hos mænd og kvinder tilsammen, under forudsætning af, at den stigningstakt i kræftsygeligheden, som man hidtil har set, fortsætter. Dette er hos både mænd og kvinder en stigning på ca. 16% i forhold til 1980. Fortsætter denne stigningstakt også videre frem til år 2000, skønnes det, at der vil opstå ca. 29 000 nye tilfælde; de 3–4000 af disse vil nok være mere godartede hudkræfttilfælde.

Kræftforebyggelse

Dette afsnit er i forslaget overordentlig kort og vagt. De seneste årtiers kræftforskning har ført til identifikation af en række forskellige faktorer,

som forøger risikoen for kræftudvikling, så der i dag eksisterer et solidt videnskabeligt grundlag for iværksættelse af forebyggende foranstaltninger. Den vigtigste faktor er tobaksrygning (men også tobakstygning). Ca. 30 % af alle kræfttilfælde hos mænd i Danmark, 40 % i Finland, og 25 % i de øvrige nordiske lande opstår i organer, hvor tobaksrygning har en afgørende indflydelse på udviklingen. Med ca. 3000 tilfælde om året for øjeblikket i Danmark hos både mænd og kvinder (svarende til ca. 15 % af al cancer) udgør lungekræft det største enkeltproblem i relation til tobaksrygning, som skønnes at være årsag til ca. 80–85 % af disse tilfælde hos mænd og ca. 50 % hos kvinder.

Alkohol, ikke mindst i forbindelse med tobaksrygning er en yderligere risikofaktor for udvikling af kræft i de øvre respirationsveje og mundhule og spiserør.

Hertil kommer en række faktorer, som optræder i arbejdsmiljøet, og som vides at forøge kræfttrisikoen blandt udsatte personer. Påvirkning af sollys er en anden kendt risikofaktor ligesom seksual- og reproduktionsvaner. Der er i dag begrundet mistanke om, at en stor procentdel af alle kræfttilfælde kan tilskrives kosten, men mere specifikke oplysninger om bestemte kostformers indflydelse på kræfttrisikoen kendes endnu ikke.

Der er således skabt det nødvendige erkendelsesmæssige grundlag for at sætte ind med en bred vifte af forebyggende foranstaltninger, som både umiddelbart, og på længere sigt vil føre til en reduktion af antallet af nye kræfttilfælde og kræftdødsfald. Det bør derfor af Nordisk Råds forslag klart fremgå at kræftforebyggelsen med vor nuværende viden opnås gennem lovgivning/regulering og gennem oplysning. Eksempler omfatter:

1. Lovgivning/regulering

- forbud mod anvendelse af kræftfremkaldende stoffer og regulering af koncentrationen af kræftfremkaldende stoffer i produkter eller miljø,
- mærkning af produkter som indeholder kræftfremkaldende stoffer
- begrænsning af reklame for og salg af kræftfremkaldende produkter.

2. Oplysning

- først og fremmest oplysning om tobakkens skadevirkninger med det formål at påvirke børn og unge til ikke at begynde at ryge, og at få så mange som muligt til at holde op eller gå over til "mindre farlige" tobakstyper
- oplysning om andre kræfttrisci (f.eks. alkohol, solbadning, seksualvaner, kostvaner).

Lovgivnings- samt reguleringsmæssige tiltag finder udbredt sted indenfor beskyttelse af arbejdsmiljø og det generelle miljø, men bør også overvejes på områder som tobaksrygning.

Det er i dag almindeligt anerkendt, ikke mindst på grundlag af arbejde fra de nordiske lande, at diagnostik af forstadier til kræft i livmoderhalsen fører til en nedsat sygelighed og nedsat dødelighed af denne sygdom. Der er i dag ligeledes grundlag til at antage, at tidlig diagnostik af brystkræft (ved den såkaldte mammografi-teknik) medfører en nedsat dødelighed af denne sygdom. Der er derimod ikke i dag holdepunkt for at tidlig diagnostik ved screening af større befolkningsgrupper fører til en nedsat dødelighed. Den største effekt af sådanne screeningsundersøgelser opnås ved, at disse tilbydes til hele befolkningen. Dette bør ske gennem aktiv invitation af alle de personer, som indgår i målgruppen for screeningen.

Indførelse af forebyggende foranstaltninger gennem mindskning af udsættelsen for kræftfremkaldende faktorer, eller gennem tidlig diagnostik ved screening bør nøje overvåges. Det er derfor nødvendigt at etablere monitorering af de kræftfremkaldende faktorer i samfundet og udbredelsen af tidlig diagnostik. Monitorering af kræftsygelighed og dødelighed, sker i de nordiske lande gennem de nationale cancerregistre og gennem dødelighedsstatistikken.

Diagnostik, behandling og rehabilitering

Der er gennem de seneste årtier sket en bemærkelsesværdig udvikling i behandling af cancerpatienter, ikke mindst med medicinsk behandling i form af kemoterapi. Disse behandlingsformer har imidlertid først og fremmest været effektive overfor forholdsvis sjældne kræftsygdomme, medens helbredelsesmulighederne for de kræftsygdomme, som er vidt udbredt i befolkningen (f. eks. lungekræft, kræft i mave-tarmkanalen) kun er påvirket ganske lidt eller overhovedet ikke igennem de seneste mange årtier.

Den biologiske forståelse af kræftsygdommens udvikling er ligeledes øget igennem de seneste år. Der er behov for en styrket forskningsmæssig indsats til vurdering af hvorledes denne øgede viden indflyder på helbredelsesmulighederne og på mulighederne for forebyggelse. Man kan på nuværende tidspunkt blot håbe at de visioner som indeholdes i Nordisk Råds forslag også vil blive bekræftet af de næste årtiers udvikling.

Cancerregisteret kan til fulde tilslutte sig forslaget synspunkter omkring sikring af alle cancerpatienter får en ligeværdig behandling, og at man sikrer cancerpatienternes livskvalitet og rehabilitering.

Forskning

Norden har i international sammenhæng enestående forudsætninger for epidemiologisk cancerforskning med identifikation af højrisikogrupper, årsager til kræftsygdommens opståen, og monitorering af forebyggende foranstaltninger. Ligeledes har de nordiske lande specielle forudsætninger for klinisk cancerforskning med vurdering af forskellige behandlingsmetoders indflydelse på overlevelse og helbredelse.

På begge områder yder international samarbejde et væsentligt bidrag til de forskningsaktiviteter, som foregår på nationalt niveau. Indenfor den kliniske forskning er det internationale samarbejde i Europa koordineret gennem European Organization for Research and Treatment of Cancer (EORTC). På det cancerepidemiologiske område eksisterer der et veletableret samarbejde mellem de nordiske nationale cancerregistre, som for nylig er blevet formaliseret gennem oprettelsen af Association of the Nordic Cancer Registries. I et bredere internationalt samarbejde spiller WHO's kræftforskningscenter i Lyon i Frankrig, International Agency for Research on Cancer (IARC), en afgørende koordinerende rolle inden for cancerepidemiologien, og gennem de sidste 10–15 år har de nordiske cancerregistre samarbejdet på en projektorienteret basis med IARC. En styrkelse af det internationale cancerepidemiologiske samarbejde har som forudsætning at IARC styrkes økonomisk gennem udvidelse af skaren af medlemslande. De fleste af de "gamle" EF-lande er medlemmer af kræftforskningsagenturet og blandt de nordiske lande har først Sverige og senest Finland tilsluttet sig organisationen. Dansk og norsk tilslutning må opfattes som naturligt, og det var ønskværdigt om også Island kunne få mulighed for at tilslutte sig IARC's gruppe af medlemslande. Udover at dette vil betyde en væsentlig styrkelse af det internationale arbejde omkring kræftforskningen med forebyggende sigte vil en samlet nordisk tilslutning til IARC give mulighed for i endnu stærkere omfang end hidtil at præge den internationale forskning på dette område.

Uddannelse

Der kan ikke herske tvivl om betydningen af og behovet for øget uddannelse i onkologi i de nordiske lande. I tilgift til den vægt, som i rådsforslaget er lagt på uddannelsen indenfor cancerbehandling, er det ligeledes vigtigt at styrke uddannelsen af kræftforskere, af læger og af administratører, som er ansvarlig for kræftforebyggende foranstaltninger.

Sammenfatning

1. Cancerregisteret kan tilslutte sig behovet for et fælles nordisk handlingsprogram mod cancer.
2. Som led i et sådant handlingsprogram bør den forebyggelsesmæssige indsats mod cancer i Norden styrkes.
3. Den internationale kræftforskning bør styrkes gennem handlingsprogrammet. Hovedvægten bør her lægges på en styrkelse af den epidemiologiske og kliniske cancerforskning gennem de nordiske landes tilslutning til International Agency for Research on Cancer og støtte til European Organization for the Research and Treatment of Cancer.

4. Der må tilføjes de nødvendige økonomiske ressourcer for gennemførelse af det fælles handlingsprogram's målsætning.

København, den 29. september 1986

Ole Møller Jensen

Overlæge, dr. med.

Århus Kommunehospital:

I Danmark er etableret en lang række landsomfattende projekter vedrørende en lang række kræftformer, men det har gennem de sidste 10 år været meget svært at etablere projekter på nordisk basis, da det giver betydelige styringsproblemer samt økonomiske problemer. De onkologiske afdelinger i Danmark deltager i Det skandinaviske Sarcomprojekt, men dette projekt omfatter kun hen mod 1% af samtlige nyopståede cancertilfælde. Vi vil fra organisationens side meget gerne være med til at arbejde på etableringen af et langt større samarbejde mellem de nordiske onkologiske afdelinger, og jeg skal gøre opmærksom på en række initiativer, som vil kunne befordre dette.

1. Økonomisk støtte til 3 dage varende årlige konferencer mellem onkologer i Skandinavien m. h. p. udarbejdelse af protokoller, der i mange tilfælde kører sideløbende i hvert af de nordiske lande, men udformes på en sådan måde, at direkte sammenligning er vanskelig.

2. Der afholdes nok fra tid til anden kongresser mellem nordiske onkologer, men disse er ofte for kortvarige og massive til, at de nordiske onkologiske specialister kan opnå den personlige kontakt med hinanden, som er basis for fælles projekter. Jeg kunne derfor foreslå økonomisk støtte til postgraduate kurser for specialister i radioterapi og onkologi, hvor man også vil kunne diskutere en forbedring af kræftdiagnostik, radiobiologi, stråleterapi og antineoplastisk kemoterapi.

3. Uddeling af stipendier til yngre onkologer til ophold på andet onkologisk center i Skandinavien, f. eks. af varighed 1 måned.

Helt konkret kan jeg foreslå, at 5 læger fra hvert af de nordiske lande årligt tildeles stipendier til 1 måneds ophold ved onkologisk afdeling i andet skandinavisk land. For Danmarks vedkommende vil det beløb, det drejer sig om, blive $5 \times 25\,000$ kr. i alt 125 000 kr. 1 årligt 3-dages møde, hvor f. eks. 10 specialister i onkologi fra Danmark deltager, à kr. 4 000, i alt kr. 40 000 årligt. Postgraduate kurser af 5 dages varighed, hvilket årligt for 10 danske onkologer andrager $6\,000 \times 10$, i alt kr. 60 000.

Jeg skal således på organisationens bestyrelses vegne udtrykke min varme interesse for det interskandinaviske initiativ og hører meget gerne nærmere om, hvad det Nordiske Ministerråd evt. foretager af indstilling.

Århus, den 2. oktober 1986

Axel Munck Nordentoft

Overlæge

Dansk selskab for cancerforskning:

— — — På selskabets vegne skal jeg udtale at vi fuldt ud kan støtte forslaget og finder at dets realisering vil kunne betyde en meget væsentlig og tiltrængt styrkelse af det nordiske samarbejde indenfor cancerforskningen og dermed en effektivisering af denne forskning. Det er dog en forudsætning for opnåelsen af dette mål, at de nødvendige ressourcer stilles til rådighed.

En anden forudsætning for et heldigt udfald af en samordning er, at indsatsen i de enkelte lande er tilstrækkelig stor. For Danmarks vedkommende skal man i denne forbindelse henlede opmærksomheden på en vedlagt redegørelse "Cancerforskning i Danmark"¹, der i 1981 blev udarbejdet af et udvalg for basal cancerforskning nedsat af Statens naturvidenskabelige Forskningsråd. Det konkluderes heri:

På baggrund af vurderinger af den danske cancerforskning er det udvalgets opfattelse:

- 1) at den nuværende forskningsindsats ved cancerforskning er for begrænset og bør stimuleres.
- 2) at der i Danmark findes et antal højt kvalificerede cancerforskere, hvorpå en accelereret udvikling af forskningen kan baseres.
- 3) at cancerforskningen er inde i en udviklingsfase, der giver håb om væsentlige fremskridt inden for de næste par tiår.

Det må derfor fra politisk hold erkendes, at der er en særlig samfundsmæssig forpligtelse til at støtte forskningen inden for den sygdomsgruppe, der forårsager 25 % af alle dødsfald, og som medfører direkte hospitalsudgifter på mindst 1 500 millioner kr. årligt.

Hvis danske læger og forskere skal kunne tilfredsstille de fremtidige krav til en optimal forebyggelse, diagnose og behandling af cancersygdomme, må det erkendes, at en kraftig øgning af indsatsen inden for såvel den basale som den kliniske og epidemiologiske cancerforskning er nødvendig.

Udvalget kan derfor anbefale, at der iværksættes bestræbelser på, i løbet af en kortere årrække, at øge den offentlige indsats i cancerforskningen til et niveau væsentligt højere end det nuværende.

¹ Här ej tryckt.

Det er uden for udvalgets kommissorium at give rekommandationer vedrørende den kliniske og epidemiologiske cancerforskning. Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at en styrkelse af den mere basalt orienterede cancerforskning bør følges af en tilsvarende styrkelse af den kliniske og epidemiologiske cancerforskning og at foranstaltninger tilsvarende de nedenfor i punkt 1–5 omtalte samtidig bør iværksættes for den kliniske og den epidemiologiske cancerforskning.

Inden for den basale cancerforskning bør en mobilisering ske ved

- 1) at SNF og SLF gør basal cancerforskning til et prioritetsområde.
- 2) at der ydes særlig støtte til unge, lovende cancerforskere gennem stipendier.
- 3) at den præ- og postgraduate undervisning i onkologiens biologiske og kliniske aspekter udbygges ved universiteterne.
- 4) at der oprettes cancerforskningsinstitutter i forbindelse med de onkologiske centre og universiteterne i København, Århus og Odense.
- 5) at der gives en kraftig øget støtte, som bør ydes som tidsbegrænsede bevillinger til de mest værdifulde, relevante og effektive forskningsprojekter, især gennem oprettelsen af en statslig cancerforskningsfond.

Selvom der siden 1981 har været ført talrige forhandlinger vedrørende realisationen af disse forslag, er der hidtil praktisk taget ikke opnået konkrete resultater. Dette skyldes især manglende ressourcetildeling. Man skal derfor anbefale, at Nordisk Råd samtidig med en vedtagelse af forslaget henstiller, at de enkelte lande bringer deres støtte til cancerforskningen op på et niveau, der i rimelig grad modsvarer de i medlemsforslaget beskrevne konsekvenser af cancersygdommene.

Man skal også påpege, at man af hensyn til en optimal udnyttelse af de ressourcer, der bliver stillet til rådighed for programmet, finder det af afgørende betydning, at der holdes en høj videnskabelig standard. Vi skal derfor foreslå at man anmoder de videnskabelige cancerforskningssselskaber om at udpege/indstille forskere med den nødvendige ekspertise til at bistå med den detaljerede udformning af programmet. Det skal også anbefales at man på lignende måde sikrer sig faglig ekspertise ved programmets administration.

København, den 15 oktober 1980

Keld Danø

Patientsammenslutningen Danmark:

Det er strengt nødvendigt for at få samordnede indsats mod cancer i Norden, at der foreligger et nordisk handlingsprogram som er accepteret af alle nordiske lande.

Det er af yderste vigtighed i dette program, at man også her især tager

stilling til det oplysende arbejde. Ligeledes er det også af yderste vigtighed, at medtage i dette handlingsprogram, at den daglige kost har en vigtig indflydelse på sygdommen cancer. Dette er af yderste vigtighed, at man har ressourcer til at informere landenes befolkninger tilstrækkeligt om dette. Endvidere skal man medtage de alternative behandlingsformer i så øget omfang som muligt.

Vi ved godt at det ikke er alle lande der accepterer/anerkender denne sundhedsforebyggende/helbredende behandlingsform. Der mener vi, at det er vigtigt, at diverse regeringer sætter nogle grænser/regler for de alternative behandlere. Før vil vi ikke få fjernet evt. brådne kar.

Trods den moderne lægevidenskabs fremragende resultater, sker det ofte, at patienterne får at vide, "at de må lære at leve med deres sygdom", eventuelt med hjælp fra et smertestillende kemikalium. Mere end 650 000 danskere har nægtet at finde sig i deres sygdomme. De har i stedet henvendt sig til de alternative behandlere, dvs. naturlæger, homøopater, selenium, zoneterapeuter, healere o. s. v. Selv om langt fra alle er blevet kurerede, kan de alternative behandlere alligevel opvise så mange eksempler på helbredelser af "håbløse tilfælde", at ingen fordomsfri videnskabsmand vil affærdige naturmedicinen som overtro eller tilfældigheder.

Ud fra ovennævnte og fra det til os fremsendte forslag, kan vi kun hilse dette forslag velkommen. Vi vil gerne anmode om fortsat at blive orienteret om udviklingen.

Århus, den 11. juli 1986

P. s. v.

Valdemar Lippert

Dansk Selskab for Onkologi og Radioterapi:

— — — Dansk Selskab for Onkologi og Radioterapi (DSOR) er et videnskabeligt selskab, der repræsenterer de læger i Danmark, der er ansat ved landets onkologiske afdelinger (radiumstationer m. v.). Disse læger er fuldtidsbeskæftigede med behandling af kræftpatienter og har hovedansvaret for den kliniske cancerforskning herhjemme. DSOR hilser med tilfredshed, at ovennævnte indstilling indeholder nogle helt konkrete forslag om foranstaltninger til et bedre samarbejde mellem de onkologiske centre i de nordiske lande, til et bedre samarbejde mellem de nordiske lande og EORTC, og til en bedre efteruddannelse af personer, beskæftiget med cancerbehandling. DSOR vil meget gerne medvirke til en mere detaljeret udformning og gennemførelse af disse forslag og til en langsigtet planlægning af et integreret handlingsprogram mod cancer. DSOR kan tilbyde at

stille onkologisk ekspertviden til rådighed både vedrørende forebyggelse, diagnostik, behandling, forskning og uddannelse og håber, at man vil gøre brug af dette tilbud.

Odense, den 3. juni 1986

Hans Brincker

Overlæge

Dansk Selskab for Hoved- og Halskologi:

På grund af det stigende antal nydiagnostiserede cancerpatienter og den stadig mere komplekse behandling, der fører til flere og flere helbredte eller sygdomsfri patienter, er det nødvendigt at allokere flere og flere ressourcer til området. Denne øgede viden kræver koordination og undervisning. Specielt undervisning i klinisk onkologi såvel på prægraduate som postgraduate niveau bør styrkes. Denne videre- og efteruddannelse foregår sporadisk på nordisk plan ved kurser arrangeret af Nordisk Forening for Radioterapi og Nordisk Forening for Klinisk Fysik samt på europæisk niveau indenfor ESTRO (European Society for Therapeutic Radiology and Oncology) samt European School of Oncology. Det er generelt vanskeligt at skaffe ressourcer til disse sporadiske kurser med henblik på at sende blot en enkelt læge på kursus.

Videreuddannelse på nordisk plan vil være særdeles udbytterig, da niveauet i de nordiske lande er meget egalt.

Før effektiv forebyggelse kan etableres, kræves øget forskningsindsats i betydningen af miljø, livsvaner og erhverv for udvikling af cancer. Disse værdifulde oplysninger må indsamles, og Norden er her ideel som forskningsområde, men problemløsningen er ikke enkel og ligetil og vil kræve tid.

Cancerbehandling i bred forstand, omfattende diagnostik, behandling og rehabilitering bør, som allerede vedtaget, centraliseres omkring de onkologiske centre. En 15% reduktion i dødeligheden af cancerdødsfald under 65 år, som WHO har sat som mål, vil kræve en øget indsats og indførelse af ny teknologi i takt med dennes udvikling.

Som anført i handlingsprogrammet har Danmark været foregangsland vedrørende samarbejde inden for den kliniske onkologi. Det er imidlertid kun et enkelt af de landsdækkende projekter (DBCG), der har opnået statsstøtte. Inden for Dansk Selskab for Hoved- og Halskologi har der gennem 10 år været landsdækkende samarbejde, og flere heldigt udførte projekter er gennemført, endog med stor anerkendelse uden for landets grænser. Disse kliniske forskningsprojekter fortjener støtte.

Dansk Selskab for Hoved- og Halskologi medvirker desuden for tiden i et klinisk skandinavisk samarbejde omkring patient behandlingsprojekt.

Også den basale forskning samt epidemiologisk forskning – naturligt henhørende under cancerregistrenes regi – bør ikke fortsat være henvist til at søge økonomiske ressourcer via private fonds, men koncentrere kræfterne omkring selve forskningsprojekterne.

Vi kan helhjertet støtte såvel det europæiske initiativ som det nordiske initiativ for handlingsprogram mod cancer.

København, den 22. augusti 1986

På bestyrelsens vegne

Hanne Sands Hansen

Overlæge, dr. med.
formand for Dansk Selskab
for Hoved- og Halskologi

Dansk Sygeplejeråd:

Dansk Sygeplejeråd kan tilslutte sig medlemsforslaget om et fælles nordisk handlingsprogram mod kræft. Dog vil vi i denne sammenhæng gerne gøre opmærksom på, at sygeplejersker har en vigtig rolle i dette arbejde, idet sygeplejerskers arbejde omfatter både forebyggelse, pleje, behandling og rehabilitering. Endvidere har sygeplejersker den viden og uddannelse, der giver dem baggrund for at indgå i et sådant arbejde og i mange tilfælde arbejder sygeplejersker allerede indenfor de pågældende områder.

Dansk Sygeplejeråd skal venligst anmode om at blive holdt orienteret om det videre forløb i sagen.

København, den 23. juli 1986

For Dansk Sygeplejeråd

Birthe Wernberg-Møller

Fung. formand

Lis Bankov

Afdelingschef

Finland

Helsingfors universitet, konsistoriet, hänvisar i skrivelse den 29 oktober 1986 till yttrande av den 14 oktober 1986 från universitetets medicinska fakultet (se nedan).

Helsingfors universitet, medicinska fakulteten:

Medlemsförslaget har undertecknats av Nordiska rådets hela presidium. Förslagets utgångspunkt är beräkningen att 30 % av de 22 miljoner personer som nu lever i de nordiska länderna kommer att insjukna i cancer, ifall ingenting sker, som ändrar medelåldern eller insjuknandet i cancer. Enligt beräkningen kommer 110 000 personer från år 2000 att årligen insjukna i cancer och 55 000 av dessa dör till följd av sjukdomen. År 2000 finns det i Norden 850 000 människor, som har en cancersjukdom eller som har en tidigare genomgången cancersjukdom. Enligt EG-kommissionens beräkningar kommer i hela Europa omkring 2 miljoner människor att insjukna i cancer år 2000. EG-kommissionen anser att genom att bättre utnyttja den redan nu befintliga kunskapen om förebyggande åtgärder, diagnostik och vård kunde cancerdödligheten minska med 10–15 %. Med andra ord 100 000–150 000 personer kunde årligen räddas från cancerdöd. Denna uppfattning omfattas av organisationen av Europeiska cancerinstitut (OECI) och Världshälsoorganisationen (WHO). En minskning av cancerdödligheten med 15 % skulle i de nordiska länderna innebära att 8 000 människor kan räddas från cancerdöden.

Vid en granskning av utgångspunkterna anser fakulteten att de presenterade beräkningarna beträffande en ökning av cancersjukdomar är likartade och därigenom realistiska. Finlands cancerregisters prognos från 1980 till 2000 är en ökning av 35 % i insjuknandet i cancer. Det är svårare att bedöma möjligheten att minska cancerdödligheten med 10–15 % med de nuvarande kunskaperna. Kalkylerna har emellertid gjorts av EG:s och WHO:s experter och de torde vara realistiska.

Medlemsförslaget går ut på att bekämpa cancer på en bred front.

Förebyggande åtgärder

Miljöfaktorer och levnadssätt utgör de mest centrala orsakerna till cancersjukdomar. Den överlägset viktigaste orsaken är tobaksrökning.

Mycket tid behövs ännu för att utreda betydelsen av näringsfaktorer. Epidemiologisk forskning har en nyckelställning vid utredandet av riskfaktorer. På preventionsområdet har den grundläggande forskningen visat sin centrala betydelse, såsom Nordiska cancerunionens preventionssymposium 18.–19.9.1986 i Hanaholmen visade. Samarbetet mellan de nordiska

länderna är mycket mångsidigt. En kritisk inställning bör tas till sållningsundersökningars möjligheter. Mammografi-sållningsundersökningar bör organiseras likformigt under en enhetlig ledning.

Diagnostik, behandling och rehabilitering

Vårdresultaten och tillfriskningsresultaten har under de senaste decennierna förbättrats tack vare den utvecklande diagnostiken och vården (kirurgi, radioterapi, läkning). För närvarande tillfrisknar omkring 45 procent av samtliga cancerpatienter. Nya radiologiska metoder har effektiviserat cancerdiagnostiken och kartläggningsmetoder med markerade antikroppar håller på att utvecklas. Vårdundersökningarna kräver stora patientantal, varför undersökningarna i flera centrum har fått ett omfattande understöd. EG-länderna har bildat en gemensam organisation (EORTC). Cancervården i Finland har organiserats i enlighet med medicinalstyrelsens anvisningar. I landet finns fem cancervårdscentraler, som leds av universitetscentralsjukhusen. En satsning på olika rehabiliteringsområden kompletterar patientens totalvård. Fakulteten anser att alla parter skulle dra nytta av de föreslagna regelbundna mötena med representanter för nordiska onkologiska centrum.

Forskning

Kliniska undersökningar vid flera centra har många fördelar. De nordiska länderna har anslutit sig till en del EORTC:s trials. Finland har anslutit sig till åtminstone tre EORTC:trials. I de nordiska länderna finns flera gemensamma vårdundersökningar, av vilka den största torde vara en skandinavisk sarkomaundersökning, där Finland är med. Även om det i de nordiska länderna finns gemensamma undersökningar, är det skäl att utveckla kontakter i riktning mot EORTC i enlighet med förslaget. Förutsättningarna för epidemiologisk forskning är speciellt goda i de nordiska länderna och nordiskt samarbete har utvecklats högt. Grundläggande forskning utvecklas bäst genom fri kommunikation utan stora grupperingar. I synnerhet är det skäl att fästa uppmärksamhet vid den cancerbiologiska forskning, som kan medföra nya vårdmetoder.

Utbildning

Den snabba utvecklingen på cancervårdsområdet under de senaste åren ställer speciella krav på utbildningen av de läkare och annan personal som fungerar på cancervårdsområdet. Cancervårdens snabba utveckling, bristen på tjänster har i Finland, såsom i många andra europeiska länder, lett till en brist på cancerläkare. Fakulteten omfattar medlemsförslaget att åtgärder bör vidtas för att underlätta arrangerandet av samnordiska kurser

för vidare- och efterutbildning, där olika personalgrupper som är verksamma inom cancervården deltar och vidare för att underlätta de nordiska ländernas deltagande i olika utbildningsprogram inom EORTC. Ytterligare borde man skapa förutsättningar för deltagande i kurser, som arrangeras av European School of Oncology och British Council.

Sammandrag

Fakulteten betraktar de i medlemsförslaget angivna prognossiffrorna och möjligheterna att minska sjukligheten i cancer som realistiska. Fakulteten omfattar därför förslaget om ett gemensamt nordiskt handlingsprogram mot cancer. I de nordiska länderna bör man förstärka satsningen inom områdena för prevention, totalvård, vetenskaplig forskning och utbildning. Fakulteten rekommenderar anslutning till det europeiska handlingsprogrammet.

Helsingfors den 29 oktober 1986

Pentti Rokkanen

Dekanus

Raija Etelävuori

Fakultetssekreterare

Uleåborgs universitet, medicinska fakulteten:

Medicinska fakulteten vid Uleåborgs universitet anser att det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om gemensamt handlingsprogram mot cancer i Norden är i hög grad värt att understödvas. I förslaget har arbetet med cancerbekämpning betraktats som en omfattande helhet, vars varje delområde bör utvecklas. Eftersom canceren enligt prognoser kommer att kraftigt öka till utgången av detta årtusende, bör man redan i skyndsam ordning vidta sådana åtgärder som föreslås i medlemsförslaget. I synnerhet för Finlands vidkommande bör konstateras att samnordiska och -europeiska forsknings- och utbildningsprogram är nödvändiga. Dessutom borde speciell uppmärksamhet fästas vid den i vårt land rådande bristen på cancerläkare och annan cancervårdpersonal och öka utbildningen och vakanserna.

Enligt fakultetens uppfattning bygger initiativet på tillförlitliga prognoser angående en ökning av cancer samt på befolkningsregisteruppgifter, men en detaljerad planering och genomförande av förslaget skulle kräva mycket arbete, för vilket man borde inrätta en expertgrupp för utarbetande av ett **detaljerat och konkret** program.

Uleåborg i september 1986

(Ej sign.)

Kuopio universitet¹:

Nordiska rådet är bekymrat för insjuknandet i cancer. Efter dryga 10 år insjuknar var tredje människa i Norden i cancer. Enligt vårdresultaten är det möjligt att bota cirka hälften av dessa och genom att använda sig av alla nya diagnostiska och vårdmetoder kan tillfrisknandet ökas med 10–15 procent enligt WHO:s beräkningar.

Nordiska rådet har föreslagit ett samnordiskt samarbete i förebyggande åtgärder, cancerdiagnostik, vård och rehabilitering samt ytterligare i grundläggande forskning och utbildning. Dessutom har man föreslagit ett samarbete med den paneuropeiska organisationen EORTC.

I Finland fungerar en cancervårdsorganisation, vilken grundar sig på ansvarsområden som utgörs av universitetscentralsjukhus. Det är inte skäl att skapa en överlappande organisation. Däremot är det skäl att med nedan angivna åtgärder öka verksamhetsbetingelserna för dessa distrikt.

Vid uppföljningen av cancerpatienternas vårdresultat utgöres centralregistret i Finland av Finlands cancerregister. I enlighet med den svenska modellen borde regionala register skapas ansvarsområdesvis. Dessa borde även sörja för den epidemiologiska forskningen tillsammans med universitetet.

Av cancerframkallande faktorer känner vi till rökning och oriktig näring. Genom statliga åtgärder borde upplysningsåtgärder inriktas på dessa med våra levnadsvanor sammanhängande snedvridningar.

Ett centralt problem i vården av cancersjukdomar i Finland utgörs av en anmärkningsvärd brist på läkare med en onkologisk specialitet. Beträffande detta har en framställning gjorts till medicinalstyrelsen och till riksdagen för en ökning av läkare i en skyndsam ordning. I läkarnas grundläggande utbildning borde undervisningen i cancersjukdomar ökas speciellt för diagnostikens vidkommande.

Vårdmetoderna och kunskaperna med anslutning till dem är tidsenliga i Finland.

I den patologiska utbildningen och forskningen borde man öka arbetet med att känna de faktorer som ansluter sig till prognostiseringen av tumörer.

Den psykosociala omvården i anslutning till patienterna har inte organiserats för psykologins vidkommande. På cancervårdscentra borde inrättas tjänster med anslutning till området.

Forskning kring cancersjukdomar har inte koordinerats i vårt land. Ett cancerinstitut, som i ett annat sammanhang föreslagits att inrättas, borde inrättas skyndsamt. Inom området för den kliniska cancerforskningen håller nordiskt samarbete på att gro. Detta borde koordineras antingen som sådant eller anslutet till EORTC:s motsvarande organisation.

¹ Yttrandet översatt från finska.

De åtgärder som föreslagits av Nordiska rådet är enligt universitetets uppfattning aktuella och sakliga. De för Finland gällande särdragen borde tas i betraktande när ett slutligt beslut fattas om den gemensamma handlingsplanen.

Kuopio den 23 oktober 1986

Juhani Kärjä

Rektor

Tuomo Teittinen

Förvaltningsdirektör

Ålands landskapsstyrelse har i skrivelse den 14 november 1986 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Cancerföreningen i Finland:

De i medlemsförslaget nämnda prognoserna, över de i Norden under de närmaste decennierna förekommande cancerfallen och dödsfallen i cancer, baserar sig i första hand på ett beräkningssätt, som har utvecklats vid Finlands Cancerregister, och vars reliabilitet redan under den föregående prognosperioden har visat sig vara mycket hög. Den föregående perioden sträckte sig fram till år 1985, och beräkningarna för den gjordes i början av 1970-talet.

I Finland har den av statsrådet tillsatta cancerkommittén i sitt år 1984 avgivna betänkande använt sig av siffror, som baserar sig på ovannämnda beräkningar. Kommittén har i ljuset av dessa siffror ansett det vara nödvändigt att rekommendera förebyggande åtgärder för att minska den fara som cancersjukdomarna utgör. Ungefär samtidigt färdigställdes ett betänkande av den svenska statliga utredningen. I sina principiella rekommendationer kom utredningen fram till liknande resultat. I båda dessa betänkanden betonades det, att man genom att främja forskningen har en möjlighet att utveckla de förebyggande åtgärderna.

Cancerföreningen i Finland anser det vara viktigt, att man parallellt med förebyggande åtgärder utvecklar diagnostiken av cancersjukdomarna och vården och rehabiliteringen av cancerpatienterna. Alla dessa åtgärder innebär ett stöd för dagens cancersjuka. Om dessa funktioner skall kunna utvecklas behövs det mera resurser för vidareutbildning.

Cancerföreningen i Finland är naturligtvis beredd att för egen del ställa all sin sakkännedom till förfogande vid utarbetandet av en sådan verksamhetsplan, som genomförs i form av det i medlemsförslaget avsedda hand-

lingsprogrammet. Samtidigt förväntar sig föreningen, att den kopplas in på ett sådant planeringsarbete.

Cancerföreningen i Finland anser det vara ändamålsenligt att regeringarna i Norden ansluter sig till det europeiska cancerbekämpningsprogrammet i tillämpliga delar.

Även styrelsen för Stiftelsen för Cancerforskning, som av Finlands delegation ombetts avge ett utlåtande om förslaget, har anslutit sig till Cancerföreningen i Finland styrelses ställningstagande.

Helsingfors den 30 september 1986

Nillo Voipio
Cancerföreningens i
Finland general-
sekreterare

Liisa Elovainio
Cancerföreningens i
Finland hälsofostrings-
läkare

Finlands stadsförbund¹:

Insjukandet i cancer ökar hela tiden trots att vissa cancerformer minskat. Cancer har visat sig vara en med levnadsstandarden sammanhängande sjukdom, d. v. s. insjukandet i cancer syns öka samtidigt som levnadsstandarden blir högre. Delvis kan detta förklaras med hänvisning till miljöföroreningen, som å sin sida är en följd av industrialiseringen, vilken innebär en förhöjning av levnadsstandarden, samt av det omfattande bruket av kemikalier. Cancerns uppkomstmekanism har ännu inte slutligt utretts, och allt bör göras för att effektivisera forskningen och för att informera om dess resultat i syfte att insjuknande i cancer kan förebyggas och vårdmöjligheterna förbättras.

Såsom medlemsförslaget visar, har man bl. a. i EG-länderna gjort gemensamma ansträngningar inom cancerforskning och -vård. Det är värt understöd att ett motsvarande samarbete igångsätts och systematiskt ökas även i de nordiska länderna. Vad beträffar levnadsförhållanden, levnads-sätt och kulturtraditioner utgör de nordiska länderna ett relativt enhetligt område, där bl. a. de forskningsresultat som vunnits i fråga om canceretiologin i ett land torde kunna anses gälla i stor utsträckning även i ett annat land. Genom samarbete kan man också komma överens om arbetsfördelningen inom forsknings- och vårdområdet samt arrangera en gemensam utbildning och därigenom inbespara omkostnader.

¹ Yttrandet översatt från finska

Stadsförbundets centralbyrå stöder även ökade kontakter mellan de nordiska länderna och bl. a. EG-länderna såsom föreslagits, så att den kännedom som erhållits på andra håll blir bättre förmedlad till de nordiska länderna.

Helsingfors den 3 oktober 1986

Pekka Alanen
Vice verkställande
direktör

Matti Laiho
Sekreterare för
hälsoärenden

Suomen kunnallisliitto (Finska kommunförbundet)¹:

Medlemsförslaget om nordisk verksamhet mot cancer är begrundat och nödvändigt att genomföra. Samtidigt som uppfattningen att cancersjukdomar är betingade av miljön har blivit starkare, har strävandet till prevention tilldragit sig mer uppmärksamhet än tidigare. De nordiska ländernas gemensamma handlingsprogram om förebyggande och vård av cancersjukdomar samt forskning och utbildning stöder genomförandet av de nationella cancerprogrammen.

En ökning av koordineringen i de nordiska länderna när det gäller förebyggande, forskning och utbildning är viktig för samtliga nordiska länder. Genomförandet av de gjorda förslagen är väl motiverat inte enbart för att minska det mänskliga lidandet som cancer medför utan även därför att de ökade sjukdomsfallen inom kort förorsakar en outhärdlig belastning på hälsovården.

I tillägg till ett nordiskt handlingsprogram mot cancer kunde det vara befogat att de nordiska ländernas regeringar i tillämpliga delar ansluter sig till det europeiska handlingsprogrammet mot cancer.

Helsingfors den 7 oktober 1986

Suomen kunnallisliitto

Paavo Pekkanen
Verkställande direktör

Aulis Vintturi
Biträdande avdelningschef

¹ Yttrandet översatt från finska

Finlands svenska kommunförbund:

Såsom av motiveringarna till medlemsförslaget framgår är en samordning av tillgängliga resurser på området en förutsättning för ett framgångsrikt bekämpande av cancersjukdomarna. En samordning har redan skett på olika nivåer, såsom i Europa inom ramen för EG och världsomfattande inom ramen för WHO:s verksamhet.

Förbundets byrå anser det naturligt att det redan existerande samarbetet på hälsovårdsområdet inom Norden ytterligare utvecklas och omfattar därför förslaget om ett gemensamt nordiskt handlingsprogram mot cancer då det gäller förebyggande åtgärder, vård, forskning och utbildning.

Helsingfors den 16 oktober 1986

Finlands svenska kommunförbund

K. J. Brunström

Erik Nylund

Syöpäpotilaa—Cancerpatienterna r. y.:

Syöpäpotilaa—Cancerpatienterna r. y. har haft tillfälle att ta del av Cancerföreningens i Finland utlåtande om medlemsförslaget och ansluter sig till de synpunkter som framförs i utlåtandet (*se ovan*).

Beträffande rehabiliteringen önskar Syöpäpotilaa—Cancerpatienterna r. y. betona att cancerföreningarnas och patientföreningarnas mångåriga erfarenheter inom cancerpatienternas återanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet bör utnyttjas vid den framtida planeringen av psykosoci-ala aspekter inom cancervården.

Helsingfors den 30 september 1986

Syöpäpotilaa—Cancerpatienterna r. y.

Pia Ullberg-Hakulinen

Verksamhetsledare

Island

Helse- og trygdeministeriet¹:

Helseministeriet slutter seg fullt ut til medlemsforslaget, som er i samsvar med ministeriets politikk i kampen mot kroniske sykdommer og deriblant kreft.

Det skal bringes i erindring at helseministeren på vegne av den islandske regjering den 10. februar 1984 undertegnet en samarbeidsavtale mellom Verdens helseorganisasjon og noen europeiske nasjoner om et samarbeidsprogram for forebygging av kroniske sykdommer, og siste vår, den 20. mars 1986, vedtok regjeringen et forslag fra helseministeren om at det skal arbeides med utforming av en helseplan med henblikk på Verdens helseorganisasjons prosjekt "Helse for alle i år 2000", hvor hovedvekten legges på forebygging av kroniske sykdommer, diagnostisering av dem på begynnelsesstadiet, behandling og rehabilitering, foruten forskning og utdanning av personale.

Det gjøres også oppmerksom på den mangeårige utviklingshistorien bekjempelsen av kreft har på Island, med Islands kreftforenings sterke innsats i helseundersøkelser, hvor det er oppnådd et av de beste resultater i verden i letingen etter og behandlingen av kreft i livmorshalsen.

Islandsk lovgivning om bekjempelse av røyking har vakt berettiget oppmerksomhet og er en forutsetning for kampen mot det hurtig voksende antall lungekreftstilfelle her i landet.

Det blir enn videre arbeidet med å organisere letevirsomhet rettet mot brystkreft hos kvinner, og det er under bygging en spesialisert kreftbehandlingsavdeling ved Rikshospitalet i Reykjavik.

Helseministeriet støtter det fremkomne medlemsforslag i Nordisk Råd om et nordisk samarbeidsprogram mot kreft.

Reykjavik, 30. september 1986

Ragnhildur Helgadóttir

Rikshospitalet¹:

— — — fremgår det, at om det ikke skjer noen endring i nye tilfelle av kreft, vil vel 30% av de 22 millioner som nå bor i Norden, få kreft. Fra og med kommende århundreskifte vil årlig 110 000 få kreft, og av dem regnes det med at om lag 55 000 kommer til å dø av sykdommen.

Det regnes også med at det ved århundreskiftet vil være om lag 850 000

¹ Yttrandet översatt från isländska.

av Nordens beboere under behandling på grunn av kreft eller under kontroll i direkte tilknytning til behandlingen. Det regnes videre med at dødeligheten ved kreftsykdommer kan reduseres med 15 % ved å utnytte bedre den kunnskap som alt er for hånden. I forslaget pekes det så på mulige veier til å nå frem til ovennevnte mål.

Vurdering av forslagets premisser som helhet og dets enkelte deler

Frekvensen av kreftsykdommer på Island har i de siste årtier stadig økt. Tas frekvenstillene det siste tiåret som utgangspunkt, kan det regnes med at om lag fjerde hver nålevende islending vil få kreft, men med endret aldersfordeling blant innbyggerne i løpet av de neste 15 år er det ikke usannsynlig at man kan regne med at knapt en tredjedel av de innbyggere som lever i landet i år 2000, vil få en kreftsykdom i løpet av sin livsbane. Det er vanskelig å vurdere hvorvidt det vil vise seg mulig å redusere dødeligheten blant kreftsyke med 15 % i år 2000. Det er imidlertid klart at man med økt opplysning og forebyggende tiltak kan redusere nye tilfelle av sykdommen, og det tenkes da først og fremst på redusert tobakksbruk. Diagnostisering av kreft på det begynnende stadium og forbedrede behandlingsforhold kan også få virkning.

Om disse faktorer går sammen, er det ikke urealistisk å regne med at det ovennevnte mål blir nådd innen år 2000 for Norden som helhet, men hva Island angår, er det nødvendig å forbedre betingelsene for behandling betydelig, sammenholdt med tilstanden i årene som er gått.

Forebyggende tiltak

De siste årene har oppmerksomheten rettet seg mot forskjellige miljøfaktorer og samtidig levevaner som mulige årsaksfaktorer hva angår kreftsykdommer. Hva de enkelte miljøfaktorer angår, er tobakksrøykingens betydning best kjent, og det bør derfor legges stor vekt på skadeligheten ved røyking. I den forbindelse kan det pekes på den forebyggende virksomhet som Reykjavik kreftforening har tatt seg av med opplysningsvirksomhet i landets grunnskoler, som tydelig har båret frukt med minkende røyking blant barn og ungdom de siste årene.

Vår kunnskap hva angår andre miljøfaktorer, har økt de siste årene, særlig da hva angår arbeidsmiljø, men det er sterkt nødvendig med ytterligere vitenskapelig analyse av disse faktorerens betydning. I den forbindelse kan det pekes på den betydning de nordiske lands kreftregistre har, og den mulige tilknytning av dem til andre registre, f. eks. kreftavdelingenes behandlingsregister, hvor det ville være mulig å søke opplysninger om de kreftsykes ytre miljø og allmenne vaner. I denne forbindelse har et ytterligere samarbeid mellom de nordiske land en betydelig verdi, og Islands særstilling kunne eventuelt utnyttes til å søke å vurdere f. eks. miljøfaktorer på den ene side og på den annen side arv som årsaksfaktor.

Diagnostikk, behandling og kontroll

Kreftavdelinger tar seg av behandling og kontroll av kreftsyke, oftest i tilknytning til operasjoner og/eller prøvetaking. I de nordiske land er det bygd opp kreftavdelinger ved større sykehus som tjener bestemte regioner, og en naturlig opptaksregion anses å omfatte fra 500 000 til én million innbyggere, med mindre særlige geografiske forhold krever annet. De to minste opptaksområdene for kreftavdelinger i Norden er på den ene side Island og på den annen side opptaksregionen for kreftavdelingen i Malmö, 250 000, men den sistnevnte avdeling drar også nytte av naboskapet med kreftavdelingen i Lund. Grunnen til disse forholdsvis store opptaksområder er på den ene side store investeringsomkostninger ved det nødvendige tekniske utstyr på kreftavdelingene og på den annen side den nødvendige spesialisering av personalet som tar seg av de forskjellige kreftsykdommer.

Dessuten må andre spesialavdelinger ved sykehusene være godt utstyrt, både de som tar seg av nødvendige undersøkelser og annet klinisk arbeid som har tilknytning til kreftbehandlingen.

Blir forholdene lagt vel til rette, skulle denne oppbyggingen av kreftserVICEN kunne sikre de kreftsyke en tilsvarende service som den som gis i andre europeiske land, hvor det tas sikte på oppbygging av særlige kreftsykehus.

For å sikre enn ytterligere kreftbehandlingens kvalitet er det nødvendig å få opprettet et direkte samarbeid mellom de nordiske land og da samtidig mellom de forskjellige kreftavdelinger, særlig der det blir sammenlignet forskjellige behandlingsveier ved samme stadium av en bestemt sykdom. Hva angår mer sjeldne kreftarter, kan det bli nødvendig å søke samarbeid utenfor Norden, slik det pekes på i medlemsforslaget.

På grunn av Islands innbyggertall kan man betrakte Rikshospitalets kreftavdeling som et regionsykehus for islendingene hva kreftbehandling angår. Det er maktpåliggende at alle innbyggerne i regionen blir sikret like god service, hvor i landet de enn bor. For at dette kan skje, må kreftavdelingens betingelser, både hva angår lokaler for direkte behandling og kontroll og likeså nødvendige sykeleierom. Det må også opprettes et nært samarbeid med landsdelsykehusene, slik at det blir mulig å gi en del av behandlingen så nær den sykes hjemstavn som mulig.

Forskning/utdanning

Hva angår kreftforskning har de nordiske land, og da ikke minst Island, en særstilling på grunn av oppbygging av kreftregister og likeså fordi det er så lett å følge med de syke etter en gitt behandling. Disse kjensgjerninger gjør Norden til et unikt område både hva angår epidemiologisk og klinisk kreftforskning. Det er også nødvendig å øke grunnforskningen i kreftsyk-

dommer, som vedrører deres natur og oppståelse, og angående alle disse forhold er et nordisk samarbeid viktig.

I denne forbindelse kan det pekes på den kjensgjerning at epidemiologisk kunnskap og god statistisk behandling er en forutsetning for å muliggjøre en vurdering av verdien av gruppeundersøkelser av bestemte sykdomstyper.

Hva angår behovet for kreftspesialiserte leger og annet spesialutdannet personale på kreftavdelingene, er det på grunn av den åpenbare ekspansjon i de nærmeste år tydelig at det er nødvendig å legge forholdene godt til rette for utdanningen av disse yrkesgrupper. På Island er det en betydelig mangel på spesialutdannet personale allerede i dag. Det er åpenbart at vi på grunn av Islands fåtallige befolkning må bygge spesialutdanningen på andre lands tilbud, og det er da mest nærliggende å bidra til økt samarbeid mellom de nordiske land på dette felt, særlig da hva angår yrkesgruppens spesialutdanning.

Foruten dette er det sterkt nødvendig å få opprettet særlige undervisningssteder, både ved Universitetets fakultet for medisin og sykepleie og ved tekniske skoler, som tar seg av den nødvendige grunnutdanning vedrørende kreftbehandling.

Sammendrag

Som ovenfor nevnt mener undertegnede at den statistiske vurdering som er lagt til grunn i dette medlemsforslag hva angår dødeligheten ved kreftsykdommer i Norden, er riktig.

For å nå forslaget hovedmål, å redusere dødeligheten blant kreftsyke innen år 2000, er det viktig at dette forslag om et nordisk samarbeidsprogram mot kreft blir til virkelighet.

Det er derfor viktig at den islandske delegasjon i Nordisk Råd følger opp det initiativ som islendingene tok med fremsettelsen av forslaget under siste sesjon.

Reykjavik, 26. september 1986

Þórarinn Sveinsson

Overlege

Statssykehusene¹:

— — — uttalelse fra overlege Þórarinn Sveinsson ved Rikshospitalets kreftavdeling (se nedan). Hans uttalelse gjenspeiler det syn statssykehusenes administratorer har på den fremtidige kreftbehandling og kreftbe-kjempelse.

Reykjavik, 7. november 1986

Pétur Jónsson

Islands legeforening¹:

Styret i Islands legeforening har gjort seg kjent med ovennevnte forslag og også innhentet betenkning fra en spesialist i kreftbehandling, overlegen ved Rikshospitalets kreftavdeling, Þórarinn Sveinsson.

Þórarinns betenkning følger vedlagt i fotokopi (se ovan), og foreningens styre slutter seg i all henseende til den og mener at det med en vedtakelse av forslaget kan bidra til at dødeligheten blant kreftsyke blir mindre innen år 2000.

Páll Þórðarson

Adm. dir.

Medicinalrådet i Island har i skrivelse den 23 juni 1986 meddelat sig stödja förslaget till alla delar.

Kreftforeningen¹:

Det fremgår av forslaget at vel en tredjedel av de 20 millioner som nå bor i de nordiske land, kommer til å bli diagnostisert med kreft i løpet av neste menneskealder, forutsatt at det ikke skjer noen endring i levealderen og nye tilfelle av disse sykdommer i landene. Under de samme forutsetninger regnes det i forslaget med at det fra neste århundreskifte vil bli diagnostisert 110 000 personer årlig med kreft i Norden, og at halvdel av dem kommer til å dø som følge av sykdommen. Ved neste århundreskifte kommer det i de nordiske land til å leve om lag 850 000 personer som er

¹ Yttrandet översatt från isländska.

diagnostisert med kreft og får kreftbehandling eller tidligere har gjennomgått en slik erfaring.

Resolusjonsforslaget forutsetter at det med en helhetsplan for bekjempelse av kreft som omfatter forebyggende tiltak, diagnostikk, behandling, rehabilitering, støttebehandling, forskning og opplysningsvirksomhet, kan legges grunnlag for en ordning som kan føre til at antallet dødsfall på grunn av kreft blir redusert med opptil 15 %, og dessuten til bedre pleie av dem som ikke blir helbredet for sykdommen.

Medlemsforslag A 752/s har som sammenligningsgrunnlag et handlingsprogram fra regjeringene i EF-landene for tiltak mot kreft i vedkommende europeiske land (Action Program on Cancer in Europe). Ekspertenes oppfatning i EF-statene stemmer overens med anbefalingene fra Verdens helseorganisasjon (Cancer Control Programming in the European Region of the World Health Organization, 1985) og med oppfatningen til the Organization of European Cancer Institutes (OECI), som omfatter de største kreftinstitutter i Øst- og Vest-Europa. Punktene i medlemsforslaget er i overensstemmelse med konklusjonene til National Cancer Institute, National Institutes of Health i De forente stater i samme sak. Kreftforeningen mener derfor at premissene i dette medlemsforslag A 752/S er underbygd.

På Island blir det årlig diagnostisert vel 700 personer med kreft, og over 3 000 personer er i live med erfaring av denne sykdom ("Heilbrigðismál" nr. 1 og 2 1983, nr. 2 1985).

Medlemsforslagets prognose for folketall og nye krefttilfelle i Norden i den neste årtier har vært forelagt Kreftforeningens statistiske konsulenter til bedømmelse, og dens gyldighet blir ikke dratt i tvil. Opplysninger om Island særskilt ble innhentet fra Statistisk byrå og Kreftregisteret. Med det forbehold at det her er tale om en prognose, og at denne prognose bygger på antatt befolkningstilvekst frem til neste århundreskifte, og at det ikke finner sted noen vesentlig endring i gjennomsnittlig levealder i Norden, mener Kreftforeningen at prognosen beskriver riktig den situasjon som vil være oppstått i nær fremtid.

Ifølge disse forutsetninger vil det ved århundreskiftet være bosatt 135 000 menn och 135 000 kvinner på Island, og da kommer det årlig til å bli diagnostisert over 1 000 krefttilfelle, og om lag 10 000 personer vil være i live på Island som er blitt diagnostisert med kreft og får eller har fått legebekandling för sykdommen. Ifølge de samme premisser som medlemsforslaget bygger på, skulle det være mulig å forhindre ubetimelige dødsfall for knapt 100 personer årlig her til lands ved systematiske og samordnede tiltak mot kreft med den nåværende kunnskap og teknikk.

Medlemsforslaget forutsetter et integrert handlingsprogram mot kreft og – etter hva viser seg formålstjenlig – et samarbeid mellom de nordiske land om forbedringer og utbygging av kreftforskning, utdanning og videre-og etterutdanning av leger og annet fagpersonale, innövning av rutiner for

samme personale, folkeopplysning, forebyggende virksomhet, systematiske kreftundersøkelser, diagnostikk, sykdomsbehandling, rehabilitering av pasienter, omsorg for dem som dør som følge av sykdommen, og bistand til kreftsykes familier og hjem.

Det legges sterk vekt på at *alle* komponenter i kampen mot kreft blir tatt med i dette integrerte program.

Det er Kreftforeningens oppfatning at medlemsforslag A 752/s er realistisk for gjennomføring på Island så vel som i andre nordiske land.

Kreftforeningen anser det for presserende at den samordning som forslaget omtaler, finner sted her i landet, hvor det ikke er fremkommet noen utformet politikk eller målsetting særskilt for kampen mot kreft fra de lovlig innsatte myndigheters side.

Kreftforeningen gjør oppmerksom på den rasjonalisering og hensiktsmessighet som et samarbeid innen Norden kan føre til på dette felt.

Reykjavík, 29 september 1986

På vegne av Islands kreftforening

Gunnl. Snædal

Dr. med., formann

G. Snorri Ingimarsson

Dr. med., direktør

Islands STOMA-organisasjon ISILCO:¹

— — — vil Stomaorganisasjonen helhjertet slutte seg til dette forslag.

Hva Stomaorganisasjonen angår, mener den at spesialopplærte sykepleiere (stoma-terapeuter) og muligheter for omsorg for kreftsyke etter behandling mangler følbart her i landet. Organisasjonen er villig til samarbeid og rådgivning på dette felt.

Reykjavík, 24. september 1986

P.p. Islands Stomaorganisasjon

Kristinn Helgason

Form.

Borgþór H. Jónsson

Sekretær

¹ *Yttrandet översatt från isländska*

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Kultur- og vitenskapsdepartementet stiller seg positivt til en større samordning av de nordiske lands innsats i bekjempelsen av kreft. Dette er i overensstemmelse med regjeringens forskningspolitikk, hvor behovet for nordisk samarbeid understrekes.

Det er imidlertid – som medlemsforslaget også peker på – viktig å kunne delta aktivt i et større internasjonalt samarbeid om kreftforskning, og Norge har derfor søkt om medlemskap i det internasjonale kreftforskningsprogrammet IARC. Vi viser også til de kreftforskningsprogrammer som er under utarbeidelse innenfor EF, og som vil være åpne for EFTA-land.

Kultur- og vitenskapsdepartementet anser at en samordnet nordisk innsats på dette felt vil være nyttig, men peker samtidig på faren for at begrensede forskningsressurser blir spredt på for mange tiltak og ser det foreløpig som mest hensiktsmessig at man i første rekke konsentrerer innsatsen om IARC og kreftforskningsprogrammet som utarbeides innenfor EF.

Oslo, 13. november 1986

Etter fullmakt
Olav Nyhammar
 Byråsjef

Hans Berg
 Førstekonsulent

Sosialdepartementet henvisar i skrivelse den 1 oktober 1986 til yttrande av den 22 september 1986 frå Helsedirektoratet (se nedan).

Helsedirektoratet:

Etter Helsedirektoratets vurdering vil en hensiktsmessig oppbygging og videreføring av nordisk samarbeid innen kreftområdet være meget positiv. Her kan f.eks. nevnes samordning av de nordiske lands planer om masseundersøkelser i forebyggende hensikt, samt bruk av cytostatika ved behandling av kreft.

Når det gjelder pågående nordisk samarbeid innen kreftområdet, vil vi spesielt henlede oppmerksomheten på det norske Kreftregisteret.

Kreftregisteret driver i første rekke epidemiologisk kreftårsaksforskning. Videre er man involvert i kliniske studier og i nasjonale utdanningskurs samt undervisning ved Nordiska Hälsovårdshögskolan. Man samarbeider med og yter service til landets regionale kreftavdelinger, og registrerer i økende grad behandlings- og diagnoseopplegg. Kreftregisteret er også sterkt involvert i arbeidet med nasjonale massundersøkelser.

Gjennom de siste 30–40 år har det vært et betydelig forskningssamarbeid mellom de nordiske kreftepidemiologiske institusjonene. Av pågående prosjekter kan nevnes "Nordisk Kreftatlas", "Trends in Cancer Incidence in the Nordic Countries", "Kreft hos immunsupprimerte nyretransplanterte pasienter" og forskjellige studier av yrkesbetinget kreft.

Dessuten deltar de nordiske instituttene i en rekke internasjonale fellesprosjekter.

Forskere ved Kreftregisteret er involvert i nordisk barnekreftforskning gjennom å registrere og analysere all barnekreft i Norden, samt i klassifikasjonsarbeid gjennom Nordisk Medisinalstatistisk Komite (NOMESKO).

Som det fremgår av ovenstående, er nordisk samarbeid en realitet på mange felter innen kreftomsorg og kreftforskning. Vi stiller oss positive til en videreutvikling av dette samarbeid.

Oslo, 22. september 1986

Etter fullmakt
Avdeling for miljørettet helsevern

Idun Eidheim
Fung. kontorsjef

Lena Hagberg
Konsulent

Norske kommuners sentralforbund har i skrivelse den 28 augusti 1986 forklart sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Landsforeningen mot kreft hänvisar i skrivelse den 14 november 1986 till yttrande av den 2 september 1986 från den svenska Riksföreningen mot cancer (se nedan).

Norsk sykepleierforbund (NSF):

NSF støtter medlemsforslaget om at det utarbeides et felles nordisk handlingsprogram mot kreft.

I den forbindelse finner NSF det naturlig å gjøre oppmerksom på at sykepleiere gjennom sin utdanning utgjør en viktig ressurs både når det gjelder forebygging av cancer, pleie, behandling og rehabilitering. Vi finner også grunn til å fremheve Det Norske Radiumhospital som har igangsatt en rekke tiltak som ligger innenfor de områder handlingsprogrammet er foreslått omfattet. Dette sykehuset utdanner også onkologiske sykepleiere ved en egen ett-årig videreutdanning.

NSF vil be om å bli holdt videre orientert om saken.

Oslo, 1. oktober 1986

Norsk sykepleierforbund

Aud Blankholm

Forbundsleder

Ellen Koren Dahl

Fagsjef

Sverige**Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):**

UHÄ har remitterat medlemsforslaget om gemensamt handlingsprogram mot cancer i Norden till karolinska institutet och universiteten i Uppsala, Linköping, Lund, Göteborg och Umeå. Svar har inkommit från samtliga.

Med överlämnande av högskoleenheternas yttrande vill UHÄ för egen del instämma i de synpunkter som där framförs (*se nedan*) och tillstyrka förslaget om att ett gemensamt nordiskt handlingsprogram mot cancer utarbetas.

Stockholm den 25 september 1986

Carl-Gustaf Andrén

Lars Eric Handog

Karolinska institutet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 25 augusti 1986 till uttalande av den 7 augusti 1986 av professorerna Einhorn och Klein, radiumhemmet (se nedan).

Karolinska institutet, radiumhemmet:

Medlemsförslaget

Medlemsförslaget har lagts fram av Nordiska rådets hela presidium. Det utgår från en rad antaganden. Enligt dessa skall över 30% av de människor som nu lever i de nordiska länderna insjukna i en cancersjukdom under sin livstid, vilket innebär att 110 000 personer årligen insjuknar och omkring 55 000 dör i en cancersjukdom. År 2000 beräknas i de nordiska länderna leva omkring 850 000 människor med en cancersjukdom under behandling eller tidigare genomgången. Man bedömer att dödligheten i cancersjukdomar skulle kunna minska med 15% med utnyttjande av redan nu befintlig kunskap. I skrivelsen redovisas sedan förslag till åtgärder som behöver vidtagas för att uppnå detta mål. Särskilt diskuteras åtgärder vilkas genomförande kan underlättas genom nordiskt samarbete eller genom anslutning till ett handlingprogram mot cancer som för närvarande utarbetas inom EG.

Granskning av redovisade förutsättningar

De i medlemsförslaget redovisade antaganden om förväntad sjuklighet och dödlighet i cancersjukdomar granskades av professor Gunnar Eklund och forskningsassistent John Carstensen vid Karolinska institutets cancer-epidemiologiska enhet med användning av befintliga befolkningsregister, bland andra cancerregistret. Om ingenting händer som förändrar medelåldern eller sjukligheten i cancersjukdomarna i Sverige, kommer enligt deras beräkningar 30% av i Sverige levande män och 32% av kvinnor att utveckla en kliniskt manifest cancersjukdom under sin livstid. Detta bekräftar uppgifterna i Nordiska rådets medlemsförslag om förväntad sjuklighet och dödlighet i cancersjukdomar.

Det är svårare att uttala sig om den i medlemsförslaget angivna möjligheten att minska det förväntade antalet döda i cancersjukdomar med 10–15%. Den uppgiften kan i bästa fall uppfattas som en kvalificerad gissning. Efter genomgången av befintlig facklitteratur om förväntade effekter av förebyggande åtgärder (främst minskning i tobaksbruk), masshälsoundersökningar för tidigdiagnostik av cancer och förutsättningar att uppnå bättre behandlingsresultat under de närmaste 15 åren anser vi att det i medlemsförslaget uppställda målet måste betraktas som realistiskt. Till samma slutsats har kommit av kända vetenskapsmän sammansatta expertgrupper

tillkallade av EG-kommissionen. En av WHO tillkallad expertgrupp påpekar att dödligheten i cancersjukdomar skulle kunna reduceras med minst 15 % bland cancersjuka under 65 år.

Förebyggande åtgärder

Under de senaste åren har ny kunskap erhållits om faktorerna av betydelse för uppkomsten av flera av de i Sverige vanligaste tumörformerna. Tillämpningen av den kunskapen förutsätter dock förändringar i våra levnadsvanor. Främsta medlet för att påverka attityder och vanor torde vara information.

Under de senaste åren har också uppnåtts vissa framgångar. Två decenniers ständiga ökning av incidensen av lungcancer har ersatts av en minskning bland män i storstäder men inte hos landsortsbefolkningen eller kvinnor i storstäder. Förklaringen är ändrade attityder till tobaksbruk som återspeglar sig i en minskning av konsumtionen av cigaretter med 3 %, cigarrer 7 % och piptobak med 14 % under 1985 i Sverige.

Insamling och tillämpning av ny cancerepidemiologisk kunskap kan underlättas genom nordiskt samarbete och gemensamma europeiska aktioner. Som exempel kan nämnas åtgärder för att minska försäljningen av tobak på internationella flygplan och flygplatser. Informationskampanjer genomförda i internationellt samarbete kan få större genomslagskraft.

Det är dock angeläget att all hälsoinformation som erbjuds av samhället är vetenskapligt väl underbyggd och genomförd med den varsamhet som krävs för att inte ytterligare öka skrällen för cancersjukdomar. Ny kunskap behöver därför tas fram om effekterna av olika former av hälsoinformation.

Mycket talar för att man i en nära framtid får en vetenskapligt allt bättre underbyggd information om kostens betydelse för uppkomsten av de i Sverige vanligaste tumörformerna. Även vid tillämpningen av den kunskapen kan internationellt samarbete vara av stort värde.

Masshälsundersökningar för tidigdiagnostik av cancer

Man har kunnat visa att dödligheten i den i Sverige vanligaste tumörformen, bröstcancer hos kvinnor, kan minskas med 30 % genom regelbundna masshälsundersökningar med hjälp av mammografi. Nackdelarna med dessa undersökningar och den optimala uppläggningsen har dock inte blivit klarlagda. Det är därför angeläget att framtida masshälsundersökningar får en uppläggningsen som möjliggör analys och bedömning av nackdelarna. Samarbete främst med övriga nordiska länder skulle öka säkerheten och påskynda utvärderingen av masshälsundersökningars för- och nackdelar.

Diagnostik och behandling

Genom utvecklingen inom kirurgin och radioterapi och genom tillkomsten av nya behandlingsmetoder har behandlingsmöjligheterna vid tumörsjukdomar ökat väsentligt under de senaste decennierna. Flera nya behandlingsmetoder befinner sig under utprovning. Den moderna cancerterapi kräver allt oftare kombination av flera behandlingsmetoder hos samma patient. Antalet tänkbara behandlingskombinationer har samtidigt ökat. Forskningen som syftar till optimering av behandlingsmetoderna vid tumörsjukdomar förutsätter ofta tillgång till stora patientmaterial och därmed samarbete mellan flera centra. EG-länderna har lyckats samordna denna form av cancerforskning genom en särskild organisation, EORTC, som förväntas få kraftigt stöd inom ramen för det inom EG planerade handlingsprogrammet mot cancersjukdomar. Utvecklingen i de nordiska länderna kan underlättas genom samarbete med EORTC vid gemensamma multicenter studier och också beträffande vissa utbildningsfrågor t. ex. kring European School of Oncology och EORTC:s nybildade Education Branch som för övrigt har svensk ledning.

Bra cancervård förutsätter lämplig organisatorisk infrastruktur. I flertalet europeiska länder tillgodoses detta genom särskilda regionala cancersjukhus, där alla kliniska- och laboratoriediscipliner är specialiserade utslutande för cancer vården. I de nordiska länderna var sjukvården redan regionaliserad och det var inte rimligt att bygga upp en parallell organisation med regionala cancersjukhus. Detta är förklaringen till att de nordiska länderna valde sin egen väg, med s. k. onkologiska koordinationscentra i anknytning till befintliga regionsjukhus. Vi instämmer i Nordiska rådets medlemsförslag att regelbundet utbyte av information och erfarenheter mellan företrädare för de nordiska koordinationscentra vore av värde.

Forskning

Karolinska institutet har tidigare framhållit fördelarna med samarbete med EG-ländernas EORTC vid multicenter studier. Resultaten av epidemiologiska studier är ofta utgångspunkten för förebyggande åtgärder. Bra cancerstatistik och goda epidemiologiska kunskaper är dessutom en förutsättning för utvärdering av masshälsoundersökningar. Befintliga befolkningsbaserade register ger de nordiska länderna unika förutsättningar för bland annat cancerepidemiologiska studier. Befolkningsbaserna i enskilda nordiska länder är dock för små för många studier. Samarbete mellan dessa länder, som har likartade förutsättningar, är därför mycket angeläget. Det skulle erbjuda en befolkningsbas på över 20 miljoner. Samarbete med flera europeiska länder behövs dessutom vid studier som kräver större befolkningsunderlag. Sverige är också redan anslutet till EG:s samarbetsorganisation för cancerepidemiologiska studier, IARC.

Av stor betydelse för utvecklingen av preventiva och terapeutiska åtgärder är ökad förståelse av tumörsjukdomarnas natur som växer fram genom onkologisk grundforskning. Sverige har inom detta område lämnat betydelsefulla bidrag. Det är angeläget att den forskningen, som är mycket resurskrävande, får möjligheter för fortsatt utveckling och att Sverige även i framtiden kan behålla sin framträdande position i konkurrens med cancerforskningen som för närvarande är prioriterad i många andra länder.

Utbildning

De senaste årens snabba utveckling ställer särskilda krav på utbildning av läkarna och övrig personal verksam inom cancervården. Den snabba expansionen av cancervården har också medfört att Sverige, liksom övriga europeiska länder, har brist på onkologer. Karolinska institutet instämmer i medlemsförslaget att åtgärder bör vidtagas för att underlätta den utbildningen bland annat genom gemensamma nordiska kurser för vidare- och efterutbildning och att dessutom åtgärder vidtages för att underlätta de nordiska ländernas medverkan i utbildningsprogram som organiseras av EORTC.

Sammanfattning

Karolinska institutet finner de i medlemsförslaget redovisade prognoserna beträffande antalet cancersjuka och bedömning av möjligheter att minska cancersjukdomarnas verkningar vara realistiska. Institutet instämmer därför i förslaget att ett nordiskt handlingsprogram mot cancer skall utarbetas i likhet med vad som redan beslutats inom EG. Detta bör gälla de problem och förutsättningar som är gemensamma för de nordiska länderna.

Genomförande av de åtgärder som bäst tillgodoses på bredare europeisk bas skulle underlättas genom de nordiska ländernas anslutning till EG:s gemensamma handlingsprogram som befinner sig under utarbetande. För att hänsyn skall tas till våra problem och förutsättningar redan vid utarbetande av detta program bör Sverige verka för att erhålla observatörstatus vid utarbetande av programmet, i likhet med vad som redan skett beträffande Schweiz.

Karolinska institutet vill samtidigt framhålla att grundforskningen ger ökade kunskaper om tumörsjukdomarnas uppkomst och natur, vilket i framtiden kan ge ännu bättre förutsättningar för att begränsa tumörsjukdomarnas verkningar.

Stockholm den 7 augusti 1986

Jerzy Einhorn
Professor

Georg Klein
Professor

Uppsala universitet, medicinska fakultetsnämnden:

Medicinska fakulteten i Uppsala ser positivt på Nordiska rådets initiativ att inom Norden försöka samordna insatserna mot cancer. De framlagda förslagen är intressanta men något svåra att bedöma, bl. a. beroende på att skrivelsen är ganska kortfattad och utrymmet för konkreta synpunkter begränsat. Fakulteten anser dock att en viss övertro på tänkbara effekter av olika samordningsprogram framtonas i skrivelsen.

Medicinska fakulteten instämmer i att man gemensamt bör ta till vara de möjligheter som öppnas genom utvecklingen av nya behandlingsmetoder. Tyngdpunkten i handlingsprogrammet bör dock ligga på stimulering av högkvalitativ grundforskning och på utnyttjande av de unika möjligheter som finns i Norden för epidemiologisk cancerforskning. Ny kunskap måste ses som den avgörande faktorn om man i framtiden skall kunna kontrollera cancersjukdomarna. Erfarenheterna har visat att forskningen som sådan ofta ger avkastning i effektiva former för organisation och samarbete.

Utöver de förslag som ges beträffande förebyggande åtgärder mot cancer vill Medicinska fakulteten mycket starkt betona betydelsen av att få rökningens roll som cancerorsak ytterligare belyst. Rökningen måste nämligen anses vara den enda exposition som uppfyller kriterierna att både ha ett säkerställt samband med cancerrisk och vara av stor kvalitativ och kvantitativ betydelse. Så länge man inte förmått utnyttja denna kunskap effektivt bör ytterligare resurser koncentreras till detta område. Det skulle därför vara värdefullt om olika aktioner mot rökningen kunde utvärderas vetenskapligt så att framtida interventioner kan utformas på ett kostnads-effektivt sätt.

Medicinska fakulteten anser det vidare vara av värde att man inom ramen för ett gemensamt handlingsprogram stimulerar tvärvetenskapliga ansatser inom klinisk verksamhet, forskning och utbildning. Detta kan leda till att befintlig kunskap utnyttjas bättre och att den kliniska och epidemiologiska forskningen förankras i en solidare och mer grundvetenskapligt orienterad hypotesbildning. Ett samarbete med beteendevetenskaperna kan medföra förbättrade förutsättningar för utveckling av bättre psykosocialt omhändertagande av cancerpatienter.

På utbildningsområdet bör det enligt fakultetens mening finnas stort utrymme för samnordiska initiativ. Det behövs ett rikligt utbud av kurser på olika kunskapsnivåer om den snabba utvecklingen inom onkologin skall hållas tillgänglig för såväl forskare som kliniker.

Medicinska fakulteten delar rådets uppfattning att ett nordiskt handlingsprogram i tillämpliga delar bör kunna ansluta sig till program på europeisk bas.

Uppsala den 15 september 1986

För medicinska fakulteten
Uppsala universitet

Harry Boström
Professor, dekanus

Universitetet i Linköping, hälsouniversitetets utbildnings- och forskningsnämnd:

Hälsouniversitetets utbildnings- och forskningsnämnd tillstyrker varmt förslaget att Nordiska ministerrådet utarbetar ett gemensamt nordiskt program mot cancer i Norden.

Medlemsförslaget och dess bakgrund

Det är mycket glädjande att hela nordiska rådets presidium står bakom förslaget. Medlemsförslaget grundas på en rad antaganden; ett av dessa är att 30% av de människor som nu lever i Norden kommer att insjukna i cancersjukdom under sin livstid; ett annat att dödligheten i cancersjukdomar skulle kunna minska med 15% genom mer allmän tillämpning av redan nu tillgänglig kunskap. Dessa antaganden är enligt våra bedömningar realistiska. En samnordisk ansträngning skulle dock kunna bidra till en mer gynnsam utveckling. En sådan måste omfatta alla de fyra komponenter, som påpekas i förslaget.

- Förebyggande åtgärder
- Diagnostik, behandling och rehabilitering
- Forskning
- Undervisning

För detta är det avgörande att man utnyttjar de kunskaper och den potential för utvecklingsarbete, som finns vid universitetssjukhuset. Särskild betydelse får program för utveckling och tillämpning av förebyggande åtgärder. I Linköping finns en unik och positiv erfarenhet av hälsokontroll med mammografi. Utbildnings- och forskningsnämnden skulle välkomna ett svenskt och nordiskt samarbete för att optimera effekten av denna hälsokontroll och för att utsträcka verksamheten till andra vanliga cancersjukdomar.

Det är som förslagsställarna påpekar väsentligt att ta tillvara ny kunskap om levnadsvanor, miljöfaktorer och yrkesexposition. Hittills har samhället på ett flagrant sätt misslyckats med att föra ut kunskap om väl etablerade riskfaktorer, som rökvanor. Det behövs ett omfattande vetenskapligt underbyggt utvecklingsarbete kring hälsoinformation.

Det är också positivt att framstegen inom cancervården uppmärksammas i förslaget. Dessa framsteg, mot mer individanpassad behandling bör bli alltjämt tillgängliga. Behandlingen av cancersjukdomar har utvecklats mycket positivt under de senaste årtiondena. Fler patienter kan botas ofta med hjälp av en kombination av kirurgins, radioterapins och den medikamentella cancerterapiens landvinningar. För dem som inte botas kan värk, andnöd, blodbrist och andra symtom på cancersjukdom på ett bättre sätt kontrolleras.

För att ta tillvara cancervårdens framsteg krävs en bra vårdorganisation. En möjlighet är att bygga upp särskilda cancersjukhus, efter utländsk modell. Detta har i Norden ansetts vara alltför resurskrävande. I stället har all sjukvård regionaliserats och cancervården har kunnat utvecklas inom den ordinarie vårdorganisationen med hjälp av onkologiska koordinationscentra knutna till universitetssjukhusen. Det är utmärkt att förslagsställarna framhåller denna organisation och påpekar dess möjlighet att tillförsäkra alla cancerpatienter likvärdig vård oberoende av var i regionen eller i vilken del av vårdorganisationen de råkar söka.

Cancervårdens framsteg kan endast komma medborgarna till godo om det finns utbildad personal, som kan omsätta dem i praktiken. Det är mycket viktigt att förslagsställarna påpekar den brist på onkologiskt skolade läkare, som råder i hela Norden och de krav på specialistutbildning som läget kräver. Det var värdefullt att statsmakterna i de nordiska länderna för tioåret år sedan ordnade med utbildning av läkare med ansvar för medicinsk och radiologisk cancerbehandling. På det sättet skapades specialister med beredskap att ta tillvara nya landvinningar. Denna åtgärd är emellertid inte tillräcklig utan det fordras fler specialister och efterutbildning av alla typer av vårdpersonal. Speciellt i samband med efterutbildning av vårdpersonal kan i enlighet med förslaget samnordisk och annan internationell samverkan vara mycket värdefull.

Det är korrekt av förslagsställarna att påpeka de enastående förutsättningar, som råder i Norden för framgångsrik cancerforskning. Det har att göra med våra förnämliga befolkningsbaserade cancerregister, vår enhetliga vårdstruktur och våra vårdregister. Det är också korrekt att påpeka att den kliniska cancerforskningen är mycket beroende av samarbete mellan flera centra. Genom sådant samarbete kan nya behandlingar snabbare och säkrare värderas. Nordiskt samarbete har redan varit betydelsefullt för utvecklingen av förbättrad behandling av tumörsjuka barn och vuxna med testikelcancer och sarkom. Nyligen gjorda framsteg med upptäckten av s. k. cancergener har fördjupat kunskaperna om tumörers uppkomst. För-

slaget att genom gemensamma satsningar ta tillvara de särskilda förutsättningar som finns i Norden för epidemiologisk klinisk och experimentell cancerforskning tillstyrkes varmt.

Sammanfattning

Medlemsförslaget grundas på en korrekt och mycket oroande analys av utvecklingen av cancersjukligheten i Norden. Om inte utvecklingen kan vändas kommer 30% av Nordens nuvarande invånare att få en eller flera cancersjukdomar. Efter sekelskiftet skulle varje år 55 000 nordbor avlida i cancer. En koordinerad nordisk insats för att med *förebyggande åtgärder, behandling, forskning och undervisning* vända utvecklingen vore mycket välkommen. Medlemsförslaget tillstyrkes varmt.

Linköping den 28 augusti 1986

På utbildnings- och forskningsnämndens vägnar

Olle Stendahl

Randi Hellgren

Lunds universitet, rektorsämbetet:

Rektorsämbetet har berett medicinska, odontologiska och matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna tillfälle att inkomma med yttrande över förslaget.

Samtliga fakulteter uttalar sig positivt till ett gemensamt nordiskt handlingsprogram främst för förebyggande vård, forskning och utbildning. Rektorsämbetet instämmer i denna bedömning.

Fakulteternas yttrande bifogas (*se nedan*).

Lund den 10 september 1986

Kjell Åke Modéer

Karin Helmer

Lunds universitet, medicinska fakulteten, fakultetsstyrelsen:

De i medlemsförslaget redovisade siffrorna om förväntad sjuklighet och dödlighet i cancersjukdomar har kontrollerats och bekräftats av professor Gunnar Eklund och forskningsassistent John Carstensen vid Karolinska institutets cancerepidemiologiska enhet.

Möjligheten att kunna nedbringa cancerdödligheten med 10–15 % är svår att uttala sig om. Bedömningen har emellertid gjorts av samlad expertis inom både EG och WHO, och måste betraktas som realistisk.

Förslaget tar upp insatser mot cancer på "bred front" inom Norden.

Förebyggande åtgärder

Allt talar för att miljöfaktorer utgör främsta orsaken till cancer och att av idag kända faktorer är tobak den i särklass mest betydelsefulla. Gemensamma satsningar att begränsa tobaksbruket måste därför vara riktigt. Som anförs i förslaget är det emellertid angeläget att all hälsoinformation är vetenskapligt väl underbyggd och att den genomförs med varsamhet för att inte öka skrällen för cancersjukdomar. Ny kunskap behöver därför tas fram rörande effekterna av olika former av hälsoinformation samtidigt som forskningen rörande andra miljöfaktorer måste gå vidare.

Problematiken kost och cancer är högaktuell. Kausalsamband är långt ifrån dokumenterade, men denna osäkerhet framkommer inte i allmänna debatten med önskvärd tydlighet. Endast fortsatt forskning kan ge visshet och klarare besked. Insamling och tillämpning av ny cancerepidemiologisk kunskap kan här underlättas genom nordiskt och europeiskt samarbete.

Hälsoundersökningar ("screening") för tidigdiagnostik av cancer

Tanken att upptäcka cancer innan den ger symtom är i och för sig god med tanke på chanser till förenklad behandling och till den teoretiska chansen ökad överlevnad. Mycket talar för att den gynekologiska hälsokontrollen (s. k. smear-proven, som infördes i Sverige i slutet av 50-talet) förklarar åtminstone en del av den minskade dödligheten i cervix-(livmodertapp) cancer. Strikt vetenskaplig bevisning saknas emellertid för detta ännu efter 25–30 år.

Det är alltså av största betydelse att nyare och kostsamma hälsoundersökningar blir underkastade noggrann vetenskaplig prövning redan från början. Tämligen färsk och mycket uppmärksammade rapporter från den svenska s. k. WE-undersökningen talar för minskad dödlighet i bröstcancer till följd av masshälsoundersökningar med mammografi. Nackdelarna med dessa undersökningar och den optimala uppläggningsen är ofullständigt utredda. Sådant borde klaras ut innan mammografi-hälsokontroller sätts i gång i stor skala. Samarbete främst med övriga nordiska länder skulle påskynda denna angelägna utvärdering.

Diagnostik och behandling

Behandlingsresultaten, inklusive bot, har ökat tydligt under de senaste decennierna till följd av förbättrad diagnostik och terapi. Äldre metoder

har förfinats och nya har tillkommit. Allt oftare är kombinationer av olika behandlingsmetoder aktuella. De teoretiska kombinationsmöjligheterna är många och det krävs oftast tillgång till stora patientmaterial för att kunna säkerställa om en nyare behandling är bättre än den gällande standardbehandlingen. Detta har stimulerat till samarbete mellan flera centra. EG-länderna har tidigare gjort det genom en särskild organisation (EORTC), som förväntas få ett kraftigt stöd inom ramen för det ovan nämnda nya handlingsprogrammet mot cancersjukdomar inom EG. Någon EORTC-liknande organisation finns inte inom Norden, men på intressebasis har ett par interskandinaviska samarbetsprojekt inletts. Det gäller dels "Scandinavian Sarcoma Group (SSG) och dels projektet för testikelcancer SWEN-OTECA (Swedish Norwegian Testicular Carcinoma), som båda nu fungerat i många år. De äger särskilt intresse för Lund eftersom sekretariatsfunktionerna är förlagda hit. Redan startade samarbeten inom Norden har visat vägen för flera och härigenom får det aktuella medlemsförslaget ökad tyngd. Kontakt och samarbete med EORTC är emellertid också angeläget särskilt i fall av mycket sällsynta tumörsjukdomer. Fördelen med internordiska kliniska samarbeten är annars den snarlika sjukvårdsstrukturen. Detta inbegriper bl. a. så kallade onkologiska koordinationscentra i anknytning till befintliga regionsjukhus som vi har i Norden, snarare än speciella cancersjukhus, som annars är vanligt på kontinenten, i Östeuropa och i USA. Därtill kommer likheter inom Norden i cancersjukvårdsutbildningsfrågor, registreringssystem samt syn på sjukvårds- och andra samhällsfrågor överhuvudtaget. Sådana gemensamma faktorer är avgjort av betydelse för samarbeten kring cancerproblematiken.

Forskning

Fördelarna med multicenterstudier inom kliniska forskningen inom såväl Norden som med EG-länderna via EORTC har redan berörts ovan, liksom samordning av epidemiologisk forskning i större skala. På grundforskningsidan ter det sig däremot mindre angeläget till blockbildningar av olika slag. Forskarna har här nog större utbyte av friare vetenskapliga kontakter och är alltså mer oberoende av geografiska samhälls/sjukvårds-systemfaktorer.

Utbildning

De senaste årens snabba utveckling ställer särskilda krav på utbildning av läkarna och övrig personal verksam inom cancersjukvården. Den snabba expansionen av cancervården – till följd av ständigt ökad cancerincidens och av ökade terapimöjligheter – har medfört brist på onkologläkare och sjuksköterskor. Detta problem finns även i övriga europeiska länder. Medicinska fakultetsstyrelsen vill därför stödja medlemsförslaget

att åtgärder bör vidtas för att underlätta utbildningen bland annat genom gemensamma nordiska kurser för vidare- och efterutbildning. Några har redan kommit igång. Av speciellt Lunda-intresse är den årliga nordiska onkologikursen för specialistkompetenta onkologer och kirurger som startade på initiativ från Lund 1981. Därtill kommer den nordiska vidareutbildningskursen i radioterapi. Dessa kurser saknar emellertid speciella resurser och skulle behöva stabilare grund och officiell prägel. Inom EG har dessutom s. k. European Schools of Oncology startats, där även deltagare från Norden tas emot. Det är angeläget att vår medverkan i dessa kurser också kan vidareutvecklas.

Sammanfattning

Medicinska fakultetsstyrelsen finner de i medlemsförslaget redovisade prognoserna beträffande antalet cancersjuka och bedömning av möjligheter att minska cancersjukdomarnas verkningar vara realistiska. Fakultetsstyrelsen instämmer därför i förslaget att ett nordiskt handlingsprogram mot cancer skall utarbetats i likhet med vad som redan beslutats inom EG. Det gäller då i första hand en åtgärdsplan för förstärkta insatser i Norden beträffande förebyggande åtgärder, vård i vid bemärkelse, forskning och utbildning. Fakultetsstyrelsen stöder också strävan att i tillämpliga delar ansluta sig till det europeiska handlingsprogrammet mot cancer.

Fakultetsstyrelsen vill i sammanhanget även betona betydelsen av grundforskning och föreslår att dess behov beaktas i ett fortsatt internordiskt planeringsarbete för ett gemensamt handlingsprogram mot cancer.

Lund den 26 augusti 1986

Christer Owman

Birgitta Larsson

Lunds universitet, matematisk-naturvetenskapliga fakultetsnämnden:

Fakultetsnämnden ser det som positivt att de nordiska länderna gemensamt utarbetar ett handlingsprogram mot cancer. Förslaget innefattar flera av de åtgärder som är viktiga för att åstadkomma en minskning av förekomsten av och dödligheten i cancer. Förslaget bör kunna ligga som grund för ett framtida gemensamt handlingsprogram.

Fakultetsnämnden har följande synpunkter på

1 Inledning

Fakultetsnämnden reagerar mot de absoluta talen 10–15% och frågar oss hur man kommit fram till dessa.

2 Förebyggande åtgärder

Fakultetsnämnden anser att denna punkt är en av de viktigaste i förslaget och föreslår ytterligare precisering av åtgärder. Här bör exempelvis riskerna med tobaksrökning betonas, särskilt som det är välkänt att denna kraftigt bidrar till den ökade förekomsten av såväl cancer som hjärt-kärlsjukdomar.

Fakultetsnämnden vill också framhålla vikten av att man noggrant väger för- och nackdelar med masshälsoundersökningar.

3 Diagnostik, behandling och rehabilitering

Mot bakgrund av den komplicerade cancervården med många olika personalkategorier inblandade, skulle fakultetsnämnden vilja att de föreslagna regelbundna sammankomsterna förutom företrädare för onkologiska centra omfattar övrig vårdpersonal såväl som representanter för fysik och teknik.

4 Forskning

Fakultetsnämnden anser att förutom den kliniska forskningen det är av stor vikt att grundforskningen inom cancerområdet (vid såväl medicinsk som naturvetenskaplig fakultet) får ett kraftigt stöd. Detta mot bakgrund av att kännedom om mekanismerna bakom cancersjukdomarna på molekylär och cellulär nivå kommer att ge oss bättre möjligheter till såväl förebyggande åtgärder som terapi i framtiden.

5 Utbildning

Förutom det viktiga i att förbättra vårdgruppernas utbildning vill fakultetsnämnden poängtera betydelsen av utbildningen av teknisk-fysikalisk expertis inom cancervården (sjukhusfysiker, ingenjörer). Det skulle vara särskilt betydelsefullt med gemensamma nordiska kurser för sådana specialutbildade men små grupper.

Lund den 27 augusti 1986

På matematisk-naturvetenskapliga fakultetsnämndens vägnar

Bengt E. Y. Svensson

Harry Myhrberg

Lunds universitet, odontologiska fakulteten:

I rubricerade medlemsförslag hänvisas till att ett bättre utnyttjande av redan nu befintliga kunskaper rörande förebyggande åtgärder, diagnostik och behandling kan reducera antalet döda i cancersjukdomar i Norden och att detta bör kunna ske genom ökad samordning på bred front. Odontologiska fakulteten i Lund delar denna uppfattning samt vill därutöver anföra följande.

Oral cancer utgör ca 1,5% av samtliga nya cancerfall i Sverige per år. Dessa 5–600 fall framstår ur behandlingssynpunkt som ett många gånger utomordentligt svårbehandlat problem. Inte minst har detta samband med den stigmatisering, med uttalad effekt på livskvalitén, som kirurgisk behandling av cancer i munregionen ofta resulterar i. Det framstår således som utomordentligt angeläget att alla möjligheter vidtas i syfte att kunna reducera antalet nya cancerfall inom denna region. Här framstår möjligheten till förbättrad tidig diagnostik och behandling av de munhåleförändringar som utgör förstadiet till cancer som en väsentlig uppgift för all vårdpersonal. Betydelsen av sådana insatser kan knappast överbetonas.

Väsentliga framsteg har skett inom detta område, med förbättrade förebyggande åtgärder och med utbyggnad av specialiteter men mycket kvarstår att göra. Utvecklingen har även lett fram till att odontologin, som en del av det medicinska vårdteamet, nu har viktiga funktioner att fylla inom den totala hälsovården, som inte bara är förknippade med diagnostik och behandling av sjukdomar i tänderna. En förutsättning för att denna utveckling skall kunna konsolideras och vidareutvecklas i önskvärd omfattning är att erforderlig utbildning kan bedrivas. Tandläkarna är den enda hälsovårdsgrupp som regelbundet kommer i kontakt med befolkningen. Härigenom har tandläkarna en unik möjlighet att kunna bidra till tidig upptäckt av de förändringar som kan leda till cancer. En bred utbildning, med effektiv grundutbildning kopplad med en systematisk efterutbildning kan här leda till förbättrad beredskap. Det borde vara möjligt att fånga flera hundra av de cancerfall, som nu årligen utvecklas inom munnen, i sina tidigare stadier och genom lämpliga behandlingsåtgärder förhindra att de utvecklas till svårbehandlade cancertumörer.

En samordning av insatserna i Norden vad avser verksamheten inom denna del av odontologin är således önskvärd. En sådan samordning bör syfta till ett tillskapande av resurser inom områden där prioriteringar p. g. a. nuvarande resursbrist ej kan göras. Arbetet bör inledas med probleminventering i konferensform, i syfte att kartlägga området samt att utveckla en plan för det fortsatta arbetet. En sådan consensuskonferens bör i första hand handlägga frågor som avser förbättrad diagnostik och behandling av förstadiet till cancer och därmed sammanhängande utbildningsfrågor. Den bör även avse frågor om forskningen inom denna del av

odontologin och de möjligheter som där kan erbjudas till bättre samutnyttjande av resurser. En översyn av såväl grundutbildning som vidareutbildning förväntas leda till en förbättrad vårdkvalité, genom förbättrade kunskaper hos de odontologiska vårdteamen. Förebyggande åtgärder vad avser olika miljöfaktorer såsom tobak är ävenledes ett angeläget delområde. Här finns i Norden utomordentliga möjligheter till samordning, inte minst genom de unika registersystem av cancerfall som finns uppbyggda inom de olika länderna och som är av stort värde för den epidemiologiska forskningen inom cancerområdet.

Lund den 8 september 1986

Tony Atéll
Professor

Åke Larsson
Professor

Kjell Wallenius
Docent

Göteborgs universitet, medicinska fakultetsnämnden:

Inom europeiska gemenskapen har ett beslut fattats på statsminister- och statschefs nivå om ett handlingsprogram mot cancer. Bakgrunden är dels ökningen av cancer som hälsoproblem och dels den ökade kunskapen om cancersjukdomar och deras behandling. Genom beräkningar har man kommit fram till att ett bättre utnyttjande av redan nu befintlig kunskap beträffande förebyggande åtgärder, diagnostik och behandling, skulle antalet döda i cancersjukdomar kunna minskas med 10–15 %.

Medlemsförslaget till Nordiska rådet föreslår att de nordiska länderna i tillämpliga delar ansluter sig till det europeiska handlingsprogrammet mot cancer samt att ministerrådet utarbetar ett integrerat handlingsprogram mot cancer i form av en åtgärdsplan för förstärkta insatser i Norden beträffande förebyggande åtgärder, vård (dvs. diagnostik, behandling och rehabilitering), forskning och utbildning.

De beräkningar bakom cancerfrekvens m. m. som förekommer torde i sak vara korrekta. Uppskattningen att 10–15 % av cancerdödligheten skulle kunna förhindras om all nuvarande kunskap verkligen kunde omsättas i praktiken förefaller för Europas del snarast vara konservativt tilltagen. Man behöver här enbart peka på den betydande roll tobaksbruk har för uppkomsten av flera av de vanliga och mest dödliga cancersjukdomarna.

Medlemsförslaget och EG-beslutet får ses mot bakgrunden av det tryck som allmänheten har på samhället att vidtaga åtgärder mot cancersjukdomarna som upplevs som ett alldeles särskilt hot. Genom den politiska tyngd som förslagställarna i Nordiska rådet respektive beslutsfattarna inom EG har, torde det också finnas utsikter att förslaget också skall leda till konkreta åtgärder.

Förslaget innebär i stort sett att man rekommenderar medlemsländerna att tillse att en större grad av samordning sker beträffande såväl utnyttjande av sjukvård som utbildning och forskning både inom och mellan de olika länderna. En satsning på att bygga upp regionala onkologiska centra för samordning av förebyggande åtgärder, diagnostik, behandling och rehabilitering av cancersjuka som skett i Sverige, föreslås utbyggd till regionalt ansvar för cancervården samt att man också ger dessa organisationer ekonomiska möjligheter till regelbundna kontakter mellan företrädare för dessa onkologiska centra. Detta måste rimligtvis då falla inom sjukvårdshuvudmännens ekonomiska ansvarsområden.

En ökad satsning på tumörsjukdomar inom sjukvården ställer också ökade krav på utbildning. Detta gäller såväl cancerepidemiologi och biostatistik som kliniskt verksamma läkare. Även om tumörsjukdomar utgörs av sinsemellan olika sjukdomstillstånd finns många gemensamma aspekter. Det är därför rimligt att man inom läkarutbildningen genomför en sammanhållen undervisning i onkologi utöver den som meddelas av företrädare för olika organspecialiteter. Utan en förbättrad undervisning i onkologi till samtliga läkare torde man ha svårigheter att uppnå målsättningen med en mortalitetsreduktion.

Vidare- och efterutbildning av läkare är viktiga inslag i att hålla kunskapsnivån aktuell. Inom onkologin sker mycket snabb kunskapstillväxt. De enskilda nordiska länderna är i detta sammanhang små och medlemsförslaget innebär att man bör eftersträva att underlätta gemensamma nordiska kurser för vidare- och efterutbildning av olika kategorier av personal som är verksamma inom cancervården. Det är viktigt att detta behov erkänns av sjukvårdens huvudmän och att ekonomiska lösningar på vidareutbildningsproblemet kommer.

Det nordiska medlemsförslaget innehåller också förslag om samordnad nordisk cancerforskning. Man föreslår också att åtgärder vidtages för att underlätta samarbete i detta avseende inom de nordiska länderna och den europeiska organisationen E.O.R.T.C. Även här är det väsentligt att man finner möjligheter att finansiera ett sådant samarbete. Den kliniska forskningen har till uppgift att utmönstra ineffektiva diagnostiska åtgärder och behandlingar samt att införa sådana som är kostnadseffektiva. Med stigande kostnader för sjukvården borde ett allmänt erkännande av nödvändigheten av kontinuerliga kliniska prövningar vara en självklarhet även för sjukvårdens huvudmän eftersom sådana på sikt kommer att göra sjukvården mer kostnadseffektiv. Samtidigt är det också väsentligt att den vetenskapliga kunskapen höjs bland läkare så att dessa också förstår och kan delta i kliniska undersökningar. En utökad undervisning, även utanför forskarutbildningens område, beträffande forskningsmetodik borde därför vara av värde inom läkarutbildningen.

Medlemsförslaget till Nordiska rådet innehåller i sig få konkreta åtgärder utan är mera att betrakta som ett principuttalande. Syftet, att göra nuva-

rande kunskap inom cancerområdet tillgänglig och användbar för varje cancersjuk patient och därmed minska dödligheten i cancer är positiv och baseras så vitt kan bedömas på tillförlitliga beräkningar. Medicinska fakulteten ställer sig positiv till förslaget, men om förslaget skall få någon betydelse krävs dock att det ger upphov till konkreta handlingsåtgärder. Ett bättre utnyttjande av kunskap förutsätter en större grad av samordning som i sin tur kräver att sjukvårdens huvudmän ställer ekonomiska resurser till förfogande. En ökad klinisk satsning på cancervård förutsätter också vissa omdisponeringar i utbildning. Mer utbildning inom cancerepidemiologi och en samordnad undervisning i onkologi inom läkarutbildningen vilken också bör göras likformig inom hela landet är av viktig betydelse.

Göteborg den 19 augusti 1986

Enligt uppdrag

Barbro Strand

Umeå universitet, rektorsämbetet, har i skrivelse den 12 september 1986 förklarat sig instämma i yttrande av den 10 september 1986 från medicinska fakultetens fakultetsnämnd (se nedan).

Umeå universitet, medicinska fakulteten, fakultetsnämnden:

Bakgrund

Nära en tredjedel av vår befolkning insjuknar i cancer. Med nuvarande behandlingsmetoder kan man förvänta sig att 50% av dessa avlider i sin sjukdom. För de nordiska länderna innebär det att vid år 2000 kommer 55 000 människor att dö i cancer varje år om ej en förbättring sker. Inom EG-länderna har man motsvarande problem. Där har man bedömt att dödligheten skall kunna nedbringas med 15% fram till år 2000 om man gör en massiv insats inom de områden som berör cancer, dvs. förebyggande åtgärder, diagnostik, behandling och rehabilitering, forskning och utbildning. Denna bedömning delas av WHO och organisationer av europeiska cancerinstitutet (OECI). Man har därför inom EG beslutat om en mycket stor satsning inom dessa områden för att uppnå den förväntade förbättringen av överlevnaden. Inom Nordiska rådet har man observerat detta och konstaterat att en minskning med 15% av dödligheten i cancer skulle vid sekelskiftet spara 8 000 människors liv per år i Norden. Hela Nordiska rådets presidium har därför lagt fram ett förslag som i princip ansluter sig till det handlingsprogram som antagits av EG-länderna.

Bedömning av förslaget

De framlagda siffrorna om nuvarande cancerincidens och dödlighet har kontrollerats och konfirmerats. Prognosen om den fortsatta utvecklingen under nuvarande förhållanden är realistisk och trolig. Bedömningen att dödligheten p. g. a. cancer skall kunna nedbringas med 10–15 % är naturligtvis mer osäker. Omfattande analyser av olika internationella expertgrupper har dock kommit fram till samma resultat. Efter att ha penetrerat befintlig litteratur inom området anser vi att detta antagande är realistiskt och bör accepteras.

Beträffande de insatser som föreslås göras inom olika områden kan följande kommentarer lämnas:

Förebyggande åtgärder

Miljöfaktorer har med all säkerhet stor betydelse för uppkomst av flera cancertyper och information om detta till allmänheten är av stort värde. Man betonar bl. a. i förslaget att denna information skall vara vetenskapligt väl underbyggd. Det är av största vikt att understryka detta så att informationen blir korrekt och ej skapar onödig oro, förvirring och missförstånd.

Beträffande masshälsundersökningar för tidig diagnostik så kan man utgå från att de i många fall ger minskad dödlighet och skonsammare behandling. Dock måste man noggrant utreda att så är fallet innan den aktuella undersökningen blir rutinmetod liksom att en kontinuerlig uppföljning av dess värde sker.

Diagnostik och behandling

Dagens forskning syftar till en allt större individualiserad behandling. För detta krävs utökad forskning och kunskap inom det tumörbiologiska området, liksom förbättrade metoder inom diagnostik och behandling. Man måste understryka att i en ökad satsning för förbättrad cancervård är det viktigt att även den basala forskningen får ett kraftigt stöd. Beträffande samarbetet inom den kliniska cancerforskningen i Norden och Europa kan man konstatera att det redan nu pågår ett fruktbart samarbete. Institutioner vid medicinska fakulteten i Umeå har en mångårig god erfarenhet av detta samarbete både i Norden och Europa, det senare genom organisationen European Organisation for Research on Treatment of Cancer (EORTC), är goda. En vidare utveckling av samarbetet bör ske och som framhålls i förslaget stimuleras och vidareutvecklas. Det är viktigt att vi i Sverige har en egen god organisation för cancervården. Onkologiska centra finns nu utbyggda i alla regioner och en utvärdering av dess verksamhet har just påbörjats av Socialstyrelsen. Denna utredning bör bli en god grund

för en vidareutveckling av vår cancervård och möjlighet att svara upp till de intentioner som detta förslag till framtida förbättrad cancervård innebär.

Forskning

Cancerforskningen i Sverige har en hög internationell standard. Det måste anses vara ett internationellt ansvar för Sverige att stödja och vidareutveckla denna forskning. Den uppfattning har med all säkerhet en bred förankring hos den svenska befolkningen. I förslaget betonas speciella möjligheter till forskning genom våra befolkningsregister liksom vikten av samarbete mellan de nordiska och europeiska länderna. Detta är väl värt att instämma i. Man saknar dock här en betoning av de ekonomiska resurser som måste tillskapas för att forskningen, och då speciellt grundforskningen skall kunna vidareutvecklas och att målet en 15 %-ig minskning av dödligheten i cancer skall nås. Myndigheterna måste här ta ett större ansvar och ej i så stor utsträckning som idag förlita sig på frivilliga insatser.

Utbildning

I medlemsförslaget konstateras att det föreligger brist på utbildade onkologer i Norden. Gemensamma ansträngningar i utbildning är därför viktig. Det är därmed betydelsefullt att de nuvarande specialistbestämmelserna i onkologi som utarbetats gemensamt i Norden och därmed är likartade i de Nordiska länderna bibehålls. Detta har underlättat tillskapande av gemensamma kurser på nordisk bas som utvecklats speciellt gynnsamt under 80-talet. Utbyte av onkologer mellan de nordiska länderna möjliggöres även därmed. Förslaget att vidare underlätta dessa gemensamma utbildningar är därför glädjande och lovvärt.

Sammanfattning

Medicinska fakulteten vid Umeå universitet anser att medlemsförslagets prognoser om det ökade antalet cancersjuka och därmed ökad dödlighet är korrekta och att en bred satsning på denna sjukdom skall kunna nedbringa dödligheten med cirka 15 % fram till sekelskiftet.

Vi vill därför starkt tillstyrka Nordiska rådets medlemsförslag och föreslår att:

Ett vetenskapligt väl förankrat handlingsprogram mot cancer utarbetas för Norden:

Sverige ansluter sig i tillämpliga delar till det europeiska handlingsprogrammet mot cancer, som befinner sig under utarbetande inom EG. För att kunna påverka upplägningen av detta program bör Sverige, liksom övriga

nordiska länder, snarast söka observatörstatus vid utarbetande av tillämpliga delar av EG-ländernas handlingsprogram mot cancer i likhet med vad som redan skett beträffande Schweiz.

Onkologföreningen vill samtidigt framhålla den stora betydelsen av fortsatt satsning på grundforskning, som kan ge oss ökade kunskaper om tumorsjukdomarnas uppkomst och natur och därmed förbättrade förutsättningar för effektiva åtgärder för begränsning av cancersjukdomarnas verkningar. Även i detta avseende erbjuder anslutning till EG-programmet fördelar t. ex. genom utbyte av stipendiater och information.

Umeå den 10 september 1986

Bo Littbrand

Medicinska forskningsrådet (MFR):

MFR ser positivt på Nordiska rådets initiativ att internordiskt söka samordna våra insatser mot cancer. De framlagda förslagen är intressanta men delvis svårbedömbara beroende på att skrivelsen är ganska kortfattad och utrymmet för konkreta synpunkter begränsat. Dock anser MFR att i skrivelsen framtonas en viss övertro på tänkbara effekter av olika samordningsprogram.

Utöver de förslag som ges beträffande förebyggande åtgärder mot cancer vill MFR starkt betona betydelsen av att få rökningens roll som cancerorsak ytterligare belyst. Rökningen får nämligen anses vara den enda exposition som uppfyller kriterierna att både ha ett säkerställt samband med cancerrisk och vara av stor kvalitativ betydelse. Så länge man inte förmått utnyttja denna kunskap effektivt bör resurser koncentreras till detta område. Det vore därför värdefullt om olika aktioner mot rökningen kunde utvärderas vetenskapligt så att framtida interventioner kan utformas på ett kostnadseffektivt sätt.

MFR instämmer i att man gemensamt bör tillvarata de möjligheter som öppnas genom utvecklingen av nya behandlingsmetoder. Tyngdpunkten i handlingsprogrammet bör dock enligt MFR ligga på stimulering av högkvalitativ grundforskning och utnyttjande av de unika möjligheter som finns i Norden för epidemiologisk cancerforskning. Ny kunskap måste ses som den avgörande faktorn för framtidens cancerkontroll. Dessutom visar erfarenheten att forskningen som sådan ofta ger avkastning i effektiva former för organisation och samarbete.

MFR anser det även vara av värde att man inom ramen för ett gemensamt handlingsprogram stimulerar tvärvetenskapliga ansatser inom klinisk

verksamhet, forskning och utbildning. Detta kan leda till att befintlig kunskap utnyttjas bättre och att den kliniska och epidemiologiska forskningen förankras i en solidare och mer grundvetenskapligt orienterad hypotesutbildning. Ett samarbete med beetendevetenskaperna torde dessutom vara en förutsättning för utveckling av bättre psyko-socialt omhändertagande av cancerpatienter.

På utbildningsområdet bör det enligt MFR:s mening finnas stort utrymme för samnordiska initiativ. Det behövs ett rikligt utbud av kurser på olika kunskapsnivåer om den snabba utvecklingen inom onkologin skall hållas tillgänglig för såväl kliniker som forskare.

MFR delar rådets uppfattning att ett nordiskt handlingsprogram i tillämpliga delar bör kunna ansluta sig till program på europeisk bas.

Stockholm den 29 augusti 1986

För medicinska forskningsrådet

Henry Danielsson

Professor, sekreterare

Ivar Vallin

Kanslichef

Riksföreningen mot cancer – Cancerfonden:

Medlemsförslaget

Medlemsförslaget, bakom vilket hela Nordiska rådets presidium ställt sig, anknuter till ett nyligen inom EG aktualiserat initiativ. Under 1985 har EG:s båda beslutande organ, Heads of States and Governments i juni och Ministerrådet i december, enats om ett gemensamt initiativ mot cancersjukdomar. Besluten baserar sig på utredningar i vilka den vetenskapliga expertisen inom EG-länderna har deltagit; de följes av intensivt arbete med syfte att skyndsamt lämna förslag till genomförande av det i princip beslutade programmet (European Action Programme Against Cancer).

Medlemsförslaget utgår från flera premisser:

att 30 % av de människor som nu lever i de nordiska länderna kommer att under sin livstid insjukna i en tumörsjukdom, att 110 000 personer årligen kommer att insjukna och omkring 55 000 dö i en cancersjukdom,

att år 2000 kommer ca 850 000 människor att leva i de nordiska länderna med en tidigare genomgången cancersjukdom eller en sådan sjukdom under behandling,

att dödligheten i cancersjukdomar skulle kunna minskas med 15 % med utnyttjande av befintlig kunskap.

I förslaget nämnes sedan åtgärder som bör genomföras för att nå detta mål. Särskilt diskuteras åtgärder vilkas genomförande skulle gagnas genom nordiskt samarbete eller genom anslutning till det handlingsprogram mot cancersjukdomar som utarbetas inom EG.

De tre första ovan redovisade förutsättningarna har granskats av ledamoten i riksföreningens forskningsnämnd, professor Gunnar Eklund. Hans utredning har visat att om medelåldern hos Sveriges befolkning och sjukligheten i cancersjukdomarna samt behandlingens resultat förblir oförändrade under överskådlig tid, kommer drygt 31 % av de i Sverige 1982 levande personerna att utveckla en kliniskt manifest tumörsjukdom under sin livstid. Detta bekräftar samtliga statistiska uppgifter i medlemsförslaget om förväntad sjuklighet och dödlighet i cancersjukdomar samt om förväntat antal personer med genomgången cancersjukdom år 2000.

Uppgiften om möjligheten att minska den förväntade dödligheten i cancersjukdomar med 15 % är svårare att kontrollera och bekräfta. Befintlig information om möjliga effekter av förebyggande åtgärder – främst minskning av tobaksbruk och masshälsoundersökningar för tidigdiagnostik av cancer – samt möjligheter att uppnå bättre resultat vid behandlingen av tumörsjukdomar under de närmaste 15 åren talar för att det i medlemsförslaget uppställda målet bör uppfattas som realistiskt. Expertgrupper tillkallade av EG-kommissionen av och WHO:s Europakontor har kommit till samma slutsats.

Hälsoinformation

Utvecklingen av datortekniken har möjliggjort insamling och analys av stor mängd data hos många individer och därmed lagt grunden till den moderna cancerepidemiologin. Cancerepidemiologiska observationer på människor och djurexperimentella studier kan ge information om faktorer av betydelse för uppkomsten av olika tumörformer. Resultaten av dessa studier tyder på att våra levnadsvanor är av betydelse för uppkomsten av flera av i olika länder och regioner vanliga tumörformer. Tillämpningen av den kunskapen kommer att förutsätta förändringar av våra levnadsvanor. Detta kan främst uppnås genom information.

Det är viktigt att all hälsoinformation som erbjuds av samhället eller av samhället stödda organisationer är vetenskapligt väl underbyggd. Det är dessutom angeläget att hälsoinformationen meddelas på ett sätt som inte ytterligare ökar oron för tumörsjukdomar. Det finns starka indicier på att de senaste årens hälsoinformation om tobakens betydelse för uppkomsten av flera tumörformer äntligen börjar få avsedda effekter. Utvecklingen av incidensen av olika tumörformer kan följas i Sverige sedan tillkomsten 1958 av ett befolkningsbaserat nationellt cancerregister med stor tillförlitlighet. Under lång tid har en oavbruten trend till ökning av incidensen av lungcancer hos samtliga berörda befolkningsgrupper registrerats. Under

de senaste åren har den trenden förbytt i en fortgående minskning av incidensen av lungcancer hos en befolkningsgrupp, män i storstäder, men inte hos kvinnor i storstäder eller landsortsbefolkningen. Samma tendens har man observerat i andra nordiska länder, förklaringen torde vara ändrade attityder till tobaksbruk. Enligt Tobaksmonopolets senaste statistik för 1985 har konsumtionen av cigaretter och cigarrer plus piptobak minskat i Sverige med 3,7 resp. 14 % under detta år.

Internationellt samarbete kan vara av värde vid insamling av cancerepidemiologisk kunskap. Visst samarbete finns redan mellan cancerregister i de nordiska länderna. En utökning och fördjupning av detta samarbete mellan länder med likartade förutsättningar skulle påskynda framtagning av ny kunskap. Sverige är redan anslutet till den gemensamma europeiska organisationen för cancerepidemiologiska studier IARC. Man förväntar sig att den organisationen får ökade resurser inom ramen för det planerade europeiska handlingsprogrammet mot cancersjukdomar.

Inom EG-länderna pågår planering av en omfattande informationskampanj med studier av attityder under 1987, europeisk cancervecka med intensiv information under 1988, följd av europeiskt cancerår – 1989. Det är sannolikt att effekterna av denna informationskampanj kommer att nå Sverige. Det vore därför till fördel om Sverige kunde påverka kampanjens uppläggning genom att erhålla observatörsstatus i den berörda arbetsgruppen på samma sätt som redan skett beträffande Schweiz.

Det är angeläget att effekterna av olika informationskampanjer följes upp med tillgängliga vetenskapliga metoder och att resultaten av den formativa utvärderingen påverkar uppläggnings av fortsatt hälsoinformation.

Masshälsundersökningar för tidigdiagnostik av cancer

Sverige har på ett betydelsefullt sätt bidragit till våra nuvarande kunskaper om effekten på dödligheten av masshälsundersökningar för tidigdiagnostik av bröstcancer hos kvinnor, den i Sverige vanligaste tumörformen med ca 4 200 nya fall per år. Den s. k. WE-studien anger att dödligheten i bröstcancer hos kvinnor kan minska med 30 % genom regelbundna masshälsundersökningar med hjälp av mammografi. Den optimala uppläggnings av dessa masshälsundersökningar, liksom deras nackdelar, har dock inte blivit belysta på samma sätt. Riksföreningen verkar för att även framtida masshälsundersökningar för tidigdiagnostik av cancer i Sverige får en uppläggning som kan ge oss information om optimal uppläggning och om eventuella nackdelar.

I flera europeiska länder pågår f. n. prövning av olika metoder för tidigdiagnostik av olika tumörer, t. ex. tjocktarmscancer, som är den i Sverige näst vanligaste tumörformen med över 4 000 nya fall per år. Internationellt samarbete skulle gagna utvärderingen av effekter av masshäl-

soundersökningar. Sverige har goda förutsättningar att bidra till den utvecklingen. Samtidigt skulle utvecklingen i Sverige gagnas av sådant internationellt samarbete.

Behandling

Under 1950-talet hade vi i princip två behandlingsmetoder vid tumörsjukdomar, kirurgi och strålterapi. Dessa har genomgått en betydande utveckling. Dessutom har nya behandlingsmetoder tillkommit, ett 30-tal kemiska behandlingsmedel (cytostatika), hormoner och s. k. anti-hormoner. Flera behandlingsmetoder befinner sig under utveckling som t. ex. interferoner, interleukiner, monoklonala antikroppar, tillväxt- och nekrosfaktorer. Vid flera tumörformer erhålles bästa resultat om flera behandlingsmetoder kombineras hos samma patient. Den kliniska forskningen med syfte att finna de bästa behandlingskombinationerna förutsätter ofta tillgång till stora patientmaterial och kräver därför samarbete mellan flera centra. Inom EG har man lyckats samordna denna form av tumörforskning genom en särskild organisation, European Organization for Research on Treatment of Cancer (EORTC). EORTC kommer att tilldelas en viktig roll inom det europeiska handlingsprogrammet och den omorganiserades för att anpassa sig till den utvecklingen, bl. a. bildades nyligen en Education Branch. En annan gemensam europeisk satsning är European School of Oncology som erbjuder efterutbildnings- och forskarutbildningskurser med deltagande av elever och lärare från flertalet europeiska länder.

Riksföreningen mot cancer anser att utvecklingen i Sverige och övriga nordiska länder kan gagnas av samarbete med EORTC vid gemensamma flercenterstudier.

Den snabba utvecklingen av diagnostiken och behandlingen vid tumörsjukdomar ställer ökade krav på specialistutbildning och efterutbildning. Den utvecklingen har också medfört att Sverige, liksom övriga europeiska länder, har brist på onkologiskt utbildade läkare. Riksföreningen instämmer i medlemsförslaget att gemensamma nordiska kurser för vidare- och efterutbildning av onkologer skulle vara av betydande värde. Riksföreningen ser också fördelar genom samarbete beträffande utbildningsfrågor med European School of Oncology och EORTC. Riksföreningen beviljar sedan 2 år ett antal stipendier för svenska deltagare i European School of Oncology kurser.

Inom ramen för det europeiska handlingsprogrammet planeras utbyte av stipendiater. Det är angeläget att vi kan följa och vid behov påverka den utvecklingen vilket kan uppnås genom att Sverige får observatörsstatus i grupper som arbetar med dessa frågor.

Riksföreningen mot cancer vill slutligen framhålla att grundforskningen ger oss ökade kunskaper om tumörsjukdomarnas natur och uppkomst, vilket kan ge ännu bättre förutsättningar för att begränsa tumörsjukdomarnas verkningar genom förebyggande åtgärder, bättre och tidigare diagno-

stik och behandling. Sverige har inom dessa områden lämnat betydande och internationellt uppskattade bidrag. Det är angeläget att ekonomiska förutsättningar finns för att Sverige även i framtiden skall behålla denna tätposition.

Sammanfattning

Riksföreningen mot cancer tillstyrker Nordiska rådets medlemsförslag och föreslår att:

Ett vetenskapligt väl förankrat handlingsprogram mot cancer utarbetas för Norden.

Sverige ansluter sig i tillämpliga delar till det europeiska handlingsprogrammet mot cancer som befinner sig under utarbetande inom EG. För att kunna påverka uppläggningsen av detta program bör Sverige söka observatörsstatus i detta arbete i likhet med vad som redan skett beträffande Schweiz.

Riksföreningen mot cancer vill samtidigt framhålla den stora betydelsen av grundforskningen, som kan ge ökade kunskaper om tumörsjukdomarnas uppkomst och natur och därmed förbättrade förutsättningar för begränsning av cancersjukdomarnas verkningar. I detta avseende erbjuder anslutning till EG-programmet fördelar t.ex. genom utbyte av stipendiater.

Stockholm den 2 september 1986

För Forskningsnämnden
Riksföreningen mot cancer
– Cancerfonden –

Jan Ponten
Ordförande

Landstingsförbundet:

Cancersjukdomarna upptar i alla i-länder en allt större del av sjukdomspanoramata. Arbetet med att förebygga uppkomsten av cancer och finna nya terapeutiska metoder är därför synnerligen angeläget. I den allmänna opinionen finns också stort engagemang och intresse för dessa frågor. I Sverige har detta under året bl. a. manifesterats i det stora stöd som Cancerfondens riksinsamling fick och i uppmärksamheten kring effekterna av det radioaktiva nedfallet från vårens kärnkraftsolycka.

Det samlade arbetet med cancerfrågorna i Sverige har under senare år

varit föremål för en statlig utredning. Cancerkommitténs stora betänkande (SOU 1984: 67) Cancer – orsaker, förebyggande m. m., vars huvudinriktning Landstingsförbundet ställde sig bakom, har bl. a. legat till grund för regeringens hälso- och sjukvårdspolitiska proposition 1985. Cancerkommittén framhöll bl. a. att särskilt i det epidemiologiska arbetet borde möjligheterna till samarbete med andra länder, särskilt de nordiska, tillvaratas.

Med dessa utgångspunkter ställer sig Landstingsförbundet positivt till förslaget om ett handlingsprogram för förstärkta insatser mot cancer i Norden för i första hand förebyggande åtgärder, forskning och utbildning. Vårdfrågorna lämpar sig enligt förbundets mening inte på samma sätt för övernationella program med hänsyn till rådande olikheter i vårdorganisatorisk struktur och förutsättningar i övrigt. När det gäller det epidemiologiska arbetet vill förbundet särskilt framhålla betydelsen av det arbete som bedrivs med utgångspunkt i de regionala tumörregister som de svenska hälso- och sjukvårdshuvudmännen byggt upp i anslutning till onkologiska centra.

Till förslaget om anslutning i tillämpliga delar till det europeiska handlingsprogrammet mot cancer ställer sig Landstingsförbundet avvaktande bl. a. med hänsyn till att Sverige inte är medlem i EG och till att samordningssvårigheterna inom ett alleuropeiskt program torde bli mycket stora. Ur svensk och nordisk synpunkt kan det emellertid vara värdefullt att hålla sig underrättad om det europeiska programmet.

Stockholm den 4 september 1986

Landstingsförbundet

Gunnar Hofring

Walter Slunge

Svenska läkaresällskapet:

Sällskapet finner de i förslaget redovisade siffrorna för förväntad sjuklighet och dödlighet i cancersjukdomar vara realistiska. Bedömningen att dödligheten med bättre utnyttjande av nuvarande kunskaper skulle kunna nedbringas med 10–15 % är mera osäker men stöds av analyser från olika internationella expertgrupper. Mot denna bakgrund stöder Sällskapet i princip det framlagda förslaget som gemensamt nordiskt handlingsprogram mot cancer.

Det framlagda förslaget inrymmer en rad olika åtgärder, vilka fortsättningsvis kommenteras separat.

Förebyggande åtgärder

Miljöfaktorer har med all säkerhet stor betydelse för uppkomst av flera cancertyper. Av idag kända faktorer är tobak den i särklass mest betydelsefulla och gemensamma satsningar för att begränsa tobaksbruket måste därför vara viktiga. Problematiken kring kost och cancer är högaktuell, men kausalsambanden är långt ifrån lika väldokumenterade som beträffande tobak. Denna osäkerhet framkommer inte med önskvärd tydlighet i den allmänna debatten. Ständigt återkommande larmrapporter i massmedia synes innebära en risk för att genomslagskraften av viktig information minskar. Sällskapet noterar därför med stor tillfredsställelse förslagets påpekande, att information till allmänheten måste vara vetenskapligt grundad. Sällskapet vill i detta sammanhang framhålla behovet av ytterligare forskning såväl beträffande kausalsamband som beträffande effekten av olika former av hälsoinformation.

Hälsoundersökningar ("screening") för tidig diagnostik av cancer

Grundtanken att upptäcka cancertumörer innan de ger symptom är positiv ur synpunkten, att man därigenom kan ge förenklad och skonsammare behandling och bör ha möjligheter att öka överlevnaden. Hälsoundersökningar kan emellertid inrymma problem, exempelvis överbehandling av tumörer, som ej skulle leda till patientens död. Hälsoundersökningar belastas också av psykologiska problem. Sällskapet vill understryka, att det är av största betydelse, att masshälsoundersökningar underkastas noggrann vetenskaplig prövning redan under planläggningsstadiet samt att, i den mån undersökningarna kommer till stånd, kontinuerlig uppföljning av deras värde sker. Sällskapet finner det sannolikt, att samarbete med övriga nordiska länder i många fall skulle kunna innebära en snabbare utvärdering av masshälsoundersökningar.

Diagnostik och behandling

Behandlingsresultaten vid cancersjukdomar har under de senaste decennierna förbättrats betydligt bl. a. genom en allt större individualisering i behandlingen och genom kombinationer av olika åtgärder. För klarläggandet av om nya behandlingsmetoder är mera framgångsrika än äldre standardbehandling fordras ofta väl kontrollerade studier på stora patientmaterial. Detta förhållande har stimulerat till samarbete i s. k. multicenterundersökningar. Inom EG-länderna samordnas dessa ansträngningar inom en särskild organisation (EORTC), som förväntas få ett kraftigt stöd inom ramen för det beslutade handlingsprogrammet mot cancersjukdomar inom EG. Någon motsvarande organisation finns ej inom Norden, men ett fruktbart samarbete pågår internordiskt inom flera fält t. ex. "Scandina-

vian Sarcoma Group (SSG)'' och Swenoteca (Swedish Norwegian Testicular Carcinoma). Erfarenheterna av detta samarbete är goda och en vidare utveckling av sådant samarbete bör stimuleras och vidareutvecklas. Det är också angeläget med kontakt och samarbete med EORTC särskilt beträffande mycket sällsynta tumörsjukdomar, där erfarenheter endast kan nås genom tillgång till ett stort befolkningsunderlag.

Samarbete inom Norden kan vara av särskilt värde beroende på den snarlika sjukvårdsstrukturen i de nordiska länderna med onkologiska koordinationscentra i anslutning till befintliga regionsjukhus. För möjligheterna till ett fruktbarande samarbete talar också likheter i utbildning, i registreringssystem samt i den allmänna synen på sjukvårds- och samhällsfrågor.

Forskning

Värdet för forskning av ett för Norden gemensamt handlingsprogram mot cancer torde framför allt ligga i ökade möjligheter till multicenterstudier inom klinisk forskning som framhävts ovan samt i bättre möjligheter att genomföra epidemiologiska studier i stor skala. Sällskapet vill dock betona, att ekonomiska resurser måste tillskapas för att dessa möjligheter skall kunna utnyttjas.

Ett för Norden gemensamt handlingsprogram mot cancer har sannolikt mindre betydelse för grundforskningen inom cancerområdet. Dels äger redan idag ett omfattande samarbete och utbyte av erfarenheter rum mellan forskargrupper med liknande intresse, dels gäller för grundforskningen att den är mera oberoende av geografiska faktorer och sjukvårdssystemfaktorer. Sällskapet vill emellertid framhålla behovet av fortsatt och ökad satsning på grundforskning inom cancerområdet och betona att genomförandet av ett gemensamt handlingsprogram mot cancer i Norden ej får leda till minskat stöd till grundforskningen.

Utbildning

Den snabba expansionen av cancervården till följd av ökande cancerincidens och ökade terapimöjligheter har medfört brist på onkologläkare och sjuksköterskor med onkologiutbildning, ett förhållande som gäller även övriga europeiska länder. Sällskapet stöder därför förslaget om åtgärder för att förbättra och underlätta utbildningen och vill särskilt framföra det angelägna i att likartade utbildnings- och kompetensbestämmelser gäller i de nordiska länderna, så att utbyte av personal på olika nivåer kan stimuleras. Vidare- och efterutbildningskurser inom onkologi kan med stor fördel göras på nordisk bas. Genom initiativ från specialistföreningar har under 1980-talet ordnats flera nordiska kurser inom cancerområdet t. ex. onkologkurser för onkologer och kirurger och vidareutbildningskurser i radioterapi. Dessa kurser som varit av stor betydelse har genomförts genom

frivilliga insatser. Ytterligare förbättring torde kunna uppnås genom tillförande av speciella resurser och att kurserna får mera officiell prägel.

Inom EG har startats den s. k. European School of Oncology som mottagit deltagare även från Norden. Ett närmare samarbete med EG skulle säkerligen vara av värde för att ytterligare öka möjligheterna för nordiska onkologers deltagande i dessa högklassiska kurser.

Sammanfattning

Svenska läkaresällskapet anser, att medlemsförslagets prognoser beträffande cancersjukdom och dödlighet i cancersjukdom är realistiska liksom möjligheten att genom samlade åtgärder kunna nedbringa dödligheten med ca 15 %. Sällskapet ställer sig därför positivt till Nordiska rådets medlemsförslag, att ett vetenskapligt väl förankrat handlingsprogram mot cancer utarbetas i Norden. Sällskapet vill också understryka värdet av att Sverige i tillämpliga delar ansluter sig till det handlingsprogram mot cancer som är under utarbetande inom EG. Sällskapet anser det angeläget, att Sverige liksom övriga nordiska länder snarast söker observatörstatus i den kommission, som arbetar med utformningen av EG-programmet, så att man får möjlighet att påverka detsamma. Sällskapet vill slutligen framhålla att ett gemensamt handlingsprogram för Norden har begränsad betydelse för grundforskning inom cancerområdet. Sällskapet finner det därför angeläget att också understryka behovet av fortsatt satsning på grundforskning, som kan ge ökade kunskaper om tumörsjukdomarnas uppkomst och natur och därmed förbättrade förutsättningar för effektiva åtgärder att begränsa cancersjukdomarnas verkningar.

Stockholm den 30 september 1986

För Svenska läkaresällskapet nämnd

Bengt Pernow

Ordförande

Hans O Hallander

Sekreterare

Sveriges läkarförbund:

Läkarförbundet har inget att invända mot de principiella förslag som framföres i medlemsförslaget.

De beräkningar som inledningsvis redovisas om insjuknandefrekvens och antal dödsfall torde vara realistiska. Det är svårt att bedöma möjligheterna att med bättre utnyttjande av redan nu befintlig kunskap beträffande

förebyggande åtgärder, diagnostik och behandling reducera antalet döda i cancersjukdomar. Den reduktion med 15% för personer under 65 år som beräknats av WHO synes dock inte orealistisk.

Förebyggande åtgärder

Även om förslaget pekar på att dödligheten i cancersjukdomar kan minskas genom bättre utnyttjande av befintlig kunskap, torde det väsentligaste vara att minska insjuknandefrekvensen.

När det gäller området förebyggande åtgärder är förslaget emellertid ytterligt summariskt. Man nämner hälsoinformation och talar om riktad hälsoinformation.

Generellt måste påpekas att man inte kan sänka cancerinsjuknandet väsentligt genom minskad exponering för ett enskilda ämne, som är potentiellt cancerframkallande. Det förebyggande arbetet måste bedrivas på flera områden såväl i arbetsliv som vad avser omgivningshygieniska faktorer.

Läkarförbundet anser att ett informations- och utbildningsprogram måste utformas för att eliminera eller minska kända cancerframkallande faktorer. Tobaksrökning är en sådan faktor, och insatser måste göras för att ytterligare minska rökningens omfattning. När ökade kunskaper finns om kostens betydelse för cancersjukdom måste allmänheten informeras på motsvarande sätt etc.

Studier och tillämpning av epidemiologisk kunskap kan underlättas genom nordiskt samarbete och gemensamma nordiska och europeiska aktioner. På samma sätt torde studier för att utvärdera nyttan av tidig upptäckt och tidig behandling av tumörsjukdomar kunna underlättas genom ett internordiskt och internationellt samarbete. Strikta och väl genomförda vetenskapliga studier är nödvändiga för att inte ytterligare öka skräcken för cancersjukdomar. Detta gäller inte minst studier av effekten av olika former av hälsoinformation och kampanjer för tidig upptäckt.

Vad gäller tidig upptäckt av cancersjukdom påpekas i förslaget vikten av att riktade hälsoundersökningar utvärderas. Härvid vill förbundet understryka att riktade hälsoundersökningar inte bör införas allmänt, förrän vetenskapliga studier inom en begränsad befolkningsgrupp invändningsfritt visat värdet av resp. resursåtgången för en viss undersökning.

Diagnostik, behandling och rehabilitering

Ett optimalt omhändertagande förutsätter en lämplig organisatorisk infrastruktur. I flertalet europeiska länder har, som påpekats i förslaget, särskilda regionala cancersjukhus skapats där alla kliniska och laboratoriediscipliner är specialiserade uteslutande för cancervård. I de nordiska länderna är cancersjukvården redan regionaliserad och man har inte ansett

det rimligt att bygga upp en parallell organisation för behandling av cancer.

I de nordiska länderna har istället s. k. onkologiska koordinationscentra byggts upp i anslutning till befintliga regionsjukhus. Ett informationsutbyte sker redan idag mellan dessa onkologiska centra. Det är angeläget att, som medlemsförslaget anger, åtgärder vidtages för att möjliggöra regelbundna sammankomster mellan företrädarna för de onkologiska centra i de nordiska länderna.

Samordning av studier inom Norden och samarbete med EORTC torde vara en väg att snabbt få kliniskt relevant information med hänsynstagande till de etiska problemen.

Cancersjukdomar är mer än många andra sjukdomar associerade med smärta och död. Medlemsförslaget pekar på betydelsen av ett bra psykosocialt omhändertagande för livskvalitet och rehabilitering av cancerpatienterna liksom för de anhöriga. Även problemen kring vården i livets slutskede är betydelsefulla i detta sammanhang. Vid många cancersjukhus finns särskilda enheter för att bevaka dessa aspekter av cancervården och de hör kanske till de mest angelägna områdena att en motsvarande utveckling också kan ske i de nordiska länderna. Det är väsentligt att resurser skjuts till för beaktande av psykosociala aspekter av cancervården inom sjukvård, forskning och utbildning. Som medlemsförslaget anger bör det i anslutning till onkologiska centra finnas en enhet med uppgift att bevaka psykosociala aspekter av cancer.

Forskning

Medlemsförslaget påpekar de enastående förutsättningar för cancerforskning som finns i de nordiska länderna med hänsyn till de befolkningsbaserade cancerregistren, sjukvårdsstrukturen och den väl utbyggda grundforskningen. Ett samarbete mellan länderna ger en befolkningsbas på över 20 milj. Det finns anledning att instämma i förslaget att åtgärder vidtages för att underlätta samarbete, men förslaget anger tyvärr inte hur detta skall ske.

Utbildning

Möjligheterna till samordnad vidare- och efterutbildning och samarbete med EORTC understryks i förslaget. Härvid vill läkarförbundet särskilt påpeka att redan existerande organisationer/sammanslutningar ger goda förutsättningar.

Vissa efterutbildningskurser och vidareutbildningskurser har organiserats på nordisk basis, t. ex. gemensam vidareutbildningskurs inom onkologi för onkologer och kirurger, postgraduate-kurser anordnade av Nordisk kirurgisk förening etc. Det är viktigt att behovet av denna utbildning

accepteras, och att man ser över formerna för finansiering av bl. a. sådana kurser.

Inom EORTC finns ett relativt stort utbyte av onkologiska fortbildningskurser, vilka också regelmässigt har svenska deltagare. Dessa kurser har som regel hög standard. Läkarförbundet välkomnar att åtgärder vidtages för att underlätta deltagande i gemensamma nordiska och europeiska kurser.

Övrigt

Medlemsförslaget tar inte upp den särskilda problematik som sammanhänger med barn- och cancersjukdomar. Förbundet vill emellertid fästa rådets uppmärksamhet på att det existerar en samarbetsform vad gäller barn med cancer i Norden. År 1982 bildades den Nordiska föreningen för pediatrik hematologi och onkologi, NOPHO, vilken är en förening för alla intresserade läkare från länderna i Norden verksamma inom arbetsområdet blod- och tumörsjukdomar i barnåren. Föreningens syfte är att utvidga det nordiska samarbetet för barn med blod- och tumörsjukdomar, så att man ser till att alla barn i Norden får samma möjligheter till en optimal behandling. Samarbetet utgår från de olika ländernas nationella vetenskapliga sällskap för pediatrik, barnkirurgi och onkologi. Målet är att man på bästa sätt skall kunna utnyttja de resurser som finns i de nordiska länderna med hänsyn till alla aspekter på pediatrik onkologi såsom registrering, profylax, behandling, forskning och utbildning.

Stockholm den 30 september 1986

Sveriges läkarförbund
Utredningsavdelningen

Ulf Schöldström

Robert Wahren

Svensk sjuksköterskeförening har i skrivelse den 24 september 1986 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Bröstcancerföreningarnas riksorganisation – BRO:

Inom BRO har vi med glädje tagit del av ert medlemsförslag om ett gemensamt handlingsprogram mot cancer i Norden. Vi anser det vara mycket positivt att Nordiska rådet fäster uppmärksamheten på cancersjukdomarna genom detta förslag. Det är viktigt att frågor runt cancersjukdomarna och deras begränsning prioriteras. Allmänheten i Sverige som just

detta år genom Cancerfondens insamlingskampanj bidragit med 160 milj. (troligen betydligt mer då slutsummering görs) till forskning runt cancer bör också hälsa Nordiska rådets medlemsförslag med tillfredsställelse. BROs medlemsföreningar tog för övrigt mycket aktiv del i insamlingsarbetet för "Rädda Livet"-kampanjen.

Forskning har sin stora betydelse och med den naturligtvis tidig diagnostik, behandling och allmänna förebyggande åtgärder den dag då forskningen står någorlunda enig i dessa frågor. Detsamma gäller allmän hälsouppläsning. Allt detta är viktigt.

Ur patientens synpunkt är det viktigt att framhålla att det psykologiska omhändertagandet behöver förbättras i Sverige. I jämförelse med den tekniskt/medicinska behandlingen behöver psykologiskt omhändertagande lyftas fram, t. ex. genom forskning på detta område och utbildning av sjukvårdspersonal. I övrigt hänvisar vi till BROs remissvar till Cancerkommitténs betänkande SOU 1984: 67.

Det är likaså självklart tillfredsställande om fler cancerdrabbade kan få en längre överlevnadstid. Men för att denna överlevnad skall bli någorlunda meningsfull behövs rehabilitering av cancersjuka. För bröstcancerbehandlade finns t. ex. ingenstans i landet en rehabiliteringsklinik för vår patientkategori.

Man kan ej heller bortse ifrån att många människor dör och kommer att dö i cancersjukdom. Därför är det kanske här även på sin plats att påpeka att ett förbättrat omhändertagande i livets slutskede i allra högsta grad kommer att betyda oerhört mycket för just cancersjuka.

BRO önskar få tillfälle att följa detta medlemsförslag och hoppas småningom erhålla besked om ev. beslut i frågan. Vi står naturligtvis gärna till förfogande för ytterligare information, om så önskas.

Stockholm den 10 september 1986

För styrelsen i
Bröstcancerföreningarnas riksorganisation – BRO

Elisabeth Hedin
Ordförande

*BILAGA 2***Skrivelse till Nordiska rådets presidiesekretariat från WHO:s Europakontor**

Having received an official inquiry from the Icelandic Cancer Society, requesting us to give comments on the proposal concerning a common Nordic policy on cancer control, it is a pleasure to transmit to the Secretariat of the Presidium of the Nordic Council a statement in which the Regional Office for Europe of the World Health Organization expresses its views on the proposed programme of action against cancer in the Nordic countries.

1. The proposal submitted for the Nordic Council's consideration is generally seen as being in line with the goals of WHO in the field of cancer control. As is widely known, the Regional Committee for Europe of the World Health Organization recently endorsed a document with proposed targets which the Region as a whole, through actions of its Member States, are expected to achieve by the year 2000 in order to reduce the major health-related problems in Europe. One of the 38 targets suggests actions to reduce mortality from cancer by at least 15% in years to come.

This target is seen as challenging since, in the affluent societies, cancer is the major cause of death for which the age-adjusted mortality rates are still increasing. This is so in spite of the intense efforts made worldwide to control this disease. However, the results of the anti-cancer efforts, focused largely on improving treatment, have not been up to expectations.

Assessing the reasons for the lack of progress against cancer, it appears that in most countries cancer control relies almost exclusively on therapeutic interventions. In the view of the WHO inspired European HFA policy, time has come for reconsideration of such national policies on cancer control, giving more attention to prevention, to early detection and early treatment and, to supportive care with a clear focus on the quality of life for those who survive cancer, and for those who die from it.

2. Through resolution of its Regional Committee, the 32 European Member States of WHO have given the Regional Office the role of acting as catalyst in promoting national cancer policies in which the priorities and strategies of the European HFA policies are properly reflected. Thus, this WHO cancer programme in Europe aims to assist Member states:

- in improving their knowledge of the cancer epidemiology by developing new cancer registries or increasing the coverage of the existing ones;
- in the development and implementation of comprehensive preventive strategy against smoking, occupational cancer hazards and for good nutritional practices. In this context the resolution by the 36th Regional Committee (EUR/RC36/R3, September 1986) to launch a European-wide campaign against tobacco is of major significance since it could hardly be overemphasized that, in order to win the war against cancer, we must also win the battle against tobacco;

- in establishing organized screening programmes for early detection of cervical- and breast cancer, as public health policy;
- in improving the quality of care and the rational deployment of resources, in relation to preventive, curative and care services by means of generating information on currently optimal standard of practices and on the optimal use of appropriate technologies in cancer control, to define criteria for outcome related to quality assurance and to make the information available to policy- and decision-makers among both health authorities and medical communities and
- in improving the standards of professional education, particularly that of postgraduate training in oncology.

3. The current cancer control policies, activities of the Nordic countries have many strong points, including a high standard of performance in several areas. To mention just a few examples:

- in all Nordic countries, comprehensive cancer registries, with an almost complete population coverage, have existed for many years. This potential for providing information essential for planning monitoring and evaluation of cancer control programmes and for undertaking epidemiological and clinical research is excellent, but this has not yet been exploited the way it should.

- a systematic, multisectoral approach has developed in several Nordic countries to establish comprehensive pilot projects in preventive strategy and to implement programme opportunities aiming at effectively controlling the avoidable/preventable carcinogenic risks through anti-smoking, dietary and occupational preventive measures; however, the positive experience of these pilot efforts have not yet been adopted as nationwide policies and programmes in all the Nordic countries;

- the final evidence, that organized screening programmes for cervical cancer really can lead to a dramatic reduction in mortality from this disease came from pilot experiences of Nordic countries; similarly the trials carried out in some of the Nordic countries have greatly contributed to establishing the value of mammography in the screening context; however, not all the countries have as yet taken the consequence and organized countrywide screening programmes based on the knowledge obtained from the successful experiences;

- the pioneering work in developing medical care programmes for patient management, including cancer patients, have stimulated others to adopt the concept too; however, this approach has not yet been systematically applied to all types of cancer in all the five countries;

- the excellent cooperative spirit between the health authorities and voluntary organizations, such as the cancer societies of the Nordic countries has been a model to be followed elsewhere, but there is perhaps as yet unexploited opportunities, including mechanisms to pull in a wider range of non-governmental organizations in health promotional, cancer preventive and patient support work.

4. In spite of these impressive efforts and many achievements, as in affluent societies elsewhere, the Nordic countries still carry a heavy burden of cancer; it is understood that, if the present trends continue, the number of people developing cancer will increase in coming decades. Furthermore, due to some improvement of treatment facilities, the prevalence, i.e. the number of persons alive who have ever been diagnosed as having cancer and received treatment, therefore need to be followed up, will also rise; this will increase the burden on the health care systems in the Nordic countries.

Although remarkable advances have been made, all possibilities of intensifying the efficacy of cancer prevention, early detection, early treatment and supportive care have not yet been fully utilized. As already indicated, further improvement in the cancer-related health situation could be achieved in the Nordic countries,

- if tobacco-related cancers were reduced as a result of a major decrease in smoking through broad lifestyle-oriented programmes;
- if national nutritional policies and measures, consistent with healthy nutritional practices, were introduced;
- if existing appropriate early detection measures were generally applied;
- if the effectiveness of general and specialized care services were increased through better coordination among the levels of health care system and disciplines involved in cancer patient care, by means of care programmes which embody the results of comprehensive assessment of the appropriateness of the technologies used;
- appropriate methods in early diagnosis, early treatment, rehabilitation and supportive care were applied in an appropriate way to all cancer patients; and
- if preventive and care programmes were continuously monitored and systematically evaluated on the basis of predetermined indicators for measuring broadly the quality of care provided;
- if optimal postgraduate training in cancer control was provided for various professional groups, such as specialists in oncology, specialists other than oncologists and health care personnel in primary care settings.

Appropriate technology for cancer control is seen by WHO's Regional Office for Europe's as an area where the Nordic countries, because of their tremendous potential, should take a strong lead – joining WHO's efforts – in generating information on the optimal use of technologies in elaborating indicators for monitoring and evaluation, and in promoting the optimal use in practice through wide dissemination of information. As part of the Nordic Cancer Programme, you may wish to consider development of a common Nordic policy on Health Technology Assessment and Quality Assurance; e.g. a Nordic Committee on Appropriate Technology for Cancer Care should be established to encourage and to lead in a coordinated

way sound assessment of new innovative technologies in cancer control, as well as the existing ones that may not yet have been sufficiently evaluated. The Regional Office has worked extensively with the development of new methods for such evaluation and would be most interested in working closely with the Nordic countries in such an effort.

5. A Nordic cancer initiative, in our view, can be a powerful demonstration of what could be achieved in cancer control if an action programme is well designed, vigorously pursued, making optimal use of all available resources, and it is properly monitored and evaluated. To this effect, before the implementation begins, there is a need

- to set clearly stated, measurable targets (both health and intervention ones) which the Nordic community (and/or the individual countries) intends to reach; hopefully such target figures would be at least no less ambitious than those of the European HFA target, e.g. No. 10 and other relevant Regional HFA targets.

- to identify the best indicators for measuring the programme's results and to design the process of systematic evaluation (i.e. timing, external and internal evaluators, information requirement, resource allocation for evaluation, etc.) in order to measure the progress in the various areas of cancer control in each country and in the Nordic community as a whole; and thus to make possible objective evaluation and re-direction of strategies in cases where actions do not turn out to be as effective as hoped for.

In conclusion, the proposal for coordinated actions against cancer in the Nordic countries, as well as for a Council Resolution on a programme of action of the Nordic communities on cancer control, is seen as generally being in good accordance with the stated objectives of the WHO cancer programme, with the regional targets and also with the guidelines recently published by this Regional Office with the intention of stimulating the process of cancer control development in the Member States. In our view, this represents a very good effort indeed, but we believe it could be strengthened by elaborating further the aspect of appropriate technology and the need for linking all further developments to the routine use of broadly based, outcome-oriented indicators.

The Regional Office for Europe of the World Health Organization, very much welcomes this initiative, and offers its cooperation in the further work on this programme.

Copenhagen, 23rd of October 1986

J. E. Asvall, M. D.
Regional Director

Medlemsförslag om utveckling av idrottssamarbete inom Norden

(Väckt av Ilkka Kanerva samt Margrete Auken, Mikko Elo, Antti Kalliomäki, Hannu Kemppainen och Karin Kjølbro)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Ministeriet for kulturelle anliggender meddelar i skrivelse den 1 juli 1986 att man för närvarande inte har några anmärkningar i anledningen av medlemsförslaget.

Dansk Idræts-Forbund:

Generalsekretærerne i de nordiske rigsidrætsforbund drøftede forslaget på deres ordinære møde, der afholdtes den 26.–27. maj 1986 i Reykjavik. Generalsekretærerne ser forslaget som et positivt udtryk for, at Nordisk Råd betragter idrætten som en vigtig faktor inden for det nordiske samarbejde, men man peger samtidig på det vanskelige i at bakke op bag dette eksakte forslag, før man har haft en overordnet diskussion af den samlede støtte til det nordiske idrætsarbejde.

Nordisk Fælleskomité, der er samarbejdsorgan for de nordiske rigsidrætsforbund, har gennem flere år drøftet nødvendigheden af øget støtte til udvikling af idrætssamarbejdet inden for Norden, specielt med henblik på en tættere kontakt med idrætten i det nordatlantiske område (Færøerne, Island og Grønland).

Nordisk Fælleskomité, der er samarbejdsorgan for de nordiske rigsidrætsforbund, har gennem flere år drøftet nødvendigheden af øget støtte til udvikling af idrætssamarbejdet inden for Norden, specielt med henblik på en tættere kontakt med idrætten i det nordatlantiske område (Færøerne, Island og Grønland).

Nordisk Fælleskomité har i udtalelser fra sine møder i 1981, 1983 og 1985 foreslået Nordisk Råd, at der afholdes en nordisk idrætskonference med

deltagere fra Nordisk Råd, de nordiske rigsidsrætsforbund og de respektive landes idrætsansvarlige ministre. Hensigten med en sådan konference skulle være at præsentere Nordisk Råd for den nordiske idræt, dens virksomhed, behov m. v. samt at diskutere principperne for støtten fra Nordisk Råd samt spørgsmålet om støttens størrelse.

Vi kan i den forbindelse oplyse, at Nordisk Råds kulturudvalg har indkaldt repræsentanter for idrættens centrale organisationer til en høring i forbindelse med kulturudvalgets møde den 11. november 1986 i Helsingør. Dansk Idræts-Forbund håber, at det gennem disse drøftelser bliver muligt at arrangere den foreslåede idrætskonference i foråret 1987.

På denne baggrund finder Dansk Idræts-Forbund, at Nordisk Råd bør udskyde sin stillingtagen til det foreliggende forslag, indtil en generel drøftelse om Nordisk Råds støtte til udvikling af idrætssamarbejde inden for Norden har fundet sted. Det skal i den forbindelse bemærkes, at udgifterne i henhold til forslaget skulle beløbe sig til ca. 20 millioner norske kroner, hvilket må sammenholdes med den nuværende støtte til idrætsudveksling i Norden på i alt 870.000 danske kroner.

Dansk Idræts-Forbund skal derfor foreslå den danske delegation i Nordisk Råd at arbejde for:

- at den nordiske idrætskonference gennemføres som foreslået;
- at støtten til nordisk idrætsudvikling og især udveksling af idrætsudøvere mellem de nordatlantiske områder og de øvrige nordiske lande udbygges;
- at behandlingen af medlemsforslag A 753/k udsættes, indtil en drøftelse af de overordnede retningslinier for Nordisk Råds støtte til idrætsudvikling har fundet sted.

Brøndby, den 28. juli 1986

P. f. v.

Bent Agerskov

Finland

Undervisningsministeriet:¹

Det nordiska samarbetet inom idrott och motion har långa traditioner. Samarbetet är omfattande och mångsidigt. Som exempel kan nämnas de nordiska mästerskapstävlingarna i många idrottsgrenar, utbildnings- och tränings-samarbete mellan idrottsorganisationer, det nordiska samarbetet inom idrott och motion mellan idrottsorganisationer för handikappade och

¹ Yttrandet översatt från finska.

elevorganisationer m. fl. Även de ministerier som ansvarar för idrott och motion har regelbundet samarbete i form av årliga möten, kongresser rörande idrottsanläggningar o. s. v. Inom detta samarbete har det varit möjligt att anlita de idrottsinstitut, universitet och forskningsanstalter som finns i Norden.

Nordiska ministerrådets roll inom idrott och motion kommer bäst till synes då det gäller att upprätthålla stödsystemet för det nordiska samarbetet inom idrott och motion. På 1970-talet gjorde man en utredning om nordiskt samarbete där det föreslogs att ett organ med uppgift att utveckla samarbetet inom idrott och motion inrättas. Organet skulle lyda under ministerrådet. Ett sådant organ har inte inrättats och man har inte mera på 1980-talet aktivt arbetat för att inrätta det föreslagna organet.

Inom ramen för det nordiska samarbete i vilket både de ministerier som ansvarar för idrott och motion och centralorganisationerna för idrott och motion deltar har det inte föreslagits, att ett nordiskt idrottsinstitut av det slag som avses i motionen skulle inrättas. Det skulle förefalla motiverat att Nordiska ministerrådet skulle sträva till att utveckla samarbete inom utbildning och träning. Ifall de instanser i Norden som ansvarar för tränings- och utbildningssystem framlägger förslag till inrättande av ett nordiskt institut, kunde man överväga stöd till projektet ur ifrågavarande medel.

Ministeriet kommer att ta slutgiltig ställning till medlemsförslaget i samband med frågans behandling inom det nordiska kulturavtalets samarbetsorgan.

Helsingfors den 24. juli 1986

Jaakko Numminen

Kanslichef

Fredrik Forsberg

Äldre regeringssekreterare

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen som i ärendet hört Ålands idrottsråd har äran meddela att med anledning av det åländska idrottsengagemanget och Ålands centrala läge i Norden noteras det väckta förslaget med tillfredsställelse.

Mariehamn den 18 juli 1986

Gunnevi Nordman

Viceläntråd

Stina Colerus-Nordlund

Skolinspektör

Suomen valtakunnan urheiluliitto – Finlands riksidrottsförbund FRIF r.f.:

Delegationen har bett om FRIF:s utlåtande om medlemförslaget angående utvecklingen av idrottssamarbetet i Norden och speciellt grundandet av ett samnordiskt idrottsinstitut/träningscenter. FRIF anser det vara positivt att man inom Nordiska rådet har övervägt rådets möjligheter att främja det nordiska idrottssamarbetet. Däremot ser FRIF inte möjligheter att ta ställning, åtminstone positiv, till institutprojektet som särskilt betonats i förslaget, förrän Nordiska rådet, de idrottsansvariga ministerierna och idrottsorganisationerna fört en mera ingående principdiskussion om till vad de samnordiska resurserna över huvudtaget skall riktas och i vilken mån resurser finns till förfogande.

FRIF betonar att för närvarande, under beaktande av speciellt ytterområdenas (Island, Färöarna, Grönland) behov, finns det årligen endast cirka 500.000 FIM till förfogande för att främja det nordiska idrottssamarbetet. Anslaget, som behövs till grundandet av institutet, beräknas av författarna till medlemsförslaget vara ca. 14 milj. FIM Skillnaden är stor både om man överväger frågan i mark och om man ser det som ett principiellt linjdrag.

Idrottens centralorganisationer i Norden har flera gånger förslagit för Nordiska rådet (Fælles-kommitténs beslut av åren 1981, 1983 och 1985) att en s. k. nordisk idrottskonferens skulle anordnas. Konferensdeltagarna skulle representera både Nordiska rådet och idrottens centralförbund. Det skulle också vara ändamålsenligt att representanter för respektive länders idrottsansvariga ministerier skulle vara närvarande. Under konferensen skulle man presentera den nordiska idrottsverksamhetens situation och funktion. Vidare skulle man undersöka möjligheterna till att öka det samnordiska stödet för främjandet av idrottssamarbetet samt sträva till att definiera projekten, som speciellt borde understödjas.

Tills vidare har ingen dylik konferens anordnats.

I detta sammanhang önskar vi bringa till delegationens kännedom, att Nordiska rådets kulturutskott kallat representanter för idrottens centralorganisationer för att höras i denna fråga under utskottets sammanträde som hålles den 11.11.1986 i Helsingör, Danmark. De nordiska centralförbundens generalsekreterare har tagit ett gemensamt beslut att organisationerna representeras vid möte av Sveriges riksidrottsförbunds verkställande direktör Bengt Sevelius och av Islands idrottsförbunds generalsekreterare Sigurður Magnusson. De kommer att föreslå för utskottet, i enlighet med Fælles-kommitténs beslut, att idrottskonferensen anordnas under våren 1987.

Hänvisande till det ovannämnda föreslår FRIF att Finlands delegation i Nordiska rådet skulle

- a) pådriva åtgärderna för att nordiska idrottskonferensen blir anordnad,
- b) fungera aktivt för att de samnordiska anslagen för främjande av idrottssamarbetet skall ökas samt,

c) föreslå, att medlemsförslaget, som nu framlagts för utlåtande (A 753/k) skall bordläggas tills principdiskussionen angående främjandet av idrottssamarbetet förts och prioriteringarna angående riktandet av stödet fastställts.

Helsingfors den 22 juli 1986

Suomen valtakunnan urheiluliitto SVUL r.y. –
Finlands riksidrottsförbund FRIF r.f.

Mauri Oksanen
Generalsekreterare

Kalevi Suortti
Direktör, interna och externa relationer

Arbetarnas idrottsförbund r.f.¹:

Det nordiska samarbetet på idrotts- och motionsområdet mellan de nordiska länderna är en viktig sak för alla deltagande länder och organisationer. Det nordiska samarbetet under Nordiska ministerrådet borde utvecklas så att ministerrådet skulle uppta idrotten som en samsamarbetssektor och därigenom öka samarbetet inom idrottens och motionskulturens område.

Vi hänvisar här även till tidigare ställningstaganden, som vi mellan de nordiska centrala idrottsorganisationerna framfört på Fælleskommitténs möten till Nordiska ministerrådet för utvecklandet av idrottssamarbetet.

Med stöd av vad ovan anförts konstaterar vi att vår inställning till förslaget är positiv och att vi understöder hemställan att Nordiska ministerrådet upptar idrotten som en samsamarbetssektor.

Däremot omfattar vi inte hemställan att ministerrådet inleder arbetet att skapa ett nordiskt idrottsinstitut.

Vi konstaterar att de i förslaget framförda samsamarbetsformerna och evenemangen för att kunna uppfyllas inte behöver ett idrottsinstitut, som skulle grundas av Nordiska rådet. Vi anser att det beskrivna samarbetet till sin karaktär hör till idrottsorganisationernas samsamarbetssektor och att det även i praktiken redan fungerar på flera områden.

Helsingfors den 22 juli 1986

Arbetarnas idrottsförbund AIF r.f.

Ossi Sjöman
Generalsekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands svenska centralidrottsförbund r.f.:

Vi har med intresse tagit del av rubricerade medlemsförslag, som strävar till utvecklande av samarbetet mellan de nordiska länderna på idrottens område. Ett gemensamt Norden kan fortfarande bjuda idrottens stormakter ett intressant motstånd på tävlingsarenorna och alla strävanden att så skall fortsätta är värda all uppmärksamhet.

Samarbetet inom Norden behöver och kan säkert ännu utvecklas genom gemensamma satsningar på olika delområden och förslagsställarna framhåller bl. a. följande:

- utbildning för ungdoms- och idrottsledare
- utbildning för tränare
- utbildning/forskning inom idrottsmedicinen
- gemensamma träningsläger, koordinerade resor m. m.

Samarbetstanken är enligt vår mening i princip i sin ordning på allmän nivå, medan vi inte är helt övertygade om att en långtgående specialisering accepteras. Sannolikt förekommer en viss sekretess, som också eftersträvas i framtiden. Med detta vill vi ha sagt, att vi inte tror man allmänt eftersträvar gemensamma träningsläger då ju dessa redan nu, om så önskas, skulle kunnat förverkligas.

En koordinering av resor till större evenemang kan säkert tänkas om det också råder divergerande uppfattningar om tiden för aklimatisering och också därför blir en ekonomisk fråga.

Utän att känna till detaljer, frågar vi oss om ett gemensamt finansierat idrottsinstitut verkligen skulle betala sig på det sätt som förslagsställarna föreslår. Man bör ju i detta fall utgå från, att idrotten prioriteras vid bokningar och då ställa sig frågan om den resterande tiden är tillräckligt attraktiv för semesterfirare. Har man undersökt vad en modernisering av något eller några redan existerande institut för utbildning och forskning skulle kosta? De aktivas klimatologiska betingelser skulle naturligtvis inte förbättras, utan truppena skulle fortfarande utnyttja redan befintliga träningscenter i söder.

Våra ovanstående synpunkter strävar inte till att torpedera förslaget, utan vi önskar fästa uppmärksamhet vid möjligheter som synes bli ekonomiskt fördelaktigare utgående från de knapphändiga uppgifter som står till buds. Innan man inom Nordiska rådet tar slutlig ställning, föreslår vi, att

- rådet tar initiativ till att snarast sammankalla ett möte där samtliga centralorganisationer ges tillfälle att fördomsfritt diskutera medlemsförslaget på basen av på förhand tillställda detaljuppgifter,
- rådet under tiden tar initiativ till en rekommendation om att öka anslagen för junior- och ungdomsbyte länderna emellan
- medlemsförslaget tills vidare noteras till kännedom och tas upp för närmare behandling så snart utlåtandet från organisationernas möte föreligger.

Vi vågar tro, att ett dylikt förfarande skall vara till bästa möjliga hjälp då i sinom tid ett avgörande skall tas.

Helsingfors den 28 juli 1986

Finlands svenska centralidrottsförbund r.f.

Stig Jahnesson
Generalsekreterare

UKK-institutet¹:

Ur det nordiska samarbetets och idrottsverksamhetens effektivitets- och lönsamhetssynvinklar är det begrundat att på det framförda sättet upprätthålla och utveckla den i medlemsförslaget beskrivna, för de nordiska länderna gemensamma tävlingsidrottsverksamheten genom att varje enskilt lands resurser och möjligheter kombineras. Även på de övriga angivna områdena, i utbildningen av ungdoms- och idrottsledare och tränare, i idrottsmedicinsk forskning, vid arrangerandet och utvecklandet av sport och idrott för juniorer och ungdomar samt för specialgrupper såsom handikappade samt vid träning och övning inom tävlings- och toppidrotten kunde man säkert uppnå positiva resultat i en mera intensiv samverkan. Samnordiska utvecklingsåtgärder, såsom upptagandet av idrott och motion i stor omfattning som en samarbetssektor i Nordiska ministerrådet är således värda att understödvas och motiverade. Sådana lösningar skulle ge bättre förutsättningar för en ingående och omfattande kartläggning av eventuella objekt och former för samarbete och för en planering på lång sikt. En sådan lösning kunde visa sig vara speciellt nyttig för utvecklande av sådana samarbetsformer som de stora organisationerna inte är primärt intresserade av och som inte heller fångar den stora allmänhetens uppmärksamhet. En sådan sektor kunde bl. a. vara att man planerar samarbete för att utveckla forskning kring motion för specialgrupper och den praktiska verksamheten.

I medlemsförslaget föreslås även att ett nordiskt idrottsinstitut skall inrättas utanför Norden som ett forsknings- och träningscentrum, i en miljö som skulle möjliggöra en året-runt-verksamhet. Man har uppenbart i främsta rummet tänkt på sommaridrottsformerna. Medlemsförslaget innehåller inte tillräckliga utgångspunkter och information om institutets syfte, mål, uppdrag, verksamhetsformer samt omfattning och lokaliseringsort, vilka bestäms enligt dessa, för att man skulle kunna ge ett motiverat yttrande. Man kan dock utgående från de förutsättningar som ställs för en framgångsrik vetenskaplig forskningsverksamhet och grundlig idrottsme-

¹ Yttrandet översatt från finska.

dicinsk verksamhet bedöma att det nordiska samarbetet på dessa områden kunde stödjas och utvecklas mest ekonomiskt och ändamålsenligt genom att samarbetet mellan instituten i de enskilda nordiska länderna sporras och stöds. Förverkligandet av medlemsförslagets första del skulle skapa en grund och förutsättningar för befrämjandet av denna önskvärda utveckling, även om möjligheter till detta torde även finnas inom ramen för andra slags arrangemang.

Tammerfors den 4 augusti 1986

Ilkka Vuori

Direktör för UKK-institutet

Island

Islands idrettsförbund (ISI)¹:

Dette forslag var bl. a. til behandling under mötet mellom de nordiske generalsekretærene som ble holdt i Reykjavík 26.–27. mai d. å., men dette forslaget ble naturligvis også tilsendt de andre nordiske lands riksidrettsforbund til uttalelse.

Islands idrettsforbund hilser naturligvis med glede den økte interesse og vilje hos enkelte medlemmer i Nordisk Råds forsamling til å øke den finansielle støtte til utbygging av nordisk idrettssamarbeid. Saken er på den annen side meget omfattende og det beløp som nevnes i forslaget, forholdsvis høyt, slik at mange slags bruk av denne bevilgning sikkert ville komme i betraktning.

Derfor ville vi ha foretrukket at representanter fra helst alle de nordiske land hadde stått bak fremsettelsen av et slikt forslag, og at man hadde hatt kontakt med idrettsforbundene i de enkelte land angående utarbeidelsen av forslaget.

Det forestår forhandlinger mellom representanter fra idrettsforbundene i Norden og Nordisk Råds kulturutvalg i Helsingør den 11. november d. å. og i kjølvannet, ventelig i første halvdel av 1987, en konferanse med representanter fra alle riksidrettsforbund i Norden og representanter fra Nordisk Råd, hvor økt nordisk idrettssamarbeid og økt finansiell støtte fra Nordisk kulturfonds side vil bli behandlet i videre sammenheng.

¹ *Yttrandet översatt från isländska.*

Idrettsforbundet anser det derfor etter omstendighetene for naturlig at det omtalte forslag kommer til ytterligere behandling i ovennevnte forum.

Reykjavík, 28 juli 1986

Islands idrettsforbund

Sigurður Magnússon

Generalsekretær

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Idrett er et samarbeidsområde med særlig gode muligheter til å øke bredden i det nordiske kultursamarbeidet og styrke samhørigheten mellom de nordiske folk. Et mer omfattende samarbeid må også antas å kunne styrke idrettsnivået og dermed det enkelte lands muligheter til å markere seg i internasjonal sammenheng. I tillegg til de oppgaver som nevnes i medlemsforslaget, bør det også legges vekt på anleggsspørsmål og det idrettspolitiske samarbeid som foregår innenfor Europarådet og UNESCO.

Innhold og innretning av et mer utbygget og systematisert idrettssamarbeid bør i tilfelle utredes nærmere i Ministerrådets organer.

Oslo, 29. juli 1986

Etter fullmakt

Olav Nyhamar

Byråsjef

Hans Berg

Førstekonsulent

Norges idrettsforbund:

Generalsekretærene i de nordiske riksidrettsforbund drøftet forslaget på sitt ordinære møte i 26.–27. mai i Reykjavík. Generalsekretærene ser forslaget som et positivt uttrykk for at Nordisk Råd betrakter idretten som en viktig faktor innenfor det nordiske samarbeidet, men understreker samtidig at det er vanskelig å støtte det eksakte forslag før en overordnet diskusjon om støtten til det nordiske idrettssamarbeid har funnet sted.

Nordisk Felleskomite, som er et samarbeidsorgan for de nordiske riks-

idrettsforbund, har gjennom mange år drøftet og pekt på nødvendigheten av økt økonomisk støtte til utvikling av idrettssamarbeidet, spesielt med sikte på å få idretten i det nordatlantiske området (Færøyene, Island og Grønland) nærmere knyttet til det øvrige Norden. Det har særlig vært pekt på viktigheten av en vesentlig økning av idrettsutbytte for ungdom.

Nordisk Felleskomite har i uttalelse fra sine møter i 1981, 1983 og 1985 foreslått for Nordisk Råd at det avholdes en nordisk idrettskonferanse med deltakelse fra Nordisk Råd og de nordiske riks-idrettsforbund. Hensikten med en slik konferanse vil være å orientere Nordisk Råd om det nordiske idretts-samarbeidet, virksomhet og behov m. v., samt å diskutere prinsipiene for støtte fra Nordisk Råd og spørsmålet om støttens omfang. I denne forbindelse kan en opplyse at Nordisk Råds kulturutvalg har innkalt representanter for idrettens sentrale organer til et møte i forbindelse med kulturutvalgets møte den 11. november 1986 i Helsingør. Norges idrettsforbund håper at disse drøftelser gjør det mulig å arrangere den foreslåtte idrettskonferanse våren 1987.

Ut fra forenevnte finner Norges idrettsforbund at Nordisk Råd bør utsette sin avgjørelse inntil en drøfting av Nordisk Råds støtte til utvikling av idrettssamarbeidet har funnet sted. Vi vil i den forbindelse peke på at utgiftene til etablering av et nordisk idrettsinstitutt utenfor Norden, iht. forslaget, vil beløpe seg til 20 mill. norske kroner. Den nåværende støtte til idrettsutveksling i Norden er på tilsammen ca 800 000 norske kroner.

Norges idrettsforbund vil foreslå

- at den nordiske idrettskonferanse gjennomføres som foreslått.
- at støtten til nordisk idrettssamarbeid mellom de nordatlantiske og de øvrige land utbygges.
- at behandlingen av medlemsforslag A 753 utsettes inntil en drøfting av framtidige retningslinjer for Nordisk Råds støtte har funnet sted.

Hauger i Bærum, 31. juli 1986

Norges idrettsforbund

Thor Hernes

Generalsekretær

Sverige

Statens handikappråd:

Statens handikappråd understryker utifrån sina utgångspunkter betydelsen av en välutvecklad handikappidrott. Inte minst det starka sambandet mellan handikappidrott och rehabilitering gör att vi ställer oss positiva till ökade insatser inom detta område. Vi anser vidare att handikappidrotten

är ett område där ett fördjupat samarbete mellan de nordiska länderna kan medverka till en snabbare och effektivare utveckling.

Förutsättningarna för ett sådant utökat samarbete anser vi närmare bör utredas. I detta arbete bör man tillvarata de erfarenheter som finns sedan tidigare inom det Nordiska handikappidrottsförbundet, bl. a. när det gäller samordning av utbildningsinsatser och reseverksamhet.

Förslaget om ett gemensamt nordiskt idrottsinstitut finner vi intressant och väl värt att utreda ytterligare. I ett sådant sammanhang är det angeläget att också handikappidrotten beaktas.

Stockholm den 27 juni 1986

För statens handikappråd

Bengt-Olof Mattsson

Anders Lewander

Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH):

En utvidgad samverkan mellan de nordiska länderna har betydande värden i första hand för det internordiska samarbetet och ungdomars möjlighet att komma i kontakt med idrottsutövare inom Norden.

GIH stöder därför förslaget avseende gemensamma junior- och ungdomssatsningar och gemensamma satsningar på specialgrupper såsom handikappidrott m. m. samt gemensamma träningsläger, koordinerade resor etc.

GIH är däremot tveksam till gemensam utbildning av ledare och tränare samt forskning inom idrottsmedicin. Inom dessa områden finns redan ett väl etablerat samarbete mellan dels olika instanser inom Riksidrottsförbundet dels mellan de högre idrottslärarutbildningarna genom det etablerade Rådet för de högre idrottslärarutbildningarnas i Norden försorg.

Vad avser forskning är det av mycket stor vikt att den bedrivs i nära anslutning till utbildning.

Idrottsforskarens arbetsplats bör om möjligt vara knuten till Idrottshögskolorna för att ge bästa möjliga villkor för dels överföring av praktisk erfarenhet från idrottsliga discipliner och annan träning till forskarna, dels överföring av ny vetenskaplig kunskap till lärare, studerande m. fl. vid Gymnastik- och idrottshögskolan.

Det synes också vara orealistiskt att förlägga ett forskningscentrum söderut till varmare klimat. Det är inte rationellt att satsa medel på forskning inom ett så relativt smalt område som fri idrott. Fri idrott är *en* av de 58 idrottsgrenar, som är anslutna till Sveriges riksidrottsförbund. För ämnet idrott med sina olikartade basämnen är det också angeläget att

kraftsamma befintliga resurser för att möjliggöra såväl tvärvetenskaplig grundforskning som tillämpat forsknings- och utvecklingsarbete.

GIH stöder sålunda inte förslaget att bilda ett nordiskt forskningscentrum. Däremot är det viktigt att uppmuntra och stödja den verksamhet som nämnts inledningsvis.

Stockholm den 28 maj 1986

Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm

Stina Ljunggren

Pedagogisk-administrativ ledare

Svenska kommunförbundet har i skrivelse den 9 juni 1986 meddelat att man beslutat avstå från att yttra sig.

Sveriges riksidsrottsförbund:

Förslaget diskuterades den 26–27 maj 1986 i Reykjavík i samband med ett av de nordiska riksidsrottsförbundens generalsekreterares regelbundet återkommande möten. Härvid hälsades med tillfredsställelse det faktum att idrotten aktualiseras och uppmärksammas som en viktig faktor inom det nordiska samarbetet. De nordiska riksidsrottsförbunden kan dock inte ställa sig bakom enstaka förslag som detta förrän en övergripande diskussion om det nordiska idrottsarbetet och stödet till detsamma har ägt rum.

Frågan om nödvändigheten av ökat anslag från Nordiska rådet för utveckling och säkerställande av idrottsutbytet mellan de nordiska länderna – i synnerhet med och mellan ytterområdena – har under flera år diskuterats inom Nordisk Fælleskomité, som är samarbetsorganet för de nordiska riksidsrottsförbundens förtroendevalda. Då det är önskvärt med en avsevärd breddning av idrottsutbytet, allra främst på ungdomssidan, krävs att ytterligare medel ställs till förfogande.

Som en följd härav har riksidsrottsförbunden framfört önskemål om att en s. k. idrottskonferens skall komma till stånd med företrädare för Nordiska rådet och de nordiska riksidsrottsförbunden. Avsikten är att för Nordiska rådet få presentera den nordiska idrotten, dess verksamhet, behov m. m. samt att diskutera olika möjligheter för ett ökat stöd från Nordiska rådet liksom inriktningen av detta.

En inledande diskussion kommer att äga rum i samband med en hearing i Helsingör den 11 november 1986, till vilken Nordiska rådets kulturutskott har kallat representanter för de nordiska riksidsrottsförbunden. Riksidsrottsförbundens förhoppning är sedan att den s. k. idrottskonferensen skall kunna genomföras under våren 1987.

Mot bakgrund av ovan ställer sig RF positivt till att idrotten inom Nordiska rådet aktualiseras som den viktiga faktor den är inom det nordiska samarbetet. RF anser dock att Nordiska rådet inte bör ta ställning till föreliggande förslag innan en helhetsdiskussion om idrottens behov och inriktningen av stödet till det nordiska idrottssamarbetet har förts.

Det förtjänar också påpekas att den summa som upprättandet av ett nordiskt idrottsinstitut utanför Norden skulle betinga (enligt förslaget ca 20 miljoner (NOK) – vilken kan jämföras med idrottens totala stöd idag på 870 000 DKK – skulle kunna utnyttjas långt bättre på andra områden för främjandet av det nordiska idrottssamarbetet i stort.

Avslutningsvis kan i frågan om idrottsanläggningar konstateras att framför allt i Sverige men i hög grad också i övriga nordiska länder, så svarar kommunerna för dessa. På anläggningsområdet fungerar sedan 1967 ett informellt nordiskt samarbete i form av årliga konferenser, vilka alternerar mellan länderna. Konferensen har vid olika tillfällen till Nordiska rådet uttalat som sin uppfattning att det nordiska samarbetet i fråga om idrottsanläggningar borde kunna samordnas och utvecklas genom rådet. Den ekonomiska utvecklingen i de nordiska länderna gör ett effektivt utnyttjande av resurserna särskilt angeläget. Dessa propåer har dock, enligt uppgift, inte lett till något resultat. Även här finns således behov av en helhetsdiskussion med företrädare för anläggningsägarna i samtliga nordiska länder. RF ser detta som ytterligare ett skäl för att Nordiska rådet bör avvakta med sitt ställningstagande i frågan.

Stockholm den 3 juli 1986

Sveriges riksidsrottsförbund

Bengt Sevelius

Verkställande direktör

Medlemsförslag

om en gemensam nordisk insats för att minska faran vid jordbävning

(Väckt av Guðrún Helgadóttir samt Stefán Benediktsson, Bjarne Mørk Eidem, Eiður Guðnason, Margit Hansen-Krone, Arvo Kempainen, Hannu Kempainen, Otto Steenholdt, Lars Werner och Olle Östrand)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Vulkanologisk Institut:

Jordskælv er en af de naturkatastrofer som har forårsaget de fleste dødsfald. Forskning, som har det mål at mindske faren ved jordskælv, er derfor af en stor international betydelse. Forudsigelse af jordskælv er kun lykkedes i meget få tilfælde og kun ved hjælp af stor forskningsindsats og en del heldige omstændigheder. Den teoretiske baggrund til forudsigelse af jordskælv er endnu svag og forsøgene bygger hovedsagelig på empirisk erfaring. Til en vis grad vil forskellige områder opføre sig forskelligt, men uden tvivl vil en god del af erfaringer fra et område kunne anvendes i andre områder.

Intensiv forskning er forudsættelse for at det engang vil lykkes at forbedre det teoretiske grundlag til den grad at det bliver muligt at forudsige jordskælv med tilstrækkelig sikkerhed. Den historiske baggrund om jordskælvsaktivitet i Syd-Island, såvel som den baggrund som foreligger i gode geologiske kundskaber, gør dette område til en af de mest lovende forskningsmuligheder, som findes i verden i dag.

Store jordskælv forekommer i Syd-Island en eller flere gange hvert århundrede. Derfor burde man ikke vente med at sætte igang både det foreliggende projekt såvel som mange flere tiltag, som kunne reducere faren og samtidigt øge vores kundskaber om et naturfenomen, som ved sin katastrofale virkning truer millioner af mennesker over store dele af verden.

Reykjavík, den 2. oktober 1986

Guðmundur E. Sigvaldason
Direktör

Samarbetsnämnden för de nordiska naturvetenskapliga forskningsråden (NOS-N):

De naturvetenskapliga forskningsråden tillstyrker att den föreslagna forskningsinsatsen kommer till stånd och förutsätter därvid att forskningsprogrammet ges en bred utformning och tvärvetenskaplig inriktning. Samhällsplanering, kommunikation och byggnadsteknik är exempel på områden som gagnas av utvecklingen av billiga jordbävningsdetektorsystem. Programmet måste ge en både teoretisk och experimentell inriktning.

Ett särskilt yttrande från det norska rådet för naturvetenskaplig forskning (RNF) bifogas (*se Bihang*).

Stockholm den 30 juni 1986

För Samarbetsnämnden för de nordiska naturvetenskapliga
forskningsråden NOS-N

Anja Borg

Exekutiv sekreterare

BIHANG

Skrivelse från Rådet för naturvetenskaplig forskning (RNF)

Rådet for naturvitenskapelig forskning (RNF) har følgende bemerkninger vedrørende forslaget:

1. Destruktive jordskjelv forekommer i dette området med ca. 100 års mellomrom, og det siste store var i 1912. De potensielle skadevirkningene av et slikt skjelv er selvfølgelig i dag meget større, og det er derfor et klart samfunnsmessig behov for en bedre overvåkning, med sikte på å utvikle måter og metoder for jordskjelvvarsling. På grunn av de spesielle geologiske forhold kan dette vise seg å være lettere der enn mange andre steder.

2. På nordisk basis finnes det en betydelig kompetanse og erfaring innen jordskjelvovervåking. Dette gjelder ikke minst i Norge, der en har NOR-SAR/NORESS, et moderne nettverk på Vestlandet (Jordskjelvstasjonen) samt et nytt nettverk under oppbygging i Nord-Norge (Jordskjelvstasjonen og NOR-SAR i samarbeid). De øvrige nordiske land skulle derfor ha en god del å bidra med til det islandske prosjektet på det tekniske plan, og dette var da også noe av utgangspunktet for det nordiske initiativet i denne saken.

3. En nordisk ekspertgruppe har i et utkast til rapport datert 10.06.86 utarbeidet et detaljert teknisk forslag kalt "A Seismic Data Acquisition System for the South Iceland Lowland". Dette tekniske forslaget fra ekspertgruppen er velfundert rent faglig, men utkastet mangler likevel en del detaljer på budsjettetsiden. Dette antas å bli rettet opp innen det endelige forslag sendes ut.

4. Prosjektet anbefales støttet innenfor den styringsramme som trekkes opp i Nordisk Råds forslag. Prosjektet vil kunne få stor betydning for det

islandske samfund, det vil gennem det nordiske samarbeidet styrke også vårt eget faglige miljø på dette felt og vil også kunne få ringvirkninger for områder udenfor Norden der jordskælv er et stort samfunnsmessig problem.

Danmark

Forskningssekretariatet:

Forslaget forekommer yderst velbegrunder, og man kan støtte, at der iværksættes samordnet nordisk indsats inden for seismologisk forskning.

Ud over den klare betydning, projektet vil have for det islandske samfund, må det forventes, at der med projektet opbygges en viden til gavn for hele Norden. Det moderne tekniske samfund er på mange måder mere følsomt over for jordskælvspåvirkninger end tidligere samfund; selv om seismologisk aktivitet i Norden uden for Island er sjælden, vil projektet være af betydning for planlægning af større bygningsværker som f. eks. kernekraftværker, broer og tunneller.

København, den 30. juni 1986

(Ej sign.)

Geodætisk institut:

Afdelingschefen for instituttets seismiske afdeling har på foranledning af Forskningssekretariatet deltaget som dansk delegeret i de ekspertkomiteer, der siden 1980 har behandlet Europarådets ønske om at opstille et europæisk program for jordskælvsforskning med henblik på at mindske de katastrofale virkninger af jordskælv.

Afdelingschefen deltog også i det møde der fandt sted i Tällberg i Sverige i marts 1984. I det mødereferat, der dengang blev aflagt til Institutet og Forskningssekretariatet hedder det: "Island er af visse forskere betegnet som et kæmpelaboratorium for skabelse af jordskorpe. De data, der der indsamles, vil det være meget interessant at have adgang til. De vedrører processer og problemer, der knytter sig til litosfæreforskningen." Videre indstilles: "I erkendelse af den store interesse der kan være for et stærkt nordisk samarbejde, bør der udtrykkes en positiv holdning, og arbejdet bør følges så tæt som muligt." Institutet kan henholde sig hertil, og kan derfor anbefale det fremsatte forslag, der indebærer at rådet anbefaler ministerrådet snarest muligt at lægge grunden til en fællesnordisk seismologisk forskning.

Det kan yderligere oplyses, at afdelingschefen indgår i den forskergruppe, der med støtte fra Nordisk Kulturfond og Samarbetsnämnden för de nordiska naturvetenskapliga forskningsråden, under et møde i Oslo 17–19 april 1986 udformede et forslag om et seismisk dataindsamlingssystem i det sydlandske lavland.

Forskningsgruppens rapport, der blev drøftet i udkast under de nordiske seismologers møde i Island 18–20 juni 1986, ventes forelagt i slutningen af august. Denne rapport skal danne baggrunden for en ansøgning til det nordiske ministerråd om seks års dataindsamling i det område i Island, hvor de største jordskælv vil forekomme.

København, den 24. juni 1986

I. d. f.

E. Kejlsø

Finland

Undervisningsministeriet:

I medlemsforslaget föreslås att grunden läggs för en samnordisk insats inom seismologisk forskning på sydlandslåglandet i Island.

Undervisningsministeriet konstaterar att det endast är fråga om en samordning av redan existerande resurser och finner det i princip motiverat att tillvarata och koordinera nordiska resurser på området.

Ministeriet anser att det är viktigt att de seismologiska institutionerna finner forskningsuppgifterna forskningsmässigt relevanta. Ministeriet anser även att den erfarenhet och kunskap som besittes av Nordiskt vulkanologiskt institut, NORDVULC, speciellt inom geofysiken och närliggande vetenskaper till vulkanologin kunde vara till stöd för arbetet.

Ministeriet kommer att ta slutlig ställning till medlemsforslaget i samband med frågans behandling inom det nordiska kulturavtalets samarbetsorgan.

Helsingfors den 29 juli 1986

Jaakko Numminen
Kanslichef

Fredrik Forsberg
Äldre regeringssekreterare

Helsingfors universitet, seismologiska institutionen¹:

Projektet, som borde vara i minst fem år, borde omfatta bl. a. en detaljerad kartläggning av den nuvarande seismiskheten på området med hjälp av ett modernt och tillräckligt tätt nätverk av seismografstationer, som skall skapas för detta ändamål. På basen av registreringar inom ett sådant nätverk av stationer borde man kunna få en mer detaljerad bild av jordbävningarnas mekanism och orsaker. Man borde även undersöka de med jordbävningarnas prognostisering sammanhängande geofysikaliska metoder och dess tillämpning på området.

Företrädare för seismologiska institutionen diskuterade projektplanens detaljer förra augusti i samband med det möte som Europas seismologiska kommission höll i Kiel.

Av de i förslaget angivna andra geofysikaliska mätningar hör gravitationsmätningar närmast till geodetiska institutionens verksamhetsområde. Även institutionen för geofysik vid Uleåborgs universitet kunde hysa intresse för projektet.

Seismologiska institutionen anser det föreslagna projektet mycket värdefullt och är intresserade av dess förverkligande speciellt därför att Island i jämförelse med de övriga nordiska länderna erbjuder ett unikt tillfälle till forskning kring jordbävningar inom kontinentalplattornas divergeringszon.

Helsingfors den 25 september 1986

Heikki Korhonen

Föreståndare för seismologiska institutionen

Åbo Akademi:

— — — får Åbo Akademi efter att ha hört matematisk-naturvetenskapliga fakulteten anföra följande:

I Island är risken för allvarliga skador vid jordbävningar en realitet, medan denna risk i de övriga nordiska länderna är rätt liten. De ekonomiska resurserna är dock begränsade i Island samtidigt som resurser finns i övriga nordiska länder. Ett samnordiskt samarbete kunde samtidigt som det skulle ge nordiska seismologer en värdefull erfarenhet, även ge de isländska specialisterna ökade möjligheter att genomföra forskning och övervakning på området.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Åbo Akademi anser att ett dylikt samarbete i den föreslagna formen skulle vara av nytta för utvecklingen av prognoseringsmetoder för jordbävningar och vulkanisk aktivitet.

Åbo den 6 augusti 1986

Caj-Gunnar Lindström

Rektor

Bengt Sandell

Planerare

Geologiska forskningscentralen¹:

I Nordiska rådet har det väckts ett medlemsförslag om en gemensam nordisk insats för att minska faran vid jordbävning. Finland tillhör jordklotets mest stabila länder, jordbävningar har inte framkallat faror varken för folk eller byggnader. Det är mycket osannolikt att jordbävningar ens i framtiden kan medföra faror av ovannämnda slag, inte ens för förrådet för radioaktivt avfall djupt nere i berggrunden. Ras som förekommer i lermark i Södra Finland beror helt och hållet på andra slags geologiska orsaker, bl. a. förskjutningar i det porösa vattentrycket, vilka förorsakas av jordflyttningar som människan eller naturen åstadkommit.

Emellertid anser Geologiska forskningscentralen (GFC) att Finland borde delta i projektet i fråga, förutsatt att detta inte riskerar det planlagda Mittnorden-projektet för lokalisering och forskning av malmkritiska formationer i mellersta Norge, Sverige och Finland.

GFC är intresserad av information som erhålles av seismologisk forskning och som främjar strukturforskningen av litosfären och därigenom malmletningen. Seismologisk forskning i Finland bedrivs av seismologiska institutionen vid Helsingfors universitet, med vilken GFC traditionellt har goda kontakter, i synnerhet i samarbetet beträffande den seismiska djupstrukturforskningen. Under dessa omständigheter kan GFC varmt rekommendera att den i förslaget framförda verksamheten igångsätts och föreslår att till Finlands representant väljs den enda expertinstitutionen på området, seismologiska institutionen vid Helsingfors universitet, vilken redan har de nödiga internationella kontakterna.

Helsingfors den 12 juni 1986

L. K. Kauranne

Överdirektör

Lauri Eskola

Avdelningsdirektör

¹ Yttrandet översatt från finska.

Island

Veðurstofa Íslands:

Jordskælv har længe været årsag til store ulykker i Island og har ofte haft meget alvorlige økonomiske konsekvenser. Dette gælder særskilt om det sydvestlige lavland og de nærliggende bjergområder. Denne del af landet har altid været af den største økonomiske betydning. Den har altid været tætbebygget og landbrugsvirksomheden kraftig der, og dette gælder endnu. Dertil kommer, at man i dette århundrede har bygget mange hydroelektriske kraftværker, som forsyner flertallet af Islands indbyggere med elektrisk energi. Men i området ligger også meget store mængder af gamle, nye og potentielle fremtidige jordskælvcentre. Det er derfor af den største betydning for områdets udvikling at faren for seismisk aktivitet studeres nøjagtigt, bl. a. for at finde ud, hvor man kan med sikkerhed sætte nye konstruktioner og bygningsområder. En af de bedste metoder for dette er at observere så mange jordskælv som muligt, svage og kraftige, og bestemme deres origin og styrke så nøjagtigt som det lader sig gøre. På denne måde kan man bestemme hvor aktive de forskellige områder er, hvorledes aktiviteten ændrer sig og om der kommer nye aktive områder.

For at opnå dette kræves et system af seismologiske stationer med 20–50 km mellemrum og udstyrede med nøjagtige og fintfølede seismometre. Og for at bearbejde hurtigt den datamasse som kommer fra et sådant system, behøves der et godt kommunikationsnet og en central minidator. Så venter man hurtigt at få besked om de mange jordbevægelser udvikles, og muligvis at få besked om, hvor det næste katastrofiske jordskælv kan slå.

Forslaget går ud på at et system, som er lige beskrevet, oprettes i det sydlige Island. Fra det som er sagt her lige förud vil det forhåbentlig være klart, at projektet vil være af stor betydning for Islands videnskab og økonomi. Men man venter også at det bliver til gavn også for andre nordiske land og deres geofysikere. Island er det eneste store land som ligger på det meget seismisk aktive bælte der går langs efter hele Atlanten. Studier af dette bælte er meget vigtige ikke alene for Islands geologi, men også for Skandinavien og for bevægelser af landmassene på begge sider af Atlanten.

Med henvisning til det forudsagte giver Veðurstofa Íslands sine varmeste anbefalinger til medlemsförslaget A 754/k.

Reykjavík, den 24. juni 1986

(Olásl. sign.)

Islands geodetiske institutt¹:

Nordisk Råd har tilsendt Islands geodetiske institutt et medlemsforslag angående nordisk samarbeid om jordskjelvforskning til uttalelse.

Islands geodetiske institutt har ikke jordskjelvforskning innen sitt arbeidsområde. På den annen side har instituttet mye materiale som har vært brukt som grunnlag for geologiske undersøkelser av enhver art. Fremfor alt kan her nevnes luftfoto som er tatt av hele landet og som stadig blir fornyet etter et visst antall år ifølge er dertil utarbeidet plan. Dessuten er det utført landmålinger som er et viktig bindeledd mellom og i områder hvor undersøkelser av denne art finner sted. Det kan også nevnes at Islands geodetiske institutt deltar i samarbeid om satellittmålinger med nye metoder som gir større og bedre nøyaktighet i plasseringen av punkter enn tidligere anvendte metoder. Disse nye lokaliseringmålinger kan gi både geologer og dem som driver med mer tradisjonelle landmålinger, opplysninger med langt større nøyaktighet og sikkerhet enn før.

Islands geodetiske institutts oppgave er bl. a. å utarbeide kart som gir et så riktig bilde av landet som mulig. Alle opplysninger som bidrar til at Islands geodetiske institutt oppfyller denne oppgave, er kjærkomne, blant annet nøyaktige sprekk- og jordskjelvmålinger av den art det her blir foreslått.

Islands geodetiske institutt anbefaler derfor avgjort at dette medlemsforslag blir vedtatt.

Reykjavík, 24. juni 1986

Islands geodetiske institutt

Ágúst Guðmundsson

Statens sivilforsvar¹:

Det mest aktive og farligste jordskjelvområde i Norden anses å være i det sørlandske lavlandet på Island. Derfor mener man det kan være et meget viktig forsøksområde for utvikling av metoder til å forutse og prognostisere jordskjelv. Det er også klart at en fellesnordisk innsats i utforskningen av området ville bli et viktig og verdig bidrag fra de nordiske nasjoner til å minke sannligheten for tap av menneskeliv og eiendom ved jordskjelv, ikke bare på Island og i andre nordiske land, men også i andre jordskjelvområder i verden.

¹ *Yttrandet översatt från isländska.*

På bakgrunn av det ovenfor anførte tilrår Statens sivilforsvar avgjort at dette forslag blir til virkelighet.

Reykjavík, 15. juli 1986

Guðjón Petersen

Adm. dir.

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Kultur- og vitenskapsdepartementet er enig i at seismologi er et forskningsområde som ligger godt tilrette for nordisk og internasjonalt samarbeid. En bedre samordning av nasjonale ressurser og felles planlegging av forskningsoppgaver vil med stor sikkerhet kunne øke den totale forskningsinnsats på området.

Departementet stiller seg positivt til det foreslåtte prosjekt på Island, som er et ledd i et planlagt europeisk samarbeid innen seismologisk forskning. Prosjektet bør så vidt mulig gjennomføres i tilknytning til det vulkanologiske samarbeid som allerede pågår mellom de nordiske land og som ledes av Nordisk vulkanologisk institutt på Island.

Oslo, 29. juli 1986

E.f.

Olav Nyhamar

Byråsjef

Hans Berg

Førstekonsulent

Sverige

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) har i skrivelse den 16 juni 1986 förklarat sig icke ha möjlighet att yttra sig då medlemsförslaget inte ligger inom institutets verksamhets- eller kompetensområde.

Statens geotekniska institut:

Förslaget gäller undersökningar av ett objekt som ej är relaterat till sådana jordbävningar som synes beröra Sverige. Risken för jordbävningar i Norden utom Island är relativt liten samtidigt som konsekvenserna därav är förhållandevis små. Från mätteknisk synpunkt medger emellertid försla-

get intressanta studier som kan generera resultat med tillämpning inom flera andra områden, även inom jord- och bergmekanik samt grundläggningsteknik, vilka berör institutets verksamhet. Man kan heller inte bortse ifrån betydelsen av de ökade kunskaperna inom seismologin som de föreslagna insatserna sannolikt kommer att innebära. De kan bli värdefulla även för medlemsländerna utanför Island, t. ex. vad gäller förläggningen av och riskerna vid förvaringsrum för radioaktivt avfall i berggrunden samt grundläggningen av känslig datorutrustning.

SGI tillstyrker med hänvisning till de ovan redovisade skälen, att man genomför den föreslagna nordiska forskningsinsatsen.

Linköping den 19 juni 1986

Statens geotekniska institut

Jan Hartlén

Sveriges geologiska undersökning:

SGU ser positivt på förslaget om en samnordisk insats inom seismologisk forskning på sydlandslåglandet i Island.

En utbyggnad av ett kvalificerat datainsamlingssystem som kan integrera data helst från ett flertal geofysiska parametrar, så att seismologiska data kan jämföras med magnetiska, elektriska, bergspänningsdata etc kommer att kunna ge goda möjligheter till förbättrade analyser vad gäller pågående geologiska processer, samt förbättrad förståelse för observerade tektoniska fenomen i den geologiska miljön. Ett sådant system är också en nödvändig förutsättning för testning och utveckling av eventuella jordbävningsskador.

Uppsala den 23 juni 1986

Sveriges geologiska undersökning

Arne Wesslén

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

— — — anser UHÄ en gemensam nordisk insats inom detta område angelägen från både vetenskaplig och resursmässig synpunkt och tillstyrker därför Nordiska rådets förslag.

Stockholms den 27 juni 1986

På UHÄ:s vägnar

Onni Tengner

Otto Kugelberg

Kungl. Tekniska Högskolan:

Forskning och utveckling i syfte att minska faran vid jordbävning berör flera institutioner vid KTH. Intresse för att delta i en gemensam nordisk insats föreligger från institutionen för Geodesi (prof. L. Sjöberg) inom sektion L och från institutionerna för Byggnadsstatik (prof. S. Sahlin). Jord- och bergmekanik (prof. H. Stille) och Vattenbyggnad (prof. K. Cederwall) inom sektion V. Förslag till insats föreligger även från sektion A (prof. I. Dergalin, dekanus A).

Institutionen för Geodesi har erfarenhet av geodetisk precisionsmätning på Island. Institutionen har beviljats medel för inköp av två satellitmottagare för noggrann positionsbestämning. Institutionen är därför mycket intresserad av att delta i den föreslagna nordiska satsningen (*se Bihang 1*).

Institutionen för Byggnadsstatik har intresse att få till stånd en utveckling av bl. a. dimensioneringsmetoder mot dynamiska påverkningar på byggnader. En forskarstuderande har nyligen avlagt licentiatexamen på avhandlingen "Design, Construction and Performance of Reinforced Concrete Buildings to Seismic Forces" och fortsätter sitt arbete som doktorand. En av institutionens lektorer är tjänstledig på halvtid för studium av vibrationer och möjliga skador på hus i samband med sprängningar och andra vibrationsalstrande aktiviteter i närheten av byggnader. Sektion V har under de senaste åren äskat en docentur i byggnadsdynamik, vilket understryker intresset och behovet för utökade satsningar inom det dynamiska området (*se Bihang 2*).

Institutionen för Jord- och bergmekanik bedriver forskning som har nära anknytning till faror vid jordskalv. Dels har farlighetsanalyser utförts för hela Nicaragua med hjälp av statistiska metoder, dels pågår grundforskning för att ta reda på hur sediment och lösa jordlager reagerar när de utsätts för dynamiska krafter. Det vore en stor fördel om ett försöksfält på Island skulle kunna användas i institutionens fortsatta arbete. Institutionen

välkomnar en gemensam nordisk insats för att minska faran vid jordskalv (se *Bihang 3*).

Institutionen för Vattenbyggnad framhåller att vissa typer av jorddammar är speciellt känsliga för seismisk aktivitet. Vattenkrafts- och regleringsdammar utgör en stor skadepotential samtidigt som dammarna och vattenmagasinen genom sin stora tyngd kan initiera seismisk aktivitet. Det finns därför ett brett nordiskt intresse av samordnad forskning inom det seismiska området varvid konstruktioners förmåga att motstå seismisk påverkan är en huvudfråga som borde behandlas vid sidan av den mer grundläggande seismologiska forskningen och studier av seismisk aktivitet i utvalda testområden på Island (se *Bihang 4*).

Sektionen för arkitektur (A) finner intresse i att utveckla FoU inom katastrofförebyggande och katastroflindrande åtgärder, såsom planering av utrymning av städer, av röjning samt av alternativa infrastrukturella system. Sektionen har även intresse för information om byggnadstekniska åtgärder. Sektion A föreslår att sektion V påtar sig samordningsrollen inom KTH och håller kontakter med de aktuella nordiska organen och institutionerna (se *Bihang 5*).

Sammanfattning

KTH finner att en gemensam nordisk insats för att minska faran vid jordbävning är angelägen inom följande områden:

- geodetisk precisionsmätning
- riskanalyser med statistiska metoder
- beteende hos sediment och lösa jordlager vid dynamisk påverkan
- analys och utformning av konstruktioner (t. ex. hus, dammar) med hänsyn till förmågan att motstå seismisk påverkan
- katastrofförebyggande och katastroflindrande åtgärder (t. ex. planering av utrymning och av alternativa infrastrukturella system).

Stockholm den 19 juni 1986

För KTH

Sven Kinnunen

Professor, dekanus V

BIHANG 1

Yttrande av professor Lars E. Sjöberg, Institutionen för geodesi:

Geodetiska metoder har länge prövats för registrering av deformationer och tyngdkraftsförändringar i samband med jordskalv. Ny lovande satellit-teknik kan eventuellt användas för mer eller mindre kontinuerlig övervak-

ning av jordbävningsdrabbade områden. Dessa metoder bör därför inkluderas i en gemensam nordisk satsning för minskning av riskerna vid jordbävning.

Institutionen för geodesi har viss erfarenhet av denna typ av geodetisk precisionsmätning på Island (1973). Institutionen har beviljats medel för inköp av två satellitmottagare för noggrann positionsbestämning. Den geodetiska institutionen är därför mycket intresserad av att delta i den föreslagna gemensamma nordiska satsningen.

Stockholm den 17 juni 1986

BIHANG 2

Yttrande av professor Sven Sahlin, Institutionen för byggnadsstatik:

Vid institutionen ges två kortare kurser i byggnadsdynamik. Den man läser sist är en påbyggnadskurs där några timmar ägnas åt principerna för dimensionering av byggnader påverkade av jordbävning varvid även anvisningar enligt CEB kommer till användning för en enklare övningsuppgift och principdiskussion.

Vid institutionen har nyligen en forskarstuderande avlagt licentiatexamen på en avhandling: "Design, Construction and Performance of Reinforced Concrete Buildings to Seismic Forces". Avhandlingen omfattade litteraturgenomgång plus egna beräkningar. Arbetet fortsätter.

En av institutionens universitetslektorer är tjänstledig på halvtid för studium av vibrationer och möjliga skador på hus i samband med sprängningar och andra vibrationsalstrande aktiviteter i närheten av byggnader.

Institutionen har även haft en del uppdrag med anledning av oönskade vibrationer på Ullevi sportanläggning.

Institutionen har intresse av att få till stånd en utveckling av bl. a. dimensioneringsmetoder mot dynamiska påverkningar på byggnader. Resurser saknas emellertid för utökad satsning för närvarande, men intresse finns för den händelse resurser kan ställas till förfogande. Kostnaderna för en forskartjänst är drygt 200 000 kr. Kringkostnader ca 50 000 kr. Skall experiment eller fältstudier genomföras tillkommer ytterligare kostnader som är starkt projektberoende.

Sektionen har under de senaste åren äskat en docentur i byggnadsdynamik vilket ytterligare understryker intresset och behovet för utökade satsningar inom det dynamiska området.

Stockholm den 13 juni 1986

*BIHANG 3***Yttrande av professor H. Stille, Institutionen för jord- och bergmekanik:**

Vid inst. för jord- och bergmekanik, KTH, pågår forskning som har nära anknytning till faror vid jordskalv. Dels har farlighetsanalyser utförts för hela Nicaragua med hjälp av statistiska metoder, dels pågår grundforskning för att ta reda på hur sediment och lösa jordlager reagerar när de utsätts för dynamiska krafter. Ovannämnda förslag skulle kunna innebära att ett försöksfält på Island skulle kunna användas i institutionens fortsatta arbete. Detta vore naturligtvis en stor fördel, då möjligheten att studera markrörelser i Sverige är begränsade.

Seismiska faror i Sverige har på sista tiden alltmer uppmärksammas. Det gäller då dels kärnkraftverken i södra Sverige, dels andra anläggningar i norra Sverige. Det finns idag ingen kunskap om farligheten för jordskalv i norra Sverige. Är faran för jordskalv koncentrerad till vissa områden eller är den utspridd? Idag vet vi att ett kraftigt skalv inträffade i Junkerdalen-Graddisområdet vid norsk-svenska gränsen 1819. Flera stora förkastningar har identifierats i norra Sverige. Det finns bevis för att dessa uppkommit under isavsättningsskedet, dvs. de är geologiskt mycket unga bildningar.

Det är en självklarhet att Sveriges jordskalv måste studeras tillsammans med de övriga nordiska ländernas jordskalv. Detta kräver en samordning av resurser och arbetsinsatser. Därför välkomnar institutionen en gemensam nordisk insats för att minska faran vid jordskalv.

Stockholm den 18 juni 1986

*BIHANG 4***Yttrande av professor Klas Cederwall, Institutionen för vattenbyggnad:**

Seismisk aktivitet kan även vid förhållandevis låg nivå utlösa t.ex. jordskred och snölaviner och innebära en väsentlig extra belastning på byggnader och anläggningar. Speciellt känsliga är vissa typer av jorddammar t. ex. gruvdammar uppbyggda av gruvavfall men också fasta konstruktioner utförda ute till havs. Vattenkrafts- och regleringsdammar utgör en stor skadepotential samtidigt som dammarna och vattenmagasinen genom sin stora tyngd kan initiera seismisk aktivitet. Det finns därför ett brett nordiskt intresse av samordnad forskning inom det seismiska området varvid olika konstruktioners förmåga att motstå seismisk påverkan är en huvudfråga som borde behandlas vid sidan av den mer grundläggande seismologiska forskningen och studier av seismisk aktivitet i utvalda testområden på Island.

Stockholm den 18 juni 1986

*BIHANG 5***Yttrande av professor Igor Dragelin, dekanus, Sektionen för arkitektur:**

Sektionens intresse ligger i att utveckla FoU inom katastrofförebyggande och katastrofförmildrande åtgärder, såsom planering av utrymning av städer, röjning och samlingsplatser samt planering av alternativa infrastrukturella system. Sektionen har även intresse för information om byggnadstekniska åtgärder.

Sektionen har däremot för närvarande ingen egen forskning inom detta problemområde och föreslår att sektion V påtar sig samordningsrollen inom KTH och håller kontakter med de aktuella nordiska organen och institutionerna.

Stockholm den 19 juni 1986

Uppsala universitet, Rektorsämbetet:

Jordbävningar världen runt kräver årligen i genomsnitt 15 000 dödsoffer. Sedan början på 60-talet har mer än 400 000 människor omkommit i jordbävningkatastrofer. De ekonomiska skadeomfattningarna är ofta i storleksordningen hundratals miljoner dollar för skalv i magnitud klassen 7 eller större. Från siffrorna ovan förstår man motivationen för de gångna och nuvarande ansträngningarna som görs för att introducera vetenskapliga metoder för jordbävningsskadeprognos som i sin tur kan minska faran vid större skalv. Särskilt under de senaste två decennierna har arbeten intensifierats och första positiva resultat erhållits. Problematiken är emellertid enormt komplex, har klart interdisciplinär karaktär och kräver som många andra seismologiska problem ett intimt internationellt samarbete.

Föreliggande förslag sammanfaller väl med forskningsansträngningar i andra länder (Japan, Kina, Grekland, Sovjet, USA) och dess genomförande kan leda till värdefulla forskningsresultat som på längre sikt skall utmynna i praktiskt användbar prognos. Inom Norden är Island naturligtvis det givna landet för liknande insatser.

Påpekas bör att seismologiska avdelningen vid Uppsala universitet sedan början på 80-talet driver i samarbete med Grekland och Sovjet en forskning i jordbävningsskadeprognoser och har redan presenterat en rad intressanta och internationellt uppskattade resultat. I ett eventuellt gemensamt nordiskt program kan våra erfarenheter utnyttjas i ett tektoniskt nytt område och samtidigt får vi tillgång till en ny databas för vidare forskning.

Sammanfattningsvis vill jag understryka att det rubricerade förslaget

handlar om en frontlinjeforskning med speciell betydelse för Island. Enligt min bedömning bör Uppsala universitet stödja förslaget.

Uppsala den 9 juni 1986

Ota Kulhánek

Docent

Högskolan i Luleå:

Högskolan i Luleå instämmer i Nordiska rådets rekommendation att snarast möjligt lägga grunden för en samnordisk insats inom seismologisk forskning på sydlandslåglandet i Island.

Forskningsinsatser inom området är angelägna och att satsa på bestämda försöksområden är ett utmärkt sätt att angripa problemet. Förslaget att koncentrera forskningen till en aktiv spridningszon enligt modern platttektonisk modell ger projektet stor vetenskaplig relevans vid sidan av insatser att försöka minska faran vid jordbävningar.

Vid Högskolan i Luleå bedrivs forskning inom tre områden som har direkta kopplingar till problem som har att göra med jordbävningar. Dessa tre områden är; tillämpad geofysik, ekonomisk geologi och bergmekanik. Alla dessa områden är representerade med professur och ett antal forskare.

Inom ämnesområdet tillämpad geofysik pågår viss forskning inom området seismik och kunnande finns etablerat vad gäller mätteknik i seismiska tillämpningar.

Inom ämnesområdet ekonomisk geologi bedrivs geologiska-geokemiska studier för klarläggande av olika geologiska förlopp.

Inom ämnesområdet bergmekanik studeras bergspänningar och tillhörande mätteknik.

Högskolan vill här peka på att studier av bergspänningar och bergspänningsmätningar är områden som bör tillföras de föreslagna forskningsuppgifterna.

Luleå den 16 juni 1986

På rektorsämbetets vägnar

Torbjörn Hedberg

Anders Nilsson

Naturvetenskapliga forskningsrådet:

På initiativ av den isländska kommittén för seismologisk forskning har efter diskussioner mellan nordiska seismologer framlagts ett förslag om samnordisk seismisk riskforskning koncentrerad till sydlands-låglandet på Island. Denna forskning skall i första hand inriktas på att minska riskerna vid jordbävningar som inträffar inom detta område, i andra hand avses forskningen komma till nytta vid prognoser av skador och störningar till följd av jordbävningar inom övriga delar av Norden; sannolikheten för mer omfattande jordbävningar är här liten men smärre skalv är ganska vanliga och det moderna samhällets sårbarhet även för mindre seismisk aktivitet är inte negligerbar.

Medlemsförslaget syftar till etablerandet av ett program på Island för seismisk riskforskning. Avsikten är att avancerad datateknik skall komma till användning i samband med automatiserad tolkning av seismiska signaler.

NFR tillstyrker att den föreslagna forskningsinsatsen kommer till stånd och förutsätter därvid att forskningsprogrammet ges en bred utformning med tvärvetenskaplig inriktning. Samhällsplanering, kommunikation och byggnadsteknik är exempel på områden som gagnas av utvecklingen av billiga jordbävningssystem. Programmet måste ges en både teoretisk och experimentell inriktning.

Stockholm den 13 juni 1986

Ingvar Lindqvist

Dick Hedberg

Kiruna geofysiska institut:

Med anledning av att Kiruna geofysiska institut anmodats yttra sig i rubricerat ärende ber jag härmed få meddela att institutet ej bedriver verksamhet inom området den fasta jordens fysik och därför saknar kompetens att yttra sig i den aktuella frågan.

Kiruna den 3 juni 1986

För Kiruna geofysiska institut

Bengt Hultqvist

Professor, föreståndare

Svenska geofysiska föreningen:

Svenska geofysiska föreningen har givits tillfälle att framföra synpunkter på ett till Nordiska rådet framlagt förslag om gemensam nordisk insats för att minska faran vid jordbävning och finner många skäl att förordna att ett dylikt projekt kommer till stånd.

I Sverige finns hög kompetens vad avser seismiska mätningar samt analys av mätvärden. Kunskapsläget inom landet är gott beträffande jordbävningar och bakomliggande mekanismer. Det föreslagna projektet skapar möjligheter till nordiskt samarbete vilket bedöms vara av synnerligen stor betydelse.

Inom ramen för projektet kommer det att bli möjligt att närmare studera de faktorer som är styrande vid uppkomst av jordskalv och vid jordskorpan deformation.

Jordskalvsforskningen har under senare år erhållit en alltmer fysikalisk inriktning. Ur det perspektivet är ett jordskalvsforskningsprojekt i Island ytterst värdefullt.

Projektet kommer att leda till utveckling av geomekaniska modeller som är grundade på observationer från ett inom Norden seismiskt aktivt område. Härigenom utgör insatsen ett stöd åt Island, men forskningen kommer även att ha stor betydelse för förståelsen av seismologiska störningar som kan påverka t. ex. säkerheten vid kärnkraftverk och som har inverkan på val av plats för förvaring av radioaktivt avfall.

Svenska geofysiska föreningen vill uttrycka en förhoppning att det föreslagna projektet erhåller det stöd som erfordras för att en samnordisk insats inom seismologisk forskning med föreslagen inriktning skall komma till stånd.

Stockholm den 26 juni 1986

För Svenska geofysiska föreningen

Sture Wickerts

Geologiska föreningen:

Under sommarperioden är huvuddelen av Föreningens styrelse upptagen av fältarbete, för bearbetning av fältiakttagelser senare under höst och vinter. Det har därför varit ogörligt att samla styrelsen till en diskussion kring remissen. Vid telefonkontakter mellan Föreningens ordförande, professor Jan Lundqvist, styrelseledamoten Krister Sundblad samt mig, har vi enats om att be fyra prominenta geologer med erfarenhet av såväl seismo-

logi, nordisk geologi som byggnadsgeologi om deras synpunkter. Därefter skulle ordföranden eller undertecknad expediera ärendet.

Vi sände remisshandlingarna till professor Markus Båth, tidigare professor i seismologi vid Uppsala universitet, till professor Gunnar Hoppe, tidigare bl. a. rektor för Stockholms universitet och med betydande erfarenhet av den isländska geologin, till professor Frans Wickman, tidigare bl. a. professor i mineralogi vid Stockholms universitet och preses i Kungliga Vetenskapsakademien, samt tekn. dr h. c. Carl-Olof Morfeldt, tidigare bl. a. VD i Hagconsult AB, ett företag med omfattande erfarenhet från internationellt byggande inbegripet grundläggning och t. ex. tunnelbyggande.

Hittills har endast hrr Båth och Hoppe haft möjlighet lämna sina skrivelser (*se Bihang 1 och 2*). Geologiska föreningen överlämnar dessa och avser att då hrr Wickman och Morfeldt hunnit lämna synpunkter överlämna även dessa.

Mot bakgrund av att Föreningens styrelse inte kunnat finna tid för en diskussion kring remissen nödgas vi avstå från att ge ett samlande yttrande. Vi ser det dock som väsentligt att stödja det nordiska samarbetet både i de rent vetenskapliga frågorna och i frågor som berör vetenskapens tillämpningar. Vi tillstyrker därför medlemsförslaget.

Stockholm den 25 juni 1986

Sten Schager

Geologiska föreningens sekreterare

BIHANG 1

Yttrande av professor Markus Båth, Uppsala

1. Inledning

Beträffande det förslag som formulerats i A 754/k bör framhållas att det inom Norden inklusive Island finns ett flertal aspekter på faror från jordbävningar, som Nordiska Rådet i sin egenskap av betydelsefullt samordnande organ föreslås taga upp till behandling, åtminstone på sikt. Det torde vara viktigt för Nordiska Rådet att få en helhetsbild av alla aktuella behov redan från början av ett sådant engagemang. Nedan redogör jag därför i korthet för sådana projekt, varav praktiskt taget samtliga berör både Island och Fennoskandia. Projekten gäller inte bara olika industriella anläggningar utan även och framför allt de människor som arbetar i dessa anläggningar liksom kringboende befolkning. Problemen bör därför tilldraga sig stort allmänt intresse.

2. *Island*

Förslaget att intensifiera undersökningar av jordbävningar och deras effekter på sydlandet på Island har mitt fulla stöd. Men för en fullständig utvärdering krävs utsträckning av dylika undersökningar över hela Island och angränsande delar av mittatlantiska ryggen, bl. a. genom seismiska stationsnät med adekvat utrustning. Med en tillförlitlig kännedom om den seismiska risken är det möjligt ange hur byggnader etc bör konstrueras för att klara effekterna av jordbävningar.

Desutom bör projektet bl. a. omfatta strukturundersökningar av jordskorpan på och omkring Island och relationer mellan struktur och jordskalv. Bilaga 1 redogör för de första seismiska undersökningarna av den isländska jordskorpan, vilka senare fortsattes i större omfattning av Palmason (1971). Bilaga 2 framställer de första seismiska undersökningar som gjorts av lavabälten på Island. En sammanfattning ges i Bilaga 3.

Vulkaner nära bebodda områden bör förses med nät av seismografer för att genom registrering av små förskalv varna befolkningen i tid för kommande utbrott. Vesuvius erbjuder ett gott exempel på sådan installation.

Avseende Islandsprojektet måste stor vikt tillmätas utlåtanden från isländska geofysiker, särskilt seismologer, som också bör utforma projektet i detalj.

3. *Oljefält*

De anläggningar för oljeutvinning som förekommer i Nordsjön och Norska havet kan påverkas och skadas av jordskalv i dessa områden. På grund av läget till havs är den seismiska aktiviteten i dessa områden tyvärr endast ofullständigt känd. Dessa förhållanden har belysts mycket bra i en bok utgiven av Ritsema och Gürpınar (1983). Liknande situation torde råda för ev. planerad oljeverksamhet i Kattegatt där jordskalv av för Skandinavien osedvanlig styrka inträffat både 1985 och 1986. För att öka kunskapen om jordskalven i dessa havsområden föreslås installation av ett antal havsbottenseismografer. Dylika finns redan utvecklade och har med framgång använts både av USA och Japan.

4. *Gruvverksamhet*

De urholkningar av berget som görs vid gruvverksamhet, liksom vid varje bygge av bergum, medför en serie skalv, s.k. gruvskalv (eng. rockbursts). Dessa kan utgöra en direkt fara för dylik underjordisk verksamhet och förekomsten av sådana skalv bör vid varje gruva övervakas med ett nät av seismiska sensorer lokaliserade runt gruvan. Med ett sådant nät kan man följa utvecklingen av skalven och även lokalisera riskzoner. I områden rika på förkastningar, såsom Island, är sådana risker självfallet störst.

Bilaga 4 ger en översikt av dylika undersökningar vid Grängesberg utförda åren 1974–78, de första i sitt slag i Sverige som sedan dess fått en viss fortsättning.

5. *Dammbyggnader*

Dammbyggnader är en annan konstruktion som också kan utlösa skalv, vilka kan vara skadliga för själva dammkonstruktionen med ödesdigra följder. Även om sådana effekter är välbekanta från många områden, så har man i varje fall i Sverige inte noterat någon seismisk effekt av de dammar som anlagts här. Trots detta skulle det vara av stort värde att göra

detaljerade registreringar runt en damm, både före, under och efter dess konstruktion för att avgöra ev. förekomst av mindre skalv. På Island skulle man vänta större seismiska effekter av ett dammbygge än av liknande konstruktioner i Fennoskandia.

6. Fennoskandias seismicitet

Fennoskandias (särskilt Sveriges, Norges och Finlands) seismiska förhållanden har senaste decenniet underkastats betydligt mer detaljerade undersökningar än tidigare. Nyare teknik, särskilt inom kärnkraftsindustrin, har medfört att de fennoskandiska skalven för första gången också fått stort intresse från ingenjörshåll avseende ev. riskeffekter. Dock kan man konstatera att olika projekt bedrivits var för sig och att det skulle vara av stort värde med bättre samordning i framtiden. Därigenom skulle man uppnå en mer tillförlitlig helhetsbild av områdets seismiska egenskaper, seismisk risk etc. I en skrift (Båth, 1983) har jag givit en redogörelse för undersökningar av Sveriges seismicitet, varav ett flertal projekt skulle med fördel kunna utsträckas över hela Fennoskandia och till Island.

7. Strukturundersökningar

Liksom på Island (punkt 2 ovan) bör jordskorpans struktur i Fennoskandia undersökas mer i detalj. Framför allt vill jag föreslå en kartering av det ytskikt på 1–2 km tjocklek som finns åtminstone på den baltiska skölden. Detta ytskikt har stor betydelse inte bara ur grundforskningens synvinkel utan även rent tekniskt. All mänsklig verksamhet i den fasta jorden är praktiskt taget begränsad till detta relativt bräckliga ytskikt och det är en nödvändighet att noggrant känna dess egenskaper för att i möjligaste mån undvika riskeffekter. Detta gäller inte minst den förvaring av radioaktivt avfall som planerats till ett djup på ca 500 m, dvs. just inom detta ytskikt. Mer detaljer ges i Bilaga 5.

Sedan en seismisk kartering gjorts av detta ytskikt bör djupborrningar genomföras på några platser ner till underliggande skikt för att mer i detalj fastställas hur bergets alla egenskaper förändras med djupet och speciellt vid gränsytan mellan ytskiktet och underliggande medium.

8. Seismografer

Vid en koordinerad undersökning av Fennoskandias såväl som Islands seismiska förhållanden är en homogenisering av den instrumentella utrustningen (seismografer med tillbehör) av stor betydelse, likaså en samordnad lokalisering av nya stationer till ett homogent stationsnät. Nyare utvecklingar inom det instrumentella området bör självfallet noga beaktas. Bl. a. torde ett antal borrhålsseismometrar, lämpligt utplacerade i aktiva områden, bidra väsentligt till ökad information.

År 1967 gjorde jag upp en detaljerad plan rörande installation av en borrhålsseismometer på 2 km djup i granit mitt i Värmland – ett projekt som tyvärr inte kunde genomföras på grund av brist på nödvändiga ekonomiska medel.

9. Medelhavsprojektet

Även om förslagen ovan hänför sig till Fennoskandia och Island, torde det vara nödvändigt att våra seismologer bereds möjligheter att aktivt delta i projekt utanför våra egna gränser. I detta sammanhang framstår Medelhavsområdet som ytterligt intressant där en med andra länder koor-

dinerad verksamhet skulle vara mycket givande, även för våra nordiska projekt. Exempelvis skulle en detaljerad jämförelse av isländska och grekiska jordbävningar väntas kasta värdefullt ljus över problemen, inte minst över riskspektrerna. Mer detaljer om Medelhavsprojektet finns i Bilaga 6.

Ett närbesläktat projekt där nordiska geofysiker skulle kunna göra betydande insatser gäller den globala tektoniken (se vidare Båth, 1985).

10. Regionalt centrum

För en effektiv koordinering av olika projekt och deras genomförande föreslås inrättande av ett nordiskt seismologiskt centrum. Dess närmare organisation kan avgöras i ett senare stadium. Men nödvändigheten av ett samordnande organ torde stå helt klar. För ca 25 år sedan gjorde jag internationella framställningar om inrättande av ett globalt nät av regionala seismologiska centra (Båth, 1962, 1964), som tyvärr icke blev genomförda utom i en del fall, bl. a. i Sydamerika. Ett tänkbart alternativ vore en nordisk seismologisk kommitté som aktivt skulle verka för projektens utformning och deras genomförande. En nordisk geofysisk tidskrift är ett närbesläktat önskemål som också bör tagas upp till behandling.

11. Bilagor

Bilaga 1: Båth, M., 1960. Crustal structure of Iceland. *J. Geophys. Res.*, 65: 1793–1807.

Bilaga 2: Tryggvason, E. and Båth, M., 1961. Upper crustal structure of Iceland. *J. Geophys. Res.*, 66: 1913–1925.

Bilaga 3: Båth, M., 1962. Crustal structure in Iceland and surrounding ocean. *ICSU Rev.*, 4: 127–133.

Bilaga 4: Båth, M., 1984. Rockburst seismology. *Proc. 1st Int. Congr. Rockbursts and Seismicity in Mines*, Johannesburg, 1982, pp. 7–15.

Bilaga 5: Båth, M., 1985. Superficial granitic layering in shield areas. *Tectonophysics*, 118: 75–83.

Bilaga 6: Båth, M., 1979. A Mediterranean earthquake project. *Tectonophysics*, 58: T17–T21.

12. Litteraturhänvisningar

Båth, M., 1962. Regional centers in seismology. *IUGG Chronicle*, 46: 262–266.

Båth, M., 1964. Regional centers in seismology. *IUGG Chronicle*, 52: 6–29.

Båth, M., 1983. Earthquake data analysis: an example from Sweden. *Earth Sci. Rev.*, 19: 181–303.

Båth, M., 1985. Global tectonic relations—a project for the future. *Seismol. Dept.*, Uppsala, Rep. No. 4–85, 32 pp.

Pálmason, G., 1971. Crustal structure of Iceland from explosion seismology. *Soc. Sci. Islandica*, 40: 187 pp.

Ritsema, A. R. and Gürpinar, A. (Editors), 1983. *Seismicity and Seismic Risk in the Offshore North Sea Area*. Reidel, Dordrecht, 420 pp.

Uppsala den 6 juni 1986

Markus Båth

Yttrande av professor Gunnar Hoppe:

Förslaget att förlägga en av fem "test areas" i Europa till det sydländska låglandet i Island synes av många skäl utmärkt. Området – som väl sträcker sig från Reykjaneshalvön i sydväst till Hekla i öster och Hvalfjörður i norr – har en mycket hög frekvens av jordbävningar. De är av två slag. Den ena har att göra med att låglandet utgör en tvärgående "fracture zone" mellan två större spricksystem i NO-SV-lig riktning; jordbävningarna av detta slag är synnerligen kraftiga, 7–8 på Richterskalan. De uppträder blott någon gång per århundrade. Välbekant är den stora jordbävningen 1784, som bl. a. förstörde Skalholt och därmed framtvingade biskopsstolens förflyttning till Reykjavik. Senare har jordbävningar av detta slag ägt rum 1896 och 1912. Den andra typen av jordbävningar kan betecknas som "rift-zone"-jordskalv. De är mycket frekventa, relativt svaga, oftast 2–3 på Richterskalan men kan gå upp till 4–5.

Vetenskapligt tilldrar sig naturligtvis denna jordbävningsverksamhet stort intresse; som naturligtvis inte är inskränkt till att omfattas blott av isländska forskare utan är rent generellt. Jordbävningarna bör bl. a. uppfattas som ett av uttrycken för ett av vårt sekels betydelsefullaste vetenskapliga upptäckter: platttektoniken.

Det finns på Island något 40-tal seismiska stationer för övervakning kanske främst av den vulkaniska aktiviteten. Några av dem har en relativt hög sofistikeringsgrad. Det torde emellertid vara en angelägen uppgift att förtäta detta nät och utnyttja det för upprättande av ett databassystem på sätt som i motionen föreslås. Även det långsiktiga mätningsprogrammet för landändringar måste bedömas som angeläget. Med kunskaper, som genom dylika insatser kan förvärvas, ökas naturligtvis möjligheterna till säker prognostisering av jordbävningar. Det är kunskaper som är av vikt för vårt land direkt – trots dess relativa stabilitet – och för exempelvis svenska insatser i u-länderna.

Ett nordiskt samarbete inom den i motionen skisserade forskningen är på talrika grunder starkt motiverat. Regionalt bör så långt möjligt nordiska forskningsinsatser fördelas mellan de olika länderna. Island har på några punkter unika förutsättningar för att hårbärgera sådana projekt. Det nordiska vulkanologiska institutet utgör ett framgångsrikt exempel därpå. Ett seismiskt program kommer att vetenskapligt nära ansluta sig till detta och dra fördelar av dess existens; det måste emellertid – både med hänsyn till personella och lokala resurser – förläggas utanför vulkaninstitutet. Därmed är inte sagt att inte programmet skulle kunna repliera på redan befintliga lokalresurser, som då torde ställas till förfogande från isländsk sida. Eventuellt kunde från det senare hållet också föras in mätningsdata av hög noggrannhet baserade på satellitgeodesi och rörliga mottagningsstationer.

Den arbetsfördelning mellan de olika intressentländerna som skisseras i motionen, där Island med utnyttjande av ett flertal egna framstående geofysiker kunde svara för registrering och tolkning av de seismiska data, medan de övriga nordiska länderna kunde gå in med sina erfarenheter och resurser i en avancerad databehandling.

Med hänvisning till det ovanstående synes en tillstyrkan av motionen från Geologiska föreningens sida riktig och det bör väl också uttryckas att ett utarbetande av ett mera detaljerat program bör ske innan några definitiva ställningstagande sker.

Medlemsförslag

om nordiskt samarbete på tjänstehandelsns område

(Väckt av Karin Söder samt Esko Aho, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Rune Gustavsson, Elver Jonsson, Aase Olesen, Hans Petersson, Páll Pétursson, Ole Gabriel Ueland, Henrik Westerlund och Marjatta Väänänen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska projektexportfonden:

Nordiska projektexportfonden delar den uppfattning som det ges uttryck för i medlemsförslaget om den internationella tjänstehandelsns växande omfattning och betydelse. I och med att NoPEFs verksamhet i princip är begränsad till projektexport och uppgifter som kan knyta an till detta, kommer våra kommentarer att begränsas till vår syn på ett utvidgat nordiskt samarbete om tjänsteexporten.

Nordiskt samarbete om tjänsteexport har tidvis diskuterats inom NoPEFs styrelse. NoPEF har, speciellt när det gäller förutsättningarna för ett samarbete inom tjänsteexporten inom den offentliga sektorn, under 1983 gjort en utredning på uppmaning av Ämbetsmannakommittén för handelsfrågor.

NoPEF är redan i någon grad engagerad i stöd till främjande av tjänsteexport inom konsultområdet. En rad av de projekt som under tiden har fått stöd från NoPEF har varit inriktade på internationell konkurrens om större studieuppgifter, då speciellt inom områdena energi och träförädling. Inom dessa projekt har samarbetet mellan nordiska konsultföretag fungerat utmärkt. Speciellt när det gäller den vidare satsningen på de större konsulttjänsterna i samband med projekt som finansieras av Världsbanken eller regionala utvecklingsbanker, verkar förhållandena ligga särskilt bra till för ett bredare nordiskt samarbete.

Genomgående har de enskilda nordiska konsultföretagen relativt begränsade resurser och vi ser dessvärre alltför ofta att företag måste ge upp

arbetet med intressanta kontrakt för att man inte har tillräcklig ekonomisk styrka till att bära de stora omkostnader som vanligtvis är knutna till förarbetet. Vi ser således att huvuddelen av de uppdrag som de nordiska konsulterna får, ligger i storleksordningen 100–200 000 USD medan de stora internationellt finansierade konsultuppdragen ofta kan gå upp till belopp på 5–15 miljoner USD och därmed kvalificera sig som mycket intressanta exportprojekt. Ett ökat främjande av samarbetet mellan nordiska konsultföretag torde innebära bättre möjligheter att säkra större kontrakt för Norden.

Tjänsteexport från den offentliga sektorn i Norden borde kunna få ett mycket större omfång än vad tillfället är idag. NoPEF kan här tänka sig att vidareföra den studie som gjordes 1983 och då ha som mål att finna fram till samarbetsformer mellan den offentliga sektorn och privata industri- och konsultföretag. Just formerna för marknadsföringen av exporten av tjänster från den offentliga sektorn bör göras till föremål för ett noggrant övervägande.

NoPEF är enig i att områdena transport-, försäkrings- och finanstjänster verkar ha den största potentialen för en vidare utveckling, då baserad på ett utvidgat nordiskt samarbete.

Särskilt inom transportsektorn råder Norden över en betydande expertis; flygsamarbetet har gett Norden en betydande position och en stark slagkraft som med fördel bör kunna utnyttjas i form av punktvis försäljning av tjänster till flygindustrien över hela världen. NoPEF har vid en rad tillfällen deltagit med stöd till projekt av denna karaktär.

En annan sida av den potentiella tjänsteexporten inom flygsektorn ligger emellertid inom deltagandet i utvecklingen av flygrelaterad verksamhet i utvecklingsländer. Här är i många fall icke bara ren tjänsteexport tillräcklig utan man bör i framtiden se en kombination av försäljning av tjänster, investeringar och reguljär projektexport. Den betydande potentialen på detta område kräver emellertid ett omfattande förarbete som ställer krav både på tillgång till disponibel personal och ekonomiskt risktagande.

På sjötransportens område är den nordiska expertisen bland de främsta i världen. Samtidigt ser man emellertid att de ekonomiska problemen som skeppsfarten har haft, har fört till en stark reducering av de nationella handelsflottorna. Denna nedgång torde ha skapat utrymme för satsningar på engagemang speciellt i samarbetet med u-länderna både vad avser insats av nordisk expertis och när det gäller investeringar. På detta område får det anses som brådskande att få genomfört en bred studie av vår potential när det gäller en konkretisering av de åtgärder som kan säkra att vi fullt kan utnyttja vår sjötransportexpertis.

NoPEF vill för sin del med glädje stå till disposition för deltagande i utformningen av de närmare kriterierna för en utredning av ett framtida

nordiskt samarbeite inom tjänsteexporten, och i identifieringen av de praktiska åtgärder som får förväntas vara nödvändiga för att uppnå den positiva utveckling som Nordiska rådets medlemsförslag syftar till.

Helsingfors den 26 maj 1986

Nordiska projektexportfonden

Hans Höegh Henrichsen

Verkst. direktör

Nordiska investeringsbanken:

NIB er en nordisk tjensteproducent i banksektoren og derfor interessert i de rammebetingelser og samarbeidsvilkår handel med tjenester har i Norden. Som det fremgår av medlemsforslaget omfatter tjenstesektoren en bred og meget variert gruppe næringer. De ulike typer av reguleringer på tjensetehandelens område gjenspeiler denne mangfoldigheten.

Rammebetingelsene for handel over grensene med innlåning, utlåning og andre banktjenster har blitt fastlagt i de enkelte lands valutaloggivning. Regelverket varierer fremdeles i betydelig grad fra land til land i Norden. NIB er å anse som valutautlending i alle medlemsland. Alle utlån, innlån eller plasseringer som berører nordiske juridiske personer eller valutaer må følgelig utføres i samsvar med vedkommende lands valutaloggivning og etter konsultasjon med valutamyndighetene. Valutareguleringen berører således hovedtyngden av NIBs transaksjoner. NIBs samarbeidsplikt med de relevante myndigheter er vedtektsfestet.

NIB har forståelse for behovet for en viss grad av valutaregulering. Kapitalbevegelser kan påvirke valutakurser, renter og innenlandsk likviditet i uønsket retning.

Valutareguleringen praktiseres i de nordiske land idag i hovedsak på en liberal måte og kan ikke sies å utgjøre noen avgjørende hindring for økt samarbeid i Norden på banktjenesteområdet. Mulighetene for banker til å etablere seg i andre nordiske land har økt i senere år. Utgående kapitalbevegelser, tradisjonelt det strengest regulerede område, har vært gjenstand for betydelig grad av liberalisering. En interessant ny samarbeidsform er den "Scandinavian banking partners" representerer.

Valutareguleringen har imidlertid en kostnadsside. Generelt fører den til at låntagere ofte må velge en finansieringskilde og teknikk de ikke anser for å være den beste. For NIB kan det være besværlig at reguleringen varierer i betydelig grad fra land til land i Norden, både når det gjelder NIBs innlåning og utlåning.

I Nordisk Ministerråds "Handlingsplan for økonomisk vekst og full sysselsetting" fra 1985 pekes det på at "friere kapitalbevegelser mellom de

nordiske land kan gi vesentlig bidrag til den økonomiske og industrielle utvikling i Norden". NIB tillegger handlingsplanen stor betydning for nordisk økonomisk samarbeid generelt og håper at den vil bidra til økte muligheter for internordisk handel også med banktjenester. Et liberalere regelverk vil styrke banksektoren som eksportnæring også utenfor Norden.

Den liberalisering og harmonisering av regelverk og reguleringspraksis som har funnet sted på valutaområdet i de senere år har hatt positive virkninger. En praktisk måte å støtte denne hovedtrenden på synes å være å innføre fribeløpsordninger for et stadig stigende antall typer av finansielle transaksjoner. Beløpsgrensene kan siden endres i lys av erfaringer. En nordisk harmonisering av slike tiltak vil være av verdi. NIB ønsker å støtte det fremlagte medlemsforslaget.

Helsingfors den 18 juni 1986

Den nordiske investeringsbank

Jannik Lindbæk

Administrerende direktør

Nordisk industrifond:

Da det problemet dette medlemsforslaget tar opp faller utenfor fondets kompetanseområde ønske styre ikke å uttale seg om saken.

Oslo, 27. juni 1986

For nordisk industrifond

Per Gjelsvik

Nordens fackliga samorganisation (NFS):

NFS instämmer med förslagsställarna i att tjänsteproduktion och tjänstehandel kommer att få en allt större roll och ökad betydelse vid sidan av traditionell varuhandel. Behovet av ett nordiskt samarbete på tjänstehandelns område har också påtalats i flera NFS-rapporter bl. a. "Nordisk projektexport", "De nya arbetsplatserna" samt "Norden inför 90-talet".

En liberalisering i handeln med tjänster kan, som förslagsställarna säger, medföra vissa risker och komplikationer. Detta kan också utläsas ur rapporten *Handelshindringar i Norden* (NU 1985: 9), där Ämbetsmannakommittén för handelspolitik säger att: "En fortsat internationell bearbejning

av enkelte handelshindringer innenfor tjenestehandelen antas å kreve større ressurser enn spørsmål innenfor den tradisjonelle varehandelen''.

NFS har startet ett handelspolitisk projekt angående följderna för Norden av utvecklandet av EGs inre marknad. Den grupp som arbetar med detta projekt har också till uppgift att diskutera frågan om handel med tjänster i anslutning till GATT-rundan.

Stockholm den 27 juni 1986

Nordens fackliga samorganisation

Sune Ahlén
Generalsekreterare

Kurt Gustafsson

De nordiske industriforbunds fellesorgan:

De nordiske industriforbund er enige i den beskrivelse som medlemsforslaget gir om den økende betydning av tjenestehandelen, og den plass dette saksfelt vil få i drøftelser i internasjonale fora som GATT, OECD o. l. om en videre liberalisering av handelen. I alle de nordiske land vil det i årene fremover være nødvendig med et betydelig utredningsarbeide for å klarlegge behovet for og modalitetene ved en videre liberalisering av handelen med tjenester. På dette område skulle det derfor være av stor interesse å få i stand et samarbeid. Siktemålet for dette bør ikke begrenses til liberalisering innen Norden, men bør rettes mot en liberalisering av handelen innen et videre område.

De nordiske land har allerede i dag et nært samarbeid når det gjelder opplegg av drøftelser i internasjonale organer som GATT, EFTA og OECD m. v. Det nordiske samarbeid på tjenestehandelens område kunne naturlig innpasses i dette forberedende samarbeid.

Oslo, 27. juni 1986

Arnulf Ingebrigtsen

Nordforsk:

Som kjent er Nordforsks hovedoppgave å stimulere til økt nordisk forskningssamarbeide samt til effektivisering av slikt samarbeid. I dette arbeidet skiller ikke Nordforsk mellom forskning som fører til nye produkter/prosesser og forskning som fører til nye og bedre tjenester.

Da problemstillingen forslaget tar opp faller noe utenfor Nordforsks interesse- og kompetanseområde, finner Nordforsk ikke grunn til å avgi noen uttalelse.

Stockholm den 11 juni 1986

Tore Tysland

D a n m a r k

Industriministeriet:

Industriministeriet skal efter drøftelse med Udenrigsministeriet, Ministeriet for Offentlige Arbejder, Økonomiministeriet, Miljøministeriet samt Danmarks Nationalbank udtale følgende:

Den internationale udveksling af tjenesteydelser har i de senere år været genstand for en øget interesse, hvilket må ses på baggrund af serviceerhvervenes stigende internationalisering. Denne øgede interesse er bl. a. kommet til udtryk ved, at arbejde vedrørende international udveksling af tjenesteydelser har fået høj prioritet i det multilaterale samarbejde i OECD og i GATT.

I OECD har der siden 1979 været iværksat en større revision og udvidelse af OECD's kode for liberalisering af løbende usynlige operationer, der forpligter deltagerlandene til gradvist at fjerne en række restriktioner for den fri udveksling af tjenesteydelser. Koden blev oprindeligt vedtaget i 1961, og den iværksatte opdatering har indtil videre omfattet forsikring, turisme, bankområdet og finansielle tjenester, søtransport, audiovisuelle produkter og dataoverførsler/informationstjenester. Samtlige nordiske lande har tilsluttet sig koden, og der er fortsat et tæt nordisk samarbejde på dette område, bl. a. gennem at Danmark/Finland og Norge/Sverige deles om posterne som medlem henholdsvis stedfortræder i Komiteen for Kapitalbevægelser og Usynlige Transaktioner, der er pålagt ansvaret for koden.

OECD's Handelskomite har i de senere år arbejdet med en analyse af, hvorledes de traditionelle handelspolitiske koncepter (transparens, markedsadgang, ikke-diskrimination, m. m.) kan anvendes på eller tilpasses den internationale handel med tjenesteydelser. Dette er sket med det formål at udforme et horisontalt begrebsapparat for liberalisering af tjenestehandlen bl. a. med henblik på kommende drøftelser heraf i GATT-regie. I tilknytning hertil har man endvidere i OECD styrket indsatsen for at forbedre den internationale tjenesteydelsesstatistik, hvortil også de nordiske lande yder bidrag.

I GATT-regie har der siden 1982 været drøftet spørgsmålet om behovet for et GATT-regelsæt på tjenestehandlens område, hvilket er blevet ak-

tualiseret i forbindelse med fastlæggelse af emnerne for den kommende handelsrunde i GATT, der forventes startet i januar 1987. De hidtidige drøftelser er bl. a. sket på baggrund af 16 nationale studier af servicesektoren og international udveksling af tjenesteydelser. Sverige, Norge, Finland og Danmark har bidraget med nationale studier og hermed ydet bidrag til at kortlægge servicesektorens rolle i de nordiske landes økonomier. I GATT er Sverige, Norge og Finland positive over for udarbejdelse af et generelt regelsæt til fremme af liberaliseringen af handlen med tjenesteydelser, og Danmark har i EF-regie bidraget til at Fællesskabet indtager en tilsvarende positiv holdning.

Derudover deltager Danmark og andre nordiske lande i det internationale samarbejde, der er etableret inden for forskellige serviceområder, bl. a. IMO (International Maritime Organisation), ICAO (International Civil Aviation Organisation), IATA (International Air Transport Association), ECAC (den europæiske luftfartskonference), WTO (World Tourism Organisation) og ITU (International Telecommunications Union).

På nordisk plan er der inden for forskellige servicesektorer allerede et veletableret samarbejde. Eksempelvis kan nævnes, at for så vidt angår post og telekommunikation foregår der inden for rammerne af samarbejdsorganisationerne for de nordiske post- og teleforvaltninger "Nordpost" henholdsvis "Nordtel" et intensivt samarbejde om alle aspekter af post- og teletjenesterne. Tilsvarende kan der henvises til samarbejdet på bl. a. bank og forsikringsområdet mellem de nordiske landes tilsyn, skibsfartsområdet, det meteorologiske område, samt turistområdet, der behandles i Nordisk Råds embedsmandsturistudvalgskomité.

På denne baggrund er det Industriministeriets opfattelse, at der næppe er behov for at etablere et særskilt nyt nordisk samarbejde på tjenestehandlens område. Et øget nordisk samarbejde på området skønnes bedst at kunne tilvejebringes inden for de allerede eksisterende multilaterale fora, hvor der kan gøres en målrettet indsats for at opfylde den målsætning, de nordiske lande er enige i: at fremme liberaliseringen af den internationale handel med tjenesteydelser.

København, den 29. juli 1986

P. m. v.

E. b.

Michael Dithmer

fm

Finland

Ministeriet för utrikesärendena¹:

Liksom många andra länder har de nordiska länderna observerat tjänstehandels växande betydelse och dess internationalisering. Därför har dessa länder strävat till att effektivisera sitt samarbete på detta område både samnordiskt och i internationella organisationer. Samarbete på tjänstehandels område har idkats redan under flera års tid.

Beträffande det för närvarande viktigaste forumet på tjänstehandels område eller GATT, bör nämnas, att de nordiska länderna har förhållit sig positiva till initiativet om att tjänstehandeln tas med i den nya förhandlingsrundan, även om denna fråga är en av tröskelfrågorna för igångsättningen av den nya rundan på grund av meningsskiljaktigheter mellan USA och några centrala utvecklingsländer. Det ifrågavarande nordiska ställningstagandet liksom även många andra ställningstaganden och utredningsarbete på tjänstehandels område har gjorts i form av inofficiellt nordiskt samarbete, vilket fortgår. Koordinator i dessa diskussioner på tjänstemannanivå är Sverige under året 1986.

Deltagandet i GATT:s verksamhet på tjänstehandels område innebär en möjlighet att ta del i en omfattande multilateral process, vilken syftar till en global liberalisering av tjänstehandeln. I denna process måste GATT anses som klart prioriteringsområde.

Tjänstehandeln har granskats också i den nordiska utredningen om handelshinder "Handelshindringar i Norden" (NU 1985: 9) och i "Norden som hemmamarknad" -arbetet. En särskild arbetsgrupp utreder möjligheterna att förenhetliga tjänstehandelsstatistiken. Alla de nordiska länderna har också deltagit i utredningsarbetet i OECD och dessutom har utredningsarbete på detta område nyligen påbörjats också i EFTA.

I takt med förändringar på tjänstehandels område har de nordiska länderna ökat sitt samarbete såväl beträffande utarbetande av gemensamma ställningstaganden som också i kartläggningsskeden. Samarbetet har inte alltid varit officiellt, utan ofta inofficiell samverkan dikterad av praktiska behov. På grundval av det utförda arbetet och de erfarenheter, som man hittills fått samt med hänsyn till tjänstehandels ställning i beredningen av den nya GATT-rundan, verkar det som om det nordiska samarbetet på området redan håller på att utveckla sig i den riktning, som föreläggs i medlemsförslaget.

Helsingfors den 24 juni 1986

Erkki Mäentakanen
Avdelningschef

¹ Yttrandet översatt från finska.

Handels- och industriministeriet:

Nordiskt samarbete har en hävdvunnen tradition sedan flera år tillbaka. Samarbete bedrivs också på nya områden, även om samarbetet inte alltid har officiellt fastställda former. Detta gäller också tjänstehandeln.

Bristen på definitioner har försvårat utredningsarbetet angående tjänstehandeln.

Nordiska arbetsgruppen för statistik över kapitalrörelser mellan de nordiska länderna överlämnade hösten 1984 till Nordiska rådet en rapport som tar upp samordningen av statistikföringen över direkta placeringar mellan de nordiska länderna. Ursprungligen var det meningen att arbetsgruppen skulle ha en viss mandattid, men Nordiska ämbetsmannakommittén för valutafrågor rekommenderade till Nordiska rådet att arbetsgruppen skulle bli bestående. Arbetsgruppen har till uppgift att fortsätta med samordningen av statistikföringen över kapitalrörelserna mellan de nordiska länderna med beaktande av det harmoniseringsarbete som sker inom OECD och IMF. I harmoniseringsarbetet ingår även upprättandet av gemensamma tjänstestatistiker. Initiativet till utvecklingsarbetet togs år 1983 av Nordiska ämbetsmannakommittén för handelspolitiska frågor.

Samtliga nordiska länder är medlemmar i organisationer, där förberedelserna för den kommande förhandlingsronden inom GATT görs. Även tjänstehandeln kan bli föremål för förhandlingarna. De nordiska ländernas gemensamma ståndpunkt är att tjänstehandelsfrågor skall ingå i den nya GATT-ronden.

Utredandet av tjänstehandeln inom GATT har skett i form av nordiskt samarbete. I och med förhandlingarnas framskridande har man sammanträtt till diskussioner på tjänstemannanivå. År 1986 fungerade Sverige som koordinator i dessa diskussioner mellan de nordiska länderna. Diskussionerna har ofta lett till ett gemensamt uttalande i internationella organisationer.

I inledningsfasen av utredningsarbetet inom GATT och OECD undersöks statistik-, definitions- och innehållsfrågor samt principiella sektorfrågor, tillämpningen av de nuvarande GATT-reglerna på tjänstehandeln och skapandet av multilaterala avtalsramar för tjänstehandelns regler i syfte att liberalisera tjänstehandeln. Det är svårt att lägga fram några resultat av utredningsarbetet hittills, eftersom arbetet pågår fortfarande i organisationerna och fortsätter sektorvis även i varje enskilt nordiskt land.

Vid behandlingen av handelshinder har också tjänstehandeln berörts. De nordiska länderna har gjort en gemensam utredning av handelshinder som publicerades i Nordiska rådets serie (*NU* 1985: 9) med titel *Handelshindringar i Norden*. Främjandet av kapitalrörelserna och företagsintegreringen har varit aktuellt i samband med "Norden som hemmamarknad".

Det nordiska samarbetet för utredandet av tjänstehandeln har löpt till

fredsställande. I det här skedet anser handels- och industriministeriets handelsavdelning att samarbetet har utvecklats pragmatiskt alltefter de behov som finns. Eftersom tjänstehandeln växer hela tiden, borde statistiken över den internationella tjänstehandeln bli lika omfattande och tillförlitlig som statistiken över varuhandeln. Förbättrandet av statistiken erbjuder möjligheter att utveckla och bygga ut det nordiska samarbetet. Även inom projektexporten torde det finnas behov att utveckla samarbetet. Utvecklandet av Nordiska investeringsbankens finansieringsarrangemang har varit aktuellt i detta sammanhang. En effektivisering av ett omfattande nordiskt samarbete och introduceringen av eventuella nya samarbetsformer förutsätter dock ökade resurser.

Helsingfors den 10 juni 1986

Erkki Palmqvist

Biträdande avdelningschef

Veronika Manner

Stf. handelssekreterare

Suomen Pankki – Finlands Bank:

Det ekonomiska samarbetet mellan de nordiska länderna är omfattande. Samarbetet är dock inte alltid särskilt synligt. Detta beror till en del på att samarbetsformerna har utvecklats successivt utgående från de praktiska behoven. Bedömningen av hur omfattande samarbetet på tjänstehandeln område är försvåras dessutom av problemen att definiera begreppet tjänster. Samma svårigheter utgör ofta ett hinder också för utvecklandet av ett bättre internationellt samarbete i tjänstefrågor.

De nordiska synpunkterna på tjänstehandeln har med framgång koordinerats bl. a. i OECD:s handelskommitté och i det förberedande arbetet för en ny förhandlingsomgång i GATT. Ett nära samarbete har också utövats i OECD:s kommitté för kapitalrörelser och osynliga transaktioner (CMIT) och i finansieringsmarknadskommittén (CMF).

Också arbetsgrupperna inom Nordiska ämbetsmannakommittén för valutafrågor och finansiella frågor (NÄVF) har arbetat resultatrikt i tjänstehandelsfrågor. Härvid kan särskilt nämnas arbetsgruppen för en harmonisering av de nordiska ländernas betalningsbalansstatistik (inkl. tjänstestatistiken) och de arbetsgrupper som har till uppgift att undersöka vilka effekter en liberalisering av kapitaltransaktionerna skulle ha på företagens verksamhetsförutsättningar i samband med "Norden som hemmamarknad". Härutöver hålls regelbundna möten om valutabestämmelserna, och bankinspektionsmyndigheterna har sina hävdvunna samarbetsformer.

Finlands Bank anser det viktigt, att man då en effektivisering av samarbetet på tjänstehandels område diskuteras inte glömmar redan fungerande samarbetsformer av den typ som nämnts ovan. Dessa kunde utvecklas ytterligare. Samarbetet förbättras inte nödvändigtvis av att nya överlappande organisationer grundas. Detta kan tvärtom bromsa övergången till konkreta sakfrågor i den internationella debatten.

Helsingfors den 26 juni 1986

Pentti Uusivirta
Direktionsledamot

Antti Juusela
Byråchef

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen delar förslagsställarnas uppfattning om tjänsteproduktionens och tjänstehandels allt mer ökande betydelse både nationellt och internationellt. Landskapsstyrelsen önskar speciellt understryka den betydelse en liberalisering av handeln med tjänster inom Norden har för de språkliga minoriteterna inom Norden när det gäller möjligheterna att kunna erbjuda invånarna fullgod service på sitt modersmål på alla områden, såsom t. ex. speciella vårdtjänster. Vid ett eventuellt nordiskt kartläggnings- och utredningsarbete bör därför även ovanstående aspekt beaktas.

Landskapsstyrelsen omfattar således rekommendationen att Nordiska ministerrådet utökar möjligheterna till nordiskt samarbete på tjänstehandels område.

Mariehamn den 21 juli 1986

Olof Salmén
Landskapsstyrelseledamot

Harry Jansson
T. f. avdelningschef

Elinkeinoelämän tutkimuslaitos (ETLA) – Näringslivets forskningsinstitut:

Ett viktigt drag i den pågående strukturella omvandlingen i alla industriländer är den ökande andelen av tjänstesektorn i ekonomin. I Finland har tjänstesektorns andel av BNP stigit från en tredjedel år 1950 till över 55 % år 1985. Motsvarande andel t. ex. i USA är över 65 % och i Sverige över 60 %. Alla högtutvecklade OECD-länder är på väg mot postindustriella

samhällen, där tjänstesektorn har dominerande roll. Samtidigt med ökad inhemsk produktion av tjänster har också internationella handeln av tjänster vuxit allt snabbare, dvs. tjänsterna internationaliseras på samma sätt som varuproduktionen under de senaste decennierna. Vad som verkligen har hänt och kommer att hända i internationaliseringsprocessen av serviceproduktionen är tyvärr svårt att noggrant analysera därför att statistiken angående i synnerhet utrikeshandeln av tjänster är bristfälliga. Från den nordiska synpunkten skulle det vara mycket viktigt att förbättra och harmonisera tjänstehandelsstatistiken och utöka basutredningar på detta område.

ETLA har under de senaste åren haft livligt samarbete med andra nordiska forskningsinstitutioner och stött i detta sammanhang på ovan nämnda svårigheter med statistiken. Å andra sidan har det framkommit att tjänstesektorn är en av de viktigaste områden där nya studier behövs och där det också finns möjligheter till samarbete mellan nordiska företag på tredje marknader. Till en viss mån diskuteras de här frågorna t. ex. i forskningsrapporten "Industri i Norden: Konkurrans och samarbete" (red. av Arne Selvik, Universitetsforlaget Oslo och IØI, 1986), till vilken också ETLA har bidragit. ETLA har också gjort en studie av Finlands tjänstesektors struktur och utvecklingstendenser (Pekka Lastikka: Suomen palvelusektorin rakenne ja kehitys vuosina 1948–88, ETLA C 33, 1984). Därpå publicerar ETLA årligen en översikt om servicesektorn i sammanhang med institutets femårsbedömning.

På basis av de framförda synpunkterna och de studier institutet har gjort anser ETLA det mycket viktigt att utöka möjligheter till nordiskt samarbete angående tjänstehandeln också av Nordiska rådets initiativ.

Helsingfors den 30 juni 1986

Pentti Vartia

Direktör

Finlands utrikeshandelsförbund:

Tjänstehandeln blir, som förslagsställarna framhåller, ett allt viktigare inslag i den internationella handeln vid sidan av varuhandeln. I sin verksamhet som nationell central för exportfrämjandet har Finlands utrikeshandelsförbund, även organisatoriskt, beredskap att främja all form av export, inklusive handel med tjänster. Inom förbundets ram verkar bl. a. fyra exportsamarbetsgrupper på områden som kan hänföras till export av tjänster.

Under flera decennier har förbundet deltagit i det regelbundna samarbetet, som de nordiska exportråden etablerat inbördes. Detta samarbete gäller alla former av export.

Mot denna bakgrund omfattar vi medlemsförslagets allmänna rekommendation om ökat nordiskt samarbete även på tjänstehandelns område. Särskilt önskvärd vore en gemensam nordisk strategi inför internationella förhandlingar om tjänstehandel. Vi är även eniga med förslagsställarna om behovet av gemensamma nordiska åtgärder för ökad jämförbarhet på tjänstehandelns område genom förbättring av statistikunderlaget. Allmänt omfattar vi det föreslagna sättet att angripa problemområdet genom gemensamt nordiskt kartläggnings- och utredningsarbete parallellt med studier och utredande åtgärder som nationellt föranleds av den internationella utvecklingen.

Helsingfors den 30 juli 1986

Finlands utrikeshandelsförbund

(*Oläsl. sign.*)

Norge

Utenriksdepartementet:

Utenriksdepartementet ser positivt på det initiativ som er tatt i medlemsforslag A 755/e om utvidet nordisk samarbeid på tjenestehandelområdet.

Den sterke ekspansjonen i tjenestehandelen – både i form av rene tjenester og i kombinasjon med varer – understreker de muligheter som finnes på dette området.

De nordiske land bør samarbeide for å dra størst mulig fordel av denne utviklingen, og dermed søke å styrke sin internasjonale konkurranseposisjon på et viktig fremtidsrettet område. Det bør være en målsetting for de nordiske land å bidra til en liberal tjenestehandel, både innenfor det europeiske frihandelssystem og det multilaterale handelssystem (GATT).

I denne forbindelse viser Departementet til at spørsmålet om handel med tjenester inngår som ett sentralt element i Fellesskapets pågående bestrebelser på å etablere et internt marked i 1992. (EFs såkalte "Hvitbok" om det interne marked tar til orde for fri sirkulasjon av varer, peroner, tjenester og kapital).

Etableringen av et internt marked i EF representerer en betydelig utfordring for *samtlig*e EFTA-land, og man arbeider i EF-EFTA-sammenheng for tiden med å finne egnede områder nevnt i Hvitboken – som f. eks. transporttjenester – for nærmere samarbeid mellom EF og EFTA.

Det forventes videre at tjenestehandelen vil bli et sentralt tema i den nye GATT-runden. I denne forbindelse bør et nordisk samarbeid også ta opp

spørsmål som vil stå sentralt i slike multilaterale forhandlinger, bl. a. mestbegunstigelses-prinsippet og rett til etablering på nasjonale vilkår.

Oslo, 30. juni 1986

Etter fullmakt

Anne Nesmoen

Fung. byråsjef

Anders Erdal

Konsulent

Norges Bank:

Norges Bank er enig i at det søkes utviklet liberale regler for internasjonal handel med tjenester, og Banken finner det naturlig at de nordiske land samarbeider for å finne løsninger på de problemer som en står overfor innen den internasjonale tjenestehandel. En vil i denne sammenheng særlig vise til det nære uformelle nordiske samarbeid som allerede eksisterer ved forberedelsen av internasjonale møter. Det pågår også et formelt samarbeid innenfor rammen av den nordiske embetsmannskomiteén for handelspolitiske spørsmål. Norges Bank mener at en eventuell videreutvikling av det nordiske samarbeid mest naturlig kan skje i form av en utbygging av det samarbeid som allerede eksisterer i samband med internasjonale møter på dette området i OECD, GATT og til dels Unctad. Nærmere kontakt mellom ulike embetsmannskomiteer bør dog overveies ettersom utformingen av forpliktelser og liberaliseringstiltak på dette område naturlig bør ses i nær sammenheng med konsesjonslovgivning, kapitalregulering etc.

Avslutningsvis vil Norges Bank bemerke at det endelige siktemål for det nordiske samarbeid vedrørende tjenestehandel bør være å søke multilaterale løsninger snarere enn regionale nordiske løsninger.

Oslo, 20. juni 1986

Norges Bank

ifølge fullmakt

Knut Andreassen

Enok Olsen

Sverige

Sveriges riksbank:

I det aktuella förslaget redogörs för den ökande betydelsen av den internationella handeln med tjänster. Detta har i sin tur lett till ett intensifierat kartläggnings- och utredningsarbete i internationella fora rörande frågor med anknytning till tjänstehandel. I förslaget betonas bl. a. vikten av att de nordiska länderna sinsemellan söker etablera samordnade ståndpunkter för att därigenom i högre grad kunna påverka internationella ställningstaganden i dessa frågor samt att möjligheterna till nordiskt samarbete på tjänstehandelsområdet prövas.

Fullmäktige delar uppfattningen om tjänstehandelsns ökade betydelse och om vikten av det internationella arbete som bl. a. syftar till kartläggning, samordning och liberalisering av denna handel. Fullmäktige instämmer också i att det är önskvärt att stärka möjligheterna till nordiskt samarbete på detta område. I detta sammanhang bör noteras, att vid beredningen inför diskussionerna i fora såsom OECD, GATT och UNCTAD, redan nu fortlöpande informella konsultationer äger rum mellan de nordiska länderna. Enligt fullmäktiges mening bör i första hand denna informella kontaktverksamhet mellan de nordiska ländernas representanter i respektive förhandling söka utvecklas.

Fullmäktige önskar i detta sammanhang erinra om att diskussionerna om tjänstehandeln i många fall syftar till internationella överenskommelser, vilka skall gälla utan diskriminering gentemot deltagande länder. Detta innebär att utrymmet för s. k. nordiska särlösningar kan bli mycket begränsat. Redan förefintliga åtaganden inom OECD:s ram hindrar liberalisering begränsad till Norden för vissa typer av tjänster.

Stockholm den 12 juni 1986

På fullmäktiges vägnar

Erik Åsbrink

Hanna Ericson

Kommerskollegium:

Den internationella handeln med tjänster ökar stadigt i omfattning och betydelse. Som nämns i förslaget beräknades tjänstehandeln år 1981 uppgå till omkring 600 miljarder \$ eller ca en fjärdedel av den totala världshandeln. Tjänstehandeln ökar dessutom i betydligt snabbare takt än varuhandeln.

Sverige tillhör de fem mest tjänsteintensiva länderna i världen. Under 1982 exporterade vi tjänster för 60 miljarder kr, vilket motsvarade drygt 20 procent av Sveriges totala export. Av bl. a. detta skäl föreligger det ett starkt intresse av att få till stånd en liberalisering av tjänstehandeln. Kollegiet bedömer också tjänstehandeln som en av de viktigaste frågorna i kommande diskussioner, främst inom GATT:s ram, om en fortsatt liberalisering av internationell handel. Samtidigt är området dock i flera avseenden mycket komplicerat och åtskilliga frågor återstår att utreda närmare innan något slutligt svenskt ställningstagande kan göras i frågan.

Som förslagsställarna påpekar företer de nordiska länderna betydande likheter i detta sammanhang, varför man torde kunna utgå från att de har många gemensamma intressen i denna fråga. Kollegiet får från allmän utgångspunkt instämma i att det naturligtvis vore önskvärt att ett gemensamt utrednings- och kartläggningsarbete på detta område kommer till stånd på nordisk bas. Syftet härmed skulle främst vara att så långt möjligt samordna nordiska ståndpunkter inför kommande förhandlingar och överenskommelser på bredare internationell bas. Nämnas kan att en sådan nordisk samordning i viss mån redan sker inom ramen för förberedelsearbetet inför en ny GATT-runda.

Vad beträffar frågan om ett ökat nordiskt samarbete på detta område även i övrigt – inkluderande möjligheten till liberaliseringar eller andra gemensamma lösningar mellan enbart de nordiska länderna – är det enligt kollegiets mening nu något för tidigt att uttala sig härom. Ur svensk synvinkel är det således inte givet att den nordiska ramen skulle vara optimal för eventuella liberaliserande åtgärder på just detta område. Enligt kollegiets mening bör man här i första hand avvakta utvecklingen av den nya GATT-rundan och den diskussion som där är avsedd att ske bl. a. rörande just tjänstehandeln.

Stockholm den 2 juli 1986

Enligt kommerskollegiets beslut

Henric Stjernquist

Exportkreditnämnden (EKN):

Enligt förordningen om exportkreditgaranti (1974: 60) får exportkreditgaranti beviljas för täckning av förlust i samband med export, varvid som export anses, förutom utförsel ur landet av vara, överlåtelse av uppfinning, tekniskt kunnande eller resultat av konsultativ verksamhet eller liknande överlåtelse samt utförande av entreprenadarbete utomlands. Exportkredit-

garanti kan alltså lämnas för i princip all varuexport, men endast för specifikt angiven tjänsteexport.

Då huvudsyftet med EKNs garantiverksamhet är att främja svensk export får det anses naturligt att de av statsmakterna till EKN lämnade direktiven i första hand tar sikte på utförseln av varor och i fråga om tjänsteexport begränsas till vad som har direkt anknytning till varuexport eller som kan utgöra incitament för sådan export. Täckning av risker vid finansiella transaktioner kan sålunda medges endast i samband med långivning vid export för att lämna den utländska köparen möjlighet att betala den svenska exportören kontant (köparkredit). Räntor från utlandet på obligationer liksom i allmänhet på lån faller utanför den exporthandel, för vilket EKN ansetts böra kunna lämna stöd. Det är dock att märka att räntor som svenska exportörer debiterar för leverantörskredit kan täckas av EKN om den underliggande exporttransaktionen omfattas av EKN-garanti. Detsamma gäller vid av EKN täckta köparkrediter med avseende på den ränta och andra finansiella avgifter som kreditgivaren betingar sig för lån till kontantbetalning av den underliggande exportaffären.

Det bör observeras att EKNs garantigivning vanligen omfattat endast något mer än fem procent av den svenska exporten och då av naturliga skäl i första hand försäljningen på svaga marknader. Den varuexport som EKN täcker utgöres till väsentlig del av verkstadsindustrins produkter, dvs. i allmänhet tekniskt avancerade varuslag. Detta innebär att en betydande andel konsulttjänster (projektering, know-how, installations- och monteringsarbeten) är integrerad i den av EKN täckta varuexporten. Denna andel faktureras oftast inte separat och torde i de flesta fall betraktas som varuexport.

Täckning av entreprenadarbeten upptar en avsevärd del av EKNs garantigivning, under verksamhetsåren 1982/83, 1983/84 och 1984/85 18 %, 20 % resp. 27 % av de under året garanterade transaktionernas totala försäljningsvärde. På grund av att dessa transaktioner i regel uppgår till mycket stora belopp och ofta avser svaga marknader kan det med hänsyn till riskläget och redan gjorda åtaganden på marknaden i fråga vara svårt för EKN att alltid tillgodose entreprenadföretagens önskemål om garanti för deras utlandsaffärer. Allmänt sett är det emellertid odiskutabelt att många entreprenadaffärer inte skulle ha kontrakterats av de svenska företagen utan EKNs medverkan.

Då entreprenader bedöms som tjänstehandel bör betonas att de av EKN täckta entreprenadaffärerna inte sällan inrymmer en betydande varuexport från Sverige men också varor och tjänster från importlandet och tredje land. Helt naturligt ingår i entreprenadaffären tekniska konsulttjänster i större eller mindre omfattning. Med hänsyn härtill och vad som tidigare framhållits i fråga om varuexportens innehåll av tekniska tjänster har EKNs garantigivning för fristående tekniska konsulttjänster kommit att bli relativt obetydlig.

Frakter och gods försäkringar som exportören är skyldig att enligt leveransvillkoren ombesörja ingår normalt i priset och kommer därför att omfattas av exportkreditgaranti som EKN kan ha lämnat för exporttransaktionen i fråga. Även om exportören i sådant fall skulle debitera frakt- och försäkringskostnaderna separat, är EKN i princip beredd att låta garantin för själva exporttransaktionen avse också frakt- och försäkringskostnaderna. Däremot har EKN enligt nu gällande regler inte möjlighet att lämna garanti till transportföretag och försäkringsbolag avseende frakt- och premieintäkter för deras verksamhet i utlandet. Någon egentlig efterfrågan på sådan garanti har heller inte försports. Transportföretagen torde i regel ha panträtt i det befordrade godset för fraktens erläggande och persontransporter torde huvudsakligen tillhandahållas endast mot kontantbetalning.

Royalties, licenser och patent, som huvudsakligen avser överlåtelse av tekniskt kunnande, kan omfattas av EKNs garantigivning. Givetvis måste intäkterna av dessa tjänster i garantihandlingarna kunna anges till bestämda belopp och omfatta ett begränsat antal år. Garantigivningen för dessa tjänster har hittills rört sig om mycket blygsamma belopp. Vid EKNs täckning av varuleveranser av komplicerad teknisk beskaffenhet har lämnad garanti fått avse även viss utbildning i samband med leveranserna.

Bland övriga tjänster som kan vara aktuella i exportsammanhang märkes uthyrning av kapitalvaror. Denna form av uthyrning, s. k. financial leasing, har i allmänhet ansetts kunna jämföras med försäljning. Enligt förordningen om exportkreditgaranti kan EKN under sådana förhållanden medge garanti för uthyrning.

I samband med åtgärder från statsmakternas sida för att ge kommunerna möjlighet att bedriva exportförsäljning av tjänster har för EKNs del frågan om en utvidgning av området för täckning av tjänster aktualiserats. De ytterligare tjänster som här kommer i fråga är medicinskt och administrativt kunnande. För att tillgodose behovet av en sålunda vidgad garantigivning har regeringen vidtagit ändringar i bestämmelserna om exportkreditgaranti. En ny förordning (SFS 1986: 265) i ämnet har utfärdats och träder i kraft den 1 juli 1986. Härigenom får EKN möjlighet att täcka även sådana tjänster som avser överlåtelse eller upplåtelse till utlandet av medicinskt och administrativt kunnande. Samtidigt har beskrivningen av vilka tjänster i övrigt som kan täckas redaktionellt utformats på ett mera översiktligt sätt. Den utökade möjligheten för EKN att lämna exportkreditgaranti för tjänster framgår av bilaga som återger 1 § av nyssnämnda förordning¹.

Sedan många år har garantiinstituten i de nordiska länderna upprätthållit ett omfattande samarbete i olika tekniska frågor beträffande exportkreditgivningen. Överenskommelse om täckning av underleveranser från var-

¹ Här ej tryckt.

andras länder upp till 30% av värdet av en enskild exportförsäljning från något av länderna ingicks redan på 1960-talet. Vidare har överenskommelser funnits i åtskilliga år som s. k. samordnade garantier. Det förutsätts därvid att en huvudleverantör i ett nordiskt land köper underleveranser från ett annat nordiskt land men ensam har avtal med slutköparen i ett tredje land och förbehåller sig i sitt avtal med underleverantören att betala denne endast om och när han får betalt från slutköparen. Garantiinstitutet i respektive nordiskt land täcker den del av kontraktet som avser leveranser från det egna landet men institutet i huvudleverantörens land står som huvudförsäkrare och åtar sig därigenom enligt överenskommelsen om samordnade garantier bl. a. att underrätta det medförsäkrade institutet om förhållanden som kan ändra riskbilden för den täckta transaktionen och att i händelse av skadefall eller fara för skadefall rådgöra med medförsäkraren om lämpliga åtgärder samt att i händelse av skadereglering söka återvinna även av medförsäkraren skadereglerade belopp och återbetala dessa till medförsäkraren.

På uppdrag av Nordiska ministerrådet våren 1982 har de nordiska ländernas exportkreditgarantiinstitut diskuterat vissa åtgärder för att främja nordisk projektexport. Vid de följande diskussionerna har instituten enats om ett antal liberaliseringar i de ovannämnda tidigare överenskommelserna. Sålunda har man öppnat möjlighet att täcka underleveranser från varandras länder upp till 40% av kontraktsvärdet (Danmark har dock till följd av sitt medlemskap i EG principiellt vidhållit den tidigare 30%-gränsen). Överenskommelserna om samordnade garantier har gjorts tillämpliga också på köparkrediter, då huvudfinansiär av en exporttransaktion från ett nordiskt land erhåller lån från ett annat nordiskt land motsvarande finansieringen av underleverans från detta land och huvudfinansiären därvid förbinder sig att återbetala lånet från medfinansiären endast om och när huvudfinansiärens lån till slutköparen eller dennes bank återbetalas. Vidare har instituten beslutat att överenskommelserna skall gälla även med avseende på säkerheter (bid bonds, advance payment bonds, performance bonds etc.) som ställs i samband med projekt där två eller flera nordiska länder är involverade. Slutligen må nämnas att instituten förklarat sig villiga att som ett alternativ till ovannämnda överenskommelser pröva ett arrangemang med motgarantier vid ett nordiskt instituts täckning av en köparkredit för finansiering av samnordisk export. Detta innebär att institutet i huvudleverantörens land utfärdar garanti för lånet som avser även underleverantörens del. Motgarantin från institutet i underleverantörens land skall avse förlust som kan uppkomma för institutet i huvudleverantörens land till den del förlusten svarar mot finansieringen av underleverantörens exportandel.

De ovannämnda överenskommelserna är av naturliga skäl i första hand avsedda för varuexport men är i princip tillämpliga även på tjänsteexport. Det kan givetvis röra sig om ren tjänsteexport som huvudleverantören

tillhandahåller slutköparen med underleveranser från annat nordiskt land, men i en del fall om export av ett kapitalvaruprojekt i vilket ett eller flera andra nordiska länder bidrar med underleveranser i form av tjänster.

Av det anförda torde framgå att ett omfattande samarbete mellan de nordiska garantiinstituten är etablerat och att detta samarbete torde ha gynnsam verkan för den fortsatta utvecklingen av nordisk tjänsteexport.

Stockholm den 26 juni 1986

EKN-exportkreditnämnden

Ragnar Sohlman

Robert Johansson

Postens huvudkontor:

De nordiska postverken har redan ett väl utvecklat samarbete när det gäller deltagande i internationellt posttekniskt bistånd och i tjänsteexport. Medlemsförslagets mål är därför redan uppnått på postområdet.

Vi vill dock gärna lämna några kortfattade upplysningar om formerna för tjänsteexporten och om hur det nordiska samarbetet är upplagt.

Postalt utvecklingsbistånd är viktigt

Postverken i alla länder i världen utgör tillsammans ett enhetligt nät för överföring av information, varor och pengar. För att systemet skall fungera bra krävs det dock att alla parter har erforderliga materiella och mänskliga resurser. Huvudsyftet med de posttekniska biståndsinsatserna är därför att höja nivån i dessa avseenden i de mindre lyckligt lottade länderna i världen. Väl fungerande posttjänster utgör en viktig del i ett lands infrastruktur.

Även mellan mera utvecklade länder förekommer kunskapsöverföring i stor utsträckning, antingen direkt eller genom det arbete som drivs av de internationella postala organisationerna. En del har formen av kostnadsfritt informations- och erfarenhetsutbyte men andelen kunskapsexport mot betalning ökar snabbt.

Nordiskt postsamarbete – allmänt

Postverken i de fem nordiska länderna bildar tillsammans Nordiska postföreningen, en regional organisation inom Världspostföreningen (UPU). Föreningen har ett topporgan, **NORDPOST**, och ett antal kommittéer och arbetsgrupper. Dessutom utses kontaktpersoner i vissa frågor.

Nordiskt program för posttekniskt bistånd

Sedan världspostkongressen 1979 hade särskilt uppmärksammat behovet av bistånd till postverken i utvecklingsländerna, utarbetade en ad hoc-

arbetsgrupp inom Nordiska postföreningen ett grundlag för principer för de nordiska postverkens agerande och för deras samarbete på detta område. Programmet antogs 1980 och innehåller efter en revision 1985 följande punkter:

- 1) Medlemsförvaltningarna i Nordiska postföreningen ställer sig inom ramen för sina förutsättningar positiva till framställningar om biståndsinsatser från utvecklingsländer eller sammanslutningar av länder
- 2) De samarbetar i biståndsfrågor aktivt med Världspostföreningen
- 3) De håller kontakt med nationella och internationella biståndsorgan för att understryka postverkets viktiga roll för ett lands infrastruktur och är i princip beredda att medverka med postal expertis i dessa organs projekt
- 4) De arbetar för att ge postanställda möjligheter att göra insatser i utländer
- 5) De prövar alla möjligheter för att finansiera biståndsinsatser
- 6) De strävar efter att arbeta in principen om medverkan i biståndsarbete och i förekommande fall konkreta handlingsprogram i sina policy- och planeringsdokument
- 7) De stimulerar personalens intresse för insatser inom biståndsverksamheten genom regelbunden information
- 8) De eftersträvar gemensamma nordiska insatser i sådana fall då detta är lämpligt
- 9) De tillvaratar möjligheterna till samordning med motsvarande insatser från personalorganisationernas sida
- 10) De är överens om att fortlöpande nordiska kontakter och utväxling av dokumentation i biståndsfrågor upprätthålls.

Samordningen i praktiken

I postverken i Danmark, Finland, Norge och Sverige finns fasta kontaktpersoner utsedda för samråd om biståndsinsatser (utplacering av stipendiater, rekrytering av experter m. m.). Island kontaktas vid behov. Kontaktpersonerna har möjlighet att sammanträda om det finns någon speciell anledning till det.

Kontakterna sköts informellt och fungerar mycket bra.

Organ för tjänsteexport

För att underlätta export av postala experttjänster hade Posten under åren 1981–1984 ett samarbetsavtal med Televerkets dotterbolag SWEDTEL. År 1984 ansågs det dock lämpligare att bilda ett eget bolag för detta ändamål, SWEDPOST. Detta lanserades internationellt på en stor postteknisk mäsas, som hölls i anslutning till världskongressen i Hamburg 1984.

SWEDPOST är ett av Posten helägt dotterbolag till Postbolagen AB, som sköter den löpande administrationen också av SWEDPOST. För SWEDPOST arbetar idag en VD (deltid) samt ytterligare ca 2 personer.

För exportinsatser hämtas experter från Posten i Sverige, som får tjänstledigt från sina ordinarie arbeten och anställs tillfälligt av SWEDPOST.

Verksamheten i SWEDPOST skall finansieras genom intäkter. Dessa kan komma direkt från mottagarlandet eller från internationella biståndsorganisationer eller nationella biståndsorgan (SIDA, BITS).

SWEDPOST befinner sig ännu i en uppbyggnads- och marknadsföringsfas på en marknad där det finns flera starka konkurrentföretag från andra länder. Bolaget har verksamhet i Grekland (postbehandling och postkassaverksamhet, inkl. postgiro), i Malaysia (postgiro) samt i de nio s. k. frontstaterna i Södra Afrika (posttransporter och utbildning). Flera andra projekt bearbetas.

Även i Finland har man nyligen bildat ett motsvarande bolag, FINNPOST. Däremot handläggs motsvarande frågor i de övriga tre nordiska länderna inom resp. postverk.

Också när det gäller export av postalt kunnande mot betalning förekommer täta kontakter mellan de nordiska länderna, speciellt mellan SWEDPOST och FINNPOST men också med de övriga ländernas kontaktpersoner i biståndsfrågor. Syftet med kontakterna är bl. a. att undvika dubbelarbete och att använda hela Norden som rekryteringsbas för experter.

Inga hinder för tjänsteexport

Problemen med tjänsteexport på Postens område har hittills mest varit att det är svårt att hitta finansiering för projekt och att det finns starka och väl etablerade internationella konkurrentföretag.

Däremot har vi inte stött på några svårigheter av handelshinderskaraktär som förslagställarna berör i förslag A 755/e. Vi är dock givetvis intresserade av att det blir kartlagt om sådana hinder finns och vad som i så fall bör göras för att undanröja dem.

I övrigt anser vi att det nordiska samarbetet på den postala tjänsteexportens område är väl etablerat och att vi har de organ och kontaktvägar som behövs för att samarbetet skall utvecklas positivt också i fortsättningen.

Stockholm den 27 juni 1986

Bertil Zachrisson

Torsten Zillén

Televerket:

I anslutning till vad som sägs på sid 2 i förslaget vill vi först framhålla att televerket sedan lång tid tillbaka bedriver tjänstehandel inom telekommunikationsområdet genom televerkskoncernen, och särskilt genom sitt dotterbolag Swedtel. Denna tjänstehandel består i export av specialist- och systemkunskaper på telekommunikationsområdet. Televerkets egen tjänsteexport sker dels gratis i form av tekniskt bistånd, dels mot ersättning. Swedtel bedriver en kommersiell konsultverksamhet.

Det kan i sammanhanget nämnas att televerket bedriver ett omfattande nordiskt telesamarbete i tekniska, trafikala och taxemässiga frågor m. m., erhuru detta inte kan karakteriseras som tjänsteexport.

Vi vill skriftligen anföra att televerket inte har något att erinra mot medlemsförslaget om utökning av möjligheterna till nordiskt samarbete på tjänstehandelns område.

Stockholm den 1 juli 1986

Sven-Roland Letzén

T. f. generaldirektör

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI):

SMHI lämnar i det följande en redogörelse för det nuvarande nordiska samarbetet på institutets verksamhetsområden. Samarbetet har lett till och ger ytterligare möjligheter till gemensam nordisk tjänste- och varuexport.

Inom det meteorologiska området drivs idag två nordiska utvecklingsprojekt. Det ena är ett utvecklingsprojekt kallat HIRLAM (High Resolution Limited Area Model) som syftar till att förbättra prognoskvaliteten och rationalisera prognosverksamheten vad gäller ettdygnsprogno­ser. Projektet är, för Sveriges vidkommande, samordnat med den utveckling av ett framtida regionaliserat vädersystem PROMIS (Program för ett operationellt meteorologiskt informationssystem) som för närvarande bedrivs i samarbete med svensk industri och som redan lett till flera exportaffärer. HIRLAMs centrala utvecklingsgrupp finns i Danmark och består av deltagare från de övriga nordiska länderna. Nordiska ministerrådet och respektive land svarar för finansieringen.

Det andra projektet gäller ett gemensamt nordiskt väderradarnät. Målet för projektet är att åstadkomma ett gemensamt väderradarnät i Norden. Projektet är för närvarande i en systemspecifikationsfas vilken finansieras av Nordiska ministerrådet och av de deltagande ländernas meteorologiska institut. Även i detta projekt förutsätts ett intimt samarbete med nordisk industri som kan leda till exportförsäljningar.

Vid sidan av dessa utvecklingsprojekt har ett nordiskt samarbete nyligen inletts som gäller marknadsföring och försäljning av flerdygnsprognoser från det europeiska räknecentret (ECMWF) i Reading till kunder utanför Västeuropa. Ett konsortium mellan Sverige, Danmark och Finland har bildats för detta syfte.

Ett regelbundet nordiskt samarbete sker genom möten mellan direktörerna för de nordiska meteorologiska instituten. Dessa möten syftar till ökat nordiskt samarbete i form av informationsutbyte, styrning av arbetet i gemensamma arbetsgrupper för att undvika dubbelarbete samt ställningstaganden i internationella frågor. I det internationella meteorologiska samarbetet t. ex. WMO och ECMWF eftersträvas dessutom alltid ett samordnat nordiskt agerande.

Inom det hydrologiska området bedrivs forsknings- och utvecklingsprojekt inom ramen för Nordiskt hydrologiskt program. Medlemmarna i arbetsgrupperna tas från såväl myndigheter som universitetsinstitutioner i de nordiska länderna. Företrädare för de nordiska hydrologiska myndigheterna träffas dessutom regelbundet för informationsutbyte under rubriken Nordiska hydrologiska tjänster.

På det oceanografiska området förekommer samarbete i första hand mellan SMHI och det finska Havsforskningsinstitutet.

Norrköping den 27 juni 1986

Roy Berggren
Stf generaldirektör

Lars Lundin
Direktör

Statens industriverk:

Statens industriverk är ett av statsmakternas organ för insatser inom industri- och regionpolitiken. Många av insatserna sker i samverkan med andra industri- och regionalpolitiska organ.

Verket kan i likhet med förslagsställarna konstatera att näringslivet genomgår ständiga förändringar och att den teknologiska utvecklingen har lett till en snabb strukturomvandling. De traditionella industribranscherna går tillbaka, medan tjänstesektorn och vissa högteknologiska branscher expanderar.

Beträffande verkets åtgärder i form av lokaliseringssamråd och utredningsaktiviteter om den privata tjänste- och servicesektorn hänvisas till tidigare yttrande 1985.12.16 över förslag om datateknologin som hjälpmedel i distriktspolitiken (A 722/t).

Vad gäller det nu aktuella förslaget, begränsar sig verket till följande kommentarer.

Rent generellt kan konstateras att möjligheten att statistiskt belysa tjänstesektorn och dess utveckling måste förbättras. Merparten av nuvarande statistikproduktion är inriktad på jord- och skogsbruk, industri och byggnadsverksamhet.

Förslaget att bedriva ett gemensamt nordiskt kartläggnings- och utredningsarbete för att belysa tjänsteproduktion och tjänstehandels utveckling skulle enligt verket kunna bidra till att stärka de nordiska länderna i det internationella perspektivet. För Sveriges del kan konstateras att tjänsteexport är av jämförelsevis blygsam storlek. Ett samarbete bör kunna ske inom ramen för de nationella organens verksamhetsfält.

Stockholm den 30 juni 1986

Göran Theolin

Ted Westermark

Exportrådet:

Nordiska rådet rekommenderar ett gemensamt nordiskt kartläggnings- och utredningsarbete för att förbereda ett nordiskt gemensamt agerande i ett större internationellt sammanhang såväl inom Västeuropa som inom GATT:s ram.

Det arbete som initierades av Nordiska utrikeshandelsministermötet i Stockholm i december 1983 med att intensifiera undanröjandet av handels hinder i Norden, kan utgöra en modell för hur nordiskt samarbete på tjänstehandels område kan utformas.

Vid GATT:s ministermöte i november 1982 rekommenderades medlemsstaterna att utföra nationella studier om handeln med tjänster. Från svensk sida överlämnades denna studie till GATT i september 1984. Vi bedömer detta arbete vara en bra utgångspunkt för Nordiska rådet att genomföra ett gemensamt kartläggnings- och utredningsarbete.

Exportrådet ställer sig positivt till rådets förslag och vill därför rekommendera Nordiska ministerrådet att utöka möjligheterna till nordiskt samarbete på tjänstehandels område.

Stockholm den 27 juni 1986

Exportrådet

Ove Heyman

Svante Blomqvist

Industriförbundet:

Vi instämmer i förslagsställarnas bedömning att en liberalisering av tjänstehandeln inom Norden är angelägen, liksom en generell liberalisering inom ramen för de kommande GATT-förhandlingarna. Tjänster utgör en ständigt ökande andel av vår totala produktion och handel. Dessa tjänster produceras inte bara av renodlade tjänsteföretag, såsom banker, försäkringsbolag, transportföretag etc., utan utgör också en ökande andel av de traditionella industriföretagens produktion.

Tjänstehandeln drabbas endast till mindre del av traditionella handels hinder såsom tullar och kvoter, men desto mer av olika slags inre administrativa regleringar och tillståndskrav.

Utmärkande för tjänstehandel är att det ofta krävs att tjänsten utförs av personal på platsen. Tjänsteexport kräver därför intresse-, uppehålls- och arbetstillstånd. Inom Norden har dessa hinder för tjänsteexport redan undanröjts. Däremot finns fortfarande ibland särskilda krav på tillstånd för utövande av särskilt yrke i ett visst land. Här skulle man kunna införa en bestämmelse om att den som har tillstånd att utöva visst yrke eller viss verksamhet inom ett nordiskt land, också automatiskt skulle ha rätt att utöva samma yrke eller verksamhet i alla nordiska länder.

Tjänsteexport kräver ibland också transport av utrustning över landgränser. Här krävs ofta tillstånd i varje särskilt land för att få använda viss utrustning, med hänsyn till arbetarskydd, miljö, trafiksäkerhet etc. Ibland kan även krav på särskilda avgifter eller skatter förekomma.

En överenskommelse om att utrustning som är godkänd för viss verksamhet i ett nordiskt land automatiskt skulle vara godkänd för användning i övriga nordiska länder skulle underlätta tjänstehandeln. Vidare bör man undersöka möjligheterna att för korttidsuppdrag tillåta skatte- och avgiftsfri användning av viss utrustning, under förutsättning att motsvarande skatter och avgifter betalats för perioden ifråga i tjänsteproducentens nordiska hemland. Tjänsteexport kräver också fri överföring av information. Det är i allmänhet inget problem inom Norden, men vi vill framhålla att vissa former av lagstiftning om datasekretess kan verka hämmande i detta avseende. Möjligheterna till datautbyte inom Norden på samma villkor som inom de enskilda nordiska länderna bör undersökas.

Tjänstehandel vilar ibland på immateriella rättigheter såsom patent, copyright, varumärkesrätt eller licensavtal. På dessa områden torde inga större svårigheter finnas inom Norden. Det samarbete som utvecklas inom Västeuropa på patentområdet underlättar också det nordiska samarbetet.

Slutligen förutsätter en väl fungerande tjänstehandel också rimligt fria valutaströmmar. Här kräver OECD-reglerna att ev. liberaliseringar kommer samtliga OECD-länder till godo. Man bör därför generellt liberalisera de nordiska valutareglerna, så att de når en likvärdig nivå. Danmark

är här en lämplig förebild. Förutom liberalisering av valutaregleringarna bör harmoniseringsarbete och ömsesidigt erkännande av nationell börs- och myndighetskontroll ske för att åstadkomma en gemensam nordisk aktiemarknad.

Samtidigt som Industriförbundet ställer sig positivt till en liberalisering av tjänstehandeln inom Norden, vill vi understryka att det nordiska samarbetet på detta område måste ses som en del av de övergripande västeuropeiska och internationella ansträngningarna att undanröja hinder för tjänstehandel. Eventuella nordiska åtgärder bör därför utformas så att de inte försvårar motsvarande harmonisering mellan EG och EFTA-länderna, eller inom OECD och GATT. Däremot är det givetvis värdefullt om nordiska lösningar kan visa vägen för dessa organ mot en mer långtgående avveckling av hinder för tjänstehandeln.

Generella åtgärder för att underlätta såväl varu- som tjänstehandel i Norden, såsom t. ex. förbud mot nya myndighetsföreskrifter som innebär handelshinder, tas upp i Industriförbundets svar (1986-05-05) på KKs remiss "Hinder för handeln i Norden"¹.

Vi vill också erinra om de hinder för svensk tjänsteexport som finns inom landet, och som kan avvecklas unilateralt. Dessa behandlas i vårt remissyttrande (1984-09-19) över SOU 1984: 33, "Handla med tjänster"¹

Stockholm den 5 juni 1986

Sveriges industriförbund

Thomas Hagdahl

Hans Ekdahl

Svenska bankföreningen:

I medlemsförslaget hemställs att Nordiska ministerrådet rekommenderas att utöka möjligheterna till nordiskt samarbete på tjänstehandeln område. Det föreslås dock få konkreta åtgärder för hur ett sådant samarbete skall komma till stånd.

Bankföreningen anser det viktigt att samma fria rörlighet och konkurrens som i dag gäller internationellt för varuhandel även bör gälla för

¹ Här ej tryckt.

tjänstehandel. En förutsättning för detta är givetvis att inte lagar och andra regleringar hindrar tjänstehandel över gränserna.

En viktig del av tjänstehandeln är bankernas verksamhet, vilken omfattar finansiella tjänster som ett led i näringslivets utveckling och expansion. Den finansiella marknaden har idag inga nationella gränser. Den utmärks av stor rörlighet och speciellt av föränderlighet när det gäller olika finansieringsformer.

För bankverksamheten över gränserna är det viktigt dels att bankerna har frihet att välja etableringsform i olika länder, dels att kapitalrörelser tillåts över gränserna.

När det gäller de nordiska bankernas möjligheter att etablera sig i varandras länder har under de senaste åren genomförts lagändringar varigenom utländsk banketablering tillåtits i de olika länderna, vilket gagnat möjligheterna för banker i nordiska länder att etablera sig i annat nordiskt land.

Ytterligare ändringar i banklagstiftningen är önskvärda för att förbättra möjligheterna till ökat banksamarbete i Norden. Den svenska banklagen tillåter exempelvis inte utländska fysiska eller juridiska personer att äga svenska bankaktier, med undantag för de nyligen tillåtna "utlandsägda" bankerna i Sverige. Bankföreningen anser det önskvärt med en ändring av dessa regler, så att det blir möjligt för utländska fysiska och juridiska personer att i begränsad omfattning gå in som aktieägare i svenska banker. Detta skulle gynna det nordiska banksamarbetet.

Kapitalrörelser över gränserna försvåras i hög grad av de valutarestriktioner som flera nordiska länder fortfarande har i kraft. Vissa liberaliseringar har gjorts under de senaste åren. Här har Danmark varit ett föregångsland och har fått positiva erfarenheter av sina liberaliseringar. Bankföreningen anser det angeläget för den nordiska tjänstehandeln att övriga nordiska länder snart följer det danska exemplet, så att hela Norden kommer ner på en gemensam, låg "restriktionsnivå" i avvaktan på en fullständig avveckling av valutaregelningarna i respektive land.

Bankföreningen delar därför medlemsförslagets uppfattning att möjligheterna till nordiskt samarbete på tjänstehandeln område bör öka.

I internationella sammanhang har under senare år särskilt uppmärksamats hur det svenska banksystemet genom systemtänkande, automatisering och samarbete utvecklats till ett av världens mest effektiva. Detta kunnande bör tas till vara i ett utökat nordiskt banksamarbete.

Bankföreningen vill även föreslå konkreta åtgärder såsom tjänstehandelsseminarier och samverkan inom statistikområdet för att främja nordiskt tjänstehandelssamarbete. Även Sveriges exportråd bör spela en central roll för att främja tjänsteexporten. I Sverige finns numera en organisation – Tjänsteförbundet – som företräder tjänsteföretagen. En liknande

organisation är under uppbyggnad i Norge. Dessa organisationer kommer att samarbeta när det gäller frågor inom tjänstehandels område.

Stockholm den 26 juni 1986

Svenska bankföreningen

Bengt-Göran Löwenthal

Tomas Thorsén

Landstingsförbundet:

Genom remiss har Landstingsförbundet beretts tillfälle att yttra sig över ett medlemsförslag till Nordiska rådet om nordiskt samarbete på tjänstehandels område. Förbundets styrelse får med anledning härav anföra följande.

Landstingsförbundet delar den grundinställning som finns i förslaget. Tjänstehandeln är en viktig och växande del av den internationella handeln. Sverige bör på olika sätt söka ta till vara de möjligheter till exportinkomster som tjänstehandeln medför. Det kan därvid i flera sammanhang vara värdefullt att de nordiska länderna agerar gemensamt.

Såsom påpekas i förslaget är de tjänster som kan komma i fråga både offentliga och privata. På den offentliga sidan finns bland annat det av Landstingsförbundet och Landstingens inköpscentral bildade SwedeHealth AB, som sedan drygt tre år arbetar på att bygga upp export inom hälso- och sjukvården. En krympande marknad och ökad konkurrens har nyligen motiverat en omprövning och koncentration av verksamheten.

SwedeHealths verksamhet har sin utgångspunkt i ett stort intresse hos de svenska sjukvårdshuvudmännen för att sälja vård av utländska patienter och utbildning av utländsk personal. Ett problem därvidlag är att den internationella marknaden är mycket vidsträckt och svår att överblicka. I marknadsföringen strävar man därför att söka partners som kan medverka i försäljningen av hälso- och sjukvårdstjänsterna. Det är tänkbart att någon form av nordiskt samarbete framöver kan ge ökad tyngd åt nordisk hälso- och sjukvårdsexport.

Sammanfattningsvis ställer sig Landstingsförbundet positivt till att möjligheterna undersöks att utöka det nordiska samarbetet på tjänstehandels område.

Stockholm den 4 september 1986

Landstingsförbundet

Gunnar Hofring

Walter Slunge

Medlemsförslag

om förenklingar av vägmärkessystemet

(Väckt av Sten Svensson samt Karen Thurøe Hansen, Margit Hansen-Krone, Elsi Hetemäki-Olander, Siri Häggmark, Tuulikki Petäjämäki och Ilkka Suominen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska trafiksäkerhetsrådet:

Frågan om vägtrafikanternas förmåga att uppfatta vägmärken har varit föremål för studier i de olika länderna under de senaste åren. För att få en sammanfattning av existerande kunskap i ämnet och eventuellt komplettera denna forskning har Nordiska trafiksäkerhetsrådet i sin preliminära budgetplan för 1988 inkluderat denna fråga.

Danmark, Finland, Norge och Sverige har ratificerat den internationella vägmärkeskonventionen från år 1968 och Island konventionen från år 1949. Dessa internationella konventioner begränsar i viss mån möjligheterna att på nordisk basis finna nya lösningar som kan förenkla vägmärkessystemet. En revidering av konventionen från 1968, har emellertid börjat förberedas inom ECE. Nordiska trafiksäkerhetsrådet har för avsikt att, speciellt via Nordisk kommitté för vägtrafiklagstiftning, sträva till en harmonisering av de nordiska ländernas synpunkter inför detta revideringsarbete och då även beakta möjligheterna till förenklingar i vägmärkessystemet.

Helsingfors den 26 september 1986

Jarmo Hirsto
Ordförande

Nordisk komité for vegtrafikklovgivning (NKV):

NKV slutter seg til forslaget.

Det pågår allerede på nasjonal basis i de enkelte land utredningsarbeid på dette området. Visse prinsipper er også satt ut i livet.

En del av problemet er den reklame som finnes langs vegen.

Et av NKV's prosjekter er Vegtrafikkskilt-utredningen, en sammenstilling av skiltene i de nordiske land og rekommandasjoner om nordiske regler. Det forberedes en søknad om forskningsmidler for dette prosjektet til Nordisk Ministerråd. En naturlig del av dette prosjektet er mulig forenkling av skilt-floraen.

Trafikantenes evne til å oppfatte flere budskap vet man ikke så mye konkret om. NKV har imidlertid under overveielse å søke om forskningsmidler for et prosjekt som tar sikte på å belyse dette.

Oslo, 12. september 1986

Nordisk komité for vegtrafikklvgivning

Johan Filseth

Formann

Gunnar Løvland Hoel

Sekretær

Nordisk Vejteknisk Forbund (NVF):

Forslaget omfatter dels, at der skal gennemføres en mere intensiv forskning om trafikanternes måde at opfatte skilte og øvrig afmærkning på, dels at undersøge, hvilke forenklinger af vejafmærkningssystemet der kan gennemføres i de nordiske lande inden for rammerne af gældende internationale konventioner.

NVF kan være helt enig i de synspunkter og forslag, der herved er fremført, og som sikkert vil kunne medvirke til en højnelse af trafiksikkerheden. Det skal i den forbindelse nævnes, at flere udvalg inden for NVF har taget netop de påpegede spørgsmål og i deres arbejde. Det drejer sig om udvalg 51, Trafikanalyse og trafikregulering, udvalg 52, Trafiksikkerhed, og udvalg 64, Miljø, som alle ud fra deres arbejdsområde arbejder med spørgsmålene.

NVF kan på denne baggrund anbefale en gennemførelse af de fremførte forslag. Såfremt det sker, forventes forslagene at blive taget op i NET som koordineringsorgan mellem ministerrådet og NVF.

København, den 17. september 1986

E. Renstrup
Generalsekretær

Danmark

Vejdirektoratet:

I det store og hele er Vejdirektoratet enig i de problemer, som forslagsstillerne påpeger. Problemstillingen har været kendt i en årrække. Som det også fremgår af forslaget, har problemet allerede såvel i Norden som andetsteds været genstand for undersøgelser, som bl. a. viser, at det er en uoverkommelig opgave for en række trafikanter – især bilister – at opfatte mængden af information, der visse steder gives gennem tavleafmærkning.

På trods heraf kan man imidlertid konstatere, at såvel mængden af tavler som antallet af tavletyper har været jævnt stigende, f. eks. er der fra 1955 til 1977 sket en ca. tredobling i antal tavletyper i den danske afmærkningsbekendtgørelse (Ministeriet for offentlige arbejders bekendtgørelse nr. 225 af 1. juli 1955, Justitieministeriets bekendtgørelse nr. 138 af 22. april 1977). Denne øgning af såvel mængden af tavler som antallet af typer har naturligvis årsager.

Trafikken er øget og også afviklingen af forskellige trafikantkategorier har stillet krav til afmærkningen.

Der er de juridiske aspekter, som ikke blot er af den i forslaget omtalte type "som en gardering for at myndighederne efter et uheld skal kunne sige: "Vi advarede dig . . .", ønsket om effektiv administration hos politi og domstole samt ønsket om fuld retfærdighed hos trafikanterne omkring overtrædelser af parkeringsrestriktioner har vel medført nok så mange tavler.

Hertil kommer imidlertid også, at ønsket om at tilfredsstille konkrete ønsker fra borgerne, pressionsgrupper og politikere har medført en øgning af antallet af skilte. Og endeligt er der også tilfælde, hvor en teknisk forvaltning – f. eks. på grund af ressourcemangel – ikke er i stand til konsekvent at "rydde op" på en tilfredsstillende måde i den eksisterende tavleafmærkning.

Der er således mange årsager til problemet. Men der er også flere måder at angribe det på, både generelt og konkret, f. eks.:

- antallet af tavler kan reduceres på konkrete steder
- mængden af information på den enkelte tavle kan reduceres
- tavlestørrelsen kan reduceres eller differentieres
- konkrete fejl og mangler kan rettes

Som bekendt er der for så vidt angår vejvisningstavlerne til brug på det almindelige vejnet netop udsendt nye vejregler, og hermed er der skabt et bedre grundlag for denne afmærkning. For færdselstavlerne forventes vejregler færdige med udgangen af 1986, og hermed er der også skabt et bedre grundlag for denne afmærkning, der som bekendt i øvrigt ligger i Justitsministeriets regi. Men at et bedre generelt grundlag etableres, løser givet-

vis ikke det af forslagsstillerne påpegede problem til bunds, jf. hvad der ovenfor er anført som årsager til problemet.

Forslagets indstilling omhandler ligeledes generelle tiltag, der kan støttes, men man kunne herudover eventuelt overveje konkrete tiltag, f. eks. ved at gennemføre en oprydning og reduktion af tavleafmærkningen i en eller flere nordiske byer med tilhørende undersøgelser af, hvilke konsekvenser dette måtte have for bl. a. trafikikkerhed, trafikafvikling, færdselslovsovertrædelser og æstetik.

København, juni 1986

(oläsl. sign.)

Forenede danske motorejere (FDM):

Det er vor opfattelse, at trafikanterne har behov for en afmærkning, som overskueligt og sikkert giver trafikanten den nødvendige men også en fuldt tilstrækkelig information. Ligeledes må det være en absolut forudsætning, at trafikanten, uanset i hvilket fremmed land vedkommende måtte befinde sig, kan identificere afmærkningen ganske som i sit hjemland. En international ensartethed må derfor være et krav, som også fremover bør fastholdes og udbygges.

FDM har ikke umiddelbart noget erfaringsmateriale, og os bekendt foreligger der heller ikke idag forskningsmateriale, der kan støtte den ene eller den anden opfattelse af, hvorledes en afmærkning opfattes af trafikanten. Det vil derfor være ønskværdigt med en dybere forskning af den omhandlede problemstilling, og os bekendt har Rådet for Trafikkerhedsforskning i Danmark emnet på sit forskningsproblem, som en af de ting, man finder det nødvendigt at tage op.

København, den 2. september 1986

Mogens Johansen
Afdelingschef

Dansk Kørelærer-Union:

Dansk Kørelærer-Union kan tilslutte sig intentionerne bag forslaget om en forenkling af afmærkningssystemet, både med hensyn til, at en reduktion af vejskiltene vil betyde en stor økonomisk besparelse for stat og kommuner, og at det er en kendsgerning, at der er snævre grænser for, hvor mange informationer den menneskelige hjerne kan bearbejde samtidig. Ingen kan være fuldt opmærksom på mere end en enkelt eller i hvert

fald ganske få ting ad gangen. Hjernens muligheder er begrænset til at bearbejde 2–3 enkle og klare synsindtryk pr. sekund, så alene på denne baggrund bør en forenkling overvejes.

Et konkret forslag til hvilke skilte eller hvilke vejafmærkninger, der eventuelt kan undværes, kan vi ikke umiddelbart fremkomme med, men vi støtter forslaget om, at der bør gennemføres en undersøgelse af, hvilke myligheder der er for forenklinger i vejafmærkningssystemet her i Norden indenfor rammerne af gældende internationale konventioner.

Hvis Nordisk Råd beslutter sig for at nedsætte en arbejdsgruppe til at vurdere hele denne problematik nærmere, skal vi henlede opmærksomheden på, at Nordisk Trafikskole Union er parat til at deltage med et medlem i en sådan arbejdsgruppe.

Nordisk Trafikskole Union er en fælles nordisk kørelærerorganisation bestående af landsorganisationerne i de fem nordiske lande.

Ørbæk, den 24. oktober 1986

Dansk Kørelærer-Union

Erling Hansen

Dansk Køreskole Forening har i skrivelse den 4 november 1986 forklarat sig tillstyrka medlemsforslaget.

Dansk Cyklist Forbund:

1. Forslaget beskæftiger sig i udpræget grad med vejvisning for den motoriserede trafik, og tager ikke højde for, at cyklisters behov for skiltning ikke altid er sammenfaldende med bilisters. Vi skal derfor anbefale, at den i forslaget omtalte undersøgelse af muligheden for at forenkle vejmarkesystemet, ikke iværksættes, før der på nordisk plan er foretaget en beskrivelse af cyklisters behov for skiltning. Dansk Cyklist Forbund tilbyder gerne, som medlem af det Fællesnordiske organ "Cyklisternes Nordiske Råd", at medvirke i en sådan beskrivergruppe.

2. Forslaget omtaler en mulighed for at sænke kravene til præcision i lokale trafikforeskrifter. Såfremt dette indebærer en mere unøjagtig vejvisning, og kilometerangivelse, end den nu anvendte, vil det betyde en mærkbar forringelse for cyklisterne, som i mange tilfælde kunne ønske sig en mere detaljeret skiltning, og dertil gerne så, at afstanden til nære destinationer blev angivet med en decimal.

Til brug for sagens videre behandling, og som en uddybelse af vore synspunkter ang. vejvisning for cyklister, vedlægges Notat om vejvisning for cyklister, udarbejdet af Dansk Cyklist Forbund og fremsendt vejdirektoratet d. 1-10-1984 i forbindelse med det da fremsatte vejregelforslag (*se Bihang*).

Vi tillader os endvidere at gøre Dem opmærksom på vejregeludvalgets arbejdsgruppe nr. 9.16, som bl. a. har som kommissorium at udarbejde forslag til vejregler for vejvisning for cyklister, samt at fremkomme med forslag til tavletyper, tavleledesign og tavleplacering. Vi mener, ud fra det nu foreliggende udkast til endelig rapport, at kunne skønne, at der fra denne arbejdsgruppe vil fremkomme forslag, som specielt i en undersøgelse af muligheden for at forenkle vejmærkesystemet, vil være af stor betydning. Vi skal derfor anmode Dem om at afvente arbejdsgruppens endelige rapport.

København, den 10. november 1986.

Jan Andersen

Dansk Cyklist Forbunds Hovedbestyrelse,
og medlem af
Cyklisternes Nordiske Råd

BIHANG

Notat om vejvisning for cyklister

For Dansk Cyklist Forbund er en ordentlig stivejvisning en meget vigtig sag. Der findes i Danmark mange cykelstier og fredelige kommuneveje, der kunne indgå i attraktive og trafiksikre cykelruter, og herigennem bidrage til en større og bredere anvendelse af cyklen – hvis bare de blev skiltet.

Skiltningens formål er – efter vores opfattelse – primært at skilte cyklisternes mål. Skiltene skal derfor anvendes de steder hvor cyklisterne færdes. Vores hovedindvendig mod det udsendte vejregelforslag er derfor, at den foreslåede skiltning for cyklister "kun i begrænset omfang skal finde anvendelse på det almindelige vejnet". Her er den almindelige vejvisning med rød/hvide vejvisere gældende for samtlige trafikanter, som det hedder. Hvis det gjaldt i praksis mener vi også at det ville være ulogisk at begrænse brugen af særlige vejvisningstavler for cyklister.

Vejvisningen i Danmark er ofte formet efter biltrafikkens ønske om hurtig fremkommelighed imellem to destinationer. Men meget ofte er den hurtigste rute for bilister ikke den bedste for cyklister. Følger man som cyklist den eksisterende rød/hvide vejvisning, risikerer man at havne på en motorvej, en større omfartsvej eller man bliver ledt væk fra en direkte bivejsrute ad små veje, og ud på en befærde hovedlandevej. Ikke sjældent er en sammenstykket rute bestående af mindre befærdede kommuneveje med skarpe knæk ligeså hurtig for cyklister, som den trafikerede hovedlandevej, der med store kurveradier slynger sig udenom bebyggelserne. Blandt andet derfor er det vigtigt at der bliver skiltet på det almindelige vejnet, hvor man forøvrigt finder størsteparten af cyklisterne, idet de fleste af cyklisternes mål findes i forbindelse hermed.

For nogle år siden, da vejvisningen fik nyt design blev den etableret sideløbende med en konsekvent rutenummerering af de overordnede bilveje i Danmark. Efter lignende opskrift bør der udlægges ruter for cyklister, og skiltningen bør være en konsekvent del heraf.

Om vejvisningens udformning finder vi det vigtigt at der etableres en ensartethed, der dels skal hæve skiltningens effektivitet og gøre cyklisterne mere trygge ved at benytte cykelruter, og dels virke tillokkende til at anvende cyklen i andre egne af landet. Det er udmærket at de foreslåede skilte medtager navn på den pågældende sti/vej. Det er også fint at der kan medtages andre oplysninger, der kan have interesse for cyklister – eksempelvis telefon, museer mv. På de foreslåede lave skilte er der medtaget en destination angivet i kilometer med en decimal. Vi kunne godt tænke os både et primært mål benævnt uden decimaler, og et sekundært mål benævnt med en decimal.

Vores hovedindvending imod de lave skiltens udformning er at de er vanskeligt aflæselige mens man cykler. Både på grund af den lave højde og den noget rodede udformning. Og det er desværre hovedindtrykket efter studiet af vejregelforslaget, at systemet er alt for indviklet, og der mangler den gnist så man bagefter tænker: Nu kan der virkelig laves en enkel, brugbar og smuk vejvisning for cyklister i Danmark. Måske man kunne arbejde med en udformning i stil med E 21, med en konsekvent blå farve, og placeret i cyklisternes øjenhøjde.

Selvom skiltningens højde hæves til cyklisternes øjenhøjde, er det vores opfattelse at de trods alt stadig kan udformes så beskedne, at de ikke vil få et anmassende udtryk i endog følsomme omgivelser.

Med et nyt skiltssystem vil vi foreslå en overgangsperiode på 5 år – i hvilken vejvisningen erstattes med det nye system.

København, den 1. oktober 1984

Finland

Trafikministeriet¹:

Utöver allmänna trafikregler behöver en trafikant lokala varningar, förbud, begränsningar, påbud, anvisningar och informationer som ges med hjälp av vägmärken. Dessa lokala budskap som ges med vägmärken bör vara sådana att de blir förstådda av så många som möjligt, även av utlänningar. De bör vara enkla, tydliga och så placerade att en trafikant förmår iaktta och förstå dem exempelvis från ett fordon i rörelse.

Myndigheterna har redan länge varit medvetna om problem i samband med användning av vägmärkena. Därför har åskilliga internationella överenskommelser och rekommendationer utarbetats i syfte att förenhetliga vägmärkesystem och märkenas användning. På nationell nivå har man utöver påbud baserade på lagstiftning också utarbetat detaljerade anvisningar för märkenas användning. Då trafikens utveckling alltjämt medför nya behov, är den internationella och nationella verksamheten i detta hänseende av kontinuerlig natur.

¹ *Yttrandet översatt från finska*

I varje lands lagstiftning fastställs hurudana märken som får användas i ifrågavarande land samt vilka allmänna principer och vilka allmänna begränsningar som föreligger med hänsyn till märkenas användning. Det kan konstateras att det t. ex. enligt Finlands lagstiftning är tillåtet att vid samma stolpe eller ställning fästa i allmänhet högst två vägmärken försedda med behövliga tilläggs skyltar. Detta påbud gäller inte informationsmärken och inte heller märken placerade ovanom vägbanan. Angående vägens längdriktning har det påbjudits att avståndet mellan vägmärkena bör vara tillräckligt för att märkena skall kunna iakttas och förstås. Utanför tätort bör detta avstånd i allmänhet vara minst 50 meter. Därutöver har det påbjudits att onödiga trafikledningsanordningar alltid bör avlägnas eller täckas utan dröjsmål.

Med lagstiftningsåtgärder kan antalet märken minskas bl. a. genom att i ett givetärke kombinera flera olika trafikregler. Exempel härpå är vägmärkena "Motorväg", "Motortrafikled", "Tätort" och "Gårdsgata". I tät bebyggda områden kan antalet märken också minskas genom att ta i bruk märken som anger lokala begränsningar. Exempel härpå är "Parkeeringsförbudszon" och "Hastighetsbegränsningszon", som man avser att ta i bruk i Finland enligt internationell modell. Man avser också att koppla den på tätorter gällande hastighetsbegränsningen på 50 km/h med vägmärket som anger tätort, varvid ett skilt vägmärke för hastighetsbegränsning inte mer behövs.

De ovannämnda åtgärderna ställer dock allt större krav på bilisten. Han bör komma ihåg dels allt flera trafikregler förknippade med vägmärken, dels vilka vägmärken som anger lokala begränsningar han redan har passerat och vilka av dessa begränsningar som fortfarande är i kraft. Man bör därför ställa sig till en ökning av dylika åtgärder med förbehåll.

Det stora antalet vägmärken är ofta ett problem i städer. Huruvida varningar, förbud, begränsningar osv. som behövs lokalt, prövas för det mesta av de lokala myndigheterna. Beslut fattas ofta i vederbörande stads politiska organ. Komplicerade vägmärkesarrangemang är ofta följden av ett beslutsfattande där arrangemangets tydlighet och enkelhet inte tillräckligt har beaktats. Därför borde det kommunala beslutsfattandet kunna påverkas. Under de senaste tiderna har man dock på den andra sidan betonat betydelsen av den kommunala autonomi.

I landsortsförhållanden uppstår de största problemen i samband med användning av informationsmärken. Utanförstående såsom kommuner, byalag, turistorganisationer, företagare, enskilda och intresseorganisationer framlägger oavbrutet förslag om placering av dylika märken längs vägarna. Alla önskar sin vägvisare placerad på ett så långt avstånd som möjligt. Vägghållaren vill följa en enhetlig linje som möjliggör en objektiv behandling för alla, men dock så att antalet vägmärken blir rimligt. Blir vägghållaren tvungen att ge efter, uppstår ett nytt prejudikat som de övriga

sökandena kan hänvisa till. Detta leder till en ökning av antalet vägmärken.

Ett problem med användning av informationsmärken är också att de anhopas i korsningar där behovet att använda också andra märken är störst och där särskilt stor vaksamhet också för övrigt krävs av trafikanten. Det vore angeläget att utreda bl. a. hur många vägvisare, turistinformationsmärken eller andra vägmärken som kan placeras vid eller före en korsning utan att trafiksäkerheten därigenom väsentligt minskar.

Som ett betydligt större och svårare problem än det som förorsakas av det stora antalet vägmärken kan åtminstone i Finland anses vara placeringen av uterekamer längs vägarna. Avsikten med uterekamer är att tilldra sig trafikantens uppmärksamhet, och därför konkurrerar de med vägmärkena som förmedlare av budskap. Då färgerna och materialet i uterekamerna inte på något sätt har begränsats, tilldrar de sig uppmärksamheten med sina grälla färger, sin belysning eller sina växlande figurer ofta effektivare än vägmärkena. Då det s. k. kontaktpriiset är en viktig faktor vid val av reklamplats för dem som utställer uterekamer, placeras reklamerna längs sådana vägar där det finns mest trafik. Längs dessa vägar finns det vanligen också mest vägmärken. Praktiken visar att uterekamerna dessutom är placerade nära korsningar där antalet vägmärken och andra objekt och händelser som kräver trafikantens uppmärksamhet också i övrigt är stort. Hur man än ställer sig till uterekamer i allmänhet, borde deras placering längs trafikleder förbjudas.

Helsingfors den 29 september 1986

Kai Törnblom
Avdelningschef,
regeringsrådet

Markku Lehtinen
Överinspektör

Trafikskyddet:

En central förutsättning för trygg och smidig trafik är exakta och korrekta observationer. Trafikmärkena utgör en viktig del av informations- och dirigeringsystemet som riktar sig till trafikanterna, och därför har det forskats mycket i hur märkena observeras och förstås. Utgående från forskningsresultaten kan man sammandragsvis konstatera, att trafikmärkessystemet allmänt taget ur trafiksäkerhetssynpunkt inte i och för sig är behäftat med speciellt påfallande brister. Antalet märken i systemet, deras form eller färg eller symbolspråk utgör inte ett speciellt framträdande trafiksäkerhetsproblem.

Däremot lämnar utplaceringen och användningen av trafikmärkena mycket övrigt att önska. Beträffande placeringen av märkena har man inte alltid beaktat principerna som gäller för trafikanternas obeservationsförmåga. Det ges för mycket information på alltför kort tid, utplaceringen av märkena i miljön är inte den bästa möjliga ur synlighets synpunkt, och den information som märkena ger motsvarar inte alltid trafiksituationen som den upplevs av trafikanten. Därigenom minskar observationsvärdena och märkenas dirigerande betydelse.

Ett sådant bruk av trafikmärken grundar sig i första hand på juridiska synpunkter, något som antyds i initiativet. Till samma synsätt eller åtminstone till samma resultat kan å andra sidan också ett alltför kraftigt gallrande av märkena leda. Användningen av s. k. regionala trafikmärken minskar antalet trafikmärken som syns i miljön och minskar trafikmärkeskostnaderna, men samtidigt minskar också den för trafikanten tillgängliga informationen i olika situationer, och kanhända ställer man därigenom alltför höga krav på trafikantens minne.

I anledning av det ovan sagda konstaterar vi, att en effektiviserad undersökning likt den som föreslås i initiativet inte är påkallad enligt vår uppfattning, eftersom det redan föreligger rikligt med forskningsresultat i ämnet. Därmed förordar vi åtgärder som leder till att den tillgängliga informationen i högre grad än nu utnyttjas för att utveckla märkessystemet och användningen av trafikmärkena.

Vi förordar också åtgärder som syftar till att föra förenhetligandet av trafikmärkespraxis vidare på det internationella planet. Trafikmärkessystemen i olika länder företer olikheter, som leder till besvärligheter i den alltmer internationella trafiken.

Helsingfors i oktober 1986

Liikenneturva-Trafikskyddet

Ilpo Krootila

Verställande direktör

Automobilförbundet:

Vi finner förenklandet av vägmärkessystemet såsom framförs i medlemsförslaget i högsta grad värt att understödjas. Behovet av förenkling är också väl motiverat i medlemsförslaget.

Vid vidareutvecklandet av ärendet stöter vi på praktiska svårigheter. T. ex. då den nya väglagstiftningen trädde i kraft i Finland år 1982 tillkom i trafiken trafikmärken mer än förut. Förenklingsarbetet är säkert drygt. Därtill borde medtas granskning av likheter och olikheter i den nordiska

väglagstiftningen. Utan en enhetlig och förståelig vägtrafiklagstiftning får man ej heller enhetliga och entydiga trafikmärken.

Helsingfors den 22 september 1986

Automobilförbundet rf.

Asko Sahrakorpi
Ordförande

Heimo Jaakkola
Verställande direktör

Finlands lastbilsförbund r. f.¹:

Trafikmärkenas väsentligaste syfte är att dirigera och varna vägtrafikanter för eventuella farosituationer, dvs. att försöka förbättra den allmänna trafiksäkerheten. Trafikmärkena borde placeras invid vägar och gator så att de lätt kan uppfattas och utan att fordonsföraren är tvungen att onödigt länge fästa sin uppmärksamhet på att uppfatta märkena. Fullt naturligt är att den tid som föraren är tvungen att ägna åt att se på trafikmärken innebär en motsvarande förkortning av tid som kan ägas åt trafiken framför. Till de mest problematiska hör trafikmiljöer, där flera trafikmärken är placerade på en kort sträcka. I en sådan situation är det mycket svårt för bilisten att uppfatta alla trafikmärken.

Då användningen av bilar i internationell trafik och turismen under de senaste åren ökat, skulle det från bilistens synpunkt vara ytterst viktigt att trafikmärkena i de enskilda länderna skulle vara så likartade som möjligt och att man vid deras placering iakttar en enhetlig praxis.

På grund av det ovan anförda anser vi att det är värt att understöda att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att ta initiativ till undersökningar, där man undersöker uppfattbarheten av trafikmärken samt utreder möjligheterna att i de nordiska länderna förenkla och harmonisera trafikmärkesystemen. Vidare anser vi det lämpligt att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att gemensamt driva frågor rörande förenklingar i vägmärkesystemet på internationellt plan.

Helsingfors den 24 september 1986

Finlands lastbilsförbund RF

Seppo Sainio
Verkställande direktör

Markku Maukonen
Avdelningschef

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Suomen autokoululiitto r.y. (Finlands bilskoleförbund) har i skrivelse den 29 september 1986 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Island

Samferdselsministeriet har i skrivelse den 23 september 1986 förklarat sig instämma i yttrande av den 12 september 1986 från statens veivesen (se nedan).

Statens veivesen¹:

Reglement nr. 414/1978, om trafikkskilt og bruken av dem, ble utarbeidet i samråd med Statens veivesen, og ved utarbeidelsen av det søkte man, i størst mulig utstrekning, å samordne de islandske regler og internasjonale skilt og markeringer.

Helt siden det nevnte reglement ble utstedt, har Veivesenet søkt å merke landets offentlige veinett med skilt i samsvar med reglementets bestemmelser, men fremdeles høres kritiske røster om at skiltingen ikke er tilstrekkelig. Man har derfor ennå ikke merket noe til den kritikk her i landet at skiltene er for mange og kompliserte, snarere tvert imot.

Det bør hilses med glede at det skal søkes muligheter til å forenkle skilt og markeringer, noe som kanskje fører til at man her kan unngå de problemer det nevnte forslag behandler. På den annen side finner en ikke grunn til å delta i et slikt arbeid på det nåværende tidspunkt på grunn av den stilling disse spørsmål befinner seg i her til lands.

Reykjavik, den 12. september 1986

P. v. a.

Statens veivesen

Gunnar Gunnarsson

Avdelingssjef

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Trafikkrådet¹:

Følgende resolusjon ble vedtatt som Trafikkrådets uttalelse:

Trafikkrådet slutter seg til det syn at det er nødvendig at trafikkskilt er enkle i utforming og lettfattelige. Likeså at de ingen steder må være for mange, slik at trafikantene kan tilegne seg de opplysninger som fremgår av dem.

Trafikkskiltene på Island er i alle hovedpunkter i samsvar med internasjonal avtale om trafikkspørsmål av 1968, ifølge reglement av 1979, enda Island ennå ikke har sluttet seg til denne avtale.

Etter Trafikkrådets vurdering er verken erfaringen med bruken av trafikkskiltene eller deres utforming eller antallet trafikkskilt her i landet av den art at det er grunn til særlige tiltak.

Det bes om unnskyldning for at det ikke har vist seg mulig å behandle denne saken på møte i Trafikkrådet for nå.

Reykjavík, 6. november 1986

Óli H. Þórðarson
Generalsekretær

Islands sjåførlærerforening¹:

— — — Av motiveringen som følger med forslagene, er det oss likevel ikke fullstendig klart hva man nøyaktig mener med forenkling av trafikkskilt og reduksjon i antallet av dem. Vi er heller ikke tilstrekkelig på det rene med premisene for de undersøkelser som motiveringen for det meste bygger på.

Av ovenanførte grunner tør vi ikke ta saklig stilling til dem, men støtter på den annen side alle ideer som fremkommer og vedrører ytterligere undersøkelser i denne sak, og anser dem for nødvendige.

Samtidig erklærer vi vår tilslutning til ideer om samnordiske metoder (forslag) som tar sikte på internasjonale regler (metoder) angående trafikkskilting.

Reykjavik, 29. september 1986

P.p. Islands sjåførlærerforening
Guðbrandur Bogason

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Norge**Statens Vegvesen, Vegdirektoratet:**

Det pågår kontinuerlig arbeid med forenkling av regelverket for skilting, både skiltforskriftene og skiltnormalene. Det er også god kontakt mellom de nordiske land med sikte på å oppnå ensartete bestemmelser.

Problemet med hensyn til for mye skilting synes ikke å ligge i regelverket, men i lokale ønsker om å innføre for mange reguleringer ved hjelp av skilt. Ofte skyldes dette for stort avvik mellom vegutforming og ønskelig kjøremønster.

En undersøkelse om trafikantenes skiltforståelse og skiltoppfattelse kan være ønskelig, da tilsvarende tidligere undersøkelser begynner å bli gamle.

Oslo, 4. september 1986

Kontor for trafikkplanlegging

Johan Filseth
Kontorleder

Ragnar H. Nilsen

Motorførernes avholdsforbund:

Da undertegnede også er generalsekretær i Nordisk Union for Alkฮอล์fri Trafikk (NUAT), kan svaret også betraktes fra denne organisasjonen.

Både MA og NUAT slutter seg til forslaget om forenkling av veimerkingssystemet. Det er vel kjent at en forenkling og samordning av informasjon innenfor veitrafikken i Norden er nødvendig. Vi hilser derfor alle slike forslag velkommen. Etter vår mening bør man søke å komme fram till både ens oppmerking og skilting for hele Norden. I dette arbeidet bør man også søke å få felles regler så langt råd er.

I forbindelse med ytterligere forskning og utredninger, vil vi henlede oppmerksomheten på de tekniske muligheter som i dag finnes når det gjelder informasjon. Automatisk overvåkning og informasjon til trafikantene bør også tas med i det videre utredningsarbeid.

Oslo, 4. november 1986

Motorførernes avholdsforbund/NUAT

Gunnar Apeland

Trygg trafikk:

Trygg Trafikk har ved flere anledninger påpekt ulempene ved den "informasjonsjungel" motoriserte trafikanter ofte utsettes for.

Vi støtter derfor intensjonene i forslaget om å utrede hvilke forenklinger som kan gjennomføres i veiskiltsystemet, men stiller oss noe tvilende til hvorvidt det er nødvendig med ytterligere forskning når det gjelder trafikanters muligheter til å motta slik informasjon det her er snakk om.

Oslo, 5. mai 1986

Leif Agnar Ellevset

Direktør

Per Helljesen

Kontorsjef

Norges automobil-forbund:

Vi har gjennomgått forslaget og kan i utgangspunkt slutte oss til den tanke som er bakgrunn for forslaget, nemlig at det i dag er en forvirrende stor mengde av skilt langs veiene, og det er korrekt at undersøkelser har vist at bilistene i stor utstrekning ikke oppfatter skiltene dersom det er samlet for mange skilt på et sted.

Det kan neppe herske tvil om at man bør skilte langs veiene for å gi trafikantene den nødvendige informasjon om farer, forbud o.l., og dette må selvfølgelig være den eneste hensikt med å bruke et veiskiltsystem.

Vi kan ikke uten videre slutte oss til de som måtte mene at man i dag har et veiskiltsystem av juridiske årsaker, og ikke til hjelp for trafikantene, selv om vi selvfølgelig også er kjent med at det finnes personer/grupper som er av denne oppfatning.

Det kan etter vårt skjønn ikke herske tvil om at man i dag bør kunne rydde opp i "skiltjungelen" både når det gjelder den praktiske bruk av skiltene – vi tenker da på hvor ofte skiltene skal brukes, hvor mange som bør stå sammen etc., – men det bør også være mulig å forenkle skiltsystemet som sådan ved f. eks. å fjerne en del skilt som i dag kanskje kan synes overflødig.

Norges automobil-forbund vil fullt ut støtte forslaget som går ut på at man bør intensivere forskningen omkring trafikantenes evne til å oppfatte skiltene og nyttiggjøre seg den informasjon som skiltene er ment å gi, og vi støtter også fullt ut forslaget om å utrede nærmere hvilke former for forenklinger som kan/bør finne sted på dette området.

Som Nordens desidert største forbrukerorganisasjon for bilister, vil vi finne det naturlig og ønskelig å delta i det videre utredningsarbeid.

Vi vil også finne det naturlig at representanter for de store forbrukerorganisasjonene i de øvrige nordiske land deltar i utredningsarbeidet på vegne av de nordiske bilister.

Oslo, 8. august 1986

Norges automobil-forbund
Forbrukerkontoret

Henning Strøm
Advokat

Autoriserte trafikkskolers landsforbund:

Autoriserte trafikkskolers landsforbund er enig i at det er behov for forenkling av skiltsystemet og bifaller at dette tas opp i nordisk sammenheng.

Norsk trafikk er kjennetegnet av en stor mengde skilt, særlig fartsreguleringsskilt.

Vi ser det som en fordel om antall skilt kan reduseres.

Dette kan oppnås ved at kriteriene for bruk av skilt revurderes og gjøres mer "grovmasket".

Det bør vurderes om skiltenes utforming og størrelse er hensiktsmessig, samt hvor stor avstanden bør være mellom skiltene og mellom skilt og andre momenter langs veien som trekker oppmerksomheten bort fra skiltene.

Samtidig som man ser på skiltreglene bør man revurdere vegoppmerkingen.

I Norge skal denne oppmerkingen gi 30–40 ulike informasjonen. Dette oppnås ved kombinasjoner av linjer, og ved å bruke linjer med forskjellig avstand, bredde o. l.

Kriteriene for vegoppmerkingen er ikke godt nok kjent. Det virker uheldig at man på brede veger benytter heltrukne "sperrelinjer" i midten av vegen, mens man på smale kronglete veger benytter "varsellinje" gjennom uoversiktlige kurver og over bakketopper.

Autoriserte trafikkskolers landsforbund mener det er riktig at disse spørsmål tas opp i nordiske samarbeidsorganer.

Trafikantene forventer at trafikkinformasjonen betyr det samme og gis i samme form i alle nordiske land.

Like regler vil lette den omfattende trafikken mellom våre naboland.

Dette vil gjøre trafikken i Norden mer hyggelig og mindre farlig.

Oslo, 9. juli 1986

Autoriserte trafikkskolers landsforbund

Noralf J. Olderskog
Adm. direktør

Sverige

Vägverket:

De frågeställningar som tas upp i medlemsförslaget har uppmärksamats och diskuterats sedan en tid tillbaka i Sverige. Bland annat arrangerade Svenska vägföreningen och Svenska kommunförbundet under medverkan av vägverket ett seminarium i november 1985 med samma inriktning som förslaget innehåller.

Vidare har transportforskningsberedningen påbörjat ett FoU-program för området "Förarens informationsinhämtning och beslut".

Vägverket har dessutom startat ett projekt som bland annat innebär en kartläggning av de beteendevetenskapliga aspekterna på skyltar m. m. intill vägar och gator.

Vi anser att de i medlemsförslaget redovisade frågeställningarna är angelägna från flera synpunkter. Vi tillstyrker därför förslagen till samordning de nordiska länderna emellan såväl vad gäller forskning inom området som gemensamt agerande i övrigt.

I sammanhanget vill vi framhålla att trafikanternas hela informationssituation bör studeras. Studierna bör därför inte enbart avse förmågan att tillgodogöra sig de informationer som ges med vägmärken och trafikordningar utan också hur informationsöverföringen och trafiksäkerheten i övrigt påverkas av reklamskyltar och liknande anordningar intill vägar.

Borlänge den 9 september 1986.

Per Anders Örtendahl

Trafiksäkerhetsverket:

Trafiksäkerhetsverket har i princip inget att invända mot ett bifall till förslagens två punkter.

Verket vill emellertid erinra om att vägmärken inte har något egenvärde utan endast är ett medel att förmedla information till trafikanterna. Det gäller exempelvis lokala trafikföreskrifter och andra föreskrifter där vägmärken, mer eller mindre, är en förutsättning för att kunna nå trafikanten med information om viss bestämmelse. Förenklingar kan i sådana fall betyda att möjligheterna till lokala bestämmelser måste begränsas för att åstadkomma en enklare och mer enhetlig utmärkning med vägmärken.

Borlänge den 29 september 1986

Jan Brandborn

Väg- och trafikinstitutet hänvisar i skrivelse den 22 september 1986 till granskningspromemoria av s. d. utarbetad av trafikant- och fordonsavdelningen (se Bihang nedan).

BIHANG

Granskningspromemoria

Sedan många år har VTI genom uppdrag och egen forskning jämte kommittéarbete och föredragsverksamhet nationellt och internationellt engagerat sig i problem rörande utformningen av den visuella informationen i trafikmiljön.

Som anförts i medlemsförslaget belastas idag miljön av en stor mängd skyltar. Huvudsyftet med institutets insatser inom området har därför varit att undersöka möjliga förenklingar och förbättringar och i olika sammanhang ta fram och prova nya tillämpningar.

Exempelvis har man under de senaste åren i projekt ägnat sig åt förenklad vägvisning i korsningar, förstärkt information vid riskfyllda övergångsställen, förenklad och effektiviserad utmärkning vid vägarbete, förenkling av skyltning vid parkering, cykelöverfarter m. m., synbarhets- och upptäcktsproblem vid fordonssignaler, väglinjemarkering, kantstolpar m. m.

Genom deltagande i kommittéarbete har bl. a. en prioriterad lista över angelägna forskningsbehov inom området framtagits ("Informationsproblem på större vägar", TFD 1982:5") och problem rörande vägvisning i tätort och användning av feed-back undersökts. Vid konferenser i Sverige under 1986 om skyltproblem har uppställts förslag till forskning och möjliga insatser.

Det är institutets uppfattning att det trots åtgärder av ovannämnda typ fortfarande återstår många olösta problem och att en övergripande översyn av hela området visuell informationsöverföring i trafikmiljön kan få både säkerhetsfrämjande och kostnadsbesparande effekter på några års sikt.

Forskningsproblemet som tas upp är svårt och måste därför angripas med tillräckliga resurser i ett långsiktigt perspektiv för att med framgång kunna lösas. En annan förutsättning för ett bra resultat är att problemlösningen sker utifrån en god teoretisk förankring vad gäller trafikantens behov och sätt att fungera i trafiken.

VTI välkomnar därför medlemsgruppens initiativ och rekommenderar igångsättning av förslagets båda punkter i såväl ett långsiktigt som i ett mera kortsiktigt perspektiv. VTI medverkar gärna framöver vid projektens vidare formulering och genomförande.

Svenska kommunförbundet:

Under senare år har från flera håll hävdats att det stora antalet vägmärken på våra gator och vägar i sig utgör en trafikfara genom att trafikanterna inte hinner uppfatta fler märken samtidigt och inte heller alltid förstår dem. Styrelsen delar förslagsställarnas uppfattning att forskning inom detta om-

råde bör ske och att en inriktning kan vara att studera om det är märkenas utformning eller mängden som medför de största svårigheterna för trafikanterna. Ytterligare ett forskningsområde som skulle kunna uppmärksammas är hur information med hjälp av fordonens instrument bör utformas beträffande vägmiljö, trafikreglering och vägvisning. Denna teknik är för närvarande inte kommersiellt intressant men torde kunna bli det. Det är då angeläget att den utformas så att den ger största trafiksäkerhet och att systemet är anpassat till väghållarnas förutsättningar.

Beträffande möjligheterna att minska antalet vägmärken bör påpekas att det till stor del är trafikmiljöns utformning t. ex. i korsningar som styr behovet av reglering. En riktig utformning ger god säkerhet utan att märken behöver sättas upp. I praktiken är dock oftast trafikmiljön mycket komplex, särskilt i tätorter. Många olika intressen konkurrerar om utrymmet vilket framtvingar reglering, vilken i sin tur kräver vägmärken. Styrelsen är positiv till att möjligheterna till förenkling utreds i form av ett nordiskt projekt. Otvivelaktigt kan antalet märken minskas. Det bör dock framhållas att en förenkling av vägmärkessystemet inte enbart leder till större säkerhet utan kan också medföra minskad flexibilitet. Det är viktigt att systemet speglar trafikens behov så att vi inte försämrar servicen för trafikanterna.

Styrelsen stöder vidare förslaget att Nordens regeringar på internationell basis driver frågor om förenklingar av vägmärkessystemet. Våra behov är sinsemellan lika men avviker i viss mån från de tätbefolkade övriga europeiska länderna. Genom samverkan ökar möjligheterna till gehör för våra synpunkter.

Stockholm den 5 september 1986

Svenska kommunförbundet

Lars-Eric Ericsson

Svenska vägföreningen:

Svenska vägföreningen och Svenska kommunförbundet genomförde i november 1985 en konferens angående vägs skyltning i tätorter, i Västerås. Syftet med konferensen var att initiera och vidareutveckla en diskussion om vägmärkens och vägs skyltningens funktioner, effekter och nytta, framför allt i tätorterna. Bakgrunden var att floran av vägmärken under senare år vuxit i allt snabbare takt, samtidigt som olika trafikforskare hävdade att trafikanternas förmåga att uppfatta alltför många vägmärkens budskap är begränsat.

Vägmärkessystemet skall enligt Svenska vägföreningens uppfattning skapa så stor säkerhet som möjligt och åstadkomma en effektiv vägvisning. Detta skall åstadkommas till rimliga kostnader för respektive väghållare. Vägskyltningen skall också ta hänsyn till miljömässiga och estetiska krav samt möjliggöra att krav på och övervakning av gällande regler sker.

Vägföreningen bilägger till remissyttrandet dokumentationen från den ovan nämnda konferensen. Svenska vägföreningen vill peka på att så gott som samtliga föredragshållare, representerande väghållare, trafiksäkerhetsintressen, trafikforskning och vägkonsumenter var i det närmaste helt överens om de synpunkter som förs fram i det remitterade medlemsförslaget. Svenska vägföreningen tillstyrker därför att Nordiska rådet tillstyrker medlemsförslaget.

Stockholm den 19 september 1986

Lars Leijon
Verkställande direktör

Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande (NTF):

Det är riktigt att vägmärkena ökat i antal. Vid högertrafikens införande 1967 hade vi ca 160 olika märken. I dag är de över 200. Härtill kommer de olika vägmarkeringarna, trafiksignalerna och vägmärkena för speciella ändamål, t. ex. vägarbeten.

Det är viktigt att vägmärkena ger entydig och lättförståelig information och att utmärkningen sker på sådant sätt att trafikanterna hinner läsa av dem på den korta tid som står till buds i dagens snabba och täta trafik.

Svenska och utländska undersökningar visar att vägmärkessystemet inte är särskilt väl anpassat till trafikanternas förmåga att uppfatta information i komplexa situationer.

NTF har tidigare i olika yttranden hävdad dels att vägmärkena generellt, och särskilt nya, bör utformas med hjälp av beteendevetenskaplig expertis, dels att största restriktivitet bör iaktas för såväl antal olika märken som antal uppsatta, och dels att nordisk och internationell enhetlighet bör eftersträvas.

NTF anser att det är viktigt med intensifierad forskning om hur vägmärkessystemet bör utformas för att bäst passa trafikanternas behov av och förmåga att inhämta information. Det innebär också en inriktning mot förenklingar i systemet.

Nämnas kan att Transportforskningsberedningen, TFB, har prioriterat forskningsområdet "Förarens informationsinhämtning och beslut" (TFB FoU-program juni 1986).

Inom detta program behandlas frågor om hur informationen till trafikanterna skall utformas, var och hur den skall placeras för att vara "optimalt

effektiv" i beteendestyrande avseende och i vilken utsträckning som vägmärken och liknande informationskällor skulle kunna ersättas av "direkt information i vägbanan".

Vidare anser NTF det värdefullt om de nordiska länderna gemensamt kunde arbeta för förbättringar och förenklingar på ett internationellt plan.

Detta är i linje med PRIs (La Prévention Routière Internationale) uppfattning som i olika sammanhang tidigare framförts, nämligen att vägtrafiklagstiftningen och särskilt vägmärkessystemet måste harmoniseras internationellt.

PRI kan vara en lämplig kontakt i sådana frågor.

Sammanfattningsvis tillstyrker NTF sålunda förslaget.

Stockholm den 9 september 1986

Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande

C.-G. Hammarlund
Verkställande direktör

Krister Spolander
Utredningschef

Motormännens riksförbund:

Berett tillfälle att avge yttrande i rubricerade ärende vill Motormännens riksförbund härmed endast meddela att förbundet finner det angeläget att de föreslagna rekommendationerna förverkligas.

Stockholm den 25 juni 1986

Motormännens riksförbund

Bo Lundgren

Bengt Wahlström

Motorförarnas helnykterhetsförbund (MHF):

För att anvisningarna i vägtrafiken skall vara adekvata och effektiva krävs att de vilar på saklig grund. Det är därför viktigt med en bred forskning om hur vägmärkessystemet bör vara utformat för att bäst passa trafikanternas behov. I arbetet att utveckla systemet måste man också beakta de begränsningar som människan har när det gäller att inhämta information.

Antalet vägmärken är stort. Detta förhållande i kombination med hur de

används gör att trafikanterna ibland har svårt att uppfatta den information som märkena är avsedda att ge. Detta bekräftas av olika undersökningar.

Enligt MHFs mening är det viktigt att vägmärkena är lättförståeliga för trafikanterna men också entydiga till sin innebörd. Med den omfattning som trafiken har över gränserna är det också viktigt att systemet har en så likformig internationell utformning som möjligt. Att de nordiska länderna visar en gemensam hållning i dessa frågor framstår som naturligt.

MHF vill i detta sammanhang också framhålla att transportforskningsberedningen har uppmärksammat de frågor som tas upp i medlemsförslaget.

Med hänvisning till vad ovan anförts ansluter MHF sig till de intentioner som medlemsförslaget ger uttryck för.

Stockholm den 29 september 1986

Motorförarnas helnykterhetsförbund

Valeri Surell

Verkst. direktör

Cykelfrämjandet:

Vi välkomnar givetvis alla förenklingar i vägmärkessystemet så länge det kan ske inom ramen för bibehållen trafiksäkerhet och inte innebär nackdelar för cykeltrafiken. Som konkret förslag till förenkling vill vi föreslå en förändring av innebörden i märket "Förbud mot trafik med motordrivet fordon", 1.2.3 enl. vägmärkesförordningen. För att märket skall gälla mopedtrafik krävs tilläggstavla "Gäller även moped" eller komplettering med märket 1.2.11 "Förbud mot mopedtrafik". På åtskilliga vägar där avsikten är att förbjuda all motorfordonstrafik saknar märke 1.2.3 tilläggstavla, vilket i praktiken "tillåter" mopedtrafik. Moped är ett motordrivet fordon och bör därför omfattas av märke 1.2.3. Eventuella undantag för moped från förbudet enl. den föreslagna innebörden i märke 1.2.3 kan då anges på tilläggstavla.

Stockholm den 28 augusti 1986

För Cykelfrämjandet

Ingemar Ahlström

Generalsekreterare

Sveriges trafikskolors riksförbund:

STR välkomnar väckt medlemsförslag och instämmer helt i framförda tankegångar. Dessutom vill vi komma med följande propåer.

1. Trafikundervisningen i Sverige följer en av Trafiksäkerhetsverket fastställd kursplan. Där ingår moment som anger att körkortsaspiranten skall tränas i att följa en angiven vägsträcka med hjälp av de anvisnings-skyltar som placeras ovanför körbanan (körfältsvägvisare).

Vägen som eleven kör har två eller flera körfält, vilka samtliga parallellt leder mot angivet mål. Körfältsvägvisarna är då ibland placerade växelvis över det högra eller vänstra körfältet. Detta får till följd att elever (samt även turister m. fl.) som inte känner området, helt i onödan företar upprepade körfältsbyten. Irriterande både för eleven/turisten och omgivande medtrafikanter.

För ökad trafiksäkerhet förordar STR en mer konsekvent skyltning för genomfartsledernas trafik.

2. Våra samhällen är inte byggda för dagens trafik. P-förbudsskyltar och skyltar som meddelar stoppförbud finns i överflöd. Dessutom finns vid gränsen till stadskärnorna ofta någon zontavla som talar om att P-förbud och datumparkering råder.

STR förordar att alla P-förbudsskyltar som finns i snart sagt varje korsning i svenska städer tas bort och att zontavlans vid resp. infartsväg görs betydligt större. En stor del av alla vägmärkesskyltar skulle då försvinna till gagn för bättre synbarhet av mer väsentlig information.

STR föreslår att samtliga kommuner i Sverige (Norden) enas om generellt P-förbud i centrala delar av tätorterna, vilket utmärks endast med stora zontavlor, samt att gemensamma regler om 5 min. tillåten uppställning av fordon trots P-förbud införs. (För att den bilburne trafikanten snabbt skall kunna klara ett kort affärsbesök.) För övrigt bör parkering inom tätorternas centrala delar vara tillåten endast på markerade platser. (Enligt generella bestämmelser som ej behöver anges med vägmärke.)

3. I dag kan svårigheten att förstå betydelsen av vissa tilläggstavlor vara beroende på inkonsekvent färgsättning.

STR föreslår att allt som är tillåtet anges med blåvit färg i motsats till förbudsfärgens rödgula. Detta oavsett om huvudmärket är ett förbudsmärke, varningsmärke eller påbudsmärke.

Stockholm den 12 september 1986

Sveriges trafikskolors riksförbund

Sigvard Lindberg
Förbundsordförande

Svenska transportarbetareförbundet:

Den trafikrelaterade beteendeforskning som bedrivs såväl i Sverige som internationellt ha klart visat att förmågan att tillgodogöra sig information är begränsad. Den ökade trafikintensiteten medför att vägmärkesinformationen möts av ökad konkurrens från annan viktig information. Höga hastigheter förkortar vidare trafikanternas varningstider. Sålunda har trafikanternas situation alltmer komplicerats. En förenkling (förbättring) av vägmärkesystemet synes därför i dag vara i hög grad påkallad.

Forskningschefen på väg- och trafikinstitutet, Kåre Rumar, sade vid en konferens i Västerås 1985 bl. a. följande:

Information kan man enkelt uttrycka som reducerad osäkerhet. Om jag reducerar en förarens osäkerhet, då har jag givit honom information. Om jag inte reducerar hans osäkerhet, då har han inte fått någon information, oberoende av hur mycket jag sagt.

Informationen måste således vara selektiv – den väsentliga informationen måste nå föraren. Den perifera informationen måste i alla lägen komma i andra hand. Vad som är att hänföra till central respektive perifer information bör dock göras till föremål för ytterligare forskning. Information om tillåtet axeltryck för en bro eller maxhöjd för en tunnel är av utomordentligt stor betydelse för en lastbilschaufför medan sådan information helt kan ignoreras av en personbilsförare.

En komplicerande faktor vid utformandet av vägskyltar är den hänsyn till internationella harmoniseringssträvanden som måste tas. Inom ramen för gällande internationella konventioner bör dock målsättningen vara att utforma vägskyltar så konkret som möjligt. I dag möter trafikanterna en mängd abstrakta skyltar för vars förståelse det krävs utbildning. Kunskaper tenderar dock att långsamt men säkert klinga av, varför informationen efter hand görs till föremål för individuell tolkning. En viktig framtida forskningsuppgift bör således vara att ge skyltarna en sådan utformning att de a priori förstås.

En annan viktig forskningsuppgift är att yrkeschaufförernas krav på bättre information närmare belyses. Som ovan påpekats är deras informationsbehov av annan karaktär än personbilistens. Särskilt starkt framträder denna skillnad i tätort. Även om målet för trafikplaneringen bör vara att via genomfarts- och kringfartsleder reservera tätorterna för den lättare trafiken, går detta självfallet endast delvis att genomföra. Ibland tvingas även den tunga trafiken till tätorterna. Vidare kan distributionsbilars och bussars trafikarbete självfallet inte begränsas till de stora riksvägarna.

Bortsett från att stads- och byggnadsplaner mycket sällan tar hänsyn till yrkestrafikens villkor lämnar trafikskyltarnas utformning och placering mycket i övrigt att önska. Dessa är ofta placerade för nära vägbanan med

påföljd att långa och breda ekipage inte sällan skadar såväl skyltar som fordon, med dryga kostnader som följd. De är också alltför ofta placerade för nära det vägskylten vill informera om och chauffören kan tvingas vända fordonsekipaget, varvid köbildning och irritation bland andra trafikanter ofta blir följden. Chaufförsyrket är redan i normalfallet ett stressigt och slitsamt yrke, varför det vore befogat att ge trafikskyltarna en sådan utformning att deras arbete inte i onödan försvåras.

Frågan om yrkestrafikens framkomlighet kan dock inte begränsas till chaufförernas villkor. Detaljhandeln och industrins behov av regularitet och exakthet i transportererna kan knappast överdrivas. Behovet av leveranser "just in time" påtalas allt starkare av näringslivets företrädare. Frågan om yrkestrafikens framkomlighet blir därmed också väsentligen en fråga om samhällsekonomi.

Stockholm den 11 september 1986

Svenska transportarbetareförbundet

Johnny Grönberg

Svenska taxiförbundet har i skrivelse den 29 september 1986 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Svenska åkeriförbundet har i skrivelse den 30 september 1986 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Medlemsförslag om exportsamarbete

(Väckt av Hallvard Bakke, Gro Harlem Brundtland, Arne Gadd, Eiður Guðnason, Anker Jørgensen, Erkki Liikanen, Peter Muurman, Kaj Poulsen och Lena Öhrsvik)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska investeringsbanken:

Generellt

NIB har sedan 1982 administrerat den samnordiska finansieringsordningen för projektinvesteringsslån. Den ursprungliga beloppsramen på 350 milj. SDR (motsvarande 2.900 milj. SEK) är för närvarande helt utnyttjad för avtalade lån och aktuella låneutfästelser. Efter en utvärdering av låneordningen på hösten 1985 och efter behandling i Nordiska rådet beslöt ministerrådet i maj 1986 om en fördubbling av beloppsramen till 700 milj. SDR från och med inkommande årsskifte.

NIBs erfarenheter av verksamheten med projektinvesteringsslån bekräftar att det föreligger ett betydande och även ökande intresse för nordiskt samarbete vid projektexport. Detta illustreras av att banken redan erhållit 300–400 förfrågningar på projekt som kan uppfylla kravet på "nordiskt intresse". Av dessa projekt har banken framlagt 74 för styrelsen. För närvarande avser de avtalade lånen och låneutfästelserna drygt 20 utvecklingsländer och statshandelsländer. I regel samfinansierar NIB projekt med internationella utvecklingsbanker samt nordiska affärsbanker, exportkreditinstitut och biståndsorganisationer. I några fall har NIB även blivit ombedd att koordinera nordiska "finansieringspaket".

En projektanpassad, förmånlig finansiering är i flertalet av de utvecklings- och statshandelsländer med vilka NIB arbetat att anse som en avgörande förutsättning för att erhålla ett kontrakt. Detta gäller både lånevillkoren (återbetalningstiden och kostnaderna) och möjligheten att erbjuda en full finansiering av projekten. Behoven och förutsättningarna

för en finansiering varierar dock mycket från land till land, beroende på ifrågavarande lands kreditvärdighet och kreditkonkurrensen (inkl. användningen av bistånd för projekt med leveransintressen från biståndslandet).

I detta sammanhang önskar NIB peka på följande problemställning som avser främst kreditvärdiga och för nordisk projektexport intressanta länder i Asien såsom Kina, Indien och Indonesien. Dessa länder har god tillgång till s. k. blandade krediter och bundet bistånd från de större industriländerna. Följaktligen förutsätter dessa länder att projektfinansieringen sker på "mjuka" villkor. För närvarande kan NIB inte uppfylla detta krav, även om NIBs lånevillkor är relativt förmånliga tack vare NIBs fördelaktiga upplåningskostnader och möjligheter till projektanpassade, långa återbetalningstider. Av denna anledning har finansiering genom NIB tills vidare inte kunnat utnyttjas för projekt av nordiskt intresse i dessa länder, trots en betydande efterfrågan från nordiska företag. Det finns flera exempel på projekt i vilka nordiska företag inte erhållit kontrakt på grund av att man inte kunnat offerera en tillräckligt attraktiv finansiering.

Eftersom projektinvesteringsslån skall lämnas på bankmässiga villkor, utgör NIBs krav på låntagarländernas kreditvärdighet en ytterligare begränsning. NIBs finansieringsmöjligheter kan inte utnyttjas i t. ex. flertalet länder i Afrika och Latinamerika. Ifall de nordiska länderna skulle fatta ett biståndspolitiskt beslut att etablera ett biståndsstött, samnordiskt finansieringssystem skulle detta – i kombination med NIBs status som multilateralt finansieringsinstitut och som en följd härav bankens möjligheter att få en "preferred creditor status" i likhet med Världsbanken, de regionala utvecklingsbankerna och Europeiska Investeringsbanken – möjliggöra en viss utvidgning av antalet länder till vilka NIB kan lämna lån. Med detta konstaterande önskar NIB dock inte ta ställning till den biståndsmässiga frågan huruvida ett dylikt utvidgat nordiskt samarbete är önskvärt.

Nordiskt exportkreditsamarbete

I anledning av medlemsförslagets hemställan att tillsätta en nordisk arbetsgrupp för att diskutera ett nordiskt system för exportfinansiering, risktagning och garantigivning, önskar NIB betona behovet för ett fortsatt, praktiskt inriktat arbete på detta område. Diskussionen kunde även omfatta ett samarbete avseende bedömning och uppföljning av samnordiska projekt. Av betydelse vore även att utveckla principer och praktiska system för en förbättrad samordning av exportfinansiering från flera nordiska länder i samnordiska projekt.

Om så önskas, deltar NIB gärna i detta arbete.

"Mjukt fönster" i anknytning till projektinvesteringsslån

I anledning av Nordiska rådets rekommendation 1984 har ministerrådet låtit utföra utredningar om ett eventuellt "mjukt fönster" i anknytning till projektinvesteringsslåneordningen. Den första utredningen – Kryger-

rapporten – överlämnades till ministerrådet i september 1985. Därefter har en s. k. referensgrupp med representanter för de nordiska biståndsorganisationerna och NIB utarbetat ett omfattande tilläggsbetänkande, som överlämnats till ministerrådet i juni 1986.

Referensgruppens betänkande utmynnar inte i ett konkret förslag. I stället har gruppen skisserat alternativa möjligheter till en samnordisk koncessionell låneordning för projektfinansiering. Härvid uppställs som krav att de nordiska ländernas kriterier för biståndsfinansiering blir uppfyllda och att samarbetet både nationellt inom Norden och internationellt kan accepteras som bistånd. Därtill analyseras fördelar och nackdelar i de olika alternativen. Ärendet torde i nästa skede bli behandlat av Ämbetsmannakommittén för biståndspolitiska frågor.

Eftersom etableringen av ett biståndsstött samnordiskt finansieringssystem primärt är en biståndspolitisk fråga, önskar NIB inte ta ställning till medlemsförslagets hemställan. Om de nordiska länderna skulle fatta beslut om en samnordisk koncessionell låneordning i anknytning till projektinvesteringsslånen och NIB härvid får i uppdrag att administrera låneordningen, är banken naturligtvis beredd att åta sig denna uppgift inklusive att bygga upp behövlig tilläggsadministration.

Helsingfors den 27 juni 1986

Nordiska investeringsbanken

Jannik Lindbaek

Peter Laurson

Nordiska projektexportfonden:

Nordiska projektexportfonden (NOPEF) har upprättats för en försöksperiod fram till utgången av 1989. NOPEF skall bidra till att stärka de nordiska företagens internationella konkurrenskraft vid export främst till utvecklingsländer, men även till statshandelsländer. Dens huvudsakliga verksamhet är att ge stöd till nordiska företag och institutioner vid uppgörande av förutsättnings- och lönsamhetsstudier rörande konkreta projekt och för motsvarande aktiviteter som kan leda till affärskontrakt.

NOPEF ingår i ett större aktionsprogram rörande nordiskt samarbete vid projektexport, ett program som också avser utvidgat samarbete mellan de exportfrämjande organen och mellan kredit- och garantiinstituten i de nordiska länderna.

NOPEFs erfarenheter visar att de nordiska företagen ser på samarbetet om större exportaffär som alltmer viktig. I samband med detta lägger företagen vikt vid

- att förenkla handläggningen av de kredit- och finansieringsarrangemang som krävs när företag och institut från flera nordiska länder är inblandade. Idealt vore att företagen förhandlade enbart med en motpart om de garantier och den finansiering det offentliga är involverat i.
- att bibehålla konkurrenskraften i de nordiska garanti- och finansieringsordningarna vilket kräver flexibilitet och anpassning i former och villkor så att såväl kundernas som företagens önskemål kan tillgodoses.

När det gäller de mjuka projektinvesteringslån som föreslås i medlemsförslaget, anser NOPEF att införandet av en dylik ordning kommer att ha stort värde för de nordiska företagens konkurrenskraft.

Krediterna är ett ständigt återkommande konkurrensmedel och allt flera länder i tredje världen ställer krav på gynnsammare lånevillkor än vad som kan erbjudas på kommersiella villkor. När nordiska företag inte har haft densamma möjligheten som sina utländska konkurrenter att kunna erbjuda en uppluckring av villkoren, har man vid många tillfällen gått miste om betydliga affärer.

I samband med behovet av de mjuka lån som förstärker företagets konkurrenskraft, vill NOPEF samtidigt gärna peka på en annan aspekt av projektexporten som efterhand framträder allt tydligare:

I allt högre grad insisterar u-länderna på ett utvidgat leverantörsansvar från projektexportörer. Det önskas att dessa inte enbart skall leverera anläggningen som sådan utan också delta direkt i förverkligandet och driften av projektet och det krävs här alltmer att leverantören också går in med eget kapital i projektet. Mot denna bakgrund kan man anta, att det efter hand också kommer att finnas behov för att det skapas möjligheter för att stödja överföringar av riskkapital.

NOPEF tillstyrker de båda förslagen i medlemsförslaget nämligen, dels inrättandet av en arbetsgrupp som skall utarbeta ett nordiskt system för exportfinansiering, risktagning och garantigivning, dels att NIB kompletteras med ett s. k. mjukt fönster. De närmare formerna för finansieringen av ett dylikt mjukt fönster bör samtidigt med det snaraste utredas.

Helsingfors den 27 juni 1986

Nordiska projektexportfonden

Hans Höegh Henrichsen

Verkst. direktör

Nordens fackliga samorganisation (NFS) har i skrivelse den 9 juni 1986 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

De nordiske industriforbunds fellesorgan:

Förbunden delar förslagsställarnas uppfattning att ett närmare samarbete mellan de nordiska exportkredit- och kreditinstituten bör eftersträvas. Om ett fungerande samarbete kommer till stånd t. ex. i form av en gemensam nordisk riskpool, är det ej säkert att det finns ett behov av att skapa en särskild nordisk garanti- och exportkreditordning.

Vad avser förslaget till mjuka projektinvesteringslån finns det däremot uppenbara fördelar med att skapa en särskild nordisk låneordning. Vi vill i detta sammanhang hänvisa till vår spontanskrivelse i denna fråga¹.

Det nationella exportfrämjandet i de nordiska länderna har redan idag bristande resurser varför det är av stor vikt att en gemensam nordisk exportsatsning får additionella resurser.

Oslo den 30 juni 1986

De nordiske industriforbunds fellesorgan

Arnulf Ingebrigtsen

Danmark

Udenrigsministeriet:

Efter høring af de berørte danske myndigheder skal udenrigsministeriet udtale følgende vedrørende det i Nordisk Råd fremsatte forslag A 757/e om eksportsamarbejde:

Gennem en årrække har der bestået et velfungerende samarbejde mellem de nordiske eksportfinansieringsinstitutter og mellem de nordiske eksportkreditgarantiinstitutter, der mødes regelmæssigt for at drøfte aktuelle spørgsmål og iværksætte arbejde på områder, hvor man finder, at der er behov herfor.

En arbejdsgruppe vedrørende juridiske spørgsmål har således siden 1982 arbejdet med en række specifikke harmoniseringstiltag. Der er blandt andet udarbejdet fælles garantivilkår for forskellige garantityper. Arbejdet er fortsat under udvikling, og for tiden drøfter gruppen blandt andet en række spørgsmål vedrørende projekteksport.

Eksportkreditgarantiinstitutterne har også gennem den etablerede arbejdsgruppe etableret ensartede regler for udstedelse af eksportkreditgarantier i et nordisk land for eksport, der indeholder underleverancer fra et andet nordisk land.

¹ *Här ej tryckt.*

En arbejdsgruppe vedrørende "underwriting-spørgsmål" er nedsat og mødes ca. én gang årligt med henblik på udveksling af erfaringer og drøftelser af holdninger på områder af fælles interesse.

Garantiinstitutterne har ligeledes nedsat en gruppe, der drøfter landerisikovurderinger. Den Nordiske Investeringsbank (NIB) deltager i garantiinstitutternes samarbejde på dette felt. Man har derved opnået en høj grad af sammenfald mellem de nordiske landes risikovurderinger. Dette er af væsentlig betydning for blandt andet samarbejdet om projekteksport af nordisk interesse.

På denne baggrund ses der ikke at være behov for nedsættelse af den foreslåede nordiske arbejdsgruppe med den opgave at udarbejde et nordisk system for eksportfinansiering m. v.

Hvad angår spørgsmålet om at komplettere NIB's projektinvesteringsslån med et såkaldt "blødt vindue" bemærkes, at den i 1982 etablerede ordning vedrørende projektinvesteringsslån blev indført på kommercielt grundlag, idet der ikke dengang var tilslutning til tankerne om at yde rentesubsidier til et "blødt vindue".

NIB's projektlångivning på kommercielle vilkår synes at have fungeret tilfredsstillende. Der har således været en så betydelig efterspørgsel efter projektinvesteringsslån, at det allerede i 1986 har været nødvendigt at fordoble den fastsatte låneramme til 700 mill. SDR. Den stærke efterspørgsel tyder ikke på et behov for at gøre projektinvesteringsslånene mere attraktive ved at udbygge ordningen med et "blødt vindue" gennem ydelse af et rentesubsidium.

Spørgsmålet om et "blødt vindue" er iøvrigt på foranledning af et medlemsforslag i Nordisk Råd for nylig blevet gjort til genstand for en udredning. Nordisk Ministerråd udpegede en særlig sagkyndig (ambassadør Poul Kryger), som i 1985 udarbejdede en betænkning, der mundede ud i et forslag om etableringen af en rentesubventionsordning i forbindelse med NIB's projektinvesteringsslån samt en garantiordning for sådanne lån til mindre kreditværdige udviklingslande.

I mandatet for den særlig sagkyndige var det forudsat, at midlerne til et eventuelt "blødt vindue" skulle hidrøre fra de nordiske landes bistandsbevillinger, og at de derfor skulle kunne medregnes ved opgørelsen af de nordiske landes udviklingsbistand (0,7 % målsætningen).

Den nordiske Embedsmandskomité for bistandsspørgsmål (EKB) fandt, at der i betænkningen ikke var taget tilstrækkeligt hensyn til de bistandspolitiske målsætninger, som gælder for anvendelsen af de nordiske landes bistandsbevillinger. EKB anbefalede derfor, at der ud fra en bistandspolitisk synsvinkel blev foretaget en supplerende analyse af betænkningens forslag. Denne anbefaling blev endosseret af Nordisk Ministerråd, som samtidig anmodede om, at alternative løsninger til den i betænkningen foreslåede blev overvejet.

Denne supplerende analyse blev foretaget af den nordiske reference-

gruppe, som var blevet nedsat til at følge udarbejdelsen af den oprindelige betænkning.

Referencegruppen har bestået af repræsentanter for Danmarks, Finlands, Norges og Sveriges bistandsadministrationer samt NIB og Nordisk Ministerråds Sekretariat. Gruppens rapport (tillægsbetænkning) blev færdiggjort i slutningen af juni 1986, men har endnu ikke været drøftet på politisk niveau.

Referencegruppens tillægsbetænkning beskriver 3 løsningsmodeller for et bistandsfinansieret samarbejde mellem de nordiske lande med hensyn til ydelsen af koncessionelle lån til udviklingslandene. Det anføres, at alle 3 løsningsmodeller vil kunne gennemføres på en sådan måde, at de opfylder de nordiske landes bistandspolitiske målsætninger. De tre modeller indebærer imidlertid en forskellig vægtning af de hensyn, der er indeholdt i målsætningerne, og referencegruppen vil derfor ikke anbefale en model frem for de andre.

Af referencegruppens tillægsbetænkning fremgår også, at man ikke anser den i den oprindelige betænkning foreslåede løsning, der svarer til den der er beskrevet i Nordisk Råds medlemsforslag A 757/e for at udgøre nogen hensigtsmæssig udnyttelse af bistandsmidler. Specielt vil den skitserede rentesubventionsordning være uanvendelig i forhold til de fleste SADCC-lande, som følge af disses utilstrækkelige kreditværdighed. For en garantiordning gælder det endvidere, at det er tvivlsomt, om bidrag til en sådan ordning vil kunne klassificeres som statslig udviklingsbistand og dermed medregnes ved opgørelsen af de nordiske landes bistandsprocent.

Endelig bemærkes, at de nordiske lande gennem samarbejdet i OECD med de øvrige industrilande (Consensus-samarbejdet) har en fælles målsætning om at begrænse subsidier til eksportfinansiering med henblik på at modvirke et internationalt kreditkapløb. Introduktion af subsidierede projektinvesteringslån i form af et "blødt vindue" med henblik på indirekte at finansiere projekteksport kan derfor vanskeligt bringes til at harmonere med de nordiske landes målsætning om at begrænse ydelse af subsidier til eksportkreditfinansiering.

København, den 1. juli 1986

P. m. v.

E. b.

Ulrik Helweg-Larsen

Danmarks Nationalbank:

Nationalbanken kan tilslutte sig Industriministeriets svar af 25. juni 1986, J.nr. 2. afd. A 15-86. Nationalbanken ønsker især at påpege det

†2-A 757/e Supplement

problematiske i et såkaldt "mjukt fönster" set i relation til de nordiske landes målsætning om at begrænse ydelse af subsidier til eksportfinansiering.

København, den 7. juli 1986

Danmarks Nationalbank
Internationalt Kontor

Kai Aaen Hansen

Den Danske Bankforening:

Bankforeningen vil selvsagt i princippet altid se positivt på forslag, der tilsigter en udbygning af de eksportgarantiordninger, der kan tilbydes til gavn for danske eksportører, og dette gælder således også forslaget om udarbejdelse af et nordisk system for garantigivning, for såvidt der herved vil blive tale om et supplement til de nationale ordninger.

København, den 3 juli. 1986

Jørgen Muldgaard

Dansk Eksportfinansieringsfond:

--- har Dansk Eksportfinansieringsfond (DEF) følgende bemærkninger:

Det danske eksportfinansieringssystem består af flere elementer. DEF's långivning følger således de mellem OECD landene aftalte vilkår. Det synes ikke hensigtsmæssigt, at man på en gang søger at begrænse nationale subsidier og derefter samtidig lader Den nordiske Investeringsbank yde subsidier på basis af nationale midler.

DEF har gennem flere år samarbejdet med de øvrige nordiske eksportfinansieringsinstitutter for at udarbejde grundlaget for en harmonisering af kreditvilkårene. Der har indtil nu ikke vist sig mange projekter med dansk deltagelse, hvor en sådan fællesnordisk koordination var nødvendig, men såfremt forholdene senere taler for det, er forudsætningerne nu etableret for at et nærmere samarbejde let kan gennemføres.

Til Deres information kan vi oplyse, at et større dansk/svensk projekt er under forhandling, og koordinationen mellem de to nationale eksportfinansieringsinstitutter samt Den nordiske Investeringsbank i denne sag er gennemført uden større vanskeligheder.

København, den 1. juli 1986

Dansk Eksportfinansieringsfond

Niels Larsen

Peter Preben Hansen

Finland

Finansministeriet¹:

I medlemsförslaget har man föreslagit att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att tillsätta en nordisk arbetsgrupp för att följa upp det samarbete som redan har inletts mellan de nordiska exportkreditgaranti- och kreditinstituterna med sikte på att utarbeta ett nordiskt system för exportfinansiering, risktagning och garantigivning.

Finansministeriet konstaterar att de i förslaget avsedda anstalterna (exportgarantianstalten och Suomen Vientiluotto Oy – Finlands Exportkredit Ab) i Finland hör till handels- och industriministeriets förvaltningsområde och att i ministeriets yttrande torde man ta ställning till arbetsgruppens nödvändighet. Enligt de uppgifter som finansministeriet erhållit är samarbetet mellan ifrågavarande anstalter i de nordiska länderna redan relativt omfattande, så att genom att en ny arbetsgrupp för uppföljning inrättas kan man knappast på ett avgörande sätt förbättra det nuvarande exportsamarbetet på området.

I medlemsförslaget framförs ytterligare att man borde komplettera Nordiska investeringsbankens internationella låneordning så att vissa länder kan komma i åtnjutande av projektinvesteringsslån med ett inslag av räntesubvention och risktäckning.

Finansministeriet fäster uppmärksamhet vid att en utredning om de nordiska utvecklingskreditsystemen pågår i en av Nordiska ministerrådet tillsatt grupp, där de enskilda ländernas myndigheter för biståndssamarbete och även Nordiska investeringsbanken är representerade. Gruppen håller på att slutföra sitt arbete, och enligt erhållna uppgifter har den behandlat just sådana omständigheter som framförts i ifrågavarande medlemsförslag. Gruppens rapport torde man börja behandla i ministerrådet och dess underlydande utskott om hösten. Eftersom spörsmål som är förknippade med medlemsförslaget därigenom är föremål för en noggran-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

nare utredning till denna del, anser finansministeriet det inte i det här skedet vara befogat att framföra en mer detaljerad ståndpunkt i ärendet.

Helsingfors den 22 juli 1986

Esko Ollila
Finansminister

Teemu Hiltunen
Statssekreterare

Handels- och industriministeriet:

Den internationella konjunkturen under de senaste åren har inneburit en ekonomisk åtstramning och en minskad import för många u-länder. Detta har medfört en kraftig nedgång också av den internationella projektexporten.

I de nordiska länderna har statsmakten på många olika sätt främjat utvecklandet av en nordisk projektexport. Det samnordiska genombrottet skedde hösten 1981 då Nordiska ministerrådet godkände ett brett upplagt åtgärds paket om projektexport, som innehöll förslag till nordiskt samarbete om information, samverkan om exportkrediter och -garantier, inrättandet av nordiska projektinvesteringsslån samt grundandet av den Nordiska projektexportfonden. Dessa beslut har kontinuerligt följts upp bl. a. inom ramen för de nordiska utrikeshandelsministrarnas samarbete och verksamheten inom den nordiska ämbetsmannakommittén för handelsfrågor.

För närvarande avvaktas den utredning som de nordiska biståndsmyndigheterna slutför om möjligheterna att utveckla det nordiska samarbetet speciellt beträffande statssubventionerade andelar av nordiska projektinvesteringar. På den internationella marknaden har enligt uppgifter från OECD andelen av s. k. blandade krediter minskat i handeln med u-länderna. Samtidigt har vikten av direkta investeringar, joint ventures och andra former av långsiktiga samarbetsformer i u-länderna ökat.

Samarbetet mellan de nordiska exportkreditgaranti- och kreditinstituterna har utvecklats gynnsamt, bl. a. när det gäller en nordisk harmonisering av lånevillkor. Nordisk exportfinansiering förekommer redan t. ex. på så sätt att ett kreditinstitut i ett nordiskt land kan åta sig att samordna garantier och täcka underleveranser från andra nordiska länder. För att dryfta den senaste utvecklingen på området kommer ett nytt nordiskt exportfinansieringsseminarium också att hållas i Danmark.

Mot denna bakgrund finner handels- och industriministeriet det synnerligen viktigt att det nordiska exportsamarbetet utvecklas i takt med den internationella marknads svängningar. Utvecklingsarbetet kan främjas

inom ramen för det nordiska samarbetet närmast genom de befintliga berednings- och utredningsorganens verksamhet. De nordiska utrikeshandelsministrarna har under de senaste åren sammanträtt regelbundet varje år och även behandlat det i medlemsförslaget avsedda ärendet. Nästa möte torde vara i Danmark i höst, varvid även de eventuella tilläggsåtgärderna i saken uppenbarligen kommer till behandling igen.

Av denna orsak synes det inte ändamålsenligt att man i detta skede skulle tillsätta en ny nordisk arbetsgrupp. Handels- och industriministeriet understryker dock vikten av att de nordiska finansieringsordningarna kontinuerligt utvecklas och avvaktar sålunda de nordiska biståndsmyndigheternas utredning om nya möjligheter med stort intresse. Ett åtgärdsförslag i frågan torde vara att vänta till Nordiska rådets följande session.

Helsingfors den 24 juli 1986

Jermu Laine
Minister

Päivi Lehtonen
Överinspektör

Finlands bank¹:

I den internationella konkurrensen om exportmarknaderna är kontinuerliga ansträngningar nödvändiga framför allt då det gäller den växande projektexporten. Att utveckla projektexportsamarbetet och kombinera resurserna för finansieringsarrangemang mellan de nordiska länderna är ur konkurrenssynpunkt väl motiverat. Samarbetet skulle också innebära en fördelning av riskerna på de risk känsliga marknaderna. Då sådana finansieringslösningar övervägs, bör man dock först dra omsorgsfullt nytta av fall där flera institutioner gemensamt finansierat nordisk projektexport. De finanstekniska frågorna i samband med samfinansieringen bör lösas så att kostnaderna för och nyttan av arrangemangen skulle fördelas i lika proportioner mellan de nordiska länderna.

Nordiska investeringsbankens s. k. projektinvesteringsslån och Nordiska projektexportfonden NOPEFs experimentverksamhet nämns i medlemsförslaget som exempel på samnordiska lösningar som kompletterar de nationella finansieringsarrangemangen. Sådana lösningar har gjort det lättare för näringslivet i de nordiska länderna att utnyttja exportfinansiering som konkurrensmedel och förbättrat möjligheterna att konkurrera om t. ex. samarbetsprojekt i u-länder. Tills vidare härstammar erfarenheterna av verksamheten endast från en kort period, men de första årens erfaren-

¹ Yttrandet översatt från finska.

heter har redan gett nyttiga impulser till vidareutveckling av arrangeman-
en.

En utredningsgrupp tillsatt av de nordiska länderna kartlade grundligt för några år sedan möjligheterna att utveckla det nordiska projektexport-samarbetet (*NU A 1980:7*). Gruppen drog slutsatsen att de nationella exportfinansieringsinstitutens verksamhet inte kan "harmoniseras" i alltför hög grad, eftersom exportgaranti- och kreditvillkoren utgör en del av ländernas exportfrämjande verksamhet och förhållandena på de nationella kreditmarknaderna dessutom är olika. Det är därför troligt att det inte finns förutsättningar att skapa ett mera omfattande samnordiskt system för finansiering av export och ställande av garantier. Vår uppfattning är att utredningsgruppens grundkartläggning av förutsättningarna för samnordiska exportansträngningar varit synnerligen uttömmande och att den alltför jämt är aktuell.

Det kan också konstateras att de exportfrämjande organisationerna och exportkreditinstituten och exportgarantiinstituten kontinuerligt utför ett konstruktivt inofficiellt samarbete där man nått positiva resultat. Som exempel på resultaten av exportgarantiinstitutens utvidgade nordiska samarbete under de senaste åren kan vi nämna avtalet om gynnande av nordiska underleverantörer och avtalet om s. k. koordinerade garantier. De nordiska exportkreditinstituten har dessutom många års erfarenhet av samarbete t. ex. i samband med nordisk projektexport. Vi anser att man bör sträva efter att stärka detta nordiska exportsamarbete. Att tillsätta en särskild arbetsgrupp utan exakt mandat för att övervaka det redan inledda exportsamarbetet kan vi däremot inte betrakta som ändamålsenligt.

Ett aktuellt fenomen som hänför sig till exportkrediterna och även tangerar handels- och utvecklingspolitiken är den ökade användningen av s. k. blandkrediter. Dessa möjliggör koppling av resurser avsedda för utvecklingssamarbete till exportkreditgivningen. Det är obestridligt en fördel att större resurser genom kombinerad av kommersiell och mjuk finansiering kan mobiliseras till utvecklingsländerna. De mjuka krediterna kan emellertid leda till snedvridning av utvecklingssamarbetesresurserna så att dessa kanaliseras till icke-optimala ändamål i mottagarländerna.

Ett förslag att komplettera Nordiska investeringsbankens internationella låneverksamhet med mjuka projektinvesteringsslån gjordes för ett antal år sedan. Vi hänvisar till våra synpunkter på mjuka lån i vårt utlåtande nr 11242 av 24.10.1983. Ytterst är det fråga om att överväga hur det vore förnuftigt att kanalisera finska statens anslag för utvecklingssamarbete.

Helsingfors den 31 juli 1986

Pentti Uusivirta
Bankdirektör

Matti Vanhala
Direktör

Exportgarantianstalten¹:

Exportgarantianstalten begränsar sin behandling till den punkt i förslaget där det föreslås att tillsätta en nordisk arbetsgrupp för att följa upp det samarbete som redan har inletts mellan de nordiska exportkreditgaranti- och kreditinstituten med sikte på att utarbeta ett nordiskt system för exportfinansiering, risktagning och garantigivning. Exportgarantianstalten får som sitt yttrande om denna punkt högakttningsfullt framföra följande:

Exportgarantianstalten har alltid givit sitt stöd åt och gjort förslag till skapandet av möjligast omfattande samarbete mellan motsvarande anstalter i de nordiska länderna. Detta samarbete har under årens lopp blivit mycket omfattande, på vilket som exempel må nämnas:

- två möten om året mellan anstaltens direktörer, där man bl. a. planerar initiativ för prövning av nya samsamarbetsområden;
- en regelbundet sammanträdande arbetsgrupp för juridiska saker, som gjort ett avtal om kollektiv garanti i syfte att garantera nordiska underleveranser samt ett avtal om bruket av kontraborgen i samnordiska projekt. Dessa avtal underlättar och förenklar arrangemangen för finansiering och garanti av export och förbättrar exportörernas nordiska samsamarbetsmöjligheter och konkurrenskraft;
- en permanent arbetsgrupp, som undersöker en kartläggning av landrisker eller politiska risker och i vars arbete även NIB varit med;
- en expertgrupp, som behandlar aktuella specialfrågor i anslutning till beviljandet av exportgarantier och garantitekniska tillämpningar. Arbetsgruppen sammanträder enligt behov.

På flera olika nivåer pågående arbete och sakkunnigas upprepade personliga sammanträden svarar för att samarbetet fortgår och utvecklas.

Motsvarande samarbete idkar även de nordiska exportgarantianstalterna emellan. För att man skall kunna finna en lösning på finansierings- och garantiordningar för enskilda exportprojekt utvidgas samarbetet vid behov även till rådplägning mellan exportgaranti- och exportkreditanstalterna.

Oberoende av att samarbetet mellan de nordiska garantianstalterna är omfattande och täckande, finns det skillnader i strukturen, exportmarknaden, risktagningsmöjligheter och garantikostnader inom exporten som i varje land skall garanteras och dessa skillnader medverkar till att exportgarantipolitiken inte alltid kan vara kommensurabel. Därför förefaller det inte vara möjligt att skapa ett samnordiskt garantisystem, något som med beaktande av det redan befintliga täckande samarbetet inte är ändamålsenligt.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Skulle Nordiska ministerrådet dock anse att en nordisk arbetsgrupp borde tillsättas för att följa upp det nuvarande samarbetet och för att överväga nya dimensioner för det, önskar Exportgarantianstalten att man i en sådan grups sammansättning skulle beakta de nordiska exportgaranti- och exportkreditanstaltens expertis och att man som medlemmar i gruppen skulle utse representanter även för dessa anstalter. För sin egen del är Exportgarantianstalten beredd att delta i gruppens arbete.

Helsingfors den 14 juli 1986

Exportgarantianstalten

Matti Sikström

Direktör

Eero Timonen

Biträdande direktör

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen har inget att invända emot att en nordisk arbetsgrupp tillsätts för att följa upp det samarbete som redan har inletts mellan de nordiska exportkreditgaranti- och kreditinstitutet med sikte på att utarbeta ett nordiskt system för exportfinansiering, risktagning och garantigivning och att Nordiska investeringsbankens internationella låneordning kompletteras med det i förslaget avsedda projektinvesteringslånet.

Mariehamn den 1 augusti 1986

Folke Woivalin

Lantråd

Harry Jansson

T. f. avdelningschef

Finlands exportkredit Ab¹:

I medlemsförslaget (A 757/e) hemställs att en nordisk arbetsgrupp tillsätts för att befärma samarbetet mellan de nordiska exportkreditgaranti- och kreditinstitutet. Ytterligare hemställs att Nordiska investeringsbankens verksamhet utvidgas så att den omfattar mjuka projektinvesteringslån. Till den del som medlemsförslaget tangerar exportkreditanstaltens verksamhet ger vi följande yttrande.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Samarbetet mellan de nordiska exportkreditanstalterna är mycket intimt. Anstalterna håller ett möte om året. Mötets huvuduppgift är att koordinera verksamhetslinjerna och kreditvillkoren. Beredningsarbetet sker i separata arbetsgrupper, som sammanträder fortlöpande under året. För tillfället arbetar också en arbetsgrupp som utvecklar harmoniseringen av exportkrediterna och som håller på att slutföra sin rapport. Vår uppfattning är att samarbetet mellan exportkreditanstalterna är väl organiserat och att det inte finns behov att tillsätta en separat arbetsgrupp enligt förslaget.

Beträffande frågan om Nordiska investeringsbankens mjuka projektinvesteringsslån konstaterar vi att det i vårt land ännu inte finns ett fungerande nationellt blandkreditsystem, såsom t. ex. i Norge och Sverige. Innan man i den mjuka finansieringen strävar till samnordiska ordningar bör vårt nationella system förmås att fungera. En ytterligare princip borde vara att mjuka nordiska projektinvesteringsslån inte belastar nationella räntestöds- och garantivoter.

I allmänhet anser vi i nuläget begrundat att innan nya ordningar tas i bruk bör uppgiftsfördelningen i projektexporten mellan olika nordiska finansärer utredas och preciseras. För tillfället är situationen till vissa delar oklar. Speciellt borde man kartlägga hur Nordiska investeringsbankens funktion som multilateral projektfiansiär anknyter till de nationella exportkreditanstaltens roll som finansär av exportleveranser.

Helsingfors den 25 augusti 1986

Finlands exportkredit AB

Antti Lehtinen

Erkki Juslén

Arbetsrörelsens ekonomiska forskningsinstitut (TTT)¹:

Genom samarbete mellan de nordiska exportkreditgaranti- och kreditinstituterna samt genom koordinerad politik kan man utan tvivel göra konkurrensen mellan de nordiska länderna sundare och befrämja samarbetet mellan företagen. Med tanke på landriskbehärskning torde det kanske vara skäl för de Nordiska länderna att överlägga anslutning till Multilateral Investment Guarantee Agency MIGA.

S. k. mjukt fönster (Nordic IDA, NIDA), som skulle inrättas i samband med Nordiska investeringsbanken, skulle spela en viktig roll för att förhindra det multilaterala biståndet att förvandlas till bundet bilateralt bi-

¹ Yttrandet översatt från finska.

stånd. NIDA kunde till en början koncentrera sig på SADCC-samarbetet, men senare borde nordiska mjuka krediter i princip beviljas alla länder med berättigande till IDA-krediter.

Helsingfors den 5 maj 1986

Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut

Pekka Korpinen

Preses

Finlands utrikeshandelsförbund:

Finlands utrikeshandelsförbund har tillsammans med de övriga nordiska organisationerna för exportfrämjande, dvs. exportråden i Island, Norge och Sverige samt industrirådet i Danmark och handelsavdelningen vid danska utrikesministeriet, en gemensam arbetsgrupp för projektexport-samarbete. I arbetsgruppen deltar även en representant för Nordiska projektexportfonden. Utrikeshandelsförbundet har i likhet med Norges eksportråd och Sveriges exportråd särskilda operativa projektexportenheter. Handelssekreterarkontoren eller motsvarande utestationer utgör i alla nordiska länder en organisk del av det nationella projektexportfrämjandet. Möjligheterna för nordiskt samarbete inom denna ram har fortlöpande kartlagts, och kommer även framdeles att tillvaratas. Målet är ett möjligast konkret samarbete, dock med beaktande av företagens inbördes konkurrens.

För alla ovannämnda nordiska exportfrämjande organisationer gäller, att den egentliga verksamheten inte omfattar exportkredit- eller garantiuppgifter. Dessa uppgifter sköts i respektive land av specialinstitutioner, som i sin tur samarbetar. Ett nära samband existerar dock i praktiken mellan de allmänna exportfrämjande organisationernas projektexportfunktioner och exportfinansieringen.

Med beaktande av projektexportens växande betydelse omfattar vi de synpunkter som framföres i Nordiska rådets medlemsförslag. Även om mångahanda villkor bör uppfyllas vid projektexport – av vilka en del direkt berör Utrikeshandelsförbundets funktioner – står finansieringsfrågorna i en särställning. Med nordiskt samarbete kan de finansiella förutsättningarna såväl för Finlands som för det övriga Nordens del förbättras. Vi anser därför Nordiska rådets medlemsförslag innebära ett värdefullt stöd för samarbetssträvandena på exportfrämjandet inom denna sektor.

Enligt vår uppfattning borde i första hand en nordisk harmonisering eftersträvas för mjuka krediter, vilket torde vara en förutsättning för den

komplettering av Nordiska investeringsbankens internasjonella låneordning med ett s. k. mjukt fönster, som nämns i medlemsförslaget.

I stället för den nya arbetsgrupp, som föreslås i medlemsförslaget, anser vi det vara mera ändamålsenligt att arbetet fortsätter i de redan existerande samarbetsorganen, varigenom dubbelarbete undgås. En komplettering av samarbetsorganen med representanter för de allmänna nordiska exportfrämjande organisationerna skulle dock vara en fördel.

Helsingfors den 6 augusti 1986

Finlands utrikeshandelsförbund

Pertti Huitu

Island

Industriens eksportbyrå¹:

Industriens eksportbyrå har betraktet det som sin oppgave å arbeide på bredest mulig grunnlag med eksportspørsmålene, selv om eksportstimulerende tiltak i forbindelse med eksport av industrivarer her alltid har hatt forrang.

De siste årene har Eksportbyrået også deltatt i NOPEFs og eksportstimulerende organers samarbeidskomité i de andre nordiske land.

Denne samarbeidskomité har blant annet behandlet mulighetene for samarbeid blant disse institusjoner om eksportspørsmål, for eksempel ved prosjekteksport. Dessuten har eksportstimulerende institusjoner i de nordiske land stort samkvem og samråd seg imellom.

Eksportbyrået hilser derfor med glede det fremkomne forslag om økt bevilgning til et samarbeid som dette.

Det er vel også på det rene at et "mykt vindu" i NIBs utlånsmonster vil øke bankens muligheter til å delta i finansieringen av prosjekter i underutviklede og fattige stater. Dette vil således føre til at nordiske bedrifter blir mer konkurransedyktige når det gjelder deltakelse i oppbyggingen og anleggsvirksomheten i disse stater.

Reykjavík, 5. mai 1986

Industriens eksportbyrå

Práinn Þorvaldsson

Adm. direktör

¹ *Yttrandet översatt från isländska.*

Norge

Industridepartementet:

Mellom de nordiske eksportkredittgarantiinstitutter og mellom eksportkredittfinansieringsinstitusjonene foregår i dag allerede et nært samarbeid. Disse institusjoner har også nær kontakt med Nordisk Investeringsbank i finansieringsspørsmål.

Eksportkredittgarantiinstituttene har hatt en arbeidsgruppe i gang i flere år og et samarbeid om garantidekning ved nordisk prosjekteksport er etablert. Dessuten har NOPEF fått tilført økede ressurser og forsøksperioden er forlenget til utgangen av 1987.

Industridepartementet stiller seg positiv til samarbeid mellom de nordiske eksportkredittgaranti- og kredittinstitusjonene. Ytterligere samarbeid bør imidlertid utvikle seg på grunnlag av erfaringene med samarbeidet som er etablert i dag. Ved en eventuell opprettelse av en ny arbeidsgruppe bør en ta med i vurderingene de erfaringer som er gjort hittil. Videre kan det være nyttig å avvente NOPEFs utvidede forsøksperiode før en eventuell ny arbeidsgruppe nedsettes.

Forslaget om en låneordning med myke prosjektinvesteringsslån under NIB bør vurderes nærmere. Det er subsidierte lån som foreslås finansiert av NIBs overskudd. Slike låneordninger kan bl. a. virke inn på NIBs "rating" på det internasjonale lånemarked. Det synes derfor hensiktsmessig å vurdere forslaget noe mer inngående.

Oslo, 17. juli 1986

Etter fullmakt

Kolbjørn Engernes

Sidsel Aarnæs

Garanti-instituttet for eksportkreditt (GIEK):

Vi vil i det følgende begrense oss til å kommentere det ene av de to forslag, nemlig "nedsettelse av en nordisk arbeidsgruppe for å følge opp det samarbeide som allerede er innledet mellom de nordiske eksportkredittgaranti- og kredittinstitusjoner med sikte på å utarbeide et nordisk system for eksportfinansiering, risikotagning og garantigivning."

Innledningsvis vil vi fremheve at samarbeidet mellom de nordiske garanti-instituttene allerede er meget nært og omfattende. Det foregår regelmessige konsultasjoner mellom lederne av instituttene og mellom spesialister på områder som landrisikovurderinger (der også NIB deltar), garantitekniske spørsmål og juridiske og administrative spørsmål. Det er utarbeidet

felles garantivilkår for ulike garantityper og inngått en avtale om garanti-stillelse i forbindelse med underleveranser fra nordiske land. Samarbeidet er under stadig utvikling.

Også i forbindelse med enkeltprosjekter foretas det i betydelig grad utveksling av synspunkter og informasjon, i noen tilfeller i form av fellesmøter. Samarbeidet forenkles ved at det er knyttet personlige kontakter på alle plan innenfor organisasjonene. I forbindelse med flere prosjekter har de nordiske garanti-institutter delt risikoen for å sikre fellesnordiske leveranser.

Selvom samarbeidet er meget nært, eksisterer det visse forskjeller mellom de nordiske garanti-institutter. Disse forskjeller går bl. a. på antallet eksportører som benytter instituttene tjenester, fordelingen på store og små eksportbedrifter, og fordelingen på tjenestetyper. Disse forskjeller kan i noen grad sies å avspeile forskjeller i landenes industristruktur og innvirker på instituttene risiko- og kostnadsstruktur.

Etter GIEK's oppfatning kan disse forskjeller gjøre det vanskelig å etablere et enhetlig nordisk system for eksportgarantigivning.

GIEK har for sin del ingen innvendinger mot at det opprettes en nordisk arbeidsgruppe for å følge opp det samarbeide som er innledet, men vil anta at samarbeidet er av såvidt teknisk karakter at det blant deltagerne i arbeidsgruppen bør være en eller flere personer med innsikt i garantitekniske spørsmål. GIEK vil om ønskelig kunne foreslå en deltaker i en eventuell arbeidsgruppe.

GIEK er videre av den oppfatning at finansierings- og garantispørsmål påvirker hverandre i en viss utstrekning og derfor bør vurderes i sammenheng dersom en arbeidsgruppe blir opprettet.

Oslo, 2. juni 1986

Helge Kringstad

Adm. direktør

Erik Holvedahl

Avd. direktør

Norges eksportråd har i skrivelse den 5 maj 1986 förklarar sig stödja medlemsförslaget.

Sverige

Sveriges riksbank:

I förslaget påtalas projektexportens stora ekonomiska betydelse. Det hävdas, att de nordiska ländernas projektexport hämmas av svårigheterna att erbjuda sådan finansiering och exportkreditgarantivning som ofta är en förutsättning för erhållande av order. Förslagsställarna förordar därför utarbetandet av ett nordiskt system för exportfinansiering, risktagning och garantivning.

Enligt fullmäktiges mening existerar redan nu ett långtgående samarbete mellan de nordiska exportkreditgarantiinstituten. Detta samarbete har bl. a. resulterat i konkreta regler som bör underlätta samnordisk projektexport. Ett exempel är regeln att ett garantiinstitut kan lämna exportkreditgaranti för projekt där den icke-nationella delen uppgår till högst 30 procent av totalbeloppet respektive 40 procent om leveranserna kommer från övriga nordiska länder.

Även när det gäller riskbedömningen äger samråd regelbundet rum. Förutom ärenden av principiell karaktär diskuteras härvid konkreta fall, såsom landrisker. Tonvikten ligger här på utbyte av information, vilken sedan kan ligga till grund för landriskbedömningen i respektive institution.

Också mellan de nordiska exportfinansieringsinstituten pågår ett fortlöppande samarbete bl. a. i syfte att samordna villkoren för kreditgivningen. För övrigt kan framhållas, att när kreditgivningen sker på marknadsräntebasis – som för närvarande är fallet – nordisk samfinansiering underlättas i hög grad. Detta utgör ytterligare ett argument mot från tid till annan framförda önskemål om räntesubventionering.

Fullmäktige finner, utifrån de synpunkter riksbanken har att beakta, att något behov att inrätta en nordisk arbetsgrupp för att följa upp det pågående samarbetet mellan de nordiska exportkreditgaranti- och kreditinstituten knappast kan anses föreligga. Ej heller synes det motiverat att utarbeta ett nordiskt system för exportfinansiering och garantivning. Ett närmare nordiskt samarbete, som i sig är önskvärt, bör i huvudsak bygga på de etablerade formerna och inriktas på att från fall till fall lösa konkreta problem, som kan uppkomma t. ex. på grund av olikartad institutionell struktur.

I medlemsförslaget förordas vidare inrättandet av ett s. k. mjukt fönster i Nordiska investeringsbanken, så att "vissa länder kan komma i åtnjutande av projektinvesteringsslån med ett inslag av räntesubvention eller risktäckning".

Då reglerna, och subventionsnivåerna, för denna typ av export skiljer sig mellan olika länder, och också kan vara svåra att samordna, kan en lösning via Nordiska investeringsbanken i och för sig vara en tänkbar metod. Fullmäktige noterar härvid att finansieringen främst förutsätts byg-

ga på en omfördelning av resurser som annars skulle kanaliseras nationellt till motsvarande ändamål. Innan den i medlemsförslaget omnämnda utredningen om mjuka projektlån redovisats vill fullmäktige dock inte ta ställning till lämpligheten av en sådan låneordning.

Stockholm den 12 juni 1986

På Fullmäktiges vägnar

Erik Åsbrink

Hanna Ericson

Kommerskollegium:

Kollegiet delar förslagställarnas positiva syn på nordiskt samarbete vid projektexport och på samarbete mellan de nordiska exportkreditgaranti- och kreditinstituten. Kollegiet har därför inga invändningar mot att en nordisk arbetsgrupp tillsätts för att följa upp detta samarbete.

Vad gäller förslagens andra del, att komplettera Nordiska investeringsbankens internationella låneordning med ett s. k. mjukt fönster, får kollegiet hänvisa till sitt yttrande 1983-10-14 till Nordiska rådets svenska delegation över ett medlemsförslag om nordiska mjuka projektinvesteringsslån. I yttrandet anför kollegiet principiella betänkligheter mot den tilltagande användningen av bistånd som konkurrensmedel i den internationella handeln.

Stockholm den 25 juni 1986

Enligt kommerskollegiets beslut

Annika Norell

Exportkreditnämnden (EKN):

— — — Yttrandet begränsas till att avse frågan om "att tillsätta en nordisk arbetsgrupp för att följa upp det samarbete som redan har inletts mellan de nordiska exportkreditgaranti- och kreditinstituten med sikte på att utarbeta ett nordiskt system för exportfinansiering, risktagning och ga-

rantigivning". EKN anser sig däremot inte böra yttra sig över förslaget om ett s. k. mjukt fönster i Nordiska investeringsbankens internationella låneordning.

Samarbetet mellan de nordiska garantiinstituten är sedan länge väl utvecklat. Åtgärder för att förstärka och underlätta garantigivningen i samband med samnordiska exportprojekt vidtas successivt. I skrivelser till Nordiska ministerrådet från GIEK 1983-04-06, från EKR 1985-02-25 och från EKN 1985-09-24, varav kopior bifogas¹, har garantiinstituten redogjort för

- en ny överenskommelse angående garantitäckning för underleveranser från annat nordiskt land,
- ett nytt avtal om samordnad garanti vid s. k. if and when-affärer,
- utvidgning av ovannämnda överenskommelser till att omfatta även s. k. säkerhetsgarantier och
- en avsiktsförklaring om att garantiinstituten skall godta varandras garantivillkor och utfärda s. k. kontragaranti i fall då samnordisk export i sin helhet finansieras med en köparkredit från ett land, med garanti från samma land.

Enligt EKNs mening finns instrument för en smidig lösning av garantifrågan vid de olika finansieringsformer som förekommer i samband med samnordisk export. Garantisamordningen underlättas av nära personliga relationer och täta kontakter, bl. a. i permanenta arbetsgrupper, mellan befattningshavare i garantiinstituten på olika nivåer. Beredvilligheten att vid behov söka nya lösningar är också stor.

I den mån risktagandet och garantigivningen är en begränsande faktor för samnordisk projektexport beror detta snarare på den för närvarande låga kreditvärdigheten hos många köparländer än på institutionella förhållanden. De nordiska garantiinstituten har alla haft betydande underskott i verksamheten under senare år och behövt tillskott av medel för att kunna fullgöra sina skaderegleringsskyldigheter.

Skillnaderna mellan de nordiska ländernas garantisystem avspeglar i huvudsak olikheter i ländernas exportstruktur.

Enligt EKNs mening är utrymmet för ytterligare samordning av garantigivningen begränsat. Om en arbetsgrupp tillsätts i enlighet med medlemsförslaget bör dock såväl garanti- som finansieringsinstituten vara representerade i gruppen.

Stockholm den 27 juni 1986

EKN-Exportkreditnämnden

Ragnar Sohlman

Jörgen Hallsénus

¹ Här ej tryckt.

Sveriges exportråd:

Vi anser att ett närmare samarbete mellan de nordiska exportkreditgaranti- och exportkreditinstituten än vad som för närvarande förekommer bör komma till stånd snarast möjligt. Inte minst har Nordiska investeringsbankens verksamhet med projektinvesteringslån visat på de många samarbetsmöjligheter som finns mellan nordiska företag vid projektexport.

För att ytterligare underlätta samnordiska exportprojekt bör i största möjliga utsträckning reglerna för exportkreditgivning och exportkreditgarantier harmoniseras mellan de nordiska länderna. Vi menar att en sådan harmonisering av redan existerande nationella system är bättre än att man skapar nya nordiska instrument och institutioner. Vi tillstyrker därför att de nordiska regeringarna tillsätter en särskild arbetsgrupp för att aktivt följa upp det redan inledda harmoniseringsarbetet.

Vi tillstyrker också förslaget om att Nordiska investeringsbanken skall få möjlighet att lämna s. k. mjuka projektinvesteringslån. I ett tidigare yttrande om ett sådant medlemsförslag (A 664/e) underströk vi bl. a. följande:

- Ett nordiskt system måste bli additionellt och kompletterande i förhållande till nationella nordiska mjuka lån och befintliga statsstödda exportkreditsystem (för svensk del EKN:s garantisystem, SEK-systemet och u-kreditsystemet)
- Långgivningen bör ske på ett sådant sätt att den medför ökad nordisk export. Vid beviljande av lån bör därför inte endast biståndspolitiska utan även exportfrämjande kriterier tillämpas.
- Risktagandet vid långgivningen måste ske på ett sådant sätt att det inte inkräktar på den riskkapacitet, som fordras för de nationella garanti- och kreditsystemen.

Stockholm den 30 juni 1986

Sveriges exportråd

Bo Hampus Israelsson

Sveriges allmänna exportförening:

Sveriges allmänna exportförening delar de synpunkter som kommit till uttryck i det remissyttrande som avgivits av de nordiske industriforbunds

fellesorgan. Vi vill särskilt fästa uppmärksamheten vid den skrivelse av den 2 december 1985 som avgavs angående ett system för nordiska mjuka lån.

Stockholm den 26 juni 1986

Sveriges allmänna exportförening

Lars Nabseth

Eva Ringdahl

Svenska bankföreningen:

Bankföreningen delar uppfattningen i medlemsförslaget att ett närmare samarbete mellan de nordiska exportkreditgarantiinstituterna och exportkreditinstituterna bör eftersträvas. För att underlätta samnordiska exportprojekt bör, enligt bankföreningens uppfattning, i görligaste mån reglerna för exportfinansiering och exportkreditgarantier harmoniseras mellan de olika nordiska länderna. En harmonisering av existerande nationella system är härvid att föredra framför skapandet av nya nordiska instrument och institutioner. Detta bör kunna ske utan att regeringarna tillsätter en särskild arbetsgrupp för detta ändamål.

I medlemsförslaget förordas vidare s. k. projektinvesteringslån i Nordiska investeringsbanken, dvs. en subventionerad del i NIBs lån för projektinvesteringar.

Bankföreningen har tidigare yttrat sig över ett medlemsförslag till Nordiska rådet den 11 juli 1983 om nordiska mjuka projektinvesteringslån. Bankföreningen anförde då uppfattningen att medel för sådana lån inte bör tas från den svenska u-kreditgivningen utan från ökade anslag. Bankföreningen vidhåller denna uppfattning.

Stockholm den 26 juni 1986

Svenska bankföreningen

Bengt-Göran Löwenthal

Tomas Thorsén

AB Svensk exportkredit:

Inledningsvis kan vi konstatera att de exportaffärer som hittills blivit finansierade av de nordiska garantiinstituten eller några av dem gemensamt är få. Den tillväxtpotential för projektexporten som medlemsförslaget redogör för synes vara överdriven. NOPEFs verksamhetsberättelse för 1985 ger stöd för denna ståndpunkt. Av de projekt som NOPEF stött hittills har endast fyra lett till kontrakt.

Mellan de nordiska garantiinstituten existerar redan ett väl utvecklat samarbete. Motsvarande gäller för de nordiska finansieringsinstituten. Ett utbyte av erfarenheter äger rum på alla plan, där beröringspunkter finns eller erfordras. Aktuella finansieringsfrågor och problem behandlas löpande under året av de arbetsgrupper som finns organiserade. En grupp arbetar med de samnordiska finansieringsproblemen sedan drygt ett år, den s. k. ad hoc-gruppen. De regler som gäller i de nordiska länderna avseende såväl kapitalvaror i allmänhet som fartyg och borrar har sammanställts både avseende subventionerade och marknadsmässiga krediter. Dessa sammanställningar uppdateras minst en gång per år. Det löpande arbetet som ägt rum under året presenteras en gång per år vid ett sammanträde med cheferna för de nordiska finansieringsinstituten.

De samnordiska exportaffärer, som blir aktuella för finansiering, kan de nordiska exportfinansieringsinstituten redan idag finansiera genom samverkan på basis av den praxis som nu existerar de nordiska länderna emellan.

De nordiska exportfinansieringsinstituten gör redan idag allt vad de förmår för att samverka med finansiering vid samnordiska projekt. Det finns därför inget behov av tillsättandet av den föreslagna arbetsgruppen för att följa upp samarbetet.

Istället föreslår vi att Nordiska rådet fortlöpande informeras om utveckling av det nordiska samarbetet av de nordiska garanti- och finansieringsinstituten på begäran av Nordiska rådet.

Frågan om mjuka projekteringslån avstår vi från att kommentera till dess att den arbetsgrupp inom Nordiska rådet, som utreder frågan, presenterat sitt arbete. Vi förutsätter att vi medges tillfälle att avge yttrande i samband med att vi får taga del av utredningen.

Stockholm den 4 juli 1986

AB Svensk exportkredit

Bernt Ljunggren

Roland Palmér

Medlemsförslag

om en ny nordisk näringspolitik

(Väckt av Hallvard Backe, Gro Harlem Brundtland, Lahja Exner, Eišur Guðnason, Anker Jørgensen, Erkki Liikanen, Peter Muurman, Kaj Poulsen, Pekka Tuominen och Olle Östrand)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska rådets kulturutskott:

I medlemsförslaget uppställs mål för en framtida näringspolitik i Norden, samt anges några viktiga utgångspunkter för en sådan ny politik. Kulturutskottet anlägger i det följande synpunkter på medlemsförslaget till den del det berör utskottets verksamhetsområde.

Inom det nordiska forskningssamarbetet har under senaste tid främst prioriterats en systematiserad nordisk forskarutbildning, forskarkurser, symposier samt forskningsstipendier. Vidare har forskningssamarbetet på kostnadskrävande områden eller på små områden som inte kan erbjuda en livskraftig vetenskaplig miljö i varje enskilt land prioriterats. Medlemsförslaget ger uttryck för stora ambitioner när det gäller att utveckla det nordiska samarbetet på bl. a. forskningsområdet. Insatser efterlyses för att sprida ny teknik och för att ytterligare utveckla det tekniska kunnandet. Samarbetet föreslås ske genom utvecklingen av gemensamma program för forskning och utvecklingsarbete samt genom utveckling av avancerade forskningscentra. Utskottet omfattar de förslag som läggs fram om ytterligare insatser på forskningsområdet. Utskottet framhåller emellertid att en förutsättning för att öka detta samarbete är att ökade resurser kan ställas till förfogande för det nordiska samarbetet som helhet.

Utskottet konstaterar att ett nytt program för Nordiska forskningspolitiska rådet, för den verksamhetsperiod som inleds 1987, för närvarande utarbetas och att förslaget kommer att föreläggas Nordiska rådet. Utskottet anser att frågan om ökat forskningssamarbete framför allt på smala och kostnadskrävande områden även bör tas upp i anslutning till behandlingen av det nya programmet för FPR.

Utskottet betonar att man i arbetet på att utforma ett närmare samarbete

inom näringspolitiken i Norden även bör fästa stor vikt vid samarbetet på kulturområdet. Ett aktivt kultursamarbete utgör i många avseenden en grundförutsättning för starkare satsningar på de områden som nämns i medlemsförslaget.

Vid Nordiska rådets 34:e session 1986 avgavs en rekommendation om intensifierat nordiskt samarbete på yrkesutbildningens område i syfte att uppnå en ökad likvärdighet av yrkesutbildningen i Norden (*rek. nr 4/1986*). Ett sådant samarbete är nödvändigt för att den gemensamma nordiska arbetsmarknaden skall bli verklighet för den enskilda arbetstagaren. Vidare anser utskottet att arbetet för att möjliggöra ökad rörlighet för studenter och lärare i de nordiska länderna bör ges större uppmärksamhet. Utskottet hälsar med tillfredsställelse det initiativ Nordiska industrifonden har tagit till att utveckla en nordisk industriforskarutbildning. Syftet med industriforskarutbildningen är att genom forskningsmässig vidareutbildning av forskningsstuderande främja överförandet av teknologi och expertis mellan de nordiska länderna. Utbildningen bygger på ett projektsamarbete mellan ett företag i ett nordiskt land och en institution vid ett universitet eller en högskola i ett annat land. Utbildningen stärker därmed även kontakten mellan näringsliv och forskning. Utskottet anser att denna typ av forskningsprojekt utgör ett bra exempel på möjligheterna till praktiskt samarbete och anser att denna form av samarbete inom forskarutbildningen ytterligare bör byggas ut. Vidare bör möjligheterna till ett ökat nordiskt forsknings-samarbete när det gäller datateknologi uppmärksammas i det fortsatta arbetet med de förslag som läggs fram i medlemsförslaget. Utskottet fäster även stort avseende vid att samarbetet kring programvaruförsörjningen på skolans område kan föras vidare.

Beträffande möjligheten till ett utökat samarbete inom biotekniken hänvisar utskottet till de utredningar Nordiska forskningspolitiska rådet utför angående möjligheterna till nordiskt samarbete inom forskningen på bioteknologins område. Utskottet stöder ett intensivare samarbete på området. I de nordiska länderna torde det finnas ett stort intresse framför allt för större gemensamma satsningar på grundforskning inom bioteknologin.

Utskottet har givit uttryck för den uppfattningen att länderna aktivare och mera systematiskt bör samverka utanför Norden i internationella samarbetsorgan och i anslutning till olika konkreta samarbetsprojekt. På forskningsområdet har utskottet följt de nordiska ländernas samarbete i anslutning till Eureka-projektet. Inom detta projekt förekommer redan nu ett visst nordiskt samarbete. Ett närmare samarbete skulle emellertid ge länderna en starkare ställning inom projektet och även vara ägnat att stärka ländernas inflytande på eventuella kommande internationella forskningsprojekt. Utskottet avser fortgående följa utvecklingen inom samarbetet beträffande Eureka.

I anslutning till att beslut fattades om en reform av det nordiska samarbetets organisation beslöts även om etableringen av ett nordiskt centrum

för industriell forskning och utveckling i Oslo. Nordiska rådet har förutsatt att ministerrådet till Nordiska rådets 35:e session 1987 i ett särskilt ministerrådsförslag lägger fram planer för uppbyggnaden och för den verksamhet det nya centret skall bedriva (*yttrande nr 4/1986 p. 3*). Verksamheten vid centret bör enligt kulturutskottet utformas så att forskningssamarbetet från början får en central plats i arbetet.

Utskottet finner det naturligt att arbetet med de frågor som aktualiseras i medlemsförslaget förs vidare av det nya industricentrum som avses bli etablerat. Samtidigt konstaterar utskottet, med hänvisning till vad som ovan anförts, att vissa av de frågor som tas upp i medlemsförslaget är av den karaktären att även samarbetsorgan på kulturavtalets område bör indras i det fortsatta arbetet.

Reykjavík den 7 oktober 1986

För Nordiska rådets kulturutskott

Eiður Guðnason

Förman

Nordiska rådets kommunikationsutskott:

Medlemsförslaget

I argumentationen för medlemsförslaget påpekar förslagsställarna att det nordiska näringslivet nu står vid en skiljeväg. Det anses att för att de nordiska ländernas ekonomi inte skall sacka efter, måste utvecklingen i de stora industriländerna i Norden lyckas tillgodogöra sig den potential för utveckling som ligger i att gemensamt och i ett nära samarbete verka för bl. a. tillämpningen av avancerad teknik och produktutveckling. Vidare anses att det behövs en mera medveten och målinriktad teknologipolitik.

Förslaget går ut på att vidta åtgärder enligt följande fyra punkter:

- 1) Inrättande av arbetsgrupper för att med tidsbegränsade mandat söka utarbeta lösningar på vissa definierade problem eller samarbetsbehov inom näringslivet. Det betonas att samspelet mellan den offentliga sektorn, som beställare och användare av (nya) produkter och teknik, samt tillverkarna i Norden måste tas till vara bättre. Det anses att resultatet kan bli en gemensam strategi för utveckling av kunskap och produkter inom bl. a. områden som handikapphjälpmedel, transportsystem, kollektiva transporter, telekommunikationer, datateknologi etc.
- 2) Förstärkning av den näringspolitiska enheten inom Nordiska ministerrådet.

- 3) Ökade insatser, både nationellt och nordiskt, för att sprida tillämpningen av ny teknik, för tekniskt forsknings- och utvecklingsarbete om regler och styrteknik inom datateknologin samt för att vidareutveckla den nordiska datahandlingsplanen och öka dess finansiella resurser.
- 4) Resurser avsätts för att få till stånd ett nordiskt samarbete inför Eurekasamarbetet.

Kommunikationsutskottet

Nordiska rådets kommunikationsutskott delar förslagsställarnas uppfattning att de nordiska länderna är för små för att kunna förvänta sig samma tekniska framgångar som kan nås när Norden gemensamt använder sina resurser och kunskaper för ett gemensamt ändamål.

Nya tekniska aspekter spelar nu allt större roll i den ekonomiska, sociala och kulturella utvecklingen. I vissa fall kräver denna nya avancerade teknik omfattande investeringar, som är alltför stora för att de enskilda länderna skulle kunna klara dem på egen hand. Om varje land arbetar för sig, uppstår faran för dubbelt arbete och effektiviteten blir mindre, vilket bl. a. innebär att utvecklingen av specialiserade kunskaper hindras. Enligt kommunikationsutskottet talar därför allt för att man skall arbeta för att styrka och ytterligare intensifiera det nordiska tekniska samarbetet.

Punkten 1)

Här instämmer utskottet med förslagsställarna i att utvecklingen av gemensamma nordiska kravspecifikationer och att man bör stödja både privat och offentlig teknikutveckling. Det anses riktigt att de nordiska regeringarna tar initiativet härvidlag.

Punkten 2)

Kommunikationsutskottet avstår från att yttra sig om denna punkt.

Punkten 3)

När det gäller punkten 3) har utskottet tidigare yttrat sig om att man i Norden ytterligare borde utveckla det tekniska kunnandet. I sitt betänkande över medlemsförslaget om stöd till genomförandet av ett nordiskt teknologiår 1988 (A 736/t) säger utskottet bl. a.

”att de nordiska länderna tillsammans måste se till att den teknologiska utvecklingen inom Norden håller minst samma takt som i omvärlden.”

Vidare yttrar sig utskottet i sitt betänkande över medlemsförslaget om datateknologin som hjälpmedel i distriktpolitiken (A 722/t):

”Kommunikationsutskottet anser att datateknologin både nu och i framtiden kan ha en stor inverkan på utvecklingen och sysselsättningen i glesbygdsområden i Norden. För att utvecklingen i dessa områden skall

stimuleras av denna nya teknik måste dock tillkomma politiska beslut och direkta åtgärder.''

Eftersom den nordiska handlingsplanen på datateknologiområdet skall ses över under 1987, anser utskottet det vara ett lämpligt tillfälle att nu utvidga och intensifiera den.

Förslagsställarna menar att handlingsplanen borde vidareutvecklas kontinuerligt och få ökade resurser. Kommunikationsutskottet tillstyrker detta förslag och betonar som sin åsikt att man inom detta område får större framgångar om man samarbetar i Norden om dessa frågor, och utskottet erinrar om de stora finansiella resurser som satsas internationellt på det högteknologiska området.

Punkten 4)

Vidare tillstyrker utskottet förslaget punkt 4) om att Norden bör samarbeta för att uppnå en starkare position i det europeiska tekniksamarbetet. Detta gäller inte enbart samarbetet inom Europa utan också på ett vidare internationellt plan. Utskottet är övertygat om att man med ökade resurser och intensifiering av samarbetet ger Norden en ännu starkare position i det tekniska samarbetet industriländerna emellan.

Slutord

Slutligen vill utskottet uppmärksamma det harmoniseringsarbete på teknikområdet som pågår inom EG, vilket man i Norden bör ta hänsyn till. Det är viktigt att man även är observant på det som sker vid sidan av de institutionella organen för att undvika onödigt dubbelarbete.

Med hänvisning till det anförda tillstyrker kommunikationsutskottet medlemsförslaget till den del som berör utskottets verksamhetsområden.

Helsingör den 10 november 1986

För Nordiska rådets kommunikationsutskott

Elver Jonsson

Förman

Nordisk industrifond:

Bakgrund

Det aktuella medlemsförslaget om en ny nordisk handlingsplan med inriktning på näringspolitik bör ses i relation till de handlingsplaner som redan utarbetats inom Nordiska ministerrådet, varvid speciellt följande kan framhållas.

Nordiska ministerrådet (industriministrarna) fastställde 1982 en arbetsplan för "översyn av det nordiska industripolitiska samarbetet". Planen var formulerad som en rad uppdrag till den dåvarande nordiska ämbetsmannakommittén för industri- och energipolitik och förutsatte regelbunden rapportering till industriministrarna. En omfattande rapport med förslag till olika aktiviteter avgavs av ämbetsmannakommittén hösten 1983. Ett av ämbetsmannakommitténs förslag var genomförande av ett industriellt FoU-program.

Vid Nordiska rådets session i Reykjavík 1985 framlade Nordiska ministerrådet en handlingsplan för ekonomisk utveckling och full sysselsättning – "Norden i växt". Handlingsplanen innebär betydande satsningar av värde för den näringspolitiska utvecklingen i Norden. I samband med att handlingsplanen fastställdes beslutade ministerrådet om betydligt ökade ekonomiska insatser inom teknologi och industriell utveckling, vilket bland annat innebär ökade ekonomiska resurser för Nordisk industrifonds ordinarie verksamhet samt finansiering av det tidigare omnämnda industriella FoU-programmet. En väsentlig del av medlen för FoU-programmet kanaliseras via Nordisk industrifond.

Under perioden 1985–1989 genomförs den nordiska datahandlingsplan, som ministerrådet efter flera års utredning fattade beslut om 1984. Nordisk industrifond har fått ansvar för genomförande av den industriellt inriktade delen av datahandlingsplanen.

Inom energiområdet antog Nordiska ministerrådet (industriministrarna) hösten 1985 en "Plan för nordiskt samarbete på energiområdet för perioden 1986–1988".

Synpunkter på det aktuella medlemsförslaget

Nordisk industrifonds styrelse delar förslagsställarnas uppfattning att betydande fördelar kan vinnas genom ökat nordiskt samarbete inom många sektorer inom näringspolitiken. Såsom framhålles i medlemsförslaget kan speciellt stora fördelar nås genom samordning av nordiska resurser i gemensamma program för teknisk forskning och utveckling. Ett utvidgat nordiskt samarbete innebär även en starkare position för de nordiska länderna vid diskussioner och förhandlingar om deltagande i olika internationella samarbetsaktiviteter. Sådant deltagande blir av allt större intresse inom många områden.

Huvuddelen av de förslag som framförs i medlemsförslaget berör teknologipolitiska åtgärder. De exempel på aktuella samarbetsområden som anges har genomgående givits hög prioritet i de nationella FoU-planerna i de nordiska länderna och bör därför ägna sig väl för större samordnade program. Inom flera av de mer industriellt inriktade områdena pågår redan projekt och program med finansiering från Nordisk industrifond. Under de närmaste åren kommer fonden tillsammans med de organ som nationellt har ansvar för stöd till teknisk forskning och utveckling att utvälja ytterli-

gare områden för större nordiska satsningar. Fonden kommer därvid även att försöka tillvarata möjligheterna att få fram nordiska samarbetsprojekt som kan bli kvalificerade som Eureka-projekt.

Oslo den 27 juni 1986

För Nordisk industrifond

Per Gjelsvik

Nordforsk:

Nordforsk har først og fremst synspunkter på nordisk forsknings- og utviklingssamarbeid for å bidra til økt konkurransevne og fornyelse for næringslivet. Det er Nordforsks oppfatning at man bør stimulere ytterligere det teknologiske forsknings- og utviklingssamarbeidet i Norden.

Som ledd i dette har Nordforsk invitert til et nærmere organisatorisk samarbeid med Nordisk Industrifond. Drøftelser/forhandlinger mellom Nordforsk og Nordisk Industrifond er i gang med sikte på en eventuell sammenslåing av disse organisasjonene. Hver for seg representerer disse organisasjonene sterkt overlappende virkeområder og arbeidsoppgaver.

Det er Nordforsks oppfatning at en sammensluttet nordisk organisasjon, som vi forventer vil bli etablert, bør se som en hovedoppgave å utarbeide en handlingsplan i samarbeide med de nasjonale forskningspolitiske organer. Planen bør omfatte de strategiske trekk for å øke det nordiske industrielle forsknings- og utviklingssamarbeidet. Det er Nordforsks oppfatning at nettopp disse instansene skulle kunne sikre nødvendig medvirkning fra de berørte deler av næringslivet.

Stockholm den 9 juni 1986

Tore Tysland

Nordens fackliga samorganisation (NFS) har i skrivelse den 9 juni 1986 forklarat sig stödja medlemsförslaget.

Danmark

Industriministeriet:

— — — skal Industriministeriet til brug ved besvarelsen af Udenrigsministeriets skrivelse udtale følgende:

Industriministeriet kan i det væsentlige tilslutte sig de betragtninger, der fremsættes som baggrund for medlemsforlaget. Man skal i den forbindelse

henvise til rapporten "Øget nordisk teknisk FoU-samarbejde", udarbejdet af en arbejdsgruppe under embedsmandskomiteen for industripolitik i 1983, som på væsentlige punkter er i overensstemmelse med de synspunkter og forslag, der indgår i medlemsforslaget.

Efter vedtagelsen af den nordiske handlingsplan for økonomisk udvikling og fuld beskæftigelse er arbejdet med at realisere rapportens forslag sat i gang, og Industriministeriet forventer, at ministerrådet fremover vil rapportere til Nordisk Råd om dette arbejde.

Arbejdet er for størstedelens vedkommende henlagt til Nordisk Industriefond og NORDFORSK. Det er Industriministeriets opfattelse, at behovet for fremdrift i arbejdet hermed er tilgodeset, og at der derfor ikke er behov for at udarbejde en ny handlingsplan, herunder heller ikke behov for at udvide ministerrådets sekretariat i denne anledning.

København, den 11. juni 1986

P.m.v.

E.b.

Eyvind Moe

Eksp.sekr.

Dansk Arbejdsgiverforening (DA) har i skrivelse den 20 maj 1986 förklarar sig avstå från yttrande då medlemsförslaget faller utanför föreningens arbetsfält.

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd:

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd skal hermed varmt anbefale det fremsatte forslag til gennemførelse. Forslaget rummer en række centrale initiativer, som vil være af stor betydning for den fortsatte erhvervsmæssige udvikling i Norden.

København, den 21. juli 1986

Erik Traberg Jensen

Akademiet for de tekniske Videnskaber:

I Akademiet for de tekniske Videnskaber har vi med interesse læst forslaget til en ny nordisk erhvervspolitik. Vi er enige i, at der i de nordiske

lande er behov for en styrkelse af den teknisk-videnskabelige forskning og af den teknologiske udvikling, og vi kan kun bifalde, at der gøres bestræbelser for dette i nordisk regie.

Jeg skal i det følgende sammenfatte de kommentarer, som er indkommet fra Akademiets medlemmer:

Vedr. forslagens pkt. 1

Ideen er god og rigtig i teorien. Dog må man sørge for, at en liberalisering af visse samfundsmæssige opgaver sker således, at det først og fremmest gavner de nordiske industrivirksomheder.

Foruden de områder, der remses op som genstand for nordisk samarbejde, skal der peges på metal- og maskinindustrien, som spiller en central rolle i de nordiske lande. Her kan fælles programmer for forskning og udviklingsarbejde inden for avanceret produktionsteknik og materialeteknik på en afgørende måde forbedre den nordiske konkurrenceevne.

Vedr. forslagens pkt. 2

Vi har ingen konkrete kommentarer til dette punkt. Personligt vil jeg nok advare mod, at der etableres nye nordiske organisationer/institutioner og foretrække, at man styrker de eksisterende.

Vedr. forslagens pkt. 3

Med hensyn til nordiske forskningsprogrammer eksisterer der i forvejen en del. Nordforsk administrerer nogle vellykkede forskningsprogrammer, og jeg kan oplyse, at vi her på ATV administrerer en relativt ny "Nordisk Industriforskeruddannelse".

Denne uddannelse er sat i gang af Nordisk Industrifond og har den danske Erhvervsforskeruddannelse som forbillede. Uddannelsens princip er, at en forsker udfører et forskningsprojekt i samarbejde med en erhvervsvirksomhed i et nordisk land og et institut på en højere læreanstalt i et andet nordisk land. Formålet er herigennem at udveksle ekspertise inden for det teknisk-videnskabelige område og naturligvis at styrke de teknisk-videnskabelige uddannelser i de nordiske lande. Nordisk samarbejde af denne karakter har den kvalitet, at det bygger på personlige og uformelle kontakter – en samarbejdsform, som jeg mener er meget frugtbar, netop i nordisk regie. Jeg vedlægger en brochure, som beskriver uddannelsen mere detaljeret¹.

Der er altså allerede en række nordiske forskningsprogrammer igang, og måske skulle man vurdere de eksisterende programmer, før man igangsætter nye.

Ideen om at etablere egentlige forskningscentre inden for forskellige vigtige satsningsområder har før været debatteret. Der er mange rigtige

¹ Här ej tryckt.

tanker i det, men ideen lider også af nogle betydelige svagheder. At placere et center for forskning inden for et bestemt felt i ét nordisk land kan betyde, at de andre nordiske lande svækkes indenfor dette felt, fordi der ikke er tradition og mulighed for at kommunikere forskningsresultater, således at de bliver til gavn for alle lande. En forskningsmæssig arbejdsdeling mellem de nordiske lande forudsætter efter min mening en større forskermobilitet.

De områder, der nævnes som emner for fælles forskningsprogrammer, er vigtige, men man må nok prioritere imellem dem. På det bioteknologiske område er der i alt fald i Danmark et omfattende forskningsprogram på vej, og spørgsmålet er, om der er kvalificerede forskere nok til at udfylde både dette og et eventuelt nordisk program.

Vedr. forslagens pkt. 4

Det er vanskeligt at se fordelene ved et nordisk EUREKA. Der kan imidlertid være fordele ved at samarbejde på konkrete områder inden for EUREKA og ved at samordne nogle generelle synspunkter. Der foregår allerede i dag et nordisk samarbejde, idet der afholdes nordiske embedsmandsmøder, hvor man netop drøfter EUREKA-samarbejdet ud fra en nordisk synsvinkel.

Et udbygget nordisk samarbejde vil kræve tilførsel af økonomiske midler. Princippet i EUREKA-samarbejdet er, at hvert land betaler sine projekter, og de midler, der er afsat til dette formål i Danmark, er i forvejen meget beskedne.

Generelt skal man nok vurdere udbyttet af et eventuelt udbygget nordisk samarbejde meget nøje og sikre sig, at der virkelig er interesse fra de parter, som involveres. Mislykkede samarbejdsforsøg gavner ikke den nordiske sag.

Lyngby, den 30. juni 1986

Vibeke O. Zeuthen

Akademiesekretær, lic. techn.

Teknologisk Institut:

Teknologisk Institut kan generelt tilslutte sig forslaget om, at det nordiske industri- og forskningspolitiske samarbejde udbygges.

I efteråret 1986 skal der i Danmark foregå en erhvervspolitisk debat, og samtidig er flere nye programmer og initiativer undervejs i EF-regi. Det vil derfor være meget naturligt, om Nordisk Råd benytter lejligheden til at ajourføre og samordne handlingsplanerne på nordisk plan. Det nordiske samarbejde har i forbindelse med udvidelsen af EF-programmer til også på mange områder at omfatte de øvrige nordiske lande fået et nyt perspektiv, som bør udnyttes.

Hvad angår de virkemidler, der kan tages i brug på nordisk plan, afviger disse ikke principielt fra, hvad der er hensigtsmæssigt på nationalt niveau eller inden for EF. Det er derfor vigtigt, at de nordiske initiativer udgør et logisk, helst lidet bureaukratisk og velkoordineret supplement til de nationale og de europæiske programmer.

Teknologisk Institut har som bidrag til den danske debat om en dynamisk erhvervs politik udformet 20 forslag, hvoraf flere omhandler de 4 områder, der er nævnt i medlemsforslaget.

Såfremt Nordisk Råd måtte beslutte sig til at udarbejde en ny handlingsplan, står vi gerne til rådighed med kommentarer generelt, uddybninger af vore forslag eller bidrag i øvrigt.

Tåstrup, den 3. juli 1986

Morten Knudsen

Finland

Ministeriet för utrikesärendena¹:

Det föreläggs i förslaget, att samspelet mellan den offentliga sektorn samt tillverkarna tas till vara bättre genom att utveckla gemensamma kravspecifikationer och genom att stöda såväl privat som offentlig teknikutveckling genom upphandling. Utrikesministeriet konstaterar till denna del, att de nordiska länderna deltar i multilateralt internationellt standardiseringsarbete och dessutom är det nordiska samarbetet på detta område vidsträckt och mångsidigt. I slutet av 1985 blev en utredning färdig om detta ärende med namnet *Undanröjande av tekniska handelshinder i Norden*. Nordiska ministerrådet har godkänt utredningens förslag till effektivisering och vidareutveckling av verksamheten. För tillfället handhas detta arbete av en handelspolitisk ämbetsmannaarbetsgrupp och den av denna grupp tillsatta ledningsgruppen, den s. k. styrgruppen. Vad den stöd gäller, som ges genom upphandling, bör konstateras att de nordiska länderna som GATT-medlemmar och en del av dem också som EFTA-medlemmar har förbundit sig till att följa principen, enligt vilken offentliga anskaffningar som huvudregel bör tillgå öppet genom anbudskonkurrens. Att inte iakttaga principen skulle ge andra länder anledning till att anklaga de nordiska länderna för protektionism.

I förslaget föreläggs också, att de nordiska länderna skulle sätta av resurser för att få till stånd inbördes samarbete inför Eureka. Eureka är ändå uttryckligen samarbete mellan företag och forskningsinstitut. I detta

¹ Yttrandet översatt från finska.

samarbete är myndigheters roll närmast att bidra som ett slags katalysator. I Eureka-samarbetet har man dessutom betonat dess karaktär som en samarbetsform utan fraktioner. Ett mera officiellt nordiskt samarbete harmonierar sålunda inte naturligt med Eureka-sammanhanget. Däremot har det skett ett inofficiellt informationsutbyte mellan icke-EG-medlemmar, närmast EFTA-länderna. Ett sådant informationsutbyte är nyttigt också mellan de nordiska länderna, men det finns mera begränsade möjligheter till en speciell nordisk koordination. När enstaka Eureka-projekt är i fråga, kan det kanske vara nödvändigt att utreda möjligheterna till nordiskt samarbete mellan företag och forskningsinstitut och kartlägga möjligheterna till utnyttjande av de nordiska arrangemang, som främjar forsknings- och produktutvecklingsverksamhet (Nordisk projektexportfond osv.).

Det teknologiska samarbetet de nordiska länderna emellan äger rum inom ramen för Nordisk industrifond och Nordforsk. På den tekniska forskningens område har Nordforsk många projekt, vilka industrifonden har finansierat tillsammans med nationella finansieringsinstitut. Vad grundande av en näringspolitisk enhet beträffar, så förorsakar näringspolitikens invecklade karaktär, att alla avdelningar i ministerrådets sekreteriat måste delta i behandlingen. Genom att grunda en ny enhet skulle man således inte betydligt effektivisera förvaltningen av näringspolitiken, men det kan finnas behov av en förbättrad koordination mellan olika avdelningar.

Helsingfors den 2 juli 1986

Veli Sundbäck
 Bitr. avdelningschef

Handels- och industriministeriet¹:

Förslagen till näringspolitiska åtgärder i medlemsförslaget reduceras långt till sådana som hör till teknologipolitiken. Så är fallet för offentliga förvärvs vidkommande och i fråga om samarbetet mellan tillverkare. Även i Finland har man försökt intensifiera denna verksamhet, men tillsvidare har resultaten inte motsvarat förväntningarna. I syfte att utveckla gemensamma nordiska kravspecifikationer borde informationsförmedlingen och samarbetet mellan de offentliga parterna utvecklas. Gemensamma specifikationer skulle erbjuda nordiska företag en konkurrensförmån i förhållande till företag i andra länder. Leveransorder borde dock ske på basen av offertkonkurrens. Man bör förhålla sig reserverat till åstadkommande av praktiska resultat från de föreslagna arbetsgrupperna. Att åstadkomma industriellt användbara övernationella resultat är verkligen en lång och svår process.

¹ Yttranden översatt från finska.

Eftersom näringspolitiken är mångtrådig, är Nordiska ministerrådets alla avdelningar verksamma inom detta fält. Utan att känna ministerrådets interna organisationsstruktur och arbetsfördelning anser handels- och industriministeriet att näringspolitiska saker på ett naturligt sätt skulle höra till verksamhetsrådet för generalsekreterarens egen enhet. Ministeriet anser det inte vara av nöden att inrätta en separat, ny avdelning för näringspolitiken.

Mellan de nordiska länderna idkas fruktbarande samarbete på ett flertal områden. Nordiska industrifonden (NI) och Nordforsk (NF) är centrala organisationer för lösning av den teknologiska utmaningen. Av dessa har i synnerhet NF på området för teknisk forskning åstadkommit ett stort antal gemensamma program, som NI finansierat, ofta med nationella finansierare i fråga om det egentliga genomförandet av programmen. Finansieringsansvaret för det i medlemsförslaget nämnda datateknologiska programmet har lagts på NI. De i förslaget nämnda nya programområdena hör till de forskningsområden som NI prioriterar. I syfte att kunna effektivisera de nordiska organisationernas verksamhet behöver man ett ännu bättre samarbete mellan de nationella organisationerna.

Det nordiska Eureka-samarbetet kan i princip finansieras med NI:s medel. Då dess pengar är knappa hör huvudansvaret för finansieringen av Eureka-projekt till enskilda företag och till nationella finansierare inom ramen för varje enskild organisations stadgar. När det gäller att åstadkomma nordiska Eureka-projekt vilar ansvaret tydligt på företagens axlar.

NI och NF spelar en viktig roll inom fältet för den nordiska tekniska forskningen och utvecklingsarbetet. I syfte att utveckla samarbetet är det dock nödvändigt att speciellt nationella organisationer, industriförbund och deras branschorganisationer, forskningsanstalter, högskolor och standardiseringsorganisationer, enskilda industriföretag, myndigheter samt regionala organisationer, vilka ger sitt stöd åt forskning och utvecklingsarbete, intensifierar och utvecklar sitt eget nordiska samarbete. För myndigheter och dessa underlydande anstalter, vilka idkar nordiskt samarbete, bör reserveras tillräckligt med medel för samarbetet, vilka närmast behövs för resekostnader och för olika slags utredningar, som kräver litet pengar. Bland de nordiska organisationerna har NI en på flera sätt betydande insats. Dess finansieringsvolym bör utvecklas i enlighet med de önskemål och förväntningar som ställts på den.

Helsingfors den 27 juni 1986

Seppo Lindblom

Handels- och industriminister

Markku Mäkinen

Överdirektör

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen stöder förslaget om en väsentlig förstärkning av resurserna för nordiskt samarbete inom näringspolitiken, innefattande gemensamma program för forskning och utvecklingsarbete samt utveckling av avancerade forskningscentra. Landskapsstyrelsen delar även förslagsställarnas uppfattning om vikten av att höja kunskapsnivån och beredskapen för ibruktagandet av ny teknologi och behovet av att främja innovationer inom olika branscher.

Enligt landskapsstyrelsens uppfattning bör man inom ramen för ett utvecklat nordiskt tekniksamarbete även fästa avseende vid de studerandes möjligheter att få välja studieort i något av de nordiska länderna.

Landskapsstyrelsen har således inget att invända emot att Nordiska ministerrådet till nästkommande session utarbetar en ny handlingsplan med inriktning på näringspolitik i enlighet med medlemsförslaget.

Mariehamn den 1 augusti 1986

Folke Woivalin

Lantråd

Harry Jansson

T. f. avdelningschef

Island**Industriministeriet¹:**

Som det pekas på i förslaget, er det langt bedre muligheter for de nordiske land til å oppnå et forsprang i den internasjonale konkurransen på et eller annet område ved å samordne sine ressurser i forsknings- og utviklingsvirksomheten. Forskjellige internasjonale utviklingsprosjekter som nå er i gang, som i EF-regi og EUREKA-prosjektet, er av en slik størrelsesorden at de nordiske land er nødt til å samordne sine krefter for å følge med. De viktige områder som regnes opp i forslaget, har i det hele vært aktuelle i forskningsvirksomheten i alle nordiske land og skulle derfor være et godt grunnlag for et nordisk samarbeidsprosjekt.

På de omtalte områder utføres det allerede et betydelig arbeid i regi av Nordisk industrifond, som nordisk datahandlingsplan. Nå er det også i forbindelse med Nordisk industrifond tale om et nordisk prosjekt på det bioteknologiske område. Medlemsforslagets målsetting for et sterkere og mer bestemt nordisk samarbeid på nøkkelområder i hurtig utvikling er i dag meget relevant. Spørsmålet er om en spesiell handlingsplan er nødven-

¹ Yttrandet översatt från isländska.

dig eller aktuell bl. a. med henblikk på hvilke prosjekter og planer allerede nå er i gang eller står for døren. Industriministeriet foreslår at man i stedet for å få i stand en særlig handlingsplan tar særlig hensyn til medlemsforslaget vedrørende målsetting og planer for utvikling av nye næringsgrener i de kanaler for nordisk samarbeid som allerede er for hånden.

Reykjavík, 25. juni 1986

(Ej sign.)

Finansministeriet har i skrivelse av den 26 juni 1986 meddelat att man icke önskar yttra sig över medlemsförslaget.

Norge

Industridepartementet:

Industridepartementet stiller seg i utgangspunktet positive til en oppfølging av handlingsplanen "Norden i vekst" på det næringspolitiske området. I handlingsplanen som ble vedtatt i mars 1985, heter det:

Industri- og næringspolitikkenes hovedoppgave er å stimulere til omstilling, nyskaping og forsterke økonomiens tilbudsside for derigjennom å bidra til økonomisk vekst. Under den nærmeste tiårsperioden må grunnlaget legges for en kvalitativt ny industriell utvikling. Dette må skje dels gjennom fornying i basisnæringene, dels gjennom fremveksten av nye kunnskapsintensive bransjer. Foruten teknisk forskning er grunnleggende forskning i ulike vitenskaper nødvendig.

Den raske ressurskrevende teknologiske utviklingen gjør det svært krevende for de nordiske lands næringsliv å hevde seg internasjonalt. Gjennom et samarbeid i utviklingen av ny teknologi og nye næringer kan de nordiske land samlet styrke sine posisjoner.

Industriministrene i Nordisk Ministerråd har som et ledd i handlingsplanen utarbeidet en rapport om retningslinjene for en effektivisering av nordisk samarbeid på det industrielle FoU-området. Programmet blir administrert av Nordforsk, Nordisk Industrifond og Embetskomiteen for industripolitikk og omfatter følgende:

- a) Øke samarbeidet mellom nasjonale FoU-støttede organ.
- b) Felles kollektive forskningsprogram.
- c) Store nordiske samarbeidsprosjekt.
- d) Industriforskerutdanning.
- e) Samordning av spesifikasjoner ved offentlige innkjøp.
- f) Samarbeid om internasjonal teknikkovervåking.

- g) Samarbeid mellom regionale utviklingsprogram.
- h) Nye system for bedriftsinformasjon.
- i) Samarbeid mellom høyskoler om teknisk utdanning, videreutdanning og grunnforskning.

Ministerrådet har stilt til disposisjon en tilsagnsramme på inntil 16,17 mill. NOK for 1986 og inntil 18,08 mill. NOK for 1987 til gjennomføring av det industrielle FoU-programmet, tilsammen 33,25 mill. NOK.

Som det framgår dekker ministerrådets handlingsprogram noen av de områder som er skissert i forslag A 758/e fra Nordisk Råd. Industridepartementet mener derfor at en i oppfølgingen av handlingsplanen "Norden i vekst" også foretar en vurdering av samarbeidet innenfor det eksisterende program.

I Nordisk Råd's forslag A 758/e påpekes behovet for økte ressurser om en ny og mer ambisiøs nordisk næringspolitikk skal kunne gjennomføres.

Ved utarbeidelse av en eventuell ny handlingsplan, bør nye virkemidler og alternative administrative organ som skissert i forslaget, vurderes.

Vedrørende det konkrete forslaget (pkt. 4) om utvidet nordisk teknologisamarbeid i forhold til EF og EUREKA. Vi vil her kort påpeke at:

- det allerede finner sted konsultasjoner mellom nordiske land innenfor EFTA i forbindelse med EFTA-landenes inngåelse av rammeavtaler om FoU-samarbeid med EF.
- det likeledes er blitt avholdt en del EFTA-konsultasjoner forut for møter i EUREKA's Gruppe av Høyere Embetsmenn.
- såvel det nordiske industriministermøtet 19.11.85 som det nordiske statsminister/samarbeidsministtermøtet 18.12.85, med tilfredshet noterte at Nordisk Industrifond har hjemmel til å støtte fellesnordiske EUREKA-prosjekter. Hittil er imidlertid ingen slike prosjekter lansert.

Til forslaget om NIF som "Clearinghouse" for å samordne fellesnordiske EUREKA-prosjekter, vil Industridepartementet bemerke at den nordiske koordinering bør ivaretas utenom NIF. De nordiske land har utpekt EUREKA-koordinatorer som kan ivareta dette innen EUREKA-organisasjonen.

Oslo, 4. augusti 1986

Etter fullmakt

Andreas Mortensen

Per E. Nilsen

Sverige

Kommerskollegium:

Kollegiet lämnar först några allmänna synpunkter på medlemsförslaget sett ur ett vidare handelspolitiskt perspektiv där det europeiska samarbetet dominerar och kommenterar därefter de fyra olika delförslagen.

Allmänna synpunkter

KK ställer sig positivt till grundtankarna i medlemsförslaget, nämligen att de nordiska länderna gemensamt måste satsa mer på forskning och utveckling för att i framtiden kunna hävda sig i den internationella konkurrensen. Ett ökat nordiskt näringspolitiskt samarbete särskilt inriktat på teknologisk utveckling ter sig därför naturligt. Men man måste också ha klart för sig att den nordiska marknaden trots allt är begränsad och att Danmarks medlemskap i EG kan vara en komplikation i det nordiska samarbetet.

Sverige har sedan länge strävat efter att få till stånd ett vidare europeiskt samarbete på forskningsområdet, särskilt med EG. Ett visst sådant samarbete äger rum inom ramen för COST (European Cooperation in the Field of Scientific and Technical Research) och på fusionsforskningsområdet. Förutsättningarna för ytterligare framsteg synes för närvarande vara mycket goda. Sålunda har Sverige och flertalet övriga EFTA-länder på senare tid slutit bilaterala ramavtal med EG om forsknings- och utvecklingssamarbete, vilka bör utgöra en värdefull plattform och ram för det fortsatta samarbetet med EG på detta område. Forskning och utveckling är också ett av de prioriterade områdena i uppföljningen av Luxemburgdeklarationen om utökat samarbete mellan EG och EFTA-länderna och EFTA-ländernas deltagande i de hittills för EG-länderna reserverade stora forskningsprogrammen i EG, t. ex. ESPRIT,¹ RACE² och BRITE³ har ställts i utsikt. Slutligen bör det nya samarbetet inom ramen för EUREKA nämnas.

Enligt kollegiets uppfattning är det angeläget att det vidare europeiska samarbetet särskilt på forsknings- och utvecklingsområdet beaktas vid de fortsatta övervägandena om näringspolitiska åtgärder i Norden.

Samspelet mellan den offentliga sektorn och tillverkare i Norden

Det föreslås att samspelet mellan den offentliga sektorn som beställare och användare samt de nordiska tillverkarna måste tas till vara bättre. Man

¹ European Strategic Programme for Research and Development in Information Technologies.

² Research and Development in Advanced Communications Technology for Europe.

³ Basic Technological Research and Application of New Technologies.

vill utveckla gemensamma kravspecifikationer, sätta upp referensanläggningar och använda den offentliga upphandlingen som ett stöd till både privat och offentlig teknikutveckling.

Enligt KK:s mening måste man gå fram varligt när det gäller att använda den offentliga upphandlingen i stödsyfte. I GATT-överenskommelsen om statlig upphandling och i EFTA-konventionen finns regler för upphandling som i princip förbjuder diskriminering även om vissa undantag finns för s. k. teknikupphandling. Att använda upphandling som ett stöd kan komma att öppna för kritik utifrån.

Inom EG pågår nu ett mycket omfattande arbete med att förstärka och utveckla den inre marknaden. Man strävar efter att till 1992 ha undanröjt alla fysiska, tekniska och fiskala hinder för den fria cirkulationen av personer, varor och tjänster inom EG. Ett led i detta arbete är att man undanröjer nuvarande hinder för en öppen upphandlingsmarknad inom EG. EFTA-länderna strävar samtidigt efter att öppna denna marknad mellan EFTA och EG. Kontakter och överläggningar pågår. Det är viktigt att nordiska initiativ till olika former av upphandlingsstöd inte stör eller försvårar detta.

Även förslaget att utveckla gemensamma nordiska kravspecifikationer och referensanläggningar bör ses i ett liknande perspektiv. Ett omfattande globalt standardiseringsarbete pågår redan inom ISO och IEC samt för Europa inom CEN och CENELEC. Ett samlat nordiskt uppträdande inom denna ram är givetvis en styrka. De nordiska länderna kan också fungera som en "spjutspets" genom att vara aktiva inom områden där inga internationella eller regionala standarder ännu etablerats.

Förstärkt enhet för näringspolitik

KK är tveksamt till om det verkligen finns ett behov av en förstärkt enhet för näringspolitik inom Nordiska ministerrådet.

Gemensamma program för forskning och utvecklingsarbete

KK har inget att erinra mot att man utvecklar gemensamma nordiska program för forskning och utvecklingsarbete inom områden som inte kolliderar med eller stör det vidare europeiska forskningssamarbetet.

Nordiskt samarbete inför EUREKA

KK tillstyrker förslaget om ett nordiskt samarbete inför EUREKA. Det synes lämpligt att använda den nordiska industrifonden på det sätt som föreslås.

Stockholm den 25 juli 1986

Enligt kommerskollegiets beslut

Leif Lagerstedt

NO – Näringsfrihetsombudsmannen:

Förslaget syftar till att få till stånd ett ökat nordiskt samarbete vad gäller näringspolitiken. Även om de motiv som ligger till grund för förslaget tycks ha sin inriktning på en gemensam nordisk satsning på världsmarknaden så framträder också syftet att inom Norden samordna de offentliga bestämmelser som rör näringslivet.

För att ett företag skall nå framgång på världsmarknaden är det ofta av stor betydelse att ha tillgång till en stor hemmamarknad. De nordiska länderna utgör var för sig små marknader i detta sammanhang. NO delar förslagsställarnas uppfattning att det är önskvärt att de hinder som idag finns för tillskapandet av en gemensam nordisk hemmamarknad i möjligaste mån undanröjs. Ett antal åtgärder med detta syfte finns angivna i Nordiska ministerrådets handlingsplan "Norden i vekst". Ett genomförande av dessa åtgärder skulle stimulera konkurrensen mellan de nordiska företagen och öka dessas möjligheter att satsa på världsmarknaden.

Det är viktigt att en samordnad nordisk näringspolitik utformas i samarbete med företrädare för industrin. Utan en reell förankring i företagandets villkor finns en uppenbar risk att syftet med en satsning på en gemensam nordisk näringspolitik inte uppnås. Det är också betydelsefullt att industrin får tillfälle att medverka för att de tänkta insatserna inom vissa industrigrenar skall bli framgångsrika.

En samordning av den nordiska näringspolitiken kan också stimulera enskilda nordiska företag till ökat samarbete. Inom OECDs ram pågår ett informationsutbyte mellan deltagarländernas konkurrensmyndigheter. Bl. a. har stor uppmärksamhet ägnats olika joint ventureprojekt där företag från olika länder samarbetat. Konkurrensmyndigheterna har därvid varit mindre kritiska till joint ventureprojekt som inriktat sig på samarbete beträffande forskning och utveckling eller utvinandet av naturtillgångar än sådana som gällt samarbete inom tillverkning eller försäljning. I flera fall då konkurrensmyndigheter beslutat godkänna omfattande joint ventureprojekt rörande tillverkning har besluten försetts med villkor vars syfte varit att begränsa eventuella skadliga verkningar på konkurrensen. Som exempel kan nämnas att ett joint ventureprojekt mellan General Motors och Toyota godkändes med förbehåll som begränsade informationsutbytet mellan företagen. Syftet härmed var bl. a. att förhindra att samverkan mellan företagen gick längre än som var absolut nödvändigt för genomförandet av det aktuella projektet.

I det framlagda medlemsförslaget presenteras ett antal konkreta förslag till näringspolitiska åtgärder. Ett går ut på att man skall förbättra samspelet mellan den offentliga sektorn som beställare och användare av produkter och teknik samt tillverkarna i Norden. Det skall ske bl. a. genom utveckling av gemensamma kravspecifikationer, referensanläggningar och stöd till såväl privat som offentlig teknikutveckling bl. a. genom offentlig upp-

handling. Ett genomförande av detta förslag riskerar att komma i konflikt inte bara med det svenska upphandlingsreglementet utan också med åtaganden som Sverige gjort inom ramen för OECD om nordiska företag gynnas på bekostnad av utländska konkurrenter. NO är dock positiv till att den offentliga sektorn utformar kravspecifikationer m. m. så att en vid krets av företag, bl. a. nordiska, effektivt och på lika villkor kan konkurrera vid anbudsgivning. Det kan också många gånger vara värdefullt att pröva utländsk teknik för att stimulera konkurrensen och teknikutvecklingen på den inhemska marknaden.

Även förslaget om ett nordiskt samarbete inför Eureka tillstyrks. När det gäller satsningen på nordiska projekt och konsortier av företag är det av stor vikt att man förutom de positiva effekter sådana kan ha på t. ex. möjligheterna att utnyttja stordriftsfördelar och riskeliminering också beaktar riskerna för konkurrensbegränsande effekter av samverkan mellan företag, i synnerhet om samverkan leder till marknadsdominans.

Stockholm den 18 juni 1986

Gunnar Hermansson

Björn Forssell

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

Med överlämnande av till UHÄ inkomna yttranden från tekniska högskolan i Stockholm, högskolan i Luleå samt universiteten i Uppsala och Umeå (*se nedan*) önskar UHÄ i detta ärende anföra följande.

UHÄ begränsar sig i sitt yttrande till punkten 3 i förslaget som gäller gemensamma program för forskning och utvecklingsarbete. Som bekant har sådana program för kunskaps- och kompetensuppbyggnad i anslutning till olika samhällssektors behov funnits i Sverige under lång tid. Som exempel kan nämnas STU:s i huvudsak industripolitiskt motiverade s. k. ramprogram samt de energiforskningsprogram som initierades i anslutning till de kraftiga prishöjningarna på olja i början av 1970-talet. I själva verket är det så att en icke oväsentlig del av de svenska universitetens och högskolornas totala resurser för forskning och forskarutbildning kommer från sådana statliga program. Det gäller främst de tekniska och de samhällsvetenskapliga fakulteterna. Vad som särskilt tilldrar sig intresset i föreliggande förslag är att man där prövar att anlägga ett för hela Norden gemensamt perspektiv på dessa frågor. Enligt UHÄ:s bedömning borde för de nordiska länderna gemensamma program för forskning och utvecklingsarbete kunna medverka till att utveckla de nordiska ländernas ekonomier. Om sådana program kommer till stånd bör enligt UHÄ:s uppfattning bl. a. följande iakttagas.

- Programmen bör repliera på befintliga vetenskapliga institutioner och i första hand bör sådana institutioner väljas som har en internationellt erkänd position.
- Programmen måste ges en tillräckligt lång löptid. I de fall då det gäller att bygga upp kunskaper och kompetens inom nya områden bör programmen planeras i ett minst 10-årigt perspektiv.
- I syfte att säkerställa en god rekrytering av vetenskapligt kvalificerade forskare bör programmen ges en vid avgränsning. Härigenom får nämligen ett någorlunda stort antal forskare reella möjligheter att konkurrera om forskningsmedlen. Inom programmen bör forskningsprojekten utväljas med hänsyn främst till förväntade vetenskapliga värden.

UHÄ rekommenderar vidare att man i sammanhanget särskilt överväger huruvida uppbyggd vetenskaplig kompetens kan nyttiggöras genom särskilt utformade program för utbyte av forskare och forskarstuderande.

Stockholm den 2 september 1986

På UHÄ:s vägnar

Bengt Thorslund

Lars-Erik Salomonsson

Statens industriverk:

Samspelet mellan den offentliga sektorn och industrin

Offentlig teknikupphandling kan tillgodose inhemska behov och samtidigt stimulera industriell utveckling inom många områden såsom informationsteknik, energiteknik, kollektiva transporter, avfallshantering och medicinsk teknik. Inom flera av dessa områden är emellertid de aktuella köparna kommuner, landsting eller statliga organ med begränsade egna resurser vilket kan göra det svårt för beställarna att genomföra teknikupphandlingsprojekt på jämställd fot med en leverantör. Speciella problem uppstår när den offentliga upphandlingen är splittrad på ett stort antal beställare, t. ex. kommuner. En enskild upphandling kan bli för liten för att täcka kostnaderna för en mer ambitiös teknikutveckling. Problemet kan i viss utsträckning lösas genom samordning av flera beställares upphandling. Härvid kan också industri- och näringspolitiska intressen att stärka den egna industrins konkurrensförmåga komma in i bilden.

I Sverige stöds en samordnad teknikupphandling genom bl. a. STU och en landstingskommunal teknikupphandlingsfond. Under budgetåren 1984/85–1986/87 har dessutom särskilda medel ställts till regeringens förfogan-

de för åtgärder i syfte att stimulera teknikupphandlingsprojekt och åtgärder inom underleverantörsområdet. För verksamheten finns en arbetsgrupp, knuten till industridepartementet, och med representanter för departement vars underställda myndigheter och verk svarar för avsevärd upphandling samt för STU, SIND och Industrifonden. Gruppen har bl. a. till uppgift att

- i samarbete med statliga myndigheter och verk, organisationer inom landstings- och kommunsektorn samt större industriföretag identifiera projekt som kan bli föremål för offentlig teknikupphandling,
- i samarbete med större industriföretag identifiera möjligheter till utveckling av inhemsk insatsvaruproduktion och stimulera genomförandet av uppslagen,
- stimulera samordning av upphandlingsarbetet hos skilda organisationer med liknande behov, typ landsting och kommuner,
- delfinansiera förstudier och teknisk/ekonomiska utredningar kring teknikupphandlingsprojekt,
- delfinansiera utredningar om möjligheter till ökad inhemsk insatsvaruproduktion och underleverantörsutveckling.

De föreslagna arbetsgrupperna för utvecklingen av gemensamma nordiska kravspecifikationer och stöd till offentlig och privat teknikutveckling bl. a. genom upphandling synes få uppgifter som i många stycken är identiska med den svenska gruppens. Erfarenheterna från denna grupp, och dess eventuella motsvarigheter i övriga nordiska länder, bör enligt SIND:s uppfattning nog utvärderas innan ambitionsnivåer och arbetsformer för de nordiska grupperna läggs fast. Vad gäller verksamhetens omfattning och inriktning anser SIND det lämpligt att inleda med en försöksverksamhet inom kanske ett à två områden, varefter man vid positivt utfall kan bredda insatsen. Medicinsk teknik kan vara ett lämpligt försöksområde.

Gemensamma program för forskning och utvecklingsarbete

Mot bakgrund av SIND:s erfarenheter av det havstekniska området är myndighetens bedömning på detta specifika område att ett gemensamt nordiskt program borde innehålla insatser för teknikutveckling inom följande områden:

- utvinning av naturresurser i arktiskt klimat (huvudsakligen olja och gas)
- upptagning av noduler från havsbotten
- utvinning av energi ur temperaturgradienter.

Alla dessa verksamheter är idag olönsamma, på grund av rådande priser på råvaror och energi samt bristande teknik, men bedöms viktiga från försörjningssynpunkt på längre sikt.

Inom de två förstnämnda områdena kan Bottenviken användas som försöksbassäng för utprovning av system som sedan används i arktiskt klimat och på djupt vatten.

Nordiskt samarbete inför Eureka

Om gemensamma nordiska program för forskning och utvecklingsarbete kommer till stånd i ökad utsträckning är det enligt SIND:s mening naturligt att man skapar ett arrangemang på nordisk nivå för att – inom programområdena – initiera och följa upp Eurekaprojektet.

Stockholm den 23 juni 1986

Olof Schönander

Aders Hultkvist

Styrelsen för teknisk utveckling (STU):

STU har till uppgift att initiera, samordna och finansiera sådan teknisk forsknings- och utvecklingsverksamhet, som bedöms väsentlig för den framtida utvecklingen och som annars inte skulle komma till stånd. NTN (N), Tekes (F) och Teknologistyrelsen (D) är STUs systerorgan.

Inom ramen för STUs verksamhet bedrivs ett omfattande nordiskt samarbete såväl vad avser planering och erfarenhetsutbyte som FoU-samverkan i projekt och program.

STU anser generellt att nordiskt samarbete bör ta sin utgångspunkt i nationella behov och förutsättningar. Inom ramen av analyser härom och/eller program kan nordiska samarbetsmöjligheter identifieras och utvecklas.

STU har positiva erfarenheter av nordiskt samarbete inte minst genom välutvecklade kontakter med systerorganen och med Nordisk industrifond.

Den tekniskt-vetenskapliga förnyelse som sker av näringslivets produktionsteknik, produkter och tjänster har sin motsvarighet inom den offentliga sektorn. Mot bakgrund av att de nordiska länderna har en omfattande och relativt liknande offentlig sektor finns mycket goda förutsättningar att i samverkan identifiera behov som förutsätter FoU. Det kan utgöra ett underlag för FoU-samarbete, som även involverar industriföretag.

Rådet har föreslagit nya program inom bl. a. sex områden. Valet av insatser och program bör spegla de behov som kan identifieras enligt ovan. STU kommer i september 1986 att för regeringen redovisa sin syn på behov av FoU-insatser i Sverige, "STU-perspektiv 1986". STU vill i detta sammanhang även erinra om det förslag till samordning mellan Nordforsk och Nordisk industrifond som de båda organens styrelser nyligen lagt fram. Enligt förslagen skall den sammanslagna nya organisationen knytas

till Nordiska ministerrådets sekreteriat. Flera av de frågor som tas upp i medlemsförslaget torde få sin hemvist i den nya organisationen.

Stockholm den 30 juni 1986

Staffan Ulvönäs

Statskontoret:

Vi ser från statskontorets sida självfallet positivt på allt konstruktivt samarbete mellan de nordiska länderna. Vi har därför ingen erinran mot förslaget att till nästkommande session utarbeta en ny handlingsplan med inriktning på näringspolitik. Vad särskilt gäller områdena telekommunikationer och datateknologi, utveckling av nordisk programvara, vill vi endast peka på att det redan på nationell nivå kan vara komplicerat att klarlägga och få genomfört krav på standardisering eller enhetlighet i andra former, till nytta för skilda intressenter med skiftande villkor. Vi anser därför att en ny handlingsplan över dessa båda områden inte bör vara allt för omfattande, utan begränsas till några få men för samtliga nordiska länder särskilt viktiga frågor.

Stockholm den 10 juni 1986

Enligt statskontorets beslut

Lennart Brege

Kungl. tekniska högskolan, arkitektur:

Den högre utbildningen och forskningen har på ett slående sätt satts i samband med näringspolitiken under senare år. Detta gäller internationellt, i vart och ett av de nordiska länderna och på regional nivå. En bakgrund till detta ökade intresse för särskilt teknisk utbildning och forskning är erfarenheten att industriell verksamhet med stark anknytning till teknisk FoU varit vida mer framgångsrik i internationell skala än verksamhet i näringar med låg eller måttlig FoU-intensitet. Tanken är att om stegen från forskning och innovation till produktförnyelse och marknadsintroduktion kan göras korta och snabba är detta en internationell konkurrensför-del. Man brukar tala om dynamisk konkurrens som ett adekvat begrepp att

karaktisera några av villkoren för det framväxande näringslivet. I den dynamiska konkurrensens näringsliv ersätts komparativa fördelar baserade på naturresurser och lägesegenskaper med komparativa försteg baserade på arbetskraftskompetens och temporära tekniska och ekonomiska monopol. Nya marknadsnischer skapas och försvinner i en allt snabbare takt. Nya behovsområden skapas eller dyker upp dit ny teknik efter hand blir mogen att spridas.

Den nya tekniken skapar sannolikt förutsättningar för produktion där effektivitet och småskalighet är lättare att förena än när det gäller den basindustriella verksamhet på råolja-, malm- eller skogsresursgrund som stora delar av det nordiska näringslivet är uppbyggt kring för närvarande. Detta innebär dock inte nödvändigtvis att utbildning och FoU skulle sakna stordriftsfördelar. Kunskapsutveckling sker i regel i internationellt förgrenade nätverk av forskare, även när inte den tekniska utrustningen kräver det.

De nya produkterna eller produktområdena kan komma att kräva mindre uppoffringar av materiella än immateriella investeringar. Investeringar i kunskaps- och kompetensbildning är en fråga både för det privata näringslivet och den offentliga sektorn. Den offentliga sektorns ansvar ligger både i att utbilda tekniker och forskare för det nya näringslivet och att bedriva grund- och tillämpad forskning i närmare samverkan med näringsliv och organisationer än som tidigare varit fallet.

Även om denna verksamhet från den offentliga sektorns sida har sin tyngdpunkt i teknisk utbildning och forskning får de sociala och ekonomiska aspekterna inte väga alltför lätt i sammanhanget. Så t. ex. gäller de nya produktområdena ofta system av varor och tjänster där organisationskunskapsområdet faller utslag vid hantering av en globalt tillgänglig ny teknik. Detta leder till behov av såväl ekonomisk som organisatorisk och socialt inriktad kompetens i det nya näringslivet. Dessutom innehåller de nya produktområdena i växande grad uttalade moment av formgivning och design. Detta leder till behov av utbildning och forskning om konstnärligt skapande verksamhet och samarbete med arkitekter och formgivare bl. a. för att säkerställa passningen mellan funktion och form hos de nya produkterna.

Avsikten med de synpunkter som framförts ovan har varit att ge en bakgrund till de kommentarer till förslagets fyra åtgärdsområden som utgör detta yttrandes huvudsakliga innehåll. Områdena är samspelet mellan offentliga sektorn och nordiska tillverkare, förstärkning av Nordiska rådets näringspolitiska verksamhet, gemensamma nordiska program för FoU samt fördjupat Europasamarbete. I förslaget nämns att dessa områden skall ses som exempel på åtgärds- eller behovsområden. Som avslutning ges några förslag till ytterligare prioriterade verksamheter särskilt mot bakgrund av den högre tekniska utbildningen och forskningens situation i ett nordiskt perspektiv.

I Erfarenheten av studier av samspelet mellan offentliga beställningar

av nya teknik på regional nivå i Norden visar på nedslående resultat. I sin kostnadsjakt beställer offentliga sektorn knappast lokalt. Frågan är om man ens beställer nordiskt. Vad gäller teknikupphandling är förekomsten ännu mera sparsmakad. Utanför den militära sektorn förekommer, åtminstone i Sverige, upphandling av ny och oprövad teknik relativt sällan. Emellertid bör energisektorn i Sverige ses som ett undantag. Det svenska FoU-programmet för energiforskning och dess utvecklingar i form av experimenteringsanläggningar och subventionsstödd introduktion av ny teknik är ett bra exempel på att det går att komma en bit på denna väg. Kontakterna mellan de nordiska länderna vad gäller energisektorns teknikköpare har dock varit relativt få. Det får därför anses vara en mindre framkomlig väg på kort- och medellång sikt att utnyttja instrumentet offentlig teknikupphandling som hävstång för ökat nordiskt samarbete på det näringspolitiska området.

2 Det finns alltför få genomarbetade näringspolitiska studier av det nordiska handelsområdet. En del studier har gjorts av gränshandel och regional samverkan av olika regionala myndigheter. Inom bl. a. NordRefo har studier genomförts av välfärdsskillnader och livsvillkor i olika delar av Norden. Särskilda studier har gjorts av arbetskraftsflyttningen mellan Sverige och Finland. Inte förrän för ett år sedan har en genomarbetad jämförande studie färdigställts av svensk och norsk industris konkurrenskrafts- och lönsamhetsstruktur. Några försök har gjorts att bygga upp ekonomiska modeller för internordisk och internationell handel. En förstärkt enhet för näringspolitiskt samarbete i Nordiska rådet bör därför engageras i en rad större studier av näringslivets struktur och utveckling i ett nordiskt perspektiv. Dessa bör gälla såväl produktionsteknik, FoU och marknadsvillkor som mellannordisk handel, konkurrens och finansiella förhållanden.

3 Det tredje åtgärds paketet får betraktas som förslaget tyngdpunkt. Ett exempel kan belysa den vikt som ett nordiskt perspektiv kan ha i detta sammanhang. Det datateknologiska programmet nämns som ett tidigare prioriterat område. Man kan kanske här lägga in även telekommunikationsområdet. Om inte detta ingår bör det tas upp som ett ytterligare prioriterat samarbetsområde. I Sverige förs bl. a. en debatt om telekommunikationsnätens betydelse för regional utveckling. Som frågeställningen normalt definieras kommer t. ex. en region som Jämtland och en stad som Östersund att bli relativt perifera. Men om ett nordiskt perspektiv lades skulle Östersund bli en möjlig länk i anknypningen av Trondheim med Norges enda tekniska högskola till ett samnordiskt kommunikationsnät. Ett ändrat perspektiv från nationell till nordisk nivå skulle göra även andra infrastrukturförslag som större vägar och banprojekt betydligt mera angelägna än som den nationella skalan ger vid handen.

De programområden som väljs ut för gemensamma initiativ kan vara av två slag. Ett gäller samverkan för att skapa nordiska komparativa förstag inom områden där teknikutvecklingen just nu är särskilt stark. Ett annat

utgörs av samverkan kring behovsområden där komparativa försteg redan finns i något eller några länder eller där geografiska, ekonomiska eller sociala förutsättningar skapar särskilda möjligheter att hitta gemensamma nischer. En väg som bör prövas i sammanhanget är att skapa flera avancerade forskningscentra på nordisk bas men med internationell position. Med det menas att FoU-arbete inom dessa institut skall bedrivas med globalt spjutspetskunnande som mål och med internationell expertis. Finansieringen och stödet till verksamheten skall dock komma från den gemensamma nordiska nivån. Ett sådant institut skulle kunna ha en inriktning mot systemanalys enligt den modell som finns vid öst-västinstitutet IIASA i Wien. Ett annat område skulle kunna gälla teknik i kyla. Ett tredje område av betydelse som inte nämns bland förslagets behovsområden gäller transporter och gods och persontransportlogistik. Ett fjärde område, vars betydelse inte får underskattas, gäller byggnadsteknik, byggnadsmateriel och byggnadsorganisation. Här är det frågan om att utveckla ett länge försummat samarbetsområde där Norden har uttalade gemensamma komparativa försteg.

4 Remissen gäller förslag till utökat samarbete inom det näringspolitiska området inom Norden. Därför är det inte anledning att kommentera Europasamarbetet närmare i detta sammanhang. Det torde vara väsentligt att det nordiska samarbetet sker inom sådana områden och i sådana former att de berörda företagen i Norden ser det som fruktbart att genomföra projekten i denna ram. Därför bör områdesprogrammen vara noggrant utarbetade och förankrade så att program och projekt följer slag i slag. Det framstår inte som självklart att man skall relatera det nordiska programmet till det europeiska samarbetet över huvud taget. Det kan i vissa fall vara fördelaktigt för de nordiska länderna att agera direkt gentemot utomeuropeiska OECD-länder när det gäller att söka tekniksamarbete.

De synpunkter som förts ovan har varit av allmän karaktär, i paritet med graden av generalitet med det utsända förslaget. Den starkaste invändningen mot förslaget är att det i otillräcklig grad strukturerar olika behovsområden eller programområden. I investeringstermer kunde man se åtminstone tre områden som kandidater för nordiskt näringspolitiskt samarbete:

- produkt- och marknadsinvesteringar
- investeringar i materiell infrastruktur
- investeringar i immateriell infrastruktur.

Det första området tar fasta på de nordiska företagens produktionsprofiler och potentiella expansionsområden. Program utvecklas i samarbete mellan nordiska länder som stöder produktförnyelse eller marknadsförnyelse. I stort sett alla områden som räknas upp i förslaget kan ses som delar av just detta behovsområde.

Det andra området gäller samarbete kring investeringar i materiell infrastruktur. I förslaget nämns transport- och telekommunikationssystem men snarast som produkt- eller marknadsområden. Det framförs inte som en

väsentlig del av en nordisk näringspolitik att man gör förbättringar för samverkan kring nordiska produktionsmiljöer. Om inte en dylik verksamhet utvecklas väsentligt kan man dock knappast tro att Nordens konkurrensförmåga gentemot ett välintegrerat Västeuropa skall kunna långsiktigt förstärkas.

Det tredje området gäller den immateriella infrastrukturen eller systemen för kunskapsbildning. Inte heller här ger förslaget intryck av att vara särskilt genomarbetat. Den nordiska nivån har hittills spelat en relativt underordnad roll för kunskapsbildning inom universitets- och högskolesystemen och i samband med forsknings- och utvecklingsansträngningar inom det tekniska fältet. En viss samarbetsbas har utvecklats inom det samhällsvetenskapliga området. Kanske det största bidraget till nordiskt industriellt samarbete för stärkt internationell konkurrenskraft inom det tekniska området skulle vara en samnordisk teknisk högskola med bara forskarutbildning och mycket stora forskningsresurser. Men var skulle en sådan teknisk högskola ligga?

Stockholm den 14 augusti 1986

Folke Snickars

Professor i regional planering

Kungl. tekniska högskolan, svetsteknologi:

Förslaget går ut på att genom näringspolitiska åtgärder stärka utvecklingen av högteknologiska produkter och produktsystem i Norden. Offentlig upphandling på högteknologisystem kan t. ex. samordnas på nordisk basis. Den offentliga sektorns betydelse i sammanhanget betonas liksom samspelet med näringsliv och fackföreningsrörelse. För att stärka det nordiska samarbetet föreslås en "Förstärkt enhet för näringspolitik" inom Nordiska ministerrådet.

Samarbete försiggår redan på flera områden. Förslagsställarna tar upp ytterligare områden där nya program behövs, nämligen bioteknik, materialteknik, energi, miljö, djuphavs- och arktisk teknik.

Förslagsställarna menar att Nordisk industrifond i framtiden borde kunna fungera som ett nordiskt "clearinghus" för olika nordiska projekt och avslutar sitt förslag med en rekommendation att Ministerrådet utarbetar en ny handlingsplan med inriktning på näringspolitik.

Generellt sett är det givetvis av värde om FoU stärks i Norden. Alla nordiska länder undantaget Danmark står utanför EG, där det satsas stora summor på gemensamma FoU-projekt. Det är värdefullt om detta kan kompenseras genom gemensamma nordiska satsningar på högteknologi-projekt. Ingen väg bör lämnas oprövad och varje förslag från de nordiska politikernas sida avseende ökad satsning på teknologisk FoU är välkommet.

Något som förslagsställarna inte nämner i sambandet nordisk näringspolitik är inomnordiska fusioner och företagsköp som ett medel att vidga hemmamarknaden för teknologisk produktion. Antalet inomnordiska köp har ökat men dessvärre har det från respektive statsmaktens sida förmärkts en icke alltid odelat positiv inställning till dylika strukturerande fusioner, måhända dikterat av snävt sysselsättningspolitiska hänsynstaganden.

Då en nordisk näringspolitik diskuteras i ministerrådet bör också frågan om hur dylika företagsfusioner kan underlättas ha sin givna plats på dagordningen.

Stockholm den 1 juli 1986

Nils Erik Hannerz

Professor

Uppsala universitet, nationalekonomiska institutionen:

Behovet av en sådan plan motiveras av dels att de nordiska länderna måste "i tid anpassa och förändra industristrukturen" med hänsyn till teknologi- och produktutvecklingen för att industrin skall kunna hävda sig i den internationella konkurrensen, dels att ett samarbete mellan de nordiska länderna skulle underlätta en sådan önskad utveckling.

Rent generellt är det lätt att instämma i dessa två motiv. Men för att konkurrenskraften skall kunna öka krävs att ytterligare resurser satsas på forskning, teknik- och produktutveckling samt på utbildning. Motionärerna föreslår därför utvecklandet av avancerade forskningscentra och gemensamma FoU-program. Emellertid sker redan industriellt FoU-samarbete i Norden, bl. a. inom ramen för projektet "Norden i vekst" (NIV). Det framgår inte klart av motionen vad motionärerna tänker sig att Nordiska ministerrådet skall göra på denna punkt utöver det som sker inom bl. a. NIV-projektet. Dessutom är effekterna av nya forskningscentra oklara. Om nya forskningscentra byggs upp kan det å ena sidan medföra en försämring av existerande forskning inom de ifrågavarande – och till dem angränsande – forskningsområden vid nuvarande forskningsinstitutioner i Norden. Å andra sidan kan en koncentration av forskningsresurser möjliggöra utnyttjandet av eventuella stordriftsfördelar i forskningsarbetet och därmed verka effektivitetshöjande. Det är sålunda viktigt att en analys görs över de områden inom vilka gemensamma nordiska forskningsinsatser bör ske.

Oavsett vilken omfattning de gemensamma nordiska forskningsinsatserna bör ha, är det viktigt att ny kunskap som produceras inom resp. nordiskt land effektivare sprids till övriga länder. Förslag på åtgärder som

effektiviserar kunskapsspridningen borde därför redovisas i ett näringspolitiskt handlingsprogram. Det är möjligt att motionärernas förslag på en förstärkt enhet för näringspolitik inom Nordiska ministerrådet kan bidra till en effektivare kunskapsspridning. Det är dock ett förslag som måste granskas närmare.

För att de nordiska ländernas välfärd skall kunna utvecklas i en hårdnande internationell konkurrens krävs inte endast ett "spjutspetskunnande" inom ett antal områden. Det krävs dessutom ökade kunskaper hos ett stort antal av dem som arbetar med industriell varu- och tjänsteproduktion. Detta beror emellertid inte motionärerna. En betydande satsning på vidareutbildning krävs för att ökad konkurrenskraft och välfärd skall kunna realiseras. Inom detta område finns betydande samarbetsvinster för de nordiska länderna. Ett näringspolitiskt handlingsprogram måste därför konkretisera samarbetsformerna för denna utbildningssatsning.

Motionärerna framhåller även att samspelet mellan den offentliga sektorn samt tillverkarna i Norden bättre måste tas tillvara. Konkret föreslås, att ett antal arbetsgrupper bildas inom olika områden för att lösa "vissa väl definierade problem eller samarbetsbehov inom näringslivet". Det är möjligt att detta är ett bra förslag. Men det är omöjligt att avgöra det innan de "väl definierade problemen" är definierade. Det finns i detta sammanhang också anledning att påminna om möjligheterna till nordiskt samarbete ifråga om utveckling och export av teknik och systemkunnande inom olika offentliga tjänsteområden, t. ex. sjukvården.

Motionärerna föreslår slutligen ett nordiskt samarbete inför Eureka. Ett sådant samarbete skulle gynna de nordiska företagens konkurrenskraft och följaktligen den nordiska ekonomiska utvecklingen. Förslaget ligger dessutom väl i linje med den samnordiska uppfattningen om samarbete i olika internationella organ.

Mot bakgrund av ovanstående synpunkter tillstyrker N.N. motionärernas förslag att handlingsplanen "Norden i vekst" följs upp med en näringspolitisk handlingsplan. Eftersom motionärernas motiveringar på flera punkter är oklart formulerade är det emellertid nödvändigt att direktiven till arbetet med handlingsplanen är väl preciserade. Likaså är det viktigt att handlingsplanen innehåller konkreta förslag på samarbete inom näringspolitiken.

Uppsala den 26 augusti 1986

Jörgen Ohlsson

Bengt-Christer Ysander

Universitetet i Linköping, rektorsämbetet:

Med överlämnande av yttrande som utarbetats inom temat Teknik och social förändring (*se nedan*) får rektorsämbetet för egen del anföra följande.

Utöver de områden som i medlemsförslaget lyfts fram som angelägna för en gemensam strategi- och programutveckling vill rektorsämbetet, i likhet med tema T-nämnden, betona de ökande möjligheterna till tjänsteproduktion för den internationella marknaden. De nordiska länderna bör här ha goda framtidsmöjligheter, eftersom de i egenskap av små, avancerade länder med stor utrikeshandel har en påfallande stark internationell orientering, något som är väsentligt vid de frekventa personkontakter som kännetecknar tjänsteexport jämfört med varuexport. Utifrån de erfarenheter som f. n. vinnas vid bl. a. de svenska universiteten och större högskolorna, vilka samtliga torde vara engagerade i större eller mindre utsträckning med att på uppdragsbasis bedriva FoU-verksamhet eller uppdragsutbildning för utländska intressens räkning, inte minst utvecklingsländernas, borde en mera sammanhållen tjänsteexportstrategi kunna formuleras, vilken sannolikt med fördel skulle kunna baseras, åtminstone delvis, på en internordisk samverkan.

Linköping den 28 augusti 1986

På rektorsämbetets vägnar

Curt Karlsson

Universitetet i Linköping, tema teknik och social förändring:

Medlemsförslaget ifrågasätter inte den ekonomiska politik som hittills förts i de nordiska länderna. Skrivningen utgår ifrån att gällande målsättningar består, bl. a. i bemärkelsen att de nordiska företagen förutsätts konkurrera på världsmarknaden inom i stort sett alla branscher/områden, men främst inom de högteknologiska sektorerna. Den nordiska samordningstanken i dessa avseenden är naturligtvis ny även om verksamheternas inriktning är traditionell. Betoningen av att "småskaliga och människovänliga lösningar" skall prioriteras kan dock betecknas som ny.

Om man utgår från att förslaget innebär skapande av en utökad hemmamarknad, så är konkretiseringarna under förslagets punkt 1 viktiga och riktiga. Offentliga beställningar har, också internationellt sett, visat sig vara ett av de få verkningsfulla medlen för att skapa industriell förnyelse och tillväxt. De föreslagna områdena förefaller vara väl valda även om

man, naturligtvis, kan tänka sig flera och/eller andra. Vi skulle vilja erinra om att tjänsteproduktion, och tjänsteexport, tycks bli allt viktigare. Tjänsteandelen i produktion och exporten av "hårda" industriprodukter är ständigt stigande. Här har de nordiska länderna och deras företag goda möjligheter att hävda sig internationellt.

Även i andra avseenden har de nordiska företagen komparativa fördelar som bör tillvaratas vid ett eventuellt utökat samarbete. Den s. k. spetsteknologin är spektakulär och i viss mån glamorös. De tekniska tillämpningarna bakom den teknologiska frontlinjen är mindre uppmärksammade men av stor kommersiell betydelse. Som exempel på det sistnämnda kan bl. a. nämnas den datamognad som finns i nordiska företag också i traditionella branscher och i små enheter. Sådana förhållanden kan vara av stor betydelse i en konkurrenssituation som ett försäljningsargument. Utrymmet för erfarenhetsutbyte och framtagning av tillämpningar t. ex. för små och medelstora företag torde vara goda på nordisk basis.

Det är för den sistnämnda typen av företag som ett utökat samarbete, antingen det initieras av en aktiv näringspolitik eller ej, torde vara mest angeläget. Dessa företag har mera sällan utländska kontakter och kunska-per om möjliga samarbetspartners. Här kan stora förbättringar göras. Som ett exempel kan nämnas de amerikanska offentliga uppköp som regelbundet också görs hos små och medelstora företag. I detta arbete, som torde omfatta åtgärder av en rad olika slag, kan inom forskningsområdet aktiva universitet och högskolor spela en positiv och aktiv roll. Även i övrigt bör redan existerande organisationer utnyttjas.

Inledningsvis nämndes att förslaget utgår ifrån att den rådande näringspolitiska inriktningen skall bestå. Ett utökat nordiskt samarbete skulle också kunna bli en bas för en utökad hemmamarknad vars syfte var att minska övrigt utlandsberoende. En sådan utgångspunkt skulle i väsentliga avseenden öka handlingsalternativen, i andra avsevärt reducera dem. Möjligheterna att verkligen prioritera "småskaliga och människovänliga lösningar" torde förbättras. Inom detta område bör redan nu de nordiska ländernas möjligheter att lyckas vara goda genom det goda samarbete som finns mellan de fackliga organisationerna och företagsledningarna.

Linköping den 19 augusti 1986

För tema T-nämnden

Ulla Riis

Tema T-ordförande

Göteborgs universitet har i skrivelser från samhällsvetenskapliga och matematisk-naturvetenskapliga fakultetsnämnderna av den 20 respektive 25 augusti 1986 förklarat sig avstå från yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Umeå universitet, rektorsämbetet:

Rektorsämbetet tillstyrker i allt väsentligt förslaget om en ny nordisk näringspolitik. Förslaget förutsätter avsevärda volymer forskning som med fördel kan vara förlagd till universitet och högskolor. För att förenkla det nordiska samarbetet skulle t. ex. en forskningsfond kunna inrättas. Det skulle underlätta ett samarbete mellan olika forskningsområden och universitetet.

Umeå den 25 augusti 1986

På rektorsämbetets vägnar

Ulla Blomqvist

Högskolan i Luleå, Institutionen för industriell ekonomi och samhällsvetenskap:

Bakgrund

Föreliggande medlemsförslag beskriver situationen för de nordiska ländernas näringsliv som något av en valsituation. För att kunna möta den framtida och pågående strukturomvandlingen inom de nordiska länderna krävs ett samarbete mellan de nordiska länderna. Detta skulle främst vara föranlett av bl. a. den snabba teknologiska utvecklingen. De nordiska länderna är till sin storlek för små för att ensamma klara den alltmer ökande internationella konkurrensen. Specialiserade kunskaper är den viktigaste komparativa fördelen för de nordiska länderna. För att klara en ekonomisk tillväxt och balans i utrikeshandeln krävs en strukturell omvandling i Norden. Denna omvandlingsprocess kräver en medverkan och målinriktad teknologipolitik och resurser, lokalt och regionalt, för risktagande och samspel med inte minst de mindre och medelstora företagen.

Ovan beskrivna situation i medlemsförslaget överensstämmer i stort med min uppfattning om den aktuella situationen inom nordiskt näringsliv.

Förslag till näringspolitiska åtgärder

Förslaget pekar ut följande områden som några av de viktigaste:

1. Samspelet mellan den offentliga sektorn som beställare och användare av nya produkter och teknik, samt tillverkare i Norden måste tas till

vara bättre. Såväl privat som offentlig teknikutveckling, bl. a. genom upphandling, är viktiga inslag i detta samarbete.

Arbetsgrupper bör inrättas för att med tidsbegränsade mandat söka utarbeta lösningar på vissa väl definierade problem eller samarbetsbehov inom näringsliv.

2. En förstärkt enhet för näringspolitik inom Nordiska ministerrådet.
3. Gemensamma program för forskning och utvecklingsarbete samt utveckling av avancerade forskningscentra.
4. Ett utvecklat tekniksamarbete inom Norden ersätter inte ett fördjupat europasamarbete. De nordiska länderna bör därför tillsammans sätta resurser för att få till stånd ett nordiskt samarbete med övriga Europa (Eurekasamarbete). Nordiska Industrifonden skulle kunna tjäna som samordnare för denna typ av projekt. Även om tyngdpunkten kommer att ligga på storföretagen kommer samspelet mellan de offentliga institutionerna och näringslivet att utgöra ett viktigt inslag.

Jag instämmer i de framförda förslagen som torde vara framkomliga och viktiga steg i ett framtida utökat nordiskt samarbete. Skulle jag betona något av förslagen som mer angeläget och intressant vore det förslaget om privat och offentlig teknikutveckling bl. a. genom teknikupphandling. Denna form av samarbete mellan näringslivet och samhället på affärsmässiga grunder, kan bli ett nytt inslag i strukturomvandlingen. Den offentliga sektorn i de nordiska länderna är en stor upphandlare av varor och tjänster och bör vara intresserad av teknisk utveckling i nära samarbete med näringslivet i de nordiska länderna.

Luleå den 14 augusti 1986

Lars Lassinantti

Forskningsrådsnämnden:

Medlemsförslaget syftar till att via intensifierat nordiskt samarbete öka det nordiska näringslivets konkurrenskraft genom en satsning på kunskapsintensiv, specialiserad och högteknologisk produktion. Nämndens yttrande kommer endast att beröra den del av medlemsförslaget som gäller forsknings- och utvecklingsarbete.

I förslaget ingår att gemensamma nordiska program för FoU bör utvecklas inom ett antal teknikområden som måste betraktas som nyckelområden. Vidare föreslås att de nordiska länderna så långt möjligt bör uppträda som en enhet i det europeiska FoU-samarbetet. Särskilt gäller detta i det s. k. Eureka-samarbetet.

Medlemsförslaget är principiellt hålllet och innehåller inga konkreta för-

slag. Nämnden kan dock konstatera att de nordiska länderna ofta handlar med betydande enighet i det europeiska forskningssamarbetet, t. ex. inom ESF, och att detta ger en klar styrka och inte sällan betydande inflytande. Vad gäller det direkta FoU-samarbetet i Norden borde det på kunna utvecklas och de sakliga förutsättningarna härför torde i de flesta fall finnas. Så t. ex. bör de nationella FoU-finansierande organen kunna utveckla sitt samarbete ytterligare på så sätt som skett på några områden. Om sådant samarbete underlättas av gemensamma nordiska program kan variera mellan olika FoU-områden. Givetvis underlättar tillgång på medel för nordiskt samarbete ett samgående.

Stockholm den 15 augusti 1986

För forskningsrådsnämnden

Hans Landberg

Roger Svensson

Medlemsförslag

om finansieringen av det nordiska samarbeidet

(Väckt av Lennart Andersson, Hallvard Bakke, Gro Harlem Brundtland, Eiður Guðnason, Anker Jørgensen, Preben Lange, Grethe Lundblad, Peter Muurman, Bernhardt Tastesen och Pekka Tuominen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

De nordiske industriforbunds fellesorgan:

Våre organisasjoner har uttrykt stor interesse for en intensivering av det nordiske samarbeid. Vi tror det ville kunne bidra til vekst i våre økonomier. Når vi likevel ikke finner å ville støtte det forslag som er fremlagt om å avsette et bestemt beløp til finansiering av det nordiske samarbeid, skyldes det flere forhold.

For det første er den økonomiske situasjon slik i alle våre land at enhver økning i de offentlige utgifter blir prøvet nøye. Vi anser dette riktig, og ønsker at også finansiering av nordisk samarbeid blir underlagt den samme budsjettmessige prøvning.

Videre er det fra næringslivets side ikke lagt frem forslag som skulle kreve store finansieringsøkninger i de nordiske samarbeidsbudsjettene. De mest påkrevde oppgaver i det nordiske samarbeid i dag er, etter vår mening, slike som er lite kostnadskrevende. Det gjelder f. eks. liberalisering av kapitaloverførsler, av etableringer og fjernelse av handelshindringer. Dersom det skulle fremmes kostnadskrevende prosjekt f. eks. innen infrastruktur, bør disse finansieres på markedsmessig måte.

På bakgrunn av dette vil vi fraråde at det blir satt opp mål og former for finansiering av det nordiske samarbeid, løsrevet og uavhengig av program for anvendelse av midlene.

Oslo, 1. september 1986

Knut Lofstad
Adm. direktør

Nordiska akademikerrådet (NAR):

NAR instämmer i medlemsförslagets intentioner att kraftigt förstärka resurserna till nordiskt samarbete. Det är NAR:s uppfattning att mycket återstår att göra för att stärka den gemensamma ekonomiska utvecklingen i Norden. NAR vill särskilt understryka behovet av kraftigt ökade resurser till samverkan på utbildnings- och forskningsområdet i Norden. En effektivare nordisk samverkan kring forskarutbildningar och forskningsprojekt skulle kunna realisera många verksamheter som varje land i sig är för litet att bära.

Enligt NAR:s uppfattning finns det ett klart behov av en modell för finansiering av det nordiska samarbetet som kan generera ökade resurser och som kan ge stabilitet och långsiktighet i samarbetet. Den föreslagna modellen utgör enligt NAR:s uppfattning en av flera möjliga modeller som bör utredas ytterligare före slutligt ställningstagande.

Stockholm den 20 augusti 1986

Nordiska akademikerrådet

Jörgen Ullenhag

Ordförande

Nordens fackliga samorganisation (NFS) har i skrivelse den 9 juni 1986 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Nordiska unionen för arbetsledare, tekniska funktionärer och andra chefer (NAU):

Förslaget om att varje land i ökande takt skall sätta av medel för det nordiska samarbetet, så att man i mitten av 1990-talet är uppe i 0.1% av BNP ligger i linje med NAUs önskan om utökat nordiskt samarbete. NAU har också i tidigare remissvar till Nordiska rådet ställt sig positiv till förslag om utökat nordiskt samarbete.

Enskilda är de nordiska länderna små. Strukturuomvandling på grund av ny teknik, som de nordiska länderna är utsatta för, precis som andra länder, kräver stora resurser i form av forskning och industriella satsningar. För att stärka konkurrenskraften gentemot omvärlden är ekonomiskt samarbete mellan de nordiska länderna nödvändigt. NAU ställer sig därför positiv till att medel avsätts till sådant samarbete.

NAU är emellertid tveksam till om just 0,1% av BNP är den rätta storleken på det ekonomiska samarbetet vid mitten av 1990-talet. Den föreslagna storleken kan i nuläget vara ett riktmarke. NAU föreslår dock att det snarast utreds vilken form av samarbete som är lämpligt. En sådan utredning bör därvid inte vara låst vid en slutlig avsättning om 0,1% av BNP, utan istället ligga till grund för ett senare ställningstagande om avsättningens storlek.

Stockholm den 30 augusti 1986

Nordiska unionen för arbetsledare, tekniska funktionärer och andra chefer

Jorma Reini

Danmark

Finansministeriet:

De i medlemsforslaget fremførte ønsker om styrkelse af såvel det økonomiske og teknologiske samarbejde som det kulturelle, herunder forskning og uddannelse, er der enighed om også i den danske regering.

Med hensyn til fremgangsmåden til opnåelse heraf har forslag om en automatisk virkende finansieringsform for det nordiske samarbejde tidligere været drøftet af finansministrene bl. a. på grundlag af Katznelson-gruppens rapport vedr. den fremtidige finansiering og budgettering af det nordiske samarbejde. I Nordisk Ministerråd (finansministrene) var der flertal for gruppens forslag om at opretholde den nuværende finansieringsform.

Dette synspunkt deles fortsat af den danske regering.

Fastsættelse af det samlede nordiske budgets størrelse må ske i sammenhæng med fastsættelsen af de nationale budgetter og bør ikke låses fast uafhængigt af disse. En sådan fastlåsning ville virke uhensigtsmæssig overfor ønskede tilpasninger til ændrede økonomiske eller politiske forhold, hvor en større fleksibilitet må være at foretrække.

Endvidere ville en automatisk finansieringsform kunne forflygtige ansvaret for en effektiv udnyttelse af bevillingerne.

Den nuværende finansieringsform bør derfor fastholdes – gerne udbygget med en flerårig rammebudgettering og en egentlig projektevaluering, som Ministerrådets budgetexpertgruppe er anmodet om at stille forslag til.

Kombinationen af budgetteringsrammer for en længere budgetperiode end den nuværende med en grundigere vurdering af virkningerne af de forskellige institutioners virksomhed og projekter vil give et væsentligt

bedre prioriteringsgrundlag for beslutninger om en evt. udvidelse af det samlede nordiske budgets størrelse og fordelingen på sektorer og enkeltprojekter.

København, den 1. september 1986

P.m.v.

E.b.

Charlotte Jespersen

Dansk arbejdsgiverforening:

Som svar på Præsidiets henvendelse af 22. maj d.å. skal vi meddele, at vi finder ovennævnte medlemsforslag uhensigtsmæssigt i to henseender.

For det første mener vi, at den syvfoldning af det nordiske samarbejds finansieringsgrundlag, som vil være konsekvensen af at følge forslaget rekommendation om, at der på de nordiske landes statsbudgetter afsættes et beløb svarende til 0,1 % af BNP til finansiering af det nordiske samarbejde, er ude af proportion med de faktiske behov.

Vi kan tilslutte os forslagsstillernes påpegning af, at erhvervslivet må styrkes økonomisk og teknologisk, men vi savner i medlemsforlaget dokumentation for, at en sådan styrkelse kræver en ressourceforøgelse i den foreslåede størrelsesorden.

Vi skal i den forbindelse ikke undlade at gøre opmærksom på, at den ønskede styrkelse af det nordiske erhvervsliv efter vor opfattelse snarere opnås gennem en fjernelse af de bestående hindringer for direkte kontakt mellem virksomhederne i Norden end gennem forøgede bevillinger til de nordiske institutioner.

For det andet er vi betænkelige ved selve det princip for finansiering af et nordisk samarbejde, som anbefales i medlemsforlaget. En fremgangsmåde som den foreslåede, hvor budgettet snævert knyttes til udviklingen i BNP, vil nemlig i realiteten indebære, at det er ressourceomfanget, der styrer behovet og ikke omvendt.

På den baggrund kan vi ikke tilslutte os det ovennævnte medlemsforslag, men vil i stedet opfordre til, at man evt. som led i den videre behandling af forslaget, iværksætter en debat om mål og midler i det fremtidige samarbejde mellem de nordiske lande med deltagelse af politikere, embedsmænd og repræsentanter for arbejdsmarkedet, erhvervslivet og andre organisationer.

Det er vor opfattelse, at der gennem en sådan debat om indholdet af det fremtidige samarbejde vil kunne ydes et langt mere værdifuldt bidrag til samarbejdets udvikling end gennem en udvidelse af dets finansieringsgrundlag.

København, den 21. august 1986

Dansk Arbejdsgiverforening

Birte Johansen

/Søren Holm Jensen

Finland

Ministeriet för utrikesärendena har i skrivelse den 12 september 1986 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Finansministeriet¹:

Medlemsförslaget har motiverats bl. a. med förbättrande av det nordiska näringslivets konkurrenskraft. I förslagets motiveringar anses att en förstärkning av det nordiska ekonomiska samarbetet möjliggör en framgångsrik anpassning till de nya krav och villkor världsekonomin ställer. Förslaget skulle, om det förverkligas, innebära att utgifterna för det nordiska samarbetet skulle mångfaldigas under de första åren av 1990-talet.

Finansministeriet konstaterar, att det nordiska samarbetets resurser reellt har ökat kontinuerligt i synnerligen snabb takt. De utgifter som ingår i till exempel de samnordiska budgeterna har reellt sett stigit från år 1980 till år 1986 med cirka 50 procent. Realväxten för 1987 års budget uppskattas till omkring 5 procent.

Det nordiska samarbetets finansiering och budgetering har utretts inom en arbetsgrupp (den s. k. Katznelson-gruppen) tillsatt av Nordiska ministerrådet (finansministrarna). Arbetsgruppen utredde olika möjligheter för att ta i bruk nya normer för dimensionering av den samnordiska budgetens utgiftsposter. Föremål för utredning var även bindning av utgifterna till den sammanräknade nordiska bruttonationalprodukten. Arbetsgruppen kom dock fram till, att det med tanke på de nordiska ländernas nationella strävanden till minskande eller avlägsnande av automatik som budgeteringsgrund, är svårt att motivera en ökning av de automatiska faktorerna inom det samnordiska budgeteringssystemet. En sådan automatisk höjning av budgetens nivå, som inte bygger på en grundlig behovsprövning, tillför

¹ Yttrandet översatt från finska.

utgiftsutvecklingen svårt förutsebara drag och arbetsgruppen kom därför av dessa skäl till slutsatsen, att inte rekommendera nya fasta normer. Arbetsgruppen rekommenderade, att det nuvarande betalningssystem som baserar sig på ländernas bruttonationalinkomst används även i fortsättningen.

Kännbara förändringar har under senaste tid gjorts inom det nordiska samarbetets budgetering. Det har fattats beslut om förkortning av budgetförberedelserna från tidigare två år till ett år. Den budget som antagits för år 1987 är den första, i vilken ingår både den tidigare separata kulturbudgeten och den allmänna budgeten. Som bäst utreds ibruktagande av rambudgetering vid den samnordiska budgetens beredning. Med tanke på det senast nämnda förberedelsearbetet är en ökning av automatiken, vilket ibruktagande av bruttonationalproduktandelen skulle innebära, ett motsatt strävande.

Med hänvisning till det ovan sagda ställer sig finansministeriet negativt till införande av den i medlemsförslaget framförda, på en procentuell andel av BNP byggande finansieringsmetoden inom det nordiska samarbetet.

Helsingfors den 4 juni 1986

Esko Ollila
Finansminister

Teemu Hiltunen
Statssekreterare

Undervisningsministeriet hänvisar i skrivelse den 8 oktober 1986 till finansministeriets uttalande av den 4 juni 1986 (se ovan).

Handels- och industriministeriet¹:

De nordiska länderna står ekonomiskt inför omfattande strukturförändringar och fortsatt anpassning till förskjutningarna inom världsekonomin. Samtidigt har de nordiska folkhushållen på 1980-talet stått inför nödvändigheten att föra en restriktiv budgetpolitik och begränsa den offentliga tillväxten. Detta har ställt nya krav också på det nordiska samarbetet.

Den nordiska samarbetsbudgeten har kraftigt ökat under 1980-talet och snabbare än det finska statsförslaget. Man beräknar att den nordiska budgetens reelltillväxt under 1987 blir ca 5%. Inom förvaltningen har man också strävat till att reformera rutinerna vid beredningen av den nordiska budgeten.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Nordiska ministerrådets handlingsplan för ekonomisk utveckling och full sysselsättning innehåller många element för att främja det ekonomiska samarbetet. Detta sträcker sig över vitt skilda områden och omfattar även forskning och utveckling.

Handels- och industriministeriet finner det viktigt att det ekonomiska samarbetet i Norden fördjupas på det sätt som de olika sektorsprogrammen inom Nordiska ministerrådet avsett. Också sammanslagningen av de två ministerrådssekreteriater ger nya möjligheter till nya koordinerade insatser vid implementeringen av planerna.

Handels- och industriministeriet anser att de nya finansiella krav, som kan uppstå i samband med genomförandet av ovan nämnda handlingsplaner, i första hand bör bedömas inom ramen för beredningen av den nordiska budgeten, medan vissa större, t. ex. datateknologiska projekt bör kunna bli föremål för en extra anslagsbeviljning av de nordiska regeringarna. En automatisk ökning av de finansiella resurserna för det nordiska samarbetet förefaller sålunda i detta skede omotiverat.

Helsingfors den 27 augusti 1986

Seppo Lindblom

Handels- och industriminister

Bo-Göran Eriksson
Konsultativ tjänsteman

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund och Affärsarbetsgivarnas centralförbund:

Förslagsställarna påpekar helt riktigt, att den tekniska kompetensen och ekonomiska styrkan i de nordiska ländernas näringsliv måste förstärkas, för att dessa skall kunna anpassa sig till nya teknologier och strukturförändringarna i världsekonomin. Att dessa bäst skulle ske genom en väsentlig ökning av det med offentliga medel finansierade institutionaliserade nordiska samarbetet är däremot inte lika säkert. Sannolikare är, att det nordiska näringslivets nationella och sammantagna styrka bäst ökas genom att dess egna samarbetsförutsättningar förbättras, bland annat genom att tariffära och non-tariffära handelshinder bortskaffas, kapitalrörelser liberaliseras, etc., kort sagt genom att det direkta samarbetet mellan företagen inom Norden avregleras.

Inga omständigheter talar för att resultaten av det offentligt finansierade nordiska samarbetet står i direkt proportion till de använda medlen i allmänhet, eller till sjufaldigade resurser i synnerhet. Storleksordningen 0,1% av BNP saknar därmed förankring i verkligheten. Förslaget bygger på tanken att man först avsätter resurser, och sedan försöker hitta på vad de skall användas till. Utgångspunkten för fastställandet av resurserna för

det nordiska samarbetet bör dock tvärtom vara behovet av resurser, vilket i sin tur bestäms av den önskade verksamhetens omfattning. Och ledstjärnan för det nordiska samarbetet bör ständigt vara, att det ger resultat som beträffande både kvalitet och kvantitet motsvarar insatsen. Hittills har detta inte alltid varit fallet, utan man har splittrat sig över ett stort och svåröverskådligt fält i stället för att koncentrera sig på klart definierade samarbetsfrågor med klara målsättningar och konkreta resultat.

På ovan anförda grunder ställer vi oss avvisande både till medlemsförslaget och till alla andra schablonmässiga metoder att fastställa de ekonomiska resurserna för det nordiska samarbetet. Däremot finner vi det önskvärt om man, till exempel i samband med den fortsatta behandlingen av förslaget, kunde igångsätta en seriös principdiskussion om det nordiska samarbetets framtida inriktning, ambitionsnivå, prioriteringar och målsättningar. I en sådan diskussion kunde såväl politiker och tjänstemän som näringslivets, fackföreningsrörelsens och andra intressenters representanter ge värdefulla bidrag till utstakandet av det framtida nordiska samarbetet.

Helsingfors den 12 augusti 1986

Arbetsgivarnas i Finland
centralförbund

Heikki Konkola

Affärsarbetsgivarnas
centralförbund AAC

Jarmo Pellikka

Island

Finansministeriet¹:

Forslagets innhold er på den ene side at medlemslandene i Nordisk Råd skal anvende langt større pengemidler til nordisk samarbeid enn tilfellet er nå, og på den annen side at medlemslandene skal anvende en bestemt prosentdel av nasjonalproduktet til nordisk samarbeid.

Finansministeriet sendte anmodningen om uttalelse videre til Finansministeriets budsjettavdeling. Dette er i samsvar med arbeidsfordelingen mellom disse instanser.

Det første punktet som er nevnt ovenfor, kan bare besvares av politisk oppnevnte instanser. Finansministeriets budsjettavdeling vil følgelig ikke behandle det nærmere.

Hovedsaken i det siste punktet er at det beløp som blir anvendt til nordiske anliggender ifølge det fellesnordiske budsjett, skal knyttes til en på forhånd bundet relasjonsstørrelse. En arbeidsgruppe under Nordisk

¹ Yttrandet översatt från isländska.

ministerråd (finansministrene) har behandlet en lignende finansieringsordning. Der gikk man ut fra en samordning av nasjonens omsetnings- og merverdiavgiftsordninger og utligning av en nordisk merverdiavgift. Arbeidsgruppens konklusjon var som følger:

— — — den samlede udgiftsudvikling vil blive snævert koblet til stigningstakten i det totale nordiske momsgrundlag. Arbeidsgruppen finder det derfor ikke formaalstjenligt at indføre et saadant system.

Arbeidsgruppen anbefaler paa denne baggrund, at den nuværende finansieringsform opretholdes — — —¹

Det er Finansministeriets budsjettavdelings oppfatning at den ordning som foreslås i medlemsforslaget, har de samme ulemper som det før nevnte forslag om en nordisk merverdiavgift.

Finansministeriets budsjettavdeling kan derfor ikke anbefale at det blir vedtatt en finansieringsordning for nordisk samarbeid av den art som medlemsforslaget innebærer.

Reykjavík, 13. oktober 1986

P.v.a.m.

Magnús Pétursson

Undervisningsministeriet²:

I denne anledning fremhever ministeriet at det er enig i at en styrking av det nordiske samarbeid, bl. a. på utdannings- og kulturområdet, vil være egnet til å befeste de nordiske folks posisjon i den fremtidige verden. Hovedsaken er at denne styrking finder sted på målbevisst måte, hvor stor del av nasjonalproduktet som enn kan bli anvendt i dette øyemed til enhver tid.

Reykjavík, 22. september 1986

P.v.a.m.

Knútur Hallsson

Arni Gunnarsson

¹ "Finansiering og budgettering af det nordiske samarbejde", rapport fra arbeidsgruppen vedrørende den fremtidige finansiering og budgettering af det nordiske samarbejde, oktober 1985, s. 28.

² *Yttrandet översatt från isländska.*

Norge**Finans- og tolldepartementet:**

Finansdepartementet deler synet om å styrke det nordiske samarbeid på de områder hvor det er mulig å oppnå resultater som det er vanskelig å oppnå ved kun å satse nasjonalt. Antall gode internordiske prosjekter som forefinnes, bør derfor være den avgjørende faktor i den videre styrking av det nordiske samarbeid.

Hovedbegrunnelsen for å øke de nordiske budsjettene må være at en gjennom ulike samarbeidsløsninger oppnår en samlet effekt som er større enn om tilsvarende midler brukes over de nasjonale budsjetter. En slik betydelig økning som det her kan bli snakk om vil derfor måtte komme i stedet for økninger på hvert enkelt lands budsjett og ikke i tillegg.

På denne bakgrunn mener Finansdepartementet det kan være forsvarlig å øke ambisjonsnivået ved å binde seg til en målsetting om at de nordiske budsjettene skal utgjøre 0.1 pst. av BNP i løpet av 1990 årene. En vil likevel ikke unnlate å gjøre oppmerksom på at å innføre ytterligere bindinger i budsjettene på denne måte også har flere betenkelige sider.

Oslo, 18. september 1986

Etter fullmakt

Odd Solbraa

Frode Karlsen

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

– – vil i prinsippet støtte det foreliggende medlemsforslag.

Departementet legger vekt på de forhold som er anført i begrunnelsen for medlemsforslaget og vil for sin del særlig understreke de muligheter en økt finansiering vil bety for videreutviklingen av samarbeidet innenfor forskning, media og allmenkultur.

Oslo, 19. september 1986

Etter fullmakt

Olav Nyhamar
Byråsjef

Hans Berg
Førstekonsulent

Norsk arbeidsgiverforening hänvisar i skrivelse den 29 augusti 1986 till yttranden från de danska och finska arbetsgivarföreningarna av den 21 resp. 12 augusti 1986 (se ovan).

Sverige

Sveriges riksbank har genom utdrag ur protokoll av den 18 september 1986 låtit meddela, att fullmäktige i riksbanken avstår från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Kommerskollegium (KK):

— — — KK har berett Sveriges industriförbund, Sveriges exportråd och Svenska handelskammarförbundet tillfälle att yttra sig. Alla har kommit in med yttranden.

Remissyttrandena:

Industriförbundet avstyrker förslaget och anser att det nordiska samarbetet skall underkastas den sedvanliga nationella budgetprövningen. Man anser att de mest angelägna uppgifterna på det nordiska samarbetsområdet är föga kostnadskrävande som tex liberalisering på valuta- och kapitalmarknadsområdet och undanröjande av tekniska handelshinder.

Handelskammarförbundet avstyrker också förslaget. Man anser inte att det i dagens läge är resursbrist som står i vägen för ett mer omfattande ekonomiskt samarbete. Det finns redan flera organ för att främja nordiskt samarbete, tex Nordiska rådet och Nordiska investeringsbanken. Vidare är man skeptisk till att knyta resurstilldelningen till en viss del av ländernas BNP. Det praktiska behovet bör i stället styra. Viktigare är nu att göra kraftfulla ansträngningar för att de nordiska länderna integreras i det ekonomiska samarbetet mellan EG och EFTA.

Exportrådet konstaterar att de nordiska ländernas handelspolitiska agerande kan underlättas om större gemensamma resurser finns. En finansieringsmetod kunde tex vara att man avsätter en viss del av momsintäkterna. Men moms är inte införd i hela Norden. Man anser dock att moms är det mest konkurrensneutrala systemet.

KK:s synpunkter

KK är i princip positiv till ett ökat nordiskt ekonomiskt samarbete. Ett sådant skulle säkerligen kunna stärka konkurrenskraften och underlätta de omställningar som förändringar i omvärlden tvingar fram.

Förslaget är mycket allmänt hållet så att det inte framgår vilka konkreta åtgärder man tänkt sig. Kollegiet har därför svårt att närmare uttala sig om det.

KK är dock tveksamt till förslaget att man skulle avsätta en viss procentandel av varje lands BNP för att betala detta samarbete. I likhet med Industriförbundet och Handelskammarföreningen anser KK att behovet bör styra och att resurstilldelningen bör underkastas den vanliga nationella budgetprövningen.

Enligt kommerskollegiets beslut

Leif Lagerstedt

Kommerskollegium (KK):

— — — KK har berett Sveriges industriförbund, Sveriges exportråd och Svenska handelskammarförbundet tillfälle att yttra sig. Alla har kommit in med yttranden.

Remissyttrandena:

Industriförbundet avstyrker förslaget och anser att det nordiska samarbetet skall underkastas den sedvanliga nationella budgetprövningen. Man anser att de mest angelägna uppgifterna på det nordiska samarbetsområdet är föga kostnadskrävande som t ex liberalisering på valuta- och kapitalmarknadsområdet och undanröjande av tekniska handelshinder.

Handelskammarförbundet avstyrker också förslaget. Man anser inte att det i dagens läge är resursbrist som står i vägen för ett mer omfattande ekonomiskt samarbete. Det finns redan flera organ för att främja nordiskt samarbete, t ex Nordiska rådet och Nordiska Investeringsbanken. Vidare är man skeptisk till att knyta resurstilldelningen till en viss del av ländernas BNP. Det praktiska behovet bör i stället styra. Viktigare är nu att göra kraftfulla ansträngningar för att de nordiska länderna integreras i det ekonomiska samarbetet mellan EG och EFTA.

Exportrådet konstaterar att de nordiska ländernas handelspolitiska agerande kan underlättas om större gemensamma resurser finns. En finansieringsmetod kunde t ex vara att man avsätter en viss del av momsintäkterna. Men moms är inte införd i hela Norden. Man anser dock att moms är det mest konkurrensneutrala systemet.

KK:s synpunkter

KK är i princip positiv till ett ökat nordiskt ekonomiskt samarbete. Ett sådant skulle säkerligen kunna stärka konkurrenskraften och underlätta de omställningar som förändringar i omvärlden tvingar fram.

Förslaget är mycket allmänt hållet så att det inte framgår vilka konkreta åtgärder man tänkt sig. Kollegiet har därför svårt att närmare uttala sig om det.

KK är dock tveksamt till förslaget att man skulle avsätta en viss procentandel av varje lands BNP för att betala detta samarbete. I likhet med Industriförbundet och Handelskammarföreningen anser KK att behovet bör styra och att resurstilldelningen bör underkastas den vanliga nationella budgetprövningen.

Arendet har avgjorts av kommerserådet Gabrielsson i närvaro av avdelningsdirektören Andersson och byrådirektören Lagerstedt, den sistnämnde föredragande.

Enligt kommerskollegiets beslut

Leif Lagerstedt

Riksskatteverket (RSV):

Genom avtal den 12 april 1973 om Nordiska ministerrådets sekretariat och deras rättsliga ställning samt tilläggsprotokoll den 15 maj 1973 om Nordiska rådets presidiesekretariat och dess rättsliga ställning har ersättning som utbetalas till hos dessa organ fast anställd personal undantagits från beskattning i respektive nordiskt land. Den föreslagna ökningen av Nordiska rådets resurser kan genom dessa avtal också ge ökade förutsättningar att utbetala "skattefria" ersättningar. För att ersättningen skall vara "skattefri" krävs emellertid att mottagaren är fast anställd vid sekretariatet. Med hänsyn till att förslaget innebär en mångdubblad ökning av Nordiska rådets resurser anser RSV att, om förslaget godtas, bör bestämningen av den krets som åtnjuter skattebefrielse göras mer precis än vad som följer av begreppet "fast" anställd.

Av avtalet framgår att sekretariaten åtnjuter en långtgående immunitet. Det är därför inte utan vidare möjligt för skattemyndigheterna i respektive land att begära de uppgifter som erfordras för kontroll av de skattskyldiga som mottar ersättning från sekretariaten. Om förslaget bifalls kommer ersättningar att utbetalas till betydande belopp. Uppgifter om utbetalning av ersättningar av en sådan sammanlagd storlek bör vara tillgängliga för skattekontroll.

Mot bakgrund av nu redovisade synpunkter ifrågasätter RSV förslaget.

Stockholm den 29 september 1986

Lennart Grufberg

Roland Armholt

Statens kulturråd:

Förslagsställarna anser att de nordiska länderna bör avsätta 0,1% av BNP för nordiskt samarbete, vilket skulle innebära en avsevärd höjning av ambitionsnivån vad gäller tillförandet av finansiella resurser. Ökningen av de ekonomiska insatserna skulle ske gradvis, så att man uppnår den angivna nivån under första hälften av 1990-talet.

En viktig utgångspunkt för det nordiska samarbetet är enligt kulturrådet de starka beröringspunkterna, historiskt och i nuet, mellan ländernas kulturer. I det framlagda förslaget talas i första hand om de positiva ekonomiska effekterna som ett ökat nordiskt samarbete kan ha från näringslivets synpunkt. Kulturområdet utgör dock på många sätt grunden för ett utvecklat samarbete mellan de nordiska länderna.

Ett ökat ekonomiskt samarbete behöver inte stå i motsatsställning till nordiskt samarbete på andra områden. Det stimulerar även behovet av gemensamma insatser på andra områden som kultur, utbildning etc.

Kulturrådet ställer sig positivt till intentionerna i det framlagda förslaget. Ökade ekonomiska resurser till nordiskt samarbete är väsentligt för den nordiska identiteten liksom för förståelse och ökad kunskap mellan de nordiska folken. Att ha en gemensam tumregel för respektive lands ekonomiska insatser i form av en procentsats av BNP kan vara ett praktiskt förslag.

Kulturrådet vill, oavsett om detta förslag kan förverkligas eller inte, understryka behovet av ökade resurser vad gäller det ekonomiska samarbetet på kulturområdet. Det är viktigt att kulturområdet får en rättmätig andel av de samlade resurserna.

Stockholm den 29 oktober 1986

Lars Engqvist

Gudrun Wikström

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS):

Det nordiska samarbetet på arbetsmarknadsområdet bedrivs i olika former. Det gäller konkreta överenskommelser som förstärker möjligheterna till en gemensam nordisk arbetsmarknad. Det gäller vidare gemensamma och konkreta utvecklingsprojekt som bedrivs inom ramen för den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning samt under nordiska arbetsmarknadsutskottet. De många likartade dragen men också skillnader i utvecklingen på arbetsmarknaden gör det fruktbart

att ta del av och dra nytta av ländernas erfarenheter inom det arbetsmarknadspolitiska området.

I medlemsförslaget om finansieringen av det nordiska samarbetet föreslås en höjning av ambitionsnivån genom att 0,1 procent av BNP på sikt avsätts för det nordiska samarbetet. Frågan om i vilken omfattning som nationella resurser skall avsättas för det nordiska samarbetet är enligt styrelsens uppfattning en politisk avvägningsfråga och bör därför bedömas från andra utgångspunkter än de styrelsen har att beakta. Det bör dock påpekas att det nordiska samarbetet även kan drivas inom ramen för respektive myndigheters ordinarie anslag och att detta i vissa fall kan vara ett mer rationellt sätt att lösa finansieringsfrågan än via en gemensam nordisk budget.

Arbetsmarknadsstyrelsen ser positivt på det nordiska samarbetet och ser vidare det som betydelsefullt att samarbetet kan fortsätta och vidareutvecklas.

Solna den 22 september 1986

Allan Larsson

Berndt Molin

Statens industriverk (SIND):

SIND har fleråriga erfarenheter av nordisk samverkan inom sina nuvarande och tidigare ansvarsområden. Exempel på detta är projekt inom småföretags-, energi-, utrednings- och det regionalpolitiska området.

Eftersom ovannämnda projektverksamhet har gett vid handen att nordiskt samarbete i regel har utfallit positivt för deltagande parter vill SIND understryka vikten av att resurser garanteras för en fortsatt sådan verksamhet.

SIND anser i likhet med förslagsställarna att ett intensifierat nordiskt samarbete såväl vad beträffar teknik- och kunskapsutveckling som samverkansprojekt på företagsnivå kan ha en betydelsefull inverkan på de nordiska ländernas konkurrensförmåga i ett större internationellt perspektiv. En sådan intensifiering kräver självfallet ökade ekonomiska resurser, men korta och snabba beslutsvägar, ett utnyttjande av befintliga organisationer och resurser samt medvetna satsningar på informationsutbyte kan också bidra till ökade effekter. SIND finner förslaget med att koppla det årliga anslaget till en överenskommen andel av respektive lands BNP ändamålsenligt och pedagogiskt. SIND har emellertid svårt att avgöra

huruvida den föreslagna nivån är adekvat – en sjudubbling av anslaget verkar något högt speciellt med tanke på att BNP är en dynamisk storhet.

Stockholm den 18 september 1986

Nore Sundberg

Bo Carlson

Riksrevisionsverket (RRV):

RRV anser sig inte böra bedöma ambitionsnivån för det nordiska samarbetet eller den föreslagna volymförändringen av resurserna. RRV konstaterar att förslaget – en successiv ökning av medlen upp till 0,1% av bruttonationalprodukten (BNP) vid mitten av 1990-talet – innebär att det årliga svenska bidraget då torde komma att uppgå till 850 milj. kr., räknat i dagens penningvärde.

RRV noterar att den föreslagna resursförstärkningen knyts till BNP. För närvarande finansieras Nordiska rådets budget genom bidrag från de nordiska länderna efter en fördelningsnyckel som årligen fastställs av ministerrådet samt genom andra inkomster av verksamheten. Om bidragsbeloppen istället fastställs genom en procentuell koppling till de nordiska ländernas BNP, får detta som konsekvens att systemet med fördelningsnyckel upphör och att relationerna ändras i takt med de nordiska ländernas BNP-utveckling. För närvarande rör det sig om marginella förändringar av relationerna i förhållande till nuvarande system.

Kopplingen till BNP innebär att den totala bidragsvolymen inte prövas utan att den årligen justeras automatiskt. RRV vill här erinra om statsmakternas uttalanden att begränsa utgiftsautomatiken.

Om förslaget realiserar och rådet därmed tillförs avsevärt större resurser, ökar enligt RRVs mening samtidigt behovet av uppföljning och utvärdering av rådets verksamhet. RRV utgår från att dessa frågor beaktas i den fortsatta beredningen av ärendet.

Stockholm den 29 september 1986

Åke Gustafsson

Anki Dahlin

Svenska kommunförbundet:

I medlemsförslaget till Nordiska rådet föreslås att ambitionsnivån för nordiskt samarbete höjs kraftigt. Om de nordiska välfärdssamhällena skall kunna bevaras och utvecklas, måste denna strukturanpassning enligt förslaget ske så, att den tekniska kompetensen och ekonomiska styrkan i ländernas näringsliv förstärks. Förutom ett ökat ekonomiskt samarbete finns enligt förslagsställarna behov av större gemensamma insatser inom flera områden, t. ex. inom arbetslivet, forskningen, utbildningen, kulturen och miljöskyddet.

Styrelsen delar förslagsställarnas syn att det är väsentligt att öka det nordiska samarbetet inom många områden. Styrelsen har i olika sammanhang verkat för ett ökat kommunalt samarbete mellan de nordiska länderna både på central och lokal nivå. Som exempel på detta anordnades i december månad 1985 på initiativ av Kommunförbundet ett nordiskt jämförande seminarium "Det lokala självstyrets dilemma" med medverkande från de nordiska länderna. Det är styrelsens strävan att fortsätta verka för ett ökat nordiskt samarbete när det gäller frågor som är viktiga för kommunerna.

De nordiska länderna föreslås avsätta 0,1 procent av BNP för nordiskt samarbete vilket innebär ett sjufaldigande av resurserna. Ökningen föreslås ske gradvis fram till mitten av 1990-talet. Den föreslagna nivån bör enligt styrelsens uppfattning kunna utgöra ett riktmärke vad gäller ambitionsnivån för det nordiska samarbetet.

Stockholm den 5 september 1986

Svenska kommunförbundet

Lars Eric Ericsson

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF):

Som förslagsställarna mycket riktigt påpekar står de nordiska ländernas ekonomier alla inför en nödvändig anpassning till framför allt en omstrukturerad världsekonomi. Vad som i detta sammanhang måste vara den övergripande målsättningen är att samtliga nordiska länder skall bli inlemmade i den europeiska gemensamma marknaden. Detta utesluter på intet sätt ekonomiskt samarbete på nordisk nivå utan tvärt om bör ett utvidgat nordiskt samarbete kunna underlätta närmandet till övriga Europa. Av avgörande betydelse för det nordiska näringslivets möjligheter att hävda sig i den internationella konkurrensen är att det direkta samarbetet över de nordiska gränserna underlättas genom att olika former av handelshinder, valutarestriktioner etc. avskaffas. Denna typ av åtgärder torde utan vidare

rymmas inom nuvarande ekonomiska ramar för det institutionaliserade nordiska samarbetet.

Beträffande övriga offentligt finansierade nordiska samarbetsaktiviteter bör dessa utsättas för samma, förhoppningsvis noga avvägda, budgetbehandling som övriga offentliga utgiftsposter. Att schablonmässigt avsätta en viss andel av BNP till ett särskilt ändamål, hur behjärtansvärt det än må vara (u-landsbiståndet undantaget), strider mot all vedertagen praxis i budgetsammanhang. Resurstilldelningen bör i stället styras av att önskvärldheten och det förväntade utfallet av en viss verksamhet motiverar kostnaderna, något som man redan i dag kan ifrågasätta vad gäller t. ex. vissa av NAUTs projekt.

Svenska arbetsgivareföreningen är således positiv till en hög ambitionsnivå för det nordiska samarbetet och i synnerhet till åtgärder som stärker näringslivets konkurrenskraft. Emellertid är föreningen av den bestämda uppfattningen att den i förslaget framförda modellen för finansiering av det nordiska samarbetet inte är den rätta vägen att nå ett önskvärt resultat och avvisar därför detsamma.

Stockholm den 29 augusti 1986

Svenska arbetsgivareföreningen

Stellan Artin

Sten Selander

Medlemsförslag om bioteknologisamarbete

(Väckt av Georg Andersson, Gro Harlem Brundtland, Kaj Bärlund, Arne Gadd, Eidur Guðnason, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Kaj Poulsen och Pekka Tuominen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk industrifond:

Bakgrund

Såsom Nordisk industrifonds styrelse i september 1985 framhöll i sitt yttrande över *medlemsförslag A 714/e* om att upprätta ett nordiskt institut för bioteknik i Island har biotekniken i alla de nordiska länderna givits en framträdande plats i diskussionen angående framtida satsningsområden. Redan pågår uppbyggnad av FoU-resurser med inriktning på bioteknik, både inom industriföretag och offentliga institutioner. Denna nationella kompetensuppbyggnad är viktig. Därigenom skapas samtidigt goda förutsättningar för nordiskt samarbete.

Biotekniken förväntas i framtiden få stor betydelse inom vitt skilda områden bland annat inom jord- och skogsbrukssektorn och inom olika delar av den industriella sektorn. De nationella prioriteringarna skiljer sig delvis mellan de nordiska länderna, men trots detta finns det stora möjligheter till nordiskt samarbete framför allt beträffande mer grundläggande FoU-aktiviteter och generell kompetensuppbyggnad men även beträffande mer tillämpad FoU-verksamhet inom områden av gemensamt intresse för två eller flera av länderna.

Både Nordisk industrifond och Nordforsk har under de senaste åren aktivt sökt stimulera till nordiskt samarbete inom bioteknik och biokemi och ett antal större samarbetsprojekt pågår för närvarande med finansiellt stöd från Nordisk industrifond.

Synpunkter på det aktuelle medlemsforslaget

Nordisk industrifonds styrelse delar förslagsställarnas uppfattning att biotekniken är ett viktigt framtidsområde som väl lämpar sig för ökat nordiskt samarbete. För närvarande pågår uppbyggnad av programplaner inom alla de nordiska länderna och det är därför enligt styrelsens bedömning en mycket lämplig tidpunkt att parallellt med denna uppbyggnad tillvarata alla de möjligheter till samplanering och ökat nordiskt samarbete som detta innebär. Styrelsen ställer sig dock tveksam till om målet för ett sådant planeringsarbete skall vara ett samarbetsprogram för hela bioteknikområdet. Såsom förslagsställarna framhåller förväntas tillämpningar av biotekniken bli aktuella dels inom jord- och skogsbrukssektorn och dels för framställning av industriella produkter. Detta innebär två så olika intressentgrupper att styrelsen bedömer det mest rationellt att nordiska programplaner utarbetas separat för dessa två huvudinriktningar inom biotekniken. Lämpliga samråd förutsättes ske mellan planeringsaktiviteterna.

Såsom tidigare omnämnts har Nordisk industrifond bioteknik som ett av sina satsningsområden. På grund av att intresset för området kraftigt ökat de senaste åren avser fonden under det kommande året att tillsammans med de nationellt ansvariga organen och Nordforsk närmare utvärdera vilka områden som ur industriell synpunkt är mest intressanta för nordiskt samarbete. Därefter kommer fonden att överväga om förutsättningar finns att utarbeta ett större program inom området bioteknik. Om ett sådant program blir aktuellt är avsikten att framlägga förslag om detta för Nordiska ministerrådet (industriministrarna) i samband med fondens budgetskrielse hösten 1987.

Oslo den 27 juni 1986

För Nordisk industrifond

Per Gjelsvik

Nordforsk:

Innen samtlige nordiske land er bioteknologisk forskning prioritert høyt. Nordforsk har lenge hatt bioteknologisk forskning som et av sine innsatsområder og har innen området initiert nordiske samarbeidsprosjekter. En del av disse samarbeidene har vært delfinansiert av Nordisk industrifond.

Perspektivene for nye industrielle gjennombrudd er store og Nordforsk kan slutte seg til de perspektivene som er skissert i forslaget. Imidlertid finner man at de antydende elementer til innhold i et nordisk bioteknologisk samarbeidsprogram er for vidtfavnende og sprikende. Siden utviklingen innen bioteknologi er høyst forskjellig i de nordiske land og aktivitetsområ-

det bioteknologi er meget omfattende, vil Nordforsk tilrå en mindre ambisiøs angrepsvinkel.

Det er Nordforsks oppfatning at det nordiske FoU-samarbeidet bør styrkes. Som et ledd i en slik opptrapping ser Nordforsk behov for og vil ta initiativ til, et nærmere samarbeide mellom nasjonale forskningsråd med ansvar for bioteknologisk forskning. Et første naturlig trinn er å oppnå en sterkere samordning av og samarbeide om løpende planer og aktiviteter, for deretter gradvis å bygge ut det nordiske forskningssamarbeidet på området.

Stockholm den 11 juni 1986

Tore Tysland

Nordiskt kontaktorgan för jordbruksforskning:

NKJ delar i huvudsak de värderingar som framförs i medlemsförslaget. Bioteknik och bioteknisk forskning kommer att vara av mycket stor betydelse för de nordiska ländernas framtida internationella konkurrenskraft. Inom jord- och skogsbruk finns många intressanta tillämpningar och jord- och skogssektorn är därför av central betydelse i ett eventuellt kommande nordiskt samarbete.

Biotekniken anses omfatta den teknik som brukar mikroorganismer, växter och djur eller delar av dessa till att framställa eller modifiera produkter, förbättra växter och djur, eller utveckla mikroorganismer för specifik användning. Begreppet bioteknik har efter hand fått en allt bredare innebörd, vilket också medlemsförslaget ger uttryck för.

På nationellt plan har under senare år en omfattande planering ägt rum med sikte på att förstärka den nationella biotekniska forskningen. En koordinering av insatserna på nordiskt plan är mot denna bakgrund både önskvärd och angelägen med tanke på att länderna var för sig har begränsade resurser i form av ekonomiska medel och inte minst av kompetenta forskare. Inom flera nordiska organ bl. a. på jord- och skogsområdet har inventeringar gjorts och förslag lämnats om ett ökat nordiskt samarbete. Inom NKJ, Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning (SNS) och Samnordisk planteförädling (SNP) pågår planering med sikte på ett ökat samarbete. Emellertid har organen var för sig ett begränsat ansvarsområde och synnerligen begränsade resurser att genomföra förslagen. Förhållandena inom området ändras också fortlöpande och utvecklingen av bioteknisk FoU-verksamhet är mycket snabb.

Enligt NKJs bedömning bör det vara möjligt att utarbeta ett bioteknologiskt samarbetsprogram. NKJ är också berett att tillsammans med SNP

och SNS ta ansvar för jord- och skogssidan i eventuellt kommande programarbete. Förslagsställarna har emellertid själva pekat på flera svårigheter bl. a. den att de biotekniska metoderna ofta har en kommersiell tillämpning, vilket kan medföra problem kring patentering och upphovsrätter av nya produkter som eventuellt framkommer som ett resultat av samarbetet. En annan svårighet kan vara den breda tolkning av bioteknikbegreppet som förs fram, vilket gör förslaget utomordentligt ambitiöst. För att man skall nå framgång i såväl programarbete som genomförande krävs att länderna kraftfullt stödjer grundtanken i förslaget. I annat fall kommer även ett väl genomfört programarbete inte att kunna omsättas i praktisk handling.

Uppsala den 17 juni 1986

På NKJs vägnar

Knud Nielsen

Christer Hoel

De nordiske industriforbunds fellesorgan:

De nordiske industriforbund er enige i, at området bioteknologi vil få en stor betydning for industrivirksomhederne inden for bl. a. brancherne levnedsmidler, kemi og medicin. Virksomhederne vil derfor naturligt anvende øgede ressourcer på bioteknologisk forskning- og udvikling.

Yderligere har virksomhederne behov for at benytte den forskning – f. eks. grundforskning og målforskning – der vil finde sted på offentlige forskningsinstitutter og således øge samarbejdet med disse. Denne bør derfor yderligere blive styrket, ligesom der er behov for en forstærket indsats vedrørende uddannelse af forskere.

Hvilke specifikke områder inden for bioteknologi, der især skal satses på, bør afhænge af de konkrete ønsker, der fremkommer fra virksomhederne.

Nu bør et forslag om et nordisk bioteknologisamarbejde ses i sammenhæng med de programmer, der er sat i gang eller forventes sat i gang på såvel nationalt som internationalt plan. Dette er ikke gjort i medlemsforslaget.

Med hensyn til et nordisk samarbejde, mener de nordiske industriforbund, at et sådant kun bør etableres, såfremt det virkelig giver virksomhederne muligheder for øget teknologioverførsel. Vi vil her nævne den nordiske industriforskeruddannelse som et meget positivt tiltag i den henseende, men er i øvrigt af den opfattelse, at man bør være åben over for nye forslag, der generelt kan fremme det nordiske forsknings- og udvik-

lingsamarbejde. Vigtigt er det imidlertid, at der ikke opbygges nye organisationer for forsknings- og udviklingssamarbejde, fordi der allerede eksisterer sådanne, f. eks. Nordforsk og Nordisk Industrifond. Også på nationalt plan er det etablerede organisationer f. eks. "Stiftelsen Bioteknisk Forskning" i Sverige hvor virksomheder mod betaling kan blive medlem og derved indgå i et samarbejde. Det bør undersøges om også dette samarbejdet kan etableres på nordisk plan.

De nordiske industriforbund er således positive over for et øget nordisk samarbejde på bioteknologiområdet, men er betænkelig med hensyn til oprettelse af specielle nye organisationer, der skal fremme dette samarbejde.

Oslo, den 3. september 1986

Knut Lofstad

Nordens fackliga samorganisation (NFS) har i skrivelse den 9 juni 1986 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Danmark

Industriministeriet:

Industriministeriet er enig med forslagsstillerne i deres positive vurdering af bioteknologiens muligheder. Området har her i landet været prioriteret i flere år. Specielt kan nævnes, at der er udarbejdet en handlingsplan for Teknologirådets indsats på dette område.

Også i det nordiske samarbejde er området prioriteret. Siden 1983 har både Nordforsk og Nordisk Industrifond taget initiativer, som har medført en stærk vækst i antallet af samarbejdsprojekter på området og i omfanget af nordiske bevillinger hertil.

Denne udvikling må forventes fortsat. Bioteknologi er et af de områder, som ifølge den af Nordisk Ministerråd godkendte rapport "Øget nordisk teknisk FoU-samarbejde" egner sig for større nordiske samarbejdsprojekter.

De ovennævnte nordiske institutioner har til opgave at arbejde med disse muligheder og har bl. a. på bioteknologiområdet taget opgaven op. Det fremhæves, at forberedelsesfasen er særlig vigtig på grund af de mange parter, der i reglen bør inddrages, og at industriens aktive engagement er nødvendigt for at sikre en god problemformulering og effektiv spredning af resultaterne.

Områdets størrelse og karakter taget i betragtning er det Industriministeriets opfattelse, at den eksisterende samarbejdsstruktur er velegnet til at

initiere respektive støtte selv større projekter vedrørende FoU såvel som andre aktiviteter til fremme af den bioteknologiske udvikling i de nordiske lande. Man forventer derfor, at de af forslagsstillerne påpegede opgaver kommer til at indgå i Nordisk Industrifonds overvejelser om det fremtidige samarbejde på bioteknologiområdet.

København, den 11. juli 1986

P. m. v.

E. b.

Eyvind Moe

Eksp. sekretær

Forskningssekretariatet:

— — — skal forskningssekretariatet på grundlag af udtalelser fra Statens jordbrugs- og veterinærvidenskabelige Forskningsråd og Statens teknisk-videnskabelige Forskningsråd anføre følgende:

Man er enig i udgangspunktet for forslaget, nemlig at det bioteknologiske område – set både internationalt og nordisk – står ved indledningen til en omfattende praktisk udnyttelse af nye teknikker. Der forestår stadig en omfattende og langvarig indsats inden for grundlæggende forskning, før den fulde udnyttelse af mulighederne kan ske.

Den nødvendige indsats kan ofte være så omfattende, at de enkelte nordiske lande ikke har tilstrækkelige økonomiske og personelle ressourcer til at klare de tidsmæssige krav til forskningsresultaternes fremkomst, der følger af den hårde internationale konkurrence inden for bioteknologien. Dette forhold gælder, uanset at der i disse år sker en kraftig styrkelse af forskningen og den praktiske udnyttelse i alle nordiske lande.

Der synes derfor at være en god baggrund for at styrke det nordiske forskningssamarbejde inden for bioteknologien. Heri bør indgå, at man søger dels at udnytte de enkelte landes fortrin på forskellige delområder til fælles gavn, dels at etablere samarbejdsprojekter over en bred front. Det er i denne forbindelse vigtigt at indbygge hensyn til forskeruddannelse i samarbejdet til supplerung af de nationale bestræbelser herfor.

Der findes allerede nordiske samarbejdsorganisationer, der varetager de foreliggende opgaver og som har etableret aktiviteter inden for de i forslaget nævnte områder, blandt andet Nordisk Komité for Jordbrugsforskning

og Nordforsk, ligesom Nordisk Industrifond kan inddrages finansieringsmæssigt. Det anbefales, at man anmoder de nævnte organer om at virke for en forøget nordisk indsats.

København, den 27. juni 1986

P. s. v.

E.b.

O. J. Schwarz

Finland

Jord- och skogsbruksministeriet¹:

Ministeriet ansluter sig till fullo till den allmänna karakteriseringen i medlemsförslaget om det bioteknologiska framstegets betydelse för ett antal näringar i framtiden. Ministeriet, samtidigt som det hänvisar till sitt tidigare uttalande över medlemsförslaget *A 714/e* i den 34:e sessionen, stöder den i medlemsförslaget eftersträlvade ambitionsnivån att starkt forcera samarbetet mellan våra länder samt organisera samnordiska stödåtgärder i en programform så som tidigare gjorts inom området datateknologi. Härmed vill ministeriet fästa Nordiska rådets uppmärksamhet vid det faktum, att även andra internationella och regionala organisationer starkt prioriterat samarbetet inom området bioteknologi. Detta gäller till exempel för den Europeiska Gemenskapen och organisationen för allmäneuropeiskt forskningssamarbete EUREKA.

Ministeriet vill ändå framhäva två viktiga dimensioner i frågan, som inte i tillräcklig utsträckning noterats i medlemsförslaget:

1) Avgörande för framsteg inom området bioteknologi blir knappast de ändå begränsade forskningsresurser, som olika nationella och internationella företag förfogar över. Däremot utgör det existerande grundvetandet inom biologin generellt basen för alla framsteg såväl angående teorin med betydelse för bioteknologin som dess tillämpning inom det praktiska näringslivet. Eftersom denna bas är välutbyggd i våra länder torde Norden ha relativa fördelar som genom samarbetet ytterligare förstärks. Avgörande härmed blir ändå frågan om samarbetets organisering och villkor mellan den offentligt stödda forskningen och det privata utvecklingsarbetet.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

2) Medlemsförslaget berör inte alls frågan om de vidare samhälls-politiska följder, som härleder sig till bioteknologiska metoders fram-marsch. Frågorna är dels etiska och dels juridiska till sin natur. Till exempel kan patenträtten bli föremål för genomgripande förändringar. Jord- och skogsbruksministeriet efterlyser väl utbyggt nordiskt samar-bete i dessa frågor – och i ett så tidigt stadium, att den nordiska koordineringen får betydelse även i internationellt sammanhang.

Ministeriet konstaterar också, att Nordiska Ministerrådet (lantbruks-ministrarna) gett den Nordiska ämbetsmannakommittén för jord- och skogsbruksfrågor i uppdrag att redogöra för möjligheter för utvidgat nor-diskt samarbete inom bioteknologin generellt samt att infoga detta till ett meddelande, som överlämnas till Nordiska rådet i anledning av rådets *rekommendation nr 28/1986*.

Helsingfors den 23 juli 1986

Reino Uronen

Kanslichef

Hannu Vesa

Överinspektor

Handels- och industriministeriet¹:

Bioteknologin är det snabbast expanderande forskningsområdet, som på lång sikt kommer att konkurrera med elektroniken vad gäller relevans. Bioteknologiska tillämpningar finns bl. a. i lantbruket, processindustrin, instrumentindustrin, medicinen och forskningen samt miljöteknologin. Enligt vissa kalkyler kommer världsmarknaden för bioteknologins olika sek-torer att intill år 2000 uppgå till flera hundra miljarder dollar. Även betyd-ligt lägre beräkningar har framförts, och i flera fall har företagens kommer-siella målsättningar på kort sikt inte blivit uppfyllda.

Bioteknologi kräver know-how även på andra områden, såsom kemi, separationsteknik och automation. Detta och osäkra resultat av produktut-vecklingen samt dessas höga potentiella marknadsvärde ställer stora krav på forskning inom bioteknologin och på dess långsiktiga finansiering. Där-för rekommenderas viss arbetsfördelning och forskningssamarbete mellan de nordiska länderna. I Europa kan forskningssamarbete idkas exempelvis inom ramen för EUREKA-projektet.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

I förslaget koncentrerar man sig närmast på bioteknologins tillämpning för jord- och skogsbruket samt processindustrin. På grund av Finlands geografiska läge är konkurrenskraften i jordbruket relativt svag i jämförelse med länder söderut. Detsamma gäller för en stor del av Norden. Därigenom kan man anta att bioteknologiska tillämpningar inom jordbruket har en relativt större nyttopotential än i sydligare länder. Den största nyttan torde man dock kunna få på andra områden, såsom i processindustrin och medicinen.

Varje nordiskt land har en mycket skiftande beredskap till bioteknologisk forskning och tillämpning, varför det kan vara svårt att finna, låt vara ett smalt samnordiskt forskningsprogram som lämpar sig för samtliga nordiska länder. Däremot torde det vara möjligt att antingen inom ramen för EUREKA-projektet, eller utanför det, få till stånd begränsade forskningsprogram.

I förslaget har man inte fäst uppmärksamhet vid kontrollen över forskningen eller tillgodogörandet av dess resultat. I Finland ger lagen om produktansvar något slags skydd mot sådana ekonomiska förluster som ofullbordade och bristfälligt testade produkter förorsakar. Genom halvfabrikat bioteknologiska produkter eller deras felaktiga användning kan man dock förorsaka stora och oförutsebara skador; därför skulle en effektiv kontroll vara av nöden. Likaså borde uppmärksamhet fästas vid den bioteknologiska forskningens etik.

Med stöd av det ovan anförda anser handels- och industriministeriet att den bioteknologiska forskningen hellre borde utvecklas inom ramen för begränsade forskningsprogram, som två eller tre nordiska länder genomför, än inom ramen för ett gemensamt program som binder samtliga nordiska länder. Då man beslutar om bioteknologisk forskning och dess finansiering borde högsta etiska normer tillämpas vid sidan av andra kriterier.

Helsingfors den 4 juli 1986

Seppo Lindblom

Handels- och industriminister

Pentti Viita

Vik. avdelningschef,
biträdande avdelningschef

Helsingfors universitet, agroforstvetenskapliga fakulteten¹:

I det nordiska samarbetet har man börjat fästa allt mer uppmärksamhet vid bioteknologin. Ministerrådet finansierar s. k. nordiskt mikrobiregister-

¹ Yttrandet översatt från finska.

projekt och har för dess kontroll tillsatt en styrgrupp för mikrobiologin, vars mandat är mer omfattande och innefattar en uppföljning av den internationella utvecklingen på den tillämpade mikrobiologins område samt därav eventuellt följande förslag till ministerrådet. I Nordiska forskningspolitiska rådets regi gjordes 1985 en utredning om behovet av forsknings- och forskarutbildningssamarbetet och dess möjligheter på bioteknologiområdet och innevarande år har Nordiskt kontaktorgan för jordbruksforskning låtit göra en utredning om forskningsarbetet i Norden i samband med jordbruket. Nämnas bör också det i Nordiska rådet anhängiga medlemsförslaget om inrättande av ett nordiskt bioteknologiskt forskningsinstitut i Island.

Medlemsförslaget ifråga fäster uppmärksamhet vid två expansionsområden i bioteknologin, dvs. vid utnyttjande av bioteknologin i jord- och skogsbruket samt vid möjligheten att utnyttja biomassa som råvara i kemisk industri (och bioteknologiska metoder t. ex. inom livsmedelsindustrin).

Agroforstvetenskapliga fakulteten betraktar ifrågavarande medlemsförslag som beaktansvärt och värt att understödjas och omfattar förslagets kläm, enligt vilken Nordiska ministerrådet bör utarbeta ett bioteknologiskt samarbetsprogram. Samtidigt konstaterar fakulteten att man i detta sammanhang vidare bör utreda behovet av och förutsättningarna för det bioteknologiska forskningsinstitut som föreslagits att inrättas i Island. Enligt fakultetens uppfattning skulle samarbetsprogrammets beredning kunna uppdras åt den redan befintliga styrgruppen för mikrobiologi. Denna arbetsgrupps sammansättning bör dock för detta ändamål kompletteras sålunda att dess expertisgrund utvidgas. Viktigt skulle vara att Nordiska industrifonden, nordiska företag på bioteknologiområdet samt Island blir representerade i arbetsgruppen.

Helsingfors den 9 juni 1986

Matti Nuorteva

Dekanus

Ritva Siipi-Kauppi

Fakultetssekreterare

Helsingfors universitet, filosofiska fakulteten, matematisk-naturvetenskapliga sektionen¹:

Det är glädjande att man inom Nordiska rådet tagit ett initiativ till utvecklande av bioteknologisamarbetet i de nordiska länderna. Saken är viktig och aktuell. För tillfället går utvecklingen inom bioteknologin myc-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

ket snabbt och det är uppenbart att endast genom att bilda andligt och materiellt kraftiga enheter är det möjligt att vinna internationell framgång.

Förslaget är dock tyvärr mycket begränsat. Där koncentrerar man sig på utvecklandet av bioteknologin inom jord- och skogsbruket samt inom livsmedels- och pappersindustrin. De tills vidare viktigaste tillämpningsområdena inom biovetenskaperna har hittills inte fått någon uppmärksamhet.

Sektionen anser att det i detta skede är viktigast att utveckla grundforskningen i molekylbiologin och inte att eftersträva direkta tillämpningar. Endast på detta sätt skapas en solid grund, som är en förutsättning för den senare utvecklingen. Man bör även framhäva att det största know how för tillfället finns vid Helsingfors universitet. Emedan det nu är väsentligt att satsa på utbildningen av kompetenta personer, är det alldeles uppenbart att den kommande samarbetsorganisationen för Finlands vidkommande bör ske i nära anslutning till Helsingfors universitet.

Den största nyttan av det kommande samarbetet skulle vara att gemensamma seminarier och de som fortsätter sina studier ges stöd. Sektionen anser det viktigt att modern fortbildning på dessa områden kan åstadkommas och att understöd till grundforskningen vid universitet ansluter sig till detta.

Helsingfors den 11 september 1986

Antti Siivola
Dekanus

Jorma Äijö
Fakultetssekreterare

Finlands akademi¹:

Finlands akademi betraktar det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om utarbetande av ett bioteknologiskt samarbetsprogram som värt att understödjas. Man hoppas att det nordiska samarbetet på nationell nivå befrämjar förutom grundforskningen även utvecklandet av industriella tillämpningar och den samnordiska forskarutbildningen. Man torde vara tvungen att precisera föremålen för samarbetet och prioritera dem. Vid beredning av programmet borde man beakta det redan befintliga samarbetet på området samt de initiativ till samarbete som håller på att utvecklas.

Finlands akademi anser att det är av vikt att vidare utveckla forskningen, forskarutbildningen och forskningssamarbetet på området och har för

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

detta ändamål tillsatt en bioteknologisektion som underlyder vetenskapliga centralkommissionen och valt bioteknologin som ett tyngdpunktsområde.

Finlands akademi är beredd till allt eventuellt erforderligt samarbete vid utarbetandet av ett nordiskt bioteknologiskt program.

Helsingfors den 7 juli 1986

Erik Allardt

Ordförande för
vetenskapliga centralkommissionen

Elisabeth Helander

Forskningsdirektor

Oy Alko Ab¹:

I princip betraktar Oy Alko Ab ett nordiskt samarbete inom bioteknologi och bioteknik som positivt. Hur bra och nyttigt detta mål än är, borde de kommersiella målen och riktlinjerna bli starkare betonade, ty grundforskningen inom högskolor och forskningsinstitutioner ser ofta inte ens att utökade insatser leder till kommersiellt utnyttjbara och tillämpningsbara resultat. Vid bedömning av forsknings-, teknologi- och utvecklingsprojekt skulle man redan vid ett tidigt skede ta hänsyn till kommersiella utgångspunkter och rikta forskningens tyngdpunkter till de ändamål som medför ekonomiska fördelar och tillämpningar. Företagens synpunkter kan vara av nytta också vid bedömning av framgångsmöjligheterna.

I de nordiska länderna har under de senaste åren inletts åtskilliga samarbetsformer för utveckling av bioteknologin både på nivån grundforskning och som samarbete mellan företag. Som exempel må nämnas Stiftelsen för bioteknisk forskning som har sitt huvudsäte i Sverige och som har samskaps- och företagsmedlemmar från alla nordiska länder, bl. a. från Finland. Företag inom olika branscher, som bl. a. Oy Alko Ab, har också själva utarbetat samarbetsmodeller inom biotekniskt samarbete tillsammans med nordiska företag och organisationer.

I medlemsförslaget tas några konkreta förslag fram. Av dessa är utvecklingen av sädeslag och skogsplantor, likaså överhuvudtaget bioteknologin, inriktade på växter av nationell betydelse. Däri håller man på att investera både officiella och privata tillgångar i Finland. Enligt vad vi vet gör man så också i Danmark och Sverige. Vi anser detta område mycket viktigt och ett av de områden, vilket genom nordiskt samarbete kunde vara lönsamt samt av vikt uttryckligen med beaktande av våra lokala förhållanden och mot den omfattande nationalekonomiska bakgrunden av skogsindustrin och lantbruket. Med hänsyn till Oy Alko Ab gäller detta område närmast det sädesråmaterial vi använder.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

I det andra konkreta förslaget hänvisar man till betydelsen av utnyttjandet av biomassa inom bl. a. kemisk produktion. Detta område angår Oy Alko Ab speciellt med hänsyn till den sädesetanolbaserade produktionen, där vårt företag redan samarbetar med bl. a. svenska företag och organisationer. I projekt i vilka biomassa allmänt används som råmaterial i kemisk industri, samarbetar den kemiska skogsindustrin samt företag inom närliggande områden inom de kemiska tillämpningarna redan nordiskt, till den grad som de kommersiellt användbara tillämpningsmöjligheterna finns inom synhåll på lång sikt.

Vad gäller bioteknologins utnyttjande inom livsmedelsindustrin, har teknologin redan utvecklats långt och medfört många tillämpningsbara lösningsmodeller. Hinder i vägen därför ställer inte längre teknologins oomgenhet, annat än säkerhets- och andra bestämmelser vilka mångsidigt fjättrar livsmedelsindustrin och livsmedelsproduktionen. På detta område torde det förefalla viktigt att med teknologins utveckling förena också genomförandet av de kommersiella tillämpningsmöjligheterna genom att som ett samnordiskt projekt granska de obefogat begränsande bestämmelserna.

Beträffande de framlagda konkreta programmen för nordiskt samarbete må nämnas att vårt företag för tillfället inte anser ett kombinat för tillverkning av biomassa ändamålsenligt, då de till området anslutande testanläggningarna för många olika ändamål redan finns i Norden.

- Utveckling av metoder för kvalitetskontroll av bioteknologiska processer och produkter är ett viktigt område som anknyter intimt till bl. a. livsmedelsindustrins behov och säkerhetskrav.

- Utveckling av produktionsmetoder på ett sådant sätt att man använder mera vatten i stället för organiska lösningsmedel, är som mål viktigt, men om det gäller tillämpningar inom den kemiska skogsindustrin, t. ex. blekning av cellulosa- och ligninhaltiga ämnen på biotekniska medel, måste man konstatera att dessa lösningsmodeller i ekonomiskt avseende ännu ligger långt i framtiden.

- En mycket bra utgångspunkt är att sträva efter att utveckla de produktområden där det redan finns kompetens i Norden. I detta sammanhang har enzymforskningen nämnts som också ligger nära Oy Alko Ab. Med avseende därpå må nämnas att vårt företag redan samarbetar med andra nordiska organisationer. Vår uppfattning är att när samarbetet redan har övergått till nivån samarbete företagen emellan, borde det inte bildas ett samnordiskt utvecklingsprojekt för de produkters vidkommande som redan är under arbete.

- Inledande av ett forskningsprogram inom mikroorganismområdet är, som projekt, av mycket allmän natur och därifrån borde man avskilja särskilda områden vilka vore till nytta för utvecklingen av bioteknik i de specifika frågor i vilka nordiska länder har gemensamma intressen. Ett sådant vore t. ex. förvaring av nyttiga tillverknings-

organismer i ett gemensamt mikrobiarkiv och deras överlåtelse därifrån till nordiska forskningsändamål. Ett liknande område är också forskningen inriktad på processernas aseptik och kontaminationsorganismer, vilken utan kommersiella ändamål är en nödvändig grundbetingelse för utveckling av biotekniska processer.

Helsingfors den 14 juli 1986

Oy Alko Ab

Kalervo Eriksson
Direktör för
produktion och forskning

Bertil Roslin
Ekonomidirektör

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen omfattar för sin del medlemsförslaget och de tankegångar som förslagsställarna för fram om ett bioteknologiskt samarbetsprogram innefattande forskning och utveckling. Landskapsstyrelsen vill dock understryka vikten av att man utreder frågan om hur forskningsresultaten skall användas i praktiken och undersöker under vilka samarbetsformer eventuella produkter skall framställas i framtiden.

Mariehamn den 21 juli 1986

Olof Salmén
Landskapsstyrelseledamot

Harry Jansson
T. f. avdelningschef

Island

Industriministeriet¹:

Bioteknologien er et område som i alle nordiske land har vært svært aktuelt i samfunnsdebatten om den industrielle utvikling og fremtidens næringsliv. Det kan forutses at bioteknologien i økende grad vil være et støttefag for forskjellige tradisjonelle næringsveier, som næringsmiddelindustrien og fiskeforedlingen, foruten at bioteknikken etablerer seg som en særskilt næringsgren. Det islandske næringsliv er av en slik natur at bioteknologien nødvendigvis kommer til å spille en stor rolle i framtiden. Slik forholder det seg også mange andre steder i Norden, men kanskje i andre

¹ Yttrandet översatt från isländska.

bransjer, som trevareindustrien osv. Bioteknologien er derfor et felt som egner seg godt for nordisk samarbeid. Det har vært pekt på (f.eks. av Nordisk industriforbund) at det bør skjelnes mellom bioteknologi på den ene side som støttebransje og på den annen side som en særlig næringsgren, f.eks. i legemiddelfremstillingen. Det er sannsynlig at et nordisk samarbeid helst kan lykkes om det førstnevnte.

I fjor vår ble det under Nordisk Råds sesjon fremlagt et forslag om opprettelse av et bioteknisk institutt på Island (*A 714/e*). En nordisk samarbeidsplan i bioteknologi knytter seg direkte til denne tanken. Industriministeriet rekommanderer avgjort tilslutning til det ovennevnte medlemsforslag.

Reykjavík, 25. juni 1986

(Ej sign.)

Landbruksministeriet¹:

Alt tyder på at bioteknologi i økt grad blir en vesentlig faktor i de forskjellige næringsgrener. Den etablerer seg også som en særlig næringsgren. Her i landet er næringslivet av en slik natur at bioteknologien nødvendigvis blir av betydning.

Ministeriet erklærer derfor at det støtter det ovennevnte medlemsforslag om et samarbeidsprosjekt i bioteknologi.

Reykjavík, 30. juni 1986

P.v.a.m.

Guðmunda Ögmundsdóttir

Universitetets matematisk-naturvitenskapelige institutt¹:

Jeg har på vegne av Islands universitet fått til uttalelse et medlemsforslag (*A 760/e*) som er fremlagt i Nordisk Råd om nordisk samarbeid på det bioteknologiske område.

I hovedtrekkene synes forslaget interessant. Et nordisk samarbeid i forskning og utviklingsvirksomhet på det bioteknologiske område ville ventelig ha som resultat en betydelig stimulering av utviklingen på dette felt, til fordel for alle samarbeidende land. Vitenskapsmenn på Island har for øvrig gått i spissen for bestrebelsene på få i stand samarbeid med vitenskapsfolk i de andre nordiske land i bioteknologisk forskning. Jeg vil

¹ *Yttrandet översatt från isländska.*

derfor hilse forslaget velkommen og anbefale det generelt, men peke på noen punkter man kan ha i tankene under den videre drøfting.

Forslaget er svært generelt formulert og behandler ikke gjennomføringen eller organiseringen av samarbeidet, noe som imidlertid etter all sannsynlighet er den viktigste komponenten i utformingen av et slikt forslag.

Det bør tas i betraktning at det allerede foreligger i Nordisk Råd et medlemsforslag om et nordisk bioteknisk institutt på Island, som Islands universitet har erklært sin fulle tilslutning til. Er det forslag det her er tale om (d. e. A 760/e), så generelt og udefinert at det vil kunne innebære en gjennomføring som omfatter et nordisk bioteknisk institutt på Island?

Forslaget forutsetter at det blir undersøkt hvordan bioteknologien kan anvendes i landbruket og skogbruket. Dette forekommer å være en vel trang avgrensning for islandske interesser. Her måtte det tilføyes utnytting av fiskefangst.

Reykjavík, 30. juni 1986

Jón Bragi Bjarnason

Professor i biokjemi

Islands industriteknologiske institutt¹:

Islands industriteknologiske institutt erklærer sin fulle tilslutning til forslaget. Instituttet mener det er stort behov for økt samarbeid mellom de nordiske land på det bioteknologiske område, og at dette faktisk er en forutsetning for at de nordiske land skal kunne opprettholde et internasjonalt kunnskapsnivå i dette fag.

I redegjørelsen som følger med forslaget, legges det stor vekt på økt utnytting av biomasse og utvinning av stoffer av den.

ITÍ (d. e. Islands industriteknologiske institutt – overs. anm.) er enig i at økt og bedre utnytting av mange slags biomasse er en av bioteknologiens hovedoppgaver i fremtiden.

ITÍ mener at det i den forbindelse bør legges hovedvekten på genetisk teknikk og på å endre heterogen biomasse av liten verdi til mer verdifulle stoffer. Dette blir ventelig gjort ved å utvikle metoder til å endre mange slags biomasse til substrater for genetisk endrede mikroorganismer som endrer den til verdifulle produkter. I forbindelse med økt bruk av vann til kjemiske prosesser og i kultursubstrater for mikroorganismer peker vi på at sjøvann er en meget god naturlig kulturvæske. Sjøen inneholder de fleste mineraler og salter som mikroorganismene trenger for vekst. Sjøvann finnes i stor mengde, og den kjemiske forbindelse er den samme i hele

¹ *Yttrandet översatt från isländska.*

verden. Billig biomasse og sjö er således de substrater som i fremtiden kan forventes for industrielle mikroorganismer.

Som metoder for å øke samarbeidet i bioteknologi vil vi oppfordre til oppbygging av fellesnordiske institusjoner og bedrifter og til at det blir ansporet til økt bevegelse av bioteknologer mellom landene. Det er meget viktig å støtte seg til de områder i bioteknologien der de nordiske land står seg godt, så det forsprang og den særstilling de har i dag, ikke går tapt.

Reykjavík, 3. juli 1986

Páll Kr. Pálsson

Bestyrer

Norge

Industridepartementet:

Bioteknologi er et prioritert område innen norsk forskning. God kontakt med fagmiljøer i de andre nordiske land vil være av betydning for vårt forskningsmiljø. Industridepartementet er således positive til å få nærmere utredet mulighetene for et nordisk samarbeid innenfor de skisserte områder.

Oslo, 2. juli 1986

Etter fullmakt

Odd Gøthe

Bjørge Storesund

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Kultur- og vitenskapsdepartementet stiller seg positivt til medlemsforslaget. Forsknings- og utviklingsarbeid innen bioteknologi er aktuelle oppgaver i alle de nordiske land og et felles forskningsprogram vil kunne skape grunnlag for en bedre utnyttelse av det enkelte lands forskningsressurser på området.

Et forsknings- og utviklingsprogram bør utarbeides av Nordisk forskningspolitisk råd, i nær kontakt med nasjonale forskningsinstanser.

Oslo, 29. juli 1986

Efter fullmakt

Olav Nyhamar

Byråsjef

Hans Berg
Førstekonsulent

Landbruksdepartementet:

Nordisk handlingsprogram på jordbruks- og skogbruksområdet omtaler nordisk bioteknologisk forskningssamarbeid. I handlingsplanen blir det vist til at det nordiske forskningssamarbeid innen landbruk i stor grad har omfattet tradisjonelle forskningsområder. Siktemålet har først og fremst vært å øke næringens produktivitet og bedre produktkvaliteten.

Utviklingen både innen berørte næringer og i forskningsmiljøene øker behovet for å forsterke og intensivere det nordiske forskningssamarbeid på mer avgrensede områder. Det gjelder først og fremst områder der de nordiske land hver for seg ikke i tilstrekkelig grad kan bygge opp egen kompetanse. Av den grunn er bioteknologi fremholdt som et område der det bør ligge til rette for et nordisk forsknings- og utviklingssamarbeid.

Andre nordiske land er i overveiende grad kommet lengre enn Norge i arbeidet med å bygge opp bioteknologisk kompetanse. Når samarbeidsprogrammer skal etableres må man ta i betraktning at Norge er inne i en viktig oppbyggingsfase. Utbyggingsplanene er presentert i et nasjonalt handlingsprogram for bioteknologisk forskning, og de handlingsprogrammene som hvert av de fire forskningsråd har utarbeidet. Landbruksdepartementet mener det er viktig at eventuelle nordiske planer blir koordinert med de nasjonale planer i bioteknologi.

De ulike områder som er listet opp i medlemsforslaget synes alle å ligge til rette for en eller annen form for nordisk samarbeid. Veterinærmedisinen er ikke tatt med i medlemsforslaget, men bør etter Landbruksdepartementets syn komme med over aktuelle områder for nordisk bioteknologisk samarbeid.

Nordisk Kontaktorgan for Jordbruksforskning (NKJ) er under omorganisering. Det taes sikte på at NKJ fra 1. januar 1987 vil være et felles organ for Nordisk ministerråd og forskningsrådene på det landbruksvitenskapelige området. NKJ bør sammen med Samarbeidsnemnden for nordisk skogforskning (SNS) og Samnordisk planteforedling (SNP) trekkes aktivt inn i det videre planleggings- og evalueringsarbeid på det bioteknologiske området.

Oslo, 1. juli 1986

Etter fullmakt

Magne Stubsjøen

Nordahl Roaldsøy

Norges teknisk-naturvitenskapelige forskningsråd NTNF:

Bioteknologi er et av NTNF's satsingsområder og flere av de områder det eventuelle samarbeidesprogram skal dekke, står sentralt innenfor de felter av bioteknologien som NTNF har påtatt seg ansvaret for.

NTNF ser således positivt på et nordisk samarbeid slik det ble skissert i medlemsforslag A 760/e.

Oslo, 27. juni 1986

For Norges teknisk-naturvitenskapelige forskningsråd

Tromm Ø. Hansen

Sverige:

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

För egen del konstaterar UHÄ att internationellt erfarenhetsutbyte och samarbete utgör en naturlig del av högskoleforskningen och de områden som framhålls i förslaget ligger väl till för nordisk forskning och utveckling.

UHÄ vill i sammanhanget informera om den nationella kommitté för bioteknik som inrättats i Sverige under 1986. Den är ett resultat av forskningsrådsnämndens (FRN) utredning om behovet av en nationell forskningsstrategi för detta område (FRN-rapport 84:5 Bioteknik, förutsättningar för ökat nationellt samarbete). Kommittén har utarbetat ett förslag till program för insatser inom för Sverige viktiga områden att satsa på. Områdena är antingen av "spjutpetskaraktär" eller "vita fläckar". De förra är sådana områden, där vi redan nu har kompetens av internationell klass och där vi behöver bibehålla och förstärka denna. De senare är sådana som halkat efter eller förbisett. Insatserna sträcker sig från grundläggande forskning inom prioriterade naturvetenskapliga områden till nyttiggörande inom olika samhällssektorer. Prioriterade områden för grundläggande forskning är bl. a. molekylär växtgenetik, immunologi, mikro- och molekylärbioologi och vidare bör satsningar bl. a. göras för anskaffning och drift av medeldyr utrustning m. m. Som de viktigaste områdena för nyttiggörande av nya rön inom biotekniken framhåller kommittén jordbruk, livsmedel och foder; miljövård; skogsbruk och skogsindustri; hälso- och sjukvård; fin- och specialkemikalier samt apparatur och utrustning. Programmets förverkligande förutses kräva ett budgettillskott på 270 Mkr per år under 10 år utöver i annan ordning äskade medel.

Enligt UHÄ:s mening är det värdefullt med ett nordiskt samarbete inom bioteknologiområdet. Om man väljer att utarbeta samarbetsprogram för forskning och utveckling bör man dock undvika att bygga upp en ny

administrativ överbyggnad som komplicerar och kanske försenar de avsedda vetenskapliga och resursmässiga vinsterna. I stället bör existerande samverkansorgan och utökade möjligheter till personliga kontakter över gränserna kunna utgöra bas för dessa.

Stockholm den 30 juni 1986

På UHÄ:s vägnar

Onni Tengner

Otto Kugelberg

Stockholms universitet, institutionen för organisk kemi:

Forskningen vid institutionen för organisk kemi är helt inriktad mot bioorganisk kemi. Specifika forskningsområden är: strukturell kolhydratkemi, syntetisk kolhydratkemi, syntetisk nukleotidkemi, organisk-kemisk syntesmetodik, naturproduktssyntes samt peptidsyntes. Samtliga dessa områden har gränssytor mot biologiska/medicinska frågeställningar och vittgående samarbete med dessa ämnen har etablerats. Våra samarbetspartners är bl. a. läkemedelsindustrierna Pharmacia, Astra och Kabi och våra medicinska partners är bl. a. Karolinska institutet vid Huddinge sjukhus samt Statens Bakteriologiska Laboratorium. Vi är även involverade i studier över det biokemiska förloppet vid svampangrepp på vissa växter, i samarbete med agrokemister i USA. Vår nukleotidforskning är integrerad med KabiGens satsningar på området. Vår forskning har stöd av STU:s ramprogram "Teknikgrundande Kolhydratkemi" och "DNA-teknologins tillämpning."

Frågorna i den aktuella remissen är vagt formulerade. Om någon sorts förening för samarbetsdiskussioner skall etableras är det möjligt att en institution som vår, med dess markerade forskningsprofil mot bioteknik skulle kunna bidra. Det är mer självklart att aktuella delar av STU samt vissa rådsmedlemmar i NFR, MFR samt SJFR skulle kunna bidra, samt självfallet representanter för landets läkemedelsindustrier.

Stockholm den 16 juni 1986

Bertil Erbing

Prefekt

Uppsala universitet, rektorsämbetet:

 Rektorsämbetet har inhämtat synpunkter från professor Kurt Nordström och vill framhålla följande.

En satsning på bioteknik är önskvärd och lämplig. De utvalda områdena, jord- och skogsbruk samt bioråvaror/bioteknik ligger väl till för nordisk forskning och utveckling. Några av de specifika förslagen, t. ex. det om kombinat, ligger utanför vad universitetet kan uttala sig om. Universitetet vill särskilt understryka de punkter i förslaget som rör forskning, nämligen nr två (''Igångsättning av forskningsprogram. . .') och fem (''Ett forsknings- och utvecklingsprogram. . .') som båda poängterar behovet av ökad grundforskning över ett stort område.

Ett par invändningar bör riktas mot förslaget. För det första är det svårt att se att det mesta av det som föreslås inte skulle kunna åstadkommas genom en ökad satsning nationellt. Risken är att man bara åstadkommer en byråkratisk nivå där förutsättningen för projektstöd kommer att vara att minst två nordiska laboratorier är inblandade. Grundforskning mår bättre av att få utvecklas fritt. För det andra är risken att medel kanaliseras från nationell grundforskning till detta sektorsforskningsområde. Om så skulle vara fallet måste förslaget avvisas.

Uppsala den 24 maj 1986

Enligt uppdrag

Lennart Källströmer

Universitetet i Linköping, rektorsämbetet, meddelar i skrivelse av den 24 juni 1986 att man instämmer i yttrande från medicinska fakultetsstyrelsen av den 18 juni 1986 (se nedan).

Universitetet i Linköping, medicinska fakultetsstyrelsen:

 Medicinska fakultetsstyrelsen instämmer i förslaget om ett bioteknologisamarbete inom Nordiska rådet, och betonar betydelsen av gemensam nordisk forskning och utveckling inom bioteknikområdet. För att de långsiktiga målen skall nås bör strävandena understödjas genom olika typer av stipendier samt ev. forskningsinstitut. Härvidlag bör också medicinska-/hälsoaspekter på bioteknologin beaktas.

Linköping den 18 juni 1986

På medicinska fakultetsstyrelsens vägnar

Olle Stendahl

Randi Hellgren

Lunds universitet, kemikentrum:

Förslaget är i sina huvuddelar synnerligen väl avväggt. Det finns dock några oklarheter eller punkter där tillägg önskas.

Önskan att prioritera arbete med sädesslag och skogsplantor synes välbetänkt. Det torde dock vara olämpligt att begränsa sig till enbart dessa växtslag, då även många andra nuvarande och potentiella framtida kulturväxter kan vara av stort intresse för odling. Detta konstateras med särskild hänvisning till det avsnitt i förslaget som berör utnyttjandet av biomassa från åker och äng för kemisk produktion. Det är inte självklart att dagens kulturväxter (eller i snävare bemärkelse dagens sädesslag) rymmer alla de kemikalier som kan vara av intresse att producera. Denna fråga är speciellt intressant för svenska förhållanden i skenet av den debatt som idag råder angående utnyttjandet av åkerjorden.

I det ovanstående konstaterandet ligger också det faktum att man i ett längre perspektiv måste tänka sig att inte enbart framställa etanol och andra energibärare, utan fastmer substanser av högre värde, t. ex. startsubstanser för kemisk industri och endast som andra prioritet energibärare.

Man skulle i ett sådant fall kunna tänka sig en anläggning för isolering av mer högvärda produkter innan den resterande biomassan konverteras till någon lämplig energibärare; metan eller någon alkohol.

Förslaget att initiera ett forskningsprogram för att uppnå grundläggande kunskaper om de celler man studerar tillstyrkes varmt. I detta sammanhang bör även animalieceller inkluderas eftersom de dels i sig är mycket intressanta, dels i en framtid kommer att utgöra ett viktigt sätt att producera en mängd gentekniska produkter, vilka inte kan produceras med hjälp av bakterier.

Utveckling av produktionsmetoder som är mer miljövänliga, t. ex. ersättande av lösningsmedel med vatten vid reaktioner, tillstyrkes varmt. Detta är en del i ett större miljöbiotekniskt komplex, vilket i sin helhet torde komma att få en mycket stor betydelse för framtidens samhälle. Eventuellt bör programmet på denna punkt breddas något.

Stöd till redan etablerade tekniker. I dessa bör även separationstekniker inräknas. Även om dessa redan idag är kommersiellt framgångsrika har separationsområdet identifierats som en flaskhals i biotekniken. Här finns redan traditioner och dessa bör byggas vidare på.

Då samarbetsprogrammet skall utformas är det viktigt att skapa medel för gemensamma projekt, för symposier och kongresser samt för stipendier för såväl forskare som forskarstuderande att kunna vistas en längre eller kortare tid på annan institution inom Norden.

Sammanfattningsvis kan konstateras att kemacentrums styrelse ser positivt på inrättande av ett samnordiskt biotekniskt forskningsprogram.

Lund den 17 juni 1986

På styrelsens för kemacentrum vägnar

Åke Jernqvist

Clas Odeskog

Umeå universitet:

Bioteknikområdet befinner sig i ett mycket expansivt skede och kräver därför stora resurser för forskning och utveckling. Rektorsämbetet finner i likhet med det framlagda förslaget det befogat att öka resurserna för forsknings- och utvecklingsarbete. Ett nordiskt samarbetsprogram inom bioteknologin bör innebära ett effektivare resursutnyttjande till gagn för samtliga nordiska länder.

Den samlade kompetens som finns inom bioteknikområdet i Umeå där särskilt på senare tid det växtmolekylärbiologiska området uppmärksammas, bör kunna utgöra en hörnsten i ett kommande nordiskt samarbete.

Ett samarbete av den föreslagna modellen borde dock i högre grad än vad som nämns i förslaget ta sikte på de kostsamma högteknologiområdena inom biotekniken såsom protein engineering, downstream processing och storskalig odling.

Umeå den 19 juni 1986

På rektorsämbetets vägnar

Örn Taube

Utbildningsledare

BIHANG

Yttrande av professor Erik Lundgren, Enheten för tillämpad cell- och molekylärbiologi

Det förslag beträffande bioteknologisamarbete som föreslås i ett nordiskt perspektiv med bl. a. riksdagsman Georg Andersson som undertecknare, inrymmer många intressanta uppslag. Sålunda pekas på möjligheten att utveckla sädesslag och skogsplantor, inom vilka områden man kan förutse att bioteknisk metod kommer att vara särskilt betydelsefull.

Det finns heller inget att invända på de övriga punkterna, snarare är detta väl i linje med den utveckling inom dessa forskningsområden som är tydlig i Sverige och med all säkerhet även pågår i de nordiska grannländerna. För att få den betydelse som undertecknarna förväntar sig borde dock

förslaget ha haft en mer konkret inriktning på en sådan bioteknologi som arbetar med molekylärbioologiska och molekylärgenetiska metoder. Det är ju dessa, inom biologin tekniska nyvinningar, som har lett fram till det stora kommersiella och samhällseliga intresse som ligger bakom dagens satsningar inom bioteknologin, både bland företag och inom universitetsvärlden.

Det föreslagna programmet ter sig även i sin nuvarande skissartade form synnerligen omfattande och kan knappast ge kortsiktiga vinster. En sådan långsiktig satsning kräver dock betydande resurser, som hittills i nordiska sammanhang knappast tidigare har kommit till stånd. Om ett sådant program genomförs i nordiskt samarbete, förutsätter detta att det inte inkräktar på befintliga nationella forskningsprogram eller enbart omfördelar befintliga resurser. I annat fall torde den samlade nordiska effekten på bioteknologisk forskning och utveckling knappast bli större än om detta skedde i nationell regi.

En realistisk möjlighet att förverkliga de intentioner som finns inskrivna i förslaget med samtidigt hänsynstagande till ekonomiska och samsarbetsmässiga realiteter vore att försöka åstadkomma ett nordiskt post-doc program, innebärande att unga nordiska vetenskapsmän stipendievägen erbjuds möjligheter att arbeta i internationellt välrenommerade laboratorier inom eller utanför Norden. Denna möjlighet är också väl förenlig med förslagets skrivning beträffande betydelsen av personlig kompetens. En intressant modell för ett sådant post-doc program kan möjligen vara det som Wallenbergsstiftelsen använde sig av för något år sedan för inrättandet av bioteknologistipendier, vilket innebar att stipendiaterna efter en 1–3 årig vistelse vid utländskt laboratorium fick lön för ytterligare upp till 5 år, med ett samtidigt forskningsanslag.

Sammanfattningsvis sålunda positiv inställning till förslaget, som dock bör konkretiseras till att gälla projekt med molekylärbioologisk och molekylärgenetisk inriktning och som torde vara ekonomiskt realiserbart i första hand som ett post-doc utbildningsprogram.

Umeå den 24 juni 1986

Erik Lundgren

Professor

Chalmers tekniska högskola:

Chalmers tekniska högskola är positiv till en nordisk samordning av bioteknologisk verksamhet.

Framförallt intresserar livsmedelssidan genom SIK-Svenska Livsmedelsinstitutet, kemisk produktion samt bioteknologiska processer och produkter.

Göteborg den 30 juli 1986

För rektorsämbetet

Roger Johansson

Lantbruksstyrelsen:

Det remitterade förslaget innebär att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utarbeta ett bioteknologiskt samarbetsprogram. Ett sådant nordiskt program bör enligt förslaget framför allt ta upp två områden: bioteknologi inom jord- och skogsbruket samt möjligheterna att använda bioråvara/bioteknik inom livsmedelsindustri och kemisk industri.

Lantbruksstyrelsen tillstyrker förslaget om ett nordiskt bioteknologiskt samarbetsprogram. För området bioteknologi inom jord- och skogsbruk bör samordning ske med pågående forskning och utvecklingsarbete samt med redan etablerat nordiskt samarbete inom lantbruksforskning och växtförädling.

Produktiviteten i jordbruket har under lång tid ökat snabbt i de nordiska länderna. En fortsatt produktivitetutveckling kan förutses. För den jordbruksproduktion i Sverige som omfattas av livsmedelspolitikens produktionsmål väntas behovet av jordbruksmark successivt komma att minska under lång tid framöver. Minskad sysselsättning och anpassningsproblem för jordbruket och landsbygden blir en konsekvens. Vidare kan förutses skärpta krav på miljövänliga produktionsformer och på livsmedelsråvarornas kvalitet. En ökad kvalitetsdifferentiering av livsmedelsindustrin och konsumenternas efterfrågan på råvaror respektive livsmedel kan väntas.

Genom att bioteknologin inom jordbruket och trädgårdsnäringen utvecklas kan dessa näringars konkurrensförmåga stärkas och möjligheterna att möta miljö- och kvalitetskrav förbättras. Det är också angeläget att forskning och utvecklingsarbete på lång sikt kan bedrivas i Norden med syfte att tillvarata de möjligheter som kan finnas till ökat utnyttjande av bioråvara/bioteknik inom annan industri än livsmedelsindustrin. Genom ett vidgat användningsområde för bioråvara kan i varje fall en del av de resurser som friställs genom den fortgående produktivetsförbättringen inom livsmedelsproduktionen utnyttjas.

Utöver de fem punkter som anges i förslaget anser lantbruksstyrelsen att ytterligare en bör ingå i ett nordiskt bioteknologiskt forsknings- och utvecklingsprogram. Mot bakgrund av en internationell analys bör områden avgränsas inom bioteknologin där de nordiska länderna har bäst förutsättningar för en varaktig konkurrensfördel gentemot omvärlden. Förutom redan existerande kompetens inom forskning, råvaruproduktion och industri kan vissa för de nordiska länderna unika biologiska produktionsförutsättningar innebära kommersiella fördelar på lång sikt. Väl fungerande system för forskning, rådgivning och utbildning på lantbruksområdet

underlättar en snabb anpassning av råvaruproduktionen till ändrad efterfrågan på råvaror.

Jönköping den 24 juni 1986

Lennart Lindqvist
Byråchef

Alf Wallin
Överdirektör

Skogsstyrelsen:

Skogsstyrelsen får härmed avge följande yttrande över rubricerat förslag. Den svenska forskningen inom den speciellt skogliga delen av bioteknologiområdet har hittills varit relativt blygsam, men expanderar snabbt. Bioteknikutvecklingen inom barrträdsområdet befinner sig även internationellt på ett tidigt stadium. Skogsstyrelsen tror dock att detta område på sikt kan komma att bli av mycket stor betydelse såväl för skogsbruket som för den skogliga förädlingsindustrin. De områden inom vilka det idag förefaller mest aktuellt med bioteknologiska insatser är den skogliga växtförädlingen samt s. k. biologisk delignifiering av lignocellulosa. Inom dessa områden kan man idag se mycket intressanta tillämpningar av bioteknologin. I framtiden kan även andra områden bli aktuella. Skogsstyrelsen instämmer därför i förslagsställarens konstaterande att det är befogat att öka resurserna för forsknings- och utvecklingsarbetet inom det bioteknologiska området.

Jönköping den 18 juni 1986

Björn Hägglund

Stefan Bucht

Statens livsmedelsverk:

Verket instämmer i synpunkten att bioteknologins användning inom livsmedelsindustrin är viktig och ser denna användning som en av vägarna för att förbättra våra livsmedel. Av forskningsmässiga och ekonomiska skäl synes det angeläget att samarbetet förbättras och verket tillstyrker därför att det utarbetas ett nordiskt samarbetsprogram. Livsmedelsverket medverkar gärna vid behov med detaljutformningen av programmet.

Uppsala den 25 juni 1986

Rune Henriksson

Lars-Olof Eklöf

Statens industriverk:

I medlemsförslaget till Nordiska rådet understryks bioteknikens snabba utveckling och förväntade starka inverkan på produktionslivet i framtiden. Samtidigt påpekas att behovet av ökade FoU-insatser i Norden är stort och att fördelar för samtliga nordiska länder kan erhållas med hjälp av ett nordiskt bioteknologiskt samarbetsprogram. Ett antal breda FoU-områden nämns som exempel på lämpliga nordiska satsningar inom programmets ram.

SIND ställer sig positivt till en ökad satsning på nordiskt samarbete på bioteknikområdet. Det är emellertid inte självklart att ett brett upplagt, omfattande program och en särskild organisation för dess genomförande är det bästa sättet för att öka samarbetseffekten på bioteknikområdet inom Norden. Större skäl kan finnas att börja satsningen med en systematisk sökning och identifiering av lämpliga delsektorer inom biotekniken där gemensamma insatser kan bedömas ge särskilda fördelar för Norden. För dessa sektorer bör sedan konkreta projekt formuleras som kan utgöra grunden för en rekommendation om den valda inriktningen för den samlade nordiska biotekniksatsningen.

I Sverige arbetar för närvarande flera organisationer med förslag till samhällsinsatser på bioteknikområdet. I det nationella bioteknikprogrammet som kommer att färdigställas i september förbereds förslag till samlade svenska insatser för utbildning, forskning och utveckling. I den Nationella Kommittén för Bioteknik som utarbetar detta program är bl. a. STU, UHÄ och forskningsråden representerade. SIND har i februari i år till regeringen överlämnat en skrivelse med förslag om insatser för att främja bioteknikens industriella tillämpning. De här nämnda organisationerna kan lämpligen representera den svenska sidan i projektsöknings- och formuleringsarbetet för lämpliga nordiska samarbetsinsatser.

Bland skäl och motiv till stöd för ovanstående kan följande framföras.

1. Det påpekas i medlemsförslaget till Nordiska rådet att den kommersiella tillämpningen inom många bioteknikområden ligger långt fram i tiden. Även om detta i många fall är riktigt, kan industriella genombrott ändå inträffa relativt snart för vissa delsektorer, främst inom hälso- och sjukvården men även – kanske redan i mitten av 90-talet – inom jordbruket och livsmedelsindustrin. Detta kan ytterligare förstärka behovet av samlade nordiska insatser av de skäl som nämns i förslaget (för små hemmamarknader, för svagar resurser, stora investeringsbehov etc.).
2. Samtidigt kan detta medföra en splittrad inställning till nordiskt samarbete inom områden där utvecklingen nått olika långt inom de olika länderna i Norden. Särskild uppmärksamhet krävs därför vid projekturvalet, som redan från början bör ske på en konkret, detaljerad nivå.

Förutsättningen för varje projekt bör vara att även det inom projektområdet ledande bland de nordiska länderna aktivt deltar i samarbetet. Dessutom bör man förbereda sig så tidigt som möjligt på att kunna hantera frågor som kan uppstå när gemensamma nordiska FoU-projekt börjar ge resultat och närma sig tillämpningen. Kommersiellt utnyttjande av sådana resultat i de olika ländernas industrier måste göras till föremål för diskussion före projektstarten även inom områden som bedöms ha långt kvar till industriella genombrott.

3. Det kan vara farligt på sikt att låsa sig i specifikt nordiska lösningar. Bioteknikutvecklingen förutsätter ofta tillgång till världsmarknaden, där nordiska producenter inriktar sig på smala nischer och är mycket beroende av omvärlden utanför Norden. Det är då livsviktigt att redan i tidiga utvecklingsskeden bevaka och anpassa sig till utvecklingen i Europa, USA och Japan. Särskilt gäller detta medvetenheten om lagstiftning, godkännande och kontroll, där harmonisering och stabilisering av de olika ländernas regelsystem blir en allt viktigare faktor för bioteknikens framtida kommersialisering. Ett gemensamt nordiskt godkännandesystem för nya produkter, växter etc. kan här vara ett steg i rätt riktning förutsatt att systemet från början utgår från världsmarknadens krav.

I övrigt har SIND från industripolitisk synpunkt inget att anföra i denna fråga.

Stockholm den 30 juni 1986

Olof Schönander

Svetlana Broman

Styrelsen för teknisk utveckling (STU):

Inom Norden är forsknings- och utvecklingsresurserna inom bioteknikområdet i många fall både små och splittrade. Ur den synvinkeln skulle ett utökat samarbete kunna vara ett sätt att åstadkomma större resurser och ett högre forskningstempo. En svårighet är emellertid att de olika länderna också har olika styrkeområden och intressen. Delar av biotekniken, som är forskningsmässigt svagt företrädda i ett land kan vara av stark kommersiell betydelse i ett annat. Detta kan göra ett brett samarbete över hela linjen komplicerat eller omöjligt. Det synes därför bättre att försöka identifiera segment där förutsättningarna för ett samarbete är speciellt goda. Exempel på ett sådant är molekyllär jästbiologi. STU förordar därför i stället, att de nationella organen tillsammans med nordiska finansiärer initierar och stöder samnordiska projektpaket inom sådana noggrannt utvalda delområden.

STU vill i detta sammanhang även hänvisa till det svenska nationella bioteknikprogrammet, som är under färdigställande. En kortversion av programmet bifogas¹. Programmet beräknas vara färdigt i mitten av september. En av tankarna bakom detta är att det skulle kunna utgöra ett brofäste för internationellt samarbete.

Vad beträffar biomassa som råvara är tanken intressant. Erfarenheten från annan råvarubaserad industri visar dock på svårigheten i att utgå från en råvara och se vad som är möjligt att tillverka från den. Det är bättre att utgå från marknaden, i vid bemärkelse, krav och behov och därefter söka tillgodose dessa på bästa sätt. STU bedömer att en sådan analys är nödvändig för att bygga upp en konkurrenskraftig alternativ jordbruksproduktion.

Stockholm den 12 juni 1986

Charlotte af Malmborg

Lennart Pettersson

Domänverket:

Enligt verkets uppfattning kan bioteknik sannolikt ge stora vinster både i förädlingen av skogsträd och i utnyttjandet av vedråvaran. Bioteknikutvecklingen inom skogsforskningen är emellertid ganska blygsam och det kommer att ta lång tid innan de möjligheter som bioteknik ger leder till konkreta resultat.

En ökad satsning på bioteknik är därför angelägen vilket också framhålls i förslaget. Om en ökad sådan satsning främjas av en särskild organisation för samarbete på nordisk bas har verket svårt att bedöma. Erfarenheterna av forskningssamarbete inom det skogliga området mellan de nordiska länderna är emellertid goda.

Falun den 13 juni 1986

Ingvar Ekholm

Naturvetenskapliga forskningsrådet:

NFR ställer sig i princip positiv till förslaget om ett nordiskt bioteknologiskt samarbetsprogram. NFR vill dock starkt betona att forskarutbildning och riktade grundforskningsprojekt bör utgöra en betydligt större del av ett

¹ Här ej tryckt.

sådant program än vad som framgår av programförslaget. Speciellt gäller detta de två tillväxtområden som identifieras i förslaget; användning av bioteknologi inom jord- och skogsbruk samt inom livsmedelsindustri, kemisk industri och massa/pappersindustri.

Man kan relativt lätt identifiera den vetenskapliga kompetens som industrin måste ha tillgång till för att kunna göra den typ av produktutveckling inom dessa områden som nu pågår i USA och Japan samt på vissa håll i Europa. Dessa kompetensområden är främst växtmolekylärbiologi, "protein engineering" samt jäst-, Bacillus- och svampfysiologi och -genetik. En bred kompetens inom dessa grenar av modern biologi är en förutsättning för ett framtida aktivt industriellt utvecklingsarbete inom de föreslagna tillväxtområdena.

Tyvärr måste man konstatera att även om det inom Norden finns enstaka forskargrupper med god kompetens inom dessa områden är antalet aktiva forskare litet och kompetensbasen därför mycket smal. Den överväldigande majoriteten av aktiva forskare inom molekylärbiologi i Norden arbetar med medicinskt inriktade problemställningar av historiska och ekonomiska skäl.

NFR anser därför att en mycket väsentlig uppgift för ett Nordiskt bioteknologiprogram är att stödja kompetensuppbyggnad inom dessa basala områden och därvid utnyttja de relativt få förstklassiga forskargrupper som finns i Norden inom dessa områden genom att stödja forskarutbildningskurser, utbytesstipendier och gemensamma forskningsprogram på grundläggande nivå.

Stockholm den 30 juni 1986

Ingvar Lindqvist

Kjell Fagerström

Sveriges lantbruksuniversitet:

Bioteknik är ett av de forskningsområden som prioriterats högt vid SLU under de senaste åren. April 1983 antog styrelsen för SLU ett "Biotekniskt forskningsprogram för lantbruksuniversitetet". Detta program har delvis kunnat realiserats genom dels ökade basresurser till vissa av de berörda forskargrupperna, dels externa anslag från i första hand Skogs- och jordbrukets forskningsråd, SJFR. Totalt satsas i dag ca 15 milj. kronor per år på bioteknikforskning vid SLU.

Områdets betydelse har ökat under de år som gått efter det att forskningsprogrammet utarbetades. I det handlingsprogram för SLU 1987/88-1991/92 som SLUs styrelse fastlade 1986-06-16 skrivs bl. a. följande:

Den biotekniska och molekylärbiologiska forskningen har under ett initialskede främst inriktats på bakterier och djurceller. Under de senaste åren har det blivit alltmera uppenbart att biotekniska metoder, t. ex. genteknologi, cell- och vävnadsodling samt vegetativ förökning, kommer att få stor betydelse inom flera av SLUs ansvarsområden. Inom lantbruksvetenskaplig och veterinärmedicinsk forskning har en grundläggande kompetens börjat byggas upp inom vissa biotekniska områden. Även inom den skogsvetenskapliga forskningen kan man i dag förutse flera intressanta tillämpningar, bl. a. vad gäller förökning och förädling av skogsträd. Detta har medfört att forskare vid SLU och skogsföretagen visat ett ökat intresse för att bygga upp en bioteknisk kompetens inriktad mot den skogliga sektorn. Ett antal forskartjänster bör under den kommande perioden inriktas på detta område.

I förslaget till Nordiska rådet behandlas även det delområde av bioteknik som i Sverige rubriceras fytokemi. Om detta område skrivs i handlingsprogrammet följande:

I detta sammanhang har också fytokemin stort intresse. Den utveckling som här skisserats kan leda till att man får allt större möjligheter att styra växterna genetiskt mot en önskad sammansättning med hänsyn till de kvalitetsegenskaper som man vill ha på livsmedel eller industriråvaror. Därigenom blir också fytokemin alltmer intressant eftersom en karaktärisering av växternas innehåll av olika substanser är avgörande för hur målen för växtförädlingen skall ställas upp och hur gamla och nya grödor kan utnyttjas för nya ändamål.

SLU är i princip positivt till att främja ökade kontakter och ett bättre samarbete inom bioteknikforskningen, såväl inom Sverige som i Norden.

Vad avser möjliga områden för nordiska samarbetsprojekt inom bioteknikområdet kan noteras att flera utredningar inom SLUs ansvarsområde har genomförts eller håller på att slutföras. Nämnas kan t. ex.

- Bioteknologi i nordisk skogplanteforedling. Samarbeid og utvikling (Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning, SNS, september 1985)
- A Nordic collaborativ programme in protein engineering (initierat av Nordforsk och förväntad finansiär Nordiska Industrifonden, juli 1986)
- Cellvävnadskultur i kulturväxternas förädling (Samnordisk planteförädling. SNP, under tryckning)
- Genteknologi i växtförädling och förädlingsforskning (SNP, publiceras i slutet av 1986)

Förutom dessa nordiska forskningsprogram finns ett antal nationella bioteknikprogram. I Sverige behandlas t. ex. fytokemi och bioteknik i forskningsprogrammet "SJFR föreslår".

SLU finner det angeläget att tillgängliga resurser inte enbart används för att utarbeta nya förslag till möjliga samarbetsprogram utan att ekonomiska möjligheter även ges att förverkliga förslag till bra program.

Om ett nytt biotekniskt samarbetsprogram skall utarbetas är det därför väsentligt att utnyttja det omfattande planeringsunderlag som redan tagits fram. I de färdiga programmen finns kartläggningar av vad som görs i de nordiska länderna och bedömningar av vilken bioteknisk forskning som är angelägen att satsa på.

Ett nordiskt samarbete kan t. ex förverkligas genom att man ger anslag för nordiska konferenser och kurser inom angelägna forskningsområden och anvisar medel för gästforskare som får arbeta i forskargrupper vid andra universitet i Norden där man byggt upp kompetens inom väsentliga områden.

I Sverige har inom vissa områden en bioteknisk forskning av hög internationell kvalitet byggts upp. Detta har kunnat ske trots att otillräckliga basresurser anvisas. Det mest angelägna nu är därför att satsa ytterligare medel på grundläggande forskning och forskarutbildning vid redan etablerade grupper. Om dessa grupper förstärks skapas goda förutsättningar för Sverige att förmedla kunskaper till gästforskare från de andra nordiska länderna.

Sammanfattningsvis är SLU tveksamt till ytterligare planering för ett ökat nordiskt samarbete inom bioteknikforskningen innan befintliga utredningar redovisats. I stället bör dessa utgöra underlag för beslut om anslag för nordisk verksamhet.

Uppsala den 23 juni 1986

På styrelsens för Sveriges lantbruksuniversitetet vägnar

Mårten Carlsson

Sigvard Nilsson

Sveriges kemiska industrikontor (kemikontoret):

— — — efter samråd med Industrins kommitté för bioteknik anförda följande:

Kemikontoret anser att det är angeläget att öka kunskaperna i bioteknik för att utan alltför stor tidsutdräkt möjliggöra kommersiella tillämpningar med denna teknik. Vi bedömer att ett FoU-samarbete med deltagande av samtliga nordiska länder skulle kunna underlätta och påskynda en sådan kompetensuppbyggnad. Vi vill därvid speciellt betona betydelsen av att uppnå en grundläggande och bred kunskap om mikroorganismers egenskaper liksom att höja kunskapsnivån inom enzymforskning och växtförädling.

Beträffande uttalandet i förslaget att man med bioteknikens hjälp skulle kunna utveckla sädeslag och skogsplantor som kräver betydligt mindre tillskott av konstgödning anser vi att detta är alltför kategoriskt uttryckt, och att denna fråga kräver en ingående analys innan något projekt utföras.

Stockholm den 16 juni 1986

Kemikontoret

Lennart Larsson

Medlemsförslag

om inrättande av nordiskt materialvalsinstitut

(Väckt av Hallvard Bakke, Gro Harlem Brundtland, Eiður Guðnason, Per Olof Håkansson, Anker Jørgensen, Erkki Liikanen, Peter Muurman, Barbro Nilsson och Kaj Poulsen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk industrifond:

Bakgrund

Såsom framhålles i medlemsförslaget har utvecklingen inom materialområdet stor betydelse för den industriella produkt- och processutvecklingen.

Materialutvecklingen går för närvarande snabbt och behovet av ökade insatser har medfört att materialtekniken i de nordiska länderna givits hög prioritet och nationella handlingsplaner har eller håller på att utarbetas.

Materialteknik är ett område som lämpar sig väl för nordiskt samarbete och Nordisk industrifond har under åren deltagit finansiellt i ett stort antal nordiska projekt inom skilda delar av materialtekniken. En del av dessa projekt har varit initierade och planerade av Nordforsk.

Synpunkter på det aktuella medlemsförslaget

Medlemsförslaget innefattar i princip två olika delar, nämligen

- samarbete inom delar av FoU-verksamheten inom materialområdet, inklusive förslag om en forskningsspecialisering med viss arbetsfördelning mellan de tekniska högskolorna i Norden samt
- etablering av en nordisk organisation för att underlätta företagens materialval bestående av en databank inom ett gemensamt materialvalsinstitut samt regionala materialvalskonsulenter i alla länderna. Konsulenterna skall även kunna arrangera fortbildningsverksamhet inom materialområdet.

Nordisk industrifonds styrelse delar förslagsställarnas uppfattning att speciellt goda förutsättningar finns att väsentligt öka det nordiska samarbetet inom materialteknikområdet. Utifrån den prioritet som nationellt ges

åt materialområdet har fonden påbörjat planering av nya samarbetsaktiviteter inom området. Detta arbete bedrivs i samverkan med Nordforsk och nationellt ansvariga organ. Denna planering avser insatser inom vissa delar av materialområdet som bedöms speciellt intressanta för nordiskt samarbete.

Viss specialisering mellan de olika forskningsinstitutionerna verksamma inom materialområdet i Norden föreligger redan. Fonden ställer sig tveksam till om en styrd specialisering mellan länderna är praktiskt genomförbar. En för kraftig specialisering skulle även kunna få negativa konsekvenser då det är väsentligt att kompetensuppbyggnad sker nationellt inom de områden som är av intresse för den egna industrin.

På flera håll både i och utanför Norden pågår arbete med att bygga upp databaser över konstruktionsmaterial. Sådana databaser bedöms bli av stor industriell betydelse. Uppbyggnad och underhåll av databaser är mycket resurskrävande och enligt fondens bedömning är nordisk samverkan inom området angelägen. Utgångspunkten bör därvid vara att bygga vidare på den erfarenhet och det kunnande som redan finns vid vissa institutioner i Norden och att etablera lämpliga former för att kunna utnyttja dessa resurser nordiskt. Nordforsk har tagit initiativ till att undersöka förutsättningarna och formerna för ett ökat nordiskt samarbete inom materialvalsområdet. Det är fondens förhoppning att denna undersökning skall kunna ligga till grund för ökat nordiskt samarbete inom området.

Oslo den 27 juni 1986

För Nordisk industrifond

Per Gjelsvik

Nordforsk:

Kunnskap om nye materialer og materialvalg har stor betydning for næringslivet. Innen samtlige nordiske land er materialforskningen gitt høy prioritet, og det er Nordforsks oppfatning at det nordiske samarbeidet om forskning og utvikling på dette området bør styrkes.

Nordforsk har hatt materialforskning som et av sine fem faste arbeidsområder gjennom mange år, og en rekke prosjekter har vært tatt opp. Disse samarbeidsprosjektene har hatt sin forankring i forskningsinstitutter og i næringslivet og blitt finansiert av disse, av nasjonale forskningsråd og av Nordisk industrifond. Nordforsk har nylig tatt initiativ til å utarbeide en plan for sin materialforskningsvirksomhet for de nærmeste årene. Dette arbeidet vil bli utført sammen med Nordisk industrifond.

Det er Nordforsks oppfatning at styrkingen av det nordiske samarbeidet på materialforskningsområdet snarere bør skje gjennom direkte samar-

beide mellom de nasjonale FoU-miljøene enn ved å opprette et nytt nordisk institutt. Materialforskningen må fortsatt kobles sterkt til den høyere undervisning ved våre universiteter og tekniske høyskoler. Det er lettere å stimulere til konkurranse og spesialisering mellom nasjonale FoU-miljøer innbyrdes og til samarbeide mellom miljøene i flere nordiske land enn det er å opprettholde over lang tid forskning og utvikling av internasjonal kompetanse i ett nordisk institutt.

Systematisk materialvalg og materialdatabanker er imidlertid områder som befinner sig i støpeskjeen. Nordforsk vil derfor ta opp med Nordisk Industrifond spørsmålet om å få utført en utredning for å få belyst nærmere hvordan vi best kan styrke det nordiske samarbeidet på disse områdene.

Stockholm, 9. juni 1986

Tore Tysland

Nordens fackliga samorganisation (NFS) har i skrivelse den 9 juni 1986 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Nordisk økonomisk forskningsråd meddelar i skrivelse av den 23 juni 1986 att man beslutat avstå från att yttra sig, då medlemsförslaget ligger utanför rådets arbetsområde.

NordREFO:

Det Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NordREFO) bedrev under den just avslutade etappen forskning kring två ämnen av relevans för medlemsförslaget. Det ena rörde "Industri och småorter" och det andra "Teknik och samhälle". Det är mot denna bakgrund remissvaret utformas.

Institutet har inte kompetens att bedöma behovet av ett materialvalsinstitut relativt andra teknikområden. Svaren kan alltså endast beröra de allmänna principer som bör gälla för att insatser av den föreslagna karaktären skall kunna få ett positivt genomslag också på den regionala nivån.

1. I medlemsförslaget anføres att utvecklingen av nya materialvarianter ofta är en integrerad del av utvecklingen av ny teknik inom någon viss industribransch (kursiveringen vår). Detta måste tolkas så att kraven på materialkunskap varierar från bransch till bransch och att institutet därmed får svårt att skaffa sig hög kompetens på *alla* områden. Detta gäller naturligtvis i ännu högre grad den tänkta regionala organisationen.

2. Det är därför väsentligt att understryka den regionala organisationens *förmedlande* roll. Detta är nödvändigt då numera också små företag har en mycket sofistikerad teknik och då inte har någon användning för genera-

listkunskaper. Det är därmed också tveksamt att, som föreslås i medlemsförslaget, låta fortbildning om materialvalsfrågor anordnas inom ramen för den regionala konsultverksamheten. Mera naturligt vore troligen att föra samman företag med *likartad* produktion och materialvalsproblem och då måste man nog oftast acceptera en nationell (eller t. o. m. nordisk) rekryteringsbas.

3. Det finns också anledning att varna för att se den regionala verksamheten som en ny självständig organisation. Om någon form av självständig regional organisation eftersträvas så kan det, med de små medel som sannolikt kan komma i fråga, finnas en risk för att *antingen* denna regionala organisation endast täcker några enstaka amt/fylken/län, *eller* de regioner som skall täckas av varje konsult blir mycket stora. I det senare fallet kan de mindre företagens behov inte tillgodoses. Det finns i alla de nordiska länderna teknikspridningsorgan på låg regional nivå och det förefaller därför rimligt att knyta an till dem och lägga en ytterligare funktion till de som dessa organisationer redan utför. *Förmedlingsrollen* måste därvid med nödvändighet bli en central del i det regionala arbetet.

4. Det bör avslutningsvis påpekas att ny teknik krävs inom företag i *alla* slags regioner. Om det blir aktuellt att *försöksvis* börja i liten skala, så bör försöket, vad gäller val av regioner, läggas upp så att *både* perifera och mindre perifera regioner väljs ut. Detta bör underlätta den utvärdering som redan från början bör planeras in i projektets utformning. NordREFO är intresserad att delta i utformningen av en sådan utvärdering.

Helsingfors den 2 juni 1986

Gösta Oscarsson
Institutschef

Asmund Sæter
Styrelseordförande

Nordiska unionen för arbetsledare, tekniska funktionärer och andra chefer (NAU):

Förslagsställarna pekar på ett område som väl lämpar sig för industripolitiskt nordiskt samarbete. Särskilt för mindre och medelstora företag är det angeläget att få tillgång till sådan kompetens som krävs för att rätt värdera de alternativ som står till buds både när det gäller att förändra den egna produktionen och att välja rätt bland nya material. En nordisk databank, som förslagsställarna förespråkar, kan få såväl större bredd som djup inom olika områden genom de nordiska ländernas olika näringslivsstruktur. Ett internordiskt samarbete torde därigenom kunna ge synerigef-

fekter som är till gagn för de enskilda ländernas utveckling på det materialtekniska området. NAU stöder därför tanken på ett gemensamt nordiskt materialvalsinstitut för insamling av kunskaper och erfarenheter inom materialforskningen i Norden och utomlands.

Vad gäller uppbyggnaden av en särskild regional verksamhet inom respektive nordiskt land med materialvalskonsulenter för rådgivning, fortbildning och erfarenhetsåterföring anser NAU emellertid att möjligheten att för dessa ändamål utnyttja redan befintliga institutioner inom respektive land i första hand bör övervägas. Exempel på sådana institutioner kan vara organ för teknisk utveckling, forskningsenheter vid tekniska högskolor och liknande med vilka ett nordiskt materialvalsinstitut kan samarbeta. Därigenom undviks riskerna för dubbelarbete och oklara kompetensområden inom respektive land.

Om en regional rådgivningsverksamhet inte kan inordnas i den befintliga forskningens och utvecklingens institutionella system inom respektive land bör dock även förslagsställarnas modell med en särskild konsulentverksamhet kunna övervägas.

NAU anser således att det samarbete inom området materialteknik som aktualiseras i medlemsförslaget är angeläget att pröva som ett led i uppbyggnaden av en ökad industriell konkurrenskraft för de nordiska länderna i förhållande till det övriga OECD-området.

Stockholm den 28 maj 1986

Nordiska unionen för arbetsledare, tekniska funktionärer och andra chefer

Jorma Reini

De nordiske Industriforbunds Fellesorgan:

Det er udiskutabelt at riktig bruk av materialer og kombinasjoner av materialer spiller en avgjørende rolle for mange produkters funksjon og pris, og materialteknologi er derfor et sentralt område for industrien i de nordiske land.

Tre, betong, jern/stål og lettmetaller vil imidlertid, slik vi ser det, i overskuelig fremtid fortsatt forbli de helt dominerende materialer selv om polymere materialer øker sterkt. Innenfor alle disse områder har vi i dag etablert forskning i de nordiske land, og innen flere av områdene er nordiske institutter og bedrifter blant de fremste i verden. Det finnes også vel utbygde organer for kollektiv forskning/bransjeforskning og teknologisk veiledning hvor det foregår et utstrakt samarbeid mellom de nordiske land. Sannsynligvis er det mulig å utvide dette samarbeidet noe, f.eks. innen bruk av tradisjonelle polymerer under forutsetning av at de forskjel-

lige land er villige til å finansiere en utvidet virksomhet. Vi ser ikke behov for å bygge opp noe nytt materialvalgsinstitutt som skal dekke disse områdene.

Når spørsmålet likevel reises, kan dette tyde på at det er et behov for oversikter som går på tvers av ulike materialer. Mye av det som finnes tar utgangspunkt i de enkelte materialtyper, ofte utgitt av leverandører, og sammenligner ikke materialer av forskjellige typer. Behovet bør kunne dekkes ved at det utarbeides håndbøker/databank som tar utgangspunkt i anvendelse og som viser de ulike materialers egenskaper. Disse eventuelle håndbøker/databank bør også kunne brukes i undervisningssammenheng. Dette burde kunne gjøres som tverrfaglig prosjektarbeid, gjerne på nordisk basis, uten forankring i et eget materialvalgsinstitutt.

Man kunne ellers tenke seg muligheten av å starte et nordisk institutt for mer ukonvensjonelle materialer, som kompositter kjeramer, halvledere, tekniske plaster o.l. Vi er imidlertid noe i tvil om dette er mulig å gjennomføre. De nevnte materialer har få felles trekk og de vil bare i begrenset grad være substitutt for tradisjonelle materialer. Man velger dem snarere for å oppnå egenskaper som ikke er mulig med tradisjonelle materialer. Bearbeidings- og konstruksjonsteknikk er ofte forskjellig for de ulike materialer. Kunnskap om materialene og bruken av dem vil være materialproducentenes eiendom, ofte beskyttet gjennom patenter og det er ikke selvsagt at slik kunnskap vil være tilgjengelig for et materialvalgsinstitutt. De som anvender materialene vil også opparbeide en kunnskap som gir dem visse konkurransefortrinn som det ikke er selvsagt at de vil dele med et institutt for videreformidling til andre.

Som en konklusjon vil vi derfor si at vi ser visse muligheter for øket nordisk samarbeid om prosjekter innen de mer tradisjonelle materialer innenfor det eksisterende apparat. Vi har liten tro på at det er hensiktsmessig å bygge opp et nordisk institutt for informasjon og rådgivning om nye ukonvensjonelle materialer.

Oslo, 3. september 1986

Knut Lofstad

Danmark

Industriministeriet:

Den materialetekniske utvikling er et grunnleggende element i industriens utvikling, og en stor del af de teknologiske institutter og det teknologiske servicenet i øvrigt er derfor i høj grad bygget op med henblik på at bistå virksomhederne på dette område.

Materialeteknologien har vist sig at være et område, der er velegnet for nordisk samarbejde, hvilket bl.a. kan illustreres med omfanget af den bistand, som er ydet af Nordisk Industrifond til nordiske samarbejdsprojekter, og som for årene 1980–84 omfattede ca. 30 projekter, heraf 10 igangsat alene i 1984.

Der er i de nordiske lande opbygget omfattende institutstrukturer på området, og Industriministeriet finder det væsentligt, at det nordiske samarbejde baseres på disse nationale strukturer. Dette samarbejde er inde i en frugtbar udvikling, bl.a. med kontaktpunkter i de nationale teknologipolitiske organer. Industriministeriet vil på denne baggrund ikke finde det hensigtsmæssigt at oprette en ny institutstruktur til varetagelse af dele af de opgaver, der i dag skal varetages inden for de nationale netværk.

København, den 11. juli 1986

P.m.v.

E.b.

Eyvind Moe

Forskningssekretariatet:

Under henvisning til udenrigsministeriets skrivelse af 14. maj 1986 – j.nr. 39.C.5.b – skal forskningssekretariatet meddele følgende på grundlag af en udtalelse fra Statens teknisk-videnskabelige Forskningsråd:

Valg af materialer til givne industrielle anvendelser kræver uanset materialets art såvel et dybtgående kendskab – også teoretisk – som stor praktisk erfaring. Et materialevalgsinstitut må derfor foruden informationsformidling beskæftige sig med forskning i et vist omfang. Desuden må en nordisk løsning forudsætte etablering af en regional formidlingsvirksomhed, som for Danmarks vedkommende naturligt baseres på eksisterende institutter inden for det teknologiske servicenet og på tekniske højskoleinstitutter.

Efteruddannelse knyttes naturligt til den regionale struktur, men også et nordisk institut kan inddrages heri, når der er tale om mere krævende formål.

I spørgsmålet om forskningsspecialisering med deraf følgende arbejdsdeling mellem nationale institutter i de nordiske lande er der grund til at udvise en vis tilbageholdenhed. På områder af materialeforskningen, som er af væsentlig national betydning, må der nødvendigvis være en national indsats. De nordiske aspekter varetages på sådanne områder bedst gennem samarbejdsprojekter og informationsudveksling.

Det anbefales på grundlag af ovenstående bemærkninger, at der arbejdes videre med tanken om et fællesnordisk institut for materialevalg. I en udredning herom må indgå, hvorledes forsknings- og formidlingsniveauet er i de enkelte lande, da dette spørgsmål er væsentligt for fastlæggelse af organisation, funktioner og placering af et fællesnordisk institut.

København, den 27. juni 1986

P.s.v.

E.b.

P. Grønberg

Finland

Handels- och industriministeriet¹:

Såsom det konstateras i medlemsförslaget råder det ett tydligt orsak- och verkansammanhang mellan den tekniska utvecklingen inom materialtekniken och på många andra områden. Detta i sin tur leder bl. a. till nya lösningar inom produktutveckling samt till produktionsteknologiska tillämpningar.

Eftersom materialtekniken är mångdimensionerad kan kunskapen på detta område med svårighet tillämpas på bästa möjliga sätt eller ens på ett tillfredsställande sätt. Medlemsförslaget berör en aktuell sak men skulle – sådant det är formulerat – leda till en lösning som dåligt skulle tjäna praktiska behov. Som bakgrund till detta framförs en del synpunkter i det följande.

Materialfältet är väldigt omfattande. Till detta hör bl. a. traditionella metaller och -legeringar, flera terrestriska och övriga mycket olikartade material som används inom hus-, jord- och vattenbyggnad, trä och därav förädlade nya material såsom skiv-, papper- och kartongslag, vid vilkas tillverkning olika slags beläggings-, fyllnads- o. d. material behövs. Råmaterialunderlaget för livsmedels- och läkemedelsindustrierna är också mycket omfattande. Nyare material representeras av glasfiber, moderna keramiska material, råvaror och produkter inom pulvermetallurgin samt vissa organiska material såsom karbonfibrer, flera plaster och kompositstrukturer framställda av dem. Användningen av det viktlösa tillståndet, som blir allmän långsamt men säkert, gör det till exempel möjligt att framställa fullt homogena och felfria material och produkter.

Varje material har vissa egenskaper, som antingen möjliggör dess an-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

vändning eller begränsar den. Exempel på dessa är materialet fasthet, hårdhet och andra mekaniska egenskaper, dess hållbarhet i olika miljöförhållanden, dess egenskap att inte kunna sönderdelas kemiskt, dess egenskap att kunna lätt förstöras eller återanvändas ekonomiskt samt dess kompatibilitet med andra material.

I bruktagandet av nya material i industrin kan begränsas därigenom att deras bearbetningssätt fullständigt avviker från de sedvanliga och vedertagna metoderna. En annan begränsande faktor är ofta okunskap hos företag om nya material och deras egenskaper samt en bristfällig dokumentation av de sistnämnda.

Informationen om material borde i allt större omfattning bearbetas så att den kan förmedlas genom adb för att det skulle bli lätt för enskilda företag och forskare att få tillträde till databaser. På området fungerar redan en del databaser i olika länder. Användningen av databaser begränsas inte av några regionala förhinder.

Den materialtekniska fortbildningen kan bäst realiseras vid specialicerade forsknings- eller högskoleenheter. Detta kan till en del genomföras i regionala enheter. Emellertid bör det regionala datautbudet inte göras till ett självändamål.

När inrättandet av ett nytt institut, som kompletterar de redan befintliga instituten men som i sin funktion är delvis överlappande, övervägs bör särskild uppmärksamhet fästas vid dess förvaltningskostnader.

Nordiska institutet för färgforskning (NIF) i Danmark och Jernkontoret i Sverige är exempel på välskött nordiskt samarbete, där det nog finns utrymme för förbättring. Samarbetsprojekt mellan dessa ävensom andra inrättningar har finansierats av Nordisk industrifond (NI), ofta tillsammans med nationella offentliga finansärer. Ett tyngdpunktsområde inom NI är materialforskning.

På basen av de ovan framförda synpunkterna kan ministeriet inte förorda det i förslaget föreslagna materialvalsinstitutet. Det saknar nästan alla förutsättningar för en effektiv och ekonomisk verksamhet. Däremot anser ministeriet att det på flera områden där det nordiska samarbetet redan fungerar detta borde vidareutvecklas och intensifieras, t. ex. genom att informationsförmedlingen mellan instituten förbättras beträffande aktuella och planerade forskningsprogram. Samtidigt borde den information som riktas till utomstående – närmast industrin – utvecklas. De redan fungerande kontakterna mellan Nordens tekniska högskolor kan förstärkas på materialforskningsfältet.

Helsingfors den 5 augusti 1986

Seppo Lindblom

Handels- och industriminister

Pentti Viita

Vik. avdelningschef,
biträdande avdelningschef

Tekniska högskolan, maskiningenjörssavdelningen¹:

Materialdatabanker – de vises sten eller materialspecialisternas leksak.

I den tekniska kulturens begynnelse var det ofta lätt att välja konstruktionsmaterial. Det som stod till förfogande var gjutjärn, smidesjärn trä och i vissa specialfall mässing, brons och sten. Man kände visserligen till hårdningen av stål, men maskindelar härdades sällan. Den funktionella planeringen av maskinen var den viktigaste och så gott som enda frågan. Det var lätt att göra upp tabeller som utvisade av vilket material varje maskindel skulle tillverkas. Samma tankesätt är till stor del rådande ännu idag inom maskinplaneringens vardagspraxis. Situationen har dock grundligt förändrats. Tiotusentals olika metallegeringar står till buds. Med hjälp av värme- och ytbehandling kan de utrustas med en nästan gränslös mängd egenskapskombinationer. Dessutom har vi plaster, keramer och kompositmaterial som kan vara plast-, metall- eller kerambaserade samt armerade och förstärkta med många olika slags fibrer, trådar eller partiklar. Kort sagt befinner vi oss i överflödets dilemma vad konstruktionsmaterial beträffar.

Konkurrensen på marknaden har skärpts. En bra produkt med framgång har ofta åstadkommit genom rätt val av konstruktionsmaterial och behandlingssätt. Produkten har begåvats med detta "något" som är svårt att kopiera. Det finns två möjligheter att sköta valet på bästa möjliga sätt: öka yrkesskickligheten hos dem som utför valet eller försöka konstruera hjälpmedel som underlättar valet. Vad utbildningen beträffar hör Finland på många sätt till föregångsländerna. Vid de tekniska högskolorna har man redan i åratal sört för kunskapen om konstruktionsmaterial hos de planerare som placerar sig inom metallindustrin och dessutom utbildat materialexperter för verkstadsindustrins behov. Verkstadsindustrins materialexperter får utbildning i maskinplanering samt grundlig materialkänedom så att de kan göra svåra val, konstruera och upprätthålla företagets valsystem samt handleda och utbilda planerare i arbetsmiljön. Enligt min uppfattning har detta utbildningssystem fungerat rätt bra.

I en valsituation står den person som skall utföra valet på många sätt inför en svår uppgift. Han borde känna till och grundligt överväga betydelsen av de krav som i olika skeden ställs på produkten under dess livslängd. Å andra sidan skall han känna till konstruktionsmaterialen och deras behandlingsmöjligheter. Han borde utgå från konstruktionsmaterialens egenskaper för att kunna optimera produktens konstruktion samt de val han gör. Inte heller planerade stenåldersmannen först en kniv och började därefter söka efter ett lämpligt råmaterial för dess tillverkning, utan han lade märke till den skarpa kanten hos vissa material och formade därav en kniv. Då handelssituationen och samhället med sina stadganden uppställer

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

egna krav och begränsningar är väljarens optimeringsuppgift verkligen invecklad.

I denna situation har man på olika håll i världen börjat utveckla materialdatabanker till hjälp för väljaren. Man har även försökt finna olika optimeringsmetoder. Till all lycka kan man på dessa tillämpa de möjligheter datorerna erbjuder i form av olika konstgjorda intelligenser och/eller expertsystem. Sålunda kan dessa system utvecklas till andra system som innehåller många möjligheter och som ser mycket lovande ut. I detta nu torde det redan finnas ca 60 olika materialdatabanker. Alla dessa har ett gemensamt drag. De har entusiasmerat sina utvecklare, men de har varit till ringa nytta för de egentliga maskinplanerarna. Är det då fråga om att försöka bygga en evighetsmaskin? Även dylika åsikter har framförts. Det kan vara så, att det inte går att utveckla ett automatiskt valsystem. Genom att begränsa målen för systemet och uppställa vissa krav på yrkesskicklighet hos användarna kan vi utveckla ett arbetsredskap som är till stor hjälp även för den verkliga experten på valsituationer.

Materialdatabankerna har väckt intresse också inom Nordiska rådet. Ett uttalande om grundandet av en gemensam materialdatabank och/eller ett gemensamt valinstitut för de nordiska länderna har framförts. Nordforsk anordnade ett möte om saken på Arlanda 12.6.1986, till vilket minst två experter från varje nordiskt land hade inbjudits. Frågan diskuterades hela eftermiddagen. Slutresultatet blev att man inte ansåg det fördelaktigt att påskynda grundandet av ett institut eftersom man är okunnig om så många saker. Däremot understöddes fortsatt samnordisk forskning och diskussion.

I Finland har det förekommit mycket litet forskning på området. Av denna orsak tillsatte rektorn för Tekniska högskolan våren 1986 en arbetsgrupp för att koordinera och främja saken. I arbetsgruppen ingår experter från några olika områden. Avsikten är att komplettera gruppen så att den skall komma att utgöra ett riksomfattande kontaktorgan. Arbetsgruppens placering vid Tekniska högskolan är det bästa möjliga alternativet. Tekniska högskolans bibliotek utgör Finlands tekniska centralbibliotek och dess informationservice är av hög klass. Tekniska högskolans bibliotek utgör med säkerhet även den bästa platsen för ett centralorgan, om det kommer att finnas ett sådant i det system som utvecklas.

På vilket sätt borde man börja? Tidigare erfarenheter varnar oss för storstilade investeringar i begynnelsekedet. Det kunde vara fördelaktigt att börja med att utveckla ett embryo till databanksvals-system för ett företag och ett informationssystem till Tekniska högskolans bibliotek. Detta vore närmast forskningsverksamhet, varigenom man skulle försöka hitta lösningar för ett verkligt fungerande system. Utgående från den kunskap och erfarenhet som fås på detta sätt vore det möjligt att fortsätta en fruktbar diskussion både på nordisk och mer omfattande internationell nivå och så småningom, när kunskapen ökar, utveckla systemet för vidare

användning. Så småningom skulle det bildas ett informationssystem samt basceller i enlighet med varje företags behov. Ett informationssystem som förmedlar och bearbetar offentliga uppgifter kunde anslutas till ett internationellt nät. Samtidigt utvecklas sakkunskapen om hur en bascell inrättas. Frågan om en nationell och nordisk databank skulle avgöras så småningom i enlighet med behovet. Detta sätt att närma sig saken har diskuterats i olika sammanhang och har upplevts som förnuftigt. Inom den närmaste framtiden börjar man ordna finansieringen och utveckla den organisation som behövs.

Helsingfors i augusti 1986

Juha Pietikäinen

Professor

Statens tekniska forskningscentral:

Materialtekniken är ett område som bedöms vara mycket viktigt för den industriella utvecklingen. Området är brett och mångfacetterat och kräver en betydande kunskapsbas.

Inom Norden finns ett forskningssamarbete på vissa områden inom materialteknik mellan olika institutioner och högskolor, men detta kunde väl göras vidare. Utvecklandet av databanker är ett omfattande arbete som kräver stora resurser. Den moderna datatekniken och expertsystemen erbjuder dock nya möjligheter att föra frågan vidare, men detta kunde bäst ske i ett utvecklingsprojekt.

Inrättandet av ett nordiskt materialvalsinstitut förefaller i dagens läge att inte få den genomslagskraft som önskats. Däremot kunde en del av de arbetsuppgifter – t. ex. forsknings- och utbildningsverksamhet samt fortbildning (rådgivning) – som planerats för institutet adresseras till Nordisk industrifond och Nordforsk, vilka kunde utarbeta ett detaljerat kunskapsuppbyggande program för materialteknik och dess industriella tillämpningar i samarbete med de nordiska forskningsorganisationer som verkar inom området för materialteknik.

Esbo den 18 juni 1986

Sakari Heiskanen

Forskningsdirektör

Ålands landskapsstyrelse:

Landsskapsstyrelsen har inget att invända emot att Nordiska ministerrådet utreder frågan om inrättandet av ett nordiskt materialvalsinstitut och regional rådgivningsverksamhet om rätt materialval.

Mariehamn den 1 augusti 1986

Folke Woivalin
Lantråd

Harry Jansson
T.f. avdelningschef

Island**Industriministeriet¹:**

Materialkunnskap/materialteknikk er et fag i meget rask utvikling, og faget er da også grunnlaget for en rekke høytekniske novasjoner som det moderne næringsliv i økende grad bygger på. Fagområdet betydning gjenspeiler seg i at det i noen nordiske land er i gang særlige forskningsprosjekter i materialteknikk.

Materialteknikk har spilt en betydelig rolle i nordisk samarbeid, særlig i regi av Nordisk industrifond og Nordforsk. Industriministeriet slutter seg til de synspunkter som kommer til uttrykk i forslagene om de økte muligheter som kan ligge i en viss arbeidsfordeling mellom institusjoner og skoler i Norden på dette område. Industriministeriet uttrykker på den annen side tvil angående tanken om å opprette et nytt nordisk institutt for å veilede bedrifter i materialvalg ved varefremstilling. En slik rådgivning burde det være mulig å gi gjennom de eksisterende institusjoner, både de nordiske og de nasjonale.

Industriministeriet har ikke mottatt konklusjoner/synspunkter fra Nordforsks møte den 12. juni d. å. angående en databank for materialkunnskap/materialteknikk. Foruten Industriministeriets ovennevnte synspunkter vil ministeriet i særdeleshet peke på Nordforsks synspunkter i dette spørsmål.

Reykjavík, 25. juni 1986

(Ej sign.)

Islands industritekniske institutt¹:

Et av arbeidsområdene til den metalltekniske avdeling ved Islands industritekniske institutt har hittil vært rådgivning for bedrifter og enkeltpersoner angående valg av materiale til produksjon, reparasjoner og byggverk. Enn videre materialprøving og undersøkelser i samme öyemed.

Det er på det rene at kunnskapen hos de fleste innenlandske interesserte som behandler disse spørsmål, er svært begrenset og preges snarere av erfaring enn av innsikt. Dette har bl. a. til følge at det sjelden søkes den beste lösning i materialvalget med hensyn til det enkelte produkts bruksområde.

I fremtiden vil materialvalgets betydning öke betydelig når det blir tilbudt særlig utviklede materialer, fremstilt ved höytekniske metoder. Slike materialer er alt i ferd med å komme på markedet utenlands.

På grunn av de islandske industribedrifters ringe størrelse er det viktig at det innenlands er i virksomhet uavhengige rådgivere, og at disse har god kontakt med utenlandske institusjoner og databanker, slik at det kan formidles kunnskap om materialegenskaper og materialvalg til islandsk industri.

Islands industritekniske institutt erklærer derfor full støtte til opprettelsen av et nordisk rådgivende materialvalgsinstitutt.

Reykjavík, 8. juli 1986

Islands industritekniske institutt

Páll Kr. Pálsson
Bestyrer

Norge**Industridepartementet:**

- – – Industridepartementets uttalelse på følgende forslag:
- opprettelse av et nordisk materialvalginstitutt
- regional rådgivningsvirksomhet i tilknytning til dette.

Industridepartementet er positive til at man utreder spørsmålet om et nordisk samarbeide på disse felt nærmere. Departementet vil se det som naturlig at man i første omgang ser på behovet når det gjelder oppbygging og bruk av materialdatabaser og materialvalgssystemer.

En eventuell felles nordisk virksomhet bør så vidt mulig søkes etablert på kommersiell basis.

Oslo, 2. juli 1986

Etter fullmakt
Odd Gøthe

Bjørg Storesund

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Kultur- og vitenskapsdepartementet meddelar i skrivelse av den 29 juli 1986 att man inte har något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Norges tekniske høgskole:

Norges tekniske høgskole har behandlet ovennevnte forslag i Høgskolestyremøte 25. juni 1986.

Høgskolestyret vedtok følgende forslag:

''NTNF har utpekt materialteknologi som et nasjonalt satsingsområde, og har i strategi- og handlingsplanen (utarbeidet av den nasjonale styringsgruppen for materialteknologi, februar 1986) bl. a. pekt på materialvalg som et viktig område.

I arbeidet med strategisk plan for NTH har man innen satsingsområdet Materialteknologi fremhevet materialvalg som viktig i årene som kommer:

Systematisk materialvalg (DAM)

Det blir stadig viktigere å se materialvalg og konstruksjon i sammenheng. Valg av ulike materialer betinger ulike konstruktive løsninger. Systematisk materialvalg må dels bygge på databaser innen de ulike material-egenskaper/materialer (bruddmekanikk, korrosjon osv.), og dels et 'ekspert system' som henter frem opplysninger fra databasene og bearbejder disse. Det er rivende utvikling innen dette fagområdet som bør følges opp på undervisningen.''

Virksomhet og planer ved NTH/SINTEF

Ved NTH/SINTEF har materialvalg vært et arbeidsområde i lengre tid, integrert innen de enkelte materialtekniske fagdisiplinene. Det er først i de senere årene at arbeidsområdet har fått konturer av et eget fagfelt.

Som et eksempel på aktiviteten for 10–15 år siden kan trekkes frem materialvalg til senkesmiing av stål. Ved systematisk analyse av de faktorer som innvirker på slitasje/sprekkdannelse ved smiing, kunne man etablere praktiske materialvalgrelasjoner. Man oppnådde kostnadsreduksjoner på 30–40 %. (1).

Innen undervisningen ble materialvalg presentert som et eget område i midten av 70-årene gjennom faget ''Beskrivelse og kvantifisering av materialenes bruksegenskaper''. Faget er for tiden ikke med på det ordinære studietilbudet.

I 1978 ble systematisk materialvalg introdusert som en del av fag 61012 Materialteknikk, og i 1982 ble det utgitt et eget kompendium ''Systematisk materialvalg og skadeanalyse''. (2).

Materialvalg har etter hvert pekt seg ut som et eget fagområde med elementer fra

Materialteknikk

Konstruksjonsteknikk

Datateknik

Innen materialteknikken har man etablert flere databanker (bruddmekanikk, utmatting) og flere andre er under opprettelse (korrosjon, støping, skadeanalyse, sveiseteknikk, plast, kompositter, formbarhet, maskinerbarhet). Databanken er knyttet til fagorienterte forskningsgrupper, men en enhetlig datateknisk styring og videreutvikling blir ivaretatt ved nært samarbeid med spesialister innen database og ekspertsystemer.

Man har også utstrakt material- og konstruksjonsteknisk kompetanse innen betongteknologi, og kan i fremtiden også inkludere denne materialgruppen i databasesystemet.

Materialene skal vanligvis inngå som en del av en konstruksjon, og en viktig del av et optimalt materialvalg er å spesifisere relevante materialvalgkriterier (merittfaktorer) for en gitt kravspesifikasjon. Konstruksjonsløsningen må være fleksibel slik at man kan utnytte andre konstruksjonsløsninger for aluminiumlegeringer (kan formes lett til ønskede profiler) enn for stål (lett å sveise).

Materialvalg bør derfor inngå som en integrert del av datamaskinassistert konstruksjon.

Innen det verkstedtekniske fagområdet ved NTH og SINTEF har man etablert et samarbeidsforum, der de mest relevante fagdisiplinene er sterkt representert.

For 1986 har man fra NTH/SINTEF fremmet en søknad overfor NTNF innen Dataassistert materialvalg (DAM), (3). Videre har man også fremmet et forslag, overfor NTNF/industri om utvikling av et prototype ekspertsystem basert på en integrasjon av DAK/DAM og produksjonsteknologi (4).

I forbindelse med EUREKA-programmet har NTH/SINTEF utarbeidet et prosjektforslag (5) hvor det foreslås en samordnende oppbygging av et internasjonalt nettverk av materialfakta databaser. Dette arbeidet har medført at en er blitt vel orientert om lignende planer og prosjekter både innen- og utenlands. Prosjektforslaget er nå sendt ut til industrien for videre bearbeiding sammen med et forslag om at det opprettes et nasjonalt senter for materialkunnskap.

Konklusjon

Forslaget om å etablere et felles nordisk materialvalg-institutt er et positivt initiativ. Fagområdet burde egne seg godt for reelt nordisk samarbeid, og den skisserte struktur i forslaget synes fornuftig.

NTH/SINTEF er aktive innen fagområdet Materialvalg (forskning, undervisning, praktisk anvendelse), og ønsker å komme i betraktning som kandidat for et Nordisk materialvalg-institutt.

Referanser

- (1) "Senkesmiing av stål. Driftshåndbok". Trondheim 1973.

- (2) Thaulow, Christian: "Systematisk materialvalg og skadeanalyse". Institutt for Materialer og Bearbeiding, 1982.
- (3) NTNf-søknad fra SINTEF.
- (4) NTNf-søknad fra SINTEF.
- (5) Edwards, J. & Barber, E.: "Computerized materials information systems". EUREKA project proposal. Inst. for Materials and Processes/ Computer Centre at the University in Trondheim, 1986.

Trondheim, 2. juli 1986

Ida-Marie Wold

Norges teknisk-naturvitenskapelige forskningsråd (NTNF):

— — — og vil gjerne gi uttrykk for at NTNf finner det meget positivt at Nordisk Råd gjennom ovennevnte medlemsforslag viser interesse for den store betydning materialteknologi har for videre vekst og utvikling i industrien. NTNf vil gjerne støtte forslaget om at det foretas en vurdering av behovene for fellesnordisk koordinering når det gjelder videre oppbygging og bruk av materialdatabaser og materialvalgssystemer.

NTNF er kjent med at det idag finnes betydelig aktivitet på dette felt i flere miljøer i de nordiske land. Bl. a. er vi kjent med at det i regi av den svenske Metallnormcentralen arbeides med å bygge opp en materialdatabase som er ment å omfatte stål, plast og lettlegeringer. I dette arbeidet er det etablert nært samarbeide med en rekke bransjer/bedrifter også i de andre nordiske land. Likeledes arbeider Mekaniske Verksteders Landsfor- ening (MVL) med planer om å opprette en artikkeldatabase, og Veritec har nylig gjennomført en "mulighetsstudie" vedrørende utvikling av et ekspertsystem for materialvalg i offshore-komponenter.

Det er NTNfs oppfatning at industrien i årene fremover vil ha et økende behov for effektive materialvalgssystemer basert på bl. a. bruk av materialdatabanker. En innsats på dette felt bør likeledes ligge vel tilrette for en nordisk samordning. Eventuell fellesnordisk virksomhet bør relativt raskt søkes etablert som egen forretningsenhet, som på kommersiell basis selger sine tjenester til brukerne i industri og forvaltning. Det ligger en viktig utfordring i å profilere tjenestene for virksomheten utfra brukerbehovene i de nordiske land.

NTNF vil derfor anbefale at en felles nordisk vurdering av denne problemstilling tas opp av Nordisk industrifond.

Oslo, 6. juni 1986

For Norges teknisk-naturvitenskapelige forskningsråd

Inge Johansen
Adm. direktør

Sverige

Konsumentverket:

Konsumentverket vill inledningsvis konstatera att det problem som föranleder förslaget enligt verkets uppfattning, vad gäller produkter som köps eller utnyttjas av de enskilda konsumenterna, är av betydande omfattning. Den allt expansivare produktutvecklingen leder till att gamla välkända material i snabb takt byts mot nya material därför att dessa är billigare, lättare att använda i produktionen, att de har funktionsfördelar eller att de går lättare att marknadsföra. Nackdelarna är ofta okända vid introduktionen. Efter hand kan det visa sig att nyheterna som införts i all välmening kan medföra hälso- eller miljörisker av betydande omfattning eller att de inte har den förutsatta hållbarheten. Detta gäller inte endast enstaka material utan även olämpliga kombinationer av material.

Konsumentverket delar också förslagsställarnas uppfattning att många enstaka företag saknar tillräcklig kompetens för att rätt värdera de alternativ som står till buds. Man har därför många gånger skäl att önska att de berörda företagen skulle ha konsulterat den expertis som inom många områden redan i dag finns hos Statens provningsanstalt, branschforskningsinstitut eller vid universitet och högskolor. Att företagen i stor utsträckning vid materialval agerar s. a. s. på vinst och förlust torde åtminstone till en del sammanhånga med att de nordiska länderna ännu saknar produktansvarslagstiftning och att företagen därför sällan riskerar att göra stora ekonomiska förluster på grund av bristande omsorg vid materialval. Uppenbarligen är företag i vissa andra länder, främst USA, just på grund av hårda ansvarsregler avsevärt försiktigare. Ett sätt att förbättra läget vore därför att snarast införa en nordisk lagstiftning om produktansvar som gör företagen mer försiktiga bl. a. när det gäller materialval.

Alla problem kan givetvis inte lösas genom lagstiftning. Förslagsställarna anser att det finns behov av följande:

- att samla in kunskaper och erfarenheter inom materialforskningen i Norden och utomlands samt att bygga upp ett kontaktnät
- att formulera forskningsbehov samt att överföra existerande materialkunskap till praktiska råd om rätt materialval
- att utnyttja datoriserad kunskapsbank för distribution av informationen ut till fältet
- att ordna fortbildning i materialvalsfrågor för berörda inom näringslivet
- att återföra erfarenheter från fältet till forskning och högre utbildning
- att utveckla en forskningsspecialisering med viss arbetsfördelning mellan högskolorna.

Enligt konsumentverkets erfarenhet är det givetvis viktigt såväl med samordning av forskning och information som med information om existerande erfarenheter ut till näringslivet. Verket kan därför ansluta sig till förslagsställarnas uppfattning om betydelsen av vad som redovisats ovan.

Verket vill dock samtidigt peka på två förhållanden. Det ena är att det redan i dag sektoriellt och ofta nationellt sker sådan kunskapsinsamling och vidareföring av information i mindre övergripande skala. Här kan exempelvis nämnas verksamheten vid Byggtjänst och Byggdok, TEFO och andra branschforskningsinstitut samt givetvis Statens provningsanstalt.

Det andra är att när produktutvecklingen verkligen har gått snett det många gånger inte endast har varit brist på information utan snarare brist på kunskaper. Ingen har vetat att det nya materialet inte skulle fungera på ett tillfredsställande sätt. För att bara ge ett exempel kan nämnas det s. k. flytspacklet som introducerades därför att det var mycket lättare att arbeta med utan att någon då visste vilka problem detta skulle leda till (spacklet ruttnar i miljöer med viss fukthalt och sprider bl. a. elak lukt). Så det måste hållas i minnet att det inte endast är fråga om informationssamordning och -spridning utan även behov av forskning och större varsamhet med att introducera nya okända material.

Förslagsställarna föreslår att frågan administrativt löses genom att man tillskapar ett nordiskt materialvalsinstitut och en regional rådgivningsverksamhet. Nordiska ministerrådet bör utreda detta.

Konsumentverket ställer sig positivt till tanken att man försöker gå vidare inom problemområdet på gemensam nordisk nivå. Dock ställer verket sig tveksamt till tanken på ett speciellt materialvalsinstitut utan egna forskningsresurser och en därtill knuten regional organisation. Man bör enligt verkets uppfattning snarare utreda hur redan existerande nationella och nordiska organ kan utnyttjas i de syften som redovisats i förslaget och vilka resursförstärkningar som behövs för att frågorna skall kunna behandlas mer systematiskt än hittills.

Vällingby den 26 juni 1986

Ursula Wallberg

Jan Holst

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

Med överlämnande av till UHÄ inkomna yttranden från tekniska högskolan i Stockholm, Chalmers tekniska högskola samt universitetet i Linköping (*se nedan*) önskar UHÄ i detta ärende anföra följande.

UHÄ instämmer i att materialområdet är viktigt. Redan idag satsas därför resurser på utbildning och forskning inom detta område vid ett stort antal institutioner vid framför allt de tekniska högskolorna. UHÄ ställer sig dock tveksamt till tanken att ett materialvalsinstitut skulle kunna vara

en effektiv form för att nyttiggöra universitetens och högskolornas vetenskapliga kompetens inom detta område. Andra och mindre kostnadskrävande vägar att informera om samt samordna befintlig verksamhet bör prövas.

Stockholm den 1 september 1986

På UHÄ:s vägnar

Camilla Modéer

Lars-Erik Salomonsson

Statens industriverk:

Inom materialteknikområdet pågår olika former av verksamhet i Sverige. Kompetens finns och forskning pågår således vid tekniska högskolor och universitet.

Utvecklingen och introduktionen av nya material har betydelse för bl. a. verkstadsindustrin. Mot denna bakgrund har den svenska regeringen givit SIND i uppdrag att utreda några nya materials betydelse för främst den svenska verkstadsindustrin. Uppdraget skall redovisas senast 1 juli 1987. Som en del i utredningsuppdraget till SIND ingår att redovisa vilka åtgärder som lämpligen kan vidtas i nordiskt samarbete.

Vidare har styrelsen för teknisk utveckling (STU) fått regeringens uppdrag att utarbeta förslag till materialtekniskt program för Bergslagen.

Mot denna bakgrund har industriverket inget att invända mot att frågan om ett nordiskt materialvalsinstitut utreds.

Däremot kan det ifrågasättas om en regional verksamhet inom respektive land med materialvalskonsulenter för rådgivning är en lämplig organisation. För att vidmakthålla kompetensen inom ett område i snabb utveckling krävs en viss storlek på verksamheten. Det kan sannolikt bäst uppnås med en sammanhållen verksamhet.

Stockholm den 30 juni 1986

Kerstin Aggefors

Styrelsen för teknisk utveckling (STU):

STU har inget att invända mot att frågan om inrättandet av ett nordiskt materialvalsinstitut och en regional rådgivningsverksamhet rörande materialval utreds samt mot förslaget att en gemensam nordisk materialdata-bank etableras. STU anser det däremot ej motiverat att utredningen görs av Nordiska ministerrådet enligt Nordiska rådets rekommendation, då

detta kommer att innebära ett dubbelarbete. Detta mot bakgrund av att Nordforsks materialnämnd beslutat föreslå Nordforsk att utreda frågan om inrättande av ett nordiskt materialvalsinstitut och etablering av en nordisk materialdatabank genom en för uppdraget tillkallad person och en till denne knuten referensgrupp. Enligt nämndens förslag skall utredningen vara klar till årsskiftet 1986/87. STU bedömer det som sannolikt att denna utredning kommer till stånd. Materialnämndens förslag baseras på en av nämnden 1986-06-12 ordnad diskussion på Arlanda med deltagande av inbjudna experter från de nordiska länderna.

STU ser i princip positivt på förslaget om inrättande av ett nordiskt materialvalsinstitut med de uppgifter som anges i Nordiska rådets medlemsförslag, dock med undantag för förslaget om regional verksamhet med materialvalskonsulenter i varje nordiskt land. En förutsättning för inrättandet av institutet är att det får en organisation, personalkompetens och geografisk placering som möjliggör att på ett rationellt sätt kunna ge service till de företag och andra som söker institutets tjänster samt att finansieringen kan ordnas på ett tillfredsställande sätt.

STU ser även positivt på inrättandet av en gemensam nordisk materialdatabank. Detta under förutsättning att databanken placeras i anslutning till institutet och med detta bildar en enhet. Databanken bör vara ansluten till någon större europeisk central databank för komplettering av sådan information som den gemensamma nordiska databanken inte kommer att kunna ha kapacitet för. Den nordiska databanken får enligt STUs mening ses som ett komplement till företagens egna materialdatabanker och framförallt vara en resurs för de företag som inte har ekonomiska förutsättningar att kunna skaffa egna databanker.

Stockholm den 26 juni 1986

Paul Forsgren

Carl-Otto Frykfors

Statens provningsanstalt:

Mot bakgrund av vår erfarenhet av teknisk utvärdering av material, konstruktioner och system vill vi framföra följande synpunkter på förslaget.

Vi delar förslagsställarnas uppfattning att materialvalet är en viktig parameter vid utformningen av olika produkter. Emellertid erfordras vid bedömning av denna parameter expertis inom många teknikområden. Materialvalet måste ställas i nära relation till produktionsförutsättningar, miljömässiga och mekaniska egenskapskrav, utseende etc. Detta gäller inte endast nya material utan också konventionella material som avses utnyttjade i nya tillämpningar.

I bilaga illustreras delar av detta med en förteckning över SPs teknikområden¹. Sålunda kan för korrekt materialval i t. ex. byggnadssammanhang behövas en byggnadstekniker som preciserar belastningar, en byggnadsfysiker som behandlar klimatkrav, en polymertekniker för beständighet-aspekter och en akustiker för vibrationsegenskaper.

Detta innebär att det kan vara svårt att bygga materialval på en organisation specialinriktad på material. Både nationellt och internationellt har, även mycket ambitiösa, försök att bygga upp materialdatabanker haft begränsad framgång. Svårigheter består i att hålla register aktuella, i indelningsgrunder och nomenklatur för olika branscher samt i informations-spridning. Vidare är val av material ofta ett divergent problem där man hamnar i icke-kvantifierbara bedömningar av olika alternativs för- och nackdelar. Detta illustreras bl. a. av Mekanförbundets rapport "Materialval" (ISBN 91-524-0811-6).

Mot denna bakgrund finner vi det aktuella förslaget om ett i Norden gemensamt materialvalsinstitut svårt att realisera så att de aktuella problemen kan lösas. Alternativ för att främja utvecklingen kan vara att etablera ett forskningsprogram, där projekt drivs inom högskolor och olika forsknings- och provningsinstitutioner, men med gemensam nordisk sammanhållning, prioritering och information.

I Sverige finns materialcentra, informellt uppbyggda samarbetsformer mellan institutioner och institut, organiserade vid CTH och KTH.

Beträffande fortbildning i materialvalsfrågor för konstruktörer och produktionstekniker kan ett alternativ vara att lägga upp kurser i samarbete med utbildningsinstitut i de nordiska länderna. Lärare hämtas från institutioner med lämplig kompetens och verksamhet.

För att tillgodose behovet av regional verksamhet vad gäller rådgivning om rätt material kan möjligen en viss förstärkning av aktuella institutioners rådgivningsverksamhet vara en lösning. Vi upplever det emellertid något tveksamt att rådgivningen i första hand inriktar sig på materialval. Rådgivningen bör förmodligen kunna gälla en mer omfattande, ofta branschspecifik problemlösning.

Slutligen vill vi framhålla att, förutom att nyttja aktuella högskoleresurser, bör provningsinstitutionerna, som har en stor erfarenhet av utvärdering av material och olika tekniska lösningar, nyttjas. På nordisk basis kan detta eventuellt ske genom samarbete med NORDTEST och utveckla ett programarbete via NORDFORSK.

Borås den 23 juni 1986

Statens provningsanstalt

Hans Andersson

Tf generaldirektör

¹ Här ej tryckt.

Patent- och registreringsverket:

Förslaget innebär att de nordiska regeringarna skall inrätta ett nordiskt materialvalsinstitut och regional rådgivning i frågor som rör val av material vid tillverkning av produkter. Institutet skall förfoga över en gemensam databank med kunskaper och erfarenheter inom materialforskningen i Norden och utomlands. Institutet skall både formulera forskningsbehov och kunna ge praktiska råd i konkreta fall. Det gemensamma institutet kompletteras med regionala konsulenter. Verksamheten skall också omfatta fortbildning för folk i produktionen och samarbete med de tekniska högskolorna i Norden.

Det är alltid viktigt att tillgänglig information når ut till den som har nytta av informationen. I dagens läge innebär detta problem, dels på grund av mängden information dels på grund av de olika och skiftande kanaler genom vilka informationen flödar. Att koncentrera information inom ett område till ett ställe och där ha kvalificerad personal, som kan samla och vidarebefordra informationen på ett adekvat sätt måste då principiellt vara mycket värdefullt. Kostnaderna är naturligtvis också stora och om fördelarna med ett eget institut för materialval överväger kostnaderna undandrar sig patentverkets bedömning.

Om ett sådant institut skulle inrättas bör dock patentverkets dokumentation vara en viktig källa för information till den databank, som skall etableras. Patentverket har en fullständig samling av svenska och utländska patentskrifter och publicerade patentansökningar. Denna samling förnyas kontinuerligt genom ett internationellt avtal mellan patentverken i de flesta av världens länder. Patentdokumenten publiceras på ett tidigt stadium i en ny tekniks utveckling och mycken ny teknik publiceras bara genom patentskrifter eller patentansökningar och inte i annan litteratur. Genom patentverkets uppdragsenhet kan man abonnera på en kontinuerlig bevakning av bestämda tekniska områden. Patentverket skulle då fungera som en viktig leverantör av information till det nya institutet.

Även i specifika frågesituationer bör en förfrågan till patentverkets uppdragsenhet ingå som ett led i konsultationen.

Stockholm den 4 juli 1986

Margareta Jonason
Överingenjör

Jan Averdahl
Chef för
Uppdragsverksamheten

Kungl. Tekniska Högskolan, sektion kemi:

Användningen av polymera material, dvs plaster, gummi, polymerbase-
rade kompositter, fibrer, lim osv ökar snabbt. Detta gäller inte minst inom
verkstadsindustrin, där polymera material återfinns i allt mer avancerade
applikationer och ger möjlighet till nya lösningar, ökad säkerhet osv.
Enligt vissa bedömare kommer ökningstakten i användningen av s.k.
engineering polymers, advanced polymers, intelligent polymers etc. att
ligga på c:a 25 % per år.

Samtidigt har en rad polymerer med specifika egenskaper blivit tillgäng-
liga för användning inom helt nya områden.

Utvecklingen ger självfallet nya polymerer i tillägg till de mer än 1 500
som redan finns, men kanske framför allt nya polymera material, fram-
ställda genom sampolymerisation och blandning av olika polymerer, in-
blandning av olika tillsatser, armering med fibrer osv.

Man uppskattar att det för närvarande finns över 30 000 olika polymera
material, som är användbara inom verkstadsindustrin. Då har t. ex. materi-
al med nästan identiska konstruktionsegenskaper men med vitt skilda
bearbetningsegenskaper inräknats.

Möjligheterna att använda de polymera materialen rationellt begränsas
dock fortfarande av att:

- kunskaperna om deras uppförande är ofullständiga,
- de konventionella konstruktionsmetoder som används för t. ex. metal-
liska material endast är användbara i begränsad utsträckning för poly-
mera material. (Fortfarande saknas således t. ex. lämpliga metoder för
spännings-töjningsberäkningar för polymera material utom i några få
undantagsfall)
- metoder saknas, som skulle göra det möjligt att förutsäga de stora
egenskapsförändringar som uppkommer vid t. ex. form- och sträng-
sprutning,
- den stora mängden av olika materialkvaliteter gör det omöjligt att, utan
mycket goda materialkunskaper i kombination med t. ex. datorbaserade
hjälpmedel, få den överblick över materialen som är nödvändig för
optimala materialval,
- den polymertekniska kunskapsnivån hos flertalet konstruktörer i Nor-
den är helt otillfredsställande.

Detta medför t. ex. att konstruktörerna i allmänhet endast använder ett
fåtal "invanda" materialkvaliteter och tillverkningsmetoder, vilket själv-
klart ofta resulterar i konstruktioner som ligger långt från optimum.

Situationen har också skapat en ny typ av konsulter: materialkonsulten,
som idag dels arbetar ute i näringslivet dels återfinns inom högskolornas
institutioner och i branschinstitutionen.

Betydande resurser har skapats inte minst inom högskolorna för detta
ändamål.

Ur användningsteknisk synpunkt är således den största utmaningen under det närmaste årtiondet kanske inte att i första hand utveckla ytterligare nya polymerer, utan snarare att skapa de nödvändiga förutsättningarna för att kunna utnyttja de polymera materialens i förhållande till deras stora potentiella användningstekniska möjligheter.

För att bibehålla och vidareutveckla de nordiska ländernas höga materialtekniska kompetens är det nödvändigt att aktivt delta i denna utveckling. Detta kan endast göras genom ökade materialtekniska satsningar. Behoven kan härvid indelas i fyra huvudgrupper:

- ökade grundläggande kunskaper om material och bearbetning
- förbättrade konstruktionsmetoder
- datoriserade hjälpmedel för materialval
- förbättrad utbildning på grund-, högskole- och fortbildningsnivå.

De är intimt kopplade till varandra och det är olyckligt att skilja ut någon enskild del av komplexet.

Stora utrustnings- och kunskapsmässiga resurser finns inom samtliga områden vid högskolorna. Det är därför logiskt att de ökade insatserna i första hand förläggs dit. Här har även ett betydande kontaktnät redan byggts upp, dels mellan högskolorna och dels mellan högskolorna och näringslivet.

För att få optimalt utbyte av ökade satsningar *bör dock ytterligare förbättrad samordning åstadkommas*. Detta synes bäst kunna ske genom att t. ex. en samnordisk "materialdelegation" inrättas med representanter för näringslivet, de tekniska akademierna och högskolorna.

Delegationens uppgift skulle i första hand vara att ge råd i materialforskningspolitiska frågor och att skapa den önskade samordningen.

Det synes felaktigt att inrätta ett särskilt materialvalsinstitut. Det skulle dels innebära isolering av en liten del av det totala materialtekniska problemkomplexet och dels reala risker för ökad och omotiverad administration.

Stockholm den 22 augusti 1986

Jan-Fredrik Jansson

Professor, polymera material

Kungl. Tekniska Högskolan, materialteknologi:

Att välja rätt material till en produkt har fått allt större betydelse i en hårdnande internationell konkurrens. Samtidigt har materialval blivit en allt svårare uppgift. Ökade krav på konstruktioner nödvändiggör en större precision samtidigt som antalet tillgängliga konstruktionsmaterial har ökat mycket snabbt. För en och samma komponent kan ofta hundratals material av många helt olika typer komma ifråga. Inte minst utvecklingen inom

området polymera material och kompositerna har här spelat stor roll. Konsekvensen har blivit att materialval är ett mycket viktigt område för ökande forskningsinsatser.

Att forskning rörande användning av konstruktionsmaterial och konkurrensen dem emellan bör ges ökade resurser är helt klart. Motionen om inrättandet av ett nordiskt materialvalsinstitut belyser i detta avseende ett viktigt problemområde. Vad som emellertid är svårare att svara på är vilken organisatorisk form en sådan verksamhet skulle få och vad programmet för den skulle vara. Följande aspekter är därvid av stor betydelse: Materialval är ofta komplexa och berör, förutom rent materialtekniska problem, även konstruktion och produktionstekniska frågor och i mindre utsträckning en rad andra problem. I princip bör alltså en person som genomför materialval behärska alla dessa områden. Sådana personer finns bara undantagsvis och man är därför hänvisad till ett samarbete mellan olika tekniker både inom och utom det egna företaget. Hjälpen utifrån kommer i första hand från materialleverantörerna. Dessa har grupper eller avdelningar som tillhandahåller information om de egna materialens egenskaper och tillämpbarhet. Det som ett materialvalsinstitut skulle kunna bidra med gäller frågor kring konkurrensen mellan helt skilda typer av material. Denna typ av frågor är ofta komplex. De kräver hög kompetens för att lösas. Slutsatsen blir: för att ett materialvalsinstitut ska vara meningsfullt måste det arbeta på en avancerad nivå.

Eftersom materialvalsforskning berör ett mycket stort tekniskt område är det inte rimligt att ett och samma institut kan behärska detta. Att starta ett nytt institut oberoende av befintliga institut och institutioner är en orimlighet. Det skulle aldrig kunna bygga upp en tillräcklig kompetens för att bli slagkraftigt. Verksamheten bör därför knytas till någon befintlig institution eller institut i ett område där riklig tillgång på olika typer av kompetens finns tillgängliga. En lokalisering till KTH-området skulle i detta avseende ge exceptionellt goda förutsättningar, med tanke på att det inte finns mindre än cirka 25 institutioner och institut som behandlar alla typer av konstruktionsmaterial. En central roll i denna fråga spelar Institutionen för materialteknologi, som har sin verksamhet inriktad mot systematiskt materialval. Institutionen har byggt upp ett nära och omfattande samarbete med materialtekniska och konstruktionstekniska institutioner, vilket är en förutsättning för att kunna arbeta inom det aktuella området. T. ex. genom ett samarbetsavtal med Institutet för metallforskning erhålles tillgång till ett omfattande underlag av materialdata för moderna konstruktionsmaterial. Redan idag finns en samverkan med företag i hela Norden. I själva verket kan man konstatera att Institutionen för materialteknologi bedriver en verksamhet som väl överensstämmer med den som föreslagits för Materialvalsinstitutet. En anknytning av Materialvalsinstitutet till Materialteknologi är därför naturlig och det skulle förhindra att ett nytt institut skulle få en verksamhet som överlappar med redan befintlig forskning.

Ett delområde som omnämns i motionen gäller utveckling av materialdatabaser. Redan idag finns flera materialdatabaser i drift i Sverige. Fortsatt utveckling av befintliga och nya system är en viktig uppgift. En gemensam nordisk databank som nämns i motionen är visserligen en möjlighet. En annan möjlighet är att man bygger upp ett nätverk av hopkopplade databaser. Det är naturligt att ett eventuellt materialvalsinstitut kommer att utnyttja befintliga materialdatabaser, men det är på intet sätt självklart att det institutet i så fall skulle fungera som någon central databasvärd för nordiska system. Frågorna om bildandet av ett materialvalsinstitut och dess verksamhet och samverkan rörande forskning om materialdatabaser bör därför behandlas separat.

Slutsatser

1. Forskning rörande materialval och inte minst rörande materialdatabaser är ett för framtiden tekniskt mycket viktigt område, där Norden ligger långt framme. En fortsatt satsning på detta område är därför mycket angelägen.
2. Bildandet av ett materialvalsinstitut bör närmare utredas beträffande både dess organisatoriska form och dess program. Helt klart är emellertid att det är direkt olämpligt att bilda ett nytt oberoende institut. Ett ev. institut bör i själva verket kopplas till någon befintlig organisation inom ett område där stark material- och konstruktionsteknisk verksamhet redan bedrivs, t. ex. KTH-området.
3. Med tanke på materialvalsområdets komplexa natur är förutsättningen för att ett materialvalsinstitut ska kunna få en slagkraftig form att det bedriver forskning på en avancerad nivå.
4. Bildandet av ett materialvalsinstitut och fortsatt forsknings- och utvecklingsarbete rörande materialdatabaser inom Norden bör behandlas separat. Områdena har visserligen stark anknytning till varandra, men en hopkoppling skulle kunna ge större nackdelar än fördelar.

Stockholm den 1 juli 1986

Rolf Sandström

Kungliga Tekniska Högskolan, fakultetsnämnden:

Inom KTH har följande remissinstanser beretts tillfälle att yttra sig: Sektionsnämnden för bergsvetenskap, sektionenämnden för kemi, sektionenämnden för maskinteknik, sektionenämnden för tillämpad mekanik och farkostteknik, sektionenämnden för väg- och vattenbyggnad samt institutionen för materialteknologi.

Professor Nils Erik Hannerz har utarbetat ett yttrande i ärendet på uppdrag av sektionen för maskinteknik. Fakultetsnämnden instämmer i de synpunkter som framförs i yttrandet och överlämnar detta som sitt eget (*se nedan*).

Stockholm den 18 augusti 1986

På fakultetsnämndens vägnar

Janne Carlsson

Ulla Malm

Kungl. tekniska högskolan, institutionen för svetsteknologi:

Förslaget är intressant och Nordiska ministerrådet bör rekommenderas också av oss att utreda frågan om inrättande av ett Nordiskt materialvalsinstitut. Följande synpunkter kan läggas på förslaget.

1) En rådgivningsbyrå enligt Bakkes m. fl. skiss får ett begränsat värde om inte kunnandet ligger där på en mycket hög nivå. Som det nu är kan materialleverantörerna oftast ställa avancerad teknisk rådgivning till förfogande och skall det vara någon mening med ett materialvalsinstitut bör det tillses att det kunnande som där finnes ligger på minst lika hög nivå som det materialleverantörerna består med idag. Måhända kan ett materialvalsinstitut fungera som en hänvisningsstation till specialister hos materialleverantörer och högskolor. Institutets djupare kompetens skulle sedan kunna läggas på områden som inte finnes täckta av specialister enligt ovan.

2) Ett nordiskt materialvalsinstitut kan inte arbeta i ett vakuum. En materialkunnig miljö måste finnas runt materialvalsinstitutet. En sådan miljö finnes i Norden endast i Stockholm representerad av KTH, Materialcentrum, Institutet för materialforskning och Korrosionsinstitutet. Enbart vid KTH finnes ett flertal institutioner som sysslar med material och uppbyggnad av databaser pågår för närvarande vid Institutionen för materialteknologi. Undervisningen vid Institutionen för svetsteknologi, KTH, är mycket inriktad just på materialval och hur detta val påverkas av möjligheterna att sammanfoga material till den slutliga konstruktionen.

3) Vidare kan det pekas på att uppbyggnad av en enda nordisk databas kanske inte är det optimala sättet att angripa frågan. I stället borde man kunna tänka sig att flera databaser uppbygges. Dessa kan sedan sammankopplas till ett nätverk. Ett nordiskt materialvalsinstitut kan därvid fungera som den instans som samordnar konstruktionen av de olika databaserna så att dessa lätt kan sammankopplas. Arbetet på en databas t. ex. för stål kan sedan utföras i ett nordiskt land, medan en databas avseende t. ex. elastomerer utföres i ett annat land etc.

Sammanfattningsvis är Bakkes m. fl. förslag till ett nordiskt materialvalsinstitut väl värt ett vidare studium av ministerrådet.

Stockholm den 1 juli 1986

Nils Erik Hannerz
Professor

Universitetet i Linköping, institutionen för konstruktions- och produktionsteknik:

Vi instämmer helt med den inledande beskrivningen om att många nya material kommit till och att det blir allt viktigare att göra rätt materialval, samt att materialval, produkttegenskaper, produktionsteknik, yrkeskunskaper m. m. hänger samman och påverkar varandra. Vi instämmer också i att till materialteknik också hör metoder att hantera och kombinera olika material och att valet av ny materialteknik ställer stora krav på överblick över olika krav på användningen och kunskap om vilka material som kan tillmötesgå kraven. Det är också uppenbart att det är svårt för enskilda företag att välja rätt bland material. I synnerhet gäller det mindre företag som saknar egna materialexperter.

När det kommer till de olika förslagen instämmer vi helt i vissa men har invändningar mot andra. Vi tror att det är väl motiverat att de nordiska regeringarna samverkar och etablerar en *gemensam databank för material*. Det finns ansatser till sådan verksamhet på olika håll i Norden. Bl. a. stödjer Delegationen för vetenskapling och teknisk informationsförsörjning (DFI) ett projekt på att skapa en pilotdatabank för material som Metallnormcentralen administrerar. Uppgiften att skapa en någorlunda täckande databank är emellertid så stor att betydligt större insatser fordras, och detta borde lämpa sig för nordiskt samarbete. För att administrera och leda arbetet med en databank och för att sedan kontinuerligt uppdatera denna fordras en central organisation. Denna skall emellertid hållas liten och den bör utnyttja utomstående experter för mycket av det tekniska arbetet. Vi ställer oss därför avvisande till att ett *materialvalsinstitut* inrättas med de uppgifter som anges i förslaget. Det finns idag många institut i de nordiska länderna som skulle kunna arbeta med de föreslagna uppgifterna och delvis redan gör det. I Sverige kan nämnas Institutet för metallforskning och Plast- och gummitekniska institutet. *Fortbildning och utbildning* om materialvalsfrågor görs bl. a. i högskolornas och Mekans regi i Sverige. Det kan dock vara bra att med anknytning till den centrala databanksorganisationen ha materialvalskonsulenter som informerar om och instruerar hur databanken skall användas. Det är självklart att de

tekniska högskolorna måste kunna hantera databanken och kunna lära ut hur den bör användas till sina elever.

Vi anser inte att utvecklandet av *forskningsspecialisering* med viss arbetsfördelning till mellan högskolorna är någon uppgift för ett internordiskt organ.

Linköping den 6 augusti 1986

För TFN

Torsten Ericsson

Chalmers tekniska högskola (CTH), forsknings- och utbildningsbyrån:

— — — Materialområdet är viktigt och utgör redan ett satsningsområde vid flera universitet och högskolor. Mot denna bakgrund och med hänsyn till det goda nordiska samarbetet föreslår CTH att de gemensamma resurser som kan avsättas för materialområdet användes för samordning av befintlig verksamhet samt för komplettering av professurer i basämnen vid högskolor med omfattande materialteknisk verksamhet och för förstärkning av profilmråden inom materialteknik.

Göteborg den 25 augusti 1986

På rektorsämbetets vägnar

Roger Johansson

Medlemsförslag

om en fond för samproduktion av nordisk film, TV- och videoprogram

(Väckt av Eiður Guðnason samt Stefán Benediktsson, Ólafur G. Einarsson, Kirsti Kolle Grøndahl, Rune Gustavsson, Guðrún Helgadóttir, Tytti Isohookana-Asunmaa, Barbro Nilsson, Páll Pétursson, Pétur Sigurðsson, Reiulf Steen, Ingrid Sundberg och Bernhardt Tastesen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Rådgivande kommittén för allmänskulturell verksamhet har i skrivelse den 23 september 1986 förklarat sig i nuvarande skede inte ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Kommittén för distribution av nordisk spelfilm

— — — har beretts möjlighet att yttra sig inom ramen för ministerrådets arbete angående en handlingsplan för nordiskt kulturellt samarbete (rek. nr 2/1986). Kommittén har därför funnit det vara riktigtast att i nämnda sammanhang framföra eventuella synpunkter i frågan om samnordisk produktion av film samt TV- och videoprogram.

Köpenhamn den 22 september 1986

Finn Aabye
Kommitténs ordförande

NORDFAG (Nordiske Radio- og TV-fagforeningers konference 1985).

Vi kan principielt tilslutte os det initiativ, der sigter på oprettelse af en særlig fond, idet vi dog forudsætter:

- At midlerne under ingen omstændigheder skaffes fra eksisterende public service-radiofonier i Norden.
- At midlerne i øvrigt tilvejebringes som *supplement* til de kulturbudgetter, de enkelte lande samlet har til rådighed.

Vi er opmærksomme på, at der i forvejen gennemføres en lang række samproduktioner og udvekslinger, og det er en forudsætning for vor anbefaling, at denne del af det nordiske samarbejde ikke berøres, men tværtimod får mulighed for at udfolde sig som planlagt. Vi opfatter således fonden som et vigtigt *supplement* til det samarbejde, der allerede foregår – og som vi gerne ser yderligere udviklet.

Vi er desuden opmærksomme på, at fonds-initiativet i praksis kan blive behæftet med skavanker af forskellig art.

Vi ser således en risiko for, at bevillings-systemet bliver tungt og bureaukratisk – og også for, at projektstøtte i for høj grad kommer til at koncentrere sig om det almen folkelige på bekostning af særpræg og kontroversielle emner.

Specielt om støtte til videoproduktion vil vi anføre principielle betænkeligheder, idet vi opfatter de nordiske videomarkeder som værende generelt påvirket af stærke kommercielle interesser.

Vor principielle tilslutning til fonds-tanken skal imidlertid tages som et udtryk for, at vi anser det for muligt at etablere en fonds-fundats og struktur, som uden de påpegede skavanker vil sikre den kunstneriske frihed og journalistiske integritet og blive et dynamisk redskab for kultursamarbejde inden for det visuelle område i Norden.

Vi skal herved udtrykke ønsket om, at mediearbejdere fra de nordiske landes radiofonier inddrages i de forestående drøftelser.

København, den 11. september 1986

For Nordfag

Henrik Pedersen

Nordisk koordinator

Danmark

Kulturministeriet har meddelat att man för närvarande inte har något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Statens filmcentral:

Statens filmcentral ser overordentligt positivt på det foreslåede initiativ til oprettelse af en nordisk fond til samproduktion af film, videogrammer

m. v. Det vil være af betydning for de enkelte lande, at der produceres film, der både i kunstnerisk og oplysningsmæssig forstand kan få betydning, hvad enten de distribueres via TV eller via ikke-kommercielle kanaler som statens filmcentral.

I den forbindelse kan det nævnes, at statens filmcentral ofte samarbejder med både dansk, svensk, norsk og finsk TV. Et intensiveret samarbejde vil ikke forandre oprettelse af nye organer – de findes i forvejen i de respektive lande.

I statens filmcentral, som ikke er repræsenteret i det nævnte udvalg, der beskæftiger sig med distribution af film, har vi en årelang erfaring i co-produktioner. Denne erfaring stiller vi gerne til rådighed i det nævnte kommende projekt. I den sammenhæng tillader undertegnede sig at fremsende en rapport om co-produktioner, som jeg har udarbejdet efter opfordring fra Unesco¹.

København, den 26. juni 1986

Statens filmcentral

Axel Jepsen

Direktør

Danmarks Radio:

I den anledning skal jeg oplyse, at der som bekendt i mere end 25 år har været et nært programsamarbejde mellem de nordiske TV-organisationer, både i form af programudveksling og samproduktioner.

Udviklingen i de senere år er gået i retning af et øget antal samproduktioner, og i 1985 udsendte de nordiske TV-organisationer tilsammen 658 samproduktioner, repræsenterende en samlet sendetid på 398 timer.

Tilsvarende udsendtes der 1079 udvekslede TV-programmer med en varighed på 573 timer, således at der hver dag gennemsnitligt udsendes mere end 2 1/2 timer nordisk TV-programmer i de 5 nordiske lande.

Det fremgår af forslaget ordlyd, at forslaget primært sigter på en produktionsfond til støtte for et samarbejde mellem nordiske film- og videoproducenter m. v., ved siden af TF-institutionernes programsamarbejde. Danmarks Radio kan for sit vedkommende udtale sig positivt med hensyn til en sådan fond, under forudsætning af at de fornødne økonomiske ressourcer kan tilvejebringes uden at belaste andre kulturelle områder.

Søborg, den 8. juli 1986

Erik Carlsen

Direktør

¹ Här ej tryckt.

Foreningen Norden:

Foreningen Norden har med interesse fulgt de initiativer, der er blevet taget på nordisk plan om den fremtidige medieudvikling.

Foreningen hilser TELE-X-samarbejdet velkommet og ønsker, at der sker en stadig udbygning af samarbejdet på medieområdet.

Det er en kendsgerning, at Norden om kort tid vil blive oversvømmet af kommercielle, multinationale satellit-programmer, og samtidig ved man, at mulighederne for nordisk filmproduktion er meget begrænsede.

Foreningen Norden støtter derfor forslaget om oprettelsen af en fond, der kan støtte samproduktion af film, TV og video.

Specielt har foreningen med interesse noteret den prioritering af børne- & ungdomsfilm, som ligger i medlemsforslaget. Det er meget vigtigt at give den nordiske ungdom mulighed for at opleve nordisk kultur som modvægt til de førnævnte satellit-programmer. Netop film, TV- og videoområderne, som er børnene og de unges egne velkendte medier, gør en opprioritering af det nordiske væsentligt.

Foreningen Norden er enig med forslagsstillerne i vigtigheden af at undgå for megen bureaukrati i forbindelse med oprettelsen af en fond. Der må sættes på en smidig bedømmelse af projekter på et kunstnerisk og økonomisk grundlag. Desuden bør fonden selv være initiativskabende.

Foreningen Norden mener, at medlemsforslag A 762/k bør nyde fremme.

København den 5. september 1986

Foreningen Norden

Peter Jon Larsen

Generalsekretær

Danske Video- og Kortfilmproducenter:

— — — vi finder forslaget meget positivt.

Som organisation vil vi amode om at blive inddraget i den videre detailplanlægning af forslaget.

København, den 29. august 1986

Danske Video- og Kortfilmproducenter

Helge Robbert

Formand

Foreningen af danske Videogramdistributører:

— — — skal jeg meddele, at foreningen, der udelukkende beskæftiger sig med distributionen af videogrammer, herunder i al overvejende grad videogrammer med spillefilm, ikke finder det rigtigt at fremkomme med en udtalelse om det stillede forslag om samproduktion i Norden m. v.

København den 14. oktober 1986

Johan Schlüter

Finland

Undervisningsministeriet hänvisar i skrivelse den 3 november 1986 till yttrande av den 25 september 1986 från Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete (se nedan).

Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete¹:

Delegationen anser att en samproduktion av nordisk film, TV- och videoprogram är viktig och förhåller sig i princip positiv till produktionsstöd ur samnordiska medel.

Delegationen konstaterar emellertid att nordiskt kultursamarbete inte borde genomföras genom att särskilda fonder inrättas för olika kultursektorer utan stödåtgärderna borde kanaliseras genom Nordiska kulturfonden.

Delegationen anser även att en samproduktion mer än för närvarande kunde genomföras i samarbete mellan de nordiska TV-bolagen som en del av bolagens normala verksamhet.

Helsingfors den 25 september 1986

Kalervo Siikala

Ordförande

Helena Priha

Sekreterare

Valtion audiovisuaalinen keskus — Statens audiovisuella central:

I och med att förevisnings- och distributionskanalerna för av-material av olika slag ökar, ökar naturligtvis även behovet av högklassiga televisions-

¹ Yttrandet översatt från finska.

och videoprogram som utgår från de egna förhållandena, för i annat fall kommer andelen internationell standardunderhållning att accentueras ytterligare. Den föreslagna samnordiska fonden skulle i detta hänseende på ett ypperligt sätt komplettera varje enskilt nordiskt lands egna nationella strävanden att förbättra programutbudet.

I medlemsförslaget framhålls den nordiska fondens uppgift att komplettera den nationella produktionen, men i motsats till vad som sägs i förslaget, anser vi det vara viktigt att stödsystemen i varje enskilt land används närmast för att stödja det egna landets produktion, medan den nordiska samproduktionen skulle finansieras genom den samnordiska fonden.

Uppfattningen att särskild uppmärksamhet borde fästas vid produktionsstödet för barn- och ungdomsfilmer är värd allt understöd. Nordiskt samarbete skulle även i detta hänseende erbjuda ypperliga möjligheter att öka programutbudet för dessa åsidosatta grupper. Statens av-central föreslår samtidigt, att även egentliga undervisningsfilmer, speciellt sådana som presenterar de nordiska förhållandena, beaktas då produktionsstödet fördelas.

Eftersom upphovsrättsfrågorna ofta innebär oväntade hinder för en internationell distribution, borde man på förhand se till att alla de program som produceras, utan svårighet kan användas i samtliga nordiska länder.

Helsingfors den 29 augusti 1986

Reijo Ala-Kurikka
Vice ordförande

Aino Toivonen
Föreståndare

Oy. Yleisradio Ab.:

Yleisradio har traditionellt ställt sig synnerligen positivt till befrämjandet av nordiskt kultur- och programsamarbete och förbättrandet av de språkliga minoriteternas programservice. I denna avsikt har Yleisradio också i praktiken på olika nivåer verkat i samarbete med alla nordiska rundradionföretag såväl bilateralt som multilateralt (Nordvisionen). Det nordiska samarbetet utgör tyngdpunkten i Yleisradios internationella samarbete.

Kännetecknande för den kommande utvecklingen inom rundradioverksamheten och särskilt inom televisionsverksamheten är att den internationella konkurrensen från områden utanför de nordiska länderna blir hårdare. Detta ställer den nationella produktionen inför utmaningar av nytt slag och detta gäller hela Norden. Olika nya nationella expansionsprojekt inom TV-verksamheten lyfter också fram frågan om i vilken mån det behövs och är nödvändigt att utanför de offentliga rundradionföretagen producera program för TV-verksamheten.

Allmänt taget bör det konstateras, att sådana åtgärder behövs, med vilka man befrämjar den nationella och nordiska samproduktionens verksamhetsförutsättningar nationellt eller samnordiskt. Yleisradio anser samtidigt att dylika tydligt kulturpolitiska åtgärder bör finansieras med statsbudget-medel. Det nu aktuella förslaget siktar uttryckligen på att befrämja den så kallade oberoende programproduktionens verksamhetsförutsättningar. Yleisradio anser, att ifrågavarande fond kan behövas för att förverkliga de uppställda målen.

Helsingfors den 15 september 1986

Oy. Yleisradio Ab.

Jouni Mykkänen

Veli Perälä

Ålands landskapsstyrelse:

Tanken på ett nordiskt samarbete enligt de i förslaget uppdragna riktlinjerna finner Ålands landskapsstyrelse väl värd understöd. Ett nordiskt programsamarbete skulle ge de små områdena inom Norden med deras knappa resurser speciella möjligheter att exempelvis presentera sig själva. Landskapsstyrelsen förordar att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att upprätta den föreslagna fonden.

Mariehamn den 4 september 1986

Gunnevi Nordman

Vicelanråd

Börje Karlsson

Utbildningschef

Finlands tonsättares internationella upphovsrättsbyrå – TEOSTO:

Initiativet bör anses vara konstruktivt. En samnordisk fond är ägnad att främja ifrågavarande bransch och även känslan av nordisk samhörighet. Vi omfattar tanken att det på denna punkt inte är skäl att grunda någon ny

organisation utan saken bör skötas med enkla medel och så små kostnader som möjligt.

Helsingfors den 15 september 1986

TEOSTO

Pekka Kallio

Verkställande direktör

Finlands filmstiftelse¹:

Det medlemsförslag som framlagts om nordisk samfinansiering och produktion har stor principiell betydelse. I sista stycket säger förslagsställarna att Ministerrådet bör ta ställning till om det behövs ett speciellt avtal eller riktlinjer för nordisk samproduktion. Det är troligt att det åtminstone för filmens del krävs en översyn av gällande nationella bestämmelser, som i vissa fall kan vara ett hinder för flexibla praktiska arrangemang.

Svårigheterna är också uppenbara där språkbarriärer uppträder, isländska och finska i förhållande till de andra språken i Norden, i viss mån danska i förhållande till Norge/Sverige.

En fortsatt behandling av ärendet skulle troligen kunna dra nytta av de bestämmelser som gäller Nordiska Investeringsbanken, där möjlighet till finansiering föreligger därest minst två länder samarbetar eller har ett gemensamt intresse. Det är rätt svårt att finna film- och TV-projekt som har beröringspunkt till alla eller ens tre nordiska länder.

Det sägs i förslaget att barn- och ungdomsfilm borde prioriteras. Utöver dessa delområden finns det andra, som traditionellt haft rätt låg prestige, till exempel dokumentärfilmen. Existerande nationell finansiering har däremot i många fall varit tillräcklig för den traditionella spelfilmen, om man undantar större projekt, som i nuläget krävt internationellt samarbete också utanför Nordens gränser.

Förslagsställarna betonar att ett förverkligande borde ske så att nya administrativa organ ej grundas. Dock förefaller tanken orealistisk att överlåta beslutanderätten åt den kommitté som handhar distributionsfrågor, eftersom den knappast kan förmodas ha kompetens för detta arbete. En annan möjlighet vore att på nationell bas för varje land inom filminstitutens ram utse en kontaktperson, som aktivt och intimt arbetar på produktionsfrågor, och att denna *person* tillsammans med de andra i Norden kan fatta beslut utan formella sammanträden, efter kontakter per telefon eller telex. Däremot är det svårare att tänka sig en så lös beslutsform, om det är avsikten att det nordiska samarbetsorganet också skall ta egna produktionsinitiativ.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Medlemsförslaget bör granskas i ljuset av den utveckling som skett under det senaste decenniet. Produktionskontakterna mellan å ena sidan Sverige och å andra sidan övriga länder har varit relativt livliga, och resulterat i ett ganska stort antal samproduktioner. Däremot har något sådant samarbete inte existerat mellan Finland och Danmark eller Norge, vilket till en del beror på att man utgått från ett gemensamt kulturellt intresse i det projekt som förverkligas, till exempel filmen om Skagenmålarna (Danmark/Sverige), en på svenska i Finland inspelad Puntila (Finland/Sverige) eller svensk konstnärlig medverkan i ett antal i Norge inspelade filmer (Liten Ida, Förföljelsen).

Det är inte lätt att finna projekt av den typen. Därför kan ett absolut krav om konstnärlig paritet och/eller procentuell fördelning av konstnärliga andelar lätt leda till absurda konsekvenser, om man inte av formella skäl gör som i Kanada för ett antal år sedan, där olika insatser i film gavs poäng, varvid samproduktionsvillkoret var att en film behövde ett visst antal poäng för att godkännas.

Det nordiska samarbete inom filmområdet som startades för ett antal år sedan, innan delfinansiering åstadkoms via Nordiska rådet, hade också ett strikt ekonomiskt syfte och en ekonomisk motivering, nämligen att verksamheten samordnad skulle vara billigare för vart och ett land i förhållande till ett individuellt agerande. Samnordisk finansiering vare sig det gäller distribution inom Norden eller insatser utanför Norden eller produktion, får inte bli en förevändning för en verksamhet som motiveras enbart med förekomsten av samnordiska medel, där den ursprungliga bakgrundstanken de facto glöms bort. Varje verksamhet av denna typ bör med regelbundna mellanrum revideras. Detta implicerar att en samproduktionsfond med största sannolikhet bör startas med relativt anspråkslöst utgångskapital under en provperiod, för att finna de rätta arbetsformerna.

I detta remissvar har TV-samarbetet inte berörts. Det torde inte föreligga några praktiska hinder för de nationella, samhällsägda TV-bolagen att utöka sitt samarbete, med den inskränkningen att tillgängligheten av TV-tid för dessa bolag är olika. Däremot är det skäl att undersöka vilka möjligheter en produktionsfond skulle ha för att stöda TV-filmprojekt som ligger utanför de samhällsägda bolagens ram.

Helsingfors den 10 oktober 1986

Finlands filmstiftelse

Jukka Vilhunen

Verkställande direktör

Pohjola-Norden r. f.¹:

— — — . Eftersom vårt förbund har ett eget särskilt organ, Walhalla – forum för nordisk kvalitetsfilm i Finland – har vi ansett det vara rätt att be om dess åsikt.

Walhallas syfte är att främja kännedom om och spridningen av konstnärligt och filmhistoriskt värdefull nordisk film i Finland. Walhalla sprider nordisk film på riksomfattande, regional och lokal nivå. Filmspridningen sker i samarbete med kultur- och filmorganisationer samt anstalter, skolor och biografier. Walhalla anser att det är mycket viktigt att den nordiska filmen når så många åskådare som möjligt.

Walhalla förhåller sig positivt till inrättandet av den i förslaget angivna fonden förutsatt att det nordiska stödet till spridningen och visandet av nordiska filmer bibehålles och utvecklas såväl kvantitativt som kvalitativt.

Under dessa omständigheter anser Förbundet Pohjola-Norden att medlemsförslaget har väckts i rätt ärende och hoppas att det i den fortsatta behandlingen mottas välvilligt.

Helsingfors den 18 september 1986

Tuure Salo
Ordförande

Gustav af Hällström
Sekreterare

Finlands filmkammare¹:

Finlands filmkammare anser att ifrågavarande förslag är ett välkommet initiativ för utvecklande av det nordiska kultursamarbetet inom filmsektorn. Inrättandet av en särskild fond för produktionsstöd skulle säkert bidra till att den konkreta nytta som fås av detta samarbete stabiliseras och ökas. Denna åtgärd – ifall den genomförs överlagt – kunde vara en beaktansvärd faktor som i de enskilda nordiska länderna stimulerar den nationella filmen.

Finlands filmkammare understöder på det varmaste alla strävanden som kan leda till ovannämnda mål. Mot bakgrunden av att beklagligt många negativa erfarenheter erhållits av samproducerade internationella filmers kvalitativa nivå har vi intagit en något tvivlande ståndpunkt beträffande möjligheterna att en samnordisk programproduktion som förutsätter en skapande insats och identifierbar identitet lyckas. Den bästa lösningen kunde var en fond, från vilken varje lands nationella filmproduktion kunde ansöka om stöd projektvis. I samband med att stöd beviljas borde man

¹ Yttrandet översatt från finska.

förståeligt nog lägga vikt vid att projekten till sin karaktär är sådana att de uttryckligen befrämjar det samnordiska kultursamarbetet.

Vi anser att barn- och ungdomsfilmer är ett område där den egentliga samproduktionen kunde visa sig vara resultatrik och ändamålsenlig. Även i övrigt borde den föreslagna fonden i synnerhet gynna produktionen av dessa filmer, som av välkända skäl drabbas av de största ekonomiska påfrestningarna.

Hurudan den slutliga verksamhetsformen än blir, betraktar Finlands filmkammare det nödvändigt att de medel som insamlas för ändamålet inte kommer att till någon del kringskära det offentliga stöd som ges till filmproduktionen längs andra kanaler i varje nordiskt land.

Helsingfors den 10 september 1986

Finlands filmkammare r. f.

Lars Åberg
Ordförande

MTV oy:

MTV AB har alltid förhållit sig positivt till en förstärkning och vidareutveckling av det nordiska samarbetet. Det nordiska programutbytet har skett genom Nordvisionutbytet. MTV AB är inte medlem i Nordvisionen och har därför inte tagit del i utbytet.

MTV AB understöder den ovannämnda fondens stiftande om MTV AB kan medverka i produktionsbesluten.

Helsingfors den 12 september 1986

MTV AB

Tauno Äijälä
Programchef

Centralen för film- och TV-fostran r. f.¹:

Centralen för film- och TV-fostran har en positiv inställning till den föreslagna fonden.

På barn- och ungdomsfilmens område har det nordiska samarbetet långa traditioner. Mot slutet av september (26–30.9.86) arrangeras den sjätte nordiska översikten över nordiska filmer för barn och unga, den här gången i Haugesund, Norge. Denna översikt, som äger rum vart annat år,

¹ Yttrandet översatt från finska.

har sammankallat flere hundra nordiska författare, användare, spridare, lärare och redaktörer inom barnfilmssektorn till att diskutera ärenden inom sektorn och se på de nyaste filmerna. På denna grund är vi väl förtrogna med barn- och ungdomsfilmsproduktionen i de enskilda länderna. Vi är också medvetna om varandras problem, av vilka ett gemensamt problem utgöres av det knappt tilltagna produktionsstödet till barn- och ungdomsfilmen.

Trots att medlen till den samnordiska filmspridningen har ökat, sprids många högklassiga barn- och ungdomsfilmer dock inte till länder utanför produktionslandet. Därför hoppas vi att Nordiska rådet måtte öka medlen till spridningen i samband med den nu föreslagna produktionsfonden. Även finlandssvenska och i Sverige bosatta finska barns behov sammanhänger med detta. När stöd ges till spridning av nordiska filmer borde dessa specialkrav beaktas bättre än tidigare.

Centralen för film- och TV-fostran r. f. förutsätter att den konstnärliga och produktionsexpertisen av barn- och ungdomsfilmer får en stark representation i de beslutande organen för den nya fonden. Vi anser att förslaget, enligt vilket fonden aktivt söker efter även nya idéer och initiativ, är bra.

Helsingfors den 10 september 1986

Centralen för film- och TV-fostran r. f.

Liisa Helminen
Ordförande

Marja Pallassalo
Tj.f. verksamhetsledare

Island

Islands filmarkiv¹:

Filmfondets styre stötter avgjort den argumentasjon i forslaget at det er presserende nødvendig at de nordiske land öker betydelig sitt samarbeid når det gjelder produksjon av filmer, fjernsyns- og videoprogrammer.

Hva angår opprettelse av et fond for å finansiere et slikt sterkt öket samarbeid, erklærer styret seg enig i de ideer som fremsettes i det svenske filminstitutts brev til den svenske delegasjon i Nordisk Råd av 1986.07.29, nr. 2161/86, om at overskuddet av den nordiske investeringsbanks drift skal anvendes til fondet de neste tre år.

Styret mener at fondets arbeidsmetoder skal bestemmes av det hovedmål at det skal bli fremstilt kvalitetsprodukter på dette felt til distribusjon og salg på det nordiske marked, og mener at denne målsetting er i de beste

¹ Yttrandet översatt från isländska.

hender hos dem som har fagkunnskap på dette område. Det ville være ønskelig at en samarbeidsgruppe for den nærmere organisering av sakens gjennomføring trådte i virksomhet så snart som mulig.

Det kan nevnes at Islands president, fru Vigdís Finnbogadóttir, har vist stor interesse for denne saken og vil ta initiativet til å oppfordre til en forening av kunstnere i Norden til støtte for opprettelse av fondet, bl. a. i samråd med Ingmar Bergman, som talte sterkt for økt samarbeid på dette område da han var her i vår etter innbydelse fra Kunstfestivalen 1986.

Reykjavík, 25. september 1986

P. v. a. Filmfondets styre

Guðbrandur Gíslason
Administrerende direktør

Filmprodusentenes forening¹:

FK (= Félag kvikmyndagerðarmanna, d. e. Filmprodusentenes forening – overs.anm.) uttrykker tilfredshet med at det er fremkommet forslag om et nordisk filmfond. Et nordisk filmfond ville bli et kjærkomment tillegg til de enkelte lands filmfond og styrke nordisk filmproduksjons stilling overfor større nasjoner. En økning i antallet samarbeidsprosjekter burde føre til økt interesse for nordiske filmer i de nordiske land.

Selv om forslaget omhandler samarbeidsprosjekter, kunne en ikke mindre tenke seg at et slikt fond støttet andre oppgaver som det fant verdige eller som falt i tråd med dets målsetting.

Blant fondets formål kunne en tenke seg følgende:

1. Å støtte oppgaver som kan ventes å gjøre de nordiske folks livssyn og kultur kjent utenfor Norden.
2. Å støtte mindre nasjoners filmprosjekter uten å sette andre nordiske nasjoners deltakelse som betingelse.
3. Å søke etter talenter og gi dem muligheter.

Angående arbeidsmetoder ville FK foretrekke:

1. At fondet ble uavhengig av de nordiske lands filminstitutter og fond, utenfor og hevet over allslags sneversynt politikk.
2. At fordelingsutvalget ble fornyet så ofte som mulig, og at dette ble sammensatt av folk med fagkunnskap i film.

¹ Yttrandet översatt från isländska.

3. At det ble tatt nært samarbeid med filmprodusenter om fondets reglement.

Reykjavík, 29. september 1986

På vegne av FKs styre

Þorst. Jónsson

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

 På bakgrunn av at mediaområdet har økende betydning innenfor det nordiske kultursamarbeidet, vil departementet i prinsippet støtte forslaget om opprettelse av et fond for samproduksjon av nordisk film, TV- og videogrammer.

Den praktiske utformingen av et slikt fond må i tilfelle overveies nøye, både med hensyn til administrasjon og økonomiske forutsetninger.

Oslo, 6. oktober 1986

Etter fullmakt

Olav Nyhammar

Byråsjef

Hans Berg

Førstekonsulent

Norsk kulturråd:

Norsk kulturråd er enig i intensjonene bak Nordisk Råds medlemsforslag A 762/k, men er i tvil om et eget nordisk produksjonsfond er det beste virkemiddel. Spørsmålet bør imidlertid utredes, slik at blant annet de økonomiske sider og styringsmessige forhold blir belyst.

Oslo, 10. september 1986

Halvdan Skard

Hans Stokland

Norsk rikskringkasting:

De nordiske kringkastingsinstitusjoner har gjennom Nordvisjonen et utstrakt programsamarbeid, både når det gjelder programutveksling og samproduksjon. Samproduksjoner har gjennom årene vist god økning.

Norsk rikskringkasting vil hilse med glede økte muligheter for en større nordisk produksjon av ulike programtyper.

Det må likevel være en forutsetning at det her vil bli stilt til rådighet økte bevilgninger til slik produksjon. En omfordeling av eksisterende ressurser vil ikke være hensiktsmessig, og neppe føre til de ønskede resultater.

Norsk rikskringkasting er enig i at et eventuelt nordisk produksjonsfond bør kunne bygges opp uten at det kreves nye administrative organer.

Oslo, 29. august 1986

Bjartmar Gjerde
Kringkastingsjef

Norske film og videoprogramprodusenters forening og Spillefilmprodusentenes fellesutvalg:

Norske film og videoprogramprodusenters forening og Spillefilmprodusentenes fellesutvalg vil til å begynne med få rette en takk til det utvalg som har reist spørsmålet om opprettelse av et felles nordisk fond for samproduksjon av nordisk film, TV- og videoproduksjon. Det gleder oss som produsentorganisasjoner at nordiske politikere har forstått behovet for, og betydningen av en styrket produksjon av nordisk programvare for å bevare vår kultur og egenart i konkurranse med det internasjonale programutvalg.

Historisk kan Norden se tilbake på et fruktbart samarbeid innen filmproduksjon. Vi nevner filmer som "Ingenjör Andrés luftfärd", "Ronja Rövardotter", og nå sist "Hipp, hipp hurra," en film om Skagen-malerne som er et resultat av svensk, dansk og norsk produksjonssamarbeid. Felles for disse filmene er at de er produsert med basis i statlige støtteordninger. Vi vil støtte utvalget i at et felles nordisk film/TV/video fond skal komme i tillegg til de statlige støtteordninger for filmproduksjon som eksisterer i dag. For å sikre kontinuiteten og den videre filmatiske utvikling er det viktig at de nasjonale ressurser som ydes til filmproduksjon ikke beskjæres til fordel for et felles nordisk produksjonsfond. Fondet må være et reelt tillegg til nasjonal produksjonsstøtte.

Når det gjelder spørsmålet om hvem fondet skal være åpent for, er det vår oppfatning at profesjonelle produsenter innen film, TV- og videoproduksjon skal kunne hente midler til sine produksjoner gjennom fondet. Dette kan, som utvalget sier, være enkeltprodusenter, mindre filmgrupper

og små foretak. Men det er også vår oppfatning at større, mer etablerte selskap også bør kunne tildeles midler fra fondet. I våre øyne er det viktig å fremheve at enhver produsent som kan medvirke til å gjennomføre formålet med et produksjonsfond, nemlig å verne den nordiske kultur, må kunne søke fondet om støtte.

Utvalget sier i sitt forslag til et produksjonsfond at barne- og ungdomsfilm er en gruppe som er i et spesielt behov for støtte. Vi er enige i dette, samtidig som vi vil understreke at bistand til barne og ungdomsfilm ikke kan være fondets primære oppgave, men at også denne gruppe film må operere i konkurranse med andre produksjoner.

Hvordan et nordisk film, TV- og videofond skal organiseres og administreres, finner vi det vanskelig å uttale oss om på det nåværende tidspunkt. Vi forutsetter imidlertid at produksjonsmiljøet får anledning til å uttale seg om hvordan et slikt fond skal forvaltes, og stiller oss behjelpelige med den praktiske utforming.

Oslo, den 18. august 1986

For NFVPF og SPFU

Axel Helgeland

Formann SPFU

Sverige

Statens kulturråd:

Förslagsställarna anser att en nordisk fond bör upprättas för att stödja nordisk samproduktion av film, TV- och videoprogram. Fonden skulle riktas till enskilda producenter, mindre filmgrupper och små företag i film- och videobranchen. Syftet synes i första hand vara att bidra till det nordiska TV-samarbetets programförsörjning.

Som förslagsställarna framhåller är det av avgörande betydelse för det nordiska TV-samarbetet att höga krav ställs på utbudets kvalitet. Kulturrådet är emellertid inte övertygat om att den föreslagna fonden skulle vara ett verkningsfullt komplement till de redan förefintliga nationella produktionsstöden. Utgångspunkten bör vara att i första hand inom respektive land säkra en produktion av hög klass som kan läggas till grund för det nordiska samarbetet på distributionsområdet.

Givetvis kan ett nordiskt samarbete i vissa fall vara önskvärt redan på produktionsstadiet i fråga om finansiering och/eller konstnärliga och andra personella resurser. Vad gäller spelfilm som lanseras på biografmarknaden kan ett sådant samarbete på ett smidigt sätt etableras inom ramen för de former av produktionsstöd som redan finns. De stora nationella TV-bolagen skulle inte direkt beröras av den föreslagna fonden, men det förtjänar

att påpekas att de kan genomföra nordiska samarbetsprojekt. Det bör också påpekas att dessa bolag skulle få en nyckelställning vad gäller visningen av produktioner stödda av en ny eventuell fond eftersom den planerade nordiska TV-satellitens utbud inte kommer att omfatta andra program än sådana som redan sänts (eller samtidigt sänds) i någon av de nationella kanalerna.

Det är rimligt att anta att den föreslagna fonden i första hand skulle komma att utnyttjas av mindre producenter/produktionslag för att säkra genomförandet av produktioner i första hand avsedda för TV-mediet. Stödet från fonden skulle kunna gälla alla typer av produktioner (dokumentärer, reportage, gestaltade produktioner, animerade produktioner, "videokonst" etc.). Det är av stor vikt att de nationella TV-bolagens egen produktion kompletteras med andra inhemska program som beställs eller köps färdiga av fristående producenter. Ökade resurser måste säkras för denna typ av produktioner – frilansproduktionen är idag för liten och för beroende av de stora bolagens vilja/förmåga att satsa. Förslagsställarna siktar alltså in sig på ett strategiskt sett väl valt fält.

I analogi med vad som anförts ovan menar dock rådet att de förstärkningar av möjligheterna för mindre producenter måste byggas upp från grunden, dvs. i första hand på nationell bas. Det finansiella stöd som behövs för den enskilda produktionen är i regel inte större än att det kan uppbådas nationellt. Vad gäller nordiskt samarbete på det personella planet kan detta lätt bli konstlat för att fondens krav på "nordism" skall uppfyllas; i stället för att låta det nordiska samarbetet styras av konstnärliga eller andra relevanta skäl kan manus, regi, fotografi etc. komma att fördelas på olika länder på ett från ansökningsteknisk synpunkt smakligt sätt. Även vad gäller produktioner där produktionslaget består av personer från fler än ett nordiskt land är nuvarande nationella stödordningar enligt Kulturrådet tillräckligt öppna.

Vad gäller de organisatoriska formerna anger förslagsställarna som en möjlighet att fonden skulle handhas av den nordiska kommitté som redan handlägger distributionsfrågor. Kulturrådet vill framhålla att det är nödvändigt att en eventuell produktionsfond förfogar över sakkunskap inom just produktionsområdet, i synnerhet om fonden i enlighet med förslaget skulle kunna ta egna initiativ till produktioner.

Förslagsställarna anser att de nationella myndigheterna bör rekommenderas att vid anslagsfördelningen prioritera nordisk samproduktion. I motsats därtill hävdar Kulturrådet att kvalitetsaspekterna alltid bör prioriteras.

Det är viktigt att det kommande programsamarbetet via Telex-X får ett attraktivt utbud av hög kvalitet och att en del av detta utbud i olika avseenden speglar den nordiska kulturgemenskapen. Bl. a. därför är ett tillskott till möjligheterna att genomföra nordiska samarbetsprojekt på film-, video- och TV-området välkommet. Som framgått ställer sig emellertid Kulturrådet skeptiskt till förslaget om inrättandet av en särskild nordisk

fond för ändamålet. Samarbetet inom Nordiska rådets ram bör även framdeles inriktas på distribution, dvs. på att öka möjligheterna för intressanta produktioner att nå över de nordiska gränserna. En breddad marknad skulle förbättra förutsättningarna också för nordiskt samarbete på produktionssidan.

Stockholm den 15 september 1986

För statens kulturråd

Lars Engqvist

Nils Johansson

Svenska filminstitutet:

Det första förslaget om att etablera ett nordiskt film- och TV-samarbete kom i mitten av 50-talet. Det var ungefär samtidigt som det kom förslag om en nordisk investeringsbank.

Det är lättare för politiker att fatta beslut i ekonomiska frågor och i mitten av 70-talet kunde Nordiska Investeringsbanken etableras. För dem som under lång tid följt skiftande förslag om film- och TV-samarbete finns naturligtvis förhoppningen att tiden nu efter ytterligare 10 år skall vara mogen för något avgörande även på detta område.

Den fond som föreslås av 13 parlamentariker från 9 partier i de 5 nordiska länderna bör enligt Svenska Filminstitutets mening bli en 'investeringsbank' på film- och TV-området. Inte i traditionell mening ett nytt filmbolag och ej heller ett nytt TV-bolag och absolut inte en kommitté eller speciellt samarbetsorgan. Det måste vara ett professionellt 'bolag' som tar initiativ till att finansiera nordiska kvalitetsproduktioner och 'lägger ut' dem på olika fristående producenter av långfilmer och TV-program i alla de nordiska länderna.

Dessa filmer och program skall på normalt sätt säljas på kommersiella grunder till de nationella film- och TV-bolagen i Norden. Intäkterna från dessa försäljningar och från export till icke-nordiska länder skall i princip täcka kostnaderna för såväl produktion som egen administration. Den senare skall kunna hållas mycket liten eftersom huvudfilosofin är att i varje produktion skall allt från manusidé till färdig produktion beställas hos fristående författare, regissörer, scenografer etc.

Detta bolag skall inte ersätta nationella filminstitut, filmstiftelser eller filmfonder. Det skall ej heller vara ett samarbetsorgan för dem. Det skall liksom Nordiska Investeringsbanken fungera vid sidan av de nationella institutionerna och företagen, men med en klar inriktning att satsa på Norden som en kulturell hemmamarknad och därigenom också stärka Nordens roll i den internationella film- och TV-världen.

Det kostar lika mycket att producera filmer och TV-program i små som stora länder och det kostar mycket! Det är ur kommersiell synpunkt ett högriskområde. Skall en fond enligt förslaget eller den här skisserade konstruktionen kunna producera filmer och TV-program med internationell konkurrenskraft krävs ett betydande kapital.

Under en treårsperiod bör man ha byggt upp ett eget kapital i storleksordningen 150 MSEK.

Med ett sådant kapital i ryggen bör det vara möjligt att själv ta risker, att finna externa finansörer och att finna internationella samarbetsparter.

Nordiska rådets kulturpolitiker bör om möjligt kontinuerligt följa verksamheten och denna bör årligen avrapporteras till Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet. Från politiskt håll skulle det vara möjligt med specialanslag för speciella satsningar, t. ex. på barn- och ungdomsfilm eller debutanter.

I detta remissvar har inte berörts skälen för ett film- och TV-samarbete. Dessa finns dokumenterade i många nordiska utredningar. Det finns emellertid anledning att kraftigt understryka att de erfarenheter som finns från filmsamarbetet ger anledning att instämma i förslagsställarnas formulering "Ekonomiskt samarbete om film- och programproduktion medför att nordisk film och nordiskt programfolk förs samman i ett konstnärligt samarbete som bidrar till att ytterligare förstärka den nordiska samhörighetskänslan".

De som har satt sig in i denna fråga inser att nordiskt samarbete är självklart. Lika klart är emellertid att det inte kommer av sig självt. Så var det också när Nordiska Investeringsbanken etablerades. Idag är det ingen som ifrågasätter bankens verksamhet och den fungerar som en viktig motor i det nordiska näringslivet. En nordisk fond eller film- och TV-bolag av ovan föreslagna natur kan bli en viktig motor i det nordiska kulturlivet. Det är också naturligt att föreslå att Nordiska Investeringsbanken står för kapitaltillförseln. Enklast genom att Nordiska rådet föreslår att Nordiska ministerrådet beslutar att vinsten, som 1985 var ca 50 MSEK, från bankens verksamhet under 3–4 år avsätts till detta ändamål i stället för att den utbetalas till de nationella finansministerierna.

Stiftelsen Svenska filminstitutet stödjer förslaget om en nordisk film- och TV-fond och hoppas att de synpunkter och förslag, som Filminstitutet redovisat ovan, skall beaktas i den fortsatta beredningen.

Stockholm den 29 juli 1986

På styrelsens vägnar

Klas Olofsson

VD

Sveriges radio AB:

Sveriges radio instämmer till fullo med förslagsställarnas bedömning om vikten av nordiskt samarbete för att öka den samlade produktionen av film, TV- och videoprogram i Norden. I detta sammanhang är den positiva utvecklingen för rundradioföretagens Nordvisionssamarbete ett uppmuntrande exempel. Samproduktionernas andel av NV-utbytet har stadigt ökat under senare år och under 1985 var antalet samproducerade TV-program 658 med en sammanlagd sändningstid på närmare 400 timmar.

Utvecklingen skulle för televisionens del vara ännu mer fördelaktig om upphovsrättsavtalen för Nordvisionssändningar inte vore så kostbara. Ambitioner och goda intentioner att öka det nordiska TV-samarbetet hindras av de höga nordiska upphovsrättsersättningarna.

De nordiska rundradioföretagen har i planeringen av samarbetet kring Tele-X uppmärksammat behovet av stärkt nordisk produktion för att i någon mån kunna möta det allt större flödet av utomnordiska filmer, TV-kanaler och videoprogram. För att ha någon verklig effekt måste emellertid tillgängliga resurser förstärkas med stora belopp.

Att med nordiska medel skapa en särskild fond för att stimulera ett nordiskt produktionssamarbete även utanför rundradioföretagen ser Sveriges radio därför enbart som ett positivt steg, under förutsättning att fonden verkligen innebär ett nettotillskott och inte skapas genom en omfördelning av medel som idag är tillgängliga för nationell nordisk produktion.

En nordisk fond, successivt utbyggd till en realistisk nivå, kan bli en viktig del i en långsiktig nordisk kulturpolitik. För televisionens del är därtill en sänkning av ersättningsnivån till uphovsmännen nödvändig för att ett sådant produktionsstöd skall bli effektivt.

Stockholm den 11 september 1986

Örjan Wallqvist

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS):

KLYS har i brev den 9 april 1986 till den svenske kulturministern föreslagit att man skall etablera ett nordiskt TV-samarbete, inte bara i fråga om distribution utan även när det gäller produktion. Enligt KLYS skulle ett självständigt nordiskt TV-bolag kunna erbjuda den nordiska TV-publiken bättre program och på ett ekonomiskt rationellt sätt stimulera hela det nordiska kulturklimatet. Av detta framgår att det aktuella medlemsförslaget till sitt syfte är helt i samklang med de idéer KLYS företräder. Tanken att få till stånd en nordisk samproduktion för TV har alltså KLYS' helhjärtade stöd. KLYS har menat att man i första hand bör satsa

på ett nordiskt TV-bolag. Om medlemsförslaget att man skall inrätta en särskild nordisk fond för att stödja nordisk samproduktion av film, TV- och videoprogram är ett användbart alternativ tycks oss för tidigt att nu ta ställning till. Avgörande för ett ståndpunktstagande är naturligtvis hur fonden byggs upp, vilka uppgifter den får och på vilket sätt den administreras.

KLYS menar således att förslaget är intressant men ännu inte så utformat att man oreserverat kan biträda det.

Stockholm den 27 augusti 1986

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS)

Jan Gehlin

Ordförande

Svenska tonsättares internationella musikbyrå (STIM):

När det gäller spridandet av fonogram och musikalier brukar den största frågan att lösa vara distributionsfrågan. När det däremot gäller filmer, TV- och videoprogram är problematiken den omvända. Här finns distributionskanaler medan produktionsresurser saknas. För Sveriges del finns, när det gäller fonogram, ett statligt stöd som handhas av Kulturrådet, och när det gäller stöd till utgivningar av musikalier med skyddad svensk musik finns privat stödform till förlagen med visst statsstöd genom STIM/Svensk Musik.

Den explosionsartade utveckling vi ser på bildmediaområdet gör det ytterst angeläget att fylla dessa nya media med meningsfulla kvalitetsprodukter. Den tendens som hittills varit helt klar har varit att det utökade utbudet av program utgörs av B-filmer, billiga anglo-amerikanska serier och videoclips producerade av grammofonbolag. Eftersom produktionen av filmer, TV- och videoprogram är dyrbar, är tanken på en nordisk fond mycket bra. Några villkor bör emellertid ställas innan en sådan fond tillskapas. Dels måste ordentlig information lämnas till samtliga film-, TV- och videoproducenter, så att samtliga har möjlighet att utnyttja de medel fonden disponerar. Vidare bör villkoret ställas att musikinnehållet i alla typer av produktioner utgörs av skyddad nordisk musik. Ställs inte kravet på utnyttjande av den nordiska musiken, finns en risk att producenterna slentrianmässigt utnyttjar den fria s. k. katalogmusiken även för dessa produktioner.

Det är däremot tveksamt om fonden i någon större utsträckning aktivt på egen hand skall kunna ta initiativ till produktioner. Risken är då stor att medlen används för verklighetsfrämmande byråkratiska idéprodukter som inte har någon förankring i verkligheten hos publiken. Om attraktiva och

meningsfulla program skall skapas med hjälp av dessa nordiska medel, bör idéerna komma från producenterna själva i första hand.

Vidare bör redan från början fastslås om medel till produktioner skall beviljas i förväg eller i efterhand. En särskild kommitté bör besluta om produktionsstödet. Kommittén bör i första hand bestå av sakkunniga när det gäller film, TV- och videoproduktion.

Vi stödjer medlemsförslaget att upprätta en särskild nordisk fond för att stödja nordisk samproduktion av film-, TV- och videoprogram med ovanstående förbehåll.

Stockholm den 25 september 1986

Håkan Gezelius
VD STIM

Föreningen Sveriges filmproducenter har i skrivelse den 8 oktober 1986 förklarat sig instämma i Filminstitutets yttrande av den 29 juli 1986 (se ovan).

Medlemsförslag

om inrättande av ett permanent ungdomsresekort (NORD-RAIL-kortet)

(Väckt av Dorte Bennedsen och Kaj Poulsen samt Svein Alsaker, Margrete Auken, Hugo Bergdahl, Eiður Guðnason, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Guðrún Helgadóttir, Sakari Knuuttila, Aase Olesen, Jens Steffensen, Peder Sønderby, Pekka Tuominen och Olle Östrand)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska turistrådet (NT):

Nordiska turistrådet understöder medlemsförslaget med den motivering-
en, att NT i sin verksamhet i allt vill främja internordisk turism. Ungdomen
av i dag är en konsumentgrupp att räkna med och det är därför viktigt, att
det nya NORD-RAIL-kortet är konkurrenskraftigt i förhållande till
INTER-RAIL-kortet, som används flitigt av ungdomarna.

Helsingfors den 8 oktober 1986

Bengt Pihlström
Direktör, ordförande för
Nordiska turistrådets
direktorsgrupp

Carola Hannuksela
Sekreterare

Scandinavian Airlines System (SAS):

SAS kan i den anledning fremføre at vi 1. maj 1979 indførte specielle
lavpriser for rejser indenfor Skandinavien samt for trafik imellem Skandi-
navien og Finland for ungdommer op til 26 år. For rejser i perioden 15
juni–31 augusti 1979 indførtes lignende priser imellem Skandinavien og
Belgien, Frankrig, Holland, Østrig.

Priserne blev indført på eksperiment basis; erfaringerne var imidlertid positive og gyldighedstiden for pristypen blev forlænget og gyldighedsområdet udvidet så konceptet idag muliggør rejser året rundt indenfor Skandinavien, imellem Skandinavien og Finland samt imellem Skandinavien og samtlige lande i Europa incl. Island men excl. U.K., hvor de britiske myndigheder har afslået indførelse af denne pristype da de anser den værende af diskriminerende art.

Ungdomskoncepter med fly findes ligeledes for rejser mellem Danmark og Grønland/Færøerne samt for rejser indenfor Danmark, Norge resp. Sverige.

Det er SAS' erfaring med ungdomsmarkedssegmentet og ungdomslavpriserne for rejser med fly at ungdommer ikke ønsker rundrejser udelukkende pr. fly eller en kombineret fly/overfladetransport mulighed der skal købes på forhånd men et flexibelt produkt, hvor man hurtigt kan lægge lange "triste" afstande bag sig enten på udrejsen eller på hjemrejsen eller i begge retninger. Når man har nået sit mål og det opfylder forventningerne forbliver man der; i modsat fald forflytter man sig – helst gratis – til anden/andre ort(er) for derfra at påbegynde sin hjemreise.

SAS' intra-skandinaviske og intra-europæiske lavpriskoncept for ungdommer er bygget op til at imødekomme en sådan fleksibilitet idet strækningerne kan købes på enkeltturs-basis på det sted man befinder sig.

For rejser indenfor Skandinavien, imellem Skandinavien og Finland/Island gælder til orientering p.t. følgende enkeltturs-priser:

	<i>DKK</i>	<i>NOK</i>	<i>SEK</i>
Aarhus–Göteborg	250	–	210
Bergen–København	485	430	–
København–Göteborg	290	–	245
København–Jönköping	290	–	245
København–Kalmar	280	–	235
København–Kristiansand	330	295	–
København–Malmö	90	–	75
København–Norrköping	340	–	290
København–Oslo	400	355	–
København–Stavanger	410	365	–
København–Stockholm	420	–	355
København–Västerås	420	–	355
København–Växjö	220	–	190
Göteborg–Oslo	–	235	225
Göteborg–Stavanger	–	340	325
Oslo–Stockholm	–	335	320
København–Reykjavik	1 370	–	–
Bergen–Reykjavik	–	1 165	–

Oslo–Reykjavik	–	1 165	–
Göteborg–Reykjavik	–	–	1 200
Stockholm–Reykjavik	–	–	1 385
København–Helsinki	875	–	–
Oslo–Helsinki	–	745	–
Göteborg–Helsinki	–	–	595
Stockholm–Helsinki	–	–	375
Stockholm–Mariehamn	–	–	175
Stockholm–Tampere	–	–	375
København–Turku	805	–	–
Stockholm–Turku	–	–	275
Vaasa–Sundsvall	–	–	135
Vaasa–Umeå	–	–	95

Med baggrund af ovennævnte finder SAS ikke at der er behov for et ungdomsrejsekort for rejser udelukkende pr. fly eller i kombination med overfladetransport-midler.

Bromma den 23. september 1986

Scandinavian Airlines System
Foreign & Industry Affairs

Olaf Sørensen

Föreningarna Nordens förbund:

Föreningarna Nordens förbund har med tillfredsställelse konstaterat, att det nu har framlagts ett förslag i Nordiska rådet med sikte på att göra det nordiska ungdomsresekortet permanent.

Föreningarna Nordens förbund och de enskilda föreningarna Norden har de sista 12 åren arbetat för förverkligandet av en permanent rabattordning för unga som reser i Norden. År 1985 utgavs det nordiska ungdomsresekortet på försöksbasis, och våren 1986 beslöts att detta försök även skulle omfatta 1986.

Föreningarna Nordens förbund stöder uttryckligen det framlagda medlemsförslaget som syftar till att göra ungdomsresekortet permanent, så att ungdomens möjligheter till att få större kännedom om de nordiska länderna tryggas genom användning av ett dylikt ungdomsresekort. Genom att göra ungdomsresekortet permanent hoppas vi samtidigt att järnvägsmyndigheterna i de nordiska länderna får möjlighet att marknadsföra ungdomsresekortet tidigare varje år i likhet med andra rabattformer i samband med tågresor.

Trots den dåliga marknadsföreningen av ungdomsresekortet under försöksperioden 1985 – det förra försöksåret – såldes ca 3 000 kort till nordiska ungdomar, vilket vi ser som ett bevis för stort intresse för ungdomsresekortet bland ungdomen, när hänsyn tas till den dåliga marknadsföreningen. Det är samtidigt klart att en rabattordning av denna karaktär måste ha en anpassningstid för att fastna i medvetendet hos målgruppen. Detsamma har visat sig vara fallet vid införandet av det europeiska Interrailkortet, som i början inte hade den spridning som senare blev fallet.

Föreningarna Nordens förbund vill samtidigt kraftigt stödja de ändringar som framställs i förslaget i förbindelse med att göra ungdomsresekortet permanent i förhållande till ordningen under försöksperioden. Det är viktigt att det nordiska ungdomsresekortet blir ett attraktivt alternativ till Interrailkortet, och detta kommer att bli fallet om det nordiska ungdomsresekortet kan marknadsföras till högst hälften av Interrailkortets pris samt att det nordiska ungdomsresekortet helt täcker transporten innanför det egna landets gränser.

Samtidigt önskar Föreningarna Nordens förbund understryka viktigheten av, att det i samband med ett permanent ungdomsresekort, utvärderas hur denna ordning kan utformas så att Väst-Norden kan komma med i denna rabattordning och därmed säkra billiga rese möjligheter för ungdom i hela Norden. Föreningarna Nordens förbund betraktar det nordiska ungdomsresekortet som en väsentlig nyhet i det nordiska samarbetet. De unga har själva markerat – bl. a. i samband med Nordiska rådets undersökning "Skal vi samarbejde" – att de är mycket intresserade av en utvidgning av det nordiska samarbetet samt att ungdomens egna organisationer har arbetat kraftigt för det nordiska ungdomsresekortet.

Det är viktigt att skapa personliga kontakter mellan ungdomen tvärs över de nordiska gränserna, och de stora geografiska avstånden i Norden är utan ett nordiskt ungdomsresekort ett allvarligt hinder för dessa personliga kontakter. Samtidigt måste det kraftigt understrykas inför de nordiska järnvägsmyndigheterna att marknadsföreningen av det nordiska ungdomsresekortet både i tid och omfattning måste motsvara det som gäller för Interrailkortet.

Föreningarna Nordens förbund vill med dessa kommentarer helt och fullt uttala sitt stöd för medlemsförslaget A 764/t.

Helsingfors den 30 september 1986

Helge Seip
Ordförande

Borghthor S. Kjærnested
Förbundssekreterare

Danmark

Ministeriet for offentlige arbejder hänvisar i skrivelse av den 9 oktober 1986 till yttrande av den 7 oktober 1986 från DSB (se nedan).

Handels- og trafikdirektoratet:

– – – Direktoratet har forelagt forslaget for Grønlandsfly A/S, Kalaallit Niuerfiat og Grønlands rejsebureau A/S og på baggrund af de indkomne bemærkninger, har Handels- og Trafikdirektoratet følgende bemærkninger til forslaget:

Handels- og trafikdirektoratet er positiv over for ideerne om, at unge skal have mulighed for at rejse i Gr nland for en rimelig pris, men Handels- og trafikdirektoratet er samtidig meget skeptisk, om dette kan opnås ved at indføre et grønlandsk "Nord-rail" kort. Hverken Inter-rail eller Nord-rail kortet er beregnet til fly og skibe, der i modsætning til togene kr ver pladsbestilling. Handels- og trafikdirektoratet finder ikke, at et rejsekort, der giver fri rejse i en given periode, er brugbar i Gr nland, hvor såvel flyene og skibene i store dele af året – i modsætning til togene i det øvrige norden – udnytter deres kapacitet fuldt ud.

Det kan i denne forbindelse oplyses, at der på skibene allerede er en rabatorning, ikke aldersbestemt, der gælder uden for h js songen, og for flyene arbejdes der med en ungdomsrabat, der vil være tilgængelig for alle, som overholder basisbetingelserne. Denne rabat forventes indført i foråret 1987.

Såfremt der ønskes specielle rabatter for unge på afgang, hvor der i forvejen er kapacitetsproblemer, ønsker Handels- og trafikdirektoratet oplyst, om der f. eks. via Nordisk Råd er muligheder for at modtage et økonomisk tilskud som kompensation for de mistede indtægter.

Nuuk, den 2. oktober 1986

P.d.v.

Jesper Juhl

Danske statsbaner:

De nordiske generaldirektører har på deres m de den 17/9 1986 besluttet, at Nordisk Ungdomskort videreføres i 1987 på samme betingelser som øvrige  r. Prisen fastsættes i 1987 til 900 SEK. Med nugældende kurser vil det svare til en salgspris her i landet på 1035 DKK, men salgsprisen er endnu ikke endeligt fastlagt.

Til sammenligning skal det oplyses at Nordturst kortet (gyldig 21 dage) i 1987 vil koste 1 585 DKK. Inter-Rail kortene (gyldig 1 måned) skønnes i 1987 at ville koste 1 600 DKK for det "almindelige" Inter-Rail kort og 1950 for Inter-Rail + skib kortet. Skal Nordisk Ungdomskort (der jo gælder til visse skibruter) sammenlignes med Inter-Rail kortene skal sammenligningen ske med det sidstnævnte Inter-Rail + skib kort, hvis gyldighedsområde har større lighed med Nordisk Ungdomskort end det "almindelige" Inter-Rail kort.

Det er som nævnt besluttet at videreføre det Nordiske Ungdomskort i 1987, således at vi har en treårs periode at vurdere ud fra. Baggrunden for dette er, at DSB ikke vil afskaffe kortet uden at have haft en passende indkøringsperiode, således som det også anføres af forslagsstillerne.

På baggrund af dette mener vi det på nuværende tidspunkt vil være uheldigt at ændre i produktets udformning.

Rent markedsføringsmæssigt har vi i Danmark i 1986 foretaget følgende

- brochure fordelt til samtlige stationer og rejsebureauer
- annoncering forår og efterår i følgende medier
 - Nord Nu (Foreningen Nordens blad)
 - Tipsbladet
 - Ung nu
 - Musik nyt
 - Vi Unge
 - DSBs blad UD og Se
 - Skole og samfund
- plakater fordelt til opsætning på stationer samt skoler og lignende institutioner
- vandreudstilling (planscher m. m.) på skoler, universiteter og biblioteker. Udstillingen indeholder foruden oplysninger om produktet også oplysninger om de øvrige nordiske lande
- videospot til fremvisning i sportsklubber og lignende.

DSBs markedsføringsomkostninger har været ca 250 000 DKK.

I perioden maj–juli (begge incl.) 1986 er der i Danmark solgt 569 kort mod 1 302 kort i tilsvarende periode i 1985. Altså en markant nedgang i salget på trods af markedsføringsindsatsen.

I mange relationer kan der desuden købes billigere billetter i form af BIJ-billetter (= Transalpino). Denne mulighed vil ofte være billigere end Nordisk Ungdomskort, hvis man blot ønsker at rejse til et bestemt sted og ikke foretage decideret rundrejse i Norden.

Til orientering kan desuden oplyses, at vi i lokal dansk trafik i 1985 og 1986, har haft et tilbud til unge under 26 år, nemlig kortet UNG 85 hhv 86, der gav fri rejse med DSBs tog i en 14-dages periode i sommerferien. Salgstallene var 2 473 i 1985 og 1 298 i 1986. Markedsføringsindsatsen i de to år var stort set den samme.

Skal Nordisk Ungdomskorts anvendelsesområde udvides til også at

omfatte de dele af Norden, der p. t. ikke er dækket af kortet, vil dette utvivlsomt påvirke salgsprisen i opadgående retning. I hvert fald må det forudses at de implicerede private transportselskaber vil kræve kompensation for deres indtægtstab. Vi vil i den forbindelse gøre opmærksom på, at de retslige betingelser for befordringen af passagerer på jernbane er underlagt den internationale konvention CIV. I tilfælde af deltagelse af flyselskaberne m. m. anbefaler vi at dette sker i særskilt regie.

København, den 7. oktober 1986

Ole Andresen

Foreningen Norden:

 Forslaget er vedtaget på Foreningen NORDENs landsstyrelsesmøde lørdag den 4. oktober 1986 (*se Bihang*).

Jeg skal som en lille personlig kommentar tilføje, at jeg føler, det er vigtigt, at man bruger betegnelsen "Nordisk Ungdomsrejsekort" konsekvent, og ikke internationaliserer begrebet ved at kalde kortet et Nordrail- eller nordisk Interrailkort. Det skulle ikke være nødvendigt, da Nordisk Ungdomsrejsekort skulle være forståeligt i alle de nordiske lande.

København, den 14. oktober 1986

Foreningen Norden

Peter Jon Larsen

Generalsekretær

BIHANG

Uttalende antaget på Foreningen Nordens landsstyrelsemøte

Foreningen NORDEN i Danmark har med glæde konstateret, at der nu er fremsat et forslag i Nordisk Råd med sigte på at gøre det nordiske ungdomsrejsekort permanent.

Foreningen NORDEN i Danmark har igennem de sidste 12 år arbejdet for gennemførelsen af en permanent rabatordning for unge, der rejser i Norden. I 1985 gennemførtes det nordiske ungdomsrejsekort på forsøgsbasis, og forsøgsperioden blev i foråret 1986 udvidet til også at omfatte 1986.

Foreningen NORDEN i Danmark støtter meget det fremsatte medlemsforslag om at gøre ungdomsrejsekortet permanent, således at man sikrer, at de unge får mulighed for at få et større kendskab til de nordiske lande gennem brugen af et sådant ungdomsrejsekort. Ved at gøre ungdomsrejse-

kortet permanent håber vi samtidig, at jernbanemyndighederne i de nordiske lande får mulighed for at markedsføre ungdomsrejsekortet tidligere hvert år i lighed med de andre rabatformer, der findes ved rejser med tog.

På trods af en dårlig markedsføring af ungdomsrejsekortet under forsøgsordningen blev der i 1985 – det første forsøgsår – solgt ca. 3 000 kort til nordiske unge, hvilket vi vurderer som en stor interesse for ungdomsrejsekortet blandt ungdommen, når man tager den dårlige markedsføring i betragtning. Det er samtidig klart, at en rabatordning af denne karakter skal have lidt tid til at fæstne sig i bevidstheden hos målgruppen. Dette har også vist sig at være tilfældet, da man startede det europæiske Interrailkort, der i starten ikke blev solgt i nær det omfang, som det senere er blevet.

Foreningen NORDEN i Danmark skal samtidig kraftigt støtte de ændringer, der er stillet i forslaget i forbindelse med at gøre ungdomsrejsekortet permanent i forhold til ordningerne under forsøgsperioden. Det er vigtigt, at det nordiske ungdomsrejsekort bliver et attraktivt alternativ til Interrailkortet, og dette vil være tilfældet, hvis det nordiske ungdomsrejsekort kan markedsføres til maksimalt den halve pris af Interrailkortet samt, at det nordiske ungdomsrejsekort fuldt ud dækker transporten inden for eget land.

Samtidig ønsker Foreningen NORDEN i Danmark at understrege vigtigheden af, at det i forbindelse med et permanent nordisk ungdomsrejsekort vurderes, hvordan ordningen kan udformes, således at også Vestnorden kan komme med i ordningen og dermed sikre billige transportmuligheder for unge i *hele* Norden. Foreningen NORDEN betragter det nordiske ungdomsrejsekort som en væsentlig nyskabelse i det nordiske samarbejde.

De unge har selv markeret – bl. a. i forbindelse med Nordisk Råds undersøgelse: "Skal vi samarbejde" – at de er endog meget interesserede i en udvidelse af det nordiske samarbejde, ligesom ungdommens egne organisationer har arbejdet kraftigt for det nordiske ungdomsrejsekort.

Det er vigtigt, at der skabes personlig kontakt mellem unge på tværs af de nordiske grænser, og de store geografiske afstande i Norden vil uden et nordisk ungdomsrejsekort være en alvorlig hindring for disse personlige kontakter. Samtidig må det kraftigt understreges over for de nordiske landes statsbaner, at markedsføringen af det nordiske ungdomsrejsekort både i tid og omfang må stå på højde med Interrailkortet.

Foreningen NORDEN i Danmark skal med disse kommentarer hermed fuldt ud udtale sin støtte til medlemsforslag A 764/t.

Danmarks internationale Studenterkomite (DIS):

– – – skal vi indledningsvis oplyse, at DIS Rejser gennem mange år har haft et tæt samarbejde med vores søsterorganisationer i de øvrige nordiske lande, og at der på en række områder eksisterer et samarbejde bl. a. med henblik på at fremme ungdomsrejser i Norden. Vi ser derfor positivt på initiativer der kan fremme den internordiske udveksling af unge.

Det af Nordisk Råd fremlagte forslag til et permanent ungdomsrejsekort

har været behandlet i ledelsen i DIS Rejser og vi skal fremsætte følgende synspunter:

På baggrund af vore erfaringer med ungdomskortet i 1985 samt vort meget omfattende salg af Inter-Rail-kort og BIJ (Transalpino) togbilletter, er det vor opfattelse at et nordisk ungdomsrejsekort ikke kan konkurrere med de eksisterende produkter på markedet, og at der ikke eksisterer et egentlig behov for et sådant nordisk ungdomsrejsekort.

På baggrund af en analyse af vort ungdomssalg i 1985 er det klart, at de unge rejsende principielt falder i to grupper, nemlig de der er på rundrejse og de der rejser til bestemte steder i Norden.

Med hensyn til rundrejseturisterne benytter de sædvanligvis det internationale Inter-Rail-kort, der samtidig giver dem mulighed for også at rejse til alle lande i det øvrige Europa. Det er relativt sjældent, at rundrejseturisterne kun ønsker at rejse i Norden – de ønsker at se så meget af Europa som muligt inden for den måned kortet gælder til.

Med hensyn til de unge, der rejser til bestemte steder i Norden viser vort analysemateriale, at halvdelen ønsker at rejse til storbyer i Norden, mens den øvrige halvdel rejser til specifikke rejsemål med henblik på hytteferie, vandretur, kanotur m. v. Til dette formål kan de unge i dag købe betydelig billigere billetter end Nord-Rail-kortet, idet en ungdomsbillet til tog (Transalpinobillet) f. eks. til Narvik kun koster 560 kr. retur. Når de unge har sådanne specifikke rejsemål er der naturligvis ingen ide i at give ofte mere end det dobbelte for at få et rundrejsekort. Desuden eksisterer der en række minigrupperabatter m. v. på tog, som gør at prisen kan bringes endnu længere ned, hvis blot 2 til 3 rejser sammen, hvilket naturligvis ofte er tilfældet.

Endelig skal det bemærkes, at SAS og indenrigsflyselskaberne tilbyder en lang række rabatter både til unge og mere generelt i sommermånederne med henblik på at udnytte ledig kapacitet på flyene. Disse priser er så lave, at et Nord-Rail-kort er helt uinteressant, såfremt man ønsker at rejse til et helt specifikt rejsemål.

På baggrund af foranstående må vi derfor beklage, at vi ikke er enige i forslaget om etablering af et permanent ungdomsrejsekort, idet der ikke er et behov i markedet for et sådant kort selv ved en pris der svarer til ca. halvdelen af Inter-Rail-kortets pris.

Såfremt Nordisk Råd ønsker yderligere oplysninger om ungdomsrejsemarkedet i Norden, er vi naturligvis gerne til disposition.

København, den 8. august 1986

Frantz Buch Knudsen
Direktør

Danmarks Rederiforening har i skrivelse den 19 augusti 1986 förklarar sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Landsforeningen Danmarks Bilruter:

Landsforeningen Danmarks Bilruter (LDB) kan meddele, at vi intet har at indvende mod Nord-Rail-Kortet.

LDBs medlemmers ruter på nær 6, er alle i kontrakt med de Fælles Kommunale eller Amtskommunale Trafikselskaber, der dermed bestemmer billet- og takstsystem.

De seks ruter der udelukkende drives privatøkonomisk er: Fjerritslev–København. Ålborg–København. Århus–København. Frederikshavn–Esbjerg. København–Malmø–Lund–Kristianstad. København–Ystad (Bornholm). Disse ruter er såvidt vi opfatter henvendelsen ikke med i tanken om et Nord-Rail-Kort.

Iøvrigt udbeder LDB sig venligst, at Nordisk Råd, den danske Delegation, fremover tilsender korrespondance til:

Vejle, den 11. september 1986

Danmarks Bilruter

Ib Larsen
Direktør

Landsforeningen dansk Vandrelaug:

Landsforeningen dansk Vandrelaug tillader sig hermed at udtrykke sin bedste anbefaling af ovennævnte medlemsforslag A 764/t. Vi finder, at et nordisk ungdomsrejsekort hvis pris max. er halvdelen af Inter-Rail-kortets og som kan anvendes også til rejser i eget land, vil være en særdeles god måde at interessere nordisk ungdom i at besøge nordiske søsterlande. Det nordiske ungdomsrejsekort vil således være med til at formidle endnu bedre kontakt mellem unge i Norden.

I denne forbindelse bør man ikke glemme, at færgeoverfarter og flyforbindelser i dag er eneste rejsemulighed til bl. a. Vestnorden (Færøerne, Island og Grønland). Derfor bør der findes en løsning, så det nordiske ungdomsrejsekort (evt. med en extra ordning) kan udvides, så hele Norden kan åbnes for den nordiske ungdom.

Landsforeningen dansk Vandrelaug, der tæller ca. 28 000 medlemmer, er brugerorganisation for såvel vandrere og naturbrugere i Danmark. Dansk Vandrelaug arrangerer hvert år mange ture og rejser for unge her i landet, der ved en aktiv ferie vil opleve vore nordiske søsterlande. Vi har i de sidste år set en stadig stigende efterspørgsel på vore nordiske arrangementer og er derfor sikker på, at det foreslåede nordiske ungdomsrejsekort vil øge de unges interesse endnu mere. Dette gælder naturligvis ikke mindst for rejser til Færøerne, Island og Grønland, hvor alene billetprisen i

dag er nok til at lægge en alvorlig dæmper. Den stigende interesse fra ungdommen for at opleve disse prægtige nordiske naturområder og vore derboende nordiske frænder er imidlertid evident.

Vi håber meget, at Nordisk Råd vil se med velvilje på det rejste medlemsforslag A 764/t. Dersom der måtte være oplysninger, som vi i dansk Vandrelaug på nogen måde kan være den danske delegation behjælpelig med, står vi naturligvis til disposition.

København, den 24. september 1986

Landsforeningen dansk Vandrelaug

Palle Birck

Landsformand

Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF):

– – – finder det væsentligt, at unge har mulighed for at opleve de øvrige nordiske lande samt opleve forskelle og ligheder i vor kultur. Unge har gennem det nordiske samarbejde mulighed for internationale kontakter med en minimal kulturel og sproglig barriere.

DUF betragter derfor også rimelige muligheder for ungdomsturisme i Norden som værende af største betydning for den enkelte unges oplevelse af Norden. Medlemsforslaget A764/t tager sigte på at sikre sådanne muligheder, hvorfor DUF kan udtale sin fulde støtte til forslaget.

I bemærkningerne til forslaget henvises til Nordisk Råds opinionsundersøgelse "Skal vi samarbejde". Det er i denne forbindelse værd at bemærke, at undersøgelsen også viste, at 4% af alle adspurgte havde kendskab til rejserabatter i Norden. For Danmark var det alene 2%, der havde denne viden.

På den baggrund er det klart, at dersom Nordrejsekortet skal måles som en kommerciel succes, så kræver det mange års intensiv markedsføring. Samtidig finder vi det vigtigt at fastholde Nordrejsekortet som et kulturpolitisk tiltag og som en imødekommelse af ungdommens ønske om nemme og billige rejsemuligheder i Norden.

For at øge rejsemulighederne til og fra Vestnorden bør der sikres billige rejsemuligheder på dette område. Samtidig bør også mulighederne for billige rejser i de vestnordiske områder undersøges.

København, den 27. oktober 1986

Peter Palshøj

International konsulent

Finland

Trafikministeriet:¹

— — — som sitt utlåtande konstatera att efterfrågan på det Nordiska ungdomsresekort, som på försök infördes år 1985, under kortets hela existens har varit rätt ringa och att kortet inte heller har haft några järnvägsekonomiska grunder. De nordiska ländernas järnvägsmyndigheter har därför hänvisat till Inter-Rail-kortet samt andra rabattordningar som gör det möjligt att resa förmånligt i Norden.

Vid ett möte som hölls i augusti detta år beslöt dock de nordiska järnvägarnas persontrafikdirektörer att ungdomskortet skall marknadsföras ännu under 1987. Målsättningen är då att 5 000 kort säljs under 1987 i hela Norden. Om denna målsättning inte nås rekommenderar järnvägsförvaltningarna att kortet nedläggs.

För sin egen del instämmer trafikministeriet i den ståndpunkt som de nordiska järnvägsmyndigheterna har lagt fram.

Helsingfors den 30 september 1986

Kai Törnblom

Avdelningschef, regeringsrådet

Markku Lehtinen

Överinspektör

Centralen för turistfrämjande:

— — — att man understöder tanken på ett permanent ungdomsresekort i Norden under de förutsättningar som nämns i förslaget.

Centralen för turistfrämjande framställer vidare, att ungdomsresekortets olika bruksmöjligheter samt en 50 % rabatt på båtbiljetter mellan Finland och Sverige, Finland och Åland samt Åland och Sverige närmare utreds. Ungdomsresekortet skulle t. ex främja ungdomsturism på Åland. Samtidigt bör beaktas båttrafiken över Bottenviken och underhandlingar beträffande rabatter med de trafikbolag som sköter trafiken över Bottenviken skulle å sin sida göra biljetten mångsidigare. Utlåtande bör därför begäras även av de bolag som sköter båttrafiken mellan Åland och Sverige samt över Bottenviken mellan Sverige och Finland.

Helsingfors den 26 september 1986

Bengt Pihlström

Direktör

Erkki Torniaainen

Biträdande avdelningschef

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finnair:

 Enligt vad vi kan förstå gäller förslaget resor på järnvägarna inom Norden och kräver i och för sig inga speciella kommentarer från Finnairs sida.

Vi önskar dock utnyttja tillfället till att påpeka att flygbolagen, bland dem Finnair, sedan länge tillämpar nedsatta priser för ungdomar. Dessa priser är i allmänhet lägre än samtliga andra pristyper och gäller för såväl enkel- som turreturresor.

Någonting liknande "Nord-Rail"-kortet förekommer dock inte inom den internationella flygtrafiken.

Helsingfors den 8 oktober 1986

Finnair o.y.

Leif Lindström

Marknadschef

Ålands landskapsstyrelse:

— — — meddela att landskapsstyrelsen inte har något att invända mot förslaget.

Landskapsstyrelsen vill även uppmärksamgöra på att trafikföretagen Birka Line, Eckerö linjen och Ånedin Line behandlas lika som Viking Line och Silja Line.

Mariehamn den 13 oktober 1986

Gunnevi Nordman

Vicelanråd

Ralf Johansson

Byråchef

Viking Line har i skrivelse den 10 september 1986 förklarat sig vara positiva till medlemsförslaget.

Linja-autoliitto (Bussförbundet)¹:

— — — konstaterar vi att ett ungdomsreskort av denna typ skulle vara mycket svårt att genomföra inom den busstrafik som vår medlemskår utövar (medlemsantalet 450 företag). Fördelningen av pengar mellan olika

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

transportformer samt dessutom mellan våra medlemsföretag är nästan omöjlig. Med anledning av detta meddelar vi att busstrafiken åtminstone i detta skede inte bör omfattas av ungdomsresekretet.

Helsingfors den 25 september 1986

Linja-autoliitto

Heikki Kääriäinen
Verkställande direktör

Pohjola-Norden hänvisar i skrivelse den 16 oktober 1986 till Föreningarna Nordens Förbunds yttrande av den 30 september 1986 (se ovan).

Pohjola-Nordens ungdomsförbund r.f.¹:

– – – vill härigenom uttrycka sin glädje och sitt stöd till Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget om inrättande av ett permanent ungdomsresekret i de nordiska länderna.

Vi förenar oss fullt om det yttrande som Föreningarna Nordens förbund avgett om medlemsförslaget (se ovan) och där man framför från de ungas synpunkt väsentliga faktorer: resekortets fortbestånd, pris, marknadsföring och medtagandet av Nordens randområden.

Det är av största vikt för de unga att få personliga erfarenheter och upplevelser från de övriga nordiska länderna och skapa personliga kontakter med de unga i andra nordiska länder. Pohjola-Nordens ungdomsförbund har tillsammans med sina systerorganisationer i de andra nordiska länderna under flera år arbetat för att förbättra förutsättningarna för ungdomsresandet i de övriga nordiska länderna. Det är alldeles bakvänt att det har varit förmånligare för de unga att resa till Europa än att stifta bekantskap med de närmaste grannländerna.

Med önskan om bästa möjliga framgång för medlemsförslaget A 764/t.

Helsingfors i oktober 1986

Pohjola-Nordens ungdomsförbund r.f.

Tuula Airaksinen
Ordförande

Maria Tannijärvi-Salonen
Förbundssekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands ungdomsorganisationers samarbetskommitté (FUS)rf¹:

FUS anser det viktigt att ungdomar har möjlighet att personligen bekanta sig med våra grannländer och deras ungdomar. Ungdomsresandet har dock försvårats av brist på pengar eftersom större delen av ungdomarna saknar regelbundna förvärvsinkomster.

Av denna anledning anser FUS det positivt att Nordiska rådet genom sina egna beslut främjat nordiska ungdomars resande. Ett gott exempel härpå är Nordrail-kortet, som togs i bruk 1985. Med hänvisning till det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget A764/t ger FUS sitt varma stöd till förslaget att göra Nordrail-kortet permanent och anser det vara viktigt att kortets pris sänks så, att kortet blir konkurrenskraftigt med Inter-rail-kortet. FUS anser det också som önskvärt att kortets giltighet utvidgas till att gälla det egna landet, vilket kunde realiserats åtminstone sommartid, då det finns rikligt med utrymme inom järnvägstrafiken. Likaså är det välgrundat att utvidga dess giltighet till att omfatta Island och de nordiska självstyrelseområdena.

FUS anser det dessutom vara nödvändigt att utreda möjligheterna för att utvidga rabattsystem av typen Nordrail att gälla förutom järnvägstrafik även övriga trafikformer speciellt i de områden som järnvägsnätet inte täcker.

Helsingfors den 22 september 1986

Finlands ungdomsorganisationers samarbetskommitté FUS rf

Olli Rehn
Ordförande

Olli Korhonen
Generalsekreterare

Island

Samferdselsministeriet²:

Med henblik på islandske forhold har ministeriet naturligvis intet å bemerke til dette forslag ettersom det ikke finnes noen jernbane på Island.

Ministeriet finner det imidlertid naturlig at islandsk ungdom får anledning til å benytte dette reisekort i Norden.

Reykjavík, 14. oktober 1986

P.v.a.m.

Ólafur S. Valdimarsson

Sigríður Invarsdóttir

¹ Yttrandet översatt från finska.

² Yttrandet översatt från isländska.

Statens ungdomsråd¹:

– – – gir samtidig uttrykk for tilfredshet med å bli bedt om en uttalelse om saken.

Det er åpenbart at NORD-RAIL gjør reiser lettere for ungdom i Norden og følgelig öker sannsynligheten for bekjentskap mellom folk fra disse nasjoner, noe som fører til gjensidig forståelse og selvfølgelig er meget positivt. Hva oss islendinger angår, vil vi tillate oss å peke på følgende:

1. Det ville bli til stor forbedring om det ble mulig å bringe utkantströkene i Norden bedre inn i saken og da med henblikk på å gjøre det lettere for ungdom i disse områder å reise fra sin hjemstavn til andre steder i Norden.
2. Det bör undersökes om det ikke er mulig å gjøre noe for å nedsette billettprisene for ungdom med fly til og fra Island; stor kostnad ved denne reisestrekningen virker avskrekkende på mange ungdommer som ellers har lyst til å lære våre frendefolk å kjenne der ute i Norden.
3. Man kunne forsöke å gjøre ferje- og rutebilreiser her i landet til en del av NORD-RAILs reisenett.
4. I tilknytning til et forbedret NORD-RAIL burde det overveies av myndighetene å bidra til en informering om dette tilbud til islandsk ungdom. I håp om positiv reaksjon.

Reykjavík 14. oktober 1986

På vegne av Statens ungdomsråd

Ólafur Jóhannsson

Erlendur Kristjánsson

Flugleiðir¹:

– – – Det har nå i en to års tid gjeldt særlige billettpriser for ungdom, mellom Island og andre nordiske land, og det er planlagt at de fortsatt skal gjelde.

Hva angår flyrutene mellom på den ene side Island og Færöyene og på den annen side Island og Grönland, er det planlagt å innføre lignende billettpriser som alt gjelder mellom Island og andre nordiske land. Dette har imidlertid visse ulemper fordi flygingen er så begrenset mellom disse norvestlige land, men sannsynligvis vil flygingen öke betydelig i 1987/1988, og det vil da bli mulig å innføre disse særlige billettpriser.

Reykjavík, 7. oktober 1986

Sigfús Erlingsson

Markedsavdelingens adm. direktör

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Norge

Samferdselsdepartementet:

Samferdselsdepartementet viser og slutter seg til hva som er anført om forslaget.

Til orientering kan opplyses at det i perioden mai–august 1986 er solgt 245 kort mot 291 i samme tidsrom i 1985. Tallene gjelder salg i Norge.

Oslo, 16. oktober 1986

Erik Ribu

Nils E. Jensen

Norges statsbaner (NSB):

NSB er fortsatt av den oppfatning at Nordisk Ungdomsreisekort er klart uøkonomisk for jernbaneforvaltningene og fergeselskapene. Erfaringene med ungdomsreisekortene hittil i 1986 ble drøftet av de nordiske generaldirektører i møte 16.9.86. Det er en felles oppfatning at utsiktene til å gjøre Nordisk Ungdomsreisekort til en suksess i markedet er små uansett hvilke markedsføringstiltak som iverksettes, og at en fortsatt opprettholdelse av ungdomsreisekortet vil være en økonomisk belastning for jernbaneselskapene.

På bakgrunn av den behandling som gikk forut for beslutningene om å opprettholde Nordisk Ungdomsreisekort også i 1986, har imidlertid de fire jernbaneselskaper besluttet å opprettholde Nordisk Ungdomskort også i 1987 til en pris av SEK 900, og for øvrig på samme betingelser som i 1986. Hvert land tar ansvaret for egne salgsmål og for egen markedsføring. Det er en felles oppfatning at det ikke bør tas standpunkt til Nordisk Ungdomsreisekort for mer enn ett år av gangen, og at spørsmålet om ytterligere forlengelse bør vurderes på nytt høsten 1987 på bakgrunn av de erfaringene som da foreligger.

NSB kan på denne bakgrunn ikke anbefale at Nordisk Ungdomskort gjøres permanent. Vi kan heller ikke anbefale at den økonomiske belastningen for jernbaneselskapene økes ytterligere ved å trekke Island, Færøyene, Grønland og Åland inn under ordningen, eller ved at ungdomskortet også skal kunne brukes til reiser i eget land.

Til forutsetningen i medlemsforslaget om at det kun skulle gis mulighet for å kjøpe ett kort pr. person pr. år for å begrense omfanget av bruken av ungdomsreisekortet til reiser i eget land, vil vi bemerke at vi ikke anser det

realistisk å regne med at det vil være mulig å etablere kontrollordninger som kan gjøre begrensningen effektiv.

Oslo, 13. oktober 1986

Robert F. Nordén
Generaldirektør

Landsrådet for norske ungdomsorganisasjoner (LNU):

Nordisk utvalg mener at kortet må gjøres permanent fra 1987.

Kortet må også kunne anvendes i eget land. For å unngå problemet i forhold til månedkort i samme prisklasse, foreslår utvalget at det kan kjøpes kun ett kort pr. person pr. år.

Priser på kortet bør være ca 1/2 Interrail-billett.

På sikt bør kortets bruksområde utvides også til å gjelde Vest-Norden. Dette mener utvalget er svært viktig for at kortet skal bli et reelt tilbud til ungdommer i *hele* Norden.

Ellers mener Nordisk Utvalg at det må gjøres noe med markedsføringen av kortet.

Kortet har vært en prøveordning i snart to år, men det er gjort minimalt for å gjøre kortet kjent blant potensielle kjøpere.

Utvalget sitter inne med erfaring i at NSB's egne utsalgssted ikke kjenner til ordningen, og kan utfra disse forhold forstå at det er solgt svært få kort.

Vi vil derfor be om at salgshallene for de to år det nå har vært prøveordning, ikke legges til grunn for vurdering av kortets framtid.

Oslo, 30. september 1986

Landsrådet (LNU)
Tor Arne Gangsø
Leder av nordisk utvalg

Braathens South-American & Far East Airtransport A-S (S.A.F.E.):

Vi viser til Deres brev av 26. f. m. vedrørende ovennevnte. Medlemsforslaget berører ikke direkte Braathens SAFE, men representerer forslag til innføring av et spesielt ungdomsreisekort på et for oss konkurrerende transportmiddel. Selskapet har derfor ingen direkte kommentarer til forslaget, men har stor forståelse for argumentene fra de fire nordiske jernbaneforvaltninger som ikke finner det forsvarlig å fortsette med det nordiske ungdomsreisekortet.

Til tross for at de fire statsjernbaner oss bekjent alle går med betydelige reelle underskudd og derfor kun kan drives ved milliardinnsprøyting fra de respektive stater hvert år, er det gledelig at forvaltningsorganisasjonene allikevel sier stopp for innføring av en slik rabattordning når dette ikke synes å ha kommersiell interesse.

Vi har på den annen side stor forståelse for det arbeid som gjøres i Nordisk Råd og forstår vel det argument fra forslagsstillerne om at de kulturpolitiske aspekter i det nordiske ungdomsreisekortet må være avgjørende. Dette kan vi til dels være enige i, men det innebærer at Nordisk Ministerråd må ta den nødvendige konsekvens og foreslå for de respektive staters regjeringer å gi tilskudd til jernbaneselskapene i den grad et slikt ungdomskort gjeninnføres og betyr økte underskudd for jernbaneforvaltningene. Vi ser ikke bort fra at Nordisk Råd vil kunne ha rett i at de kulturpolitiske aspekter er av vesentlig betydning og på lang sikt vil gi positive bidrag til det nordiske samarbeide som er verdt den prisen de årlige tilskudd til jernbaneforvaltningene vil representere.

Til tross for at vi opplever jernbanen som en konkurrent, ser vi positivt på at ungdom gjennom et slikt ungdomsreisekort får mulighet til å reise rimelig med jernbanen i de nordiske land. Vi tror det ligger mye positivt i det å oppdra ungdom til år reise i nabolandene og ser ikke bort fra at noe av denne reisetrafikken vil søke over til andre transportmidler, men det forutsetter som sagt at Nordisk ministerråd påtar seg de økonomiske konsekvenser av å foreslå gjeninnført et nordisk ungdomsreisekort.

Oslo, 3. september 1986

South American & Far East Airtransport A-S

Anders C. Fougli
Direktør

Den norske Reisebransjeforening:

Den norske Reisebransjeforening stiller seg positiv til forslaget om et permanent ungdomsreisekort (Nord-railkort). Dersom forslaget realiseres vil det kunne virke positivt inn på reiseaktiviteten i Norden for yngre mennesker.

Ved en etablering av en ny ordning forutsetter vi at de praktiske og kontrollmessige sider vurderes av jernbaneforvaltningene i de nordiske land.

Skal forslaget kunne bli realisert vil vi også se det som nødvendig at de

enkelte medlemsland er villige til å subsidiere kortet økonomisk – f. eks. ved å benytte midler avsatt til kulturelle formål.

Oslo, 30. september 1986

Den norske Reisebransjeforening

Jan Svendsen
Direktør

Norges rutebileierforbund:

Forslag A 764/t synes å ta sikte på ungdomsreiser med *jernbane* i de nordiske land.

Hvis man har ment at et Nord-Rail kort også skal omfatte bussreiser, er vi i og for seg positivt innstilt til dette. Den økonomiske situasjon i vår bransje er imidlertid slik at det ikke er mulig å gi rabatter uten at inntektstapet kompenseres på annen måte.

Vi tror ikke at et slkt Nord-Rail kort vil kunne skape en så stor økt trafikk at en rabatt vil være bedriftsøkonomisk berettiget.

Vi ber om å bli informert dersom planene om Nord-Rail kortet også skal innbefatte busstransport.

Oslo, 29. september 1986

Norges rutebileierforbund

Hans Jakob Eide
Adm. direktør

Widerøe's flyveselskap A/S:

Vi forstår at dette kortet er en videreføring av det eksisterende Inter-Rail kort som idag gjelder på jernbanene i Europa.

Ut fra dette har vel dette nye forslaget fra Nordisk Råd intet med flyselskapene å gjøre, men vi vil gjøre oppmerksom på at Widerøe's Flyveselskap arbeider med å innføre et lignende kort som eventuelt skal gjelde ubegrenset antall reiser på selskapets ruter over et gitt tidsrom. Vi har tenkt at dette kort skal koste i størrelseorden kr. 1 200,-, og skal være på stand-by basis. Vi har også til hensikt å inngå samarbeidsavtale med

diverse hotell-kjeder, slik at innehavere av dette kort kan oppnå rimelig overnatting også på stand-by basis.

Oslo, 21. oktober 1986

Widerøe's flyveselskap A/S

Trygve Sjødring
Salgssjef

Sverige

Statens järnvägar (SJ):

Ett nordiskt ungdomskort infördes 1985. FN hade proklamerat 1985 som ett internasjonelt ungdomsår och de nordiska järnvägsförvaltningarna inrättade ett kort för tågresor inom Norden. Giltighetstid: en månad. Villkor: obegränsat antal tågresor i 2 klass i de nordiska grannländerna samt 50 % rabatt i eget land. Obegränsat antal båt- och färjeresor med SJ och DSB färjor samt på sträckorna Göteborg–Fredrikshavn (Stena Line), Stockholm–Åbo (Silja Line) samt Kristiansand–Hirtshals (Fred Olson Lines/KDS). Dessutom ges 50 % rabatt på vissa andra rederier. Villkoren framgår av bifogade vikblad¹. Pris: 800 SEK. I Sverige såldes 247 kort och i hela Norden ca 2 500.

Trots denna ringa försäljning togs beslut om att fortsätta med produkten även 1986. De nordiska järnvägsförvaltningarna ville ge kortet en chans på marknaden. Under maj–juli 1986 såldes endast 128 kort i Sverige, en minskning mot motsvarande period förra året med 73 kort, dvs langt mindre än ett kort per salgställe.

De nordiska järnvägarna har besluttat att ungdomskortet skall säljas även under 1987.

Huruvida kortet skall inrättas permanent blir en senere fråga. De nordiska generaldirektörerna har ved møte i Helsingfors 16 september 1986 besluttat att tills vidare prøve forslag om fortsättning for kommande år ved sine höstmöten.

Nordiska rådet foreslår ett pris på ungdomskortet som skulle vara hälften av priset på InterRail-kortet. Dette skulle innebære ett pris på ca 650 SEK i stället for nuvarande 800 SEK. SJ kan inte ytterligere försåmra økonomien for denna produkt genom ett ånnu lægre pris. Det bør betonas att de fria resor som ungdomskortet ger på båtar och færjor delvis finansieras av järnvägsförvaltningarna genom att berørda rederier (Stena Line, Silja Line och Fred Olsen Lines) får ett fast belopp per sålt kort.

¹ *Här ej tryckt.*

Förslaget att kortet skulle ge helt fria resor i eget land – i stället för 50 % rabatt – innebär mot bakgrund av ovanstående att priset på kortet i så fall måste höjas.

Isländska ungdomar får köpa kortet i valfritt nordiskt land.

SJ kan inte med sitt företagsekonomiska ansvar vidta åtgärder som försämrar SJ:s resultat. När SJ hittills har ställt upp på ungdomsresekortet är det för att vi fått utfästelser av kommunikationsdepartementet att få eventuella underskott täckta av staten.

Stockholm den 15 oktober 1986

Bertil Hammarberg

Sveriges turistråd:

Svenskarna gör under sommaren 3,4 miljoner resor med minst 1 övernattningsnatt utomlands. 55 % av dessa resor har sitt mål i något av våra nordiska grannländer.

Ungdomarna i Sverige har en hög resebenägenhet. Äldrarna 15–24 år¹ utgör knappt 14 % av befolkningen men står för 19,3 % av alla utlandsresor. Ser vi bara till åldersgruppen 20–24 år utgör dessa 6,6 % av befolkningen men svarar för 10,5 % av utlandsresorna. Personer som är studerande står för 21,7 % av alla utlandsresor.

Drar vi gränsen vid minst 4 övernattningsnätter utomlands är koncentrationen till ungdomsgrupperna än mer markant. Här svarar ungdomarna 15–24 år för 21,5 % av alla resor (2,3 milj. resor totalt). Här har gruppen studerande en andel av 23,7 %.

Ungdomarna är således mycket intressanta för reseindustrin. Emellertid måste noteras att "resmål Norden" är klart underrepresenterade i ungdomsgruppen.

Med hög resebenägenhet och lågt Nordenresande anser Turistrådet att det finns all anledning att göra ungdomsresandet inom Norden mera attraktivt. Inrättande av ett prisbilligt NORD-RAIL-kort är ett bra led i denna ambition. Prisnivån är viktig för denna målgrupp. Linjeflygs lågprissatsning på bl. a. ungdomsresenärer pekar på detta.

NORD-RAIL-kortet måste i förhållande till Interrailkortet ha ett väsentligt lägre pris och det måste med hänsyn till det "relativt" koncentrerade geografiska giltighetsområdet också kunna användas i eget land. Ungdomarna i de länder eller områden som inte har något järnvägsnät måste också kunna ta del av kortets förmån samt ges prisförmåner vid transport till järnvägslanderna.

¹ gängse klassindelning

Ungdomar är en viktig målgrupp för turistnäringen – de är framtidens turister. Alla insatser som får denna grupp att upptäcka Norden som semesteralternativ är en satsning för framtiden.

Introduktionen av kortet kräver en riktad och effektiv marknadsföring. I detta arbete bör de nordiska turistråden ges en uppgift.

Sveriges turistråd tillstyrker således förslaget (medlemsförslag A764/t) med motivet att det är en meningsfull och långsiktig insats för turismen i Norden.

Stockholm den 14 oktober 1986

Sveriges turistråd

Ulf Åberg
VD

Sveriges redareförening:

Ur kommersiell synpunkt ställer sig näringen tveksam till förslaget att införa ett permanent ungdomsresekort av beskriven typ.

Förutom nordturistsystemet med tåg har även ett ungdomskort under innevarande år trätt i kraft. Då Nordiska generaldirektionen beslutade att detta ungdomskort även skall gälla inför 1987 är det från näringens sida svårt att inse nyttan av att ytterligare ett kort introduceras på marknaden.

I strävan att begränsa biljettfloran ställer sig Sveriges redareförening således avvisande till förslaget och förordar att Nord-Rail-kortet icke införes på marknaden.

Göteborg den 14 oktober 1986

Sveriges redareförening
Avdelningen för branschfrågor

Peter Smith

Svenska lokaltrafikföreningen:

NORD-RAIL-kortet saknar intresse för SLTFs medlemsföretag med undantag för SJ som lämnar sina synpunkter direkt till Nordiska rådet. Enligt SJ täcker inte dagens pris på NORD-RAIL-kortet SJs tågstnader. Det är därför orealistiskt att utsträcka giltigheten till att även omfatta busstrafik för såvitt inte priset höjs väsentligt. Eftersom det inte torde

finnas någon marknad för ett kort med högre pris måste Svenska lokaltrafikföreningen konstatera att NORD-RAIL-kortet saknar intresse för SLTFs medlemsföretag med undantag för SJ.

Stockholm den 7 oktober 1986

Svenska lokaltrafikföreningen

Olof Nordell

Nils Edström

Svenska busstrafikförbundet:

Förbundet ställer sig positivt till initiativ, som kan stimulera utnyttjande av reguljära bussförbindelser inom Sverige och Norden. Rådande strukturella, ansvarsmässiga och driftekonomiska förhållanden inom den svenska busslinjetrafiken innebär emellertid speciella svårigheter för genomförande av det väckta förslaget.

I den lokala och regionala busslinjetrafiken inom länen är det länens trafikhuvudmän, dvs. i regel berörda landsting och primärkommuner gemensamt, som har det driftekonomiska och därmed även taxemässiga ansvaret. För att ett nordiskt ungdomsresekort skall kunna utnyttjas för resor i sådan trafik krävs alltså att de 24 trafikhuvudmännen godkänner detta.

Beträffande interregionala busslinjer är det de trafikutövande företagen, som själva har att ta ställning. Här kompliceras möjligheterna att kunna tillämpa ett enhetligt kort av att flera olika företag var för sig måste anamma ensartade regler för kortets tillämpning och giltighet samt av att den förekommande trafiken bedrivs i olika former med från varandra avvikande betingelser för trafikeringen och taxorna. På vissa linjer förekommer dagliga snabbuss- och expressturer, ibland med pristillägg för de senare, medan på andra endast förekommer s. k. veckoslutstrafik till särskilda lågpriser men i stället förknippad med krav om förhandsbokning av platser.

Nämnda strukturella och ansvarsmässiga skillnader komplicerar förutsättningarna att åstadkomma de generella och ensartade användningsvillkor (befordringsbestämmelser), som rimligtvis måste bli förknippade med ett allmängiltigt ungdomsresekort. Saken kompliceras ytterligare av de ekonomiska bedömningar och avräknings-/redovisningssystem, som också måste förknippas med ett kort av detta slag.

Något befintligt eller för ändamålet bildat organ måste anförtros huvudansvar för framställning, distribution och försäljning av kortet. Samma organ måste också bli primäransvarigt gentemot köparna för att befordringsvillkoren uppfylls samt dessutom – i avtalsreglerade former – svara

för den ekonomiska gottgörelsen till de olika ansvariga för den trafik, i vilken kortet utnyttjas. Dessvärre kan detta komma att förutsätta ganska detaljerade avtalsvillkor och komplicerade redovisnings- och avräknings-system.

Någonstans måste de ekonomiska resurserna för allt detta och för effektueringen av själva transporttjänsterna hämtas. Även om det för de trafikutövande företagen skulle te sig marknadsmässigt motiverat att själva rabattera sina priser för detta slag av ungdomsresor torde "systemkostnaderna" kunna medföra att priset för kortet måste bli förhållandevis högt, om inte dessa kostnader kan täckas på annat sätt.

Såsom ett första steg mot eventuellt förverkligande av förslaget skulle det måhända kunna uppdras åt de nordiska ländernas officiella turistorgan att närmare undersöka dess praktiska och ekonomiska konsekvenser.

Stockholm den 30 oktober 1986

Svenska busstrafikförbundet

Åke Ljungberg

Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU):

Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer har sedan lång tid arbetat för att förbättra möjligheterna för ungdomar att resa. Det har gällt både resor inom och utom Norden. Idén om nordiskt ungdomsresekort uppstod från början hos ungdomsorganisationerna, vilket ledde till att kortet infördes 1985.

Det finns en rad fördelar med ett nordiskt ungdomsresekort, bl. a. är det ett utmärkt sätt för ungdomar att resa och uppleva sina grannländer.

Vi är övertygade om att kortet fyller en viktig funktion. Det finns för närvarande bra möjligheter för ungdomar att resa i Europa, sedan inter-rail infördes 1971, och då mot järnvägsföretagens vilja, har ungdomsresandet i Europa blivit en succé.

Nordturistkortet som infördes 1979 anser vi inte kan ersätta ungdomsresekortet. Nord-turist är både dyrare och har en kortare giltighetstid.

Det nordiska ungdomsresekortet, som på grund av obefintlig marknadsföring från SJs sida endast sålts i ett fåtal exemplar, bör förbättras innan det permanent införs.

Det bör i större omfattning gälla inom Norden. Giltigheten för resor bör utökas så det även gäller för Västnorden och på Nordkalotten. En nackdel med nuvarande utformning är att det inte gäller fritt för resor i Sverige. För svenska ungdomar gäller 50 % rabatt, och eftersom Sverige ligger i mitten

av Norden så innebär det att ungdomar inte finner kortet tillräckligt attraktivt.

Från LSUs sida skulle vi se det som positivt om kortet innebar fria resor i Sverige. Vi är medvetna om att det innebär ett avsteg från nuvarande fördelningsprincip mellan järnvägsföretagen, men samtidigt skulle fria resor i Sverige innebära en klar statushöjning och därmed en förbättring av kortet.

Priset för kortet bör sättas väsentligt lägre än både Nord-turist och Inter-rail kortet. Ett lämpligt riktmärke är halva priset.

En ordentlig marknadsföring är en förutsättning för kortet. Det måste bli känt för ungdomar i allmänhet.

Vi vill avslutningsvis framföra att vi inte ser någon motsatsställning mellan Inter-rail kortet och det nordiska ungdomsresekortet.

Vi menar att dessa två kan komplettera varandra på ett bra sätt.

Stockholm den 9 oktober 1986

För Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer

Håkan Ekengren

Generalsekreterare/nordiska frågor

Föreningen Nordens ungdomsförbund:

Från Föreningen Nordens ungdomsförbund håller vi helt med förslagsställarna i att det är mycket angeläget att inrätta ett permanent nordiskt ungdomsresekort.

Vi menar att inrättandet av ett permanent nordiskt ungdomsresekort skulle på ett mycket positivt sätt öka kunskapen, intresset och förståelsen för det nordiska samarbete som bedrivs av enskilda individer, föreningar och organisationer, Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet.

Detta intresse skulle då växa fram på ett naturligt sätt, som en medvetenhet, hos de ungdomar som använt sig utav det permanenta nordiska ungdomsresekortet. Genom att ungdomar, genom resande, får ett intresse för det nordiska samarbetet stimuleras också ett aktivt kunskapsökande som förhoppningsvis leder till en ökad förståelse och ett större engagemang i nordiska frågor.

Eftersom statsbanorna i de nordiska länderna visat sig negativa till förslaget ur kommersiellt hänseende menar vi att Nordiska ministerrådet under en inkörningsperiod, via sin budget, skulle subventionera det permanenta nordiska ungdomsresekortet.

Från Föreningen Nordens ungdomsförbunds sida är vi övertygade om att kortet efter en inkörningsperiod även skulle bära sina egna kostnader och därmed alltså även vara attraktivt för statsbanorna.

Ett viktigt led i att göra det permanenta nordiska ungdomsresekortet attraktivt för ungdomar är att låta kortet ge fria resor även i det land där kortet är inköpt. Detta är särskilt viktigt för oss svenskar då vi ju måste passera Sverige då vi reser kors och tvärs i Norden. Som det är nu med en femtioprocentig rabatt på biljettpriserna i det egna landet blir kortet totalt sett mycket dyrt för den enskilde resenären.

Något av det absolut viktigaste vid inrättandet av det permanenta nordiska ungdomsresekortet är att man lägger upp en mycket tydlig och klar strategi för marknadsföringen. Här menar vi att Föreningen Nordens ungdomsförbund, och alla andra ungdomsorganisationer, har en självklar roll.

Som vi beskrivit tidigare menar vi att Nordiska ministerrådet via sin budget bör subventionera kortet under en inkörningsperiod. Detta skulle kunna gå till så att Nordiska ministerrådet genom de olika ungdomsorganisationerna marknadsför kortet. På detta sätt tror vi att man från början riktar sig till en på förhand något intresserad och klart avgränsad målgrupp samt att kostnaden i förhållande till hur många ungdomar man når på detta sätt blir relativt låg.

Vi vill hävda att det är mycket viktigt att i detta utslag av praktiskt nordiskt samarbete även få med de delar av Norden som saknar järnväg. Det skulle man kunna få genom att till kortet knyta privata, allmännyttiga och statliga bussbolag. Dessutom ser vi det som enormt viktigt att förbinda de delar av Norden som saknar fast/landförbindelse med övriga Norden genom att till kortet knyta de nordiska färjerederierna.

Föreningen Nordens ungdomsförbund instämmer i de att-satser som förslagställarna hemställt att Nordiska rådet må rekommendera Nordiska ministerrådet att ta med följande tillägg:

att Nordiska ministerrådet via sin budget för kultur/ungdom subventionerar det permanenta nordiska ungdomsresekortet under en inkörningsperiod på några år,

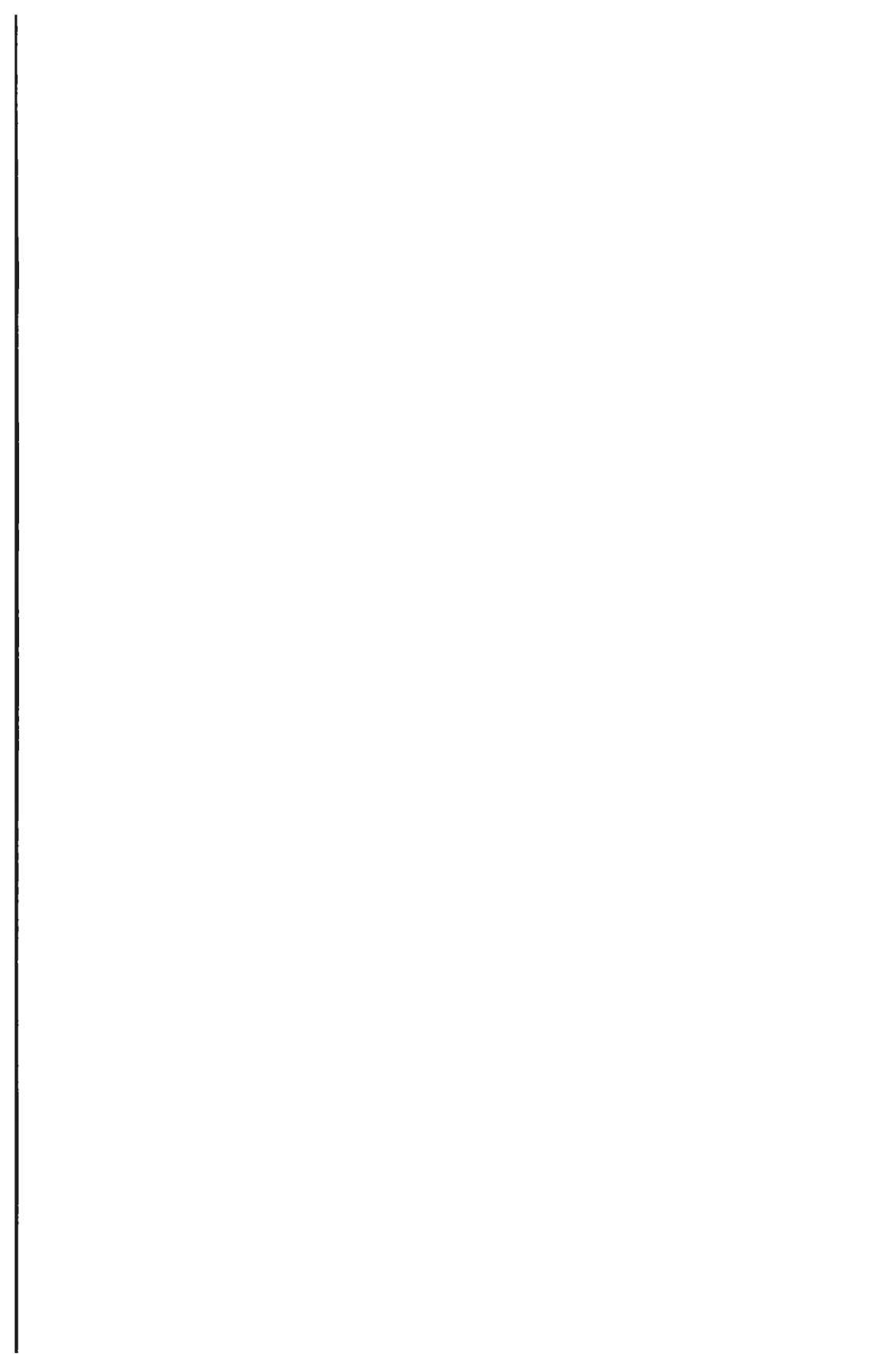
att Nordiska ministerrådet i marknadsföringen av kortet tar hjälp av de olika ungdomsorganisationerna i Norden, samt

att man vid inrättandet av det permanenta nordiska ungdomsresekortet *ej* använder sig av anglicismen "NORD-RAIL" utan istället försöker finna en skandinavisk beteckning, exempelvis: "NORD-RES".

Göteborg den 13 oktober 1986

Föreningen Nordens ungdomsförbund

Björn Hansson
Förbundssekreterare

Medlemsförslag om en stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete

(Väckt av Elver Jonsson samt Jo Benkow, Sakari Knuuttila, Aase Olesen och Páll Pétursson)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska hälsovårdshögskolan:

I omsorgen om sjuka människor spelar det informella och icke-professionella omhändertagandet en viktig roll, som alltmer kommit att uppmärksammas också av de professionella vårdarna. Föregångare och fortfarande ledande på detta område är handikapporganisationerna, som under årens lopp här gjort en viktig insats. Också i detta sammanhang är det väsentligt att de nationella erfarenheterna kan komma de andra nordiska länderna till godo och att ett nordiskt samarbete får tillfälle att utvecklas. Det förefaller rimligt att medel avsätts i den samnordiska budgeten för att underlätta för handikapporganisationerna att mötas och utbyta erfarenheter.

Göteborg den 13 oktober 1986

Lennart Köhler
Professor, rektor

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH):

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH), som hösten 1985 yttrade sig över förslag om finansiell stöd till Dövas Nordiska Råd, är positiv till tanken på en särskild stödordning för handikapporganisationernas samarbete.

Handikapporganisationerna är enligt vår uppfattning den viktigaste källan för att få kunskap om handikappades situation, problem och behov.

Härigenom är de en förutsättning för varje lands möjligheter – och länderna tillsammans – att bedriva en bra politik inom handikappområdet.

Ett gott samarbete mellan de nordiska handikapprörelserna, både deras samordningsorganisationer och specialförbunden, bidrar till att säkerställa en effektiv resursanvändning och rationella handikappåtgärder. Vi ser detta samarbete, liksom ländernas samarbete inom NNH, som viktigt för att på bästa sätt tillvarata de resurser som inom ettvarvt av länderna står till förfogande för handikappåtgärder.

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) ser därför starka skäl för de nordiska länderna att genom finansiellt stöd främja handikapporganisationernas samarbete. Detta är helt i linje med det nordiska samarbete inom handikappområdet som kommer till uttryck i motiven för NNH. Vi tillstyrker således förslaget.

Självfallet uppkommer frågor om riktlinjer för ett nordiskt stöd till handikapporganisationernas samarbete och om stödets administration. Vilken inriktning stödet än ges, är det enligt vår uppfattning viktigt att säkerställa att det administrerande organet icke tvingas värdera vilka nordiska samarbetsmöten och vilka organisationer som är mest förtjänta av stöd. Den föreslagna stödordningen måste ges en både hanterlig och rättvis utformning. NNH är beredd att medverka till att utarbeta förslag härom.

Bromma den 30 oktober 1986

Nordiska nämnden för handikappfrågor

Enligt uppdrag

Finn Petrén

Kanslichef

Nordiska handikappförbundet:

Nordiska handikappförbundet, samarbetsorgan för Landsforeningen af Vanføre, Danmark, Invalidförbundet r. f., Finland, Sjalfsbjerg-Landsamband Fatladra, Island, Norges handikappforbund, Norge och De handikappades riksförbund, Sverige, får avge följande synpunkter på medlemsförslag A 765/s angående särskild stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete.

Samhällsutvecklingen bygger i hög grad på medborgarnas idéer och förslag till förnyelse och förändringar.

För handikapporganisationerna i Norden stod det tidigt klart att utbyte av idéer och erfarenheter har stor betydelse för utvecklingen på handikappområdet.

NHF bildades 1946 och det arbete organisationen nedlagt, har medfört att man inom rörelsehinderorganisationerna har en samstämd uppfattning

när det gäller de nordiska insatserna för de grupper vi företräder på handikappområdet. Vårt arbete har även påverkat det officiella samarbetet på handikappområdet i Norden.

NHF framhöll i sitt yttrande 1985 över medlemsförslag A 718/s att ett nordiskt stöd till handikapporganisationernas nordiska samarbete i första hand bör utgå till de merkostnader vissa handikappgrupper har i sin verksamhet.

Det nu väckta medlemsförslaget syftar till att tillgodose de merkostnader vi pekade på i yttrandet över förslag A 719/s.¹

Vi finner det viktigt att vår verksamhet kostnadsmässigt bygger på samma grund som det övriga nordiska folkrörelsesamarbetet, och det gör det först när merkostnader för fördyrade rese- och boendekostnader, personliga medhjälpare och tolkar täcks av offentliga medel.

Ungdomsleden inom NHF:s medlemsförbund har bildat ett eget samarbetsorgan, och vi anser det väsentligt att ungdomsförbundet ges förutsättningar att få samma ekonomiska stöd, som andra ungdomsorgans nordiska samarbete.

Vi tillstyrker därför medlemsförslag A 765/s

att inrätta en särskild stödordning för handikapporganisationernas merkostnader.

att stödet främst skall avse handikapporganisationernas merkostnader.

att frågan om vilket nordiskt organ som skall administrera stödet utreds närmare.

att grundstöd till handikapporganisationernas ungdomsförbunds nordiska samarbete bedöms efter samma grunder som för de politiska ungdomsorganisationerna.

Trondheim den 5 oktober 1986

Odd W Syltevik

Ordförande

Boo Fogelberg

Generalsekreterare

Handikapporganisationernas Nordiska Råd:

Handikapporganisationerna har traditionellt bedrivit ett livligt samarbete på nordisk nivå.

Det nordiska samarbetet har bl. a. bedrivits inom Handikapporganisationernas Nordiska Råd (HNR), som består av handikapporganisationernas nationella samarbetsorganisationer i respektive land.

¹ Se Nordisk Råd, 34:sess., Supplement

Till Handikapporganisationernas Nordiska Råd hör sammanlagt ca 120 medlemsorganisationer från de nordiska länderna med ett sammanlagt antal personmedlemmar om 1,5 miljoner.

Organisationernas verksamhetsområde täcker de olika sektorerna av handikapp från syn- och hörselskadade, döva, neurologiskt handikappade till rörelsehämmade, lungskadade och utvecklingsstörda.

För att underlätta detta betydelsefulla arbete som handikapporganisationerna på nordisk nivå utför, är det angeläget att skapa ett ekonomiskt stödsystem av det slag som nämns i medlemsmotionen. För att ytterligare förbättra det nordiska samarbetet och för att erhålla impulser och nya ideér liksom för att garantera full delaktighet och jämlikhet bör de handikappade och deras organisationer ha tillgång till ett ekonomiskt stöd på nordisk nivå.

Det ekonomiska stödet bör beviljas för samarbete mellan organisationer för tilläggskostnader föranledda av ett handikapp, såsom för assistent- och tolkservice, möteskostnader och resor etc. Stöd bör även kunna erhållas för årligen återkommande möten.

Likaså bör anhållan om stöd kunna göras kontinuerligt utan bestämda fataliteter. Vidare bör det även i framtiden finnas möjlighet för handikapporganisationerna att erhålla medel från Nordiska Kulturfonden, då det gäller kulturaktiviteter av olika slag.

Handikapporganisationernas Nordiska Råd stöder den föreslagna stödordningen liksom en delegering av beslutsfattningen gällande stödordningen till Nordiska nämnden för handikappfrågor.

Helsingfors den 13 oktober 1986

Handikapporganisationernas Nordiska Råd

Lena Hyvärinen

Ordförande

Nordiska samarbetskommittén för synskadade (NSK):

Organisationerna för synskadade i de nordiska länderna har sedan fyrtio år ett organiserat samarbete. Överordnat organ för samarbetet är Nordiska Samarbets-Kommittén, vilken under sig har flera kommittéer, exempelvis Nordiska biståndskommittén och Nordiska ungdomskommittén. Därutöver förekommer årligen konferenser och/eller seminarier i aktuella frågor.

NSK har med intresse tagit del av medlemsförslaget om en stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete. Våra erfarenheter av att kunna samarbeta är goda. Dels skapas möjligheter till erfarenhetsutbyte och kunskapsöverföring som är av betydelse för utvecklingen i respektive land. Dels har vi med en gemensam bas i det nordiska samarbetet haft goda

möjligheter att delta i ett vidare internationellt samarbete, där de nordiska länderna av tradition har spelat en framträdande roll.

Vi vill livligt tillstyrka förslaget om en stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete. Vi vill särskilt framhålla behovet av stöd till handikapporganisationernas nordiska råd, vilket är ett ändamål som bör prioriteras. Därutöver är det angeläget att stödordningen på ett verkningsfullt sätt också kan omfatta enskilda förbunds nordiska samarbete. Inom vårt område vill vi särskilt peka på de merkostnader som följer av synskadan, både vad gäller behovet av ledsagare i samband med resor och kostnaderna för att överföra tryckt material till punktskrift och kassett.

Enskede den 14 oktober 1986

Synskadades Riksförbund

Lennart Nolte

Förbundsordförande och
Ordförande i NSK

Dansk Blindesamfund
De synskadades centralförbund

Blindrafélagid
Norges blindeforbund

Nordiska MS-rådet

Nordiska MS-rådet har sedan 1980 arbetat för samarbete mellan länderna till gagn för personer med Multipel Sclerose (dissemineret sclerose), som uttryckt i våra stadgar.

Vedtægter for Nordiska MS-rådet

§ 4 – Organisationens udøver sin virksomhed:

”gennem at arbejde for udveksling af erfaringer og information på det sociale, medicinske og handicappolitiske område.”

”gennem at organisere nordiske konferencer. Til disse kan indbydes organisationer med nært liggende virksomhedsområde.”

”gennem at arbejde for at rådets medlemmer og tillidsvalgte gensidigt indbydes til kurser, konferencer og andre sammenkomster.”

”gennem at medlemmerne gensidigt kan udveksle cirkulærer, tidsskrifter og andet materiale.”

”gennem at arbejde for gensidige udvekslingsrejser, institutionsbesøg og anden kontaktfremmende virksomhed.”

”gennem at formidle information om spørgsmål vedrørende den internationale federation i tilfælde hvor samarbejde mellem medlemslandene må anses for at være af fælles interesse.”

Valby, den 19. september 1986

Nordiska MS-rådet

Sybille Bruun

Præsident for Scleroseforeningen
Vicepresident for Nordic countries, IFMSS

Nordiska samarbetsrådet för föreningar för utvecklingsstörda:

– – – består av två representanter för var och en av handikapporganisationerna för utvecklingsstörda i Sverige, Norge, Danmark, Island, Färöarna och Åland samt för den finskspråkiga och den svenskspråkiga organisationen i Finland. Av de två representanterna skall en vara förtroendevald och en anställd funktionär i respektive organisation.

Samarbetsrådet har till syfte att göra det möjligt för de nordiska organisationerna för utvecklingsstörda att dra nytta av varandras erfarenheter när det gäller omsorger och annan service åt utvecklingsstörda. Som exempel kan nämnas att man från svensk sida spritt kännedom om åtgärder för att stärka utvecklingsstördas medinflytande dels när det gäller samhällets åtgärder och dels i handikapporganisationen. Vidare har svensk policy presenterats när det gäller att ersätta stora boendeinstitutioner med mindre enheter. De norska representanterna har bl. a. informerat om den lokala tillsynen av omsorgsverksamheten i Norge, vilken sker under medverkan av representanter för den norska organisationen. En försöksverksamhet enligt modifierad norsk modell har genomförts i några landstingskommuner i Sverige.

Samarbetsrådet har möten ungefär var tionde månad i något av de nordiska länderna. Den genomsnittliga kostnaden för deltagare uppgår till ca 2000:– svenska kronor. Den årliga kostnaden uppgår alltså till ca 32000:– om alla länder är fulltaligt representerade. Tyvärr är det av ekonomiska skäl sällan möjligt att sända fullt antal deltagare. Vi vill därför livligt tillstyrka förslaget om en nordisk stödordning.

Stockholm den 14 oktober 1986

För nordiska samarbetsrådet för föreningar för utvecklingsstörda

Ia Linander

Njursjukas nordiska samarbetsutskott (NNS):

— — — framföra sin förhoppning om att Nordiska rådet kommer att rekommendera Nordiska ministerrådet att snarast inrätta en särskild stödordning på den nordiska budgeten för handikapporganisationernas nordiska samarbete.

NNS är ett samarbetsorgan för Landsforeningen for Nyresyge, Danmark, Munuaistautiliitto/Njursjukdomsförbundet, Finland, Landsforeningen for Nyrepasienter, Norge och Riksförbundet för njursjuka, Sverige. En isländsk organisation är under upprättande. Organisationerna har sammanlagt ca 10 000 medlemmar.

Det är mycket viktigt för oss njursjuka att inom Norden kunna utbyta erfarenheter och komma samman i olika seminarier, kurser, rehabiliterings- och idrottsverksamhet och möten av olika slag. Vid några tillfällen har vi med god framgång försökt samordna utgivning av informationsmaterial i samband med Nordiska njurdagar: vi turas om att arrangera idrottstävlingar och ger varandras medlemmar möjligheter att delta i varandras kurser m. m. Vi samordnar i viss mån vårt intressepolitiska agerande. Just nu behöver den isländska föreningen vårt stöd, bl. a. för studiebesök hos våra olika föreningar. Vi har försökt oss på samarrangemang med de njursjukas och med diabetikernas organisationer i hela Norden om ett seminarium om de diabetiskt njursjuka. Många av våra projekt stupar på bristen på ekonomiska resurser eller också drar de ut på tiden. Det skulle underlätta, stimulera, intensifiera, vårt samarbete med varandra om vi kunde få tillgång till årliga administrationsbidrag och möjlighet till olika projektbidrag samt få NNS-samarbetet att stå på en säkrare grund. Det finns även en europeisk samarbetsorganisation CEAPIR för de njursjukas organisationer, som dock alla har mycket svårt att finansiera sitt deltagande. I mån av möjlighet har NNS-organisationerna förberett samarbetet inom CEAPIR gemensamt och funnit sig ha en starkare röst på det viset.

De njursjukas organisationer vill även gärna intensifiera sitt samarbete med SKANDIATRANSPLANT/Den nordiska transplantationskommittén samt med läkarnas och sjuksköterskornas organisationer inom njursjukvården.

Det är vår förhoppning att Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) redan nästa år 1987 kommer att få tillräckliga anslag för att starta en verksamhet med en stödordning, eventuellt såsom en försöksverksamhet, såsom det föreslås i medlemsförslaget, och att NNH till sig kommer att knyta referensgrupper bestående av företrädare från de handikappades organisationer.

I hopp om att medlemsförslaget snart leder till praktiska resultat.

Njursjukas nordiska samarbetsutskott (NNS)

Landsforeningen for Nyresyge i Danmark

Munuaistautiliitto/Njursjukdomsförbundet

Landsforeningen for Nyrepasienter

Riksförbundet för Njursjuka RNj

Anneli Joneken

RNjs representant i NNS

Nordiska förbundet psykisk utvecklingshämning (NFPU):

— — — önskar förbundet uttrycka sin tillfredsställelse över initiativet som sett utifrån förbundets mångåriga erfarenhet av nordiskt samarbete inom handikapprådet måste ses som mycket angeläget.

Nordiska förbundet psykisk utvecklingshämning vill därför uttala sitt stöd för det nu föreliggande medlemsförslaget.

Mariehamn den 23 oktober 1986

Enligt uppdrag

Bengt Linde

Sekreterare

Danmark

Socialministeriets internationale kontor hänvisar i skrivelse av den 1 december 1986 till yttrande från socialstyrelsen av den 18 november 1986 (se nedan).

Socialstyrelsen:

Socialstyrelsen kan principielt gå ind for, at der ydes nordisk støtte til handicaporganisationernes nordiske samarbejde, som er et vigtigt led i udbygningen af organisationernes service over for mennesker med handicap i samarbejdet med de respektive myndigheder, hvor organisationernes service udgør et væsentligt supplement til myndighedernes virksomhed.

Med hensyn til nærmere retningslinier for tildeling og administration af en sådan nordisk støtte skal socialstyrelsen anbefale, at retningslinierne udarbejdes i samarbejde med handicaporganisationerne og under medvirken af Nordisk Nævn for Handicapsspørgsmål.

København, den 18. november 1986

Margit Jespersen

De samvirkende Invalideorganisationer:

De samvirkende Invalideorganisationer hilser dette forslag særdeles velkommen.

I Danmark er der ikke – til forskel for de øvrige nordiske lande – tradition for, at staten yder tilskud til handicaporganisationerne.

Dette betyder for såvel De samvirkende Invalideorganisationer som vore medlemsorganisationer, at internationalt samarbejde – herunder på nordisk plan – må begrænses til det absolut nødvendige på grund af manglende økonomiske ressourcer.

I den forbindelse skal vi erindre om, at omkostningerne for handicappeles deltagelse i sådanne aktiviteter altid ligger over prisen for ikke handicappede. – Højere rejseomkostninger og aflønning af nødvendig personlig bistand vil ofte være nødvendige forudsætninger for deltagelse.

Det er vort håb, at Nordisk Råd vil finde udvej for at etablere en støtteordning.

Vi skal i øvrigt henvise til hørings svar fra Handicaporganisationernes Nordiske Råd (*se oven*).

København, den 17. oktober 1986

Svend Jensen

Danske Døves Landsforbund:

– – – er det Døves Nordiske Råd, der først rejste spørgsmålet om støtte til et nordisk sekretariat for døveorganisationerne. Vi kan derfor kun være tilfredse, såfremt det lykkes at få sagen gennem Nordisk Råd med et positivt resultat, selvom vi sandsynligvis må se i øjnene, at der i så fald ikke bliver tale om en støtte i den størrelsesorden, vi havde regnet med.

Vi kan også risikere, at en støtte til alle organisationernes nordiske samarbejde bliver så dyrt, at Nordisk Råd vælger slet ikke at støtte nogen, men lad os nu se hvordan det går.

København, den 5. september 1986

Asger Bergmann
Landsformand

Knud Søndergaard
Direktør

Dansk Blindesamfund har i skrivelse den 5 september 1986 forklarat sig stödjande medlemsförslaget.

Danmarks Bløderforening:

Det er med stor glæde, at vi i Danmarks Bløderforening har stiftet bekendtskab med forslaget om en støtteordning for handicaporganisationernes nordiske samarbejde.

Specielt for mindre eller helt små organisationer som Danmarks Bløderforening og de nordiske søsterorganisationer hæmmes den nordiske kontakt betydeligt på grund af manglen på ressourcer til at afholde møde- og rejseudgifter. Uden extern støtte udgør omkostningerne ganske enkelt en alt for stor post på vores små budgetter.

Nordisk Råd har før vist sin forståelse for denne problematik ved i Nordiska nämndens för handikappfrågor regi at initiere projektet Små og mindre kendte grupper handikappede i Norden. Men det er klart, at der herigennem kun er mulighed for i meget begrænset omfang at støtte de små handicapgruppers ønske om nordiske møder.

For bløderforeningerne gør AIDS-problematikken det særdeles påtrængende at få afholdt et nordisk møde, bl. a. for at drøfte erfaringer vedr. AIDS-information og sikre udveksling af materiale og ideer. Der er ligeledes behov for koordinering af den forskningsmæssige indsats på området i de nordiske lande. I Danmarks Bløderforening har vi i de senere år ikke kunnet afsætte midler til dette vigtige formål.

Ballerup, den 14. oktober 1986

Danmarks Bløderforening

Terkel Andersen

Foreningen for Spastisk Lammede:

— — — skal vi oplyse, at nærværende forening i samarbejde med RBU, Sverige, CP foreningerne i Norge, Finland og Island har et samarbejde i Nordisk Råd for Rörelsehindrede.

Der afholdes 2 årlige møder, hvor fællesproblemer/løsninger debatteres, og fælles arrangementer for "vore" handicapgrupper tilrettelægges.

Et fælles fast arrangement, der går på skift landene imellem, er Nordisk Ungdomsseminar.

De samlede udgifter for Foreningen for Spastisk Lammede er budgeteret til:

Mødeudgifter	kr. 9 500,00
Nordisk Ungdomsseminar	kr. 30 000,00
Andre fællesarrangementer/seminar	30 000,00
	<u>kr. 69 500,00</u>

Vanløse, den 29. september 1986

Knud Valentin

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet:

Social- och hälsovårdsministeriet konstaterar att samarbetet mellan handikapporganisationerna i de nordiska länderna är av stor betydelse för utvecklandet av verksamheten på detta område i de olika länderna. Samarbete har förekommit under en längre tid och kontakterna har blivit allt livligare med åren.

Redan nu finns det en rad organ inom ramen för det nordiska samarbetet som bedriver ett organiserat samarbete inom handikappsektorn. Under Nordiska ministerrådet fungerar bl. a. Nordiska nämnden för handikappfrågor såsom ett permanent samarbetsorgan på området. I anslutning till denna nämnd fungerar bl. a. det nordiska hjälpmedelsregistret, Nordiska utbildningscentret för dövblindpersonal osv.

Utöver detta officiella samarbete behövs givetvis ett samarbete mellan handikapporganisationerna i de nordiska länderna för att tillvarata sådana intressen som anses viktiga för de frivilliga organisationerna på området. Social- och hälsovårdsministeriet anser för egen del att man inom ramen för ministerrådet närmare kunde utreda behovet av stödordningar för handikapporganisationernas nordiska samarbete. Härvid borde man beakta eventuella brister i det nuvarande samarbetet och förekomsten av eventuellt dubbelarbete i syfte att effektivisera samarbetet. Såsom ett koordinerande organ kunde man anlita Nordiska nämnden för handikappfrågor som också etablerat samarbete med handikapporganisationerna i de nordiska länderna.

Helsingfors den 8 januari 1987

Matti Puhakka

Minister

Karl Johan Krokfors

Sekreterare för
internationella ärenden

Ålands landskapsstyrelse har i skrivelse den 24 september 1986 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Invalidförbundet rf:

Det nordiska samarbetet har varit av stor betydelse för utvecklingen på handikappområdet i de nordiska länderna. Detta gäller såväl det officiella samarbetet inom ramen för Nordiska nämnden för handikappfrågor som handikapporganisationernas samarbete. Det är viktigt att utvecklingen i de olika länderna kontinuerligt följs upp av handikapporganisationerna och deras nordiska samarbetsorgan. Vidare är det viktigt att det nordiska kontaktnätet inom handikappgrupperna på gräsrotsnivå utvecklas.

För närvarande finns ca tio nordiska samarbetsorgan i vilka nationella handikapporganisationer ingår. Ur kostnadssynpunkt belastas speciellt svårt rörelsehandikappades, synskadades och dövas nordiska samarbete av betydande merutgifter jämfört med nordiskt samarbete i allmänhet. Dessa grupper är alla speciellt utsatta på grund av att man vid de vanligaste samarbetsformerna, möten, konferenser och seminarier i allmänhet måste ha medhjälpare med sig. Svårt handikappade kan inte heller utnyttja allmänna färdmedel och är beroende av att bo på anpassade hotell, som vanligen är jämförelsevis dyra.

Det nu väckta medlemsförslaget syftar till att tillgodose sådana merkostnader och därigenom jämställa handikappades nordiska samarbete med samarbetet inom nordiska folkrörelser i allmänhet.

Mot denna bakgrund tillstyrker Invalidförbundet förslaget att inrätta en särskild stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete. Vi anser att stödet främst skall avse handikapporganisationernas merkostnader i det nordiska samarbetet. Det är skäl att närmare utreda frågan om vilket nordiskt organ som skall administrera stödet och hur detta i praktiken skall fungera.

Enligt vår mening borde stödet administreras antingen av Nordiska nämnden för handikappfrågor eller Nordiska kulturfonden, dock så att det administrerande organet delegerar beslutsfattningen till byrånivå, som bör få anvisningar om vilka organisationer och hurdana kostnader som godkänns inom ramen för stödordningen.

Helsingfors den 13 oktober 1986

Invalidförbundet rf

Matti Savola
Verksamhetsledare

Vilho Ruonala
Avdelningschef

De synskadades centralförbund r.f.¹:

De synskadades organisationer i de nordiska länderna behandlade ifrågavarande medlemsförslag vid sitt gemensamma möte i Oslo 29.9.1986. Mötet beslutade att be ordföranden för de synskadades nordiska samarbetskommitté Lennart Nolte skriva ett gemensamt svar till Nordiska rådet på vägnar av Nordens samtliga organisationer för synskadade (*se ovan*).

Representanterna för de synskadades organisationer i Norden har ett behov att sammanträda årligen även på specialområden, i tillägg till de synskadades nordiska samarbetskommitté. Sådana specialområden är nordiska synskadade ungdomars frågor, distribution och utvecklande av hjälpmedel, biståndssamarbete, etiska frågor, dövblindas särskilda frågor, de synskadades rehabiliteringsfrågor samt motionsfrågor. Höga resekostnader blir lätt en belastning på organisationerna och minskar benägenheten att delta. Synskadade resenärer har ofta höga resekostnader på grund av den nödvändiga guidehjälp.

De synskadades centralförbund r.f. ber Nordiska ministerrådet skapa en särskild stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete.

Helsingfors den 15 oktober 1986

De synskadades centralförbund r.f.:

Arvo Rintaluoma
Ordförande

Pentti Lappalainen
Verkställande direktör

Lungskadeförbundet r.f.¹:

Såsom det konstateras i medlemsförslaget, anser också Lungskadeförbundet r.f. det viktigt att en särskild nordisk stödordning inrättas i den samnordiska budgeten för handikapporganisationernas nordiska samarbete. Syftet med en dylik stödordning skulle vara att minska organisationernas resekostnader (samt de tilläggskostnader som funktionshindren medför). Stödordningen skulle kunna administreras av Nordiska nämnden för handikappfrågor.

Stödordningen för handikapporganisationer skulle kunna effektivisera och koordinera det nordiska samarbetet på handikappområdet.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Under dessa omständigheter understöder Lungskadeförbundet r.f. förslaget.

Helsingfors den 10 september 1986

Lungskadeförbundet r.f.

Kalevi Vatanen
Ordförande

Pertti Paakkinen
Verksamhetsledare

Dövas förbund r.f.:

Vi har redan tidigare inlämnat ett förslag om stödandet av Dövas Nordiska Råds verksamhet² samt i det framlagt de dövas särbehov, vilka motiverar stödandet av dövas nordiska samarbete på det sätt som i förslaget nämns. Samma faktorer har även framlagts i andra utlåtanden, som stöder vårt förslag.

Om dövas särbehov kan beaktas i det nya förslaget inte bara för resekostnadernas utan även sekretariatets del på det sätt, som vi tidigare föreslagit, hoppas vi på en positiv behandling.

Esbo den 16 oktober 1986

Dövas förbund r.f.

Runo Savisaari
Ordförande

Pekka Mikkola
Biträdande direktör

Island

Socialministeriet:

— — — Sosialministeriet erklærer hermed at det støtter det fremkomne forslag om at handicaporganisasjonenes nordiske samarbeid skal bli støttet, og at det skal overlates til Nordisk ministerråd å sørge for organiseringen av dette.

Reykjavík 16. oktober 1986

P.v.a.m.

Margrét Margeirsdóttir

² Se medlemsförslag A 718/s.

Sjálfsbjörg – Vanföres landsforbund¹:

Nordiska handikappförbundet ble opprettet i 1946. Sjálfsbjörg-vanföres landsforbund ble medlem av forbundet i 1960; landsforbundet ble opprettet i 1959.

Tilslutningen til Nordiska handikappförbundet har hatt stor betydning for fremskritt i de vanföres anliggender her i landet. I forbundet har landene utvekslet ideer og erfaring. Medlemsforslaget (A 765/s) er i de ideers ånd som var i Sjálfsbjörgs uttalelse angående forslag A 718/s.

Sjálfsbjörg-vanföres landsforbund støtter avgjort at ekstraomkostninger ved samarbeidet mellom handicaporganisasjonene i Norden blir dekket. Vi legger også vekt på at samarbeidet mellom de vanföres ungdomsorganisasjoner i Norden blir støttet etter samme regler som de politiske partiers ungdomsorganisasjoner blir støttet etter i det nordiske samarbeid.

Reykjavík 2. oktober 1986

P.p. Sjálfsbjörg (Vanföres landsforbund)

Theódór A. Jónsson
Formann

Kristín Jónsdóttir
Sekretær

Proskahjálp (Modningshjelp)¹:

— — — vil uttrykke sin tilfredshet med det forslag som er lagt frem i Nordisk Råd om at nordisk samarbeid til vinning for de vanföres anliggender skal bli støttet.

En slik støtte ville være kjærkommen, ikke minst for oss islendinger, ettersom høy reisekostnad er en hemske for nordisk samarbeid.

Reykjavík 15. oktober 1986

P.p. Landssammenslutningen Proskahjálp

Halldóra Sigurgeirsdóttir

Representant i styret for
NFPU (nordisk sammenslutning for vanföres anliggender)

Norge

Sosialdepartementet:

I Nordisk Ministerråds samarbeid på helse- og sosialsektoren er det ingen tradisjon for å gi støtte til interesse- og andre private organisasjoners

¹ *Yttrandet översatt från isländska.*

nordiske samarbeid. Embetsmannskomiteén for sosialpolitiske spørsmål (EK-S) har av prinsipielle grunner avslått søknader fra slike organisasjoner om støtte til konferanser, symposier o.l. Av hensyn til konsekvensene vil Sosialdepartementet derfor ikke anbefale at man over Ministerrådets budsjett etablerer en særskilt støtteordning for handikaporganisasjonenes nordiske samarbeid.

Oslo, 16. oktober 1986

Etter fullmakt
Øystein Opdahl

Norges handikapforbund:

Norges handikapforbund gir sin tilslutning til det framsatte forslag. Vi vil spesielt understreke det prinsipielt viktige i forslaget om at det blir gitt tilskott til hel eller delvis dekning av de merkostnader som funksjonshemningene medfører for handikaporganisasjonenes nordiske samarbeid. Vi viser ellers til uttalelse fra Nordisk handikapforbund som gis i sakens anledning.

Oslo, 24. september 1986

Norges handikapforbund

Rikard Høyem
Forbundsleder

Inge Stålesen
Generalsekretær

Landsforeningen for hjerte- og lungesyke:

Landsforeningen for Hjerte- og Lungesyke er blitt kjent med at det foreligger et medlemsforslag i Nordisk Råd om en tilskuddsordning for handikaporganisasjonenes nordiske samarbeid.

Vårt Forbundsstyre behandlet denne saken i møte den 18.12.1986 og vil for det første meddele at Landsforeningen for Hjerte- og Lungesyke har deltatt aktivt i nordisk samarbeide siden 1946, først gjennom de nordiske tuberkuloseorganisasjoners sentralorganisasjon og senere gjennom Nordiske Hjerte- og Lungehandikappedes Forbund. I tillegg har vi utviklet et spesielt samarbeide på Nordkalotten hvor vi arrangerer jevnlig konferanser, seminarer om de spesielle problemer hjerte- og lungesyke og andre funksjonshemmede møter i såvel dagliglivet som arbeidslivet på Nordkalotten. Hertil anvendes det kurscenter som LHL har bygget i Skibotn i Troms fylke i stor utstrekning i det kultursamarbeide som vi har utviklet mellom de nordiske hjerte- og lungesykes organisasjoner på Nordkalotten.

Dette nordiske samarbeidet koster årlig store summer uten at vi har mottatt noe tilskudd fra Nordisk Råd eller på annen måte fra regjeringene i de nordiske landene, med unntak av 2 tilskudd fra Nordisk Kulturfond til arrangering av 2 seminarer/kurs på Nordkalotten.

Landsforeningen for Hjerte- og Lungesyke mener at det samarbeidet som har eksistert og som bør utvikles videre både kulturelt, medisinsk, sosialt og med hensyn til utdanning og attføring bør styrkes så langt som overhode mulig.

På denne bakgrunn støtter Landsforeningen for Hjerte- og Lungesyke det medlemsforslag som er fremmet overfor Nordisk Råd.

Vi nevner i tillegg til samarbeidet mellom hovedorganisasjonene, er det også i de senere årene utviklet et samarbeid mellom LHL's Ungdomsforening og tilsvarende organisasjoner i de øvrige nordiske landene, samt mellom Foreldreforeningen for Hjertesyke Barn og tilsvarende organisasjoner i de øvrige nordiske landene.

Dette samarbeidet mellom Ungdomsforeningen og Foreldreforeningen betyr ekstra mye for utviklingen av innsatsen til fordel for unge hjerte- og lungesyke samt barn.

Vi håper derfor at Nordisk Råd finner å kunne inføre en tilskuddsordning til samarbeide mellom de nordiske organisasjonene av funksjonshemmede inkl. samarbeidet mellom de hjerte- og lungesykes organisasjoner, deres ungdomsforeninger og foreldreforeningene.

Skulle Nordisk Råd ønske ytterligere og mere detaljerte informasjoner om vårt samarbeide, står vi gjerne til tjeneste.

Oslo, 6. januar 1987

Landsforeningen
for Hjerte- og Lungesyke

Leif Andreassen

Sverige

Socialstyrelsen:

De pekar på att det finns ca 20 nordiska samarbetsorgan i vilka nationella handikapporganisationer ingår. Många av organisationerna har stora svårigheter att finansiera gemensamma sammankomster och projekt. Därför föreslår de fem medlemmarna att en särskild nordisk stödordning för handikapporganisationernas samarbete upprättades på den samnordiska budgeten.

Syftet skulle vara att reducera resekostnader samt de merkostnader som funktionshindren medför i sammanhanget.

Socialstyrelsen stöder förslaget från de fem medlemmarna i Nordiska rådet om en stödordning inom Nordiska rådet för samarbete mellan handikapporganisationerna i Norden och rekommenderar Nordiska ministerrådet att inrätta en särskild stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete.

Socialstyrelsen anser dock att Nordiska rådet bör utsträcka sina remissinstanser till att gälla berörda nordiska handikapporganisationer för yttrande om stödordningen innan förslaget framläggs i Nordiska ministerrådet.

Stockholm den 30 september 1986

Carl-Anders Ifvarsson

Harry Bergström

Statens handikappråd:

Handikapporganisationerna i Norden bedriver ett omfattande och värdefullt samarbete. Samråd och samordning på handikappområdet kan bl. a. leda till ett bättre utnyttjande av gemensamma resurser, vilket i sin tur kan medföra bättre förhållanden för människor med funktionshinder. I likhet med förslagsställarna anser statens handikappråd det därför viktigt att det nordiska samarbetet mellan handikapporganisationerna kan fortsätta och intensifieras. För att detta skall ske behöver handikapporganisationerna ett ökat ekonomiskt stöd. Utgifterna är höga för resor mellan länderna och betydande merkostnader uppstår ofta till följd av funktionshinder hos deltagarna i samband med olika möten. Mot denna bakgrund stöder statens handikappråd förslaget om ekonomiskt bidrag för handikapporganisationernas nordiska samarbete.

Stockholm den 28 oktober 1986

För Statens handikappråd

Doris Håvik

Gunilla Ekvall

Handikappinstitutet:

Handikappinstitutet ställer sig bakom förslaget att Nordiska ministerrådet inrättar en särskild stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete.

De erfarenheter i olika samhällsfrågor som finns inom handikapprörelsen utgör ett viktigt kunskapsunderlag, som bättre bör tillvaratas i det nordiska samarbetet. Handikapporganisationerna bör därför i likhet med andra folkrörelser få kontinuerligt ekonomiskt stöd för ökat samarbete.

Handikappinstitutet tillstyrker också förslaget att Nordiska nämnden för handikappfrågor bör administrera ett sådant stöd till organisationerna.

Bromma den 1 oktober 1986

Sven Holmstedt

Handikappförbundens centralkommitté (HCK):

HCK är mycket positivt inställd till medlemsförslaget och hoppas att stödordningen kommer till stånd snarast möjligt. Vi vill nedan motivera vår inställning.

HCK är samverkansorgan för 26 nationella förbund av handikappade som sammanlagt har 365 000 medlemmar. Det nordiska samarbetet är en väsentlig del av HCK:s arbete och bedrivs främst inom HNR – Handikapporganisationernas Nordiska Råd. Dessutom har de flesta av HCK:s medlemsorganisationer sina egna nordiska kontaktnät.

Förberedelserna för HNR inleddes 1975 och samarbetet har tagit allt fastare former sen dess. Idag representerar de sex samverkansorganen 1,5 miljoner medlemmar i Norden. Organisationerna är HSR – Handikapporganisationernas samarbetsråd i Finland, DSI – De Samvirkende Invalideorganisationer i Danmark, FFO – Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon i Norge, Öryrkjabandalag på Island, M.B.F. på Färöarna och HCK i Sverige.

Ordförandeskap och sekreterarfunktion cirkulerar mellan länderna med två års mandatperioder. För perioden 1986–1987 innehas denna funktion av Finland.

HNR verkar för att funktionshämmande skall ha inflytande över sina egna levnadsvillkor, samt via sina organisationer ha inflytande över de samhällsfrågor, som berör funktionshämmande.

HNR verkar vidare för att funktionshämmande skall ha rätt till gemenskap och till jämlikhet, för rätten att på lika villkor med andra medborgare kunna delta i nordiskt utbyte.

Enligt WHO:s beräkningar har minst 10% av befolkningen i varje land funktionshinder. I enlighet med beslut i FN:s generalförsamling bör varje samhälle inrättas så att varje medborgare kan delta på jämlika villkor och med full delaktighet i det utbud av arbete, utbildning, service och fritid som erbjudes.

HNR:s uppgifter är att representera de nordiska handikapporganisationerna i kontakterna med Nordiska rådet och övriga organ på gemensamt

nordiskt plan. HNR skall utveckla samarbetet mellan de nordiska ländernas handikapporganisationer, utgöra ett forum för idé- och erfarenhetsutbyte, samt stödja handikapporganisationernas arbete i respektive land och internationellt.

DPI – Disabled Peoples International – är ett världsomfattande samarbetsorgan för handikapporganisationernas samverkansorgan. Det bildades handikappåret 1981 och omfattar idag 65 länders samverkansorganisationer av funktionshämmande personer. DPI har snabbt vunnit konsultativ status med FN och dess organ. Organisationerna från fyra nordiska länder ingår i DPI. Det internationella sekretariatet är förlagt till Sverige och HCK handhar Europaregionens sekretariat.

Även inom DPI:s ram är det värdefullt för de nordiska handikapporganisationerna att samarbeta för att få en kraftfull och stark röst inom internationalen.

Den verksamhet som HCK bedriver i Norden inom HNR utgöres av årliga möten mellan förtroendevalda, samt arbetsmöten dessemellan. Vi försöker arrangera nordiska seminarier varje år om angelägna frågor, som exempelvis Hjälpmedelssituationen i Norden och Handikappades rätt till arbete. Ett seminarium om datans konsekvenser är under planering.

Ett av de många problem vi brottas med är att kunna samlas för gemensamma överläggningar eftersom respektive samverkanorgans budget knappast medger utlandsresor, anpassningskostnader och ledsagarservice i den utsträckning vi har behov av.

HNR skulle behöva särskilda resurser för att kunna upprätthålla ett fast sekretariat i något av länderna för att på ett bättre sätt kunna biträda medlemsorganisationerna i det nordiska samarbetet. Det gäller seminarier, informationsmaterial, intressepolitisk bevakning och agerande, mötesförberedelser med mera.

Inom HCK anser vi att samverkan mellan de nordiska handikapporganisationerna skulle främjas väsentligt av att det inrättades en stödordning så som medlemsförslaget anger.

För HCK har det nordiska samarbetet hög prioritet. Detta gäller även våra medlemsförbund. Samhällena liknar varandra, språket utgör för det mesta inget problem, intressefrågorna och organisationsformerna är snarlika.

Handikapporganisationernas idoga verksamhet för att åstadkomma integration i samhällets olika former gynnas av ett väl utbyggt och kontinuerligt erfarenhetsutbyte mellan de nordiska förbunden och samverkansorganen.

HCK, liksom dess medlemsförbund, är organiserat på samhällets alla nivåer. HCK håller det för självklart att även räkna den nordiska nivån inom den reguljära verksamheten. Vi tvingas dock av finansiella skäl att sätta den på sparlåga. Under förutsättning av att en annan stödordning kommer till stånd kan ett intensivt utbyte mellan länderna organiseras och

därmed bidra till att uppfylla den världsaktionsplan, som länderna genom FN åtagit sig att genomföra under dekaderna 1983–92.

HCK uttrycker tillfredsställelse över det förslag, som väckts i Nordiska rådet genom Elver Jonsson m. fl. att inrätta särskild stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete.

HCK stödjer motionens hemställan att Nordiska ministerrådet måtte verka i den föreslagna riktningen.

Stockholm den 10 oktober 1986

Handikapporganisationernas centralkommitté
– 26 handikappförbund i samverkan –
Internationella rådet

Alec Carlberg
Ordförande

Peter Lamming
Sekreterare

De handikappades riksförbund (DHR):

Samhällsutvecklingen bygger på medborgarnas idéer och förslag till förnyelse och förändringar.

Detta förhållande har i hög grad präglat arbetet på handikappområdet i de nordiska länderna.

För medlemmarna i Nordiska handikappförbundet (NHF) stod det tidigt klart att utbyte av idéer och erfarenheter har stor betydelse för utvecklingen på handikappområdet.

NHF bildades 1946 och det arbete organisationen nedlagt har medfört att man inom rörelsehinderorganisationerna har en samstämd uppfattning när det gäller de nordiska insatserna för de grupper vi företräder på handikappområdet. Vårt arbete har även påverkat det officiella samarbetet på handikappområdet.

NHF framhöll i sitt yttrande över medlemsförslag A 718/s att ett nordiskt stöd till handikapporganisationernas nordiska samarbete i första hand bör utgå till de merkostnader vissa handikappgrupper har i sin verksamhet.

Det nu väckta medlemsförslaget syftar till att tillgodose de merkostnader vi pekade på i yttrandet över förslag A 718/s.

Vi finner det viktigt att vår verksamhet kostnadsfritt bygger på samma grund som det övriga nordiska folkrörelsesamarbetet, och det gör det först när merkostnader för fördyrande rese- och boendekostnader, personliga medhjälpare och tolkar täcks av offentliga medel.

Vi tillstyrker därför förslaget att inrätta en särskild stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete
 att stödet främst skall avse handikapporganisationernas merkostnader
 att frågan om vilket nordiskt organ som skall administrera stödet utreds närmare.

Stockholm den 6 oktober 1986

De handikappades riksförbund

Kerstin Denkert
 Förbundsordförande

Nils Wallin
 Kanslichef

Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka:

Vår organisation har sedan 1940-talet haft ett omfattande nordiskt samarbete med våra broderorganisationer i Finland, Norge, Danmark och på Island. Framför allt har det under senare år satsats mycket på nordkalott-samarbetet med kultur, utbildning, handikapp- och sociala frågor.

Det nordiska samarbetet har årligen kostat vårt förbund betydande belopp i form av resor, sammanträden, konferenser och sammankomster.

I Sverige, Norge och Finland finns sedan några år tillbaka föräldraföreningar, som också har ett nordiskt samarbete med ungdomsläger, konferenser och sammanträden. Även dessa aktiviteter har blivit dyrbara för respektive organisation. Här skulle också ett ekonomiskt stöd vara välkommet.

Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka hälsar därför detta förslag om en stödordning för handikapporganisationernas samarbete med glädje och tillstyrker detsamma. Om en stödordning genomföres skulle detta kunna komma att bidra till att ytterligare främja samarbetet mellan våra nordiska organisationer.

Stockholm den 26 september 1986

Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka

Bengt Dahlström
 Förbundskassör

Föreningen Sveriges dövblinda:

Föreningen Sveriges dövblinda har systerorganisationer i samtliga nordiska länder. Det rör sig naturligtvis om små organisationer. Nordiska rådet har redan tidigare insett behovet av ett nordiskt samarbete inom dövblindområdet när det gäller utbildning av dövblindpersonal. En utbildning, förlagd till Dronninglund i Danmark som är mycket uppskattad.

Men också organisationerna och enskilda dövblinda har behov av att träffas. För en så liten grupp som dövblinda i Norden, där det finns så få möjligheter att få erfarenheter av olika insatser, där det är svårt att finna andra personer med samma kommunikationssätt, är naturligtvis behovet av utbyte av erfarenheter och kunskaper mycket stort och samarbetet blir av stor betydelse.

Organisationerna har därför redan ett sådant samarbete. Föreningarnas ordförande möts två gånger om året, vi utbyter representanter på årsmötesveckor, vi har en årlig nordisk kulturvecka och regelbundet återkommande nordiska konferenser. Till detta fordras naturligtvis pengar, men det är svårt att få fram dem.

Vi skulle därför med största tillfredsställelse se att det inrättas en nordisk stödordning för detta samarbete.

Enskede den 29 september 1986

För föreningen Sveriges dövblinda

Sven Sjöberg
Kanslichef

Svenska centralkommittén för rehabilitering har i skrivelse den 23 oktober 1986 förklarat sig stödja medlemsförslaget och hänvisar till yttrande av den 10 oktober 1986 från Handikappförbundens centralkommitté (se ovan).

Svenska epilepsiförbundet:

Svenska epilepsiförbundet stöder varmt medlemsförslaget. Det är angeläget att handikapporganisationerna får förbättrade möjligheter att erhålla stöd för sitt nordiska samarbete genom en särskild nordisk stödordning. Nordiska nämnden för handikappfrågor synes vara en naturlig administratör. Vi anser emellertid att stödet även bör omfatta möjlighet att ge ekonomisk hjälp till arrangerandet av den nordiska sammankomsten. För detta vill vi anföra följande.

I nära samarbete med övriga nordiska epilepsiförbund arrangerade Svenska epilepsiförbundet 6–8 juni 1986 den första nordiska epilepsikon-

ferensen. Den hölls på Rönneberga kursgård och gick i huvudsak ut på att presentera de olika epilepsiförbundens verksamhet och utvärdera denna (bla på grundval av genomförda enkäter och andra undersökningar). Den underliggande avsikten var givetvis att lära av varandra, och detta infriades i rikt mått.

Av kostnadsskäl begränsades deltagarantalet till ca 12 representanter från varje land (en från Island). Kostnaden för det svenska förbundet blev – utöver kostnader för förberedandet – 85 000 kr. Däri ingår konferenskostnaderna, resor för de svenska deltagarna samt för den isländske deltagaren. Vidare ingår kostnaden för en representant för det engelska epilepsiförbundet, som gav en översiktlig bild av dess verksamhet.

För konferensen erhöles stöd från det svenska socialdepartementet med 20 000 kr. Ansökan till Nordiska kulturfonden avsågs.

Den reella kostnaden – 65 000 kr – är betungande för Svenska epilepsiförbundet med dess ca 5 000 medlemmar. För de norska, finska och danska förbunden uppgick resekostnaderna till för dem betungande belopp.

Konferensen kommer att dokumenteras. Redigeringen av materialet beräknas klar vid årsskiftet. De nordiska epilepsiförbunden förväntar sig stor nytta av den kommande skriften. Förbundens nordiska samarbete kommer att fortsätta med bl. a. en ny konferens i Norge om ett par år om förbundens ekonomi tillåter detta.

Svenska epilepsiförbundet hemställer att Nordiska rådet beslutar i enlighet med medlemsförslaget.

Stockholm 12 oktober 1986

För Svenska epilepsiförbundet

Åke Fors

Förbundsordförande

Riksförbundet för laryngektomerade:

Riksförbundet för laryngektomerade tillhör en av de mindre och okända handikappgrupperna.

Laryngektomi är en operation där struphuvudet med stämband tas bort. Orsaken är oftast cancer. Efter operationen kommer andningsvägen, dvs luftstrupen, att mynna ut i ett hål framtill på halsen. Det betyder att näsa och mun hos den laryngektomerade är skilda från andningsvägen och har förbindelse endast med matstrupen. Den laryngektomerade saknar normalt tal. De flesta lyckas lära sig tala med hjälp av ljud framkallade av matstrupen. Talet kan underlättas av hjälpmedel som talförstärkare och röstgenerator.

Det finns ca 2 000 laryngektomerade i Sverige. Förbundet har 700 med-

lemmar vilka därav är ca 500 laryngektomerade. Förbundets ändamål är att hålla fortlöpande kontakt med myndigheter och andra inrättningar, i syfte att främja frågor av riksomfattande karaktär, som kan förbättra de laryngektomerades villkor.

Det finns riksförbund i Norge, Danmark, Finland och Island. Försök har gjorts att intensifiera ett samarbete mellan de nordiska länderna men stött på problemet att ej kunna finansiera de gemensamma sammankomsterna. Det finns många gemensamma frågor att lösa, t ex förbättringar av hjälpmedel, uppsökande verksamhet, konsulenttjänster, rehabilitering, information ut till myndigheter, utbildningsväsendet och allmänhet.

De gemensamma sammankomster som för närvarande finns är Nordisk kongress som hålls vartannat år och som fördelas mellan länderna med undantag för Island som ej kan åtaga sig en sådan stor och omfattande sammankomst. Sverige står i tur att anordna kongressen, vilken är planerad att hållas i juni 1987. Det har visat sig vid tidigare kongresser hur värdefullt det vore att förbättra samarbetet. Förslag har även framkommit att bilda ett nordiskt arbetsutskott som har i uppgift att analysera och förbättra livsvillkoren för laryngektomerade. Som målsättning är att ordna arbetsmöten under kalenderåret. Det har visat sig ej genomförbart på grund av stora svårigheter att finansiera dessa nordiska AU-möten.

Med anledning av vad som ovan relaterats är det förbundets starka mening att stödja den hemställan (väckt av Elver Jonsson (fp) m fl) att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att inrätta en särskild stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete.

Stockholm den 7 oktober 1986

Riksförbundet för laryngektomerade

Elise Lindqvist

Kanslichef

Medlemsförslag

om arrangerandet av nordiska orkester- og ensembletävlingar för elever i nordiska musikkläroinrättningar

(Väckt av Elsi Hetemäki-Olander samt Margrete Auken, Eiður Guðnason, Rune Gustavsson, Tytti Isohookana-Asunmaa, Thea Knutzen, Paavo Lipponen, Hans Petersson och Karin Söder)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nemnden för nordisk musikkamarbeid (NOMUS):

NOMUS ser det som positivt at Nordisk Råd ønsker å iverksette tiltak som gir nordisk ungdom mulighet til å utøve og oppleve musikk sammen. Nemnden stiller seg derimot tvilende til om det bør organiseres som en konkurranse i musikk etter finsk modell. Erfaring har vist at et nasjonalt opplegg ikke alltid fungerer like positivt når det overføres i internasjonal sammenheng. NOMUS vil derfor be om at man i det videre arbeid med saken, som et alternativ til de foreslåtte konkurranser, vurderer å arrangere en årlig nordisk musikkleir for forskjellig musikkutøvende ungdomsgrupper.

NOMUS har videre følgende kommentarer til medlemsforslaget. Forslaget gir ingen opplysninger om på hvilke nivå man tenker seg konkurransene. Er det på musikkskolenivå, konservatorie- og høyskolenivå eller på flere nivåer?

Det fremgår av forslaget at et av målene med konkurransene er å bedre samarbeidet mellom musikkutdanningsinstitusjoner i Norden. Nemnden vil her minne om at slikt samarbeid allerede er etablert. Vi tenker her på f. eks. Nordisk Konservatorieråd, Nordisk Musikkpedagogisk Union og Nordisk Musikkskolelederråd.

Med hensyn til forslag om opprettelse av en ny nordisk komité for gjennomføring av konkurranser mener NOMUS at dette er unødvendig, og at slikt arbeid bør kunne legges til et eller flere av de eksisterende samarbeidsorganer, blant annet for å redusere administrasjonskostnadene.

NOMUS vil til slutt påpeke at prosjektet, som beskrevet i forslaget, virker meget ressurskrevende. Nemnden vil i den forbindelse nevne at NOMUS gjennom flere år har påpekt manglende økonomiske ressurser for å få gjennomført de prioriterte prosjekter innom nordisk musikk-samarbeid, deriblant tiltak for ungdom på flere musikkområder.

Oslo, 28. november 1986

Jostein Simble
Generalsekretær

Danmark

Ministeriet for kulturelle anliggender har i skrivelse den 18 december 1986 forklarat sig ikke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Statens musikråd:

— — — ikke i princippet finder konkurrencetanken fremmede for den børne- og ungdomsmusikalske uddannelse og udvikling, skal man dog ikke utale sig imod forslaget. Rådet ønsker desuden at gøre opmærksom på de store uligheder der er mellem de institutioner i de nordiske lande, hvis elever tænkes at deltage i konkurrencen.

København, den 27. oktober 1986

Vibeke Jakobsen

Kommunernes Landsforening har i skrivelse den 23 september 1986 forklarat sig ikke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Musikskolekonsulenten:

Jeg har videresendt forslaget til udtalelse hos Dansk Musikpædagogisk Forening, Udvalget for Musikskoleledere.

Størsteparten af de danske musikskoleledere er organiseret i denne forening, og jeg tillægger derfor lederudvalgets udtalelse (*se nedan*) den største vægt, og kan fuldt ud tilslutte mig dets konklusion.

Jeg står i øvrigt gerne til disposition med supplerende oplysninger.

Køge, den 24. november 1986

Otto Laust Hansen

Dansk Musikpædagogisk Forening (DMpF):

– – – DMpF støtter meget varmt det internationale samarbejde indenfor alle grupper af musiklivet.

DMpF har derimod nogle principielle betænkeligheder ved den om sig gribende konkurrencementalitet indenfor specielt de unge aldersgrupper i musiklivet. For den voksne og professionelle musiker indgår konkurrence-momentet som en nødvendig del af det professionelle musikliv (ved stillingsbesættelser m. v.). Vi finder således, at unge og kommende musikere tids nok kommer til at opleve den side af musiklivet, og vi anbefaler derfor disse grupper andre former for internationalt samarbejde. Her tænkes blandt andet på forskellige former for festivaler evt. med tilknyttet work-shops og/eller fælleskoncerter.

København, den 19. november 1986

Henrik Toft

DMpF, Lederudvalget:

– – – Vi ser positivt på tanken om, at Nordisk Råd tager initiativ til, og afsætter økonomiske midler til, at musikskoleelever kan træffes på nordisk plan i orkester- og ensemblesammenhæng. Vi er overbeviste om, at orkestertræf vil styrke det nordiske kultursamarbejde, samt medvirke til udbredelsen af kendskabet til nutidig nordisk tonesprog. Vi ser det ligeledes som en god anledning til, at både elever, lærere og ledere derigennem kan inspirere hinanden med hensyn til nye pædagogiske tiltag, fornyelse i repertoire og ikke mindst vende hjem med idémateriale til videreudvikling af eget ensemble/orkester.

Lederudvalget må dog understrege, at vi tager afstand fra det konkurrencemæssige islæt. Lederudvalget påpeger, at den danske musikpædagogiske holdning ikke er konkurrencepræget, og vi foreslår derfor, at Nordisk Råd tager initiativ til, at ændre forslaget, således at de gode intentioner bevares, og de nordiske landes musikskoleelever kan mødes til orkesterstævner, lejrskoler o.lign. blot dette foregår på et forsvarligt pædagogisk og socialt niveau.

København, den 11. november 1986

Per Johannesson

Formand for lederudvalget

Finland

Undervisningsministeriet hänvisar i skrivelse den 26 november 1986 till yttranden av den 22 september 1986 från ministeriets konstavdelning samt av den 25 november 1986 från Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete (se nedan).

Undervisningsministeriet, konstavdelningen¹:

Eftersom skolstyrelsen, vars verksamhetsområde omfattar regleringen av musikläroanstaltnas verksamhet med stöd av lagstiftningen angående musikläroanstalterna, kommer att avge sitt eget yttrande i ärendet, vill konstavdelningen i korthet konstatera att planen är värd att understödjas. Genom tävlingsverksamhet skulle det vara möjligt att jämföra nivån i den undervisning som musikläroanstalterna i de enskilda nordiska länderna ger samt att ge unga musiker den tävlingserfarenhet de behöver.

På den finländska sidan torde organisationerna på området ta ansvaret för de praktiska arrangemangen.

Helsingfors den 22 september 1986

Olli Närva
Avdelningschef

Paula Tuomikoski
Konsultativ tjänsteman,
kulturråd

Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete, sektionen för allmänt kulturellt samarbete¹:

I princip förhåller sig sektionen positiv till att man inom det nordiska samarbetet arrangerar tävlingar eller uppträdanden av denna typ. I allmänhet arrangeras musiktävlingar dock av läroanstalter eller organisationer, och det är ovanligt att myndigheter arrangerar sådana tävlingar. Sektionen anser att det skulle vara bättre att musikläroanstalter eller organisationer på området skulle själva utarbeta en noggrannare plan på tävlingsreglerna och tävlingskommittén och att de själva skulle arrangera tävlingarna. Det borde kunna vara möjligt att till arrangemangen ansöka om stöd hos Nordiska kulturfonden.

¹ Yttrandet översatt från finska.

I tillägg till de tävlingsserier som nämns i initiativet är det skäl att beakta att man för närvarande i nordiska musikläroanstalter ger undervisning också i jazz-, pop- och folkmusik.

Helsingfors den 25 november 1986

Kalero Siikala

Ordförande

Helena Priha

Sekreterare

Skolstyrelsen:

Skolstyrelsen anser det för viktigt att man utvecklar det nordiska samarbetet inom utbildning och kultur. Skolstyrelsen ställer sig därför bakom det gjorda förslaget. Skolstyrelsen konstaterar dock, att tävlingarna skall finansieras helt av Nordiska ministerrådets medel. Vidare önskar skolstyrelsen poängtera, att det skall finnas klara grunder för deltagandet i tävlingarna. Kan man till exempel jämställa ungdomsavdelningarna i anslutning till musikhögskolorna med övriga musikläroinrättningar?

Skolstyrelsen anser det även för viktigt att man växelvis olika år anordnar tävlingar för olika orkester- och ensemblesammansättningar såsom symfoniorkestrar, blåsorkestrar, kammarmusikensembler osv. Klara gemensamma regler skall även fastslås för uttagningarna i de individuella deltagarländerna.

Ifall man kan nå enighet om ovannämnda frågor och fatta klara beslut anser skolstyrelsen att projektet på ett utmärkt sätt främjar det nordiska kultursamarbetet.

Helsingfors den 13 november 1986

Mauri E Virtanen

Avdelningschef

Seppo Tuominen

Överinspektör

Finlands konservatorieförbund rf.¹:

Finlands konservatorieförbund SKL-FKF:s rektorkollegium och styrelse har vid sina möten behandlat medlemsförslaget om arrangerandet av nordiska orkester- och ensemblesävlingar för elever i nordiska musiklä-

¹ Yttrandet översatt från finska.

roinrättningar. Bägge förbundsorganen har förhållit sig mycket positiva till att den föreslagna tävlingen arrangeras. Ett flertal rektorer för de musikläroinrättningar som är medlemmar av SKL-FKF har vid ärendets behandling meddelat att dessa inrättningar vill delta som tävlare i den planlagda tävlingen.

SKL-FKF anser dock redan i detta skede det vara mycket viktigt att arrangerandet av tävlingen planeras av en nordisk kommission, som består av professionella personer inom musikundervisningen som kan avgränsa tävlingsserierna inte enbart till serier enligt ensemblesammansättningar utan även enligt åldersstrukturen och utbildningsgraden. Där skulle t. ex. kunna vara representerade de olika läroanstaltsformerna på högskolenivå, på mellannivå och i den grundläggande musikutbildningen.

SKL-FKF är berett att för ifrågavarande planeringsarbete vid behov som experter föreslå personer med erfarenhet av arrangerandet av nationella tävlingar i Finland.

Lahtis den 6 november 1986

Finlands konservatorieförbund rf.

Aarre Hemming

Styrelseordförande

Berndt Starckjohann

Styrelsemedlem

Statens tonkonstkommission¹:

– – – stöder det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om arrangerandet av nordiska orkester- och ensemblerävlingar för elever i nordiska musikläroinrättningar. Som sin motivering framför kommissionen följande:

Efter det att lagen om musikläroanstalter stiftades år 1986 har man i Finland bedrivit en grundlig och långsiktig musikfostran av barn och unga. Undervisningens resultat kan nu alla se.

En form av musikfostran har varit musiktävlingar, som arrangerats på flera orter i olika former. Dessa tävlingar har tydligt höjt musikpedagogins nivå i Finland och gjort det möjligt för såväl lärare som elever vid musikläroanstalter att få feedback av sitt eget arbete. Tävlingarna har också givit impulser och utgjort mål för utvecklandet av den egna färdigheten.

I de övriga nordiska länderna har man länge följt den finländska musikundervisningen. Enskilda lärare och rektorer för musikläroanstalter har bekantat sig med våra musikläroanstalter och har också varit observatörer vid tävlingar som arrangerats här.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Vid ovan nämnda icke-officiella nordiska kontakter har idén om att bilda ett forum kommit fram där nordiska musikstuderande och -lärare kunde få impulser från varandras arbete.

Nordiska musiktävlingar skulle kunna vara ett sådant tillfälle. Vid icke-officiella kontakter har man önskat att just Finland skulle ta initiativet i detta ärende och närmast av den orsaken att man i Finland arrangerat flera musiktävlingar. Därvid skulle man ha erfarenheter för arrangerandet av stora tävlingar.

Tonkonstkommissionen anser det vara viktigt att, om ett så stort projekt förverkligas, också tillräckligt stora resurser anvisas för projektet från Nordiska rådets sida, så att alla möjligheter att främja musikundervisning och göra den känd i de övriga nordiska länderna kunde utnyttjas.

Helsingfors den 25 oktober 1986

Viljo S. Määttä
Ordförande

Osmo Palonen
Sekreterare

Finlands muskläroinrättnings förbund rf.¹:

Förbundet har fört icke-officiella förhandlingar med nordiska musikpedagoger. Vid dessa diskussioner har man konstaterat att samnordiska tävlingar i musikpedagogiskt hänseende kunde vara ett givande sätt att utbyta nationella erfarenheter av musikundervisningen. I Finland har man under senaste tid arrangerat flera musiktävlingar. Därför skulle det vara naturligt att de första tävlingarna arrangerades här med tanke på den redan befintliga erfarenheten av arrangemangen. Att arrangera ifrågavarande tävlingar är dock i ekonomiskt hänseende en så tung uppgift att de enligt förbundets uppfattning inte kan arrangeras enbart med nationella medel. Med anledning av detta föreslår förbundet att Nordiska rådet för ändamålet reserverar tillräckliga resurser, som senare kunde tilldelas den instans som utses till den officiella arrangören av tävlingarna.

Helsingfors i december 1986

Finlands muskläroinrättnings förbund r.f.

Pentti Raitio
Ordförande

Osmo Palonen
Verksamhetsledare

Island

Musikkskolebestyrernes forening STS har i skrivelse den 31 oktober 1986 forklarat sig stödja medlemsförslaget.

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Kultur- og vitenskapsdepartementet finner medlemsforslaget interessant og stiller seg positivt til at forutsetningene for nordiske musikkonkurranser som nevnt ovenfor utredes nærmere. Utredningen bør i tilfelle skje i nært samarbeid med musikkhøgskoler og konservatorier i Norden, f.eks. ved at Nordisk Konservatorieråd trekkes inn i arbeidet.

Det bør også overveies å trekke de nordiske radio- og TV-selskapene inn i planleggingsarbeidet, ettersom massemediene bør ha en viktig funksjon i presentasjon og formidling av nordiske prosjekter av denne karakter, og ettersom det i radio- og TV-regi allerede finner sted konkurranser og konkurransepregede arrangementer for unge utøvere i Norden.

Av spørsmål som må vurderes grundig er det repertoirmessige grunnlag, som i tillegg til å fremme nordisk tonekunst bør være variert og egne seg for vurdering av deltakernes presentasjoner i orkester- og ensemblespill. Det er grunn til å advare mot en for utstrakt bruk av samtidsmusikk og bestillingsverk som grunnlag for konkurransene.

De økonomiske forutsetninger og organisatoriske forhold må utredes nøye. Departementet er i tilfelle enig i at en nordisk komité utpekes som ansvarlig organ for virksomheten, jf. pkt. 2 i medlemsforslaget.

Oslo, 3. desember 1986

Etter fullmakt

Olav Nyhamar

Byråsjef

Hans Berg

Førstekonsulent

Norsk kulturråd har i skrivelse den 6 november 1986 forklarat sig stödja medlemsförslaget.

Norsk musikerforbund:

Norsk musikerforbund har registrert at norske musikkstudenter sjelden får den samme konkurransetreningen på nasjonalt plan som studenter fra mange andre land oppnår. I forbindelse med senere deltakelse i interna-

sjonale konkurranser blir dette ofte et handikap som er vanskelig å kompensere.

I tillegg til de argumenter som er lagt til grunn i medlemsforslaget, burde en ny, nordisk orkester- og ensemblekonkurranse også ut fra dette ønskes velkommen.

Norsk musikerforbund støtter derfor forslaget om å utrede forutsetningene for å arrangere nordiske orkester- og ensemblekonkurranser for elever ved musikkundervisningsinstitusjoner (forslagets pkt 1).

Norsk musikerforbund forutsetter imidlertid at de berørte organisasjoner og institusjoner får anledning til å vurdere de nærmere enkelthetene i et slikt tiltak på grunnlag av den utredningen som gjøres.

Oslo, 30. september 1986

Norsk musikerforbund

Ase Kleveland

Odd Langklopp

Org. sekretær

Norsk musikkskoleråd (NOMU):

Først en liten korrigerig. I tittelen til medlemsforslaget brukes betegnelsen "elever i nordiska musikläroinrättningar". Dette er ikke uten videre det samme som "musikkstudenter" dersom man med denne betegnelse mener personer i yrkesrettet studium.

Opplærings- og utdanningssystemet i musikk i Finland er noe annerledes enn i Norge, idet de finske "musikläroinrättningar" omfatter hele spekteret av opplæring og utdanning fra begynnertrinnet til fullført utdanning. Man har et nett av det som betegnes "musikintitutter" som dels har en virksomhet som tilsvarende våre musikkskoler, dels også en mer videregående undervisning og utdanning på konservatorienivå, og på toppen den finske musikkhøgskolen "Sibeliusakademiet" i Helsingfors. Til og med denne har en musikkskoleavdeling.

Jeg tror de finske forslagsstillere har hatt disse forhold i tankene, og at de ønsker at de foreslåtte konkurranser ikke skal forbeholdes de egentlige musikkstudenter. Finnene satser sterkt på kvalitet og nivå, og så vidt jeg har forstått, har dyktige ensembler av forskjellige kategorier stilt sterkt i konkurransene, selv om musikerne har vært hentet fra lavere alderstrinn enn studentalder.

Uttrykket "musikkstudenter" bør erstattes med et annet for å unngå misforståelser.

De finske konkurransearrangører har gjennomført slike ensemblekonkurranser gjennom en årrekke og har hatt positive erfaringer. Når de nå

ønsker at også interesserte fra de andre nordiske land skal gis anledning til å være med på disse tiltakene, bør dette støttes, og betraktes som en verdifull form for nordisk samarbeid.

Den norske violinisten Ørnulf Boye Hansen har deltatt som jurymedlem ved en av de finske konkurranser for strykeinstrumenter. Han vil kunne gi opplysninger om sine inntrykk fra arrangementet.

Kristiansand, 4. november 1986

Norsk musikkskoleråd

Jørg Johnsen

Daglig leder

Sverige

Statens kulturråd:

Kulturrådet instämmer i att ett genomförande av förslaget kan innebära en stimulans för musikelever, inte minst när det gäller ökad kännedom om samtida nordisk repertoar. Det bör dock ankomma på musikutbildningens företrädare att närmare bedöma det pedagogiska värdet av de föreslagna musiktävlingarna.

Tävlingsarrangemang av detta slag kräver omfattande förberedelser, inte minst när det gäller olika praktiska frågor. Om det inte skall ske på ideell grund, medför det sannolikt betydande krav på ekonomiska och personella resurser. Detta gäller även genomförandet av tävlingarna. Det är angeläget att en kostnadsberäkning sker av vilka resurstillskott som eventuellt erfordras. Kulturrådet förutsätter att de föreslagna elevtävlingarna, om de genomförs, inte kommer att leda till ett minskat utrymme för det nordiska utbytet när det gäller färdigutbildade musiker.

Kulturrådet har inget att erinra mot att förutsättningarna för att arrangera nordiska orkester- och ensemblerävlingar för elever vid musikläroinrättningar utreds. Resultatet av utredningen bör vara vägledande för ställningstagande ang. en ev. nordisk tävlingskommitté.

Stockholm den 3 december 1986

Lars Engqvist

Hans Enflo

Musikhögskolan i Stockholm:

Intresset för musiktävlingar har i Sverige hittills varit ganska ringa. Några internationella tävlingar på professionell nivå av typ Sibeljustävling-

en (för violinister, Finland) förekommer inte. De nordiska musiktävlingarna i föreningen Nordens regi (med nationella uttagningstävlingar) åren kring 1970 lades av någon okänd anledning ned. Endast ett fåtal svenska musiker, sångare och ensembler har någon gång deltagit i de mera bemärkta internationella tävlingarna på kontinenten eller i USA, under de senaste åren dock i något större omfattning och med icke obetydlig framgång. Svenska körer, såväl vuxen- som barn- och ungdomskörer, har däremot varit flitigt representerade i internationella körtävlingar och i kraft av den höga svenska körnivån och med en rad högt kvalificerade kördirenter i spetsen varit mycket framgångsrika.

Nordiska konservatorierådet, de nordiska musikhögskolornas samarbetsorgan, har anordnat s. k. biennaler för unga nordiska solister i Köpenhamn 1980, Stockholm 1982, Oslo 1984 och i Helsingfors i november innevarande år. Dessa biennaler har haft formen av presentationskonserter – ca 12 under en vecka – och således ej varit tävlingar i vanlig mening, om än syftet varit detsamma. I praktiken har dock biennialerna haft ett tydligt inslag av tävlan, eftersom de som uttagits till dem måste kvalificera sig i uttagningar. Intresset för dessa biennaler har varit mycket stort från de unga musikernas och sångarnas sida och publikintresset likaså. Vid biennialen i Stockholm var Konserthusets stora sal och Berwaldhallen fyllda till sista plats vid sammanlagt fyra konserter och Grönwaldsalen mycket välbesatt vid ytterligare åtta kammarmusikkonserter.

Biennialerna har fått ekonomiskt stöd av Nomus, men huvuddelen av kostnaderna har burits av sponsorer i värdlandet.

I november 1987 anordnar konservatorierådet i nära samarbete med Sveriges radio/radiosymfonikerna en nordisk orkesterdiregentävling i syfte att stimulera återväxten av dirigenter och väcka intresse för dem bland orkesterinstitutionerna i Norden.

Den föreliggande motionen i Nordiska rådet ger inget klart besked om på vilken nivå de tänkta tävlingarna skulle anordnas. Uttrycket "musikläroinrättningar" kan tolkas som musikhögskolenivå, dvs. steget närmast professionell nivå, och hela skalan nedåt i färdighetshänseende till barnenssembler i kommunal musikskola och liknande.

Det är musikhögskolans uppfattning att nordiska tävlingar skulle verka stimulerande oavsett ålder och skicklighetsstadium. Utöver de i motionen nämnda musikformerna bör även körsång ingå. Det finns heller ingen anledning att utesluta individuella tävlingar av typ Maj Lind-tävlingen i Finland. De praktiska förutsättningarna att genomföra ett så ambitiöst tävlingsprogram måste utredas närmare, men sannolikt måste man anordna de olika tävlingarna i cykler, så att tävlingar på visst instrument eller för viss ensembleryp återkommer med jämna tidsintervall.

Tanken att till tävlingarna även knyta kompositionsuppdrag till nordiska komponister hälsas med tillfredsställelse men varför inte kompositionstävlingar för unga komponister?

Musikhögskolan anser sammanfattningsvis att förutsättningarna och formerna för nordiska musiktävlingar behöver övervägas närmare och en långsiktig handlingsplan göras upp. En sådan utredning, som musikhögskolan gärna i någon form deltar i, bör avse vilka tävlingsformer (instrument, ensembler, åldersgrupper etc.) som kan komma i fråga såväl som de praktiska förutsättningarna.

Stockholm den 27 oktober 1986

På musikhögskolans i Stockholm styrelses vägnar

Ingemar Gabrielsson

Ordförande

Musikhögskolan i Malmö:

I förslaget talas det om musikläroinrättningar, menar man med detta musikhögskolor eller exempelvis folkhögskolor eller kommunala musikskolan? Det är givetvis av stor vikt att detta klargörs.

Om vi förutsätter att man avser musikhögskolor har vi följande synpunkter.

En förutsättning för musikhögskolestuderandes möjligheter att delta i ensemblerävlingar är, att skolan tar ett aktivt ansvar i ett förberedelsearbete. Det innebär exempelvis för orkestertävlingen att orkesterverksamheten under en period måste helt inriktas på tävlingsmedverkan. På samma sätt måste deltagande i övriga föreslagna tävlingsserier förberedas oerhört nog. Detta innebär då att andra viktiga utbildningsmål måste åsidosättas under en period. I ett sådant perspektiv är vi ytterst tveksamma till denna typ av tävlingar. Det får inte bli så att utbildningens mål äventyras av kortsiktiga tävlingsmålsättningar. Risken är att tävlingen blir en tävling mellan skolorna t. o. m. en prestigetävling, vilket totalt inte gagnar musikutbildningen och utvecklingen vid musikhögskolorna. För den kommunala musikskolan och för annat frivilligt ungdomsmusikutövande kan tävlingarna med största sannolikhet ha mycket stimulerande effekter.

Om det skall förekomma ensemblerävlingar bör det i så fall för musikhögskolans del begränsas till att gälla kammarmusik. Detta ligger mer i linje med skolans målsättning och får heller inte så styrande effekt på skolans totala verksamhet och inriktning, som orkestertävlingar. För övrigt förefaller det oerhört omständigt och kostsamt att genomföra större ensemblerävlingar med symfoniorkester eller blåsorkester.

Malmö den 18 november 1986

Stieg Ferneborg

Utbildningsledare

Martin Martinsson

Bitr. utbildningsledare

Rikskonsserter:

Rikskonsserter kan i stort instämma med statens kulturråds yttrande i detta ärende (*se ovan*). Vi har även sänt förslaget vidare till de två musikhögskolor i Sverige, som förutom Stockholm har musikerlinjer nämligen Göteborg och Malmö. Från Malmö har vi fått svar.

Vi vill också påpeka, att det i Sverige sedan några år redan pågår tävlingar för blåsmusiker nämligen SM för blåsorkestrar och SM för brassband. De förstnämnda arrangeras i regi av RSAO (Riksförbundet Sveriges amatörorkestrar) och RUM (Riksförbundet unga musikanter). SM för blåsorkestrar genomföres för tredje året den 31 januari i Jönköping. Även Nordiska mästerskap har anordnats inom dessa områden.

Ett annat projekt är Musik direkt, som den svenska sektionen av den internationella federationen Jeunesses Musicales. Musik för ungdom startat i år.

Förutsättningarna för att arrangera tävlingar enligt det nu aktuella förslaget bör naturligtvis närmare utredas, innan några beslut fattas. I en sådan utredningsgrupp vill vi föreslå att en representant för Musik för ungdom ingår liksom ordföranden i Rikskonserters blåsmusikkonsultgrupp, Leif A Jansson, Jönköping, som varit jurymedlem i ovan omnämnda tävlingar under flera år.

Stockholm den 22 januari 1987

Sten Danielsson
Programdirektör

Svenska kommunförbundet:

Över hela världen förekommer individuella tävlingar, där unga musiker får tillfälle att visa sina instrumentala eller vokala färdigheter. Sådana tävlingar har flera syften. Det viktigaste är att ge den unga musikanten tillfälle att mäta sina krafter med artister från andra länder och därigenom få ett mått på sin förmåga. Ett annat syfte är att skapa ett tillfälle för arrangörer runt om i världen att rekrytera nya och spännande solister. Ett tredje och ofta förbisett syfte är att ge möjligheter att jämföra utbildningskvaliteten vid olika musikhögskolor eller hos enskilda pedagoger.

Styrelsen delar förslagsställarnas uppfattning att orkester- och ensembletävlingar kan ha stor betydelse för ensemblespelets ställning vid musikläroinrättningarna. Under förutsättning att de olika prisvinnande ensembleterna ges rikliga möjligheter att konserterar runt om i Norden, kan tävlingarna även tjäna som sporre för ensembles medlemmar. Det är också ett utmärkt sätt att bland unga musikanter sprida kännedom om ny nordisk

musik, om förslagsställarens intentioner att beställa tävlingsverk hos nordiska tonsättare följs.

Styrelsen känner alltså sympati för förslaget grundidé – även om det enligt styrelsens mening kan vara motiverat att tona ned tävlingsmomentets betydelse och mera inrikta sig på att bereda flera ensembler inom varje genre tillfälle att turnera och göra skivinspelningar. Vad styrelsen inte kan bedöma är de finansiella förutsättningarna för idéns praktiska förverkligande. Den aspekten måste givetvis ägnas uppmärksamhet vid frågans fortsatta handläggning.

Stockholm den 10 oktober 1986

Svenska kommunförbundet

Lars Eric Ericsson

Sveriges radio AB:

– – – Med anledning härav vill vi avge följande yttrande, som utgör synpunkter framförda av Riksradios musikredaktion.

Det är angeläget att på många sätt stärka såväl den svenska som den nordiska tonkonsten och dess förutsättningar. SR ser därför med tillförsikt på att initiativ tas från Nordiska rådets sida för att förbättra situationen för unga nordiska musiker och ensembler.

Genom hittillsvarande programverksamhet har SR kunnat notera, att situationen med tävlingar inom det seriösa musikområdet har haft olika förutsättningar och attitydsmässigt värderats på olika sätt inom Norden. Därvid har tävlingar inom detta område varit mycket blygsamt förekommande i Sverige, medan situationen – som förslagsställarna påpekar – varit påtagligt mer aktiv i Finland.

Vi har dock kunnat notera, att situationen för och attityden gentemot musiktävlingar förändrats i Sverige på ett sådant sätt, att öppenheten och beredvilligheten att acceptera förekomsten av dessa numera är betydligt större än tidigare.

Anledningen till detta, tror vi, ligger i en annan värdering av tävlingens syften och resultat än tidigare.

I det internationella musiklivet är det idag än mer väsentligt med en aktiv marknadsföring än tidigare. Särskilt tydligt framstår detta vad solister anbelanger. En framträdande placering i en internationell eller nationell musiktävling är ett vägande argument för en konsertgivande institution i vederbörandes engagemangspolitik. En framträdande placering betyder dessutom att vederbörande artist fokuseras i massmedia, vilket också är väsentligt för engagemangsmöjligheterna.

Anser man, med andra ord, att syftet med olika musiktävlingar är att

skapa uppmärksamhet och ett ökat antal arbetstillfällen för unga musiker snarare än att genomföra en tävling, där bedömningsgrunderna under stundom kan vara ytterst subtila för att inte säga omätbara, blir en förändrad attityd naturlig.

SR ställer sig alltså i princip positiv till åtgärder, som syftar till att ge unga tonkonstnärer större möjlighet till engagemang.

Vi vill dock göra förslagsställarna uppmärksamma på några särskilda omständigheter, som har konsekvenser för möjligheterna till ett realiserande.

Om man primärt avser att dessa tävlingar skulle vända sig till ensembler/orkestrar, kommer kostnaderna för transporter och uppehälle för de tävlande att utgöra en mycket stor del av det samlade ekonomiska resultatet.

Med hänsyn till de pedagogiska och fostrande mål förslagsställarna primärt vill uppnå med denna tävling, kan man också överväga, om det inte i stället vore angelägnare att förbättra förutsättningarna ekonomiskt för andra internordiska musikevenemang med pedagogiska syften. Exempel på detta kan vara de årliga kurserna i Elverum i Norge – Nordiska ungdomssymfonikerna – eller Nordiska Ungdomsorkestern i Lund. Båda dessa institutioner har de nordiska musikhögskolorna/motsv. som rekryteringsgrund och arbetar med internationella lärare/dirigenter under sommarferierna.

Man kan därutöver notera, att deltagare i ungdomsorkestrar/ensembler efter studietiden kommer att lämna sina respektive ensembler för att söka sig andra arbetsuppgifter/anställningar.

Mer angeläget kan det därför vara att lägga ner intresse och ekonomiska resurser på unga sång- och instrumentalsolister samt dirigenter för att underlätta för en lansering till nationella och internationella arbetsmöjligheter.

Nordiska konservatorierådet – de nordiska musikhögskolornas samarbetsorgan – har sedan 1980 drivit en försöksverksamhet med denna motivering under namnet "Nordisk Biennal för Unga Solister". Senaste upplagan av denna exposé av de mest lovande solisterna vid våra nordiska musikhögskolor ägde rum i Helsingfors i november 1986. Resultatet av verksamheten har varit mycket gott. En omgång återstår 1988 i Reykjavik.

Därefter kommer konservatorierådet att ta ställning till hur en eventuell fortsättning i ansträngningarna att hjälpa unga solister med en framtida karriär skulle se ut. Ett möjligt alternativ är i så fall en permanent nordisk musiktävling.

Det vore synnerligen angeläget att i detta sammanhang ge ett samlat nordiskt stöd för en fortsatt verksamhet.

Beträffande dirigentproblematiken har Nordiska Konservatorierådet tagit initiativ till en gemensam tävling för unga nordiska dirigenter. Den första upplagan av den nordiska dirigenttävlingen kommer att äga rum i

Stockholm i samarbete med Musikradion och Radiosymfonikerna i Berwaldhallen hösten 1987.

Också här finns behov av ekonomiskt stöd från internnordiskt håll.

Den allmänna ambitionen att ge möjligheter till tonsättarbeställningar är synnerligen angelägen med hänsyn till komponisternas särskilda situation.

SR ställer sig positiv till ett internnordiskt samarbete på musiktävlandets område samtidigt som vi pekar på vissa möjliga alternativ.

SR ser det sålunda som positivt

att förutsättningarna för internnordiska musiktävlingar i vidaste mening utreds

att för detta ändamål en nordisk kommitté utses samt

att hänsyn i detta kommittéarbete tas till vad ovan anförts.

Stockholm den 24 november 1986

Sveriges radio AB

Örjan Wallqvist

STIM – Svenska tonsättares internationella musikbyrå

Förslaget är ett utmärkt komplement till övrigt nordiskt samarbete. Att låta musiker spela andra länders musik är ett av de bästa sätten att sprida kännedom om ny musik. Det utgör ett konkret och handfast sätt att samarbeta på mellan de nordiska länderna som kan ge även långsiktiga resultat.

Vi ställer oss positiva till förslaget, eftersom det dessutom främjar ny musik. Tanken är ju att göra särskilda beställningar som orkestrar och ensembler skall tävla med. Denna inriktning av tävlingen är särskilt lovvärd, eftersom de flesta andra tävlingar som finns är inriktade på den traditionella repertoaren.

Ett komplement till tävlingen vore att bjuda in utomnordiska journalister och musikfolk, så gör man den nordiska musiken ytterligare en tjänst, genom att man presenterar dels ny nordisk musik, dels nya nordiska musiker.

Önskvärt vore också att en eventuell tävling fick omfatta alla musikgenrer som det ges undervisning i, dvs. även jazz exempelvis i storbandsform etc.

Vi vill särskilt framhålla att Nordiska rådet bör avsätta medel, utöver de för inbjudningar av utomnordiska journalister, även för stämutskrifter och eventuella hyreskostnader för de verk som är tänkta ingå i tävlingen. När det gäller stämutskrivningsfrågan är situationen något olika i de nordiska länderna, eftersom i Sverige den bekostas av privata medel medan i exem-

pelvis Danmark och Norge samhället står för dessa. Svenska MIC är naturligtvis villigt att ställa upp och hjälpa till att ordna det rent praktiska i samband med utskriften av stämmorna på sedvanligt sätt.

Stockholm den 28 november 1986

STIM – Svenska tonsättares internationella musikbyrå

Sten Hansson
Vice ordförande i STIMs styrelse

Håkan Gezelius
VD i STIM samt ordförande
i Svenska MIC-styrelsen

Riksförbundet Unga musikanter (RUM):

Definition

Vi förutsätter att med musikläroinrättning avses såväl musikhögskola, folkhögskola som kommunal musikskola och med dessa jämförbara institutioner i de övriga nordiska länderna.

Allmänt om tävlingar

Enligt vår uppfattning är seriöst arrangerade tävlingar ett viktigt stimulansmedel för unga musiker. Inte minst tävlingar i ensemble- och orkesterformationer har visat sig locka deltagare och ge förutsättningar för såväl musikalisk som social utveckling.

Förefintliga tävlingar

Sverige

RUM bedriver sedan många år nationella tävlingar, i samverkan med organisationer och institutioner, för såväl orkestrar som solister. Enligt RUM:s långtidsplan skall denna verksamhet utvidgas till fler ensembleformer.

Norden

Inom Nordisk Amatörmusikunion (NAMU), där RUM är en av de svenska medlemsorganisationerna, drivs sedan många år tävlingar för blåsorkestrar och sedan 1985 även tävlingar för solister. Så snart tävlingsverksamheten utvecklats i de olika medlemsländerna kommer NAMU att ta upp fler ensembleformer på sitt tävlingsprogram. Närmast i tur står tävlingar för mindre stråkensembler.

Behov av nya tävlingar

Enligt vår uppfattning finns det anledning att utveckla tävlingsverksamheten i Norden. Det är härvid viktigt att beakta de olika behoven för ungdom-

mar på olika utvecklingsnivåer. Att utgå från vilken typ av läroinrättning som ungdomarna är verksamma i förutsätter dock att utbildningen är likformigt organiserad i de olika länderna. Enligt vår uppfattning gäller denna förutsättning endast på musikhögskolenivå. Som exempel på olikheterna på övriga nivåer, kan nämnas att huvuddelen av musikutbildningen i Norge sker i föreningslivets regi utanför institutionerna, medan den i Sverige sker i den kommunala musikskolan.

Det borde därför vara lämpligast att bygga verksamheten kring de nationella och nordiska organisationer som organiserar ungdomar både i och utanför musikläroinrättningarna.

RUMS:s förslag till åtgärder

RUM anser att tävlingar för unga musiker som studerar eller studerat vid musikhögskola bör kunna utvecklas genom samverkan mellan musikhögskolorna i Norden.

RUM anser vidare att tävlingar för ungdomar under musikhögskolenivå bör utvecklas genom stöd från Nordiska rådet till förefintliga nordiska organisationer såsom NAMU.

Linköping den 26 november 1986

Riksförbundet Unga musikanter

Perry Göransson
Förbundsordförande

Musiklärarnas riksförening (MR):

MR konstaterar att ny nordisk musik f. n. presenteras bl. a. i regi av Musik för Ungdom, som är den svenska sektionen av Jeunesse Musicales, och av Ung Nordisk musik (UNM). Icke desto mindre anser MR att de föreslagna tävlingarna skulle bli ett vältillkommet tillskott till möjligheterna att presentera musik och musiker för en nordisk publik.

MR har inga invändningar mot de tävlingskategorier som föreslås, men kan också tänka sig en vokal avdelning med kör- och ensemblesång.

MR är medlem i en organisation för nordiska musikpedagogföreningar, Nordisk musikpedagogisk union. Ev. kunde någon representant för NMPU ingå i den av rådet föreslagna tävlingskommittén.

Malmö den 22 januari 1987

Lars Nordstedt
Ordförande

Medlemsförslag

om ett nordiskt åtgärdsprogram i syfte att rädda havsmiljön

(Väckt av Páll Pétursson och Karin Söder)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Danmark

Miljøministeriet:

Ministeriet skal i den anledning oplyse, at de nordiske lande allerede i en årrække har samarbejdet om havmiljøspørgsmål. Samarbejdet har omfattet både faglige aktiviteter i Skagerrak og Kattegat samt Østersøen, og en koordinering af landenes holdning i internationale havkonventioner.

Folketinget vedtog den 18. november 1986 en dagsorden, som opfordrer regeringen til at stoppe alle ulovlige udledninger af spildevand til bl. a. havet, og udarbejde en samlet plan som reducerer udledningerne af kvælstof med 50 % og fosfor med 80 % inden for 3 år. Arbejdet med udformningen og opfølgningen af disse planer vil blive drøftet med de nordiske lande og afstemt med arbejdet i andre internationale fora, hvor havmiljøet er på dagsorden.

De nordiske miljøministre drøftede bl. a. havmiljøet på mødet i Oslo 22. oktober 1986, hvor der var enighed om fortsat at prioritere dette arbejde højt.

Miljøministeriet kan således konstatere, at medlemsforslaget underbygger et arbejde, som allerede er igangsat på regeringsplan mellem de nordiske lande, og man skal således ikke udtale sig imod en vedtagelse af medlemsforslaget.

København, den 23. december 1986

Axel Kristiansen

Danmarks Naturfredningsforening:

Foreningen kan fuldt ud tilslutte sig de internationale tiltag som absolut nødvendige i løsningen af den grænseoverskridende vand- og luftforurening.

Danmarks Naturfredningsforening vil gerne bidrage til rådets arbejde ved at fremsende de to resolutioner fra foreningens repræsentantskabsmøde i efteråret 1986 og foreningens 6-punkts program "Red Havet Omkring Danmark Nu" samt brev til Statsministeren (se Bihang 1-4).

Jeg kan i øvrigt oplyse, at Danmarks Naturfredningsforening i øjeblikket arbejder på en målsætningsplan vedrørende luftforurening.

København, den 17. december 1986

Stig Helmig

BIHANG 1

Resolution vedr. iltsvind i indre danske farvande vedtaget på Danmarks Naturfredningsforenings repræsentantskabsmøde i Herning den 11. oktober 1986

I denne uge har vi igen oplevet en alvorlig iltmangel i store dele af Kattegat. Det har fået katastrofale følger for livet og for fiskeriet i disse områder. Og i løbet af sommeren har vi set tilsvarende situationer i andre dele af vore indre farvande, ja endog i Nordsøen.

For 5 år siden fik vi de første advarsler med tilfælde af fiskedød mange steder ved vore kyster. Siden da er der kommet en række rapporter, der redegør for årsagerne, men endnu er der ikke taget nogen afgørende skridt til at forbedre situationen.

Danmarks Naturfredningsforening skal derfor opfordre Miljøministeren og de lokale myndigheder i amter og kommuner til omgående at tage skridt til at sikre, at livet fortsat kan bevares i vore farvande gennem

1. en kraftig reduktion i spildevandsudledningerne her og nu,
2. en betydelig begrænsning af udsivning og udledning af næringssalte.

Situationen er så kritisk nu – og så godt belyst – at der ikke er grund til yderligere tøven med at gribe ind.

BIHANG 2

Resolution vedr. luftforurening, vedtaget på Danmarks Naturfredningsforenings repræsentantskabsmøde i Herning 11. oktober 1986

Der er i dag bevis for, at luftforureningen skader naturen. Derfor må forureningen nedsættes betydeligt, og især af forsurende stoffer, såsom svovldioxid og kvælstofforbindelser.

Den såkaldte 30%-klub, bestående af en række europæiske industrilande, har vedtaget at nedsætte svovlforureningen med 30 % inden 1993. Tallet 30 % er sat politisk. Det har ikke sammenhæng med, hvad naturen faktisk kan tåle. De nyeste videnskabelige undersøgelser viser, at den nødvendige nedsættelse skal være mindst 80 % inden 1993 og 90 % på længere sigt. Herved nedsættes belastningen til den størrelse, som naturen netop kan neutralisere.

Luftforureningen med kvælstofforbindelser fra industri, trafik og landbrug må nedsættes med 75 % inden 1995. Mindre luftforurening opnås først og fremmest ved nedsat energiforbrug, bl. a. ved isolering, anvendelse af energibesparende apparater og trafikmidler. Også en nedsættelse af priserne på naturgas, en 20 % lavere pris på blyfri benzin samt tvungen rensning af udstødnings fra biler vil medvirke til en betydelig nedsættelse af luftforureningen.

Danmarks Naturfredningsforening opfordrer den danske Regering til at gå foran med den nødvendige nedsættelse af luftforureningen. Samtidig må Regeringen forstærke påvirkningen af vore nabolande for at reducere luftforureningen over grænserne.

BIHANG 3

Danmarks Naturfredningsforenings handlingsprogram i 6 punkter: Red Havet Omkring Danmark Nu!

1. *De kommunale rensningsanlæg*, der ikke virker, må bringes i orden inden for 6 måneder.

2. *Alle kommunale rensningsanlæg* må omfatte biologisk og kemisk rensning inden for 2 år. – Udgifter til rensningsanlæg må tages ud af indenrigsministerens begrænsning af kommunernes anlægsudgifter. Tværtimod må staten give lån til de kommuner, der ikke har råd til de nødvendige rensningsanlæg.

3. *Landbrugets ulovlige udledninger* må bringes til ophør inden for 6 måneder.

4. *Landbrugets samlede belastning af miljøet* med gødningsstoffer må halveres inden for 2 år. – Tilskudsordninger – både danske og EF – må laves om nu, så landmanden tilskyndes hertil og til yderligere nedbringelser.

5. *Industriens ulovlige udledninger* må bringes til ophør inden for 6 måneder.

6. *Alle udledninger fra industrien* – både påbegyndt før og efter miljø-

beskyttelsesloven af 1973 – må gennemgås og nyvurderes inden for 2 år. – De vejledende krav fra miljøstyrelsen må strammes i overensstemmelse med ny tekniske muligheder og ny viden om belastningen af miljøet.

Den 19. oktober 1986

BIHANG 4

Skrivelse till statsminister Poul Schlüter från Danmarks Naturfredningsforening

På baggrund af den meget alvorlige situation i de indre danske farvande sender Danmarks Naturfredningsforening vedlagt foreningens handlingsprogram i 6 punkter: *Red Havet Omkring Danmark Nu!*

Danmarks Naturfredningsforening vil hermed opfordre regeringen til at iværksætte handlingsprogrammet nu.

Danmarks Naturfredningsforening deltager gerne meget hurtigt i forhandlinger med regeringen om handlingsprogrammets iværksættelse.

De foreslåede initiativer retter sig først og fremmest mod iltsvind, som er den mest akutte trussel mod vore have. For så vidt angår de øvrige belastninger vil foreningen snarest fremkomme med tilsvarende forslag.

En ligelydende skrivelse er sendt til miljøminister Chr. Christensen, fiskeriminister Lars P. Gammelgaard, indenrigsminister Knud Enggaard og landbrugsminister Britta Schall Holberg.

Genpart af dette brev er samtidig sendt til orientering til Kommunernes Landsforening, Amtsrådsforeningen, Hovedstadsrådet, De samvirkende danske Landboforeninger, De danske Husmandsforeninger, Tolvmandsforeningen og Industrirådet.

København, den 20. oktober 1986

P. f. v.

Svend Bichel

David Rehling

Verdensnaturfonden (WWF) Danmark har i skrivelse den 11 december 1986 förklarar sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Finland

Jord- och skogsbruksministeriet:

Jord- och skogsbruksministeriet anser att de nordiska länderna borde sträva till en möjligast enhetlig tillämpning av de havsskyddskonventioner som berör dessa länder. Ministeriet förhåller sig därför positivt till medlemsförslaget och finner det påkallat att möjligheterna att åstadkomma ett

gemensamt nordiskt åtgärdsprogram utreds samt att ett sådant program utarbetas. Ministeriet önskar emellertid framhålla att, som en följd av olikheterna mellan de havsområden som kommer att beröras av programmet, de olika nordiska ländernas målsättningar i fråga om skyddet för havsmiljön och de erforderliga åtgärderna delvis kan vara olikartade eller innehålla olikartade preferenser.

Helsingfors den 3 november 1986

Matti Kekkonen
Avdelningschef

Aaro Haverinen
Byråchef

Havsforskningsinstitutet:

Förslaget som gjorts i syfte att skydda havsmiljön har av allt att döma sin grund i den minskning av syre och syrebrist som upptäckts i vattnet nära havsbotten, vilket i sin tur har lett till förintelse av bottenfauna. Det i förslaget framförda påståendet att det i Atlanten skulle existera döda havsbottnar, torde ha sin grund i det tillstånd som de förorenade områdena på USA:s västkust befinner sig i. Det bör här framföras att den i översättningen av argumentationen omnämnda kejsarhummer ej förekommer i Östersjön. Däremot stämmer det att sälbestånden i Östersjön, Kattegatt, Skagerrak och Nordsjön lider av miljögifterna. Den i beskrivningen av förslaget bakgrundsfakta omnämnda försurningen är ett insjöproblem som inte påverkar havens tillstånd. Uttrycket "Tillgång till rent vatten hör till grundförutsättningarna för mänsklighetens existens" som framförts i lägesbeskrivningen torde i huvudsak syfta på tillgång till sötvatten.

Om medlemsförslaget skall förverkligas bör argumentationsdelen och lägesbeskrivningen omformuleras så, att endast ändamålsenliga fakta framförs.

I slutet av medlemsförslaget framförs två förslag. I det första av dem framläggs en rekommendation till Nordiska rådet att snarast låta utarbeta ett program om åtgärder som bör vidtagas för förbättrandet av havsmiljön. Formuleringarna av medlemsförslaget vet kanske inte vilka åtgärder som redan vidtagits eller som är under planering till gagn för havsmiljön. De nordiska länderna har anslutit sig till många internationella och bilaterala överenskommelser som alla också innefattar åtgärdsprogram. Den ur Finlands synpunkt viktigaste havsskyddskonventionen är konventionen om skydd av Östersjöområdet marina miljö (Helsingforskonventionen). Till denna har förutom Sverige och Danmark också de övriga randstaterna

kring Östersjön anslutit sig. Avtalet reglerar dumpning från land och fartyg samt sänkning av avfall i havet. I avtalet ingår också uppföljning av radioaktiva ämnen i Östersjön samt luftburen belastning. Regelbundet gör man en värdering av Östersjöns tillstånd.

Nedan anges de viktigaste fördragen:

- Konvention om skydd av Östersjöområdets marina miljö.
- Konvention om förhindrande av havsförorening genom oljeutsläpp (London 1954).
- Förordning om bringande i kraft av 1973 års internationella konvention om förhindrande av förorening från fartyg (London 1973).
- Konvention om förhindrande av havsförorening genom dumpning av avfall och andra ämnen.
- Konvention om förhindrande av havsförorening genom dumpning från fartyg och luftfartyg.
- UNEP:s regionala konventioner om skydd av havsmiljön.
- Konvention om förhindrande av havsförorening genom utsläpp från land.
- Konvention rörande fisket och bevarandet av de levande tillgångarna i Östersjön och Bälten.
- Miljöskyddskonventionen mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige.
- Överenskommelse mellan Sverige, Finland, Danmark och Norge om samarbete i fråga om åtgärder mot oljeförorening av havet.
- Konvention om samarbete för skyddande av Nordsjön mot förorening genom oljeutsläpp.
- Samarbete mellan Finland och Sverige i Bottniska viken-kommittéen.
- Samarbete mellan Finland och Sovjetunionen i Finska viken-arbetsgrupp.
- Samarbete mellan Sverige och Danmark inom Öresund-Kattegatt området.
- Samarbete mellan Sverige och Sovjetunionen i egentliga Östersjön.
- Samarbete inom vattenskydd mellan OECD-länderna.
- Vattenskyddssamarbete inom ECE.
- Vattenskyddssamarbete inom EC.
- Vattenskyddssamarbete mellan SEV-länderna (Rådet för ömsesidigt ekonomiskt bistånd).
- ICES:s (International Council for Exploration of the Sea, Internationella Rådet för frågor om Exploatering av Havet) samarbete inom havsskyddsforskning.

Förutom dessa har FN:s underorganisationer en del kommittéer och arbetsgrupper för skyddande och forskning av haven.

Att utforma ännu ett nytt program verkar som slöseri av befintliga resurser.

Det i medlemsförslaget omnämnda utbytet av kunskap och forsknings-samarbete för skyddandet av havet har kommit igång relativt bra.

Den andra delen i medlemsförslaget, där man rekommenderar "De nordiska regeringarna att på internationell nivå gemensamt befrämja att man vidtar mera konkreta åtgärder med syfte att förbättra havsmiljön", är

däremot ett förslag som starkt bör understödats. Att de nordiska länderna uppträder som gemensam front i ovannämnda och andra organisationer är förmodligen den väg som initiativtagarna till medlemsförslaget försöker finna. Inget vidsträckt havsområde, inte ens Östersjön, Skagerrak eller Kattegatt kan rengöras endast genom nordiska vattenskyddsåtgärder utan det krävs mera omfattande internationella åtgärder. I de nordiska länderna och i synnerhet i Finland och Sverige har man kommit längst med förverkligandet av redan föreslagna havsskyddsåtgärder i internationella organisationer. Därför kan de genom att agera gemensamt fordra lika konkreta åtgärder för skyddandet av haven av andra stater.

Helsingfors i november 1986

Aarno Voipio
Överdirektör

Paavo Tulkki
Avdelningschef

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen konstaterar att för landskapet Åland, som är omflutet av nord-och sydgående havsströmmar, är en ren havsmiljö ett livsvillkor.

Många av de i medlemsförslaget beskrivna miljöproblemen har allvarligt oroat landskapsstyrelsen. Landskapsstyrelsen har därför med tillfredsställande konstaterat att det redan pågår ett omfattande internationellt samarbete kring skyddet av Östersjöns marina miljö. Ytterligare åtgärder bör dock vidtagas. Viktigt är härvid att befintliga och planerade åtgärdsprogram kompletteras med likartade analys- och kontrollprogram, vars syfte skulle vara att snabbare kunna påvisa huruvida vidtagna åtgärder ger önskad effekt. Särskilt angeläget är detta då det är fråga om bioackumulering av nya miljögifter i marina och kustnära områden.

Landskapsstyrelsen omfattar därför helt de motiveringar som framförs i medlemsförslaget och anser att det bör vara ett nordiskt intresse att i skyndsam ordning utarbeta ett åtgärdsprogram i syfte att rädda havsmiljön och förordar sålunda medlemsförslaget.

Mariehamn den 11 december 1986

Gunnevi Nordman
Viceantråd

Carl Storå
Fiskeriintendent

Island

Sosialministeriet¹:

Det henvises till Deres brev av 6. november d. å. angående medlemsforslag i Nordisk Råd (A 767/s) om arbeidsprogram for tiltak mot forurensning av havet.

Sosialministeriet går inn for forslaget og understreker nødvendigheten av å undersøke mulighetene for å oppnå enighet om et nordisk tiltaksprogram i den hensikt å sikre at det blir oppnådd størst mulig samordning ved gjennomføringen av vedtak som angår beskyttelse av havet og vedrører de nordiske land.

Reykjavík, 17. desember 1986

P.v.a.m.

Hólmfríður Snæbjörnsdóttir

Norge

Fiskeridepartementet:

Fiskeridepartementet vil vise til at det i regi av Det internasjonale havforskningsråd, ICES, i 1983 ble igangsatt et samarbeid mellom danske norske og svenske havforskningsmiljø om forurensningssituasjonen i Skagerrak og Katttegat. I rapporten fra arbeidsgruppen blir det sterkt anbefalt at det nedsettes en permanent gruppe med havforskere fra de tre land, som skal videreføre arbeidet med å kartlegge forurensningen i Katttegat og Skagerrak.

Videre eksisterer det en overvåkingsgruppe for Østersjøen med representanter fra nordiske land og områdets ikke-nordiske stater, samt en gruppe for Nordsjøen med representanter fra de nordiske land, Storbritannia og mellom-europeiske stater.

Fiskeridepartementet vil på bakgrunn av foreliggende høringsuttalelser fra Norges Fiskeriforskningsråd og Fiskeridirektoratets Havforskningsinstitutt anbefale at et felles nordisk tiltaksprogram igangsettes for beskyttelse av miljøet i havet.

En vil legge til at det etter Fiskeridepartementets vurdering er av betydning for utarbeidelsen av et nordisk tiltaksprogram, at det opprettes

¹ Yttrandet översatt från isländska.

kontakt med de nevnte grupper som allerede arbeider med tiltak for bedret havmiljø i Østersjø- og i Nordsjøområdet.

Oslo, 15. desember 1986

Trond S. Paulsen
Ekspedisjonssjef

Marius Hauge
Byråsjef

Miljøverndepartementet:

Miljøverndepartementet har vurdert medlemsforslaget og stiller seg litt tvilende til hensiktsmessigheten av det svenske forslaget. Det eksisterende internasjonale arbeidet innenfor Oslo-, Paris-, og London-konvensjonen, Bonn-, København- og Helsingfors-avtalen er allerede utpreget tiltaksorientert. Vi vil i denne forbindelse også nevne Nordsjøkonferansen. De nordiske land har et aktivt samarbeide i Nordisk kontaktgruppe for internasjonale havforurensningsspørsmål, hvor konvensjonsarbeidet og nordiske standpunkt og forslag blir diskutert.

Dersom de øvrige nordiske land stiller seg positive til dette medlemsforslaget, ser vi ingen grunn til å blokkere forslaget. Vi mener i så fall at arbeidet bør legges til den eksisterende nordiske kontaktgruppen for havforurensningsspørsmål.

Oslo, 12. desember 1986

Per Antonsen
Førstekonsulent

Rune Bergstrøm

Norges allmennvitenskapelige forskningsråd (NAVF):

Vedlagt ligger et forslag fra Svein Sundby, rådsmedlem i Rådet for Naturvitenskapelig Forskning i NAVF (*se Bihang*). Det foreslås at Nordisk Råd kommer i dialog med en skandinavisk forprosjektgruppe i ICES (International Council for the Exploration of the Sea), som vil arbeide med forurensningssituasjonen i Skagerak og Kattegat.

Oslo, 8. oktober 1986

Rådet for naturvitenskapelig forskning

Morten Jødal
Konsulent

I bekjempelsen av forurensningen i Nord-Europas havområder er det viktig å skille mellom ulike regioner og ulike typer forurensning både når det gjelder å dokumentere spredning og virkning, og når det gjelder å iverksette konkrete tiltak mot forurensningen.

Den kraftigste forurensningen er konsentrert til deler av kystområdene rundt de Britiske øyer, Tyskebukta, de sørlige deler av Nordsjøen, Østersjøen og Kattegat. Langs norskekysten er den alvorligste forurensningen konsentrert til enkelte fjordsystemer. Forurensningen er altså først og fremst et randproblem og ikke et altomfattende problem i hele Nordsjøbasenget. Dette gjør imidlertid ikke problemstillingen mindre alvorlig, da den vesentligste delen av produksjonen i havet nettopp er konsentrert til de forurenede randområdene.

Når det gjelder ulike typer forurensning vil både spredning og virkning være forskjellige, og virkningen kan dessuten slå forskjellig ut i ferskvann/brakkvann og saltere sjøvann. Pålitelig dokumentasjon er fundamentet for konkrete tiltak mot forurensning, og det krever en nøye avgrensning av de ulike problemstillingene.

Gjennom Det internasjonale havforskningsråd (ICES, International Council for the Exploration of the Sea) har Norge et bredt samarbeid med de andre Nordsjølandene når det gjelder forvaltningen av fiskeressursene. Dette samarbeidet gjelder også havklimaundersøkelser og forurensningsundersøkelser.

Når det gjelder de "felles" skandinaviske havområder ble det i 1983 nedsatt en skandinavisk arbeidsgruppe i regi av ICES om forurensningssituasjonen i Skagerrak. Arbeidsgruppen anbefalte i sin konklusjon at det burde opprettes et permanent samarbeid mellom de skandinaviske landene om miljøforholdene i Skagerrak og Kattegat. Et slikt tiltak er dessuten blitt fremmet av Dansk nationalråd for oceanologi og er seinere blitt støttet av Svenska havforskningsforeningen og Norske havforskeres forening. I 1987 er det planlagt et forprosjekt om dette hvor havforskere fra Norge, Sverige og Danmark skal komme sammen og drøfte en koordinert innsats. Vi anbefaler at Nordisk Råd kommer i dialog med denne gruppen.

Bergen, 5. desember 1986

Svein Sundby
Rådsmedlem i NAVF

Norges naturvernforbund:

Norges naturvernforbund vil i korthet foreslå følgende prioritering med sikte på å få redusert havforurensningene.

1. Det må legges spesiell vekt på å redusere tilførselen av miljøgifter til det internasjonale havmiljøet. Dette gjelder bl. a. en del metallforbindelser, kjemikalier og visse plantevernmidler. Felles kriterium for denne behandlingsgruppen bør være:

- At de er persistente (motstår nedbryting)
- At de er bioakkumulerbare
- At de er toksiske.

Norges naturvernforbund mener at høy persistens og liten toksisitet er et viktigere kriterium enn lav persistens og stor toksisitet. Denne vurdering bryter imidlertid delvis med dagens internasjonale, lokaltilpassede forurensningspolitikk.

Naturvernforbundet mener at luft-transporterte miljøgifter som forurenser hav og sjø må reduseres.

Men man må i særdeleshet effektivisere og følge opp arbeidet med de internasjonale konvensjoner om reduksjon av havforurensning – som Oslo-, Paris- og Gdansk-konvensjonen. Vi mener at underskriverlandenes praksis balanserer på kanten av et brudd med disse konvensjoners bestemmelser. Vi vil spesielt vise til Pariskonvensjonen om bekjempelse av havforurensninger ved utslipp fra land. Innen 1. november 1986 var denne ratifisert og gjort bindende for 9 land i Nordsjø-regionen.

I konvensjonens artikler 1 og 4 forplikter landene seg til å ta ethvert mulig skritt for å forhindre havforurensning, til å eliminere visse stoffer og redusere andre og sette opp tidsplan for gjennomføring av tiltak. Hvorvidt dagens praksis samsvarer med disse bestemmelser, er høyst diskutabelt.

2. Naturvernforbundet vil dernest legge vekt på at tilførselen av nitrogenforbindelser må reduseres. Dette gjelder både lufttransportert nitrogen (som NO_x) og vanntransportert (som NO_x og amoniakk). Konkret innebærer dette en nødvendig reduksjon av NO_x -utslipp til luft ved forbrenning av fossilt brennstoff og rensning av nitrogenforbindelser i kloakk og avrenningsvann fra befolkning, industri og jordbruk.

3. Reduksjon av organisk stoff og fosfater må fortsatt prioriteres. Vi legger imidlertid vekt på at slike stoffer gir en forurensning som hovedsakelig er av lokal art. I tillegg er det her et relativt udiskutabelt årsak-virkningsforhold med stor reversibilitetsgrad dersom forurensningen opphører. Vi oppfatter derfor denne forurensningstypen for å være under bedre kontroll enn for stoffgruppene under punkt 1 og 2.

Stoffer under pkt. 1 representerer en snikende forurensningsfare, har akkumulerings-tendenser og bidrar til en uoversiktlig framtidseffekt.

Stoffer under pkt. 2 (nitrogen-forbindelser) har sannsynligvis stor betydning for utvikling av visse toksiske alger og har konkret betydning for surstoffmangelen i flere kystnære områder. Forholdene rundt Danmark er i så måte illustrerende.

Oslo, 16. januar 1987

Norges naturvernforbund

Thor Midteng

Sverige

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI):

SMHI vill understryka att den nuvarande situationen i haven, speciellt våra närliggande hav, är allvarlig och kräver extraordinära åtgärder. SMHI deltagar aktivt i den av regeringen/miljöministern tillsatta aktionsgruppens mot havsföroreningar arbete.

SMHI stöder förslaget till samnordiska åtgärder och vill framföra följande åsikter.

I medlemsförslagets bakgrunds- och lägesbeskrivning förekommer förslag till konkreta åtgärder. Dessa måste ses som exempel på åtgärder och får inte utgöra någon primär prioritering.

Nordiskt samarbete gällande haven förekommer internationellt, samnordiskt och mellan två och flera nordiska länder. Sverige representeras i dessa samarbeten av ett flertal myndigheter och organ. Det är av vikt att redan etablerade samarbetsformer inte störs eller diskvalificeras på grund av nya aktiviteter och att arbetet inte grundas på en för smal kompetensbas i respektive länder.

Nordiskt samarbete bör kunna ge bäst resultat inom följande område

- Norden utgör en större resursbas ekonomiskt, personellt och materiellt, vilket bör kunna förbättra förutsättningarna för forskning och utveckling runt havsmiljön och åtgärdsomöjligheter
- Miljökvalitetsövervakningen av havet är resurskrävande och utförs därför i otillräcklig omfattning på nationell nivå. En ytterligare samordning av övervakningsresurser kommer att leda till en högre övervakningskvalitet och ett förbättrat åtgärdsunderlag
- Gemensamma nordiska mål och nivåer för miljökvalitet och belastning stärker åtgärdsprogram nationellt
- En nordisk enighet runt åtgärder för att skydda haven ökar förutsättningarna för att kunna åstadkomma internationella överenskommelser för skydd och restaurering av haven.

Enligt SMHIs uppfattning och erfarenhet krävs att särskilda resurser avsättes för både planering och åtgärder om nya konkreta resultat av betydelse ska kunna uppnås.

Norrköping den 20 oktober 1986

För SMHI

Ulf Ehlin

Direktör

Hans Dahlin
Avdelningsdirektör

Lantbruksstyrelsen:

Lantbruksstyrelsen har inget att erinra mot de förslag till åtgärder som framkommer i Nordiska rådets skrivelse A767/s Medlemsförslag om ett nordiskt åtgärdsprogram i syfte att rädda havsmiljön.

Styrelsen vill särskilt understryka vad som sägs i förslaget om vikten av informationsutväxling och forskningssamarbete. Vidare anser styrelsen att det är viktigt att åtgärdsprogrammet blir väl vetenskapligt förankrat och grundat på fakta. Till detta bör hänsyn tas när man enligt förslaget "i skyndsam ordning" utarbetar åtgärdsprogrammet.

Jordbruket bidrar i olika grad till havens näringstillförsel. I vissa fall t ex Laholmsbukten har detta fått negativa konsekvenser. I andra fall är situationen oklar. I syfte att åstadkomma en bättre behovsanpassad gödsling har lantbruksstyrelsen under innevarande budgetår förstärkt lantbruksnämndernas rådgivning på området. Detta har skett med hjälp av särskilda medel som verket tilldelats för rådgivning i miljöfrågor. Styrelsen anser att väsentliga delar av gödslingens negativa miljöpåverkan kan reduceras på detta sätt. Inom lantbruksverket är vi beredda att ytterligare vidareutveckla och förstärka denna verksamhet i takt med att resurser ställs till förfogande.

Jönköping den 3 december 1986

Allan Johansson
Generaldirektör

Jan Gustavsson
Avdelningsdirektör

Fiskeristyrelsen:

Situationen i vissa delar av våra omgivande havsområden är nu sådan att behovet av åtgärder är överhängande. Ur fiskets synpunkt är det främst inom vissa kustområden – som exempel kan nämnas Idefjorden, Kungsbackafjorden, Våröområdet, Laholmsbukten, Skälderviken, Lommabukten, Hanöbukten, Gamlebyviken, Bråviken, Himmerfjärden samt utanför flertalet massafabriker längs norrlandskusten – som påverkan från föroreningar, såväl eutrofierande som gifter, är störst.

I havet är det föroreningssituationen i södra Kattegatt, med åtföljande syrebrist, som är mest akut. Det har drabbat fisket efter havskrafta i detta område. Det som på sikt är allvarligast och som också förmodligen är svårast att komma till rätta med är det otal giftiga substanser som släpps ut från industrier och i samband med förbränning och annat. Som exempel kan här bara nämnas kvicksilver, PCB och dioxiner.

Många av dessa ämnen och delvis också eutrofieringen har en storskalig spridning i haven. Ett enskilt lands åtgärder är därför inte tillräckliga utan problemet kräver ett väl utvecklat internationellt samarbete.

Det nationella program som nu tas fram inom aktionsgruppen mot havsföroreningar bör därför läggas till grund för ett i första hand internordiskt program men senare måste arbetet föras vidare, för Östersjön lämpligen inom HELCOM.

På fiskets område sker ett väl etablerat samarbete inom ICES. Detta behöver för vissa områden intensifieras. För närvarande har fiskeristyrelsen kontakter med motsvarande myndigheter i Norge och Danmark för att gemensamt lägga upp undersökningsprojekt för att klargöra fiskeribiologiska och hydrografiska frågeställningar i Skagerakk och Kattegatt. Avsikten är att förelägga Nordiska ministerrådet dessa förslag.

Fiskeristyrelsen tillstyrker att det internordiska och internationella arbetet för att få fram åtgärdsprogram och konkreta åtgärder till skydd för havsmiljön intensifieras. Om detta bäst sker inom ramen för Nordiska ministerrådet eller på annat sätt, kan inte fiskeristyrelsen bedöma. För att komma fram till konkreta åtgärder inom rimlig tid bör arbetet dock börja på internordisk bas. Dessa resultat kan sedan användas för gemensam aktion i ett vidare internationellt perspektiv.

Göteborg den 4 december 1986

Lennart Hannerz
Generaldirektör

Åke Pettersson
Byråchef

Statens naturvårdsverk (SNV):

En aktionsplan mot havsföroreningar utarbetas för närvarande i Sverige. Planen kommer att presenteras under våren 1987. Den kommer att omfatta konkreta förslag om tekniska och produktkontrollerande åtgärder. Den kommer också att behandla bl. a. internationellt samarbete, övervaknings- och forskningsfrågor.

Havsföroreningsproblemen är inte sinsemellan lika i de nordiska länderna. Problemen berör sällan samtliga nordiska länder. Problemen i Öresund och Kattegatt berör i första hand Danmark och Sverige. Problemen i Bottniska viken kring skogsindustrins utsläpp av klorerad organisk substans berör i första hand Finland och Sverige osv. För att problemen skall kunna lösas är det angeläget med samarbete mellan berörda, men inte nödvändigtvis mellan samtliga, länder.

Olika samarbetsinitiativ har tagits mellan de nordiska länderna för att komma till rätta med havsmiljöproblemen. Mellan Danmark och Sverige

pågår inom Öresundskommisionen sedan flera år ett arbete för att begränsa föroreningen av Öresund. Dessutom har nyligen träffats ett särskilt avtal mellan dessa länder om samarbete med syfte att begränsa föroreningen av Kattegatt. Inom Bottniska vikenkommittén pågår ett samarbete beträffande Bottniska viken för att samordna forskningen och begränsa föroreningarna. Det nordiska samarbetet om havsmiljöfrågorna kan dock intensifieras ytterligare.

Om erforderliga resurser för ett ökat engagemang för havsmiljöfrågorna ställs till Nordiska ministerrådets förfogande, vilket i och för sig är önskvärt, bör det nordiska samarbetet samt diskussionerna om det gemensamma, internationella agerandet även fortsättningsvis kunna äga rum inom ministerrådets ämbetsmannakommitté.

Denna kommitté har redan etablerat en särskild kontaktgrupp för internationella havsföroreningsfrågor, som bl. a. arbetar med en nordisk strategi för att uppnå dumpningsförbud, begränsning av atmosfäriska föroreningar, radioaktiva frågor, eutrofiering och minskning av kemikalieförbränning till havs. Gruppens främsta uppgift är att verka för en koordinering av de nordiska ländernas arbete inom de marina konventionerna. Samarbetet kan även avse konkreta miljöskyddsåtgärder, internationellt agerande, övervakning, forskning och information.

Under återopande av det anförda avstyrker statens naturvårdsverk det framlagda medlemsförslaget.

Solna den 29 januari 1987

Valfrid Paulsson

Gunnar Eriksson

Delegationen för samordning av havsresursverksamheten (DSH):

Havsresursdelegationen har i samarbete med naturvårdsverket och planverket genomfört en femårig försöksverksamhet rörande kust- och havsområdenas nyttjande och skydd. Försöksverksamheten har redovisats till regeringen i rapporten "Fysisk planering i kustvatten och hav", DSH 1985: 4.

Resultatet av denna försöksverksamhet är bl. a. en fördjupad kunskap hos medverkande organ (kommuner, länsstyrelser och centrala verk) om förutsättningar och problem avseende kust- och havsområdenas nyttjande och skydd. I ett av försöksområdena, Bohuslän med Strömstads kommun, skedde verksamheten i kontakt med Hvaler kommun i Norge och andra norska myndigheter.

Från de samordnande utgångspunkter som delegationen har att bevaka finner DSH de av Nordiska rådet lämnade förslagen till åtgärder mycket angelägna och vill i sammanhanget framföra följande:

○ Enligt delegationens mening behövs generellt sett en ökad medvetenhet om kust- och havsanknutna frågor och samband byggas upp på såväl central och regional som lokal nivå. När det gäller planering av landområden finns oftast väl inarbetade rutiner och kontaktvägar hos ansvariga organ. Så är emellertid sällan fallet vad avser kust- och havsområdesplanering. Inom detta område råder fortfarande på många håll osäkerhet om ansvarsförhållanden, lagar och förordningar, gränser m.m. I ett åtgärdsprogram bör därför ingå ett informationsprogram som belyser frågor om kust- och havsområdenas nyttjande och skydd. Särskilt bör kopplingen mellan land- och havsanknutna frågor observeras. Ett sådant program kan göras på olika sätt genom samordnade insatser mellan de nordiska länderna i form av t. ex. regionalt anpassade utställningar, konferenser/seminarier, informationsmaterial samt TV- och radioprogram.

○ I olika havsområden är miljöproblemen olika. De problemtyper som är mest påträngande i de nordiska havsområdena är närsalter, metaller och miljögifter. Här pågår redan samarbete inom ramen för t. ex. Helsingforskonventionen, ICES och Bottniska Viken-kommittén. Samarbetet är till stor del inriktat mot vetenskapligt och tekniskt samarbete. När Nordiska rådet nu vill få till stånd ett samlat nordiskt åtgärdsprogram för att rädda havsmiljön, finns det anledning att analysera hur arbetet med de aktuella problemtyperna i olika samarbetsorgan omsätts på regional och lokal nivå i de enskilda länderna. En sådan analys bör enligt delegationens mening kunna ge underlag för att bedöma behovet av åtgärder som är angelägna att vidtaga.

Delegationen finner det också angeläget att de nordiska länderna följer de radioaktiva föroreningarnas halter och spridning i den marina miljön, även om denna föroreningstyp fn inte hör till de allvarligaste miljöproblemen i våra vatten.

○ Delegationen vill framhålla att det i ett nordiskt åtgärdsprogram mot havsföroreningar bör ingå en fördjupning av det samarbete som redan är etablerat i Idefjorden, Öresund, Stockholms-Ålands-Åbolands skärgårdar och i kustområdet utanför Torneälv, där gränsälvssamarbetet bör kunna utsträckas till att omfatta även kustvattnen. En sådan fördjupning skulle t. ex. kunna omfatta ett mera ingående samarbete i vattenrecipientkontrollen. Det skulle bl. a. ge myndigheter och andra intressenter bättre underlag för utvärdering, planering och utförande av miljöskyddande åtgärder. I ett kustvatten, som delas av en landsgräns och där vattnet används som recipient, bör berörda län, kommuner, företag och jordbruk på ömse sidor om gränsen kunna delta i den erforderliga kontrollen uttryckt i form av ett gemensamt recipientkontrollprogram.

○ Delegationen vill även, mot bakgrund av de oroande rapporterna om att

DDT- och PCB-halterna i organismerna i Östersjön nu åter stiger, peka på det mycket allvarliga hot som detta innebär. Dessa miljögifter hotar existensen för djur högt upp i näringskedjorna och kan omöjliggöra vårt nyttjande av fisk som t. ex. strömming för konsumtion. Säl och havsörn är exempel på arter som är utrotningshotade i vår marina miljö och gifthalterna i strömming och lax från Östersjön ligger redan idag mycket nära eller överskrider internationellt rekommenderade värden.

Gemensamma nordiska åtgärder behövs för att spåra DDT- och PCB-källorna och få dessa under kontroll, så att den negativa utvecklingen kan brytas. Under tiden behövs, enligt delegationens mening, ett gemensamt nordiskt räddningsprogram för säl och havsörn. Det är i första hand ansvariga myndigheter och naturvårdsorganisationer i Sverige och Finland som berörs vid utvecklingen av ett sådant räddningsprogram.

○ Beträffande den marina forskningen finns, enligt delegationens mening, anledning att utveckla samarbetet särskilt i Kattegatt och Skagerrak. Samarbetet bör inriktas mot kartläggning av miljöföreningar och effekter av dessa i kustområden och uthav samt hur införseln av förorenat Nordsjövatten genom Jutska strömmen påverkar föroreningsituationen i Skagerrak och Kattegatt. Ett samordnat kartlägnings- och forskningsprogram bör arbetas fram av berörda myndigheter i Sverige, Norge och Danmark.

Avslutningsvis vill delegationen också erinra om de internordiska kontakter som sannolikt kommer att tas av den i Sverige nyligen tillsatta Aktionsgruppen mot havsföreningar.

Stockholm den 15 december 1986

Göte Svenson

Kjell Grip

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU):

SLU instämmer i den bakgrunds- och lägesbeskrivning som ges av förslagsställarna.

SLU vill först framhålla ett allmänt synsätt som är angeläget att ha för att öka förståelsen för havens situation antingen det gäller kustnära hav eller djuphav. Den miljösituation som vi idag ser i dessa miljöer är en integration av å ena sidan åtgärder i havet – t. ex. genom dumpning och oljespill – å andra sidan av vad som sker i landmiljön. Vattnet i marken och i våra vattendrag är en sammanbindande länk mellan luft-, mark- och vattenmiljöer. Genom denna länk påverkas havet av vad vi företar oss i landmiljön. Förbränning på land och spridning av föreningar med luftströmmar är en annan betydelsefull länk.

I ett tidigare yttrande (Dnr SLU 24.1-1555/86) på en remiss från jordbruksdepartementet (dnr 511/86) av ett medlemsförslag till Nordiska rådet om vattenmiljöproblem¹ har samma och liknande frågeställningar som de nu aktuella berörts. I denna behandlade SLU frågor med anknytning till jordbruket – främst växtnäringssläckage och bekämpningsmedel – samt uppmärksammade också på ett för våra kustnära vatten nytt problem, nämligen miljökonsekvenser av kassodling av fisk. SLU berörde även konsekvenser av röt- och kalkslams användning i jordbruket och påpekade att detta kan öka risken för spridning av dessa produkter med vattendragens avrinning till havet.

Rapporterade forskningsresultat om havsmiljön under senare tid – t. ex. dioxinanrikningen hos skaldjur och fisk – understryker det klara samband som finns mellan land och hav. Detsamma gäller förhållandena i Laholmsbukten och Östersjön. Dessa fakta samt hotet mot de stora världshaven ger ett starkt stöd till det lämnade förslaget att skyndsamt inom Nordiska ministerrådet utarbeta ett åtgärdsprogram till skydd för havsmiljön.

SLU upprepar tidigare framförd synpunkt om vikten av att forska kring vattenmiljön i vid bemärkelse. I samband därmed måste man beakta de viktiga länkar som påtalats mellan land- och vattenmiljöerna. Det är angeläget att klarlägga orsakssambanden. Den ökade informations- och kunskapsbasen skall också användas för att fortlöpande prognosticera utvecklingen i havsmiljön. Forskningen skall dessutom leda till lämpliga motåtgärder i medierna luft, mark och vatten, vilka kan minska belastningen på havsmiljön.

För Nordens vidkommande – och också internationellt – är det viktigt att verka för likartade normer och riktvärden för skilda miljöbelastningar, liksom också likformighet inom miljölagstiftningens område. Detta är angeläget för både de faktiska sakförhållandena och som ett medel för att skapa rättvis konkurrens.

I enskilda länder finns redan åtgärdsprogram eller håller sådana på att utvecklas. Angelägna åtgärder i enskilda länder får inte skjutas upp i avvaktan på ett fungerande gemensamt handlingsprogram.

Uppsala den 1 december 1986

På styrelsens för Sveriges lantbruksuniversitets vägnar

Mårten Carlsson

Bengt Erik Ronne

¹ Se medlemsförslag A741/s.

Institutet för vatten- och luftvårdsforskning (IVL):

IVL anser det mycket angeläget att snabbt initiera ett arbete med syfte att framlägga ett åtgärdsprogram för att minska föroreningstillförseln till kust och hav. Arbetet bör i så stor utsträckning som möjligt ske på internationell bas för att täcka in alla länder som lämnar bidrag.

Det är viktigt att arbetet mynnar ut i en prioritering av tilltänkta åtgärder. Även kostnaderna för tilltänkta åtgärder bör beaktas. Det är viktigt att de medel som står till förfogande för vattenvårdande åtgärder satsas där de har största möjliga verkan när det gäller att sänka föroreningsbelastningen.

Vi vill alltså understryka vikten av att svenska myndigheter anger de miljömässiga mål man avser att nå med de föreslagna åtgärderna. Avsaknaden av en precisering av syftena med föreslagna åtgärder har varit en brist i svenskt miljövårdsarbete. Detta är särskilt viktigt för att motivera vattenvårdande åtgärder av andra slag än den tidigare strategin att enbart rena avloppsvatten. De s. k. diffusa källorna står i dagsläget i många fall för merparten av föroreningstransporten. Det är sannolikt primärt de diffusa källorna som behöver åtgärdas.

Stockholm den 9 februari 1987

Institutet för vatten- och luftvårdsforskning

Sven-Olof Ryding

Avd. chef

Erik Arnberg

Informationssekreterare

Svenska naturskyddsföreningen:

Föroreningarna av haven är i dag ett av de allvarligaste miljöproblemen, som i likhet med föroreningen av luften är en i högsta grad internationell fråga. Ett nära samarbete mellan olika länder är en nödvändig förutsättning för att problemen ska kunna lösas. Föreningen ställer sig därför bakom det förslag som nu väckts i Nordiska rådet om ett gemensamt nordiskt åtgärdsprogram till skydd för havsmiljön.

Föreningen arrangerade nyligen en konferens om hotet mot våra havsområden med ett stort antal deltagare från myndigheter, organisationer m. m. På konferensen presenterades föreningens förslag till åtgärder mot fortsatt förorening och överutnyttjande av haven. Förslaget har sänts till den svenska regeringen. Även om många av punkterna i föreningens förslag till åtgärdsprogram i första hand gäller insatser från svensk sida har

programmet i hög grad relevans i ett internationellt perspektiv. Föreningen bifogar sitt förslag för kännedom och beaktande (*se Bihang*). Därutöver vill föreningen tillägga följande.

För att skapa ytterligare opinion mot havsföreningarna och därigenom öka trycket på myndigheterna behöver kunskaperna hos allmänhet, organisationer, lokala myndigheter m. fl. öka. Detta är en viktig uppgift bl. a. för ideella organisationer som SNF. Föreningen anser emellertid att det vore värdefullt om också ett kommande nordiskt åtgärdsprogram innehöll ett informationsprogram.

Idag pågår lokalt/regionalt samarbete mellan olika nordiska länder i några områden. Ett nordiskt åtgärdsprogram bör innehålla konkreta förslag till en vidareutveckling och fördjupning av detta samarbete. Det gäller bl. a. Idefjorden, Öresund, Stockholms-Ålands-Åbolands skärgårdar och gränsälvssamarbetet kring Torne älv, som borde kunna utvidgas till att omfatta även kustvattnen.

Det nordiska samarbetet när det gäller marinbiologisk forskning måste utvidgas och underlättas, bl. a. genom att de administrativa reglerna för forskningsfartygen att gå in i andra länders farvatten förenklas.

För vissa av de hotade däggdjurs- och fågelarterna i Östersjöns miljö pågår sedan flera år forsknings- och räddningsprojekt. Det gäller säl, som Riksmuseet har huvudansvaret för i Sverige, och havsörn, som föreningen genom ett särskilt projekt arbetat för att skydda i många år. Ett intensivt nordiskt informationsutbyte och samarbete pågår. Det är angeläget att detta kan fortsätta. Det är dessutom nödvändigt att de nordiska regeringarna fullt ut tar sitt ansvar för dessa och andra hotade arters fortbestånd, ett ansvar som de påtagit sig bl. a. genom att underteckna Bernkonventionen.

Två av de nordiska länderna, Sverige och Danmark, arbetar med särskilda aktionsprogram mot havsföreningarna. Det måste vara en angelägen uppgift för regeringarna att aktionsprogrammen för de nordiska länderna samordnas så mycket som möjligt.

Slutligen vill föreningen uttala sitt starka stöd till förslaget att de nordiska ländernas regeringar samfällt verkar på det internationella planet för att konkreta åtgärder vidtages för att förbättra havsmiljön. Föreningen vill särskilt framhålla nödvändigheten av ett ekologiskt synsätt och snabba och långtgående åtgärder för att förbättra miljön i Östersjön och Nordsjön.

Stockholm den 9 januari 1987

Svenska naturskyddsföreningen

Staffan Westerlund

1:e vice ordförande

Klas Hjelm

Naturvårdssekreterare

Åtgärder mot havsföroreningarna – SNF:s förslag

Generella, övergripande åtgärder

- Regeringen, liksom alla berörda myndigheter, kommuner m. fl., måste lägga större vikt vid frågor som rör utnyttjande och förorening av haven. Det är nödvändigt att i alla sammanhang, både där havsfrågorna är direkt och indirekt berörda, såväl nationellt som internationellt, arbeta för att förstärka och förbättra skyddet av havet. Detta är nödvändigt för att ett rikt och mångsidigt utnyttjande av havets resurser ska bli möjligt även för kommande generationer.
- En mycket viktig åtgärd, som är nödvändig för att på lång sikt förbättra naturresurshushållning och miljövård över huvud taget, är att förstärka undervisningen i biologi och naturkunskap i skolorna. Det är dessutom nödvändigt att frågor om naturresurshushållning och miljövård i ökad utsträckning integreras i ämnen som samhällskunskap, historia, geografi, teknik m. m. på ett naturligt sätt. Ökade ekologiska kunskaper hos bl. a. tekniker, ekonomer och samhällsplanerare är också av avgörande betydelse för att förebygga och lösa miljöproblem, såväl i haven som i miljön i övrigt. Här måste universitet och högskolor leva upp till sitt miljöansvar främst genom att utöka och förbättra undervisningen.
- Ökade resurser för den marina forskningen inklusive identifikation och kartläggning av miljögifter är nödvändiga. Många gånger försenas eller försvåras viktiga samhälleliga beslut om miljövårdsåtgärder på grund av bristande kunskaper. Det är också viktigt att forskningens resultat sedan så snabbt som möjligt blir tillgängliga, dels för politiker, myndigheter och andra beslutsfattare, dels för allmänheten, i undervisningen etc.

Övervakning och kartläggning

- Miljöövervakningen av våra havsområden måste förbättras. För att kunna följa miljöförändringar är det nödvändigt att vi har ett tillräckligt antal fasta provningsstationer, där prover regelbundet tas. För att följa förändringar i vattenkvalitet behövs också intensivprovtningsstationer, där provtagning sker var 14:e dag. I Östersjöområdet tillhör Sverige de stater som i detta avseende är sämst, vilket är anmärkningsvärt. Sverige, som har den största delen av Östersjöns yta, har endast en sådan station (Askö), medan exempelvis Finland och Östtyskland har betydligt fler. Det förefaller speciellt allvarligt att Sverige inte har någon intensivprovtningsstation i sydstra Östersjön, där det för miljöförhållandena avgörande vattenutbytet sker och där huvuddelen av det svenska fisket numera bedrivs, något som dock kan äventyras av torskbeståndets nedgång. Det bör vara möjligt att i ökad utsträckning utnyttja fjärranalys för en effektivare miljöövervakning.
- En utökad och bättre samordnad kartläggning av våra havsområden måste komma till stånd. Den bör omfatta såväl naturförhållanden som grad av påverkan och till att börja med främst inriktas på att indentifiera särskilt föroreningskänsliga havsområden, så långt detta är möjligt på nuvarande kunskapsnivå.
- För att på ett lättillgängligt och överskådligt sätt presentera viktiga fakta om våra havsområden när det gäller biologi, hydrologi, vattenförhållanden, föroreningskänslighet, föroreningsbelastning m. m. skulle en marin

atlas vara av värde. Regeringen bör uppdra åt berörda myndigheter att påbörja arbetet med en sådan atlas.

Internationellt arbete

- Det internationella samarbetet kring våra kusthav måste förstärkas. Det gäller såväl undersökningar och miljöövervakning som konkreta åtgärder för att minska föroreningstillförseln m. m. Föreningen är medveten om att samarbete pågår bl. a. inom ramen för Helsingforskonventionen. Ett intensivare samarbete är emellertid nödvändigt både med de andra Östersjöstaterna och med länderna kring Nordsjön/Västerhavet. Kraftfulla svenska insatser på detta område är nödvändiga.
- Fångstuttagen av fisk och skaldjur måste anpassas till den långsiktiga avkastningsförmågan. Som det nu är bedrivs fisket utan att tillräcklig hänsyn tas till fiskbeståndens bärkraft. Överuttagen är ofta systematiska och på lång sikt förödande. Vi har helt nyligen åter sett exempel på bristande biologiska hänsyn när fiskerikommissionen för Östersjön inte heller i år lyckades fastställa högsta tillåtna fångstmängder för torsk och lax. 1985 fiskades 355 000 ton torsk i Östersjön. Detta är enligt samstämmig fiskeribiologisk expertis alldeles för mycket. För 1987 hade föreslagits 275 000 ton men länderna kunde inte enas. Risker för överfiskning ökar därmed alltmer. Denna oförmåga att enas om ens så enkla och självklara åtgärder är anmärkningsvärd. Den bådär inte gott för Östersjöns framtid.

Tillförsel av föroreningar, gifter m. m.

- Handlingsprogram behöver upprättas för de mest föroreningssärliga områdena utmed våra kuster med konkreta förslag till insatser för att minska tillförseln av föroreningar.
- Det är nödvändigt att spridningen av svårnedbrytbara, miljöfrämmande ämnen, typ klorerade kolväten, begränsas ytterligare. Trots svenska åtgärder redan för mer än tio år sedan för att begränsa PCB-användningen, minskar halterna i Östersjön alldeles för långsamt. Här krävs ett ökat internationellt samarbete men också ytterligare insatser inom landet. SNF har nyligen skrivit till regeringen och begärt att ett totalförbud mot all användning av PCB införs 1990 och att regeringen ska agera kraftfullt för att likvärdiga restriktioner snarast möjligt ska införas i övriga stater runt Östersjön. Liknande krav bör ställas för andra klorerade substanser, giftiga tungmetaller m. m. Därutöver måste kompetensen hos kontrollmyndigheterna förbättras så att övervakningen blir mer adekvat.
- Utsläppen av en stor mängd svårnedbrytbara substanser från massaindustrinerna – främst blekeriprocesserna – längs Östersjöns, Bottenhavets och Bottenvikens kuster är mycket oroande. Kraftfulla åtgärder för att omedelbart väsentligt minska och efterhand helt eliminera dessa utsläpp är ett oavvisligt miljökrav. Ytterligare forskning om omsättning och effekter av klorerade ligninrester är angelägen men vi kan inte vänta längre med insatser. Utvecklingen av slutna massablekerier måste påskyndas. Dessutom bör användningen av oblekt papper på olika sätt stimuleras. Här förväntar sig SNF omedelbar, resolut handling både av regering, myndigheter m. fl. och av industrin.
- Gödningen av våra havsområden blir ett allt allvarigare problem. I Östersjön är f. n. allt vatten under 100–150 m syrefritt och praktiskt taget dött. En viktig orsak till detta är vattenomsättningen, och utbredningen av syrefria områden kan därför variera år från år. Det är dock helt klart att

näringsstillförseln till Östersjön har ökat och att denna gödning har ytterligare förvärrat situationen.

På västkusten har larmrapporterna om syrebrist duggat tätt de senaste åren. I början av 80-talet såg det ut som om det ännu var i huvudsak ett regionalt problem i Laholmsbukten, men nu sprider sig de syrefria områdena i stora delar av Kattegatt. Längs Danmarks kuster är mycket stora områden påverkade. Allt tyder på att kväveutsläppen från olika källor är huvudorsaken till detta problem. Nu krävs snabba och kraftfulla åtgärder från samhällets sida:

- Förklara hela södra Kattegatt som föroreningskänsligt område med särskilda restriktioner för alla skadliga utsläpp.
- Begränsa kväveläckaget från jordbruket genom stränga restriktioner för kvävegödsling. Regeringens åtgärd nyligen för att tillfälligt minska produktionsöverskottet i jordbruket genom att i samförstånd med LRF betala bönderna för att lägga 100 000 ha åkerjord i träda ökar sannolikt gödningen av havsområdena ytterligare, eftersom läckaget av kväve ökar. SNF beklagar djupt detta för miljövärden olyckliga beslut, som tydligen fattats utan att utreda och än mindre väga in miljökonsekvenserna av åtgärden.

Det hade varit betydligt bättre att, som SNF nyligen föreslog i ett brev till jordbruksministern, bibehålla den odlade arealen och radikalt minska kvävegödslingen och jordbrukets intensitet i övrigt framför allt på de högavkastande jordarna i Syd- och Mellansverige. Detta är nödvändigt om inte miljöproblemen ska bli oss helt övermäktiga. Andra tunga naturvårdsskäl talar också för att vi inte ska lägga ner ytterligare åkerjord utan i stället producera mindre per ha.

- Minska kväveutsläppen från kommuner, industrier m. fl., bl. a. genom så långtgående kvävereduktion som möjligt vid reningsverken. Det är i dag tekniskt möjligt att åstadkomma åtminstone 70–80 % reduktion.
- Minska de luftspridda kväveföroreningarna från bl. a. biltrafiken. Utöver den beslutade katalytiska avgasreningen, som dock inte har effekt – och då en helt otillräcklig sådan – förrän långt in på 90-talet, är hastighetsbegränsning och minskad vägtrafik genom en annan och till miljökraven bättre anpassad transportpolitik nödvändiga åtgärder.
- Spridningen av andra höggiftiga ämnen som t. ex. dioxin och organiska tennföreningar från båtottenfärger är ett ytterst allvarligt miljöproblem. Dioxin har konstaterats i Östersjöns miljö och nyligen noterades höga halter i undersökta krabbor på västkusten. En källa för dioxinutsläpp är sopförbränningen. I ett remissyttrande nyligen till regeringen krävde föreringen att inga nya anläggningar för sopförbränning ska få uppföras och att mycket långtgående restriktioner beträffande utsläppen måste åläggas redan befintliga anläggningar. Målet måste vara att utsläpp av dioxin helt stoppas, vilket också innebär insatser mot andra föroreningskällor, t. ex. stålverken och omhändertagandet av fartygens bunkerolja samt klorhaltiga avfallsoljor.

När det gäller de höggiftiga båtottenfärgerna måste Sverige följa en del andra länder, t. ex. Frankrike, som redan har infört reglering.

- Även om vi varit förskonade från större oljeutsläpp under senare tid och oljeskyddet kraftigt förbättrats, får vi inte slå oss till ro med vad som utträttats på detta för våra kusthav så viktiga område. Vi måste fortsätta ansträngningarna att minska riskerna för och konsekvenserna av oljeutsläpp.

- Beslut om restriktioner eller förbud mot miljöfarliga ämnen bör inte alltid behöva avvakta fullständig bevisföring. Det borde räcka med starka indicier om ett ämnes miljöfarlighet.

Naturskydd

- Inom vissa områden, främst Öresund och kring Gotska Sandön, är sandsugning ett hot mot den marina miljön. Regeringen måste omedelbart se till att denna verksamhet styrs hårdare och att avsevärt större hänsyn tas till miljön. Regeringsbeslutet nyligen att tillåta utvinning av 3 milj. m³ sand, grus och sten från Sandflyttan i Öresund var mycket olyckligt från naturvårdssynpunkt.

- Ytterligare marina reservat och dylikt måste inrättas. Några områden som bör bli aktuella är följande: Salvorev med kringliggande vatten och vattnen kring Gotska Sandöns nationalpark (vilket föreningen tidigare krävt), delar av Stockholms och Norrbottens skärgårdar, Kosterarkipelagen och den obrutna kuststräckan mellan Västervik och Arkösund. Syftet är att skydda havsmiljön i dess helhet (inklusive fauna och flora) mot bl. a. direkta ingrepp och att skapa en fristad för känsliga arter.

- Den allvarliga situationen för sälstammarna i Östersjön kräver en rad kraftfulla åtgärder. Ovan har rests krav på insatser för att minska giftutsläpp av olika slag och krav på flera skydsområden. För att återskapa en livskraftig sälstam är det dessutom av allt att döma nödvändigt att hjälpa upp den naturliga föröingringen med uppfödning, som i Forsmark, och utsättning av jämförelsevis giftfria sälungar.

- Tumlaren, som ännu på 1950-talet kunde ses ända upp i Stockholms skärgård, har minskat kraftigt i Östersjön och är även sällsynt på västkusten. Orsakerna till dess snabba tillbakagång är inte klarlagda. Faktorer som det intensiva fisket, fiskens vandringar, förändringar i fisksammansättningen och miljögifterna kan ha spelat in. SNF anser att ett särskilt projekt behövs med syfte att i framtiden återfå en livskraftig stam av tumlare till Östersjön.

- Det är nödvändigt att staten ger tillräckliga anslag till såväl forskning som särskilda räddningsprojekt för hotade arter. Naturvårdsverket har i tio års tid begärt ett särskilt anslag för arbete med sådana arter utan att få gehör. I år begärs 2 milj. kr, vilket är en mycket liten summa för denna angelägna uppgift. Genom bl. a. SNF:s försorg pågår sedan länge faunaprojekt som drar miljonbelopp varje år och som finansieras helt genom privata donationer. SNF vädjar till statsmakterna att naturvårdsverket äntligen får sina begärda 2 miljoner.

- De genetiska resurserna är en mycket viktig naturtillgång, som inte får reduceras eller förlösas. Även den genetiska variationen inom arterna måste bevaras. Lokala raser av t. ex. fisk har ofta utvecklat en långtgående anpassning till sin speciella miljö, som kan variera från plats till plats. Flera arter, t. ex. lax och laxöring, har redan drabbats av en genetisk utarmning som en följd av bl. a. vattenkraftutbyggnaden. Utplantering bör därför endast ske med s. k. älveget material. För att förhindra fortsatt utarmning krävs insatser från berörda myndigheter, bl. a. genom att underlätta upp rättandet av s. k. genbanker.

Stockholm den 16 december 1986

Medlemsförslag

om ökade flyttningsmöjligheter för pensionärer i Norden

(Väckt av Marjatta Väänänen samt Esko Aho, Lilli Gyldenkilde, Ilkka Kanerva, Arvo Kempainen, Hannu Kempainen, Paavo Lipponen, Seppo Pelttari och Pétur Sigurðsson)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

NORSAM – Nordisk Samråd for Eldreomsorg:

NORSAM önskar härmed understöda Nordiska rådets rekommendation till Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att i Norden utveckla pensionärernas flyttningsmöjligheter mellan de enskilda länderna samt service i anslutning därtill.

Målsättningen bör vara att skapa ett system som ger pensionärerna möjligheter att flytta mellan de nordiska länderna utan att deras ställning i förhållande till inflyttningslandets pensionärer försämras. Detta kräver åtgärder rörande lagstiftning och därmed sammanhängande direktiv och praxis. Men som en särskilt viktig fråga framstår behovet av att utveckla informationssystemet så att var och en pensionär som planerar en flyttning i god tid kan få tillräcklig och adekvat information om vad flyttningen innebär juridiskt, socialt och ekonomiskt. På basen av bl. a. finska undersökningar har det visat sig att problemen vid flyttning främst gäller behovet av hemservice, boendet och vårdfrågor (sjukhus, åldringshem).

NORSAM önskar särskilt betona betydelsen av att pensionärerna så långt möjligt kan betjänas på sitt modersmål särskilt då det gäller information och vård i olika former inom social- och hälsovård.

Helsingfors den 1 december 1986

Per-Erik Isaksson
Ordförande

Föreningarna Nordens förbund:

Föreningarna Nordens Förbund har med tillfredsställelse tagit del av det nu framlagda medlemsförslaget A 768/s om ökade flyttningsmöjligheter för pensionärer i Norden.

Föreningarna Nordens Förbund och de enskilda Föreningarna Norden har under en lång följd av år framhållit vikten av avlägsnandet av hinder vid flyttning från ett nordiskt land till ett annat.

Passfriheten och den fria nordiska arbetsmarknaden medför en hel rad nya uppgifter, förpliktelser och utmaningar för det nordiska samarbetets alla områden. Föreningarna Norden har varit medvetna om dessa följdverkningar och har understrukit att den personliga bosättningsfriheten tillsammans med social trygghet bäst kan tillvarata enskilda individers välbefinnande i Norden.

I Föreningarna Nordens handlingsprogram av år 1986 noteras att i de flesta fall har en nordbo formell rätt att bo, arbeta och studera var som helst i Norden. Samtidigt konstaterar Föreningarna Nordens Förbund och Föreningarna Norden att mycket återstår emellertid att göra för att undanröja praktiska hinder och skapa praktiska förutsättningar för ett Norden utan gränser.

Föreningarna Norden verkar för att pensionärsrättigheter för arbete eller egen näringsverksamhet i flera nordiska länder skall kunna samlas och överföras till bosättningslandets pensionsanstalt.

Mot bakgrunden av det ovancerade handlingsprogrammet framgår att medlemsförslag A 768/s om ökade flyttningsmöjligheter för pensionärer i Norden är i överensstämmelse med handlingsprogrammets målsättningar.

Föreningarna Nordens Förbund vill med dessa kommentarer helt och fullt uttala sitt stöd för medlemsförslag A 768/s.

Oslo den 25 november 1986

Helge Seip
Ordförande

Borghor S. Kjærnested
Förbundssekreterare

Danmark

Socialministeriets internationale kontor:

Nordiske statsborgere kan frit indrejse i Danmark og skal ikke have arbejds- og opholdstilladelse (lov nr. 226 af 8. juni 1983 § 1 og § 14). Den nordiske konvention om social tryghed af 23. december 1983 indeholder en bestemmelse om, at nordiske statsborgere efter 5 års ophold i Danmark ikke kan hjemsendes af forsørgelsesmæssige grunde.

I henhold til bistandslovens bestemmelser vedrørende praktisk bistand i

hjemmet, hjælpemidler m. v., daghjem og dagcentre samt plejehjem og beskyttede boliger er det kommunalbestyrelsens forpligtelse at stille disse foranstaltninger til rådighed.

Denne forpligtelse gælder imidlertid kun over for kommunens egne borgere, dvs. at kommunen ikke er forpligtet til at modtage brugere fra andre kommuner eller fra andre lande, så længe de ikke fysisk befinder sig i pågældende kommune.

Ved tildeling af praktisk bistand i hjemmet er det kommunen, hvor personen opholder sig, der skal yde den midlertidige hjælp, jfr. Socialministeriets cirkulære af 30. oktober 1980 om praktisk bistand i hjemmet efter bistanndsloven, pkt. 4 + 32. Det betyder, at alle, der opholder sig her i landet, er i princippet berettiget til at modtage denne form for hjælp, jfr. bistanndslovens § 1.

Såfremt udlændinge, herunder borgere fra de øvrige nordiske lande, selv kan skaffe sig en bolig, er disse således i princippet berettiget til hjemme-hjælp.

Tilsvarende gælder boligindretning, hvorimod foranstaltninger, der har karakter af vedvarende forsørgelse, kræver dansk indfødsret, jfr. bistanndslovens § 2.

Dog kan udlændinge optages på danske plejehjem mod at betale den fulde opholdsudgift, medmindre der er tale om personer, der har en udenlandsk pension, der i henhold til en konvention træder i stedet for en dansk pension, og som ikke fra udbetalingslandet nedsættes eller bortfalder som følge af institutionsopholdet og derfor anvendes til betaling for opholdet efter de regler, der gælder om den danske pension for pågældende institution, jfr. Socialministeriets bekendtgørelse om social pension, § 25. Dette er bl. a. gældende for nordiske statsborgere. Dette kræver imidlertid, at modtagerkommunen er velvillig indstillet samt at der forefindes den nødvendige plads.

København, den 11. december 1986

Lis Witsø

Amtsrådsforeningen i Danmark har i skrivelse den 19 december 1986 forklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Kommunernes Landsforening:

 Det fremgår, at baggrunden for forslaget er, at undersøgelser har vist, at folk der er flyttet til et andet nordisk land, når de har nået pensionsalderen, ofte oplever tilværelsen som meget problematisk.

Undersøgelser har også vist, at de tilbud som samfundet giver emigran-

terne bør bedres, og at der bør arbejdes på at fjerne en række hindringer for pensionisters tilbageflytning.

Nordisk Råd mener, at problemerne er ens for emigrantpensionister i hele Norden, hvorfor man indstiller, at rådet anbefaler Nordisk Ministerråd at vedtage foranstaltninger til at udvikle pensionisters flyttemuligheder mellem de nordiske lande samt den service der ydes i tilslutning hertil.

I denne anledning skal man oplyse, at rådets henvendelse har været behandlet i bestyrelserne for Sammenslutningen af sociale Udvalg og Kommunernes Landsforening, der har tilsluttet sig forslaget.

København, den 7. januar 1987

Thorkild Simonsen

Peter Gorm Hansen

Dansk-Svensk forening Svenska Gillet:

— — — at det fremholdte problem ligger uden for foreningens arbejdsområde, hvorfor vore muligheder for at kommentere det er ganske små.

Hos den del af vore medlemmer — og det er meget få — som efter pensioneringen er flyttet tilbage til Sverige, har vi ikke hørt om problemer, men det er vor erfaring, at langt de fleste foretrækker at blive boende i Danmark. Det har vi mange eksempler på.

København den 20. januar 1987

P. Stilby

Formand

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet:

Såsom av medlemsförslaget framgår gäller frågan framför allt de äldre personer som flyttar från Sverige till Finland samt i någon mån dem som flyttar från Finland till Sverige.

Bland de äldre som flyttar till Sverige finns ofta mindre bemedlade människor som på grund av de rådande förhållandena är tvungna att byta land. Detta är ofta inte ens deras eget utan deras anhörigas val. Det att man vill flytta tillbaka till Finland baserar sig däremot på behovet att återvända till sina hemtrakter. De kunskaper i svenska man eventuellt skaffat sig börjar försvagas, och man vill återvända till ett samhälle där man reder sig med sitt eget modersmål.

Inom den arbetsgrupp som utreder social- och hälsovårdsservice för invandrare, den s. k. SFINKS-gruppen, har man också uppmärksammat frågan. På gruppens initiativ gav socialstyrelserna i Sverige och Finland år 1985 ut en gemensam, närmast för anställda inom socialvårdssektorn avsedd broschyr. I broschyren behandlas från flera olika synpunkter de problem emigranter vid hög ålder möter. Därutöver ges i broschyren information om hur de äldre som flyttar kan hjälpas med de praktiska arrangemangen.

Den socialpolitiska kommittén, som fungerar under Nordiska ministerrådet, har också tagit ställning till frågan, då den konstaterat att den nordiska socialkonventionen behöver revideras. På Finlands initiativ föreslogs ett socialkonventionen skall revideras i synnerhet av den anledningen att den nuvarande konventionen inte nämnvärt behandlar frågor som gäller service, men delvis också därför att man kunde reda ut om det finns skäl att justera konventionen till den del den gäller utbetalning av pensioner. Det att pensionen minskar efter tre år efter flyttningen, då skyldigheten att betala ut pension överförs till Finland, förhindrar många äldre personer från att flytta tillbaka till Finland.

Enligt social- och hälsovårdsministeriets uppfattning borde man reda ut de missförhållanden som för de äldre försvårar flyttningen från det ena landet till det andra. Då man genomför denna utredning bör man utnyttja den information som redan finns till förfogande, såsom den av socialstyrelserna i Sverige och Finland uppgjorda broschyren samt den utredning över tillämpningen av den nordiska socialkonventionen och om problem i avslutning därtill som för närvarande kartläggs.

I fråga om primärhälsovårdens tjänster för personer som flyttar till Finland konstaterar social- och hälsovårdsministeriet, att dessa personer inklusive pensionärer erhåller alla de tjänster som hälsovårdscentralerna erbjuder oberoende av nationalitet och enligt samma principer som gäller för kommunens invånare. Vad beträffar personer som är i behov av permanent institutionsvård i t. ex. Finland kan konstateras, att överföring av dylika patienter till Finland från annat nordiskt land inte för närvarande är möjligt på grund av att man inte tills vidare kunnat enas om kostnadsansvarets fördelning i dylika fall. Frågan är för närvarande under utredning.

Social- och hälsovårdsministeriet önskar slutligen framhålla att man samtidigt som man utreder hithörande frågor också skall beakta det ökade behovet av service på eget språk för den äldre finska befolkningen bosatt i annat nordiskt land.

Helsingfors den 7 januari 1987

Matti Puhakka

Minister

Karl Johan Krokfors

Sekreterare för
internationella ärenden

Folkpensionsanstalten¹:

Med stöd av den nordiska konventionen om social trygghet erhåller en pensionär som flyttar från ett nordiskt land till ett annat enligt huvudregeln grundpension från sitt bosättningsland. Förtjänstbaserad pension utbetalas från det land där den intjänats. En pensionär som flyttar till ett annat nordiskt land kommer även omedelbart efter flyttningen in i det nya landets sjukförsäkring. Genom konventionsbestämmelserna har man strävat till att undvika att luckor uppstår vid flyttning från ett nordiskt land till ett annat och underlättat flyttningsrörelsen mellan de nordiska länderna. I medlemsförslaget har även berörts sådana problem som inte hänför sig till Folkpensionsanstalten och dess verksamhetsområde. Folkpensionsanstalten finner därför inte anledning till anmärkningar beträffande dem.

Helsingfors den 10 december 1986

Folkpensionsanstalten

Jaakko Pajula

Mikko Kämäräinen

Ålands landskapsstyrelse har i skrivelse den 9 december 1986 förklarat sig stödja medlemsförslaget till den del det förutsätter sammordiska åtgärder.

Pensionsskyddscentralen:

Arbetspension som intjänats i ett nordiskt land beviljas och utbetalas enligt den nordiska konventionen om social trygghet till de andra nordiska länderna utan begränsning. Det är sålunda helt utan betydelse, i vilket nordiskt land pensionstagaren är bosatt och i vilket land pensionstagaren är medborgare. Om en pensionstagare exempelvis flyttar från Sverige till Finland eller tvärtom inverkar detta varken på den tilläggspension pensionstagaren beviljats i Sverige eller på den arbetspension pensionstagaren beviljats i Finland.

På grundval av det ovan anförda anser vi, att det i arbetspensionssystemen inte ingår sådana flyttningsbegränsande faktorer som skulle kräva någon utredning.

Helsingfors den 27 november 1986

Pensionsskyddscentralen

Matti Uimonen

Helena Tapio

¹ Yttrandet översatt från finska.

Akava:¹

— — — konstaterar Akava r. f. att de problem som nämns i medlemsförslaget företrädesvis berör sådana invandrare som med avseende på sin ålder och kondition behöver vård och omsorg. Bekant är att situationen inom åldringsvården är otillfredsställande i flera kommuner, men det är fråga om ett omfattande socialt missförhållande, som man försöker råda bot på. Situationen torde knappast vara på ett avgörande sätt annorlunda i de övriga nordiska länderna. Därför torde en specialbehandling av de åldringar som flyttar till ett annat land vara svårt att motivera vid fördelning av vårdplatser m. m.

En överföring av pensioner mellan de nordiska länderna har ordnats på ett relativt täckande sätt genom den nordiska sociala trygghetskonventionen, och då en ökande del av pensionerna utgöres av arbetspensioner, har också utkomstskyddet blivit bättre. Uppbärande av folkpension har likaså tryggats genom ovannämnda sociala trygghetskonvention.

Såsom det konstateras i medlemsförslaget, är många rättigheter förknippade med den på medborgarskapet och mantalskrivning baserade hemvist-rätten, vilket kunde ge anledning till en lindring av stadgandena därom, åtminstone i fråga om de före detta medborgare som återvänder till sitt hemland.

Eftersom det enligt Akavas uppfattning är skäl att försöka undanröja såväl formella som praktiska hinder, som försvårar människornas fria rörelse och flyttning mellan de enskilda nordiska länderna, finns det anledning att förhålla sig positiv till ifrågakvarande medlemsförslag samt att reda ut hur dessa kan bäst förverkligas även för pensionärernas vidkommande.

Helsingfors den 19 december 1986

Raimo Lehtinen
Ordförande

Olli Saarialho
Planeringschef

Suomen kunnallisliitto (Finska kommunförbundet)¹:

Beträffande den internordiska flyttningsrörelsen har man i medlemsförslaget ansett att återflyttningen till Finland av de personer vid pensionsåldern som tidigare flyttat till Sverige är speciellt problematisk. Man tror att återflyttaren vill i främsta rummet flytta tillbaka till sin tidigare hemkommun eller den ort han eller hon kommit ifrån. Många av de i Sverige bosatta finländska åldringarna har inte längre en naturlig hemkommun i

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finland. Ett flertal av dem har fått det svenska medborgarskapet. Det finländska medborgarskapet kan man få enbart genom att flytta till Finland och genom att vara bosatt här i minst fem år.

En rapport av den s. k. SFINKS-arbetsgruppen (3. rapport) handlar om de finländska emigranternas ställning i Sveriges social- och hälsovård. Arbetsgruppens uppgift har varit att kartlägga bl. a. eventuella svårigheter inom social- och hälsovården vilka finländska medborgare kan möta då de återvänder till Finland. I rapporten konstateras bl. a. att vid årsskiftet 1985/86 uppgick antalet 65-åringar som var födda i Finland till 17 400 i Sverige. Av de personer som hör till denna åldersgrupp och som var födda i Finland var 78% svenska medborgare. Arbetsgruppen betraktar som viktigt bl. a. att den tvåspråkiga sociala serviceverksamheten utvecklas för finländska åldringar i Sverige. Speciell uppmärksamhet borde fästas vid att tvåspråkiga tjänster arrangeras för dem som vårdas på anstalt. Men betraktar också som viktigt att information till återflyttarna skall arrangeras.

Patientförflyttningar har i arbetsgruppen upplevts som problematiska. Mellan myndigheterna i Sverige och Finland råder inte ett fullt samförstånd i ärendet. Arbetsgruppen är dock ense om att det skall vara möjligt att av humanitära skäl genomföra patientförflyttningar mellan länderna då vården i det andra landet är den bästa lösningen ur den persons synvinkel som behöver vård. Enligt Finlands uppfattning förutsätter upprätthållandet av patientförflyttningspraxisen en särskild reglering i form av en överenskommelse eller på något annat motsvarande sätt. Önskar man mer detaljerat reglera patientförflyttningar, anser arbetsgruppen att uppmärksamhet bör fästas bl. a. på följande frågor:

- målgrupperna för patientförflyttningar och syftet med dessa förflyttningar
- praxis i samband med patientförflyttningar
- ansvaret för de kostnader som förorsakas av vården av den förflyttade patienten
- definiering av behöriga myndigheter och deras behörighet
- samarbetspraxis mellan myndigheter
- befolkningsbokföring i samband med patientförflyttning

Arbetsgruppen föreslår att frågan bör i fortsättningen diskuteras på det politiska planet.

I samband med *pensionsskyddet* finns också problem. Folkpensionen är bunden vi domicillandet. Folkpensionslagstiftningen skiljer sig i någon mån mellan Finland och Sverige. Folkpensionsbeloppet minskar normalt när man flyttar till Finland. Övriga pensionsinkomster (inkl. ATP i Sverige) inverkar på folkpensionsbeloppet i Finland. Folkpension i Sverige betalas oberoende av andra inkomster. Därför möter återflyttarna problem härvidlag.

Soumen kunnallisliitto betraktar som viktigt att flyttningsmöjligheterna för personer vid pensionsålder utredes och serviceutbudet i anslutning

därtill ökas. SFINKS-arbetsgruppens förslag och fortsatta arbete innehåller synpunkter på utvecklande. Närmast skulle det ankomma på social- och hälsoministeriet, inrikesministeriet och justitieministeriet att i detalj utreda, hurudana åtgärder som behövs för minskandet av återflyttarnas hinder på lagstiftnings- och annan nivå. När service och förmåner arrangeras borde man utgå ifrån att de i Finland redan bosatta pensionärerna med anledning av reformerna inte hamnar i en olikvärdig ställning med återflyttarna.

Helsingfors den 5 december 1986

Suomen kunnallisliitto

Pentti Vataja
Avdelningschef

Taisto Ahvenainen
Jurist

Delegationen för pensionärsförbund:¹

Delegationen för pensionärsförbund omfattar det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget. Det är beklagligt att man mellan de nordiska länderna ännu inte kunnat ingå sådana överenskommelser som inte i onödan skulle begränsa den internordiska migrationen.

Delegationen för pensionärsförbund vill speciellt framhäva följande omständigheter:

- Den nordiska sociala trygghetskonventionen borde revideras så, att pensionsförmånerna bibehålls oberoende av att domicillandet byts ut mot ett annat;
- I Finlands kommuner borde fås till stånd en ny attityd i förhållande till mottagandet av de finländska långtidssjuka som kommer från de övriga nordiska länderna;
- I synnerhet i Sverige borde man öka den finskspråkiga vårdpersonalens antal inom service för äldre.

Helsingfors den 4 december 1986

Delegationen för pensionärsförbund

Eläkeläiset ry

Eläkeliitto ry

Suomen ruskaliitto ry

Kristilliset eläkeläiset ry

Eläkkeensaajien keskusliitto ry

Kansalliset eläkeläiset ry

Svenska pensionärsförbundet rf

¹ Yttrandet översatt från finska.

Island

De islandske kommuners forbund:

Det ble en del debatt i forbundets styre om forslaget innhold, og konklusjonen ble at styret i De islandske kommuners forbund ikke anbefaler at forslaget blir vedtatt.

Dette meddeles hermed Nordisk Råds islandske sekretariat.

Reykjavik, 11. desember 1986

Magnús E. Guðjónsson

Adm. direktør

Norge

Sosialdepartementet:

De problemstillingene som er nevnt i medlemsforslaget synes for det meste å være finske problem. Sosialdepartementet er ikke kjent med at disse problemene har vært tatt opp fra norsk side.

Vi antar at spørsmålene mest hensiktsmessig kan følges opp i forbindelse med den videre behandlingen av utredningen " Nordbors rettigheter i Norden" (NU 1985:6)

Oslo, 22. desember 1986

Efter fullmakt
Inger Lill Sjøberg

May Larsen

Norske kommuners sentralforbund har i skrivelse den 18 november 1986 forklarat sig ikke ha möjlighet att uttala sig i anledning av medlemsförslaget.

Norsk pensjonistforbund:

--- Det er likevel innlysende at denne gruppen pensjonister har spesielle problemer som det bør sees på.

Vi ber derfor om at det nedsettes en arbeidsgruppe som i nær kontakt med pensjonistorganisasjonene i Norden får som oppgave å utrede problemet og å komme med forslag til tiltak.

Denne utredning må så danne grunnlag for de tiltak ministerrådet skal sette i verk.

Oslo, 15 oktober 1986

Norsk pensjonistforbund

Eivind Strømmen

Leder

Arnulf Leirpoll

Sekretariatsleder

Sverige

Socialstyrelsen:

Styrelsen delar medlemsforslagets synpunkter att samhällets tjänster bättre än idag bör beakta de äldre invandrarnas behov.

Rörligheten mellan de nordiska länderna hänger samman med medborgarnas rätt att fritt resa in i, vistas och arbeta i de övriga länderna. Den största rörligheten har skett från Finland till Sverige. Huvudorsakerna till att finländare har flyttat till Sverige har varit omstruktureringen av den finska arbetsmarknaden i förening med den svenska arbetsmarknadens behov av arbetskraft. Utvandringen från Finland till Sverige hade sin början på 50-talet och nådde sin kulmen på 60-talet och början på 70-talet, då Sveriges behov av arbetskraft främst inom industrin var som störst. Många av de invandrare som kom till Sverige under 50- och 60-talen har nu kommit upp i pensionsåldern. En del av bla de finska pensionärerna önskar flytta tillbaka.

I medlemsförslaget tas det upp problem som hindrar rörligheten mellan de nordiska länderna och då speciellt pensionärers återflyttning till Finland. Anskaffandet av bostad utgör idag ett stort problem för äldre som har en önskan om att få återflytta till Finland. Många finska aktiebolags stadgar förbjuder försäljning av aktier till utländska medborgare. Utländska medborgare behöver i sådana fall statsrådets tillstånd för att köpa bostadsaktier eller fast egendom. De som flyttar tillbaka kan enligt den officiella bostadspolitiken inte placeras i en särställning i förhållande till de bostadsökande som redan finns i landet (Korkissare 1983), vilket ytterligare begränsar återflyttarnas möjligheter att skaffa bostad.

Om en pensionär som är svensk medborgare skulle behöva banklån i Finland för bostadsköp där, kan han eller hon inte förhandsspara i Finland utan tillstånd från svenska riksbanken. Och utan ett sådant förhandssparande är det svårt att få banklån i Finland.

Socialstyrelsen i Finland och Sverige har på uppdrag av den svenskfinska arbetsgruppen beträffande de finstalande invandrarnas situation

inom hälso- och socialvården i Sverige (SFINKS) genomfört en inventering av förutsättningar och hinder för äldre personer som önskar flytta mellan länderna. Deras arbete har presenterats i en gemensam rapport "Äldres flyttningar mellan Finland och Sverige", 1985.

Socialstyrelsen anser det viktigt att nordiska medborgare skall ha rätt att välja bosättningsland. Hinder härför bör så långt möjligt undanröjas och socialstyrelsen tillstyrker medlemsförslagets rekommendation till Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att i Norden utveckla pensionärernas flyttningmöjligheter mellan de enskilda länderna samt service i anslutning därtill.

Stockholm den 12 december 1986

Carl-Anders Ifvarsson

Birgitta Kjellin

Riksförsäkringsverket:

Syftet med medlemsförslaget är att underlätta pensionärers flyttningmöjligheter mellan de nordiska länderna. Det man främst tar upp i förslaget är att man anser att den samhällsservice som finns bättre bör beakta emigranternas behov, t ex av tolkningshjälp vid kontakter med olika myndigheter och i servicehus för åldringar. Vidare nämner man i förslaget att nationella bestämmelser kan utgöra hinder för en flyttning mellan länderna.

Verket kan konstatera att medlemsförslaget inte direkt tar upp frågor som berör verkets ansvarsområde, dvs. socialförsäkringen. Eftersom pensionärer i allmänhet är beroende av försäkringens ersättningar för sin försörjning har emellertid också utformningen av reglerna inom socialförsäkringen betydelse för flyttningmöjligheterna.

På socialförsäkringens område förekommer sedan lång tid tillbaka ett omfattande samarbete. Detta har bl a kommit till uttryck i konventionen om social trygghet mellan de nordiska länderna. Ett samnordiskt utredningsarbete har relativt nyligen resulterat i en ny konvention med tillhörande tillämpningsöverenskommelse. De frågor som tas upp i medlemsförslaget har därför inom socialförsäkringens område redan ägnats stor uppmärksamhet. Detta hindrar inte att främst olikheter i de nationella lagstiftningarna – t. ex. de skillnader som finns beträffande pensionsåldern och de olika pensionsnivåerna, i förening med den väntetid som enligt konventionen skall förflyta innan det nya bosättningslandets förmåner kan betalas ut – kan ha betydelse när pensionärer flyttar mellan de nordiska länderna.

Mellan Finland och Sverige har under innevarande år träffats en överenskommelse om fortsatt migrationssamarbete. På det socialpolitiska området ingår i överenskommelsen bl. a. att effekterna av trygghetskonventionens regler beträffande pensionärer bör följas.

Enligt riksförsäkringsverkets mening bör medlemsförslagets syfte vad gäller socialförsäkringen fullt ut kunna tillgodoses inom ramen för det nyss nämnda samarbetet.

Stockholm den 12 december 1986

På riksförsäkringsverkets vägnar

Göran Smedmark

Gunnel Vilén

Statens invandrarverk:

Förslaget om att underlätta flyttning för pensionärer inom Norden anser Statens invandrarverk (SIV) är ett led i rätt riktning ur invandrarpolitisk synvinkel.

Som det påtalas i skrivelsen är det många pensionärer som flyttar mellan olika länder i Norden, men de flesta flyttningarna sker mellan Sverige och Finland, i båda riktningar.

SIV har erfarit i olika sammanhang att många Sverige-finska pensionärer vill återvända till Finland vid sin ålderdom. Problemet för många är att dels har de svenskt medborgarskap, dels ingenstans att flytta. Därför är det av största vikt att länderna undanröjer alla hinder som finns i samband med flyttningen p. g. a. medborgarskap.

Folkbokföringen som oftast ligger till grund för sjukförsäkringen är en annan viktig del som måste underlättas för att flyttningen skall möjliggöras.

Länderna bör anstränga sig att anpassa alla lokala föreskrifter och praxis så att flyttningen för pensionärer skall gå så smidigt som möjligt.

Den svensk-finska arbetsgruppen rörande finska invandrades situation inom den svenska hälso- och sjukvården samt socialtjänsten (SFINKS) arbetar sedan flera år med olika frågor som berör äldres möjligheter att flytta mellan Sverige och Finland. Under våren 1987 anordnar SFINKS ett arbetsmöte i Haparanda rörande "Flyttning—icke flyttning, problem och hinder för äldre finska pensionärer i Sverige" för att få ytterligare underlag om vilka åtgärder som bör vidtas.

Socialstyrelsen och kommunförbundet har nyligen beslutat ta fram en idéskrift om hemtjänstens utveckling med tanke på äldre invandrades situation. I arbetet med skriften kommer också frågan om pensionärernas flyttningmöjligheter inom Norden att behandlas.

Statens invandrarverk (SIV) deltar i SFINKS arbete. I ett år 1984 avslutat projekt för ökad flerspråkig service tog verket bl. a. upp de äldres behov. Förslaget i slutrapporten "Erfarenheter av tvåspråkig personal" (1984) avser också servicen åt äldre. I detta sammanhang kan också nämnas en annan rapport inom projektet, "Tvåspråkig samhällsservice – exemplet Finland". Invandrarverket har dessutom stött utredningsverksamhet rörande äldre invandrare, bl. a. om behovet av särskild äldreomsorg för finsktalande i södra Sverige. Verket har samarbetat med socialstyrelsen för att ta fram underlag som skall göra kommuner och landsting uppmärksamma på äldre invandrares behov.

Invandrarverkets bedömning är att behovet av tvåspråkig personal inom äldreomsorgen har uppmärksammats allt mer under senare år och att man i ökande utsträckning också använder sig av sådan personal. Medvetenheten om det ökande antalet invandrare och deras särskilda behov tycks dock variera mellan olika kommuner och landsting.

Invandrarverket fortsätter att arbeta med frågorna inom ramen för SFINKS. Verket kommer också att överlägga med socialstyrelsen om behovet av ytterligare kartläggningar och information till kommuner och landsting. Verket är berett att initiera och genomföra det utrednings- och påverkansarbete som föranleds av överläggningar med socialstyrelsen. Bl. a. kommer behovet av att specialstudera levnadsförhållandena för äldre av olika nationaliteter att prövas.

Den nordiska språkkonventionen kommer – under förutsättning att Danmark ratificerar konventionen i enlighet med den danska regeringens förslag – att träda i kraft under våren 1987. Detta aktualiserar frågan hur offentlig verksamhet i konventionsstaterna tillgodoser äldre från andra nordiska länder, inte minst vid institutionsvistelse. Den svenska regeringen har uttalat sin avsikt att utse invandrarverket att vara det nationella organ, som enligt konventionen skall bevaka dess tillämpning. I det föreskrivna samarbetet mellan de nationella bevakningsorganen kan det finnas anledning att diskutera hur flyttningsmöjligheterna inom Norden påverkar förhållanden och åtgärder inom olika områden.

Norrköping den 15 december 1986

Willy Karlsson

Mirko Kliman

Sveriges pensionärsförbund (SPF):

SPF finner det angeläget att det närmare utreds vilka verkliga möjligheter som föreligger att flytta tillbaka till ursprungsbygden.

Önskemål om återflyttning redan inom vårt eget land bygger ofta på nostalgiska förväntningar. Efter återkomst till ursprungsmiljön har det många gånger visat sig att miljön inte var den man väntat sig. Förändringstakten är många gånger mycket hög. Återflyttning har i sådana fall blivit en besvikelse.

Detta bör å andra sidan inte hindra att möjligheterna bör förbättras i fråga om återflyttning, valfriheten bör öka att stanna kvar eller flytta tillbaka.

Stockholm den 26 november 1986

Åke Jacobsson
Kanslichef

Pensionärernas riksorganisation (PRO):

Det kan konstateras att det fortfarande finns hinder som försvårar möjligheten att fritt välja vilket land i Norden man vill bo i.

För att mera ingående kunna få insyn i de olika reglerna för flyttning mellan de nordiska länderna föreslår PRO att det tillsätts en arbetsgrupp som i nära kontakt med pensionärsorganisationerna i Norden får i uppgift att utreda problemet och komma med förslag till åtgärder.

Denna utredning bör utgöra underlag för de åtgärder ministerrådet skall vidta.

Stockholm i januari 1987

Pensionärernas riksorganisation

Lars Sandberg
Ordförande

Svenska kommunförbundet:

En ny – marginellt reviderad – överenskommelse om en gemensam nordisk arbetsmarknad träffades 1982 och ersatte den tidigare från 1954. I överenskommelsen konstateras att det är en grundläggande rättighet för medborgare i de nordiska länderna att fritt kunna ta arbete och bosätta sig i

ett annat nordiskt land. Vidare nämns att detta skall kunna ske under ekonomiskt och socialt tryggade förhållanden.

Sedan 1982 har vi också en ny nordisk konvention om social trygghet (som ersatte den gamla från 1955). En grundtanke i denna är att de nordiska medborgarna som arbetar eller vistas i ett annat nordiskt land än sitt eget skall ges samma sociala trygghet som det landets medborgare.

Trots de ambitioner som kommer till uttryck i dessa överenskommelser finns det fortfarande, bland annat för pensionärer, en del begränsningar och hinder för bosättning i annat nordiskt land som beror på medborgarskapet. Det kan gälla bostads-, pensions- och informationsfrågor m. m.

I de riktlinjer för det fortsatta migrationssamarbetet mellan Finland och Sverige som i år fastställts av de ansvariga departementen/ministerierna i de båda länderna sägs bl. a. att denna typ av hinder på sikt bör undanröjas. Särskilt bör – heter det – återflyttarnas behov uppmärksammas.

Inom ramen för den finsk-svenska arbetsgruppen rörande de finska invandrarnas situation inom den svenska hälso- och sjukvården samt socialtjänsten (SFINKS) – där också Svenska kommunförbundet är representerat – har också dessa frågor uppmärksammats. Bland annat diskuteras för närvarande ett bredare arbetsmöte kring temat "Flyttning – icke flyttning, problem och hinder för äldre, finska pensionärer i Sverige" i syfte att närmare inventera problemen och möjliga vägar att lösa dem.

Svenska kommunförbundet ser positivt på att mer allmänt inom Norden underlätta pensionärers möjligheter att flytta mellan länderna. Den service i form av information och tolkbehov som härigenom kan komma att aktualiseras i svenska kommuner är redan i stor utsträckning utbyggd. Dessutom går utvecklingen inom socialtjänsten i stort, liksom inom äldreomsorgen, i riktning mot att flerspråkig personal blir allt vanligare.

Avslutningsvis vill vi också nämna att förbundet nyligen avsatt medel för att i projektform tillsammans med socialstyrelsen arbeta fram en idéskrift om hemtjänstens utveckling med tanke på de äldre invandrarnas situation. Enligt Statistiska centralbyråns prognosinstitut beräknas antalet äldre invandrare att fyrdubblas under en fyrtioårsperiod. Det är därför angeläget att verka för en beredskap i kommunerna på de nya krav, bl. a. på hemtjänsten, som denna utveckling kan kräva. Det finns också anledning att inom ramen för detta projektarbete beröra frågan om pensionärernas flyttningsmöjligheter inom Norden.

Stockholm den 12 december 1986

Svenska kommunförbundet

Lars-Eric Ericsson

Landstingsförbundet:

Sedan avtalet om en gemensam nordisk arbetsmarknad tillkom 1954 har nordiska medborgare fritt kunnat flytta till och ta anställning i vilket nordiskt land som helst. Denna frihet gäller oavsett medborgarens ålder och anknytning till arbetslivet. Olika typer av hinder kan emellertid göra det svårt för en pensionär att realisera sina flyttningsplaner. Styrelsen ser därför positivt på att åtgärder vidtas för att utveckla pensionärernas flyttningsmöjligheter mellan de enskilda länderna i Norden.

Inför en flyttning har emigranten stort behov av att få uppgifter om vad ett byte av bosättningsland innebär i form av tillgång till social service, bostad och pension m. m. Då det gäller tillgång till service vill styrelsen framhålla att en allmän strävan idag är att låta äldre, sjuka och handikappade så länge som möjligt bo kvar hemma och att ge dem möjlighet att återvända till hemmet efter en tids sjukhusvistelse. Särlösningar av modell finskspråkiga servicehus bör därför undvikas. Erforderlig service får i stället anpassas till vad som gäller för samhället i övrigt.

Stockholm den 11 december 1986

Landstingsförbundet

Gunnar Hofring

Walter Slunge

Finlandssvenskarnas riksförbund i Sverige (FRIS):

Vi understöder medlemsförslaget från Marjatta Väänänen m. fl. både när det gäller motivering och hemställan.

Dock vill vi göra er uppmärksam på att ett väl genomtänkt förslag om dubbelt medborgarskap i Norden skulle lösa en del av problemen som nu finns för pensionärer och övriga. Vi tycker även att Finland borde vidta åtgärder för att bättre anpassa sig till de övriga nordiska ländernas lagstiftning när det gäller återflyttning i allmänhet. Vi tänker då speciellt på de återvändande finlandssvenskarna som har mycket svårt att kommunicera med de finska myndigheterna.

Västerås den 12 januari 1987

Jan-Olof Källström

FRIS ordförande

Riksförbundet finska föreningar i Sverige:

Utgångspunkter

Antalet sverigefinska pensionärer har ökat och kommer att öka kraftigt under de närmaste årtiondena. Den 31 december 1985 fanns det i Sverige ca 17 400 i Finland födda personer som hade fyllt 65 år. Av dem har ca 78 % tagit svenskt medborgarskap. Undersökningar visar att sverigefinnarna har sämre hälsa än den genomsnittliga svenska befolkningen och att de förtidspensioneras oftare. Under åren 1981–1982 beviljades förtidspension för ca 4 700 sverigefinnar. Tyvärr framgår det inte av statistiken hur många förtidspensionerade sverigefinnar det finns sammanlagt. Riksförbundet anser att förtidspensionärernas situation också bör beaktas, när Nordiska rådet behandlar det ovan rubricerade förslaget.

År 1982 utvandrade 200 personer i åldrarna 65 år och däröver från Sverige till Finland. Från Finland invandrade 100 pensionärer till Sverige. Enligt prognos av FoB ökar de i Finland födda pensionärernas antal år 2000 till 49 000. Det är mycket troligt att flyttningsrörelsen av pensionärer mellan Sverige och Finland ökar i framtiden. Mot denna bakgrund ser RFFS med tillfredsställelse att Nordiska rådet tar upp frågor om ökade flyttningsmöjligheter för pensionärer i Norden. Vi hoppas att detta leder till en rekommendation för de nordiska länderna.

Den tvåspråkiga servicen

Under 1980-talet har Riksförbundet och dess medlemsföreningar kraftigt ökat och utvecklat pensionärsverksamheten. Vi har också börjat agera som intresseorganisation för sverigefinska pensionärer. Vi har konstaterat att våra äldre medlemmar har bristfälliga kunskaper i det svenska språket och att många behöver hjälp och vård på modersmålet. Bristen på tvåspråkig service inom kommunal och landstingskommunal åldringsvård skapar tryck för att återvända till Finland. Det är angeläget att de sverigefinska pensionärernas behov av tvåspråkig service inom hemtjänster och långvården beaktas när man planerar verksamheten och när man tillsätter tjänster.

Hinder för flyttningar

För närvarande finns det flera hinder som försvårar pensionärernas flyttningar i Norden. Riksförbundet hemställer att Nordiska rådet skall vidta följande åtgärder för att underlätta flyttningsmöjligheterna för pensionärer:

- Pensionärer skall ges information om äldreomsorgen, regler och pensionsbestämmelser som gäller vid flyttning till ett annat nordiskt land.
- Pensionärer skall garanteras pensionsförmåner oavsett medborgarskapet när de flyttar inom Norden. För närvarande minskar folkpensionen kraftigt för de finska medborgare som återvänder till Finland från Sverige efter att ha fyllt 65 år.

- Det är önskvärt att det görs en undersökning om karenstider som gäller pensionärernas sociala förmåner vid flyttningar mellan de nordiska länderna. Befintliga karenstider bör avskaffas.
- Hinder för bostadsanskaffning i Finland bör avlägsnas. T. ex. restriktioner beträffande svenska medborgares möjligheter att köpa bostadsaktie i Finland skall snarast avskaffas. Det bör bli möjligt att få pensionärslägenhet eller plats på kommunalt eller privat servicehus utan krav att man först har bott i kommunen under en viss tid.
- Svenska medborgares möjlighet att förvärva fast egendom i Finland borde underlättas. Även bostadssparandet för en bostad i Finland bör underlättas.
- Hinder för patientöverföringar mellan Sverige och Finland skall avlägsnas. Patientöverföringar har behandlats länge av den svensk-finska arbetsgruppen SFINKS utan att länderna har kunnat komma överens om betalningsansvaret. Vi vet att det rådande situationen mycket hårt drabbar ensamma och isolerade finsktalande åldringar i svenska institutioner. Många av dem skulle må mycket bättre av att flytta till ett vårdhem eller sjukhus i Finland.
- Förtidspensionerade skall kunna flytta inom Norden utan risk att pensionen dras in efter flyttningen till ett annat nordiskt land.

Stockholm den 26 januari 1987

Riksförbundet finska föreningar i Sverige

Sulo Huovinen
Generalsekreterare

Helena Kivisaari
Socialsekreterare

BILAGA 2

I efterhand inkommet yttrande

Finland

Finlands stadsförbund¹:

Ifrågavarande medlemsförslag fäster uppmärksamhet vid en specialgrupps problem i den nordiska flyttningsrörelsen. Med anledning av initiativet kan konstateras att man redan på olika sätt utrett åldringarnas ställning i det nordiska samarbetet. I medlemsförslaget hänvisas till en del sådana utredningar.

Medlemsförslaget syns gå ut på att åldringars flyttningsrörelse från Sverige till Finland är ett av de största problemen. I anslutning till denna fråga kan man hänvisa till en utredning som socialstyrelsen och medicinalstyrelsen låtit göra om återflyttarna som användare av social-, hälso- och

¹ Yttrandet översatt från finska.

arbetskraftstjänster (Jouni Korkiasaari, Helsingfors 1986, SS 14/1986 och MS 88/1986). Rapporten innehåller en rad förslag till åtgärder, vilkas förverkligande behöver åtgärder från myndigheternas sida.

En annan fråga som i samband med ärendets behandling kan uppmärksammas är det faktum att man i det permanenta samarbetet mellan Sveriges och Finlands social- och hälsomyndigheter relativt mycket fäst uppmärksamhet vid åldringarnas ställning vid flyttningar från ett nordiskt land till annat. Bl. a. vissa frågor med anslutning till de kostnader som flyttningarna medför är fortfarande under utredning.

Stadsförbundets centralbyrå anser att det finns anledning att inom Nordiska rådet hålla ett öga på olika gruppers ställning i den nordiska flyttningsrörelsen. Det skulle emellertid förefalla som om man i detta sammanhang redan blivit relativt medveten om åldringarnas problem och att dessa problem blivit utredda i en ganska stor utsträckning. Även myndigheternas nuvarande samarbete, i syfte att lösa de problem som finns för närvarande, syns vara tillräckligt, åtminstone ur kommunalförvaltningens synvinkel.

Helsingfors den 12 februari 1987

Pekka Alanen

Vice verkställande direktör

Torsten Widen

Biträdande avdelningschef

Medlemsförslag om nordiskt samarbete i kommunsektorn

(Väckt av Marjatta Väänänen samt Esko Aho, Ylva Annerstedt, Lilli Gyldenkilde, Ilkka Kanerva, Arvo Kempainen, Hannu Kempainen, Paavo Lipponen och Seppo Pelttari)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Danmark

Indenrigsministeriet:

Medlemsförslaget om nordisk samarbejde i kommunesektoren indeholder dels forslag om etablering af et ministerråd for de nordiske kommuneministre, dels forslag om kommunal repræsentation i embedsmandskomiteer.

Vedrørende forslaget om etablering af et ministerråd for de nordiske kommuneministre skal Indenrigsministeriet udtale, at der siden 1981 har været afholdt regelmæssige møder mellem de nordiske kommuneministre, hvor emner af fælles interesse på det kommunale område er blevet behandlet. Erfaringerne siden 1981 har vist, at disse møder, hvor erfaringer udveksles og problemstillinger drøftes, er et værdifuldt forum for udvikling af det nordiske samarbejde. Efter Indenrigsministeriets opfattelse er den eksisterende samarbejdsform et hensigtsmæssigt redskab til behandling af fælles anliggender på det kommunale område, og der syntes ikke at være noget aktuelt behov for at ændre samarbejdsformen.

Vedrørende forslaget om at inddrage kommunale repræsentanter i embedsmandskomiteer bemærkes, at Indenrigsministeriet – sammen med Socialministeriet – deltager i Nordisk Socialpolitisk Kommite, som koordinerer det nordiske samarbejde på social- og sundhedsområdet.

Ingen af de 5 nordiske lande har udpeget kommunale repræsentanter til den nationale delegation i komiteen. Baggrunden herfor skal bl. a. søges i, at ministerrådssamarbejdet baseres på regeringsaftaler og derfor foregår på de pågældende ministres ansvar både for så vidt angår det materielle

indhold i og budgetgrundlaget for samarbejdet. En inddragelse af de nationale kommunale repræsentanter i de besluttende organer ville derfor formentlig indebære, at dette hidtidige samarbejdsgrundlag måtte overvejes.

For så vidt angår en inddragelse af kommunale repræsentanter som observatører og sagkyndige i det nordiske samarbejde kan det oplyses, at dette allerede sker i betydeligt omfang. Som eksempel kan nævnes, at Indenrigsministeriet i flere af de projekter og institutioner, hvori det nordiske samarbejde på social- og sundhedsområdet udmøntes, har udpeget kommunale sagkyndige, som danske repræsentanter.

Det kan yderligere tilføjes, at Indenrigsministeriet anser en sådan repræsentation for både positiv og hensigtsmæssig, både i henseende til at sikre det nødvendige ekspertisegrundlag og i henseende til at sikre projekters/institutioners gennemslagskraft på det decentrale niveau i sundhedsvæsenet.

Socialministeriet har i anledning af medlemsforslaget oplyst, at der på det sociale område også på nordisk plan er gode traditioner for at inddrage repræsentanter for kommunale organisationer i forskellige projekter m. v. Som eksempel kan bl. a. nævnes Amtsrådsforeningens repræsentation i Nordisk Nævn for Handicapspørgsmål. Socialministeriet finder ikke behov for yderligere formalisering af disse kontakter.

København, den 13. januar 1987

Knud Enggaard

Emil le Maire

Amtsrådsforeningen i Danmark:

Det kan oplyses, at der mellem de kommunale organisationer længe har eksisteret et veludbygget uformelt samarbejde på nordisk kommunalt plan.

Amtsrådsforeningen kan i forlængelse heraf støtte, at det nordiske samarbejde ved kommunale spørgsmål yderligere udbygges.

København, den 15 januar 1987

Poul Christensen

Otto Larsen

Kommunernes Landsforening:

Som begrundelse for forslaget anføres blandt andet, at der i det nordiske samarbejde savnes det (politiske og administrative) niveau i landene, som varetager det udførende arbejde, nemlig kommunerne, eftersom disse ikke er repræsenteret i ministerrådets opgaver. Det anføres endvidere, at en inddragelse af de kommunale myndigheder i nationale tjenestemandskomiteer som obeservatører og eksperter i det sociale, regionale og trafikpolitiske samarbejde ville kunne bidrage til en løsning af flere problemer og til at øge de nordiske medborgeres velstand samt fremme samarbejdet på kommunalt plan.

Kommunernes Landsforening kan tilslutte sig disse synspunkter.

Der eksisterer allerede i dag et veludbygget, uformelt samarbejde på nordisk kommunalt plan. Dette antager forskellige former:

De nordiske kommunale forbund mødes regelmæssigt på direktørplan, forbundene samarbejder om afholdelse af fællesnordiske kurser og seminarer for politikere, embedsmænd og forskere; der foregår en veludbygget erfaringsudveksling forbundene imellem, og der arrangeres gensidige studiebesøg for politikere og embedsmænd.

Desuden samarbejder forbundene i det internationale kommunale arbejde. Alle nordiske lande er medlemmer af IULA (International Union of Local Authorities), og alle (med undtagelse af Finland, der er observatør) er ligeledes medlemmer af Europarådets Kommunalkonference. Der foregår i det internationale arbejde en koordinering af nordiske synspunkter.

De danske kommuner har et veludbygget net af nordiske venskabsbyer og -kommuner, og der foregår blandt andet gennem disse en direkte erfaringsudveksling og besøgsaktivitet.

Dette uformelle samarbejde medvirker til at fremme kommunestyret i de nordiske lande.

De nordiske kommuner varetager en meget stor del af det offentliges service- og reguleringsopgaver. Det er derfor kommunerne, som har ansvaret for og dermed også erfaringen i den praktiske gennemførelse af love og forordninger m. v.

En udvidelse af det nordiske samarbejde i form af at inddrage de nationale ministre med ansvar for det kommunale område i Nordisk Ministerråds arbejde synes derfor som foreslået at burde suppleres med inddragelse af de kommunale myndigheder, da disse har den praktiske erfaring, som et reelt nordisk samarbejde vanskelig kan fungere uden.

Kommunernes Landsforening kan på denne baggrund støtte forslaget om nordisk samarbejde i den kommunale sektor.

København, den 12. december 1986

Thorkild Simonsen

Peter Gorm Hansen

Frederiksberg Kommune har i skrivelse den 7 januari 1987 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Dansk Kommunal Arbejderforbund:

— — — skal det meddeles, at Dansk Kommunal Arbejderforbund finder det positivt, om den kommunale sektor opprioriteres i det nordiske samarbejde, hvorfor vi kan tilslutte os medlemsforslaget af 27. juni 1986s intentioner.

Denne holdning deles iøvrigt af de øvrige nordiske kommunalarbejderforbund som ialt repræsenterer ca. 1 million medlemmer.

Frederiksberg, den 15. december 1986

Poul Winckler

Formand

Finland

Inrikesministeriet:

Det nordiska samarbetet mellan de ministrar som ansvarar för kommunala frågor har hittills skett under fria former och har inte hört till Nordiska ministerrådets verksamhetssfär. En observatör från ministerrådet har dock deltagit i de sammanträden som hållits av de för kommunala ärenden ansvariga nordiska ministrarna. Sammanträden har hållits sedan år 1981 och år 1985 diskuterades de former som i framtiden skall tillämpas inom det nordiska samarbetet när det gäller kommunala frågor. Ministrarna kom överens om att även framdeles träffas regelbundet för att diskutera under fria former. Ministrarna ansåg att ett utvecklat nordiskt samarbete och utbyte av erfarenheter i kommunala frågor är av stor betydelse.

Det nordiska samarbetet inom den kommunala sektorn har för regionalpolitikens vidkommande ombesörjts av den minister och ämbetsmannakommitté (NÄRP) som ansvarar för regionalpolitiken. De kommunala myndigheterna deltar inom den regionalpolitiska verksamheten i det gränsregionala arbetet och kommunerna deltar direkt i administrationen av samarbetet. De gränsregionala samarbetsområdenas verksamhet har förlagts till gränsregionerna, som för Finlands vidkommande utgörs av Nord-

kalottområdet och Mittnorden-området. Kommunerna har även på olika sätt medverkat i det utredningsarbete som hör till NÄRPs verksamhet. De kommunala myndigheterna har således redan förut deltagit i det samarbete som skett inom regionalpolitiken.

Representanter för skärgårdskommunerna har deltagit i Nordiska rådets skärgårdsprojekt i dess styrande organ, och det torde inte ens vara möjligt att påbörja olika slags projekt utan lokal representation. På regional nivå har kommunförvaltningens intressen företrätts av kommunernas regionala organisationer, såsom landskapsförbunden och regionsplanförbunden. Det skulle även vara svårt att på annat sätt anordna en sådan närvaro av kommunal myndighet som avses i medlemsförslaget.

Även kommunernas centralorganisationer sammanträder med jämna mellanrum för att diskutera gemensamma kommunala angelägenheter.

Om de för kommunala ärenden ansvariga nationella ministrarna sammanträdde i form av ett ministerråd skulle man uppnå praktiska fördelar när det gäller arrangemangen i samband med sammanträdena samt i fråga om verksamhetens kontinuitet. T. ex. skapandet av utredningsprojekt som föranleder kostnader skulle underlättas om verksamheten budgeteras genom Nordiska ministerrådet. Det avgörande är dock på vilket sätt dylika beslut är bindande för medlemsländerna.

De faktum att frågorna som skall behandlas är så omfattande talar å sin sida för att det nuvarande sättet att sammanträda under fria former skall fortsätta. De för kommunala ärenden ansvariga ministrarna konstaterade också vid sitt möte år 1985 att det inte fanns något särskilt behov att göra verksamheten formbunden. Man försöker ordna sammanträden mellan de för kommunala ärenden ansvariga ministrarna vartannat år vid en sådan tidpunkt att man därvid kan diskutera ärenden som hör till Europarådets sammanträde mellan de ministrar som ansvarar för kommunala angelägenheter mellan (de länder som hör till rådet). Vid behov kan sammanträden äga rum oftare och deltagarsfären vidgas. Så skedde t. ex. år 1985, då minister Bo Holmberg anordnade ett s. k. frikommunseminarium i Örebro (Förändring och förnyelse i kommuner och landsting).

Emedan medlemsförslaget berör alla nordiska länder och förutsätter enhällighet för att bli antaget, finner inrikesministeriet det nödvändigt att ärendet behandlas vid det sammanträde som ännu detta år hålls mellan de för kommunala ärenden ansvariga ministrarna.

Helsingfors den 7 januari 1987

Kaisa Raatikainen
Inrikesminister

Aulis Pöyhönen
Avdelningschef

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen konstaterade att det är av intresse för Ålands representant i Nordiska ministerrådet att delta eftersom Åland har egen lagstiftningsbehörighet på detta område. Av samma anledning är det av särskilt intresse för åländska kommunala myndigheter att delta i olika nationella och nordiska tjänstemannakommittéer.

Landskapsstyrelsen beslöt förorda Nordiska rådets rekommendation till Nordiska ministerrådet.

Mariehamn den 8 januari 1987

Folke Woivalin

Lantråd

Pia Rothberg-Olofsson

Kanslissekreterare

Finlands stadsförbund, Suomen kunnallisiitto och Finlands svenska kommunförbund:

-- -- anför Finlands stadsförbund, Suomen kunnallisiitto och Finlands svenska kommunförbund följande:

Såsom det konstateras i motionen fattas inom rådet fortgående beslut på nordisk nivå, vilkas verkställande och huvudsakliga finansiering ankommer på kommunerna. Därför vore det befogat att de kunskaper och den erfarenhet som kommunalförvaltningen i medlemsländerna besitter skulle utnyttjas vid beredningen av ärendena.

Kommunernas centralorganisationer konstaterar att kommunernas centralorganisationer i de nordiska länderna har regelbundet organiserat samarbete i allmänna frågor inom kommunalförvaltningen och inom dess olika verksamhetsområden.

Kommunernas centralorganisationer tar inte ställning till den del av förslaget, i vilket föreslås att de nationella ministrar som svarar för de kommunala frågorna skulle sammankomma i ett ministerråd, eftersom denna fråga närmast ankommer på statsförvaltningen. Om man stannar för en sådan lösning som ingår i förslaget främjar det samtidigt kommunalförvaltningens nordiska samarbete.

Centralorganisationerna understöder förslaget till den del att de nationella kommunala myndigheterna skulle beredas möjlighet att delta i det officiella nordiska samarbetet som observatörer och sakkunniga medlemmar i olika nationella och nordiska tjänstemannakommittéer. Kommunernas centralorganisationer understryker att utgångspunkten vid utnämmandet av sakkunniga borde vara att centralorganisationerna har rätt att genom inbördes avtal besluta om utnämmandet av sakkunniga. Centralor-

ganisationerna anser att de representerar hela kommunalförvaltningen i vårt land. I de fall då till det ärende som behandlas ansluter sig t. ex. sådana omständigheter som hänför sig till kollektivavtalen kan man naturligtvis skilt höra sakkunniga på detta område. Samtidigt som kommunernas centralorganisationer anser att förslaget bör understödhas föreslår de att åtgärder vidtas för en fortsatt beredning av ärendet så att också representanter för kommunernas centralorganisationer i de nordiska länderna kan deltaga i beredningen.

Helsingfors den 30 december 1986

Finlands stadsförbund

Jussi-Pekka Alanen

Verkst. direktör

Pentti Koivu

Sekreterare för allmänna ärenden

Suomen kunnallisliitto

Paavo Pekkanen

Verkst. direktör

Pentti Vataja

Avdelningschef

Finlands svenska kommunförbund

K. J. Brunström

Direktör

Viking Sundström

Bitr. direktör

Kommunala arbetarnas och tjänsteinnehavarnas förbund (KAT) r. f. har i skrivelse den 15 december 1986 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Kommunala avtalsdelegationens byrå:

Kommunala avtalsdelegationens byrå förhåller sig positiv till en utveckling av det nordiska samarbetet i kommunsektorn. Kommunala avtalsdelegationens byrå anser det vara mycket viktigt att få delta som observatör eller sakkunnig i alla tjänstemannakommittéer där man behandlar ärenden som rör den kommunala arbetsmarknaden eller anställningsförhållandena för den kommunala personalen. I detta nu bedrivs samarbetet mellan de kommunala arbetsgivarna i Norden huvudsakligen i form av inofficiella möten varje år.

Helsingfors den 15 december 1986

Kommunala avtalsdelegationens byrå

Paavo J. Paavola

Direktör

Henrik Ahlman

Avdelningschef

Island**Socialministeriet:¹**

Ministeriet meddeler at det støtter det fremsatte forslag, og vil i den forbindelse henvisse til den motivering som følger med det.

Fra ministeriets side tas det imidlertid forbehold angående økt kostnad som kan bli følgen, om dette forslag blir vedtatt i Nordisk Råd.

Reykjavík, 5. januar 1987

Alexander Stefánsson

Hallgrímur Dalberg

De islandske kommuners forbund har i skrivelse den 11 desember 1986 forklarat sig stödja medlemsförslaget.

Norge

Norske kommuners sentralforbunds styre har på sitt decembermöte 1986 besluttat tillstyrka medlemsförslaget.

Norsk kommuneforbund:

Det er etter vår oppfatning en rekke felles problemstillinger på kommunenivå i de nordiske land som gjennom et slikt samarbeid kunne løses bedre ved å utnytte hverandres ideer og erfaringer. Vi tror at et slikt samarbeid vil kunne bidra til bedre kommunale tjenester på en rekke områder, og dermed også følelsen av fellesskap over landegrensene.

Som arbeidstakerorganisasjon med medlemmer av alle kategorier ansatte i kommunene, hilser vi med glede det initiativ som er tatt og tillater oss å anbefale at det følges opp i Nordisk Råds organer.

Oslo, 17. desember 1986

Norsk kommuneforbund

Liv S. Nilsson

Leder

Arne Grøttum

1. nestleder

¹ *Yttrandet översatt från isländska.*

Sverige

Svenska kommunförbundet:

Styrelsen behandlar här endast den del av förslaget som innebär att nationella kommunala myndigheter skall ges möjlighet att delta i det officiella nordiska samarbetet. Huruvida kommunministrarna skall sammanträda i ministerrådet torde ankomma på regeringarna att ta ställning till.

Kommunerna svarar för en betydande del av den offentliga verksamheten. Skall ett nordiskt samarbete få verklig genomslagskraft fordras därför att frågorna kan förankras hos kommuner och landsting som ju i stor utsträckning skall svara för genomförande och finansiering av besluten. Styrelsen finner det mot denna bakgrund naturligt att de kunskaper och erfarenheter som finns på det kommunala planet tillvaratas i det nordiska samarbetet. Det kan i detta sammanhang påpekas att ett visst samarbete och erfarenhetsutbyte redan förekommer mellan de olika nordiska kommunförbunden.

Styrelsen ställer sig således positiv till förslaget om ett vidgat kommunalt deltagande i det officiella nordiska samarbetet. Styrelsen menar dock att formerna för och omfattningen av en medverkan i olika organ bör övervägas närmare liksom också inom vilka områden en sådan medverkan bör ske.

Stockholm den 12 december 1986

Svenska kommunförbundet

Lars-Eric Ericsson

Landstingsförbundet:

Förbundet avstår från att behandla förslaget om att ministrar med ansvar för kommunärenden skall sammanträda i ministerrådet. Det är en fråga för de olika ländernas regeringar att ta ställning till.

I de nordiska länderna svarar kommuner och landsting (motsvarande) för merparten av den offentliga verksamheten. Särskilt gäller detta området som till vardags ligger människorna nära, t. ex. utbildning, social verksamhet och sjukvård. För att medborgarna i de nordiska länderna skall få ut det mesta möjliga av ett nordiskt samarbete så måste ett sådant därför vara förankrat hos de kommunala myndigheterna. Förbundsstyrelsen är således positiv till att de kommunala organisationernas kunskaper och erfarenheter utnyttjas i större utsträckning i det nordiska samarbetet. Ett sådant kunskaps- och erfarenhetsutbyte kan säkert främjas av, som föreslås i medlemsförslaget, att de nationella kommunala myndigheterna

ges möjlighet att delta i det officiella nordiska samarbetet. Ett konkret exempel – om än med begränsad räckvidd – är den nordiska hälsovårdshögskola där Landstingsförbundet fört fram önskemål om ett ökat inflytande för de nordiska sjukvårdshuvudsmännen. Förbundet har också i tidigare yttranden över medlemsförslag som väckts i Nordiska rådet om samarbete i olika frågor uttryckt sin positiva inställning. Senast gällde det ett förslag om ökat hälsopolitiskt samarbete.

De områden som berörs i förslaget – socialpolitik, regionalpolitik och trafikpolitik – är enligt förbundsstyrelsens mening viktiga framtidsfrågor där ett ökat erfarenhetsutbyte och diskussioner om samarbetsmöjligheter kan ge goda resultat. Ett annat område av intresse är den kommunala demokratin.

För att samarbetet skall bli effektivt och långsiktigt kunna främja utvecklingen inom kommunsektorn anser förbundsstyrelsen att det bör övervägas om det bör ges en fastare form än vad medlemsförslaget innebär. Förbundsstyrelsen vill därför föra fram tanken på att bilda en arbetsgrupp som får i uppdrag att belysa behoven av samarbete i Nordiska rådets regi inom de tidigare nämnda områdena samt föreslå former för ett fastare och mer långsiktigt samarbete mellan de nordiska kommunala myndigheterna. Förebilder finns att hämta från annat internationellt samarbete. Landstingsförbundet är för sin del berett att aktivt delta i ett sådant arbete.

Stockholm den 11 december 1986

Landstingsförbundet

Gunnar Hofring

Walter Slunge

Centralorganisationen SACO/SR har i skrivelse den 9 januari 1987 förklarat sig icke ha något att erinra mot förslagets materiella innehåll.

Svenska kommunalarbetsförbundet:

Kommunalarbetareförbundet tillstyrker förslaget om att nationella ministrar med ansvar för kommunärenden sammanträder i Nordiska ministerrådet.

När det gäller förslaget om att nationella kommunala myndigheter ges möjlighet att delta i det officiella nordiska samarbetet som observatörer och sakkunniga i olika nationella och nordiska tjänstemannakommittéer anser förbundet att dagens system fungerar tillfredsställande. De kommu-

nala myndigheterna bör även i fortsättningen kallas in när frågor som är relevanta skall behandlas.

Svenska kommunalarbetsareförbundet

Sigvard Marjasin

Sveriges kommunaltjänstemannaförbund (SKTF):

Medlemsförslaget tar upp den viktiga frågan om kommunsektorns inflytande och medverkan i det nordiska samarbetet. SKTF anser också att det är en brist att de enskilda nordiska ländernas ministrar med ansvar för kommunärenden inte sammanträder i ministerrådet. SKTF biträder därför förslaget att nationella ministrar med ansvar för kommunärenden sammanträder i ministerrådet (första att-satsen).

Beträffande den andra att-satsen finns redan i dag sakkunniga med i olika tjänstemannakommittéer. En ytterligare insyn och medverkan kan självfallet diskuteras och vara positiv. Behovet av fler sakkunniga och observatörer i nationella och nordiska tjänstemannakommittéer varierar emellertid. Därför är det rimligt enligt SKTF att denna fråga löses från fall till fall.

Stockholm den 23 december 1986

Sveriges kommunaltjänstemannaförbund

Sture Nordh

BILAGA 2

I efterhand inkomna yttranden

D a n m a r k

Københavns Magistrat:

Man skal i den anledning oplyse, at der allerede eksisterer et fortrinligt samarbejde mellem alle de nordiske hovedstæder på de forskellige kommunale sagsområder, og at der jævnligt holdes møder på forskelligt kommunalt plan om problemer af fælles interesse for hovedstæderne. I denne henseende skal især peges på den aktivitet, der foregår på den af de nordiske hovedstæder i fællesskab drevne institution Håsselby slott ved Stockholm.

Endelig skal fremhæves, at der på skift mellem de nordiske hovedstæder afholdes nordiske hovedstadskonferencer hvert 4. år, og her er der mulighed for i et bredt forum at drøfte emner af særlig interesse.

På den foreliggende baggrund er det Københavns kommunes opfattelse, at der næppe vil kunne peges på et særligt behov for et yderligere samarbejdsorgan mellem de nordiske hovedstæder.

København, den 17. marts 1987

Egon Weidekamp

Mogens Krogh

Norge

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Det uformelle samarbeidet mellom de nordiske kommunalministre som siden 1981 har funnet sted gjennom drøftelser i regelmessig avholdte møter, har etter departementets mening fungert godt. Den smidige og uformelle måte dette samarbeidet har foregått på har vært vordifull særlig med sikte på å oppnå en kontaktskapende og fri meningsutveksling mellom vedkommende ministre og tjenestemenn i de respektive land. I og med at møtene har vært lite formalisert, har det også vært mulig å konsentrere drøftelsene om et mindre antall prinsipielle spørsmål og få ventilert problemstillinger av felles interesse for kommunesektoren i et nordisk forum mens sakene ennå er på et forberedende stadium.

Det har til nå ikke vært behov for noen formell overbygning for samarbeidet for å kunne fatte bindende vedtak på møtene. Det har heller ikke vært forutsetningen at disse skal ha beslutende karakter.

Kommunal- og arbeidsdepartementet er etter dette av den oppfatning at eksisterende samarbeidsform er hensiktsmessig og at samarbeidet inntil videre bør fortsette som hittil.

For så vidt gjelder forslaget om kommunal representasjon i embetsmannskomiteer i offisielt nordisk samarbeid, viser Kommunal- og arbeidsdepartementet til at kommunesektorens interesser, hvor det er behov for det, allerede er søkt ivare tatt fra norsk side slik samarbeidet praktiseres i dag. Det er f. eks. vanlig å innkalle eksperter fra kommuner og fylkeskommuner til forberedende møter når det arbeides med prosjekter som berører kommunesektoren. Kommunale og fylkeskommunale myndigheter er dessuten ofte representert i underkomiteer. Et eksempel på dette er Nordkalott-komiteen som er en underkomite til Nordisk Råds embetsmannskomite for regionalpolitikk (NERP).

Under henvisning til det her anførte synes kommunesektorens interesser

fra norsk side å være rimelig godt tatt hensyn til gjennom allerede etablerte former for representasjon i organer å embetsmannsplan i nordisk samarbeid.

Oslo, 12. februar 1987

Leif Haraldseth

Bjarne Sunde

Medlemsförslag

om ökat nordiskt samarbete om polarforskning och samarbetet under Antarktis-traktat-systemet

(Väckt av Dorte Bennedsen samt Margrete Auken, Niels Bollmann, Lilli Gyldenkilde, Karen Thurøe Hansen, Bente M. Nielsen och Jens Steffensen)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska rådet, social- och miljöutskottet:

Social- och miljöutskottet har behandlat polarmiljöproblem i samband med ett medlemsförslag som ledde till *rekommendation nr 23/1983* angående bevarande av naturmiljön i de arktiska farvattnen, som fortfarande står på utskottets saklista. Den senare debatten härom har mest gällt oljeprospektering och eventuella oljetransporter utanför Grönland. Det har därvid noterats att transporter av olja med supertanker genom grönländska vatten kunde vålla problem. Man hade ännu inte utvecklat någon pålitlig teknik för transport av olja från eventuella grönländska fyndigheter med de is- och väderförhållanden som kunde förutses.

De allmänna synpunkter om de arktiska områdenas sårbarhet som framförts i dessa diskussioner torde – även om utskottet av naturliga skäl saknar närmare kännedom om Antarktis – även ha relevans för de antarktiska områdena, något som också framhålls i medlemsförslaget A 770/k. Utskottet noterar särskilt att förslagsställarna nämner polarområdenas betydelse för det globala klimatet och miljön, något som understryker allvaret i senaste tidens uppgifter om uttunnning av ozonskiktet över Antarktis. Två rekommendationer om skydd av ozonskiktet har behandlats av utskottet.

Utskottet får därför hälsa med tillfredsställelse att man föreslagit ökad nordisk medverkan i utforskning och förvaltning av Antarktis naturresurser. Ett nordiskt bidrag grundat på den nordiska värderingen av miljön kontra ensidiga exploateringshänsyn torde vara av värde i detta samman-

hang såsom det visat sig vara i andra internationella fora. Utskottet vill därför tillstyrka medlemsförslaget.

Helsingör den 11 november 1986

För social- och miljöutskottet

Marjatta Väänänen

Förman

Samarbetsnämnden för de nordiska naturvetenskapliga forskningsråden (NOS-N):

NOS-N är enig om att polarforskningen är ett viktigt forskningsområde för de nordiska ländernas forskningsorgan och att en samordning av de nordiska ländernas planering är en nödvändig förutsättning för effektiva insatser.

NOS-N är också enig om att med beaktande av det samarbete som har kommit till stånd mellan de nordiska polarforskningsmiljöerna i arbete med den nordiska handlingsplanen "Norden i växt" finns det knappast ett omedelbart behov att upprätta ett nytt nordiskt polarforskningsinstitut/sekretariat.

Vad gäller de övriga förslagen i medlemsförslaget så bör dessa frågor kunna beaktas i det nordiska samarbetet som håller på att byggas ut inom ramen av den ovannämnda handlingsplanen. Bl. a. kan konstateras att Ministerrådet under hösten 86, på basis av förslag från de nordiska polarforskningsmiljöerna, NOS-N och nordiska forskningspolitiska rådet, beslutat igångsätta flera nordiska samarbetsprojekt med direkt koppling till de i medlemsförslaget framförda frågorna.

I övrigt hänvisas till de nationella rådens yttranden (*se nedan*).

Stockholm den 22 december 1986

Ingvar Lindqvist

Ordförande i NOS-N

Anja Borg

Eksek. sekr i NOS-N

Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning:

Intresset för och behovet av ökad forskningsverksamhet i de polära områdena i Arktis och Antarktis har under senaste tider blivit uppenbart. Problemställningarna förorsakade av naturförhållandena är svårlösta och

mycket specifika, men av stor betydelse av ekonomiska, tekniska, humanitära, fysiologiska och biologiska orsaker. Den sakkunskap och erfarenhet som finns i Norden kunde ha vida tillämpningar inom dessa områden och den expertis som finns här kunde väl utnyttjas på olika sätt. Problemen inom de polära områdena är komplicerade och omfattande, behovet är stort och varierande och de nordiska ländernas intressen är likartade, varför Nordiska rådet bäst kan initiera, koordinera och organisera verksamheten på området.

Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning har till uppgift att främja arktisk medicinsk forskning i de nordiska länderna. Denna forskning omfattar undersökningar rörande människans fysiologiska och patologiska reaktioner under arktiska förhållanden. Den berör vidare människans prestationsförmåga i sådan miljö, speciella av denna miljö betingade sjukdomars epidemiologi och miljöhygieniska problem samt förslag och genomförande av skyddsåtgärder för vistelse och verksamhet i sådan miljö.

NoSAMF har särskilt till uppgift att utgöra ett nordiskt centrum för kontakt inom den arktiska forskningen och en samordning av densamma i Norden, verka för tillkomsten av en samlad dokumentation för arktisk medicin samt göra denna dokumentation känd och tillgänglig för forskare i Norden och världen i övrigt. Kommittén anordnar seminarier, symposier, konferenser och kurser, och genom andra samnordiska åtgärder främjar forskning i arktisk medicin. NoSAMF:s medlemmar har på många sätt varit aktiva inom arktiska frågor, NoSAMF publicerar artiklar och förmedlar information och NoSAMF:s personal är aktiv inom arktisk medicinsk forskning. Arktiska frågor behandlas alltså redan nu av NoSAMF.

Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning stöder förslaget om ökat samarbete inom arktiska och antarktiska frågor. Som av ovannämnda framgår kan detta bäst ske inom ramen för existerande organisationer samt genom att understödja bestämda projekt. Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning anser inte att det är behövt att grunda ett nordiskt polarinstitut/sekretariat.

Uleåborg den 31 december 1986

Frej Stenbäck

Biträdande professor, generalsekreterare/forskare

Danmark

Ministeriet for Grønland:

— — — skal Ministeriet for Grønland meddele, at sagen har været forelagt Kommissionen for videnskabelige Undersøgelser i Grønland, der har afgivet vedlagte udtalelse af 19. december 1986. (*se nedan*)

Ministeriet for Grønland kan tilslutte sig de i udtalelsen anførte synspunkter, herunder forslaget om ordlyden af rekommandationen.

Ministeriet for Grønland skal anmode om at måtte blive underrettet om sagens videre forløb.

København, den 5. januar 1987

P. m. v.

E. b.

Sven Anderssen

Fuldmægtig

Kommissionen for videnskabelige undersøgelser i Grønland:

Man kan fuldtud tilslutte sig de synspunkter, som er anført i forslaget *punkterne 1-6*, men finder dog f. s. v. angår punkt 4 at måtte gøre opmærksom på, at et dansk Polarinstitut eller Polarcenter forventes oprettet i løbet af 1987. Uanset at en sådan institution i sin indledende fase vil basere sin aktivitet på løsning af opgaverne, som i dag løses af kommissionens sekretariat og derfor naturligt fokusere på grønlandsforskning, så vil et dansk Polarinstitut på lidt længere sigt i højere grad end kommissionens sekretariat kunne bidrage til løsning af forskningsopgaver i arktiske områder uden for Grønland samt i Antarktis, herunder fællesnordiske projekter.

Sekretariatet kan derimod ikke tilslutte sig det i *punkt 7* fremsatte forslag om oprettelse af et fælles nordisk polarforskningsinstitut eller sekretariat. Et sådant organ vil være ressourcekrævende i såvel oprettelse som drift og vil næppe kunne fremme det nordiske samarbejde i et omfang, som berettiger de dermed forbundne udgifter. Der består endda en risiko for, at et sådant organ vil kunne forsinke forretningsgangen ved samarbejdsprojekter.

Det må i denne forbindelse erindres dels, at der på udenrigsministerielt niveau består et løbende nordisk samarbejde med gensidig informationsudveksling og med bestræbelser for at sikre fællesnordiske holdninger, i arktiske og antarktiske forskningsspørgsmål, dels at der består et tæt, uformelt samarbejde mellem det norske Polarforskningsinstitut, det svenske Polarforskningssekretariat og den danske videnskabelige kommissions sekretariat. Denne kontakt er så nær, at der ikke består nogen risiko for, at der i de enkelte lande gennemføres projekter, som vil være af interesse for de andre nordiske lande, uden at disse orienteres og eventuelt rådspørges på et tidligt tidspunkt i projektplanlægningen. De nordiske lande deltager desuden allerede – hver for sig, men i nær kontakt – i internationale samarbejdsorganisationer, som dels er permanente, dels er

projektorienterede. Eksempelvis kan anføres European Science Foundation's Network on Polar Research, det nylige forslag om etablering af en "Arctic Science Committee" (svarende til Scientific Committee for Antarctic Research – SCAR) for de arktiske "rim nations" samt de nye planer om et internationalt, tværfagligt samarbejde i "Greenland Sea Project". Hertil knytter sig bilaterale forskningsaftaler landene imellem som f. eks. den påtænkte dansk-canadiske aftale om arktisk forskning.

I det omfang, hvor projekterne alene omfatter en enkelt fagdisciplin, består der allerede en tæt, uformel kontakt mellem fagfællerne i de enkelte lande, og projektsamarbejde kan derfor etableres ganske gnidningsløst og uden, at bistand fra sekretariater eller koordinationsorganer er nødvendig. Tværtimod vil sådan bistand ofte være forsinkende.

Tendensen går imidlertid i vidt omfang i retning af internationale, tværfaglige samarbejdsprojekter som f. eks. det netop nævnte "Greenland Sea Project", og her vil sekretariatsbistand og koordination bl. a. vedrørende logistik, opbygning af databaser, databehandling og laboratoriarbejde være en bydende nødvendighed for at sikre projektet succes. I disse tilfælde finder vi dog at ad hoc samarbejdsorganer må være at foretrække, fremfor at der gøres brug af fast etablerede samarbejdsorganer som det foreslåede nordiske polarforskningsinstitut/sekretariat.

Sådanne projektorienterede ad hoc samarbejdsorganer bør kunne gives domicil – i projektets levetid – hos et af de bestående, nordiske polarinstitutter eller polarsekretariater. Hvilken af de pågældende nordiske institutioner, der konkret skal tilbyde sådanne ad hoc organer husly, må afgøres fra tilfælde til tilfælde og alene betinges af hensigtsmæssighedsvurderinger, såsom faglig ekspertise, projektengagement og praktiske hensyn som f. eks. logistik. Efter kommissionens sekretariats opfattelse skulle den førnævnte nære kontakt mellem polarinstitutionerne i Norge, Sverige og Danmark kunne tilsikre en sådan hensigtsmæssig arbejdsdeling.

For så vidt angår forslaget *punkt 8* vil sekretariatet således kunne tilslutte sig dets rekommandationer – dog med undtagelse af forslaget om oprettelse af et nordisk polarforskningsinstitut/sekretariat – under forudsætning af, at det foreslåede samarbejde etableres for såvel Arktis som Antarktis. Arktis må af mange grunde komme forrest i et nordisk polarforskningsamarbejde.

Det foreslås derfor, at rekommandationen får følgende ordlyd:

at udarbejde forslag til, hvordan de generelle nordiske miljø- og ressourcebetrægtninger bedst konkretiseres for Arktis og Antarktis, under hensyntagen til:

- betydningen af det globale miljø
- arktiske erfaringer
- erfaringer fra nordisk samarbejde og konsultationer
- bedre udnyttelse af viden, tiltag og økonomi i de nordiske lande gennem en fortsat styrkelse af det bestående tætte samarbejde mellem de nordiske polarforskningsinstitutter/sekretariater.

Kommissionens sekretariat deltager gerne i det udredningsarbejde som må gå forud for formuleringen af en fælles nordisk handlingsplan for polarforskningsamarbejdet.

København, den 19. december 1986

Gregers E. Andersen

Grønlands hjemmestyre:

Forslaget har i Grønland været sendt på remis i landsstyreområdet for Kultur, kirke og undervisning samt i Hjemmestyrets sekretariats 3. kontor, som er ansvarligt for miljø- og forskningsområdet.

Kultur- og undervisningsdirektoratet:

Det fremgår intetsteds helt tydeligt, at respekten for de arktiske folk og disses ønsker/krav til forskning, miljøbeskyttelse og udvikling må være fundamentet for det øgede samarbejde, der foreslåes.

Med debatten om et dansk polarinstitut in mente samt den meget ringe grønlandske indflydelse på dettes udformning og målsætning, forekommer det relevant at pointere dette synspunkt.

Hvad angår det Antarktiske, har direktoratet ingen kommentarer, da det er udenfor vort erfaringsgrundlag.

Med hensyn til det arktiske kan man ikke undgå at tænke dels på, at der allerede i Danmark arbejdes med oprettelsen af et polarinstitut, der synes at skulle fungere som et koordinerende sekretariat for dansk/udenlandsk forskning i Grønland og dels på, at der blandt "the arctic rim nations" er visse betænelser i gang på at etablere et koordinerende organ. Disse bestræbelser ledes specielt af USA og Norge. Spørgsmålet om et sådant organ har senest været drøftet på Kommissionen for videnskabelige Undersøgelser i Grønlands møde i København den 6. november 1986. Her var der nogen skepsis mod endnu et organ ud over de eksisterende, idet flere mente, at der inden for respektive videnskabsgrene allerede fandtes rimeligt veludbyggede internationale kontakter.

Derimod synes der at være enighed blandt mange om, at der vil være brug for en velfungerende database under konstant ajourføring med hensyn til rapporter, publikationer, eksperter, projekter etc. En sådan vil i meget høj grad være et nyttigt redskab for de mange, der er involveret i arbejder relateret til det arktiske. Det forudsættes selvfølgelig, at denne database er til fri rådighed også for de arktiske folk og de i de arktiske områder beliggende institutioner.

Spørgsmålet omkring et øget nordisk samarbejde om polarforskning skulle derfor helst fremstå gennem sikring af oprettelse og drift af sådanne databaser, og ved at der på nordisk plan sikres det økonomiske grundlag for den fortsatte polaraktivitet gennem faste årlige bevillinger til arbejdet med: forskning (såvel grund – som målrettet og rekvireret forskning), udvikling af naturpotentialer (olie, gas, vandkraft, mineraler ect. såvel til eget brug som til eksport), miljøforståelse – og beskyttelse, samt til belysning af de menneskelige og samfundsmæssige aspekter i kulturudviklingen.

Det bør endelig også bemærkes, at forslaget rummer bemærkninger om de arktiske områder som "nul-områder, der gør dem velegnede som reference-områder for resten af verden." Selvom meningen kan være god nok, og selvom også de arktiske områder selv kan være interesseret i, at forureningen er mindst mulig, må man passe på, at dette udsagn ikke af andre fortolkes derhen, at de arktiske områder skal forblive i en naturtilstand til gavn for den øvrige forurenende verden.

Oprettelsen af reservater/referenceområder og bestemmelserne om disse må være arktiske befolkningers/landes egen.

Det bør også understreges, at et øget polar-samarbejde som et af sine mål må have en fortsat opbygning og støtte til "de arktiske folks" egne institutioner, hvad enten disse er af politisk, uddannelsesmæssig eller forskningsmæssig karakter. Såfremt dette ikke sker, vil der ikke kunne ske et rimeligt feed-back til den øvrige verden, hvori "de arktiske folks" egne erfaringer, ressourcer, behov og ønsker indgår.

Direktoratet opfatter det derfor som ikke-ønskeligt med et stort fælles polarforskningssekretariat, hvis det af ressource- og prestigemæssige grunde bliver placeret i et af de skandinaviske lande. Det må være mere hensigtsmæssigt at bygge informationsteknologien til at opbygge en central database, der kan knytte alle de personer og institutioner sammen, som arbejder med polare problemer.

Sekretariatets 3. kontor:

Man er enig i den fremførte begrundelse for en forstærket og koordineret nordisk forskningsindsats for så vidt angår det arktiske område; det vil i nordisk regi naturligvis betyde Grønland.

De faktorer, som blev diskuteret på konferencen i Ny-Ålesund og som kunne motivere økonomisk støtte til polarforskning forekommer især relevante for såvidt angår Arktis og bør implementeres i regi af det nordiske samarbejde, specielt i lyset af Nordisk Ministerråds handlingsplan af 25. marts 1985.

Man finder, at det vil være værdifuldt, såfremt man kan få etableret et fælles nordisk organ til koordinering af de nordiske landes indsats vedr. den arktiske forskning. Et sådant organ bør placeres i Grønland, idet man her befinder sig i det eneste ægte arktiske område indenfor de nordiske medlemslande samt begrundet i, at Grønland indtil videre blot har en enkelt, ganske lille nordisk institution.

Nuuk, den 17. december 1986

P.F.V.

Lars Gaaei

Havretsekretariatet:

På grundlag bl. a. af samtaler i Ministeriet for Grønland er det havretsekretariatets opfattelse, at der i relevante danske videnskabelige kredse er interesse for at indgå i et nærmere nordisk samarbejde om polarforskning, herunder især i konkrete fællesnordiske polarforskningsprojekter (-togter).

For så vidt angår forslaget om et øget nordisk samarbejde under Antark-

tis-traktat-systemet er det derimod opfattelsen, at de danske polarforskere ikke har ressourcer til at gå aktivt ind i et sådant samarbejde, idet man på grund af de begrænsede ressourcer er nødt til nøje at prioritere opgaverne og derfor må koncentrere sig om polarforskningen i det arktiske område (Grønland).

Det bemærkes, at havretssekretariatet har deltaget aktivt i de forberedende nordiske møder, som har været afholdt forud for Antarktis-møderne, jfr. punkt 6 i medlemsforslaget. Under de hidtidige Antarktis-forhandlinger har der løbende fundet konsultationer sted, bl. a. mellem de nordiske landes delegationer, herunder den danske.

København, den 23. december 1986

John Kierulf

Finland

Utrikesministeriet¹:

I förslaget fäster man uppmärksamhet på de nordliga och sydliga polarområdenas betydelse för den vetenskapliga forskningen med beaktande av dessa områdens särpräglade natur samt världsomfattande inverkan på miljö och klimat. I förslaget har man också noterat de nordiska ländernas traditionella och även av geografiska orsaker väl lämpade verksamhet och kunskap på den arktiska forskningens, miljöskyddets och teknologins område. I förslaget har man även hänvisat till samnordiska strävanden till ett närmare samarbete angående planeringen av såväl polarforskning som ett ekonomiskt utnyttjande av dessa områdens naturresurser.

Finland har deltagit i de i förslaget nämnda nordiska tjänstemannamöten, vilka anordnats den senaste tiden. På dessa möten har man granskat till Antarktis-fördraget hörande aktuella frågor såsom diskussioner om utnyttjande av mineralresurser inom ramen för traktatet och Antarktisfrågans behandling i FN:s generalförsamling. Man har även kartlagt varje nordiskt lands intresse av och beredskap till vetenskaplig forskning och dess teknologiska tillämpning såväl i Antarktis som i arktiska områden. Under dessa diskussioner har man även granskat möjligheterna till ökat samarbete inom polarområdena. Tjänstemannamötena har betraktats såsom nyttiga och det är meningen att fortsätta dem. Preliminärt är det besämt att följande möte hålles i Helsingfors under inkommande vår.

Efter det att Finland anslutit sig till Antarktis-fördraget år 1984 har den

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

finska delegationen i oktober 1985 deltagit såsom observatör tillsammans med den svenska och den danska delegationen i de konsultativa parternas möte, vilket hålles vartannat år samt i möten, som behandlar utnyttjandet av Antarktis mineralresuser och vilka har hållits upprepade gånger sen dess vi anslutit oss till fördraget. Norge är som bekant konsultativ part i Antarktis-fördraget.

I den av handels- och industriministeriet samt Statens tekniska forskningscentralens byggnadstekniska laboratorium finansierade utredning från år 1985 granskade man preliminärt samarbetsmöjligheterna med de övriga nordiska länderna vid planering av forskningsverksamheten i Antarktis och man noterade Sveriges aktiva intresse för dylik verksamhet i samarbete med de övriga nordiska länderna. I ett memorandum daterat den 27.11.1986 som gjorts av en arbetsgrupp som tillsatts av Handels- och industriministeriet för att utreda Finlands deltagande i forskningsverksamheten om Antarktis har det konstaterats, att Norge har visat sin principiella beredvillighet till ett forskningssamarbete och att Sverige tillsammans med Finland är intresserat i att sända en gemensam expedition till Antarktis.

De likartade förhållandena som råder på de antarktiska och arktiska områdena erbjuder möjligheter till att utnyttja den finska industrins internationellt högt utvecklade arktiska teknologi såväl på de nordliga som på de sydliga polarområden. Man har fäst uppmärksamhet på detta från finsk sida bl. a. under tidigare nämnda nordiska tjänstemannamöten.

Den i Helsingfors i oktober 1986 anordnade POLARTECH' 86-konferensen och utställningen i vilken även Norge, Sverige och Danmark deltog bjöd för sin del på en vidsträckt internationell presentation av detta område.

I det ovanstående har det redogjorts för Finlands deltagande i nordiskt samarbete inom polarforskning och Antarktis-traktet-systemet. Man kan konstatera, att våra strävanden till koncentrerad av detta samarbete är likartade med de i medlemsinitiativet framförda idéerna, vilka som sådana kan understödjas. Grundandet av ett särskilt nordiskt polarinstitut eller sekretariat som nämnts i initiativet anses dock inte vara ändamålsenligt, i alla fall i dette skede. Det redan påbörjade samarbetet mellan de nordiska ländernas myndigheter och forskningsinstitutioner bör man däremot fortsätta och vidareutveckla såväl inom Antarktis-fördragets ram som i form av en kartläggning av samarbetsmöjligheterna inom de nordliga polarområdena.

Helsingfors den 12 januari 1987

Paavo Väyrynen
Utrikesminister

Åke Wihtol
Statssekreterare

Undervisningsministeriet, högskole- och vetenskapsavdelningen¹:

Vad forskningsverksamheten kring Antarktis i Finland beträffar må det konstateras att handels- och industriministeriet i juni 1986 tillsatte en arbetsgrupp med uppgift att med beaktande av Finlands anslutning till Antarktis-avtalet år 1984 utreda vilka åtgärder som är nödvändiga för Finlands del före en eventuell revidering av Antarktis-avtalet år 1991. Den sk. Antarktis-arbetsgruppen, där också undervisningsministeriets och Finlands Akademis representanter ingick slutförde sitt arbete i november 1986.

Arbetsgruppen koncentrerade sig på följande frågor: definiering av målsättningar för forskningsverksamheten kring Antarktis, förslag till organisering av forskningsverksamheten, klarläggning av läget för andra länders vidkommande och möjligheter till internationellt samarbete, forskningsanstalters och företags vilja och möjligheter att delta i forskningsverksamheten samt förslag till en tidtabell för utsändande av en eventuell expedition och inrättande av en forskningsstation samt erforderliga resurser.

Av de nordiska länderna hör Norge till de ursprungliga fördragsländerna. Norge har en konsultativ ställning och ett krav på området. Verksamheten koordineras av Norsk Polarinstitut, som finansieras över statens budget; för 1985/1986 var detta belopp cirka 0,4 milj. FIM samt preliminärt 12,5 FIM för 1988/89, då följande forskningsresa skall företas. Norge har meddelat sin principiella beredskap för forskningssamarbete med Finland.

Sverige satsar för närvarande kraftigt på Antarktisverksamheten och har ställt som sitt mål att få en konsultativ ställning genom att landet inrättar en forskningsstation på Antarktis och utvidgar den redan inledda forskningsverksamheten. Sverige har meddelat Finland sitt intresse att skicka en gemensam expedition till Antarktis. Sverige har budgeterat sammanlagt 30 miljoner FIM för den följande treårsperioden.

Danmark är i beråd att koncentrera sin forskningsverksamhet kring de kalla områdena på jordklotets nordliga områden. Island är inte med i Antarktisavtalet.

Beträffande Finlands forskning kring Antarktis konstateras i arbetsgruppens betänkande att den utgör en del av de kalla områdenas forskningsverksamhet, som speciellt bra lämpar sig för Finland. Den forskning som bedrivs på Antarktis utgör en viktig komplettering till den i Finland redan pågående forskningsverksamheten beträffande de kalla områdena. Detta är av vikt i fråga om klimatologisk forskning samt forskning kring glaciära konsekvenser, havsmiljön och mineralresurser.

Antarktis-arbetsgruppen utredde högskolors och forskningsanstalters vilja att delta i forskning kring Antarktis och högklassiga forskningsprojekt presenterades på följande områden: havsbiologi, havsfysikalisk forskning, havsgeologi, kvartärgeologi, berggrundsgeologi, havsis, fjärrkartläggning och medicin.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Eftersom de teknologiska randvillkor som arktiska och antarktiska områden ställer är delvis likadana, är det i en stor utsträckning möjligt att använda samma teknologi på bägge områdena. Forskningsverksamheten på Antarktis erbjuder flera finländska företag som är specialiserade på teknologin för de kalla områdena intressanta möjligheter: dessa företag har en god beredskap att erbjuda och utveckla för andra länder i synnerhet logistiska tjänster, produkter och teknologi. Utvecklandet av teknologin för arktiska områden innebär för industrin i vårt land potentiella områden att satsa på även i framtiden.

När det gäller forskningsverksamhetens organisering konstaterade arbetsgruppen att det i Finland inte är ändamålsenligt att inrätta en separat anstalt. Inte heller är det av nöden att grunda en särskild fond, utan forskningsprojekten borde kunna finansieras med sedvanliga medel för utvecklandet av forskning och teknologi.

Arbetsgruppen föreslog att en Antarktis-kommitté skulle tillsättas under handels- och industriministeriet för att koordinera Antarktis-verksamheten för en treårsperiod från 1987, varefter verksamheten på basen av de erhållna erfarenheterna skulle omvärderas. Kommitténs uppgift skulle vara att i Finland följa med och planera forskningsverksamhet och teknologitveckling i anslutning till Antarktis, att understöda finländska forskares deltagande i internationellt samarbete samt i andra länders Antarktisexpeditioner, att planera utsändande av en egen expedition och inrättande av en bas på Antarktis under den antarktiska sommaren 1989/90 samt att för sin egen del bereda ett eventuellt förslag till beviljandet av en konsultativ ställning.

Med hänvisning till det ovan anförda kan konstateras att samtliga nordiska länder är intresserade av Antarktis-forskning. Men å andra sidan befinner de sig i mycket olika skeden vad beträffar organiseringen av deras forskningsverksamhet och finansieringen av den samma.

Högskole- och vetenskapsavdelningen anser att det i detta skede skulle vara för tidigt att inrätta ett permanent nordiskt institut eller sekretariat. Högskole- och vetenskapsavdelningen anser att man borde vänta tills man efter tre år bedömer resultaten av den kommitté som föreslagits att inrättas i Finland. Det nuvarande samarbetet kunde ökas och intensifieras bland annat i form av seminarier, forskningsprojekt, expedition och till och med forskningsstation.

Eftersom man i det ovan anförda enbart behandlar det samarbete som bedrivs inom ramen för Antarktis-forskning och Antarktis-traktat-systemet önskar högskole- och vetenskapsavdelningen även framhäva den arktiska forskningen, som är högklassig i de nordiska länderna.

I oktober 1986 tillsatte undervisningsministeriet en arbetsgrupp för Arktiskt centrum, vars uppgift är att göra ett förslag till inrättande av ett Arktiskt centrum i Rovaniemi. Förslaget bör innehålla målsättningar och arbetsätt, förvaltning, arbetsutrymmen, finansiering, tidtabell för förverk-

ligandet av centrumet samt åtgärder som behövs för genomförandet av projektet. Arbetsgruppen bör få förslaget färdigt till utgången av februari 1987.

Vad projektets bakgrund beträffar må det nämnas att Finlands avdelning för den Europeiska kulturfonden år 1979 väckte ett initiativ till inrättande av ett arktiskt museum i Rovaniemi. Under samma år reserverade Rovaniemi stad en tomt för ändamålet och man beslutade att till projektet foga en nybyggnad som landskapsmuséet i Lappland behöver. År 1983 utlystes en internationell arkitekttävlan, som en dansk arkitektgrupp vann. För att förverkliga byggnadsprojektet inrättade man en fond för Arktiskt centrum.

En kommitté, som statsrådets kansli tillsatte och som förberedde firandet av 70-årsjubiléet med anledning av Finlands självständighet, föreslog i ett betänkande som kommittén inlämnade i mars 1986, att man skulle vidta åtgärder för att man skulle kunna i Rovaniemi inrätta ett Arktiskt centrum, som skulle behandla den arktiska kulturen och det arktiska livet. Kommittén föreslog att man skulle påbörja projektet år 1987, varvid det skulle kunna bli färdigt år 1992.

Syftet med sådant Arktiskt centrum skulle vara att vårda och stöda vetenskapen och kulturen beträffande jordens arktiska områden. De erfarenheter av den arktiska forskningen som finns i vårt land sedan ett par århundraden skulle kunna tillgodogöras. Syftet är att befrämja och bekantgöra forskningen i norr, att stärka Finlands ställning och att öka den forskning som bedrivs i Lappland och göra den mångsidigare.

Ifrågavarande Arktiskt centrum skulle bl. a. arbeta enligt följande principer: att bedriva samarbete med redan befintliga finländska, nordiska och andra utländska forskningsanstalter, att presentera hela det cirkumpolara områdets historia, kultur, natur och levnadsmiljö, att presentera forskningsresultat genom utställningar och publikationer, att arrangera seminarier, kongresser och andra evenemang för arktisk forskning och kultur, att fungera som ett mångvetenskapligt internationellt centrum och mötesställe för inhemska och utländska forskare och att fungera som ett arktiskt bild- och filmarkiv och upplysningstjänst.

Vid arbetsgruppens första möte framhävdes karaktären av ifrågavarande Arktiskt centrum som en internationell databank.

Sammanfattningsvis omfattar högskole- och vetenskapsavdelningen den uppfattningen att det nordiska samarbetet borde ökas i polarforskning men konstaterar att ett nordiskt institut eller sekretariat i detta skede inte borde inrättas.

Helsingfors den 29 december 1986

Markku Linna
Avdelningschef

Heidi Kuusi
Tf. föredragande

Helsingfors universitet, konsistoriet, hänvisar i skrivelse den 17 december 1986 till yttranden från matematisk-naturvetenskapliga sektionen och agro-forstvetenskapliga fakulteten (se nedan).

Helsingfors universitet, filosofiska fakulteten, matematisk-naturvetenskapliga sektionen¹:

De i medlemsförslaget framförda ställningstagandena och motiveringarna till ökat nordiskt forskningssamarbete beträffande polartrakten, i synnerhet Antarktis, är sakliga och riktiga. De nordiska länderna har goda naturliga förutsättningar för forskning kring de kalla polartrakterna.

Redan för närvarande bedriver olika forskningsanstalter och högskolor i de nordiska länderna ett relativt omfattande samarbete inom det naturvetenskapliga området, vilket inriktar sig bl. a. på de kalla förhållanden i Fennoskandia. Detta samarbete kunde utvidgas koordinerat även till polartrakterna.

Ett ställningstagande till det nordiska samarbetets koordineringsform, såsom till frågan om inrättandet av ett särskilt polartraktsinstitut/sekretariat torde dock som sin grund kräva en kartläggning av resurser och samarbete inom de enskilda forskningssektorerna.

Vid Helsingfors universitet har intresse för forskning kring Antarktis hittills visats på områdena för biologi, geofysik, geologi, geografi och meteorologi. För tillfället pågår dock inom universitetet inget avsevärt forskningsprojekt på polartrakterna.

Helsingfors den 11 december 1986.

Antti Siivola
Dekanus

Jorma Äijö
Fakultetssekreterare

Helsingfors universitet, agro-forstvetenskapliga fakulteten¹:

Som inbegärt yttrande om det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget A 770/k om ökat nordiskt samarbete om polarforskning och samarbetet under Antarktis-traktat-systemet framför Helsingfors universitet värdsamt följande.

Polarforskning och ett vettigt utnyttjande av polartrakterna är av största vikt med tanke på hela världsekonomin. Finlands resurser för polarforsk-

¹ Yttrandet översatt från finska.

ning är begränsade. Därför är det förnuftigt att sammanföra hela Nordens polarforskning på det sätt som Nordiska ministerrådet föreslår genom att man i Norden inrättar ett gemensamt polarforskningsinstitut.

Finlands insats i det gemensamma projektet för polarforskning kunde vara både vetenskaplig och teknologisk. Finland har en vetenskaplig havsforskningsnivå, som är hög även enligt internationella kriterier. Finlands insats i den fysikalisk-kemiska och biologiska forskningen av havsområdena kring polartrakterna kan vara betydande.

Vid forskningen av miljöförorening utgör polartrakterna ett område, som lämpar sig för forskning av långväga föroreningar och för föroreningens historiska glacio-kronologiska forskning, vars forskningsresultat är värdefulla för miljöforskningen i vårt land.

Helsingfors universitet anser att medlemsförslaget om samarbete inom forskning kring polartrakterna är värt att understödats. Finlands aktiva deltagande i den samnordiska forskningen av Antarktis och Arktis bör betraktas som ytterst viktigt.

Helsingfors den 11 december 1986

Matti Nuorteva

Dekanus

Ritva Siipi-Kauppila

Fakultetssekreterare

Uleåborgs universitet¹:

Uleåborgs universitet anser att tanken om nordiskt samarbete vid utvecklandet av polarforskningen är speciellt värd att understödats eftersom forskningen kräver stora resurser (speciellt transport och fältverksamhet) och vittomfattande forskning behövs. Genom att samarbetet effektiviseras kan det nordiska kunnandet och de erfarenheter som vunnits vid forskningen av arktiska områden sammanföras så, att de är till nytta för forskning kring Antarktis, som är stadd i utveckling. Naturvetenskapliga fakulteten vid universitetet anser att då samarbetet om den nordiska polarforskningen utvecklas bör den vetenskapliga grundforskningen samt forskningen med anslutning till miljöfrågor prioriteras, varvid naturresursernas tillräcklighet skulle beaktas. Då man överväger att inrätta ett eventuellt samnordiskt polarforskningsinstitut/sekretariat bör enheter i samband med universitetet i norr prioriteras.

På den byggnadstekniska avdelningen vid universitetets tekniska fakultet pågår sedan 1984 ett forskningsprojekt för arktisk geoteknik. Enligt

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

forskningsplanen skall forskningen genomföras under åren 1984–1990. Forskningsprojektet har två huvudskeden:

- egenskaperna i tillfrusen jordmån
- planering av grundvalar som belastas av is och tjäle.

För närvarande koncentrerar sig forskningen närmast på den tillfrusna jordens mekaniska egenskaper, som man undersöker i såväl laboratorier som experimentfältet i samarbete med STF:s (statens tekniska forskningscentral) laboratorium för byggnads- och geoteknik.

Likaså sedan 1984 pågår "Vattenförsörjningsteknik under det kalla klimatets förhållanden", som är en delforskning på Nordiska ministerrådets område för vattenförsörjningsteknik. Denna delforskning har genomförts i samarbete med de tekniska högskolorna i Luleå och Trondheim samt med vatten- och miljöförvaltningsmyndigheterna på Kalottområdet. Vidare har man i samarbete med STF:s byggnadslaboratorium startat en forskning om specialproblem i samband med tillfrysning av vatten.

Dessa forskningsområden har valts eftersom intresset för polartrakternas naturresurser och teknologin i samband med deras utnyttjande infrastrukturen medräknad har under de senaste åren avsevärt ökat. Detsamma har konstaterats i ifrågavarande medlemsförslag. I forskningen har en målsättning varit att öka internationella forsknings- och forskarkontakter bl. a. till de nordiska länderna (Luleå, Trondheim). Detta mål sammanfaller med Nordiska rådets medlemsförslag. Inrättandet av ett samnordiskt polarforskningsinstitut skulle naturligtvis underlätta och utvidga forskningssamarbetet.

All verksamhet i kalla områden förutsätter något slags byggande, i vissa områden till och med byggandet av nya städer under exceptionella klimatologiska och jordmånsförhållanden. Den bästa informationen om byggandet i arktiska förhållanden har de länder där det finns permafrostområden. Som de största av dessa må nämnas Sovjetunionen, Canada och USA. De nordiska ländernas deltagande förutsätter en kraftig ökning av forskningsverksamheten.

Med hänvisning till det ovan anförda understöder Uleåborgs universitet en ökning av samarbetet beträffande all polarforskning.

Uleåborg den 5 januari 1987

Pekka Heikkinen
Förvaltningsdirektör

Hannu Pietilä
Byråchef

Statens naturvetenskapliga kommission:

Medlemsförslaget syftar till ökat nordiskt samarbete inom polarforskning och Antarktistraktat-systemet. Förslaget motiveras med ökade intressen på internationell nivå. Statens naturvetenskapliga kommission anser, att initiativet är väl motiverat, speciellt på grund av behovet till mera ingående miljöundersökningar och på grund av polarområdenas ingående inflytande i framtida klimatutveckling. Även de mera ekonomiskt inriktade intressen tycks ha ökande trend.

Medlemsförslaget innehåller ett förslag till ett Nordiskt polarinstitut eller sekretariat. Kommissionen konstaterar, att dylika nationella organisationer finns redan i Norge och Sverige. Det torde vara osannolikt att kunna ersätta dessa organisationer med ett nytt institut. Däremot finns det stort behov till bättre koordinering av arbeten och forskningsinitiativ genom en lättare organisation, t. ex. en gemensam kommitté för polarforskning, med 1–2 personers sekretariat vid ett av forskningsråden.

Helsingfors den 17 november 1986

Jorma Hattula

Ordförande

Leena Kirkkomäki

Sekreterare

Ålands landskapsstyrelse har vid sammanträde den 23 december 1986 beslutat att avstå från att avge yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Norge**Kultur- og vitenskapsdepartementet:**

Spørsmålet om et utvidet nordisk samarbeid om polarforskning er tatt opp i utredningen "Norden i vækst" (1985). På bakgrunn av utredningens forslag og Nordisk Råds rek. nr. 15/1983 om arktisk forskning har Nordisk Ministerråd i det nordiske budsjett for 1987 avsatt 2 mill. danske kroner til samarbeidstiltak innen polarforskning. Tiltakene omfatter bl. a. iskjerneboring, klimaforskning og kulturøkologi.

Kultur- og vitenskapsdepartementet viser til dette og stiller seg positivt til at det nordiske engasjement i polarforskning og samarbeidet under

Antarktis-Traktaten styrkes. Etter departementets oppfatning bør et økt engasjement skje gjennom en utbygging av samarbeidet mellom eksisterende nasjonale forskningsinstitusjoner på området. Det synes ikke være behov for eller hensiktsmessig å opprette et eget nordisk organ for samarbeidet innen arktisk forskning.

Oslo, 7. januar 1987

Etter fullmakt

Olav Nyhamar

Byråsjef

Hans Berg

Førstekonsulent

Miljøverndepartementet:

Miljøverndepartementet stiller seg i utgangspunktet positivt til en økt felles-nordisk innsats innen polarforskning. Forskning i disse områdene er svært ressurskrevende pga. de store avstandene og de ekstreme klimatiske forhold som råder.

Polarområdene har i de senere årene kommet mer og mer i fokus. Dette skyldes de store ressurser som en vet eller antar finnes, sikkerhetspolitiske forhold m. m. Polarområdene representerer noen av verdens mest urørte naturområder. Den globale forurensning påvirker imidlertid også disse områdene. I forskningssammenheng representerer de et meget viktig referanseområde. Visse problemer i forbindelse med luftforurensning og klimaendringer gir seg mest utslag i de polare områdene. Økt menneskelig aktivitet gjør det dessuten nødvendig å styrke datagrunnlaget for forvaltningen av det polare miljøet. På bakgrunn av dette er forskningssiden av stor interesse for Miljøverndepartementet.

Med våre begrensede ressurser er det vanskelig å markere seg i forhold til verdens mektige nasjoner. En felles nordisk innsats vil gjøre at vi kan øke vår aktivitet. Dette må imidlertid ikke være til hinder for at Norges særinteresser kan ivaretas. Norge står i en spesiell stilling blant de nordiske land med vår overhøyhet over Svalbard og som fullverdig medlem av Antarktis-traktaten med suverenighetskrav (ett av syv land). Bouverøya med tilstøtende farvann er en del av kongeriket Norge og ble i 1971 fredet som naturreservat. Vi mener det er mulig å finne en løsning som kan balansere Norges spesielle stilling i disse områdene med en økt felles nordisk forskningsinnsats. Vi vil støtte Polarinstituttet i deres påstand om at samarbeid

det vil ha sine store fordeler ved felles innsats i feltarbeid og mindre i oppbygging av f. eks. et felles institutt i Norden. Det bør satses på økt kommunikasjon og samarbeide mellom de allerede eksisterende forskningsinstitusjoner. Vi mener også at forslaget legger litt for liten vekt på felles forskning i Arktis, også her vil en samlet nordisk innsats kunne gi store resultater.

Oslo, 23. januar 1987

Etter fullmakt
Tore Ising
 Førstekonsulent

Rune Bergstrøm

Utenriksdepartementet:

Spørsmålet om et nærmere nordisk polarforsknings samarbeid er blitt viet økt oppmerksomhet i de senere år. Det ble således avholdt et uformelt konsultasjonsmøte i Oslo mellom de nordiske land om polarforskning i september 1985. I oktober 1986 ble et tilsvarende møte avholdt i Stockholm. Fra finsk side er det invitert til ytterligere et møte i Helsingfors tentativt våren 1987.

Etter Utenriksdepartementets syn er Nordisk Råds medlemsforslag A 770/k om økt nordisk samarbeid om polarforskning og samarbeid under Antarktis-traktatsystemet interessant. I det internasjonale polarforsknings samarbeidet blir de enkelte nordiske land små og ressursvake. Ved en bedre samordnet opptreden vil de nordiske land kunne øke sin innflytelse i dette samarbeidet.

Et økt nordisk samarbeid på dette felt bør etter Utenriksdepartementets syn omfatte både Arktis og Antarktis. Det bør i denne sammenheng vurderes hvor de aktuelle forskningsoppgaver best kan løses og hvor et forsterket nordisk engasjement vil gi den best mulige utnyttelse av de ressurser som står til rådighet. En vil i denne forbindelse vise til at et konkret samarbeid i Arktis vil være lettere å få til ut fra økonomiske og andre synsvinkler. Et slikt samarbeid vil kunne gi et godt grunnlag for et forskningsmessig engasjement og samarbeid også i Antarktis. I praksis vil en måtte søke å finne frem til en balanse mellom behovet for nasjonal markering og konkrete samarbeidsprosjekter.

Når det gjelder forslaget om opprettelse av et felles nordisk polarforskningsinstitutt, er en i tvil om hensiktsmessigheten av et slikt skritt. En antar at det vil være riktigere på det nåværende stadium å anmode om at Nordisk råd/Nordisk ministerråd utreder spørsmålet om et nærmere nor-

disk samarbeid innen polarforskningen og at en deretter tar opp spørsmålet om hvordan dette arbeidet bør organiseres.

Oslo, 29 desember 1986

For Utenriksministeren

Nils Bølset

Spesialrådgiver for polarspørsmål

Svein Andreassen

Førstekonsulent

Rådet for naturvitenskapelig forskning (RNF):

— — — mener at polarforskning er et av de områdene der nordiske forskere har meget å vinne på felles innsats og ser polarforskning som et naturlig innsatsområde for nordiske forskningsorgan.

På den nordiske konferansen om polarforskning finansiert av NOS-N høsten 1984, ble det også fremmet flere forslag om samarbeid på nordisk plan. Noen av disse ble fulgt opp etter konferansen mens andre trenger mere forberedelse.

RNF mener derfor at det kan være ønskelig med et mere permanent nordisk samarbeidsorgan som kan følge opp disse og andre forslag, om nordisk samarbeid om polarforskning og eventuelt utarbeide en nordisk handlingsplan for området.

RNF ser imidlertid ikke behov for å opprette et nordisk polarforskningsinstitutt, men mener samarbeidet bør bygge på de institusjoner som eksisterer i de nordiske land, som polarinstitutt/sekretariat samt forskningsråd. Vi vil derfor foreslå at det opprettes en rådgivende nordisk gruppe under NOS-N, bestående av f. eks. to representanter for hvert land fra henholdsvis polarinstitutt/sekretariat og de naturvitenskapelige forskningsråd.

Det bør avsettes midler til en sekretær/koordinatorstilling samt til reise/møtevirksomhet og sekretærhjelp.

RNF mener videre at gruppens mandat må dekke såvel Arktis som Antarktis og ikke avgrenses til Antarktis som foreslått i rekommendasjonen. Behovet for samarbeid på nordisk plan i Arktis er dokumentert blant annet på konferansen i Drammen, et slikt samarbeid vil sannsynligvis være mye lettere å få igang rent økonomisk og vil kunne danne basis for et fremtidig samarbeid i Antarktis.

Oslo, 18. desember 1986

Rådet for naturvitenskapelig forskning

Birgit Benterud

Førstekonsulent

Norsk polarinstitutt:

Vi har ingen vesentlige merknader til forslaget punkt 1–6 og vi kan i høy grad dele den saksfremstilling som der er gitt.

7. Fremme av den nordiske polarforskning

Vi vil gjerne få kommentere og understreke dette punkt.

I både det internasjonale polarforskningssamarbeide og i det nylig oppstartede europeiske samarbeide blir de enkelte nordiske land små og ressurssvake. De større land som f. eks. USA, Vest-Tyskland, Frankrike og Storbritannia vil lett dominere et slikt samarbeide på bekostning av de små.

Ved en organisert, nordisk opptreden vil de nordiske land bli en part som det må tas hensyn til. Til dette kreves en del ressurser og vi vil anbefale at Nordisk råd/Nordisk ministerråd avsetter midler for dette formål.

Vi vil imidlertid finne det naturlig at polarinstituttet eller tilsvarende og berørte forskningsråd i de enkelte nordiske land blir bedt om å drøfte og fremme forslag til organisering og handlingsplan innen dette felt.

Forslaget nevner opprettelsen av et felles nordisk polarforskningsinstitutt under dette punkt. Vi vil ikke anbefale det, da det vil innebære at nye ressurser vil gå med til en slik institusjonsopprettelse og drift. Derimot vil det være behov for en *koordinator* med noe reisemidler og sekretærhjelp. En slik koordinator med støtte i en nordisk rådgivende gruppe bør kunne være et tilstrekkelig instrument for å fremme et fornuftig samarbeide.

Det nevnes i punkt 5 at polarforskning krever en stor ressursinnsats til transport og feltvirksomhet, noe vi helt ut kan underskrive. Dette skyldes den manglende eller sterkt begrensede infrastruktur i polarområdene. Også av denne grunn vil vi tilrå at ressursene i hovedsak rettes inn mot primærvirksomheten i felt og at tanken om en institusjonsopprettelse utsettes.

8. Fellesnordisk holdning til beskyttelse av de sårbare polarområder

Vi kan fullt ut støtte alt i dette punkt, med unntakelse av den avsluttende rekommendasjon.

I hele forslaget punkt 1–8 argumenteres det for *polarforskning*, mens rekommendasjonen avgrenses til forskning i *Antarktis*.

Etter vår mening bør et nordisk samarbeide omfatte både Arktis og Antarktis. Så vidt vi kan vurdere er samarbeidsbehovet like aktuelt i Arktis som i Antarktis og man bør vurdere hvor de aktuelle forskningsoppgaver best kan løses. Generelt vil forskning i Arktis være langt rimeligere enn i Antarktis. En avgrensning til samarbeide bare i Antarktis vil derfor kunne medføre at nordiske midler ble disponert på en mindre rasjonell måte sett ut fra en totalbetragtning.

Dessuten vil et samarbeide i Arktis være både praktisk og økonomisk mye lettere å få i gang og vil være en nyttig basis for fruktbart samarbeide i Antarktis. Basis for et vellykket samarbeide er at forskerne blir kjent med hverandre og arbeider godt sammen – et slikt grunnlag vil som nevnt lettest bli skapt i nord.

Vår *konklusjon* blir derfor følgende:

Det foreslås at Nordisk råd/Nordisk ministerråd utreder et nærmere nordisk polarforsknings-samarbeide, dets mål og organisasjonsform og at utredningen munner ut i en nordisk handlingsplan på området.

Det foreslås at to representanter fra hvert av de interesserte nordiske land deltar i utredningsarbeidet, en fra forskningsrådssiden og en fra polar-instituttetsiden. Utredningen skal dekke samarbeide både i Arktis og Antarktis.

Oslo, 10. desember 1986

Odd Rogne

Sverige

Naturhistoriska riksmuseet:

Riksmuseet anser att ett ökat nordiskt samarbete om polarforskning är önskvärt.

De nordiska länderna har olika traditioner och inriktning vad gäller forskning i arktis respektive antarktis. Resurser och forskningsprofiler är i betydande utsträckning komplementära varför en förbättrad information och en strävan till ökat samarbete, inte minst vad gäller de kostsamma transporterna och understödet till forskare i fält, skulle möjliggöra en effektivisering av den nordiska insatsen inom detta viktiga forskningsområde.

Det traditionellt goda samarbetet mellan de nordiska länderna vid deltagandet i såväl traktatsarbete som i arbetet med de internationella konventionerna som t. ex. CCAMLR (krillkonventionen) skulle kunna ytterligare förbättras om ett nordiskt sekretariat funnes där dessa strävanden kunde främjas och speciellt betydelsefulla ämnen skulle kunna förhandsdiskuteras.

Stockholm den 12 januari 1987

På naturhistoriska riksmuseets vägnar

Åke Franzén

Professor

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

UHÄ har berett samtliga universitet, kungliga vetenskapsakademien samt naturhistoriska riksmuseet tillfälle att yttra sig. Hittills inkomna yttranden bifogas och UHÄ hänvisar till de synpunkter som förs fram i dessa (*se ovan resp. nedan*). (Ytterligare yttranden väntas och kommer successivt att översändas.)

För egen del vill UHÄ särskilt betona vad som anförs i förslaget om polarforskningens betydelse. Ökade gemensamma nordiska insatser där man utnyttjar ländernas olika vetenskapliga kompetensprofiler är därför ett viktigt led i detta arbete.

När det gäller formerna för detta samarbete förutsätter UHÄ att man eftersträvar en organisatorisk lösning utan någon tungarbetad byråkratisk administration.

Stockholm den 15 januari 1987

Carl-Gustaf Andrén

Otto Kugelberg

Stockholms universitet, Meteorologiska institutionen:

Meteorologiska institutionen avstyrker upprättandet av ett nordiskt polarforskningsinstitut.

Vi tillstyrker samordningen dels vad gäller planeringsfunktionerna inom resp. nationella enheter, dels på forskningsnivå.

Stockholm den 29 december 1986

Jost Heintzenberg

Prefekt

Uppsala universitet:

Uppsala universitet ansluter sig till de allmänna synpunkter om polarforskningens stora betydelse, som framförs i medlemsförslaget. Tveksamhet råder dock till tanken på ett gemensamt nordiskt institut/sekretariat, eftersom de nordiska länderna är så olika långt komna inom polarforskningen. Viktigare är då att varje land får ett väl fungerande polarforskningssekretariat (motsvarande). För att samordna den nordiska polarforskningen och underlätta ett ökat europeiskt och internationellt samarbete föreslås en tjänst för en kvalificerad person som handläggare av hithörande frågor inom Nordiska ministerrådet.

Även om forskningen i Antarktis av olika skäl anses mycket angelägen får detta inte undanskymma det faktum att Arktis är ett mer näraliggande och i många avseenden viktigare objekt för gemensam nordisk forskning.

I nuvarande läge med relativt få kvalificerade forskare med inriktning mot polarforskningen är det viktigare att satsa på konkreta forskningsupp-
gifter än att bygga upp en gemensam administration.

Sammanfattningsvis vill rektorsämbetet framföra
att forskningen i Antarktis är en viktig gemensam nordisk angelägenhet
att forskningen också i Arktis fordrar gemensamma nordiska insatser
att det är viktigt att varje nordiskt land får ett väl fungerande polarforsk-
ningssekreteriat (motsv)
att en kvalificerad tjänsteman tillsätts att sköta samordningen rörande
polarforskningen inom Nordiska ministerrådet och
att ökat europeiskt och internationellt forskningssamarbete inom polarom-
rådet är viktigt.

Uppsala den 9 januari 1987

Martin H:son Holmdahl

Lennart Källströmer

Umeå universitet:

Rektorsämbetet finner förslaget om upprättandet av ett gemensamt polar-
forskningsinstitut välmotiverat och stöder därför förslaget.

Genom ett samordnat agerande kan de nordiska länderna både reducera
kostnaderna och göra tyngre insatser än vad som är möjligt att genomföra
om varje land agerar för sig.

Rektorsämbetet vill dock lämna synpunkter på några detaljer i förslaget.

Under avsnitt "3" borde man även tagit upp möjligheten att utnyttja
polarområdena som vetenskapliga laboratorier för att lösa frågor av all-
mänt vetenskapligt intresse. Det finns också ett litet för snävt synsätt i
förslaget om vad som ingår i polarforskningen. De verkliga polarområdena
ligger så långt borta, att insatser inom många områden inte kan ha den
intensitet som inomvetenskapliga hänsyn kräver. Följaktligen kan trovär-
diga insatser bäst göras som delar av subpolara forskningsprojekt, där de
arbetsintensiva momentena görs på hemmaplan.

En vid tolkning av polarforskning (subpolar forskning) är viktig då man
bygger upp en bas för trovärdiga nordiska insatser, ty även subpolar
verksamhet är förhållandevis resurskrävande. Pendelsavstånd mellan uni-
versitet och de närmaste subpolara områden överskrider 50 mil för alla
forskare som inte bor i Tromsø och 100 mil för de som är verksamma vid
de sydliga universiteten. Dessa avstånd är inte triviala i arbetsintensiv
experimentell forskning. Att hålla igång sådan verksamhet i varje enskilt
nordiskt land är därför ekonomiskt tvivelaktigt. Däremot skulle en del
gemensamma projekt kunna hållas igång med rimliga insatser.

En fast nordisk organisation för polar och subpolar forskning vore även lämplig för att främja ett ändamålsenligt utnyttjande av personresuser. För att skapa en mångsidig forskargrupp med hög kompetensnivå och en ambition att arbeta i subarktikum, måste hela Norden tas som rekryteringsbas. Detta skulle underlättas genom att skapa en fast nordisk organisation. De nordiska insatsernas tyngd kunde väsentligt ökas genom att lokalisera ett nordiskt polarinstitut till själva Nordkalotten och som har en stark anknytning till de nordliga universiteten.

Ett gemensamt nordiskt forskningsinstitut skulle göra resursinsatsen per land mindre och vore också ett effektivare sätt att skapa möjligheter för ett effektivt samarbete mellan forskare från de nordiska länderna. Att enas om en lämplig lokaliseringsort för institutet kan förmodligen erbjuda vissa svårigheter. För att inte föregripa en sådan diskussion, bör man hålla en låg profil i lokaliseringsfrågan. I en förutsättningslös granskning av olika alternativ har Kiruna visserligen goda chanser att komma i täten: den är omgiven av klart mera arktisk natur än Tromsö, har väsentligt bättre förbindelser och mångsidigare service än Alta, Hammerfest eller Vadsö. Kiruna erbjuder möjligheten för koppling till rymdforskning och befintlig geovetenskaplig aktivitet. Tvåspråkigheten i nordligaste Sverige underlättar förmodligen rekryteringen av finska forskare. Frågan om ett polarinstitut är ändå så viktig, att den inte får störas av låsta positioner i lokaliseringfrågan.

Umeå den 9 januari 1987

På rektorsämbetets vägnar

Örn Taube
 Utbildningsledare

Naturvetenskapliga forskningsrådet (NFR):

Kunskapen om polarområdena är i allmänhet otillräcklig och naturvetenskapliga forskningsrådet vill framhålla att det föreligger ett betydande behov av ytterligare forskning inom dessa ännu så länge dåligt utforskade områden. Det ökande intresset för polarområdena har i Sverige bl. a. kommit till uttryck genom etablerandet av det svenska polarforskningssektariatet.

Klimatologi, paleoklimatologi, glaciologi, geologi och paleontologi utgör endast exempel på områden inom vilka ökade insatser i polarområdena skulle vara till stor nytta för den vetenskapliga utvecklingen. Bl. a. finns här goda möjligheter att finna enkla ekosystem vilka kan tjäna som modeller vid studium av mer komplicerade system. Detta är av stor allmän inomvetenskaplig betydelse och motiverar enligt NFRs uppfattning ett ökat forskningsengagemang i polarområdena. Samordning av de nordiska ländernas planering främjar forskningen och internationella eller nordiska samarbetsprojekt är ofta en nödvändig förutsättning för effektiva insatser.

NFR tillstyrker mot denna bakgrund det föreliggande medlemsförslaget varvid det förutsätts att kontakter och samråd tas med det svenska polarforskningssekretariatet.

Stockholm den 17 november 1986

Ingvar Lindqvist

Dick Hedberg

Polarforskningssekretariatet:

Förslaget tar sin utgångspunkt i det ökade internationella intresset för polarområdena och den speciella tradition och kompetens som finns för dessa frågor i de nordiska länderna. Det påpekas också att det under de senaste åren tagits en hel del initiativ på nordisk basis för att stärka forskningssamarbetet i Norden och för att öka de nordiska ländernas samlade betydelse internationellt. Detta är ju ett område som genom sin karaktär av "big science" kräver mycket stora resurser och avancerad logistisk support. Vi instämmer helt i den beskrivning som görs av polarområdenas betydelse och av önskvärdheten av en starkare nordisk upp- slutning kring dessa frågor.

Vad gäller förslagen till framtida samarbetsformer vill vi anföra följande. Det är knappast meningsfullt att idag prioritera uppbyggandet av ett *nordiskt polarforskningsinstitut/sekretariat*. Det är snarare så att en etablering (alternativt en förstärkning) av nationella organisationer i form av institut/ sekretariat, vilka kan tjäna som nationella fokalpunkter för institutionellt samarbete, är det viktigaste momentet i en ökad nordisk aktivitet inom polarforskningsområdet. Det relativt nyligen inrättade polarforskningssekretariatet har tjänat ett sådant syfte i Sverige. Det vore naturligt att sådana kontaktinstitutioner för polarforskning kunde återfinnas i samtliga nordiska länder.

Under det senaste året har också ett *samrådsförfarande* påbörjats med

företrädare för polarhandläggare från de nordiska regeringsorganen tillsammans med ansvariga inom respektive lands polarforskningsorganisationer. Dessa möten (två sådana samrådsförfaranden har redan hållits) tyder på att detta är ett mycket nyttigt forum och en samrådsform väl värd att bygga vidare på. Eftersom polarforskning i de olika nordiska länderna har olika tyngd och inriktning är det viktigt att engagera samtliga nordiska länder i dessa kontakter. Vidare torde ett brett nordiskt samarbete ge fördelar i det internationella samarbetet inom Europa och globalt.

Därutöver vore det önskvärt med en *koordinator som på det nordiska planet* kan handlägga polarfrågor i direkt kontakt med berörda nationella organisationer och ta initiativ till forskningsprogram och praktisk handling. En sådan person kan vara värdefull också med tanke på det komplicerade maskineri som de nordiska samarbetsorganen utgör, speciellt för de som inte har erfarenhet av arbete inne i systemet.

Det är självklart av värde att *målen och formerna för nordiskt polarsamarbete* närmare utreds och att en handlingsplan utarbetas. Samtidigt tror vi det är ytterst viktigt att konkreta samarbetsprojekt snarast kommer till stånd så att man får igång en process av "learning by doing". Vi vill i det sammanhanget peka på det nordiska projekt som just startats för iskarneborrning på Renlandsglaciären på Östgrönland. Praktiska insatser av det slaget torde, som ett led i ett intensifierat nordiskt samarbete, vara utomordentligt värdefullt att stimulera.

Avslutningsvis vill vi peka på att den tyngdpunkt som i förslaget ges *Antarktis*, vilket kan vara naturligt med tanke på det politiska skeendet just nu, inte får skymma det faktum att *Arktis* fortfarande är och kommer att förbli ett huvudområde för nordisk polarforskning.

Stockholm den 29 december 1986

För Polarforskningssekretariatet

Jan Bergqvist
Styrelseordförande

Anders Karlqvist
Föreståndare

Statens naturvårdsverk (SNV):

Som framhålls i medlemsförslaget finns ett växande intresse för miljöövervakning i Arktis och Antarktis. Skälen till detta är flera. Polarområdena är fortfarande relativt orörda och därför intressanta som referensområden i samband med övervakning av miljöförhållanden i befolkade områden. Samtidigt anses polarområdena som känsliga mot föroreningar av olika slag. Det finns också en ökande medvetenhet om de globala miljöproblemen i form av uttunning av ozonskiktet och stigande halter av koldioxid och andra gaser med s. k. växthuseffekt. Dessa globala problems utveckling kräver observationer i polarområdena.

Norge och Sverige samarbetar för närvarande i uppbyggnaden av en bakgrundsstation på Svalbard, vilken är att betrakta som referensstation till det europeiska luftövervakningsprogrammet inom ECE:s ram. När det gäller eventuella markobservationer i polarområdena för att övervaka de globala miljöproblemens utveckling är detta inte i första hand en nordisk fråga. Här är det naturligt med ett vidare internationellt samarbete inom ramen för UNEP och WMO.

Det nordiska samarbetet på miljöområdet har utvecklats på ett mycket positivt sätt. Gemensamma nordiska satsningar i Arktis och Antarktis som är motiverade av miljöproblemens utveckling torde kunna organiseras inom ramen för nuvarande samlingsorgan. Skulle ett särskilt nordiskt polarforskningssekretariat komma till stånd är detta en naturlig samlingspartner. Huruvida ett sådant behövs eller inte har naturvårdsverket inte några synpunkter på. Detta är från svensk sida en fråga för polarforskningssekretariatet, med vilket naturvårdsverket samarbetar.

Naturvårdsverket har inga invändningar mot att förslag utarbetas till hur de generella nordiska miljö- och resursintressena bäst konkretiseras i relation till Antarktis-Traktat-systemet under hänsynstagande till bl. a. de globala miljöproblemen.

Solna den 9 januari 1987

Valfrid Paulsson

Göran Persson

Vetenskapsakademien:

Vetenskapsakademien instämmer med vad som anförs om polarområdenas betydelse för forskningen och inte minst för den globala miljön. En naturlig utgångspunkt för det nordiska polarsamarbetet är givetvis skyddet av den känsliga arktiska miljön. Akademien vill betona betydelsen av en förstärkning av det nordiska samarbetet inom polarforskningen. Akademien vill emellertid i detta sammanhang också understryka att effektivt miljöskydd för den arktiska regionen förutsätter ett betydligt vidare arktiskt regionalt samarbete.

Akademien konstaterar att de nordiska ländernas sinsemellan olika vetenskapliga kompetensprofiler i många fall kompletterar varandra. Det är i detta sammanhang viktigt att stödja samtliga nordiska länders möjlighet att delta i polarforskningsarbetet.

Vad gäller upprättandet av ett gemensamt nordiskt polarforskningsinstitut/sekretariat anser akademien att samma fördelar skulle kunna vinnas genom en förbättrad koordinering av redan befintliga nationella resurser i form av institut och sekretariat genom en koordinator väl förtrogen med de

nordiska samarbetsorganen. Akademien vill i detta sammanhang påminna om att det sedan 1984 hållits nordiska samrådsmöten gällande nordiskt polarforskningsarbete, vid vilka en bred politisk, samhällelig och vetenskaplig representation närvarit. Med utgångspunkt i denna samarbetsform vore ett alternativ tillsättandet av en koordinator för polarsamarbete gärna med anknytning till Nordiska rådet.

Vad gäller forskningssamarbete i Antarktis verkar Vetenskapsakademins polarforskningskommitté numera som svensk nationalkommitté för SCAR (Scientific Committee on Antarctic Research). Under senare tid har tankegångar framkommit i de arktiska staterna om etablerandet av en motsvarande vetenskaplig samarbetsorganisation för Arktis. Akademien vill uttrycka sitt stöd för dessa strävanden.

Akademien tillstyrker förslaget om ett ökat nordiskt samarbete och vill betona betydelsen av att resurser ställs till förfogande för nordisk polarforskning och dess koordinering.

Stockholm den 10 januari 1987

Vetenskapsakademien

Tord Ganelius

Ständig Sekreterare

BILAGA 2

I efterhand inkomna yttranden

Sverige

Lunds universitet, rektorsämbetet:

Rektorsämbetet har berett tekniska, matematisk-naturvetenskapliga och medicinska fakulteterna tillfälle inkomma med synpunkter.

Tekniska och matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna har avstått. rektorsämbetet överlämnar från medicinska fakulteten inkommet yttrande och instämmer i fakultetens synpunkter om behovet av ökat nordiskt samarbete.

Lund den 26 januari 1987

Håkan Westling

Karin Helmer

Lunds universitet, medicinska fakulteten:

Polarområdets stora betydelse som oförorenade referensområden är odiskutabel och klart demonstrerad i samband med den svenska Ymer-expeditionen 1980. I denna expedition deltog ett flertal forskare från Lunds universitet. Medicinska fakulteten representerades av forskare i medicinsk radiofysik vilka bl. a. i samarbete med forskare från Danmark studerade transporten av radioaktiva nedfallsradionuklider i atmosfären och i arktiska födoämneskedjor. Dessa och andra gemensamma undersökningar på Grönland och Island har bidragit till att vi i Norden erhållit en världsunik kompetens vad beträffar metodik och kunskap om nedfallsradionuklider i arktis. Monitering av nedfallet från den sovjetiska kärnreaktorolyckan i Tjernobyli visar en spridning som även kommer att påverka livsbetingelserna i arktis. En fortsatt och fördjupad forskning inom detta känsliga område är angelägen. Redan i år deltar forskare från Lunds universitet i en tysk expedition till Antarktis för monitering av luftburna radioaktiva nuklider.

Ett ökat nordiskt samarbete inom polarforskningen är motiverad och medicinska fakultetsstyrelsen stöder det framlagda förslaget att undersöka förutsättningarna för inrättandet av ett gemensamt nordiskt polarforskningsinstitut. Fakultetsstyrelsen ställer sig också positiv till att låta Nordiska ministerrådet föreslå hur den nordiska miljöpolycyn skall konkretiseras med hänsyn till bl. a. Antarktis-traktat-systemet.

Lund den 20 januari 1987

Christer Owman

Birgitta Larsson

Medlemsförslag

om långsiktig planering av infrastrukturinvesteringar i Norden

(Väckt av Olle Östrand samt Kaj Bärlund, Lahja Exner, Lilli Gyldenkilde, Arvo Kempainen, Barbro Nilsson, Berit Oscarsson och Oddrunn Pettersen)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk komité for transportforskning (NKTF):

NKTF er av den oppfatning at de spørsmål som kan reises i forbindelse med den langsiktige planleggingen av infrastrukturinvesteringene i transportsektoren i Norden, er omfattende og viktige. NKTF vil i denne sammenheng peke på at vi har holdt konferanse om investeringsanalyser, og at det kan være aktuelt å ta dette emnet opp igjen med hensyn til regionalpolitiske målsettinger.

Komitéen vil også minne om at det foregår utredninger av liknende spørsmål i blant annet EEC og CEMT hvor man vurderer muligheter og effektivitetsgevinster ved å samordne investeringer mellom enkeltnasjoner. NKTF mener at resultatet fra disse utredninger bør foreligge før man starter et så omfattende nordisk utredningsarbeid som foreliggende forslag skisserer. NKTF finner det derfor ikke riktig å støtte medlemsforslaget på det nåværende tidspunkt.

Oslo, 22. desember 1986

For NKTF's formann Göran Appelgren

Kari Bjerkeseth
NKTF-sekretær

Nordiska institutet för samhällsplanering — Nordplan:

I diskussionen om hur betydelsefullt det är att infrastrukturen byggs ut i länder med svagt utvecklad ekonomi får man lätt ett intryck av att industri-ländernas infrastruktur skulle vara i stort sett färdig. Det intresse för en förbättring av transportsystem i de nordiska länderna som näringslivet uttalat vittnar emellertid om att så långt ifrån är fallet.

Medlemsförslagets beskrivning av väntade förändringar inom transport-systemen visar också på de många möjligheter till förändringar av dessa systemen som ny teknologi erbjuder.

Det är emellertid ytterst angeläget att som medlemsförslaget gör upp-märksamma de regional- och miljöpolitiska problem som kan följa med kommunikationssystemens fortsatta förändring.

Det är likaledes angeläget att den översiktliga planeringen av kommuni-kationssystemen i de nordiska länderna samordnas.

Härtill vill vi emellertid göra följande propåer till arbetets genomföran-de:

- (1) Utredningen bör aktivt visa på vilka nya möjligheter som väntade tekniska förändringar bjuder för regional- och miljöpolitiken, t. ex. rening av lastbilarnas avgaser.
- (2) Utredningen bör visa på vilka fortsatta tekniska förändringar som vore önskvärda med hänsyn till regional- och miljöpolitik och med hänsyn till förhållanden som är speciella för de nordiska länderna som t. ex. den gleasa bebyggelsen.

Utöver en plan för ett kommunikationssystem och en analys av detta systems konsekvenser bör utredningen sålunda innefatta en aktiv diskus-sion av både teknikens möjligheter och behovet av fortsatt teknisk föränd-ring.

Med dessa tillägg tillstyrker vi medlemsförslaget.

Stockholm den 19 december 1986

Stig Nordqvist
Professor, föreståndare

Nordisk Industrifond:

Nordisk Industrifonds styre har på styremøtet den 18. desember behandlet medlemsforslag A 771/t og besluttet å gi følgende uttalelse:

Styret ønsker ikke å komme med en detaljert uttalelse om medlemsfors-laget A 771/t da en mener dette ligger noe på siden av fondets normale

arbetsfelt. Styret ser imidlertid den betydning en langsiktig planlegging av infrastrukturinvesteringer har for den industrielle utvikling i Norden.

Oslo, 22. desember 1986

For Nordisk Industrifond

Per Gjelsvik

Adm. dir.

Nordisk Dataunion (NDU):

Förslaget beskriver transportområdets utveckling och det nödvändiga i att transport- och kommunikationssystem ges en utformning som främjar decentralisering och näringslivet i perifera områden i Norden. Infrastrukturinvesteringarna i såväl transport- som datakommunikationsnät framhålls som avgörande för att den nya tekniken skall bli ett medel för att underlätta regionalpolitiken. Nordiska rådet föreslås rekommendera Nordiska ministerrådet att dels tillsätta en utredning beträffande infrastrukturinvesteringar inom kommunikationssektorn dels utifrån utredningens resultat för Nordiska rådet presentera en samlad plan för fortsatta infrastrukturinvesteringar i Norden.

I förslaget talas om såväl transport-, kommunikations- som datakommunikationsnät eller -system. Förslaget skulle enligt NDUs mening bli än tydligare om man närmare preciserar vad slags kommunikation som avses i de olika momenten.

NDU instämmer i behovet av långsiktig planläggning av transport- och datakommunikationsnät och att de långsiktiga konsekvenserna av olika utvecklingsstrategier belyses på ett allsidigt sätt. Väsentligt är då att den föreslagna utredningen inte endast blir en inventering utan verkligen analyserar och drar slutsatser av det material man insamlar, även om det är svårt att göra detta i konkreta termer. NDU vill i sammanhanget också peka på att annat utrednings- och utvecklingsarbete i dessa frågor pågår bl. a. inom de nordiska post- och teleadministrationerna. Material och resultat av sådant arbete är väsentliga bidrag till den utredning som föreslås.

Stockholm den 30 december 1986

För Nordiska dataunionen

Agneta Qwerin

Ordförande

Nordiska unionen för arbetsledare, tekniska funktionärer och andra chefer (NAU):

NAU delar den uppfattning som framförs i medlemsförslaget att en utbyggnad av vissa trafikstarka vägsträckor, exempelvis inom den s.k. skandinaviska triangeln, kan få stor betydelse för vägtransporterna och därmed för den nordiska industrin. Vid utbyggnad av trafikstarka vägsträckor bör även miljö- och regionalpolitiska aspekter beaktas. Vidare bör sjö-, flyg- och järnvägskommunikationer beaktas i överväganden om utveckling och samordning av olika transportsystem.

Härutöver är det, som också anges i förslaget, viktigt att söka decentralisera näringslivet och utveckla perifera områden inom Norden genom att stimulera utveckling och tillämpning av elektronik och datateknologi.

Enligt medlemsförslaget är investeringar i infrastruktur inom såväl transport- som datakommunikationsnät avgörande för att den nya tekniken skall kunna minska regionala obalanser. Den ökande integrationen av de nordiska ländernas näringsliv, liksom det faktum att transporter till och från kontinenten kommer att beröra flera nordiska länder, anförs i förslaget som skäl till att Norden bör ses som en helhet. Det är därför nödvändigt med en samlad och långsiktig planering av infrastrukturinvesteringarna i Norden.

NAU delar denna uppfattning, men vill samtidigt poängtera att en samlad nordisk planering av infrastrukturen inte bara motiveras utifrån att den ökar möjligheterna för en positiv regionalpolitik och utifrån att Nordens näringsliv håller på att integreras. En samordnad infrastruktur inom transport och kommunikation är också av stor betydelse för själva möjligheterna att integrera Nordens näringsliv i sin helhet.

De enskilda nordiska länderna har små befolkningar, varför företagen inom respektive land har en liten hemmamarknad. De nordiska företagen är därför till stor del beroende av export och mer känsliga för förändringar på världsmarknaden. Industriprofil och råvarutillgång skiljer sig också åt mellan länderna.

Det finns därför tunga argument för Norden att aktivt sträva efter att integrera sitt näringsliv, dels för att ge företagen en större hemmamarknad och tryggare bas för sin produktion, dels för att skapa bättre möjligheter att utbyta "knowhow".

NAU ställer sig därför positiv till medlemsförslaget att tillsätta en utredning som allsidigt belyser de långsiktiga konsekvenserna av olika utvecklingsstrategier beträffande infrastrukturinvesteringar inom kommunikationssektorn samt att utifrån resultaten av denna utredning presentera en samlad plan för de fortsatta infrastrukturinvesteringarna i Norden.

NAU anser dock att utredningen utöver de rena regionalpolitiska aspekterna också bör beakta de långsiktiga konsekvenserna för näringslivet i sin helhet i de fall Nordens infrastruktur samordnas.

Samtidigt konstaterar NAU att det är en omfattande och komplicerad uppgift att samordna Nordens infrastruktur så att kraven på ett starkt näringsliv, regional balans och ren miljö uppfylls. Den kommer att ställa stora krav på kommitténs sammansättning. Uppgiften rör miljötekniska frågor, elektronik- och datafrågor, transport- och kommunikationsfrågor samt såväl direkta industri- och näringslivsfrågor som mera övergripande samhällsekonomiska frågor. Många problem står också i motsatsförhållande till varandra. NAU kan vidare konstatera att investeringar i transport- och datakommunikation får stora ekonomiska konsekvenser.

NAU anser därför att det är en central förutsättning att utredningen har en sådan sammansättning att den på ett kompetent och allsidigt sätt kan belysa olika problem samt att uppdraget att utarbeta en samlad plan för de fortsatta infrastrukturinvesteringarna i Norden preciseras i särskilda direktiv.

Stockholm den 1 december 1986

Nordiska unionen för arbetsledare, tekniska funktionärer och andra chefer

Jorma Reini
Ordförande

Nordens fackliga samorganisation (NFS):

Även om medlemsförslaget uttryckligen fokuserar sig på infrastrukturinvesteringar i kommunikationer vill NFS inledningsvis framhålla att även andra sektorer är väl ägnade för en investeringsplanering på nordisk nivå. Ett exempel på det senare utgör ledningsnät för naturgas och elkraft. Man kan även anlägga ett nordiskt perspektiv på vissa investeringar med anknytning till utbildning och forskning. Nordiska gemensamma insatser i sådan infrastruktur skulle vara betydelsefulla för att höja kunskapsnivån i Norden och uppnå jämförbara utbildningsresultat (kriterier). Detta innebär emellertid att man måste upprätta skilda planer för olika sektorer eftersom investeringarna svarar mot olika behov.

Vad beträffar kommunikationssidan vill NFS framhålla vikten av en plan för investeringar i telenätet inom och mellan de nordiska länderna. Nätet bör ha tillräcklig kapacitet och kvalitet för att stimulera den nordiska integrationen och främja den nordiska industrins konkurrenskraft genom att möjliggöra en utveckling av nya produkter och ny teknik. I detta sammanhang vill NFS peka på att uppbyggnaden av det nordiska mobiltelefonnätet varit avgörande för berörda nordiska tillverkares framgång på exportmarknaden.

Medlemsförslaget tar särskilt upp de projekt som går under benämningen Scandinavian Link och Skandinaviska Triangeln. Det första handlar om motorvägsförbindelser mellan de nordiska huvudstäderna medan det andra är ett järnvägsprojekt baserat på utveckling av ny och effektiv teknik för järnvägstransporter. Projekten utreds för närvarande av det så kallade Scanlinkkonsortiet.

NFS anser att ett första steg i utarbetandet av en nordisk plan för infrastrukturinvesteringar inom väg- och järnvägssektorn bör vara att Nordiska ministerrådet inleder ett närmare samarbete med Scanlinkkonsortiet. Då skulle dubbelarbete kunna undvikas samtidigt som politiska och ekonomiska frågeställningar skulle få en mera allsidig belysning. Enligt NFS skulle ett sådant samarbete kunna innebära att de sträckningar av de föreslagna väg- och järnvägsförbindelserna som har störst samhällsekonomisk nytta snabbare kunde genomföras. Det är väsentligt att det nordiska näringslivets konkurrenskraft inte försvagas genom alltför otillräckliga kommunikationer till den europeiska kontinenten. Därför bör Ministerrådet ta upp överläggningar med Scanlinkkonsortiet om hur samarbetet lämpligen kan ske.

Att Scanlinksekretariatet också utreder de miljömässiga effekterna av de föreslagna projekten förstärker motiven för insyn i konsortiets verksamhet.

Miljöaspekterna talar för järnvägstrafiken. Därför bör möjligheterna att förverkliga den så kallade Skandinaviska Triangeln erhålla förtur i utredningsarbetet.

Medlemsförslaget efterlyser att de regionalpolitiska konsekvenserna av olika infrastrukturinvesteringar belyses. Denna frågeställning syns i första rummet vara betingad av farhågorna för regionala obalanser.

Ur regionalpolitisk synvinkel skulle just järnvägsförbindelsen Stockholm–Oslo norr om Mälaren inom den Skandinaviska Triangeln (alternativt från Finland via Gävle genom Bergslagen mot Oslo) vara av intresse att särskilt studera i detta sammanhang.

NFS instämmer i att en förutsättning för utveckling av näringslivet i perifera områden av Norden är avhängigt en utbyggnad av datakommunikationsnätet. En plan för denna sektor betonades också inledningsvis i detta yttrande.

Enligt NFS mening bör huvudprincipen vara att inga resurser förs över från regionalpolitiken till de väg- och järnvägsförbindelser som föreslagits inom Scanlink och Skandinaviska Triangeln om inte direkta positiva regionala konsekvenser kan hävdas.

Mot denna bakgrund anser NFS det viktigt att näringslivets stora intresse för Skandinaviska Triangeln och Scanlink manifesterar sig i ett finansiellt engagemang.

Inom kommunikationsområdet vill NFS också framhålla sjöfartens betydelse för det nordiska näringslivet och möjliga nordiska gemensamma infrastrukturinvesteringar inom detta område.

Vad beträffar andra lämpliga områden som en samlad plan för nordiska investeringar i infrastruktur skall omfatta vill NFS föreslå att Nordiska rådet tar initiativ till ett samarbete mellan det offentliga, fackföreningsrörelsen och näringslivet för att få fram olika utvecklingsstrategier som kan utgöra underlag för den plan som efterlyses i medlemsförslaget.

Med beaktande av ovanstående tillstyrker NFS förslagen i medlemsförslaget.

Stockholm den 26 januari 1987

Nordens fackliga samorganisation

Sune Ahlén

Generalsekreterare

Danmark

Ministeriet for offentlige arbejder, planlægningsafdelingen:

Investeringer på infrastrukturområdet er langsigtede og bør foretages ud fra samfundsøkonomiske hensyn.

Den fremtidige udvikling på transportområdet og telekommunikationsområdet har væsentlig betydning for et effektivt erhvervsliv, men har naturligvis også indflydelse på den regionale udvikling.

I Danmark lægges der da også vægt på netop de regionale hensyn ved udbygningen af infrastrukturnettet.

Det kan nævnes, at der i aftalen om en fast forbindelse over Store Bælt er taget vidtgående regionale hensyn. Som led i aftalen er det således besluttet at foretage en betydelig udbygning af det overordnede vejnet i Nordjylland, ligesom det er sikret, at der opretholdes både en nordlig og en sydlig færgeforbindelse, som alternativ til den faste forbindelse.

Det kan desuden nævnes, at et af formålene i lands- og regionplanlovgivningen er at fremme en ligelig udvikling af landet. På det erhvervsmæssige område kan egnsudviklingsstøtten nævnes.

Ved fælles nordiske trafik- og kommunikationsprojekter er der en tradition for et tæt samarbejde om de konkrete opgaver. Det dansk-svenske udvalg om en fast forbindelse over Øresund samt DSB's og SJ's samarbejde om Danlink er aktuelle eksempler herpå.

Herudover er der allerede et frugtbart nordisk samarbejde om trafikspørgsmål, bl. a. Nordisk Vejteknisk Forbund, hvor f. eks. miljøhensyn inddrages i vejplanlægningen.

På telekommunikationsområdet foregår der et intensivt nordisk samarbejde bl. a. gennem Nordisk Telekonference, som rapporterer til Nordisk Råd.

De geografiske og bebyggelsesmæssige forhold inden for de nordiske lande er imidlertid yderst forskellige. Det er infrastrukturproblemerne derfor også. Danmark mener ikke, at det foreslåede fælles udrednings- og planlægningsarbejde omkring infrastrukturinvesteringer vil kunne give praktisk anvendelige resultater i et omfang, der modsvarer den omfattende indsats, som arbejdet vil kræve. Danmark mener, at de fælles interesser langt bedre kan tilgodeses gennem det direkte samarbejde mellem de nordiske lande om konkrete transport- og kommunikationsprojekter.

København den 30. december 1986

Anne-Grethe Foss

Institut for anvendt Fremtidsforskning:

1) Når bortses fra enkelte brancher synes erhvervslivet at tillægge transport- og kommunikationsomkostninger maksimalt betydning. Det gælder specielt indkøbs- og logistikfunktionen samt værdien bundet i indkøb til lager. Denne vurdering er – for så vidt det kan vurderes på grundlag af fagtidskrifter – næppe særegen for dansk erhvervsliv. Kommunikations- og transportforhold synes hovedsageligt at blive tillagt betydning i forbindelse med personale-rekruttering.

2) Den fysiske infrastruktur – herunder specielt transport- og kommunikationsnet – udgør det (eller et af de) væsentligste politiske redskaber for påvirkning af samfundsudviklingen. Over de sidste 200 år er den fysiske infrastruktur blevet grundlæggende fornyet med ca. 55 års mellemrum, og vurderes den forestående udvikling i lyset af dette mønster står infrastrukturen i de højtindustrialiserede lande foran en grundlæggende fornyelsesperiode frem til århundredskiftet, jvf. vedlagte figur (*se Bihang*).

3) Fornyelsen af den fysiske infrastruktur kan ses som et led i en mere omfattende omstilling i de højtindustrialiserede lande bort fra masseproducerende standardydelser og i retning af ydelser, hvor de fysiske dele blot udgør "indpakningen" om en stor viden om opfyldelse af brugernes behov. En sådan omstilling er bl. a. betinget af lavere produktionsomkostninger for så vidt angår traditionelle industriprodukter i de nyindustrialiserede lande; af internationaliseringen af alle markeder, således at opdelingen mellem hjemme- og eksportmarkeder udviskes og af voksende uddannelses- og lønniveau i de højtindustrialiserede lande. Omstillingen kan understøttes af informatikken. Det forudsætter dog, at informatikken ikke fortrinsvis søges anvendt til at automatisere hidtidige produktioner på industrielle vilkår.

4) Eksempler på fysisk infrastruktur, der kunne understøtte ny udnyt-

telse af ny teknologi til at skabe produkter med større værdi for brugerne, er:

- Åbne, fleksible informatik-net for samvirke mellem (mindre) virksomheder om "system-produkter", jvf. beskrivelsen af "Danvirk-projektet" i vedlagte rapport.
- Åbne, fleksible informatik-net for samvirke mellem andre organisationer end virksomheder – f. eks. mellem kraftværker og (små) private energiproducenter, mellem hospitaler og praktiserende læger osv.
- Sammenknytning af offentligt informationssøgesystem med fysisk transportnet og betalingsformidlingssystem, således at virksomhederne kan tilbyde ydelser og kunden kan udvælge, bestille og få leveret ydelser via systemet.

Fornyelser af denne type er mere afhængig af sociale normer og organisatoriske rammer end af tekniske muligheder.

5) Af ovenstående fremgår:

- Politisk indsats for fornyelse af den fysiske infrastruktur kan medvirke til overvindelse af de aktuelle omstillingsproblemer i bl. a. de nordiske lande.
- Undersøgelsen af erhvervslivets interesser eller behov vil næppe afdekke væsentlige fornyelsesbehov, der kan tjene som rettesnor for en politisk indsats.
- Det nødvendige grundlag for en politisk indsats er erfaringer om, hvorledes den fysiske infrastruktur skal udformes for at stimulere nye udnyttelser af ny teknologi. Disse erfaringer kan indsamles og kan også kun indsamles ved at gennemføre konkrete forsøg.
- Konkrete forsøg med ny infrastruktur-tilbud berører mange forskellige interesser, og initiativet til sådanne forsøg kan derfor vanskeligt tages af den ene eller anden part. Der er i den forstand behov for et politisk initiativ, der ikke er bundet af særinteresser.

København, den 28. oktober 1986

Torben Bo Jansen

Finland

Finansministeriet¹:

Finansministeriet anser att tyngdpunktsområden i samarbetet och planeringen i Norden borde prioriteras så centraliserat som möjligt med vissa mellanrum. Separata projekt som man kommit överens om kunde samlas till en helhetsgranskning.

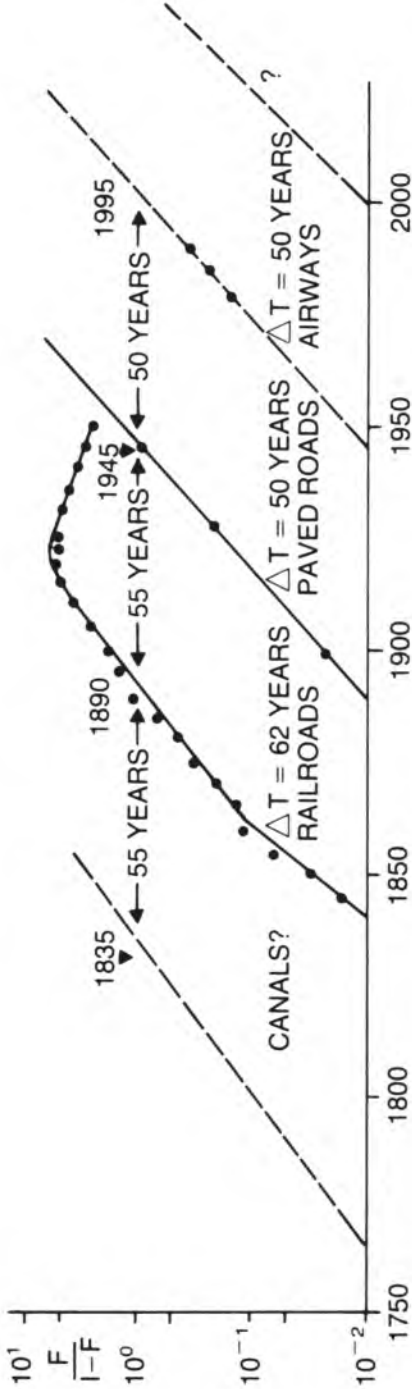
¹ Yttrandet översatt från finska.

Figur 1:

USAs JERNBANENET (3×10^5 MILES)

USAs VEJNET (3.4×10^6 MILES)

USAs FORBUNDS FLYSELSKABER (3.2×10^6 MILES)

BIHANG

KILDE: C. MARCHETTI: ON A FIFTY YEARS PULSATION IN HUMAN AFFAIRS, IIASA, PP 83-5, NOVEMBER 1983

I projektverksamheten borde man tillgodogöra sig så mycket som möjligt det fortgående nordiska samarbetet inom olika förvaltningsområden, vilket är en mycket naturlig beredningskanal. I allmänhet borde man utgå ifrån att särskilda kommittéer eller bestyrelser av permanent karaktär inte skall inrättas för att bereda enskilda handlingsprogram. Vid beredningen skulle högst ad hoc sammanträden komma i fråga.

Av denna anledning föreslår finansministeriet att en separat beredning inte skall inrättas för att bereda en plan om fortsatta infrastrukturinvesteringar i Norden.

Helsingfors 16 december 1986

Esko Ollila
Finansminister

Teemu Hiltunen
Statssekreterare

Trafikministeriet:

— — — får trafikministeriet konstatera att infrastrukturfrågorna under de senaste åren har behandlats rätt ingående inom de olika internationella organisationerna, framför allt inom FN:s Ekonomiska kommission för Europa (ECE) och Europeiska transportministerkonferensen (CEMT).

Härvid har man för det första försökt identifiera de flaskhalsar som har uppstått till följd av infrastrukturernas otillräckliga kapacitet samt de "felande länkar" som innebär att en viss infrastruktur överhuvudtaget inte finns. För det andra har man försökt sörja för att medlemsländernas infrastrukturer sammankopplas på ett ändamålsenligt sätt, och målsättningen har i sista hand varit att bygga upp ett grundnät av infrastrukturer av internationell betydelse som skulle täcka de nämnda organisationernas medlemsländer. För det tredje har man lagt märke till att okonventionella former för finansiering av infrastrukturer har blivit allt vanligare, och också de har utretts inom de nämnda internationella organisationerna.

Dessa utredningar har för det mesta berört mellersta eller södra Europa, och beträffande de nordiska länderna har i allmänhet endast upptagits frågan om byggande av fasta förbindelser mellan Skandinavien och kontinenten. Också de nordiska ländernas egna utredningar har varit få. I den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning togs ett första steg i riktning mot en långsiktig planeirng av infrastrukturinvesteringarna i Norden, och också de planer som näringslivet i Norden har lagt fram är värda att beakta i detta hänseende. Trafikministeriet har inte kännedom om några andra viktiga nordiska utredningar kring ämnet.

Trafikministeriet anser att saken är viktig och ansluter sig till de synpunkter som har lagts fram i medlemsförslaget. Med tanke på ämnesområdets omfattning vore det å andra sidan utan tvivel till fördel, om man före tillsättande av en utredning verkställde en förstudie med uppgift att genomgå de utredningar som har gjorts beträffande transportpolitiken i Norden, det nuvarande transportsystemet i Norden och regionalpolitiken i Norden samt att på basen av dessa utredningar närmare definiera de områden inom vilka ett nordiskt samarbete för långsiktig planering av infrastrukturer vore möjligt eller av behov påkallat. Den Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT) vore det naturliga organet att behandla dessa frågor.

Helsingfors den 15 januari 1987

Juhani Korpela
Kanslichef

Markku Lehtinen
Överinspektör

Länsstyrelsen i Lapplands län¹:

En samnordisk planering för genomförande av infrastrukturinvesteringar anses vara nödvändig i synnerhet ur Nordkalottens synvinkel. Nordkalotten är uttryckligen ett område med direkta landförbindelser mellan de enskilda nordiska länderna. Med tanke på hela Nordkalottens utveckling skulle det vara mycket viktigt att bringa transportvägförbindelserna i sådant skick att de så bra som möjligt skulle tjäna varutransporten och den tvärgående transporten ävensom kommunikationerna till de södra delarna.

I samband med infrastrukturinvesteringar borde särskild uppmärksamhet fästas på att de tvärgående flygförbindelserna och datakommunikationerna utvecklas så, att en direkt tvärgående datakommunikation över gränserna skulle bli möjlig. Samtidigt som infrastrukturinvesteringar utvecklas bör även bestämmelser, direktiv och stödåtgärder beträffande transport, datakommunikation och persontrafik utvecklas så, att de skulle vara enhetliga på Nordkalotten.

Länsstyrelsen i Lapplands län anser att det speciellt ur Nordkalottens synvinkel är ytterst viktigt att åstadkomma ett planeringssamarbete av det slag som föreslagits, och för att åstadkomma detta borde omedelbara åtgärder vidtas. Eftersom Nordkalotten i ifrågavarande planeringssamarbete intar en speciellt betonad plats borde man, då en samarbetsorganisa-

¹ Yttrandet översatt från finska.

tion bildas, mycket kraftigt se till att Nordkalottområdena skulle vara starkt företrädna i ifrågavarande organisation.

Rovaniemi den 19 december 1986

Asko Oinas
Landshövding

Olavi Korpinen
Kanslichef

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i skrivelse den 31 december 1986 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Sjöfartsstyrelsen:

De nordiska sjöfartsverken har mycket fasta och traditionsenliga samarbetsformer. Representanter för olika yrkeskategorier inom nämnda verk samlas regelbundet varje år till gemensamma möten. Vid behov anordnas sammanträden också oftare. Sjöfartsstyrelsen har ingenting att anmärka på samarbetet, ty tillsammans följer de nordiska sjöfartsverken noggrant med utvecklingen på sjöfartens område. År 1985 tillsatte trafikministeriet en delegation för hamnändan, vars uppgift det bl. a. är att göra framställningar rörande en landsomfattande utveckling av hamnarna, havsfarleder och landförbindelser medräknade. Delegationens uppgift är i första hand

- 1) att främja utarbetandet och förverkligandet av hamnpolitiken, i synnerhet av det landsomfattande utvecklingsprogrammet för hamnarna;
- 2) att delta i koordineringen av sjöfarts-, trafik- och hamnpolitiken samt utvecklingsprogrammen för olika trafikförbindelser och hamnar;
- 3) att framställa förslag och avgiva utlåtanden om frågor rörande den legislativa, tekniska, ekonomiska och administrativa utvecklingen av hamnverksamheten;
- 4) att främja samarbetet mellan hamnmyndigheterna, hamnverken och nyttjarna av hamnarna samt de samfund och företag som verkar i branschen;
- 5) att behandla även andra frågor som rör hamnarna och avgiva utlåtanden om frågor som tillhör dess verksamhetsområde.

Enligt sjöfartsstyrelsens uppfattning är den utveckling av hamnarna som ingår i Nordiska rådets medlemsförslag föremål för seriös debatt i Finland. Sjöfartsstyrelsen anser sig inte vara en sådan fackmyndighet som kunde

avgiva utlåtande om den långsiktiga planeringen av infrastrukturinvesteringar i hela det nordiska transport- och kommunikationsnätet.

Helsingfors den 15 december 1986

Jan-Erik Jansson

Generaldirektör

Jaakko Manninen

Chefen för lots- och fyr-
avdelningen, sjöfartsrådet

Centralhandelskammaren:

Medlemsförlagsställarna Olle Östrand, Kaj Bärlund, Lilli Gyldenkilde, Arvo Kempainen och Oddrunn Pettersen anser, att ett effektivt kommunikationsnät har mycket stor betydelse för såväl näringslivet som för samhället i övrigt. Förlagsställarna anser även, att trafikinvesteringarna låser strukturen inom transport- och kommunikationssektorn för lång tid framåt. Det är därför av utomordentligt stor betydelse, att de infrastrukturinvesteringar, som görs, resulterar i långsiktigt hållbara och samhällsekonomiskt effektiva lösningar.

Förlagsställarna anser vidare, att t. ex. en utbyggnad av trafikstarka vägsträckor emellertid även kan få negativa konsekvenser, om de leder till en ökad lokalisering av industriproduktionen till vissa regioner. Förlagsställarna anser, att regionala obalanser samt allvarliga miljöstörningar sålunda uppstår i de berörda regionerna.

Förlagsställarna anser även, att näringslivets intresse för kommunikationsfrågor i alltför hög grad inriktas på lösningar av typ "Scandinavian link" och "Skandinaviska triangeln". De tyder på att det inom näringslivet finns ringa intresse för att förbättra kommunikationerna norr om linjen Oslo-Stockholm-Helsingfors. Det finns således risk för att ökade regionala obalanser uppstår genom att perifera regioner kommer i andra hand, om kommunikationssystemen byggs ut i linje med dessa förslag, vilka tycks utarbetade utan hänsyn till regionalpolitiska mål.

I medlemsförslaget anses vidare, att de infrastrukturinvesteringar, som görs inom transport- och datakommunikationsnätet blir avgörande för om den nya tekniken skall kunna utnyttjas för att underlätta regionalpolitiken. Mot denna bakgrund finner förlagsställarna det nödvändigt att få till stånd en samlad och långsiktig planering av infrastrukturinvesteringarna i Norden. På grund härav framför förlagsställarna, att Nordiska rådet rekom-

menderar Nordiska ministerrådet att tillsätta en kommitté som allsidigt belyser de långsiktiga konsekvenserna av olika utvecklingsstrategier i fråga om infrastrukturinvesteringarna samt att utifrån resultatet av kommitténs utredning för Nordiska rådet presenterar en samlad plan för de fortsatta infrastrukturinvesteringarna i Norden.

I fråga om medlemsförslaget framför Centralhandelskammaren följande bedömning. I alla de nordiska länderna har utvecklats ett trafikministeriet underställt och med anmärkningsvärda resurser försett trafikplaneringssystem. Detta system fördelar sig huvudsakligen på trafikplanering för respektive trafikform, varvid det i de olika länderna för samarbetet för respektive trafikform finns olikartade samarbetsorgan och trafikministerierna i de nordiska länderna i motsvarighet härtill har ett fortsatt och intimt samarbete. I samtliga nordiska länder utvecklas landsvägs-, järnvägs-, sjöfarts-, flygfarts- och datakommunikationssystemet inte enbart utifrån de egna behoven utan även utifrån de behov, som ansluter sig till respektive lands internationella kontakter. Samarbetet mellan de nordiska länderna handhas effektivt och ekonomiskt såsom en fortsatt kontakt mellan trafikministerierna och även mellan de dem underställda centralstyrelserna.

Centralhandelskammaren anser även, att trafikinvesteringarna inte kan utnyttjas såsom ett medel att dirigera resurserna till regionala mål på det sätt, som föreslås i medlemsförslaget. Enligt Centralhandelskammaren skall trafikinvesteringarna tjäna näringslivet och befolkningen i enlighet med de transport- och trafikbehov, som råder inom respektive region, med andra ord trafikinvesteringarna skall inriktas på basen av avkastning och inte på regionalpolitiska stödgrunder. För att bedriva regionpolitik har i respektive nordiska länder anslagits helt olika resurser för detta ändamål.

Inte heller företagsverksamhetens decentraliserings- eller centraliseringstendenser bör dirigeras medels trafikinvesteringar, utan de bör anpassas till att fylla de transportbehov, som uppstår till följd av ett på fri internationell konkurrens baserat val av förläggningssort.

Även vad beträffar dirigeringen av trafikinvesteringarna kan Norden inte heller enligt Centralhandelskammaren ses som en enda enhet. Varje land har talrika infrastrukturinvesteringar, som ansluter sig till landets interna trafiknät och som är helt oberoende av det ökande samarbetet de nordiska länderna emellan. Det erforderliga koordineringsarbetet för de nordiska ländernas trafikinvesteringar kan enligt Centralhandelskammaren bäst handhas såsom ett fast samarbete mellan trafikministerierna och centralstyrelserna, vilket i praktiken visat sig utgöra en fungerande modell även hitintills.

Med hänvisning till det ovan anförda anser Centralhandelskammaren, att Nordiska rådet inte skall rekommendera Nordiska ministerrådet att tillsätta en kommitté, som allsidigt skulle utreda olika utvecklingsstrategier beträffande infrastrukturinvesteringarna inom trafiken och på basen av

vars arbete för Nordiska rådet skulle presenteras en samlad plan för de fortsatta infrastrukturinvesteringarna i Norden.

Helsingfors den 17 december 1986

Centralhandelskammaren

Jaakko Lassila

Ordförande

Matti Aura

Verkställande direktör

Post- och telestyrelsen:

Vi anser det mycket viktigt att utveckla ett sådant datakommunikationsnät i Norden, som kan utnyttjas effektivt och med rimliga kostnader även i perifera områden inom Norden. Utredningen av de långsiktiga konsekvenserna av olika utvecklingsstrategier är av stor betydelse därför att särskilt på datakommunikationsområdet har de privata bolagen kommit med på marknaden. Enbart kommersiella synpunkten kan leda till kortsiktiga lösningar, som inte är ekonomiska på lång sikt och kan betyda högre kostnader och sämre servicenivå i perifera områden.

Helsingfors den 3 december 1986

Aulis Salin

Teleöverdirektör

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen har den 18 december 1986 beslutat att som yttrande till medlemsförslaget (A 771/t) om långsiktig planering av infrastrukturinvesteringar i Norden meddela att landskapsstyrelsen finner det naturligt och riktigt att nämnda fråga utreds och presenteras i en samlad plan.

Mariehamn den 18 december 1986

Folke Woivalin

Lantråd

Tor Mattsson

Avdelningschef

Näringslivets forskningsinstitut (ETLA):

Effektivt och välfungerande kommunikationssystem har varit av stor betydelse för utvecklingen av de omfattande ekonomiska relationerna mellan de nordiska länderna. Vid sidan av den traditionella utrikeshandeln har t. ex. ett omfattande underleverantörsnät utvecklats för att effektivera produktion och i synnerhet materialadministration inom industrin. För att bättre utnyttja det nuvarande underleverantörssystemet och utbygga det behöver man ett bra transport- och telekommunikationsnät.

När man planerar nya infrastrukturinvesteringar, är det nyttigt att anse hela Norden som ett ekonomiskt område. Det finns vidare mycket att utnyttja från det nordiska samarbetet i ekonomiska frågor, som har poängterats i många nordiska forskningsprojekt, i vilka ETLA har deltagit under de senaste åren (se t. ex. "Economic Growth in a Nordic Perspective", Helsinki 1984 och "Growth Politics in a Nordic Perspective", Helsinki 1987).

I medlemsförslaget framförs kritiska synpunkter angående förslaget om "Scandinavian link" och "Skandinaviska triangeln". Man bör emellertid komma ihåg att Norden som ett sammanhängande ekonomiskt område är också en del av Europa, som är den viktigaste exportmarknaden för de flesta nordiska (och också samnordiska) företagen.

ETLA anser det viktigt att göra utredningar om nordiska infrastrukturinvesteringars behov och konsekvenser och att Nordiska rådet presenterar en samlad plan för de fortsatta infrastrukturinvesteringarna i Norden.

Helsingfors den 31 december 1986

Pentti Vartia
Verkställande direktör

Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut har i skrivelse den 31 december 1986 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Finlands stadsförbund:

Trafik- och transportsystemen utvecklas kontinuerligt och den nya informationstekniken medför nya förutsättningar för produktionen och materialadministrationen. Det är därför skäl att ägna uppmärksamhet åt infrastrukturinvesteringarna i trafik och de regionalpolitiska verkningarna och miljöeffekterna härav. Gemensamma utredningar i dessa frågor har inte företagits i tillräcklig grad i de nordiska länderna. Centralbyrån ser därför medlemsförslaget om utredning av de långsiktiga konsekvenserna

av olika utvecklingsstrategier då det gäller infrastrukturinvesteringarna och om utarbetande av en gemensam plan för de fortsatta infrastrukturinvesteringarna i Norden, som motiverat.

Centralbyrån kan inte ta ställning till hur utredningen borde organiseras administrativt, dvs. om ministerrådet i enlighet med förslaget borde tillsätta en kommitté för att bereda ärendet, eller om saken kunde ordnas på annat sätt.

Helsingfors den 29 december 1986

Jussi-Pekka Alanen
Verkställande direktör

Kari Ojala
Trafikingenjör

Suomen kunnallisliitto (Finska kommunförbundet)¹:

Ifrågavarande förslag, som sänts ut på remiss, framhäver det stora inflytande som infrastrukturinvesteringarna i såväl transport- som datakommunikationsnätet utövar. Det gäller både näringslivet och samhällsstrukturen ävensom regionalt balanserad utveckling. Suomen kunnallisliitto anser att en prognostisering och behärskning av den förutsebara utvecklingen är viktig även ur kommunernas synvinkel. På denna grund understöder vi att det kartläggningsarbete som förslaget avser påbörjas snart.

Helsingfors den 17 november 1986

Suomen kunnallisliitto
Paavo Pekkanen
Verkställande direktör

Lasse Ristikartano
Avdelningschef

Finlands svenska kommunförbund:

Finlands svenska kommunförbunds byrå anser att den föreslagna utredningen om olika utvecklingsstrategier beträffande infrastrukturinvesteringarna inom kommunikationssektorn i Norden kan ge ett gott diskussionsun-

¹ Yttrandet översatt från finska.

derlag för rationella lösningar och har ingenting att invända mot att en dylik utredning tillsätts.

Helsingfors den 30 februari 1986

Förbundets byrå

K. J. Brunström

Viking Sundström

Norge

Samferdselsdepartementet:

Forslagsstillerne mener det er nødvendig med en samlet og langsiktig planlegging av infrastrukturinvesteringene i Norden. Et første skritt ble tatt gjennom Handlingsplanen for økonomisk utvikling og full sysselsetting. For å kunne gå videre mener forslagsstillerne det behøves et underlag der bl. a. regionalpolitiske og miljømessige konsekvenser av ulike alternativ belyses.

Det foreslås derfor at Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd:

- å sette i gang en utredning som allsidig belyser de langsiktige konsekvensene av ulike utviklingsstrategier angående infrastrukturinvesteringene i kommunikasjonssektoren, og
- ut i fra resultatene av utredningen presentere for Nordisk råd en samlet plan for fastsatte infrastrukturinvesteringene i Norden.

Departementet kan slutte seg til at det settes i gang en utredning på nordisk plan slik det fremgår av første del av medlemsforslaget. En slik utredning kan betraktes som ledd i et fellesnordisk forsknings samarbeid, og kan ha verdi som grunnlag for planlegging innen samferdselssektoren. Vi vil imidlertid bemerke at investeringene i kommunikasjonssektoren i Norge i stor grad tas på grunnlag av vurderinger av regionalpolitiske og miljømessige konsekvenser av tiltakene.

Samferdselsdepartementet finner det imidlertid vanskelig å kunne gå inn for at utredningen skal danne grunnlag for en samlet plan for infrastrukturinvesteringene i Norden. I Norge utarbeides langsiktige planer for jernbanen, vegsektoren osv., men en har ikke ønsket å legge frem en samlet plan for hele samferdselssektoren. I dag utarbeides også felles nordiske planer der nordiske samferdselsoppgaver er koblet sammen, og hvor det derfor eksisterer en naturlig interesse og et behov for en samordning av samferdselsplanleggingen mellom landene. Vi kan derfor ikke se at det vil være hensiktsmessig å bruke den tid og de ressurser som må til for å få

utarbeidet en samlet plan for infrastrukturinvesteringene innen samferdssektoren for Norden som helhet.

Oslo, 16. januar 1987

Erik Ribu

Karen Helle

Postdirektoratet:

Postverkene i Norden benytter rutegående kommunikasjonsmidler til framføring av post i den utsrekning de aktuelle transportørene gjør postverkene i stand til å tilfredsstillende publikums behov og krav til hurtig og sikker formidling av postforsendelser. I tilfelle de rutegående kommunikasjoner ikke fyller disse krav, søker postverkene å framføre posten på annen måte, bl. a. ved oppretting av særskilte postruter. Disse retningslinjene følges såvel for posttransport innen de enkelte land som for posttransport mellom de nordiske landene.

Postvirksomheten styres først og fremst ut fra kundenes servicebehov. Dette innebærer at det postale transportnettets utbygging og investeringer styres av hvor kundene (private husholdninger, forretningsliv og offentlige virksomheter) finnes, og av virksomhetens oppfatning av kundenes etterspørsel etter postale tjenester.

Ved planlegging av den postale infrastruktur må det tas hensyn til såvel nasjonale som internasjonale forhold. Postnettets oppbygging er avhengig av gode og politelige forbindelser med god regularitet både mellom hovedstedene og i de mer perifere regionene.

Postverkene har vært og vil i enda sterkere grad i framtida være preget av desentralisering. Det vil bli satset på investeringer i lokaler og utrustning for å møte økende transportvolum og kundenes krav til god service. Felles for de nordiske postverkene er at det satses på å bygge ut postsorteringsterminalene regionalt. I dette inngår også spredning av maskinelt sorteringsutstyr. Den tekniske utviklingen medfører at en økende andel av sorteringsarbeidet kan skje utenfor storbyområdene.

Innenfor pengeformidlingstjenestene, postgiro- og banktjenester, vil det bli satset på lokal datafangst og registrering gjennom utbygging av skranke-maskinsystemer ute ved poststedene. Kommunikasjon med sentrale registre vil ventelig skje via telenettet.

Administrativt vil det også gradvis bli en overgang til desentralisert oppbygging, gjennom økt delegering og overføring av beslutningsmyndighet og ansvar. De lokale enhetene vil bli satt i stand til dette gjennom tilføring av ekspertise og administrative hjelpemidler.

Selv om postvirksomheten er en betydningsfull del av infrastrukturen, og dårlig postservice kan vanskeliggjøre næringsvirksomhet, er den neppe av primær betydning ved valg av hvilke områder som det skal satses på med hensyn til infrastrukturinvesteringer. Postens rolle blir isteden ofte utnytters eller kundens, ettersom de typer av investeringer forslagsstilleren regner opp (eks. kabelsystem, veiutbygging, raske togtransporter etc.) også gavner postvirksomheten. Det kan derfor være ønskelig at det tas hensyn til behovene innen den nordiske posttrafikken når langsiktige infrastrukturinvesteringer planlegges.

Det antas imidlertid neppe å være grunnlag for å ta med den "postale infrastruktur" i en eventuell utredning/plan for infrastrukturinvesteringer i Norden.

Oslo, 16. desember 1986

K. Strømsnes

Sverige

Statens järnvägar (SJ):

SJ har tidligere yttrat sig över medlemsförslag från Nordiska rådet som behandlat olika aspekter på en gemensam trafikpolitik och gemensamma trafikpolitiska satsningar. I remissyttrande 1982-10-29 över medlemsförslag A 638/t om "Ytterligare samordning av trafikpolitiken i Norden" säger SJ bl. a.

SJ ser det som naturligt att det nordiska samarbetet på transportområdet inriktas på att i den mån så bedöms möjligt avlägsna hinder som kan finnas för rörligheten över gränserna för både allmänhet och näringsliv.

Trafikpolitiken har i varje land ett nära samband med politiken inom andra samhällssektorer. Så länge de nordiska länderna inte har samma förutsättningar för samhällsutvecklingen i stort måste det därför vara svårt att få till stånd en fullständig samordning av trafikpolitiken.

Detta principiella uttalande är fortfarande giltigt.

I SJ:s anslagsframställning för 1987/88 behandlas bl. a. de ojämlika trafikförutsättningar som enligt SJ:s uppfattning gäller för järnvägstrafiken i jämförelse med den tunga landsvägstrafiken. SJ anser, att staten – i likhet med vad som gäller på vägsidan – skall ansvara för infrastrukturen, och att järnvägen betalar "användaravgift". I anslutning till samma anslagsframställning har SJ redovisat resultatet av Regeringens uppdrag att inventera behovet av investeringar i järnvägens infrastruktur fram till år 2000. Av

denna redovisning framgår att en långsiktig lösning krävs för järnvägsnätets vidmakthållande och upprustning. Det är med statsmakternas nuvarande anslagspolitik i stor utsträckning ett val mellan upprustning av väsentliga delar av det ersättningsberättigade nätet eller nysatsningar på det affärsdrivande nätet för att vidmakthålla och öka dettas konkurrenskraft. SJ vill beröra dessa avgörande frågor för järnvägens framtida utveckling, då en långsiktig trafikpolitisk lösning på det nationella planet är en förutsättning för mera samordnade trafikpolitiska lösningar på det nordiska planet. Vissa trafikpolitiska satsningar har dock redan gjorts. Vi kan för järnvägstrafikens del peka på det extra anslag som SJ tilldelats för fortsatta kapacitetsutbyggnader på Västkustbanan i enlighet med den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning.

SJ har ovan berört de frågor som SJ bedömer som stora trafikpolitiska problem. Inom kommunikationsdepartementet har ett trafikpolitiskt utvecklingsarbete startat. SJ förutsätter, att även de internationella trafikfrågorna enligt aktuellt medlemsförslag beaktas i detta trafikpolitiska översynsarbete.

Stockholm den 17 december 1986

Bengt Furbäck

Vägverket:

Det är angeläget med en gemensam syn på utvecklingen av infrastrukturen, särskilt den som påverkar transporter inom Norden samt till och ifrån Europa. Därför är det positivt om ett nordiskt samarbete inom detta område kommer till stånd i den riktning som medlemsförslaget anger.

Syftet med en samlad utvecklingsplan för den övergripande infrastrukturen i Norden bör vara följande. Dels att ange mål och riktlinjer för sektorsmyndigheternas långsiktiga planering inom varje land, dels att redovisa på vilket sätt en fortsatt utbyggnad skall finansieras.

Utvecklingsplanen måste baseras på gemensamma mål för Nordens framtida utveckling utarbetade av de nordiska ländernas regeringar. Planen bör bl. a. omfatta följande:

- En bestämning av omfattning och innehåll i den nordiska övergripande infrastrukturen.
- En precisering av målen för utvecklingen av denna infrastruktur. Målen bör ange t. ex. vilken transportkapacitet och kvalitet som eftersträvas inom varje transportområde.
- Principer för utbyggnadsordningen.
- En principiell överenskommelse om hur investeringarna skall finansieras.

En annan viktig förutsättning är att arbetet måste bedrivas i sådana former att det grundar sig på den långsiktiga planering som förekommer inom respektive länders sektorsmyndigheter. En tänkbar form och metod är inriktningsplanering som prövats inom vägsektorn under hösten 1985 och våren 1986. Vi delar gärna med oss av våra erfarenheter och är också beredda att delta i ett kommande arbete.

Borlänge den 22 december 1986

Per Anders Örtendahl

Luftfartsverket:

I beskrivningen av den sannolika framtida utvecklingen på transportområdet behandlas mycket snabba tågtransporter för högvärdigt gods. Det anförs här att järnvägen kommer att kunna konkurrera med flygtrafiken även för utrikestransporter. Efterfrågan på detta område gäller främst dörr-till-dörrtransporter från en dag till nästa. Här har det visat sig att t. o. m. flyget med sin särklassigt höga befordringshastighet i många relationer har svårt att konkurrera med lastbilar, vilkas konkurrensfördel ligger just i möjligheten att undvika tidskrävande omlastningar. Denna fördel har inte järnvägstransporterna, varför det är svårt att föreställa sig att de tidsmässigt skulle kunna konkurrera med flyget, även om tåghastigheten höjs väsentligt. Kostnadmässigt kan de givetvis konkurrera när det gäller undervägskostnad per tonkilometer, men för gods av detta slag är ofta tidsfaktorn avgörande.

De uttalade farhågorna för att infrastrukturinvesteringarna skall skapa eller förvärra regional obalans bygger på resonemang som gäller fasta transportvägar som järnväg, väg, rörledningar och kablar. Luftfartens infrastruktur i form av flygplatser och anläggningar för flygtrafikledning finns i betydande grad redan utbyggd på de orter av någon betydelse som finns i perifera områden, och har på de flesta ställen en kapacitet som skulle räcka för en långt större trafik än dagens. Flyglinjenätet är flexibelt i den meningen att linjer kan inrättas mellan godtyckliga punkter i flygplats-systemet, och även läggas ner, utan att stora värden lämnas outnyttjade. Därför medför luftfartens infrastrukturinvesteringar inte långsiktiga regionala låsningar på samma sätt som investeringar i fasta transportvägar. De motiv som framförs för en samlad och långsiktig planering av infrastrukturinvesteringarna i Norden bedömer luftfartsverket därför som föga tillämpliga på luftfartens infrastruktur. Om man emellertid beslutar sig för att tillsätta den föreslagna utredningen bör luftfarten ändå behandlas tillsammans med övriga transport- och kommunikationsgrenar.

Utan att ha en fullständig överblick av planeringsläget på transportområdet i de nordiska länderna måste luftfartsverket, bl. a. utifrån erfarenheten av de svenska trafikpolitiska "uppföljningsprojekten", uttala tvivel på möjligheterna att på grundval av föreliggande nationellt planmaterial allsidigt belysa de långsiktiga konsekvenserna av olika utvecklingsstrategier inom kommunikationssektorn. Detta förefaller snarare att vara en uppgift för ett större forskningsprojekt. Först när ett sådant genomförs finns ett underlag för en verklig diskussion om huruvida en samlad plan för de fortsatta infrastrukturinvesteringarna i Norden kan och bör tas fram.

Norrköping den 19 december 1986

Hans Wigardt

Väg- och trafikinstitutet:

Institutet har samma åsikter som motionärerna beträffande betydelsen av ett väl fungerande transportsystem. Det är också angeläget att – såsom framhålls i förslaget – få en allsidig belysning av de långsiktiga konsekvenserna av investeringar i infrastrukturen inom transportsektorn, t. ex. konsekvenser för den regionala utvecklingen, näringslivets konkurrensförmåga, trafiksäkerheten och miljön.

Vad gäller förslaget om att tillsätta en utredning för att behandla vissa frågeställningar vill institutet framföra följande synpunkter.

I egenskap av forskningsinstitut vill VTI, liksom motionärerna, betona vikten av att investeringsbeslut grundas på reella kunskaper om hur t. ex. väginvesteringar påverkar trafikanten, näringsliv och miljö i olika avseenden. Med tanke på att det redan finns ett antal myndigheter och organ i respektive nordiskt land, vilka har till uppgift att bl. a. beakta de synpunkter och krav som framförs i medlemsförslaget torde dock vara lämpligt att begränsa ett kommande utredningsarbete till att i en första etapp *dels* kartlägga och sammanställa hur respektive land för närvarande behandlar och belyser de långsiktiga konsekvenserna av investeringar i transportapparaten, *dels* diskutera och strukturera eventuellt behov av en utökad konsekvensbeskrivning samt vilka insatser som i så fall krävs för att tillgodose ett sådant behov. Institutet menar att en sådan inledande etapp är nödvändig som grund för beslut om en eventuell fortsättning av utredningsarbetet.

Linköping den 17 december 1986

Hans Sandebring
Generaldirektör

Transportrådet:

Den svenska trafikpolitiken har under de senaste decennierna utformats av dels 1963 års dels 1979 års trafikpolitiska beslut och de utredningar som föregick dessa. I vissa avseenden finns det stora olikheter i dessa beslut, men det finns också likheter. En gemensam utgångspunkt har varit "att skapa betingelser för en samhällsekonomiskt riktig utveckling och fördelning av transportarbetet".

I syfte att bl. a. bidra till att skapa bättre underlag för en riktig utveckling och fördelning har arbetet med en samordnad långsiktig investeringsplanering för hela transportsektorn påbörjats. Arbetet ligger inom ramen för de synpunkter som framfördes av riksdagen i anslutning till 1979 års trafikpolitiska beslut. Då betonades att bedömningen av trafikinvesteringar borde ske med avseende på dess samhällsekonomiska lönsamhet. Vidare framhölls behovet av en samordnad investeringsverksamhet så att trafikanläggningarna och transportmedlen kompletterar varandra i ett transportsystem.

En på nationell nivå samordnad långsiktig investeringsplanering på trafikområdet kommer att ge bättre underlag för beslut om resursfördelning mellan olika sektorer samt inriktningen av resursanvändningen inom respektive sektor. Bra information om vad avsättande av resurser till skilda objekt medför för konsekvenser för samhället i övrigt är en nödvändig förutsättning för att beslutsfattande församlingar skall kunna avgöra betydelsen av och prioritera mellan olika handlingsalternativ. Vare sig det föreligger utbytbarhet eller inte mellan olika investeringar konkurrerar de om gemensamma resurser.

Ett bättre beslutsunderlag behövs också för att bedöma större strategiska transportlösningar. I vissa fall finns anledning för statsmakterna att ta ställning till enskilda, större investeringar som kan ha långtgående verkningar för flera transportgrenar eller utanför transportsektorn.

Den samordnade långsiktiga investeringsplaneringen kan således ses som ett hjälpmedel utifrån primärt två utgångspunkter. Den kan dels användas för samhällsekonomiska avvägningar mellan investeringar inom transportsektorn dels för att belysa effekterna i ett vidare samhällsperspektiv av större strategiska transportlösningar.

De motiv som ligger bakom införandet av en samordnad långsiktig investeringsplanering i Sverige är inte i sin helhet relevanta i ett nordiskt perspektiv. Emellertid finns det i den svenska ansatsen också delar som är intressanta i ett nordiskt sammanhang. Transportrådet vill framhålla att detta gäller främst den senare utgångspunkten.

Vad gäller vissa strategiska investeringsobjekt menar TPR att det finns anledning till samordning. Dessa kan vara satsningar som har betydelse för flera transportgrenar eller för andra aktiviteter i samhället. I dylika fall kan

det vara av stort värde att en gemensam strategi mellan vissa länder utvecklas. Det kan exempelvis gälla att utveckla transportleder eller -förbindelser som underlättar transporter av såväl människor som gods med minsta möjliga problem vid gränspassager.

För de nordiska länderna, som vart och ett är förhållandevis litet i ett internationellt perspektiv, är det positivt med samarbete inom olika områden. Med tanke på det omfattande varu- och tjänsteutbyte som de nordiska länderna har med varandra och med övriga världen gäller detta i allra högsta grad transportsektorn. För att underlätta detta utbyte erfordras mycket goda förbindelser såväl på gods- som persontrafikområdet. En gemensam strategi medför större möjligheter att på ett bra sätt lösa dessa kommunikationsbehov såväl inomnordiskt som på övriga marknader. Därför är det nödvändigt att insatserna samordnas över våra landsgränser, så att exempelvis en i ett land utbyggd transportled inte får ett tvärt slut vid landsgränsen.

Efterfrågan på transporter och transporttjänster utvecklas och förändras för närvarande snabbt. En dynamisk omvärld i strukturella, tekniska och ekonomiska avseenden, medför nya mönster och constellationer. Detta gäller inte minst de industriella och ekonomiska systemen, inom vilka bl. a. ett betydligt större inslag av multinationella kopplingar kan noteras. Nya handelsmarknader och en snabb och vittomfattande elektronisk informationsöverföringsteknik medför ökade möjligheter till internationella kontakter. Detta kan som påpekas i medlemsförslaget radikalt förändra många aktiviteter, både till innehåll och fysisk belägenhet och medföra högre krav på såväl fysiska transporter som telekommunikation.

Samtidigt ökar de totala transportberoende kostnaderna, dvs. kostnaderna för inte bara själva den fysiska transporten utan även hanterings-, emballerings-, lager- och kapitalbindningskostnader totalt. Dessa utgör ofta hälften av den slutliga kostnaden för en produkt.

Investeringsbeslut inom transportsektorn får konsekvenser för en mycket lång tidsrymd framöver. Eftersom information om framtiden alltid är osäker och ofullständig, finns det alltid ett behov av bra prognoser och bättre beslutsunderlag för att hantera beslut under osäkerhet.

Således bör det finnas goda möjligheter till samarbete beträffande det underlagsmaterial som behövs för att göra prognoser och modeller som skall ligga till grund för bedömningar av efterfrågan på transporttjänster och förväntad utveckling och fördelning för respektive transportslag. Det arbete som har utförts i Sverige i detta avseende kan utgöra en utgångspunkt för en vidgad gemensam nordisk syn.

De nordiska länderna uppvisar idag stora olikheter vad gäller planeringssystem för investeringar i transportsektorn. Även beslut om investeringsobjekt tas på olika nivåer i respektive land. Finansieringsformerna skiljer sig också åt. Mot bakgrund av dessa skillnader menar TPR att det kan vara lämpligt att ett första steg tas vad gäller en analys av nödvändiga och

möjliga gemensamma utgångspunkter för ett vidare arbete med långsiktig planering av infrastrukturinvesteringar.

Det kan också vara värdefullt att övergripande konsekvensbeskrivningar av respektive lands investeringsinriktning görs. På så sätt kan man få indikationer på vilka regioner och vilken typ av investeringar som prioriteras respektive hamnar på en sekundär plats. En dylik genongång bör innehålla såväl rent trafikmässiga som näringslivs- och miljömässiga konsekvenser. Områdesvisa beskrivningar oberoende av administrativa gränser kan ge en bild av fördelnings-, sysselsättnings- och regionalpolitiska effekter för olika områden, såväl ur regionalt som nationellt och nordiskt perspektiv.

Svårigheterna med att göra förutsägelser om framtiden är väl kända. Därför kan det vara befogat att i detta sammanhang försöka beskriva olika utvecklingsmöjligheter av en vald inriktning.

Med dessa kommentarer vill Transportrådet sammanfattningsvis tillstyrka det medlemsförslag som väckts om långsiktig planering av infrastrukturinvesteringar i Norden. Beträffande det senare förslaget torde det emellertid vara lämpligt att ett urval görs av större strategiska objekt i vilka flera länder har intressen, för att begränsa sammanställningens omfattning.

~ Solna den 18 december 1986

Claes-Eric Norrbom

Birgitta Magnusson

Planverket:

Planverket kommer i beröring med den långsiktiga planeringen av infrastrukturinvesteringar genom sin roll i den fysiska riksplaneringen och i introduktionen av lagen om hushållning med naturresurser samt den nya plan- och bygglagen. Planverkets uppgift i sammanhanget är att främja informationsutbytet mellan de organ som ansvarar för investeringar i infrastrukturen och de för den fysiska samhällsplaneringen ansvariga organen.

Den remitterade skrivelsen ger en god sammanfattning av möjligheter och faror i den pågående utvecklingen inom kommunikationssektorn. Beträffande telekommunikationsutbyggnadens betydelse för samhällets rumsliga organisation vill vi hänvisa till synpunkter planverket framfört i yttrande över SOU 1984: 85 (*se Bihang*).

Vår erfarenhet är att de frågor som berörs intar en central plats i planeringsdiskussioner också i kommuner och länsstyrelser. I det förestående arbetet med att före 1 juli 1990 upprätta översiktsplaner för landets alla kommuner kommer frågor om markreservat för bl. a. kommunika-

tionsanläggningar och deras effekter på bebyggelseutveckling att höra till de mest centrala.

Frågornas behandling i län och kommuner är i många fall beroende av utvecklingen av de länkar i kommunikationsnätet som förbinder de nordiska länderna. Från den fysiska samhällsplaneringens synpunkt är därför den föreslagna internordiska utredningen om olika utvecklingsstrategier angelägen.

Planverket är berett att om så önskas bidra till utredningsarbetet med information om det aktuella läget när det gäller frågor om fysisk planering som berör ämnesområdet.

Stockholm den 19 december 1986

Peter Heimbürger

Tor Edsjö

BIHANG

Yttrande till utbildningsdepartementet i Sverige över "Via kabel och satellit" (SOU 1984: 85)

Verket yttrar sig endast över kommitténs överväganden när det gäller utbyggnad av kabelnät (kap. 11).

Direktiven

Enligt direktiven har kommittén haft till uppgift att lägga fram förslag om bl. a. vilka krav som från kulturpolitiska och massmediepolitiska utgångspunkter bör ställas vid utbyggnad av kabelsystem och på planer för denna utbyggnad. Som exempel på frågor som skulle behöva regleras i planerna nämndes

- nätens geografiska placering
- var stamnäten ska placeras
- tekniska standardkrav såsom minimiantalet kanaler för olika ändamål
- krav på möjlighet till tvåvägskommunikation och
- krav på möjlighet att ansluta kabelsystem till större system.

Vidare har kommittén haft till uppgift att behandla frågan om ansvaret för planering och utbyggnad. Därvid skulle för- och nackdelar med olika alternativ i fråga om ansvarsfördelning och då speciellt televerkets roll belysas. Kommittén har också haft till uppgift att överväga hur områden som inte till godtagbara kostnader kan täckas av kabelsystem skall kunna utnyttja sådana möjligheter som kabelverksamheten erbjuder. En tänkbar möjlighet angavs därvid vara att använda trådlös distribution.

I direktiven berördes även finansieringen av utbyggnaden och användningen av kabelsystem. Kommittén skulle föreslå principer för hur kostnaderna bör fördelas mellan abonnenterna och hur ersättning för bruk av näten bör tas ut. Det konstaterades att anläggningskostnaderna uppenbar-

ligen kommer att variera mellan olika orter. Vidare påpekades att i vådan utbyggnaden kan komma att begränsas till enbart orter där anläggningskostnaderna per anslutning blir låg torde sammanhänga med vilka principer som tillämpas för fördelning av anläggningskostnader mellan abonnenter i olika områden.

Massmediekommitténs bedömning

Från de kultur- och mediepolitiska utgångspunkter kommittén haft i sina bedömningar har den ej funnit skäl att lägga fast nationella planer för utbyggnad av kabelnät i landet. Kommitténs bedömning utgår från att nätutbyggnaden kommer att finansieras med de tjänster som inledningsvis erbjuds i näten, framförallt tillgången till utländska TV-program. Om utbyggnaden ska ske som ett led i den allmänna telekommunikationsutvecklingen i landet och finansieras på annat sätt än på marknadsmässiga grunder kan en annan bedömning göras, anser kommittén.

Planverkets synpunkter

Planverket anser att utbyggnaden av lokala kabelnät för i första hand TV-överföring måste ses som ett av stegen i etableringen av ett allmänt bredbandsnät för telekommunikationer i landet. Utbredningen av kabel-TV, video- och satellitkommunikationsteknik, fiberoptik etc. medverkar till att bryta upp traditionella gränser mellan olika media och till att skapa helt nya mediamöjligheter. Bredbandsnätet kan användas för överföring av alla typer av tjänster som blir aktuella i framtiden; ljud, text, bild och TV.

Planverket vill särskilt peka på telekommunikationsutbyggnadens betydelse för samhällets rumsliga organisation.

Kommitténs förslag innebär att utbyggnaden och taxesättningen av lokala kabelnät ska ske på kommersiella grunder. Detta får till följd att befolkningen och arbetsplatserna i mindre orter och glesbygdsområden blir de som i sista hand bereds möjligheter att ansluta sig till kabelnäten. Enligt televerkets tekniskt-ekonomiska bedömning torde förutsättningar för utbyggnad av lokala kabelnät i första hand (år 1984/85) föreligga för flerbostadshus i tätorter med mer än 10 000 till 20 000 invånare. Inom fem till åtta år kan en utbyggnad vara möjlig i tätorter med mer än 4 000 invånare. Man räknar med att omkring en sjundedel av landets lägenheter främst i de större orterna kommer att vara anslutna år 1990.

Även utbyggnadstakten för de allmänna bredbandsnäten kommer enligt televerkets tekniskt-ekonomiskt grundade planer att i hög grad bestämmas av orternas storlek. Omkring år 1990 beräknas flertalet av residensstäderna vara sammanbundna med ett s. k. integrerat digitalt nät, vilket ger möjlighet till tvåvägskommunikation i bild och text, t. ex. TV-möten mellan orterna. För flertalet orter på nästa nivå i ortshierarkin planerar televerket att radiolänkar samtidigt ska vara utbyggda. Dessa ger tillsammans med det befintliga telefonnätet möjlighet till begränsad tvåvägskommunikation med andra orter.

Om telekommunikationerna tillåts byggas ut på ett renodlat tekniskt-ekonomiskt sätt kommer de enligt planverkets bedömning sannolikt att verka i geografiskt koncentrerande riktning. En sådan tendens går i samma riktning som andra starka krafter i samhällsutvecklingen. Informationsteknologin är en av flera samhällsfaktorer som enligt seriösa bedömare indikerar en utveckling mot ökad koncentration av arbetsplatser och människor till regionernas huvudorter och då främst universitetsorterna. Befolknings-

minskningen i de mindre och mellanstora kommunerna i skogslänen liksom kommunerna i norra inlandet riskerar att permanentas.

Förslaget om fri etableringsrätt för kabelnät kommer att begränsa kommunernas möjligheter att relatera nätutbyggnaden till sina samlade intressen. Det kan exempelvis gälla möjligheterna att tillgodose intentionerna beträffande bebyggelseutvecklingen i mindre orter. Alltfler kommuner tar i sin översiktliga planering upp den svåra frågan om hur man ska kunna stödja utvecklingen i serviceorterna i de mer glest befolkade delarna av kommunen. Det handlar oftast om att söka upprätthålla det mest grundläggande servicebehovet i orten. En fri etableringsrätt och taxesättning kan alltså vara svår att förena med kommunernas önskan att stödja serviceorterna. Det är därför väsentligt att de konkreta utbyggnadsplanerna för kabelnäten, dvs. vilka orter och områden som ska betjänas eller ej, kan belysas i förhållande till den kommunala planeringen. Då bebyggelsepolitiken varierar från kommun till kommun är det önskvärt att kunna arbeta med mer flexibla utbyggnadskriterier än enbart tekniskt-ekonomiska.

Mot bakgrund av det ovan sagda anser planverket att konsekvenserna för den regionala utvecklingen samt mark- och bebyggelseutvecklingen bör belysas innan ställning tas till formerna för kabelnätutbyggnaden.

Stockholm den 25 oktober 1984

Lennart Holm

Katarina Lindgren

Särskilt yttrande av ledamoten Billing:

Enligt min uppfattning borde styrelsens yttrande över massmediekommitténs betänkande "Via kabel och satellit" ha inskränkt sig till ett konstaterande att kommitténs förslag lämnas utan erinran.

Knut Billing

Svenska kommunförbundet:

Ur kommunal synvinkel kan en utredning som belyser de långsiktiga konsekvenserna av olika utvecklingsstrategier beträffande infrastrukturinvesteringar inom kommunikationssektorn vara intressant av flera skäl.

De näringslivsförslag som presenteras för förbättrade väg- och järnvägs-kommunikationer i form av "Scandinavian Link" och "Skandinavisk triangel" gör att intresset koncentreras till utbyggnader av kommunikationer i södra Sverige. Detta innebär att det finns risk för ökade regionala obalanser. Styrelsen anser det viktigt att investeringarna i kommunikationssektorn planeras även utifrån ett regionalpolitiskt perspektiv. Miljöaspekterna bör också tillmätas stor betydelse, inte minst vid övervägande om fördelning av transporter på olika trafikslag.

Utbyggnader av infrastrukturen och fördelning av resurser mellan olika trafikslag bör göras utifrån samhällsekonomiska bedömningar där hänsyn tas till effekterna på samhället i dess helhet. Vi vill peka på att det svenska kommunikationsdepartementet nyligen har utarbetat metoder för samhällsekonomiska kalkyler för trafikinvesteringar, det så kallade investeringsplaneringsprojektet. Samhällsekonomiska bedömningar skall göras vid investeringar i alla trafikslag som departementet ansvarar för. Dessutom pågår för närvarande inom departementet ett arbete om hur miljöaspekterna skall behandlas i trafikplaneringen. En nordisk utredning om långsiktiga konsekvenser av infrastrukturinvesteringar bör kunna utnyttja det underlag som utarbetas inom kommunikationsdepartementet.

Inom sjöfartsområdet skulle det vara värdefullt med en ökad samordning vad det gäller t. ex. utbyggnad av hamnar. En kartläggning av efterfrågan på hamnkapacitet i olika regioner kan minska risken för kommunala felinvesteringar i hamnutbyggnader.

För det nordiska flyget finns ett kommunalt intresse av bland annat samordning när det gäller flygtrafik och flygplatsutbyggnader för den interregionala trafiken utanför storstadsregionerna.

Att utveckla en samordnad långsiktig planering av investeringar i infrastrukturen i Norden är i första hand en fråga för statsmakterna i de berörda länderna. En sådan planering kommer dock att behandla frågor som har ett mycket påtagligt kommunalt intresse och som skulle kunna bli ett värdefullt instrument för att få en ökad regional balans i investeringarna.

Styrelsen tillstyrker förslaget.

Reservation anfördes av m-ledamöterna enligt bilaga.

Stockholm den 12 december 1986

Svenska kommunförbundet

Lars-Eric Ericsson

Reservation

av Ella Tengbom-Velander, Carl Cederschiöld, Göran Elgfelt, Ing-Britt Nygren och Jonas Wallin (samtliga m)

Investeringar för kommunikationsändamål måste styras av nationens behov och icke av regionalpolitiska synpunkter. Regionpolitiken måste tillgodoses med andra medel. Därför föreslår vi att sid. 1 st. 3 stryks samt att sid. 2 sista meningen ändras och får följande lydelse:

”En sådan planering kommer dock att behandla frågor som har ett mycket påtagligt kommunalt intresse och som skulle kunna bli ett värdefullt instrument för kommunal planering.”

Svenska hamnförbundet:

Svenska hamnförbundet kan i stort sett godtaga den beskrivning av utvecklingen på trafikområdet som förslaget ger. Några erinringar kan likväl göras. Vad sjöfarten beträffar drabbas denna av satsningarna på järnvägar och landsvägar som gynnas av den statliga trafikpolitiken, åtminstone i Sverige. Detta kommer sannolikt leda till uttunning och inte till koncentration och specialisering. I verkligheten är hela sjöfartsnäringen och ett stort antal hamnar i fara. Beträffande de transoceaniska direktförbindelserna hotas dessa inte bara av jorden-runt-linjerna utan av ett samlat kompakt utbud från kontinentens storhamnar – även de hårt subsidierade av sina ägare. Utbyggnad av landtransporterna med broar och tunnlar som planeras kommer att öka kontinentens konkurrensförmåga drastiskt – till men för sjöfart av traditionellt slag. Detta är enligt förbundets uppfattning en utveckling som är negativ och detta ligger väl också i linje med förslaget tankar om fara för regional obalans.

Förbundet delar förslagets uppfattning att de stora järnvägs- och landsvägsprojekten i södra och mellersta Sverige medför en förskjutning av tyngdpunkten i näringsliv och transporter till de attraktiva storstadsområdena: Projekten är åtminstone delvis beslutade såsom t. ex. järnvägstrafikens utbyggnad till kontinenten i ett flertal projekt. Beslut om fasta förbindelser över Öresund väntas redan 1987, och även om Scan Link inte blir verklighet som förslagsställarna tänkt sig innebär likväl brobyggandet en sådan skjuts för landtransporterna att krav på utbyggnader – kraftiga sådana – av järnvägs- och landsvägsnätet i södra delarna blir omöjliga att motstå.

Mot denna bakgrund vore det naturligt om Hamnförbundet understödde behovet av en internordisk utredning till grund för en framtida samordning av de infrastrukturella investeringarna. Förbundet är emellertid mycket tveksamt av följande skäl.

Redan att utföra en utredning som kunde ligga till grund för beslut om samlad investeringsplan ter sig som en gigantisk uppgift och än svårare – om möjligt – att genomföra föreslagna investeringar. Intressena kolliderar. Södra Sverige och Danmark med stora befolkningskoncentrationer gynnas i stort sett av utbyggnader enligt nuvarande inriktning. Finland kan knappast underställa sina investeringar för trafiken med Östeuropa någon nordisk samordning. Hamnintressena är omöjliga att samordna så länge inte någon statlig uttalad hamnpolitik föreligger – och någon sådan finns

inte i sikte. Att väga näringslivets lokala krav i de olika länderna i en utvecklingsplan förefaller omöjligt.

Helsingborg den 5 december 1986

Svenska hamnförbundet

Birger Rosqvist

Sven Linde

BILAGA 2

I efterhand inkomna yttranden

Nordisk Vejteknisk Forbund (NVF):

Det foreslås i det fremlagte forslag, at

- der foretages en undersøgelse, som alsidigt belyser konsekvenserne af forskellige udviklingsstrategier vedrørende infrastrukturinvesteringerne inden for kommunikationssektoren, og
- der udarbejdes en samlet plan for de fortsatte infrastrukturinvesteringer i Norden.

NVF's formål er, som det sikkert er bekendt, at fremme udviklingen inden for vej-, vejtrafik- og vejtransportområdet i de nordiske lande. Dette mål har NVF haft for sit arbejde i mere end 50 år og arbejder fortsat efter det.

Det er imidlertid vigtigt – som anført i bemærkningerne til forslaget – at de store investeringer, der skal foretages i infrastrukturen og herunder i udbygningen og forbedringer af vej- og transportnettet i de kommende år, resulterer i samfundsøkonomisk rigtige løsninger. På denne baggrund kan NVF erklære sin støtte til, at det fremlagte forslag gennemføres, idet der herved såvel vil blive skabt bedre grundlag for planlægningen af fremtidige investeringer i infrastrukturen som opstillet en samlet, langsigtet plan for investeringerne i transportnettet i Norden.

Der skal dog fra NVF's side peges på, at der er en omfattende og vanskelig opgave at gennemføre og næppe heller gennemførlig i sin fulde udstrækning, bl. a. fordi de økonomiske og politiske forhold i fremtiden ikke kendes og kan fastlægges. Der kan i den forbindelse sikkert blive tale om, at forskellige mulige udviklingsforløb må opstilles. Herudfra må de nødvendige analyser foretages og planerne opstilles.

NVF er i den forbindelse som samlende organisation inden for den nordiske vej- og transportsektor parat til at tage aktivt del i det arbejde, der i givet fald skal udføres, såfremt der kan stilles økonomiske midler til rådighed for løsningen af opgaverne.

NVF har således både tidligere arbejdet med og beskæftiger sig ligeledes for øjeblikket med en række af de spørgsmål, der er rejst i bemærkningerne til forslaget.

Det kan f. eks. nævnes, at NVF's udvalg 11, Vejtrafikøkonomi, har taget det spørgsmål op, der fra erhvervslivets side er rejst om transportsystemer med tætte forbindelser og stor tidspræcision. Der kan herved opnås store rationaliseringsgevinster og omkostningsbegrænsninger for de enkelte virksomheder. Dette arbejde omfatter bl. a. problemet med, at råvarer og halvfabrikat skal nå frem til de forskellige både store og små virksomheder "just-in-time". Herunder er udvalg 11 i gang med en undersøgelse om transportomkostninger og priser for de forskellige transportarter. Dette spørgsmål må ligeledes være væsentlig for det arbejde, der skal udføres ifølge forslaget.

Af andre spørgsmål, der er rejst i bemærkningerne til forslaget, skal peges på miljøet. To NVF-udvalg, udvalg 22, Projektering af veje og gader, og udvalg 64, Miljø, beskæftiger sig med disse problemer. De arbejder dels med vejanlægs udformning, således at de indpasses bedst muligt i omgivelserne, dels med, hvorledes miljøet kan forbedres og forureningen begrænses på og ved eksisterende veje og gader. Dette er vigtige spørgsmål, hvor der igennem årene er opnået stor ekspertise.

Med hensyn til de energimæssige forhold har NVF i rapport nr. 31/1980: Vejsektorens energiforbrug foretaget en vurdering af energiforbruget ved de forskellige transportformer og kommet med forslag til reduktion af forbruget inden for vejsektoren. Udvalg 11, Vejtrafikøkonomi, har senere arbejdet videre med spørgsmålet.

Det skal iøvrigt nævnes, at NVF's næste kongres afholdes i juni 1988, hvor teamet er Veje til fremtiden. Her vil der blive givet bud på, hvordan fremtidens vejtransportsystem og vejnet skal udformes, og hvilken betydning udviklingen inden for informations-, data- og kommunikationsteknologien i det hele taget vil få for hele transportsystemet. Et af emnerne på kongressen vil derfor være, hvordan den overordnede vejstruktur i Norden kan tænkes at se ud år 2000. Herunder vil de udbygninger og forbedringer, der er nødvendige, blive inddraget.

Afslutningsvis skal NVF igen udtale sin støtte til, at det fremlagte forslag bliver gennemført, og at NVF som anført er parat til at medvirke i arbejdet.

København, den 6. februar 1987

E. Renstrup
Generalsekretær

Norge

Kommunal- og arbeidsdepartementet meddelar i skrivelse av den 3 februari 1987 att man inte har något att anföra med anledning av medlemsförslaget.

Miljøverndepartementet:

Forslaget har blitt vurdert av Miljøverndepartementet. Vi har ingen spesielle merknader til medlemsforslaget og stiller oss positive til at det lages en utredning som belyser ulike utviklingsstrategier på dette feltet.

Oslo, 27. januar 1987

Per Antonsen
Førstekonsulent

Rune Bergström

Medlemsförslag

om samarbete beträffande naturetik, säkerhetsfrågor, teknologivärdering och regler rörande genteknologi

(Väckt av Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Niels Bollmann, Lilli Gyldekenilde, Bente Nielsen och Jens Steffensen samt Johan Buttedahl och Aase Olesen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska läkemedelsnämnden:

Genteknologin synes erbjuda möjligheter till förbättrad diagnostik och terapi vid en rad sjukdomar. Den kan bidra till bättre förståelse av viktiga sjukdomars genetiska och miljömässiga orsak. Genteknologiska metoder har hittills tagits i bruk vid framställning av kända läkemedel som insulin och tillväxthormon. De förväntas också möjliggöra produktion av nya preparat, bl. a. vacciner, som tidigare antingen har varit svåra, kostbara eller helt omöjliga att producera. För en närmare beskrivning hänvisas bl. a. till den norska utredningen om "Medisinsk forskning og teknologi, Utvikling og konsekvenser", Oslo, desember 1986, Rådet for medisinsk forskning, Norges allmennvitenskapelige forskningsråd samt till den svenska utredningen redovisad i "Betänkande av Genetikkommittén" SOU 1984: 88.

I de nordiska länderna skall varje prövning på människa av denna typ av produkter värderas av läkemedelskontrollmyndighet. Denna procedur innebär också en etisk värdering av försöket. Godkännande av nya läkemedel är föremål för värdering med hänsyn till kvalitet, effekt och säkerhet. De nordiska ländernas läkemedelskontroller har nära kontakt och samarbetar vid kontroll även med denna typ av läkemedel. Den internationella utvecklingen på området följs också noga. Kontrollproblemen har emellertid varit mindre än väntat.

Den samarbetsstruktur som finns för värdering av säkerheten för denna typ av produkter anses tillfredställande tillvaratagen genom det nordiska läkemedelssamarbetet. Nordiska läkemedelsnämnden kommer att överväga att utarbeta gemensamma nordiska riktlinjer för kontroll av läkeme-

del framställda med hjälp av genteknologiska metoder. I Sverige har t. ex. Socialstyrelsen nyligen utarbetat "Allmänna råd om dokumentationskrav vid klinisk prövning och registrering av biosyntetiska läkemedel framställda genom rekombinant DNA-teknik".

Det kan sålunda konstateras att den kontroll av produktionsmetoder, substrathantering, produkter samt etisk prövning av forskning och klinisk prövning som förslagsställarna efterlyser i huvudsak är tillgodosedd genom den läkemedelskontroll och forskningsetiska organisation varje land förfogar över. Den aktuella hanteringen av utgångsmaterial, halvfabrikat och färdig råvara följer vidare såväl allmänna riskklassificeringsgrunder för mikrobiologiskt arbete som allmänna riktlinjer för Good Laboratory Practise och Good Manufacturing Practise.

I den mån en ytterligare nordisk harmonisering behövs på detta område förutsätts – vad avser läkemedelsframställning – detta kunna tillgodoses av Nordiska läkemedelsnämnden i samverkan med respektive nationell forskningsorganisation.

Uppsala den 12 januari 1987

För Nordiska läkemedelsnämnden

Marianne Granat

Generalsekreterare

Danmark

Miljøministeriet:

Dette medlemsforslag opfordrer Nordisk Ministerråd til at opstille grundlæggende principper for de nordiske landes love og bestemmelser for alle genteknologiske aspekter. Det foreslås som princip, at der indføres en godkendelseordning for al produktion og alle genteknologiske produkter med indhold av gensplejsede organismer, et forbud mod bevidst utledning til naturen samt en obligatorisk registreringsordning. Endvidere opfordres Nordisk Råd til at udarbejde forslag og eventuelt at iværksætte et nordisk samarbejde til vudering av naturetik og teknologi vedrørende anvendelse af genteknologi.

Det danske folketing vedtog den 30. maj 1986 en lov om miljø og genteknologi, som bygger på de foreslåede principper. Loven regulerer brug af genteknologi med henblik på beskyttelse af miljø, natur og sundhed, idet der er krav om forhåndsgodkendelse på basis av en vurdering af eventuelle risici, som måtte findes i forbindelse med en given anvendelse of genteknologi. Godkendelse vil kunne gives, når miljøets kvalitet, sundheden, naturen og dyre- og plantelivet ikke skades eller forringes. Al produktion og alle produkter, der består af eller indeholder

genteknologisk fremstillede organismer, er omfattet af denne ordning, bortset fra lægemidler og foderstoffer, som reguleres af Indenrigsministeriets hhv. Landbrugsministeriets lovgivning. Forskning med genteknologi skal ske i laboratorier, der er klassificerede til dette formål, og der må som udgangspunkt ikke ske udledning af genteknologisk fremstillede organismer. Enhver udsætning af genteknologisk fremstillede til miljø og natur er forbudt, men der kan i særlige tilfælde gives tilladelse. Forinden der kan meddeles tilladelse til udsætning, skal miljøministeren forelægge en redegørelse for folketinget med henblik på en drøftelse af de principielle aspekter ved udsætningsproblematikken. I den danske lov om miljø og genteknologi har man således valgt at sondre mellem udledning, hvor de genteknologisk fremstillede organismer ikke er fremstillet med henblik på at opnå en bestemt funktion i miljø og natur, og udsætning, hvor der ønskes en bestemt funktion i miljø og natur. Det er ligeledes besluttet at indføre en obligatorisk registrering af al anvendelse af genteknologi. Danmark har således gennemført en regulering af genteknologi, men henblik på at sikre, at genteknologien bliver taget i anvendelse på en måde, som sikrer natur, miljø og sundhed.

Problematikken omkring bevarelse af mangfoldighed i naturen – genetisk såvel som på andre niveauer – er omfattende, og må derfor sikres gennem en flerhed af initiativer. Loven om miljø og genteknologi er ét blandt flere instrumenter til dette. På miljøområdet kan anføres behovet for en nedbringelse af pesticidforbruget, udlægningen af marginaljorder, bevarelse af agerlandets småbiotoper (vandhuller, levende hegn, m. v.), valg af driftsform med hensyn til skove og agerland, samt bekæmpelse af forurening generelt. Også internationalt er der behov for en indsats, og en række konventioner er tilltrådt som midler til at beskytte naturens dyre- og planteliv. Problematikken bør derfor overvejes og initiativer iværksættes i organer med en bredere sammensætning såvel nationalt som internationalt.

Brug af genteknologi har givet kvalitativt anderledes muligheder for at ændre på arvemassen hos enkelt organismer, fordi det principielt er blevet muligt at overskride alle artsbarrierer. Den internationale udvikling inden for forædlingsarbejdet – ikke mindst planteforædlingen – giver øget behov for en international indsats, som skal sikre, at den genetiske mangfoldighed i naturen bevares.

I forbindelse med sikkerhedsproblematikken ved anvendelse af genteknologi er internationalt samarbejde vigtigt og nødvendigt. Der findes ikke i dag metoder, testsystemer o. lign., der er generelt anvendelige, og risikovurdering må derfor foretages fra sag til sag. En øget udveksling af såvel konkrete erfaringer fra enkeltsager som mere alment samarbejde mellem sagkundskaben på nordisk plan er derfor meget ønskelig.

Mulighederne for at krydse på tværs af artbarrierer ved brug af genteknologi er imidlertid også en udfordring for samfundets naturopfattelse og

etiske grænser for hvilke typer af genetiske manipulationer, som bør accepteres både for nytteplanter og -dyr og for de naturligt forekommende planter og dyr. I Danmark har man nedsat et genteknologisk råd i Undervisningsministeriets regi, som skal følge den videnskabelige og teknologiske udvikling, blandt andet med henblik på rådgivning af regeringen omkring etiske spørgsmål. Også i Landbrugsministeriets regi er der nedsat et etisk råd, som skal følge udviklingen inden for veterinærområdet.

Hvis samfundet, såvel nationalt som internationalt, skal have mulighed for at forholde sig til den videnskabelige og teknologiske udvikling, er det meget vigtigt, at der afsættes ressourcer og arbejdsindsats med henblik på at følge, analysere og vurdere denne udvikling. Teknologivurdering kan være et nyttigt redskab til dette. Det danske teknologiråd under Industriministeriet har siden 1980 givet støtte til en række teknologivurderingsprojekter inden for levnedsmiddel-, informations-, og bioteknologi. Miljøministeriet har ligeledes givet støtte til teknologivurdering af mulighederne for at anvende genteknologi til miljøforbedring. Ligeledes vil teknologivurdering indgå i regeringens bioteknologiske forsknings- og udviklingsprogram, som forventes vedtaget i folketinget i foråret 1987. Det danske folketing har endvidere nedsat et teknologinævn med reference til folketinget. Dette teknologinævn har forberedt en række informationsaktiviteter om genteknologi og bioteknologi, som planlægges afviklet i foråret 1987.

Man finder derfor fra Miljøministeriets side, at medlemsforslag A 772/s er baseret på principper, som i høj grad er i overensstemmelse med initiativer, som allerede er taget fra dansk side. Man kan derfor støtte en vedtagelse af principperne i medlemsforslaget, idet man dog finder, at der med hensyn til udsætning af genteknologisk fremstillede organismer i særlige tilfælde bør kunne gives tilladelse.

Eventuelle Råds- og Ministerråds-initiativer bør rette sig mod generelle retninglinier og rekommandationer, således som det for eksempel er tilfældet med OECD's "recombinant DNA Safety considerations" fra 1986.

København, den 28. januar 1987

Axel Kristiansen

Landbrugsministeriet:

Landbrugsministeriet er enig i det ønskelige i, at de nordiske lande samarbejder om principperne for lovgivning og vurdering af naturretiske, teknologiske og sikkerhedsmæssige spørgsmål.

Landbrugsministeriet agter at justere regelgrundlaget på de områder, der kan blive berørt af genteknologien (husdyr, planter, foderstoffer, levnedsmidler) med henblik på varetagelse af hensyn, der i dag varetages på de

nævnte områder (især husdyrsundhed, plantesundhed samt levnedsmidlers kvalitet og sundhed).

Landbruksministeriet har i slutningen af 1986 nedsat et etisk råd vedrørende husdyr.

Rådets opgave er at foretage en løbende vurdering af de etiske spørgsmål omkring husdyrproduktion og herunder følge udviklingen inden for bl. a. forskning, forsøg og genteknologi af relevans for denne vurdering.

Rådet kan foreslå foranstaltninger vedrørende forskning, rådgivning, undervisning og retsfor skrifter. Rådets udtalelser offentliggøres.

København, den 14. januar 1987

P. M. V.

E. B.

Bo Folmer Pedersen

Den almindelige danske lægeforening

Indledningsvis skal Den almindelige danske Lægeforening udtrykke sig positivt over for forslaget om et samarbejde på området. I øvrigt skal lægeforeningen henholde sig til den udtalelse, der blev afgivet til indenrigsministeriet i forbindelse med udtalelsen over betænkning nr. 1043/85 om genteknologi og sikkerhed. Den almindelige danske lægeforening udtalte dengang, at foreningen er opmærksom på, at genteknologi repræsenterer en række betydningsfulde muligheder, ikke mindst på det lægevidenskabelige område, men samtidig kan indebære en række risici. Lægeforeningen anser det derfor nødvendigt, at der etableres kontrolinstanser for at minimere disse risici. For at disse kontrolorganer skal kunne udføre de opgaver, der vil blive dem pålagt, skal de tildeles de fornødne faglige og økonomiske ressourcer. Ligeledes skal de kontrollerende organer have lovfæstet adgang til at indhente alle nødvendige oplysninger. Endvidere skal man henlede opmærksomheden på, at der bør etableres en obligatorisk godkendelsesprocedure vedrørende anvendelsen af genteknologi i de konkrete tilfælde. Man skal endelig anbefale, at der med mellemrum offentliggøres materiale fra de kontrollerende organer om udviklingen på dette område med henblik på, at emnet kan følges i den offentlige debat.

Lægeforeningen anser netop et samarbejde om den kontrollerende funktion som en styrkelse, hvorved også den offentlige debat om emnet vil blive mere kvalificeret.

København, den 14. januar 1987

Ninna Würtzen

Adm. direktør

Finland

Justitieministeriet:

Medlemsförslaget innehåller ett initiativ enligt vilket Nordiska ministerrådet borde vidta åtgärder för att utarbeta gemensamma principer för en reglering av genteknologi. I medlemsförslaget framförs ytterligare tanken på att skapa ett nordiskt samarbetssystem för behandling av etiska frågor kring användningen av genteknologi samt för behandling av frågor i anslutning till en bedömning av teknologin.

Genteknologins utveckling och användning är förknippad med synnerligen mångskiftande frågor, ty det genteknologiska kunnandet öppnar potentiella användningsmöjligheter inom de mest olika områden. De risker och problem som sammanhänger med genteknologin är således också mångskiftande. För att kunna gestalta de frågeställningar som uppstår samt kartlägga behovet av och formerna för samarbetet är det nödvändigt att mera exakt analysera genteknologins delområden och de eventuella tillämpningarna av dessa, samt de problem som med tanke på en reglering är förknippade med detta gebit.

Genteknologin befinner sig till stora delar ännu på ett forsknings- och utvecklingsstadium. Både inom grundforskningen och den tillämpade forskningen återstår många obesvarade frågor och olösta problem. Själva forskningsverksamheten är förknippad bl. a. med etiska frågeställningar, frågor som gäller forskningsverksamhetens ramar och inriktning samt frågor som gäller övervakning av de risker som sammanhänger med forskningen. Härvid kan åtminstone följande problemkomplex uppräknas:

- (a) Forskning i mänskliga arvsfaktorer och experiment på människa
- Vilka på etiska grunder baserade begränsningar bör ställas för genteknologisk forskning på människa? Möjligheten till genmanipulation för med sig nya etiska problem som bör begrundas bl. a. i belysning av uppfattningarna om människovärde och de mänskliga rättigheterna.

T. ex. i Sverige har man bl. a. föreslagit att genteknologiska försök skall få utföras på mänskliga embryon endast om embryot är högst 14 dygn gammalt, samt att embryon som varit föremål för dylika experiment inte får inplanteras i en livmoder (Genetikkommittén, SOU 1984: 88).

- Vilken status skall de etiska normerna få? Skall de införas i lagstiftningen eller skall de åtminstone få en legislativ grund? Hur skall tillämpningen och övervakningen av normerna organiseras? När det gäller inrättningar och forskningsprojekt som finansieras med allmänna medel är bedömningen av de etiska aspekterna och övervakningen lättare att anordna än när det gäller privat forskningsverksamhet. Hur inverkar detta på saken?

- Borde utförandet av vissa försök eller undersökningar göras beroende av tillstånd eller begränsas till forskningsanstalter som står under offentlig kontroll?

(b) Försök på djur

- Försök på djur har en stor betydelse inom såväl den genteknologiska grundforskningen som den tillämpade forskningen. Även djurförsöken är i detta sammanhang förknippade med etiska problem, som dock huvudsakligen torde vara av samma slag som inom övrig naturvetenskaplig och medicinsk forskning.

(c) Genteknologisk forskning på mikroorganismer

Grundforskningen inom genteknologi hänför sig än så länge huvudsakligen till mikroorganismer. Även många potentiella praktiska tillämpningar av genteknologin innebär en användning av genmanipulation för att förändra mikroorganismers egenskaper. En dylik forskning är förknippad med risker, framför allt på grund av att de mikroorganismer som åstadkommit genom försöken kan visa sig ha egenskaper som är skadliga eller farliga ur hälso- eller miljösynvinkel. Mikroorganismernas förmåga att föröka sig kan medföra att även rätt små utsläpp åstadkommer allvarliga hälsorisker eller allvarlig fara för miljöns ekosystem. Riskerna är särskilt stora i samband med sådana fältundersökningar som görs i naturliga förhållanden. Om försöken begränsas enbart till laboratorieförhållanden finns det å sin sida en stor risk för att resultaten inte ger en fullständig och tillförlitlig bild av hur en användning i naturliga förhållanden inverkar på miljön.

- På grund av de risker som är förknippade med undersökningarna blir man tvungen att överväga om genteknologisk forskning på mikroorganismer skall underställas offentlig övervakning, samt hur denna forskning eventuellt skall begränsas.

T. ex. i Danmark har nyligen stiftats en lag (lov om miljø og genteknologi, nr. 288, 4 juni 1986) som bl. a. reglerar genteknologisk forskning. Det är fråga om en ramlag, enligt vilken dylik forskning får bedrivas endast i laboratorier som erhållit vederbörligt godkännande, och erforderliga bestämmelser kan utfärdas för att förhindra utsläpp. Övervakningen ankommer på de myndigheter som svarar för miljövården och arbetarskyddet.

Inom väldigt många områden finns det potentiella tillämpningsmöjligheter för genteknologi. Av dessa tillämpningsmöjligheter och därmed förknippade frågeställningar kan följande nämnas:

(a) Tillämpning av genteknologi på människa

- I framtiden kan det vara möjligt att med hjälp av gendiagnostik identifiera och kartlägga individens arvsfaktorer och få exakt genetik information om dem. Det blir då nödvändigt att ta ställning till för hurdana ändamål användningen av gendiagnostik skall kunna tillåtas och hur en sådan verksamhet skall övervakas.

T. ex. i Sverige har det föreslagits (SOU 1984:88) att gendiagnostisk verksamhet skall göras beroende av tillstånd. Avsikten är bl. a. att förhindra fri användning av gendiagnostik t. ex. vid lämplighetstester för arbetstagare. De tillåtna användningsändamålen för gendiagnostik borde enligt förslaget begränsas så att gendiagnostik endast skall få utnyttjas för att konstatera grava ärftliga sjukdomar och defekter eller risker för dylika, samt, inom gränser som myndigheterna fastställer, för arbetarskyddsändamål.

- Om genteknologins utveckling även möjliggör manipulation med mänskliga arvsfaktorer, dvs. generapi, är det uppenbart att användningen av generapi borde underställas offentlig övervakning och att de tillåtna användningsändamålen för generapi borde definieras för att förhindra att dessa möjligheter missbrukas.
- Gendiagnostikens utveckling är också förknippad med nya slag av problem som gäller datasekretess och integritetsskydd. Sådana regler som för närvarande gäller datasekretess och förbud mot att yppa vissa uppgifter förhindrar att ömtåliga data om individer sprids till obehöriga. I framtiden kan det bli nödvändigt att utöka en dylik skyddsreglering för att förhindra att t. ex. individens celler, som förvaras för ett visst ändamål och ur vilka individens arvsfaktorer kan "utläsas" med gendiagnostiska metoder, överläts till utomstående.

(b) Tillämpningar på djur och växter

I framtiden kan genteknologin erbjuda viktiga tillämpningsområden både inom djur- och växtförädlingen. Det kan dessutom bli möjligt att med hjälp av genteknologin åstadkomma nya odlingsväxter som har förmåga att binda kväve direkt ur luften.

- Användningen av genteknologi vid djurförädling är förknippad med etiska problem bl. a. i fråga om hur långt det kan godkännas att man vid djurförädling endast ser till en maximering av djurens produktivitet och utvecklar raser som t. ex. inte längre klarar av sådana funktioner som är naturliga för arten.

Dylika frågeställningar aktualiseras också inom den djurförädling som bygger på traditionella metoder. Om genteknologins utveckling öppnar större och effektivare möjligheter än tidigare att förändra de olika arterna och raserna av nyttodjur, kan dessa problem dock komma att framträda i mera tillspetsad form än tidigare.

- Växtförädlingen är inte förknippad med likadana etiska problem som djurförädlingen. Däremot kan genteknologin eventuellt medföra nya och effektivare medel för manipulation av växtarter, och detta kan bl. a. leda till ekologiska problem om de nya arternas inverkan på miljön inte bli tillräckligt utredd på förhand.
- En ökning av djurens och växternas produktionskapacitet med

genteknologins hjälp kan ha en avsevärd nationalekonomisk betydelse. Dyliga förändringar i produktionsförutsättningarna kan även ha en stor inverkan på lantbrukets struktur.

(c) Tillämpningar som bygger på användning av mikroorganismer

Tillämpningen av genteknologi inom produktionsverksamhet – både nuvarande och potentiella tillämpningar – hänför sig framför allt till användningen av genetiskt manipulerade mikroorganismer, t. ex. bakterier. Inom t. ex. läkemedelsindustrin kan genteknologi utnyttjas för produktion av många terapeutiska medel såsom hormoner, insulin och interferon samt olika diagnostiska ämnen. I framtiden torde det bli möjligt att använda genteknologi även inom den kemiska industrin för att ersätta oljebaserade råämnen med biomassa samt vid produktionen av enzymer som bl. a. behövs inom livsmedelsindustrin. Det är också möjligt att bakterier som producerats med hjälp av genteknologi i framtiden skall kunna användas inom gruvindustrin för att extrahera mineraler ur berggrunden.

Genteknologin kan också vara till hjälp vid en effektivare produktion av sådan förnybar biomassa som är lämplig som energikälla. Det är möjligt att bakterier som producerats med hjälp av genteknologi dessutom kan utnyttjas för att förebygga frostsador på växter och för att upplösa oljeutsläpp i miljön. De potentiella möjligheterna att utnyttja genteknologi är således betydande även inom dessa områden.

- Användningen av mikroorganismer som manipulerats med hjälp av genteknik är förknippad med likartade risker som genteknologisk forskning på mikroorganismer. De eventuella hälso- och miljörisker som användningen av mikroorganismer i produktionsprocesser och annat innebär är dock potentiellt allvarligare än de risker som sammanhänger med utsläpp som sker vid produktionsverksamhet. Mikroorganismer som används i laboratorieförhållanden och för forskningsändamål är ofta försvagade på ett sådant sätt att deras möjligheter att överleva och föröka sig är begränsade vid ett eventuellt utsläpp. Vid eventuella utsläpp är det dessutom i allmänhet fråga om rätt små mängder.

De mikroorganismer som används i egentlig produktionsverksamhet är däremot inte nödvändigtvis försvagade, och eventuella utsläpp är av en annan storleksordning än laboratorieutsläppen. Dessutom kan det hända att användningen av mikroorganismer uttryckligen innebär att de medvetet släpps ut i miljön. Exempel på detta är den ovan nämnda produktionen av biomassa, bekämpningen av oljeskador och förebyggandet av frostsador på växter med hjälp av genteknik. De ekologiska verkningarna av en användning av dylika metoder kan vara svåra att utreda och förebygga, t. o. m. oförutsebara.

- På grund av dylika risker blir man tvungen att överväga behovet att få till stånd en lagstiftning som i syfte att förebygga hälso- och miljörisker möjliggör övervakning av användningen av genteknologi. Gällande hälsovårds- och miljövårdslagstiftning torde inte erbjuda tillräckliga möjligheter att förebygga de risker som är förknippade med användning av genteknologi.

T.ex. den ovannämnda nya danska lagen (lov om miljø og genteknologi) innehåller stadganden om övervakning samt om begränsning av produktion och användning av organismer och celler som åstadkommit med genteknologiska medel.

- I en nära framtid kommer även frågor som gäller industriellt rättsskydd både för genteknologiska metoder och för mikroorganismer som åstadkoms med hjälp av dessa metoder att aktualiseras. För närvarande är det osäkert i vilken utsträckning dylika metoder, samt organismer som utvecklats med hjälp av dessa metoder, kan erhålla patentskydd med stöd av gällande patentlag. Frågan lämnar åtminstone rum för tolkning. Emedan de genteknologiska tillämpningarna är förknippade med betydande ekonomiska intressen är det sannolikt att de åstadkommer ett tryck på att utreda patentskyddsfrågorna och göra erforderliga ändringar i lagstiftningen. I detta sammanhang har man även framkastat möjligheten att skapa en särskild form av industriellt rättsskydd för mikrobiologiska och gentekniska uppfinningar. På grund av att lagstiftningen om immaterialrättigheter är av internationell karaktär kommer dessa frågor att behandlas på internationell nivå inom vederbörande organisationer.

Frågeställningar kring genteknologin har på senare tid blivit allt mera aktuella, och i många länder och internationella organisationer har man redan nu fäst stor uppmärksamhet vid dem. Bl. a. Europarådets parlamentariska församling antog år 1982 en rekommendation om genteknologi (Recommendation 934/1982). I en nära framtid kommer man sannolikt att både på internationell och nationell nivå i olika sammanhang dryfta behovet av reglering av frågor kring genteknologi mera konkret än tidigare, ty det är nämligen inte längre enbart fråga om framtida möjligheter, utan behovet av etiska normer och rättsregler är redan nu aktuellt inom många av genteknologins delområden. I vissa länder, t. ex. Danmark, har man redan skridit till lagstiftningsåtgärder. I flera länder, bl. a. Sverige, har man även utgående från etiska synpunkter utarbetat normer och rättsliga principer särskilt för genteknologisk forskning och tillämpning på människa.

Enligt justitieministeriets uppfattning har frågor i anslutning till genteknologi inte hittills i tillräcklig grad behandlats i Finland. Ett nordiskt samarbete på detta område vore enligt ministeriets uppfattning synnerligen önskvärt och nyttigt.

Genteknologins delområden hör dock inte direkt till ministeriets kompe-

tensområde, även om vissa delfrågor som hänför sig till dem också berör justitieministeriets verksamhetsområde. Frågor som gäller genteknologi hör främst till social- och hälsovårdsministeriets, miljöministeriets, jord- och skogsbruksministeriets, undervisningsministeriets samt handels- och industriministeriets kompetensområde. Därför tar justitieministeriet inte närmare ställning till frågan om till vilka delar och i vilken form man borde börja utveckla det nordiska samarbetet på genteknologins område.

Helsingfors den 22 januari 1987

Leif Sevón
Avdelningschef

Pauline Koskelo
Lagstiftningsråd

Finlands akademi, vetenskapliga centralkommissionen¹:

1. Säkerhetsproblem i samband med genteknologin

Användningen av genteknologi i grundläggande forskning och industriella tillämpningar har också givit särskilt mycket information om risker i samband med genteknologin samt erfarenheter för riskbedömning. Samtidigt har man lärt sig tillämpa allmänna riskbedömningsmetoder såväl för genteknologin som för de faror som genteknologiskt bearbetade organismer eventuellt medför för hälsan och livsmiljön. Den information och de erfarenheter som vunnits visar att nackdelar och risker förknippade med genteknologiskt bearbetade organismer och de tillämpningar som använder dem kan definieras på grundval av de kända egenskaperna hos dessa organismer. För att man skall kunna garantera säkerheten vid användningen av genteknologi bör huvuduppmärksamhet därför fästas på en noggrann utredning av egenskaperna hos varje organism som modifierats genom denna metod (inkl. gensammansättning och möjlighet till genöverföring) samt på att man på denna grundval i varje enskilt fall fastställer säkerhetsåtgärder i anslutning till användningen av ifrågavarande organism. Härvidlag är det inte av vikt att förändringar i ifrågavarande organism har gjorts med genteknologi, utan de bör inriktas på alla, även på andra sätt modifierade organismer, som används vid bioteknologiska eller andra tillämpningar. Vederbörliga regler och stadgaden om användningen av genteknologiskt bearbetade organismer kan därigenom i en stor utsträckning införlivas med stadgandena om skydd i arbete, smittosamma sjukdomar och miljöskydd.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Det finns mycket varierande risker på olika områden och vid deras tillämpningar. I bioteknologin är de nuvarande tillämpningarna i allmänhet sådana att nackdelarna med dem (eller brist på nackdelar) är väl kända och på området finns information om metoderna för deras kontrollering, tack vare en långvarig erfarenhet. En annan ytterlighet utgöres av miljötillämpningar, som ofta ännu kräver grundliga riskbedömningar, experiment i varje enskilt fall och eventuellt mer grundläggande forskning innan man kan vara säker på att de inte har nackdelar.

För säkerhetsåtgärder vid laboratorieundersökningar är samlade stadganden om all genteknologi ändamålsenliga. För detta ändamål finns dock redan internationellt harmoniserade regelverk; genom att iaktta dessa har man överallt lyckats bra med forskningsverksamhetens säkerhet.

En väsentlig faktor när det gäller att bibehålla genteknologiska tillämpningars säkerhet på den nuvarande höga nivån är att överhuvudtaget öka kännedomen om egenskaperna hos genetiskt modifierade organismer, i synnerhet om deras reaktion i livsmiljön och inverkan på ekosystem. Samnordiska planer på en effektivisering av den genteknologiska forskningen och dess inriktande på naturliga mål i Norden (sakkunskap, forskningstradition, specialproblem) skall säkert skapa nyttiga tillämpningar och även öka säkerheten.

2. Rekommendationerna i förslaget om samarbete

Med stöd av det ovan anförda omfattar Finlands akademi den i medlemsförslaget framförda ståndpunkten att gemensamma nordiska rekommendationer för speciellt genteknologin inte syns vara nödvändiga. Den nordiska insatsen och synen i regelverkets internationella utveckling tryggas genom att man i samarbete aktivt deltar i den verksamhet som bedrivs av de i förslaget nämnda organisationer och även andra internationella organisationer som kartlägger risker och utarbetar regler på området. Genom att den gemensamma aktiviteten i dessa organisationer fokuseras på de områden där de nordiska länderna har en speciell expertis kan det nordiska inflytandet göras mest effektivt. Samtidigt kan de nordiska stadgadena så snabbt som möjligt harmoniseras internationellt, vilket är av vikt bl. a. från industrins och handelns synpunkt.

De i förslaget framförda principerna som grund till lagstiftningen kan vara oflexibla. Såsom ovan konstaterats, varierar nackdelar eventuellt förknippade med tillämpningar av olika typer i hög grad i varje enskilt fall; speciellt i största delen av de bioteknologiska tillämpningar som kan ses finns inte större problem i jämförelse med den nuvarande bioteknologin. Det är skäl att utgå ifrån detta då regler och anvisningar utarbetas.

En bedömning av de etiska och teknologiska frågorna i samband med användningen av genteknologin är inte en med de ovanstående omständigheterna jämförbar teknisk fråga. Finlands akademi betraktar som önskvärt

att såväl dessa frågor som samarbetsmöjligheter i samband med säkerhetsfrågor beaktas då det aviserade nordiska bioteknologiska samarbetsprogrammet bereds.

Helsingfors den 9 december 1986

Finlands akademi

Erik Allardt

Ordförande

Elisabeth Helander

Forskningsingenjör

Medicinalstyrelsen¹

1. Säkerhetsproblem med genteknologin

Användningen av genteknologi i grundläggande forskning och industriella tillämpningar har också givit särskilt mycket information om risker i samband med genteknologin samt erfarenheter för riskbedömning. Samtidigt har man lärt sig tillämpa allmänna riskbedömningsmetoder såväl för genteknologin som för de faror som genteknologiskt bearbetade organismer eventuellt medför för hälsan och livsmiljön. Den information och de erfarenheter som vunnits visar att nackdelar och risker förknippade med genteknologiskt bearbetade organismer och de tillämpningar som använder dem kan definieras på grundval av de kända egenskaperna hos dess organismer. För att man skall kunna garantera säkerheten vid användningen av genteknologi bör huvuduppmärksamhet därför fästas på en noggrann utredning av egenskaperna hos varje organism som modifierats genom denna metod (inkl. gensammansättning och möjlighet till överföring) samt på att man på denna grundval i varje enskilt fall fastställer säkerhetsåtgärder i anslutning till användningen av ifrågavarande organism. Vederbörliga regler och stadganden om användningen av genteknologiskt bearbetade organismer kan därigenom i en stor utsträckning införlivas med stadgandena om skydd i arbete, smittosamma sjukdomar och miljöskydd.

Det finns mycket varierande risker på olika områden och vid deras tillämpningar. I bioteknologin är de nuvarande tillämpningarna i allmänhet sådana att nackdelarna med dem (eller brist på nackdelar) är väl kända och på området finns metoder för deras kontrollering, tack vare en långvarig erfarenhet. En annan ytterlighet utgöres av miljötillämpningar, som ofta ännu kräver grundliga riskbedömningar, experiment i varje enskilt fall och

¹ Yttrandet översatt från finska.

eventuellt mer grundläggande forskning innan man kan vara säker på att de inte har nackdelar.

För säkerhetsåtgärder vid laboratorieundersökningar är samlade stadganden om all genteknologi ändamålsenliga. För detta ändamål finns dock redan internationellt harmoniserade regelverk; genom att iaktta dessa har man överallt lyckats utmärkt med forskningsverksamhetens säkerhet.

En väsentlig faktor när det gäller att bibehålla genteknologiska tillämpningars säkerhet på den nuvarande höga nivån är att överhuvudtaget öka kännedomen om egenskaperna hos genetiskt modifierade organismer, i synnerhet om deras reaktion i livsmiljön och inverkan på ekosystem. Samnordiska planer på en effektivisering av den genteknologiska forskningen och dess inriktande på naturliga mål i Norden (sakkunskap, forskningstradition, specialproblem) skulle säkert skapa nyttiga tillämpningar och även öka säkerheten.

2. Rekommendationerna i förslaget om samarbete

Med stöd av det ovan anförda syns gemensamma nordiska rekommendationer för speciellt genteknologin inte vara nödvändiga. Den nordiska insatsen och synen i regelverkets internationella utveckling tryggas genom att man aktivt deltar i den verksamhet som bedrivs av de i förslaget nämnda organisationerna och även andra internationella organisationer som kartlägger risker och utarbetar regler på området. Genom att aktiviteten i dessa organisationer fokuseras på de områden där de nordiska länderna har en speciell expertis kan det nordiska inflytandet göras mest effektivt. Samtidigt kan de nordiska stadgandena genast harmoniseras internationellt, vilket är av vikt bl. a. från industrins och handelns synpunkt.

De i förslaget framförda principerna som grund till lagstiftningen är oflexibla. Såsom ovan konstaterats, varierar nackdelar eventuellt förknippade med olika tillämpningar i hög grad. Det är skäl att utgå ifrån detta då regler och anvisningar utarbetas.

En bedömning av de naturvetenskapliga och teknologiska frågorna i samband med användningen av genteknologin är inte en med de ovanstående omständigheterna jämförbar teknisk fråga. Den lämpar sig för att dryftas med det fria meningsutbytet medel och uttryck utan en formell organisation.

Helsingfors 6 januari 1987

Matti Ruokola
Generaldirektör

Antti Marttila
Byråchef

Ålands landsskapsstyrelse har vid sammanträde den 23 december 1986 beslutat att avstå från att avge yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Island

Helse- og trygdeministeriet¹:

Det har trukket i langdrag å besvare dette brev fordi ministeriet måtte søke faglig uttalelse om forslaget, ettersom kunnskap av denne art er begrenset her i landet.

Ministeriet henvendte seg til lege dr. Stefán Karlsson, som nå arbeider ved National Institutes of Health i De forente stater.

Basert på de opplysninger som således er skaffet til veie, har ministeriet denne innstilling til saken:

Det er ikke riktig hva fremgår i innledningen, at det i dag ikke foreligger noen erfaring for å vurdere risikoen ved genteknologiske forsøk.

Det foreligger nå i De forente stater om lag 10 års erfaring fra slike forsøk. Det er riktig at det ikke finnes noen internasjonale konvensjoner om disse spørsmål, men det kan på den annen side pekes på at National Institutes of Health i De forente stater har utferdiget prinsipper angående arbeidsforhold, arbeidsmetoder og forsiktighetsforanstaltninger vedrørende genteknologi (NTH – Guidelines), som nå i dag anvendes ved de fleste institusjoner i De forente stater som beskjeftiger seg med disse spørsmål.

Ved dette institutt er det også i virksomhet en komité som behandler disse spørsmål. Den behandler bl. a. forskjellige etiske problemer som eventuelt oppstår ved komplisert forsøksbehandling av pasienter med genbehandling.

Det er naturlig at disse opplysninger blir forelagt Nordisk Råd.

Ministeriets vurdering av forslagene er følgende:

1. Det er fordelaktig for Island å delta i nordisk samarbeid om genteknologiske prinsipper, og det henvises her til innledningen i Nordisk Råds redegjørelse.

2. Ministeriet støtter forslagene slik de er fremlagt, med unntak av forslaget om at ethvert genteknologisk forsøk som er påtenkt, skal registreres. Dette må anses for altfor komplisert, og det må anses for heldigere å uttrykke det slik, at ethvert forskningsprosjekt skal registreres og klassifiseres etter risikogrupper, og i denne forbindelse kan det pekes på at man her kan benytte NIHs risikoklassifisering.

3. Det er naturlig å gjøre Nordisk Råd oppmerksom på virksomhet på dette felt som alt er utført i De forente stater, og det kan antas at de i Norden som har samarbeid om disse spørsmål, vil kunne ha stor nytte av det som alt er gjort, når det skal fastsettes grunnleggende prinsipper for genteknologi i Norden.

Reykjavík, 28. januar 1987

P. v. a. m.

Páll Sigurðsson

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Medisinaldirektören¹:

Forslaget forutsetter bl. a. at de grunnleggende prinsipper for lover om genteknologi i de nordiske land skal tas opp til drøfting.

Jeg mener også at et nordisk samarbeid vil være til fordel i denne saken.

Jeg slutter meg til forslaget.

Reykjavik, 23. desember 1986

Ólafur Ólafsson

Medisinaldirektör

S v e r i g e**Socialstyrelsen:**

— — — Styrelsen vill framhålla att de problem som nämns i förslaget ingående analyserats i betänkandet Genetisk integritet. Betänkandet av Gen-etikkommittén (SOU 1984: 88). Det är alldeles uppenbart att användningen av genteknologin är internationell och ger många problem av teknologisk och etisk art.

Socialstyrelsen har inga invändningar mot nordiskt samråd i dessa frågor och det vore säkert värdefullt om man kunde komma fram till gemensamma grundläggande principer. Däremot är det enligt styrelsens mening, varken lämpligt eller möjligt att fastslå så detaljerade principer med förbud och registrering, som uppställs i förslaget. Dessa detaljer måste utformas i varje land.

Verksamheten är redan så internationell att påverkan sker bäst genom internationellt samarbete. Det är tveksamt om "gemensam nordisk helhetssyn" i just dessa frågor kan ha en sådan betydelse som förslagsställarna föreställer sig.

Stockholm den 15 januari 1987

Enligt socialstyrelsens beslut

Viking Falk

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Utredningen om det ofödda barnet:

Utredningen delar den uppfattning som kommer till uttryck i förslaget att utvecklingen på genteknikens område går mycket fort och att det är omöjligt att förutsäga var gränsen går för dess praktiska användning. För utredningen är det närmast utvecklingen inom fosterdiagnostikens område som är av intresse. Även om gentekniken inom detta område ännu befinner sig på ett inledande forskningsstadium talar enligt utredningens mening starka skäl för att följa utvecklingen på området och försöka finna de gränser som bör sättas bl. a. från etisk synpunkt. Utredningen delar den oro som kommer till uttryck i medlemsförslaget att det hittills är resurserna och fantasin snarare än etik och teknologivärdering som sätter gränserna för genteknologins användning.

Utredningen anser följaktligen att en diskussion de nordiska länderna emellan för att finna gemensamma grundläggande principer för lagar och bestämmelser på genteknikens område skulle var av stort värde.

Stockholm den 16 december 1986

På utredningens vägnar

Tor Sverne

Göran Ewerlöf

Medicinska forskningsrådet (MFR):

Utvecklingen inom det molekylärbiologiska fältet har under de senaste 10 åren varit explosionsartad. En orsak till denna biologiska revolution har varit utvecklandet av en serie tekniker såsom genteknik, immunteknik och cellodlingsteknik, vilka alla underlättar och ökar precisionen vid biologiskt arbete.

De nordiska länderna kom initialt på efterkälken när det gäller den molekylärbiologiska forskningen men har efterhand hämtat in en del av konkurrenternas försprång. Det är MFR:s uppfattning att molekylärbiologisk metodik inkluderande genteknik i en framtid kommer att bedrivas vid ett stort antal medicinska, naturvetenskapliga och tekniska institutioner i samliga nordiska länder. Det finns ett stort intresse bland nordiska forskare att öka det internordiska forskningssamarbetet. Ett uttryck för detta är NOMBA (Nordic Molecular Biology Association) som bildades för några år sedan. Ytterligare insatser krävs emellertid för att stärka det molekylärbiologiska samarbetet.

MFR:s uppfattning är att Nordiska rådet kan spela en stor roll för att stärka det internordiska samarbetet inom molekylärbiologi och andra forskningsgrenar av betydelse för bioteknisk industrialisering. MFR finner

det däremot mindre angeläget att i detta skede satsa samarbetsresurser på enbart säkerhetsfrågor. I Sveige hanterar delegationen för hybrid-DNA-frågor aktuella genteknologiska säkerhetsproblem som initieras. Om ett samarbete initieras mellan de nordiska länderna beträffande naturetik, säkerhetsfrågor och teknologivärdering inom det genteknologiska området anser MFR att delegationen för hybrid-DNA-frågor får utforma den svenska policyn för ett sådant samarbete.

Stockholm den 15 januari 1987

För medicinska forskningsrådet

Henry Danielsson
Professor, sekreterare

Ivar Vallin
Kanslichef

Statens medicinsk-etiska råd:

Rådet finner det angeläget med samarbete och om möjligt samordning av regler i de frågor förslaget gäller.

Inom statens medicinsk-etiska råd pågår för närvarande en intensiv diskussion och behandling av det statliga betänkandet Genetisk integritet (SOU 1984: 88). Dessa diskussioner kommer att ingå som underlag för en proposition till riksdagen.

Statens medicinsk-etiska råd ser positivt på en samordning inom Norden i de frågor förslagsställarna anger, men anser sig med anledning av ovanstående, för närvarande inte kunna föregå behandlingen av betänkandet Genetisk integritet genom att nu ta ställning till föreliggande medlemsförslag.

Stockholm den 8 januari 1987

För statens medicinsk-etiska råd

Lilly Hansson
Ordförande

Karin Erlander
Sekreterare

Svenska läkaresällskapet:

Svenska läkaresällskapet har tidigare (1985-06-11) i yttranden över Genetikkommitténs betänkande "Genetisk integritet" och "Behövs hybrid-

DNA-kontrollen?'' diskuterat risker förknippade med genteknologi och eventuellt behov av särskild kontroll. Sällskapet anslöt sig här till en av utredningen föreslagna väg utan lagfäst detaljreglering och med normbildning som ett medel att skapa och påverka den framtida utvecklingen såväl inom forskning som klinisk tillämpning. Härvid skulle socialstyrelsen som tillsynsmyndighet i nära samverkan med Medicinska forskningsrådet få i uppgift att meddela allmänna råd till vägledning för etiska bedömningar vid användning av genteknik på människa och vid forskning på mänskliga könsceller, embryon och foster. Kommitténs förslag att i praktiken överlåta det löpande ansvaret för kontrollen av normernas efterlevnad till de regionala forskningsetiska kommittéerna ansågs välbetänkt.

Läkarsällskapet framförde även, liksom utredningen, att gällande bestämmelser och tillståndsvång för användning av hybrid-DNA-teknik kunde upphävas och att hybrid-DNA-delegationen ej längre behövde bibehållas. En omfattande forskning och en massiv erfarenhet har visat, att de potentiella risker som initialt diskuterades inte existerade när gängse skydds- och säkerhetsåtgärder på det mikrobiologiska området vidtog.

Sedan juni 1985 har inget framkommit som föranleder en ändrad ståndpunkt. Medlemsförslaget i Nordiska rådet om tillståndsgivning enligt det gamla mönstret och därmed sammanhängande administrativ enhet synes därför vara ett steg tillbaka. Däremot skulle gemensamma diskussioner mellan de nordiska ländernas medicinska forskningsråd, läkaresällskap och dessas etiska delegationer kunna ge positiva effekter.

Sammanfattningsvis avstyrker Svenska läkaresällskapet ovanstående medlemsförslag i avvaktan på de lagförslag, som bereds av socialdepartementet på grundval av Gen-etikkommitténs betänkande.

Stockholm den 20 januari 1987

För Svenska läkaresällskapet

Bengt Pernow

Ordförande

Hans O Hallander

Sekreterare

Sveriges läkarförbund:

Flera av de frågor som förslagsställarna tar upp har i Sverige varit föremål för överväganden och förslag bl. a. i betänkandet (SOU 1984: 88) Genetisk integritet och i betänkandet (Ds A 1984: 5) Behövs hybrid-DNA-kontrollen? Läkarförbundet har avgivit remissyttranden över båda dessa betänkanden (*se Bihang 1 och 2*).

Såväl betänkandet om genetisk integritet som betänkandet om hybrid-DNA-kontrollen är enligt uppgift föremål för beredning inom regeringskansliet.

Som framgår av förbundets yttrande över genetikbetänkandet delar förbundet den där framförda uppfattningen att etiska frågor bör lösas genom en kontinuerlig normbildning där bl. a. forskningsetiska kommittéerna och medicinska forskningsrådet ges ett betydande ansvar för tillämpningen av normsystemet. Regleringar av typ lagstiftning är ej att rekommendera på detta område.

Beträffande kontrollen av hybrid-DNA-verksamheten tillstyrkte förbundet, som framgår av dess yttrande, de förslag som framfördes i betänkandet Ds A 1984: 5 och som förordade ett avskaffande av de gällande bestämmelserna om förhandsprövning av hybrid-DNA-projekt. Utredningen fann ej heller skäl föreslå någon anmälningsskyldighet i dessa frågor. De framförda förslagen hade sin bakgrund i den riskvärdering utredningen redovisat.

Förbundet finner det både naturligt och angeläget, att en diskussion kring de genteknologiska frågorna kontinuerligt äger rum såväl nationellt som internationellt, inom forskarsamhället och inom och med närmast berörda myndigheter. En sådan diskussion och därav följande normbildning bör dock enligt förbundets mening inte låsas fast genom förbuds- och ökade kontrollprinciper av de slag som medlemsförslaget rekommenderar.

Stockholm den 20 januari 1987

Sveriges läkarförbund

Sten Åhlfeldt

Gunnar Lönnquist

BIHANG I

Yttrande till socialdepartementet i Sverige över betänkandet (DsA 1984: 5) Behövs hybrid-DNA-kontrollen?

Utredningens uppdrag har varit att utreda vilka administrativa och juridiska konsekvenser ett inrättande av en särskild myndighet för kontroll av hybrid-DNA-teknikens användning skulle få. För att kunna ta ställning till detta har utredningen ingående analyserat teknikens utveckling under senare år, bedömt de risker den kan anses föra med sig och de kontrollbestämmelser som redan finns på området.

Utredningens överväganden har lett till att man föreslår att hittills gällande krav på förhandsprövning (tillståndsvång) för viss användning av hybrid-DNA-teknik slopas. Nationella och internationella erfarenheter av teknikens användning har visat att de risker som är förknippade med verksamheten inte är större än vad som generellt råder inom mikrobiologisk verksamhet. Utredningen konstaterar också att det både bland forskarna och inom industrin finns ett omfattande säkerhetstänkande som

baseras på "god mikrobiologisk praxis". Utredningen har också prövat frågan om införande av en obligatorisk anmälningsskyldighet för hybrid-DNA-teknikverksamhet, men anser att kännedom om och insyn i pågående eller planerade verksamheter likaväl kan uppnås på frivillig väg.

Utredningen finner efter ingående överväganden att det inte skulle vara något att vinna på att inrätta ett statligt beslutsorgan på området. I stället föreslås att den nuvarande hybrid-DNA-delegatinen bibehålls som ett organ för upplysning och rådgivning och att en fortlöpande tillsyn på området sker genom vederbörande tillsynsmyndigheter. Hybrid-DNA-delegationen föreslås vidare få en något friare ställning än idag i förhållande till arbetarskyddsstyrelsen.

Förbundet delar utredningens bedömningar. Erfarenheterna såväl i Sverige som utomlands av den hittills bedrivna verksamheten med hybrid-DNA-teknik visar att de farhågor som i början fanns inför teknikens användning inte besannats. Ett slopande av kravet på den nu gällande förhandsprövningen ter sig mot denna bakgrund naturligt. Genom den roll som hybrid-DNA-delegationen föreslås ha som expertorgan för upplysningsverksamhet och rådgivning och med en fortlöpande tillsyn över teknikens användning och utveckling genom berörda tillsynsmyndigheter finner förbundet, liksom utredningen, att den samhälleliga insynen och den ständigt fortgående riskkontrollen rörande hybrid-DNA-teknikens användning får en tryggande utformning.

Stockholm den 10 juni 1985

Sveriges läkarförbund

Bo Hjern

Gunnar Lönnquist

BIHANG 2

Yttrande till socialdepartementet i Sverige över betänkandet (SOU 1984: 88) Genetisk integritet

Inledningsvis vill förbundet uttrycka sin uppskattning över det utomordentligt ambitiösa och genomträngande arbete som utredningen presterat. Betänkandet är pedagogiskt upplagt, koncist och lärorikt. Enligt förbundet kan det mycket väl fylla en funktion som undervisningsdokument bl. a. inom läkares grundutbildning i etik och genetik. Även för en av ämnesområdet intresserad allmänhet bör betänkandet kunna vara av stort värde.

Utredningens överväganden utmynnar i förslag till

- Lag om användning av genteknik på människa m. m.
- Elva etiska normer
- En utredning rörande patenterbarhetsbestämmelserna i patentlagen vad gäller biologiska uppfinningar.

Utredningen har utförligt diskuterat huruvida man borde föreslå en lagstiftning som mer detaljerat tar upp de etiska ställningstaganden som redovisas. Av flera skäl har man avstått från detta. Förbundet delar helt de bedömningar utredningen här gjort och vill i likhet med utredningen under-

stryka att de etiska principer och riktlinjer som hittills vuxit fram och reglerar biomedicinsk forskning på människa (t. ex. Helsingforsdeklarationen) i väsentliga delar emanerat från forskarna själva på frivillig väg. Även tillkomsten och utvecklingen av de regionala forskningsetiska kommittéerna har skett utan lagstiftning, och dessa kommittéer spelar idag en avgörande roll när det gäller granskning av forskningsprojekt om försök på människa. Förbundet finner det därför positivt att utredningen avstått från att föreslå en detaljerad lagstiftning på området och istället valt att lägga fram en lista med etiska normer för vilkas efterlevnad de regionala forskningsetiska kommittéerna förutses få ett betydande ansvar.

Även om utredningen således avstår från att föreslå en detaljlagstiftning på området har man likväl funnit det erforderligt att föreslå en lag om användning av genteknik på människa m. m. Skälen härför är att man vill lagfästa en tillståndsgivning så att teknik som ger insyn i enskilda gener inte skall få användas för diagnostiskt eller därmed jämförligt ändamål utan tillståndsgivning av socialstyrelsen. Överträdelser av denna lagregel medför enligt förslaget påföljder i form av böter eller fängelse. Man lagfäster också socialstyrelsens uppgift att utfärda allmänna råd till vägledning för etiska bedömningar vid viss användning av genteknik.

Förbundet delar helt grundinställningen att samhället ingående skall följa utvecklingen inom medicinsk forskning och kunna bedöma konsekvenserna av densamma. Utredningen har på ett övertygande sätt argumenterat för varför de enskilda etiska normerna inte lämpar sig för lagstiftning. Man har efter ingående prövning inte heller funnit det önskvärt att lagreglera de etiska kommittéernas existens eller verksamhet. Förbundet delar utredningens syn i dessa frågor.

Förbundet har samtidigt förståelse för utredningens önskan att lagfästa tillståndsprövningen och införa möjlighet till vissa sanktioner mot oönskat beteende. Med det mer "formellt övergripande" innehåll som lagförslaget har kan förbundet därför tillstyrka det i princip.

I lagförslagets 2 § stadgas att "en teknik som ger insyn i enskilda gener får inte användas för diagnostiskt eller därmed jämförligt ändamål utan tillstånd av socialstyrelsen". En sådan formulering får flera negativa konsekvenser både inom biomedicinsk forskning och klinisk sjukvård. Den föreslagna formuleringen skulle påverka verksamheter som blodgruppering, transplantationstypning och liknande, vilket rimligen inte är utredningens avsikt. Den föreslagna 2 § bör således omformuleras med hänsyn härtill.

I det följande vill förbundet något kommentera förslaget till etiska normer.

Norm 1: Tillägget inom parentes (försvarliga) bör utgå då detta uttryck utgör en uppluckring av normen i övrigt.

Förbundet vill också betona vikten av vad utredningen själv anfört nämligen, att förbudsnormen inte bör uppfattas som oeftergivlig. Den medicinska forskningens behov kan väga så tungt att dispens bör medges för ett särskilt viktigt forskningsändamål. Detta bör framgå av själva normen och inte enbart av betänkandets text på annat håll.

Norm 2: Denna norm borde kompletteras med att den även gäller sådana zygoter och blastom som kan ha uppkommit genom användandet av gameter (spermier eller ägg), vilka i sin tur har varit föremål för försök innan konceptionen inträffat.

Förbundet förutsätter att utredningen med uttrycket "försök" avser sådana åtgärder som kan påverka den genetiska informationen eller det

sätt varpå denna kommer till uttryck i någon av eller samtliga de celler som avses implanteras.

Norm 5: I analogi med vad som kommenterats under norm 2 bör även här gälla att gameter som varit föremål för försök före konceptionen inte får användas för framställning av zygoter och blastem som avses implanteras.

Norm 8: Förbundet anser att denna norm bör kompletteras med ett tillägg som anger att man även vid användande av döda abortfoster skall ha kvinnans (moderns) tillstånd.

Norm 9: Genetisk fosterdiagnostik med DNA- eller RNA-analys skall enligt denna norm endast få användas vid risk för svår genetisk sjukdom.

Utredningen för i anslutning här till också en diskussion om hur man skall komma fram till vad som är "svår" genetisk sjukdom.

Ett alternativ – som förkastas – är att socialstyrelsen skulle publicera en "officiell" förteckning över dessa sjukdomar. Förbundet delar utredningens syn att detta tillvägagångssätt är olämpligt.

Ett annat alternativ – som också förkastas – är att beslutet om användandet av viss analysmetod skulle fattas av ansvarig läkare i samråd med föräldrarna (modern).

Utredningen stannar för ett tredje alternativ. Detta innebär att socialstyrelsen i samband med tillståndsgivning att bedriva DNA-baserad diagnostik skulle räkna upp de sjukdomar som får efterforskas. Socialstyrelsens praxis i dessa ärenden skulle med tiden då ge ett slags förteckning över vilka befarade sjukdomar som DNA-diagnostiken finge tas i bruk.

Enligt förbundets uppfattning är alternativ 2 av de tre nämnda det lämpliga. Diagnostik av vad slag det vara må ingår som en integrerad del i omhändertagandet av ett *unik* problem i en *unik* patient-familjesituation. Fosterdiagnostiken utförs som ett svar på en uttalad oro hos de blivande föräldrarna (modern). Valet av lämplig metod måste få göras av ansvarig läkare i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet och i samråd med de blivande föräldrarna (modern). Ingen situation är den andra exakt lik i dessa fall. En nära samverkan mellan den vårdsökande och ansvarig läkare erbjuder vid beslut om diagnostik och terapi en fullgod säkerhet för tillgodoseendet av såväl medicinska, mänskliga som etiska intressen.

Förbundet tillstyrker som tidigare framgått att en tillståndsprovning sker utifrån kompetenskrav. Dessa tillstånd skall dock inte enligt förbundets mening vara förenade med föreskrifter om på vilka indikationer gentekniken kan få användas.

Norm 10: Förbundet vill här framhålla att det finns anledning att iakttä restriktivitet med t. ex. genetisk screening i företagshälsovården. Det är viktigt att tillståndsgivande myndigheter överväger vilka samband som finns mellan olika genetiska markörer och arbetsmiljöexponering och deras betydelse för sjukdomsutveckling. Den grundläggande principen för arbetsmiljösträvandena måste vara att minimera de anställdas exponering för skadliga ämnen och andra skadliga faktorer i arbetsmiljön vilket bör ske genom sanering. Man kan emellertid inte bortse från risken att metoder av typ genetisk screening skulle kunna missbrukas så att man prioriterar bortselektering av riskindivider framför sanering av arbetsmiljön.

Norm 11: För den enskilda individen utgör lagringen av – och därmed möjligheten att använda – den genetiska informationen en viktig fråga. Regler bör här utfärdas som på ett tillfredsställande sätt hindrar otillbörlig insyn. Samtidigt bör dock beaktas vikten av att inte undanhålla forskningsinformation som kan vara av stor vikt och samtidigt ej till skada för den

enskilda individen. Man får heller inte underlåta att i t. ex. medicinska journaler ta in uppgifter som kan vara av stor betydelse när det gäller patientens framtida behandling och hälsa.

Förbundet har inte några invändningar mot att en utredning tillsätts som skall se över patenterbarhetsbestämmelserna i patentlagen vad gäller biologiska uppfinningar.

Slutligen vill förbundet också framhålla angelägenheten av att det kommer till stånd en korrekt och begriplig information till allmänheten i dessa svåra frågor inför vilka många människor känner oro. Det bästa sättet att undanröja denna oro är att sprida saklig information som förklarar gentekniken och dess användning och hur samhället reglerar dessa frågor.

Stockholm den 10 juni 1985

Sveriges läkarförbund

Bo Hjern

Gunnar Lönnquist

Medlemsförslag

om nordiskt tjänstemannautbyte för tolkar och translatörer

(Väckt av Elsi Hetemäki-Olander samt Esko Aho, Sakari Knuuttila, Peter Muurman, Heikki Riihijärvi, Ilkka Suominen och Marjatta Väänänen)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk tjänstemannautveksling:

Nordisk tjänstemannautveksling har i 1987 1 430 000 DKK til disposisjon. I tillegg er det i den av ministerrådet vedtatte videreføring av den nordiske narkotikahandlingsplan, avsatt 117 000 DKK til samme formål.

De landskoordinerende organ i hvert enkelt av de nordiske land har ansvaret for det praktiske arbeid med den generelle administrasjon av tjenstemannautvekslingen, i tillegg til at de etter innstilling fra kontaktmannsutvalget for narkotikasørsmål foretar utbetaling av stipend og reiseutgifter til denne spesielle gruppe.

De landskoordinerende organ for nordisk tjenstemannautveksling er meget opptatt av at det skjer en ytterligere utvikling innenfor nordisk tjenstemannautveksling. Tiltaket må uten videre kunne sies å være både positivt og konkret, og interessen har vært stadig voksende.

De landskoordinerende organ for nordisk tjenstemannautveksling er imidlertid noe betenkte over vedtak som innebærer at spesielle yrkesgrupper skal ha prioritet innenfor tjenstemannautvekslingssystemets nåværende økonomiske rammer.

I dag er forholdet slik at alle statsansatte i de nordiske land har den samme rett til å søke om stipend fra nordisk tjenstemannautveksling. Det stipend som gis, er et netto beløp som ikke er gjenstand for beskatning i noe nordisk land.

Innenfor rammen av eksisterende ordning med tjenstemannautveksling, antar de landskoordinerende organ at det ville være best å øke den nåværende økonomiske ramme for å tilgodese behovet for en tjenstemannautveksling for tolker og translatører. Gjennom en generell ordning, og samtidig en styrket informasjon spesielt til tolker og translatører som

arbeider i ulike deler av statsforvaltningen, skulle være den beste måten å imøtekomme det ønske som kommer til uttrykk i rekommandasjonens punkt A.

Et alternativ kan være å sette av egne midler til et prøveprosjekt som gjelder spesielt for tolker og translatører i statens og kommunenes tjeneste. Et slikt prøveprosjekt kunne i såfall f. eks. strekke seg over 2 år med etterfølgende evaluering.

Dersom et slikt alternativ skulle velges, er det av helt vesentlig betydning at ordningen blir administrert av det organ som idag administrerer den ordinære tjenestemannsutvekslingen. Spesiell informasjon til tolker og translatører bør også bli administrert av dette organ, og reglene for nordisk tjenestemannsutveksling forøvrig bør følges.

Det er viktig at nordisk tjenestemannsutveksling beholder sin smidige og ubyråkratiske form og at man unngår å bygge opp et unødige stort byråkrati i enkelte land som skal ivareta dette.

Imidlertid vil omfanget av disse arbeidsoppgavene kreve at det enkelte land avsetter nødvendige ressurser for at utvekslingen generelt, med eventuelle nye utvidelser, kan fungere rasjonelt og godt.

I punkt B i rekommandasjonen ønsker man at en nordisk arbeidsgruppe skal tilsettes for å planlegge og organisere virksomheten.

De landskoordinerende organ innenfor nordisk tjenestemannsutveksling vil i denne sammenheng peke på den erfaring disse organ har når det gjelder utveksling generelt og vil gjerne stå til disposisjon med råd og veiledning om hvordan administrasjonen og planleggingen best kan utvikles.

De landskoordinerende organ for den nordiske tjenestemannsutveksling vil avslutningsvis understreke at den rimeligste og mest rasjonelle måten å utvikle tjenestemannsutvekslingen på, også innenfor nye viktige grupper for det nordiske samarbeid, er å kunne bygge på den årelange erfaringen som utvekslingen representerer. Dette bør innebære at man fortsatt opprettholder en felles administrasjon innenfor hvert enkelt land som kan organisere de tiltak de politiske myndigheter mener er viktige og nødvendige å satse videre på.

Oslo, 11. februar 1987

For Nordisk Tjenestemannsutveksling

Ragnar Kristoffersen

Nordisk språksekretariat:

Språksekretariatet støtter forslaget om å få i stand en nordisk tjenstemannsutveksling for tolker og translatører ved siden av den ordningen som allerede eksisterer for ansatte i offentlige stillinger. Dersom det er ønskelig, er Språksekretariatet villig til å delta i en eventuell arbeidsgruppe som skal planlegge og organisere virksomheten.

En nordisk tjenstemannsutveksling for tolker og translatører vil først og fremst være gunstig for forholdet mellom finsk og svensk. Men det er viktig at også de andre språkene i Norden kommer med i en slik ordning, blant annet fordi den nordiske språkkonvensjonen vil øke behovet for tolking og oversettelse mellom de forskjellige språkene.

Språksekretariatet er enig i at man bør arbeide for bedre terminologisk harmonisering mellom språkene i Norden. Dette er viktig for en effektiv faglig kommunikasjon og for den alminnelige nordiske språkførståelsen.

Her kan tolker og translatører spille en sentral rolle. Gjennom sin virksomhet er de med på å introdusere og befeste terminologi og fagspråk på forskjellige områder. De kan også oppdage unødvendige terminologiske avvik og "hull" i ordforrådet i de enkelte språkene. Derfor bør tolker og translatører få så god kjennskap som mulig til terminologien i andre nordiske språk. En effektiv måte å gjøre dette på er at de får oppholde seg en tid ved forskjellige virksomheter i andre nordiske land. De vil da få førstehånds kjennskap til terminologien på vedkommende fagområde samtidig som de vil ha stort utbytte av å oppholde seg i det fremmedspråklige miljøet.

Nordisk språksekretariat er det eneste språkfaglige organet som arbeider med samtlige språk i Norden (bortsett fra innvandrerspråkene). Dette kommer til uttrykk blant annet ved at alle språknemnder og språk i Norden er representert i styret for sekretariatet. Siden en utvidelse av den nordiske tjenstemannsutvekslingen bør omfatte alle språkene i Norden, er det naturlig at Språksekretariatet blir representert i en eventuell arbeidsgruppe som skal planlegge og organisere virksomheten.

Oslo, 12 januar 1987

Ståle Løland
Sekretariatssjef

Per Ivar Vaagland
Førstekonsulent

Nordiska språk- och informationscentret:

Nordiska språk- och informationscentret anser det vara av stor vikt att både tolkar och översättare bereds möjligheter till ett system som motsvarar det nordiska tjänstemannautbytet. Centret konstaterar ändå att det finns ytterst få s. k. nordiska tolkar som har en statlig tjänst. Också antalet kommunala tjänster är få, även om flera tjänster kommer att inrättas när den nordiska språkkonventionen träder i kraft. Beträffande nordiska tolkar anser därför Nordiska språk- och informationscentret att man bör kartlägga även andra alternativ (t. ex. nordiskt anslag, nordisk fond) vilka inte utesluter majoriteten av nordiska tolkar, eftersom dessa oftast arbetar på free lance basis.

Nordiska språk- och informationscentret noterar ytterligare att även tolkutbildare vid tolkutbildningsinstitutioner bör ha möjligheter till ett system som motsvarar det nordiska tjänstemannautbytet.

Nordiska språk- och informationscentret är övertygat om att ett system med nordiskt tjänstemannautbyte för tolkar och översättare vilket även inbegriper de tolkgrupper som tidigare hänvisats till kommer att utgöra en värdefull del av de nordiska tolkarnas vidareutbildning och sålunda på ett effektivt sätt bidrar till ökad nordisk språkförståelse.

Helsingfors den 7 januari 1987

För Nordiska språk- och informationscentret

Marja-Liisa Karppinen
Direktör

Danmark

Translatørforeningen:

Translatørforeningen synes det er en udemærket ide, som vi ikke kan have noget at indvende imod. Men det vil næppe få betydning for vore medlemmer i almindelighed, da de i stor udstrækning arbejder på freelance basis. Vi kan dog ikke udelukke, at de af vore medlemmer, der er ansat i ministerierne, kan have interesse i forslaget.

Til orientering kan jeg oplyse, at vi har et medlemsblad TRANSLATØREN, hvori meddelelser om den videre behandling af forslaget kan bringes til orientering af vore medlemmer.

Iøvrigt er vi gerne behjælpelig, hvis vi kan.

København, den 14 januar 1987

Translatørforeningen

Jane Ryhede

Finland

Statsrådets kansli¹:

— — — meddelar som sitt utlåtande att det finner tanken på ett parallellsystem med tjänstemannautbyte (förslaget, punkt a) för tolkatorer och tolkar utmärkt och värd att utveckla. Enligt statsrådets kanslis mening skulle reformen också innebära ett viktigt steg i rätt riktning inom det nordiska samarbetet. Statsrådets kansli framhåller att det föreslagna systemet skulle råda bot på många olägenheter och bromsande faktorer i förvaltningen. Också i kvalitativt hänseende skulle systemet ha en synnerligen positiv inverkan på hela den offentliga sektorns översättnings- och tolkverksamhet.

Statsrådets kansli vill dock framhålla att en förutsättning för att systemet skall fungera är att den tid som tillbringas i ett annat nordiskt land är tillräckligt lång. I stället för den i medlemsförslaget nämnda tiden "några månader" borde man därför, enligt statsrådets kanslis translatorsbyrås åsikt, kanske hellre i princip utgå från en minimitid om t. ex. ett halvt år. För en längre tid talar också gjorda filologiska rön och erfarenheter beträffande inlärningsprocessen och de verkningar som en ny språklig omgivning har på individen.

Beträffande detaljerna vill statsrådets kansli i detta sammanhang också hänvisa till den s. k. språkbadsarbetsgruppens betänkande (Kommittébetänkande 1986: 36). Statsrådets kanslis translatorsbyrå har i egenskap av sakkunnigorgan deltagit i arbetsgruppens arbete.

Helsingfors den 13 januari 1987

Paul Gustafsson
Kanslichef

Stig Segercrantz
Regeringsråd

Justitieministeriet¹:

Justitieministeriet anser att ett system för tjänstemannautbyte för tolkatorer och tolkar vid sidan av det nuvarande systemet för tjänstemannautbyte behövs och vore nyttigt. Det finns behov att utsträcka systemet till att omfatta kommunala tjänstemän även med tanke på de tolkatorer och tolkar som arbetar i Sverige och som utbytestjänstemän till Finland, ty de är ofta kommunalt anställda.

När systemet planeras borde man se till att det alltid är möjligt att anställa en vikarie för en tolkator som tar del i tjänstemannautbytet, så att översättningsarbetena kan utföras även medan utbytet pågår.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Det är ett stort framsteg om man kan få till stånd ett tjänstemannautbyte för translatorer och tolkar, men detta räcker dock inte för att nå de mål som uppställs i medlemsförslaget. För att myndigheternas språk skall kunna utvecklas bör man fortfarande arrangera utbildning och utveckla den nuvarande utbildningen. Det skulle också vara nyttigt om utbildarna kan ta del i tjänstemannautbytet. Enligt justitieministeriets uppfattning är det mycket viktigt att handböcker och ordböcker utarbetats och utvecklas, inte bara med tanke på att terminologin bör förenhetligas utan också med tanke på språkvården.

När det tjänstemannautbytet som nu föreslagits planeras borde man undersöka i vilken mån tjänstgöring inom ramen för utbytet kan kombineras med studier i landet i fråga.

Helsingfors den 8 januari 1986

Leif Sevón
Avdelningschef

Sten Palmgren
Lagstiftningsråd

Ålands landskapsstyrelse har vid sammanträde den 23 december 1986 beslutat att avstå från att avge yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Suomen kunnallisliitto och Finlands svenska kommunförbund:

I medlemsförslaget föreslås för det första att vid sidan av det gällande systemet för utbyte av tjänstemän skall införas tjänstemannautbyte för statens och kommunernas översättare och tolkar. Suomen kunnallisliitto och Finlands svenska kommunförbund konstaterar att förslaget sannolikt främst skulle gälla de tvåspråkiga kommunerna. Det är av betydelse också för andra kommuner då man beaktar att de nordiska kontakterna sannolikt fortsättningsvis kommer att bli livligare. Kommunerna har många vänorter i de nordiska länderna och kommunerna behöver tolktjänster för att öka det rekommenderade samarbetet. Enligt vår uppfattning vore det inte nödvändigt att begränsa systemet till att gälla endast översättare och tolkar. Alla de som i sitt arbete behöver nordiska språk borde åtminstone i framtiden beredas möjlighet att delta i tjänstemannautbytet.

Om tjänstemannautbytessystemet införs är vi beredda att informera kommunerna om möjligheten att hos Nordiska ministerrådet ansöka om stipendier för deltagande i tjänstemannautbytet. Vi är också beredda att rekommendera att kommunerna på motsvarande sätt inom ramen för systemet försöker ordna arbetsmöjligheter i Finland för tjänstemän från de andra nordiska länderna.

För att andra föreslås i medlemsförslaget att en arbetsgrupp skall tillsättas för att planera och organisera verksamheten. Detta kan vara nödvändigt för att få i gång verksamheten och för att fastställa villkoren för tjänstemannautbytet. Vid uppbyggandet av systemet borde beaktas de tjänster som erbjuds av Pohjola-Norden r. f. och Hanaholmens kulturcentrum för Sverige och Finland samt t. ex. Plankonsult Ab:s enhet för export av offentliga tjänster.

Helsingfors den 14 januari 1987

Suomen kunnallisliitto

Mikko Jokela
Verkställande direktör
Elina Degener
Avdelningschef

Finlands svenska kommunförbund

K. J. Brunström
Direktör
Erik Nylund
Sektionschef

Forskningscentralen för de inhemska språken:

I motiveringarna till medlemsförslaget framhålls språkets avgörande betydelse för medborgarnas kontakter med myndigheter. De synpunkter på förvaltningspråket som läggs fram överensstämmer helt med språkvårdens strävanden och statsrådets beslut om åtgärder för förbättrande av de statliga myndigheternas språk. Det är också helt i linje med den finlands-svenska språkvårdens principer att man i Finland bör slå vakt om att myndigheternas svenska inte i för hög grad avviker från det rikssvenska språkbruket.

Forskningscentralens svenska språkbyrå har ägnat en relativt stor del av sin språkvårdande verksamhet åt myndigheternas svenska, bland annat genom att delta i planeringen och genomförandet av kurser för statliga och kommunala översättare. Byrån står i nära kontakt med statsrådets translatorsbyrå och justitieministeriets svenska laggranskare. De språkliga avsnitten i handboken Svenskt lagspråk i Finland har i huvudsak författats av en representant för svenska språkbyrån. Genom att byrån i årets budget får en ny tjänst särskilt avsedd för forskning i och vård av myndigheternas språk, kommer denna verksamhet ytterligare att intensifieras.

Det framstår i varje fall helt klart att kurser, handböcker, rådgivning och liknande åtgärder inte räcker till för att höja standarden hos myndigheternas svenska texter till en tillfredsställande nivå. Redan de finska originaltexterna är ofta komplicerade, och resultatet blir lätt att de svenska översättningarna blir både språkligt otypliga och svårförståeliga. En av de största bristerna är att översättarna saknar modeller för hur man kan skriva en modern, tydlig och naturlig offentlig svenska.

I medlemsförslaget framhålls framför allt vikten av att terminologin i Sverige och Finland (och i mån av möjlighet det övriga Norden) samord-

nas, och att det inte uppstår klyftor i ordförrådet. Detta är utan tvivel en viktig fråga. Myndigheterna i Sverige och Finland borde samarbeta mycket närmare i terminologiska frågor, och detta gäller inte bara svenskan utan i hög grad också finskan, som visserligen inte är ett officiellt språk i Sverige men ändå har en viktig ställning där.

Behovet av termharmonisering är i och för sig ett viktigt argument för nordisk utbytestjänstgöring för translatorer, men knappast det viktigaste. Intresset för terminologisk samordning borde i lika hög grad väckas genom utbytestjänstgöring för föredragande och andra handläggare. För översättarna är det viktigaste att de kommer i kontakt med en naturlig offentlig svenska och lär sig uttrycka sig flytande och okonstlat, utan onödig syntaktisk påverkan från finskan. En annan sak är att god uttrycksförmåga också omfattar förmåga att bilda ord och använda existerande ord utan att ta till onödiga översättningslån.

Det som ovan sagts om translatorer som översätter till svenska i Finland gäller naturligtvis i många avseenden också dem som översätter till finska i Sverige och de andra nordiska länderna, även om finskan inte där har officiell status. Den nordiska språkkonventionen kommer sannolikt att ytterligare öka behovet av översättning till finska och tolkning mellan finska och de andra språken i Norden. I medlemsförslaget framhålls också helt riktigt att språkkonventionen kommer att kräva en ökad beredskap i Finland för översättning och tolkning från danska och norska till finska, vilket också motiverar att översättare och tolkar från Finland bereds möjlighet till vistelse i Danmark och Norge.

Forskningscentralen för de inhemska språken ger sitt fulla stöd åt tanken på ett organiserat nordiskt tjänstemannautbyte för tolkar och translatorer. Samtidigt vill centralen framhålla vikten av att utbytet får tillräckligt bred bas. Åtminstone på längre sikt borde det kunna omfatta inte bara statliga utan också kommunala och i mån av möjlighet även privata översättare. Möjligheterna till utbytestjänstgöring bör självfallet inte förbehållas finländska translatorer utan utsträckas också till tolkar och översättare i de övriga nordiska länderna. Det bör också påpekas att en översättare som tjänstgör som utbytestjänsteman i ett annat nordiskt land kan verka inspirerande för hela den språkliga miljön på sin tillfälliga arbetsplats.

I medlemsförslaget rekommenderas att en nordisk arbetsgrupp tillsätts för att planera och organisera tjänstemannautbytet för tolkar och översättare. Forskningscentralen för de inhemska språken stöder rekommendationen, och är också villig att låta sig representeras i en sådan arbetsgrupp.

Helsingfors den 15 januari 1987

Tuomo Tuomi
Direktör

Mikael Reuter
Forskare

Translatorernas fackorganisation ry:

Såsom i medlemsförslaget konstateras bör man i Finland se till att den svenska som myndigheterna använder inte i större grad avviker från motsvarande språkbruk i Sverige. Därför anser vi att det behövs ökade resurser särskilt för språkvården i anslutning till översättningsverksamheten, och utbildningen i samband med denna verksamhet borde omfatta hela den aktuella översättarkåren. Särskild vikt borde därför fästas vid den påverkan som finskan har på svenskans struktur i Finland.

Det är mycket viktigt för translatorerna att de tidvis kunde arbeta i en äkta språkmiljö, och därför borde de få en chans att tillräckligt länge tjänstgöra vid motsvarande myndighet i det aktuella landet för att de skulle ha verklig nytta av detta för sin yrkeserfarenhet. Detta är viktigt för att översättarna kan göra sig förtrogna med systemmyndighetens språkbruk och därigenom skapa bestående kontakter med denna myndighet. På detta sätt undviker man att det uppstår olika termer för samma företeelser och begrepp i de olika nordiska länderna. Ett enhetlig begreppssystem och en enhetlig terminologi bidrar till skapandet av bl. a. en enhetlig lagstiftning och enhetliga bestämmelser i de nordiska länderna, vilket för sin del ökar samhörigheten mellan länderna.

Eftersom det faktum att det endast finns ett fåtal stipendier för tjänstemannautbyte i förhållande till antalet ansökningar har lett till att translatorerna inte har kunnat beaktas tillräckligt inom denna verksamhet, bör för translatorer och tolkar skapas ett eget tjänstemannautbyte utöver det nordiska tjänstemannautbytet. Den nordiska språkkonventionen kommer att öka utbildningsbehovet hos translatorer och tolkar och anlitandet av dem i de olika nordiska länderna.

Vi stöder medlemsförslaget om vidtagande av åtgärder för att skapa ett tjänstemannautbyte för translatorer och tolkar i statens eller kommunernas tjänst vid sidan av det i de nordiska länderna systemet med tjänstemannautbyte och om tillsättande av en nordisk arbetsgrupp för att planera och organisera verksamheten.

Helsingfors den 12 januari 1987

Matti Jäkälä
Ordförande

Anita Tuohino
Sekreterare

Island

Statsautoriserte retts tolkers og translatørers forening¹:

— — — at det dreier seg om tolker og translatører i offentlig tjeneste, og ettersom det ikke finnes noen slike her i landet, kan vår forening dessverre ikke peke på noen som utvekslingen kunne omfatte. Ikke desto mindre ville foreningen være interessert i å følge med sakens utvikling.

Reykjavík, 13. januar 1987

p. p. Statsautoriserte tolkers og translatørers forening

Baldur Ingólfsson

Sekretær

Norge

Statsautoriserte translatørers forening:

Etter å ha sendt forslaget til foreningens seks styremedlemmer (da vi ikke har avholdt noe styremøte innen den fristen som var satt for å avgi uttalelse) har jeg ingen større bemerkninger til forslaget. Et par ting vil vi dog gjerne gjøre oppmerksom på i denne sammenheng:

Til forslagets punkt a) – dette støtter vi i STF helt og fullt.

Til forslagets punkt b) – den arbeidsgruppen som nedsettes bør være oppmerksom på at de praktiske forhold bør avklares slik at det ikke oppstår problemer f. eks. med krav om dobbeltbeskatning. Man bør også være oppmerksom på at titler/stillinger kanskje varierer innen de nordiske land (er f. eks. en byråsjef i Norge lik en bureauchef i Danmark?). Dette gjelder jo for så vidt ikke bare translatører/tolker.

Dersom forslaget resulterer i vedtak, vil vi henstille at en viktig del av dette utvekslingsarbeidet bør være utarbeidelse av terminologi (ordlister eller -bøker) de nordiske språkene imellom. Selv om innbyggerne i Norden stort sett blir forstått av hverandre i det daglige, er det stort behov for gode offisielle publikasjoner med ordlister innen konkrete emne- eller fagområder. Dette håper vi det vil bli tatt hensyn til i et evt. fremtidig utvekslingsarbeid.

For statsautoriserte translatørers forening

Eva Eie

Formann MSTF, M.I.L.

¹ Ytrandet översatt från isländska.

Sverige

Kommerskollegium:

Kollegiet, som bl. a. har till uppgift att auktorisera tolkar och översättare, kan utifrån sina erfarenheter vitsorda de faktiska förhållanden som ligger till grund för förslaget, och ser positivt på de tankar som framförs däri. Kollegiet vill dock peka på några problem i det praktiska genomförandet av ett tjänstemannautbyte.

Arbetet med en harmonisering och koordinering av de nordiska språken kan inte i första hand skötas av tolkar och översättare. Detta ansvar bör även framgent vila på de språkvårdande myndigheterna i varje nordiskt land. I Sverige och Finland finns det språknämnder för såväl majoritets- som minoritetsspråken (svenska och finska). Översättarna och tolkarna får ses som en resurs när det gäller att föra ut nämndernas rekommendationer, inte som nyskapare av språk och terminologi.

I Finland finns ett stort antal offentligt anställda översättare. I Sverige arbetar de flesta tolkarna och översättarna som uppdragstagare. Det är därför inte möjligt att två översättare i de olika länderna för en viss tid byter tjänster med varandra. Utbytet bör enligt kollegiets mening – vilket även förutsätts i förslaget – ske så att översättarna ges stipendier för att under en tid i ett annat nordiskt land följa översättningsarbetet inom en institution som motsvarar den där de själva arbetar. Det är däremot tveksamt om en översättare skall ges ett ansvar att själv utföra översättningar i det andra landet.

När det gäller tolkar är förhållandena mera komplicerade. I Sverige finns ett stort antal s. k. kontakttolkar, d. v. s. tolkar som fungerar som språkförmedlare mellan samhället och invandrare. Denna typ av tolkar saknas nästan helt i de övriga nordiska länderna. Det är givetvis lika viktigt att dessa tolkar ges en möjlighet att följa språkutvecklingen i det land där deras tolkspråk talas. Det bör bli en uppgift för den föreslagna arbetsgruppen att se till att även denna grupp erbjuds möjligheter att göra detta.

Stockholm den 3 februari 1987

Enligt kommerskollegiets beslut

Marie Zacharoff

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

Det är angeläget att tolkar och translatorer i statens eller kommunens tjänst kan bibehålla sitt språk tidsenligt och aktivt, framhåller förslagsstäl-

larna. De anser det därför vara av särskild vikt för tolkar och translatorer att under en viss tid få möjlighet att tjänstgöra i ett annat nordiskt land för att utveckla sin yrkeskunnighet. Under nuvarande förhållanden har det enligt förslagsställarna inte varit möjligt att tillräckligt beakta detta behov inom ramen för tjänstemannautbytet mellan de nordiska länderna, som finansieras av Nordiska ministerrådet.

Medlemsförslaget till Nordiska rådet syftar till att – vid sidan av det i de nordiska länderna gällande systemet för tjänstemannautbyte – förbättra möjligheterna för tolkar och translatorer att delta i ett tjänstemannautbyte. Detta kan ses som ett intressant alternativ till fortsatt reguljär utbildning för tolkar och translatorer. UHÅ tillstyrker därför syftet i förslaget men är inte berett att ta ställning till formerna för en sådan åtgärd.

Stockholm den 30 januari 1987

Yvonne Wessman

Nita Molander

Exportrådet:

Det föreslagna utbytet syftar till att motverka att svenskan i Finland respektive Sverige stilistiskt och terminologiskt avlägsnar sig alltför mycket från varandra och att samma utveckling också drabbar det i Sverige använda finska språket i förhållande till finskan i Finland.

Språktjänsts verksamhet utgörs av kommersiell förmedling av översättningar och tolktjänster för såväl den privata som den offentliga sektorns räkning. Mot denna bakgrund kan Språktjänst verifiera att förslaget berör ett reellt språkvårdsproblem. Med hänsyn till den nordiska språkkonventionens ikraftträdande vill Exportrådet tillstyrka förslaget.

Stockholm den 22 januari 1987

Exportrådet
Språktjänst

Lars Åkerman

Föreningen auktoriserade translatorer (FAT):

All sådan verksamhet som är ägnad att vidmakthålla och utveckla translatorernas yrkeskunnighet ligger av naturliga skäl föreningen nära. Så

bedrivs språkvårdande och terminologiskt arbete inom yrkeskåren, både individuellt och samordnat inom vissa språkgrupper. Här kan som exempel nämnas att den grupp translatorer som har finskan och svenskan som arbetspråk från första början varit engagerad i Sverigefinska språknämndens verksamhet. FAT:s representant i nämnden ingår dessutom som ledamot i Nordiska språksekretariatets styrelse.

FAT är med andra ord starkt medveten om vikten av koordinering och harmonisering när det gäller den terminologiska utvecklingen inom t. ex. teknik, medicin och juridik, och likaledes om behovet av att kunna följa den språkliga utvecklingen överhuvudtaget. Föreningen vill därför gärna ge sitt stöd åt tanken att även på annat sätt arbeta efter dessa riktlinjer, att enligt det framlagda förslaget göra det möjligt för translatorer och tolkar att under viss tid vistas hos myndigheter och andra offentliga organ i det land där auktorisationspråket talas.

När det gäller de i Sverige auktoriserade translatorerna finns dock ett problem som måste lösas i sammanhanget, förhoppningsvis genom Nordiska ministerrådets medverkan. I motsats till t. ex. translatorerna i Finland har våra translatorer med auktorisation från svenska till finska eller i omvänd språkrkning endast i marginell omfattning anställning hos myndigheter, även om de i betydande utsträckning anlitas av både stat, kommun och landsting för kvalificerade juridiska, tekniska, ekonomiska och andra översättningsuppgifter.

Detta innebär att translatorerna i Sverige inte på samma sätt som i Finland kan komma med i ett tjänstemannautbyte länderna emellan, om inte särskilda åtgärder vidtas för en finansiering av motsvarande "studieperioder" hos myndigheter i det andra landet.

Samtidigt som FAT vill uttala sin tillfredsställelse med att detta medlemsförslag om tjänstemannautbyte för tolkar och translatorer kommit till stånd i Nordiska rådet vill föreningen också uttala förhoppningen att de ekonomiska problemen i sammanhanget skall kunna lösas på ett lämpligt sätt så att även de i Sverige verksamma translatorerna, med auktorisation för något av de nordiska språken, jämställs med de i andra nordiska länder anställda translatorerna.

Stockholm den 30 januari 1987

För Föreningen auktoriserade translatorer

Solfrid Söderlind

Ordförande

*BILAGA 2***I efterhand inkomna yttranden****Finland****Finlands stadsförbund¹:**

I ifrågavarande medlemsförslag har man på goda grunder fäst uppmärksamhet vid behovet av språklig harmonisering i de nordiska länderna. Som en åtgärd i anslutning till detta föreslås att tjänstemannautbytet för tolkar och translatorer bör utvecklas. I medlemsförslaget anses det vara behövt att utreda ärendet inom en arbetsgrupp som skall tillsättas.

Stadsförbundets centralbyrå anser att den i förslaget framförda beskrivningen av problemet är riktig. Även de föreslagna åtgärderna bör anses vara ändamålsenliga. Således är det väl motiverat att för utredande av frågan och planering av konkreta åtgärder tillsätta en särskild nordisk arbetsgrupp.

Helsingfors den 12 februari 1987

Pekka Alanen

Vice verkställande direktör

Torsten Widén

Biträdande avdelningschef

Island**Justis- og kirkeministeriet²:**

— — — opplyse at det i rettsvesenet her i landet ikke er beskjeftiget noen fast tilsatte translatorer, og at det derfor ikke er tale om utveksling mellom landene av tjenestemenn på dette felt.

Reykjavík, 23. januar 1987

P. v. a. m.

Jón Thors

¹ Yttrandet översatt från finska.

² Yttrandet översatt från isländska.

Medlemsförslag

om nordisk skatte- og avgiftspolitik

(Väckt av Jo Benkow, Carl Bildt, Ólafur G. Einarsson, Karen Thurøe Hansen, Margit Hansen-Krone, Elsi Hetemäki-Olander, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Hans Nyhage, Tuulikki Petäjaniemi, Ib Stetter, Jógvan Sundstein, Ilkka Suominen, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Jan P. Syse, Anders Talleraas och Friðjón Þórðarsson)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Danmark

Skattedepartementet:

Gennem de seneste år har behovet for skattereformer påkaldt sig stadig større opmærksomhed i en lang række lande.

Et gennemgående træk i alle lande har været, at man følte, at skattetrykket var blevet så stort, at det virkede hindrende for arbejds- og investeringslyst. Samtidigt har et stort og kompliceret regelsæt om fradragsmuligheder, henlæggelser, afskrivninger o. e. sammenholdt med de høje skattesatser givet en tendens til forvridding i investeringsmønstret, således at man i høj grad har taget hensyn til de skattemæssige konsekvenser af dispositioner. Dette kan i visse tilfælde være sket på bekostning af det rent forretningsmæssige.

Den generelle internationale tendens går derfor mod en sanering af fradragssiden med en deraf følgende bredere skattebasis. Til gengæld er skattesatserne blevet nedsat.

Dette er da også indholdet i den skattereform, der er blevet gennemført i Danmark med virkning fra 1987.

Et så betydningsfuldt land som U.S.A. har netop gennemført en omfattende skattereform, der som hovedelement har en væsentlig nedsættelse af skattesatserne for såvel selskaber som for personer. Samtidig er en række fradrag blevet nedsat eller bortfaldet.

Dette kan ikke undgå at få økonomiske konsekvenser i en international sammenhæng.

Hele skattereform-spørgsmålet er da også taget op i OECD i et symposi-

um i januar 1987, hvori deltog en række af OECD's skatte- og finansministre.

Det må hilses velkomment, at Nordisk Ministerråd tager spørgsmålet om skat og økonomi op i en bred sammenhæng med henblik på at få fastlagt samspillet mellem skatter og økonomi herunder navnlig konkurrencevnen for de nordiske lande.

København, den 26 januar 1987

Jens Rosman

Jonna Sneum

Økonomidirektoratet:

Skattetrykket i Grønland er som bekendt lavere end i Danmark. Da der ikke udarbejdes et nationalregnskab for Grønland, er det vanskeligt at give et præcist tal for det grønlandske skattetryk. Imidlertid har Lise Lyck i sin bog "Grønlands økonomi – og relationerne til Danmark" beregnet et bruttonationalprodukt for Grønland for 1983. Hvis dette lægges til grund, kan skattetrykket i Grønland beregnes til 21 % af BNP i 1983. Det tilsvarende tal for Danmark for 1983 var 46,6 %.

Også i fordelingen mellem direkte og indirekte skatter er der store forskelle. For 1985 fordeler disse sig således:

	Danmark	Grønland
Direkte skatter	58 %	44 %
Indirekte skatter	38 %	56 %
Andre skatter	4 %	0 %

For 1987 regner man med, at de direkte skatter i Grønland vil udgøre 50,8 % af de samlede skatter og afgifter, mens de indirekte skatter vil udgøre 49,2 %.

En anden stor forskel mellem skattesystemet i Grønland og i Danmark er, at man ikke har progressiv beskatning i Grønland. Til gengæld har man et forholdsvis højt personfradrag. Dette er for 1987 fastsat til 35.000 kr.

De grønlandske afgifter består væsentligst af indførselsafgifter. Blandt disse vejer tobak og alkohol tungest. Desuden er der indførselsafgifter på sukkervarer, forskellige kødprodukter og motorkøretøjer.

Foruden indførselsafgifter er der motorafgifter, restaurationsafgift og afgift på fangede rejer, der ikke indleveres rå til forarbejdning på grønlandske produktionsanlæg.

Siden hjemmestyrets indførelse i 1979, er skattetrykket i Grønland steget stærkt. Således er den gennemsnitlige kommunale udskrivningsprocent plus landsskatten steget fra 18,4 i 1979 til 29,1 % i 1986, svarende til en

stigning på 58,2%. Endvidere er provenuet af indførelseafgifterne i prisniveau januar 1985 steget fra 76,2 mio. kr. i 1979 til 228,6 mio. kr. i 1986, altså en stigning på 200%.

Imidlertid udgør skatter og afgifter kun 26% af den grønlandske landskasses budgetterede indtægter for 1987. De øvrige indtægter består væsentligst af bloktilskud fra den danske stat samt indtægter fra fiskerilicenser og renteindtægter.

På denne baggrund samt på baggrund af de store forskelle mellem skattesystemet og skattetrykket i Grønland og de øvrige nordiske lande forekommer nævnte medlemsforslag imidlertid ikke at have den store relevans for Grønland.

Nuuk i januar 1987

Anders Egede Larsen
Økonomisk planlægningsafdeling

Finland

Finansministeriet:

Det förekommer ett välfungerande samarbete mellan de nordiska finansministerierna i enskilda ärenden och konkreta projekt på skatteområdet. Särskilt när det gäller den internationella sidan av beskattningen är samarbetet intensivt. Planer finns på att ytterligare utveckla samarbetet samt utbytet av upplysningar och erfarenheter ifråga om den nationella skatte- och avgiftspolitikerna mellan finansministerierna i våra länder.

Initiativet till gemensamma utredningar har i allmänhet kommit direkt från något av finansministerierna, men i vissa fall har projekten initierats av Nordiska rådet eller Nordiska ministerrådet. Exempel på sådana projekt är det år 1986 slutförda skatteutgiftsprojektet och den på sommaren 1986 påbörjade utredningen av möjligheterna att harmonisera de generella omsättningsskattesystemen i Norden.

En mera övergripande planering av samarbetet med sikte på ekonomisk utveckling i de nordiska länderna har gjorts i samband med den s. k. handlingsplanen Norden i vekst (*NU 1985:1*). Vid de nordiska finansministrarnas möte den 10 november 1986 beslöts att ge den s. k. "ambetsmannakommittén i uppdrag att pröva dels frågan om utvärdering av handlingsplanen dels frågan huruvida handlingsplanen skall kompletteras med nya åtgärder när de nuvarande löper ut".

Nordiska rådet har redan tidigare, i yttrande vid rådets senaste session framfört ett önskemål till Nordiska ministerrådet om en total genomgång av de nordiska ländernas skatte- och avgiftssystem. Vid finansministermö-

tet den 10 november 1986 beslöts att avakta med ställningstagande i denna fråga tills resultatet av den ovan nämnda nordiska omsättningsskattegruppens arbete är klart.

Med hänvisning till ovanstående anser finansministeriet det vara mest ändamålsenligt att samordna behandlingen av det nu aktuella ärendet med det nyss nämnda ärendet. Finansministeriet förhåller sig i och för sig positivt till en effektivisering och ökad koordinering av utredningssamarbetet mellan de nordiska länderna och särskilt till den del detta kan ske med inriktning på konkreta projekt och utan en ökad byråkrati på sådana områden och i sådana frågor där samarbetet på tjänstemannanivån är effektivt och problemfritt.

Helsingfors den 19 januari 1987

Jukka Tammi
Avdelningschef,
överdirektör

Olof Olsson
Biträdande avdelningschef,
lagstiftningsdirektör

Ålands landsskapsstyrelse har vid sammanträde den 23 december 1986 beslutat att avstå från att avge yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Island

Finansministeriet¹:

Til tross for at Island har den særstilling at den direkte beskatning som offentlig inntektskilde der er mindre enn i de andre nordiske land og marginals-katten er lavere, finner Finansministeriet grunn til drøfting av den sak forslaget behandler.

Reykjavik, 12 januar 1987

P.v.a.m.

Indriði H. Þorláksson

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Norge

Finans- og tolldepartementet:

Medlemsforslaget anbefaler en nordisk utredning av hvilke konsekvenser den nåværende nordiske skatte- og avgiftspolitik kan få for de nordiske lands økonomi på bakgrunn av det forhold at viktige konkurrentland senker sine skattekvoter.

Finansdepartementet vil peke på at beskatningens betydning som styringsmiddel for den nasjonale økonomi er meget viktig men komplisert i sin virkemåte.

En utredning av beskatningens virkninger for næringslivets konkurresituasjon i forhold til situasjonen i våre konkurrentland vil kreve et omfattende studium av så vel inntekts- som utgiftssiden i de offentlige budsjetter med relasjon til den tilsvarende situasjon i våre konkurrentland, dersom utredningen skal kunne gi et fullstendig bilde av den aktuelle situasjon.

Finansdepartementet er av den oppfatning at en slik omfattende utredning som det her er tale om vil måtte kreve betydelige ressurser som det ikke er tilrådelig å avse i den nåværende arbeidssituasjon, også tatt i betraktning at en neppe kan vente særlig meget av felles nordiske retningslinjer for det enkelte lands fremtidige skattepolitikk. Finansdepartementet kan derfor ikke anbefale at forslaget om en felles nordisk utredning på dette område blir tatt til følge.

Oslo, 11. januar 1987

Etter fullmakt
Björn Frisholm

*BILAGA 2***I efterhand inkommet yttrande****S v e r i g e****Riksskatteverket (RSV):**

Riksskatteverket, som beretts tillfälle till yttrande, har inte inom ramen för sin verksamhet inhämtat erfarenheter som kan belysa de frågeställningar som tas upp i förslaget. Verket har däremot funnit att olikheter mellan länders skattesystem, med en ökande internationalisering, får allt större betydelse för skatteförvaltningens arbete. Härvid synes andra faktorer än storleken av marginalskatteerna vara av mer direkt betydelse.

Solna den 4 februari 1987

Lennart Grufberg

Roland Armholt

Medlemsförslag

om uppföljning av rapport från arbetsgrupp för utvidgat ekonomiskt samarbete i Norden

(Väckt av Jo Benkow, Carl Bildt, Ólafur G. Einarsson, Karen Thurøe Hansen, Margit Hansen-Krone, Elsi Hetemäki-Olander, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Hans Nyhage, Tuulikki Petäjämäki, Ib Stetter, Jógvan Sundstein, Ilkka Suominen, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Jan P. Syse, Anders Talleraas och Friðjón Þórðarsson)

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska rådet, kommunikationsutskottet:

Kommunikationsutskottet har vid flera tillfällen yttrat sig om att man kontinuerligt bör arbeta för att utvidga och effektivisera det nordiska samarbetet. Utskottet menar att de nordiska länderna och deras resurser i internationella sammanhang är så små att man kan förvänta sig större framgångar om man inom Norden samarbetar på valda områden. Det varnas dock för att ambitionerna inte får vara så höga att samarbetet begränsar den nationella integriteten i alltför hög grad.

När det gäller de fysiska kommunikationerna har utskottet tidigare uttalat sitt stöd för att förbättra infrastrukturen i Norden. Utskottet har betonat infrastrukturens betydelse för uppbyggnad och effektivisering av industri och övrig näringsverksamhet. I det sammanhanget har utskottet också uttalat sitt stöd för det nordiska handelspolitiska samarbete som syftar till att göra Norden till hemmamarknad. Den moderna handels- och produktionsverksamheten kräver snabba och ohindrade transporter. Det är därför viktigt att man i Norden eftersträvar att avskaffa eller minska de handels hinder som i dag existerar mellan de nordiska länderna, så att den internationella handeln kan försiggå utan problem och onödiga hinder. I den allt hårdare internationella konkurrensen är det viktigt att Norden samarbetar och effektiviserar näringslivet så mycket som över huvud taget är möjligt.

Kommunikationsutskottet erinrar om att en överordnad transportpolitik saknas i Norden samtidigt som EG nu lägger stor vikt vid att skapa en samordnad, långsiktigt koordinerad investeringsplan för sektorn. Vidare erinras om de strukturförändringar inom de fysiska transportererna som vi nu står inför; allt större betydelse fästs vid de miljömässiga aspekterna av

kommunikationerna samtidigt som både effektivare och säkrare transporter eftersträvas.

Kommunikationsutskottet har tidigare yttrat sig över hur utskottet anser att datateknologin både nu och i framtiden kan ha en stor positiv inverkan på utvecklingen och sysselsättningen i Norden. För att Norden även inom det informationsteknologiska området skall bli konkurrenskraftigt gentemot omvärlden, måste man se till att utbildningen samt forsknings- och utvecklingsarbetet blir både grundligt och effektivt. Det målet kan bäst nås genom det nordiska samarbetet, där man koordinerat kan nå den största effektiviteten samt större nationell användning av resurserna än om varje land för sig arbetar självständigt och oavhängigt av sina grannar.

Kommunikationsutskottet har tidigare i sina yttranden betonat vikten av att man i det nordiska samarbetet snabbt följer upp utredningar med konkreta förslag och åtgärder. Detta ställningstagande gäller även för uppföljningen av rapporten från Arbetsgruppen för utvidgat ekonomiskt samarbete i Norden.

Utskottet vill understryka att detta gäller även andra rapporter, t. ex. Nordens Fackliga Samorganisations "Norden inför 90-talet" samt Nordkolt-utredningen.

I detta sammanhang erinrar dock utskottet om medlemsförslaget A 771/t om långsiktig planering av infrastrukturinvesteringarna i Norden. Det förslaget innebär att man skall göra en helhetsöversyn av infrastrukturinvesteringarna i Norden. Utskottet anser att detta medlemsförslag är så omfattande att det även inrymmer de infrastrukturella förslag som framförts av Arbetsgruppen för utvidgat ekonomiskt samarbete i Norden. Utskottet uppmanar därför till att man i det fortsatta arbetet undviker onödigt dubbelarbete.

Stockholm den 29 januari 1987

Elver Jonsson

Förman

Nordiska rådet, social- och miljöutskottet:

Medlemsförslaget avser en rekommendation till ministerrådet att göra en samlad genomgång av vilka förslag från arbetsgruppen som bör genomföras, dvs. i den s. k. Gyllenhammargruppens rapport "Nordens finns". Social- och miljöutskottet, som ej tidigare uttalat sig över denna rapport får därvid anföra följande:

Medlemsförslaget innehåller en rubrikmässig genomgång av rapporten "Norden finns" och utmynnar i en innehållsmässigt helt öppen rekom-

mendation att göra en samlad genomgång av förslagen i rapporten för att utröna vilka som är möjliga och lämpliga att arbeta vidare med och därefter presentera dessa förslag för Nordiska rådet som ett ministerrådsförslag.

Utskottet instämmer med förslagsställarnas bedömning att det kan finnas behov att få en helhetsbild av den fortsatta behandlingen av rapporten. Utskottet vill peka på några punkter i rapporten som förtjänar att beaktas i det fortsatta arbetet.

Rapporten präglas, kanske av naturliga skäl, av ett ekonomiskt perspektiv. Medan det finns avsnitt om kultur- och ungdomssamarbete (Nordjobb) samt forskning och utbildning, saknar utskottet åtminstone något om miljöfrågorna.

Detta är särskilt att beklaga som några av de föreslagna investeringarna, särskilt projektet "Scandinavian Link" kommer att få stora konsekvenser för miljön om det genomförs, något som också framkommit i den offentliga debatten. En bedömning av miljöeffekterna måste självklart föregå beslutsfattande om investeringar av denna storleksordning och utskottet finner det anmärkningsvärt att rapporten helt bortser från miljöfrågor överhuvudtaget. Utskottet anser att projekt som avser miljöförbättringar bör kunna ingå i uppföljningen av rapporten, i synnerhet då sådana projekt är arbetskraftsintensiva och därmed kan bidra till höjning av sysselsättningen.

Utskottet anser det viktigt att arbetsmiljösynpunkter och miljösynpunkter framförs till ministerrådet i detta sammanhang då man därigenom kompenserar en brist i den framlagda rapporten.

Däremot ser utskottet positivt på att arbetsgruppen anordnat en konferens om "Kvinnan på den nordiska arbetsmarknaden" som utmynnat i ett Nordiskt kvinnokompetenscenter med uppgift att driva verksamhet på nordisk bas vad gäller kvinnliga arbetsmarknadsfrågor inom områdena forskning, utbildning, kontakt- och konferensverksamhet och informationsspridning. Stiftelsen för Industriutveckling i Norden har fört upp detta som ett av sina projekt för 1986.

Utskottet som noterar i sitt yttrande över ministerrådets berättelse C 1 att kvinnornas ställning på arbetsmarknaden försvagats vill förorda att detta projekt ges prioritet i det fortsatta arbetet med att vidareföra arbetsgruppens slutsatser.

Stockholm den 29 januari 1987

För social- och miljöutskottet

Marjatta Väänänen

